MS.—Bonaventuræ (Sancti) Secundus Liber super Sententias, a neatly written MS. of the XVth Century, a very thick folio of over A THOUSAND PAGES, *the Capitals, &c., in red, in fine preservation, strong and sound in the original monastic binding, with clasps, having curious inscriptions engraved on them, and ten brass bosses on sides,* £[illegible] 1454

A curious specimen of the industrious labours of the Monkish Scribes. It was printed at Venice in 1477.

"Bonaventura, called the *Seraphic Doctor*, was a scholar, a man of an acute mind, a good writer, and a very devout man. He united mystic with scholastic theology, and was a voluminous writer on practical religion."—DR. MURDOCK.

Utrum caro ipsa infecta contrahat a concupiscentia vel ex propagatione et libidine 362 | ut pena
Utrum causa originalis in carne sit culpa // 363
Utrum maior feditas videatur esse in carne concupiscibili rationalis vel concupiscibili irrationalis nostri 363
Utrum peccatum contrahatur in carne traducta ab Adam — 364 | talis sit sic sine peccato
Utrum actus in animo // — 364 | quantum ad culpam
Utrum baptismus deleat originale // 365
Utrum originale peccatum per baptismum deleri habeat quantum ad causam 366 | in carne tamen
Utrum concupiscentia sit in anima vel in corpore 368
Utrum concupiscentia sit a deo tamquam a primo — 369
Utrum peccatum mactatum quod anima contrahit ex carne debeat sibi imputari — 370 | animam tali carni
Utrum deceat divinam iusticiam // ne in fundendo 371
Utrum concupiscentia mitigetur per gratiam baptismi et minuitur — 373 | vincendo concupiscentiam in vetustate
Utrum maneat // cuius tamen superatum nisi illico consensu dominiatur et in regnum suum revocetur — 374 | propter reatum et dampna
Utrum una concupiscentia // meat actu 374
Utrum una anima et publice comparatur ad alia in esse 375
Utrum possibilitas in genere et habilitas ad memoria[m] [illegible] veniat ex parte corporis vel ex parte anime 375
Utrum ista possibilitas naturalis veniat ex parte anime et ex parte corporis 375 | filiis imputentur ut
Utrum peccata parentum priorum // ad eos transmitta 376
Utrum primus parens per postea suus potuerit satis facere pro eos potuit ex culpa sua vivere 377
Utrum originale in aliquo superet equaliter 375
Utrum sit penitens unum originale vel plura 380
Utrum parvuli decedentes in solo originali puniantur pena ignis materialis 382 | originali puniantur aliqua
Utrum parvuli decedentes in solo // dolorem interiori 383
Utrum possit intelligi plura peccata in una transgressione // [illegible]
Utrum peccatum Ade fuerit gravius peccato // Ade 384

in primis parentibus 385 | rupta est que peccatum est
Utrum tota natura corrupta // commissum ab homine 385
Utrum posset evadere mortem dimeritum quod traxerat a propagacione peccati per iustitiam in carne sua recepit 386
Utrum malum sit a bono ut ab origine 386 | 386
Utrum malum sit a bono tamquam ut potest a voluntate non deficiente 387 | intentione ut sit interior
Utrum malum sit a bono // 388 | principaliter 389
Utrum aliquod malum sit ab omni bono habeat de bono
Utrum aliquid sit ita malum quod nichil // sit malum in
Utrum malum sine malicia // summo 389
sit in bono sibi opposito — 390
Utrum malum sit in bono tamquam habitus et potencia a liqua sicut privatio — 391 | causa malorum
Utrum malum voluntas anime et homo sit // principaliter 392
Utrum voluntas hominis sit causa totius peccatorum quam penarum — 392 | malo est integrum bonum
Utrum bonum careat omni // malo — 392
Utrum verum sit hoc quod dicit malum bonum 393
Utrum peccatum aliquod bonum habeat corrumpere 393
Utrum peccatum sit ipsa corruptio passio essencialiter loquendo 394 | corrumpit bonum continue
Utrum peccatum corrumpat hec quod // bono mercato 396
Utrum per quelibet malum habeat ista tria modus species et ordo corrumpi sunt et reparabitur 397
Utrum hec tria per que libet peccatum corrumpuntur equaliter 398
Utrum per malum contingat hec tria corrumpi totaliter 399
Utrum diffinicio peccati sit bona peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem dei 401 | ut assequendi
Utrum peccatum est voluntas retinendi quod iusticia vetat 401 | privacio legis divine et celestium
Utrum peccatum est // in obediencia mandatorum 402
Utrum peccatum sit privatio sive corruptio boni 402
Utrum peccatum sit pena peccati 403 | pene sunt et
Utrum passiones anime sunt pene tantum // peccata 404
Utrum contingat in aliquo pene culpa sine pena sit precedente 406
Utrum pena posset esse in aliquo sine culpa 407

8

Utrum aliqua pena sit a deo 208

Utrum omnis pena sit a deo 209

Utrum peccatum est causa peccati 211

Utrum illud ut homo peccat sit in homine / corrupcio que tamen sit a deo actore 211

Utrum peccatum sit compensatiue pene et sic non sit contrarium diuine veritati 211 / sit de necessitate multiplicande

Utrum quodam que sunt facta 211

Utrum omnis actio et qualibet actio sit a deo 213

Utrum omnis rei (?) qualiter actio sit a deo 214

Utrum omnis corporis (?) sit a deo 214

Utrum actio in iusta et qualibet sit a deo 218

Utrum actio defectiua sit deo attribuenda 218

Utrum operacio fortuita et qualibet fortuita sit a deo 219

Utrum enunciacio falsa et qualibet sit a deo 221

Utrum actio culpabilis sit a deo 221 / 222

Utrum opera diabolica que vicia dicuntur actus sunt non res

Utrum quod natura non est deus non fecit 222

Utrum deus non dicatur actor peccatorum quod incomplexum cum incomplexo nullus actor queat componere 223

Utrum peccatum sine circumstanciis sit substancia 223

Utrum deus sit actor penarum 223 (bonum finis.

Utrum voluntas sit bona et quecumque habeat recta 228

Queritur quis sit ille finis ex cuius bonitate voluntas est bona et ad quem debeat referri nostre voluntates ad hoc quod sunt recte 228

Utrum ad caritatem tamquam ad finem nostre voluntates referende sunt 229 / unus solus finis aut plures

Utrum bone voluntatis sit fines plures 226

Utrum male voluntates habent unum finem 228

Utrum intencio sit causa huius quod perpetrat et omne 229

Utrum intencio se teneat ex parte intellectus aut ex parte affectus 230 / de corde puro et consciencia bona et fide non ficta 232

Utrum finis precepti est caritas / deus pater et filius et spiritus sanctus 232

Utrum finis est / Utrum voluntas finis et eius quod est ad finem sint due voluntates aut una 232

Utrum consciencia teneat se ex parte intellectus aut ex parte affectus 233

Utrum consciencia sit habitus innatus an acquisitus 238

Utrum teneantur credere id quod consciencia dictat esse necessarium ad salutem 236

Utrum synderesis possit per peccatum extingui 239

Utrum synderesis possit diminui per peccatum 240

Utrum velle malum est malum sed intelligere malum non est malum 242 / omnis vult bonum et malum

Utrum superior scintilla semper odit 242

Utrum ante graciam licet homo naturaliter velit bonum, tamen non videtur habere bonam voluntatem 243 / intencio

Utrum qualitas operum semper respondeat qualitati intencionis 243

Utrum quilibet intendit sic faciat ut sint opus ab intencione aliquo modo recipiat qualitatem ita causam recipit qualitatem 245 / operibus sufficiat ad merendum

Utrum videlicet intencio absque bonis, nedum vitam eternam

Utrum opera exteriora addant super bonam 245

intencionem racione sue perfectionis et dignitatis premium sunt opera privilegiata 250 / intencione quantum ad

Utrum bona opera addant super bonam / quantitate dati 250

Utrum bonitas operum addat ad bonam intencionem meritum quantum ad intensitatem vel 249

Utrum bonum opus additum operi reddat operantem dignum maiori premio essenciali 249 / impedit ut dicit

Utrum affectum tenuis opus tuo nomine / 250

Utrum iusticia merito punit eum qui dum se subtrahere esse supplicia diminuit ut probet parum 251

Utrum iudicium non resistendo (?) arbitraliter se absque prestare do 251 / in bonum et malum ut

Utrum actio adiudicatiua diuidatur / oppositas 252

Utrum diuidatur per differencias / causas essenciales ut

Utrum hec diuisio fiat per differencias / per accidens 253

Utrum diuisio actionis per bonam et malam sit per duas immediatas an sit ponere per duas diuisionem videlicet actionem in differentem 258

Utrum omne peccatum actuale sit voluntarium 258

Utrum omne peccatum sit contra voluntatem sed contra sibi (?) proprium 259

Utrum omne peccatum sit in voluntate 259

Utrum se peccare sit punire sit voluntate proprium 261

Utrum fides intencione digit

Utrum omnis vita infidelium peccatum est 262

Utrum peccata que committuntur ut coacte perpetrantur non omnino sint sine voluntate committi 263.

Solummodo hoc inveni quod deus fecerit hominem rectum et ipse
ipse se infinitis immiscuit questionibus. Sollicite deperati p
secretis libri. f. 2i summam principalem intentionem et totalem continuationem
illud occurrit ad quod suam in questione dicit sapiens esse productum cum
verus in verbo proposito cum ei cuncta temptasset in sapientia et plura defecisset quam p
fecisset tandem hoc se invenisse fatetur quod deus fecit hominem rectum et cetera in quo
verbo duo clauduntur. s. quod hominis recta formatio et rectitudo est a deo et hoc tangitur
cum dicitur deus fecit hominem rectum et cetera. Secundo quod hominis miseria et misera obliquatio est
a se ipso et hoc tangitur cum dicitur et ipse se infinitis se immiscuit questionibus. In his
autem duobus clauditur cognitio tocius humane conversionis ut agnoscat originem
boni et eo modo recurrat et ad illud precedat et ibi requiescat et ut agnoscat ori-
ginem et principium mali et illud vitet et caveat. In his etiam clauditur to-
tus intento tractatus libri presentis quod tamen duo tangit. s. tam hominis conditionem et eius de-
viationem. Hominis autem conditio tangitur cum dicitur quod deus fecit hominem rectum quod autem
non intelligitur quod deus fecit hominem rectum explicat cum xviii. non dicitur Deus crea-
vit hominem de terra hoc dicit quantum ad corpus et 2i virginis per quod fecit illud hoc dicit
quantum ad animam et itaque convertit illud in ipsam hoc dicit quantum ad gratiam per quam additur que
autem convertit ad deum per virtutem habitus et eo perungit et sic per se nescivit illud
statuere. In hoc verbo ostenditur quod deus non tamen fecit hominem potentem ad rectitudinem
suam et imaginem conferendo sed etiam fecit hominem rectum usque ad se convertendo
Triplex autem est homo rectus et quod intelligencia ad equitatem summe veritati in agnoscendo voluntas
tas conformis summe bonitati in diligendo et virtus continua summe potestati in operando
hoc autem est quod homo ad deum convertitur ex se toto. Primo in homo rectus et quod intelli-
gentia summe veritati equatur. equatio autem dico non per commodam in pletione sed per quandam
imitationem. Summa veritas ut dicit anselmus est rectitudo sola mente perceptibilis
et rectitudinis non potest equari nisi rectitudo sed intellectus cum equatur veritati necesse
rectificatur. tunc autem equatur quando actualiter se convertit ad veritatem. veritas enim in ac
tu diffinitur quod est adequatio rei et intellectus. Intelligentia autem una ad veritate
te quasi velificatur et per hoc veritati equatur et deo equatur rectitudini rectificatur
unde summe veritate illustrat recte iudicat ut dicit augustinus de vera religione et quia ap
prehendit ad veritatem iudicat recte. Unde quod deus dixit simoni luce quia recte
iudicasti. i. recte decrevisti. Secundo rectificatur dum voluntas summe bonitati conformatur
Summa enim bonitas est summa caritas quod me ipsum tanto est quanto melior quanto ipsi
... ut dicit anselmus ipsa est rectitudo voluntatis nichil aut conformis rectitudini ipsi recte

rectificatur homo

Ex libris Matthaei Ant. Donadzki Thorun. ad S. Laurentium
Prepositi, ad S. Joan. Commendary.

Hic liber dono oblatus usui RR. Patrum O. S. Francisci de Observantia
in Conventu Thorunen. degentium. 1727. Ao.

dum ergo voluntas bonitati summe et caritati conformatur, necessario rectificatur. Hec autem
conformitur cum ad ipsum convertitur diligendo. Unde Hugo: Scio anima mea quod dum diligis
in eius pulchritudinem transformaris. Quoniam qui diligit bonitatem rectus est. Et hoc est quod dicitur:
recti diligunt te, recti enim ad tuam bonitatem sunt conversi. Et tua bonitas ad
rectum se inclinat. Unde canticum psalmista clamat et dicit: quam bonus Israel deus hiis qui
recto sunt corde. Et quia soli recti capiunt, recto rectos decet collaudatio. Michi
omnium rectificatur dum virtus summe potestatis continuatur. Virtus eius est eius medium
non capit ab omnibus. Omnia sunt primus et ultimus. Alpha et o principium et finis. Hec
dum intra hec est operatio per quam efficacius pervenit in finem. Illa ergo virtus ita
est eius opatio est a principio suo et ad finem ultimum. Unde ergo divina virtus omnia operatur
et regit deum. Unde et quod rectissima est in operando. Nichil autem continuatur recto in
se rectum. Unde ergo virtus nostra summe potestati continuatur absque dubio rectificatur. Et
gloriosus homo non solum rectus. Sed etiam rector et rex efficitur. Deus et
apud rectissimum regem consecrat. Principibus ipsius ad tribunal ipsius. Hoc etiam in gloria
qua virtus nostra continuabitur divine virtuti. Tunc omnes omnipotentes voluntates
meae sunt et deus suus et in omnibus regens et in ordine permittens regnum. Efficit in
deus homines rectum dum ipsum facit ad se conversum. In quo possit ei bonus ad deum
nostrum rectificabitur ad id quod pervenit. Sed etiam ad id quod decorum. Homo enim in medio
sapientia dum factus est ad deum conversus et pulcritudine recta possit et fortior
tantum quod deus omnem virtutem creatam fortior erat. Eius intellectum adiudicando
omnem bonitatem eius affectui ad virtutem omnem virtutem eius potestati adgubernandum
Hoc namque intelligentia conversa est ad divinam veritatem recondiditur sapientiam.
per quam omnia diiudicat. Unde quod dicitur Sapientie vii: Ipse dedit michi omnia que sunt
scientiam ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutem elementorum initium et consummationem
et medietatem temporum. Animum et stellarum dispositiones naturas animalium
et iras bestiarum vim ventorum cogitationes hominum differentias virgultorum et
virtutes radicum et quecumque sunt absconsa et improvisa. Omnia
Subiecit nichilominus voluntati omnia ad virtutem ut
possit omnia in corpore et voluntate sua convertere quod in psalmo omnia subiecisti sub
pedibus eius. Sed apostolus dicit ad deum conversio. Omnia tua sunt. Subicere
et virtuti adgubernandum.
latitudine celi. Ista autem homo quod recta ad superius et inferius
in vobis faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram et propter
deo homines rectum dum ad se convertendo ... constituit. Et per hoc omnibus
proposuit. Et per ... recta homo ... et per ... in hoc

qd sorciat et ipe se infinitis immiscuit confusionibus ¶ In quo pt notari et
modus labendi et status in quem recedit / modus labendi in hiis tribus que dicit
2a littera que in peccato considerat et tra que in hoc vio exponit ¶ In peccato namque est
adversio est bonorum amissio pure conspoliatio quippe intelligitur pt mixtione
aversio pro finis privatione sed conspoliatio per conversionem sic ita quippe factum in primo a
versio infinitum / conspoliatio medium et hoc totum tangitur cum dicitur immiscu
it se infinitis confusionibus ¶ Pt etiam notari status in quem recedit a rectitudine
ut perdet primam rectitudinem non rectitudinis aptitudinem / perdet habitum non
appetitum quia se amisit rectitudinem ut tu perficiat in imagine / quia in summa
pt appetitus sine habitu / non se est homo quando pollutus / et quia nichil creatum re
to posse pt bonum amissum cum pt infinitum / ideo appetit querit et nunquam quiescit / et
ideo declinando a rectitudine in finitis confusionibus se immiscuit ¶ Unde intelligentia a
vertendo se a summa veritate ignota effecta in finitis confusionibus se immiscu
it per curiositatem ecc. primo est homo qui diebus et noctibus soporem non capit om
nibus / et intellexi quod operum dei nullam possit homo invenire rationem / sup confin
at appetitum pure in quaestione / immo generat aliam quaestionem et parit novam co
tentionem et immiscet in contrabile dubitationem / sic quod proverbiorum xx honor est
qui separat se a contentionibus / omnes autem stulti miscentur contumeliis / tales sunt
nimirum homines qui intendunt fabulis et genealogiis interminatis ecc. et 2a ad
dicitur prima thi. p. tales miscent se contumeliis / quia sic dicitur ii thi. iii. isti sunt
dissidentes et nunquam ad scientiam pervenientes ¶ Voluntas discordando a summa bo
nitate egena effecta immiscuit se infinitis confusionibus per cupiditatem et cupiditatem / quia sic
dicitur proverbiorum xxxo ignis numquam dicit sufficit satis et avarus non implebitur
pecunia sic dicitur ecc. v. / Ideo semper querit et mendicat / Cupiditas numquam
sinatur ut faciat / immo in finitis voluptatibus vel voluptatum confusionibus implicat sap.
xiiii. omnia commixta sunt homicidium furtum fictio corruptio infidelitas
turbatio periurium tumultus bonorum dei immemoratio / animarum inquinatio nativitatis
immutatio / inordinatio mechie et impudicitie / hec sunt
immutatio / nuptiarum inconstantia / inordinatio mechie et impudicitie / hec sunt
confusiones infinite et commixte sunt quibus se immiscuit se homo dum voluntate defor
mat a summa bonitate ¶ Virtus autem distorquendo se a summa potestate facta
infirma immiscuit se infinitis confusionibus per instabilitatem / unde sic quod que erat quiete et
non in recessu / sicut unde psalmus xix dum immiscuit in medio egypti spiritum vertiginis / iste est
spiritus instabilitatis / pro eo quod nichil potest esse stabile sicut homo peccator est sicut pulvis
quem proicit ventus a facie terre / sicut in psalmis a virtute tue faciei tabescat an
tes spiritus meus / ideo erunt tanquam pulvis quem proicit ventus a facie terre / sic igitur pul

Intelligentia

Honor

Voluntas

Virtus

nis non potest questione quam diu est ventus vertigis [sic] ut inquit totus probabilis prima
ne et in infinita loca girat et mutat et mendicat suffragia. In ministrat
in prima parte huius infinitis questionibus paucositate dum recedit a veritate per ignorantiam per
cupiditatem dum recedit a bonitate in malicia per instabilitatem dum recedit a po
testate in impotentia. Sicut in verbo proposito notatur hominis conditio et eius dimul
tas hac ratione in primis determinatur in hac libro. Unde liber iste 2us qui sic incipit
creatione rerum etc. dividitur in duas partes. In prima agit de hominis conditione. In 2a
autem de lapsu eius et temptatione. Infra dis. xxi ubi dicit in dubiis etc. Prima pars
hec duas quia cum homo conveniat cum omnibus creaturis et creata facta sint propter hominem
Ideo primo agit de conditione rerum in generali 2o vero in speciali. Infra dis. ii de angelica
natura etc. Prima pars hec duas in prima determinat de conditione rerum quantum ad principium efficiens
etc. Prima pars hec 3es habet partes.
In 2a vero quantum ad finem ubi et quia non vult eius bonitate etc. Prima pars
In prima ponit veritatem quam conprehendit in scriptura per auctoritatem. In 2a vero auctoritatem ex
plicat ubi Creatorem deum etc. 3o vero quia pellat auctoritatem pectoris errores e
plurat ubi hoc ergo et priorum errorum etc. Excludit
excludit ultimo eorum errorem. In prima ponit auctorem veritatis. In 2a erro
ribus hominum. Prima hec duas. In prima narrat per se ponit auctorem
rem platonis ubi plato namque etc. Sicut et 2a duas. In prima explanat auctoritatem
et verba auctoris. In 2a ponit errorem dicentium ubi dicebant non duo etc. eodem modo 3a hec
duas. Primo enim excludit errorem in probatione. 2o vero fidei confirmationem ubi credamus etc.

Ad intelligentiam vero eorum que hic dicuntur queritur hic de principio rerum in esse. Primo
quantum ad principium entitatis. 2o quantum ad veritatem. 3o quantum ad productionem. Quantum
ad primum duo queruntur. Primo queritur utrum res habeat principium temporale
tatis. Circa primum duo queruntur. Primo queritur utrum res habeat principium originale
2o utrum habeat principium originale. Ad primum sic proceditur et probatur quod omnes res mundi
habuerunt principium producti
varietatis ad quod per se principium cum quaerit. Vel habuerunt principium productionis
per rerum varietatem, tum propter rerum mutabilitatem, tum propter rerum ordinem, tum
ordo propter imperfectionem. Multitudo enim oritur ab unitate, et motus per se mutabile
ab immutabili, et ordo ad primum, et imperfectum ad perfectum originaliter reducitur
ab immutabili et ordo ad primum et imperfectum ad perfectum originaliter reducitur
tur. Non hac supposito scilicet quod res habeant principium temporale aliquod etc.
Utrum res sint producte ab uno. Hoc enim principium originale et formale etc.
alterum principiorum. Et quod utrumque vero. Primo a parte producentis. Sicut quanto producens est plus
et perfectius tanto plus influit in rem. Ergo primum et perfectissimum influit in toto et in to
tum et per hoc ergo totum producit. Sed primum agens est huiusmodi ergo etc. 2o nobilius et perfectius
est agens quanto pauciorum indiget ad agendum. Sed agens nobilissimum nullo
indiget sed ipse est per se ipsum solum esset ad hunc res producendum. Sed non quod etc. sed per illud
quod per se egeret. Ergo per se ipsum solum etc.

fit res. ergo ex nichilo. probatur ergo quod deus fit in toto fluxu creature etc. ¶ 3° agens creatum formam fit producere formam ergo pari ratione agens increatum per totum potest producere totum sed deus per toto agit cum sit omnino simplex ergo producit totum ¶ pro hac ratione obtenditur a parte rei create sic: quod non est ab alio est per se ipsum, nichil autem tale quod per se ipsum est indiget alio ut sit sed esse intrinsecum rei principium rei indiget alio ut sit, ut materia forma indiget materia et econverso ergo etc. ¶ ergo efficiens et finis sunt cause correlatiue ergo quod non est ab alio non est ad aliud sed omnia sunt ad aliud. Minor, omne quod fit propter aliquid est, quod fit appetitur bonum et creatura non est nisi in summo bono, et quod ipsa non fit bona bonitate sed est bona et eius quantitas ergo quod est per se ipsum eius per se ipsum est bonum sed quod per se ipsum est bonum non est propter aliud ergo quod non est ab alio non est propter aliud sed ergo creatura mundana etc. per totum sunt propter aliud ergo sunt ab alio ¶ Ergo res non est totaliter ab alio quod hoc est ratione forme, quod ratione materie constat, quando forme, quia nec forme producuntur et forme non producuntur, nec nichil producetur ratione materie. Probatur quod ut dicit philosophus in prima phisica actus est ante potentiam constat quod non loquitur de potentia actiua sed passiua ergo actus rei fit ab alio et materia et tu dicas quod intelligat non de actu qui est forma sed efficiens non concluditur et tunc ergo quaero quare materia non fit ab alio quia est principium quo fuit certa nec habet unde fiat et tunc ergo quaero de forma certum fiat ex aliquo sunt ex nichilo per quod nichilo pari ratione et materia con[clusio] ¶ Si ex aliquo quaero quia fit ex primo esse materie constat quod forma simplex est ergo forma fit ex materia, ita quod materia fit eius principium constitutiuum, ut fit ex materia, ita quod materia fiat forma fit ergo ex aliquo quod est in materia, tunc quaero de quo est etc. et constat quod non est ex materia pari ratione ergo ut est abire in infinitum in cando oportet necessario ponere creaturas formarum a primo opifice productas quod ex nichilo ergo per rationem et materiam ¶ Ad oppositum sunt rationes pro parte efficientis primo hoc est omnis effectus aliquo assimilatur cause sed principium est actus purus nichil habens de potentia materia vero est potentia pura, pro primo esse nichil habens de actu ergo materia nullo assimilatur opifici non est ab ipso ¶ 2° ab agente pulcherrimo et luminosissimo non procedit turpe et tenebrosum sed deus est ipsa pulchritudo ipsa lux materia principium est turpe et tenebrosum ergo etc. ¶ Ad parte[m] 3° consideratur de forma principia omne enim quod producitur et fit, fit a primo plus natura et specie ut homo ab homine etc. quod dicit philosophus vij° primae philosophiae sed ergo forme enim sunt principia producendi et principium producendi procedit productorum ergo res non sunt producte quo ad principia formalia ¶ 4° artifex non potest producere nisi praecognoscat non potest praecognoscere nisi per formas non potest per formas cognoscere quae ullo modo sunt ergo impossibile est quod sunt quod primus artifex ideam formaret nisi forme prius essent per quas cognosceret et ille non potuerit producere

¶ .. .s. prima de p̄ qestu ūtz m esse

sitiv p̄ form̄ / ḡo s̄ no ē i infinitū ab īē pone ē formas d̄z no esse pro
ductas ¶ 3o hoc ipm̄ ondit̄ quo ad mām p̄ncī l ōme qd̄ p̄ducit p̄duc
ab alīq̄ ut ab nichilo / s̄ ab nichilo n̄ / ḡo oiā ab alīq̄ / id aut ē mā / ḡo s̄ p̄aē
est / ut no abire i infinitū ē no ē p̄ductū / ab aut ab n̄lo n̄ fiat ūt̄ p̄duc
ēt r̄oi ē actō / s̄ oīs actō req̄rit i quod agat / ḡo et oīs p̄ductō / ḡo ū p̄duc
cionē effic̄ ād no n̄p mā ūt̄ ḡo et ¶ ... ḡo q̄ro de p̄ductōne p̄ue cōto
noī effic̄ ad no ... ne passīua cōtz illa pt p̄bā ut actuā / no p̄bā ḡo actuā / s̄ ōne actuā fu
ne passiua r̄ōtz illa pt p̄bā et actuā / no p̄bā ḡo actuā / s̄ ōne actuā fu
dat̄ in aliquo / s̄ hoc no pt esse c̄ōtō / cū i͛d s̄ic̄t nālr̄ ipam c̄ōtōne / ḡo
da̅ m aliquo / s̄ hoc no pt esse cōtō / cū ... nālr̄ ipam cōtōne / ḡo
nocē ē q̄ pt i c̄ōtū et aliud a deo / q̄ cōtō passio i alio ē / ḡo nocē ē ōne
qd̄ p̄ducit̄ ab alīq̄ p̄ducī / et iō dt̄ ph̄us i po ph̄ico͛ ōmā ē i genita .
¶ Pt / ddm̄ q̄ hec ē veritas q̄ mūdus i esse p̄ductus ē no solū ēm se tota
s̄ etiā ēm suā intrīsecā p̄ncī͛ que in ōpalis s̄ de n̄o sūt p̄ducta / hec aut
veritas / et s̄ nūc cunctis fideli pt apta et lucida / latuit tn̄ p̄decā ph̄i
losophos / et s̄ nūc cunctis fideli ... ¶ ffuerūt ad̄d āti
q̄ i h̄a q̄stōib̄ i ... lōgo t̄p̄e abulaūt p̄demia ¶ ffuerūt ād āti
qua q̄ i h̄ q̄stōib̄ i q̄rēdo lōgo tp̄e abulaūt p̄demia
ān ph̄i qui dixerūt mūdū factū esse a deo et de sui essen͛ / q̄ no videbat
quo aliq̄s posset fi͛ ab nichilo et solus deus fuit i p̄nō / et iō dixerūt q̄ fecit
oiā de se ipō / s̄ hec positō no solū fidelib̄z / s̄ etiā p̄c͛tib̄z ph̄is apparu
it improbabilis q̄ dei essentia oīo i variabilis et nobilissīa sit corporalia et va
riabilia mā q̄ de se ē i p̄ōnā imp̄fecta p̄ formā ¶ ffuerūt et alii q̄ dixerūt
ante mūdū fcm̄ ab p̄ncipiis p̄existētib̄z .s. ab mā et for̄ / s̄ for̄a latebat i mā /
quā intellectus illas distingueret / et hec posuit Anaxagoras / s̄ q̄ for̄s esse
omīs simul i mā no capit iō ista ... p̄c͛ptes ph̄os ista positō ē i p̄bā ¶ ffu
erūt et 3i qui mūdū ab p̄n͛is p̄existētib̄z fcm̄ posuerūt .s. māz et formā / sed
māz p̄se posuerūt et for̄s sep̄atas / et p̄ymodū q̄ opifice p̄mo ēē
quietas / et huis fuerūt platonici / s̄z q̄r id irronabile vi͛ / q̄ mā ab etno fuit
imp̄fecta / et q̄ eadē for̄ sit sep̄ata p̄t͛ et q̄nta et absurdū vi͛ explicē hanc
positio .s. nālez mathēācā et diuinā / iō etiā p̄c͛pentes ph̄os hec positō rep
uē ¶ ffuerūt ... .s. paripathetici quorum p̄ncipes et duces fuit Aris͛ qui
veritati magis appropinquantes dixerūt mūdū factū p̄t leg͛ i 2o methaphi͛
sico i q̄ mūdū factū ē / et i p̄no de celo et mūdo et de plurib̄z locis aliis p̄fe
cto / s̄ dixerūt no esse fcm̄ ab p̄n͛is p̄existētib̄z / pt ... vult i 12o de vegetabilib̄z
li / s̄ dixerūt no esse fcm̄ ... abūtalliā . Vtrū aut
mūdus semp̄ fuit platoēt et aliis plenus ubi locū ..
posuerūt māz et formā factā d̄ nichilo / hec necessario ... q̄ no p̄ueīt ad hoc
ut melius videbit̄ i p̄blēīte 2o / iō ipē etiā defecit līz minus quā alii / Vbi aut
defeceīt ph̄os s̄cīa supplent nob̄ sacra scā sc͛ptura que dt̄ oia esse cōta et
ēm ōnē q̄ sūt esse p̄ducta / et iō etiā a fide no discordat p̄t sup̄ i opposito ōmp

h. 9

1a positō

2a positō

3a positō

4a positō

est. ¶ Ad 4m quod obicitur de similitudine quod materia est cuius omnis ratio in potentia, dicendum quod manens sub
se facta est, sed sub sustentatione forme a qua actus est. ¶ Ad 5m quod materia non sit deo
actu similis, tamen assimilabilis est per formam. ¶ Unde Augustinus dicit quod ipsa materia et si non
habeat de se et in se actum forme, ipsa tamen capacitas forme est ei forma. Et sic patet
illud. ¶ Ad 2m quod obicitur quod turpis erat, dicendum quod non turpis nec tenebra dicitur nisi
comparative, nam materia non est privatio pura, immo ratione sue essentie habet aliquid de pul
chritudine et de luce. Unde Augustinus dicit quod habet modum speciem et ordinem quam
vis imperfecte. Non ergo autem quod deus omnibus res produceret perfecte equaliter similes, immo
secundum gradum. Et ideo ad hoc quod gradus sint perfecti necesse est ponere aliquid
supra deum et hoc summum, et aliquid supra nichil et hoc aliquo modo simile, licet non
omnino nec perfecte, quod quamvis in se minimum habeat de bono tamen optime or
dinatum est. ¶ Ad 3m quod obicitur quod omne quod producit producit perfecte in forma et compositum simili.
¶ Dicendum quod est agens secundum naturam et secundum intellectum. Agens secundum naturam producit per
formas que sunt nunc necessario, sicut homo hominem et asinus asinum. Agens secundum intellectum
producit secundum formas non que sunt aliquid rei, sed ydee in mente, sicut artifex pro
ducit archam. Et producte sunt res, et hec non sunt forme rerum extra, quia
sunt deus. Et propter ita posuit Plato quod credendum est et sicut imposuit ei Augustinus.
Si autem ultra processit ut imposuit ei Aristoteles absque dubio erravit. Et ideo sua
consideratio est solo intellectu cogit[illegible] quia dicit philosophus formas rerum extra deum a singu
laribus separate non omnino faciunt neque ad compositionem neque ad generationem. ¶ Ad [illegible]
quod obicitur de materia, quod materia non potest fieri quia aut ex aliquo aut ex nichilo. ¶ Dicendum quod ex nichilo
et hoc per creationem. ¶ Ad [illegible] obicitur quod actio est in motu, dicendum quod creare non est agere sed facere,
et hoc differt inter agere et facere, nam agere in quod non manet quod agitur, congestum facere
est equipollens. ¶ Secundum quod ultimo querebatur in eo quod est creatio passio dicitur. Unde secunda dicunt
quod non est passio neque actio sed relatio ad utrumque, et tale precedit illud ad quod
est relatio. ¶ Aliter dicunt alii quod creari non est aliud quam incipere esse, nec
creatio dicitur natura aliqua media inter deum et creaturam, sed solum dicit esse rei
conditionem ordinatam ad primum efficientem a quo et ad non esse, ita tamen quod cum dicitur
est in re creata et non in nichilo. ¶ Unde cum dicitur quod ex nichilo aliquid fit potest intelligi explica
tive, id est materialiter, ut quod fit ex nichilo, et sic non, vel causaliter, ut quod priori (?) ordinaliter
ut de mane fit meridies. Primis duobus modis verum est quod ex nichilo fit, sed non
modo verum est secundum naturam, sed falsum supra naturam per virtutem eius infinitam que non indiget
fulcimento materie, ita factum potest ad produci quod ex nichilo fit de aliqua aliqui non ex
virtus per principium primum infinitam sed eget materie fulcimento, et ideo illi virtuti soli hoc

aliquas sic fundamento

¶ creari

quod ex nichilo aliquid fit 3 intelligitur

¶ dis pa de ¶ motu r̃a in esse

attribuendus est necessario / temporibus non possit consimile reperiri in aliquo racio / hec
et in eius principio sic et ipsa conpotencia tus sunt ergo tempore cum ab eterno et quod
est in eius principio verum mundus producitur / non ergo tempore / ostenditur duabus

Contra 2 2 quarto vtrum mundus producitur / non ergo tempus / ostenditur duabus
racionibus suppositis a motu sumta est consequencia sic / ante omnem motum et
mutacionem est motus sum motibus / sed omne quod incipit per motum aut mutacionem incipit
mutacionem est motus ille / sed ille motus non potuit esse a
pt / ergo ante omne id quod incipit est motus ille / sed ille motus non potuit esse a
parte / ergo ante omne primum motus / ergo in principio tempore / sed ipso suppositum et ex quo probacio
te sic / nec ante suum motum / ergo in principio tempore / sed ipso suppositum et ante impossibile / sed nunc cum gignit mo
pz sic quod supposito in physicorum est / sed omnes generacionem precessit ante impossibile / sed nunc omnia generant motum locali
tum motus ad situm et perfectum / quod est eius completi / et sic omnia generant motum locali
motus circularis et velocior est et perfectior / sed talis est motus celi ergo perfectissimus / ergo primus pz
motus circularis et velocior et perfectior / sed talis est motus celi ergo perfectissimus / ergo sic
ergo 2us ¶ 2o ondi per propositum omne quod incipit in esse incipit per motum aut mutacionem / ergo si
motus incipit in esse / incipit per motum aut mutacionem et similiter de illo querit / ergo vel est processus ab
ne in infinitum vel est ponendum aliquem motum sine principio / sed motum / ergo mobile igitur et
mundum / similiter vero summitur consequencia a tempore sic omne quod incipit in instanti in tempore / sed ergo
mundus incipit / quod in instanti / in tempore / sed ante omne tempus est tempus / et ante omne instans
mundus incipit / quod in instanti / in tempore / sed ante omne tempus est tempus / et ante omne instans
est tempus / ergo tempus est ante omnia que inceperunt / sed non potuit esse ante mundum et motum
ergo mundus non incipit / sed ipso tempore non est / 2a / sed quod ante omne tempus sit tempus pz quod hoc
/ ergo mundus non incipit / probo ipso tempore non est / 2a / sed quod ante omne tempus sit tempus pz quod hec
quod sic currit currebat prius de necessitate / similiter quod ante omne instans sit tempus pz sic / tempus
est in medio circularis consequens motui et mobili / sed omnis punctus qui est in circulo ita
est in medio circularis consequens motui et mobili / sed omnis punctus qui est in circulo ita
est principium vel finis quod sic linee preteriti / ergo
est principium vel finis / ergo omne instans temporis ita est principium futuri quod sic finis preteriti / ergo
est principium vel finis / ergo omne instans temporis ita est principium quod sic finis preteriti / ergo
ante omne nunc sunt preteritum pz ergo 2us ¶ 3o ondi per propositum sic tempus producitur aut
in tempore / quod in instanti / in instanti non quia non sit in instanti / ergo in tempore / sed in tempore est ponere prius
et posterius et preteritum et futurum / ergo sic tempus in tempore ante omne tempus sunt tempus
et hec propositum ergo 2us / hec sunt raciones que sunt supra aptae ipsius mundi / ¶ ste dic
et hec propositum ergo 2us / hec sunt raciones philosophorum summuntur ex parte cause producentis et generalis ad duas sunt reduci
raciones philosophorum summuntur ex parte cause producentis et generalis ad duas sunt reduci
quarum prima est consequencia / 2a vero per impossibile / prima est hec / posita causa sufficienti et actuali po
nitur effectus / sed deus ab eterno fuit causa sufficiens ipsius mundi / ergo 2us / antecedens probo non est
nitur effectus / sed deus ab eterno fuit causa sufficiens ipsius mundi / ergo 2us / antecedens probo non est / pz
sic quod deus sit causa sufficiens quod cum illo nichil indiget ad mundi racionem / sed solum po
tencia sapiencia et bonitate / et hec deo fuerunt perfecta ab eterno pz quod ab eterno fuit
sufficiens / fuit eciam actualis pz deus est actus purus et suum velle ut dicit philosophus
¶ 6o probo per impossibile omne id quod incipit agere
et prius non suum agere mutat ergo 2us ¶ 6o probo per impossibile omne id quod incipit agere
et non producere ad prius non producebat quia transit ab ocio in actum / sed ergo deus incipit mundum pro
ducere et transit ab ocio in actum / sed omne tale cadit ociositas et mutacio
/ hec autem est
fuit mutabilitas / ergo cum deus est ociositas et mutabilitas / hec autem est
contra summam bonitatem / et contra summam simplicitatem / ergo hec est impossibile et blasphemia
dicere de deo / et ita quod mundus cepit. hec sunt raciones quas moderni solent super
dicere de deo / et ita quod mundus cepit. hec sunt raciones quas moderni solent super

v d incipit

q

addit revolutionibus elapsis precedentibus adhuc possunt reduci ¶ Secundo ad oppositum sunt rationes quarum
quedam sunt notis (?) rationes et positionem ... tertia est hec impossibile est infinito addi | hec
est manifesta per hoc quod omne id quod recipit additionem fit maius | infinito autem
nichil maius | sed si mundus est precedens (?) durant in infinitum | ergo durationi eius non
potest addi | sed constat hoc esse falsum | quia revolutio additur revolutioni cotidie | ergo etc.
¶ Si dicas quod infinitum est quantum ad preterita tamen quantum ad posterius quod nunc est finitum
actu | et ideo potest ex ea parte qua finitum est recipere maius ¶ Contra quia dicatur quod in preterito est
recipere maius | hec est veritas infallibilis quod si mundus esset revolutiones solis in
orbe suo sunt infinite | et lune | per unam revolutionem solis necesse est fuisse du
odecim lunas (?) | ergo plus revolutum est lune quam solis infinities | ergo infinitorum quo
ad partem qua infinita sunt recipere excessum | hoc autem est impossibile ergo etc. ¶ Secunda
ratio est ista impossibile est infinita ordinari | omnis enim ordo fluit a principio in medium | si ergo
non est primum non est ordo | sed duratio mundi sive revolutiones celi si sunt infinite
non habent primum | ergo non habent ordinem | ergo una non est ante aliam | sed hoc est fal
sum | restat ergo quod habeat primum ¶ Si dicas quod status ordinis non est necesse ponere
nisi in hiis que ordinantur ordine causalitatis quia in causis necesse est status quo non in
aliis ¶ Contra tu quod hoc non evades nam cum sint revolutiones celi qui fuisset
generationes animalium ex animalibus | sed constat quod animal ordinatur ad animal quemadmodum causatum ad causam ordinem
causae ergo per Philosophum et rationem necesse est ponere statum in hiis que ordinantur ordinem
causae ergo in generatione animalium necesse est ponere primum animal et mundus non
sunt sine animalibus ergo etc. ¶ Tertia ratio est ista impossibile est infinita pertransiri | sed si mundus
non cepit infinite revolutiones fuerunt | ergo impossibile est illas pertransisse | ergo impossibile fuit
devenire usque ad hanc ¶ Si tu dicas quod non sunt pertransita | quia nulla fuit prima vel
quod eadem (?) possunt pertransiri in tempore infinito per hoc non evades | quia dicam ante utrum
aliqua revolutio precessit hodiernam in infinitum an nulla | si nulla | ergo omnes fi
nite distant ab hac | ergo omnes sunt finite | ergo omnes habent principium | si aliqua infi
nitum distat quero de revolutione consequente immediate post illam utrum distet in fi
nitum si non | ergo nec illa distat | quia finita distantia cum (?) nulla unquam | si non distat
in infinitum | similiter quero de tertia et de quarta et in infinitum | ergo non magis distat ab hac
una quam alia | ergo una non est ante aliam | ergo omnes sunt simul ¶ Quarta ratio est ista im
possibile est infinita a virtute finita comprehendi | sed si mundus non cepit infinita comprehen
duntur a virtute finita ergo etc. Probatio assumptionis patet hoc ... | suppono quod deus
esse actu virtutis infinite | omnia alia habent finitatem ¶ Item pono quod motus
celi mensurat (?) sunt per substantias separatas creata quarum unum facit ut sic possit considerari
... hoc suppono quod separata nichil obliviscitur | si ergo omnia separata

Dis. prima De exortu rerum in esse

Vtrum finite / simul fuit cum celo ulta sunt revolucio celi quam non cognosce-
ret / et non est oblita / ergo omnibus actu cognoscet et fuerunt infinite / ergo aliquid compara-
libus sed actus finite simul comprehendit infinita / Si dicas quod non est quecumque
ꝯ vnica plitudine cognoscat omnes revoluciones que sunt cuiusque speciei et
omnino completas / Obicitur quod non tantum cognovit revoluciones / sed eorum effectus / et esse
tus varios et diuisi sunt infiniti patet ergo etc. / Contra rationem est ista impossibile est in-
finita sit esse / sed si mundus est eternus sine principio / tunc non sit sine homine et homi-
nes sunt esse / sed in infinitum homines fuerunt / sed
cum quodammodo ... / et ... ducet ... ergo infiniti homines fuerunt / sed
quot fuerunt homines tot anime rationales / ergo infinite anime fuerunt / sed anime fuerunt
tot sunt / et sunt forte incorruptibiles / ergo infinite anime sunt / Si tu dicas quod
tot sunt / quod sunt forte incorruptibiles / ergo infinite anime sunt / Primum est error i
hoc quod circulacio est in ... at quod una anima est in omnibus hominibus / Secundum est magis e
... quam sunt ... esse ... alterius ... 2 plurium / 2 est magis est
erroneum ~~quod hoc est inplicacio contra deum cuiusque habet esse post non esse ...~~
~~...est ipsum esse ...~~ / mundus non una anima omnium / Vltimo ro ad hoc e
impossibile est quod habet esse post non esse habere esse eternum / quod autem habeat esse
post non esse / probatur sic / omne id quod totaliter habet esse ab aliquo producitur ab eo
post non esse / sed mundus totaliter habet esse a deo / ergo producitur ab eo ex nichilo / sed non
ex nichilo / sed mundus totaliter habet esse a deo / ergo producitur ab eo ex nichilo / sed non
ex nichilo materiali / ergo originaliter / quod autem omne quod totaliter producitur ab aliquo
differente per essenciam habet esse ex nichilo patet / quia materia quod totaliter produci-
tur ... et formam / sed materia non habet ex quo producatur / quod non ... / materia
producitur ... maior et formam / sed materia non habet ex quo producatur / quod non ... / ma-
nifestum est quod ex nichilo / hoc autem quod mundus a deo totaliter producatur patet ex p-
... / Ex quo dicitur quod ponere mundum eternum esse sine ... productum
... a deo / Ex quo dicitur quod ponere mundum eternum esse sine actualiter productum
ponentes omnia ex nichilo productas ... est contra veritatem et rationem ...
ultima non probat / et adeo cum ~~intencione~~ racione ut utrum philosophorum ...
... intellectus crederet hoc posuisse / hoc cum implicat ipse ma-
nifestam contradictionem / Ponere autem mundum eternum cum presupposita eternitate ...
... / Egidius cum dicit ... nale videtur et intelligibile / et hoc dupliciter exemplo / ...
adeo est ... vestigium ... si pes ... et pulvis in quo formatur ves-
tigium esset eternus nichil prohibet intelligere vestigium a pede esse eternum / et ta-
men ... a pede esse vestigium / per hunc modum si materia sit principium possibile esset ...
nium auctori quod prohibet ipsum vestigium esse eternum / Primo verbo ... Ser-
... aliud quod rationale ... et predicta a deo ut umbra ...
... / sed quam cito est lux statim est splendor / et statim est umbra ... corpus
opacum ut obscurum / Si ergo est eterna cum auctori tamquam opacum ...

bile est ponere filium qui est splendor patris eternum, ita racionabile videtur
creaturas suas mundum qui est umbra sue lucis esse eternum. Et ma-
gis racionabile est quam suum oppositum. Si quod mundus fuit eternaliter imperfecta
sine forma, sicut divina influencia sic posuerunt quidam philosophi et eo raciona-
bilius est ut ille commentator inter philosophos antiquos secundum quod sic imponunt
et commentatores exponunt et verba eius pretendunt in hunc errorem dilap-
sus fuit. Secundum talem modum predicit philosophus nequaquam illud sensisse

no[ta]

nec intendisse probare quod mundus esse cepit, sed quod non cepit naturali motu.
Quid horum magis verum sit ego nescio. hoc tamen scio quod posuit mundum
non incepisse et licet non verum posuit et raciones eius supple a motu et
tempore sunt efficaces. Si autem hoc sensit quod nullo modo cepit manifeste erra-
vit sicut in pluribus racionibus ostensum est supra et necesse fuit eum ad vitandum
contradictionem ponere quod mundus non esse factum, quia non fieri esse quod [illegible]. Ad vitandum
dicitur autem in finitate actuale necesse fuit ponere, quia aliter racionalis corrupcionis
[illegible] veritate aut annihilacione, et ita auferre beatitudinem, unde iste error et
malum habet initium et pessimum habet finem. Ad secundum quod obicitur de motu quod
est primus inter omnes motus et mutaciones quod perfectissimus. dicendum quod loquen-
do de motibus et mutacionibus naturalibus verum est et non habet instanciam. lo-
quendo autem de mutacione supernaturali per quam ipsum mobile processit in esse
non habet veritatem, nam illa precedit omnem creaturam, et ita mobile primum
et per hoc et omnem motum. Ad 2m quod obicitur omnis motus [illegible] in esse per
motum, dicendum quod motus non exit in esse per se nisi in se [illegible] cum alio et in alio, et
quia deus in eodem instanti mobile fecit, et ut motor per mobile in
[illegible], non motum mobili [illegible]. Si autem [illegible] de [illegible] racione, dicendum
quod ibi [illegible] et hoc melius infra patebit. Ad 3m quod obicitur
de nunc temporis etc., dicendum quod sicut in [illegible] a duobus assignare punctum, quia [illegible] sit
a [illegible] factum est, et [illegible] est ponere primum et assignare primum punctum
[illegible] non est ponere primum, sicut et accipere in tempore nunc duplex, et in ipsa
productione temporis fuit nunc primum, ante quod non fuit aliud, quod fuit principium
temporis in quo omnia dicuntur esse producta. Si autem de tempore [illegible] factum [illegible]
est quod est [illegible] et [illegible] habet [illegible], sed hoc modo non fuerunt res
producte in tempore [illegible], et ita patet quod raciones philosophi nichil valent
[illegible] ad hanc conclusionem, et quod dicit quod ante omne tempus est tempus verum est

accipiendo initia dicendo no contra interiq precedo. Ad xtu qd dic
de tpe qd cepit. Dicm qp cepit i suo pncipio. pncipium aut tpis est instans
ut nuc et ita cepit i instanti et no valet illa ro. no fuit i instanti, g
no cepit i instanti, qr successiva no fuit i pmi initio. Potest tn et alr
dici qr dr est loqui de tpe quo ad suam essentia et quo ad suum esse. Si ad essentia pt
nuc e tota essentia tpis, et id cepit cu re mobili, no i alio nuc,
sz i se ipso, qr stat e i pmis, quod no habent alia mensura. Si ad esse
sic incepit cu motu celi ut cepit creatione sz post q p[er] pximu
tabilem mutatione et maxime pmi mobilis. Ad qrtu qr obiic de ca
sufficienta et actuale. Dicm qr ca sufficiens ad ad e duobus modis, aut opans p
naz, quo ad p volutate et rone. Si opans p naz, sic stati cu e pducit,
si aut opans p volutate, et quis sit sufficies, no oz qp stati cu e opr
opa eu sz sapiencia et disposicione, et quo det conivitate. quia i no quere
bat nec requirebat ratio eternitatis, ut decebat deum alicui hac nobilissim
condicione donare. Sic divina voluntas q opat sz sapiencia pduxit no ab
eterno sz i tpe, qr et sic pduxit sic disposuit et sic voluit ab eterno eu
volunt pducere tunc qn pduxit, sic ego nuc volo cras audire missa
et ita pz qr sufficiencia no cogit. Dictu de actualitate. Dicm qp causa duobus
modis pt esse i actu, quo ad i se ut sol dicit sol lucz, quo ad in effectu, ut sol dicit sol
illuminat. Primo deus semp i actu quia ipse e actus purus nichil habens
admixtu de possibili, alio no semp in actu, no ei sp fuit pducens. Ad
obiec de 2o sed de no pducete factus est pducens mutatus est ab ocio i actu
Dicm qr quedam e agens i quo actio et pductio addit ad sup agete et pduce
te, tale aut est qd de no agete fit agens variat aliquo, et in tali aut
operacioni cadit ocio et i operacione addit complementu. Aliud e agens
qd e sua actio et tali nichil novo advenit cu pducit, ut causa i eo fiat
qd no e prius, et tale ut i opando recipit complementu ut i no opando
est ociosum ut cu de no pducete fit pducens mutat ab ocio in actu, tale
aut e deus contra phos qui posuerut deu simplicissimu. Patet qr sol
ta e eoz ro. Si eu sp ocium vitando res ab eterno pduxisset sua rebus
pfectam bonum no esset, et p hoc ut cu ubique qr pfectissimu pfectu et
... optet res ab eterno esse nichil posset nuc
de novo pducere, qualis e deus iste qui nuc nichil pnt posset. hec ra
demencia indicant magis quam phiaz ut rone aliqua. Si licitus qd

De tpe dr e loqui

Ca suffic ad ad e dup

Causa dr e in actu

posset capi quod deus agat per se ipsum et tamen incipiat agere. ¶ Dicendum quod et si hoc
non possit plene capi propter ymaginationem contractam, potest tamen via cognitionis cum
et per quam a sensibilibus se retrahit ad intelligibilia apprehendenda aliquo modo per-
cipiet. ¶ Si enim dicatur contra quod angelus possit facere potest figuli cum non ha-
beat manus ut perficere lapidem ¶ Respondetur quod potest, quia hoc potest sola virtute sua
absque organo quod potest anima ad corpus et membro suo. ¶ Si igitur angelus propter suam simplicitatem
et perfectionem tantum excedit hominem ut possit facere sine organo medio id ad quod
homo necessario indiget organo possit eadem facere per unum quod homo potest per plura. Quanto
magis deus qui est infinite simplicitatis et perfectionis absque omni medio sue vo-
luntatis imperio quicquid non est aliud quam ipse potest eadem producere; ac per hoc in producendo im-
mutabilis permanet, sicut potest homo manuduci ad intelligendum hoc autem perfectionem
capiet, per quam ista duo sunt in summo opifice contemplari scilicet quod est perfectissimus
et simplicissimus, quia perfectissimus omnia que sunt perfectionis sibi attribuuntur, quia simplicis-
simus nulla diversitate in eo ponitur; ac per hoc ullam variatatem et mu-
tabilitatem, ideo stabilis manens dat cuncta moveri.

Consequenter queritur de principii unitate. ¶ Et circa quod duo queruntur. ¶ Primum utrum res
producte sint in esse a pluribus principiis. ¶ 2o dato quod ab uno principio
queritur utrum aliud produxerit eadem a se ipso aut mediante alio.

Quod autem a pluribus principiis sint producte res dicunt manichei qui ponunt
aliud esse principium spiritualium et incorruptibilium, aliud corruptibilium et
corporalium sive visibilium. ¶ Et primum vocant deum lucis, secundum vocant deum tenebrarum
et opposito contra ponit vera catholica veritas per sacram scripturam. Joh. xix [illegible]
meum non est de hoc mundo dicit ipse [illegible] et deus lucis, ergo [illegible]
probatur ad deum lucis non spectat, sed ergo ad deum tenebrarum. ¶ 2o Joh. xii vocat principem
huius mundi et rursus Joh. xiv vocat dyabolum principem huius mundi et ille est deus
tenebrarum, ergo mundus etc. ¶ 3o Apostolus 2a Corinth. xo et Ephe. 2o vocat dyabolum
deum huius seculi, sed non mentitur. Ad hoc dicit deus aliquis nuper eius quod condidit, ergo
etc. Alias plures adducunt auctoritates de scriptura, sed hiis solutis solvuntur et a-
lie. ¶ Ergo posterius probat hoc, primum hoc modo: oppositorum opposite sunt cause;
sed spiritualia et corporalia habent repugnantiam. Rom. vii video aliam legem in
membris meis repugnantem legi mentis mee, et ad Galat. vo caro concupiscit
adversus spiritum etc. ¶ 4o Novum et vetus testamentum adversantur, quod patet
per Mathei vo quod ubi scripsit: recte contra sit inimicus et non inimicus occidere
et non occidere; ergo necesse est ponere duo principia quorum unum spiritualium, aliud corporalium.

vnum veteris aliud noui. Ergo idem sicut per hiis ex natura est facere idem. ergo
cum deus bonus uniformiter se habeat et plus semper facit idem. ergo cum sit causa
conditiua nullius est destructiua. et cum sit causa productiua non erit causa destructiua
nec corruptiua. ergo corruptibilia sunt a bono principio. Primo patet 3a ratio. omne quod
bonus deus facit est bonum. omne quod est bonum est diligendum. et nichil omnium que fecit
... est odiendum. sed mundus est odiendus et contempnendus sicut et vita carnalis. ps. a.
Jacobi. 4o nolite diligere mundum et cetera. Johannis xv ... ad ... sua ... modo
Jacobi. 4o ... de ... omnia
ergo etc. In quo patet ... sunt ... et ... Jacobi primo dicit de ... omnia
... sunt. sed bonus est bonus deus. ergo etc. Si dicas quod omnia non destruit
... est. et ... non cognoscit
... mundus ... modo loquitur. ergo etc. 2o Math. ultimo data est michi omnis potestas
in celo et in terra dicit deus bonus. ergo iuste data. quia iniuste. si iuste ergo celum et terra
in celo et in terra dicit deus bonus. ergo iuste data. quia iniuste. si iuste ergo ... principe
sua sunt et ... fecit. Si iniuste. ergo verum quod ipse deus bonus iniuste ... principe
sua sunt et ... fecit. Si iniuste. ergo ... 3o ille sunt conditor omnium visibilium qui
... aliorum. et ita quod sunt iniusti. 3o ille sunt conditor corporum visibilium qui
... testamentum Apostolus ad ... dicit paulus ... deus plebis mee est
... per ... qui habitat ... principes ... ignotes
et ... et ... sunt deus lucis. ergo etc. 4o ... audit
... et ... visibilia bona sunt et pulchra
omne bonum et pulcherrimum a deo bono. sed omnia visibilia bona sunt et pulchra
ergo etc. probo quod bona sunt quod mala. si bona habeo propositum. si mala ergo ...
corrupta bona. ergo corrupta corporalia a deo bono. quia omne bonum ab ipso
ergo etc. 5o ... quicumque ... est ... aliquid in quo ...
... communicant. sed ... differentia ... principiis ... si ergo omnia et ...
... a deo bono producta. sed omnia ... a deo lucis. ergo etc. 6o
... quicumque ... est quod ab eodem deo producta. sed omnia est a deo lucis. ergo etc.
Ruero ... duobus principiis quibus se habeat ad inuicem. quia cum sint pa
... quo possit esse. sed deus lucis non potest bel
... aut bellum. ... cum non video quo possit esse. sed deus lucis non potest bel-
lare cum in eo sit summa pax et quies. deus tenebrarum non potest ... mala
non potest ... ergo verum quod nec bellet nec ... 4o ... de plu-
ralitate principiorum ... potest intelligi. et ... hec in duobus locis tractanda est. primo
cum ... plura sunt principia ... et ... de ... in ...
... de unitate divine essentie. primo ... plura sunt
... ita quod ... summum bonum. alterum vero summe malum. ita quod ab uno
principio. et ita quod vnum sit summum bonum. et illud ... in tractatu de malo ...
sit omne bonum. ab alio omne malum. et illud ... de ... plura sunt principia
cum sit hec questio ... quod sit malum. ... principia ... et ... Aliud ... principia corrup-
... quorum unum sit principium ... corruptibilium et spiritualium. Aliud ... incorrup-
tibilium et visibilium. et hec ... de ... in esse. Ad

haec questionem ad primum quod error iste de positione duorum principiorum non solum est contra
fidem ymo adeo est contra ut vix credam hominem qui aliquid de philosophia sciuerit hunc er-
rorem ausum posuisse vel defendisse. Tamen iste error pessimus quia pretendit aliquam
speciem pietatis videlicet cum deo bono attribuit bona et pulchra et nobilia et alii principio
alia magis contraria et etiam dei magis fedant. Et quia etiam applicabilis magis
potest capi et falsa ymaginatione cogitari et ad istum errorem pessimum de multitudine
principiorum innumerabiles errores consequuntur vanissimi sicut illos et nota quam preterea
manicheorum nouerunt sicut de nuntiantes matrimonio homicidio et aliis plu-
ribus que etiam suas habent in plurimum contra scripturam. Capitulum autem et primum illum errorem
dampnat omnis philosophia. Secundum duo sunt ipsorum principia. patet tamen quia unde destruitur
hoc posito. Tamen etiam quod diuina potentia limitata esset quia non posset corporalia produ-
cere etiam quod esset diuina essentia corruptibiles ponuntur ut tamen patet in igne lucis
et si liceret dicere patet non deus est deus ut aliquid est bonum. Ad rationes quas adducunt
Ad primum quia inducit dicitur actoritas in scriptura videlicet prudentia carnis que est vana et in-
munda et prudentia carnis dampnatur in scripturis et non dicitur esse a deo tamquam
malum quia peccatum non est a deo sicut alibi patebit. Ad secundum quando dicitur tamquam bonum et
pulchrum sicut dicitur Genesis primo vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona et hoc
non est a deo. Ad 2 hanc distinctionem soluuntur obiecta nam quod dicitur regnum christi non est de hoc
mundo intelligitur de mundana conuersatione quia ipse non regnat in malis sed in bonis
quorum conuersatio est in celis. Ad illud quod dicitur quod diabolus princeps mundi et deus intelligitur
de mundanis et peccatis consentientibus. Ad 3 quod deceptus est stultus et impius ma-
nicheus quia nescivit distinguere, et etiam peruenit in illatione, non enim sequitur est
princeps ergo creator sicut si aliquis diceret rex est princeps francie ergo fecit eam
qui sic argueret stultus iudicaretur. et tamen isto stultior arguit manicheus
princeps non solum est deus ergo creator, nam sicut dicit philosophus iiij° quorum
deus venter est. Ergo venter creauit illos, stultum est et hoc esset quale et manichei
Ad 4 obiectum quod contrariorum contrarie sunt cause intelligitur de causis proximis in
tempore nam de causa prima non habet veritatem, et ideo quia nescivit distinguere decep-
tus est pessimus manicheus et quod ita sit patet. Si enim contrariorum contrarie sunt cause
primo producentes tot essent principia quot sunt genera contrarietatum. ergo aliquis de rebus
calidus, alius frigidus et de aliis contrarietatibus. si quis ita argueret ab omnibus
deridendus esset quanto magis stultissimus manicheus. Ad quod dicitur caro contrariatur
spiritui. Ad hoc quod nomine carnis aliquando accipitur natura sicut ephesiorum v° nemo vero
quam carnem suam odio habuit, et hoc modo non contrariatur, ymo amore nu-
tritur et fouetur, accipitur etiam pro vitio et corruptibile quod est in carne et

Ibo ē primū phisi principium

vnde dicitur actoritas

caro dicitur accipitur

Agens i dup

medici

ratione huius gradus, nec tamen habet causam gradus, quia non habet causam efficientem
sed deficientem. Secundo dicitur quod eadem plura facere habet etc. Differentia quod aliud est agens quod agit per
ipso, et id impossibile est quod producendo diversa diversificetur, primus uno et eodem producit
multa. Aliud est agens quod agit per aliud a se et illud variatur in agendo diver-
sa. Deus autem est agens primo et secundo non, et quia hoc non intellexit manich[eus]
cur possunt diversa provenire et diversos legis latores, ad videat in legibus dup-
licitate et in rebus. Et consulte mota sunt superius dicta patet. Videmus enim quod idem
artifex per eandem artem domificandi facit aulam et cloacam, imo quod duos ar-
tifices oportet ad hoc facienda convenire. Et similiter medicus per eandem artem me-
dicine diversa eidem egroto secundum diversos status apponit medicamenta, et diversa dat p-
recepta et consilia secundum diversitates infirmorum. Imo stultus esset medicus qui eadem
semper daret medicamenta et mandata, si ergo diversus sunt status hominum incipien-
tium ut minorum et iuniorum evangelicorum, quid prohibet unum et eundem deum
tamen ut ... et gratia non sunt spiritualiter intellecta. Secundo ultimo obi-
ecta et gratia se recepisse. Alia gratia non sunt spiritualiter intellecta. Secundo ultimo obi-
citur ad solutionem est quia viciositas indignorum est ... sed creatura amanda et
deus in ea laudandus, et omnis creatura laudat deum et bone sunt, in hoc sunt
facta. Supposito quod omnia sunt ab uno principio. Restat videre illud p-

Secundo, dupliciter omnia sunt ab ipso, immediate aliis et quod mediate aliis.
Videndum primo de liberalitate agentis est ut non tantum communicet aliis actu
sed etiam potentiam multiplicandi et diffundi. Sed deus est agens liberalissimus, ergo vi-
detur quod prime creature quam fecit dederit potentiam faciendi alias et illa dat alii et
sic procedendo usque ad ultimam. Si dicas quod creatura non est capax tante potentie, contra
maius est facere aliquid tale est existentia quam ubi nulla. Sed creatura in faciendo
magnitudo habet existentiam aliquam in faciendo quasi nichilo multa. Ergo si capax est
prime potentie et creature. Secundo de nobilitate agentis est facere nobiliora opera per se ipsum
et minus nobilia per ministerium ut patet de rege in iudicando. Sed non decet aut
tamen facere. Ergo si primus ipse est nobilissimus et producit res secundum gradus ea
nobilitatis, videtur quod ipse debuit unum producere et per illud minus nobilia et sic
procedendo usque ad ultimum. Si tu dicas quod non est simile de deo et aliquo agente creato
...
to quod deus non perficitur ab aliquo opere. Obicitur quod operibus indigemus propagacionis et
gubernacionis divinum est, et tamen deus regit et gubernat unam creaturam per aliam.
Et hoc est ad ostendere sue nobilitatis quia non solum creat. Item ostenditur quod ne-
cessarium sit ita esse per omnibus effectus qui per aliquam causam totaliter ... abea
ut per aliam causam ... sed deus est causa nobilissima.

no valens artari nec appriari / cu nulla possit ei fieri additio / go cu pducit
multa, pducit p aliud cam pfectam ¶ Iste ego video q unitas unitatibus e ad
numeros infinitos tn unitas nulla numerum pducit qui et pducit pariter
a numero qui i meo ipsu pr pter dualitatem ¶ Sed nullo mo unitas faceret ter-
narium nisi p dualitatem et i aliis procedendo / go videtur q similr no procedit ad
multitudinem n per / cu ipse pt similiter unu nisi p ipas res ¶ Secundo q pr no pt ro
prium vero q̃ ipso recipit ab aliquo nisi ei tenet / sz ad solu deu tenetur catu
ra ex toto. solu cu deu dz diligere ho ex toto corde et no aliud equaliter go
solus deus dat totum / sz recto e acto i quato pducat go etc ¶ 2o maius est
re de no esse ad esse pducere qua conservare et pficere / go si deus mediate
alio / res pducit videtur q mediate alio conservat et pficit / go res nullo
modo deo indigent / go nec ad deu tendunt / sz oia sunt bo q tendit ad ipsu et
ordinata / go nichil esset / bonum nec ordinatum. i quo ei e pus ro finis i eode
est ro boni. ¶ 3o quia pt i pyle vz / impossibile e catura age ex toto / cu nulla
sit oio simplex / go impossibile est q agat totum / go solum pte ¶ 4o i ipsi est
catura age p potentia i finita / sz nec oio nec et aliquid est dista i finita
go no pt reduci nisi ab agente virtutis i finite / tale aut e solus deus / go etc
¶ Pro dicto ii q pone q deus pducerit res p aliud agens est q veritate et
q fide / sz solu ipsum fuit. dixit ei et facta sunt / nec solu q fide, verum
q rone et ponentes res omnes pductas ex nichilo oio e q rone / quantum no
possit capi / quo agens poc finite ad ex nichilo pducat / nec credo aliqui phorum hec
posuisse / sz supposito possibili vel potentiali pre materie plures fuerunt phi
qui posuerunt ordinem i pducendo gradatim descendendo / hec nullo deus cu sit oio
simplex / et cuius actus est intelligere no pducit nisi intelligentiam primam et unicam / illa
uo qu distat a primo intelligit se et ipsu et ita aliquo fuit composita et ita
pducit orbem suum / et intelligentiam 2 orbis et deinceps usq ad orbem lune / et i
telligentia decima q irradiat sup aias ronales / et sic ordo e i pdu
cendo / ita i irradiando / sz iste error plures habz fundamenta videlicet q ma
le pura no pt pducere se pur pluralitas e ¶ Iste plaus sz rone dicit ei q q
simplicissimus e deus no pducit nisi unu / sz hec magis est ad opposituum / q quanto
ad e simplicius tanto potentius et quanto potentius et ad plura pt / go si deus
simplicissimus hec ipso pt i oia sine medio ¶ Primo hec ro i pugnatur
cuius / si eius sua simplicitate no pducit nisi unu / cu intelligentia secun
da pt simplicior nec omnibus unde venit i orbe ei maior varietas stel
larum quam i aliquo orbium inferiorum / q nec p rone sua / q uniformes

no hec ro omnia ponit

¶ Quod posito

sunt et ita ro posteriores q̄dicit posterior ¶ ypp. hec dd. q fit dt fides ma q̄ oia pma q̄dicione i mediate a deo sunt pducta ¶ q cuius racio a toto sibe 2ⁿ totiis io decuit esse solus dei ¶ nec potuit esse alterius sine p alterum ut pbat rones ad hac pte i ducte ¶ ad obici de libalitate et nobilitate ¶ dd. q ta libitas q nobilitas suppoit ordme et possibilitatem ¶ Sy ac tu aut racois no attendit ordo equalis ei virtutis et dignitatis est p duce asium q micholo et agelo q obiq i finite potecie no e 2 i hoc actu possibilitis ratue ut visum est ypp infinitate ¶ no pt e do actu re actu possibilitis ... ¶ io patz q no e pte ¶ ad dr q ratua e capax gnitis et ppagatois ¶ io patz q no e pte ¶ ad dr q ratua e capax q no habz resistes ¶ dd. q i giis resistecia q fert ad opacone ¶ p tead esto q pedat nichilonis habz immas. s. fundamentu et appetitu mt ... i racone nullu habz imanentu ¶ io difficillig ¶ io no e ... a mi ... ¶ ad obi q causa potes ¶ no pt i effectus ... ¶ dd. minores ut p3 ¶ ad obi q causa potes ¶ no pt i effectus ... illa q ta ulis q no est actus pmo q diget actu caue pticlaris ¶ illa q ... actu pmi sunt habz i se rone cause ulis et pticlaris ¶ q sunt habz pmi et actualites io pt i multa et 2 totu pt i illa ¶ ad ultio obici q unitas no pt i mios posteriores sine poibq ¶ dd. q in ... est oio pote actiua et sufficies ad lucem ... unitate admi ... ipa unitas e pote oibus nos no pote sufficies pp ¶ et io solu accidetalis ... alioq mo passiua pt oibus deus aut i oia pt po ... oio actiua ¶ et io sine oi medio pot causare oia

Visso de entitate et qualitate pncipii pducens ¶ Sequitur 3º de ipa pducione q racio appellatur ¶ Circa qua quirut duo pm est utru dicat mutacoz aliqua ¶ Secudu est utru dicat aliquid mediu int racone et cratura pmo p auct angl ... de ...

Quod aut dicat mutacoz vide mire dei oia q rata sunt muta bilia sunt q de nichilo fca sunt ¶ sz go rabile est mutabile ¶ go ratu est mutatu ¶ et racio est mutacio ¶ si tu dicas q e muta q ... et no q pducto e. q sic destrui dicat via deveni pt i nichil rede ¶ et no q pducto e. q sic destrui dicat via deveni eius ... esse ... causare i esse ¶ pt go destruccio post mutacoz ¶ go pai rone et pducio ¶ 2º creacio e acco ¶ sz oibus acco i motus ¶ et o motu i accione ¶ go qui creat ne agit ¶ go ve mouz ¶ si tu dicas pacio diua magis est pba qua acio et talis e racio obici q passi one ¶ q ron est ipius ratue ¶ sz go ratura susceptibilis est ve passionis

et cari

¶ Distinccio prima ¶ De produccione sive creacione rerum

et mutacionibus. Ergo creacio proprie est mutacio. ¶ 3o per Damascenum qui philosophus et theo-
logus est: omne quod a versione incipit in versionem tendit; loquitur de creacione. Ergo eciam
ipsa creacio est versio. Sed omnis versio est mutacio, sicut ipse idem dicit quod creata sunt muta-
bilia quia vertibilia. Ergo creacio est mutacio. ¶ 4o quanto aliqua sunt magis distancia tan-
to in permeando ab uno ad alterum maior est mutacio et variacio. Sed ens et non ens
summe distant. Ergo cum creacione de non ente fiat ens, creacio verissime est mutacio.
¶ 5o magis mutatur res que suscipit formam novam quam que acquirit novum
situm. Et similiter adhuc magis quod acquirit formam substancialem quam quod acquirit
disposicionem accidentalem. Ergo quod totum de novo recipit et accipit, hoc mutatur
maxime. Sed hoc est in creacione. Ergo ibi vere est mutacio. ¶ 6o si creacio dicit actionem
absque omni mutacione, ergo absque omni tempore, et talia possunt in esse et insunt deo
ab eterno. Ergo videtur quod deus res produxerit ab eterno. ¶ Ad oppositum magister dicit
et habetur in littera: cum dicimus deum facere aliquid non aliud intelligimus quam operando motum in illi-
gimus in esse. ¶ Si dicas quod creacio active non dicit motum, sed passive tantum. ¶ Contra: idem
manet significatum in activo et passivo sicut dicunt grammatici sicut recti et obliqui;
sed si in actione non dicit motum, ergo nec in passione. ¶ 2o mutari est aliter se
habere nunc quam prius. Sed quod creatur non se habet aliter nunc quam prius, quia nunquam
aliter se habuit quam sicut se habet in creacione, nunquam enim fuit aliquando quod non
se habuit aliqualiter. Ergo nec aliter quam nunc. Ergo non mutatur dum creatur. Ergo crea-
cio non est mutacio. ¶ 3o omnis motus et mutacio est perfectio entis in potencia. Crea-
cio autem est in nullo modo entis. Ergo creacio non est motus nec mutacio. Prima patet
per philosophum, 2a nota per negativum. ¶ 4o omnis mutacio fundatur super aliquod mobile.
Sed creacio non presupponit aliquod mobile, quia omne mobile per creacionem ducitur in esse. Ergo crea-
cio non est mutacio. ¶ 5o si creacio est mutacio, aut ergo est accidentalis aut substancialis; non est
accidentalis quia tunc sola accidencia crearentur. Sed nec est substancialis quia tunc esset generacio vel
corrupcio. ¶ Si dicas quod sub illa sex species continetur, obicitur quia non solum
est per philosophum, sed secundum Augustinum omnis motus aut est ad speciem aut est ad formam. Sed creacio
est ad materiam recte ac speciem. Ergo videtur quod non sit mutacio. ¶ 6o quanta po-
tencia creat deus, eo quanta generat, quia utrumque facit per potenciam infini-
tam. Sed deus potest generare sine mutacione sui et creature per se generantis. Ergo
pari racione potest creare sine mutacione sui et creature. Ad primum non quero. Quare non
¶ Pro solucione notandum quod quedam est produccio in qua productum se habet aliter nunc et ante prius quia
est aliquid sicut fuit prius sub alia disposicione et nunc est sub alia, et talis est
produccio que est ex materiali per sicut naturalis generacio. Quedam est produccio in qua

Produccio est duplex

productum aliquando prius habet esse nunc et ultimo non prius et talis est productio que
est communis ¶ 3a est productio in qua productum omnino non habet nunc ut prius / si-
cut ibi dicitur prius et talis est filii generatio ab eterno / ab eterno enim sic processit
ut nunc ¶ Prima habet rationem motus et mutationis et productionis motus ratione
preparationis materie que fit per dispositiones accidentales et hec indiget successione
et tempore mutationis / ratione termini in esse sicut introductionis formalis forme que fit
in instanti ¶ productionis vero ratione eius quod illa forma non a se habet sed ab
alio effective. ¶ 2a caret ratione motus / habet tamen rationem mutationis et pro-
ductionis ratione motus caret quia cum non habeat materiam / nulla sit prima
dispositio. habet tamen rationem mutationis / quia ibi est subita et nova for-
me introductio. habet rationem productionis / quia hoc habet ab alio effective primario
¶ 3a caret ratione motus et mutationis. habet tamen rationem productionis ratione
motus et mutationis caret / quia ut dictum est quod male primo / ut quod nichilo / sed tamen
ab alio / et perpetualiter est ab ipso ¶ Concedendum est ergo quod productio creatura
rerum est mutatio et concedenda sunt rationes ad hoc / licet aliquis videatur
[illegible] ¶ Ad primum quod obicitur quod est sine motu / dicendum quod intelligitur sicut motu a
principio ¶ Ad 2m quod obicitur quod est sine motu / dicendum quod intelligitur sicut motu a
generalis / motus sive mutatione producti. sicut ut dicit philosophus anima deus movet
corpus in mobili perpetuat / quemadmodum magis deus / deus creat et mutat omnia ipse
tamen stabilis manens dat cuncta moveri / Sed 3o obicitur quod ubi actio
est stabilis manens dat cuncta mutari / Sed 3o obicitur quod ubi actio
et passio idem sunt / dicendum quod falsum est / quia actio et passio dicuntur duplex
nera tamen in comparatione prout dicitur unius alterius / quia 2o vocis formaliter
differunt ab alio ¶ Ad 4m obicitur quod mutabile est aliud quod se habet nunc et prius / dicendum
quod ista non est generalis ratio eius quod est mutari sive mutationis / sed solum mutationis
naturalis ¶ Ad 4m ergo obicitur mutabile est quod se habet eodem modo / et mutabile
quod se habet aliter / dicendum quod hoc est quibus / quia sicut mutabile et immutabile quod
ponitur ut primo et habitus / et immutabile est quod se habet eodem modo / tunc
mutabile est sive mutatum quod non se habet eodem modo / sed hoc habet tres
causas veritatis / prima quia ultimo non se habet prius et postea / 2a ultimo non prius
causas veritatis / 2a quia ultimo non se habet prius et postea / 3a quia sumpto aliter se habet prius et a
et aliter postea et ita non eodem modo / 3a quia simpliciter aliter se habet prius et a-
liter postea et hoc modo procedit a pluribus causis veritatis ad unam / procedat 2a
liter postea et ideo non procedit a pluribus causis veritatis de mutatione na-
turali ¶ Ad 3m rationes contrarias patet responsio quia omnes procedunt de mutatione na-
turali que perficit materiam et cuius est potentia / et que est generatio / talis autem non est creatio
sed que proficit materiam et cuius est potentia / et que est generatio / talis autem non est creatio
non est mutatio / sed preter hanc mutationem / tamen potest dici supernaturalis mutatio

Et si queras utrum sit mutatio ad formam aut subitum. Dico quod est ad totam rei substanciam
ita ad formam sicut per hoc communis mutatione ad formam sit comprehendi. Secundo queritur de ge-
neratione filii. Dicendum quod non est subita, quia utrique [?] est ab equali potentia. Item creatio
est ex nichilo, sed quod non sit dicere per deputitatem [?] uel causalitatem, ergo ordinem. Item ergo
si quod nichil habet esse post nichil et ita sit non esse, ergo aliquid non se habet nunc quod
nunc non se habebat prius, et ideo necessario mutatio ponitur per productionem de nichilo
et in creatione. Filius autem est de patris substantia per deputitatem [?] uel oportet quod habeat ordinem
ad nichil sicut ad non esse, ergo sit semper esse, et ita producitur sine inicio et mutatione.
Unde productio rei non ponit inchoationem rei necessario, sed productio quam nichil necessario po-
nit, et ideo creatio includit mutationem, generatio non filii minime.

Secundo queritur utrum creatio dicat medium inter creatorem et creaturam. Et quod sic
videtur: sicut se habet generans ad generatum esse, et sic ad factum esse, ita creari ad
creatum esse, sed fieri est medium inter faciens et factum et generari inter generantem et
generatum, ergo etc. Item secundo in omnibus creatis et cetera differt quod est et quo est formaliter,
ergo differt simpliciter quo creatur et quod creatur, sed quod creatur est creatura, quo creatur formaliter est creatio,
ergo differt creatio a creatura et similiter a creatore creatio propria, ergo est inter utrumque. Item tertio
quod transit non est idem cum eo quod permanet, sed creari rei est in instanti et non amplius,
ergo eius esse creature duret et maneat post creationem, ergo differt creari et esse, ergo
creatio et creatura. Item ergo omnis mutatio est via et omnis via differt a termino, quod ut
terminatur ad se ipsum [?], ergo creatio est mutatio et habet creaturam pro termino, ergo differt
a creatura ut via a termino, sed via cadit media inter extrema, ergo etc. Item ergo
per impossibile si creatio est creatura et omnis creatura creatur, ergo creatio creatur, sed omne quod
creatur creatur per creationem mediam, ergo creatio per aliam creationem, et sic de incepto usque
in infinitum, sed ergo non est abire in infinitum, patet etc. Contra philosophus libro de causis:
prima rerum creatarum est esse, sed nichil prius creature est ante creari, ergo creari non
aliud quam esse, ergo non creatio quam essentia, ergo nulla est diversa creationis ad creaturam.
Item secundo inter ens ab alio et non ab alio non est medium, sed omne quod non est ab alio est creator,
omne autem quod est ab alio essentialiter est creatura, ergo inter ea nichil est medium. Item tertio per im-
possibile concedit[ur]: creatura refertur ad creatorem aut ergo se ipsa aut per aliud. Si per aliud,
queritur de illo utrum referatur se ipso aut alio et sic procedendo in infinitum. Si uero re-
fertur se ipsa et refertur per creationem, ergo creatio non est aliud quam creatura. Item ergo
si creatio est medium inter creatorem et creaturam, aut ergo eternum aut temporale, quod si eternum
ergo aliud eternum est aliud a deo. Si temporale, ergo ante omnem creaturam est aliquod
temporale. Horum autem utrumque est contrarium dicere, et reprobatum in generalio [?] principiis. De-

[margin: non]

producens que ponebantur a quibusdam medie inter deum et creaturam. Quo ad rationem vero hoc posse ostendi, sicut enim se habet creator ad creaturam, ita creatio activa ad creationem passionem, ergo a permutata proportione sicut se habet creator ad creationem activam, ita creatura ad creationem passivam. Sed creator non differt realiter a creatione actione, ergo etc. Pro declaratione quod est loquendum de creatione actione et de creatione passione, quia de creatione actione loquendo sicut dico quod non est medium secundum rem, sed solum secundum rationem intelligendi, pro eo quod deus cum sit summe simplex est sua actio. Si autem loquamur de creatione passione tunc distinguendum est, quia per creationem nomen potest significari et importari omne quod est ab alio, ita quod habet esse post non esse, et hoc modo in nomine creature includitur ipsa creatio, cum creatura non tantum notat ipsam creatam sed etiam creatam, et non est medium nec re nec ratione. Aliomodo creatura notat ipsam rem ab alio productam de nichilo, et creatio tenet medium non secundum rem et naturam sed secundum rationem et habitudinem, illa tamen ratio non dicit sed non dicit aliquid per essentiam diversum a creatura, et hoc patet, sicut creatura cum dicitur de nichilo esse, creatura nichil aliud dicit esse a deo propter habitudinem dicit ipsius ad non esse precedens et ad omnia dicit esse a deo productis de ratione sui nominis causari et non fuit ut prius esse prius esse productis de ratione sui nominis causari et non fuit. Sed quia de non esse in esse, et hoc ab alio, ergo quod importat habitudo que importatur in comparatione ad non esse. Et dicit quod illa habitudo dicitur mutatio et est sine quantitate. Quid sit illa mutatio dico quod non est aliquid ipsa res, et hoc patet quia est mutatio a non esse ad esse, et mutatio ab esse, et mutatio in esse. Mutatio ad esse nichil ponit ad esse, mutatio ab esse nichil ponit nisi a parte principii, mutatio in esse ponit utrumque terminum, mutatio ab esse nichil ponit nisi a parte termini, mutatio in esse ponit ex parte utriusque, et in mutatione primo modo nichil aliud est quam nunc ratio esse, et ideo non ponit aliquid prius esse. Mutatio secundo nichil aliud est quam nunc ultimo esse, et ideo non ponit aliquid post esse. Mutatio tertio in esse ponit utriusque terminum quod sed secundum rem esse, sed solum secundum intellectionem. Mutatio in esse utriusque habet et subiectum quod est prius natura quam terminus, ideo et hec mutatio ad potentiam se habet et subiectum quod est prius natura quam terminus. Ideo et hec mutatio non potest esse sine actu completo precedens terminum et diversum ab illo secundum rem, quibus non potest esse actu completo. Sicut generatio inter et ideo non sicut creatio est medium inter creatorem et creaturam, sicut generatio inter generantem et generatum. Quod dicitur de comparatione ad non esse dicit medium non diversum. Quod dicitur de comparatione ad creatorem triplex est relatio per essentiam, sed secundum rationem. Sicut alia dicitur simplex quod est relatio quedam cum fundatur super identitatem accidentalem, sicut alia dicitur relatio quedam fundata super dependentiam essentialem, sicut corporis ad formam. Quedam aliquid fundatur super originem realem. Tertia relatio nichil addit aliud per essentiam. Secunda relatio addit aliud per essentiam. Prima media relatio dicitur quod quod est quedam aliud nisi prius esse sicut patet in divinis. Media relatio dicit aliquid quod est quedam aliud non prius esse sicut patet in divinis. Media relatio dicitur relatio secundum medium modo cum ipsa creatura non est quedam non aliud. Creatio autem dicit relationem secundum medium modo cum ipsa creatura non est, quedam non aliud.

creatio duplex

creature non duo dicit

mutatio triplex est

relatio est triplex

essentialiter et totaliter a creatore dependet. Et ideo concedendum quod creatio non est aliud
in re a creatura, praeterea medium inter ipsam et deum in essentia, sed secundum rationem et ha-
bitudinem, quod est prius naturaliter creatura quam esse, non duratione. Plus tamen est idem crea-
tio actio cum creante quam creatio passio cum creatura, quia ubi non est nisi unum medium
minime accipiendum. Hic autem est differentia rationis et eadem habitudinis quae non facit diversitatem
per essentiam, quia habitudo illa est essentialis. Sicut videtur est de unitate, bonitate, ve-
ritate essentiali. Hiis visis patet obiecta. Concedendae enim sunt rationes probantes
quod non est vere medium in re. Secundum quod obicitur ipso de generari et generatum esse patet
dispositio contradicte, quia generatio non est in toto immo aliquid praeiungitur de generando cum est
[illegible] ipsa generatio praecedens ipsam formam. Ac per hoc diversitate notata non
fit creatio in qua fit tota rei substantia a virtute divina immediate quod ee erit vo-
lendo [illegible] primo esse cum non sit. Ad 2m quod obicitur quod dicit quid et quo, dicendum quod illa
non est differentia per essentiam, sed quandam dicit, et quandoque generet. Vel dicendum quod non est
simile quia creatio complectitur totam rei substantiam quae constare dicitur quo quod est et quo est.
Ad 3m quod obicitur quod fuisset, dicendum quod non fuisset ratione eius quod significatur sive subicitur,
sed solum ratione connotati quod patet, quia ei cum est [illegible] esse definit
creaturam non ratione eius quod ponit, sed ratione in mente collectivae ad [illegible]. Ad
4m quod obicitur quod mutatio est via, dicendum quod mutatio quae habet duo extrema illa
est quae vere differt a terminis [illegible] est mutatio in esse, mutatio non quae tamen
habet ultimum extremum, cuius non potest dici medium, sed necessario dicitur quod se teneat
cum altero extremorum. Ad 5m quod [illegible] creatura creatur, dicendum est quod verum est de crea-
tura proprie dicta. Si autem large dicatur non solum creatura dicitur quod creatur, sed quod concrea-
tur et quod est creaturae aliquid et hoc modo est creatio. Ad 6m quod quaeritur quid potest esse, dicendum quod
[illegible] est status ut prius tactum fuit [illegible] quae facit [illegible] non
est unum alia unitate, praeterea creatio quae [illegible] in esse per aliam creationem
producitur sed concreatur. [illegible] libri [illegible]

In parte ista sunt dubitata [illegible]. Cum enim nobis [illegible] creatorem quod videtur
per speculum, et [illegible] debeat [illegible] a notioribus nobis, ergo prius debuit a-
gere de creaturis quam de creatore, ergo liber iste [illegible] non [illegible] debet esse. Ad
primum dicendum quod super cum actum est de creatore, actum est et de creaturis [illegible] ad
[illegible] in quaestione. [illegible] autem agitur de quaestione [illegible] de creatore a-
[illegible] agitur de [illegible] quaestione et lapsu. [illegible] autem [illegible]
[illegible] eius [illegible] quaestionibus [illegible]

Ubi sequens doctrina precedentis et tertium obiectum [illegible] mundum esse factum refert

Queritur de hoc quod dicit Sententiarum in uno principio a deo creatore. Circa primo supponat iste terminus principio, secundo creato et increato, non pro creato, ista ponens sunt [illegible] non pro creato, quia nichil creatum erat in quo fieret. Si ab eterno fuerit [tres] res in principio suo scilicet deo, ista ergo producens incipit essendi a deo nullo posito sicut ... per principio in creato et increato, quia non dum erat deus quod 2c. Secundo distinguitur quod praepositio cum suo casuali supplicatur potest accipi. Primo ut dicat pure ordinem sicut ... est facta in principio quod facta est ante alia, ita quod connotet prioritatem respectu aliorum [illegible] et connotet [illegible] posterioris. Alio modo potest importare habitudinem mensure, et tunc in principio idem est quod in primo instanti temporis. Tertio potest importare habitudinem cause, et tunc in principio ... in filio. Sicut filio dicitur creasse 2 quod dicitur in principio [illegible], tunc sensus est in principio, id est in filio ... cum effectibus ... et conplures sensus omnia in sapientia verbi [illegible], ut per notam non ... effectibus, sed est exemplaris sunt omnes iste propositiones vere sunt et catholice, et per eas eliduntur tres errores.

Prima eliditur error quorundam modernorum [illegible] qui dixerunt mundi productorem. Ex prima eliditur error quorundam ... ita quod deus primo fecit angelos et ... mundum corpora factum sed mediate intelligentia. Contra quod est prima propositio, scilicet deus in principio creavit cum illis condidit mundum. Contra quod est prima propositio, si enim deus in principio creavit ... creavit mundum, non ergo post angelos vel intelligentias, ita quod per illas condidit mundum. Et hic error ortum habuit ex illo verbo faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram, quod deus loquatur angelis. Ex secunda propositione eliditur error aliorum qui dixerunt mundum conditum ab eterno, sed est in principio temporis factus, quod ex nichilo non ergo fuit sine principio.

Et hic error ortum habuit ex hoc quod non potuerunt videre quare mundus ... et non ante. Ex tertia propositione eliditur error 3ᵘˢ philosophorum qui dixerunt principia mundi tria esse eterna, scilicet deum materiam et exemplar, sed cum dicitur in filio sicut per exemplar eternum condidit de nichilo mundum, non ergo requiruntur 2 principia quod est exemplar, et 3ᵘᵐ quod est materia. Et hic ortum habuit ex hoc quod non potuerunt intelligere quomodo aliquid fiat ex nichilo. Ex omnibus hiis eliditur error manicheorum qui posuerunt principia mundi effectiva duo, et ille eliditur per subiectum dicti loci, quia ... creavit deus celum et terram et lucem et tenebras. Et hic error est ceteris ... et habet se gradatim. Nam primus errat solum in eo a quo. 2ᵘˢ errat in eo quo et quando, quia ex aliquo et ab eterno. 3ᵘˢ errat in eo de quo, quia dicit factum esse de materia non ex nichilo, et in eo per quod, scilicet exemplar quod posuit eternum a deo ut apparet, et in quando quia posuit materiam ab eterno imperfectam. Et ille error est ... alior quam error aliorum qui posuerunt ab eterno mundum fuisse perfectum. Prima sexta error manicheorum ceteris est abhominabilior, quia deficit in eo principio a quo, ponunt concordare principia duo principia, ac per hoc auferunt ordinem et decorem universi et bonitatem et dei potestatem. Et hunc errorem ut ceteros non humana malicia sed diabolica astucia ... credo adinvenisse, ut sic alterum deum esse predicaret et [illegible] ...

Secundo. Tertio supponatur hoc nomen principium, sed tunc supponunt pro filio et deo proprie, et quod ... non essent ... sed tunc supponit pro creatura ut potest pro principio temporis ... factam ... scilicet quod celum et terram cum principio temporis esse ... et [illegible]

Queritur de eo quod dicit ...

Distinccio p^a

Queritur de eo quod dicit duo posuit dt tria esse principia ut magister dicit quia distinguit i^a duo a tercio, et iterum videtur id non esse verum per sententiam philosophi quia ipse non ponit nisi ista tria scilicet materiam formam et privacionem in primo physicorum et in secundo libro physicorum. Non ergo ista que ponit magister. Respondeo dicendum quod ideo duo distinguit a tercio quia duo sunt intrinseca tanquam elementa et unum est extrinsecum. Ubi ergo philosophus ista tria ponit per quartam concessione inveniuntur in 2° de generacione causa finis. Sed tunc est contra quod videtur non sufficienter principia in physicis assignasse primo quia ibi assignat ibi tria preter operatorem. Tunc ergo potest maior. Respondeo dicendum ad hoc quod privacio non dicitur a forma et a materia, sive enim privacio nominet appetitum forme vel eius carenciam, sive nominet ipsam formam esse in eandem, patet quod materia in potencia non differt ab aliis duobus scilicet materia et speciebus. Ista appetitu ad materiam reducitur nec est aliud et essencia forme ad speciem et rem, et hec duo principia reducta in primo, per modum ad magistri tercium operatorum. Dicendum quod reducit ad motorem primum in duo libro suo et patet quod magister vere et proprie loquitur

Queritur de hoc quod dicit simplicius temporum medium causse, sicut enim incepit tempus cum primo mobili et id cepit in primo die. Non ergo in principio tempus fuit ante. Respondeo dicendum quod tempus dicitur fuisse quiesse, qualiter, et proprie, convenisse dicitur mensurat operatus de non esse in esse. Qualiter dicitur tempus mensuracio rerum in illud nunc mensurat quod fuit ante primum mobile, sed eo dicitur tempus proprie mensura motus primi mobilis et qualiter quiescit distingui. Et quod primo deus est primus omnium et in illo quod dictum est secundum quod dicit in principio tempus

Queritur de hoc quod dicit omnipotentissimum est nocere non posse. Omnis pena affligit et ledit, et si ledit nocet ergo si deus non potest nocere non potest punire. Respondeo dicendum quod sicut duplex est malum scilicet culpe et pene, sic eciam duplex est nocumentum, cum ergo dicitur quod non potest nocere non intelligitur de illo nocumento quod facit malum pene sed quod facit malum culpe

Aliud intelligendum autem super partibus in qua agitur de rebus productis in comparacione ad finem secundum ordinem et distinctionem. Quarum prima parte tria. Primum est de rerum distinctione. Secundum est de ordine. Tercium est de differencia angeli et anime. Circa primum quarum duo. Primum est de multiplicacione rerum quantum ad finem. Secundum ad differencias rerum quibus distinguuntur

Queritur ergo primo, vtrum a primo efficiente debuit vel potuit esse rerum multitudo. Et quod non videtur primo per philosophum, idem vniformiter se habens assignat dimissa comparacione ad finem ubi ergo queritur an casus sit hoc etc. Secundo non licet compositionibus facere sub... ad certam peccata determinanda ubi comprimissa etc. Parte ulteriori parte tercia ordinis, sat determinata in nobilibus, distinccio media dum in tercia supra determinat finem intellectualis..., tercia finis... ubi et pro facto et hoc... etc. In tercia non determinat finem compositi corporalis in quantum tale ubi de hoc... etc. et ubi in primo determinat veritatem, secundo dissolvit dubitacionem ubi... etc.

Hoc quod non videtur etc. Super magister agit de... rerum a parte principij hec ag... a parte finis et cum res assi... ne et in illis respectu causarum... sunt distinctiones forte... ista... ... ... comparacione rerum ad finem... distinccio prima... distinccione... In secunda non... illa distinccione

Ad intelligendum...

... partes etc.

nabil est efficere eam · sed efficiens primum unum est omnino uniformiter se habens
· ergo non quod nisi unica facere potuit · ergo unum solum ¶ Item a summe bono
nunquam possit esse mala · sed summe vero non potest esse falsa · ergo a summe
uno non possit esse multa ¶ Item modus sensibiles dicitur assimilari modo archi
typo qui est in mente divina · ad illum cum compositione factus est · sed in illo erat per
unum · ergo et in hoc modo ergo nunc per ab illo non potuit esse multitudo ¶ Item a deo
egrediuntur tres per generationem per spirationem per creationem · sed per generationem non emanat nisi una
sola persona et sic per spirationem · ergo per creationem non egreditur nisi una sola creatura
¶ Contra · per quanto forma producens est melior · tanto magis est sui diffusiva · et tan
to pluribus seminata est communicare · sed primum efficiens est optimum et ultimum omnium · ergo etc ·
· Item quanto forma separatior, tanto plus cognitiva, sed suprema forma est spiritualis
sima · ergo multorum est cognitiva · sed non est cognitiva multorum predicando se vel com
municando · ergo multorum ab ipsa constituendo ¶ Item quanto forma simplicior tanto po
tentior · quia virtus quanto magis unita tanto magis infinita · sed quanto potentior · tanto
in plura potest · ergo si forma primi principii est simplicissima, ergo potest et debet ad sui maior
em declarationem producere multa eandem ipsam potest communicare ¶ Item quanto causa prior tanto
extitit · communis forma est intissima · et quanto prior, tanto plus primum · ergo cum
primum producit communis sit simpliciter primum debuit ergo et potuit quoniam ab ipso
multitudo rerum ¶ Quarto dicendum pertractando intelligentiam notandum est quod si de primo in tribus
queritur unde oriatur multitudo major est tres per eum patet quod a forma sed unde oriatur multi

tudo forte tamen a primo effectivo constituitur patet quod ab efficiente uno sed qualiter
potest venire multitudo a primo summe et perfectissime uno difficile est intelligere
et alii circa hoc erraverunt ¶ Quidam enim dixerunt quod omnibus rerum esse unum

conditor ut multa et varia facit per intrinsecum formam velud aliud sed et probatur et
in ipso non videtur ostendere quod omnibus unum sunt · nec est in deo tamen rerum alius unius quod
personarum ¶ Alii non dicere voluerunt quod hoc erat per multitudinem mediorum

deus enim cum sit unum et summe simplex intelligit se, et se intelligendo et intellig
endo producit primum intelligentiam · et illa intelligentia intelligit se et deum et
ideo produxit duo scilicet aliam intelligentiam ~~primam~~ et orbem suum, et sic descendendo
et ista opinio in commento predicti est in libro ubi ostenditur quod deus immediate
producit eam ¶ Tertium dixerunt quod multitudo rerum erat a primo ratione per multitudinem
et in similitudine reflexionum quibus divinus intellectus super se reflectitur, et intelligit se
et intelligit se intelligere, et sic usque in infinitum · sed illud ut est primum est falsum
est quod in deo sit multitudo reflexionum, cum deus sit summe intelligens ¶ Item quod hoc

numquam invenitur nisi diversitas et numerus. Et ideo est positio ita quod multitudo in
rebus est a primo uno, quia est primum primum et unice unum. quia ei est prima
simplicitas primum ideo fecunditas et potestas est fecunditate infinita et imme-
nsa. Sicut unitas quia est primum in genere numeri est plurium a quo possunt eg-
redi infiniti numeri. Et punctus a quo infinite lineae. quod est simpliciter primum est
ita potens quod [illegible] omnino immensum. Item [illegible] in finitate infinita potest sed [illegible]
in necessitatibus manifestacionis multa de thesauris suis profert non omnia. quia
effectus non potest equari virtuti infinitae causae primae. Ratio autem unice unum
est simplicissimum et spiritualissimum et perfectissimum. Ratio simplicissimi maxime
potentiae. Ratio spiritualissimi maxime sapientiae. quia perfectissimum est bonitatis sum-
mae. Ratio maximae potentiae multa potest. Ratio maximae sapientiae multa no-
vit. Ratio summae bonitatis multa vult producere et communicare. Et ideo a pr-
imo uno, quia primum et unum, exit multitudo. Secundo obicitur quod si
se haberet [illegible] dicendum quod intelligit in hiis agentibus quorum virtus est contracta et
limitata et hoc non habet locum in deo. Tertio obicitur quod a bono non sunt mala
dicendum quod non est simile quia mala et falsa dicunt privationes et defectus et ideo
non habent causam efficientem sed deficientem quale non debet esse deus. Sed multitudo
est positio et ideo causam habet effectivam. Quarto obicitur de architecto et simpli-
ci modo. dicendum quod si [illegible] multa alia [illegible] potest. sed deficit in illo cui est summa pul-
chritudo pro omnimodam unitatem. hic autem [illegible] unitas propria esse pulchri-
tudo, quia non esset ordo vel perfectio. Et ideo ut [illegible] in perfectione et
pulchritudine oportuit quod haberet multitudinem ut multa facerent quod unum
per se facere non posset. Quinto ultimo obicitur de generatione et spiratione. dicendum
quia genitus equat generantem per omnia implet et imitatur ipsum. Filius et spiritus
sanctus et ideo superfluit aliqua persona. Sed [illegible] est in creatura quod est bonitatis
finitae. ideo quod non potuit capere creatura in se accepit quodammodo in sibi
socia ut sic quod unius una perficeretur mundialis machina

Secundo queritur circa hoc de [illegible] rerum multiplicatione secundum quas
[illegible] scilicet creaturam spiritualem et corporalem [illegible]
posita. Queritur [illegible] hec distinctio debeat esse in universo. Et videtur quod non
[illegible] de corporali [illegible] quia omne quod deus facit facit salva ordinatione. Sed [illegible]

¶ dis[tinctio] prima ¶ de distinctione creature quo ad duas eius que distinguuntur

Quod propter suam bonitatem non facit propter suam bonitatem augendam sed participandam. Sed
sola creatura spiritualis dei capax est et eius particeps esse potest. Ergo solam spiritualem de-
buit facere non corporalem. Si tu dicas quod corporalis est particeps in esse communis
non in se / hoc nichil est quia ad propriam bonitatem divinam in effectu non est aliud quam
esse. Hoc enim ipso quod est participat effectum bonitatis. Ergo idem est dicere creaturam
esse factam propter participationem divine bonitatis quod dicere creatura est facta ut sit. Sed
hoc nichil est. ¶ Item de composita videtur. Omne enim compositum quod deus facit facit salva
proportione. Sed cum forma coniungit in eius summe proportionis. Sed creatura est spiritualis ad
proportione. Sed cum forma coniungit ... Ergo ultro debet
corporale nulla aut valde modica et longinqua est proportio. Ergo ultro debet
deus hec unire ut proportionem possibili quod non sit proportio prius spirituale cum est simul
corporale licet per eam conformitatem ¶ Item corporale est corruptibile et ita habet durationem finitam
spirituale autem incorruptibile et ita habet durationem infinitam. Si ergo infiniti ad finitum
nulla proportio prius etc. Si tu dicas quod corpus fuit incorruptibile a conditione
prima tamen ergo saltem post quam corruptibile fuit debet cessare unio ¶ Item de parte
primam tamen ergo saltem ... Sed ut
spiritualis videtur. Omne quod deus facit debet facere salva natura cuiuscumque. Sed ut
spirituale ... est coniunctum corporali ergo ipse
generis esse ... quare quid sit
est quod aliquid fiat unius communi quod habeat vegetationem et ... sine quid sit
...quia sit ... composita ex spirituali et corporali ergo etc. Et ... dicere prius quod
vegetativum est in sensitivo sic trigonum in tetragono. Et hoc in rationali sicut in pentagono
Sed numquam deus facit tetragonum sine trigono neque pentagonum sine tetragono et
trigono ergo etc. ¶ Item nichil facit deus nisi ex mera dilectione. Ergo quod melius
est ... aut ... spiritualis melius est esse separatum quod melius est esse quod
... non debet ... alia ... ¶ Sed contra dicunt deum ita res facere ut
essent in manifestationem sue potentie. Sed potentia manifestatur in productione rerum
multum distantium et in earum coniunctione. Ita potentia ... ...
quanto ... magis distantia. Sed ... et summa distantia ... est ... cor-
poreum et incorporeum quia ... dicere ... fuit. Ergo ad hoc quod divina po-
tentia manifeste plene ... fuit ... spiritualem et corporalem producere
... producta sunt ¶ Item dicunt deum produxisse res ut manife-
stantur eius sapientia. Sed sapientia artificis manifestatur in ordine ... ordo
... cuius sapientia ... est ... cor-
pus de necessitate primum et medium et infimum. Sed ergo infimum est ... cor-
poralis primum ... spiritualis medium composita ... nisi hec omnia fe-
cisset non ostenderet ... dei sapientia optime. Ergo hec omnia fuit ut [illegible] in
confessionum. Duo fecisti domine unum prope te et aliud prope nichil ¶ Item dicunt deum [illegible]

sic res pducere ut manifestare eius bonitas. bonitas consistit in diffusi
one et communicatione sui in alterum / sic bonitas sua consistit in communicatione
actus nobilissimi qui est vivere et intelligere. decuit deum ut non tantum daret
alijs potenciam vivendi et intelligendi. sed etiam potenciam alijs communicandi. sic vi
vens et intelligens est substancia spiritualis quod aut vivificare et intellectum efficere
est corpus / ad perfectam bonitatis manifestacionem necesse fuit formare substancias spirituales et
corporales. sed hec non potest manifestare nisi una alteri communicetur et hoc non
potest esse nisi per unionem. necesse fuit facere compositam ex utraque. Alterum hoc
non solum vere ponit theologia. sed etiam phisica. quia si ponit mediam creaturam
tatis. et alterum. ergo sic corporale et spirituale. et sic ponit esse comunia compositam
(et medium. [illegible]) ¶ Primo dicendum quod ad perfectam universi hoc exigo generis et quid
et hoc in tercio perfectam universi quia attenditur in amplitudine [illegible]. sufficiencia
ordinis / influencia bonitatis in quibus tribus consistunt in tercio perfectam. videlicet po
tencie sapiencie et bonitatis. unde quod dicitur sit rationes inducte ad hoc. ¶ Ad oppo
sitas rationes respondendum ¶ Ad obiectum quod in talibus operibus salva debet esse ordinacio ut
ordo fiunt propter divinam bonitatem participandam. dicendum quod sicut divinam bonitatem est
ad ostendendam et per [illegible] [illegible]. omnia cum consistunt divinam bonitatem / participa
dam. et hoc duplex / aut quia sit nata participare / aut quia sunt participantibus. primo
condite sunt creature spirituales. secundo corporales. [illegible] aliquo participat. sed in earum
participacione status non est / sed ordinantur ad ulteriorem ¶ Ad obiectum quod in omni unione
debet esse salva proporcio ¶ Dicendum quod in unione anime ad corpus salva est proporcio / et ab
solute in relacione ad finem absolute. Nam quamvis supremus spiritus et infimum
corpus [illegible] habeat elongacionem tamen supremum corporis et infimum spiritus summam habet
convenientiam. spiritus enim animalis sive racionalis habet potenciam vivificandi, potenciam vegetandi
et sensificandi. corpus aut humanum habet convenientem equalitatem. habet organorum multiplicitatem. habet rursus
spiritum subtilitatem et in tercio ex spiritu deum / habet et spiritum vitalem. spiritum naturalem. spiritum animalem
[illegible]. [illegible] complexionem equalem ad vim vivificativam per medium et [illegible]
[illegible]. [illegible] non solum complexionalem equalitatem
spiritus vitalis optimus [illegible]. [illegible] [illegible]
et organum et organizacionem perfectam ad vim vegetandi et sensificandi. mediante spiritu
[illegible] et anime optima est proporcio et mirabilis [illegible]. [illegible] et [illegible] [illegible]
distat [illegible] [illegible] quod magis [illegible] [illegible] et [illegible] quod magis [illegible]
est in proporcio. attenditur est ex [illegible] proporcio in relacione ad finem. ¶ [illegible] anime [illegible]
data sit libertas arbitrij [illegible] et [illegible] potens [illegible] et cadere et [illegible]. data

27 [illegible] ad perfectam universi

[illegible] anime ad corpus

[illegible] anime data est corpus

e ei corpus potest mori et potest non mori et demum potest in spiritualem conuersionem
¶ Similiter cum anima creata sit velud tabula rasa datum est ei corpus humanum orga-
nicum ut illo possit perfici sensibus. Sed quia corpus est optima et parata in rela-
tione ad finem. ¶ Item eciam ordo fuit in formis corporalibus quod patet quia forma elementi
ad formam mixti et forma mixti ad formam complexionis. Et iterum vegetabili
ad sensibile et non fuit status in re corporali et in perfecta non est status dum sensitiva
disponunt habentem formam ad [illegible] aliam racionalem per quam est corpus et natura corporalis
efficitur particeps eterne beatitudinis. Ideo igitur eius interiorem naturam corporalis solum aut
uere est perueniens mediante anima racionali in ultimum finem ¶ Quod dicitur quod in ope-
re dei debet saluari natura collegium. Ad quod dicendum sensibile et vegetabile non
fuit de natura racionalis nisi quod est racionale per unionem. Sed anima cum et spiritus tamen
est per unionem cum fuit spiritus similiter et primum non fuit uniri corpori nisi dupli-
ci ut simplici medio. Sed quod non sufficiat anima viuificandi pure vegetandi et non ulte-
rius sensificandi et ideo in omni homine hoc cadit. Sed quia angelus est spiritus purus non
spiritus non indiget. Per istud quod a veritate et fide contra seducere qui negant esse
spiritum. Sed in [illegible] [illegible] qui negant uniri corpori ut ipsi sciebant sed ut contra
¶ Quod dicitur ultimo quod deus dat communia quod melius est. Ad quod deus non dat unicui-
que simpliciter melius quia tunc non facerent res ordinatas sed equales perfectas et hoc
repugnaret perfectioni quia si essent equalia non essent omnia ut dicit augustinus. Sed quod dicitur
quod deus dat communia quod sibi melius est superinitiatur est in congruencia ordinis et na-
ture. Aut anime appetit uniri corpori natura aut angelice separatum esse a corpore. Et ideo
illa racio non valet quia dilectio dei non concludit ordinem

De rebus productis quantum ad ordinem

Consequenter polo[co] quantum de rebus productis quantum ad ordinem. Et circa hoc queruntur duo
Primum est de ordine rerum in comparacione ad finem. 2m est de ordine quem habent ad inuicem
Circa primum fuit cum omnes creature condite sunt propter diuinam gloriam et utilitatem
nostram fuit dictum magistri et accipitur fuit consequenter, et angelus dicit in libro de decima
sphera quod deus non fecit, et diligit non propter utilitatem suam sed propter bonitatem
et utilitatem nostram. [illegible] Item quia dicitur primus [illegible] diuina gloria et utilitas
sua et utilitatem nostram
Queritur ergo quis sit finis. Primus videtur quod gloria dei vera ille est finis principalis
qui est ulterior finis cum ultimum est potissimum. Sed ulterior finis est dei
gloria quam utilitas nostra. Natura non gloria dei propter utilitatem sed utilitas ad gloriam or-
dinatur. Ergo videtur quod gloria dei principalior. Item ille est finis principalior quia est perfectior. Sed gloria
dei est perfectior. Ergo etc. Item medium perfectior finis est qui perfectione reddit operationem
ordinatam ad ipsum. Sed inter medium est opus quod quis facit propter gloriam dei

Nota per te sunt. Sed non corpus aptum nascitur et non vere est per se uniatur

¶ dis pa

¶ Questio de rebus productis propter ad ordinem
de ordine rerum in comparatione ad finem

qua propter utilitatem suam unde Apostolus I Corinth. x. omnia in gloria dei facite ergo etc. ¶ Item
ille finis est potior qui est essentialior, sed gloria dei est essentialior omnibus rei
conditione maxime rationali quam utilitas sua. Ista res propter malitiam potest privari sua
utilitate, sed non potest unquam privari quin sit ad dei gloriam ¶ Item ille finis est
potior, qui est ultior propter hoc quod principaliter finis totum dat complectivi sed gloria dei est finis
que assequitur omnes natura sive humana sive angelica sive bona sive mala ergo etc.
¶ Item ille est finis potior rei conditae quem efficiens magis intendit sed deus
magis intendit in conditione creature eius utilitatem quam gloriam suam. Ergo etc. Probatio
medie sicut dicit Apostolus I Corinth. xiii. caritas non querit que sua sunt sed que alterius
sed deus qui agit facit perfectissima caritate, ergo non querit nec intendit quod suum
est, ergo non suam gloriam sed utilitatem alienam ¶ Item ille finis est potior quem conditus
rei quam res condita magis appetit, sed unaqueque res ita appetit suum quodam
modo utilitatem quod ultra non potest velle oppositum. sed oppositum glorie divine potest velle
sicut patet in blasphemiis. Ergo utilitas etc. ¶ Respondeo dicendum quod sicut finis conditionis universi
potior est dei gloria sive bonitas quam creature utilitas. sicut enim patet Proverbiorum xvi. universa
propter semet ipsum operatus est deus, sed non propter suam utilitatem vel indigentiam
Psalmus. dixi domino deus meus es tu quoniam bonorum meorum non eges. ergo propter suam glo-
riam non in qua propter gloriam augendam sed propter gloriam manifestandam. et propter gloriam suam que
communicandam. In cuius manifestatione et participatione attenditur summe utilitas
creature, videlicet eius ~~glorificatio~~ glorificatio sive beatificatio ¶ Ad primum ergo obiciendum quod
caritas alienum quodammodo querit. dicendum quod aliter est in deo et in nobis. Ista in nobis
bonum proprium dicitur a bono communi. sed in deo bonum suum est bonum quod ista ipse est bonum
omnis boni. sic ergo effectum non ordinatur ad se ut non faciat propter se. Cum ipse sit bonum
a quo omne bonum. ita effectus non est bonus. Cum ergo utilitas creature creature
tota attenditur in ordinatione ad bonum quod deus est. Ideo caritas dei rectissima
omnia fecit et querit ad se, non proprie in nobis ¶ Ad aliud obiciendum quod ille finis est potior
quod natura magis appetit dicendum quod est locutio de natura deviata a deo naturaliter efficiente, ut ut proprie
quod natura magis desiderat in se ...., non proprium bonum desiderat, et non
solum. dico ergo quod natura deficiens in se ...., non proprium bonum desiderat, et in
suum quodam modo. Ista non perfecta amore caritatis sursum elevatur et multo magis
in comparabiliter dei gloriam desiderat quam utilitatem propriam ut patet in sanctis caritatem
habentibus ¶ Cum facte sunt propter dei gloriam non in se acquirendam vel ampliandam
sed ostendendam et communicandam et communis gloria dei sit finis sic ibi factis non
communicatur vel manifestatur nisi per res productas et in solvendo etc. ad .... ¶ laus
.... complanans ut ibi ∾

Item ille est finis est potior conditionis rei ad quem effectus
non provenit nisi per effectum, sed
patet quod ... deficit et a
pluribus ... ab ... domo
sicut in domo ... ...
propter tale defectum ...
... sed ergo deus non est magis
glorificatus ... conditione creature
... sic facit res propter
propter gloriam suam ...
quod ... facit ... productio
... propter gloriam suam sed propter
utilitatem alienam. Item est finis
est potior ... effectum magis ...
sicut ... provenit sed dei
...
... dei laudatio ergo potior
... est ... propter ...
quam propter dei gloriam et laudem
. Respondeo dicendum quod finis potior
rei potior est dei gloria etc.

Ad ergo dicendum quod ... propter
magis non dependeat ...
... et perfecta. Ad aliud
quod ... finis est potior ut ...
... rei ad quem effectus
. Dicendum quod ... potest ... ...
propter hoc habet veritatem ... ...
... propter indigentiam
... finis ad quem non potest per-
venire nisi per ... quod ...
et sic tales ... non est ...
sicut patet et non ... ...
vel aliter dicendum quod res fa-
de ... est locutio ...

sunt propter dei gloriam non in qua
acquirenda vel amplianda sed os-
tendenda et communicanda et communis
gloria dei sit finis ... ...
... communicatur vel manifestatur ...
per res productas ... ad
... magis ...
... est laus ... etc.

Illa ... ...
tando ... ...
... complanans

dux est s. perfectam et imperfectam. laus et perfectam minus perficit animam quam finem
sed non potest laus perfecta. quia magis letabitur anima in gloria et plus gaudebit de deo
gloria et honore quam de sua glorificatione. et plus reverebitur et laudando quam
in considerando bonum proprium et ideo patet quod ille finis est ulterior.

Secundo queritur de ordine eorum ad invicem. Ita hic tangit magister in littera.

Sed contra videtur natura spiritualis dignitate non precellat compositam quod spiritualis et corporalis. Contra et est quod utraque precellit corporalem. Et quod potest videri in omni genere nobilius est illud quod est alterius finis eo quod est ad finem. sed homo propter angelum non potest dicunt sancti et magister dicitur in littera homo factus est ad reparationem angelice ruine. Item spiritualis simpliciter loquendo nobilius est corporali. sed non [illegible] est id quod pure est spiritus ut habetur de ecclesia. quod est spiritualis et quietum [illegible] ergo nobilior est angelica natura humana. Item in quolibet genere immortale et incorruptibile nobilius est mortali et corruptibili. sed angelus per naturam est immortalis et incorruptibilis homo non ergo etc. Contra angelus mente humana solus deus est melior homo. ut habetur de trinitate xv et in libro 83 questionum. dicit quod mente ipsa nulla a summa veritate formatur et intra spatium et deum medium cadit medium. ergo angelus non est superior mente humana. Item ipse a deo bona est ut angelus. sed anima habet quattuor sui ad corpus non humana deteriorat unio magis bonum est. cum corpus sit bonum. ergo simpliciter totus homo est angelo melior. Item in omni genere id quod tenet rationem finis id est melius. sed creatura homo tenet rationem finis non angelus. propter reparationem ut et propter quos sunt ... Item maior est qui accubuit [illegible] omnium quam qui ministrat. homo non dicitur de angelo ergo etc. Item angelus ministrat homini [illegible] ... ad quod quis ministrat teste domino luce xxii. sed angelus ministrat homini. Item ... ad ministerium spiritus ergo etc. Item ... dicit quod eorum quod de omni spiritus rationalis per unitatem ad ministrorum spiritus angelicum et separatum de ducto ordine ... Item ad finem spiritum angelicum et separatum de ducti ordine potest intelligi. Item de ordine quod ad finem ad [illegible] dignitatem. et quod ad finem potest dicere quod sit per se. nam ad eundem finem ad quod ad [illegible] dignitatem [illegible] et ad eundem beatitudinem immediate ordinatur. et eadem est ... hominis et angeli ad eandem beatitudinem immediate ordinatur. et ideo est [illegible] ... homo propter angelum et angelus propter hominem. Item sicut lex caritatis facit in membris corporalibus et in membris supplet indigentiam alterius. ut patet quod oculus ... membris caritatis quod unum membrum supplet indigentiam alterius. ut patet quod oculus videt viam sibi et pedi et pes fert per viam et oculum. Item ex ambobus vere ... caritatis. Item intelligendum est in homine et angelo ... caritatis ... Item in homine libertate ad labendum frequenter et possibilitate ad resurgendum. Item angelus status perpetuitate in standum. et eadem possibilitate in resurgendo. Item de angelis status consistat hominem pure in firmitate humana et homo surgendo ...

2o

3o

Om

[Marginal note:] Contra ... quod est pluris melior et est melius per non potest plus ... ridiculo ... ut Summa ... quam equus sed angelus est deo propior et deo conformior quam homo. hoc manifestum est et non ridiculosus. sed optimus sed simpliciter melior est natura spiritualis quam composita.

Ad 3o dicendum per oppositum in uno genere est melius optimo in alio. et simpliciter illo melius. sed optimus in genere ... est melior optimo in genere angelorum ut patet ... ergo etc. ... dicendum non implet homo sed ... de ... alia de beata virgine ... pure femina et tamen domina angelorum etc. ... maior est ... ministrat etc.

consurgens reparat ruinam angelicam, tum quando anima [illegible] hominis, et quando homo [illegible] angelicam, et tamen in hoc ordine peccatores sunt. Si autem loquimur de ordine quantum ad nature dignitatem, dico quod simpliciter loquendo angelica creatura superior est homine. Natura enim angelica, ut patet, quia multis perfectionibus est nobilior humana et superior [illegible] apparet, ut Angelus [illegible]. Angelica natura omni alia quam deus [illegible] nature dignitate precellit. Concedo ergo per rationes manifestatas quod angelus nature dignitate precellit hominem. Ad obiectum in contrarium quod ubi cadit medium inter mentem, dico quod est medium [illegible] dignitate nature, aut [illegible] causalitate influentie. Primo cadit medium, secundo non, nam deus immediate influit in mentem, et ipsa mens immediate a summa veritate formatur. Ad aliud obiectum quod homo [illegible] rerum finis, dico quod ad [illegible] ad supplendum [illegible] dignitatem, sicut [illegible] homines et calcaria [illegible] pedes, [illegible] ad [illegible] sic homo [illegible] ad ultimum [illegible] rationem finis et nobilius est. Ad primum non valet, quia cum homo omnibus indigeat, angelus nullo nisi deo. Tum etiam [illegible] hominem non [illegible] angelum [illegible] in figura [illegible] in principio, homo vero in die sexto. [illegible] non [illegible] Christus excedit angelos puritate nature, sed nature multiplicioris gratie. [illegible] ministerio [illegible]. [illegible] regi et duo et talis nobilior. [illegible] aliud [illegible] nisi [illegible] regis [illegible] palatium. Angelus cum [illegible] hominum [illegible] deum, sic divites pauperi et forti [illegible] egrotanti.

Consequenter queritur tertio loco de modo distinguendi speciem angelicam ab anima rationali. Et queruntur duo: primo queritur utrum differat specie, an tantum numero; secundo queritur que sit illa differentia per quam differunt.

Quod autem differant specie [illegible] quia differunt specie [illegible] diversas perfectiones [illegible] specierum. Sed homo et angelus differunt specie [illegible], et anima dat speciem homini et actum specificum; ergo anima et angelus [illegible]. Item quorum differentie sunt similes specie, [illegible] producentur vel unum facit ad producendum alterum nisi producatur per propagationem. Sed anime non [illegible] cum angelis [illegible] producte, [illegible] angeli [illegible] ad animarum productionem; ergo [illegible]. Si tu dicas quod [illegible] argumentum de [illegible] plus est quod [illegible] ad generationem plus. Item plus [illegible] sensibile et vegetabile [illegible] sensibili [illegible] sensibile et vegetabile [illegible] non sensibili, et non vegetabili. Sed anima humana per essentiam est sensibilis et vegetabilis, alioquin non faceret [illegible]. Ergo [illegible] specie ab anima sensibili tantum et vegetabili [illegible] plus [illegible] a spiritu angelico qui nec est sensibilis nec vegetabilis. Contra quorum [illegible]

Questio est dubia

[illegible] Ad aliud de [illegible] sed [illegible] et [illegible] [illegible] ad [illegible] ministerio [illegible] patebit. [illegible] sufferat [illegible] ministerio [illegible]

2o

3o

Dico

¶ Dis p^a ¶ Vtrum distinguatur species angelica ab anima racionali

et conplementum ultimum est unum specie · ipsa sunt unum · sed ad eandem beatitudinem ordinatur homo et angelus que est visio et fruicio dei · ergo homo et angelus sive anima et angelus sunt specie unum ¶ Item differencia ultima conplectiva est specie una ipsa sunt specie unum · sed differencia ultima conpletiva anime racionalis et angeli est hec quod est racionale sive intelligibile et in hoc conveniunt sicut dicit gregorius · quod homo convenit esse cum lapidibus intelligere cum angelis ergo etc ¶ Item quorum optimum naturale est unum ipsa sunt specie una sed optimum naturale hominis et angeli est unum sicut dicit boecius ad eugenium optimum in quantum et a celi ro est ergo cum species accipitur ab optimo patet etc ¶ Primo dicitur ad pertinens intelligenciam est notandum quod circa hec 3° fuerunt opiniones · ¶ Quidam namque dicere voluerunt quod questio ista nulla est · cum enim queritur utrum anima differunt specie supponitur quod utrumque sit in genere ut species · et quia anima non est species sed species pars nec est in genere 2^m istam viam ut species ut individuum sed a latere ut magis per reductionem sicut principia ¶ Ideo dicunt quod questio ista nulla est / cum anima non sit species · Sed hec responsio potius est evasio ad querentem quam solucio ad racionem · Ulla adhuc restat questio · cum anima sit forma et forma formalis ut huius formarum formalem in qua omnes anime conveniunt · utrum in eadem conveniunt anima et angelus · ¶ Alii sic dicunt solum differencia accidentalibus puta anima separata species est et forma · puta est res per se consistens et per se subiectum accidentibus · et 2^m principium mutacionis susceptibilis gracie · ergo sic est forma et res in genere substancie · sic forma prima et angelus sunt conparat ¶ Sic ergo dicunt formis separatis racionabilibus attingit queri · utrum specie conveniant vel differant · patet quod questio est bona et ista et responsio est fuga ¶ Secunda non potius est opinio quod considerant anima ut spiritus est eadem specie cum angelo sed differunt in hoc quod anima ad animas est alterius validior fortitudo · sic aqua eadem ad differenciam ¶ Et racio quoniam omnes est propter convenienciam in optimo et nobilissimo suo · sic ostensum est in obiecto ¶ Sed hec positio quam non tenetur · quod planum est hominem et angelum non solum specie sed etiam genere differre · ergo et proprio et forma sive davus species hominum ab angelo differt · hec autem est anima · ergo differunt specie ab angelo et hec melius patebit infra ¶ 3^a positio est quod angelus et anima specie differunt · consistit autem illa differencia quere intra / nunc autem iam querimus patet ¶ Concedendum est quod esse eorum differant et in genere substancie ¶ Unde credendi racionibus probantes angelum et animam esse specie differentes eo modo quo licet differenciam animam racionalem esse speciem · ¶ Ita proprie loquendo potius est forma speciei sive pars formalis

quia species, extenso tamen nomine potest species appellari. Quod obicitur quod perfectio anime et hominis eadem sunt specie, dico quod est perfectio in esse primo et in esse secundo; que autem perfectio in esse secundo est eadem, ratio patet; hec non sunt eadem. Manus cigni et nix sunt alba eadem albedine secundum speciem specialissimam, sed illud habet veritatem in perfectione quantum ad esse primum. Hoc autem non nisi est quod gratia, ut gradus perfectionis. Quod obicitur quod differentia ultima completiva eadem est, dico quod rationale secundum quod est differentia anime et angeli differunt. Ita rationale angeli est intelligibile, sed rationale anime est rationale, nam angelus natus est intelligere secundum intellectum simplicem et deiformem, anima est intellectum inquisitivum et complexum. Et per hoc patet solutio ad sequens. Ita quamvis ratio potest optima in me et angelo, tamen ratio mea et ratio angeli est alia et alia, non tamen secundum accidens, sed est secundum speciem et essentiam ut patet.

Secundo queritur circa hoc a parte ista differentia per quam angelus et anima differunt. Quod autem differat essentialiter per hoc patet quod est unibile. Nunc primo sic: sic se habet corpus quantum ad corpus non unibile, sic se habet spiritus quantum ad spiritum non unibilem; sed corpus quantum differt specie, ymo etiam genere, ut vnde a celo non unibili ut potest latitudine predicamentali, per hoc quod est unibile anime vivificanti. Ergo etc. Item esse unibile competit anime ratione sui, non ratione actus, sed non actu competit, quia tunc quando(?) et anima non sunt unum per essentiam. Ergo essentialiter hoc competit anime; sed quecumque differunt in aliquo essentiali differunt specie; ergo anima et angelus differunt specie. Contra omnis differentia per quam est per naturam quod est eius est differentia. Sed unio sive unibilitas ad corpus quantum naturam, quia dicit relacionem ad alterum sine qua potest anima esse et intelligi; ergo unitas sive unibile non est illud per quod differunt angelus et anima. Item differentia completiva debet esse propria eius cuius est differentia; sed esse unibile non solum anime rationali competit, sed etiam vegetabili et sensibili; ergo non est anime rationalis completiva differentia. Respondeo dico quod circa hoc tres sunt modi dicendi. Quidam enim conati sunt assignare differentiam specificam angeli et anime per comparationem ad deum, et ratione eorum hec fuit, quia differentia ultimo completiva penes id quod nobilius est trahi debet accipi, et ideo voluerunt dicere quod anima et angelus differunt, quia angelus habet intellectum deiformem ut videt deum habet speciem sibi innatas, et videt aspectu simplici; sed anima habet intellectum complexum sive collativum et inquisitivum. Et hoc per naturam suam potest differentia. Sed iste modus assignandi differentiam non videtur esse omnino convenientibus. Primo quia differentia accipitur secundum comparationem quam habet ad se, non in relacione ad deum aspectu cuius ponitur(?) convenient, simplex deiformitas intellectus respicit potentiam intellectivam. Nos autem querimus de differentia essenciali, non de differentia potenciali. Preterea quod obicitur quod probabile esse competit anime per naturam et per hoc differt a vegetabili et sensibili, ergo esse unibile non ultimo potest esse specifica differentia per qua differunt angelus et anima etc. Respondeo dico quod circa hoc tres sunt modi dicendi etc.

Quamvis potens sunt esse completum non habet tamen esse quod est in toto genere anime rationalis potest per esse suum completum conspicit ut est per hominis. Sed unde est per hominis, unde quod est unibilis, ergo unibilitas ad corpus conspicit complementum anime. Sed per quod habet unumquodque essentialiter differre sive distingui ab aliquo in quo conspicit eius complementum, ergo etc. Item vivificare est actus non anime rationalis, quem habet in corpore, ad quod actus essentialis ad actum sibi proprium, sed vita accidit hoc quod manifestare plus est, quia accidit ei esse, at per actum substantiat sive essential, ergo in esse anime rationalis proprium est sibi formalis et completiva. Sed per penes id accipitur differentia formalis et completiva unumquodque, quia id quod est formale et completivum. Preterea quo anima nata est vivificare corpus, per unitum illa differentia, sed eo ipso nata est anima uniri corpori quod nata est corpus vivificare. Sed penes unibilitatem sumitur anime ad angelum differentia essentialis specifica etc. Contrarium dicebat differentia, ipso est etc.

Item differentia specifica debet accipi penes id quod in re est optimum vel extremum, quod debet diffiniri per id quod est optimum in ipso; sed esse unibile competit anime penes sui infimum, ergo penes ipsum differentia completiva non potest accipi. Item differentia completiva rationem essentie adiicit per eius oppositum non potest esse, ut per est actu, non tamen valet. Sed anima rationalis potest esse unibilis per separabilis et separata potest.

Digressio prima. Quod non distinguitur spiritus angelicus ab anima rationali

~~perfeccionem~~ gracia non est quasi natura instituta sed diformitate acquirit intellectus per gloriam. Sed hec intellectui humano non est aliena. Sed per hoc non differt angelus ab anima. Et quod plus est anima separata modum intelligendi habet quem habet angelus. Et anima Ade habuit species innatas ut eciam angelus. Et hec totum quod accidentale videtur. Sed penes hec essencialem differenciam non debet sumi. Alii vero ~~dixerunt~~ fuerunt qui conati sunt ~~dic~~ differenciam invenire in comparacione ad invicem. Et cum non potuerunt invenire actus differentes gradu et dignitate dixerunt quod anima et angelus differunt specie propter maiorem concessum in simplicitate et bonitate nature. Et iste concessus in essencialibus variat speciem quia concessus continet limitem speciei debitum secundum talem in certo gradu est alterius speciei quam talem in primo. Sic dicunt esse in proposito. Sed hoc valde dubium est quod angelus concedat animam. Quod corporis concessu differenciam specierum faciat, cum optima anima scilicet Christi nobilissima sit creatura, nec excedat speciem humanam. Et propter isto quod non esset ibi concessus penes ipsum non debet sumi differencia specifica. Quod patet quia differenciam specificam quam excessu ponunt cum res diversarum bonitatum gradum habent in nobilitate, propter quas diversas species constituunt nate sunt capere plus et minus quam excessu. Et etiam hec differencia valde generalis et extendens esse videtur quod sicut potest accipi hec pars racione ubique. Et ideo 3us. Hic est hic modus dicendi qui probabilior estimo qui sumitur per comparacionem anime racionalis ad corpus humanum quod quia potest in notescit nobis anima non solum quantum ad actum sed eciam quantum ad operacionem et non solum quantum ad id quod est dignitatis sed eciam quantum ad id quod nobilitatis. Hoc enim quidem animam uniri corpori humano sine unificacionem corporis humani non dicit actum accidentalem, nec dicit actum ignobilem. Non accidentalem quia racione illius est anima forma substancialis. Non ignobilem quia racione illius est anima nobilissima forma omnium. Et in anima stat appetitus totius nature. Corpus enim humanum nobilissima complexione et organizacione que fit in natura est organizatum et complexionatum. Ideo non complexionatur nec est natum complexionari nisi nobilissime forme sine natura. Propter illud ergo quod anima est unibilis corpori tali dicit quid essenciale respiciens quid nobilissimum in anima. Et ideo penes illud in te sumitur specifica differencia quantum ad quam differt anima a natura angelica. Non vero raciones ad hoc inducte credende sunt ad illa que abierunt in genere conducte per se sponso. Quod cum dicit primo quod differencia debet esse per se. Dicendum quod verum est. Et differencia illa que est esse unibile non est pura relacio

2a po

2a po vera

corpus complexio corporis humani

In parte ista sunt dubitationes circa litteram. Et quero primo de hoc quod dicit Augustinus et exponitur in littera: omnia bona et deus summum bonum. Videtur enim falsum dicere, nam per quam est bona, ergo si non essemus, ergo non esset bonum. Si dicas quod non est ens quia nota et quod non dicit ubi queritur. Sed tamen solet contra hoc quod bonitas dei sola est causa sufficiens, sed non si sufficiens, ergo ponit effectum eo modo quo in est. Sed necesse est deum esse bonum, ergo necessario fuit creaturas ponere in esse, ergo non voluntarie [illegible] cuius oppositum monstratum est in libro in tractatu de voluntate. Responsio: voluntas male assignatur. In vestigio enim est correspondentia cause ad effectum, ita quod essentia creature representat essentiam creatoris, potentia [illegible], veritas veritatem, et bonitas bonitatem. Ergo debet dicere quod deus est summum [illegible] hoc est [illegible] ad minus esse generat potentia [illegible] in bonitas, quia causalitas [illegible] esse potius attribuitur bonitati quam aliis. Respondeo dicendum quod causa in actu est [illegible] efficiens et finis, quia finis movet efficientem in [illegible] inferioribus, et cum voluntas [illegible] efficiens [illegible] intellectibus intellectum. Unde est quod voluntas est causa mediata, et ita deus est [illegible] ergo bonum dicitur ratione duplicis cause scilicet efficientis et finis. Unde est quod bonum [illegible] voluntas est in actu, et ita potissimum [illegible] producendo effectum, et [illegible] esse attribuitur bonitati, non per modum [illegible] et [illegible] [illegible] via qua includit hoc, scilicet quod bonum est deus vult se diffundere, et quod vult se diffundere [illegible] creaturam producere, et quod deus vult creaturam producere potuit creaturam esse, et ita quod bonum est summum.

Queritur de hoc [illegible] summum bonum, summum [illegible] ergo videtur quod nos boni sumus per essentiam quod est contra Boetium de ebdomadibus qui dicit quod summum bonum [illegible] [illegible] summum bonum [illegible] non est intelligere esse abstracta bonitate quod [illegible] intelligere [illegible] bonitate abstracta. Respondeo dicendum quod bonitas est [illegible] in creatura [illegible] forma data esse [illegible] forma data [illegible] esse [illegible] bonitas [illegible] [illegible] [illegible] forma [illegible] [illegible] solum [illegible] ad finale [illegible] omne [illegible] habet esse bonum et [illegible] summum bonum [illegible] finale est essentiale [illegible] [illegible] summum bonum [illegible] [illegible] bonum per essentiam [illegible] bonum quod est absolute bonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] forma data [illegible] esse [illegible] forma data esse [illegible] accidentalis [illegible] forma data [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] intelligere esse [illegible] quod attribuitur [illegible] [illegible] attribui [illegible] [illegible] credit [illegible] intelligere esse [illegible] [illegible] aliquos [illegible] non tamen credit credit [illegible] est ita essentiale [illegible] [illegible] potest intelligi [illegible] intellectu [illegible] intellectu apprehendente et comprehendente [illegible] intellectu [illegible] potest [illegible] intelligi [illegible] non intellecto illo [illegible] [illegible] dicit [illegible] plene ad [illegible] [illegible] non potest intelligi non intellecto [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] veritatem et [illegible] ad [illegible] [illegible] verum et bonum.

Item queritur de [illegible] quod [illegible] magister [illegible] [illegible] [illegible] est dei voluntas [illegible] causa [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] potest [illegible] artificiat [illegible] [illegible] ad [illegible] potest [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] limpide videt deum [illegible] indiget [illegible] [illegible] [illegible] non fuit nisi [illegible] [illegible] [illegible] Respondeo dicendum quod magister [illegible] sufficit et [illegible] sufficit [illegible] quod [illegible] potest [illegible]

duplex est via cognoscendi opera dei

via cognoscendi opera dei, scilicet fide et intelligentia. Ad soliditatem fidei sufficit scire
quod deus voluit quod creavit nichil velle nisi rationale. Unde in prima responsione
satisfacit fidei. Et hec responsio in omnibus fidelibus ut fidelis est plene sufficit.
Ad soliditatem intelligentie reddit rationem, et cum non possit reddi ratio ut causa ex
parte dei, redditur ex parte creature. Et hec manifestatio divine bonitatis in suo
opere in quo debet se manifestare non solum propter miseriam indigentium verum etiam
ad suam gloriam, et sic patet obiectio. Redditur enim hic causa efficiens et finalis
et sic sufficienter et plene. Sequitur distinctio 2a

De angelica quoque natura etc. Supra egit magister de rerum productione
in generali. Hic in parte ista agit de productione earum in speciali. Et quia triplex est
differentia creature, scilicet spiritualis et corporalis et composita ex utraque, ideo hec pars
habet tres. In prima agit de conditione spiritualis creature. In 2a de conditione corporalis
creature infra distinctione xij^a "Hec de angelice nature etc." In 3a de conditione nature com-
posite ex utraque, scilicet humane, infra distinctione xvj "Ibi de hiis quorum sibi sup[er] de homine". Prima pars habet duas. In prima determinat quales angeli facti sunt quantum ad
aversionem et conversionem infra distinctione quarta "Ibi: Post hec considerandum adducitur etc."
Prima pars habet duas. In prima determinat quando et ubi creati sunt angeli. In
2a vero quales creati sunt infra distinctione iij "Preterea considerandum est ut angeli etc."
Prima pars habet duas. In prima determinat quando angeli creati fuerunt. In 2a vero
ubi infra distinctione eadem "Ibi: Jam considerandum est etc." Prima pars habet in-
prima premittit prohemium in quo aperit suam intentionem. In 2a vero movet
dubitationem contra determinationem premissam circa mensuram angelice conditionis. Ibi
"Credendum autem videtur etc." In 2a determinat veritatem et confirmat. Ibi "videtur
itaque hoc esse tenendum". Ubi nos et ultra veritatem predeterminatam et pro-
batam concludit et auctoritatem in oppositum determinat. Ibi "Simul quoque cum tempore".

Ad intelligentiam huius partis in qua queritur de mensura conditionis angelice
nature, duo principaliter queruntur. Primo de mensura eius in se. 2o per
comparationem ad mensuram esse corporalis nature. Circa primum tria queruntur.
Primo utrum spiritualia habeant mensuram propriam. 2o utrum habeant mensu-
ram unicam. 3o utrum habeant mensuram simplicem aut compositam
sive stantem vel successivam.

Circa primum sic: quod habeat propriam mensuram. Primo videtur per philosophum libro de
causis in penultima propositione: inter rem cuius substantia et operatio est in eternitate
et rem cuius substantia et operatio est in tempore etc.

B naturalem aptitudinem que in e aie cum puncta intrinseca q ponit sit aia p
nam sicud ronabile respectu hominis ¶ Ad obiectum de dicta copletiua debz
esse ppria . dicendum quod vniri corpori no e ppria aie ronalis / B tamen vniri
cori humano sic dicit illud ad e aie essentiale et nobile / sit eadem
portat quod e ppria ¶ Et per hoc pz aliud ¶ Ita illud quo mediante aia
pficit corpus humanum est id quo aia e aia ronalis . et quod est e principalius
nobilius operacionum . B respondet sic ipso . separata cum aia pficit corpus
. sic sicut sic separata omnibus niie ¶ Ista esse aiaz vnibile adhuc separabi-
quod aptitudo semper est pmus no ppter in sit actus / sicud pz in ronalitate
et risibilitate et sicud risibilis truncatus / et ronalis aia stulta
efficitur no naturaliter B ppter defectum naturae / Ita quod aia separata / hac e i penam
peccati et io esse separabile no pt assignari dicta aie / sic esse vnibile
¶ Simpliciter aut aia ronalis eo ipso quod nata e pficere corpus sit pfec
tiua et ordinatiua per naturam ad immortalitatem e immortalis / et corp
so nata e separari ab hac cori tamen mortuo ppter peccatum / et ita nocet
nuc no dicit aliud dicamus . quod hoc quod e esse vnibile / B quia illa . quod sic
no e separacio nisi prius vniti / sic no e separabilitas i aliquo nisi prius
fuit vnibilitas per naturam / et io si ad pt esse dicta aie . vi quod per hoc maxime
pt illud quod per hoc non significatur ¶ Intellectus cum m. rarissime pucit
ad cognicionem sorti spualis nisi a pticulari . et quod sic cognoscit sic
noiat / no dicas per naturam spens pores ut plurimum noiat a pticulari /

D ¶ E angelica natura vero quod secundum rel sup quant magister de / et primo pz quanta
³ dicendum produce ingnali ¶ In hac pte agit de produccione angelorum i spati
¶ Et primum est quod e dicta creature . s . spualis et corporalis . et apposita
quo vtraque / io hec ps hz 3s ptes ¶ In pma agit de condicione spualis creature
¶ In 2a de condicione corporalis creature ¶ In 3a de condicione nature quo vtriusque apposite

Q ¶ Sitra sed conueniunt nostre spuatia habeat ppriam mensuram ¶ Et videtur quod
sic per phm in libro de causis in pcedentia propone / Int rem cuius sba et
et opacio e in eternitate et rem cuius sba et opacio e in tpe e res
media cuius sba e in eternitate et actio in tpe / B hoc no pt intelligi
de eternitate increata et hac distinguit a tpe / et ponit mensuram sbarum

quo aia pficit corpus

¶ Ad obiectum quod dicta
perfectio adheret dicendum
quod esse vnibile separa
bile quod aptitudo semper
est

Sequitur
¶ In pte ista post dubi
taciones circa hominem
et questio 2a dicta de hoc per
dicit angelorum rel

3o dico de eo ... de euo ... aliquid in altitudine vel totidem esse mensuratum. tempus non in alteratione ... et ...

... et ... mensura temporis et evi ... mensura durationis perpetuo et ...

Dist. 2a q. 1a utrum in spatio ... De mensura spiritualium ... ad durationem. Sed spiritualibus non solum est reperire distinctionem vel ... mensura ... mensura durationis ... sed non tempus ... non variatur et mutatur ... mensuras proprias ... perpetue

spiritualium et incorruptibilium. Ergo vel etc. Contra: ... omnis sapientia a domino deo est et cum ipso fuit semper ante evum. Ergo evum dicit aliquid creatum non ... Ergo mensura non est ... malum sed spiritualium. Et hoc dicit a tempore. Unde Boecius in de consolatione philosophie: qui tempus ab evo ire iubes. Ergo etc. Omne enim quod exit ab alio dicit aliquo. Contra: non sua durationis respicit modum durandi; sed spiritualia habent modum sue durationis differentem a corporalibus maxime a mutabilibus, cum dicunt perpetuitatem et immutabilitatem. Ergo propriam mensuram habent mensurari. Contra: angeli ad orosiud. Deus non ... spiritualem naturam propriam ... corporalem non ... tempora. Ergo spiritualis nature mensura est tempus. Contra: Beda ... fuerunt ... angelica natura ... celum empireum et tempus ... Ergo tempus ... mensura angelica ... non habuerunt mensuram ... non habuerunt aliquam ... spiritualia a principio non habuerunt mensuram ... aliam a corporalibus ... Beda fuit in ... illa creatione. Contra ... cum ... quo mensurantur ... et horis ... quo ... et ... horis ... spiritualia non habent aliam mensuram distinctam a corporalibus. Ergo non aliam mensuram durationis. Responsio dicendum quod ... angelica natura habeat mensuram propriam divisam a tempore distinguendam est quod ... de mensura spiritualium vel esse quod non mutatur ... operationes ... de mensura ... que respicit esse et ... hoc non ... ab aliquibus doctoribus respondi ... de loquimur ... de diversitate in genere mensure ... in genere ... in genere mensure ... ponere ... diversitate ... ostendunt ... et rationes in ducte. Si non loquimur de diversitate in genere ... opinio ~~... et ... dimitto~~. Et 2a positio est quod spiritualia ... habent mensuram divisam a tempore non solum in genere mensure verum etiam in genere ... et hoc non solum ... sed etiam ... et formam ... aut ... de diversitate in genere ... diversitate vel modo mensurandi nemo est qui negare posset. Et hoc sufficit ... quod ... spiritualia habeat mensuram diversam a corporalibus. Ad cum ... quod ... ad ... vel ... et ... dicitur eternitas creata aut evum. Sed ... eternitas ... perpetuato et ... eternitas appellatur ... frequenter ... eternitas ... est ... de mensura que respicit ... esse spiritualis creature esse ... est ... de mensura angelicorum operationum ... divisa ... habebunt ... Unde aut planum est ... illa mensura que ... eternitas ... operationum non mensurat ut ... angelorum ad orosiud ... Sed cum ...

... spatium ... ad ultimum vel spatium ad corporis ... est sufficiens spatium ad corpus ... locus ...

non ... que ... ultimum ... due ... non sunt ... sed nunc temporis et evi ... est ... simplex

... per dictum Augustini ... lxxxiii ... hoc ... nunc evi est stabile ... nunc temporis est fluxibile ... simplex

... et ... sunt ... et ... Ideo est 2a positio ... mensura ...

... nunc temporis et ... evi ... non ... sed ... admodum ... est ... aut ... et ...

ad esse. Et hoc posuerunt quod omnis ... mensura ... mensura ... intelligitur ... evum ...

stabile et ... respiciat ... esse ... et hoc ... non respiciat ... esse actuale ... modum ...

... non possit ... accipi ... de tempore ... modum durandi esse ... et ...

inde. Patet ergo quod mensura propria. Et ... positio quod spiritualia habent mensuram etc.

A. 3o ... vel ... loci ... corporalibus et ... ut ... mensuratur ... tempus est ... qualitercumque ... quod ... tempus ... sunt spiritualia et corporalia ... non ... habent mensuram propriam ... angelis ... eadem mensura ... sed ... non ... mensura ... viator ... mensuram propriam ... ...

... Ista quidam ... loci et sufficientis ... ... tempus ... sola operatione ... mobilis ... immobilis ... mensura ... nunc ... temporis ...

Ad dictum de loco non valet quia locus continens non est mensura spiritualium quibus continetur, cum autem mensurat et conservat, et ideo non valet, etiam locus non mensurans, sed tempus mensurans. Si queras an in hoc dictum [illegible] ... duracionem ... et ideo ... mensurarum duracionis non contemporalis. Ad tercium ... de hoc dicto et argumento. Ad [illegible] ... mensura ... habet modum durandi. ... materia non mensuratur ... mensura quia ... habeat ... modum ... et durandi ... et mensura

esse inmutabilis est mensura correspondens sicut ostendunt racionis quod aliquo spiritualia habent mensuram propriam respectu temporis et temporalium. ¶ Secundo obicitur quod spiritualis natura non mensuratur tempore racione supra [illegible]. Hoc enim dicit Augustinus ad affectionem. ... ad esse. ¶ Secundo obicitur de maior ... quod non tempus contendit ... ad omnes duraciones mensura ... ponere ... valde large accipitur et quod extendit eam, ut melius infra patebit. ¶ Secundo obicitur de uno ... quod non est sicut quod ibi est modus distinctionis in spiritualibus et corporalibus. Sed non est idem modus duracionis, ideo eadem est in speciem mensura distinctionis. Non potest eadem mensura duracionis ... in quo genere potest mensura angelice duracionis. Dicunt aliqui

Quod verum quod non est quantitas nisi quantitas virtutis. Et ideo non est in genere quantitatis proprie. Sed si vere mensura est quo non est quantitas vere ... Ideo dicunt aliqui quod est in genere ... sicut ... Sicut ... sicut ... tamen dicunt mensuram divisam a tempore ut ostensum est difficile erit assignare. Et ideo sanius potest dici quod sicut tempus ponitur in substanciis spiritualibus quod ad affectionem secundum Augustinum. Hec consideracio ... ad id non extendit sicut et mensura ponitur differens specie ab aliis ... de illa non loquitur philosophus ... mensuras ... inferiorum ... intendebat, ... in ipso insufficiencia. ... ponitur ... hac ... quatenus distendunt. Habeat mensuram unam perpetuam et hoc

Secundo queritur utrum spiritualia ... quod ... sit unum eorum omnium eviternorum et quod non diversorum ... non ... est eum ... pluralitas ... non ... ita quod unum ... aliud ... diversitate ... ¶ ... unitas accidentis ... abrumpitur ... non est ponere unum omnium eviternorum ... spiritualia non habeant ad ... ad ... aspectum mensure. ... non est ponere eum esse unum ... aut ... habeat tale ... ad ... spiritualium hac ... habere ... et influenciam et ... eviternorum sicut ... talis ... spiritualium ... non sit ... distincte ... singula ...

¶ Tercio ... eum est mensura ... et ... de se ... de ... eum maior ... completum ... non sit unum ... sicut ... quod eum sit unum ... ¶ Contra hoc ... a ... ad temporalia, ita eum ad eviterna ... tempus est unum quod mensurat omnia temporalia ... Augustinus et philosophus ... unum est eviternum quod mensurat omnia eviterna. ¶ Tercio ... plura ... non ... sunt ... non ... sit infinitum ... non sunt ... sunt ... in eodem statu ... eviterna

... temporis ... habere ... et ... Dixerunt ergo aliqui quod tempus est unum ... et ... motu ... unde et tempus ... dixerunt quod tempus est unum ... motu ... cessante cessat tempus. Sed id non sufficit dicere, quod sicut dicit Augustinus ... cessaret motus primi mobilis adhuc possit moveri rota figuli et constat quod ... motus ... non ... et ... mobilibus ... tempus ... et ... non ... celesti sicut vult Augustinus. Et ideo dixerunt alii quod tempus est unum ... tempus sit ... motum et ... et ... motu ... et ... actuale non ... sicut vult philosophus et ... cum ... motus et ... ad mensuram motus primi mobilis ... dicere ... quod ... tempus ... et mensura ... motus ... et ... mobilibus ... duo mobilia ... unum ... tempus ... non possit dici unum ... et ... tempus non ... sicut ... ut philosophus vult et

Marginal notes (right): ... esse ... durare ... Ad quartum ... Ad primum ... mensura angelice duracionis ... dicunt alii ... genere ... mensura ... dicunt ... quod ... dicunt ... ; et 3° sicut ... tempus ... angelus ... eviterna ... ; 2° hec ... unitas et ... in-mutabilibus ... mensura ... eviterna ... tempus ... locus ... ad ... intelligencia ... tempore.

Marginal note (left): 2a pars

tempus est dispositio rei que non fieret aeternitas et ideo dixerunt quidam quod confunditur per unitatem temporis sumitur ab unitate subiecti etc. Et

¶ Dist. 2a

sunt simul. sunt in eodem nunc aevi. quod non omnium creaturarum est unum nunc. quod unum eius per essentiam ¶ Item dico quod unitas temporis sumitur ab unitate subiecti a quo causatur subiectum autem a quo causatur est materia prout mutabilis et ita ut est in potentia. et tempus maxime [illegible] omnia accidentia secundum [illegible] plus cum materia. sed materia una est per essentiam differens per esse. una non unitate solis nec singularis sed medio modo. sic et tempus in omnibus temporalibus. Et si quaeras unde hoc quod tempus est unum. cum tamen motus sint varii. dico quod motus diffinitur per id ad quod est. unde motus respicit motorem et mobile. Et ita tempus autem respicit spatium durationis variabilis et successivae quae venit ex potentia rei mobilis. et quia motus materialis durationis consubstantialis est. et materia illa per quam fundatur est una numero. Ideo tempus non tamen est unum specie in omnibus temporalibus sed immo est unum ad essentiam unum numero differens per esse. sic posuerunt omnes sapientes qui circa hanc materiam sunt locuti. ¶ Si autem quaeras quare non sit etiam in aliis quantitatibus cum omnes respiciant materiam. dicendum quod aliae omnes et si esse in complemento habeant in materia. materia sunt in materia dimensiones infinite. tamen esse completum spatium est a materia consistente sub forma. ¶ Tempus autem licet esse completum quod materia tendit ad formam. Et hoc quia causatur a motu qui est endelechia entis in potentia. Et ideo tenet se maxime ex parte materiae. et ideo minime differt. ¶ Et dico quod tempus sit circa materiam omni forma [illegible] quia hoc est quod Augustinus XII Confessionum. quia non est vicissitudo aliqua in materia nisi cum in ea est aliqua forma licet quamvis sit in materia quae est sub forma. et ab ipsa causetur. magis tamen causatur a materia ut tendit ad formam et hoc est in materia ratione suae potentiae. ¶ Unitas aevi non est nisi per unitatem mensurae sicut prius de aeternitate et de tempore. licet multi negant intelligentias habere materiam. Quamquam sit de hoc tamen aevum respicit esse actuale et esse stabile. Tempus materiam [illegible] sicut in potentia. et ideo sicut unitas temporis consumitur (?) materiae sic unitas aevi consurgit (?) materiae formae. non materiae formae in quantum hec et illa. sed in quantum immutabilis. unde sicut lux una in corporibus [illegible] diversis per causam eadem specie. sic aevum licet unitatem solis non unitate qua est tempus. Et sic concedendum est rationes probantes non esse unum eiusdem creaturarum sed multa. Et quod ob[iicitur] sicut se habet tempus ad temporalia. Dico quod non est simile. quia cum tempus ex parte de se respicit variationem et motum quae est ipsa causa est in materia ratione illius partis per quod sunt entia in potentia. et quia ad unum dicitur esse per essentiam. non et tempus. ¶ Aevum autem de sui ratione principia respicit esse completum et stabile. et ideo magis respicit formam et ideo non habet unitatem solis sicut unitas [illegible] [illegible] sed sicut intelligentia dicitur. [illegible] fundamentum eius potest etiam probari sicut illam rationem immo forte potest [illegible] [illegible] fuisse compellentissima angelorum. Et ideo alii conati sunt assignare unitatem ratione subiecti in quo est [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] non cadit variatio immo [illegible] est. licet [illegible] sufficit quod sint incorruptibiles et immutabiles per [illegible] [illegible] actualibus [illegible] corporalibus [illegible] sunt [illegible] et [illegible] non habeat [illegible] [illegible] ad [illegible]. Et ideo [illegible] aliqui [illegible] per unitatem ex parte causae dixerunt quod duratio intelligentiarum [illegible] et [illegible] per [illegible] influentiam [illegible] [illegible] est unum [illegible] mensura spatium. licet [illegible] [illegible] [illegible] influentia illa et activa et passiva intelligentiarum. si de activa non est [illegible] deus et ita non habet [illegible] mensuram si de passiva [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ideo non [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] unitate mensurae sicut prius de aeternitate et de tempore etc.

v materia ut est in actu forme forme mutata et est eius in potentia

De unitate aevi

Nota et est hic ... [illegible] [illegible] sit aliquis ponere unitatem in eo ponere ... ratione subiecti in quo ... [illegible] [illegible] intelligentiis [illegible] [illegible] ... localis et sic tempus in [illegible] [illegible] ... intelligentia quae [illegible] aliquas [illegible] et in [illegible] [illegible] ... omnes intelligentiae [illegible] [illegible] ... [illegible] durationis intelligentiarum immediate [illegible] [illegible]

[illegible] cum pt^a^ h[illegible] mensura [illegible] non e [illegible] variacio [illegible] esse [illegible]
[illegible] non [illegible] · [illegible] accus [illegible] non [illegible] et [illegible]
[illegible] magis [illegible] · [illegible] esse [illegible] duracione e dur. [illegible]

sicud et alia accidencia. ¶ Sed obi^r^ si sint plura eua, d sunt [illegible] non sunt. Dicendum quod simul [illegible] esse sunt in duracione e dur. ¶ Et p[er]mixte [illegible] d per mixte unitate et individua. eo aut dr deus homo angelus esse sit. Dicendum quod hoc dr p[er]mixte [illegible]. Eo aut dicitur petrus et paulus sunt sunt [illegible]. hoc pt dici permixte unitate et individua/ et [illegible] p eua [illegible] sunt quod sunt unum. [illegible] mensura p[er]manente/ d sunt

Tercio queritur utrum spiritualia habe[n]t [illegible] est quod permanente ea [illegible] prioris et posterioris/ [illegible] dicit aug^o^ xij d civ dei ca^o^ xij In mor talitas angelorum non tussit in tempore [illegible] preterita · quia ea non sit/ nec futura quia non dum sit ¶ quod totum e [illegible] permanens non succedit ¶ Item phs 3° physicorum [illegible] non dicit esse et posse · ergo [illegible] suo toto actu [illegible] nichil [illegible] · [illegible] ulla est ibi successio/ ut prioritas ¶ Item [illegible] respondetur [illegible] simplici mensura/ dz esse simile [illegible] spiritualis [illegible] et cuius mensura [illegible] cuius mensura e [illegible] · ergo simplex est/ ergo non [illegible] prius et posterius ¶ [illegible] ad marcellam [illegible] deus est qui non novit fuisse ut futurum esse · [illegible] ipsum esse [illegible] sine fuisse et fore/ [illegible] ipsum duracione successione ¶ Item 3° unitas angelica deficit ab unitate divina · ergo simplicitas eternitatis [illegible]/ a simplicitate [illegible] ergo [illegible] compositionem aliquam [illegible] in duracione prius et posterius ¶ [illegible] aliqua successio/ [illegible] successio [illegible] prius et posterius et e [illegible] successio [illegible] et prius et posterius [illegible] in tempore [illegible] successio [illegible] variacione et prius et posterius quod dicit [illegible] et innovacione · In evo non e prius et posterius quod dicit [illegible] variacione ut innovacione · et p[er] hac [illegible] duracionibus [illegible] facile e solvere [illegible] intelligat ¶ Sed [illegible] quo [illegible] prius et posterius [illegible] novitate [illegible] esse · [illegible] videmus [illegible] prius et posterius [illegible] fluvius a fonte/ [illegible] radius a sole [illegible] e [illegible] rivulus [illegible] a fonte quod nova aqua [illegible] radius a sole [illegible] non [illegible] novum ad [illegible] · [illegible] continuus [illegible] aliud quam continuacio dati. [illegible] in motu et in esse rei mobilis [illegible] acquiritur/ [illegible] non habita acquiritur · [illegible] esse rei [illegible] continua [illegible] ulla [illegible] acti/ [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Esse sunt in duracione e dur. [illegible]

dnūc esse ꝑpale ad ꝑtitudiēz et infinitꝰ ī tātū, na pt dia simplex ē ꝙ ad ꝙtī noluitā

[T]ertia 2a est ī qualibꝫ ꝑtē corꝰ pt ī ꝑposito ītelligēdo ē ꝑ ꝑt ī opponēdo tātū ē

ponet qz hoc no ē vera mensura. ponet eā durācōēz cātā actu finitā. ponet et du-

ꝑu ꝙtinue indiget diuina ꝟtute cooꝑante, vō et ꝑ esse totū ḡat habe-

at, tā ꝙtinuatōnē esse nō ḡ totū sunt. et vō ē ubi successio sine aliā

in nouatōne eā esse, ut ꝑfectate absoluta. tā ubi ē verā ꝙtinuatō ipsā

cui cāta ḡ esse a quodā nō ī potēā, de ꝑ hoc ḡ successionē, solū

ī deus qui ē actus purꝰ ē actu infinitꝰ. et totū esse et possiōnē sui

esse simul habz. ¶ Hijs ꝟbis patꝫ de facili solutō obiēcti. ¶ Ad ᵖᵒ obiēcti

de ꝑterito et futuro et de successione, dz ꝑ intelligi de alijs ut di-

cut ꝟariācōz. ¶ Ad obiēcti 2ᵐ quō dēt esse et posse, dicit ꝙ ꝟeꝛū ē de-

posse ad esse ꝙ nō dēt. i. ꝙ nō distat. motꝰ cui et tēpꝰ facit distā

in solo aūt eterno ꝟeꝛū ē ꝙ ꝑō oīo pt actꝰ, nō in aliā cāuā

¶ Ad 3ᵐ obiēcti ꝙ ꝑbz simplex ꝑfectas nō pt esse ꝙposita ¶ ad ꝙ ꝑuerū

est ꝑ illa ꝑfectas habeat ꝙpōcōz ꝑarū sunt eternū. nūc aūt

nō ē pt, pmo de eūo nūquā ē nō nisi nūc ꝑt eūd dꝰ tpē dicitur

et ita hic pt esse in simplici ut ī ꝙposito, vnd tāta ꝙtēssionē

ḡ durāco nūc ꝙm nullā ꝑoū nūc mouit

[Q]uarta ꝑsequit qrit dꝰ mensura ꝑbē spūalīs ī ꝙparaōe ad mensurā

[Q]uarta corporalīs de qua 3a ꝙtinꝰ. ¶ Primo ē ꝟeꝛ eūd ꝑcedat

tpꝰ aliqō ꝑortātas sīnē. ¶ 2ᵐ ꝟeꝛ ut eūm et tpꝰ cadat mensura

medie nāt. ¶ 3ᵐ ꝟeꝛ rēs spūalēs et corpalēs pn̄c eētinē et

tpalēs fuerūt simul ꝑducte. tēpo ꝙstēdit ꝑ ᵖᵒ bāci de

[Q]uarta ꝑmū pt ꝙ eūd pt pꝰ, ꝙsolaᵗ locꝰ ad deū ꝑꝰ

[Q] tpꝰ ab eūo nō inbꝰ, ꝑ tpꝰ nō ab eūo nō pt intelligi nisi

vel rōne causalitātꝰ ut durācōꝰ ut ꝙpelle, ꝑ deficꝰ ab eūo. ḡ

ꝙrī ē īnō intelligēdo ꝙ eūd pt tpē pꝰ. ¶ Itē 3ᵒ a ꝑoī et ꝑteriorī ī

magnitudīe corpꝰ pꝰ et ꝑteriꝰ in motu, et a ꝑorī et ꝑteriorī

in motu causat pꝰ et ꝑteriꝰ in tpē. ḡ ꝑ nāz ꝑor ē magnitudo

et magnitudīs esse quā pt esse tpꝰ, ꝑ esse ꝑbale ꝑm cāūs mensurā

eūo. motꝰ nō tpē. ḡ eūd pꝰ est tpē. ¶ Itē 2ᵒ ꝑ richardꝰ dꝰ ꝑrō mētoē

dt et accipit ab augusto ꝙ oē qd̄ cepit, cepit cū tpē, ꝑ eūd cepit. ḡ

cepit cū tpē, ꝑ ꝙ incepit cū tpē nō antecedit tpꝰ. ꝑ ꝑoriꝰ ꝙsequitur

ut ꝙcomutatur. ḡ eūd nō pt esse ante tpꝰ. ¶ Itē pꝰ est

mensurātū ad mensurātū, pt mensurā ad mensurā ḡ zc. ḡ cum sit a ꝑo cāūe pt et āgeli ꝑ tpꝰ cepit cū motu ꝑmi

mōbꝰ ꝙ cepit ut dꝰ dic pto et pālte dic ꝑ ꝙ āte 2ā diē nō potuit, ḡ eūd durācoē ꝑcedit tpꝰ. Cōtra Bedā dt ꝙ ꝑ

fuerit ᵖᵒ cāta et īt ē eūnāt tpꝰ, cum aūt nō eūnāt ī tpꝰ cāta et sunt cāta ḡ ꝑteriꝰ. 3ᵒ tpꝰ ē mensura mūtāōꝰ

ꝑ eūd ē mensura eē ꝑbat et ꝑpi, ḡ cū āte eē cātū ꝑcedat ipā cāīō q ē mūtāō, ḡ tpꝰ antē eūm zc. ꝑ ꝑ ē q ꝑ

quod impossibile est, dicimus quod perfectum. Sed tempus est mensura eius quod est imperfectum quod est esse in potentia, eius vero quod est esse actuale et completum. Ergo tempus per naturam est ante eius. ¶ Circa [illegible] secundo de ordine temporis ad eius [illegible] ¶ Primo dicendum quod tempus accipi convenit [illegible] tripliciter [illegible] ... [illegible] communiter et magis proprie. ... tempus dicitur mensura [illegible] durationis [illegible] ... accidit ab eo ... [illegible] ... quod maior [illegible] [illegible] ... [illegible] ... tempus ¶ [illegible] dicitur mensuram mutationis [illegible] sive illius que est de non esse in esse, sive alterius que est de uno esse in aliud esse, et sic accipitur quod dicit Richardus quod omne quod incipit [illegible] incipit et [illegible] ... [illegible] de [illegible] tempus ¶ Tertio accipitur proprie et dicitur mensura variationis successive sive sit successiva successive regularis et continua, sive non, et sic dicit Augustinus ad [illegible] [illegible] variare [illegible] mensurari tempore et omnis variatio [illegible]. Quarto accipitur magis proprie, et sic dicitur mensura motus sive variationis successive continue et [illegible] regularis motus [illegible], et sic convenit accipi philosophus. Sed ista est [illegible] tempus accepto ¶ [illegible] quantum ad ordinem ¶ Dicendum quod si tempus accipiatur primo modo, sic includit eius et nullus est ordo. Si autem secundo, sic tempus precedit eius [illegible] intelligendo, sic [illegible] [illegible] ¶ Si autem tertio, eius et tempus simul [illegible] duratione, sed eius prius est dignitate. Si autem quarto, sic eius precedit tempus et duratione et dignitate ¶ Ex hiis patet [illegible] ... et [illegible] adducte [illegible] parte ¶ Ad [illegible] dicitur quod eius precedit tempus intelligendo tertio et ita precedit dignitate, ut quarto, et ita duratione ¶ Ad [illegible] quod obicitur de priori et posteriori magnitudinis et motus et temporis, dicendum quod non [illegible] a priori et posteriori in magnitudine prius et posterius in motu ut tempore [illegible] quod magnitudo illa est mobilis et sic [illegible] mensurari [illegible] tempus non eius. ¶ [illegible] tempus mensurat motum, sic [illegible] tempus mensurat [illegible] [illegible] [illegible] ¶ [illegible] non ad oppositum [illegible] de tempore [illegible] accepto [illegible] ... ultima [illegible] a [illegible] impossibile ad perfectum ad [illegible] ¶ [illegible] quod imperfectum precedit perfectum [illegible] [illegible] ... sed [illegible] divisa est [illegible] et [illegible] ... [illegible] [illegible] per illud medium ¶ pro alia mensura media et quod non [illegible] ...

Secundo queritur utrum inter tempus et eius ¶ [illegible] ... [illegible] a se stabile et [illegible] corruptibile a variabile et corruptibile, sed primum mensuratur eo, [illegible] tempore. Ergo [illegible] est medium inter eius et tempus. [illegible] duo [illegible] [illegible] eius [illegible] esse sub alteratione et [illegible] mutari ¶ Contra autem [illegible] non erat tempus [illegible]

[illegible] ... non [illegible] [illegible] mensura [illegible] duo [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... tempus ... [illegible] ... mensura ... [illegible] ... tempus ... [illegible] ... [illegible] accipit [illegible] tempus est, et mensura [illegible] tempus ... [illegible] ... [illegible] mensura [illegible] eius quod est mensura [illegible] [illegible], ut tempore [illegible]. [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]

q°. 2° dissicio dicit attendi i dispicioz i 4/ 2° pducto qui ... precedit omez die/ ... ma ... corpalium pt
quibs pducta fe et no ¶ Dis 2a d' q̄sa fac spuales in q̄patōe ad mēsaz vel corpales
agelica q̄dnuod na agelica est ante tpus. plu' vi' ... ma et ... 2° ... ...

q° 3° ... ... non sunt potuerit ... ulla vtus ... 2 i finita. b' ad pducēdm ... rōne vere 2 ... / 2° ... ... / i finita ...

fectu ... vtes i finita
et ... pt ... vtes
illa no pt ... alud
effectu pducere

in ... ... erat. i. ... et tpa et dieb et annos. et q̄stat q̄
solu erat cum .... esset ... corpalia . ut ... et arbusta ... alia
mēsa. 2° ... ¶ ... die medium no est tpus 2 ... narrat aug' i apoka
/ et est successio et varia... i tormet... q no potest cum mēsa. ... vere 2
mēsaz 2a ... pone ¶ ... 2° ... tps ... cum i duab ... par
... ... pōt accipi. aut ... et mēsaz ... duas/
... sine variacōs successine / ... cum et tps no 2 medium. re. ...
... no ... 2 mediu differens ab utroq. i ... mēse ... mediu i ... me
... ptīcipas utroq ... 2 illa ... 2 ... ... et tps / ... pe
... ... ad ... pte et ... ... ¶ ... tps
... 2 mēsa variacōnis in qua 2 successio ... ... et ...
... orbis ... et ... mēsalis ... et ... esse ¶ ... et
... 2 ... media mēsaz . i qua 2 variacō / ... ... ut ...
... ... / ... sunt i ... ... et qual ... i ...
... ... et ... ab ... appella 2 seculu ¶ hoc ... ...
ad oppositū et ... / ... et corpales sunt sunt c̄ate ¶ ... q̄

T... queritur ... spualis / ... ... i.
spuale et corpale nāz ¶ ... 2° ... ... duo i ... ...
... tpibq . ... i mutabilitate ... alterū ... fore erat
ut ... ... mutac̄ no habet ¶ ... 3° q̄stat ... ...
sine loco / ... no habet ordiez ad aliud 2 ... . oportet 2°
ut ... empireū / et itez ... ... no poterat esse vacua
2° ... ¶ ... i. dicit ... c̄ata 2 ... . q̄stat ... ...
... 2 c̄atura. hoc aut 2 angeli ut dicit glo ... dicas ... 2 ...
... ... magnu ut ante omez c̄aturaz ... ... 2°
... ... / ... et ... ... antiquior. / ...
... facit ... i ... ... 2 ... ...
... in ... / ... ... ¶ ... ...
... ... esse c̄ata ¶ ... ...
... ... c̄ata ... empireu. ... ... / ... ... tps
... aut ... ... assignari / ... ... debuerit ... i omi ...
... i rebq et mēsis . et i ... ... et spualy actib et passib . ...
... spuales ... / ... ... corpales et actuales 2 empireu
et ... ... passiuas 2 ... ... / et ... ... mēsabit tps / ... ...

[margin:] ... ... c̄ata

... de mēsaz :—

... ¶ ... ... ad ... ... totali ... / ... i ... 2 ... ...
alique effectu pducere ... 2 ... ad ... ... et ... ... 2 ...
~~ad aliud ... ...~~ ... ... pducat / ... ... 2 ... et ...
... ... ad ... 2 et i ... ... et ... ... no ... ...
ad ... ... / ... ... ad effectu pducendu ...

Quod obicitur quod deus totam potentiam apponit ad productionem unius rei. Dicendum quod quamvis totam apponat, non tamen totaliter apponit virtutem. Ad secundam cum dicitur, non tamen dicitur infinita quia possit de non ente fieri, sed quia semper non potest tot quin plura vel in infinitum tot sint producta, quin ad hoc possit plura. Ad 2m. Quod obicitur de simplici et de globo in illo simplici in quo sunt et simplicitas et finitas, sed de illo quod simplex est et in finito sunt et penitus, veritate non habet ad eum, et ratione sui tamen dicat mensuram durationis sed esse accessorium. Ideo hoc in eadem dicitur per creata.

Illa ratio potest reddi quia probata spiritualis angelica summum debent sibi tamquam caput et membra dependentia. Et omnia fecit, sunt habuit distinctionem et ordinem. Sed ordinem conservare non habuit nisi in aliquo contineretur. Sed sunt simul facta caelum empyreum supremum corporum et receptaculum. Et vim ipsum caelum non posset esse vacuum, necesse fuit simul materiam corporalem fieri modo. Et quod omnis productio est in aliqua mensura, hoc tamen de necessitate quaeritur tempus. Concedo esse quattuor primo creata, et quod natura angelica et corpora sunt simul creata quantum ad mensurationem continuitatem. Quia simul recepit durationem ut intelligitur per probata. Quod obicitur quod prior est omnium rerum, dicendum quod praecedit, Augustinus in fine XII Confessionum, prius dicitur quattuor modis scilicet aeternitate, tempore, electione, origine. Aeternitate deus praecedit omnia, tempore flos fructum, electione fructus florem, origine sonus cantum. Prioritate sed durationis nec corporalis natura ante angelicam nec econverso, prioritate autem electionis sive dignitatis prior omnium creata est spiritualis. Quod autem Hylarius et Ysidorus, dicendum quod ipsi locuti sunt in illa positione qua posuit creatorem tempore precedere distinctionem, vel in primo tempore angelicam et naturam creata, sed res non fuerunt distincte usque ad tertium diem.

Vel potest dici quod ipsi loquuntur secundum opinionem, et Ysidorus de prioritate secundum ...ione.

Quod deus quamvis totam apponat potentiam ad productionem unius rei, non tamen totaliter apponit virtutem, cum dicitur infinita, non tamen dicitur infinita quia possit de non ente facere ens, sed eo quod non potest tot quin plura vel in infinitum tot sunt producta quin ad hoc possit plura. Vel potest quod est de se et in finitum ratione et potentiae et ideo non vere illud.

Queritur circa hoc quod dicit magister: Et tu in principio Domine fundasti terram. Videtur quod non ... Ipsa expositio, ergo dicit terram esse fundatam, quod non videtur esse fundata sed processus magistri. Apposita quia dicitur super xl. quia appendit tribus digitis molem terrae, et praeterea ... appendebat fundamenta terrae. Item ipsa videtur dicendum autem in principio terra fundata, quod terra fuit in die 3a. Ergo non fuit fundata a principio. Item hic accipitur super quando terra fundata fuit et quod super aquas quod id potest quod fundavit terram super aquas ... Videtur expositio quia dicit quod fundavit terram super stabilitatem suam, et per ... quando dicebat aquam esse inconveniens quod terram. Et ita ... non terram super aquas sed econverso. Solutio dicendum quod nomine terrae in scriptura intelligitur natura corporalis, intelligitur etiam elementum terrae, et cum non accipit potest in fundata autem et vel ... accipitur terra prima in forma prima et dicitur in principio Domine terram fundasti, id est in principio fecisti materiam informem quam fundavit domus.

plu[r]alitatis to[ti]us ... continet ad ... quod continet tamen ratione infinitatis magis per totalitatem ad effectum producendum continet et 2m et per est totum quod ... certam ... quo ... dolebat

prius dicitur quattuor modis

Ingressa parte potest dubitari ... utrum ... quod dicit

formarum. Quod dicitur esse fundamentum quia omnes forme sustentantur a materia, et ipsa non sustentatur ab alio nisi a deo. Secundo autem dicitur esse fundamentum in principio, quia ut ante tactum est. Si autem nomine terre intelligatur elementum terre, adhuc verum est predictis primo. Terra enim fundamentum dicitur propter suam stabilitatem. 2° modo id circo primo quanto potuerit, quanto adversus terram autem in centrum stat. Hoc autem elementum scilicet terre et dicitur fundatum et dicitur appensum et fundatum super stabilitatem suam, et fundatum super aquas. Fundatum dicitur quia potest fundatum et fundamentum est in fundo ut omnes partes domus. Potest terra in fundo est et ut centrum circa mundi et in centro quibus terram locum fundamentum et cum virtute propria sibi divinitus data centrum appetat; et in centro sic constat. Fundata dicitur super stabilitatem suam. Et hoc duo sunt intelligenda. Primo veritate. 2° autem iuxta imaginationem et vulgarem opinionem cum aqua cooperiat inferiorem superficiem terre videtur mihi et ultra aquam sit aer et ultra aerem sit ignis dicitur terra esse fundata super aquas. Nos autem estimamus terram esse super aquas dum consideramus aquas sub pedibus nostris. Dicitur etiam 3° modo dicitur appensa, pro eo quod hoc elementum ut medius distat a celi circumferentia et mediantibus illis videtur esse quasi appensa. Et philosophus expositio ad aliam. Notandum quod aliter accipitur principium 2° modo quod nomine terre intelligitur materia, aliter 2° modo quod intelligitur elementum terre. Primo cum quod nomine terre intelligitur materia tunc dicitur esse fundata in principio id est in primordio producendi terre. 2° modo quod dicitur terra elementum tunc dicitur esse fundata in principio id est in primis operibus sex dierum.

[Interlinear: quia non fuit deus antequam haberet famulos ... non habuit famulum nisi ex tempore ...]

Queritur utrum deus cepit esse deus, quod non videtur quia dominium importat coercendi subditos. Et hoc fuit ex parte dei. Contra autem videtur quod relativa simul sunt natura et famulus non fuit ab eterno. Ergo nec deus. Respondeo dicendum quod directe dicendo 2° modo Augustinus quod sicut tempore et in tempore, et cum tempore. Quod cum importat ordinem, sed in importat quantum, sed cum importat simultatem. Et ideo ut est sensus in tempore ut cum tempore, nisi quod concreatur a tempore quia generatur tempus et ea que in primordio temporis creata sunt a tempore non concreduntur. Ideo et ea que creata cum tempore non in tempore sed cum tempore. Et ideo cum deus dicatur esse deus [illegible] omnis rei create, deus non potuit incipere deus esse cum tempore nec in tempore. Sed hic accipiendo habitudinem eius quod est quo et sub. Nos autem in quantum [illegible] sumus nimis large accipimus. Quod concedendum est quod deus incepit esse deus. Et dicendum quod deus nomen importat potestatem coercendi subditos, et est duplex potentia. 2° modo habitus et quietis ab eterno. Alio modo importat actualem potentiam [illegible] et sic incepit esse deus non ratione mutationis sue sed ratione mutationis creature in suo [illegible].

Queritur primo de celo empyreo quantum ad qualitatem eius et quare dicitur celum empyreum sit. Et propter eius modi [illegible]. Et quod sit [illegible] quolibet [illegible].

Intelligentia huius partis que est de loco creationis [illegible] cum [illegible] est empyreum celum creatum tradit dubitatio [illegible] primo creationem empyrei in se. 4° nequaquam habitu locari [illegible]. Circa primum queritur duo. Primo ad qualitatem eius qualitatem eius. 2° quantum ad virtutem influentie. Queritur primo de celo empyreo quantum ad qualitatem [illegible].

[Left margin notes:]
Queritur de hoc quod dicitur quod deus cepit non cepit in tempore ... cepit esse ... in eternitate ... cepit esse in tempore.
Idem [illegible] deus dicitur [illegible] potest [illegible] ... empyreo [illegible] ... utrum celum [illegible] ...
Utrum celum empyreum

Item in quolibet genere in quo est ponere infimum et medium est ponere supremum sed gradus in corporibus attenditur gradus secundum speciem et lucem sed invenitur corpus opacum simpliciter ut terra et permixtum ex lucido et opaco, ergo et completum in corporibus debet esse corpus simpliciter et totaliter luminosum, hoc dico empyreum ergo etc. Item habitacio habitatori etc. Secundo sic lux sic diffundit ex omni
immobile. Contra quod ponere supremum et de ordine sed lux solis est maxime diffusiva, vel corpora mundi ergo superfluum
bile presupponit, quod omne fluxibile ad fixum firmatur sed corpus celi sidereum est mobile ergo supra ipsum debet necessario ponere ultimum corpus quod sit immobile. hoc autem dico empyreum. Si tu dicas quod non requiritur quod motus circularis sit circa locum, et non habet immobilitatem nisi aptitudine medii. Contra totum celum movetur, tunc ergo quero de ultima superficie celi utrum moveatur. Constat quod sic, sed mobile esse in loco, quod non querere locum nisi esset motus circularis etc. Item in quolibet genere uniforme presupponit uniforme sicut ultra presupponit unum sed celum sidereum est multiforme ergo ultra illud et supra est corpus uniforme. hoc autem dico empyreum ergo etc. Item habitacio habitatori debet respondere ergo sicut locus tenebrosus debetur dampnatis ergo per oppositum lucidus debetur beatis. Contra quod non querit uniformo quod sit corpus uniforme veritas quia corpora mundi principalia creata sunt ordinata et ornata ergo eius ornatus consistat in maiori distinctione et pulchritudinis addicione. Ergo inquantum corpus quod esse uniforme. Item quod non queritur esse aliud celum immobile veritas quod omne celum necessario est sperice sicut probat philosophus et racio ostendit sed sperica figura apta est ad motum ergo omne celum corpus quod celum est mobile ergo etc. Item hec nobilitas in celo ut moveatur velocius ut orbis primus sive celi stellati movetur velocius et ideo convenit ut assimiletur primo motori, sed quanto aliquod corpus superius tanto nobilius et motori similius sed empyreum est ultra firmamentum non est ergo immobile ergo et tanto nobilius. Ergo sive empyreum ut ultra firmamentum non est ergo immobile ergo et tanto nobilius quod secundum omnes sancti patres loquuntur de hoc celo, quod latuit magis philosophos et phisicos. Dico quod sancti patres loquuntur de hoc celo quod sit; latuit philosophos. Dicit scriptura. In principio creavit deus celum et terram. Strabus exponit de empyreo et hoc probat per racionem sequentem quod firma celum et terra. Strabus exponit de empyreo et damascenus exponit hoc. In principio creavit deus celum et celum aqueum sit per 20 dies et damascenus exponit. Ponendum est tria esse celum ex appendiciis sic celum scilicet sine stellis sperice formatum. Ponendum est quod est motum firmamenti et principalis racio una est propter uniusmodi. Alia est propter motum firmamenti et principalis propter habitacionem hominis sive beatorum et causa finis ut post necessario superius sit ad finem propter habitacionem hominis sive beati et quia fuit celum luminosum propter uniuscuiusque necessarie est ipsum esse uniforme. Quod cum sit celum luminosum differre sed non esse uniforme non esset uniuscuiusque completum. Item motum firmamenti ponendum est ipsum immobile ut motus mobilis fiat circa immobile. Sive celum et inter omnia immobile et locans sive empyreum propter habitaculi propter beatitudinem ponendum est ipsum luminositate perfectum ut habitacio congruat suo habitatori. Celum quod ideo collocatur quando sic et cum sit dispositum alicuius ut loquitur quod uniforme immobile et luminositate perfectum. Ad obiecta quod non uniforme quod ornatum dico quod principaliter propter sui nobilitatem est sibi ornatus quia ergo corpus id est luminosum propter totum alio ornatu non indiget. Vel sic dicitur perfecte

in diffudit cum non habeat obstaculum ergo cum non sic habeat propter differentiam non illuminat unam partem empyrei non aliam sed corpus debet esse uniforme in luminositate utroque. Item quod faciat esse ad dictum etc. Item quod quanto propinquius est motori tanto et velocius movetur sed corpus supremum est tale ergo non solum movetur sed et velocissime movetur oportet esse. Item hec ergo immobile est etc.

Et quod dicat quod sol diffundit lumen in ipsum empyreum dicendum quod illud corpus non est capax luminis admirabilis

¶ d[ubium] 2a

splendidum celum decoratum est astris. Ita illud angelis, qui sunt quasi astra celi em-
pyrei. Unde dicit Job 38: Cum me laudarent astra matutina. Et iterum
astra eius erunt homines beati et quasi sol [illegible] augustini dicit. Et celum em-
pyreum non est capax luminis admirabilis ab inferioribus. Et ideo lumen est limitatum
virtutis a parte solis, quia ultra agit ultra luminis [illegible] a deo constitutum. Unde sicut [illegible]
[illegible] stat cum pervenit ad orizontem nec ultra progreditur, et terra non pervenit
ad celum. Ista solis radii non protenduntur ultra firmamentum, quia luna est in
corruptibilis orbis. Aliter quia maior influentia absorbet minorem. Et ideo tota
est illius celi influentia quod ad ipsum non pervenit nisi per candelam ad solem.
Sed dubitatur quod mobile quod spericum et [illegible]. Dicendum quod ad motum non sufficit sphera
[illegible] sed [illegible] ut dicunt aliqui locum [illegible] et [illegible]
[illegible] absque dubio effectus et utilitas mobilis et alterius. [illegible] celum
illud non est in alio, quia non est uniforme per totum per suum motum nichil faceret et
ideo est immobile. Sic quia est uniforme non debet moveri, quia non habet dextrum et sinistrum
sed [illegible] de immobilitate non habet [illegible] [illegible] motum [illegible]
non [illegible] locum [illegible] quae. ¶ 2a de utilitate non sic quia plura possunt dici
de aqueo. Eodem modo de terra. ¶ [illegible] dextrum et sinistrum sunt in celo non est dubitatio
[illegible] sed ratione influentie motoris. Et illud satis faciliter probatur, quia dextrum et sinistrum
[illegible] non mutantur [illegible] partes omnes celi mutentur et ideo non [illegible] non mo-
vetur, quia deus non influit super ipsum ad motum sed ad quietem. Et sic influ-
entia dei movet firmamentum [illegible] quietat empyreum. ¶ [illegible] aut [illegible] est [illegible] locus ille
est regio deputata [illegible] qui in eo in statu sunt et quiete. Et ita [illegible] quo magis
approximat motori ut est motor, sic ut est stabilis ¶ [illegible] [illegible] sic quod est ut sit

conformitates empyrei celi

locus beatorum [illegible] eius conformitates, scilicet immobilitas, uniformitas et lumino-
sitas, et [illegible] est ideo magis catholica, quia [illegible] motus celi stellati non est nisi propter
obsequium hominis viatoris. Unde [illegible] electorum completo non erit amplius [illegible]
[illegible] ¶ [illegible] aut physice [illegible] de motu celi apud fideles plus
habet varietatis [illegible] diligentius appareat. ¶ Ad [illegible] de [illegible]
[illegible] respondeo [illegible] illa [illegible] in completo numero electorum. Vel dicendum quod
assimilatio in essendo et est assimilatio in causando. Primo [illegible] non [illegible]
tate [illegible] quia deus et motor celi est immobilis. Sed 2o quia per suum motum [illegible]
causa generationis, quia [illegible] empyreum non assimilatur in causando sic moveretur
et [illegible] [illegible] in essendo [illegible] simpliciter dicendum ipsum esse immobile etc.

Secundo queritur de empyreo [illegible] ad virtutem influentie. Queritur utrum celum
empyreum influat in hec inferiora. [illegible] non. Et [illegible] [illegible] in qualitatibus

tanto quod est perfectum ut completum est corporibus virtutibus et operacio. Ergo in ipso empireo s
ergo liber virtute quia per quam operatur in illud quod superius ut in eo quod est inferius ut in quo adimi
fra. non in eo quod superius planum est. unde in eo quod inferius. quod ipsum est superius omnia corpora. Ergo vir
quod per illud virtute influunt in illud quod inferius. aut virtutibus et corporibus cum erunt omnio
sa quod est plane in omnibus. Item omnia corpora sunt generando observacio sit facta vid
sumus nobis similibus quodam modo omnium corporum quod sunt. Ergo si empireum quod est de quo
sunt hic sed hoc non facit nisi quod in hec inferiora influunt. Ergo etc. Item quan
to aliquod corpus est in situ superiori tanto inter corpora nobilius est. et quanto nobilius
tanto potencius et melius. et quanto potencius et melius tanto in agendo et in
fluendo efficacius. sed ergo celum empireum est supremum. ergo videtur quod possit maxime in
fluendo in hec inferiora. Item quanto lumen est maius tanto magis se diffu
dit et multiplicat. sed ergo empireum inter corpora est luminosum maxime ergo maxime
diffusivum sui luminis et non solum efficacia vegetandi et conservandi quemadmodum ut
lumine firmamenti. Ergo videtur quod empireum in hec inferiora magis potest influere

Corporum influencia celestium corporibus maxime consistit in diffusione luminis et caloris
sed empireum non calefacit ut corpora ista inferiora irradiat. Ergo videtur quod nulla
sed empireum non calefacit ut corpora ista inferiora irradiat. Item corpora que sunt infra firmamentum
possunt influencia empirei in hec inferiora. Item corpora que sunt infra firmamentum
sufficienter influunt ad vegetacionem et ad generacionem in hiis inferioribus facienda. Ergo per naturam
mobilis semper facit. videtur quod alterius celi influencia nulla potest esse ulla sit aptitudinem
Item influencia celi debet esse conformis ei a quo est. debet esse immobilis quia est conformis eius
a sensibus recipitur. sed celum empireum est incorruptibile verum forte quietissimum statum et
dicti glorie deputatum. hec autem que infra sunt non oppositas videntur. Ergo videtur quod
Item si influunt super corpora quare non
ultimo super corpora inferiora influencia habeat. Item si influunt super corpora quare ergo ad non
bilior effectus sed potest influencia per semper esse. quia ad minus nobilem quia ad eundem effectum
bilior effectus sed potest influencia per se esse. quia admimus nobilem que ad eundem effectum
/ ad eundem non oportet ad minus nobile non dicitur cum id corpus potest nobilius ad magis non potest
philosophus ergo ultimo non influunt. Contra autem ut potest in magis nobile videtur ut potest volunt
philosophi et quod tenent viri philosophi. Influencia celi est operans ad productionem ac conservat
sed per animam sensibilem non est nisi racionalis. hec autem ulli corpori est influencia quomodo e
racione superna. Ergo ultimo potest esse eminencior influencia qua super animam sensibilem
et super hec influunt firmamentum sufficienter cum hiis que sunt infra. sed videtur quod nulla potest in
fluencia empirei que ascendit super. Si tu dicas quod influunt non in hec ad in se sed in
rone dispositas apte corporibus. quia anima racionalis videtur mediante vi sensitiva et vege
tativa et corpus disponitur ad suscepcionem anime mediante complexione equali et sensi
tativa. Ergo videtur quod ad receptionem anime mediante complexione equali et sensibilem
complexionem scilicet vitali natura et animali et ad hec omnia influunt hoc celum sidereum sufficienter. Ergo re
dit idem quod prius. Item hoc dicto quod contra hec duplex fuit opinio. quidam namque dixerunt celum
empireum influit in hec inferiora et influencia nobilissima cum ei sit corpus lucidum in
fluencia sua sed quia est esse corpus alterum. Sumptum potest inter corpora celestia quod

dis 2a

levissimum influit super corpora nobilissima et talia sunt corpora humana que sunt or-
dinata ad nobilissimam formam scilicet ad animam rationalem que nobiliorem et meliorem dis-
positionem corporum exigit in sua materia. Secundo natura lucis disponat ad vitam. Et quia
sunt vita 2um triplicem [illegible] differentes gradu et dignitate, tres condi-
dit celos ordinatos unum post [alium] gradu et dignitate non solum [illegible] sed etiam influ-
entia. Ita quod secundum celum sidereum ordinatur ad generationem elementorum ad susceptionem vite
vegetabilis. Cristallinum ad susceptionem sensibilis. Sed empireum ad susceptionem
rationalis. Et hoc quidem rationale [illegible] non solum ratione ordinis influentie sed etiam ratione
conformitatis nature. Celum et empireum locus est spiritualium substantiarum, locus etiam corporum
glorificatorum et quam convenientia est loci ad locatum, manifesta vel occulta videtur
influentia illius celi esse corporibus nostris consona et animabus amica, non ratione sui
sed ratione suorum corporum que perficiunt et informant. Aliorum vero opinio fuit qua-
liter omnis ista [illegible] que dixit quod celum empireum in hec inferiora alia est [illegible] influentia
quod non habet corpora influentiam nisi secundum ordinem conditoris habito respectu ad finem. Quia igitur
empireum ad personam [illegible] est conditum, et ut sunt locus beatorum. Ideo igitur et
lux est a nobis remota et occulta sicut in ipsa gloria quam [illegible] speramus et amamus
et [illegible] non videamus. Et ideo dicunt quod empireum non est ad obsequium horum
in presenti sed ad obsequium [illegible] ut meliora sed [illegible] in sua dignitate con-
sistit. Et iste rationes adducte ad [illegible] influentiam in hec inferiora [illegible] hec non
valet. Cum ordinatio illius corporis ad aliud officium [illegible] dictamine conditoris et
suum imperium hanc influentiam non admittit. Et hoc solum omnes illas rationes dissol-
vit. Quelibet harum opinionum potest probabilis esse [illegible]
plane [illegible]. [illegible] cum non [illegible] celo hec occulta [illegible] influentia super
corpora nostra, tum ratione nobilitatis tum ratione conformitatis. Hec non est ut ideo facile
intelligere ut pro violentia [illegible] ut pro efficacia rationis. [illegible]
huius influentie [illegible] manifestat. Tum satis videtur sufficere [illegible]
inferiorum influentia. Ideo inveniendum potest [illegible] declarando et declarando [illegible]
Secundum celum empireum sunt [illegible] continet corpora quod est maximum mole et virtute
quod maximum est mole omnia corporalia locat per ambitum et quia maximum virtute
certa vegetat et conservat per suam influentiam. Dimittendo est illam influentiam [illegible]
[illegible] super humana corpora. Sufficienter [illegible] potest quod [illegible] effectum et [illegible] influentiam habeat
super corpora inferiora tamquam [illegible] super [illegible]. Et rationes ad hoc inducte
sunt concedende. Quarto [illegible] de influentia luminis et caloris. [illegible] influentia luminis potest dici du-
plex: manifesta et occulta. Manifesta influentia est per diffusionem corporis maxime [illegible]
perspicui. Occulta influentia est non solum per diffusionem sed etiam per operationem [illegible]
[illegible] ut in minera [illegible] latet [illegible]. Vel potest dici quod est influentia [illegible]
[illegible] est quod influentia celi siderei vigoratur [illegible] adiuncto ut adiuncto superiorum celorum
et virtute suscepta de supernis [illegible] et transmittit ad hec inferiora. Et [illegible]

2a opinio

opinio propria

influentia luminis duplex

necesse esse extra illorum, cum non tamen sit extra sed circa aliena. ¶ Et per hoc patet aliud quod
est causa sufficiens virtutis inferioris celorum nisi per adiuncta superiorum. ¶ Sed
obicitur de conformitate. Dicendum quod conformis est natura spiritus qui disponit ad vitam ipsi luci celesti
quantum ad puritatem, et hac ratione vita est corporis. ¶ Sed non oportet in omnibus esse conformitatem
// ordinatur ad nobiliorem effectum. Dicendum quod ... spiritus operatorum quod ad nobiliorem effectum
quia ad generationem spiritus qui sunt dispositi ad susceptionem anime rationalis. ¶ Et si tu ob
icias quod non sunt alii quam illi qui disponunt ad sensibile. ¶ Dicendum quod etsi non sunt alii
alii secundum formam tamen sunt puriores et excellentiores et nobilioribus potentiis
eius nati ministrare. Et quia est ratione nobiliorum oportet esse complexionem et organizationem
humani corporis quam bestialis. ¶ Potest tamen sustineri quod ad eosdem effectus influunt et tamen
alterorum horum supplent. ¶ Item virtutis celi superioris operatur mediante virtute et influentia
inferiorum. Ideo motum supplent sed ad hoc inferiorum consuetudo et sufficientia
virtutis utriusque concurrunt.

Quinquagesimo tertio queritur de ... ¶ Primo utrum vita spirituales sunt in loco corporeo.
Secundo utrum angeli sunt in pluribus locis simul aut tamen in uno. ¶ Tertium
utrum sit in loco punctuali aut composito. ¶ Quartum utrum plures angeli possint esse in eodem //
// loco.

Quaeritur primo utrum locus corporalis sit locus angelorum. ¶ Et quod
videtur: dicit Strabus statim ut factum est celum empyreum repletum est angelis.
Item Damascenus: celum est continentia visibilium et invisibilium. Locus de empyreo
secundum ... ¶ Item omne causatum est de universo. ¶ Sed est ... continens sunt ultimum corporis
... sed supremum corpus ... dicitur empyreum. Ergo omnis causatura continetur infra ipsum. Ergo
et angelica spiritus. Item nulla substantia operatur nisi ubi est eius virtus. ¶ Sed nulla virtus
potest elongari a substantia nisi distantia corporali; nam virtus infinita nullo elongatur.
Virtus finita non potest elongari nisi finite. Ergo necesse est angelum esse ubi operatur ut ipse
¶ Sed ergo operatur in loco corporali, ut patet in ... ¶ Ergo ubi est ut in loco
primo. Ergo si locus maior aptus contemplationi est empyreum. ¶ Item ... sit
¶ Item spiritus mali in eodem loco tormentorum habebunt collocari in quo et
homines damnati, sicut dicitur ... XXV: Ite maledicti etc. Ergo ab opposito ... angeli
boni et homines in eodem loco corporali erunt. ¶ Sed locus aptus hominibus beatis est
...beatis hominibus in eodem loco corporali erunt ... locus aptus hominibus beatis est
celum empyreum, quod est supremum ... clarum ... qui ... est ... celum empyreum. ¶ Item maior est quietis ... per ... ad ...
forme et speciosum ... ¶ Item maior est ... corpori ... ad ...
bile ... ad locum ... spiritualis. Ideo sunt ... et cum quod una
... ut ... ut patet in ... utro ... sunt vna alteri uniri ut lo
locatum loco. Ergo celum empyreum sunt nobilissimum corpus simplicium, ut
erit in angelo, ut angelum in eo. ¶ Sed ipsum non est in angelo. Ergo ... ¶ Sed contra est

Dis 2a

quod dicit Boetius in libro de ebdomadibus quia animi conceptio quod omnibus vera est incorporea in loco non esse. ¶ Item ergo locus aeui deus est, sed non est spiritualem locum aeui ergo aui. ergo si deus est locus aeui et aui. ¶ Item ratio vera quod locus ad locatum est mutua indigentia. sicut patet locatum enim indiget loco suo, ut terra celo, et locus indiget loco, vnde refugit vacuitatem, et in physica est quod locus sit sine locato. quia ad suppleat indigentiam loci; sed celum empireum non indiget aeuiternis vel ab locus vel sit aui loco, quia omni corpore construpto adhuc aui remanet et secundum spem et secundum opinionem que est contemplacio. ergo ulterius est locus aeuiternis. ¶ Item locus habet influentiam et potentiam super locatum vnde superiora nobiliora locant minus nobilia sicut patet quod aqua terram et aer aquam et sic de aliis, sed corporale non habet influentiam in spirituale, nisi secundum ordinem inuersum sicut in anima peccatrice, et spiritus ergo spiritus non habet locum in corpore nisi per culpam. ¶ Item omne locatum habet pondus et inclinationem ad locum. sed Augustinus dicit quod est pondus in corporibus hoc est amor in spiritibus. sed inclinatio amoris angelici est ad bonum hominum spirituale non ad locum corporale. ergo non habet locum corporalem, sed solum spiritualem. ¶ Ad primo dico quod celum empireum locat aeuiternos et est locus aeuiternorum sicut probant rones ad contrariam partem. ¶ Ad intelligentiam autem obiectorum est notandum quod locus habet triplicem comparationem ad locatum. comparatur enim in prima ~~comparatione~~ ad ratione continentis. 2o in ratione mensurantis. 3o in ratione conseruantis. continet enim ut vas, sed mensurat ut quantitas, sed conseruat ut natura. ¶ Secundum hanc triplicem habitudinem sunt in loco quedam finita corporalia et corruptibilia quia finite et limitate sunt in loco continente, quia corporalia in mensurante, quia corruptibilia in loco conseruante. secundum comparationes duas primas sunt in loco quedam et corporalia et corruptibilia. secundum secundam sunt in loco quedam finita spiritualia et incorruptibilia, et hoc dico in loco corporali. ¶ Illa autem que habet locum spiritualem conseruante diuine virtutis locum in circumscriptibilem sine circumscriptione figure substantie et virtutis limitatione et clausione. locum non continente non tamen spiritualem sed et corporale. ¶ Pro autem quare aui continentur loco sine aliquo ambitu est ordinatio pro vniuersi. ¶ Sicut enim non habentur aliquo continentur, non esse eorum constat ordinata ad inuicem vel habet aliquo vnum ad alterum. Hoc autem non decet vniuersi vel summo opifice. ¶ ¶ Racio autem quare continentur loco corporali duplex est vna. scilicet limitatio ipsius spiritus creati. ¶ Alia est quia spiritus increatus quod deus est habeat ipse simplicitatem per quam est intra omnia, et immensitatem per quam continet omnia. et est per omnia quamcumque illas conditiones creature, eatenus quatenus nata est recipere, vnde simpliciter continuat spiritus, sed spiritus non potuit virtute

locus comparatur ad locatum tripliciter

finite

quare aui continentur in loco

quare aui continentur in corporali loco

continue recipere, quia ubi simplicitas eius finita est, ideo est hic et nunc, et quia non habet partem et partem, ideo secundum totum est hic et nunc, et ideo non potest habere ullam capacitatem etc. Corpus autem quod compositum est, et habet partes innumerabiles, non potuit participare simplicitatem, sed per partium compositionem potuit recipere capacitatem. Ideo deus fecit unum corpus nobilissimum quod esset natum omnia capere, et ergo quod omnia continens esse. Et hoc est empireum celum et ideo necesse est angelum esse intra ipsum. Ulterius vero est quia in solo corpore est distinctio hic et ibi, quia cum continue certe ordinem habet in modo distinctionis et positionis, et habet secundum gradus partium ita quod una est hic, alia ibi, una sursum alia deorsum, et in solo corpore est proprie distinctio secundum hic et ibi. Ideo inter creaturas soli corpori debuit dari virtus potentia locandi, et tam visibilium et invisibilium ut sic universum esset unum in omnibus suis partibus ordinatum. Et sic patet ratio duplex quare data est corpori potentia locandi spiritum et spiritum continendi a corpore, hoc enim exigebat ordo universi, tum propter limitationem spiritus creati, tum quia in solo corpore distinctio est secundum hic et ibi. Concedendum est ergo rationes monstrantes quod celum empireum est locus angelorum. Ad primum ergo dicendum quod [illegible] quod incorporeum non est in loco, [illegible] quod intelligit de esse in loco, sicut esse inmensuratum in mensura. Ad secundum dicendum quod locus angeli et [illegible] deus est, dicendum quod intelligitur de loco continuante non de loco diffiniente et etiam vero non sequitur quod si deus est locus quod nichil creatum locus spirituum. Ad tertium dicendum quod locus ad locatum est mutua indigentia. Dicendum est quod verum est de hiis que locantur propter defectum suum, sed non est verum de hiis que locantur propter servandum ordinem universi. Ad quartum [illegible] sicut esse [illegible] celum. Dicendum quod [illegible] propter [illegible], quia non habet locum continuantem. Tunc quia non pateretur hoc ordo universi, sed de angelo quod celum non operat, non est ratio loci corporalis indigentia, sed corporis [illegible] virtus continentia secundum quam universum est perfectum et ordinatum. Ad alias duas rationes patet responsio quia procedunt de esse in loco tamquam in continuante ratione eius quod pertinet influentia in locatum, propter inclinatio in locato. Ille autem modus essendi in loco non convenit angelo etc.

Ad rationes

Secundo queritur utrum unus angelus sit simul et semel in pluribus locis. Videtur quod sic. Quia [illegible] pluribus per Augustinum qui dicit quod angelus dum est ubi vult [illegible] dei. Sed quoniam vult in celo vult esse in terra. Ergo quoniam in celo et in terra, ergo simul in pluribus locis. Item Damascenus dicit quod ibi est ubi operatur. Sed angelus est, ut potest esse motor celi, et motor operatur super totum mobile, ergo angelus in qualibet parte circumferentie celi potest esse simul et semel. Et sic magis distat una pars circumferentie ab alia quam celum a terra etc. Item in quanto ad simplicitatem est tanto in pluribus esse potest, et ratio huius est quia tunc recedit a corruptione et magis appropinquat ad divinum esse quod ubique est. Sed angelus inter creaturas maxime ad deum appropinquat, ergo potest simul et semel in pluribus

locus esse potest / secundo virtute sive sua simplicitate est ubique et semper. Item spiritus glorificatus non habet cogitationes volubiles / primo potest per donum glorie simul videre tota cogitatione / secundum intellectum / secundum intellectum per naturam in uno instanti potest non aspicit nisi ad unum intelligibile, et per gloriam simul videt multa. ergo pari ratione videtur quod anima glorificata simul potest esse in locis diversis. ¶ Item corpus Christi potest elevari nec per gloriam nec per unionem ut potest intellectus spiritu glorioso et corpus Christi per gratiam unionis potest esse in locis diversis. ergo pari ratione ut videtur anima gloriosa. ¶ Contra est dubium in libro de spiritu et anima: omnis creatura certis suis naturae est circumscripta limitibus secundum quod potest esse unum et idem totum et simul actu ita in hoc loco quod etiam in alio non est circumscriptum. ergo ut anima non est creatura vel si est in pluribus locis non potest esse simul. ¶ Item damascenus libro primo angelus dicitur esse in loco quod ad est intelligibiliter et circumscriptibiliter ubi et operatur non enim potest simul idem in diversis locis operari. ergo eadem quod prius. ¶ Item Didimus in libro de spiritu sancto: angelus qui astabat apostolo oranti in alia alibi in aliis mundi partibus constituti adesse non poterat. ergo etc. ¶ Item si anima eadem esset in diversis locis non indigeret mitti nec moveri secundum motum angeli quod patet per scripturam veteris testamenti. ergo etc. / Item si anima simul et semel esse possit in diversis locis simul et semel posset in uno loco tacere, et in alio loqui, in uno moveri et in alio quiescere. ergo duo opposita simul et semel essent vera de eodem. ¶ Item ponatur eadem anima simul et semel esse parisius et rome, quero si de urbe posset ire parisius, si non, quero quid impedit et non est dare / si potest secundum nihil movetur ad id quod habet. ergo non potest ire parisius, quia si vadit parisius, et ubi prius in urbe, simul fuit presens presens et absens et plura [illegible] et ubi prius quia omnia sunt inconveniencia et absurda. ¶ Responsio dicendum quod cum anima habeat esse in dividuatum, habet esse hic et nunc. quia non habet esse limitatum et virtute limitatum habet esse in uno ubi sive in uno loco tantum. cum ergo tam individuato / quantum habet esse in uno ubi sive in uno loco tantum. cum ergo tam individuato / tantum limitato naturali et inseparabili est anima, sicut est quod angelus simul et semel non esse nisi in uno loco et hoc dicunt auctores, et rationes probant, et ideo concedendum sunt pro quarum conclusione. ¶ Ad id quod obicitur primo quod ubi est ubi est non credendum dicendum quod id non est idem per concomitantia similitatis. quod in eodem instanti in quo est velle [illegible] esse in tanto loco potest esse secundum quod deus quod omni in loco voluit, per velle sine mora temporis magna secundum velocitatem angelicam ut dicunt. prius esse in loco tali / vel tali velle angeli admittitur, quia anima non vult nisi quod appetit naturae suae. non vult ubi esse in statu, secundum in eo tempore in quo potest se posse

pervenit. Secundo modo intelligendum est verbum predictum de corpore glorioso. ¶ Ad id quod
obicitur ubi est ubi operatur. Dicendum quod operari alicubi est duplex, ut mediate et immedi-
ate, immediate ut putasset anima operatur in manu, sed mediate manu naute
operatur in navi, quia movendo manum, movet temonem, et movendo temonem
totam navem movet nec tamen oportet quod sit in tota navi, sed ubi operatur primo. Secundum hunc
modum intelligendum est in proposito, quia etsi angelus esset motor celi, ut movens primo
movet unam partem stellam super quam esset influencia, et in illa esset non in toto. Secundo modo
debet intelligi ut motor potest, et intelligendum est de angelis qui subverterunt Sodomam. ¶ Ad id quod
obicitur de simplicitate. Dicendum quod esse simplex est duplex. Una per privationem partium componentium in esse nature,
alia per privationem partium constituentium in esse diffinitivo sive in genere. Qui primo modo dicitur quod quanto
aliquid simplicius tanto in pluribus. Dicitur de simplicitate 2o modo, quia sic genus in pluribus speciebus
et ideo in pluribus speciebus quam species. Quod autem ~~dicit~~ dicitur angelus simplicior, hoc est quantum ad
genus simplicitatis, ideo ut ad propositum. ¶ Ad id quod obicitur de pluralitate cognoscibilium
que intelligit simul et semel. Dicendum quod non est simile duplici ratione, quia unus cognoscibilia
[illegible] motiva motu [illegible]
magis [illegible] figuras [illegible] quam [illegible]
aliud est quod deus et exemplar divinum in claritate est ideo [illegible]
[illegible] et quod essentia [illegible] clarificatur intra [illegible] ita quod non [illegible]
[illegible] sed [illegible] colligitur sed angelus esse in pluribus locis. Ideo non potest esse [illegible]
locorum virtus ad unum locum [illegible] intellectus ad unum [illegible] cognoscibile, et
ideo non est simile. ¶ Ad id quod obicitur de corpore Christi. Dicendum quod [illegible] est locus a minori nec
a simili, quia corpus Christi in pluribus locis est, quia intra [illegible] in ipsis et [illegible]
[illegible] magis [illegible] magis [illegible] alia in ipsis [illegible] quam in aliud corpus [illegible]
[illegible] est, quia est [illegible] in quo veniunt et efficiuntur omnia membra Christi et per quas
[illegible] est [illegible] eadem [illegible] est de carbone que calefacit. [illegible] cum igne
[illegible] sic caro Christi [illegible] est deitate, ut carbo [illegible] igne [illegible]
tamen est diffusus in [illegible] non et in [illegible]

Tercio queritur de modo essendi angelum in loco. Et queritur utrum potest in loco in-
[illegible] puncto punctuali. Et quod potest [illegible] Damascenus, qui dicit quod angelus est in loco
non figuraliter sed intellectualiter, sed [illegible] ut [illegible] locus sit [illegible] et intellectuale
nisi punctus est in puncto. ¶ Item [illegible] debet esse locus ad locatum, locati ad locum
sed angelus est simplex et impartibilis, ergo ei debetur locus simplex et impartibilis, sed hic est solus
punctus locus, ergo etc. ¶ Item ponatur angelus esse in loco in quo minori non potest esse, [illegible]
[illegible] ille locus est partibilis, aut impartibilis. Si partibilis, ergo angelus potest simplex ad huc potest
esse in minori, quod si non potest esse in minori, videtur quod ille potest in partibili. Sed non est impartibile
in loco nisi punctus, ergo etc. ¶ Item si angelus est in loco partibili tamquam in loco proprio
aut ergo est totus in qualibet parte aut est ita in toto quod pars est in parte. Si totus in toto

sed in qualibet est angelus [illegible] ergo etc.

de corpore Christi

[illegible] qui [illegible] in aliquo [illegible] per modum [illegible] et non per modum [illegible] ergo angelus est in loco [illegible]

ita qd pb i pte / q° ē ita toto qppb ē i pte / g° ē ptibil / p ita qi qualib3
pte / ra3 g° ptes loci sunt intte / erit i plurib3 loc / p dicas qd ē i oibz
illis tamē in loco uno · sic aīa ē i oibz ptibz cor · s Con esto qd cor
illud dicat² i · locq i quo ē aul q̄stat qtinuū ilom sit esse in oibus
ptibus / cū no depēdeat qd aliq pte pūcti / et sic cū sit ibi locoꝝ mul
titudo erit aul i plurib3 locis Con punctq uet ē locq uet ē p b loq
qd ē in puncto ut i loco punctali / no ē i loco Itē ut dt phus punctq est
sba posita i · essētia habens posicioē i q° dt ab unitate / g° si aul ē i pūc
to / ē 2ᵃ ppor taz pūcto quenēte / g° aul h3 posicoē s sar hus posicoē
i ma / no ē motor sufficiēs eiq i q° ē / g° 2ᵃ Itē aul sic ē i puncto
simo / g° influit vtute sup punctū / g° cū punctq sit i pporcōlis cor / in
pale est / qpitus cuius sic qtēdat ad corq / et ita uniqz mouebit corq
· Itē aīa ē i toto cor · s hec no facit unio / qz ex ppo hab3 depēdentiā
et ita artacōne / g° hō ē rōne simplicitis / cū g° aul sit eq simplex ut
magis quā aīa / ut qd multo fortiq i maiori loco ut equali totq possit
esse / Pro istorum solucōe fuerunt circa hoc posicōes · fuerunt eni q̄dā dicentes qd aul
qtinuus sit in loco corpali / no tn ē i eo corpali s spuali · qm no no ē in lo
co situali / ideo nec 2ᵃ totu / nec 2ᵃ ptē / nec 2ᵃ inptibili / sz nulla oīo ē
quēpatio angeli ad locum / Sz ista posicio no intelligibil esse uī · quo ad
sit esse in aliquo et diffiniri et qtineri / nec tn p° i mete sit i toto / ut in
parte / ut inptibili omē eni qd est i aliquo toto / ut ē rōne toriq uel
rōne ptis alicuiq Et io fuit circa hoc alia posicio · s qd aul ē i loco inpti
bili siue punctuali / et rō eoꝝ erat ista / Prima aul no h3 ma3 oiō
differētē a corpalium natā / nisi 2ᵃ esse · s qz no ē qtēsa · uū cū nā
sit simplex ut punctq · dicut aulū habē simplicitatē pporcōnale pūcto / et
ita in loco t punctuali · Sz hec posicio falsa ē et no intelligibil · sicut eni
ē dē mā sic infra dicet² · Hec tn ē verū qd oīs locq corporalis ē ptibilis
· g° sic ē appo i obiecto ul adiecto dicē corq inptibile siue punctuale
/ ita et dicē locū punctuale / et iteru cū punctq no sit locq ponē an
gelū in puncto ē ipm ponē no esse i loco / Ideo ē 3ᵃ posicio qd aul
cū qtineat² a loco corpali / qd ē i loco ptibili / taq̄ i loco simo / et
qm no pt qtēdi i eo / Ideo nece ē qd sit i toto / ita qd totus i toto / et
totq in qualib3 pte / et in hoc ē silis q̄dāmo simplicitas auli simplicitati diuine / s deficit qz aul i uno loco sic est / deus aut ubiqz

et hoc dicit Jo. damascenus ut dictum est quod angelus est in loco corporali sed intelligibiliter non figura-
liter. quia hoc solum capit intellectus quod scilicet tota sit in toto et tota in qualibet parte. et sic in toto
et ita patet responsio ad obiectum dictum. Ad 2m obicitur quod debet esse proportio. dico quod non oportet quod
sit proportio secundum dimensiones spirituales et corporales angeli, ut loquitur. quia angelus non potest esse
in loco proportionaliter, est tamen ibi proportio quo ad finitatem et limitationem per quam duo an-
gelus diffinitur, et est in loco, quia cum angelus sit substantia et virtute finitus, potest esse
artatus et locum eius limitatum. Ad 3m quaeritur de hoc si ponatur angelus in loco in quo
minori non potest esse. Dico quod sicut hoc dicit convenientia angeli in corpore et anime. quia anima
quae est perfectio corporis naturaliter vivificat vita rationali, et ideo est in determinata quantitate
ideo potest esse in corpore ita parvo quod non in minori, quia minus non esset organizabile
et vivibile. Angelus autem quia non est ut perfectio corporis et simplex est, quia in qualibet
parte totius loci, [illegible] loci salvatur in qualibet parte, et non potest
accipi locus ita parvus qui ad hunc possit esse in minori, et ideo non est dare
locum in quo minori non potest esse, est tamen dare in quo maiori non potest, quia et
alia quia hoc venit ex limitatione, quia ergo in corporibus status est in ascendendo sed in
dividendo nunquam est ponere statum, ut nunquam deveniatur ad indivisibile, potest intelligendum
est circa convenientiam in loco. Ad 4m obicitur quod recipitur in aliquo recipitur per modum recipientis
et non per modum recepti. Dico quod verum est ubi receptum dependet a recipiente, sicut
species recipitur in organo recipitur in intellectu et convenientia omnis dependet [illegible] in
quo recipitur, et perfectus ad id per modum informatum. Hinc est quod recipit modum eius
quo recipitur, non potest autem angelus recipi a loco quia non dependet [illegible]
convenientiae ab eo in quod recipitur. Ad 5m obicitur sicut totus est in qualibet parte loci cum sint plura loca. dico quod totus est in
qualibet parte, nec tamen in pluribus locis, sicut nec anima dum vivificat totum corpus
non vivificat diversa corpora sed unum. Ad 6m autem obicitur [illegible] locus
in quo est angelus dividatur, dico quod si divideretur in mille partes, dum tamen partes non separ-
entur longe abinvicem, totus esset in omnibus et omnes essent ei unus locus quia multa
hunc rationem ab invicem ut diffiniendi angelum. sed quod complectitur omnes partes locus est ei
non unus continuum corporale in locorum sed in comparatione ad locatum, sicut patet quod unum
corpus potest esse partim in aere et partim in aqua partim in terra, nec tamen in tribus locis sed in uno est.

Quarto utrum plures angeli possint simul esse in eodem loco. Primo quod sic
Quaeritur ratione multiplici. prima est haec: angelus non est in loco corporali sed spirituali. ergo cum
dicat plures. 2o dicit anima quia anima est locus specierum [illegible] spiritualis, similiter est modus
continendi angelum a loco et species in anima. sed in anima simul possunt esse plures ita
quod una non est in alia. ergo et possunt esse plures angeli in uno loco corporali. Item angelus non est

Solutio rationis

ponitur

minorum simpliciter quam punctus sed duo puncti simul possunt esse. ergo plures angeli. Probatio minoris per philosophum dicentem quod contigua sunt quorum ultima sunt simul et dicit quod simul sunt que sunt in eodem loco primo. ergo cum contingant lineas contiguas et ita ultima esse simul ergo duo indivisibilia simul sunt. ¶ Item per ad simile. Angeli sunt lumina spiritualia sicut dicit dyonisius sed lumina corporalia que sunt minoris simplicitatis et magis dependentia a loco corporali simul sunt sicut dicit dyonisius et plures species in eodem medio sunt sicut patet. ergo per rationem unam fortius plures angeli in uno loco. ¶ Item anima rationalis magis contrariatur plus corpori in quo toto est quam angelus loco quia maior ... illi unitur sed demon potest obsidere et esse in eodem corpore cum anima. ergo etc. ¶ Item sicut dicunt et patebit infra quod corpus glorificatum penetrabit corpus non glorificatum. ergo possunt simul esse duo corpora. ergo multo fortius duo spiritus. Si dicas quod non videtur in spiritibus quia unus non est naturalis receptivus alterius sicut corpus non glorificatum corporis glorificati. ¶ Obiectio tunc sit quod sint duo corpora animata quorum unum sit glorificatum et alterum non constat quod due anime sunt simul et tamen una anima non est naturalis receptiva alterius. ergo per rationem duo spiritus. ¶ Item spiritus rationalis non occupat locum intelligatur cum plurimum sit duo spiritus. ¶ Item spiritus rationalis non occupat locum ... vacuus in corpore et ponatur ibi spiritus nichilominus erit vacuus sicut prius et natura tamen recipere quod spiritus. ergo cum corpus ... possit ibi esse corpus sicut non esset spiritus per rationem ... quod alius spiritus. ¶ Contra strabus dicit et habetur in littera quod spatium quod impervium est ... repletum est spiritibus angelicis sed non est repletum quoad ad vacuitatem. ergo quoad ... ornata soliditate. ergo loca distincta et divisa habent in empireo. ergo si eos ... produxit sicut natura sit etc. non ergo in eodem loco nata sunt esse sed divisis. ¶ Item Augustinus de fide ad petrum: In singulis spiritibus naturalis terminus quoad se in vice distinguitur ... et unus in alterum non est. ergo per distincti sunt per terminos naturales impossibile est eos simul et in eodem loco simul consistere. ¶ Item locus dicitur ad locatum relatione eius ... talis ergo cum multiplicato uno relativorum multiplicatur alterum quot sunt locata tot sunt loca, eo modo quo locus dicitur ad locatum. ergo cum locus angeli dicatur ad locatum per ... modum inclusivi et per modum diffinitivi. ergo quot sunt angeli diffiniti tot sunt loca diffinientia. ¶ Item sicut se habet locus ad locatum et econverso. ergo sicut unum locatum ad plura loca, ita unus locus ad plura locata sed unum locatum ut angelus non potest esse in pluribus locis. ergo unus locus non potest esse plurium angelorum etc.

¶ Respondeo ad evidentiam questionis dixerunt aliqui quod angeli potuerunt plures esse simul in nullo repugnante et hoc propter suam simplicitatem et propter hoc quod locum non replent ratione sue spiritualitatis. Unde nec minuunt loci capacitatem quemadmodum nec

Om

2a positio

lumina nec ydola in medio, nec species in anima que in eodem et in idem sunt in multi
tudine, nec tamen ponitur ydolum in ydolo, nec lumen in lumine, sicut dicunt
sic habere in proposito, nec cogit obiectio de impletione celi, quia hoc dicitur esse
spirituum multitudinem, nec de virtute pure loco spirituali quia sic distinguuntur
ipsa virtute et natura, nec unius illabitur alteri, nec de relatione quia unius ad
alterum non est habitudo, nec dependentia necessitatis, sed solum ex parte conveni
tatis. Alii dixerunt quod quamvis angeli spirituales sint in loco tamen plures angeli
in eodem loco simul esse non possunt repugnante habitudine distinctionis
que est loci ad locatum, sicut due species albedinis in eadem anima esse non possunt
non propter hoc quod repugnet repletio, sed propter hoc quod repugnat unius anime in forma
tio quia in formata specie albedinis non potest alterius capi specie in formari. Similiter
in proposito locus diffinitus ad, non potest aliud quod eodem modo est in loco diffini
re. Unum sicut unum corpus non potest perfici a duabus animabus, sicut nec unus locus
finem dependens deputari duobus spiritibus. Sed melius contra ista possumus
possumus per responsionem ad rationem obiectam. Aliqui angelos ponunt in loco
corporali non eius non est propter indigentiam angeli, quia omni corporali loco destructo posset
posset spiritualis substantia permanere, nec hec est propter indigentiam loci, quia propter speciem
angeli nulla erit indigentia loci, sed hoc est propter ordinem universi, quia in angeli loco
non occupat, angelus indigentiam loci corporalis non firmat, nec simpliciter
nec in parte, quod est de spirituali natura eius et loci nichil prohibet plures spiritus
simul esse, sicut plura ydola et species in anima. Sed quia ordo universi rei tollitur
per quamdam in distantiam sicut per distantiam in situ, sicut non patitur ordo universi
ut angelus in infinitum dependeret, destet ab angelo, immo omnibus inter unum contineri
centrum ultimum celi clauditur, sicut non patitur quod angeli in eodem loco simul sint
sint cum angelo. Et per hoc patet obiecta. Secundum est obiectio de speciebus in anima et
punctis et luminaribus, sed in proposito quia non est simile, pro quo due species diversificati
digerentis anime complent, non possunt plures angeli indigentia loci. Simplex non potest
attendi ordo in illis quod ad quantitatem loci in loco sunt in angelis. Similiter ultima plura
duo non valet quod ubi est dicitur quod repugnet ordini universi quia demon et anima sunt in
tone diviso non essendi et corpus non glorificatum est male ad glorificandum. Ultimum
nec concludit a parte nec angeli, sed aliud est quod impedit

2a positio

Nota prius fuit dubitationes contra litteram et post quarit de hoc quod dicitur etc.

Q
vero de hoc quod dicitur cum me laudarent astra matutina etc. dicitur cum hoc
quod angelis intelligitur. Sed hoc est quod dicit Damascenus, tradunt simpliciter, aliqua simile sunt
vocate plato, et ista angeli non loquitur, sed non laudat. Similiter angeli sunt plures spirituales

q° no habet organa corporalia, g° nec voce possit sonare ¶ Ite vox format(ur)
ex percussione et attractione aeris, s(ed) q(uia) i empireo no e aer, g° no vi(detur) q(uod) ibi
possit esse vox nec sonus, g° nec laus, no solu(m) ab angelis ve(rum) e(tiam) n(ec)
ab hominibus beatis. Si dicas q(uod) intelligi(tur) de laude mentali no vocali
¶ Contra iam p(er) revelaciones p(ro)batur q(ui) audierunt multas aves, may(us) p(ate)t
exemplum in beato ~~laurencio~~ martino que audit quidam vir s(an)c(t)us
in laudibus ferri in celum ¶ In co(ntrarium) e(st) auctoritas Ysaye vi clamabat
alter ad alterum et c(etera), et in apokalipsi ... no habebat. Ite racio
p(ro)pria ... q(uod) ibi erunt organa vocum et i(n) hoc maxi(m)a e iocunditas et
in hoc manifestabi(tur) maxi(m)e divina gl(ori)a. g° vi(detur) q(uod) laus vocalis erit i(n) patria
· R(espondeo) d(icendum) q(uod) sup(er) hoc no habe(tur) certitudo nec pauc(i)t(ati)b(us) nec p(er) ra(ci)o(n)es co(n)ge
t(entes) cu(m) ... pot p(ro)babil(iter) ... a duob(us) ¶ Q(ui)da(m) n(am)q(ue) dicu(n)t
q(uod) i celo empireo no erit nisi laus mental(is) ta(m) ab ang(e)l(is) q(uam) ab ho(min)ib(us) b(ea)tis
tu(m) q(uia) no co(m)petit loco, tu(m) q(uia) no co(m)petit locatis maxi(m)e ang(e)lis, et si ang(e)li
mo(n)strati s(unt) laudare vocali(ter) hoc fuit p(er) visio(n)e(m) ymaginaria(m) no corpo
ralem, n(on) o(porte)t ... corporale laude esse, q(uia) tota erit mental(is) q(uia) hec lo(cu)t(io)
no habebit ¶ Alii aut(em) ma(gis) placet q(uod) laus vocalis erit i(n) patria q(uan)tu(m)
ad homines q(ui) habebu(n)t organa ut pt no solu(m) a(n)i(m)us laudat d(eu)m v(er)u(m) e(tiam)
eciam lingua et tota h(ic) ferv(en)te(r) in laude divina(m) / et s(ed) q(uo)m(od)o ... p(ote)st
esse. dicu(n)t q(uod) nec q(uod) vox formata no erit p(er) inspiracione(m) et respiracio(n)e(m)
s(ed) p(er) ... q(ui) ... n(atur)ali ... et b(ea)tis ... p(ate)t p(ro)p(ter) ... i(n) q(ui)b(us)da(m) a(n)i(m)alibus
ut i(n) apibus ... ita ... empireum ... p(ate)t a(e)r
... no ... / de ang(e)lis no dicu(n)t q(uod) ... i(n) corp(or)a ... p(er) ... ma(gis) ...
no co(m)petit eis nisi laus mentalis / ... laus ang(e)lor(um) e supra ad
... contemplacio(n)is / ... q(uod) ang(e)li ... vos ... assumu(n)t ad n(ost)ra(m)
solaciu(m), et in illis loqu(u)n(tu)r et voces formant ad n(ost)ra(m) instruccio(n)e(m) ...
eciam in illis vocali(ter) d(eu)m laudat ad n(ost)ra(m) consolac(i)o(n)e(m) / ...
planu(m) ... Job intelligi(tur) de ang(e)lis b(ea)tis q(ui) ... astra ... fulgo(re)
matutine co(n)gruenc(i)o(n)is qua(m) h(abe)nt i(n) ... et de laude mentali ... ad ...
co(r)a(m) qua(m) habet de deo	/ dicit lucifer ascendam in celum ...
Queri(tur) de hoc q(uod) dic(itu)r m(a)g(iste)r q(uod) / in empireo ... q(uod) ultra empireum ... p(ate)t ad
celum / Si dicas q(uod) no e aliud celum corporale s(ed) spirituale ¶ Contra ...
ultra ... celum ... nichil e q(uia) e ... ... et ... ... g° no ...
q(uod) pt aliud celum spirituale ultra empireum ... q(ui) ... pt aliud corporale ¶ ...

p(ri)a p(ositi)o

2a p(ositi)o

co(n)tinencia

xpc sedet a dextris dei et beata virgo exaltata est super omnes choros angelorum. et
tamen xpc et beata virgo est in celo corporali. Sed si angeli sunt in empireo videtur quod ul-
tra empireum sit aliud celum corporale. Sed non intelligitur de spirituali. ¶ Dicitur
quod si ultra empireum est aliud celum spirituale, quid illud sit, quid contineat
et propter quod dicatur celum. ¶ Respondeo dicendum quod celum est nomen impositum celo primo vel primo
spirituali impositum et consequenter quod est superius dicitur celum quia continet secretum et quietum
et quia hec triplex conditio reperitur in celsitudine divinitatis ideo ipsa dicitur celum est
enim ampla in immensitate virtutis secreta profunditate cognitionis quieta tamen
et tranquillitate delectationis. hoc est celum aliud ad quod magister voluit ascendere quia
ad hanc celsitudinem ¶ hoc est superius omni celo non situ sed dignitate et maius
est omni celo non extensione sed sua immensitate per quam est quod omnia non concludi[?]
sit deum est in ipso ideo ¶ In hoc autem celo sunt solum tres persone scilicet pater et filius et
spiritus sanctus qui soli sunt omnino et perfecte equales ¶ omnia autem creata sive corporalia
sive spiritualia infra empireum sunt ¶ Credo quod [illegible] dicitur de xpo qui sedet a dextris
dei quod hoc sic dicatur quia in divina natura dicitur per omnia equalitate. Si autem quia in humana
sit dicitur sedere a dextris quia in potioribus bonis patris ¶ Non in empireo celos excel-
lit tamen angelos quam honore et loco et dignitate ¶ propter ipsum continue beata virgo
nunc super omnes alios dicitur esse ceterisque ordinata quia in dignitate maiori. Nunc
autem imaginatio facta sit secundum quod quibus imaginatur animus in aere quia in ordine et propter
res magis sit in empireo intelligenda sunt corpora collocata propter quod tamen illud
nullam habet latitudinem sunt et alii celi ¶ Non modo quas figuras quibus sunt
beati sit in solacio nec tamen intelligendum quod unum sit directe supra alterum ¶ Sed
sunt esse modis rotundi et alios esse in culmine, et alia circa sunt propter quas figuras
quam melius respicit dispositionem beatorum in celo empireo et xpi unde tamen
sit quod tali imaginatione propter venit ad ostendendum dispositionem per eundem modum propter
est. et non magis est desiderandum quam in figuratione de spera [illegible] ¶ Non tamen concordant
... celorum sive numero videlicet quidem doctores sacre scripture philosophi. nam philosophi
octo esse dicunt. doctores aliqui ponunt quatuor aliqui octo aliqui decem celos et ceteri plures ipsis vi-
dentur convenire. ¶ Ideo autem huius diversitatis est quia philosophi nichil de empireo sunt locuti
nichil etiam de igneo et aqueo quod loquitur de celis ¶ Scriptura sacra omnia aerem celum appel-
lat, et aquas super celum et ipsum empireum et ipsum deum. ¶ Ratio autem diversitatis
inter doctores quia quidam numerant celum spirituale cum corporalibus ut Beda
quidam obmittunt illud ¶ quidam dividunt firmamentum in duos celos scilicet in celum siderum
et in celum planetarum ¶ quidam coniungunt, scilicet aerem in duos. quidam coniungunt, scilicet

quomodo pulchra dispositio beatorum in celo

Nota de discordia de numero celorum

Circa ostensa e. 2a. pt attendi aut ca hec pt tres ss investigacone. In 3a in pa audit et distinguit illa attributa. In 2a ondit quo respiciunt magl et mi.... Ibi ho. correspondens e ut. dis 3a. In 3a ondit 2a in aliquibus alijs equalite. Ibi et sic a pte agli differebant. 2a. Dandilla hanc pt duo qrunt. 2a

distinctio 3a. qualis facti sunt angeli

Qui p. egit magr qn et ubi creati sut angeli. In hac pte ondit quales facti sut et q̃ sunt qlitas q̃ ab eis sit ad quales hitudies habilitates pue qlitates ypostacies dispositoes n̄c. / q̃ medio aut p.im in pa distinguit de p̃mis. s. d attribut. In 2a d habitibus malicie et bonitate. Ibi illud q̃ de hitibus btitudis et impeie. Ibi dis. p̃ta pars hec videtur vtcu bti. pa pt habz duas

de igneo. Tamen 2a. in quinore apucacoz. q. poni celi largissime accipiendo s. cleruum / celserium / igneum / olimpum / celum planetarum / firmamentum / quearum / empireum / et celum trinitatis. hor aut sufficientia patebit infra

Ad intelligenciam hanc pt. duo querunt. 2o. duo attributa q d alijs habebat. Primo est po qri. d simplicite essencie. 2o distinctio psonali. Et circa pim querunt tria. Primo utrum aliquis pt simplex ut componitur ex mã et for. 2o dato q sit sic qri. utrum eadem sit mã in spiritualibus et corporalibus p essenciam. 3o querit. utrum sit vna mã / q 2a indepitate aliud

Queri. ergo primo utrum in angelis sit compositio ex diuersis naturis. s. ex mã et for. Et q sic ostendit primo ex racone mutacois / utm mutabile sunt. B. aliquis d natura sua e mutabilis et mutat ergo hz compositionem. Bulterius qd ex mã vide. q. tameque est mutacio. h e p.im mutabilitatis. B p.im mutabilitatis e mã ergo et res sua manifesta e. Et 2a pz p aug. in q. confess. omne mutabile insinuat se quadam informitate qua formam capit / et mutatur ut utrt. Et hoc e 3o rc. li. d gen ad litt. qd e mã for acciden. pt spiritui et ibidem expresse dicit q forma non suscipit accidentia. q hec non suscipit nisi mã subiecta / si tu dicas q mutabilitas venit rebus ex sui ex nihilo pt ex pluribus locis ubi aug. B. quat q mutabilitas non e pura privacio / immo dicit quandam aptam posicone. non habz ergo causam spaciorum puram privacoz. necesse e ergo q habeat causam dicentem positionem / B non positionem accidentem, cum etiam dicat .... privacoz ergo ad qd non e ens ad / nec ens ut. B medium int aspectum ut hoc aut dicit aug. nãz ergo res. Item hoc ipsum ostendi p racone actionis et passionis q ut idem et 2a idem agit et patitur / B aliquis idem agit et patitur. 5o hz aliud et ad p.im 2m qd agit et 2a qd patitur. B p.im 2a qd agit e for. Primo pro 2a qd patitur non pt esse nisi mã ergo res. acor pp manifesta e / hoc pt. patet quia an. li. e recipe illuminacois et dac. ergo rc. Si forte dicis in stancia q mediam p eadem nãz recipit lumie et dat / ut pz i ac. nulla e instancia / q medium non hz racom activi nec cooperativi / et rursus hic i stancia non pt fieri i na. ex accoe et passione. aliquis e i agit et patitur. dum e agit qd non dz pati qd dz / dum agit culpam patitur penam ut ullo mo pt de decore pretermittit decore iusticie. et hec e passio ppue. Item hoc vm. per racoz i dividuacoz angelus ei e distinctio ypostatum non p originem. Fiat ergo racio ois distinctio 2a numeri venit a p.io intrinseco et fiat ex oibus acciden. circumscriptis / distancia nõ sunt diuisa / B non venit a for. ergo venit a p.io mali ergo res / acor pp manifest

ta est. hec patet per philosophum qui dicit idem esse et unum, eo dico celum dico formam. cum dico hoc
celum dico materiam. et idem in pluribus locis dicit quod omnis materia mutabilis se habet
¶ Si tu dicas quod natura vocatur ipsa ypostasis tunc ipsum quod est. ¶ Ego quero ante de
ypostasi, que addit ad puram essentiam et formam, quia nichil vel nichil addit. Secundo
non competit. Secundo patet ratione nature est esse per se et ubique sic ipsa ypostasis sicut patet in
divinis. quia persona non addit supra essentiam et ubique et immensa sicut essentia
sed eadem ypostasis angeli sit finita et arctata et limitata, et ita hic et nunc
inclusa, oportet quod ultra formam addat ad arctationem formale sibi. hoc autem non potest esse
nisi materia ¶ Item hoc ostenditur per naturam essentialem compositionis, angelus est diffinitus et ita
participat naturam generis et differentie, natura generis in qua convenit cum aliis, et natura differentie in qua dis-
tinguitur. sed est necesse per totam veritatem diffinitionis valet invenire in quolibet angelo, necesse est in eo
ponere naturarum diversitatem, sed impossibile est plures naturas concurrere ad constitutionem tertii quin altera
habeat rationem possibilis potentialis altera vero actualis, quia ex duobus entibus in potentia nichil
fit per se, nec ex duobus entibus actu. ergo necesse est etc. ¶ Si tu instas in instantia
in albedine et in aliis formis que habent differentiam et genus et dicas nec tamen habet
materiam partem sui, instantia omnino nulla est, quia secus est in naturis accidentium que habent certam
quamque et eius principiis. et de naturis sunt differentiis forme quo habet certum genus
... ¶ Item necesse patet ut quod albedo habeat diversas naturas in se, ut nec
... et speciei et generis primi et subalterni et subalternorum causantur a diversis naturis
in subiecto ... quod si ita non potest poni in angelo. primum ponendum est ¶ Sed contra hec
sunt ... de naturis duabus et una persona Christi omnis natura in corporea ... nullo
modo fundamento innititur, nullum non corpus est, cum non sit materia ... structura et
... fundamento materie innititur ut corpus ... alia ... ... structura
... non creatur ... corporeum nullo modo potest ... ut corpus in corporale spiritum ...
... ... composite habetur quod angelus non habet materiam ¶ Item philosophus in de anima dicit
quod neque corpus est neque forma in corpore mixta cum materia omnino, et hoc dicit de parte intel-
lectiva, sed angelus est huiusmodi. ergo non habet materiam ¶ Item ostenditur ratione, rationalis est perfectissimum
... ordinem naturarum, ita quod perfectius non potest cogitari rationabiliter, sed cogitari potest rationabiliter
aliquam creaturam separatam esse et immaterialem, ergo illa est in universo. ergo ... patet per hoc quod deus
fecit omnia valde bona. patet etiam per Damascenum capitulo xvi[o] omnia que per divinam providentiam fiunt
... quemadmodum suscipiunt et ut est melius fieri sunt. Augustinus de ... potest
esse in ... natura quod tua ratione non cogitas, non est autem quod natura ratione cogitas
non potest. hec patet quia rationabiliter cogitatur creatura dotata pluribus perfectionibus spiritualitate et in materialitate

dis. 3a

Et ho ver. cu cu sit aliqua na q ... probaz et esse e actus me ut fore males et
corpales. Illa q ... actud essendi no ... essentia ut aia ronalis. i 3a q
... actud et essentia est separa Iste in. p deductoz ad i deus. In deus est
... actud et essentia est sepa ... quod alia na cata sit nobilior au ... B ois ca nobilior e suo effectu ... au
no hz alia causa nisi incata B illa no pt esse causa malis nec formalis
... au ... no habz nec maz nec forma aliqua B essentia est forma
Ad obi i grud d auctes Boe et Augi dicut quod loqu d ma appetitate
s. rone ~~potent~~ potencie passive que pria ... paciendi et transmutandi ab alio et
s. rone potencie passive ... corporalia no ... i spualia nec ... phus
hoc pz ... quod ipse vult probare quod corporalia no ... i spualia nec ...
volt dice quod aia denudata pt a rone me ... que e ro ... et corpos
et io no loqu gnali de ma B appetate Illa qui ipse Boe ... phi i po de
fon ... dt quod nichil ... accip nisi p maz Et ibidem quod solus deus e i mat
Ad obi quod catura ... ronabilis pt cogitari ... Ad quod ... quod ...
cature quod catura eo ipso quod catura no e actus purus ... quod ... habeat
passibilitez quod mutabil e ... quod habeat ... quod limitata et i ...
quod habeat qpositoz ... no pt ronabiliter cogi ... quod no pt esse nec ...
p obiectis nichil quod deus pt face quod for ... pt ... ma ut i sacramento al
tais. Ad quod nunquam facit qui B sit nata esse i ma et ad illa ... d ...
hat inclinatoz B ... deus res qdidit ... quod qpetit natius ... quod ...
quod debuit face forma ... sine ma i qdicone ... i miraculis
quod deus faciat ... ut sup ... In qdicone cu ... no ... quod deus
possit B quod qgruit ... natiue ut dt aug. Ad obi quod ca
nobilior e effectu ... e de efficiente et finali ... tenet ... cause
B de mali et forali que pt ... ordinata ad qpositoz no ... veita
tem simplr B solum ... quod

Sequitur ... ar ... cuius ... qd ibi sunt diverse ... et ...
... qemplare ... hec ... Iste rone ... Angelus ...
e spie vnu ... aia ... i illo gne ut volt phus i x. me
... B ... vnu genus no ... locos ut ... locu ... qsiderat ...
nes et intencones B ... qsiderat essentias ... gne
... e vnu ad quo ... aia i illo gne B id no pt esse ... qctus ...
... maioz et minore ... illius generis mag
et minus sunt ... no pt nisi ... et ma ... ut for

Si ma hec qpositu

dd
p ... i ... quos
que in alio folio
i mediate cu tali
signo ...

2a qoz s. dato quod ... habeat qpositoz ... ma et for ...

Si materia habens composita sine forma secundum unitatem forme presupponit unitatem materie igitur
etc. ¶ Item quecumque alia passio quibus inest equaliter sequitur neccesse est quod insit eis per unum
ad quem secundum numerum est in spiritualibus et corporalibus uniformiter quia eadem numero quantitas
x hominis et x anglos numerum est in angelorum supplebimus etc. igitur necesse est reperire aliquid
numerum quamcumque per quod hec passio insit sed hec non potest esse forma. constat ergo materia. ¶ Item
abstracta materia corporalis ab omni forma. eternum materia spiritualis aut desfigitur aut [remanet]
non sed non igitur idem per essentiam sed sic. tunc omnis distinctio fit a forma igitur habent formam. si tu
dicas quod distinctio completa est a forma sed sic materia habet esse incompletum ita et distinctionem
incompletam ¶ Contra id in quo maxime differunt corporalia et spiritualia est simplicitas
et compositio sed materia abstracta ab omni forma est ita simplex ut punctus igitur utraque per capacitatem ¶ Contra
conveniunt habent. igitur si in hoc non differunt non videtur quod in alio. si dicas quod per capacitatem ¶ Contra
materia non est pura capacitas per essentiam igitur contingit eam abstrahi a capacitate absoluta
quod differat utraque forma igitur materia spiritualis et corporalis a capacitate. quero per quid differat utraque
igitur materia spiritualis et corporalis a capacitate. quero per quid differat utraque
ipsa quando eadem dicatur. igitur essentia est eadem per unum ¶ Item forma generis est ab
omni re dicta utraque est assignare differentiam. igitur essentia est eadem per unum ¶ Item forma generis est ab
extrahibilis a formis specierum sicut dicitur sed sola et formam generis corporeum et incorporeum
patet dicitur igitur abstractis sic abstracti sed forma generis naturalis est prior quam forme differentiarum patet dicto philosophi
quod spiritus est aliquid hoc. consideratur in materia spiritualis et corporalis. cum forma generis non
differat quantum ad formam que prius recipiunt essentiam materie igitur utraque formarum non differunt
quod ad recipiendum indigent ut videtur ¶ Item eum dicitur materia rerum corporalium est materia rerum spiritualium. materia
est materia quod est equivoca in solo nomine quod in similitudine quod in essentia sed in solo nomine. igitur eam
sit equivoca in primo principio. igitur utraque est communicata. sed in comparatione abstracta ab illa comparatione
tur aut erit deum per quem incidat in esse secundum quod equivoca primo ¶ Contra est Augustinus super Genesim
· o o sed igitur quarte quod dividitur unum non intrat constitutionem alterius sed angelica natura
dividitur a corporali materia sine corporali. igitur etc. sed tu dicas quod locutus de ea in esse hoc nichil
est quia locutus de ea sic patet in antecedentibus et sequentibus et quod omni forma erat privata privata
ta sine ut intelligatur sub ordine in formitate et sic considerantur ut in mutabili igitur etc. Beda
eam et alii sancti sic dicunt // Item ad eorum quod incidat in materia sic adunire mutabilia sic
et hoc de duabus naturis et una persona Christi sed spiritualia et corporalia non sic habent igitur etc. ¶ Item
ratione videtur sic potentia agendi essentialiter quare formam. ita potentia patiendi essentialis
primo essentialibus quare materiam sed unicuique sic quod sunt diverse potentie et essentiales aliquatenus
formarum ita quod ad aliquem effectum ut actum ordinatur una forma ad quem non alia quod differat
per essentiam sed cum igitur materia subiecta corporibus formis nullo modo possit capere formas spirituales per
dimensionem formarum nec econtrario quia numquam de anno potest fieri corpus nec econverso igitur differunt per esse
ntiam ¶ Item possibilitas est in rebus corporalibus a parte forme et a parte materie radicaliter

Contra est Augustinus super Genesim
o o Augustinus super Genesim
passio · duo sunt ista duo
unum ymaginare aliud generaliter
· Item · Contra duo sunt ea
rerum temporibus unum quod sunt
nullo defectu temporalis
sine ullo intervallo rerum
consimilia et mutate per
formam aliquibus quod erat forma
erat ut compacta forma
in qua formam mutandam non
haberet sed igitur quarte
dividitur etc.

g pte puncti

nis a pte forme q2 ois for e in simplici essencia qsistes / g participatio a pte ne
et originalit. a e qpe ipam unitate 2m pe / a no. p no ut sup p ma pt simplex
qp e depe ut puncti no pt esse ma pt pp sufficeri / ita nec ma pp corpis
qd p ho absurdu e qp dimesioes 2m rez i finita qsequit unitate 2m pe / cu
g no sint i spualibz s corpalibz pz rel. Itt obi ex a pte finis qp auli sr
sunt ad videndu claritate prime luc s ma corpalium dr pr tenebra
est / et qd magis pmistr et magis vintur ei tato mius qsistit / et magis
est tenebs / p g for aul vini pue ne max i disione pba cu ess i ca
tissima ad qtepladu luce. p g ipi ho solum facti e / ming qp ne qfor
pximitate ne ne cor ali. Itt ni qp pt poue ma facti mesura g
pbe vz qp q magis pticipat de roue ne mius pur e eucia / et ipa e
quod ignobilissim i gne e eiu qp pp mi. dr g id vnu qd e mesa g
dz esse pfessim i gne io ut albedo i gne coloris patz rel. R qd dr pz i
Consequent qri dr 2o attributo. s. de distroe psonali circa qua 3a
qrunt. 1o vtz in aulis pt mera distco psonalis 2o vtz hey
prietas pt acci lis aut frialis 3o vtz pt malis et forlis
Quod aut i aulis pt mera distco psonalis. Ista qp auli alii differant
solo mio aut. Daniel vii. cyliea milium ministrabat ei. et qstat qp
no tot habebat ministrum dem ppe qd daniel enumat. g nec mini ous dif
ferebat spe. g qa ut ous differebat mio solo qp p dicat qp tot ministru dei
de 2a pte auctoritatis et decies ceterna milia assistebat. qstat qp tata diusitas
no potat eade nisi 2m mz cu habeat vnu statu. p assiste. Itt sta est
vita qre ultos ministros conformes. g p eos e regnu i qp cu xo gaudet
sci oms. ni qp nulli sint conformes in illo supno palacio. et ita solo
nio / ut psona differetes. Itt vtz pt psonalis distco e i deo aulibz et
hominibz. et cu na angelica pt dine propior qua humana. g et disto p
sonalis. s i deo sr plures psone differetes sola psonalitate. s sr i hominibus
g ni qp sr i aulis. g sut ibi alii solo nio differetes a ois. Itt vtz ai
at desiderat p ntz societate sibi i spe / ut ome al ad sibi site copulari
et volatilia ad sibi silia qnit. g auli p ntz desiderat societate sibi
i spe. s desideriu eius no e frustra maxime i aulo beto. g rel. p tu dicas
qp id e vz i aialibz no i sbis spualibz. Itt q ro ale. vtz in aulis sit s
cialis et amicabilis affectus. qstat qp sic. s i quocuq e poue affectu ta
lem est amare similez. et appetere habere. g redit id qd prius. Con

Respondeo dicendum quod circa hanc questionem sapientes videntur [illegible] sapientibus [illegible] magis et profundi clerici et in theologia et in philosophia qui magis fuerunt veritatis inspectores diversificati sunt. Quidam enim posuerunt quod materia in spiritualibus et corporalibus dicitur univoce licet unitate imperfecta analogie. Alii posuerunt quod est una penitus. Si quis autem diligenter velit considerare quia ipsarum [illegible] moventes videbit quod utraque opinio secundum diversas vias verum dicat, ita quod neutri sunt decepti. Sciendum autem hic diverse [illegible] fuerunt diversi modi considerandi materiam. Materia enim dicitur esse subiectum per privationem et per analogiam. Consideratio per privationem est prius removendo formam, deinde dispositiones ad formam, et considerare ipsam essentiam nudam in se quasi tenebram intelligere. Consideratio autem per analogiam est per comparationem habitudinis; habitudo autem materie est per potentiam, et ita hec consideratio est per comparationem ad formam mediante potentia. Potentia autem materie dicitur secundum comparationem ad formam, sicut in quo plus est fundamentum in ratione eius [illegible] et considerat metaphysicus [illegible] secundum rationem mediis per quod considerat naturalis philosophus. Considerantes in materia secundum privationem omnes formas tam spirituales quam corporales dixerunt quod eadem est in spiritualibus et corporalibus per privationem, sicut ab utrisque formis et ab utrisque actibus [illegible] utrisque materia [illegible] diversitas apparebit. Considerantes autem materiam secundum analogiam, sicut habet rationem potentie in [illegible], habet fundamentum forme in ratione [illegible], dixerunt esse eadem secundum analogiam quia est ibi [illegible] habitudo. [illegible] enim materia habet fundamentum forme in ratione et [illegible] corporalium sustinet et dat [illegible] formis [illegible] et [illegible]. Ita est materia spiritualium [illegible] et ibi non [illegible] secundum plus et minus. Materia in spiritualibus [illegible] forme [illegible] et in corporalibus superioribus forme [illegible] ut [illegible] et quanti[tas] [illegible] in inferioribus forme [illegible] et [illegible]. Et quia quod [illegible] materia [illegible] plus participat de ratione [illegible] et in dependentia. Quod autem plus accedit ad materiam actu magis elongatur. Hinc est quod [illegible] spirituales [illegible] et [illegible] ut [illegible] corporalia superiora [illegible] corporalia inferiora, et hii non dixerunt quod est eadem [illegible] nec [illegible] [illegible] corporalia superiora [illegible]. Considerantes autem secundum analogiam sicut habet rationem potentie materia corporalium est nata [illegible] formis spiritualibus [illegible]. Considerantes autem secundum analogiam, sicut habet rationem potentie, quod [illegible] in corporalibus est aliquid [illegible] fundamentum forme in ratione [illegible] dixerunt etiam eadem per analogiam, quia sicut in corporalibus est [illegible] ad [illegible] corporales, ita in spiritualibus [illegible] ad spirituales, et ibi non [illegible] quod sustinet [illegible] ad [illegible] corporales [illegible] et formam ut in corporalibus [illegible] et [illegible] in [illegible]. Materia enim prima est fundamentum [illegible] secundum [illegible] et formam ut in [illegible] [illegible] aut ad situm tantum ut in superioribus [illegible] influentie et [illegible] ut in [illegible] spiritualibus et secundum hanc considerationem [illegible] est materia in corporalibus et [illegible] in [illegible] spiritualibus et secundum hoc materia est [illegible] minime in spiritibus, et [illegible] quod dicunt [illegible] in [illegible] quod minimum habet de hac possibilitate. Et secundum hoc materia in angelis non habet possibilitatem ad [illegible] et hii non posuerunt materiam unam, quia materia in angelis non habet possibilitatem ad [illegible] formis [illegible] ad [illegible] formis corporales, et [illegible] quod [illegible] spiritualium et corporalium [illegible] considerans potentiam materie in relatione ad formam ut [illegible]. Ex hiis patet quod [illegible] non est materia una consideratione [illegible] et [illegible] diversas vias et secundum diversos modos intelligendi, et per [illegible] opinionum et [illegible] dicunt secundum diversas vias et secundum diversos modos intelligendi [illegible] et [illegible] diverse rationes et auctoritates [illegible] ad partes oppositas. Et patet [illegible] [illegible] est [illegible] diverse rationes et auctoritates [illegible] ad partes oppositas. Vel aliter [illegible] quod [illegible] loquitur de unitate materie loquitur [illegible] ad [illegible] intelligat [illegible]. Vel aliter [illegible] de unitate materie [illegible] [illegible] possumus loqui secundum quod [illegible] resolutionem facere. [illegible] resolutionem [illegible] materie [illegible] resolvit [illegible] ad materiam [illegible] considerat [illegible] et corporalium [illegible] resolvit metaphysicus [illegible] considerat omne [illegible] considerat [illegible] sive ad situm sive ad formam [illegible] resolvit [illegible] secundum applicationem sue considerationis. [illegible] est [illegible] et [illegible] resolvit secundum applicationem sue considerationis [illegible] generationem et corruptionem [illegible] considerat materiam ut est principium generationis et corruptionis et [illegible] in inferioribus et [illegible] generationem et corruptionem [illegible] considerat materiam generabilium et corruptibilium. [illegible] superiora [illegible] ad [illegible] transmutabilia [illegible] eadem materia generabilium et corruptibilium [illegible] omnes [illegible] in inferioribus considerat [illegible] materiam [illegible] immutabilem sive ad situm sive ad formam et [illegible] omnes [illegible] in inferioribus et superioribus [illegible] mutabilia [illegible] ad situm ut [illegible] [illegible] est materia [illegible] resolvit ad materiam omnis rei corporalis et secundum hunc philosophum est eadem materia in omnibus corporalibus. Metaphysicus considerat materiam [illegible] omnis [illegible] et maxime [illegible] entis in qua est considerare et actum essendi et hunc dat forma et [illegible] [illegible] et hoc dat et [illegible] forma. Hoc est materia [illegible] esse in spiritualibus et corporalibus dicit [illegible] non equivocatione et [illegible] et rei non analogie [illegible] non [illegible] ad [illegible] unitatem [illegible] secundum metaphysicum [illegible] est ponere unitatem materie. Cum [illegible] [illegible] considerationem [illegible] differenter [illegible]. [illegible] enim non dicit eadem esse materiam in corporalibus [illegible] ad considerandum materiam secundum essentiam [illegible] secundum esse et [illegible] dubio [illegible] corporalibus [illegible] in spiritualibus et ad incorruptibilia quod non incorruptibilia. Metaphysicus non [illegible] secundum esse [illegible] secundum essentiam considerat

et quod abstractio praecedat eius esse non est repugnans ut etiam fingere divisit de materia primo dicit esse unam per essentiam et ideo cum hoc quod tractat theologus praetractat tam sicut naturalis sicut metaphysicus per se accipere modos omnium principiorum cum eo similat sicut naturalis per dicit non esse eadem sicut metaphysicus dicit eadem esse per essentiam differentia esse et qui volebant non videre metaphysica quae sunt iste quod sicut qui posuerunt materiam eadem in spiritualibus et corporalibus aliqua elevati melius videntur quod in divisas praedicationes potuerunt dicere verum ut supra Conclusio sicut in ista probatur materiam eadem per essentiam in spiritualibus et corporalibus per manifeste innuit augustinus li. de mirabilibus qui fuit altissimus metaphysicus Secunda obiectio quod distinguit materiam corporum angelicam materiam dicendum quod loquitur de materia esse non esse essentia vel aliter distinguit rationem actus quae in ratione eius primo creaturas quibus deo et ratione per se essentia quae in materia de se est re eius quae est ipse nichil Tertia obiectio materia est una res dicendum quod loquitur de materia esse quae est de materia mutabili ratione eius dicunt res adinvicem transmutabiles et ideo sunt ille esse psalmo et generatio et intelligendum et alii sermones quae dicunt materiam esse divisam omnes loquuntur de materia esse Quarta obiectio de potentia dicendum quod potentia materiae esse praedicate non est magis ad hanc formam quam ad aliam in primo dicit quod habet ad omnes materia praedicata vel spiritualis vel corporalis et ideo capacitas quae eius essentia materiae est similis ad formam sive spiritualem sive corporalem materia nunquam separata ab eius esse et quaedam est possibilis corporali nunquam et plus illa quae possibilis esse spiritualis hec est quod materia simul esse in spiritualibus et corporalibus sicut actu Quinta dicendum quod hoc non est ratione ipsius materiae materia abstracta simplex est non habet actualiter de perfectibilitate ut puta sed sicut quod actuali potentia possibilitate ad illa et etiam materia forme simpliciter ut puta sed sine quod actuali potentia non est intelligendum quod materia essentia materiae dat tunc educit ad actum Sexta non dicendum quod potentia est a materia non est intelligendum quod materia essentia sua esse sicut suscipit formam corporalem quae non est nata esse in materia potentia quod suus ipsa sua sit simplex essentia Septima obiectio quod materia est de tenebra dicendum quod tenebra dicitur ratione privationis formae forma lumen est et ideo materia cum privatione complexa et quod in aliis prius forma perfectio sicut quod non est tenebra per se sublata privatione est quod remota ab ea ratio tenebrositatis sicut quod forte dicat tenebra compone per esse tua omnis tenebre et de privatione lucis sicut et materia tenebra sicut dicitur deus et esse forma quae perficit Octava obiectio quod materia non est quod omnia dicendum quod aliqui voluerunt dicere quod materia ratione quae fundamentum dat esse suo et in ea ratione est mensura quod plus capit et praecipit de materia generis quae magis in se ipso soliditatem non est de se ipsa materia sicut illud hoc est metaphysica quae non possumus materiam unam quod ipsa sit mensura sed quae per non est materia una per se omnium colorum et ideo quod non ponimus materiam unam quod ipsa sit mensura per non est una omnium aliorum mensuratus et illud quod aut sicut illud unum quod est in prima forma sicut ponere aliquid unum mensuratum et illud suscipit illud quod aut sit illud unum quod est in sua est quod sit in genere sit hoc est alterius inspectionis sit una esse materia et esse unitate alia

Tertio quaeritur utrum materia spiritualium et corporalium sit una numero sicut omne illud quod est unum quod non recipit distinctionem sed unum numero materia per essentiam sua est una unum quia habet distinctionem esse sua essentia quia omnis distinctio est a forma ergo materia est materia in omnibus esse una numero sicut omne quod est unum est unum genere specie et numero sed materia non est eadem in spiritualibus et corporalibus unitate generis et speciei cum illa sit solum a forma ergo a dispositione materia est una numero Item contrarium per se invicem non sunt esse in materia una numero ergo per contrarium in genere efficientis et finis alia in genere materiae sed in unum genere efficientis primo et finis ultimi per contrarium quod primum solum est primum efficiens per se ad quod omnia reducuntur ergo materia similiter etiam quae per resolutionem sit contrarium in essentia materiae et materia angeli quae illa sit una numero Item cum dicitur materia lapidis est materia et materia angeli est materia dicitur numero quia aequivoce quae dicitur de ipsis sed non aequivoce quia cum angelus et lapis aequivoce dicere sicut per se non numero quae commutatio est solum in formis et si hic quae dicunt formam ergo ideo quod sit dicere de se ergo si materia lapidis et materia angeli non sunt plures materiae sed una per essentia quod est in spiritualibus et corporalibus numero una Item metaphysica materiam sive spiritualem sive corporalem

stractione ab omnibus formis intelligitur materia ut simpliciter intelligitur materia ut unica nullo modo
multiplicata vel distincta. Sed forme supervenientes non mutant essentiam materie sed solum esse. Ergo per omnibus eam
quia ad eorum adventum unica manet ergo tunc eadem sub formis. ¶ Item intelligamus per impossibile quod deus de uno lapide
faceret angelum tunc mutaretur forma et esse materie sed essentia esset salvata. Ergo materia eadem potest una per eorum esse
in hac transmutatione cum aliis mutationibus formarum. Sed illa mutatio est una numero. Ergo materia per eorum maxime una numero. ¶ Dicitur
secundo sic pono quod in celo angelus sit productus et lapide presente est materia una numero et tamen distat ut dicit ille angelus a
materia corporali quia aliqua angelica ergo videtur quod in aliis angelis et aliis rebus corporalibus sit materia una numero. ¶ Contra unum numero non
potest esse in diversis sicut in individuatis. Sed materia in corporalibus et spiritualibus non est una unitate individuali. Ergo non
est una numero. Maior patet. Minor probatur quia per hoc quod aliquid sit eadem numero alicui individuo oportet quod sit una numero
sed angelus a sua materia non differt numero vel lapis a sua. Sed si materia lapidis et angeli est una numero ergo lapis et ange-
lus sunt unum numero quod falsum est. ¶ Item unum et multa sunt differentie entis et entis in actu. Sed materia est non ens in po-
tentia. Ergo per divisionem non convenit nisi eis [illegible] differunt. Ergo nullo modo potest dici materia per essentiam una numero.
¶ Item si de auro uno fiat diversa vasa per quod formam sunt ita aurum desinit esse unum per distinctionem
super inductam [illegible] ergo de materia fiat [illegible] et per se differentes. Minor [illegible] quod materia [illegible] ergo [illegible]. Item
opposita non possunt applicari circa idem numero. Hoc planum est quia mutuo se expellunt. Sed opposite forme sunt
circa materiam ut est in diversis. Ergo impossibile est materiam esse unam numero. ¶ Item impossibile est idem numero esse ens et non ens
quia unum ens et non ens sunt prima et distantia. Sed angelus est forma et materia est actu [illegible] vel est
[illegible] materia vel formam uno [illegible] est totum. Ergo impossibile est quod angelus et [illegible] possit eadem materia
ut alterius [illegible] diverse. ¶ Item creatio non potest terminari ad [illegible]. Sed creatio ad [illegible]. Ergo non possunt diverse creationes
necesse est diversas esse terminos per essentiam. Sed creatio angeli potest et [illegible] et utriusque produ-
ctio esse [illegible]. Ergo necesse est materiam hec et illa aliam esse per essentiam. Ergo impossibile est eandem numero una. ¶ Item esse
plurificatum unum in pluribus hoc est [illegible] dei [illegible] esse unum in omnibus. Ergo non competit alicui per [illegible] competit alicui nisi
quod [illegible] distat adeo. Sed materia maxime distat adeo [illegible] ergo nullo [illegible]
una numero in omnibus ut est in pluribus. ¶ Positio [illegible] quia [illegible] philosophorum et theologorum virorum hec sunt et est quod materia in omnibus R°
[illegible] est per essentiam est una et una numero et [illegible] assignat quod materia [illegible] quod est [illegible]
[illegible] sit per essentiam numero una. Hec autem [illegible] quod melius [illegible] per [illegible] quod materia [illegible]
est ens in potentia [illegible] essentia nullum [illegible] nullam formam. Ergo nullam distinctionem per nullam distinctionem habet
et non est [illegible] una et [illegible] et ita numero una. ¶ Duplex [illegible]
[illegible] et [illegible] non potest esse [illegible] in terminis [illegible] vel [illegible] est
una et tamen [illegible] est una et ita est una numero. ¶ [illegible] quod est [illegible] de [illegible] et ad [illegible]
[illegible] sed [illegible] ubique est [illegible] quod [illegible] et materia [illegible]
omnibus materiis est una [illegible] possibilitatis [illegible] materia est ens in potentia [illegible]
[illegible] non potest esse [illegible] per [illegible] modus est [illegible] particularis [illegible]
angelus [illegible] sed per [illegible] unitate [illegible] homogeneitatis. Hec autem unitas potest manere in diversis [illegible]
si de eodem auro fiat multa vasa illa sunt de eodem auro per homogeneitatem. Sed aurum quod est in uno differt ab
auro quod est in alio adeo ut non sit unum per [illegible]. Ergo materia non est una actu [illegible] ut [illegible]
[illegible] sicut [illegible] auri frustum. Sed sola homogeneitate et hoc non tollit per adventum formarum. Ita est
materia una [illegible] omnibus formis sicut omnibus formis abstracta. Sed abstracta omnibus formis nulla est distinctio in materia [illegible]
intelligitur ut simpliciter una. ¶ [illegible] in materia et omnibus materiis [illegible] una [illegible] et hec est [illegible]
et [illegible] ¶ [illegible] per [illegible] patet [illegible] collige potest quod [illegible] unitas [illegible] materia [illegible] una
non ei est unitas actualis [illegible] est [illegible] unitas [illegible] et [illegible] est [illegible] dei. Sed illa
unitas materie est possibilitatis et potest dici homogeneitatis [illegible] adeo [illegible] est ut [illegible] diversarum
formarum per adventum [illegible] forme [illegible] et hoc est [illegible] prima possibilitatem
¶ [illegible] una numero [illegible] est una sive numero [illegible] omnibus [illegible] signo [illegible] signa

p[ro]hic modu[m] intelligi p[ote]st in a[n]i[m]a in[tellectiv]o vna ¶ Ad 3m obi[cit]u[r] vnu[m] in[tellectiv]o respec[tu]m i[n]diuidu[m] ¶ Dicu[n]t q[uod] vex[um] e[st] put vnu[m] in[tellectiv]o
dic[itu]r actus | et put q[ua]ndo[que] e[ss]e actuale | in[tellectiv]o aut[em] e[st] vex[um] put respic[it] ce[r]t[itu]d[inem] | [et] hic mo[do] n[on] p[otes]t co[n]cedi advnitate a[lia]
paritat[is] | sic p[ote]st vnitas i[n]diuiduat[a] | et d[icitu]r a[n]i[m]a n[on] p[ote]st ... put eade[m] in[tellectiv]o ... p[ote]st n[on] p[otes]t ... ho[mo] et q[ue]ncu[m]q[ue] vniu[er]s[a]l[is] i[n]tell[ectu]ali
go put vnu[m] in[tellectiv]o p[otes]t ¶ Ad 2m obi[cit]u[r] q[uo]d vnu[m] in[tellectiv]o est d[ict]a[m] eu[n]d[em] i[n] actu ¶ Dicu[n]t q[uod] vex[um] est de vno q[uo]d dicit vnitate[m] co[m]ple
ta[m] | ... veritas et bonitas ... et co[m]plete put i[n] c[re]atura co[m]pleta | sic[ut] theologi p[otes]t dic[itu]r aug[ustinus] d[e] vera
religione i[n] co[m]plete respectu i[n] a[n]i[m]a p[ote]st ... a[n]i[m]a i[n] co[m]pleta e[st] de ... ita vnitate[m] ... i[n] co[m]pleta | possibil[is]
... ad ee co[m]pleri p[er] forma[m] cui[us] adve[n]tu constitui[tur] i[n]diuidu[m] in[tellectiv]o vnu[m] v[nitate] actuali et co[m]pleta | post ad
ve[n]tu[m] fit distinctio et surgit i[n] ill[is] multitudo ¶ Ad 3m obi[cit]u[r] d[e] a[n]i[m]o no[n] p[otes]t q[uo]d ... co[n]tinuitate vnita
te[m] ... et i[n]diuiduat[ionem] ... et dis[con]tinuitati | et hoc ... et sic p[ote]st in a[n]i[m]a co[m]plete
eu[n]d[em] i[n] actu | n[on] p[ote]st in a[n]i[m]a ... ut sup[r]a d[ictu]m i[n] p[ri]us ¶ Ad obi[cit]u[r] q[uod] opposita n[on] p[ossu]nt ... q[ua]nti ...
vnit[atis] | et q[uod] id n[on] p[ote]st simul e[ss]e ... et n[on] ... et di[uer]sis ... i[n] ... e[ss]e | ad hoc ... vnitat[e]
... q[uod] i[d] e[st] vex[um] de eo q[uo]d e[st] ita vnu[m] q[uod] ei[us] vnitas repugnat multitu[di]ni | sic e[st] vnu[m] i[n]diuidu[m] s[ed] de eo
q[uod] e[st] ita vnu[m] q[uod] multitudi[ni] n[on] repugnat | p[ri]mo ... possibil[e] admittit o[mn]e[m] diu[er]sitate[m] n[on] habet
veritate[m] | p[ri]mo ... et ... opposita ... simul ... et ... p[ote]st ... et p[ote]st e[ss]e i[n] pote[nti]a ag[en]t[is] | et
di[uer]sis ... p[er] di[uer]sis for[m]is i[n] for[m]a[m] et hoc ... for[m]a ... vnitate vni
tatis | ... p[ote]st vex[um] est q[uod] e[st] ho[mo] ... | et e[st] ho[mo] qui ... e[st] | et e[st] ... alba et ... et i[n] ... est
for[m]a ... ¶ Ad ... dicas q[uod] ... | q[uod] ... n[on] e[st] ... in[tellectiv]o ut a[n]i[m]a | dico q[uod] ... n[on] p[ote]st
... in[tellectiv]o | s[ed] sp[eci]e | ... vnitas ... vnitas ... maioris ... q[uod] ... ip[s]a
et a[n]i[m]e diu[er]sitate[m] admittit | et ... est ... co[m]paratio[n]e oppositor[um] ad vnitate[m]
... essentia | s[ed] solu[m] co[m]paratio[n]e oppositor[um] ad vnitate[m] ... esse | ... p[er] duo ... sunt
de a[n]i[m]o ... p[ote]st ... alio ... | ... alio i[n] e[ss]e p[ro]ducto p[ote]st i[n]telligi
est i[n] ... ¶ ... vnitate[m] ... intellige[re] ... adv[er]sitate i[n]diuiduali ... abstrahere
et sup[er] act[us] ... et ... i[n] pote[nti]a p[ro] ... cogi[tatio]ni | et sic patet ali[qu]alit[er] ...
¶ ... et a[n]i[m]a ut ... cogita[tio] ad vnitate[m] ... co[n]siderata ... n[on] ... ¶ Ad
... obi[cit]u[r] patet plan[um] est | sic cu[m] deus i[n]finit[us] est et a[n]i[m]a i[n]finita ... i[n]finitate[m] que
... est p[ro]cessio qua[m] p[ro]cessio | vnde n[on] competit for[m]e ... p[otes]t i[n]telligi e[st] de illa v
... deus cu[m] i[n] vno ... plurib[us] ita q[uod] p[ro]fessiu[m] et ... et hoc e[st] ... s[ed] a[n]i[m]a vna
i[n] ... et hoc q[uod] ... no[n] p[ote]st e[ss]e distincta n[on] p[otes]t e[ss]e de forma | et sic patet ... zc

Consequenter q[ue]r[itu]r de 2o attributo · s[cilicet] de distinctione p[er]sonali ¶ Circa qua[m] q[ue]r[u]nt[ur] tria ¶ p[ri]mo
vtru[m] in angelis p[otes]t ... distinctio ... distinctio p[er]sonalis ¶ 2o q[ue]r[itu]r vtru[m] hec ... p[ote]st
accidentalis aut [es]s[enti]alis zc

diversitas que est in mundo solo creatur ordinatur, unde est quod sol non multiplicatur quia eius essentia
est tota sua materia. ita quod nulla alius non est divisibilis nec multiplicabilis. sed talis non
est in angelis. quod respondetur ¶ Alterum non formalis multitudinis secundum numerum eveniunt propter
corruptionem / ideo enim multiplicantur secundum numerum. ut quia non potest salvari in uno ipsa
species salvatur in pluribus / sicut sol et luna quia perpetua sunt non habent nisi unicum indivi
duum in eadem specie. secundo respondetur ¶ Alterum per contingit esse omnia et medium sunt de pos
sibile esse. sed contingit esse pluralitatem personarum in una natura in deo et econverso plura
litatem naturarum in una persona ut in homine et in Christo / secundo contingit pluralitatem naturarum vel
pure in pluribus personis ut tot sunt naturae differentes quot sunt supposita et tot
species quot individua ¶ Alterum distinctio personalis pura est in deo quod ad originem et in homine
similiter. … quod origo sit tota et principalis ratio distinctionis personalis. tunc in angelis non
reperitur origo nec pura distinctio personalis per quam respondetur ¶ Ex quo dicendum quod hic sunt due
positiones ¶ Secunda est dicentium quod in angelis est distinctio personalis sed numquam pure quia
non sunt ibi tot species quot individua. sicut dicunt in luminaribus mundi ¶ Aliqui hoc
… pluralitatem habeat in corporibus non tamen videtur rationabile in spiritibus ut ullus
conveniat cum alio in natura speciali / sicut enim innotescit per scripturam multi angeli ad idem
officium ordinantur / et quorum videtur habere operationem eandem. nobis autem nec per scrip
turam nec per … nec … innotescit tanta diversitas ideo non … nisi
presumptio hoc dicere maxime cum ad hoc non appareat aliqua ratio cogens ¶ Alia est positio
sobria et catholica quod in angelis est ponere distinctionem quantum ad personalitatem tamquam
… in omnibus … ¶ Et concedunt propter rationes ad hoc inductas tum propter
… tum propter assimilationem ad deum / tum propter assimilationem mutuam ¶ Ad secundum dicendum
quod diversitas secundum numerum venit ex divisione materie / dicendum quod falsum est. sed multitudo per generationem
venit ex divisione materie, quia generans dat generato partem sue substantie / diversitas autem auctorum
non est per multiplicationem unius ab altero. sed omnium auctore a deo. et per hoc patet …
… de fine / quia ille non est finis multiplicationis sed multiplicationis finis
sunt … potissima multiplicationis in … et in angelis est divine potentie et
sapientie et bonitatis declaratio et collaudatio que manifestatur in multitudine
et glorie beatorum clarificatio. quia amor caritatis congaudet in multitudine bone societatis
¶ Non … quod … in magno numero et perfectissimo … civi
tate omni decore fulgente ¶ Ad aliud de medio / dicendum quod … non potest esse me
dium / quia … in predictis probatum est quod … non sit tanta naturarum diversitas
quanta in homine … non diversificatur.

prima positio

2a positio

in hominibus pluribus. Humana natura tamen multiplicatur in illis, et ideo non est querendum aliud medium. ¶ Ad ultimum obiectum de origine quod est principalis ratio distinctionis personalis ¶ Ad quod quidam Richardus dicat quod persone in hominibus distinguuntur origine. tamen illo non habet pro ratione principali. nec pauci homines per distinguuntur per illam similitudinem ¶ Ad solum cum unus homo habeo ego illam similitudinem. tamen ab omnibus differo personaliter. Sed ratio distinctionis personalis ~~quidam~~ que ad veritatem venit quod propriis constitutionibus et prelatis ¶ quod ad notitiam venit quod quibus aliquis vero est in aliis re prius in diversitate, diversa cum sunt principia individua et diversas proprietates innatas. sicut cum homines diversas habent facies per diversas habent mores et proprietates mutabiles. Ita intelligendum est in angelis suo modo

Secundo queritur utrum personalis proprietas sit in aliis accidentalis vel realis. et quod accidentalis videtur. Boecius dicit quod omne proprium manat de genere accidentium non solum proprium individui. Sed etiam proprium. Sed individuum magis apparet accidentalis. aspectus quod multo fortius proprietas individualis in genere accidentium est. Sed distinctio personalis est proprietas individualis igitur etc. ¶ Item Richardus de sancto Victore dicit quod in divinis est personalis distinctio per originem in aliis per qualitatem in hominibus vero modo. sed tamen qualitas quod ergo dicit proprietatem accidentalem in creaturis per se etc. ¶ Item porphyrius dicit quod individuum constat ex proprietatibus quarum collectio in pluribus est in aliis quod est talis proprietas accidentis. ergo individuum est per accidens. Sed per eadem est personalis distinctio quod est individuum igitur etc. ¶ Item humana natura in Christo non habuit personalitatem nec distinctionem personalem. Sed constat quod habuit quod personalia est rationalis ergo personalis distinctio non est realis principalis essentialis nec habitualis ¶ Item conceptus omnibus accidentibus res non cadit in sensu sed solum in intellectu. Sed ratio individui intelligitur singularitate individui petitur ergo conceptibus accidentibus conceptis individuatio ergo et personalis distinctio est quod prius ¶ Item distinctio personalis est distinctio in unius conceptu quantitate non est intelligere unum. ergo non distinctionem personalem. Sed probate intelligere concepto accidentibus. ergo sine distinctione personalis accidentibus concepte non potest intelligi ergo non est realis augustinus. Sed pauci accidentalis ¶ Contra arguitur per propositionem etc. dicit quod subiectum accidentis est de substantia et sic substantia accidentis precedit personalem distinctionem ergo videtur quod personalis distinctio est aliquid realis ¶ Item persona non est ad individua per rationalis nec. Sed individua substantia quod aliquid est in genere substantie non per individuationem. Sed directe in linea generis persona quod est in genere substantie ergo personalitas non est in genere accidentis quod in eodem genere est album in quo album et albedo ergo in eodem genere personalitas et persona ¶ Item ultimum accidentis est nisi in substantia individua ergo omne accidens supponit individuitatem essentie et tamen in rationali quam in irrationali. Sed in veritate ergo principium personalitatis est ad individuum substantie rationalis quod habeat accidens ergo prius persona ergo distinctio in

in personalitate. ¶ Item quae differunt personaliter differunt in pluribus proprietatibus personalibus sicut patet in Petro et Paulo. et quae sic differunt personaliter distinguuntur. ergo distinctio personalis dicit diversitatem substantialem. ergo non est proprietatis accidentalis. ¶ Item non est aliqua distinctio in accidentalibus quia multa opposita, sed opposita non faciunt distinctionem personalem, quia unus homo potest esse albus postea niger, potest puer postea senex. et tamen idem individuum est et una persona. ergo etc. ¶ Item accidentia diversa sunt in uno supposito sicut unum numero ut grammaticus et musicus. sed hoc non esset si diversitas accidentium ut distinctio personalis veniret ab accidentalibus. ergo etc. ¶ Pro solutione [illegible] ad praedictorum intelligentiam notandum quod circa hoc est triplex modus dicendi. Quidam namque dicere voluerunt quod personalis distinctio est accidentalis proprietatis quod dicit quod est generale accidens. et quod est causa ab accidentalibus procedit distinctio individualis. Sed hoc dictum est quod distinctio individualis causatur a diversitate proprietatum in quibus communicat natura rationalis et irrationalis, sed distinctio personalis a proprietatibus quae in sunt specie rationali naturae. ¶ Sed istud improbatur in opinione per multas rationes. in primis necessitate quod distinctio individualis sit ab accidentalibus cum individua differant substantiam non solum secundum accidens. Et simile de distinctione personali intelligendum est. ¶ Et ideo alius modus dicendi est quod distinctio personalis dicit proprietates accidentales quae tamen non causatur ab accidentalibus sed a principiis substantialibus sicut risibilitas quae est proprium hominis et est generale accidens tamen immediate causatur orta a substantia. Sed cum persona dicat idem quod suppositum rationalis naturae ut est generale [illegible] non videtur probabile quod personalis distinctio dicat proprietatem accidentalem solum. ¶ Et ideo est tertius modus dicendi quod distinctio personalis principaliter videtur dicere accidens, quod dicit per modum accidentis tamen principaliter dicit quod substantiale et per aliquod importat accidens. hoc est quantum ad [illegible] tamen immediate causatur orta a principiis substantialibus et hoc patet sic. ¶ Distinctio personalis addit super distinctionem individualem. distinctio autem individualis duo dicit scilicet individuationem et quandam distinctionem. Individuatio autem est compositio in distinctione et [illegible]. proprie etiam rei per accidens [illegible] contingit [illegible] aut. et faciunt individuum. sed ad hoc quod est esse distinctum, quod est esse distinctum ab alio et suis [illegible] accidentibus. et ita accidentalis proprietas concomitatur ad substantiam, et sic individualis distinctio dicit aliquid accidentale et aliquid substantiale. personalis autem addit super hoc dignitatem personalitatis. dignitas autem ista dicit duo scilicet nobilitatem naturae rationalis quae est communis naturae rationali in omnibus [illegible] causatas. unde non est ordinabilis ad perfectiorem formam. et haec nobilitas et perfectio quaedam qualitas [illegible] intelligi. tamen essentialis est naturae rationali. dicit etiam nobilitatem actualem eminentiam quae nulla sit alia natura ita perfecta ut natura rationalis sit [illegible] personalitas, et ideo quia hoc deficit in Christo natura rationalis creata non facit personalitatem et hoc est accidentale. Dicimus ergo quod quemadmodum in divinis distinctio est quo constituta forma realis in natura, sic personalis distinctio quae consistit in nobilitate et supereminentia in supposito et eo [illegible] [illegible] importat quod substantiale et similiter accidentale concomitans. hoc dicit natura

2a opinio

3a opinio

distinctio individualis dicit duo

personalis proprietas duo dicit

non tamen importatur accidentaliter quia causetur et ortum habeat ab accidente. Sed potius quia requiritur formam
in natura, et naturam in supposito. ¶ Ex quolibet patet veritas probationis et dissolutio obiectionum
per partem. ¶ Ad illud cum queritur utrum personalis distinctio sit proprietas formalis vel accidentalis, proprietas formalis
proprietas dicitur, quia immediate sequitur formam. sic dicendum est esse formalem. Si formale dicatur
quod non ponit genus forme, dicendum quod quodammodo sic, et quodammodo non. Similiter si dicatur accidentalis
proprietas ~~quod est in genere accidentis sic potest dici~~ quia causatur ab accidentibus, sic dicendum simpliciter quod non.
Si non accidentalis quod est in genere accidentis sic potest dici quod quodammodo sic, et quodammodo non, ut dis-
tinctum prius fuit. ¶ Ad 1m obiectum quod personalis distinctio pertinet ad formam et non causatur ab acci-
dentibus, hoc totum concedendum est. ¶ Ad 2m obiectum in oppositum quod proprium omne manat de genere acci-
dentium. Dicendum quod Boecius loquitur de propria passione, et hanc dicit manare de genere accidentium pro
eo quod non causetur ex principiis speciei, sed quia et si ex principiis causetur, formaliter tamen est in genere accidentium.
¶ Dicit ergo [illegible]. Sed quia peccat in intellectu huius nominis proprium, est enim proprietas quedam
ad rem, et est proprietas quedam ad modum. Et Boecius intelligit de eo quod valet est propria pas-
sio, non de eo quod est proprietas quedam ad modum. ¶ Proprietas autem individualis vel proprietas perso-
nalis. Et si videatur dicere proprietatem consequentem esse per accidens, valet tamen non dicit
nisi comparationem principiorum individuantium. Hoc dico quantum ad proprietatem individualem. Similiter proprietas
personalis non dicit ultra hoc nisi dignitatem sive nobilitatem unde rationalis quo no-
bilitas non est ei accidentalis sed modo simpliciter et omnino essentialis. ¶ Peccat etiam predicta ro
in eo quod intelligitur predicari quod proprium dicitur manare de genere accidentium, non quia manat
ab accidentibus, sed quia manat a forma composita de genere accidentium. Sic in proposito. Unde sic veri-
tas que proveniunt ortum habet a principiis speciei accidentalis ad naturam relatis, non autem a principio
aliquo quod sit in genere accidentis, sic intelligi potest de distinctione personali, est illud quod in ea accidit
accidentale ut potest comparatio ad alteram personam, vel aliquo [illegible] distinguens et nominal et emi-
nentia dignitatis in supposito vel alterius nec quod non habuit humana natura in Christo. ¶ Ad 3m obiectum
quod distinctio personalis est per qualitatem. Dicendum quod intelligit de qualitate que est in genere qualitatis quantum ad
modum non quantum ad rem. ¶ Habet enim duobus distinguibilibus predicta, ut quantum ad essentiam, et quantum ad
modum. ¶ Et ideo est in genere qualitatis, quod intelligitur secundum modum accidentalem. Unde etiam apparet distinc-
tio qualitatis duplex: scilicet formalis et accidentalis. ¶ Vel dicendum quod sic Richardus loquitur de distinctione perso-
nali quantum ad utramque condicionem, et [illegible] est per accidentales qualitates dicit personas
varietas distinguit qualitate, et per hunc modum intelligitur verbum Porphyrii quod dicit individu-
constare ex collectione proprietatum, loquitur enim [illegible] non tam de re, et cetera. ¶ Ad 4m obiectum
in Christo humana natura non habuit personalitatem. Dicendum quod hoc est ratione illius eminentie que requiritur
ad nobilitatem, et illa supereminentia dignitatis accidentalis sic potest convenire quam amitti potest

Nota veritas unde
quoad ortum

non solum per de predicatione, sed etiam per dignitates superinductas sicut alibi melius dicetur. ¶ Ad
obiectionem de substantia et intellectu. Dico quod etsi substantia solum non sit singularium intellectus tamen sic
esse non solum universalium sed etiam singularium. Patet quia non est intelligenda illa differentia cum persone
et hoc patet quia solus intellectus apprehendit [illegible] petri et pauli. et [illegible]
utique actualiter dicit eos esse distinctos et distinctos ¶ Ad aliud obiectionem. Dico quod sicut unitate
formalem quam unitas actualiter inseparabiliter quae non est principium in individuatis sed [illegible]
ad illam. sic diversitate formalem quam nullus inseparabiliter. tamen [illegible] et naturam dis-
tinctio illa est a formali principio non accidentali, et patet totum

Tertio queritur utrum distinctio personalis sit a parte principii formalis ut materialis
[illegible] ex parte principii formalis. Richardus dicit quod tamen [illegible] est distinc-
tio personalis per qualitatem. Sed qualitas aut est forma aut tenetur sic ex parte forme ergo etc. ¶ Item
sicut ad [illegible] est aliquibus et [illegible] per analogiam necesse est quod sit per ad analogiam
respectu in eis. personalis autem distinctio est in divinis et maxime analogice. Sed in divinis
nullo modo est a materia. quia deus est pura forma ergo etc. ¶ Item personalis distinctio in creaturis
dicit maximam nobilitatem. Sed quod magis nobile est maxime [illegible] a materia et maxime
accedit ad formam ergo etc. ¶ Item personalis distinctio dicit maximam actualitatem in creaturis
quia quod tale est nullo modo est ad alterum potentialiter [illegible] aut [illegible] quam formam non materiam ergo etc.
Item ut quod est unum [illegible] est principium distinctionis. materia [illegible] est [illegible] est
ergo nullo modo est principium distinctionis. ergo neque distinctionis personalis ¶ Item diffinitio
ut vult philosophus est aggregatio [illegible] cum diffinitio [illegible] non forma tamen sed [illegible] et for-
[illegible]. Ergo [illegible] claudit [illegible] materiam et non [illegible] sed persona
addit aliquid super naturam, cum non possit addere materiam [illegible] quod addat aliquid formale

¶ Contra [illegible] est [illegible] esse individuorum sed esse est a forma. ergo individuum super speciem
non addit formam. Ergo neque persona super naturam [illegible] quod addit aut materiam aut accidentia sed
accidentia non potest esse distinctio personalis ut individualis. ergo necesse est quod per materiam ¶ Item
si persona addet aliquam formam super naturam. ergo sicut species est diffinibilis quia addit differentiam et for-
mam super genus ita et individuum esset diffinibile quod falsum est ¶ Item si individu-
um sive persona addit formam in individuatum super speciem specialissimam [illegible]
possit facere aliam formam [illegible] illi [illegible] contingat quod sic quia illa est forma
[illegible] non possumus cogitare. ergo [illegible]
est [illegible] pluribus. sed ut tale est individuum. ergo [illegible] est distinctio personalis esse a
principio formali super addito speciei ¶ Item ab eadem est distinctio personalis a quo
est distinctio [illegible] sed illa est a materia sicut dicit philosophus [illegible]
[illegible] ergo etc. ¶ Item ab eodem est personalis distinctio a quo est esse [illegible]

mat[eria]m sed h[oc] e[st] m[ateri]a. q[uia] i[n] h[oc] d[icitu]r e[ss]e et m[ate]r[i]a d[icitu]r q[uia] d[icit] dico celu[m] et hoc celu[m] q[uia]
cu[m] dico celu[m] dico forma[m]. cu[m] dico hoc celu[m] dico m[ateria]m g[ra]t[i]a e[st] [illegible] ¶ Itez i[n] ca[usa]tis i[n]
quib[us] e[st] p[er]sonalis disti[n]c[ti]o p[er] origine[m] no[n] e[st] ob i[d] nisi q[uia] g[e]n[er]ans g[e]n[er]at aliud. sed
ut d[icit] ph[ilosoph]us g[e]n[er]ans no[n] g[e]n[er]at a[liu]d nisi p[ro]p[ter] m[ateria]m. g[ra]t[i]a i[n] reb[us] ca[usa]tis e[st] p[er]sonalis
disti[n]c[ti]o p[ro]p[ter] m[ateria]m ¶ P[ro] p[ri]o d[icen]d[u]m q[uia] hec eade[m] questio e[st] de i[n]dividuac[i]o[n]e q[ua]m mo[do] de p[er]so
nali distinc[ti]one. et de ipsa fuit co[n]tra[r]i[e]tas uel p[ro]p[ri]e[tat]es ut p[hilosoph]os uiros ¶ Q[ui]dam a[n]t[iqu]i
intelectus [illegible] p[hilosoph]i dixerunt q[uod] i[n]dividuacio ve[n]it a m[ateri]a q[uia] i[n]d[ivi]du[u]m sup[er] sp[eci]em
no[n] addit nisi m[ateria]m q[uo]d hoc ponebat q[uia] dixerunt [illegible] solu[m] d[ic]o formas et
h[ec] p[ri]o t[ame]n m[ateri]a qu[ae] p[er]ve[n]it ad hoc a[liu]d ¶ Alii s[un]t no[n] al[iu]d a[n]i[m]a e[st] [illegible] q[uod] i[n]dividua[tio]
e[st] a for[ma] ¶ Et dixerunt q[uod] ult[im]a forma sp[eci]ei sp[eci]alissime e[st] for[ma] i[n]dividual[is] ¶ Et q[uo]d
mo[uit] h[os] ponere illud fuit q[uia] intellexerunt ordine[m] i[n] formis ¶ Et g[e]n[er]aciones et
m[ateria]m esse [per] eu[n]d[em] mod[um] [per] que[m] ordinan[tu]r i[n] g[e]n[er]e ¶ Ita q[uod] for[ma] g[e]n[er]is g[e]n[er]alissimi
p[ri]mo ad ve[n]it m[ateri]e et sic desce[n]de[n]do usq[ue] ad sp[eci]e[m] ¶ Et ad hu[n]c illa for[ma] co[n]stitu
it i[n]d[ivi]du[u]m q[uia] no[n] e[st] o[mn]i[n]o i[n] actu s[ed] ultra hanc forma[m] i[n]dividu[a]lis sub[s]t[anti]a q[ue] e[st] o[mn]i[n]o i[n]
actu sic m[ateri]a fuit o[mn]i[n]o i[n] pote[nti]a ¶ Co[n]cluz[io] i[sta]r[um] posic[i]o[n]u[m] a[liu]d q[uo]d h[ab]z q[uo]d hec
no[n] u[ide]t[ur] intelligere i[m]p[ro]babile videri pote[st] imp[ro]babile ¶ Q[ui]a cu[m] m[ateri]a q[ue] [illegible]
e[st] [illegible] p[ri]n[cipi]um et ca[usa] distinc[ti]o[n]is valde difficile e[st] vide[re] ¶ Et [illegible] quo for[ma]
sit to[ta] et p[ro]p[ri]a ca[usa] i[n]d[ividu]alis distinc[ti]o[n]is valde difficile e[st] cap[er]e. cu[m] o[mn]is forma
ca[usa]ta q[ua]le e[st] de se i[n] m[ateri]a nata sit [illegible] ad [illegible] sic et ip[s]e ph[ilosoph]us dicit ¶ Et ca[usa] i[n] sole
et l[un]a esse ¶ Uel quo dicem[us] duos ignes differre for[ma]l[ite]r ¶ Uel c[ausa] alia q[ue] plu[ra]
et [illegible] distingu[u]nt[ur] q[uo]d sola distinc[ti]one co[n]tinui ubi intellig[itur] e[ss]e no[n] e[st] for[ma]e i[n]duc
t[i]o[n]e ¶ Ideo e[st] 3a posic[i]o satis planior q[uod] i[n]dividuacio co[n]surgit ex actuali unio[n]e
m[ateri]e cu[m] for[ma] q[ua] unio[n]e [illegible] appropriat sibi aliq[ui]d. sic p[ate]t i[n] ~~i[m]p[re]ssio~~ i[m]p[re]ssio
ne cu[m] for[ma] ex qua unio[n]e [illegible] ut co[m]p[re]ssio fit multo[rum] sigillo[rum] i[n] cera q[ue] p[ri]us erat una. nec sigilla plurifi
cari possunt sine cera. ut cera n[on] nisi q[uia] fuit mo[do] d[iv]ersa p[er] sigilla ¶ Si
[illegible] q[ua] vera a quo veniat p[ri]ncipal[ite]r ¶ D[icen]d[u]m q[uod] i[n]d[ivi]du[u]m e[st] h[oc] a[liu]d q[uo]d p[er] hoc p[ri]ncipalis
[illegible] a m[ateri]a [illegible] cu[m] for[ma] [illegible] posic[io]nez i[n] loco et t[em]p[or]e. q[uo]d sic a[liu]d [illegible] a for[ma] ¶ I[n]dividu[u]m
[illegible] a m[ateri]a [illegible] cu[m] for[ma] [illegible] ¶ Sed essendi actu dat for[ma]
cu[m] h[ab]z esse. h[ab]z e[ni]m co[n]stit[utiv]e ¶ Co[n]stit[ui]t dat m[ateri]a for[me] ¶ Sed essendi actu dat for[ma]
m[ateri]e. I[n]dividuacio i[n] ca[usa]tis co[n]surgit ex dua[bus] p[ri]mo ¶ P[er]sonalis aut[em] distinc[ti]o dicit
singularitate[m] et dig[ni]tate[m] ¶ Et i[n] a[liu]d dicit singularitate[m] h[oc] d[icit] co[m]p[ar]a[ti]o unio[n]e p[ri]ncipi[o]r[um]
ex quib[us] resultat ip[su]m q[uo]d e[st] s[ed] dig[ni]tate[m] dicit p[ri]n[cipiu]m ro[n]e for[me] ¶ Et sic p[ate]t [quo]m[odo] sit
p[er]sonal[is] distinc[ti]o origi[n]al[is] i[n] ca[usa]tis loque[n]do p[ro]ue i[n] h[om]i[n]ib[us] sic i[n] a[n]i[m]al[i]b[us] ¶ Q[uia] n[on] aut[em]
obi[ci]tur ad p[ro]p[ositu]m p[ro]pt[er] [illegible] ro[n]e nobilit[at]is et dig[ni]tatis p[ro]ut tam[en] e[st] i[n] ip[s]o supposito
sine q[uo] [illegible] distinc[ti]o ve[n]it i[n] diui[n]is ex origi[n]e i[n] ca[usa]tis ex p[ri]ncipiis originalib[us]
sic i[n] p[ro]blema fuit ost[en]s[um] ¶ Si aut[em] q[ueritu]r quid sit i[d] q[uo]d [illegible] q[uo]d i[d] e[st] ¶ D[icen]d[u]m [quod] p[ro]p[rie]tas

p[ri]o
p[rim]a p[ositi]o
2a p[ositi]o
3a p[ositi]o
v[er]a [illegible] individua
4o
4o

dis 3a

digtatis i qumtabit quistens in ypostasi alr in ipsa hic alr ubi ons
rones sequentes procedunt via pdca. Ad obi ad oppositum qz no possit esse
a forma seiparata. Dd qz rones ille pbat ut bz qz no totalr e a forma, qz forma
nulla e i dividua. ... quercoz pu cu ma. et ita sitr dicit forma
et no quint ma nisi roe prorz i dividuoz p quibus supponit qu dissi
niu at pubicant. Vn ille rones quidde pbt qz i dividui no addit alia
formam q pt i dividual de se. Ad obi qz i dividuatio e a ma. dd qz p illas
auctes no da intelligi qz ma pt pu i i dividuatos nisi sic ea pnc qua
no, no aut pt tota ca nec ita pt attribui nc psonalis distio pod
i dividuato. ppt hoc qd dicit digtate a principalius respicit formam. sic expe
dunt rones ad pte prima

d attributs aulibs [margin]

Nota qz mior videntur esse attributa aulibs q pt quecumque eis p pud sua ctrin
sica ratione tanqz principalia a quibus alia habet ortum. et primum pt suffi
cia sic. Qn aulo est e asideral esse et posse, sinc sbam et potem et ca sunt
duo. s quo e et p hoc e pbe simplicitatis, ut ipm qd est et p hoc
hoc e psonal distio. Si ultra ca posse e aspdcal ipam potentia. et p hoc
hoc 3m s. ro nalr insita. et ita q spdcal facultate potentie et p hoc hoc
est instuitu attributum. s li ar. Vel atr aulq qz quadruplicat asiderari
s i pe et pt esse simplicitatis, ad altm aulm et pt psonal distio. ad deu
et pt memoria intelligentia et voluntatis i quibus asistit in pgmaos i qpa
tione ad ca q psuta pt cor regimi et p hoc li ar. Vel alr et magis
2m asonatia ad ca q dnr i ha. Sn aulo e q spdcal sbam forma potentia
Vba aut asidcai pt dur sic deus e et appet q simplicitas, et psonalitas for
me attribuunt ymagis pulchritudo sinc venustas. potentie attribuitur
ubitas, et sic pz quo inior reducuntur ad 3a. pz ca.

Nota qz i aulis e gradus simplex et ho manifestat gradus ultus. qz unq aul
e poterior alio, et quanto i spiritualibus ad e simplicior tanto vincius. hoc
ut manifestat approximao ad deum si cui proprie nng e deo pximior alio
et simplior. ergo magis accedit ad dninam simplicitatem. Manifestat ultm hoc
ipsa agitur qz unq altm purgat pellendo ignorantia. ergo unq alio purior
et simplicior. et ideo dt mgr i ha qz e gradus i simplicitate essentie

Illud qz in vestigatione dignum vr etc. Ad intelligentia hui pte ista 3a dist
hic questio 2a 3a q mgr hic determinat. pmo quia de qualitate qz habuit aulis
in sua creatione. 2o vo de nali pura cognitione. 3o vo d nali dilectione. Circa

In parte ista sunt dubitationes circa litteram. Et primo de hoc quod dicit quod in maiori quidem angelis videntur esse attributa. Primo quia videtur plura dicere animae [illegible] simplicitas, personalis distinctio, mens, intelligentia, voluntas et liberum arbitrium. Item videtur contradicere [illegible] consequenter [illegible] contra tria in angelo scilicet essentiam formam et potestatem [illegible] plura debet attribui scilicet incorruptibilitas et personalitas et [illegible] esse [illegible] potentiae [illegible] et ita [illegible] ingenium [illegible] memoria. Item videtur superfluitas [illegible] non distinguitur a ratione et voluntate, ergo non debet in isto loco connumerari. Item tertium attributum quod est ratio [illegible] cognitiva [illegible] et motiva [illegible] male dividitur contra intelligentiam et voluntatem [illegible] superfluit liberum arbitrium. Respondeo dicendum quod ista attributa sunt [illegible] angelo per naturam suam et [illegible] communicatione [illegible] a quibus alia sunt orta et primum [illegible] in angelo esse et posse sive essentiam et potentiam et circa essentiam duo scilicet quod est et penes hoc est [illegible] simplicitas ut ipsum quod est et penes hoc est personalis distinctio. Praeter circa posse est in angelo [illegible] potentiam et penes hoc [illegible] scilicet ratio naturalis insita et [illegible] in angelo facultatem potentiae et penes hoc est [illegible] attributum scilicet liberum arbitrium. Vel aliter [illegible] simplicitas ad alterum [illegible] personalis distinctio ad deum et memoria intelligentia et voluntas [illegible] imago [illegible] ad ea quae subiecta sunt eorum regimini et per [illegible] liberum arbitrium. Vel aliter et magis [illegible] ad ea quae dicuntur in littera. In angelo est in angelo essentiam formam et potentiam. Essentiae autem [illegible] competit simplicitas et personalitas formae attribuitur imago [illegible] pulchritudo sive venustas potentiae attribuitur libertas et patet quomodo minor reducitur ad tria. Patet etiam quomodo tertium attributum [illegible] in quibus consistit imago. Patet etiam quomodo tertium attributum dicitur [illegible] patet etiam sufficientia et responsio ad obiecta quia hic enumerantur attributa principalia.

Quaeritur etiam de hoc quod dicit: diversitate essentiae tenuit habuisse intellectum quae simplicitas respicit essentiam sive substantiam ut dicit littera. Sed substantia non recipit magis et minus, ergo etc. Item simplex dicitur privatione compositionis [illegible] sed privationes non recipiunt magis et minus, ergo etc. Item magis et minus [illegible] accessum [illegible] cum suo opposito. Sed simplicitas [illegible] non est permixta alicui [illegible] opposito [illegible] simplicitas [illegible] et omnis habet eandem oppositionem [illegible] simplicitas. Respondeo dicendum quod in angelo est secundum [illegible] simplicitas [illegible] gradus virtutis [illegible] ad [illegible] simplicitas tanto virtuosior et [illegible] manifestat [illegible] ad deum [illegible] unus est deo proximior alio et [illegible] ergo magis accedit ad divinam simplicitatem. Manifestat [illegible] unus alio purior et simplicior [illegible] quod est gradus in simplicitate esse. Ad primum ergo obiectum quod substantia non recipit magis et minus [illegible] magis et minus hoc intelligendum est [illegible] simplicitas [illegible] Ad secundum [illegible] privationem [illegible] dicendum [illegible] privationem [illegible] magis et minus. Ad tertium dicendum [illegible] non [illegible] ubique veritatem [illegible] oppositis [illegible] simplicitas [illegible] ad summam simplicitas est in angelo non [illegible] accessum maiorem ad summam simplicitatem hoc autem est [illegible] nobilitatem formae [illegible] simplicior [illegible]

Tertium quaeritur de hoc quod dicit: in ipsa facultate ac vi ratio attendenda est quod liberum arbitrium est liberum ab omni coactione [illegible] libertate arbitrii non [illegible] esse gradus. Respondeo dicendum quod liberum arbitrium dicitur

pt qui dicitur potentia que est facultate et facultate ad quod cum in opus et potentia et virtute et voluntate et sic potentia est quam procedit et hec plus simpliciter potentie et facultas actu et hec modo est et sic in gradu et hec modo large ... actu fiunt ut dicitur libertas per privationem coactionis et hoc modo est equalitas que est privatio in omnibus et sic oppositum dicit quod equales sunt in hoc quod simplices sunt et immortales sunt ...

Ideo quod dicit simplices sunt et immortales ... dicit quod simplex privat corpulentiam et immortalitas privat corruptionem ... et secundum ... privatio ... sunt ista esse equalia ... si attendatur ad id quod ponit est ibi ut possit esse gradus ... magis ...

Illud est interrogatione dignum ... egit magister de naturalibus attributis ... angelis ... de habitibus ... et hec pars dividitur autem hec pars in tres in prima agit de naturali bonitate in secunda agit de naturali cognitione ibi hec autem solet querit quam sapientiam in tertia de naturali dilectione ibi solet etiam queri prima pars habet tres in prima opinionem falsam ponit cum confirmatione sua in secunda vero ponit opinionem veram simul cum sua confirmatione ibi aliis autem videtur etc. in tertia opinionem falsam ... et ... explanat ibi Isidorus augustini ... etc. ... determinat ... quales ... sunt angeli quantum ad bonitatem et malitiam 2o quantum ad cognitionem 3o quantum ad dilectionem

Ad intelligentiam huius partis circa tria incidit hec questio ... Augustinus ... determinat ... et primo queritur de qualitate quam habuit angelus in sua creatione 2o vero de naturali sua cognitione 3o vero de naturali dilectione. Circa primum queruntur duo primo utrum deus fecerit ipsum malum 2o dato quod non utrum in primo instanti sue creationis ... voluntate fuit malus

Quod autem deus fecerit ipsum malum etc. ... hec itaque deferri ... tado. Itaque hoc ... ordine ... naturam que ... apta nata habere justitiam et ... natura que est apta nata habere ... habet ... media ... que est apta nata habere et non habet justitiam ... deus potest facere ... et agit ... facere ... ratione potest et agit ... media ... natura apta nata habere justitiam et non habet ... deus facere ... creatura ... mala ... creatura rationalis mala ... etc. ... a ... non ... mala ... justitia ad quam est nata ... creatura rationalis ... potest nata ad latrandum ... non habeat latratum ... deus possit creaturas facere ... bus ad que nate sunt ut puta ... non latrante et ... rationis ... potest facere voluntate ... justitia ... creatura rationalis ... ordinata ad deum ... deus potest facere ... ad quod ... gratie ... angeli ... nemo possit ... accusare ... libero arbitrio ... deus ... creatura ... justitia ... creatura rationalis ... justitia ... fecit ... sed angelus ... debebat habere ... Sed angelus ... quia malum ... etc. Contra ... primo ... deus etc.

primum queruntur duo. ¶ primo utrum deus fecerit ipsum malum ¶ 2o dato quod non utrum
in primo instanti sue creationis contra voluntatem fuit malus

Quod autem deus fecerit ipsum malum videtur per auctoritates quas adducit magister
in littera. videtur etiam per rationes. quia oppositio mali ad bonum decorat universum
et confert saluti et glorie electorum. cum ergo deus possit omne decorum et utile
quod est utile saluti electorum et ita ipsum faceret sicut quecumque. videtur quod deus non tantum
fecerit angelos bonos sed etiam malos. et caput malorum scilicet ipsum luciferum
et hoc est quod videtur dici ecclesiastici xxxiii. contra malum bonum et contra mortem vita et contra vi-
rum iustum peccator et sic intuere in omnia opera altissimi ¶ Item genesis primo vidit
deus cuncta que fecerat et erant valde bona. ergo cum valde bonum supponat bonum
cuncta que deus fecit erant bona ergo nullum malum ¶ Item duorum optimum est optima ad-
ducere. ergo si deus est optimus non potest ergo producere malum ita quod faciat malitiam in
eo et eodem libro de divinis nominibus dicitur quod sicut a calido non egreditur nisi calidum ita nec a pri-
mo bono nisi bonum ¶ Item omne quod deus indidit creaturis nec a sua conditione
est ei naturale. ergo si deus fecisset angelum malum esset ei malitia naturalis sed pro natura-
libus nemo est vituperandus nemo puniendus. ergo nec vituperandus nec pu-
niendus esset dyabolus ¶ Respondeo ponere quod dyabolus a deo habuit originaliter in natura
malitiam voluntatis non tantum falsum est immo hereticum et est falsum quod ipse liber eundem
tia sue falsitatis per quas adducuntur nam opera dei eo ipso quod opus dei est necesse est
ipsum laudabile esse ordinabile et acceptabile propter ipsum ut perfectibile. nunc ita facit deus
quod non deceat suam maiestatem. sicut ergo magnus deus et laudabilis nimis et ita
laudabilis quod non tantum in se sed etiam in nullo opere potest vituperari immo in omnibus
digne laudari. impossibile est quod faciat opus vituperabile quod sit de ipso auctore. sed ma-
lum eo ipso quod malum culpe dignum est vituperatione. ergo impossibile est quod a quo causatur ab ipso
habeat istam conditionem ¶ Et rursus non tantum malum dignum est vituperio immo etiam
dampno in deo vituperium. si ergo deus faceret creaturam malam ipse faceret sibi vituperium et
contumeliam. ¶ Item necesse est esse ordinabile propter quod nunc facit nisi quod deceat suam sapientiam
sed nunc quod deus facit est ordinabile in penam. quia tunc deus destrueret opera sua et ita se
punitorem constitueret. deus cum iustus est ultor et non est actor. ergo si deus faceret creaturam
malam malitia culpe etc. ergo ordinabilis et non in penam. ergo malum culpe maneret inul-
tum preter impunitum salvo ordine universi sed hoc est impossibile propter quod tunc malum et
bonum pariter esset ordinatum ergo si deus faceret creaturam malam creatura non
esset mala. Item necesse est etiam quod sit acceptabile. nunc cum facit deus nisi quod vult sed omne
quod vult iusta et bona voluntate vult ergo cum omne quod iusta et equa voluntas

¶ Respondeo ad factum unum fecerit aliquid dignum penam magis facit autem dignum quam aliud ergo si dyabolum obpinam malitiam dignus est pena si deus eam fecisset malum magis esset deus dignus pena quam dyabolus ¶ Respondeo quod dyabolus etc.

Ad 2^m^ quod obicitur de mala quantitate est quod dico quod non est quantitas mala uniuersaliter. Ad quod quaeritur duo dico sicut quantitas est ... et sic actio et quantitas illud quantitatem nec medium sunt loco ... ... quaecumque sunt ultimum quod est de ...
¶ Dicendum 3^a^ videlicet quod causa vel eadem quantitas facit et sicut tu obicias quod ... quae non habet nec actio nec optio. Ad ... quod ... est quantitas sicut accipitur large quantitas sed ... ... illa non ... dico ... ... defensione tunc dico hoc non videlicet dico ... ... Ad quod obicitur de ... appropriat sit omnibus acceptabile, si deus facit malum, malum esset omnibus acceptabile, quia acceptatio mali esset bonum per rationem et facere. ergo malum est bonum.

Notandum est contra quod omne quod deus facit sit perfectum ut perfectibile, tunc dei perfectio sicut opera. sed omne quod est in opere dei a deo ut est de perfectione, ut inclinat ad perfectionem. sed ergo malum est a deo in ratione rationali, sed ut est de perfectione animi, ut disponit ad perfectionem sed ut tale deordinat. ergo malum non deordinatum. et sicut de ordinatum non nocet, ergo malum esset ad et non nocet. tunc in hoc sunt in ... compossibilia manifesta. manifestum est quod ... est et impossibile, deum fecisse animal ... ... malum. Et veniunt ista impossibilia quod summa perfectione et voluntate operantis et voluntate mali culpe. ... ... illas in ... conditiones nobiles quas necesse est esse in omni divino opere. non quia deus tenetur ad illas dare sed quia non decet eius voluntatem aliter operari vel facere. ¶ Ad ... quod facit ad decorem, dico quod est male productio et producti ordinatio. productio mali ... dat deturpat quod est de ... sed ordinatio decorat, et quia deus non potest facere sed decorare, ideo non potuit producere sed ordinare 2^m^ antithesim et 2^m^ ... intelligit ... quod bonum malum. non quia deus fecit. sed quia ... ... operibus suis ... vel ordinavit.

¶ Notandum quod malum culpe dicit deordinationem pure privationis ordinis principalis, qui est summa ... ordinis ad deum et immediate, malum non ... ut pene deordinationem ordinis ... ad deum et in mediate, malum non potest nec ut pene deordinationem ordinis ... et non principalis sed particularis. et sic est quod deus salua ... ... pure bonitatis et ... sapientie potest facere ... mala malicia pene, ut dictum est, non potest privationem ordinis diuine iusticie ... ... qua procedit ab ipsa dispositione diuine sapientie. ... non ... potest deus facere hominem ... ... sed potest facere iniquum.

Secundo quaeritur ... ... in principio instanti ... ... fuit mala actu ... voluntatis. Et quod ... ... canonicorum ... in ... ... nichil est ante initium durationis, ergo ... ... duratione ...

¶ Item augustinus xi super genesim ad litteram non frustra putari potest in initio ... ... superbia cecidisse nec fuisse ullum ante tempus quo cum angelis sanctis paratus ... et beatus, sed in ipso primordio creature a suo creatore ~~apostasse~~ apostatasse, ... hoc non dicit ... ... operum et ... quod ... ubi augustinus ponit istam opinionem ... alias ponit quod non ... ... quod hoc dixit ... ... opinionem ... operis fuit, quod omnia fuerunt esse condita, et per lucem intelligit angelicam naturam ... per tenebras intelligit ... a deo, quod si ... lux facta est, et a tenebris divisa ... ... fuit ... ... et ita videtur quod ... fuit ... ...

¶ Item ratione videtur, aliqua creatura corporalis est que fuit et in eodem instanti ... ... lux ... ... et augustinus dicit quod lux et splendor ... ... et si esset lux ... ...

Margin: Solutio 2^i^ ... ... privata ... ... non ... ... non videlicet dico negationem naturam et ... ... malum culpe ... ... deus quod malum ... ... deordinationem pure privationis ordinis ... ... malum culpe ... ... salua ... ... potest facere ... mala malicia pene ut de

Margin: non de malo culpe et malo pene ... ... non potest privationem ordinis ... ... procedit ab ipsa dispositione diuine sapientie ... potest deus facere hominem ... ... potest facere ... et ... totum

splendor est tocius. Ergo cum spiritualis non potest mori [illegible] et eciam actualis ut corporal'
ergo potest esse quod in primo instanti cum est ita potest in suo actu, sed actus eius est velle | ergo pa-
tiam cum est potest velle, ita quod esse non precedit velle tempore sed duracione, sed solum natura. Sed
qua racione velle potest bonum vel eadem racione malum. Ergo cum volens malum potest malus in primo instanti
potuit esse malus. | Si tu dicas quod potest habere operacionem eciam naturalem sed non liberi arbitrii
¶ Contra hanc est quod deo potentissimo precedit [illegible] et ut [illegible] intendas in angelis ut [illegible]. Sed
statim cum est perfectum est, et potest operari illa hora ¶ Item per actus creature cum actu [illegible]
visionis et impressione speciei simul esset et videret. Cum ergo angelus a prima sua condicione ha-
buit intellectum agentem et species connaturales ut post patebit, ergo simul fuit et in-
telligit per racionem et simul fuit et voluit | Si tu dicas quod velle et nolle sunt in diversis
instantibus, sed intelligere angeli est simplex et in instanti potest esse, similiter et velle, sed intel-
lectus [illegible] duo in diversa esse simul. Ergo intelligere et velle cum sint in di-
visibilia, saltem racione in divisibilis simul esse. Sic ultima dierum luminare [illegible] potest
simul ¶ Item hoc ipsum ostenditur per simile quod anima racionalis simul tempore conditur et infunditur
[illegible] et ibi alius oppositum. Ergo [illegible] anima [illegible] potuit quod simul fuit et [illegible] non tamen
a deo [illegible] originale peccatum est a deo [illegible] est simile. Ergo eadem racione [illegible] anima
hec duo potest habere simul non angelus | Si dicas non quod ab actu alieno inficitur anima. Sed
a [illegible] esse angelus a se. Hoc non [illegible] quod ita cito angelus simul [illegible] a se sicut ab alio. Ergo
per racionem ita infici potuit ab actu proprio sicut alieno ¶ Sed [illegible] Ezechielis xxviii in deliciis
paradisi fuisti plenus sapiencia et perfectus decore ergo etc. Ergo cum hoc intelligatur de diabolo sicut
exponunt glose, fuit ergo aliquid sine peccato ¶ Item hoc dicit augustinus [illegible] de [illegible] in deliciis
dei paradisi fuisti omni lapide precioso ornatus est, ubi aliquid intelligitur fuisse sine
peccato | Item racione [illegible] omne peccatum actuale oportet esse precedente deliberacione, sed
ubi deliberacio ibi collacio et successio de necessitate. Ergo peccatum precedit deliberacionem angeli
peccatum precedit angelum non tempore natura vel eciam duracione | Et tu dicas quod angelus per intellectum
deiformem deliberat in instanti et simul videt et deliberat ostendendo quod non potest esse [illegible]
[illegible] ad hoc quod appetit necessario [illegible] cognovit et appetibile, et cum appetebat
et [illegible] | aliquando cum non fuit [illegible] sunt diversa et impossibile est
per naturam aliquam potenciam simpliciter simul et semel ad plura [illegible] | [illegible] quod [illegible]
plures [illegible] intelligit [illegible] solum [illegible] non simul successive cognovit ¶ Item angelus quod
[illegible] est [illegible] factus est cum sua operacione actuali, vel non, si absque operacione actuali
ergo potest tempus precedit necessario per cum sua operacione sed non decuit deum creare aliquam rem nisi
operacionem sive motum quemcumque. Cum ergo actio deformitas peccati potest [illegible] etc. — Item hec duo sunt

[illegible] quod in instanti quo peccat potest vitare peccatum et [illegible] peccat actuali peccato [illegible] quod vitare non potest. Sed [illegible] peccavit in
instanti non potuit [illegible] vitare sed [illegible] potuit vitare non peccavit [illegible] peccavit in illo instanti non peccavit. Item malum est corrupcio boni
[illegible] corrumpi [illegible] quod est et fuit [illegible] fuit in angelo quod amisit per peccatum [illegible] in primo instanti peccavit [illegible] non [illegible]
habeo [illegible] peccavit [illegible] et cum in [illegible] mutacione [illegible] potest [illegible] esse potest [illegible] et corruptum [illegible] bonum in primo instanti
non est sed non corrumpitur nisi fuit [illegible] eodem instanti fuit et non fuit, et ita contradictorie opposita sunt [illegible] sed hoc est impossibile et [illegible]
[illegible] quod [illegible] mutacio [illegible] de necessitate potest [illegible] media [illegible] et [illegible] fuit [illegible] media et ita [illegible]
[illegible]. Si dicas [illegible] racionali [illegible] potest [illegible] quod non admittit bonum quod fuit sed quod fuisset si non peccasset [illegible]
fuit [illegible] et bonum sed fuisset si non peccasset [illegible] hoc est augustinus [illegible] et [illegible] in [illegible] non stetit [illegible] de [illegible]
[illegible] fuit sed non [illegible]. [illegible] etc.

¶ dist. 3a

¶ Tertio dicit quod aliqua positio fuit aliquorum quod simul fuit tempus duracionis et preteritum (?) per [illegible] numquam fuit ante nisi malus et uult augustinus illud probare super genesim ad litteram ¶ Et [illegible] aliqui modernorum tenuerunt sed quam sic composite dicit augustinus in xio de ciuitate dei. Secunda positio accedit ad primam que est heretica, et ista quasi heresim sapit ¶ Communis opinio magistrorum parisiensium est quod duratione coeua aui precessit lapsum. Et dicit quod iam assertio magistrorum positio opposita condempnata est ab episcopo parisiensi ¶ Ideo tamquam magis uera et catholica et augustinus probabilis et communis opinio dico illam esse tenendam quod morula fuit inter lapsum et creationem licet parvula ¶ Pro qua sunt et compositores et ipsa scriptura loquitur de materia duracionis [illegible] sicut [illegible], quod id modicum quasi pro nichilo reputatur ¶ Et per hoc patet responsio ad primum, quod ut dicit augustinus [illegible] duracionis abiecto peccati in statu [illegible] ¶ Ad id quod obicitur de augustino dico quod dicit secundum aliorum opinionem, quod patet quia [illegible] dicit xi de ciuitate. Et ad obiectum quod ipse posuit omnia simul facta dico quod [illegible] secundum esse naturale sed non quantum ad bene esse. Unde posuit corporalia simul facta esse et diuisa esse a tenebris. Secundo quod non est ordo naturalis dicendum sed [illegible] posuit ordinem [illegible] dicendum secundum [illegible] intellectus angelici super res ¶ Ad id quod obicitur quod stati fuit in actu ideo quidam homines negant [illegible] creatura quod [illegible] augustinus uult dicere [illegible] in luce et splendore [illegible] in animo sed tamen non fuit stati in actu [illegible] quod illud accedit deliberatio et [illegible] plura quam sic [illegible] non potest esse simul, non obiciens pugnam actuum et simplicitatem sed [illegible] simplicitatem intellectus angelici qui una [illegible] totus [illegible] ab uno obiecto, ita quod in [illegible] est in illo instanti [illegible] ad obiectum. Et per hoc responsio ad duo sequentia ¶ Ad id quod obicitur de peccato anime, dico quod non est simile, quod [illegible] anima non sit per actualem deliberationem sed fit per unionem ad carnem infectam et [illegible] qui unio est in instanti. Deliberatio et collatio non, ideo non est simile [illegible] et [illegible]

Consequenter [illegible] i. circa [illegible] naturalem cognitionem duo [illegible] ¶ primum est de cognitione [illegible] secundum de cognitione creature esse.

Quaeritur [illegible] omnia creata quae cognoscit cognoscat per species innatas. Videtur [illegible] scriptura uelle ezechielis xxviii tu plenus sapientia et perfectus decore [illegible] sed non esset plenus sapientia nisi esset completudo specierum per quas cognoscit res cognitas. Ergo [illegible] plenitudo sufficit [illegible] Vnde quod species innatae sufficiunt ad omnia cognoscenda ¶ [illegible] augustinus [illegible] de [illegible] mens sicut ipsa sic [illegible] corporearum [illegible] corporibus colligit et incorporearum per se metipsam et [illegible] non [illegible] nisi quod species corporalium non [illegible] et species acquirit mediante [illegible] sensu supponatur [illegible] noticiam acquirit [illegible] species nouas ¶ [illegible]

Vnde alia [illegible] species acceptas et quod omnia creata cognoscat per species innatas uidetur scriptura [illegible]

2a positio

hec ipsum videtur per auctorem libri de causis omnis intelligentia est plena formis scilicet speciebus respectu
non esset plena ergo etc. ¶ Item hoc assignant differentiam inter intellectum
angelicum et humanum quia humanus sicut quidam eius creatus est possibilis potentialis, ange-
licus autem actualis, sed hoc respectu non est nisi ratione cognitionis in potentia et quod dicitur probatio etc.
¶ Item quod ista differentia sit quia noster intellectus cuius divinus est in omnimoda actualitate
ita quod nichil sit respectu intellectus non humanus qui creatus est sicut tabula rasa in
qua nichil et ita in omnimoda possibilitate. Sed constat si inter hec extrema possibile est reperire
medium possibile scilicet in quo sit possibilitas actui juncta et tale non est dare nisi
angelicum ergo etc. Item ex illo est esse rerum. Sunt enim res esse in verbo et in intellectu
angelico et in mundo secundum quod dicitur esse et angelus id esse debet fiat et fecit. et sicut est
in esse rerum in intellectu angelico magis accedit ad esse rerum in verbo quam esse rerum in mundo
ergo cum in verbo sint plenissime in maiori plenitudine sunt in angelo quam in mundo sed in eo magna
sed deus abiciens mundi induxit rerum rationes causales ex quibus creatura fieret et ut dicitur non
quia sequuntur deus dixit ... ergo multo fortius videtur quod angelus impressit plenitudinem et rationes
ex quibus possit cognoscere creata facienda ergo prius recepit nova ¶ Contra est quod epheso
nunc vt innotescat principibus et potestatibus in celestibus multiformis sapientia dei. glosa dicit hoc
quod angeli multa didicerunt ab ecclesia. Sed utrorumque species receperunt et acquisierunt ¶ Item si
per species innatas omnia cognosceret sequeretur quod nunc presentia omnia scit. Sed presentia et futura contingentia
et cogitationes cordium et voluntariam quod manifeste falsum est et quod prophetat ¶ Item quod si
omnia cognosceret per species innatas licet peneret se ipsum vere cognoscendi omnia sed ita
hec cognoscit absentia sicut presentia ita longinqua sicut propinqua. Sed dicta cognoscitur in fermo
sunt quedam sunt in mundo et aliqui qui est hic cognoscit quod sunt in angelica quod manifeste
falsum est et quod preceptum quod multiplici missione angelorum ¶ Item si omnia cognoscit
per species innatas aut non cognoscit singularia aliquas species omnium singularium propterea esset et in
quietudo quod angeli singularia non cognoscit cum hominibus specialibus ministret et ad specialia et sin-
gularia ministeria dirigantur si autem habet species omnium singularium ergo non possunt angeli in
finitum habebit species infinitas sicut aliquem ad singulare quod non potest cognoscere. Si
tu dicas quod angeli cognoscunt singularia per species universales ¶ Contra in specie universali non distinguntur
ergo non cognoscit distincte ¶ Item species universales non assumuntur conditionibus singularitatis applicatione
specie sed propterea cognoscit homo quam angeli. Si tu dicas quod angeli applicat illas species applica-
do ad singularia ¶ Contra omnem applicationem non fortuitam precedit cognitio sed cum non
cognoscit illud cui applicat quomodo vult illi speciem applicare et iterum que magis illi sin-
gulari applicabit speciem hominis quam asini. Sed ante applicationem que cognoscit id singulare
¶ Item cognoscit per applicationem aut non si non ergo angeli non potest tenere in memoria cognitionem
alicuius singularis quod manifeste falsum est sed precedit remanere in memoria alia nova species

Questio 3a

1o

cum ad cognoscendum quod prius non cognovit, et ita in illo recipit aliquam speciem. Secundum re[sponsio] ...
dicendum quod omnes qui aliquid intellexerunt hoc posuerunt quod angelus cognoscit res creatas
per species nisi sit talis qui essenciatur sit in angelo. cognoscere autem rem omnem per se ipsum
hoc est solius illius qui est actus purus et perfectissimus, et ideo prima et causa omnium
efficiens et exemplaris per se ipso non alio quodam. Sed tamen in modo ponendi species diversificati

2a po

sunt. Quidam enim posuerunt quod angelus omnia cognovit per species sicut per species innatas et
hanc posicionem tradunt modum et causam quomodo est hoc; quia in angelo sunt innata
te species in modo suo. Secundum vero quod fit de prima constitucione mundi. tamen sicut dicitur per quod
tionem inducit res corporales et seminales in rebus ad se multiplicandas. ita tradi
tionem inducit ... et ita omnia possunt succe
dit eadem speciebus quas impressit angelico intellectui, et ita omnia possunt
gativa receptione cognoscere. Causam autem huius assignant quia in corpore fiat per
dam abstractionem et conversionem ad que requirunt aliqua dispositiva organi et medi
et virtutes inferiores. Et hoc non fit in angelo ... dicunt quod ... ab ... sit ...
Sed huius posicionis modum. facile non est intelligere. quia difficile est videre quare
species ... multiplicari, ... species ... rei, non generat speciem ... differentem ...; nec
eadem species se multiplicat in alia. ... in una sit alia. sicut ... obiecti
una est species in uno speculo in diverso. causam autem credo esse falsam, quia plane est
quod angelus habet intellectum possibilem, cum non sit purus actus. planum enim est quod habet
agentem maiorem virtutem ... corpori alligatum. ... alligatum sit abstrahere et
... quanto magis intellectus liber et separatus. hoc sit ... est

3a po

posicio. quod angelus quedam cognoscit per species innatas ut puta naturalia et creata. ...
fuerunt eum angelo creata, sed fortuita et voluntaria et futura contingencia intelligit
per species acquisitas et receptas. Angelicus enim intellectus in possibili ...
species. non tamen est tanta potencia possibilis ut humanus est possibilis ...
possibilis per conversionem ad fantasmata. Angelicus vero ...
... cognoscibilium. cum ei non habeat causam ... Solus deus qui per se ipso cognoscit
est in actu ... talis cognicionis. Et ille qui cognoscit in deo, ut ... facta
a deo, angelus vero qui ... species per naturam est ... in potencia
non in actu. Sed hec posicio ... duo opposita. ... quod angelus non haberet
species ... et susciperet per species singularium. species enim singularium ...
speciei non differunt nisi numero, et impossibile est ... speciei diversa ...
esse in eodem subiecto. ... ulterius intellectus sit habere plures species ...
... in natura non sit alia ... speciei ... sicut nec due albedines sunt in eodem

cor(ollarium) q(uia) si diceret duarum albedinum similitudines esse in corpore aere et duas
salivina eiusdem rei ut dicit dyonisius et similes duarum homini in
eadem ymaginatione | non est simile, quia ydola et lumina in medio
distinguuntur per suas origines diverse figure possunt in genere figure
differre specie ¶ Ideo sufficit species figure cum materia, prout possunt tres species
non similes confingere ¶ Et patet materia dicta positio quia implicat ¶ Simpliciter
species et totum esse formale individuorum ut dicit boecius, nec est in divinis
nisi quod contractione forme cum materia, sed species consistens in intellectu non ~~abstra~~....
abstrahit a materia, nullo modo in eodem intellectu est ponere diversas species sine
formas, solo numero differentes ¶ Et patet ordinem eandem quod prius, si quod in intellectus
intellectus angelicus habet omnium rerum species innatas nullam ulteriorem speciem recipit,
sed sufficiunt per illas omnia cognoscit ¶ Et est 3a positio | quod angelus omnia
cognoscit per species innatas, non quia non possit recipere species, | tunc enim per deus
crearet aliquid novum in specie non esset ... ignorare quod prius scivit est possibile recipere
¶ Et tunc non est ratio, sed hoc quod deus intellectum angelicum posuit tot speciebus
replevit quod per illas potest omnia cognoscere sine omni receptione nova ¶ Et ideo
dicitur intellectus angelicus esse in actu, id est verum, non quod semper ipse sit in actu, | sed quia
sit actus, sed per species factus est in actu ¶ Et modus et intellectus istius positionis
est hic: deus enim in angelis creavit species rerum omnium secundum quas ...: et per illas omnia
est quod sit omnia cognoscere sic ... et singularia, sed non nisi apponat ad in
intellectum ut patet si ego ponerem me habere speciem ..., speciem hominis, speciem coloris, et
temporis, et apponam adverbiare sine nova receptione ... species cognoscendi in individuo in ipsa
natura, sed quia talis compositio non esset ... certitudine et correspondentia ad ipsam rem
esset ficta et decepta | Ideo angelus ... in individuo et singulari non cognoscit nisi
dirigat aspectum super ipsum cognoscibile et ... illud quod est in re ipse componat
species ipse, et tunc habet ita claram et certam cognitionem de re sicut si speciem statim
reciperet ¶ Et hec positio magis placet, quia concors est rationi et physice et sa-
cre scripture ¶ Et sicut patet ... oppositio ad omnia obiecta sibi intelligere ¶ Ideo dicendum
quod obiectiones quas antiqui dixerunt rationes ad hoc positio ... ponit antiquos ... rationes ...
re | sed non per hoc novas species recipere | nec ... impossibile ergo ... hec speciem ...
et ... | ... conclusione de eis sed per multiplicem compositionem et colla-
tionem ~~...~~ potest omnia eadem res per easdem species nova cognitione generari, ...
diversas compositiones et habitudines, | et ita aliquid ad distinctionem sed nova species
non recipiendis | sicut et antiqui multa dixerunt, / ~~...~~ ... ... in distinctionem, ...

2a conclusio

3a positio

ad rationes

latione cum experiencia ¶ Ad .2m quod obicitur quod tunc cognosceret contingencia et absencia ¶ Dicendum sicud tactum est

dicendum quod sic tactum est ad questionem tertiam vel principaliter et maxime contingentia non
sufficit species innata nisi aspectus angelicus convertatur, et conversio requirit rei
presentiam, et ipse actus in tempore requirit etiam presentiam eo quod virtus angelica
est finita, ideo in appropriacione aliqua proporcionali est consequitur ad rem quare, et
ita patet quod non semper cognoscat futura, et etiam contingentia. Ad id quod obicitur quod
aut non cognoscit singularia aut per species infinitas. Dico quod cognoscit singu-
laria per species universales applicando et assimilando, sive per assimilacionem proprie et distincte
cognoscit, nec oportet novas species recipi, nec oportet infinitas esse, quia singularia
ad numerum finitum reducuntur, sed finite species infinitis modis componi possunt,
et ideo numquam tot singularia cognoscit angelus quin adhuc possit cognoscere plura
sine recepcione speciei nove, non tamen sine direccione aspectus super rem cognoscendam;
direccione non recipit speciem a cognito, sed potest in actu per speciem quam habet, sed dirigendo
aspectum speciem assimilat, et assimilando comparat, et rem singularem sub sua
proprietate cognoscit et perfecte, quia talis cognicio est a forma, et forma hec species
est que totum esse induit [?]. Ad id quod obicitur de applicacione quod supponit cognicionem,
dicendum quod verum est quod presupponit cognicionem et aliquando cognicionem. Sed tamen aliam presuppo-
nit, aliam aliquando. Angelus enim sine conversione aliqua habet cognicionem loci et con-
vertit se super locum, cognoscit omnes res que sunt in loco applicando species rerum
ad singularia et componendo, et ille species sub tali applicacione et composicione
remanent in angelico intellectu, et ita aliquando cognicionem novam sine nova
recepcione speciei, componendo et conferendo [?] habet cognicionem, sed solum speciem colligit in
intellectu suo. Adhuc potest applicare et assimilare non casualiter sed certitudi-
naliter. Ad secundum patet sic: homo cum [?] nascitur, non habet cognicionem nec speciem singularium
nec communium nec propriam, sola tamen direccione aspectus super res cognoscit
omnia visibilia, et recipit simul cognicionem rerum et speciem, quia denudatus erat
a forma recepti. Quia vero habet species intellectus melius potest dirigendo aspectum ad
res nudatas eas cognoscere, non suscipiendo species quas iam habeat, sed per
direccionem et applicacionem et assimilacionem et composicionem et distincte nosse.

Secundo queritur circa hoc de naturali cognicione angeli, scilicet utrum creatas essencie [?]
scilicet est questio. Videtur angelus per cognicionem naturalem divinam essenciam cognoscit
in se ipsa sine omni medio et creature amiculo. Et probatur primo. Dicit apostolus [?] per naturam

¶ dispcō 3a

licet deiformem intellectum sic vult dyonisius in libro de divinis nominibus. Sed intellectus humanus qui
factus est deiformis cognoscere potest in deum in luce sua. non autem efficitur deiformis
nisi per gratiam. ergo et hoc poterat angelus per naturam ¶ Item angelus per naturam est speculum clarum
ipsius superni luminis. Sed illud lumen sicut quod est de se et naturaliter supra splendorem spe-
culo intellectuali. si ergo speculum videri obvium soli claritatem suscipit per naturam
/ ergo et angelus claritatem illius superne lucis. ergo cum posset oculum ad illam supernam lucem
nullo obsistente dirigere et dirigendo cognoscere / Ergo videtur quod naturali cognitione ipsam divi-
nam lucem in seipsa cognoscebat. si dicas quod acies intellectus angelici subtilis
fuit in proportionabilitate luminis ¶ Contra sicut maior in proportionabilitas quam quae dicitur angeli s
numquam videt ¶ Item quod est essentiale et personaliter in potentia cognoscitiva cognoscitur per suam essentiam et pr-
esentiam sicut dicit augustinus in de trinitate et propter hoc convenit ad litteram quod anima seipsam et habitus suos per essentiam
et presentiam cognoscit. si ergo deus presentissimus erat in illo angelico et hoc per naturam ergo natura-
liter ipsam divinam essentiam in se ipsa cognoscebat ¶ Item omne quod est in [illegible]
non cognoscitur per suam essentiam vel per speciem. si ergo angelus cognoscebat deum naturaliter
ut dicit magister in textu vel per speciem vel in sua essentia. Sed non per speciem. ergo etc. / Probatur autem non per
speciem quia species [illegible] est maioris simplicitatis et abstractionis et puritatis quam id cuius
est species. Sed nichil deo simplicius. si ergo deus speciem non habet. ergo non poterit angelus deum nisi
per speciem. et vocat per speciem ut essentiam ergo etc ¶ Item angelus per naturalem cognitionem deum cognosce-
bat vel ergo sub revelatione vel facie revelata. non sub velatione, quia velamen non erat
sicut culpa, et propter videre carnis [illegible] Sed in angelo nulla erat macula, nulla
moles carnis [illegible] nec fantasmatum obsistentia. ergo per naturalem cognitionem suam
essentiam in sua luce videbat ¶ Item si angelus cognoscebat deum, vel per medium vel
sine medio. ergo videbat in seipso sine medio. ergo ut mediante angelo et deum ade-
rat medium quod est contra angelum et contra [illegible] medium quod esset magis proportionale
quam medius angelus, vel minus quam magis. ergo aliqua creatura superior angelo, si minus,
potius impediebat cognitionem quam adiuvaret ¶ Respondet quod angelus per cognitionem natura-
lem cognoscebat divinam essentiam in se ipsa ¶ Contra Jo. xvii haec est vita eterna
ut cognoscant te deum. ergo in visione dei est beatitudo summa / si ergo hanc habebat
angelus per naturam / ergo per naturam erat beatus. Item adhuc naturalia salva sunt in angelis
malis maxime quae spectant ad intellectum. si ergo per naturam poterant divinam lucem co-
spicere in se / ergo et nunc possunt, ergo non sunt in tenebris dampnationis quod aperte
falsum est ¶ Item prior est deo anima hominis [illegible] quam angelus hominis sola naturalia Sed anima
nulla cum gratia non potest [illegible] aspicere lucem summam nisi adiuvetur per gloriam sicut patet de
hominibus qui sunt in purgatorio et fuerunt in limbo. ergo multo minus angelus per naturam etc.

lux divine essencie. ¶ Respondeo omnem intellectum creatum quantumcumque ille intellectus sit excel
lens in naturalibus, g° nunquam intellectus creatus in illa intuenda ascendit virtute
sua, nisi deus condescendat per graciam. g° impossibile est quod aliquis naturali cognicione cognoscat
divinam essenciam in se ipsa. ¶ Item multo plus est deus supra intellectum angelicum quam
sit angelus supra intellectum humanum, sed homo non potest nosse angelum nisi angelus condescen
dat ei, g° nec angelus in propria divinam lucem in se ipsa. ¶ Item possibile est quod aliquis oculus
perveniat ad cognicionem luminis solaris nisi per immissionem radiorum solis quo cumque videat
alia lumina. g° impossibile est quod aliquis ad contuendum supreme lucis perveniat per illuminacionem aliquam nisi
lumen ut accipiatur nisi deus sue luminositatis radium immittat. Sed immissio hec
non est nisi per graciam. g° impossibile est quod aliqua creatura quantumcumque nobilis divinam lucem in se
ipsa per naturam cognoscat. ¶ Item quod aliquis naturali cognicione divinam essenciam videre non potest
in essencia pure claritate sua. et hoc patet, quia hec cognicio est premium quo beatus mens creata
ta quiescit tamquam beata et perfecta. Hec autem premium nemo optinet nisi gratuita
dei influencia. ¶ Si autem queratur utrum [illegible]. Sancti dicunt quod divina lux sit summe eminentia
est inaccessibilis omnibus omnis intellectus creatis, et ideo per quandam benignitatis condescen
sionem facit se cognoscendam. ita quod in illa cognicione condescensus multo plus agat
quam agat. ¶ Illa autem condescensio bonitatis quam gratuita dicit, sed cognoscat quod dicitur divine
essencie humilitatem quia non potest minorari sed dicit aliquem radium gratuitum in missionem
per quam anima clarius cognoscit. cum est in missio in habundancia sit cum in gloria, et ita angelus
divinam essenciam non potest per naturam cognoscere in se ipsa, sed ostendunt rationes et dicte
et sic colligitur a dyonisio in primo mistice theologie. ¶ Solucio ad primum quod obicitur quod est disformis
per naturam. dicendum quod hoc non dicitur. quia habeat deiformitatem quam habet intellectus gloriosus per
assimulacionem que est in statu perfecto sed disformis dicitur. quia sine susceptione specierum per id
quod habet in se actu cognoscit ¶ Solucio ad id quod obicitur quod est speculum clarum. dicendum quod deus
resplendet in omni creatura tamquam causa in effectu suo et quod creatura sit quasi et maxime in
creatura que ymago dei est in signata ymagine. sed in resplendencia luminis per quam deus
videtur facie ad faciem non est necesse. sed condescensionis et gracie, nec est simile de luce
corporali que naturaliter influit lumine in hec inferiora, non sic de intelligibili de luce
eterna ¶ Solucio ad id quod obicitur quod deus presencialiter est in anima, dicendum quod esse presens anime hoc
est dupliciter, aut ut principium conservans et continens, aut ut obiectum in intellectus et movens, primo modo est
deus presens anime et lux eterna, secundo non, et ideo non est simile de anima et eius habitibus
qui presentes sunt anime ratione sui, et ideo cum sint hec cognoscibilia non supra eam
redunt cognoscentis potenciam et naturam ¶ Solucio ad id quod obicitur a perfeccione a per essenciam ideo dicendum
quod ad hoc est duplex modus intelligendi cognoscendi. scilicet per effectus. cognoscitur autem deus per effectum | deus cognoscitur

Marginal note: presens est anime est dupliciter

visibiles et per species separatas sunt spirituales et per influentiam luminis qualis potuerunt cognoscere quod est plenitudo [illegible] dei non abstracta sed infusa inferior deo [illegible] inferiori natura potest dici angelus in ex [illegible] et habitu est in primo. Et ita [illegible] rationi quod precedit conditionem et sufficienti. Ad id quod obicitur de velamine, dico quod triplex potest se porrigere ad aliquam cognitionem hec est divina, vel per cordis obscuritatem, vel per cognoscibilis profunditatem. Primo potest dici impediri velamine. Secundo potest impediri non per intermissionem velaminis sed per sublimitatem cognoscibilis. Primo modo impeditur homo propter velamen, sed secundo angelus. Unde nec videbat sub velamine enigmatis ut tunc facie ad faciem, quia medium est inter utrumque, videlicet videre deum in speculo et enigmate.

Ad illud quod obicitur, a quo cognoscebat deum per medium an sine medio, dico quod per medium, scilicet per effectum. Non quod illud medium magis esset proportionale deo, sed quia magis proportionale intellectui angelico. Unde naturaliter videbatur per speculum et per vestigium, sed non per enigma, ut dictum est, quia angelus, ut patet infra melius patebit, angelus [illegible] quod intermitteret et deum non cadit medium, id est ratione effectus et influentiis, cadit tamen medium manuductionis. Quod tamen non [illegible] medii [illegible] magis subsunt potentie cognoscitive quam [illegible].

Consequenter 3o loco queritur de naturali angelorum dilectione. Et de ipsa queruntur duo. Primo de dilectione qua diligebat deum. 2o de dilectione qua unus angelus diligebat alterum. dilectionis ad deum et est questio. Utrum angeli

Queritur ergo primo de modo naturalis. naturali dilectione dilexerunt deum propter se et super omnia. Et quod non videtur quia bonum [illegible] quod natura est curva [illegible] se ipsam reflectitur. Ergo magis diligit se quam alia, et alia propter se [illegible]. Item qui diligit aliquid supra se elevatur supra se; amor enim ingerit amantem in amato. Si ergo magis diligit quod est supra se quam se, ergo supra se elevatur. Sed nihil supra se elevatur supra se. Ergo necesse est quod hic amor aliud prius habeat quam naturam. Item actus dilectionis est nobilissimus inter omnes actus [illegible] et modus iste scilicet diligere propter se et super omnia est modus quo nos nullus potest cogitari nobilior. Unde non [illegible] sed per [illegible]. Ergo sicut natura potest in hunc sine gratia multo fortius et [illegible] libere aliud et ita nulla est oportunitas gratie nec [illegible]. Item naturalis dilectio diligit quod diligit per modum dependentie sive concupiscentie, sed omnis concupiscentia presupponit aliquam indigentiam. Sed quantumcumque aliquis diligit aliquid propter indigentiam magis diligit id in quo est indigentia quam id quod supplet, ut cum appeto vestimentum propter indigentiam corporis, et sic cibum magis diligo corpus quam vestimentum ut cibum. Ergo si angelus naturaliter diligit deum propter suam indigentiam, ergo magis diligit se quam deum.

Item quia nobilissimus est deo et placitus et acceptus, ergo digni in comparatione, ergo gratia non est necessaria ad merendum etc.

non potest porrigere ad aliquam cognitionem hec est divina

[illegible]

Aug. de fide ad petrum. ¶ Tales deus creavit angelos ut ipsum propter se diligerent et
ope sua tales creatos esse cognovisset ¶ Item ratione videtur quod affectus ange
lici amabat bonum naturali dilectione. ergo quia bonum. ergo quia magis bonum plus. si ergo
quod bonum. cum deus esset summe bonum magis ergo ipsum deum quam aliquid aliud diligebat si
quod bonum sit sed hic deus ad hunc melius erat ei quam quod aliquid ¶ quia bonum summo optimum
est affectui conveniens. ergo quodcumque modo videtur quod ipsum propter se et super omnia diligebat ¶ Item
quecumque sanus non errans in iudicio id magis desiderat et magis amat quod est magis
delectabile. sed deus est maxime delectabilis. ergo cum angelus a sua conditione hoc noscebat et af
fectum sanum habebat ergo in eo et propter se et super omnia delectabatur sed id magis diligit in
quo magis et propter se delectatur. ergo etc. ¶ Item hoc mandatum de diligendo deum propter
se et super omnia erat preceptum in corde angeli / ergo contraria dictabat ei quod aliud ab hoc te
nebatur. ergo si non se diligebat contra conscientiam faciebat. ergo peccabat. ergo deum propter
super omnia diligebat ¶ Si tu dicas. quod contraria non obligat eum nisi pro tempore gratie
quod ante non potuit ¶ Contra affectus angeli ante peccatum non repugnabat intel
lectui. aliquando cum peccatum erat bellum sed intellectus dictat esse diligendum super
omnia nisi deum. ergo cum oportet angelum aliud diligere super omnia non recte erat quod aut
diligeret deum propter se et super omnia. aut faceret contra conscientiam et ita peccaret ¶ Item angelus
diligebat deum. aut ergo fruendo aut utendo. si fruendo. ergo propter se et super omnia si utendo
/ ergo cum summa perversio sit uti fruendis erat perversus. et affectus erat in eo inordi
natus cum faceret de vita terminum et econtra. patet ergo etc. ¶ Item quod abs dubio tempore
nature in statuto tam homo quam angelus habilis erat ad diligendum deum propter se et super omnia
et hoc patet. impossibile enim erat eum aliter esse natum / virtudo enim mentis consistit
radicatur in amore amor autem rectus esse non potest nisi ad diligat super deum
ut equi ut ad diligat propter se et deum propter aliud. sed deus fecit hominem et angelum
rectum / patet quod unicuique dedit habilitatem ad amandum se deum super omnia et propter
se / patet hoc explanari si attendamus quid est diligere propter se et super omnia. contingit

diligere aliud est deum

ut quod ei aliquid diligere dilectione concupiscentie sicut aliquis amat vinum ut amicitie
sicut amat socium. propter se enim aliquid diligere amore concupiscentie est non altum gradum sed
ibi sistere. sicut ebriosus diligit vinum propter se / propter aliud est altum gradum. sicut sobrius diligit
potum propter salutem ¶ Item in amore amicitie propter se diligere est non altius gradum velle
alicui bonum sicut dicit philosophus quod diligimus amicos propter se et sine ulteriori boni debeat nobis
abiturus esse. propter aliud vero est altum gradum. sicut aliquis diligit hominem propter commodum suum sicut
dicit ille quod inimicos nostros volumus esse iustos ut non nobis noceat / diligere

vo ad sup[er] o[mn]ia amore amicicie i[n] nullo comodo ut i[n]comodo velle ip[su]m
offendere, nec amiciciam solum, s[ed] et[iam] dilectione concupiscencie i[n] nullo comodo
ut i[n]comodo velle illud p[er]dere, q[uia] g[ratuit]us affectus ang[e]li i[n] p[ri]mo statu deum sic
cupiebat p[ro]p[ter] se, q[uia] sum[m]e bonu[m] et sum[m]e p[er]fectus, no[n] alteri[us] bo[n]i gr[ati]a
et deo volebat bonu[m] p[ro]p[ter] se, multo magis q[uam] amicus amico, s[ed] et[iam] nullo co[m]-
modo ut i[n]comodo volebat deu[m] offendere aut p[er]dere ut manifestu[m] est
et patz intuenti. Dico q[uod] deu[m] diligebat p[ro]p[ter] se et sup[er] o[mn]ia ¶ Ad id q[uo]d
di[citu]r q[uod] mot[us] n[atur]e ... e[st] ... intelligit de n[atur]a q[uod] com[mun]icat cu[m]
brutis ... intelligit p[ro]ut lap[s]a e[st], ... vocat ... q[uod] appe-
tit sibi, s[ed] esto q[uod] deu[m] appetit sibi no[n] t[amen] ad magis diligit sibi qua[m] deu[m]
et ita ... p[ro]p[ter] se et sup[er] o[mn]ia ¶ Ad id q[uo]d ob[icitu]r q[uod] elevare sup[er] se est
q[uod] elevari sup[er] se e[st] d[iffici]le, q[uia] sup[er] se[ip]s[u]m posse. et h[oc] e[st] imp[ossibi]le nisi admin[iculo]
n[atur]e, q[uia] sup[er] se[ip]s[u]m esse, et h[oc] e[st] p[ossibi]le et n[atur]ale, s[ed] deu[m] diligendo q[uod] n[atur]ali n[atur]a ¶ Ad id q[uo]d ob[icitu]r
e[st] elevari sup[er] se i[d est] ad id q[uo]d e[st] sup[er] se co[n]tep[la]ndo et amado ¶ Ad id q[uo]d ob[icitu]r
q[uod] mot[us] iste e[st] velocissi[mus] nobilissi[mus] et difficilli[mus] et deo [con]f[ormi]ssimu[s]. Ad q[uo]d ...
iste alt[er] e[st] gr[ati]e, alt[er] e[st] n[atur]e institute, n[atur]e institute e[st] q[uo]dq[ua]m ...
tate, et ... bonu[m], gr[ati]e no[n] e[st], q[uia] captiva[tur] affectus i[n] obsequiu[m] x[pisti]
sic intellectus p[er]fecte. tu[n]c aut[em] captiva[tur] i[n]tellectus i[n] obsequiu[m] x[pist]i qu[ando] ...
q[uo]d r[ati]o sua dictat assentit sum[m]e veritati, sic et affectus, qu[ando] ad q[uo]d dilige[re]
q[uo]d r[ati]o sua dictat ... deu[m] n[atur]ali inclina[tione] amore ... est ... qu[ando] ... deu[m]
n[atur]ali inclina[tione] potius e[st] amore, et tal[is] e[st] affectus qu[i] ... et h[oc]
... et o[mn]e desiderabile, et amat ... se, et ... p[ro]p[ter] deu[m], et h[oc]
solus affectus qui deo famula[tur], et que[m] deus acceptat et remunerat, et h[oc]
no[n] est a n[atur]a, s[ed] solu[m] a gr[ati]a ¶ Alit[er] ... dicit hic mot[us] ab illo, q[uia] ille e[st] ...
... n[atur]ali ... qui e[st] dilectionis n[atur]alis, aliq[ui]s a ... fidei et dicit hic ...
... ab illa, q[uia] cognicio n[atur]alis ... deu[m] sum[m]e bonu[m], p[ro]p[ter] diffusione[m]
sue ... bonitatis i[n] effectibus ... s[ed] fides dictat deu[m] sum[m]e bonu[m]
p[ro]p[ter] ... bonitatis i[n] divinis p[er]sonis, et ... cognicio dat deu[m] sum[m]e
bonu[m], et sum[m]e diligendu[m], s[ed] ... nobilius fides sue cognicio ...
... modu[m] ... dilectio deu[m] diligit sum[m]e, s[ed] mag[is] et nobili[us] dilectio ...
ta ¶ Alia dicu[n]t q[uod] convenit dari q[uod] dilectione n[atur]ali ~~deu[m]~~ diligit deu[m] a[n]i[m]a sup[er]
affectus ... q[uia] bonu[m] sibi, et eo sum[m]e diligit, q[uia] sum[m]e bonu[m] sibi, et ...
bonu[m] q[uo]d e[st] et q[uo]d ... pedz ... et n[on] ... nisi p[er] ... p[ro]p[ter] plus deu[m] dilige[re]

Ad ...

elevari sup[er] se e[st] d[iffici]le

dilectio n[atur]e et gr[ati]e dif[ferunt]

qua se ipsum / ista dilectione naturali diligit quis deum quia bonum. et quia summe bo
nus summe diligit / et quando est bonum ipse homo nisi in se et ad deum / non diligit
se nisi propter deum / et hoc dico dilectione naturali / Tertia ex eadem / prima est apte motiva
diligendi / 2a parte cognitionis disponentis prima principia / 3a est apte motivum
omnis aut sunt rationales / ista summe magis intendunt / Ad ultimum solvendum
est per inclemptionem quia naturalis rationalis de qua nunc loquimur / non tantum amat ratione
indigentie sed etiam ratione quietis et complacentie / et ideo magis id quod natura
est summe delectatio et summe placet

Circa 2m primo secundum se queritur Et queritur utrum angelus naturali dilectione magis dili
gat superiorem aut parem / aut inferiorem Et quod magis superiorem vi
detur / quia angelus naturaliter diligit / aut quia bonum / aut quia beneficium sed quocumque modo angelus su
perioris ordinis magis est bonum et etiam amplius beneficium / quia angelus inferioris ordinis
a superiori recipit illuminationes per eundem modum per quem deum / ergo etc. Item angelus
per naturam constituta deum super omnia diligebat / ergo similiter id quod magis appropinquat ad summum om
nium est magis intensum / ergo si summe diligebat deum et superiora / ergo magis id quod deo
est similius et proximius / sed angelus superioris ordinis est huiusmodi / ergo etc. Item angelus inferi
oris ordinis nolebat equiparari angelo superioris ordinis / complectebatur de naturali appetitu
ergo magis et eminentius bonum illi volebat quam sibi / sed super omnes angelos pares et in
feriores se diligebat / ergo etc. Quod autem magis diligat angelum eiusdem ordinis
videtur / dilectio naturalis consistit in similitudine / unde omne animal diligit simile sibi / sed
angelus eiusdem ordinis similior est angelo sui ordinis quam alterius / ergo magis diligit / Item na
turalis dilectio intenditur per familiaritatem et domesticitatem / unde magis diligit
homo naturaliter domesticum et socium suum quam extraneum / sed maior est familiaritas et so
cietas angelorum eiusdem ordinis / ergo etc. Item ecclesia triumphans conformis est eccle
sie militanti / sed in ecclesia militante est distinctio ordinum / et religionum et in ecclesia ordinata
affectu qui non repugnat gratie plus fugit homo ei qui est eiusdem professionis / ergo si
ratione et angelus naturali dilectione plus diligebat angelos eiusdem ordinis Quod autem
magis angelos inferioris ordinis videtur / primo quia probatio dilectionis est exhibitio operis / sed
angelus superioris ordinis plus se querit angelo inferiori quam pari ut superioris et ad
hoc faciendum ordinantur / et hoc per naturam non solum per gratiam / ergo etc. Item per naturam plus
amat rationalis creatura preesse quam subesse / sed angelus medii ordinis non sit est quia hiis superior
ideo preest quia hiis inferiores / ergo similiter magis diligit preesse magis per naturam diligit habere
ordines inferiores quam superiores / ergo etc. Item nos videmus in unica cognitione
talis carnalis quod magis diligit homo eum qui est inferior quam eum qui est superior / ut videmus ut

pote magis filium quam patrem vel fratrem et hoc est per naturam. Secundo modo potest ratione cor-
dium aliorum magis affectio gratia ad eum qui est eius nullum sit vinculum consan-
guinitatis ut supra ut magis. ¶ Quarto dicendum quod contingit diligere aliquem hominem potest esse tripli-
citer, quia ratione boni optati, quia affectus interioris, quia ratione effectus impensi. Si
ratione boni optati dicitur ille a quo magis diligere, quod magis bonum optat, et sic
dicitur diligere magis quam ad maius. Hoc modo naturali dilectione predicte quod videns [illegible]
inte magis diligebat angelus angelum superiorem, volebat eum ipsum extollere et plus li-
berare, sic et deus conditor voluit ordinare. Si ratione affectus interioris dicitur magis alterum
diligere quem affectio eius plus trahit ad alterum et magis consolatur de eius societate, et
sic dicitur quod magis illud diligere, cum quo libentius cohabitat, et sic angelus magis dili-
gebat per naturam angelum eiusdem ordinis. Sic naturali affectu magis diligit quis compatri-
otas suos maxime quod conformantur pluribus in moribus, et sic magis diligit homo eiusdem
professionis et officii ubi invidia non interponit potestates suas. Sic angelus alterum ange-
lum eiusdem ordinis magis dilectione naturali amplexari intelligendum est cum sic viderit conditio-
nem officii [illegible] et [illegible] plus [illegible] illi societatem, nec erat tunc inter eos diversitas vi-
ciorum vel malignitatis. Si ratione effectus beneficii impensi dicitur quis magis
eum diligere cui plura bona impendit, et circa quod magis sollicitatur, sic ma-
gis consuevit filium tenellum et sollicitior est circa illum quam circa adultum
et magis circa infirmum quam circa sanum. Et hinc ratione est considerandum maior [illegible]
et hoc modo dici potest quod angelus superioris ordinis magis diligit angelum inferioris
ordinis, quia angelus [illegible] ut superioris ordinis non indiget sic sua in [illegible]
[illegible] quam angelus inferioris ordinis. Et sic [illegible] diversas vias media [illegible]
sic [illegible] concedenda et concessa. Et [illegible] rationes ad 3a [illegible] ubi [illegible]
non obviat et concedi possunt, quamvis non sint [illegible]. Si autem ad [illegible]
dictis rationibus [illegible] velit inferre maioritatem dilectionis [illegible]
potest omnibus obviare. [illegible] omnes procedunt [illegible] insufficienti. Si non [illegible]
[illegible] dilectionis [illegible], ut in bono optato, vel in affectu interiori et effectu
impenso, satis de plano omnes possunt concedi.

In ista parte sunt dubitationes circa litteram. Et [illegible] [illegible] intellectu illius ubi [illegible]
hoc est in tota figmentum dei [illegible]. Qualiter dicitur figmentum, [illegible] ratione cordis op[illegible]
ut infra patebit, et [illegible], quo hoc verum est, cum id non habuit [illegible]
deus vult omnes salvos fieri, et [illegible] angelum illum ut [illegible] non ut illum
[illegible] male [illegible] ut illuderetur [illegible]. ¶ [illegible] dicendum quod [illegible] ratione sue fragilitatis [illegible]
[illegible] dicitur maxime [illegible], quia non consolidatur [illegible] [illegible] [illegible]
sunt inter ceteras [illegible] et ipse [illegible] et in veritate non stetit, [illegible]
dicitur [illegible] figmentum. Vel et alia [illegible] habet [illegible] [illegible] dei [illegible]

14o

diligere magis quam [illegible]
3o

15o

aut contrarius deus presciuit futura esse mala tamen fecit, quia et simul preuidit quibus bonis usibus accomodaret. scilicet pro victoria et amplificatione corone. Potest autem intelligi hoc quando ut consecutive et causaliter, consecutive potest sic quod accipitur et clausulo hoc autem factum est ut impleretur, quia consecutiuum est ad hoc, potest diaboli ludificatio et ludificatio subsecuta est quamuis propter illud non sunt factus. Si autem intelligitur causaliter tunc ponitur quasi per antecedens. consimiliter enim diabolus factus est ad contrarium et propter premiorum bonorum ad quod operatur impius diaboli ludificacio que dicitur et cetera decere, premiorum. vnde sensus est quod deus fecit diabolum quem preuidit malum ad contrarium bonorum ad quod operatur eius ludificacio

¶ Queritur etiam de intellectu verbi illius sapientia fructus est pietatis. quo potest intelligendum quia magistrum autem esse primum in pietatis fructibus. ¶ Item vel mirum ad propositum quia potentia causus non est sapientia sed tamen scientia ¶ Responsio dicendum quod sapientia non dicitur hic a sapore sed a sapere et dicitur hic sapientia cognitio de summis de secundis per ipsum rationem principaliorum. hoc autem est duplex quedam est a verbo quedam est in verbo. sapientia autem capitur non potuit esse nisi cognitio de summis de secundis, quia futurum est cognitionis de quo nulla potest haberi certitudo nisi in causis in seipsis. Dicitur igitur est in verbo et a verbo, potest in verbo potest esse fructus pietatis, nemo enim peruenit ad visionem verbi nisi per pietatem animi, et quia hanc non habuit diabolus, ideo non potuit hoc nosse in verbo. Si a verbo potest esse fructus pietatis quia a misericordia dei concluditur tantum ignorantia, et hoc non propter penam capitis daretur in nocentibus, non esset propter pietatem sed tantum iusticie sicut infra patebit, quia ignorantie innocentes sed culpa, et patet intellectus verbi illius. et quantum ad propositum ¶ Queritur etiam de intellectu illius verbi ¶ exemplo erat naturis quorum qui distinguunt primo. quia nichil prout nunc tunc multo plures per formatum quam nunc erat modus qui distinguunt ¶ Responsio potest dici quia est distinctio quantum ad numerum consumabilium, et quantum ad gradum quantum ad consistendi [illegible] ordo erat numerus quia consumabile quam ceteri quam [illegible] et [illegible] quam corporalis quam spiritualis ordo erat est quia consumabile quam supra quam infra quam medium et claudentur omnis consumabiles distinctionem [illegible] magis distinguunt cognitionem modo quam [illegible] modi consistendi

D. [illegible]

magister de [illegible] et de [illegible] ad p[illegible]

Post hoc videndum est. Supra egit magister de [illegible] malis et de [illegible] ad [illegible] presciuit [illegible] ¶ Hac parte agit de [illegible] in statu perfectionis consistentibus. dum autem hec pars in ... ¶ [illegible] qui sunt certi pure fuerant beati et perfecti, dividitur autem hec pars in duas ¶ In prima ponitur quedam de beatitudine ¶ In secunda de perfectione eorum ¶ Ad hoc autem quod duas ¶ In prima ponitur quedam de beatitudine ¶ In secunda de [illegible] ad [illegible] ... [illegible] ¶ In secunda parte quantum ad eos qui [illegible] ... et [illegible] ... beati non [illegible] ... [illegible] ... hoc autem [illegible] ... [illegible]

Ad intelligendum [illegible] ... quales [illegible] ... ad [illegible] ... ad futurum [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible]

Qui plenius [illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible] ... [illegible]

[illegible] ... a dicitur intelligendum et cetera

2a pars in qua [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... ubi [illegible] ... [illegible]

et esse plenum sapientia est ipsa beatitudo qua dicitur continua gloria g^o &c. ¶ Item angeli
in loco de [illegible] prece perpetue / angeli in summo per ordines honoris constituti lap-
si sunt / loquitur de angelis cum lapsus sed summus honor ordinis angelici est beatitudo et gloria
g^o et &c. ¶ Item angeli ad perfectum angelicum spiritus eo quod rationales sunt fuerunt creati
et beatitudinis donum in ipsa natura pre spirituali ratione diuinitus acceperunt ¶ Item
angeli de [illegible] dogmatibus [illegible] in illa qua creati sunt beatitudine perseve-
rant / non ut possident / ut non meretur g^o sed non habent veram beatitudinem patet
quod in beatitudine creati sunt ¶ Item ratione videtur quod angelus a prima creatione habuit ha-
bilitatem ad diligendum deum et propter omnia ergo habuit habilitatem ad fruendum deo
sed ipse non habuit ad [illegible] concepte affectus / ut obumbrantem concepti in-
tellectus g^o totaliter ferebatur in ipsum deum amore fruitionis / g^o eum talis status
et actus sunt beatitudo et gloria patet &c. ¶ Item deus fecit hominem [illegible] g^o potuit
habere naturam rationalis [illegible] ut patet non [illegible] aliquid debuit
[illegible] non facere / sed non [illegible] in beato [illegible] g^o &c. ¶ Ad primum dicendum
quod non debuit facere [illegible] quod debuit facere [illegible] optimo non sed iste est optimus
status [illegible] g^o [illegible] hoc debuit facere ¶ Com[illegible] dist. viii^o ille [illegible]
te non repetit. sed beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus g^o est status
in veritate / g^o lucifer non fuit factus beatus / sed inter omnes perfectus et nobilis est
conditus g^o &c. ¶ Item obiicitur quod perseverantia [illegible] de esse [illegible] futura
beatitudinis / beatus enim non est qui potest amittere bonum quod habet. sed angeli potuerunt amit-
tere / quia amiserunt g^o &c. ¶ Item utraque laudatur et vituperatur in hiis [illegible]
[illegible] ut [illegible] / sed [illegible] dampnum [illegible] est vituperium / ut beatitudini [illegible]
est laus. g^o implicare est quod aliquis beatus sit a conditione / ymmo est repugnantia
in adiecto ¶ Item [illegible] omnes fecit deus beatos / [illegible] non [illegible] / constat quod plu-
res [illegible] ceciderunt / non [illegible] / ut videtur quod tunc illi [illegible] precellen-
tia in proporcionali / g^o lucifer non fuisset ausus [illegible] quod angeli [illegible]
videtur quod [illegible] conditi sunt beati. Si tu dicas quod maiorem audaciam [illegible]
equiparari deo / quanto magis [illegible] beatus / ad hoc non soluit / [illegible]
condidit angelos ab ipsa conditione hoc fuit quod natura [illegible] constabat ut [illegible]
tione et [illegible] nobili fieret / [illegible] lucifer ut dicunt sancti et magistri [illegible]
splendidissima habuerunt naturalia / magis debuit et [illegible] fuit [illegible]
[illegible] gloria insigniri / quod [illegible] ut patet beatus factus non est patet &c. ¶ [illegible]
quod [illegible] est [illegible] Secunda opinio fuit quod angeli quod sunt spirituales et
actuales in instanti sue creationis fuerunt in actu [illegible] et [illegible]

Oppo^m

R^o

sic i pa aiisione sut dampnati equalr illi qui ausi sut / Itē i pa gusioe
illi glificati sut equalr qui quisi sut / et ita dicut intellexisse aug 9 et
fuisse eius posicoz qr aqui sut cati bti et firti / qr sunt ype / lez pateiq
na^a facta e celu et lux i. angelica na^a i formis et forma. lux eni
ut dt aug 9 xi de ciuite dicunt anli / qr illumati sut ut bte pspicet qz viue
rent ¶ Sz tn hec posicio sup impba e tamqz falsa et erronea roe illi^g
pt qdicit i pmo i stati fuisse anglos / roe altei^s pt^s pai roe impbata
est / et pz falsitas qr aug 9 de correpcoe et gra ubi dicit qr anli et si bti
fci sut erat tn adhuc qr eoz btitudini addere^t si pmansisset ¶ Costat qr bti
tudini et glie cui pt i variabilis no pt addicio. queit eciā qr lo^a quinl de
bonis et de malis / cui dt si pmansisset ¶ Ad io aliū e dd qr [illegible] btitudo du^r
pt dici vno^o status pfcus plenitudie omnis boni / et hic post visione dei clara
et tencione pfctam / et hoc mo anli no sut cati / ut aqui ut omis / sz habuerut
hac aqui ut quida gccis i ypa qfirmatoe ¶ Alio mo dr btitudo status pfcus
puatoe omis mali tam pene quā culpe / et tles cati sut anli / qr i noce
tes et i passibiles / et hac btitu^m lo^a aug 9 / sz hec no e pfca / nisi cu addr ei
alta / et de hac ceut auctoritates qr bti fci sut ¶ Ad id ei qd obi^r qd dt ezer
in delicis padisi fuisti. dd qr sic primus ho qditus e et posit^s i delicijs padisi q
tn no erat delicie btitudis pfce / et sic dā e papia ad qgnoscēdū cua in ada
sz no illa / q e visio di in patria / sic no intelligendū e i anglo ¶ Ad dt aug 9 de
mirabilibus sacre scripture intelligit qr ad naa qz dij bona habuit qd no erat ha
bituri meliora. sed et illo loco qditus e i qo erat btificandus. dne no sequetes aut
bituri meliora. ¶ Ad id qd obr qd habe=
toritates loqr de btitudie 2 illas duas dras qs dixi ¶ Ad id qd obr qd habe=
bat fomitē sine retardacoe. dd qr verū e / no tn habebat i pfca qplecoe qr debe
bat fomitoz sine retardacoe. dd qr verū e / no tn habebat i pfca qplecoe qr deb
no videbat facie ad facie / sz i effectibus cognoscebat et i pcipiis magis sic melius
pbabit patebit infra ¶ Ad id qd obi^r qd debuit dare dñbz i stabile ac. dd e qr qr i
e de qdicoe nullus debuit dare qrinus possit qr hoies et anlos meliores indicauit
deus si ei libali deseruiret / io vtrqz posuit i manu qsilij sui

Supposito qr anli no sunt cati i gra ¶ Queri^r vtz sint cati i gra et arr qr sic
p aug 9 l xij de ciui di Sauit deus anglos simul i eis qdens naz et largiēs
graciā ¶ Itē sup id exce iij delexerut vmaria magz glo dedi p vmaria
intelligunt^r demones qui cati sut in magna puritate sps. s. sz p supbia ace
facti de celo ceciderut. queit qr puritudo sps sti e gra sps sti ¶ Itē damas
qfessionis qr verbū di cati sut omis anli / et a spu sto p sanctificacoz pfci. sic g sancti
ficacio pfca no e nisi p graz qzcu facite / et ype loqr de oibz ge sl ¶ Itē

2a po

bti^do dui dr^2

no d' papia pmi ho^s

Ad s(e)c(un)d(u)m (ra)t(ion)a

r(ati)one m(inor)e q(ui)a deus ad s(ic) liberalissi(m)e p(ro)mpt(us) e(st) gra(tia)m da(re) o(mn)ib(us) p(ro)p(ter) s(ic) ip(s)e

du(m) et auf(er)t c(on)c(lusi)o ho(mo) no(n) h(abe)t gra(tia)m no(n) q(ui)a deus no(n) dat s(ed) q(ui)a ip(s)e no(n) r(e)cip(it) s(ed)

nulla melior p(re)p(ar)ac(i)o ad gra(tia)m qua(m) p(er)ud(encia) i(n)nocencia et voluntas r(ec)ta. e(r)go s(ic)

h(ec) erat i(n) a(n)g(e)l(i)s a sui o(r)igi(n)e et c(re)ac(i)one p(ro)p(ter) q(uo)d b(ea)t(us) e(st) g(rati)a. It(em) f(e)c(it) deus c(re)a-

tura(m) r(ati)onale(m) ad habitand(um) i(n) ea et ho(c) q(uod) ip(s)e deus vult i(n) ip(s)a habita-

re p(ro)b(atu)r p(ro)u(er)b(iorum) 8(o) delicie mee e(ss)e cu(m) filiis ho(min)um. e(r)go q(ui)a no(n) i(n)habitat n(is)i

p(er) alia(m) p(ro)p(ri)a disposic(i)o(n)e (con)gru(a) m(er)it(um) cu(m) e(r)go i(n) a(n)g(e)l(i)s ill(a) e(ss)e(t) p(ro)p(ri)a disp(osicio) (con)gru(a)

m(er)iti. p(ri)mo c(om)moda p(er)doneitas ad gra(tia)m m(inor)e (et)c. It(em) p(re)mi(um) e(st) deus ad

m(er)e(n)d(u)m (et) ad (con)dempnac(ionem) s(ed) ip(s)e f(e)c(it) a(n)gelos i(n) statu i(n) quo stati potera(n)t

demereri, e(r)go i(n) statu i(n) quo potera(n)t mereri s(ed) no(n) (con)tigit mereri si(n)e g(rati)a g(ra)t(um)

faciente. e(r)go (et)c. ¶ Con(tra) aug(ustinus) sup(er) gen(esim) ad lit(teram) p(er) celu(m) i(n)tellig(itur) a(n)g(e)lica

na(tur)a i(n)formis s(ed) no(n) fuit i(n) forma p(ro)p(ter) a(lia) for(ma) p(ro)p(ter) defe(c)t(um) forme i(n)tell(igibilis). e(r)go i(n)

formis fuit p(ro)p(ter) defectu(m) forme sup(er) addite n(on) s(ed) h(ec) e(st) g(rati)a e(r)go (et)c. ¶ Item

Grego(rius) xxxii mora(lium) h(ab)et(ur) i(n) libro ezech(ielis) xxviii o(mn)is lapis p(re)ciosus opus deco(ris)

tui et foramina i(n) die qua (con)dit(us) es h(ic) lapidib(us) i(n) die (con)dic(i)o(n)is sue fora(mina)

p(re)p(ar)ata fu(er)u(n)t. q(ui)a vid(e)l(ice)t capace(s) carit(at)is e(st) (con)dit(us) qua(m) p(ost) r(e)pleri voluiss(ent) stab(i)l(i)-

taq(ue) i(n) ornamento r(e)g(i)s posit(i)s lapidib(us) i(n)here(re) potuiss(ent). habuit e(r)go iste

lapis foramina s(ed) p(ro)p(ter) sup(er)bie viciu(m) carit(at)is auro no(n) s(unt) r(e)pleta. ecce (con)fessio q(ui)a

no(n) habuit carite(m). ¶ Item r(ati)one m(inor)e q(ui)a g(rati)a i(n) a(n)g(e)lo ult(imu)m h(abe)t i(n)tendat(ur). e(r)go s(i)

habet gra(tia)m venie(n)te deo totali a(n)g(e)l(u)s fuiss(et) i(n) deo. e(r)go nu(m)q(uam) peccass(et) s(ed) p(ecca)-

vit. e(r)go nu(m)q(uam) gra(tia)m ut talite(m) habuit. ¶ Item s(ic)ut se h(abe)t culpa ad da(m)pnac(i)o(n)e(m)

et(er)na(m), ita g(rati)a ad glo(ri)a(m) s(ed) stati ut habuera(n)t gra(tia)m culpa fuera(n)t dap(n)ati et

nati et obstinati. e(r)go stati ut habuerunt gra(tia)m fuera(n)t (con)firmati. e(r)go nu(m)q(uam)

ruisset si gra(tia)m habuisset ¶ Ad p(ri)mo ad (com)plex(am) questio(n)e f(ac)ta e(st) et ubi no(n) i(n)venitur

alia r(ati)o(n)e q(ui)a (con)g(ra)tulat(ur) p(ro)babil(i)t(er) utru(m)q(ue) possu(n)t opina(ri) s(ed) et alii au(ctores) m(od)o(rum)

¶ Fuerunt eni(m) aliq(ui) dicentes (con)pa(ra)b(i)li o(mn)is c(re)at(ur)a s(ed) i(n) g(ra)tuit(is) g(ra)t(um) facie(n)tib(us) et ra(ti)o

(com)movit eos fuit h(ec) (pro)pt(er) dei s(ci)l(icet) p(re)f(a)ta libalitas et (pro)pt(er) c(re)ator(um) p(er)doneitas

q(ui)a ei a(b) i(n)stanti c(re)ac(i)o(n)is erat vas et (con)ceptac(u)la i(n)da, et deus e(st) p(ro)mpt(us) p(ro)p(ri)a g(ra)-

mptiri n(is)i h(abe)at obstaculu(m) (pro)pt(er) susceptivi no(n) dimisit deus illa ad mo-

me(n)tu(m) vacua s(ed) stati ut (con)dedit g(rati)a illustravit ¶ et talia debuera(n)t de mu(n)di p(ro)-

ne (con)ceptacula ut stati e(ss)et p(ro)mpta i(n) bonu(m) a(n)g(e)l(or)um. nu(m) s(ic) p(ro)babil(i)t(er) q(uo)n(iam) al(iq)ui

q(ui)a deus fecit arbores plenas fructib(us) et alia i(n) statu nobilissimo et p(er)fectissimo, s(ed)

eti(am) na(tur)a(m) a(n)g(e)li or(di)na(vi)t g(rati)a a sui (con)dic(i)o(n)e q(ua)m i(n) p(ri)mo vel bono si(n)e victoria co(n)-

s(er)vanda, et i(n) s(e)c(und)a de ordinac(i)o(n)e p(er)petuali amittenda ¶ h(ec) e(st) vna posicio et p(ro)-

b(abilis) (con)forma s(an)c(t)or(um) a(u)c(tori)b(us) ut p(ate)t in pricipii ¶ Fuerant et alii qui dixerunt a(n)-

p(rim)a p(osic)io

2a p(osic)io

non habuisse gratiam gratum facientem ab initio creationis, sed postquam ratio quae eos movit
est dispositio naturalis angelicae quae fertur in id quod appetit sine retardatione. Unde sicut conversi-
one ad malum ita confundit quasi sic ut non possent redire per unum motum meritorium
conversione ad bonum sine contrarietate, ita bono totaliter adhaesissent si gratiam habuis-
sent, quod numquam lapsi essent. Unde non videtur aliquo probabile quod lucifer habuit gratiam
et propter hoc non habuit cum multis rationibus esse corruptus a maiori autem ut alios habuis-
se a principio originem. ¶ Hanc positionem videtur accipere magister. Hanc positionem quilibet tenent
doctores. Et ita habemus tamquam probabiliorem et communiori concordantiorem est. ¶ Ad autem rationes
in contrarium adductas respondendum per distinctionem gratiae. Uno enim modo gratia dicitur quaelibet
ut comprehendit quidquid naturalibus est superadditum, naturalibus in quantum pertinet de generali rei
compositione, sicut dicitur gratia habere bonum ingenium, bonam legem, bonam cantare et huiusmodi. ¶ Alio modo
dicitur quod superadditum est liberi arbitrii ad rectitudinem faciens et disponens, sicut dicuntur virtutes
naturales, sicut docilitas, innocentia, mitilitas, pietas. ¶ Tertio quod est superadductum tamquam rectifi-
cans et complens et elevans, et hoc dicitur gratia gratum faciens, quae facit hominem accepta-
bilem deo et ideo acceptationem quae confirmet. ¶ Cum ergo dicitur quod angelis data sunt gra-
tuita, quae non intelliguntur de gratuitis secundo dictis, sed primo et secundo, quae sic intra dona
gratuita habuerunt. ¶ Quod si intelligitur de gratuitis tertio dictis, non intelligitur ab initio
creationis, sed sic intelligitur primum naturale fuisse ab initio, quae statim post creationem et per
primum motum deliberativum recedit. ¶ Ista intelligentia est de gratia Augustini. ¶ Quod si intelligitur
de gratuitis tertio dictis et ab initio creationis, hoc non intelligitur formaliter sine esse
sed dispositive. Unde dicitur angelus creatus in aliquo quasi in proxima dispositione ad id, et ita per
hanc explicationem via ad auctoritates inductas et multas alias quae possent induci sicut vi-
detur respondere. ¶ Ad rationes autem sumptas a dei liberalitate dicendum quod liberalitas est pol-
ens ordine sapientiae et iustitiae, et quamvis cum ab initio creationis cuilibet homini posset eum
non baptizato tamen propterea retardat, sicut quamvis posset cuilibet parvulo gratiam dare sine bap-
tismate, tamen non dat. ¶ Et ideo homo est quod gratia est bonum laudabile, et ideo non dat nisi per
meritum laudabilem, et ideo convenit ea dare dari praecedente aliquo merito congrui. Sed quod
confert gratiam sic confert adulto, cum gratia faciat habere dignum, gratia non confert nisi
ad motum liberi arbitrii, sic habet respectu, si non non habet ad motum fidei alienae, sine ad meritum Christi
¶ Ideo non autem sapientiae non statim debuit dare, sed quod expectare motum liberi arbitrii, quod et fecit.
¶ Unde ad sic conversis sine mora dedit gratiam post creationem. ¶ Ad id quod obicitur de liberalitate
et habilitate, quae non tamen perficit indicium et dispositionem sed motum liberi arbitrii.
Adulto parvulo nec sic aliquod meritum sufficiens gratiae sicut et demeritum. ¶ Ad id quod
ultimo obicitur de statu quo in malo cecidit. ¶ Dicendum quod falsum est quamvis enim non posset mereri
quae habens accepit, tamen quia deus ita promptus erat dare, sic ipse accipere ultra habebat

Ad rationes

gratia dicitur dupliciter

Sicut baptizati

obstaculum in merendo / sicud nec in demerendo. et hoc patet / sicud enim facile
fuit dyabolo averti, ita facile bonis angelis converti, et sic a visio fuit de
meritoria. ita conversio facta est meritoria status appositi gratia / unde sicut ab eo non
in directe dicitur habere ad quod status habet dum indiget et petit / sicut ipsius non
penes se habeat, sic etiam non indirecte potuerunt angeli gratiam habuisse
quod si non habuisset, maiorem facultatem ad malum sive inclinationem / et di
minuit adiutorium in opportunitate de esset vite obiecto 2o

Quo consequenter etiam 2m duo queruntur / primum est utrum bonis revelari debuerit
futura premiatio / 2o utrum revelari potuit malis sua dampnatio
Primo queritur cum nullius in racione data sit gloria nullius etiam data
sit gratia / utrum aliquibus data sit future glorificacionis presciencia et quod sic
videtur. deus abundantia sue condicionis angelos condidit repletos sapiencia in se
videntes. sed deo magis placet quod servus suus habeat securitatem de hiis que spectant
ad salutem, si ergo presciencia future salutis erigit animum et delectat / ergo cum
aliquis esset salvandus. videtur quod salutem debuit eis dari presciencia talis / contra
cum quod potuit ¶ Item si non fuerunt de salute certi. ergo potuerunt vo
nabiliter dubitare et timere. sed timor penam habet. ergo penam ante culpam
sed hec est inconveniens. ergo videtur quod illi salte debuerunt certificari qui erant
... ¶ Item comprehensores erant angeli ad gloriam quam nos in miseriis ...
ti. ergo saltem tantam certitudinem ut maiorem habebant quantam nos habeamus
/ sed nos habemus certitudinem spei. ergo ipsi habebant hanc ut aliam, sed hanc non habe
bant / quia spes est certa consperatio future beatitudinis proveniens ex gratia et meri
/ cum ergo ipsi non habuerunt gratiam et merita certitudinaliter sperare eis fuisset
presumpcio / non ergo habebant certitudinem spei, sed non est alia dare quam certitudinem
presciencie ut revelacionis. ergo videtur quod aliquibus saltem erat data ¶ Contra p
est dare certitudinem de gloria quam dare gratiam. nullis cum dat deus gratiam ...
tum non revelatur certitudinaliter sua gloria. ergo cum non habuerunt gratiam sic sup
...atum est. probatum quia nec stabilitatis presciencia ¶ Item dyabolus sive lucifer non ha
buit prescienciam de statu, quia non erat premiatus. ergo si ipse fuit plenus sapiencia
et perfectus decore inter omnes. videtur quod nulli alii habuerunt ¶ Item ostenditur quod de
... ad ... in quietis / ... in quietis est excusatio dyaboli sive peccati sui
posset enim de peccato suo quodammodo se excusare, quia statum non habuit quod deus aliis
ab angelis dedit ¶ Illud inconveniens videtur accusatio dei quia ante videtur punisse
malos quam mali fuerunt, et quia ante gratiam suam sive domini sic subtra
xerit quod aliis dedit qui non precellebant ipsos / nec merito vite nec dignitate

Alteram aliquibus angelis data sit future glorificacionis presciencia

quod est spes

nec ¶ Primo circa hoc duplex fuit opinio sicut tangit magister in littera. Quidam dicere voluerunt quod bonis qui permanserunt quia mansuri erant data est revelatio sue perseverantie (?) sue stabilitatis. et hoc loco [illegible] cum ea quam a [illegible] rant et innititur illi verbo Augustini quod dicit [illegible] super Genesim ad litteram. Forte deus dyabolo revelare noluit quid facturus et passurus esset. ceteris vero revelare voluit qui in veritate mansuri essent ¶ Alia est positio quod nullis data est perseverantia per statum, quia habere certitudinem de sua perseverantia est cognitio magis spectans ad statum premii quam ad statum meriti. et huius signum est quod deus aut paucissimis aut nullis revelat quantumcumque dilectis et amicis sicut certitudinem [illegible] [illegible], hec enim cognitio potius est [illegible] ad gaudendum quam ad merendum. Unde quod angeli erant in statu meriti omnes, quod non dum erant [illegible], ideo nullis data est. hec quoque [illegible] Et hec positio est magis rationabilis et magis placet magistro et magis consonat verbis Augustini [illegible] xi de civitate dei, ubi dicit quod pares fuerunt angeli quantum ad conditiones ante lapsum. Solutio per aliam viam dico [illegible] at [illegible] et ideo hec positio magis est tenenda ¶ Ad id quod obicitur quod deus dedit cognitionem angelis [illegible]. Dico quod non est simile, quod cognitio [illegible] spectat ad cognitionem naturalem, et perfectam cognitionem [illegible] spectat ad perfectionem naturalis cognitionis, sed certa cognitio sui status spectat ad cognitionem glorie, et ideo solum debet dari qui in statu tali ponitur a quo non potest cadere. et sic patet id ¶ Ad id quod obicitur quod non erat certi [illegible] quod rationabiliter poterat dubitare et timere. Dicendum quod est certitudo cognitionis et certitudo affectionis. certitudo cognitionis est duplex, una est ineffabilis ut quando ita sit aliquid quod non potest falli ¶ Altera probabilis ut quando habet verisimiles rationes ad hoc sive ad unam partem, ita quod ad oppositum aut nullas habet aut paucas. et in angelis fuit certitudo secundo modo non primo [illegible] rationabiliter poterat conicere ex hiis bonis que acceperat quod ad beatitudinem parati erant, maxime cum in se nullam viderent maculam. Certitudo ex parte affectionis est duplex, una in comprehendendo, alia in tenendo [illegible] spei [illegible] tenere et comprehensionis. 2a non potuit esse in angelis ante confirmationem. prima fuit semiplene et minus plene [illegible] quod in [illegible] et meriti in illis erat affectione nec ¶ Ex his patet obiectum, quod certitudo probabilis quam non habebat rationes ad oppositum liberabat et a dubitatione et a penali timore ¶ [illegible] contra ultimo obiectum quod aliquam certitudinem habuerunt, sed tamen non [illegible] quod esset maior certitudine speciei ¶ Ad id quod [illegible] erat. Dicendum quod [illegible] ad statum quod medii erat inter gloriam et miseriam, sed tamen magis distabat quam [illegible] admeritum (?) quod non dum habebat pignus glorie nec [illegible] spiritus sicut habent viri sancti in hac vita, de quibus dicit apostolus

2a positio

Ad rationes

certitudo est duplex

ad 8o. utro spes autem non confundit, quia caritas dei etc.

Secundo queritur utrum malus angelus inclinare potuit primum caput ad [illegible] sicut
peccatum fuit pene et miserie et penalitatis, sed spiritualis [illegible] spiritualiter saltem
creaturam cum certo iudicatorio cognosceret peccatum esse puniendum et peccatore a deo
aliquid esse miserum habet peccatum certa pena miserie. Ergo penam ante culpam sicut
sic [illegible] est contra ordinem divine iustitie; ergo si deus contra ordinem divine iustitie non potest facere
non potuit inclinare. ¶ Item omnis peccatum certa de amissione alicuius boni cogit
[illegible] desperare de illo, sed deus neminem invitum potest cogere ad desperationem, quia non potest
cogere ad peccatum. Ergo non potuit angelus inclinare lapsum suum. ¶ Iste fuit articulus [illegible]
Thome de capu [illegible] quia [illegible] percebat capud suum, quia nolebat, quia non nolebat
ergo cadendo. Ergo non percebat se casurum, si percebat et nolebat, sed quanto magis
nolebat tanto plus dolebat, et quanto magis nolebat miserior erat, et quanto magis
dolebat erat miserior, ergo quanto miserior tanto miserior, sed hoc non est verum. Ergo etc.
¶ Iste fuit articulus [illegible] si presciverunt quod ergo vitare potuerunt et voluerunt, et ita
non ceciderunt, quia vitare voluerunt et non potuerunt et ita fuerunt miseri, quia vitare
potuerunt et noluerunt et ita fuerunt stulti et maligni, si ergo [illegible] esse in
possibile, impossibile est quod habuerunt prescientiam sui casus. ¶ Sed contra deus potuit [illegible]
petro suum peccatum suum capud, sicut dicitur actuum [illegible]; ergo pari ratione potuit inclinare lucifero.
¶ Iste [illegible] tractatus [illegible] pena [illegible]
ab angelo. Puto quod angelum [illegible] fuisse designatos [illegible]
[illegible] et [illegible] quia [illegible] dei suum prudenter principatum. [illegible]
[illegible] malis et [illegible] penam [illegible], sicut ergo principatus [illegible] capud et
potuit [illegible] principatum [illegible] quia potuit prudenter capud. ¶ Item [illegible]
de pena non valeat duci [illegible] causa, deus cum potest [illegible]
ut in igne calorem a luce [illegible] Basilius ergo [illegible]
¶ [illegible] potest puniri non punit nisi [illegible] punibile sit [illegible]
[illegible] esse in inferno non punire. Ergo cum [illegible] in [illegible] illo esset [illegible] et
nullo modo ad penam dispositus patet etc. ¶ Item [illegible] quod [illegible] de desperatione non valet
quia [illegible] peccatum dampnatorum est occasio desperationis [illegible] peccatum [illegible] est contra
suo [illegible] non impedit [illegible] deus possit inclinare futura [illegible]
[illegible] pari ratione lapsum. Si tu dicas quod non est [illegible], quia [illegible] illa [illegible] est [illegible]
[illegible] est necessitas. ¶ [illegible] desperare est actus voluntatis deliberative, et actus [illegible] est peccatum
sed ut potest cogere voluntatem ad [illegible] maxime ad peccatum. Ergo etc. ¶ Item [illegible]
[illegible] necessitatem [illegible] speciam [illegible], sicut [illegible] quod possit [illegible] esse, [illegible] possit [illegible]
sperare. Ergo non cogetur desperare. ¶ 8o [illegible] quod angelus certam speciam sui casus

8o

habere non potuit. Sed cum hac essent conditi sine certitudine non potuit nisi ab eo
qui certitudinem eius cognoscit. Et tamen scilicet necessaria est cognitio. Quia cognitio eius
quo ad se non pendet. Talis est solus deus. Non ergo potuit quia non debuit cognoscere quod potuit
per se producere peccatum quia non vere revelare, sed etiam utrumque illuminatorum dare ad sic cognoscendum
suum lapsum hoc modo revelationem. Hanc autem deus dare non potuit de potentia ordi-
nata quia talis cognitio de necessitate sequitur angelum culpam vel miseriam. Si cum sibi placeret
quod laberetur, et ita esset impius. Si displiceret et ita esset miser et dolorosus
utrumque est deo inconveniens et inordinatum, punire innocentem infligere penam, similiter in no-
cente deum et innocens esse culpam. Et hec probat racio sua, et racio dissolvit et racio
magistri. Alia vero racio de desperatione probat quia non potuit angelus revelari sua dam-
natio quia inconveniens est etiam de damnatione desperare. Unde illa racio bona est et concedenda. Ad
id ergo quod obicitur primo quia potuit ei deus revelare se et peccatum, solutio: quia peccatum non reve-
lavit, sed predixit. Unde petrus non intelligebat simpliciter sed sub conditione, et etiam non
bene advertit usque ad lapsum, propter quod potuit precavere ante. Si cum aliquis dicit
quod non est simile, quia lapsus petri erat reparabilis, non propter lapsum angeli. Ad id
quod obicitur quod deus ipso sibi mirari et solvit quanta potuit esse propter de joseph qui vidit
suum principatum et non suam reductionem, sed et similiter potuit deus revelare domi-
nium et non precipitium quam dominium vel non de necessitate sequitur angelum precipitium. Sed
cum a bono dicam malus. Ad illud tum voluerit dicere quod id quod dicitur est ad aliquorum
vero est simpliciter. Dicam enim nolebat se esse et aliis pedes dicam se puniri proponere
et proposita [illegible] quod sibi eventurum erat vel fuerat dicitur aliquando in hac significans
malos. Ad id quod obicitur quarto de pena. Dico quod ab ista cognitione separare penam
punire dolorem est auferre bonam voluntatem quia qui confundet propter facturum malum et
non dolet, hic ipso est malus, et ita ista cognitio necessaria dispositione disponit tam
vel ad penam, ut ad culpam. Nec deus debet auferre et separare penam ut quod hoc
[illegible] culpa et patet id. Ad id quod dicitur de desperatione dico quod supposito quod confundet
lapsum et impossibilitatem resurgendi cogeretur desperare, quia hec cognitio non potest stare
cum spe. Unde si quis non credit aliam vitam necessario desperat de futura vita, quia hoc
necessario cognoscitur ad se per quod etiam est de dampnatione desperat de salute. Unde non est simile
de occasione presumptionis et spem dei quia illa non aufert quod est necessarium ad humilitatem
et salutem, et hec cognitio necessario aufert certitudinem ad oppositum, et ita certi-
tudinem spei. // 3o loco queritur utrum angeli fuerunt ante lapsum cognitione matutina

> quod confundet suum dominium propter simile non suum precipitium. Ad idem

Quod consequenter // Circa hoc queruntur duo. Primum est utrum cognitionem matutinam habu-
erunt in ipsa creatione. Secundum utrum vespertinam per glorificationem

Circa primum probatur quod in ipsa creatione habuerunt cognitionem matutinam

¶ de sexta

Aug9 cum sup Gen q̄ i li° 4° ē ꝑ illos septē dieb9 ut ꝑ hoc intelligat
septēplicē [illegible] angeloꝝ sup res. Et dt q̄ fuit tpe oīa facta sūt / et
ab angelis cognita, s̄ q̄ quibz dieb9 habz mane et vesperam et isti dies fuerūt a
pri° cdīcōis angelice quibz angl9 h̄z et habuit cognitōne matutinā et vesp-
tina a sue creacōis p̄mordio ¶ Itē ut aug9 in 4° sup Genes ad lit mens
angelica pura caritate et i h̄ens vbo dei p̄ntia qua illo ordīe creata ē ut p̄
cedit oīa postea vidit i vbo dei facienda q̄ fca ē p̄ s̄ eia sc̄l cdita s̄ nat̄e ē q̄ hic
cognicōz habuit angl9 ab p̄stata creacōis. ß cog° i vbo ē cognicō matutina. ḡ vel
¶ Itē dȳo9 dt q̄ angli sc̄ lūīa. s̄ q̄ p° vidz angl9 vidz i lume. g° sic cog° matu
tina co tpe dr̄ matutina / q̄ ē i fine lucē. cū angli hac habuerūt a p̄ria creac̄
p3 rc. ¶ Itē angli ante lapsū i p̄n° sue cdīcōis illā habebat i p̄utate
pn̄ n° debilitatez [illegible]. s̄ vr̄ q̄ cog° eorū essz cog° clara. ß vr̄ q̄ matutina
/ et ita ab i p̄ntio creacōis cognicōe matutina ꝑfecti sūt ¶ Cōtra cognicō matutina
est cognicō qua quis cog°scit i ip̄o vbo. ß i vbo nō p̄t aliq̄s aliq̄d vide nisi vidēt
vbū, vbū aūt nullus p̄t vide nisi beatus. si ḡ angli i p̄n° sue cdīcōis nō fuerūt
bti p̄t sup p̄batū ē. ḡ rc. ¶ Itē lux faciebat vespe et mane ß lux dt augu
nā? formata p̄t dt aug9 sup Genes. et de ei. ß formata fuit ꝑ grām et gloria
/ sed ḡ angli n° grām nec glām habuerūt i p̄n° cdīcōis / q̄ nō essē lapsi ḡ n
¶ Itē si i p̄n° cdīcōis habuerūt cognicōz matutinā. cū demones h̄eant nālia
integra et splēdissima ūmx° ē q̄ ꝑtinet ad cognicōz. ḡ adhc ~~habuerūt~~ habēnt
cognicōz matutinā. ß cognicō matutina ē in vbo / et i tenebris ēēnt. ḡ demons
adhuc haberēt istā cognicōz q̄d ē ḡ aug9 i d° ei di° q̄ dt d° xp̄o q̄ nouit de
mortib9 nō p̄d q̄d ē vita et lumē i cōmutabile. ß p̄ cōa luciß essent ¶ Itē
sic p3 cōtextu vespe p̄cedit mane / ut dr̄ factū ē vespe rc. ḡ cog° vespertina
matutinā ß cog° vespertina sc̄ cōparata i̊ꝝ sic dr̄ sup Genes ad lit li° x°
vbi dt aug9 nisi p̄rius sit q̄d cog°scitur cog°sci nō p̄t. g° cog° matutina p̄t vesp
tina. ḡ° ōz q̄ p̄t p̄q cōparata i̊ꝝ. ḡ nō fuīt data anglis a p̄n°/ eigr̄ q̄sq̄ si
oīa fuīt creata sūt / sepatī angl9 potuit cog°scē res fiendas d° p° cōrūp. p̄nū
fuis si matutina cog° ē gloriosa / quō potuit esse i anglo a suo p̄mordio cū oēs
creati fuerūt. sic aug9 ūmx° velle ad cōsensum et magr° dt mlta ¶ p̄ dt q̄
circa hec diuse sūt oppinōes q̄ cōsurgūt q̄ diuersificare videt aug° i hac
mā ¶ ¶ Credenda sūt attendentes ad vba aug° sup Genes ad lit dicentes q̄ dicunt
·vtēz angli a p̄n° sue creacōis cog° n° habuerūt matutinā facienda ē dist°
vbo. d° ei q̄rit de omnib9 / vl de aliquibus. si de omnib9 sc̄ respondet q̄ nō oms ha
buerūt. lucifer cū nūq̄ habuit cognicōz matutinā / q̄ nūq̄ diuinā lucē

R° 40

S° po

videt in se ipsa, sicut in antecedentibus est monstratum. Si autem queratur de aliquibus per se dicitur quod habuerunt quod fuerunt tunc sunt creati et ad deum per graciam sunt conversi. et in eodem instanti sunt formati et a tenebris divisi, et in eodem res omnes cognoverunt in suo esse et in propria forma, et hoc in ipso verbo cognovit, et si in eodem instanti et fuerunt omnes angelis fuerunt condite, tamen ante ipsorum conversionem et ipsorum ad deum conversione sunt posteriores natura et dignitate. Et ideo dicitur quod angeli in verbo cognoverunt res faciendas et in de ipsis videtur sonare verba augustini in textu libro super genesim ad litteram cum sunt. Item augustinus xi de civitate dei quod ipsi videntur futuri quando ubi eum dicit quod fuerunt mortem inter creacionem et lapsum. et quod ante lapsum nec boni ipsorum fuerunt beatitudinis nec mali miserie nec illi lux nec illi tenebre erat. ¶ Ideo ne sibi contradicere videatur distinguunt

alii cognicionem matutinam. duas cogniciones cum matutinam vocat augustinus cognicionem in verbo sicut verbo autem duas dicunt cognoscere unius perfecte. scilicet speculando et intuendo ipsum verbum et in ipso alia. et hec cognicio facit beatos. ¶ Aliud suspiciendo illuminacionem a verbo et illa suscepcione cognoscere alia. Et hec cognicio fuit angelis innata, quia indidit eis deus omnium species. et lumine eciam super mentes angelorum quo possidet que cognoscere res facta et facienda. Et hec cognicio matutina est de qua loquitur augustinus super genesim ad litteram, et hec fuit in angelis. Et per hoc solvunt contrarietatem ad utramque partem. hac eciam dicunt in demonibus remansisse, sed obscuratam per culpam, et ideo matutinam esse dicendam, et sic distinguunt in cognicione, ita eciam et distinguunt et in luce et in tenebris. ¶ Lux dicitur uno modo dicitur angeli lux per irradiacionem ab illa superna luce

procedentem, in statu nature per quam cognoscunt res in proprio genere cognicione que dicitur vespertina et referunt ad deum et dicitur matutina. Et tenebra per oppositum dicitur ignorancia que ab angelis est expulsa, cum dicuntur repleti fuisse sapiencia. ¶ Aliud dicitur lux ipse angeli per irradiacionem procedentem a prima luce et plenitudinem gracie confirmate sunt gracie qua dicuntur angeli illuminati ut beate sapiencie conveniunt, et in hoc statu dicitur matutina cognicio simpliciter que nunquam fuit nisi in angelis beatis, et diversis modis loquitur augustinus. ¶ Et sic patet responsio ad utramque partem, quia responsio ad primam partem intelligitur de cognicione matutina large dicta primo modo. Responsio vero ad oppositum intelligitur de cognicione matutina simpliciter dicta que scilicet est per gloriam, et hoc convenit est dicere quia dicere quod augustinus dicit contra tamen instabilis modo dicat hoc, modo contrarium, nisi cum distinguatur que dicitur super genesim vite vel contra. Ad omnia vi quod dicit in xi de civitate dei. Quia tamen sit de opinione augustini in productione rerum, quia ita determinat cum aliis sanctis contradicere videatur. Nota est tamen credendum quod tantus homo sibi contradicat, maxime in hiis que non retractat cum quatinus intelligantur verba eius magis standum est in hiis que dicit in xi de civitate dei

¶ Dis xta

ubi loquitur asserendo quam super Gen ad lit ubi ipse non protestatur se loqui asserendo ¶ Sed 2 dicit quod mora angeli fuit inter creationem et lapsum ac per hoc inter glorificationem et creationem et cognitio matutina perfecta sit gloriosa tenendum quod illam non habuerunt a sua conditione ¶ Illa autem verba 9 in quantum aut solvendum est quod illa non habuerunt ipse locutus fuit in quirendo et opinando. Aliter etiam respondendum est per distinctionem ut predictum est / Vel tertio autem ibi sit cognitio vespertina per glorificationem

Secundo queritur circa hoc / et quod sit unde superius super Gen augustinus loquens de superna sicut dicit quod semper est dies in contemplatione incommutabilis veritatis. semper vespere in cognitione creature in se ipsa semper mane quod hanc cognitionem in laudem creatoris ¶ Item cum eadem lux est que faciebat vespere et mane. si ergo lux que facit mane est illuminatio gratie. ergo in hac illuminatione est vespere ergo in statu gratie est cognitio vespertina ¶ Item cognitio vespertina est cognitio rei in proprio genere. sed anima glorificata in proprio genere cognoscit res. ergo habet cognitionem vespertinam ¶ Item anima glorificata sicut apostolus laudat deum quod homo viator. sed homo viator non solum laudat deum in se sua maiestate sed in operibus suorum intersportitate. ergo et anima beatus sed hec laus presupponit cognitionem. ergo etc. ¶ Contra. Gen xxxii super cum xvi ad venerit quod perfectum est euacuabitur quod ex parte est sed cognitio vespertina ideo dicitur vespertina quia tenebris est admixta quod ex parte est sed cognitio vespertina ideo dicitur vespertina quia tenebris est admixta anima autem videt in luce plena ergo etc. ¶ Item cognitio fidei que est per speculum euacuatur adveniente cognitione gratie que consistit in videndo rem eternam / sed cognitio vespertina ideo vespertina est quia in tenebra creature. ergo non stat cum cognitione gratie ¶ Item mane adveniens appellet vespera. et ipsa vespera appellet mane sed in anima beatis non est appellatione. ergo non habet est cognitio matutina qua videt in ipso verbo sine interpollatione. ergo non habet locum in eis vespertina cognitio ¶ Item vespera est per declinationem solis ad occasum sed in anima beatis numquam est approximatio ad occasum sed continuus fulgor et calor lucis eterne. ergo numquam est in eis cognitio vespertina ¶ Contra hoc est quod tam mane quam vespere utrumque importet appropriationem ad noctem et ad tenebras et ab quod vespere utrumque importet approximationem ad noctem et ad tenebras et ab diversitate distantia secunda tam a frigore peccati quam ab ignorantia veri / unde quod non matutina nec vespertina cognitio sit ponenda sed potius meridiana. queritur igitur pro quanto dicatur cognitio matutina et pro quanto vespertina. et quare non possit dici tertia. scilicet cognitio meridiana ¶ Quia hoc querit ad quod pertineat iste cognitiones et de ipsarum ordine et progressione ut sic elucescat harum cognitionum quidditas et natura ¶ Primo ad predictorum intelligentiam est notandum quod sicut dicit augustinus quod creatura quantum de se tenebra est / deus autem lux est / et tenebre in eo non sunt ille sic dicitur in epistola canonica Jo. deus dicitur illustrator a luce predicte super hec tenebrosa / ma

aut et vespera dicunt media inter diem et noctem quasi abscessum et recessum
Intelligendum est quod divina lux illuminans angelicam illuminatione perfecta ad cognitionem
sui facit angelum lucem. et cognitio ipsius dei in se dicitur dies quia pura est lux et
cognitio et non consideratio lux ista angelica per illuminata. Sed cognoscens creaturam
et per quod consistit id quod est tenebra est eius cognitio mane et vespere appellatur
Sed vespera prout cognoscit creaturam in se ipsa. Mane prout ex illa cognitione consur-
git ad laudandum, refert ad cognitionem ipsius quod est in verbo. Unde Augustinus de civitate dei xi
ubi cum scientia creature in comparatione scientie creatoris quodammodo advesperascit. itemque lucescit
et mane fit cum ipsa refertur in laudem dilectionemque creatoris, nec in noctem
vergitur ubi non creator amore creature relinquitur. Unde non oportet quod ad similitudinem
dierum lucis visibilis dicatur ibi mane et vespere per diem esse. Tunc dico est alia
ratio quia ibi vespera non vertitur in noctem. sicut in luce naturali, Alia ratio quia mane
non succedit meridies nec dies vespere, sed totum simul est. Unde Augustinus super Genesim
quo sunt unde habent diem et vesperam et mane, Et per hoc patet quod in angelis est una
cognitio vespertina cum matutina, nec habent successionem ut ordinem temporis. habent tamen or-
dinem dignitatis, quia ut dicit Augustinus de civitate dei xi cognitio creature in se ipsa decoloratior
est quam in dei sapientia cognoscitur. Ad id quod obicitur quod est completa dicendum quod pluri-
bus modis potest esse perfecta in genere suo et si dicatur aliquo modo perfecta. hec est imperfectio
cognitionis in verbo. Vespertina non habet oppositum quia hec imperfectio non venit ex parte
cognoscentis sed ex parte cognoscibilis et ipsius medii. Et per hoc patet sequens de fide
quia ibi est imperfectio ex parte cognoscentis non cogniti. Ad id quod obicitur quod vespera de-
clinat ad occasum et non compatitur mane. dicendum quod verum est in temporalibus ubi est vespera et
mane propter lucis variationem non ibi ubi sunt conversi per angelum ad creaturam et
deum nec est ista diversitas nisi solum ratione diversi modi cognoscendi in quo communis sunt
diversi, non per tamen oppositi. Sed unum famulatur alteri et unum perficit alterum non excludit,
quomodo ergo etiam patet possunt alie questiones. Scilicet in quibus sunt iste questiones qua
[illegible] in libris Augustini in nova questionum, patet etiam quare non dicitur cognitio creature
dies pure meridies sed cognitio dei, quia omnis creatura tenebra. patet etiam quod cognitio ma-
tutina precellit propter pleniorem lucem aliquam claritatem et decorem et alacritatem et per hoc totum
patet [illegible] sunt dubitationes circa litteram. Et quare post diluvium quod dicit beati nunquam fuerunt
qui crediderunt quod fuerunt equaliter ignari fuerunt. Et tamen ad hoc quod aliquis sit bea-
tus non oportet scire omnia sed sufficit deum cognoscere. Item beatitudo non est aliud
quam clara dei visio. Sed ad hoc non requiritur cognitio creaturarum. Dicendum quod ad beati-
tudinem non solum dei visionis requiritur sed perfecte tenere. perfecta autem tentio
non est nisi quod est cum securitate, securitas autem non est nisi cum est securitas de

pmasione. et qr hoc aui habere no potuerunt salte qui lapsi erat qua falsi erat ipos pmasuros ideo bti no fuert. Ad id qd obiic q suff deu cognosce. dd q sufficit. ymo oz eciam pfcte tene. Et qr subiungit q apta et clara visio dei est tota merces / dd e hoc esse ver p ocomitacia. ipo cum aut ni q est e ista apta dei visio qui sit futura pmasionis ctitudo. a p no e, nec in illa pfca btitudo hac aut visione aptam q e facie ad facie no habuerunt aui ante cfirmacoz. ymo sunt dei visione habuerunt et tcione hz aute aliqualem cognoscent et amarent sine ad hec duo habites esset. Iterum qr de hoc qd dt bti esse no potuerunt ut si dapnacois meti erat. Solu ctitudo dapnacois poeq e gira btitud quam pona. g p ctitudo n cfert ad gloiaz. g in ctitudo ullo mo impedit gloiaz pune btitudis pfectaz. Ad 4o. dd qd dicto futo dur pt hri ctitudo, vl in pte affirmatiua ut i pte negatiua et sic ad btitudine oz hre ctitudinez de eius ppetuacoe futura. Ita oz hre ctitudinez de miseria in q futura. Illa cum duo sut aio inseparabilia. ctitudo g dapnacois in q futra cfert ad glaz. et qm inctitudo ea puat ctitudinez v affirmacois sic et vo negacois. illa inctitudo negacois ita repugnat, sic inctitudo pmasiois et sic hz intelligi illud vbu. Ite quid de dispone pfcti. Ad q cum i suffic q notum e pfco 2m nam s eciam 2m graz et gliaz. et 2m graz multiplex gnis pfcois. Iterum qd qre magis accipit duu genus pfcois 2 tpo q 2 rem

[illegible] dd q pfcm dt cplementu sue cplecoe i qua e status stat aut pont i aio dur, a sumpto, a i gnu, si pmu pt e 3 rubz. si gne cature hoc pt dr a i q gdit a deo, et sic hz roz vestigij et ymag hec pfco i omi cat q pducta e ad modu speciu et ordine sibi cpetete. Alio mo i q catu redit in deu et e pfco glie. Et hac vocat mgr pfco 2m naz. qm pondu q e pfco 2m essenciam, et 2m ~~ponderatu~~ pfecpacoz. et hoc dur, ut 2m essenciam ul 2m vo regressu

Ad lectione ad. Sup ordit mgr. qles fci sut ai i qua psst hec aut cdicone. hec 2o intedit age qles fci sut a ausione et qusione. dedu dd hc pt i 3b i pa agit de quisioe et ausioe. i 2a d cfirmacone et obstinacoe i de a ad) qualis fci sut ai sut pausioz et

Ad intelligencias huius ptis i qua qrit ausioz tria qrit. pmo et qr de ausione lucifri qui fuit caput tocius malicie. 2o qrit de ausione mnor ai. 3o de qusione bonor. Circa ad pm duo qrit. pm i vt peccavit pcto supbie. 2m e vtr quid fuit eius appetibile

Quod aut pcavit pcto supbie vr q sic sup i d luc. x. vidcbam sathanam ad glo qm singularitis claus erat ut i eius cape cetera d clacone tuim hi habebat et omis ad in 3a pra dubia ca qusione moniz et post ih 3b dubu 3b determinat et cplurit. pio definit vtr bon gra sit colla ad ho ut efferent gntem. 2o vo vtr mal sit sua ausio imputanda cu graz no habuerit. ibi sdo q aglueda. ibi sdo quiz aut vtr qusio sit incitaua cfirmacois. ibi hec qr pcz tertio : Iterum. Cete ad Incend oib pcto supbia mixta macone ad et 3a tangut i coniunxo. s ausio lucifri ausio alior minor et qusio bonor. a ut intelligencias huius ptis i qua qrit ad

dis. 5ta

Item quia in ente rei invenitur iuvamen omnis peccati superbia, sed primum inter omnia peccata fuit peccatum dyaboli ergo etc. Item augustinus xi super genesim ad litteram: factus est continuo a luce veritatis aversus per superbiam tumidus et sua propria potestatis delectatione corruptus. Item ysidorus de summo bono libro primo capitulo x: mox ut factus est in superbiam erupit et precipitatus de celo est. Item hoc videtur, quia non contingit peccare nisi secundum tria videlicet, aut concupiscentiam carnis, aut concupiscentiam oculorum, aut superbiam vite. Sed primum peccatum non potuit esse carnis concupiscentia, nec potuit esse appetitus divitiarum, quia spiritus istis non indigent. Ergo necesse est quod fuit superbia vite. Item genera peccatorum spiritualium non sunt nisi [illegible] avaritia [illegible] que media inter carnalia et spiritualia, scilicet superbia ira accidia invidia. Sed in ultimis tribus generibus est odium. Ergo ad omne odium oportet ab amore. odium inordinatum causatur ab amore inordinato. Ergo ante ista tria genera oportet ad peccatum spirituale procedere in dyabolo sed hoc non potuit esse nisi superbia ergo etc. Item numquam prius affectus nisi prius fuerit iudicium, numquam fuit iudicium in hiis que sunt de necessitate salutis nisi aliqua operatio sit in ratione. Ergo operatio rationis precedit omnem appetitum, sed operatio non potest esse que precessit peccatum, et non potuit precedere peccatum appetitus. Ergo precessit peccatum presumptionis, sed hoc est peccatum superbie ergo etc. Contra quia primum peccatum fuit omissio videre quia si ipsa deliberasset utrum id esset appetendum numquam peccasset nec aliter vitare poterat ergo tamquam deliberare et ante omisit deliberare quam id appeteret. Ergo ante omisit quam superbiret. Si forte dicatur quod per intellectum deiformem poterat sine deliberatione videre quid faceret. Contra ad hoc quod ipse hoc inspiceret oportuit ipsum considerare circumstantias operis petiti et quia certa sunt intra sed sunt et virtutis finite quod consistit intra [illegible] intra ipsa [illegible] totaliter quietat ad consensum. Ergo necesse habuit deliberare. Item hoc non solvit, quia quamvis esset tamquam vitare peccatum tamquam [illegible] cogitacionem suam ne procederet ad consensum. et hoc numquam consentiret. Ergo ante omisit ergo etc. Item videtur quod peccatum ingratitudinis. Bernardus de gradibus humilitatis: quia ingratitudine bonitati dei a qua condita est et ingratus [illegible] iusticia qua [illegible] non [illegible] non meruit [illegible] audacter culpam omittit. Ergo ante fuit in gratia quam committeret culpam illam superbie. Item hoc videtur quia tenetur quilibet gratias agere de beneficiis cum illa considerat, sed dyabolus consideravit beneficia dei, cum respexerit propriam pulchritudinem et excellentiam, et non egit gratias immo oppositum fecit, quia voluit sibi attribuere quod dei erat ergo etc. Item videtur quod peccatum infidelitatis. quia Anselmus de casu dyaboli et Bernardus de gradibus humilitatis dicunt quod dyabolus non credidit se esse puniendum, sive credidit se non debere puniri, sed qui credit peccatum a deo impunitum relinqui est infidelis. Ergo dyabolus antequam peccaret appetendo peccavit per infidelitatem. Item hoc videtur: dyabolus numquam appetivisset nisi credidisset prius

avaricia

bonu[m] ut p[ro]p[ri]e / s[ed] omnes qui credit c[re]atura[m] posse c[re]are [i]p[s]i c[re]atori c[on]fidelis
s[ed] dya[bo]l[us] ang[e]l[u]s sup[er]biens fuit i[n]fidelis ¶ Item v[idetu]r q[uod] pecc[atu]m curiositatis p[ri]mu[m]
fuit / s[ed] de q[ui]bus [con]similitudine eti[am] temp[or]e p[ro] curiositate a v[er]itate recedit q[uod]
q[uod] p[ro]p[ri]us sp[ec]tectant calo[?] se affectant dilectate et [con]parant p[ro]sup[er]bo se ¶ Item
hoc v[idetu]r r[ati]o[n]e q[uod] curiositatis vicium e[st] diligent[er] r[e]sp[i]cere q[uo]d no[n] lic[et] ap[er]te
s[ed] i[d] no[n] lic[et] intueri q[uo]d no[n] lic[et] [con]cupisci. s[ed] dya[bo]l[us] diligent[er] aspexit q[uo]d sup[er]
se erat / qui dixit i[n] celu[m] ascenda[m] s[ecundu]m m[odu]m [et]c. ¶ Item q[uod] invidia fuit vide[tu]r
Aug[ustinus] de s[an]c[t]a v[ir]ginitate loquens d[e] sup[er]bia et i[n]vidia his duob[us] dya[bo]l[us] dya[bo]l[us] e[st]
s[ed] i[n] p[rim]o pecc[at]o factus e[st] dya[bo]l[us]. e[rgo] fuit p[r]imu[m] sunt i[n]vidia ut sup[er]bia. s[ed] q[uo]d r[ati]o[n]e
sup[er]bia p[r]i[us] et i[n]vidia ¶ Item r[ati]o[n]e inq[ui]ri v[idetu]r / sic q[ua]nto c[ar]itati adhere[n]t
ita ab opp[osi]t[is] averti e[st] odio h[ab]ere ut i[n]vide[re]. e[rgo] cu[m] p[rim]o pecc[at]o dya[bo]l[us] fuit aversus
invidia fuit eius p[r]i[mu]m pecc[atu]m ¶ R[espon]sio. ad h[oc] no[n]du[m] q[uod] aliq[ui] voluer[un]t dic[er]e ad
p[re]d[ic]tas r[ati]o[n]es et auct[oritat]es q[uod] dya[bo]l[us] sit t[em]p[or]e p[er]miserit plurib[us] q[ui]b[us] pecc[atis] v[e]l al-
t[er]i[us] et p[re]d[ic]t[u]r et p[re]d[ic]ta pecc[at]a fuit pecc[atu]m sup[er]bie / ¶ et sic [con]ponit r[ati]o[n]e et b[e]n[e]
r[ati]o[n]e ad o[mn]ia obi[ect]a q[uod] veru[m] [con]cludit, s[ed] hoc r[ati]o[n]e p[ro]p[osit]o nec verum [con]cludit[ur] nec
d[icitu]r n[ec] solvit / q[ui]a cu[m] aff[ectu]s dya[bo]li simplex sit / sic intellect[us], et intellect[us] no[n]
p[otes]t plura simul intellige[re], ut plures cog[nitiones] h[ab]e[re] s[imu]l. nec aff[ectu]s simul et i[n]
eode[m] instanti plura pecca[ta] [com]mitte[re] max[im]e q[uo]d sp[ec]tat o[mn]i[a] ad diversas acc[i]o[n]es f[?]
i[n]fidelitas sup[er]bia et i[n]vidia ¶ Et esto q[uod] n[on] ect[?] no[n] solvit / q[ui]a p[re]d[i]c[t]e r[ati]o[n]es
no[n] t[antu]m p[ro]bat q[uod] p[re]d[ic]ta pecc[at]a [con]comitent[ur] sup[er]bia s[ed] q[uo]d antecedit. ¶ Et al[ite]r e[st]
dic[endu]m e[st] loqui d[e] pecc[at]o q[uan]t[um] ad triplice[m] statu[m]. s[cilicet] q[uan]t[um] ad inchoac[i]o[n]em [con]summac[i]o[n]em et
[con]firmac[i]o[n]em. pecc[atu]m dya[bo]li f[uit] initiatu[m] e[st] p[re]sumpc[i]o[n]e. statu[m] eni[m] ut sua[m] vidit
pulchritudi[n]e[m] p[re]sumpsit. [con]summatu[m] e[st] i[n] ambic[i]o[n]e / q[ui]a p[re]sumens de se appetiit q[uo]d
o[mn]i[n]o sup[ra] se fuit, et ad q[uo]d p[er]venire no[n] potuit / s[ed] [con]summatu[m] e[st] i[n]vidie et adi[?]
aversione, q[ui]a eo quo optine[re] no[n] potuit q[uo]d appetiit i[n]vide[re] cepit. et a[mo]r[?] adi[?]
g[e]n[e]re / et in hoc firmatu[m] e[st] / q[ui]a hoc o[mn]i[n]o ip[su]m a deo sep[ar]avit et p[er]p[etuu]m obstinatu[m]
posuit / sic p[er]f[ec]ta c[ar]itas p[er]fecte deo iungit ¶ Concedende e[st] p[re]d[ic]te r[ati]o[n]es p[ri]me q[uod] sup[er]b[ia]
fuit pecc[atu]m p[ri]mu[m]. n[am] sup[er]bia p[re]sump[ci]o[n]is et tumoris p[r]i[us] fuit q[uam] generac[i]o[n]e sup[er]-
bia ab[er]rac[i]o[n]is p[ri]mu[m] fuit [con]summac[i]o[n]e ¶ Ad. [secundu]m q[uo]d obi[icitu]r d[e] omissio[n]e / no[n]du[m]
q[uod] omissio nec fuit nec potuit esse p[r]i[n]c[ipa]le pecc[atu]m p[ri]mu[m] / q[ui]a omissio
boni venit ex timore male s[u]bditate. et o[mn]is tal[is] timor venit ex amore m[a]-
le i[n]flamate. v[e]l nullus di[m]ittit ad fac[er]e q[uo]d d[e]b[et] nisi ad amet q[uo]d d[e]l[e]c[ta]-
re. ad omittit n[on] ad matutinu[m] q[ui]a amat soporem et q[ui]ete[m] i[n] [lectulo]
l[e]ctulo. hac eade[m] r[ati]o[n]e no[n] potuit p[r]i[us] esse i[n]g[ra]titudo, ut e[st] i[n]vidia. ad
[secundu]m q[uod] no[n] [con]cupis[ce]re dimissio i[n]ducat pecc[atu]m omissio[n]is / [con]tingit eni[m] obmittere

R[espon]sio

2a p[ar]s

3s status pecc[at]i

d[e] pecc[at]o dya[bo]li

v[nde] venit omissio

omissio [con]tingit

contrarium, et tunc non est peccatum obmissionis sed negligentia quedam. Contingit obmittere actum, et hoc dupliciter: ut generaliter, ut specialiter. Generaliter est quando quis contempnit preceptum affirmativum vel negativum. Specialiter quando affirmativum, sicut transgressio quando negativum; unde non obmittit qui non vetat fornicationem, sed qui non honorat parentes. Et 2° quando est actus specialis potest esse actus precipiendus, ut non precipiendus, et non est obmissio peccatum preterquam nisi pactum precipiatur, sicut patet de eo qui tenetur ire ad matutinas, tenetur sic in domo et surgere de lecto, et sic de aliis, et quibus sunt multi actus, una est obmissio. ¶ Addo hoc autem quod sit peccatum ad descendendum esse peccatum omissionis, oportet quod sit obmissio actus non contrarie affirmativi non negativi precipiendus non amicos; sicut autem patet quod non est in proposito quod dyabolus actum principalem aliquem ad quem tenetur non dimisit, sed id appetit quod non debuit, et sic patet brevius de omissione. ¶ Ad id quod obicitur de ingratitudine dico quod ingratitudo potest dici dupliciter: sive negative, ut generaliter, negative quidem quia non est gratus deo ut decet, et sic est contraria omni peccato. Privative qui non tantum non est gratus, immo contrarie movetur, ut puta qui cogitat de beneficio, ut est beneficium et parvipendit beneficium ut benefactorem, et sic est speciale peccatum. ¶ Sic autem non peccavit dyabolus, quod non cogitavit de beneficiis dei in quantum erant dei, sed in quantum erant bona propria eo elatus est. ¶ Ad id quod obicitur de infidelitate dico quod neque peccatum in fidelitate nec curiositatis fuit primum, quod actus sanus et clarus naturalis intellectus non potest in iudicando ut inquirendo nisi prius aliqua claritate minuatur. ¶ Ad id 3° quod obicitur quomodo credit dominus quod ad infidelitatem peccatum duo concurrunt. Oportet enim quod sit consensus voluntatis cum iudicio rationis, si cum aliquis cogitat quod fornicari est bonum, vel cogitat in ratione quod est bonum et non consentit iudicium voluntas non est infidelis ut patet et de dyabolo dico quod non consensit iudicio voluntas, sed est contrarium ut sibi bonum. ¶ Ad id quod obicitur de curiositate dico quod duo faciunt considerationem dici curiosam: scilicet circa actionem prohibitam a philosopho et utilitatis privationem sive mentis occupatione utilitatis nullius consecuto. Unde si dyabolus cogitavit quod recepit suum bonum clarissimum referendo illa in gloriam dei, illa consideratio non esset culpanda nec curiosa dicenda. Quod 2° fuit curiosa quia hoc fuit quod non suum bonum inde eliciunt sed malum abstraxit et presumptionis in erit. Et ita prima non peccavit fuit in presumptione et in consideratione, et sic patet quod quibus in dyabolo fuit curiositas non fuit culpa antecedens presumptionem nec alia, sed adiuncta illi antecedenti. ¶ Ad id quod obicitur ultimo de invidia sed in proposito per verbum Augustini quod non fuit primum peccatum. Tamen Augustinus dicit quod est plus superbie in loco de virginitate, et ita eam precedit, et si non in eodem in spatio temporis tamen in eodem tempore sive more intromissione. Unde licet quinque plus generatione conformiter est superbia, et dyabolus dictus est dyabolus quia deorsum fluxerit, et quo hoc in malicia sua firmatus fuit, et ideo nunc describens perfectam avisionem qualis est in dyabolo, non qualis est in hominibus peccoribus

Ingratitudo est dux

peccatum in fidelitatis

3° ostenditur ... ¶ dicit quia
... hec iniquitas tua non vera mo...tanea sed odio digna est ... dilectissimo et altissimo deo ... semper equari etc.

dicit quod autem est odio habere ut in vide¶ dyabolus cum superbus non valens ascendere sed compulsus descendere odit deum nostrum et invidet excellencie eius

Secundo queritur quid appeciit ipse lucifer ¶ quod appetivit deo parificari ... per ... ubi ... eius ... ascendam in celum ... altissimo sed non ... de celo empireo quia ibi erat ... de celo ... sed in illo non est nisi equalitas ... etc. ¶ Item super ... quod non rapuit glo. quia adam et dyabolus voluerunt rapere divinitatem amiserunt felicitatem ... voluerunt rapere divinitatem ... ad ... ad ... equalitatem ¶ Item quod potest appetibile ... vi ... quia similitudo est appetibilis ... maior similitudo magis et maxima similitudo maxime appetibilis sed similitudo ... est ... valde facile fuit eam appetere eo quod magna esset ... ¶ Item quod potest cogitari delectabile potest appeti sed dyabolus potuit cogitare delectabile esse qualis est deus quia summe delectabile est ... deum ... quod hoc potuerit appetere ¶ Item quod appetiverit ... dyabolus superbia appeciit aliquid quod videtur super se quia hec est ... superbie sed super lucifer ... nichil erat nisi deus ... appeciit divinam celsitudinem ¶ Item lucifer ... similitudinem ... si ... dyabolus ... appeciit ... hanc ... sed ... similitudinem ... non est nisi similitudo equalitatis ... hanc appeciit lucifer ut ... ¶ Contra ... ii adam non est seductus etc. glo. non est credendum quod vir spiritualis mente preditus appetiverit esse sicut deus si non est credendum de homine ... ad hanc sapiencior esset illo angelo ... est de eo ¶ Item ... ideo ... dyaboli non appeciit ad quod non ... nisi si ... sed ... fuisset ... deo ... etc. ¶ Item quod non potest appetibile ... divina ... non potest mente capi ... nullus potest cogitare equalitatem ad deum sed non potest appeti quod non potest intellectu capi ... etc. ¶ Item hoc probat ... si deus non potest cogitari nisi ita solus ut nec ei similis possit cogitari quomodo potuit dyabolus velle quod non potuit cogitare ¶ Item dyabolus non appeciit nisi ad quod venire posse se credidit hoc patet ... pona sedem meam sed nullus nisi demens credere posset ... quod ... posset equari ... cum dyabolus ad ... non esset ... appeciit ¶ Item dyabolus diligebat se super omnia ... non volebat esse aliud quam ille quam erat sed si esset par deo esset aliud quam ille quam erat quia esset deus ...

4° ostenditur excellencius fuit superbia quam excellencia invidie et odii malicia sed non ... dyabolus odit et invidet creaturis ut homini ... invidet ... deo ... creaturis ... sed ... deo se voluit equari etc.

[illegible] iste comme peccatum est per quod ponit ad bonum incommutabile, ergo si diabolus appetiit perfectam [illegible] deo de quo non peccavit, sed peccavit, ergo hoc non appetiit etc.

cum hoc non appeteret non appetiit deo omnino equari. Si tu dicas quod bene appetitur aliquis sine conversione, verum est appetitu deprecationis, sed electivo nullus nisi stultus vult esse abbas de abbatia quin vellet esse monachus. ¶ Post dicendum quod duplex est similitudo dei, scilicet comparancie sive equalitatis et imitacionis. Similitudo imitacionis potest appeti ordinate et inordinate. Ordinate ut appetatur similitudo in hiis que nobis sunt aptitudinibus et divine acceptacioni, [illegible] sunt ~~acceptionum~~ per fides et decores virtutum. ¶ Inordinate vero ut homo appetat id quod non decet, ut quod deo non placet, ut si appetat hominibus preesse, ut se de adversariis vindicare. ¶ Similitudo equalitatis nullo modo potest appeti ~~nisi~~ ordinate, sed aliquo modo est appetibilis, aliquo non, nam omnino dei similitudo non est appetibilis, quia non potest cadere in agnicionem sive in intellectum et ideo nec in appetitum, et si quis fingat non appetit equalitatem sed suam fictionem. ¶ Alio modo est similitudo equalitatis in aliqua condicione ut in divina providencia propria et [illegible] quod potest appeti. ¶ Notandum est ergo quod diabolus quandoque non appetiit similitudinem imitacionis, quandoque non equalitatis, et hoc autem si attendatur appetibile et modum appetendi. ¶ Diabolus enim appetiit alius preesse sua virtute, quod appetiit preesse hoc fuit imitacionis, et hoc quidem angeli habuissent si stetissent. ¶ Sed autem propria auctoritate ita quod sine meritis et sine datore et ita quod nulli subesset, hoc est solius dei, et hoc est comparancie, et ita patet quod appetiit, et patet [illegible] auctoritatum [illegible]. Quod Gregorius dicit quod appetiit esse princeps omnibus ita quod nulli subesset. Bernardus dicit quod appetiit equalitatem potencie. Anselmus quod appetiit preesse sine meritis et omnes verum dicunt, et diverse auctoritates concordant in hoc quod est preesse contra propria auctoritate. ¶ Ad id ergo quod obicitur quod appetiit divinam equalitatem concedendum est in aliquo et cetera [illegible] racionis ad illam partem inducte, quia bene potuit appeti et maxime ab illo qui fuit superbissimus inter omnes creaturas. ¶ Ad aliud tamen obiectum ultro non [illegible] quod quibus licitum esset appetere similitudinem imitacionis, non tamen omnem similitudinem, ut ostensum est. ¶ Ad illa que obiciuntur in contrarium facile est respondere per id quod dictum est. ¶ Ad aliud obicitur de Adam non est simile quia illud gratiam habuit et ille non habuit tantam occasionem offendendi etc. ¶ Ad id quod obicitur de Anselmo [illegible] patet in responso quod verum dicit quod ad ipsum appetibile, non quod ad [illegible] [illegible] appetiit, scilicet quod propria auctoritate preesse. Rationes que probant quod non potest appeti loquuntur de ~~eo~~ omnimoda equalitate, quia si aliquis cogitet deum in generali et cogitet ei similem non cogitat deum sed fingit, ideo non appetit esse similis deo sed fictioni sue. ¶ Ad id quod obicitur quod non appetiit deum [illegible] ille rationes probant quod non appetiit omnes et hoc est verum. ¶ Ad id quod ultimo obicitur quod non peccavit si appetiit similitudinem quia non est conversio ad bonum incommutabile

Similitudo dei est duplex

quod ipse convertit se ad bonum incommutabile ut est deus et ita ut ad commutabile. ac per hoc inordinate et inordinate ad deum converti superbiendo est averti a deo et converti ad se. et hoc probatur quia dyabolus quod dei erat appetebat sibi et ita finaliter ad se convertebatur non ad deum ¶ Et sic patent omnia quesita. 2o loco queritur de aversione maiorum angelorum ¶ circa hoc

Consequenter queruntur duo ¶ primum est quo genere peccati peccaverunt mali angeli ¶ 2m est de comparacione peccati maiorum angelorum ad peccatum luciferi

Circa primum sic proceditur et arguitur quod omnes mali angeli peccaverunt peccato superbie et quod sic videtur. Greg. ij moralium tanto magis homo ad celestia ascendere invidet quanto se a celestibus per immundiciam elacionis deiectos vident licet de demonibus ¶ Item hugo de sancto victore omnes in eadem maliciam consenserunt et unum ordinem prave societatis fecerunt, sed non omnes consenserunt in eandem maliciam, tua malicia dyaboli fuit superbia. ergo omnes consenserunt superbiam, sed nullus in superbia consentit nisi superbus. ergo etc. ¶ Item libido est fundamentum civitatis dyaboli et radix omnis peccati. ergo [illegible] libido [illegible] amor sui amor ad se retinens et amor privatus quia talis dicitur ab amore [illegible] ergo quilibet ad sibi appetit, sed non appetit appetibile [illegible] ergo superbie vite ¶ Item est amor commodi et amor honesti ut vult [illegible] si ergo peccaverunt demones, aut ergo amore commodi, aut honesti, [illegible] habeat commodi, sed non amore honesti ergo commodi. sed hic est amor [illegible] ergo etc. ¶ Contra quod non peccaverunt peccato superbie videtur quia superbie est appetere preesse et non subesse sed mali omnes angeli voluerunt lucifero subesse ergo non superbierunt, minor manifesta est, [illegible] per hug. et magistrum quia [illegible] lucifero consenserunt. ergo voluerunt quod preesset sicut optabat ¶ Item maioris dignitatis et sublimitatis est subesse summo deo, quam minori. ergo deo quam angelo. ergo si superbus appetit quod [illegible] dignitatis si superbierunt potius petierunt subesse deo quam lucifero sed voluerunt a dominio dei discedere [illegible] dominium luciferi ergo etc. ¶ Item aut appetebant sine meritis [illegible] vitanda delacionem, aut propter vitandum laborem, non propter vitandum laborem quia angeli [illegible] sicut nec motor primi mobilis. ergo propter delacionem sed sancti viri vitant dilacionem qui cupiunt dissolvi et esse cum Christo. ergo videtur quod ipsi superbiebant ¶ Responsio dicendum quod planum est [illegible] sanctorum et glosa quod angeli maiores peccato superbie [illegible] tamen in modo superbiendi diversitas est inter doctores ¶ Nam alii [illegible] voluerunt

ad [illegible] dicitur quod omnis superbus appetit aliquam superbam excellenciam si ergo superbierunt aliquid appetererunt si se [illegible] deo ut videtur dicere magister [illegible] quod superbia voluerunt se [illegible] deo, tunc ergo [illegible] habent [illegible] ad hoc [illegible] luciferum ergo [illegible] peccaverunt [illegible] et gloria [illegible] ergo omnis superbus appetit laudem [illegible] et gloriam appetere habitudinem sine meritis non est superbie primo [illegible] etc.

dicē quod superbia eorum fuit in consenciendo superbie luciferi. et consentire super-
bie non potest esse nisi superbientis. sicut et adam dicitur superbisse quia mulieri superbi-
enti consensit ¶ Sed tamen id non videtur probabile. quia angeli minores prius appeti-
verunt alij quam ad bonum quantitabile quod sibi. ¶ Cum unusquisque affectus
maxime sit iuncta sibi. et prius appetat sibi et ordinate quam alij. et si alij
hoc facit ¶ Secunda non propterea est quia angeli minores superbierunt non

2a so

tamen consenciendo sed sibi excellenciam appetendo. et tamen se non extenderunt propter se ad
illud precium sine communis luciferi sublimitate. quam etiam quasi capud et sibi
et illi appetiverunt. et ideo superbierunt ipsi. et superbie eius consenserunt
¶ Et concedende sunt rationes ad hanc partem inducte ¶ Ad intelligentiam obiectorum
in contrarium notandum. quod superbia demonum consonans fuit capiti totius malicie
principi scilicet tenebrarum. [illegible] autem diligenter attendentes suorum naturalium sublimitatem
et excellenciam et pulchritudinem voluerunt per se esse et [illegible] suum auctoritate. hoc
est sine meritis sine ministerio ¶ demones non ei subiecti non sunt ausi
tamen appetere. sed considerantes naturalium sublimitatem voluerunt sub umbra illa
requiescere. ita quod non ministrarent. sed quadam sub illo potirentur voluntaria
libertate quam videbant se non posse habere sub divino dominio. ¶ Cog-
noverunt enim angeli se factos ad [illegible] [illegible] [illegible] et ad acquirendum
premia et ministeria. ¶ In hoc ergo superbierunt quod sine meritis voluerunt
beati esse, et sine ministeriis quiescere, et sine limite propria voluntate im-
plere. et hoc totum est superbire. quamvis non sit tante superbie quante fuit appetere
omnibus precellere et nulli subesse ¶ Hijs visis facile est ad obiecta respondere
¶ Ad id enim quod obicitur quod non superbierunt quia non appetiverunt ¶ dicendum quod quamvis non ap-
petierunt per se esse voluerunt tamen absoluto modo subesse. quia non voluerunt sub
esse illi domino qui precipit solum quod bonum est et [illegible] voluntate. sed ei
qui permittit laxari frenum concupiscentie, et ideo mali homines et superbi [illegible]
potius volunt subesse dyabolo quam deo. Sic potuit esse de angelis ¶ [illegible] fu-
it ideo, quia non cupiebat ei subesse sed subesse eius dominio sine ser-
vicio et ministerio requiescere. et hoc superbie est. et ita patet sequens quod probabat
quod gloriosius est deo subesse verum est secundum veritatem. sed non secundum estimationem superbi
¶ Ad id quod ultimo obicitur tercio quod appetiverunt [illegible] [illegible] ¶ dicendum quod [illegible] aliquo volue-
runt [illegible] deo. in hoc. scilicet quod sine meritis et obsequio voluerunt

esse quieti et beati in se ipsum quod solius dei est proprium. Non tamen adeo volue-
runt presidere ut lucifer, et ideo non adeo peccaverunt. ¶ Aliud dico quod ultra dicit
quod gloria est optinenda cum meritis / Ideo quia superbus magis reputat esse glorio-
siora et non ab alio quam percepta ab alio optinenda. Tum quia deus dedignatur
servire. Tum quia dedignatur ab alio recipere. Et quia angeli voluerunt propria auc-
toritate quiescere. Patet ergo quod in existimacione superbi excellencia apparuerunt non
vera sed falsa. Sed patet quod superbus quam appetit magis gloriam et excellentiam
vanam quam veram. ¶ Et per hoc patet quod queritur quare non appetebat sine me-
ritis dicto quod non quia laboriosum nec quia tarde erat desiderium sed ut le reputa-
bant obsequium et ministerium et hoc superbie est

Secundo queritur de comparatione minorum angelorum ad peccatum luciferi. Et queritur
utrum habeat ordinem ad ipsum et quod habeat ordinem causalitatis
videtur. Apocalipsis xii draco traxit secum tertiam partem stellarum. Sed et magistri expo-
nunt de lucifero et demonibus quod traxit. Ergo alii ideo peccaverunt causa eorum
ergo etc. ¶ Item Iohannes damascenus dicit quod ipse medius est et princeps eius. Sed diabolus est princeps
mediator. Ergo eadem ibi mediacion vocatur omne peccatum. Sed ipse fuit princeps omnis pec-
cati et peccati minorum angelorum. Et ita videtur quod fuit ordo causalitatis ¶ Item quod
ibi ordo temporis et duracionis videtur quia hugo dicit et magister quod peccaverunt per
consenciendo sed non potuerunt consentire peccato lucifer nisi quod precessit prius
et voluit ad id quod requirat consensus ergo etc. ¶ Item hoc videtur quod diabolus fuit aliis
origo sive suggestor sive quo modo persuadendo non potuit suggerere nisi prius quam
apperuit nec etiam demonstrare aliis conceptum suum nec illi consentire nisi
perquam cognoverunt. Ergo in medio inter peccatum diaboli et aliorum cecidit suc-
cessio, vel saltem demonstracio et perceptio et diiudicacio de precepto sed ista
non possunt simul esse. Ergo fuit ibi ordo temporis ¶ Sed contra quod non potuit ibi esse
ordo causalitatis sive occasionis videtur quia statim ut peccavit deformis fuit
ergo cum angeli ante peccatum haberent limpidum visum, si viderunt deformi-
tatem potius debuerunt a peccato retrahi quam ei consentire ut suggerenti
ergo non peccaverunt eius consensu ut suggestione ¶ Item quod non fuit ordo temporis
videtur quia statim ut diabolus peccavit corruit alioquin fuisset dedecus peccatum suum
de celo in specie. Sed omnes simul ceciderunt. Unde damascenus dicit quod simul cum eo
cum lucifero corruit innumera multitudo. Ergo simul tempore omnes peccaverunt ¶ Item
potest obici quod nullus ordo quia boni fuerunt quamquam fuerunt / ita quod non fuit ibi ordo
causalitatis sive suggestionis nec temporis. Si ergo statim diabolus est lapsus

statim boni facti sunt lux et mali tenebre. Ergo sunt non tamen tempore necessarium est
na. ¶ Circa ad hoc quod invenitur ordo ibi fuerit, videtur quod si fuit ordo causalitatis
secundum videtur peccatum aliorum angelorum vehemencius fuit et peccatum hominis quod aliunde habuit in-
medium, quia aliunde habuit occasionem, si non fuit ordo temporis. Ergo videtur quod peccatum
minorum angelorum fuit gravius quia cum non formidaverunt divinum iudicium quod apparuit
contra luciferum ¶ Primo dicendum ad perfectam intelligenciam quod hic tripliciter solet peccatum poni   *convenit*
¶ Secunda cum voluerit dicere quod non fuit ibi nisi ordo duplex scilicet gradu quia maius et quia
excellencius fuit peccatum luciferi, eo quod magis presumpsit, nec tamen fuit prius peccatum
aliorum tempore nec ordine, sed statim in eodem puncto quibus propria voluntate depravati
sunt quo peccaverunt, et quia appetitum habuerunt ad idem, ideo consimiliter et eadem
pena puniti peccaverunt. Et concedunt rationes ad hoc ¶ Aliorum positio fuit quod tamen   *2a positio*
fuit ordo successionis primo causalitatis, ut large dicatur, non tamen ad causam vel sed etiam
ad occasionem non tamen ad perpetrationem sed etiam ad suggestionem non tamen ordo temporis
Et hoc volunt dare per intelligere quod in lucifero sit fuit tempore appetitus et eius expres-
sio, et in angelis fuit preceptio et appetitus, et ita sunt tempore peccaverunt tamen peccatum
diaboli prius fuit aliis videlicet sic quod ponunt simile, per oculum apprehendit durante in oriente
existens in occidente simul fit corruptio et apparet in oculo. Et minor hoc
esse et posse in angelis, et per hoc solvunt obiecta ¶ Tercia positio est quod fuit ibi ordo   *3a positio*
et quantum ad gradum et quantum ad occasionem, et quantum ad durationem. Quantum ad gradum quia peccatum luciferi   *ordo fuit in peccato*
fuit maius quantum ad occasionem quia aliis prefuit quoniam quantum ad durationem quia prius in lucifero   *demonum*
nocere fuit tempore ante esse cognicionem quam peccare, quia non potuit in eodem instanti
hoc cognitionem et progressum ad peccatum cum deordinata affectione, potest in mediis angelis
dicunt fuisse in peccando cum peccaverunt appetendo quod angelus volebat et quomodo
appetendo commodum proprium. Et hec positio videtur intelligibilior. Unde concedo predictas rationes
ad hoc inducte ¶ Ad illud quod obicitur quod deformius fuit statim. Potest dici quod deformius
fuit, sed illa erat intra consciam et ideo non apparuit quia non inclinavit. Vel   *deformitas duplex est*
potest dici quod est deformitas contra naturam et contra voluntatem. Deformitatem contra naturam statim natura consequ-
itur et apparuit quia non movetur nisi uno modo, sed deformitatem voluntatis non potest apparuit
voluntas eo quod ipsa libera est. Et ideo semper placet ei actus illicitus et culpabilis et deformis
nec vincit licet actus displiceat ei nisi in quantum adheret ei aliquo modo iusticie. Et quia angeli quidam
adheserunt iusticie, ideo eis displicuit motus angeli et deformis voluntas ¶ Alii non
non adheserunt ideo in iudicia non perceperunt sed magis ut appetitus boni acceptaverunt
¶ Ad illud quod obicitur quod simul ceciderunt, potest dici quod simul non quia in eodem instanti sed quia repente

de tempore casus

quia in principio temporis, et ibi non potest esse ordo temporis nisi proprie. ¶ Vel aliter
et melius potest dici quod sathanas non statim cecidit ut apparuit, sed postquam
peccatum eius fuit consummatum et confirmatum per odium et invidiam. et postquam
facta est divisio bonorum angelorum a malis, de quorum consortio per sanctificationem statim re-
pulsi sunt. nec valet illud quod obicit de peccati dedecore, quia peccatum suum habuit
penam intra sibi coniunctam. unde sicut homo non statim fuit eiectus de paradiso ut
peccavit, sed tamen statim penam habuit, ita videtur de angelo esse dicendum quod in eodem
instanti cecidit. ¶ Ad illud quod obicitur de bonis angelis, dicendum quod tamen conversionem bonorum
angelorum quam aversionem demonum in peccatum luciferi precessit. ¶ Ita ipse primus super-
bivit et superbia sua ceteris indicavit, et statim quidam adheserunt. plu-
res alii vero restiterunt et adheserunt deo, et simul isti lux, illi tenebre
facti sunt. quamvis ergo simul fuit angelorum conversio et demonum aversio, non tamen simul
cum peccato luciferi. ¶ Ad illud quod ultimo obicitur de convertibilitate vel [illegible]
prima per rationaciones duas deficit. primo quia illa non est sufficiens [illegible] quia peccatum
hominis fuit immediate, sicut infra patebit melius. ¶ 2o quia non est simile, quia ei dia-
bolus dedit occasionem homini, angelis autem malis. homines permittendo et fallendo, sed an-
gelis [illegible] conceptum suum consumendo. unde non dicitur eos temptasse ut primos parentes
¶ 2a pars deficit quia non viderunt eius ruinam nec viderunt divinum iudicium [illegible]
veritatem in ipso quousque peccatum eius fuit consummatum ut prius tactum
est et determinatum. ¶ queritur de conversione bonorum ¶ et circa hoc queruntur duo primo

Consequenter 3o loco ¶ primo queritur de ipsa conversione in comparatione ad finem primo
capitulum ¶ 2o queritur de eadem in comparatione ad principium

Videtur ergo primo quod conversio bonorum angelorum ad deum fuit virtute nature vel
auxilio gratie ¶ Et quod virtute nature videtur primo auctoritate magistri in littera, non indige-
bat angelus gratia per quam iustificaretur. ergo iustus erat [illegible] gratiam sed quia
tamen in rectitudine et ordinate conversi ad fontem omnis iustitie. ergo videtur quod hoc potuerit
angeli sine auxilio gratie ¶ Item 2o [illegible] in 2o de anima intellectus speculativus
sed hoc non est nisi rectitudo est eius naturalis. ergo [illegible] angeli intellectus est
[illegible] et proprie de natura sua erat rectus [illegible] nisi [illegible] conversio
et qui habet caput mentis erectum ad divina. ergo videtur quod hoc habuerit
natura ¶ Item facilius potest quilibet id ad quod naturaliter ordinatur quam id ad quod non or-
dinatur. sed angelus erat ordinatus ad deum magis quam ad aliud, et natura [illegible]

[illegible] naturale est aliam [illegible]
[illegible] ad id quod naturaliter magis diligit, sed angelus naturali dilectione magis diligebat deum quam se [illegible] in predictis [illegible]
quod naturaliter [illegible] ad ipsum. ergo [illegible] in [illegible] conversionis et aversionis nulla est differentia nisi angelos ante [illegible]
incipit esse differentia hec est aversiona et conversione [illegible] et conversio quam gratie in fusio. ergo conversio non potest esse a gratia.
Item si conversio fuisset a gratia et non a natura, ergo illis angelis qui numquam habuerunt gratiam sed sola natura non esset imputan-
dum quod ad deum non sunt conversi. ergo [illegible] essent culpandi nec puniendi quod deo non adheserunt. Ad oppositum est

na in ipso. g° cu sine a q° adiutorio posset qu'ti ad bonu gnuita le et au
ti a deo multo fortis absq auxilio alio pt q'ti ad ipm. Item nale
a aliam q'ti ad id qd nale magis diligit, s3 an'l nali dileccione mag'
diligebat deu q ad cetera ut i predictis e habitu. g° vn° q nale q'ti
ad ipm ¶ Ad oppo'm i ar' p° auct'e et d'uo' siu', auc'te sic agit dt i lit
q'ursio. s' iustos fecit, s3 aufsio i iustos, s3 nichil fact iustu nisi sit
q'itud'. g° q'ursio fuit a gra. p dicas q intelligit de iust'a nali, hec
n'l est, q illa habebat om's an'li a sua origine ¶ Item q'ursio cat'ure
spualis ad deu ut dt aug's e dicit q sol e fulgor, cognicionis et calor
affectionis, s3 q naz lux prodit die, cu g° an'l no pt lux nisi p
informacoe gre ipius p'ptu graciam qua q'tit'ur q'ti'ur ad bonitate
diuina ¶ Item s' e meritu sine gra, sic melius pterbet esse q non
hominis ipsi opus, s3 opus ipsius auctoris acceptat deus s3 an'l i sua q'ursioe
meruerit sic alii i auersione demeruerit. g° ic ¶ Item s' q sola na
la fuisset q'ursio. cu g° in nalibus pcellet lucifer, porum vn° opne esset
q'ursus qua alii. s' g° no fuit q'ursus, no a natura nec fuit illa q'ursio
s3 magis ab auxilio gre ¶ R° ad intelligi'a obiecto' sciendum e qd in q'
sioe ad deu attendi' rectitudo potentie spualis q ad eius mente :—
maxime roue ptis motum, nec pt esse recta nisi actu, ut habitu pt ad
deu q'rsa. Quadmodu i duplex e rectitudo sic duplex e q'ursio, e ei q rectitudo
ne i potitute et penes hac e iusticia originalis, et e recti'do gre et pe
nes hac e iusti'a meritoria quam acceptat indigo p'mu ad retribucoe3 et
na, q videt i ea pulchritudinem gre merito cuius aiaz traducit i sponsam
et opa eius sunt ipsi amabilia. Sic intelligendu e q duplex e q'ursio, q a nali
rectitudine, q e a rectitudine gre, prima potuerunt habere an'li absq gra. et ea
no sine gra ¶ Scd'm i qu' a quo pri° fuit illa q'ursio. dd e q illa q'ursio
fuit meritoria et deo placita, io no potuit esse sine gra. Rursus q q pra
q'ursioe obtinuerunt graciam. g3 ponere q q'ursioe illa i chauit voluntas li
bera, s3 q'ummat gra, et io fuit ibi gra subsequens, no preueniens, gra coo
perans no operans ut dt magr i lit ¶ Concedendu e g° q illa an'lo4 q'ursio
i qua q'firmati sunt no fuit sine gre auxilio ¶ Ad d g° qd dr q non
indigebat angela gra iustificante, dd'm q iustificacoe actus diui' intelligi'

rectitudo duplex

q'ursio duplex

iustificacio actus diui' intellig'

du[plex] acc[eptio] no[n] iusti

e est iustificatio de no[n] iusto facere iustum. Non iustum autem dupliciter accipitur s[cilicet] p[ri]vative et negative. Privative idem est non iustum quod iniustum, et sic iustificatio idem est quod de ipso impio facere pium, et hoc modo non fuit gratia in angelis adhuc effectum. Alio modo dicitur non iustum negative, et sic non fuit dictum non iustum quod habuit in puritate sed quod non habuit iustitiam gratie, et sic fuit in angelis iustificatio per gratiam et ab hac iustitia fuerunt opera eorum meritoria. Ad id quod obicitur quod intellectus fuit in rectitudine ut patet in oppositum, non intelligitur de rectitudine virtualis. Aliud h[abe]n[t] verbum philosophi dicens intelligi ut dicitur fuit rectitudine in virtute eorum ad quam movetur et nos dicimus in theologia sindere[si]m fuit in eis. Si autem intelligatur in virtute eorum que movetur ut deliberatis, falsum est immo, immo concepto ... et ut intelligibili et fantasmate possibilis intellectus poterat in proprie peccatum, sicut forte fecit angelus. Ad id quod facilius fuit qui ad quod ordinatur, dico quod verum fuit de iustitia dominante necessario sed contra conversionem per se et meritoria hoc est proprius in defectu hoc est iustitia, si voluntas illa non cogit. Vel dicendum quod quia non fuit in eorum genere operibus ad potentiam comparatur in equalibus difficultatibus sicut in aliis, non habet veritatem sicut patet in multis exemplis. Ad id quod obicitur de conversione quod per dilectionem, dico quod ut infert proprie conversionem cum ipsa dilectione, quia in sentencia sicut est quedam dilectio que naturalis ut qua desiderat deus ut beatitudo, alia autem a voluntate electiva qua quis optat deo honorem et gloriam, alia a gratuita qua in obsequium divinum captivatur ipsa voluntas tota. Et conversio per appetitum concupiscentie est a natura. Conversio per passionem amicicie a voluntate deliberativa sive electiva. Conversio vero per obsequium divine gratie est ab ipsa gratia et sic patet id o-o-o premium. Et queritur utrum

Secundo queritur de conversione bonorum in comparatione ad eorum conversionem meritoriam quia premium ut precedat. Et quod precedat videtur, Augustinus de correptione et gratia: angeli sancti qui cadentibus aliis steterunt ut illius vite mercedem reciperent meruerunt, si ergo meruerunt recipere meritum precessit receptam mercedem. Item est via ad premium. Sed recto ordine precedit premium via in statu viatoris. Item ipsa dispositio et ... qua premium ergo in angelis fuit meritum ante premium. Item dispositio precedit id ad quod disponit ut tempore et natura. Sed gratia est dispositio ad gloriam ergo si deus dedit angelis gratiam qua posset mereri et gloriam quam sibi beati prius habuerunt gratiam quam gloriam. Sed gratia quando venit licet ... in actu debito facit illud esse meritorium ergo si ... in ipsis gratie et glorie erat in actu, ergo prius habuit motum meritorium quam gloriosum.

---

o-o-o

Ad id quod obicitur quod in nullo differebat, dico quod illud concludit quod gratia non inchoavit, sed non concludit quin consumavit ut consumaverit, et hoc est verum.

Ad id quod obicitur quod non esset imputandum malis si conversio esset a gratia, dico quod falsum est quia si vellent poterant et non autem, sed nolebant et ideo aversio eorum imputatur in culpam.

de dilectione triplici

de conversione triplici

¶ Item propter impossibile videtur quia deus dedit angelis gloriam aut quia digni aut indignis si indignis iniuste et inordinate fecit quod est impossibile. Ergo dedit dignis, sed nullus est dignus corona nisi per merita. Ergo etc. ¶ Item si premium precedit meritum quero quid est illud meritum, aut quantum ad actum contemplacionis aut ministerii. Non contemplacionis, quia tunc omnes beati mererentur. Si quantum ad actum ministerii, tunc videtur quod prius non esset, hoc angelus non posset mereri, quod nunc esset beatificatus quod falsum est plane. ¶ Contra hoc est quod magister dicit in littera quod sibi magis placet quod meretur iam habitum. ¶ Item ratione angeli dum ministrant nobis ad meritum est eis cum magna caritate et liberalitate nobis condescendant et ministerium non sit actus comprehensoris sed viatoris potius. Ergo nunc merentur habitum vel habendum, si habitum, hoc est impossibile quia meritum precedit premium, si habendum tunc ergo cum merentur [...] beatitudinem non sunt beati, si aliud quam beatitudinem ergo non est meritum eorum perfectum nec verum. ¶ Item quia sicut meretur eorum spes que differtur affligit animam, videtur quod tale meritum id est vel rei habende non posset stare in statu beatitudinis. ¶ Item magna premia non debent dari sine magnis meritis et magna merita non sunt sine magnis obsequiis. Ergo cum angeli magna premia habeant et magna obsequia non precesserunt in quibus meruerunt, ergo debent sequi. ¶ Responsio dicendum quod circa hoc scilicet dictum magistri duplex fuit opinio. ¶ Quidam enim dixerunt quod in angelis premium precedit meritum. ¶ Et huius opinionis fuit magister, et ad hoc ponendum moti sunt rationabiliter et quantum ad motivum et quantum ad motum, quantum ad motivum quia cum intellexerunt quod non est meritum sine gratia, ut magnum meritum ubi non est magnum obsequium vel etiam angelis propter necessitatem voluntatis et idoneitatis simul in donacione dare gratiam et gloriam dixerunt quod in angelis meritum non potuit precedere premium, meritum inquam condigni sed solum si quod precedit hoc est meritum congrui sed sequitur meritum condigni. Hoc etiam ad hoc ponendum instigavit quod meritum rei habende sonat indigentiam, que non videtur posse stare in gloria. Modum autem huius meriti satis advertere possumus in militibus qui bene pugnando merentur equum ante merita datum. ¶ Hec opinio communis est et satis probabilis. Tamen contra ea hec sunt adversativa que opponendo tacta sunt. Propter quod fuit alia opinio et posita quod in angelis meritum precessit premium non tempore sed natura. ¶ Et rationem huius assignant, quia gratia naturaliter precedit gloriam et gratia cum invenit motum in habere ordinatum facit meritorium et per consequens meritum est condignum gratie non est condignum [...] opinionum

Contra

A quo [...] plus dat deus plus exigit a creatura, sed magnis bonis virtutis dedit angelis quam homini. Ergo et maiora obsequia requirit, sed homo non glorificatur nisi per multos labores. Ergo et angeli in terra sua operibus debent glorificari, sed opera non precesserunt sed post motum affectionis. Ergo debent sequi.

Responsio

2a positio

Dis[tinctio] q[ui]nta

oc[tav]o Ad .i.[m] q[uo]d obi[icitur] de q[ues]t[io]ne · d[icendu]m q[uod] ho[mo] no[n] ita cito me[ruit] nec [sicut] ang[e]l[us] q[ui]a t[em]p[u]s me[ri]ti h[abet] diu[tur]nius et q[ui]a no[n] est s[ta]t[us] s[ed] h[oc] melius patebit infra di[stinctione] vij[ma] xx[ª]

Ideo cu[m] a[n]g[e]l[i]s data sit p[er]fecta g[rati]a · et h[ec] a[utem] no[n] s[un]t cooperatu cooperat[ione]m g[rati]e p[er] q[uo]d i[n] sua co[n]u[er]sione suffi[cienter] meruerunt glorificat[ionem] Et hec po[sitio] p[ro]b[abi]lior e[st] et melius h[abet] fundam[en]tu[m] q[uia] meritu[m] r[e]quirit et funda[tur] i[n] p[er]fectione volu[n]tatis no[n] i[n] multitudi[n]e op[er]um / hanc q[ui]dem tenent moderni doctores Ideo h[ec] t[e]n[e]nd[um] e[st] ¶ Ad .i.[m] q[uo]d obi[icitur] de m[a]g[ist]ro · d[icendu]m q[uod] in hac op[inion]e s[ic] et i[n] plurib[us] aliis no[n] assentitur ei ¶ Ad illud q[uo]d obi[icitur] q[uod] meru[er]u[n]t · d[icendu]m q[uod] e[st] p[re]miu[m] s[ubst]a[n]tiale et hoc meruerunt p[er] co[n]u[er]sio[n]e[m] sui in deu[m] / et e[st] p[re]miu[m] accide[n]tale · et hoc meru[eru]nt p[er] ministeriu[m] q[uo]d faciunt ho[minibus] et q[uia] accidit b[ea]titudini · io s[i]ne tali p[re]mio cu[m] eq[ui]ualentia potest stare b[ea]titudo nec affligu[n]t[ur] q[ua]ndo [con]templatio p[er]t[inet] a[d] b[ea]t[itu]d[inem] 2e stole p[er]fectione · et adhuc minus q[ui]a minus i[n]clina[n]t ¶ Ad .i.[m] q[uo]d obi[icitur] q[uod] mag[na] p[re]mia [re]quirunt magna merita · d[icendu]m q[uod] magnitudo meriti no[n] co[n]sistit i[n] ope[re] ext[er]iori p[ri]n[cipalite]r s[ed] in i[n]teriori · vn[de] s[ic]ut d[icit] aug[ustinus] mult[u]m peccauit p[ro]pt[er] magnitudi[n]e[m] voluntatis et s[ecundu]m [quod] v[ide]t[ur] [con]t[ra]riu[m] fi[e]r[e]t s[ic] e[ss]et e[con]t[ra]rio multu[m] meruerunt a[n]g[e]li oc[tav]o

In p[ar]te ista s[un]t dubitacio[n]es c[ir]ca l[itte]ram ¶ Et p[ri]mo q[ueritur] de ho[c] q[uo]d d[icit] aut[em] e[st] odio h[abe]re ut inuide[re] ¶ [Con]tra nullus [con]t[r]a[ri]a p[otes]t odisse d[eu]m cu[m] o[mn]is i[n]t[er] appetat su[m]mu[m] bo[num] · ergo an[gelu]s 2 hoc q[uod] nullus dicat[ur] ¶ P[ro] so[lutione] d[icendu]m q[uod] m[a]g[iste]r no[n] diffinit hic [con]ue[rsione]m au[er]sione[m] s[ed] au[er]sione[m] [con]su[m]mata[m] i[n] q[ua] est obstinatio et rebellio [contra] deu[m] q[ue] fuit i[n] dya[bol]o q[uia] q[ui]a vid[e]t se no[n] posse [con]sequi q[uo]d ab[ebat] ¶ Ad .i.[m] ergo q[uo]d di[citur] q[uod] nullus [con]t[r]a[ri]a p[otes]t odisse d[eu]m · d[icendu]m q[uod] aug[ustinus] i[bi]d[em] retractat al[iqu]am v[er]itate[m] a q[u]o[ddam] s[ed] i[n]dubiu[m] s[ic] i[n]telligi[tu]r de deo i[n] q[uantu]m e[st] su[m]mu[m] bonu[m] ad q[uo]d p[ar]ticipandu[m] facta e[st] c[re]atura rac[i]onalis · vn[de] c[u]m q[u]is appetat b[ea]tifica[ri] magis b[ea]titudi[n]is odit [a]u[tem] i[n] q[uan]t[um] [con]tingit [con]sid[er]a[re] deu[m] ut iustu[m] pone[n]te[m] leges et infligente[m] penas sic multi odiu[n]t q[ui] l[eg]i[bus] [sub]s[un]t [et] p[re]ccant in sp[iritu]m s[an]c[tu]m ¶ It[e]r[um] q[ueritur] d[e] ho[c] q[uo]d d[icit] q[uod] data e[st] g[rati]a a[n]g[e]lis cooperans ¶ [Con]tra g[rati]a cooperans e[st] subseque[n]s [sicut] [d]i[ci]t[ur] op[er]ans / s[ed] no[n] habu[er]unt op[er]ante[m] ut dic[tu]m e[st] · ergo nec cooperante[m] ¶ P[ro] so[lutione] d[icendu]m q[uod] e[a]de[m] g[rati]a d[icitu]r op[er]ans et cooperans rac[i]one diu[er]sor[um] effectuu[m] / et ideo d[ic]u[n]t no[n] habere g[rati]am cooperante[m] q[ui]a no[n] habuerunt g[rati]am iustificante[m] volu[n]tate[m] h[abuerun]t t[ame]n i[n] p[ro]p[ri]a e[a]de[m] g[rati]am ut adiuuante[m] in bona op[er]ac[i]o[n]e · et ista effic[aci]a sunt sep[ar]abiles ¶ Ad hoc ergo q[uo]d di[citur] q[uod] illa e[st] p[re]ueniens ¶ d[icendu]m q[uod] p[re]ueniens no[n] di[citur] r[aci]one g[rati]e subseque[n]tis / s[ed] r[aci]o[n]e volu[n]tatis ¶ vel d[icendu]m q[uod] ille di[cti] sunt p[rou]t habet esse in h[ominibus] a[utem] lapso · s[cilicet] ho[min]is · et io no[n] h[abe]nt locu[m] i[n] a[n]g[e]lis

¶ Dis[tinctio] s[ex]ta

Preterea sc[ien]d[u]m est · v[b]i sup[ra] eg[it] m[a]g[iste]r de au[er]sio[n]e et [con]u[er]sio[n]e a[n]g[e]lor[um]

Dis[tinctio] octava de lapsu sive ruina angelorum

In hac parte agit de lapsu sive ruina malorum. et dividitur hec pars in 2.
In prima declarat veritatem In 2a removet dubitacionem ibi Solvitur autem queritur. Prima pars 3s
In prima declarat unde ceciderunt 2o ubi et in quem locum id est et tante superbie 3o qualem ibi
habent ordinem placuit ibi et sicut intellectus [illegible]. sit. pars 2a habet tres In prima movet questionem
de unitate loci quantum ad angelos minores 2o quantum ad luciferum 3o concludit et quasi
quodammodo inter nos et nunc adversarium. post facit ibi Solvitur autem queritur. 2a id est
de lucifero autem 3a id est aliis quoque et sub. prima in hac distinctione de tractatu unde angeli
corruerunt et deinde quis locus post ruinam et quis ordo in loco et officio

Ad intelligentiam eorum que in hoc loco dicuntur de lapsu angelorum 3a movenda questio-
da. primum est de quo ordine et dignitate ceciderunt 2m est in quid ceciderunt
3m est de ordine prelacionis eorum post casum. Circa primum duo queruntur primo quis de quo ordine
fuit lucifer. 2o de quo ordine lapsi sunt minores angeli

Queritur ergo primo de quo ordine fuit lucifer et quod fuit de supremo hoc ordine. Job xl. Ipse
est principium viarum dei Sed non est ordine nature ergo ordine dignitatis Sed fuit excellens
inter creaturas ceteras. ergo et inter angelos. Item Gregorius in xxxii moralium tractans illud e-
zechielis Tu cherub extentus et protegens etc. quia comparatione claritatis sue ceterorum
claritatem obumbrasse creditur. Non ipse extentus et protegens perhibetur loquitur de lucifero
Gregorius etc. Item ibidem dicit ceteris agminibus angelorum prelatus eorum claritatem transcendit
ex eorum comparatione clarior fuit. et iterum in eodem libro Illa supernarum virtutum precelsa alti-
tudinis agmina in leticie eterne viriditate plantata [illegible] excelsa fuerunt huic
tamen non prelata sunt nec coequata Item vocatur lucifer appetiit atque possessit et addit
se posse optime [illegible]. Sed hoc non est probabile nisi vidisset se omnibus prelatum
ergo fuit de supremo ordine. Item peccatum eius maximum fuit inter peccata omnium angelorum. primo
omnium creaturarum. Sed tanto maius est vicium quanto in nobiliori natura. ergo si maximum peccatum
habuit omnium aliorum. ergo quantum ad naturam ceteris altior fuit. Contra quod ezechielis xxviii dicitur ad lu- Nota
ciferum tu cherub. sic exponit gregorius. Sed supremus ordo non est ordo cherubin. Sed sera-
phin. sicut vult dyonisius. ergo non fuit de supremo ordine. Item damascenus ii libro iiii capitulo ex hiis
angelicis virtutibus que preerat terrestri ordini. i. cui qui circa terrena est ordinibus et
terrestre custodia a deo commissa erat [illegible] sine elacione superius est. ergo lucifer secundum da-
mascenum fuit de infimo ordine. Item si ipse fuit supremus ergo magis dei fervens
ergo magis ad peccatum inhabilis. ergo non peccavit et si peccavit non ita profunde sicut
alii ut videtur. Item si supremus inter omnes angelos ergo inter omnes creaturas nobilior ergo magis
a deo dilectus quia diligit omnia que fecit. ergo cum secundum [illegible] sint duo [illegible] communiter non videtur
probabile quod [illegible] permisit ruere. Respondeo dicendum quod sicut testantur auctoritates sacre scripture et sanctorum Respondeo
lucifer valde excellens fuit et si stetisset in supremo collocatus fuisset tamen ad hoc certum

Ad rones

ydoneitate competente nature sic etiam prohibet infra dicto ordini consumata non
competente gratie dispositione competente nature. Non concedo sed rones ad hoc inducte.
Ad illud vero quod obicitur de cherub. dicendum quod seraphin importat medium et hoc in caritatem
aut aut lux a sua conditione habuit plenitudinem scientie. Sed seraphin non habuit incen-
dium caritatis nisi a gratia. et quod cherubin dicitur plenitudo scientie. Sed seraphin incendium cari-
tatis. hinc est quod dicitur cherub, non seraph. et hoc non ideo quod esset de ordine cherubin
sed quia habebat habitum illi ordini convenientem. non sic habitum convenientem ordini
seraphin. comparatus ad illud esset superata. Ad illud quod obicitur quod erat terrestris ordinis
quod damascenus hoc dicit propter ad minus administrationem que terre erat ei commissa quantum ad actionem mi-
nisterii et quod actus ministerii omnibus aliquo modo competit quod non sic infra prohibet quod ordo sit ad-
ministrorum spirituum. ideo quod alibi non habetur quod angelus ille fuerit de ordine infimo sed summo esse potuit
de supremo et preside terrenorum ministeriis. Et tunc est, contra angelus est contempla-
tiuus qui magis per administrativam cum deficit. et ideo quod viris contemplativa attendi-
tur in contemplatione ad superius. Sed administrativa in comparatione ad inferiorem. et quia angelus superior
in comparatione ad superiorem. Sed administrativa in comparatione ad inferiorem. Et quia angelus super

Ad 2m

occasione peccandi considerando suam excellentiam respectu inferiorum ideo ... illa vim cum
deficit. Unde augustinus dicit quod considerando angelus peccando fuit ... non considerans ...
deficit. ... sic ... prelatione constitutus et ... sublime ...
... considerauit ... et ... ab ... non deuatus ...
... Ad illud quod obicitur quod non fuit habilis ad peccandum. dicendum quod verum est. alius volu-
bilis in anima omnibus liber erat et vertibilis et ideo sed omni puritate poterat ...
tas in angelis omnibus liberi erat et vertibilis et ideo sed omni puritate poterat

De peccato

volebat inclinari. et hinc est quod ille ... peccauit. Non ad peccatum non ...
necessitas puritatis. Sed vertibilitas. ut peccatum intendi compuritate. Sed magis quod
... et donorum dignitate et ... profunditate et quod alior erat in ...
profundius et quod ferventior non admalum sic ... ferum et in ... Ad illud
pro ... incredibile quod deus nobilissimam creaturam suam sic ... permitteret. dicendum quod mirum
in hoc dei misericordia ostenditur ... in ... ut ordinem ... ut
... ut peccatum ... ideo ... ut ... peccatum ... reputauit ...
... quod ... nostram diuine ... angelis nobilissimo ... hoc ...
... plasmauit et decorauit de quo nobis ... apposuit et ...
tendit ut ad destruendum ... de quo ... peccatum et maxime superbia quod ... ...
dis nobilissima omnium creaturarum ... et ... damnata et ...
... et ... adam et tota posteritas usque ad finem mundi ... mortalis et ...
... penalitati ... et nisi deus ... nobis ... quod ... fuissent ...
... efficacissimo ... ... in ... manus dei ...

cum deus non pepercit nobilissimo angelo superbienti quid erit vilissimo cineri
et abiectissimo in altum se extollenti cum iacere debeat in cinere et aliquando in
ipso sterquilinio   ordine lapsi sunt minores angeli. et quod de omnibus verum hugo

Secundo queritur de quibus de qualibus ordinibus angeli qui ceciderunt. Circa istorum primo dicit in omelia super
Ecclesiaste quod ad omnes angelorum ordines aliqui homines assumuntur. Sed hoc non est nisi ad
restauracionem ruine angelorum. ergo de qualibus aliqui corruerunt. Item probatum est quod lu-
cifer fuit de supremo ordine. ergo si de illo ceciderunt verisimile quod multo fortius de aliis. Item
omnes angelorum ordines procurant hominum salutem. unde omnes sunt administratorii spiritus
generaliter quod omnibus ordinibus suo modo homines respiciunt obsequium ut imitari caritatem
solarium. Sed sicut angeli convenerunt hominibus ministerio. ita homines angelorum corum lapsum su-
pplendo. ergo quilibet ordo habuit ruinam. Sed contra in pe. in deus angelis peccantibus non pe-
percit. ergo omnes labentes sunt de infimo ordine. quia infimus ordo angelorum nominatur angelorum
ut infra patebit. Item apostolus nominat demones ephesios vltimo principatus potestates
et diversa nomina angelorum dicit de demonibus qui nominantur sunt principatus et virtutes. ergo videtur
quod de hiis omnibus multi ceciderunt. aliquis ceciderunt tamen non possumus probari per scripturam
ullo modo est asserendum. Item angeli eiusdem ordinis sunt similes in natura. Sed qui sunt similes
in natura. similiores sunt in affectionibus quia omne animal ad sibi simile copulabitur et
similes sunt in affectionibus. similiores sunt in moribus. et qui similes sunt in moribus similes
sunt in bonitate et malicia. ergo probabiliter videtur ponendum quod de aliquo ordine steterunt
aliqui omnes per quos. et si ruerunt aliqui omnes de illo ordine. Contrarium est ponendum quod de
omnibus ordinibus aliqui ruerunt aliqui steterunt. Respondeo dicendum quod circa hoc quidam dicunt et acci-
piunt per scripturam de omnibus ordinibus aliqui lapsi sunt et hoc expresse dicit hugo. et co-
mparandum est ei de supremo ordine aliquis fuit amplius ut lucifer. Concedendum est quod omnes
senserunt aliquam ruinam. Ad id ergo quod obicitur quod omnes dicuntur angeli dicendum quod angelus
quia est nomen officii quod est mitti convenit omnibus ut patebit infra. Apparet tamen in ferioris
ordinis de quo frequencius mittuntur aliqui et ideo beatus petrus generali generaliter loquens comprehendit
omnes. Ad id quod obicitur quod scriptura non nominat omnia nomina. Dicendum quod sicut in malis adam
sunt quamvis non vocata quarta sunt malis per adulterium furtum homicidium et ita
in bonis quedam sunt quamvis non vocata quarta sunt bono ut per apostolum quia dicit caritatis
mendicium et bonum quia dicit pacem ubi deus requiescit ad iudicandum. et ideo nomina
horum ordinum demonibus non attribuuntur quoniam ipsi quos nominat dispositi esse ad hos ordines
sunt ad actus tamen nomina illorum tenent quia quia sunt bonis et malis ut sunt principatus et
potestates. Ad id quod obicitur de amore similitudinis. dicendum quod id locum in amore natu-

nota 67
Ro

¶ De 5ta [parte] de lapsu Angelorum in quem ceciderunt

In amore vero electus cibi quem faciunt 2m [secundum] dominium voluntatis non habet … nisi medica occidit filium. et plus odit homo hominem quam serpentem. frequenter ei maior est discordia voluntatum et quia lapsus et status fuit in voluntate electiva non valet idem non habet hic locum

Consequenter quinto videndum est ad lapsum in quem ceciderunt ¶ Primo videlicet in infernale supplicium quantum ad locum ¶ Secundo videlicet in infernale supplicium

Quod autem ciderent in locum infernalem videtur quia casus tanto profundior quanto excellentior. sed ipsi ciderunt de loco altissimo ut de empireo ergo detrusi sunt in locum infimum et in infernum ¶ Item angelis sanctis propter mundiciam et lucis capacitatem debetur locus mundissimus et lucidissimus scilicet empireum. ergo a contrario demonibus immundis et obtenebratis debetur locus tenebrosissimus et immundus. sed iste est locus infernus subterraneus qui dicitur infernus ergo etc. ¶ Item homines mali post mortem statim descendunt in infernum secundum dictum Job xxi ducunt in bonis dies suos et in puncto ad inferna descendunt, sed cum hec sit angelicus casus quam hominis mors. ergo statim ciderunt in locum infernalem ¶ Si tu dicas quod sunt relicti extra infernum ad maiorem exercitationem

Contra homo de se pronus est sufficienter ad malum et patet sunt exercitationes a passionibus. ergo videtur superflue exercitationes demonum et ipsi deus hoc permittit videtur inutile deus agere ¶ Contra epistola ii ad ephesios ambulastis secundum principem potestatis aeris huius qui dominatur … contra … non valet. ergo potestas demonibus maxime est in hoc aere … est … et … ergo etc. ¶ Item … est quod diabolus nos temptat et temptavit christum ut dicitur … de nobis aut non tamen … ubi opera et etiam nos opera. ergo etc. ¶ Item in inferno nulla … qui descendit in infernum nunquam ascendat. ergo si demones deiecti essent in infernum nequaquam possent ad nos venire. sed veniunt. ergo ad infernum nunquam descenderunt.

¶ Respondeo dicendum quod sicut habet … locus demonum post lapsum in … est locus subterraneus qui vocatur infernum, sed aer caliginosus in quo … demonum multitudo inhabitat, videlicet aut aliquid detrusi sunt ut sint in inferno … ego nescio nec invenio a sanctis determinatum, hoc autem … ad torquendas animas … ut … maledictionibus officia … in hoc aere … ¶ … sicut dicit augustinus … nos malos … quibus … divina dispositio hoc exigit ut etiam de … angelis … electorum … et … cum … malorum … voluntatibus …

cos detrusit in infernum. sed locum dedit aptum ipsis demonibus tum quantum ad statum
peccati tum quantum ad statum certaminis pro nobis. Ver. cum caliginosi sunt caligine quenit
tenebrositati culpe. sed propter mobilitatem et subtilitatem quenit velocitati angelice. vnde
sicut aliquibus venit scilicet spiritibus est superbie et superbe contra nos voluit sicut iniuste. ¶ Vnde de hoc quod dicitur
quod de altissimo in profundissimum. dicendum quod verum concludet quod eis omnino est attributum quod demeru
erunt. sed deus non statim ponuit sed simul cum hominibus eos illuc compertat. propter quod eis
ipsi pro paucitate in peccatum. ¶ Vnde ad id quod dicitur quod augustinus dicitur de locis altissimis
dicendum quod quamuis sit eis debitus non tamen ibi sit. sed et contra nos ad complendum suum ministe
rium. dico quod quamuis locus infimus et vilissimus sit demonibus debitus tamen eis differtur
propter nostrum certamen ¶ Vnde ad 3m dicendum quod licet non sit omnino sed solum quantum ad statum in penitencia
quo ad statum demeritum et certaminis non est sicut in infra melius patebit. dicitur enim
non est deputatum ad ministerium sicut angeli ¶ Vnde ad vltimum dicendum quod licet non summo misericordia super
exaltat iudicium. quod cum fomite dat pusillanimitatem ¶ sed demoni dat bonum
angelum et super hoc dat suam graciam et spiritum. scilicet suum qui vincit omnes potestates
quod neque mors neque vita neque principatus neque potestates poterunt separare a caritate dei
vnde ille amor est adiutorium specialiter omnibus et omnia vincens propter hoc ut habet
dicendum quod bonus in fin[illegible] perfecte dat deus stimulos suos angelum sathane qui eos
colaphizet sicut colaphizauit paulum ¶ supplicium. Iterum. scilicet tenuitur voluntas

Secundo queritur hic vtrum carcer dicatur infernale et vtrum sit. ¶ Et quod sic videtur per id
Iacobi iii inflammata a gehenna. glossa gehenna est duas propter quod facta est
sicut cum gehenna quod ardet sicut duas vtriusque sicut vbi et ad et subtiliter perfert s.
ad tormenta flammarum ¶ Item videtur ratione quod sicut anime quamuis corpus non sint a
ministerio absoluti tamen tempore ministerii habent penam suam quiescentis. scilicet beatam visionem
ergo pari ratione demones penam infernalem ¶ Item videtur a minori quod cum gaudium et
compertum de iuste omnia poderatur peccatum angelicum quam humanum. sed homo decedens
in peccato sine aliquo interuallo statim punitur pena gehennali et in tedio. ergo multo fortius
videtur de angelis malis ¶ Item in peccato duo sunt auersio et conuersio et vtrique
respondet sua pena. scilicet carentia visionis auersioni et afflictio ignis conuersioni
sed statim ut peccauit amisit irremediabiliter visionem et punitur in carentia
visionis. ergo pari ratione pena afflictionis. sed hec est pena illa ignis ergo ¶ Item contra
sunt dicit. Ihesu fili dei ut quid venisti ante tempus torquere nos. ergo angeli non dum
torquebantur ¶ Item si puniretur pena ignis malus cum ille agat in passibilem et compatiens
pati. ergo cum duas corporali obsidet a quo si precium fert ignem videtur quod eam totum comburat
nisi virtute ignis spiritualiter expurgat. sed non est illi ponendum miraculum. ergo et ¶ Item

ad rome

quod dicitur de quibusdam moribus
per mortem et [illegible]

scilicet quod deus in misericordia
agit cum homine

Ad 3m arta

si ita torquerentur igne materiali eo quod ille ignis sit pena afflictiva non delectaret eos in peccato hominis puniendi et perficiendo de quibus peccaverunt. Sed cum multi hoc desiderent, non videtur esse probabile. Item si torquerentur igne materiali cum non sint nisi tres species: carbo, flamma et lux. Quod non sit lux constat, quia non affligit; nec detinet eos secum facere lucem. Sed et flamma et carbone fruerentur et staret lux...

[margin:] 1a opinio

Ad 1m dicendum quod circa hoc sunt due opiniones diverse doctorum. Quidam enim intelligentes supra gloriam et attendentes ultionem divine iusticie puniendi rigore dicunt demones ubique sunt puniri supplicio ignis materialis, licet minus intense quam post utramque damnationem. Et cum hac non potest intelligi quod igne cruciati ubique secum circumferant ut habeant corpora alligata, coguntur ponere quod demones a primo lapsu primo habuerunt sibi apta corpora in quibus puniuntur et in aliis circumferrent quasi ergastulum materiale incendium quocumque distinentur pro felicitatibus, ubicumque circumfert ardorem in quolibet loco pena. Sed quia istud est difficile sustinere quod demones habeant corpora inseparabiliter unita sicut inferius melius apparebit, et ideo non videtur aliter puniri tamen quam tribus eius. Tamen etiam quia intenti sunt mala facere et mala multiplicare.

[margin:] 2a opinio

Alia est opinio quod demonibus differtur pena ignis usque post iudicium, tum ut eorum operatio non obmittatur, tum etiam ut divina misericordia ostendatur, quasi sustinere raptam nec aptam in intelligendo in nostra patientia usque in diem quo iustitia omnibus et fructum ad intentionem suam. Et hec harum opinionum sit verior non hoc tamen quod ultimo dicta sit est verior et probabilior. Ad 2m quod obicitur de glosa dicendum quod pena... per quam intelligit de flamma ignis materialis, sed de flammis... s. invidie et odii quibus etiam torquentur. Ad 3m quod obicitur de auribus hominum dicendum quod non est simile quia deus pronior est ad misericordiam quam ad condempnandum. Item quia in statu gratie non impediuntur eorum gloria sed expedit. Sed pena omnino retrahit malos ab operatione. Ad 4m obicitur de dampnatis hominibus dicendum quod non est simile quia dampnati sunt extra statum meriti et ideo non oportet quod differatur supplicium, non sic demones quia demereri possunt in futuro melius patebit. Ad ultimum dicendum quod non est simile quia nec poterit stare cum culpa vel inseparabilis pena a culpa... sed hic est de pena afflictiva.

[margin:] 3a obiectio de aversione

Consequenter tertio loco queritur quantum ad duo. Primo utrum sit inter eos ordinum distinctio. Secundo utrum inter malos angelos sit prelatio. Demones sint post lapsum ordinati et queritur utrum inter eos sit distinctio ordinis. Et quod sic videtur aperte quod... Et quia eos puniant et prefecit et alii sint nobiles suorum ordinum. Sed videtur quod prius tenuerunt non est et non sunt quomodo tenuerunt etc. Et ita quod ordines sint in eis. Item a natura sua sunt ...

66

Tituli et personi :—

facti et perfecti et ordinati. Sed dyonisius dicit quod habet sibi naturalia data integerrima. ergo adhuc manet in eis ordo. ¶ Item nihil in universo est inordinatum quamvis sit inordinatum in se, quia foedari non potest. sed demones suo modo sunt ordinati ut auctoritas. ergo et in eis est ordo. ¶ Item natura angelorum que erat de se habilis et ad ordinem et gratiam advenientibus perfectionibus ornatur quia data eis fuissent cum naturali strenuitate. sed cum sit pro maiore naturali strenuitate sunt ordo et maioritas in culpa. videtur quod si sit per culpa non auferatur ordo. sed magis perficiatur. ¶ Contra. hugo de sancto victore omnes in eadem malicia consenserunt et unum ordinem prime societatis perdiderunt. ergo non est in eis ordinum distinctio. ¶ Item malum est corruptio modi speciei et ordinis. sed per peccatum facti sunt mali ergo inordinati. ergo non est in eis ordo cum omnes sunt mali. ¶ Item maior est deordinatio in culpa sive per culpam quam in pena. nam pena reducit culpam ad ordinem aliquem. sed in suppliciis non est ordo nec. ergo nec in [illegible] in peccatis [illegible] minoris. Job. x. ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat loco de loco penarum. ¶ Item quanto melior est natura tanto minor est in ea culpa. ergo quanto aliquis superior per naturam tanto inferior per culpam quia maior culpa facit peiorem. ergo culpa pervertit totum ordinem nature et auferat omnem ordinem gratie. ergo nullus ordo est in eis. ¶ Responsio dicendum quod de angelis est loqui quantum ad statum completum scilicet gratie et nature in statute et lapse. quantum ad statum gratie est in eis ponere ordinis distinctionem perfectam quantum ad statum nature est in eis ponere ordinis distinctionem. sed imperfectam quantum ad statum culpe ordinis distinctionem. sed imperfectam et perversam. imperfectam propter privationem gratie que habilitatem nature perficit. perversam propter perversitatem culpe. que quamvis potentiam naturalium non corrumpat tamen foedat et deordinat, et ideo in eis est si attendatur, nam illi qui meliora habuerunt naturalia magis peccaverunt, et peccant. tum propter hoc quod ardentius appetiverunt. tum quia magis ingrati fuerunt, tum etiam quia non accidit excessus bone nobilitatis nature precellunt in ordine nature, et precellunt in magnitudine culpe et quantum ad hoc deteriores sunt, et ideo inferiores esse deberent. concedo ergo quod in demonibus est ordo secundum precellentiam ordinis naturalium. sed tamen perversus ad intentionem culparum. ¶ Concedo ergo rationes probantes quod in eis sit aliquis ordo licet tenuis ut visum est. ¶ Ad illud in contrarium quod ultimo dicitur quod culpa consonat nature ¶ dicendum quod illa consonantia magis est discordantia quam consonantia. nam magnitudo culpe facit in veritate minus quanto maior est, et ita in magna natura non servat dignitatem ordinis immo magis pervertit, quia magnificatur in culpa et deterior in natura bene condita sed instituta. ad illud cum dyonisius dicit quod habet integerrima etc. ¶ verum est quantum ad statum non quantum ad habilitatem ad operationem determinatam. ¶ Rationes vero ad oppositum opponuntur concedenda sunt eo quod verum concludunt. scilicet quod non est in eis ordo perfectus immo magis perversus et sic patent omnia / inter malos angelos sit prelatio et quod sit ibi

Queritur secundo etiam hic utrum / de facto ordinis. Job. [paulus] nullus est potestas

Omnes

ordo est in malis cum completum statum

[Quarto] -

supra terra que possit ei compari. Item ipse est rex sup omnes filios sup-
bie. sed demones sunt huiusmodi ergo etc. Item aug' xx^o contra maledicti in agnicionem
etiam quod patris est dyabolus et angelis eius quos vocat ministros demones angelos dyaboli
ergo cum angeli dyaboli nullo dicantur nisi ad necessarium ordine. dicitur ergo quod administri sunt
ergo etc. Item quod demones unquam possit propter alii angeli servitutem introducta est in ter-
hominibus ut dicit aug' super inicio peccati. sed ultima peccatum adeo meretur servitute sicut pro
ab ... et superbie. ergo demones magis peccaverunt ut dicitur magis debent
esse servitute et dominii aliqua ita plato. Item huius libe voluntati et legem sicut
facere suum preceptum ut dicitur ... xxi. sed demones libere voluntati contentis lucifer
sue voluntate subiecerunt. dum eius superbie consenserunt. ergo sunt sibi subiecti Item contra
quod ubi non potest platus de facto ut inter superbos propter nimiam sicut sicut dicitur ...
ergo cum ipsi sunt valde superbi videtur quod refugiat omne dominium. et quod non est ibi plato
aut sit nullius stabilitatis Item ubi est a quo non a violencia a clemencia volun-
taria non ... quod nunc contra per culpa in penis eadem manebit. sed hic in iudicium
cessabit omnis platio ut dicit magister per violencia ergo ... quod sunt subiugat ...
sed hic non est ... collectiva et pugna. ergo videtur quod antiquitus sunt inter demones
rixa et discordia quod manifeste falsum est. quod nimio non concordes sunt ad puta-
dus homines quod non esset ... sibi bellaret Item videtur quod non potest inter demones
per eius servitus et dominium introducta sunt propter peccatum ita quod servitus est pena peccati
magis debet servitute deprimi qui magis peccavit. sed lucifer magis peccavit
ergo omnibus debet esse magis subiectus. sed nulla est plato in qua unus subiectus ... ergo etc.
Item ho... tenentur homines in ... obedire eius subiugati est et subditi sunt
sicut dicit scriptura sum obedite prepositis vestris ... precipit quod deum non tene-
mur dicere et sic ... precipit quod deum ~~non tenemur nec dicere~~ et si ... debet ... vel
obedire. ergo si ... possit precipere nisi quod deum nullo modo posset nec debet ei de-
mones subesse. si ergo dyabolus quod deum precipit in omni eo quod mandat nec aliter sicut propter
patet etc. Item ... dicit magister in libro plato est inter demones et alii ...
alii obediunt sicut tangit magister in libro et hoc patet videtur probabile cum quod filii tenebrarum
quodammodo imitantur consuetudines lucis falsa et in specie filios lucis ... sunt ...
ordinate officia sequi ... in imperia superiorum et maiorum. sicut ipsi faciunt malefacta
cum contra que filii tenebrarum ... ... concordia ... et quod sunt collectivi
ad vires ... et regni eorum et quietas esse dimisit et sine capite non
posset stare. ideo sicut homines platos et quietatem ... sunt ... ...
inimicorum libenter subiacet duci inpati et habet nullos primos et ...
principale duci ut credendum est esse in demonibus. Concedendum est ergo quod inter demones
est plato. Item ... ad id quod primo obicitur de superbia quod maliora et in vidua ...

Prelatio ducis ... x^a ... inter demones est plato

Ad primum

pt [illegible] sine adiutore facit eum liber aliquid fieri [illegible] appetitui tamen
phisice. Aliud idest quod dicitur quo pt ubi placet. Dico quod non est electione nec violencia sed ordo
quod naturali et divina constitucione. Alii cum condicione data est eis viribus ministrativa
et potencior unus quam alii et deus ordinavit ut minus potentes et sapientes
magis potentibus et sapientibus subessent in ministrando. et Hugo dicit quod cum in malo
ministerium exercet quod perficiendum condicione acceperunt et ita prius in bono posuit sic per
essent si esset bonum. et cum cessabit status ministerii cessabit status placionis et
[illegible] de facto est placatio. Aliud idest quod queritur utrum de iure. Dico quod nulla racio est placatio divine
quod ei ipsi demones subiectis ut [illegible] ille quod [illegible] eo quod ruperunt iuris et dis
separaverunt federis [illegible] ideo nulla manet ubi iuris obligacio sed solo
malivolentis confederacio ut est sicut de homine qui iuste [illegible] sub proprio
et ideo non valet venues ad hoc in ducere. De hoc quod dicit eos habitatores

Circa istam partem sunt dubitaciones circa litteram et primo queritur religiosi aeris habitaciones
suscepit ad maiorem probacionem. Videtur quod sepulcro dicitur quod debeat habitare in terra

circa nos quod [illegible] deputati. Item in dyalogo legitur quod quidam monialis
cum ad mensam [illegible] sunt deputati. Item in dyalogo legitur quod quedam monialis erat in orto
lactucam et statim possessa est a demonio et [illegible] dicitur quod demon erat in lac
tuca quam momordit. Ergo videtur quod sunt in terra. Respondeo dico quod divina clemencia locum
sequestrum providit demonibus ne nimius acriter nos temptarent nec tamen nimis
nimis a nobis longinquum ut possent nos exercitare. Videtur quod habitent in religio
nibus a nobis longinquum ut possent nos exercitare. Unde quod habitent in religio
se ac re. hoc divine potencie est. quod non ad nos veniat hoc permissionis est.

Unde cum [illegible] sit aeris mixtum [illegible] queritur in qua parte sit probabiliter videtur quod sit
in medio ubi est turbulencia et vapores et varietas impressionum et hinc
est quod frequenter commovent ventos et pluvias. Item queritur de hoc quod dicit. In

isto aere caliginoso qui eis carcer est. Videtur enim quod ultimo sit carcer quod destruit quod vo
luntas et item spirituales sunt. Ergo nec prohibentur nec detinentur corporeo. Item ve
tus non potest commoveri nisi contrario [illegible] ideo. Ergo ultimo faciunt nec spiritus. Item cum
non habeat [illegible] corporale videtur quod ultimus locus sit eis caliginosus nec puni
ri videntur tenebris corporalibus. Responsio dico quod sic quadam conveniencia celum empireum
est angelis sanctis locus quietis et aptus tum quantum ad lucem tum quantum ad spaciositatem ita ut
vere possit dici palacium attestans claritati et tranquillitati amplitudine civita
tis. Sic per oppositum aer iste caliginosus carcer est quod punit arte et obscuritatis
non absolutione quod obscuret non absolutione artitudine et angustiis. Sed parum
quod attestatur [illegible] artitudine et frigori iniquitatis et commocioni affectionum et
ideo vere carcer dicitur et sic alio locus [illegible] locat per alio carcer. Ita etiam

alio et alio modo tentaverat et patet obiecta ¶ Item queritur de hoc quod dicit quod diabolus potestas adhuc potestas temptandi homines quam modo non habet ¶ Contra Job dicitur non est potestas super terram que possit ei comparari. ergo si vires eius decreverunt iniustas potuit videtur quod deus debet nobis augere posse quam demonibus ¶ videtur iniuste agere et inequaliter dividere quod ponit debilem forti et fortificat fortem contra debilem ¶ Respondeo dicendum quod potestas illa de qua loquitur Job est potestas virtutis naturalis non est potestas temptandi: nam potestas temptandi debilis est nisi fortificetur per consensum temptati / debilis enim est hostis qui non vincit nisi volentem. quia tamen per iram concupiscentiam et ignorantiam multum nos decipit et allicit ideo fortis est et adeo quod pauci essent qui non vincerentur nisi deus eius astuciam et fallaciam compesceret quam in fine iusto iudicio permittet dilatari. et ideo potestate temptandi dicitur dare non conferendo nouam potentiam sed sinendo ipsum operari contra nos ipsam potentiam et astuciam quam iam habet ¶ Item queritur de hoc quod dicit ¶ non est fas ulli spiritui qui victus est impugnare aliquem ¶ Contra pharaonis dicitur quod draco magnus qui temptavit adam temptavit christum et ei modo est victus. ergo videtur quod nunquam amodo temptet quod est contra textum apocalipsis ¶ Si hoc est verum ergo videtur quod certum demonum adeo diminuitur in fine quod temptare non possit ¶ hoc autem falsum est cum fortius temptet in fine ¶ Respondeo dicendum quod hoc difficile est veritatem determinare. quod dicit ei fiat mutatio in illo ordine demonum non videtur improbabile / cum iam videamus contingere contra legem belli ut quis superatus a monacho a bello expellitur et quod difficile est determinare unde quidquid dicat origenes melius est dubitare quam super hoc ad diffinire

Superius dominus est quod apostolus. Supra magister egit de aversione et conversione ¶ In hac parte agit de confirmatione et obstinatione et dividitur hec pars in duas ¶ in prima agit de confirmatione et obstinatione ¶ secundo vero de quibusdam ad hoc incidentibus et licet mali angeli cum sui fallacia inferiori potestate qui sibi assumunt quod alii angeli per quosdam conversiones et aversiones sunt per gratiam confirmati et alii per maliciam obstinati ¶ prima in duas ¶ nam primo agit de libertate et opponit ad hoc ubi. sed verum non bene potentie sunt ¶ secundo determinat ad quod dicens confirmati tanta gratia ¶ iuxta et ultima complet quidem autem tempus conductum est quod ergo secundo latet. Ita duo hic determinantur. primo quare mali sunt in malicia obstinati et boni in gratia confirmati ¶ Secundo quomodo confirmati et obstinati sunt cum libertate arbitrii ¶ Prima pars circa duo tendit hic agitur ¶ primo quidem est de obstinatione ¶ Ad intelligentiam huius / benignitate quantum ad malos ¶ secundo est de liberatione

mutabiliter quantum ad bonos et malos. Circa primum queruntur duo tria. Primo utrum in demo-
num voluntate possit perpetuo ratificatio. 2o utrum possit in eis male voluntatis continua-
tio. 3o utrum possit in eis male voluntatis intensio / possit ratificari et

et in parte utrum peccatum demonis sit irremissibile

Quoniam veniunt 3o primo utrum affectio ut voluntas demonum ... quod non videtur. Primo da-
masceni dicit quod hoc est angelis casus quod hominibus mors. Sed homo post mor-
tem non potest recuperare bona ut et recta voluntate quam amisit in vita. Ergo et cetera.
Item augustinus in libro de fide ad petrum ... angelos ut qui vellet perpetuo
beati essent et qui nollet nunquam eos divino munere reparet. Item hoc videtur ratione, sicut
enim confirmacio in bono et obstinacio in malo. Sed angeli stati ut bene moti sunt
confirmati sunt in bono. Ergo et mali stati ut peccaverunt obstinati sunt in malo. Sicut ergo
boni non possunt cadere, ita nec mali resurgere. Item quantum peccavit angelus
quam homo et quantum debet puniri, sed peccatum hominis punitum fuit aliqua pena irre-
mediabili ut pena mortis de qua nullus evadit. Ergo necesse fuit peccatum an-
geli quod erat mors spiritus angeli puniri pena mortis. Sed non potuit pu-
niri pena mortis nec. Ergo necesse fuit ipsum puniri pena dampnacionis eterne.

o. 1

Contra quod ad ratificacionem voluntatis duo sufficiunt hic. Scilicet condonacio divine misericor-
die et contricio penitencie. Sed utrumque horum est possibile circa angelos lapsos esse
ergo et voluntatem eorum ratificari. Quod autem possit esse condonacio misericordie ostenditur quia
misericordia dei infinita, peccatum luciferi et demonum est finitum, sed infinitum vincit et
superat finitum. Ergo divina misericordia potest remittere illud peccatum. Si tu dicas quod potest de
potentia sed non congruencia. Ergo deus misericordiam dei summe manifestari cum potest summa
sed potest manifestari in summo. scilicet in remittendo maximum omnium peccatorum et hoc fuit
peccatum luciferi. Ergo deus ipsum illud condonare. Quod autem possit esse dolor penitencie
in eis dyabolo ostenditur quia quicumque consistit prope ad esse quod odit et abesse quod diligit
dolet et gemitur quia sicut dicit augustinus de civitate dei xiiii dolor est dissensus ab hiis rebus
quibus nobis nolentibus accidunt. Sed dyabolus scit proprio suo se amisisse illam nobili-
tatem quam habebat in celo et incurrisse penam in inferno. et primum maxime diligit
et 2m maxime odit. Ergo penitet de hoc quod fecit ut quod voluit ut saltem possibile
ipsum aliquando ad hunc statum devenire si modo non est. Ergo potest propter aliud esse
dolor penitencie propter dei condonacionem misericordie. Ergo et cetera. Item hoc ostenditur quia si voluntas
angeli non possit ratificari, aut hoc est propter dei, aut propter angeli, aut propter peccatum. Os-
tenditur quod primo quod non potest propter dei explicari racionem, prima est hic obstinacione male
voluntatis, ut impossibilitas ad ratificacionem voluntatis est defectus non po-

quod est dolor

g° no lz causa efficiete · s deficiete · s deus nullius e ca deficies · g° no e ca
ut ro huius impossibi^lis ¶ 2^a ro e hec deus antecedent' omes hoies et an^los (2^a)
vult salvos fi[er]i ut d^t damas · q2 no cavit puer spoliavit plasmavit ad pe
na · s ad gliaz · s' g° no vult an^los malos btificai hec sola voluntate
qsequeti / s voluntas qs^ps e pressio qo cu na · g° a^a ro e ulterior que hec
qcedit / no g° voluntas dei ¶ 3^a ro e hec s' duas venia petere dus no s' pel (3^a ro)
let / q2 sic dic^t ambro^s qp ipse rapit qfugietes ad se / hec iustice e · s q impe
deus nullo mo fact / ptea qplaciz ho dd s'nuerit s' penitz debeas dus be
na potestat no acceptat · g° s' sit s' penitz de malo vi^r q mala remittat
et hec spectat ad s'une misericordie · g° ro que voluntas du^li no potes
rectificari / no pt pu^r venie qopte dei ut pz qo hac 3^a rone · ostende
etia qp no qopte ne an^li venit hec i possibi^litas · p° auct^e aug^s de fide
ad pe / s' humana ne^r pq qua adeo ausa bonitate pdidit voluntatis qopte
ipsa / rursu hre potuisse nullo nobiliq et possibiliq hec na habet an
gelica q quato min^s sua^r pode tieni cor^is tanto magis hac ess pditu
facultate ¶ Iter4 ho m^r 2^a · rone qp an^ls peccando no amisit arbitri
libertate · qm h ac est ei nalis s rone h ac cat susceptibil' rectitu^dis
a sui na / g° ad hnc q^s l est qopte ne^r sue e susceptibil' ¶ Iter4 s' na
an^li est talliq impossibi^l et tenuiz reipmodu ne^r e ca deus sim^l (na)
e ca / q2 sola voluntas ad usa^r d'o / g° deus ess ca quy tale na fe
cit / s' g° nullo ra deus e ca impossibili^t ad bonu nec na an^li ¶ Os
tendi^r etia qp ro no sit qopte peti angeli / q2 pecay agelici non
qcessit peccaty hois i infinitu q^s ad aliqua qdicone · g° no nocuit
i i sitū plus q peccaty hois · s peccaty homis / et s' aufft rectitudine no
ty abstulit possibilitatez ad rectitudinez · g° vi^r qp peccaty an^li / et s' magis
elogavit no elogavit i finite · g vi^r q ~~no~~ elogavit cu possibi^le ad rede
/ et ita no vi^r ro qopte peti ¶ Iter4 qualitercumque gra s' advenire volu
tati hua qopelleret totu culpa loq° d' gra grtu faciete · s morbi q medi
co remedio advenientie pt curai no di^r de se i curabil' · s hr desertio re
medij s' illud no assit · g° impossitas rectifica^o e voluntate an^li no ex
rone culpe prin^r ¶ Iter4 culpa no i ducit necitatez voluntati q e m
voluntate · s 2^m l q voluntas e et ita 2^m l qp libia' et vitabil' · g° s' no i du
necitate · g° n^r aufft possibilitate ad opposita / et ita ad rectitudinez

venit impossibilitas ex parte peccati. ergo nullo modo ¶ Ratio ad oppositum fuit dicunt
et auctoritates voluntas dyaboli nullo modo potest rectificari. Dico quod hec verbum potest predi
cari potentia aliqua habente absque ordinacione ad actum, nam si intelligatur de potentia
efficienti absolute absque dubio potens est deus dyabolum convertere bona voluntate ¶ Sed
ex parte dyaboli non est alia potentia ad hoc immo facta est voluntas eius impossibilis ut supra
dicunt et rationes ostendunt ¶ Si autem queratur causa impossibilitatis ad rectitudinem intelligendum
est ad hoc quod ad rectitudinem voluntatis post actuale peccatum lapse duo requiruntur ex parte volun
tatis penitentia, ex parte dei gratia sanans. et utrumque deest dyabolo, et ideo omnino deest
ei via rectificacionis ¶ Si queras alterum quod horum est ratio defectus alterius. Dico quod defec
tus penitentie est ratio quare deficit gratia gratum faciens, quia ad istam disponit penitentia
in fortis ¶ Rursus si queratur quare deficit penitentia. Dico quod deficit gratia gratis data que preveniat
voluntatem ut peniteat, et sine qua nemo unquam se preparat ad gratiam, sicut
iam melius patebit ¶ Si queratur unde veniat defectus gratie gratis da
te, ut apparet ratio, absque dubio defectus non potest haberi nisi causam deficientem, et ita
[illegible] esse [illegible] sed venit ex propria culpa que dyabolus ita
obstinavit et obstinat ut non pateat aditus gratie. et in hac conveniunt quicumque
omnes qui vite ~~conveniunt et~~ rapiunt cum magna [illegible] ¶ Sed unde habeat culpa dyaboli
hanc irremediabilitatem diversi diversimode sunt varie opinantes ¶ Quidam enim supponunt
rationem contra culpe comparacione ad severitatem iudicantis quia cum dyabolus et angeli sic
gravissime peccaverunt. deus severus iudex statim statim dampnavit eos sicud
iudex magnum latronem et in turpi latrocinio deprehensum statim facit suspendi cuius
differat suspendium omnium peccatorum latrinis qui potuit habere aliquam compaciencie
Sed hec ratio congruitatis est, quia certo quod dyabolus nimis peccavit, et videtur posse redi
re, et nos videmus quod deus facit misericordiam cum sceleratissimis peccatoribus et aliis qui
modum peccaverunt deungit [illegible], et ideo congruitas tamen est ¶ Alii posu
fuerunt rationem ex comparatione culpe ad naturam peccantis. quia peccans fuit substantia
spiritualis omnino non habens pondus carnis, et quia sola spiritualis est, et ipse in actu suo
non nolassatur, immo quare in ordinatam voluntatem habet et quare gratiam impugnat
ideo non offertur sibi gratia, sed iste non sunt rationes necessitatis, quia pondus carnis non in
clinabat hominem primum ad peccatum, ideo non adeo excusabat ut peccatum eius caperet
remedium rectitudinis nec eius carentia carnis adeo angelum impediebat naturali-
ter ad ratio, quia deus gratiam gratis datam frequenter dat homini consistenti in actuali vo
luntate peccandi. hic cum sunt stat cum sua culpa. et huius exemplum patet in paulo

quare est impossibilitas ad rectitudinem

quare deficit penitentia

unde veniat defectus gratie gratis date

unde est quod culpa dyaboli est irremediabilis

prima opinio

2a opinio

contra

qui confusus est et cruciatus licet in actu persecutionis. sunt tamen quantitates quo a latere. ¶ Alij supposuerunt rationem comparationis culpe relate ad modum peccandi. propter (2a po.) tum ad peccatum hominis. quia cum homo alio suggerente peccaverat ideo dignum fuit alio relevari ¶ primus quia totum genus humanum cecidit / ne totum periret congruum fuit reduci ad rectitudinem ¶ Ex est in angelicis spiritibus quia non peccaverunt propter temptationem majoris licentie / ideo non redijt vero gratia in mora confirmationis nunquam lumine persistunt status accepit. quia non per processus amisit. similiter quia cecidit ex parte corporum sunt pretiosae et personale / ideo non debuit rectificari ¶ Unde augustinus placuit ut inmutabilitatis conditionem ut quamvis non tota multitudo angelorum deum deserendo periret ea que perierat in eterna dampnatione permanet. Sed iste similiter sunt rationes congruitatis / quia si homo peccasset propria voluntate sine suggestione, et prevaluit / non videtur quod non posset recuperare bonam voluntatem deo restituente ¶ Alij supposuerunt rationem per comparationem ad statum peccantis. quia tempus meriti et status merendi erat (3a po.) per (?) persistit usque ad primam bonam operationem ut mala / et ideo sicut homo quamdiu tempus meriti persistit quamvis peccaverit peccato ducto mortali / et angelus cum peccavit ultra non potest bonam voluntatem reacquirere sicut et de angelis intelligendum est / et non assignavit damascenus. cum dixit quod hoc est angelis casus quod hominibus mors. et mitis augustinus de fide ad petrum cum dixit. sicut statuit deus angelos ut qui vellet per tres boni essent, et qui nollet nunquam cos divino munere reparari / et tempus meriti et status persistit usque ad primum effectum / Et hac ratione ideo (?) propria et necessaria et hoc patet quia si aliqua passio est aliquibus substantiis in (?) est eis 2o ad quintum ¶ Dyabolus autem non potest bonam voluntatem recuperare ita est obstinatus et similiter iudas et alius homo dampnatus peccator comparat quod in esse non potest (alia) ratione nature / ut ratione modi peccandi. quia neutrum est quamvis / sicut non in venitur ratione status nisi apte status quia utrique est quod status meriti ¶ Manifestum est quod ista ratio potissima et necessaria. Et hoc clarum patet in peccato hominis si diligenter attenditur. ita peccatum unde a principio non abstulit possibilitatem ad iustitiam. et sufficiente dictione et sine innovatione solo tempore merendo sufficiente factum est in possibilem ad bonam voluntatem / deus cum debuit offerre gratiam quam dum est tempus merendi / quo sufficiente qui cum non faciat quod suam dispositionem non offert gratiam quam preveniat voluntatem et formet ad penitentiam / et ita remanet voluntas in impenitentia semper ita et ita in culpa. Et si tu obicias quod deus viderit quod dyabolus lapsurus erat sine peccaturus quare persistit ei ita modo

(Quare deus dedit primum tempus dyabolo eum sciuit casurum)

tempus merendi ut non habeat spacium redimendi ¶ Notandum ad hoc quod in conditione

rerum non attenditur racio misericordie et iusticie preci[pue] sed sapiencie / dicunt enim diuina sapiencia

in vniuerso facere duplicem creaturam racionalem ad hoc quod esset vniuersum completum. vnam

corpori vnitam ut animam racionalem / aliam absolutam et spiritualem ut angelicam et

quoniam substancie omnes spirituales in celo incorruptibiles et inmutabiles non potuit

vnus angelus quam alter produci / sed simul producti sunt / et sicut simul sunt producti

/ ita eciam simul glorificandi fuerunt dispositi ad simul glorificari ¶ Et quia sunt spirituales

et incorruptibiles / nullo modo habentes retardatiuum . hinc est quod in loco glorie sunt

conditi . scilicet in celo empireo / et ita de proximo ad gloriam dispositi et natura et loci

/ et ideo tempus meriti est eis ita breue prefixum sicut potuit / et ideo usque ad primam auer-

sionem ut conuersionem deliberatiuam ¶ Homo vero quia conditus est in corpore aptus ad procreandum

prolem ad cultum dei et ita in dispositione remociori a gloria gloria datus est

locus distans ad merendum a sua conditione . scilicet paradisus terrestris et prefixus est

ei tunc diutius propter officium procreandi prolem . ¶ Et propterea cum peccauit angelus statim quia

nunc tempus meriti et status . homo vero non / ¶ Et ideo iste potuit rectificari / ille vero non

¶ Et hoc est quod dicit augustinus de mirabilibus sacre scripture . diabolus de sublimissimo sui or-

dinis statu cecidit ideo resurgere non potuit / parum in quod voluntas angeli non est

rectificabilis nec fuit a tempore quo cecidit / quia enim fuit quasi statum meriti cer-

tissime vinculata est ei sua dampnacio / et ideo sicut beati non possunt timere dampna-

cionem . ¶ Ita angeli mali propter certitudinem dampnacionis non possunt sperare salutem

¶ Et propter absenciam gracie non potest penitere et ideo nec bonum esse ¶ Hiis visis fa-

cile est omnia obiecta soluere ¶ Ad id quod obicitur quod potest esse condonacio misericordie . dico quod potest

de potencia dei absoluta sed de potencia ordinata qua operatur secundum ordinem sapiencie

et illum ordinem deus non corrumpit / ymmo inviolabiliter seruat / non debet esse / nec

potest esse quia dei et disposicio non potest mutari aliqua racione ¶ Ad id ergo quod dicit quod summe debet

manifestari / dico quod potest debet manifestari misericordia ut manifestetur eciam iusticia / et ideo

decrevit diuina bonitas in homine Christi humani[tate] et mirabiliori manifestare

miam et summe manifestavit quam vnigenito non pepercit . In angelicis spi-

ritibus placuit manifestare iusticiam et sapientissime et elegantissime factum est

quia misericordia non aufert ~~iustia~~ iusticiam nec econuerso et ideo errauit origenes qui totum

dedit misericordie dei / et abstulit locum iusticie quod demones non possunt tante impietatis et sup-

bie / tamen equaliter errasset in auferre a deo actum iusticie sicut auferre actum misericordie

¶ Ad id quod obicitur quod de dolore penitencie quod potest esset in diabolo / dico quod dolor penitencie

dolor penitencie

e duobꝫ modis. aliq̃ ei dolꝫ de culpa ꝓp dampnum qd' ꝓ̃uenit et lesionem et
dolet qui quis corporis naturalꝫ sine gra gratis data. et tunc dolꝫ qui magis
respicit lesionem quam delectacionem. hunc dyaboli modo non habent ꝓp libidinem peccandi
/ sed tamen habitum qui est quasi nulli tam absorbebitur a penis per iudicium. sed hec penitencia
non disponit ad graciam sed modo solum est pena. quia sic penituit etiam iudas.
¶ Alius est dolor penitencie quo quis dolet de culpa / quia deus offensus est
hic dolor disponit ad graciam et hunc non est sine gra gratis data et hunc dolꝫ
dyaboli et demones habere non possunt quia sunt quo ad statum in quo dant gra et ire
sensibiles sunt contra et ita patet id ¶ Ad aliud id quod obicitur sexto. unde veniat impossibilitas. concedendum quod non venit ex parte dei sicut ostendunt rationes prime / nec ex
parte nature angeli quia est de se sicut ostendunt rationes secundo loco posite / nec etiam ex
parte magnitudinis peccati quia est de se sicut ostendunt rationes ultime / sed hec habet
culpa ratione status / quia cum est voluntas que in exitu statum abest omnis gra / quia
in statu dampnacionis ad est desperacio certissima quod ducit ad obstinacionem omnino dis
ponentes voluntatem ad impossibilitatem resurgendi / cum id quod obicitur quod non potest venire
ex parte peccati / quia non procedit in infinitum peccatum hominis. quidam volunt solvere quod sum
quia intellectus angelicus est deiformis et non intelligit in instanti / ratione cuius
sine collatione in tempore et ideo quia peccatum angeli quia est quasi deiformem intellectum
procedit imperdonabile peccatum hominis. sicut linea imperdonabile procedit
punctum / et tempus instans / sed hoc non oportet dicere / quia non oportet quod morbus incura
bilis et curabile procedat in infinitum quia unus morbus qui in uno statu est
curabilis per incrementum sive diuturnitatem fit incurabilis. ita est manifeste
in morbo corporali sicut videmus manifeste in morbo spirituali. peccatum enim
ante mortem est curabile / solo autem processu mortis fit incurabile / sicut
videmus in casu. qui enim cadit de loco parum eminenti non moritur. qui autem de
turri cadit sive in medio ledetur / sed tamen magnitudo et altitudo non est proporcionalis
altitudini et ideo non valet ratio illa ... non potest possibilis satisfieri. ¶ Quod
Suppositio quod in voluntate demonum ... secundo utrum sit in eis male volun
tatis continuacio / et quod sic videtur j^a Corinth. x. Et quero quia ad lit
glo. sicut quidem omnia bene facit / ita dyabolus omnia male. sed quod facit aliquid quia est plus
ius non lassata in operando. ¶ Item Joh. in primo dyabolus ab initio peccat. glo.
ab initio sue creacionis incipiens peccat continue usque in presens. ¶ Item Aug. de fide

ad ipsum loquens de demonibus dicit ut mala possunt voluntate carere nec pena. Si tu
dicas quod loquitur de habitu non de actu. obicitur quod de actu per Iohannem qui dicit quod dyabolus
adhuc idem sibi arrogat quod prius presumpserat ¶ Item hoc videtur ratione dyaboli (?) est ob-
stinatus. sed obstinatio est confirmatio in malo quod commisit. ergo ab eo non potest recedere ergo etc.
¶ Item angeli confirmati in bono continue habent bonam voluntatem habitu et actu et eadem est
quam habuerunt in sua confirmatione. ergo a opposito similiter videtur de demonibus qui sunt ob-
stinati in malo sicut illi confirmati in bono ¶ Item si possent a male voluntatis

sicud

actu desistere possent aliquo modo se ad gratiam preparare, quia dimittere actum peccati est preparare
se ad gratiam sed ipse nullo modo hoc potest sicut supra probatum est ergo etc. ¶ Contra Iacobi ii
demones credunt et contremiscunt, sed credere et tremere non sunt actus male volunta-
tis. ergo videtur quod aliquid movent sine delectatione, et ita aliqua est interpolatio ¶ Item
si contremiscunt et timor retrahit a malo actu. ergo videtur quod aliquando desistant ¶ Item in
petri ii demones non portant adversus se execrabile iudicium glossa magistri vel
penarum crescenti audacie presumptionis desistunt. ergo videtur quod cessant in casu presumendi
pusillitatis saltem quantum ad actum ¶ Item demones naturaliter diligunt deum, unde dicit
augustinus quod nullus contra potest deum odisse, et si non diceret videtur verum, quia natura non
delet communia nec vestigia. si ergo diligere deum est naturale. ergo ad hunc sunt habiles et
apti ad hunc actum | esto ergo quod cecidit in actu tamen non moveatur similiter pluribus
motibus. tunc ut videtur cessat ab actu male voluntatis ¶ Item dyabolus tempestas (?) hunc
hominem potest desistere ab actu exteriori, ita quod nullum mali exterius nec illi nec alii faciat
sed plus summa dominii actuum interiorum quam exteriorum. ergo potest desistere ut nihil actu
male velit ¶ Item videtur quod voluntas sua supplicii in eo deficerit, quia cessante
causa cessat effectus sed ratio que movit dyabolum ad appetendum divinam celsitudinem
fuit pulchritudo et strenuitas naturalis et precellentia super omnes. eo quod speravit
posse obtinere et appetiit, sed modo non libet in se ipsam celsitudinem. ergo ut videtur
nec illam voluntatem. ergo videtur in eo variata affectio ¶ Item dicitur dilectio et appetitus
quod dilectio est boni sed appetitus est boni ut vindicis (?). quia homo appetit bonum sibi et
bonum sibi non est nisi vindicabile sibi sed dyabolus videt bene quod non potest ad celsitudinem
pervenire quia cumulata est ei sua dampnatio et ut augustinus dicit de mirabilibus sacre scripture ad
suos dampnationis cumulum desperavit ¶ Respondeo dicendum quod loquendo de mala voluntate
explicite sed quantum ad deformitatem est in mala voluntate, quantum ad penalitatem, et quantum
ad actualitatem | quantum ad deformitatem est in mala voluntate dyabolus continue, ita
quod nulla intervenit variatio per deformitatis defectione vel minoratione

mala voluntas est 3x

quia ita adhesit macula peccati voluntati demonis ut nullo modo possit ab illo separari
Conversio ad prauitatem est continuatio cupiditatis ita tamen quod intuetur varietas quoad
admodum intelligendi, demonis cum ad id ipsum quod primo appetiit et nunc prohibitum
habet. sed differentia non quam prius, prius enim appetiit cum proposito optinendi
unde dixit ponam sedem meam ab aquilone etc. nunc appetit quasi per se
absconditus qui sperat optinere et petitum, et si non obtineat non recedit ab eo.
sed modo ambiendi variatur, sic et demonis est quod non ad actualem continuationem
peccandi. sed tamen ut vero variatio quod ad genus. quia non peccat continue peccato
unius generis, cum non moveatur simul motibus diversis. quandoque enim peccat
superbia, nunc invidia, nunc aliis modis. tamen voluntas eius numquam quiescit,
quia numquam lassatur cum sit incorruptibilis, et cum in ea regnet pravitas,
semper omnes actus quos elicit deformat et depravat, et ita continue
peccat. Et concedendum sit rationes ad hoc inducte. Ad id quod obicitur quod
et constituit. Dicendum quod actus indicatur bonus dupliciter. Uno modo quia est ut puta quod
est actus virtutis elicitus ipsum ut abstinere a voluptatibus et cetera
aut quia adiunctus sit ut ad sanctum Jacobum, sic actus dicitur malus dupliciter. Uno modo
directe elicitur a vitio ut velle furari, alio modo quia vitium deformat quam
tamen ut dare elemosinam propter vanam gloriam, ut cum minuere, demonis
cum minuere et impaciencia et displicencia illius quod credit modo tactum illud
ita credendo peccat, non quia credit, sed quia non eo modo credere debet quo credit,
indicandum est si demonis deo obediat. Ad id quod obicitur de timore dico quod
verum est quod contimet, sed tamen timor ita concedens est, et voluntas peccandi
est in superbia quod propter hoc non cessat sicut in latrone. qui licet timeat furtum
appetitum furandi non cessat a furto, et in ipso timore peccat
displicet ei divina iusticia quam formidat. Ad id quod obicitur quod audeat
presumpcionis desistit. Dicendum quod propter deum est quando non audeat appetere et
quod primo ausus fuit, tamen in superbia voluntate non desistit appetere et
cum possent in veniam per quam credent attingere absque dubio dicere
mereret. Unde quando indicium sit variatio propter penam intuitum
petitus non est avulsus, nec malum desiderium ymmo regnat in
eo. Ad id quod obicitur de motu naturali respondeo quod dicendum quod natura et si
sit corrupta, et tamen adeo consopita et liberum arbitrium malicia separata

sum non potest convenire ¶ Aliter tamen dici potest quod sicut liberata voluntas deformat
actum credendi, ita etiam deformat actum naturalem cum ei adiungitur ¶ Secundo
huius est quia licet avarus naturaliter appetat beatitudinem, tanta est perversitas iudicii
in eo et voluntatis ut non dicat esse beatitudinem nisi in divitiis. et ita numquam quod
est in appetitu beatitudinis nisi ut est in divitiis, et ita appetendo illam beatitudinem pec-
cat, quia motum illum quem natura inchoat terminando voluntas consummat de-
formando. Potest intelligendum quod demon naturaliter diligit deum ut conservatorem. sed
voluntas demonis illam dilectionem refert ad propriam utilitatem, et ideo peccat quia
etsi deum diligat tamen propter se diligit. Huiusmodi concedo quod peccat in actu naturalem. sed
numquam in pure naturalem ¶ Ad id quod obicitur quod potest ~~desistere~~ desistere ab actu ex-
teriori, dico quod non est simile, quia cum demon non obdormiat semper in eo viget inte-
riores virtutes et ita semper potest in actu velle et nolle. potest in homine vigilante
sed operibus ad alterum subest otio [illegible] non potest cessare, absque illo est
diversitas quarum quaestiones, sed numquam ab omni ¶ Quorum autem dicitur quod magis sunt
demones actum interiorum si intelligatur quod [illegible] ad cohibitionem peccatorum manifeste
falsum est, si quod [illegible] ad cohibitionem aliorum verum est quia [illegible] potest me cohibere
ab actu exteriori et compellere, non potest de interiori ¶ Ad id quod obicitur quod non

Causa est duplex

videtur manere superbia quia cessante causa. dico quod est causa inducens. sed tamen non
efficiens nec conservans et hac cessante non cessat effectus sicut patet mani-
feste, et hec fuit in demone pulchritudo ¶ Est alia efficiens et conservans
et talis fuit voluntas demonis obliqua et aversa, et hec semper est in demone
propter quod semper in eo superbia. et quamvis non assurgat ad illud optinendum
tamen ad hoc assurgit ad id quod potest et amplius quam potest quia ad dominium
hominum et maxime stultorum ¶ Ad id quod ultimo obicitur quod appetitus est rei impossibilis

Appetitus duplex

dico quod appetitus absolutus et deliberatus est rei possibilis et possibilis, et
iste est appetitus cum diligentia. sed appetitus velleitatis quandoque est impossibilium
non est tamen rei impossibilis secundum veritatem sed rei que desideratur sicut quis appetit
esse velox sicut pardus et similia. demon autem quod prius appetiit eo modo
quo appetiit voluntate diligentie non appetit ¶ Sed solum quod possit esse. si
tamen aliquis contendat quod appetit similitudinem est quod iudicium eius est
perversum sine estimatione saltem intellectus practici quo iudicat se ad
idem posse pervenire quamvis iudicium speculationis dictet contrarium

Tercio queritur utrum in demonibus sit mala voluntas intensior quam sit in ipsis de primo bono dyaboli non per hoc contentum est quod deo equalis se esse existimans recedit. sed contra se preponere deo dicit. ergo videtur eum fuisse superba. ¶ Item ratione videtur quia mala facimus mali sumus. ergo quanto plura mala facimus tanto peiores sumus. sed dyabolus plura mala fecit post lapsum. ergo peior est nunc quam quando recedit. ergo eciam in eo voluntas deordinata ¶ Item dyabolus debetur maior pena nunc quam quando recedit. hoc non est dubium. sed premium in bonis non augetur nisi crescat bona voluntas. ergo nec in malis supplicium nisi crescat mala voluntas. ergo etc. ¶ Item malum est privacio modi speciei et ordinis. sed ista non possunt tolli ab aliquo diminui. aliquin recedit in non ens. quia dicit augustinus quod ubi hec nulla sunt, nullum bonum est. ergo si non sunt omnia ablata possunt ad hoc diminui. sed diminuuntur per peccatum. cum ergo dyabolus peccat tanto magis diminuuntur quanto magis peccat. sed quanto magis diminuuntur tanto peior est voluntas. ergo etc. ¶ Item privat homicidium corporale homicida est. sed quanto plura homicidia privat tanto peior est in eo voluntas. ergo pari ratione primo fortiori ... qui mortem spiritualem privat homicida est et qui plurium mortem privat peior est. sed dyabolus morte primi hominis dicitur fuisse homicida ab inicio quia privavit eius lapsum. sed processu temporis privavit morte plurium. ergo in malicia crevit. ¶ Si dicatur quod crevit mala voluntas in comparacione ad homines non in comparacione ad deum ¶ contra quod ipsa voluntas proposito vita est ¶ primo quia dyabolus in ordinate movetur in deum sed continue per hoc multiplicando et iterando peccatum in homines attenditur et crescit in malicia pari ratione cum odit et blasphemat deum quia nullo modo huiusmodi potest esse. tercio non est peccatum in quo non contempnatur et offenditur deus et in quo persona avertitur a deo, ergo in omni peccato crescit mala voluntas in comparacione ad deum.

¶ Contra. opposita nata sunt fieri circa idem. sed demones non possunt proficere. ergo possunt magis deficere sive peiores esse. ¶ Item ho videtur per simile in hominibus dampnatis. quia dyabolus et homo mortuus sive dampnatus sunt in equali statu sicut dicit damascenus quod hoc est hominibus mors quod est angelis casus. sed post mortem mala voluntas in homine non crescit. ergo nec in demone post casum.

¶ Item hoc ostenditur per simile in angelis bonis. sicut se habent boni in statu bonorum in bono et malorum in malo. sed in bonis non potest crescere bona voluntas. ergo nec in malis mala. ¶ Item angelus simplex est et ultimum suis iam datum. ergo in prima conversione in hoc se quietavit quod non potest amplius quietari. ergo statim fuisse aufert ...

amplius potest augeri. Ergo etc. ¶ Item in nullo existit mala voluntas in quo non existit
demeritum. Sed demeritum non existit in eo quia non potest evitare peccatum. Ergo si necesse est diabolo
male velle impossibile est diabolo malam voluntatem in eo existere. ¶ Iste diabolus et demones
sunt redditi omnino impossibiles ad gratiam in post lapsum ut possunt impeccabiles esse. Sed quod
existit mala voluntas sit actor deformis cogitatio agendi. Sed ergo non potest magis magis cogitari
sic eciam non potest amplius crescere. Ergo etc. ¶ Responsio dicendum quod tertio ab hiis modis dicitur. Quidam enim
dixerunt quod sicut in angelis bonis voluntas bona crevit in prima quaestione usque ad terminum
ita quod amplius non potest in se crescere sed solum in effectibus bonis quos efficiunt circa homines
sic et in angelis malis dicere voluerunt quod in prima aversione aversa est voluntas eorum in termino
ita quod tam sunt depravata voluntas malorum quod amplius non depravatur nec crescit sed solum
in effectibus quia plura mala concepta voluntate perficit. Et quia supplicium non
tamen suscipit in crescione voluntatis sed eciam actum contrariorum. Ergo ideo cotidie punitur
diabolus quolibet ~~in malo~~ malo quod committit. ¶ Racionem autem hiis ponens assignant simpli-
citatem et spiritualitatem angelicam quae ultimo [illegible] et totaliter et in termino
in prima quaestione se convertit. Hoc autem non sic. ¶ Aliorum positio est ista quod in angelis malis
simpliciter loquendo existit malicia et male voluntatis deordinacio. Sic enim patet quod
ex [illegible] predicte diabolus quotidie peccat et novas malicias cotidie excogitat. Et
quia quia mala faciunt mali sunt et quolibet malo adiunxit deordinacio habilitate volun-
tatis quia aliter non esset malum eo quod habilitas minuitur et voluntas magis et ma-
gis deordinatur. Nec simile est de bonis quia bonum opus non ita apponit ad bonitatem
gratie ut voluntatis sicut peccatum quolibet adiunxit. ¶ Sed quod dicendum videtur dicere quod diabolus ma-
licia non intenditur eciam dicitur in Psalmo superbia eorum qui te oderunt ascendit semper contra po-
tentiam demonibus. ¶ ¶ Item irracionabile videtur quod ita existit in diabolo malicia post in primam
creaturam eciam cum sit in statu dampnacionis et necessitatem habeat ad aliqua mala. ¶
Dico igitur aliter ut tercius modus dicitur quod in diabolo existit malicia voluntatis quantum ad viam ad-
ministratoriam quam gerit ad homines sed non quantum ad viam contemplativam quam est super eos et avertitur
non aversus a deo. Racio autem huius positionis est ista. Ad incrementum enim voluntatis male
sive demeriti non sufficit in ordinacione affectio quod hoc sit in dampnacionis et cum in perpetuum
sed requiritur ultra tempus meriti et status merendi ut demerendi. ¶ Diabolus autem est in statu
demerendi quantum ad viam ministratoriam, non tamen quantum ad contemplativam et ideo existit eciam
demeritum et peccatum quantum ad viam administratoriam non quantum ad contemplativam. ¶ Ex hoc autem huius
positionis patet si [illegible] admemorationem predictam in solucione predicte quaestionis ubi tac-
tum est de perfeccione temporis ad merendum ipsos angelos. Dictum est enim quod quia angelus
spiritualis et incorruptibilis et propinquius ad gloriam conditus non erat in tempus breve

p^a pa

2^a pa

3^a pa

¶ Dis. vij^a

perfectio, homini vero brevis longa. Secundo quia deus potest condidit universum ut maior et potentior minorem adiuvet, ideo non tantum angelo dedit virtutem contemplativam qua meretur et ad deum convertitur. Sed etiam administrativam qua homini suffragetur quia homo virtus contemplativa erat impedita anime in principio quantum ad illa perfectio est spacium merendi usque ad primam conversionem vel aversionem. Secundo quia administrativa tamen quantum ad homines non perfectio est angelis spacium merendi usque homines assumentur totaliter ad gloriam, manet ergo quantum ad virtutem istam status merendi vel demerendi et manet usque ad diem iudicii. Sed angeli merita et demerita non est in vi administrativa nisi per virtutem contemplativam et in bonis contemplativa ita quievit ad bonum quod non potest aliter, ideo administrativa non habet nisi locum merendi. ¶ Econtra quia in malis ita est aversa contemplativa quod non potest converti, ideo quantum ad administrativam non habent nisi locum et spacium demerendi. ¶ Et in hoc patet quod dominium liberum manet insertum et inviolatum. Quia tempus quod a conditione prefigebat non debuit auferre nec bonis nec malis, et illud quidem diligentibus deum spacium est quod fuit in bonis, impiis autem et peccatoribus quod fuit in malis, et ideo patet quo crescit mala voluntas in malis scilicet quantum ad virtutem administrativam solum, ut est conposite in bonis et malis. Quia voluntas in bonis et in perfectio status pervenit ad finem. Et ideo convenit plura bona faciat tamen voluntas bona et hoc non intenditur. Sed in malis non est ita quia corruptio venit ab ipsis et non potuerunt ita perficere quin adhuc magis quam dum durat tempus. Unde crescit in eis malicia et eorum appetitus nocendi et dampnandi hominibus non per in angelis bonis ¶ Concedende sunt rationes probantes quod mala voluntas in demonibus intenditur et crescit. Tamen quantum ad virtutem administrativam precise in comparatione ad homines ¶ Ad ... quod procedit ex inordinate motu in deum. Dicendum quod potest in dampnatis inordinatus motus voluntatis ergo potest inordinate motus in deum. Dicendum quod potest in dampnatis inordinatus motus voluntatis ... quibus in pena et imputatur in supplicium non in demeritum. Sed potest in angelis malis quibus in pena est quibus ille inordinatus motus ¶ Ad id quod obicitur de primo contemplativa dicendum ... Dicendum quod non est peccatum quin assit talibus virtus contemplativa et quin potest in deum. ... distinguntur libere adinvicem quantum ad principaliter actum. Dicendum et ad primum ... deum, quod est ... Quantum ad virtutem administrativam quod quantum ad contemplativam et ... distinguntur per loquitur ¶ Ad id quod obicitur ... contrapposita ... illud habet in statu in actibus in separabilibus ... inseparabile ... ¶ ... conversio, quia ergo in angelis bonis est gratia inseparabiliter, ideo impossibile est quod ... intelligendum est in malis angelis. Actus est inseparabilis ... ¶ Ad id quod obicitur ... in ... habet id obiectum eorum instantia contra ... ¶ Ad id quod obicitur de ... hominis mortui ... quod non est parte quia ... ... statum meriti, angelus non. Ad ... obicitur de angelis bonis quando augetur in eis bona voluntas, patet quod non est parte quia voluntas

no est ita ab ope ut malicia ¶ Ad id quod obicitur de simplicitate angeli, dico quod licet angelus
deficiat diu, propter quod voluntas deliberativa cum sit libera non movetur se toto, sed
posse contingit ut aliquis habeat retardatum, et illud manifestum est, quia angelus
magis diligit unum quam alium, et magis odit unum quam alium. Sed hoc non esset
si totaliter moveretur in qualibet, et ideo ratio non valet ¶ Ad aliud de facto est ibi quod esto
quod quantum posset se convertere prima vice adhuc posset magis. quia posse converti
est posse deficere, et posse moveri in ordinate, et contingit non posset intensive mo
veri quod licet ad motum sit tamen magis de ordinatus quia ipse est sit privatus et incli
natus ad malum et ita patet 1 ¶ Ad id quod obicitur quomodo potest continuari. dico quod fletus est
contingens enim malicia voluntatis non possit mutari. tamen potest cessare a veniendo
ad bonum nisi fert, et ipse iste induxit se in hac necessitate et non penituit et ideo
non compassatur, ulterius cum corruptus per necessitate inducta nisi peniteat de indur
atione ¶ Ad id quod obicitur quod dampnari est omnino impossibilis ad gratiam. dico quod non est tam ma
la voluntas quod licet ad impossibilitatem presupponendi gratiam quod hec est equalis in aliis
dampnatis sed quod licet ad indignitatem et dampnari est indignum. et potest esse magis indignus
2º quia magis offendit et abutitur bonis naturalibus plus datis

Consequenter 2º queritur de libero arbitrio in immutabilitate eius in confirmatis quantum
ad statum ¶ Supposito autem quod angeli gratiam conversionem habuerunt. liberum arbitrium potest hoc
queritur hic 3ª ¶ primum est utrum confirmatio mutavit libertatem arbitrii ¶ 2um est
utrum obstinatio auferat libertatem penitus ¶ 3um est utrum hic ut illa minuat liber
tatis dominium

 queritur utrum confirmatio mutet libertatem arbitrium

Circa primum sic proceditur et ita quod sit aliud ante confirmationem ad postea sit quod
prima vertibilitas in est libero arbitrio causato per naturam. ergo quod auffert libero arbitrio vertibi
litatem mutat eius naturam et variat. sed confirmatio auffert libero arbitrio. ergo mutat et variat
¶ Item nichil idem manens idem potest oppositis differentiis participare. sed mutabile
et immutabile sunt opposite differentie entis, sicut mortale et inmortale viventis
si ergo liberum arbitrium ante confirmationem est mutabile post confirmationem immutabile. ergo
est aliud et aliud ¶ Item rationales potentiae sunt ad opposita ut dicit philosophus. ergo cum potentia de
sinit esse ad opposita. desinit esse rationalis. sed post confirmationem liberum arbitrium desinit
esse ad opposita, ergo desinit esse rationalis potestas. sed nulla potentia rationalis potest fieri
non rationalis manens eadem. ergo etc. ¶ Item potentie distinguuntur per actus et ac
tus per obiecta, ubi ergo sunt diversa obiecta, necesse est esse potentias diversificari. sed liberum arbitrium
ante confirmationem potest in malum. post confirmationem non potest. ergo est aliud et aliud ¶ Contra
Diffinitio de libero arbitrio dicit quod liberum arbitrium est potestas servandi rectitudinem propter se. sed hec potestas
in confirmatione non tollitur sed fortificatur. ergo liberum arbitrium non mutatur ¶ Item quod naturam

perficit et confirmat. sed neque alterum eorum naturam perficit et complet mutat eius naturam, ergo gratia adveniens liberum arbitrium propter hoc non mutat, sed confirmatio est per gratiam ergo etc. ¶ Item confirmatio alterius est confirmans et nichil confirmans est corrumpens et non mutat ad nisi corrumpat ad, quia non est mutatio sine corruptione ergo non confirmatio mutat. sed confirmatio non destruit, quia liberum arbitrium aut confirmat. ergo nec mutat. ¶ Item gratia confirmationis facit esse liberum a miseria et a culpa, sed gratia gratum faciens facit liberum a culpa, sed libertas a culpa non mutat liberum arbitrium nec eius libertatem, ergo neque libertas a miseria. ergo neque confirmatio gratie. ¶ Responsio dicendum quod est mutatio actus duorum modorum quantum ad suum statum prius esse creatum. Alio modo quantum ad statum, ut palea vitri. Est mutatio quantum ad prius esse creatum mutationem quantum ad bonum esse. Si loquimur de mutatione primo sic sine dubio dicendum quod confirmatio liberi arbitrii non mutat nisi perficiat et confirmat, sicut obiciunt rationes confirmatio. Si autem loquimur de mutatione secundo. scilicet quantum ad statum ut bene esse secundo inducte. Sic certum absque dubio planum est quod liberum arbitrium aliud habet statum et alium complementum quam habebat prius, hunc autem mutationem non obviat rationes secundo inducte. Sed solum prime de qua erat questio in parte negativa firmata scilicet quod liberum arbitrium per confirmationem et per alterationem non ita sit aliud ¶ Solutio ad quod obicitur quod pro immutabilitas est liberi arbitrii naturalis. dicendum quod dicitur ad est naturale propter non complementum ut possit ignem quod tendat sursum, ad naturale propter non defectum sicut ignem posse extingui. Similiter liberum arbitrium est ad naturale propter non complementum ut posse in bonum aliquid propter naturale defectum ut posse uti in malum ¶ Solutio ad quod obicitur et quod ad mutari contra statum quod dicit id quod habet per naturam. dicendum quod etsi hoc possit habere veritatem in eo naturali quod sequitur complementum non tamen est verum in eo quod consequitur defectum et tale quid vertibilitas sicut eius dicit Anselmus quod posse peccare non est libertas neque pars libertatis ¶ Solutio ad quod obicitur de oppositione dicendum quod sicut immortale et mortale dicuntur sunt comparata ad statum coniuncte, sicut mutabile et immutabile ad libertatem, sed eius mortale et immortale utrumque sit per naturam sicut dicunt oppositas esse diversificantes supposita. sed aut mortale sit per naturam immortale per gratiam auferentem defectum nature, sicut non sunt dicere opposita, sed sunt compossibiles vel compossibiles, ut saltem quod est sub una sit esse sub alia sola altitudine quantum ad bonum esse sine complementum gratie. Similiter modo mutabile et immutabile per naturam impossibile est tamen idem maneat idem neque simul neque successive. sed mutabile per naturam immutabile per gratiam non sunt opponuntur ut essentiam designantur et

no valeant 2m phan. li. ar. ¶ Ad id qd obr q rōnales ptates sut ad oppo
sita. dicendum q verum est, sed no e ad oia opposita. sed ad aliqua ut pote ad facere
aliquid et no facere, admiscere tamen no miscere ut dt ipse phus. et hoc no
li. ar. confirmatur ad opposita pt esse, ita nales ptas e sit et ante. cod'
go obr no e i malum et bonum. ergo no e ad opposita, maior est contra non est
proius 2m hus ¶ Ad id qd obr de divisitate obi q li. ar. confirmatum no e
in malum, dicendum q hoc veritatem habet de obto per se, malum aut no e obm q
per li. ar. i q li, sed plus i q defectus, et ideo no sequitur si no pt i malum q
no pt liberum, ut q pt aliud sed sequitur q no e defectus confirmate i plura
many omnipotens q nullo sunt deficere. quibus liberum habeat posse et velle

Secundo queritur. utrum obstinatio tollat demonibus libertatem arbitrii, et q sic probatur
l. li. ar. ut dt anselmus e ptas servandi rectitudinem. ergo servato rectitudinis
est usus. li. ar. sed hanc no hnt nec possunt habere auli obstinati. ergo ut ¶ Item 2°
anselmus ptas peccandi nec e libertas nec ps libertatis. ergo peccare nullo e uti
libertate. sed demones p. li. ar. nunc faciunt actum quin no pt peccare nec pos
sunt facere ppt obstinacionem in malo, ergo perdiderunt libertatem arbitrii ¶ Item 3°
liberum velle et necesse velle sunt opposita. sed demones necesse habent malam
voluntatem. ergo necesse volunt malum. ergo no libere, sed liberum velle e opus liber
tatis. ergo amiserunt libertatem arbitrii ¶ Item phrenetici et insani no habent 4°
libertatem arbitrii quin plus in eis dominat appetitus fantasticus q rōnalis. sed i demo
nibus e furor irrōnalis. dionisius concupiscentia fantasia proterva. sic dicit
dyon. ergo videtur q amiserunt arbitrii liberum ar. ¶ Item bestia no habet arbitrium li. ar.
q movetur 2m impetum, sed dyabolus maiori impetu movetur ad malefaciendum q bestia
ergo no habet libertatem arbitrii q aut maiori impetu moveatur vi' i li q.
dt aug. videmus ferocissimas bestias timore penarum a maximis voluptatibus
abstineri, si dyabolus timore pene no dimittit superbiam, ergo maiori impetu fertur
in malum ergo ut ¶ Contra i censura e usus rōnis et appetitus e opus li. ar. sed Contra
i demonibus e usus rōnis, q conferunt et disponunt ergo ut ¶ Item ei q no habet
rōnis no imputatur aliquid qd faciat, sed demonibus obstinatis mala voluntas que fact
ut faciunt imputatur. ergo habent arbitrium ¶ Item potentia i corruptibilibus no obligata alligata
organo sepatur a suo actu et opere, sed li. ar. i demonibus e huiusmodi. ergo nullo no pt impe
diri a suo opere ¶ Item nihil qd est causatur ab opere li. ar. et pro illo no pt tangere, auffert
li. ar. opus, prima vero per se q affectus proprius no deserunt eam. 2a patet q obstinatio
e a mala voluntate ¶ Item per ea quibus peccant debent puniri. sed demones li. arbitrio
peccant, ergo in ipso debent puniri. ergo demones habent li. arbitrium et constat q ipsum

Questio viii^ma

vsus dr̄ multi^r

no est ociosum. go lz aque usu. ¶ Respo dō q et si multis modis dicat usus sic habitus et i pō lio, tn q̄ ad pns suffit q usus aliq potē dr̄ duo, primo actq elicitq a potēa, ~~aliquo actq dictq~~ ad eū fine ad quē est, pōo dō usus li ar et libe velle pue dicē, 2ōo usus li ar et rctitudinē finae, quia ad illud est, dō q, e i q obstinaco dmōtq no auffert usum pōo, q libe volut q volut, s usu 2ōo sic, q cox potēa et i actu qu cat, no tn dūt in actu ordiatu i fine. ¶ Rōnes aut pbates q demones habēt usū, li ar, pcedut de usu 2ōo [illegible] pma via. vnd gcedē sunt. ¶ Ad id q q̄d obi ad oppoim d' aufficl, dō q d aufficl. diffunt, li ar pctu ordiatus in fine, quia e finae ~~[illegible]~~ rctitudinē. et ita q̄ ad usū pōo no dem̄ et hue amiserut d' monēs obstati. ¶ Ad id q̄d obi q̄ pptas peccandi no e libtas, ut pbs libtatis, dō q vād e, nichl tn e sine libtate, sic ut peccat esse usu libtatis sed libe volutatis. ois ei qui pccat libe vult. ro qtinuaco pcti, usū libi arbitri no gcludt, s includt. ¶ Ad id q̄d obi q libe velle, et nccio velle opponit. dō q dup e nccitas, q̄dā cavsa gctiuē ut pote nccitas coaccois, et hec oppoit ei q̄d e libe velle, q̄dā uero e a dispposicoe intrinsica, et hec no opponit, ymo stat simul cum libtate, talis e i li ar° demonis, q ita qglutinauit malum sibi ut nullo vellet abeo recedai. ¶ Ad id q̄d obi de freneticis. dō q fnetq sic q̄t usus fatasie q absorbet usus ronis et magis agut q agut, demon aute sic habz fantasiam pternam q usus et actq ronis no qcludit, illa en pltutas porcq e a li ar° q sic abisfirmitate nē, sic pnūs i freneticis. ¶ Ad id q̄d obi de bestiis q abstrahunt, go moui impetu mouet. dō q impetu mot q̄d no lz ctrahets, lz aut ctraheb e dr̄. s. intra et gctra impetus aut qui magis rpugnat, li ar° e id q̄d gcludit ctrarii utriq, no q̄d gcludit gctriq, quia i impetq bestie gcludit ctrarii intra, qmus possit ctrahi p id q̄d e qq̄, to no lz li. arbi, domi autē lz potēa interiore p quā sue alias gctriori repellere sic nchil a nullo gctrii co pt supari, et io impetq demonum i malum li ar° no repugnat. s qsonat et gz id

Tertio qrit utrū qfirmao, ut obstiaco, diminuat libtas dominium. et q qfirmaco minuat. q̄ liberior e potēa, et magis piors actuum dua q̄ oio ulti pibez ncti q̄ que ~~pote~~ pib est, s li ar° qfirmatum lz ncitate ad bnfaciedum, p qfirmato no minime. go qfirmaco diminuit domi. ¶ Item quāto potēa apta tanto liberior, s qfirmaco artat librum ar° ad bonum, aute no erat

ad bonū et ad malū:—

Item hec ipsum vr de obstinatione. preterea quia angeli quando dicit quod potentia peccandi addita libero arbitrio ipsum diminuit, ergo multo magis actus peccandi, ergo magis necessitas peccandi, sed hec est in obstinatione ergo etc. Item liberum est quod velle sibi iaceret servituti quam quod subiaceret servituti. liberum arbitrium in obstinatis subiacet servituti peccati ante vero minime etc.

ad bonum et ad malum ergo videtur quod liberum arbitrium erat ante et magis dominans actuum

Item potentia que agit in actum que per se ipsam magis est propria actuum dominans quam que

it mediante aliquo beneficio sive gratia sed liberum arbitrium non confirmatum que per se ipso faciebat quod volebat, confirmatum autem quod facit implet per gratiam ergo liberum

erat ante confirmationem quam post. Item liberior est potentia quanto facilius agit in

actum ad quem est, et tanto minus libera quanto difficilior est ad illum

sed difficilius est in obstinato velle bonum ergo videtur quod in eis liberum arbitrium

sit maxime diminutum. Contra quod obstinatio non diminuat, videtur dyonisius

de divinis nominibus data malis ipsis angelis dona nequaquam mutata dicimus sed sunt integra

et splendidissima. ergo si liberum arbitrium fuit eis donum naturale ergo non est diminutum

Item liberum arbitrium dicitur liberum quod non potest cogi. ergo si libertas diminuitur per aliqua

coactionem inducitur, sed liberum arbitrium obstinati nullo modo potest cogi, ergo nullo modo potest diminui. Item si diminuitur per obstinationem et peccatum ergo cum non sit infinitum

omnino potest aufferri. ergo videtur quod aliquando perdant de necessitate liberum arbitrium, quod est impossibile ut probatum

quod autem confirmatio non diminuat sed augeat videtur per anselmum in libro de libero arbitrio,

quia ipse dicit quod habens quod decet et expedit ut potest perdere liberius est quam qui potest, sed liberum arbitrium

non potest iustitiam et rectitudinem quam expedit et decet habere non confirmatum potest ergo

etc. Item quanto magis ad assimilatur illi quod est liberrimum in sue libertatis tanto

liberum est, sed liberum arbitrium confirmatum magis assimilatur deo et eius arbitrio quam

non confirmatum ergo est liberum. Post dicendum quod cum queritur de diminutione dominii libertatis arbitrii

distinguendum est in dominio. quoddam enim est dominium quod opponitur coactioni. quoddam

quod opponitur servituti. si autem loquimur de dominio libertatis quod opponitur servituti coactionis

quod opponitur servituti. si autem loquimur de dominio libertatis quod opponitur coactioni

omnibus potest privari coactionem, et hoc dominium est essentiale libero arbitrio et ideo non minuitur

nec augetur, quia universaliter omnem privat coactionem equaliter est in omnibus tam bonis quam

malis tam creatore quam creaturis sicut dicit bernardus in libro de libero arbitrio vero dicit quod manet

libertas voluntatis tam integra in malis quam in bonis tam in creatore quam in creaturis.

Si autem dominium quod opponitur servituti sive coactioni sic potest recipere magis et minus ut

in est equaliter omnibus quia in miseris sunt et miserie, in bonis ut bis

libera a malis servituti culpe, in melioribus liber et tanto liberum quanto magis

distant a malo in creaturis preceptis et mandatis, in deo vero per se omne malo

datum, et ideo accipiendo dominium liberum per confirmationem augetur quia magis elongat

a subiectione culpe et miserie, et per obstinationem minuitur quia contra submittit

utrique. Concedende sunt rationes quod obstinatio minuit et confirmatio auget quia.

ad 8

Contra

probatur

dominium est duplex

hec via procedit et io verum concludit. Ad id quod obicitur primo quod confirmatio diminuit libertatem necessitatis, dico quod necessitas in multis ad bonum in illo non repugnat huiusmodi actui, nec in quantum liber a coactione, quia coactio est ab extrinseco, nec in quantum libera a culpa et miseria, et ideo non diminuit, illa que ipso solum habet veritatem ... tate coactionis ut pravitatis ad malum. Ad id 5o quod obicitur de ampliatione ... quod potentia ampliatur est duplex: a ... eorum que posse est posse de talibus ... verum est; et ... eorum que posse est non posse, sed deficere, et ... talium non est verum et tale est malum, tunc divina potentia que est amplissima et liberalissima non est mali. Ad id quod obicitur de bonifico et gratia dico quod est verum sic eque ... posset, sic ... cum gratia sed homo non est verum ... quod in bonificando gratie ... elevat potentiam ad ea ad que ea erat et ipse attingere non poterat.

Et licet mali angeli etc. Supra egit magister de confirmatione et obstinatione an-

gelorum. In hac parte agit de quibusdam que consequuntur ad hec, et dividitur hec pars in duas. In prima agit de hiis que sequuntur obstinationem. In secunda vero de hiis que sequuntur confirmationem infra dist. xi.

Ad intelligentiam ... prima partis ... duo que magister determinat duo ... est de cognitione demonum, secundum vero de ... virtute per ... productione. Circa primum ... 3a ... Tertio utrum cadat in ... demonibus deceptio sive error circa futura. Secundo utrum oblivio circa preterita. Tertio utrum prescientia circa futura ... circa futura ... Ro. 1o ...

Quod autem deceptio cadat in demonibus ... probaverunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum sensum. Ideo dicit apostolus de hominibus, sed ... eque ut magis severus est deus in angelos ... quod dati sunt in reprobum sensum, sed in omnibus talibus cadit error ... etc. Si tu dicas quod intelligendum de sensu in agendis non in cognoscendis. Contra Augustinus dicit super Genesim ad litteram quod mali angeli intelliguntur per tenebras, boni vero per lucem. Sed tenebra magis dicit privationem lucis quam caloris ... quod ... eorum ... est ... errori coniuncta. Item ... quod error ... pena ... coniuncta ... dicit quod in demonibus est furor irrationalis, amens concupiscentia, fantasia ... sed fantasia est principium erroris ... quod ... eorum pena ... errori. Item ... homini ... est ... ignorantia, non ... sed etiam cognoscendorum ... non minus pena ... in ... etc. Item ... quod ... Item ... de malis ... etc. Item ... data ipsis dona nequaquam mutata dicuntur, sed ... integra et splendidissima.

loquitur de demonibus. Secundo si habuerunt naturale iudicatorium illuminatum et potens dignum in cognoscendis. Quo vero tercio ¶ Cetera ipsius de summo bono priuati sunt rebus an^li^ eciam sanitate dimissa secundum angelice naturae non amiserunt ¶ Cetera peccatum non est quid actum sed quid ordinatae actum. Secundo non est ex quibus ... sumpte. Sed quomodo ... ordinatum in fine, si secundo ... speculatiua ... de se non dicit ... ordinata in fine. Patet quod per ipsum peccatum non debet depriuari ¶ Patet quod dicendum quod deceptio et error venit ... ex inordinatione siue deuiatione iudicii. Iudicium autem dicitur est in quibus ... ronate. Vnum quod est cognoscendorum quod est veri perceptione veri. Aliud agendorum sub ratione boni. Et primum est intellectus speculatiui ut spectat ad ... Secundum vero est intellectus practici / Et est ... iudicii et si maneat integre ... ad ... post ... culpa est in an^lis^ ... obnubilatum quia errat frequenter in iudicando de multis et in multis decipiuntur, maxime circa iudicat ... gentibus. Aliud iudicium est in eis ... et ... ad ... ordinati sunt an^li^ mali ... ad affectum obstinati, et ... istorum iudicium ... dicuntur facti tenebra. Et dati in ... et ... ad ... ¶ Ad ... quod obicitur de ... quod est in demonibus fantasia peruersa. Dicendum quod fantasia dicitur actus ... ui ... ¶ Aliquando fantasia accipitur dicitur apparitio ... quod dicitur aphanos quod est apparitio / Et primo modo non est in solis corporibus corporalibus / 2° in spiritibus. Hec autem fantasia peruersa dicitur esse in demonibus ... et si demones intelligentes sunt, et multa vera cognoscant / ... alios volunt docere sed ... seducere, et ideo quia non possunt nisi per apparentes similitudines / hec est quod ... demonum maxime ... talia est ... magnum clericum qui vellet ... palogi ... studeret in sophisticis et ... fantastici dicuntur ... fantasticas et apparentes ... veniunt, et hec fantasia dicitur peruersa. Quia cum ... iudicii ... veritatem cognoscant ... impugnat, et ... tati intellectus obuiare. Ideo habet fantasiam peruersam / habet eciam concupiscentiam amentem, quia cum non deberet appetere nisi honesta et ... appetitus rebus maxime ... peccare, et ... in peccatum precipitare ... non ... dat finaliter / Est eciam furor irrationabilis. Quia cum solis malis deberent ... irasci, irascuntur et furiunt contra bona ¶ Ad ... quod obicitur quod ... in ... eta ... ignorantia ... speculatiui intellectus. Dicendum quod ... est in posteris sed ... non est ... ignorantia cognoscendorum quia habuit ... sibi innatam / ... et demones quia habuerunt ... sibi innatam. Et deus ... dona sua

quia ... de ... deus ... affectiue ... demonum ... diffusio est luminis ipsi ... Sed ... de ... luminis dati ... demonibus ... in statu dampnacionis noua dona non debet dare ... sed ... nisi ... doctrine ... Augustini ... li^o^ de magistro ... non ... noua dona dare ... noua ... ante lapsum non ... doctore ... et disputare ...

d'ceptio et error

Iudicium est duplex

fantasia dicitur actus

quod demones habent fantasiam peruersam

Ad [illegible] quod obicitur quia affectus affectus est privatus rectitudine. Dicendum quod peccatum magis [illegible] et ideo [illegible] plures ad [illegible]
duo peccata. Ad [illegible] quod obicitur quod bonitas est diffusiva sui. Dicendum quod loquimur de diffusione boni simpliciter
et boni gratuiti

naturalia. Sed gratuita data ideo non influxit ita ignorantia in intellectu speculativo. Sed tamen ignorantia pena annexa est et cecitas intellectus practici. Pluribus autem infligere dicitur ignorantia non subtrahendo scientiam sed non apponendo. Tamen moles carnis corrupte aggravat intellectum iudicandum et ideo non est simile. Secundo quia peccatum magis spectat voluntatem et magis directe opponitur bonitati affectionis quam veritati cognitionis, et ideo dicimus non potest ita privari lumine cognitionis per culpam sicut bonitate affectionis. Vel [illegible] plus tactum est [illegible] in iudicio quod est coniunctum voluntati et est confusum in malis agendis et operatis. ~~[illegible] bonitas est diffusiva sui [illegible] ut boni gratuiti~~ Si loquimur de diffusione boni simpliciter ad tot potest extendi ratio boni ad quot et veri, quia utraque [illegible] et est in omnibus entibus. Si autem de diffusione boni gratuiti non est verum, quia multi sunt qui sunt idonei ad capiendam intelligentiam qui tamen non sunt idonei ad capiendam gratiam.

~~Ad quartum~~ donum dicitur posse accipi proprie et communiter. Proprie donum dicitur quod per se attenditur [illegible] sunt gratie infuse sive dona infusa, et talibus est gratia gratum faciens, ut ad eam habilitantur. Alio modo dicitur donum quod est per adiutorium divinum [illegible] per acquisitionem [illegible] et non proprie dicitur donum sed habitus [illegible] ad hoc quod non acquiritur sine dei adiutorio, et hoc modo deus dat dona bonis et malis, quia cum deus dedit lumen [illegible] ab initio quod patet in acquisitione multorum scibilium, et ipse non subtrahit [illegible] dedit, nec etiam assuefactionem [illegible] talia possunt stare cum peccato mortali [illegible] multiplicare etiam in pluribus existens, et deus dicitur docere non inspirando [illegible] dendo sed cooperando lumini dato et assuefaciendo [illegible] deus dedit [illegible] et dedit terram potentem fructificare cum colligit multum de blado de bona terra deus dat [illegible] non ita sed si ipse sterilem terram sine cultu [illegible] faceret fructificare [illegible] donum proprie solum large sic dat deus bona bonis et malis et de [illegible] communibus ipsis. Hec ipsa in mala convertatur. A [illegible]

Secundo queritur utrum in demonibus cadat oblivio. De [illegible] fit [illegible] ad oblivionem [illegible] demones autem de [illegible] sicut patet maxime lucifer [illegible] Ezechielis [illegible] plenus sapientia etc. Et ego [illegible] melior est puer [illegible] senex et stultus [illegible] lucifer [illegible] duabus rationibus [illegible] spectat et [illegible] totaliter [illegible] de [illegible] sed de formatione memorie et corruptione est per oblivionem [illegible] in memoria [illegible] in aliis oblivione [illegible] intelligere et memorari [illegible] est eius variatione [illegible] omne quod [illegible] a tempore [illegible] et tendit ad [illegible] corruptione, quia tempus facit distare quod est ut dicit philosophus [illegible] corruptio [illegible] per oblivionem [illegible] naturale et [illegible] angelica memoria [illegible] et [illegible]

[illegible] intelligentia [illegible] cadit [illegible] et in voluntate [illegible] in memoria cadit oblivio. [illegible] Item [illegible] humana sola deus superior est [illegible] angelica [illegible] in mente [illegible] cadat oblivio [illegible] ad superiora [illegible] multo fortius in mente demonum. Quod autem in mente [illegible] cadat oblivio [illegible] corporis [illegible] spectat ad dignitatem et superioris [illegible] talem obliviscimur [illegible] etc.

Margin notes:

Quod bonum quod est divisum [illegible]
Ad [illegible] quod obicitur quod [illegible] debet eis dari dona. Dicendum quod donum dicitur posse accipi

Donum dicitur etc.

A. Alia autem [illegible] ad oppositum. Dicendum quod intelligentia de iudicio speculativo [illegible] est intelligendum quod magis viget [illegible] ut [illegible] tamen per [illegible] lapsum quia revera [illegible] multa [illegible] constat maxime illa [illegible] cognitio [illegible] innata [illegible] dicitur [illegible] data [illegible] tamen in [illegible] errat et fallunt [illegible] nefandi [illegible] et [illegible] sunt, et ideo frequenter in [illegible] que [illegible] iudicia [illegible] sunt, et ideo [illegible] totaliter in [illegible] errore labuntur et sic patet [illegible] etc.

Contra [illegible] ad errorem et ita memoria ad oblivionem [illegible]

in delebiles. si ergo oblivio venit per deletionem specierum patet etc. ¶ Item omne quod recipitur
in aliquo est ibi per modum recipientis. ergo species que est in angelica memoria est ibi per
modum recipientis. sed memoria angelica est incorruptibilis ut dependens ab incorruptibili
nec quantum ad statum nec quantum ad operationem nec per se nec per accidens. ergo species que ibi recipitur
est simpliciter incorruptibilis. Item hoc videtur a minori stabilior est voluntas quam aliqua
intellectus potentia. sed culpa que adheret voluntati adheret ei stabiliter. ergo multo for-
tius species que est in memoria, erit in ea indelebilis. si ergo oblivio est per deletionem speciei patet etc.
¶ Item omne quod corrumpitur aut corrumpitur quia habet contrarium vel quia est compositum aut quia [illegible]
ut dicit philosophus in libro de morte et vita. sed species contenta in memoria demonis nullo
predictorum modorum est corruptibilis ergo etc. Item vita spiritualis non senescit quantum est de se sed so-
lum ratione organi. unde in primo de anima dicitur si senex acciperet oculum pueri videret utique
sicut videt puer. ergo cum virtus memorativa spiritus demonis non pendeat a cor-
pore non senescit nec lassatur in operando, ergo nec in recipiendo species et ita nec
videtur ut obliviscatur. ¶ Respondeo dicendum quod actum memorie contingit accipere et per modum habitus
et iste est retentive specierum et esse dicitur per modum habitus quia contentive tenet. et dicitur magis
status suum sive consuetudine quam actione. et alius actus memorie qui est memi-
nisse sive recordari. sed secundum primum modum actus naturalis est, et non solum est voluntatis nec
ipsius illud attendere meritum et demeritum. sed secundus actus potest ordinari ad bonum
et eius oppositum ad malum. et secundum hunc duplicem modum distinguitur in oblivione
nam si dicatur oblivio per oppositionem ad retentionem speciei sic est deletio speciei de memo-
ria. si autem dicatur per oppositionem ad recordationem sic dicit habilitatem quantum ad istum
actum qui est meminisse et hoc potest esse bonum. si enim obliviscamur malorum illatorum
nobis, et malum enim obliviscimur beneficiorum nobis a deo collatorum, ut obliviscen-
tur eorum que essent nobis ad salutem. unde hoc dicitur deuteronomio viii cave ne umquam obliviscaris
domini dei tui etc. Si ergo loquamur de oblivione primo, sic dico quod non cadit in demonibus
nulla enim est in eis deletio speciei. si secundo sic dico quod cadit, immo cecidit maxime oblivio
quia obliti sunt sue salutis, obliti beneficiorum dei. quia enim conversi sunt ad mala et inhabiles
sunt ad recolenda bona. hoc modo bene credo quod obliti sunt et sic perdiderunt [illegible]
due rationes. prima que sumpta est a stultitia. secunda que sumpta est ab origine [illegible]. Nam
perdidit hec vera. ¶ Ad id quod obicitur quod intelligere cadit in tempore dicendum quod cadit in tempore quatenus
nomine temporis non sunt est mensura primordialis necessaria quia ut demonis esse ut intelligere
pendet ab illo. Ad aliud potest dici quod cuiuslibet actus ut actus cadat sub tempore ut in tempore
non tamen actus ut habitus quia hoc modo subest eternitati nec secundum variationem et ideo
potest dici species demonis non corrumpitur nec senescit in tempore nec [illegible] etiam nec.

Actus memorie duplex dicitur

habet

quod non est plene de intelligentia et oblivione quia intelligere non tamen est actus naturalis quantum cetera consimilis voluntati, et plus accidit speciem tenere ut amittere. ¶ Ad primam dicendum quod est ut in potentia naturali. Praeterea non est vel nec viz in memoria habet

etiam nec actus ut habitus et talis est tentio speciei. et per hoc patet illud ¶ Item quod contraria sunt naturalis speculi sine speculari, et intelligere natura tenebrosum sine lumine et angeli plus sunt de natura speculi et de potentia recipiendi quam de natura luminis ¶ Illa enim in solo deo est perfectissime, sed in hiis quae sunt dei formis per gratiam, magis tamen est in tenendo speciem quam in recte iudicando, aliter enim sunt perfecti iudicio angeli non pro detentione speciei ¶ Non opposita nata sunt fieri circa idem nec est in altera naturaliter inesse. et natura autem possibilis est ad recipiendum per naturam ad delectationem non nimis quod deus solus maior est mente humana, vel ex quo est ad motum perfici, sed quia mens humana coniuncta corpori excitanti aquas contrahit confusiones et defectus de per mentes quibus ad hoc est inferior mente angelica, et ideo quandoque mens humana impeditur ab actuali consideratione per depressionem corporis, et ita vocatur a quibusdam oblivio, intellectus autem angelicus semper est in actu intelligendi. et ideo non est mirum si memoria semper est in actu conservandi et patet obiecta ¶ Quo ad futura et quae per naturam sunt

Circa quartum quaeritur utrum in daemonibus sit praecognitio ¶ Quod sic quia astronomi et mathematici per eorum scientiam praecognoscunt et dicunt multa futura et videmus quod multi vera dicunt. ergo si non est intelligentia in daemonibus ergo etc. ¶ Item hoc ostenditur ab effectu quia isti magi et divini per pacta cum daemonibus multa vera predicunt, et non sunt nisi per revelationem daemonum ergo videtur quod ipsi futura praecognoscunt ¶ Item videtur hoc a minori intellectus agens in somniis et in contemplatione multa vera futura revelat sicut patet quia frequenter somniamus quod nobis eveniunt nobis per longa tempora. sed daemones sunt omnino abstracti a sensibus ergo etc. ¶ Item hoc videtur ratione quia anima est quodammodo omnia. quia est in ea quo est omnia fieri quod est propter intellectum possibilem, et quod est quo est omnia facere quod est propter intellectum agentem est in ea quo est omnia facere. ergo si intellectus agens esset liber vel possibilis reductus ad actum per agentem, tunc non solum esset in potentia ad cognoscendum futura sed etiam in actu, et hoc est in daemonibus quia tales sunt in actualiter plene cognoscentes. et quia intellectus agens est liber a corpore ergo etc. ¶ Sed contra quod non praestat futura cognoscere maxime quantum est ad magis est proprius deo tanto cum est eius voluntas unicus sibi supra aliis. ergo creatura est sibi quod velle debeat quam aliis sed nullus hoc contradicere potest quod debeat eius velle et cognoscere. ergo multo minus ut nec certa alia certitudo quae est de se potest scire ¶ Item omnis cognitio certitudinis procedit a re scita quia scibile non potest sed in capacitate ad sciendum datum certum prius de possibili sed posterior per modum actualis et motivi. sed nulla cognitio pendens a cognoscibili potest esse certa de re incerta. sed futurorum contingentium est res incerta. ergo non potest stabiliter ab aliquo cognosci ¶ Item si cognoscit futura aut per species acceptas, aut innatas aut per acquisitas sed magis ab ipsis essentia rei, quia certe ipsa generaliter in effectu. cum igitur res non dum sit non potest cognoscere cum ipsa quiete. si innata ergo non potest ignorare aliquid quod futurum sit, ergo praesciunt

Quod non est plene. vel intellectus non est plene

Alii dicunt quod alter quod opposita sunt fieri circa idem

Alii dicunt quod alter quod solus deus

OM

antequam cadat, quod super improbatum est tamquam impossibile. Ergo etc. ¶ Item si possit
futura, ergo sciret quibus deberet vincere vel ipse, an eis quae temptat. Ergo cum ipse
refugiat victoriam bonorum, numquam temptaret nisi illos quos posset per se succum-
bere. Sed ipse temptat sicut patet Job. Ergo etc. ¶ Respondeo dicendum quod futurorum triplex est genus. Quaedam
sunt futura quae habent causam determinatam et infallibilem ut puta sunt illa quae
attenduntur circa motum superiorum corporum in quibus est determinatio et omni impedi-
mento remoto, talia possunt certitudinaliter sciri non solum a deo et in deo sed a creatura
et hoc in sua causa sicut tempus eclipsis solis et hoc et consimilium. Quaedam sunt quae
habent causam determinatam sed tamen fallibilem ut puta illa quae sunt in rebus inferiori-
bus naturalibus quae habent causam determinatam quia intentio naturae movetur determinate ad unum, non
vero fallibile quia interdum potest occurrere impedimentum ut puta agri seminati
sterilitas propter ventos et bona dispositio superiorum corporum afferat pinguem
fructum. Et ista possunt quodammodo sciri et coniecturari non tantum a deo sed etiam a crea-
tura quae novit naturas rerum superiorum et inferiorum non tamen ita certitudinaliter sicut praedicta.
¶ Quaedam autem sunt quae habent causam indeterminatam et fallibilem sicut sunt ea quae pendent
a voluntate nostra quae indeterminata est, propter hoc quod est ad opposita. Fallibilis etiam
quia possunt etiam volenti perficere occurrere multa impedimenta. Et talia non possunt
certitudinaliter sciri ab aliqua creatura in se ipsa sed solum a deo, vel per revelationem divinam
factam. Ratio autem huius est ista, quia cognitio creaturae pendet a re, cum in rebus intelligat, et in se
et in sua causa, ideo creatura non potest illa certitudinaliter nosse vel cognoscere. Divina autem
cognitio non pendet a re aliqua, immo omnia quae novit [illegible] modis suae veritatis novit
et quia veritas sua est certissima certissime cognoscit contingentia ut necessaria. Et hoc
melius explanatum fuit in primo libro. Et sic certissime novit ita potest certitudinaliter demons-
trare et revelare, ideo hoc praecognitio futurorum vel dicitur est et a deo. Et ideo cum talia
futura praedicunt, praedictio dicitur divinatio quia tunc est actus divinus. Et quia daemones superbi
maxime desiderant honorari ut deus maxime conantur ostendere hoc in se habere. Et ideo
dicunt quod daemones per se ipsos futura contingentia possunt certitudinaliter. Hoc est contra attribuere
quod est dei, et deo est ibi infidelitas et in fidelitati frequenter angelus idolatria, ideo divina-
tio est prohibita. Quamvis autem daemones non possunt per se ipsos futura contingentia scire
certitudinaliter tamen frequenter vera produnt quia eventum futurorum aliquando praesciunt. Hoc autem
est quadrupliciter sicut dicit Augustinus 2o libro super Genesim ad litteram. Aut enim sensus vel ingenii
acumine, quia multa conspiciunt, aut dolosa cautela, quia aliena doctrina, sensus
acumine ut quia vident diligenter et considerant ad quod inclinetur affectus nostra voluntas si sit
inducenda vel retrahenda, conspiciunt tempora, quia cum talibus videntur tantum est talia dolosa

Respondeo

futurorum triplex est genus

vide hoc 26 dist. 4 [illegible]

1o solutio questionis

daemones possunt futura contingentia quatuor modis

cautela quam proponit aliquid facere et predicat quod ab aliis sit facturum aliena doctrina quam
iusto dei iudicio permittitur addiscere ab angelis, et sic patet quod demones futura contingentia
et si possunt probabiliter presentire non possunt certitudinaliter prescire, sicut ostendunt rationes
ad hoc inducte ¶ Ad id quod obicitur de astronomis seu mathematicis quod frequenter dicunt vera
dicendum quod hoc solum est coniecturando seu secundum legem astrorum sive secundum quod siderea dicuntur. secundum le-

de astronomis

gem astrorum ut potest quando dicunt stella que habet impressionem super diversas humores disponit
secundum hoc homines ad diversos mores et affectiones ¶ secundum diabolica quemcumque ut quando
volunt verum astrorum ultra pretendere quam ad id quod super quod secundum possunt, tunc ei diabolus adest
ita frequenter sicut vera diceret et ¶ nunc autem cum toto auxilio demonum frequenter
falsa predicunt et decipiunt. ¶ Sed tanta est demonum astucia quod ita faciunt occultare
fraudem suam ut ostendat errorem sive defectum fuisse in astronomo considerante
non in arte, a diabolo assistente ¶ In hoc constat ¶ quod astronomi de contingentibus futuris
tamquam fallibile estimata non possunt vera nisi coniecturam et diabolus quoniam
non coniecturam illa presentit non tamen certitudinaliter prescit ¶ Ad id quod obicitur de magis
et divinis quod dicunt vera. dicendum quod licet verum est. sed tamen quia aliquando dicunt falsa patet quod porro dicunt
vera casualiter quam certitudinaliter, porro coniecturam quod falsa. qui enim semel de futuro
in vero dixit et non evenit sicut in lege dicitur seductor est, et non propheta domini non propheta

occidi ¶ Ad id quod obicitur de sompniis in quibus senduntur futura. dicendum quod quamquam de hoc philosophi
physici quorum potestates loquendo essent hic ratione quod de eis dicit sapiens sepultura indubitanter
est remedium. rephendit enim eos qui fiducia sua confidentia habent in sompniis vanum enim
experimentum sicut parturientis cor tamen fantasias patitur nisi ab altissimo fuit missa vi-

Sompnia fiunt v. de causis

sitacio. Ideo intelligendum quod quinque de causis fiunt sompnia ¶ scilicet contingunt ex dispo-
sitione corporis ¶ ex sollicitudine mentis ¶ ex illusione dyabolica. ¶ ex revelatione angelica
¶ ex visitatione divina ¶ prima duo sompnia sunt presagia futurorum, que habent causam in natura
ut sompnia que contingunt ex causis corporis sunt signa infirmitatis, sompnia que contingunt
ex sollicitudine mentis sunt signa eorum ad que facienda, ut de prudenda mentem intendat af-
¶ aliorum non non sunt signa de sompniis si ad alia applicentur porro plura accidere con-
dicionibus presentiendi, sompnia vero que a dyabolica illusione nullius sunt valoris sicut nec di-
vinationes auruspicum, sompnia vero que ab angelis bonis, a deo sunt in nobis signa sunt
vera, et ita sompnio non habetur quod prognostico futurorum contingentium aliter habentur quam
nisi per aliquam coniecturam ¶ Ad id quod obicitur quod anima condampnata est. dicendum quod intellectus agens
non est eius actu plene in omnibus. quia non est plene agens ¶ et ideo indiget in anima
cognoscibili ad hoc quod fiat in actu ut a deo qui est omnino actus in omnibus et omni-
et quia futurorum contingentium non habet esse nisi indeterminatum ¶ ideo non potest intelligi

Circa principium quarti de causa argumentis sive de virtute demonum de quo queruntur tria. Primo utrum sit quedam pabulum utrum omnes forme inducantur per a datore formarum an de potentia educantur a causato. 2o utrum verum formarum inductio non potest a spiritu maligno. 3o utrum virtute demonum possit quis curari in hac operatione sine [illegible]

Primo arguitur quod omnes forme inducuntur per a creatore an ad agens particulare possit causatum possit aliquam inducere. Et quod omnes per a creatore. Unde primo dicitur in Johanne pater meus usque modo operatur et ego operor. Sed res producentur quando ad formam a natura non [illegible] hoc dicere de quibus modo operantur. Sequitur unde quod omnes forme sunt ab ipso. Item 2o ratione unius nobilis primum est forma quam materia et magis dicit quod divinum. Sequitur quod natura non possit in minus quam non potest in productione materie. Primo est a sola causa unitatem formarum unde de forma. 3o secundum utrum sit in corruptibilia ut vult philosophus. Sequitur tamen materia quam forma sed incorruptibile est ingenerabile. Sequitur tamen materia quam forma est ingenerabilis. Sequitur quod produci in esse hoc non est a natura sed solum per creationem. 4o quod actio causative determinatur ad hoc aliquid sed forma non est hoc aliquid. Sequitur non terminatur ad formam. Sequitur cum producto naturalis terminatur ad esse quod producitur per naturam impossibile est formam produci a agente causato. Nec minus hoc constat et omne quod producitur 2o ad hoc producitur. Sequitur nichil. 5o quod producitur forma aut quo aliquid aut quod aliquid. Sed quod aliquid est compositum sed quia ad sui constitutionem tanquam principium requiritur. Sequitur forma est composita quam materia et forma quod absurdum est. Sed quomodo nichil sed omne quod quomodo nichil causatur est a creatore. Sequitur nulla forma est a agente causato. 6o quod forma est in potentia materie aut est in potentia in quantum aqua aut aqua aut non quomodo aqua. Hoc probatur est in forma non habeat materie principium. Igitur compositum primo est in simplici essentia consistens. Ergo in aqua ut aqua non aqua ratione materie non est agens. Ergo solum in potentia ut in aqua. Sed forma quam solum est in potentia ut in qua totaliter est absconditum. Et nulla talis forma est naturalis ut a natura. Ergo nullum agens causatum potest naturalem formam producere. 7o quod omnes res per Avicennam et philosophum sunt propter operationem aliquam aliquid esset otiosum in natura. Sed omnis operatio bonum aliorum est operatio aliquam est frustra. Ergo unde quod omnis res alicuius possit producere per operari ad aliorum productionem. Aut ergo in materia aut forme non in materia ergo forme. 2o omne corpus est generativum in quantum cum alteratur sicut in in per inductionem caloris utrum sequitur. Sed constat quod agens causatum potest alterare et corrumpere generatum. Sequitur potest se ut sibi similem inducere. 3o certum est quod calidum calefacit quando hoc non indiget probatione. Sequitur calor ignis generat calorem. Sequitur pari ratione qua calidum generat, eadem ignis generat ignem cum non sit minoris virtutis. 4o certum est quod obiectum generat sui similitudinem in speculo quod posito [illegible] per obiectum amoveatur ulterius resultabit ibi similitudo. Sequitur pari ratione per esse materia disposita agens potest generare sibi similem in natura. Sequitur 2o. Pro dicendum ad hoc quod de eductione forme in esse quadruplex fuit positio. Quidam posuerunt latitationem formarum per imponitur anaxagoras et id potest dupliciter intelligi. Uno modo quod ipse ponens formas actualiter consistere in materia sed non apparere quemadmodum sicut pictura operta panno. Et ista primo dicit impossibile est omnis forma tamen generatio potest ponendum in eodem. Alio modo potest intelligi per ipsum esse formarum per in materia in potentia non solum latentes sed entes in potentia. Et materia habeat in se seminales omnium formarum rationes sibi a primaria conditione inditas. Illud concordat et physice et paro perceptive. Et practica agentis educere materia in actum. Sed hic intellectus non fuit hic positio, sed primus 2a quod compositores dicunt. Hec enim positio non fuit quod agens particulare nichil agat sed tantum detegat. Alia fuit positio platonis magis modernorum quod omnes forme sunt a creatore. Et hec positio potest dupliciter intelligi. Uno modo quod deus sit primum agens et producens in omnibus rerum productionibus. Et hec veritatem vel ita quod deus sit totum causa efficiens. Et agens particulare non faciat nisi materiam adaptare ut possit producere aliquam rationale ita et alias formas. Et iste intellectus

1a positio

2a positio

Videtur fuisse illorum philosophorum et iste intellectus est impossibilis quia agens particulare aut inducit aliquid aut nichil. Et si nichil, ergo non agit; si aliquid inducit, saltem videtur quod aliquam efficiat dispositionem. Sed qua ratione potest unam et aliam, quare ista positio non est rationabilis. Tercia positio est quod forme naturales, forme omnes ad minus corporales [illegible] sunt forme elementares et forme mixtorum, sunt in potentia materie et per actionem agentis particularis educuntur in actum. Et ista est positio quam videtur tenuisse philosophus et tenent quamplures moderni doctores in philosophia et theologia. Sed tamen hec duas habet vias. Nam quidam dicunt quod hee forme sunt in materia in potentia receptiva. Et quidam moderni activa sive cooperativa, quia materia et habet possibilitatem ad recipiendum et etiam inclinationem ad cooperandum. Et in agente est hec forma producenda sicut in principio et effectivo et originali, quia omnis forma per naturam sue speciei recipit virtutem multiplicandi se. Unde inductio forme est ab agente formam suam multiplicante. Et ponunt quod in candela quo [illegible] inflammat multas, et ab uno obiecto relucent multe ymagines in pluribus speculis. Et hee forme ut dicunt non sunt equivoce [illegible] materiales, sed equivoce originales. Et ideo non dicuntur causate nec dicuntur esse [illegible]. Illud enim causatur quod ultimo est; sed tales forme sunt producta aliquando et tamen ratione agentis tamen ratione materie. Alia via est quod forme sunt in potentia materie non solum [illegible] non solum in qua et a qua aliquo modo, sed quod eadem equivoca, et hec dicunt: non quod ipsa essencia materie sit equivoca res producte, sed quod in ipsa materia ad est causalitatem equivoce agentis dum agit in ipsam educitur formam. Non igitur [illegible] equivocalis [illegible] sit tamen [illegible] forme producende, sed quia [illegible] forme et [illegible] forme sic [illegible]. Et ista positio ponit quod in materia sunt veritates omnium formarum producendarum naturaliter. Et eam producit illa quiditas, illa veritas essencie inducitur de novo, sed datur ei nova dispositio ut quod causatur in potentia fiat in actu. Differentia actus et potentie non quia dicat diversas quiditates sed dispositiones diversas eiusdem. Non tamen sunt dispositiones accidentales sed formales. Et hec non est magnum, quia est in potentia agentis causati ut quod est uno modo faciat esse alio. Et hec positio videtur omnibus probabilis videtur esse intelligibilior et veritati vicinior. Hanc positionem credo esse tenendam, non solum quia eam probat ratio, sed etiam quia confirmat auctoritas Augustini auctoritatibus super Genesim ad litteram quas magister allegat, quod quecumque producuntur a natura [illegible] rationes seminales producuntur. Quid autem sunt iste rationes seminales videbitur infra quando de hiis erit sermo. Secundum hanc positionem patet quod agens particulare educit formas et inducit, et res naturales producuntur. Et rationes ad hoc inducte sunt concedende. Ad primum [illegible] primo obicitur quod deus operatur [illegible] Dicendum quod verum est quia vel per se operatur ut eadem aliis [illegible] operatur, sed agens causatum ei cooperatur. Ad id quod obicitur quod non potest in materiam [illegible] quia materia [illegible] non est in aliquo ut in potentia, sed potest de se potentia; cum potentia esset in potentia et de cetera potentia de potentia, quod non est intelligibile. Secundum est in forma ut visum est. Et ideo non est [illegible] potest [illegible] agentis, quia productio non est [illegible] potest agens limitatum est productio plus a plus. Sed apparet quod [illegible] agit ratione materie sed forme. Non magis potest in formam quam in materiam. Ad 3m cum obicitur quod prima [illegible] sunt in corruptibilia [illegible] intelligi [illegible] vel intellectus [illegible] essencia [illegible] non esse. Et ideo forme [illegible] ut corrumpitur, et potest dici quod essencia eius manet in potentia per corruptionem sicut ante generationem. Ad 4m cum obicitur [illegible] non ad hoc [illegible] Dicendum quod [illegible] et philosophus [illegible] loquendo formas non generari sed compositum [illegible] produci formas non producitur in se [illegible] sed in materia et sic fieri compositum, et ad illud [illegible] generatio [illegible] generatio et productio [illegible] compositum [illegible] formis.

3a positio quae vera

Solutio. id quod obicitur de corruptione aque aut quod ... Ad primum quod 2a potentia forme producitur sed quod alias
sed non quod aliquis mutatur ut apparitur, sed quod ... vel 2a ... operatione fuit quod aliquid non quod
cadit ... sed de ... stabilitate ... globo, quia globus fit ... et per hoc patet ultimum, quia
de eius forme ... sunt in materia ... ad potentiam, et ... et quod ... et aqua 2a ... modo
... et ... obiectas quod materia non agit ut apparitur. Ad ... quod esse ... mutare ... per ... primo modo re-
ceptum sed seminalium ... per ... principium actum quodam modo primo modo passivum quod
... agenti et ... ab ... disponere et aliud ut ... Ad ... in prima
... quod agentibus ... ... ut ... producit sed ... sub una dispo-
sitione ... ... forme inducere possit esse a spiritu maligno. Et ... ante

Secundo queritur utrum veram ... [illegible] ... verum feceruut aut malefici ... sed quod
quod virga Moysi ... fuit in veram draconem ... non ... verum miraculum ... malefici
... fecerunt et hoc non in virtute demonum ... demones veros serpentes de virgis possunt ... ergo
et veras formas inducere. Item in glossa habetur ibidem demones discurrunt per mundum et subito semina
afferunt ... novas ... species producunt ... patet quod ... formas inducere ... spiritu ma-
ligno. Item ... per ... demonum quod ... sed homines ... arte alchimie ... veras
metallorum species faciunt ... multo fortius hoc demones possunt. Item ... potentia ...
... superiori sed potentia demonum ... superior ... patet ... quia dicitur Job ... non est
potestas super terram que ei possit comparari ... natura ... novas species potest inducere et inducit
... et potentia demonum. Item ... forme ... latent in materia ut habetur ... et producit
... est ... et ad hoc quod fiat in actu non indiget nisi ... adiutorio ... potest mo-
... educendo et posse ... ad admirationem ... veras formas potest inducere. Item ... ordo ...
ut superiora per naturam influant in inferiora ... quod celestia influunt ... sed spiritualia ... multo
... continua ... non ... adeo ... influunt in ... forma et
... et ... educunt formam de potentia in actum ... in actione elementorum ... corpora ...
... multo fortius ... spiritus ... boni ... mali. Contra. ... absorbuit virga Moysi virgas
magorum quod ... et habetur in glossa Moysi virga absorbuit virgas non dracones ... absorbe-
re potuit quod erat, non quod non erat ... virge quia videbantur ... dracones erant virge non vere ... serpentes
... demones ... operati sunt ... [vel] non potuerunt ... species vere non ... aut
educere. 2o ... manifestius ... et ... mendacibus ... opera
... sathane ... erunt prodigia et signa ... non ... faciunt quod videbitur facere ... operabi-
... posse suum ... non potest veras formas inducere ... mirabilia ... angeli
... septimus ... attribuere malis angelis non ... sed ... facere veras
species ... quod ... corpus ... non potest malus angelus ... omne quod dat alteri speciem et actum ... actu ... quod dat. Hoc probat ... ubi dicit ...
... quod non ... sed ... mali ... ut ... queri ... non potest ... et ...
dare. ... tunc ... angelus ... natura ... per naturam ... non

sic vis rupta ubique silva consiliis prouinciis. sic facit aulos. Si artificia quod est ab operante artificiali est artificiatum. Ergo forme quas inducit sunt artificiales. Sed aque artificiales non est aque vere sed
nove. Et similiter magis et amplius. Ergo nunquam inducit veras formas. Scio si inducat veras formas ergo
facit vera miracula. Sed miracula non attestantur divine potentie. Ergo non sunt in robur fidei proprie.
Ex dictis quod differunt ab istis que quo modo differunt. Et quo hec possunt dissolvi. Primo ad probandum
intelligenciam notandum est quod cum queritur utrum demon possit inducere novas formas et veras. Et tamen
tale de formis in formis non est questio de formis artificialibus. Quia planum est quod possunt facere ymagines et similia se
habet. Sed de formis naturalibus utrum scilicet possint vere speciem et veram causam producere et de aliis. Ad hoc
aut questione respondendum est per distinctionem. Quia quod demon formas inducat dupliciter potest intelligi vel quod vir-
tute propria vel quod virtute aliena. Si intelligatur quod inducat virtute propria sic absque dubio falsum est
et hoc dicit Augustinus. Si intelligatur quod virtute aliena scilicet per virtutem rerum naturalium quas quis potest adhibere propter
sicut est exemplum in agricola qui segetes mediante semine iacto et terra germinante et aqua irrigante
fructificare facit. Et hoc est virtute aliena. Virtute autem propria vel generat sibi simile similiter. Et ideo hinc
est quod formas naturales non producit nisi a conditore naturali. Ut a natura condita operante per modum nature. Et ideo
res naturalium virtute sibi indita producit. Sed hic operando in agricultura operatur ut artifex et ideo naturam potest im-
pedire et adiuvare. Sed res naturas non potest producere. Ad hoc igitur quod maligni spiritus possunt formas artificiales
inducere per virtutem propriam et formas naturales per virtutem alienam. Per propriam non possunt. Et ideo hinc est
quod operantur per modum artis in hoc. Et non per modum nature. Unde patet quod non producit formas artificiales sic
ut ars formas naturales. Si queratur ideo hinc dico quod est limitata potentia agentis ad tale et tale effectum
secundum dispositionem dei et primariam ordinationem causarum. Rursus si queratur ratio quare sic deus dispo-
suit. Dico quod ordo sapientie hoc requirit. Quod patet per philosophum generalis. Scilicet deus natura et intellectus ita se agunt
ordinate. Ita quod primum presupponit a 2o. Et 2um presupponit a 3o. Deus enim operatur de nichilo natura non nisi fa-
cit de nichilo. Sed de contrario in potentia. Ars supponit operationem nature. Et operatur per eius complementum sic-
ut cum facit lapides. Sed domum de lapidibus. Unde patet quod natura non potest attingere operationem dei que de
nichilo producere. Sicut ars operationem nature. Ad tertium queritur quare non est conclusio ut ars prodat naturam
et dicendum quod operatio naturalis per naturam prius est in eodem. Quam operatio artis. Et propter alia ratione est quia
agens. Quia agens per naturam producit sibi simile secundum veritatem. Sed agens secundum artem simile secundum speciem ut pro-
ut exemplar. Quia ergo in producentem rei naturalis prius est forme naturalis agentis ad imperfectum passum. Et in imperfe-
ctis ad imperfectum in respectu eius est in actu secundum veritatem. Ideo formas illas de potentia in actum educere non potest.
Sed quod agit per modum nature. Sed in artificialibus autem ut imperfectum agentis passo. Sed aufert et mutat secundum locum
sic patet in formis compositis et similibus repositis. Et hinc est quod agens per artem non potest virtute propria formas
substantiales producere nisi ille solus qui est actus plenus et perfectus in respectu omnium tam in rerum ratione

Ad 1o. Quod in operando scilicet solus deus. Dicendum quod licet quod habeat formas de quibus locutus est dicit moneo posse vere transmu-
tare non tamen virtute sua sed naturalium. Unde tamen sunt ministri non principales agentes. Quia si essent principales agen-
tes cum non producunt per quietem nota et spe producerent sicut creatores. Et ita essent creatores quod au-
gustinus negat convenire. Unde 3a ratio sic procedit verum concludit. Quia non probat quod faciant virtute sed virtute sua
adductorum. Ad id vero quod obicitur quod virtute propria quod potentia eius excellentior. Dicendum quod propria ipso vel
tate nec de virtute in per omnem modum est superior. Sicut patet in aliis locis. Dicendum intelligitur hinc adhuc

virtus sed solum ordinaria unde potest esse falsum / homo cum potentior est asino non tamen potest generare asinum sicut
asinus facit / sic virtus eius non est ad hoc. plus intelligere in proposito ¶ Ad aliud quod obicitur quod forte potest in materia spiritua-
li / dicendum quod spiritualis creatura [illegible] completa est ab actu completo / ut potest ad actum educi [illegible] ad
miniculum habeat [illegible] in fluentia [illegible] et non sine convenientia perficiat [illegible] in actum producat / tal-
is non est influentia spiritus / sicut disproportionatum in forma et natura / influentia eius potest ad motum localem et regimen
non ad generationem ¶ Ad aliud quod obicitur quod spiritualia influunt in corporalia et superiora in inferiora / dicendum quod
influunt [illegible] communiter ad alterum / et [illegible] quod appetit non [illegible]. Unde cum influunt sol, unde a-
[illegible] / sol potest influere formaliter [illegible] qualitate calefaciendo [illegible] lucem et calorem / angeli non sic possunt influere in
corporalia / sed solum localiter mutando non ad formam / sed ad situm cum non habeant [illegible] in formam et naturam ¶ Ad
aliud quod obicitur quod nichil vere faciunt [illegible] magorum / dicendum quod veritas est quod glossa videtur sibi ob-
viare [illegible] / [illegible] magis sonat quod veros serpentes fecerunt vel fecerant / et dicitur [illegible] serpentes
a natura [illegible] serpentes moysi vocat virgam licet vera essent serpentes [illegible] et de aliis intelligendum ¶ Ad
aliud quod obicitur quod antichristus faciet signa mendacia / dicendum quod intelligitur non quod faciet [illegible] veraciter
[illegible] sed non erunt veracia [illegible] ad finem [illegible] ad hoc faciet
ut mendacium et falsum predicat ¶ Ad aliud quod obicitur de glossa augustini dicendum [illegible] non negat quin
[illegible] possit demonibus attribui / sed quod non omnia [illegible] immo [illegible]. ¶ Ad dic-
[illegible] non [illegible] concludunt [illegible] natura [illegible] valens [illegible]
[illegible] de potentia in actum ¶ Ad aliud quod ultimo [illegible] educat [illegible] educat [illegible] fa-
cit mirabilia [illegible] miracula sunt [illegible] fallibilia [illegible] non sunt efficacia [illegible] fidei [illegible] / dicendum adhuc
quod [illegible] sunt vera opera non tamen sunt vera miracula. [illegible] non sunt [illegible]
[illegible] sunt [illegible] facultatem nature / et [illegible] omnipotentie factum / sed opera que faciunt
demones / et [illegible] miraculum videatur quod sunt in tempore [illegible] non tamen sunt vera miracula que sunt vi-
ne ¶ Et [illegible] quod natura non potest ita cito operari / dicendum quod [illegible] de hac natura [illegible] potest esse
[illegible] ut [illegible] in effectum [illegible]
de [illegible] tempore [illegible] ¶ Si autem queras quo distinguantur huiusmodi miracula / dicendum quod [illegible]
[illegible] conveniunt in natura differunt tamen propter principium agens et propter modum et propter finem et propter fructum
¶ Propter principium agens / quia in miraculis divinis operatur agens potentie infinite et supra naturam / sed in miraculis
demonum operatur [illegible] natura [illegible] per [illegible] ¶ Propter modum quia miracula dei fiunt
per publicam [illegible] veritate ut [illegible] / sed miracula demonum fiunt per privatos [illegible] et [illegible]
[illegible] et hoc est quod dicit augustinus [illegible] faciunt miracula per publicam [illegible] hoc est per fidem veram quam [illegible]
[illegible] veritas [illegible] / [illegible] per signa publice [illegible] quod fide habet [illegible]
[illegible] opera / sed magi per privatos [illegible] / hoc est quod dicitur [illegible] et [illegible]
signum est quod [illegible] opera quia qui male agit odit lucem ¶ Propter finem similiter differunt quia miracula
dei fiunt ad utilitatem et divinam gloriam / sed magorum ad [illegible] et gloriam vanam et [illegible]
non sunt [illegible] ¶ Differunt etiam propter fructum / quia demones faciunt [illegible] inutilia / miracula
non [illegible] valde sunt nova et [illegible]. Unde demones [illegible] faciunt ranas et serpentes quia hec de facili [illegible]
[illegible] natura et quia [illegible] magis [illegible] ad [illegible] memoriam / [illegible] deus [illegible] po-
[illegible] et [illegible] diabolicam ut [illegible] imitari ut [illegible] imitatione possit se-
ducere malos [illegible] mala / possit etiam de [illegible] a bonis et ut fides simul [illegible] mi-
raculis habeat locum ¶ Si tamen plura deus et eius servi miracula faciunt quam non [illegible]

miraculis compulsis. Sunt autem que magi faciunt et bonum faciunt quam divinitus illustrantur ut nullus hec possit dispulsum per vera miracula admirantur. Et per demonum miracula confortantur et plane.

Tertio queritur utrum aliquis possit uti ministerio demonum in faciendis huiusmodi miraculis absque peccato. Et quod non videtur. [illegible] quod admonibus fieri consilium sine peccato. Sed ut in corpori ministerium suum angelum [illegible] ante et exemplis. Auctoritate levitici xx precepit occidi qui consultant magos et ariolos. Exemplo [illegible] quod in [illegible] ubi deprehendit et punivit rex [illegible] quam misit ad consulendum deum accaron. Secundo Augustinus de doctrina christiana dicit esse dampnandas et fugiendas quia ibi intendunt pacta demonum [illegible] et facere [illegible] dicit et [illegible] non est sine peccato dampnabili [illegible]. Tertio dyabolus est dolosus et [illegible] nobis quod nullum hominem diligit nisi in malum suum et ut ipsum [illegible] qui suscipit ab eo obsequium [illegible] sit dispendium et omnis [illegible] peccat mortaliter [illegible]. Quarto dyabolus est inimicus [illegible] et dei [illegible] qui suscipit ab eo auxilium ut facit querere eum utilitatis [illegible] querere [illegible] adiciat esset christi inimicus [illegible] non potest esse sine peccato [illegible]. Contra hoc [illegible] ante apostolus tradebat in corinthiis [illegible] carnis [illegible] dicitur [illegible] corinthios [illegible] utebatur ministerio demonum ad implendam iustitiam [illegible] potest homo quod indiget etiam ad alia obsequia. Secundo [illegible] indigeo elemosinam non [illegible] ab eo [illegible] et impio possum accipere et petere [illegible] indigeo pane et vino possum hec petere a demonibus ut [illegible] non ad [illegible] homo qui [illegible] tribuat. Tertio a malo [illegible] potest aliquis [illegible] et [illegible] [illegible] dyabolum superavit potest ei [illegible] imperare et eius obsequium [illegible] [illegible]. Quarto [illegible] artes [illegible] caracteribus [illegible] sine ymolacionibus et aliis [illegible] [illegible] [illegible] caractere [illegible] virtute [illegible] demones [illegible] nichil faciunt [illegible] aliqua [illegible] omnibus [illegible] et [illegible] ad [illegible] non [illegible] demones. [illegible] videtur quod miracula ista demonis possunt [illegible] absque peccato. [illegible] aliquis suscipit obsequium demonis in hiis [illegible] sive in miraculis sive in aliis [illegible] potest in quo peccat [illegible] [illegible] nullo [illegible] fide non peccat [illegible] nichil credit divinitatis esse in dyabolo [illegible] non peccat [illegible] ut videtur. Sexto [illegible] ego amisissem librum meum non esset peccatum [illegible] [illegible] ubi esset [illegible] aliquis amisit [illegible] et [illegible] bene [illegible] dyabolus potest [illegible] quod [illegible] sine peccato possit fieri.

Respondeo dicendum quod utrum huiusmodi artes ut divinaciones possunt esse absque peccato. [illegible] artes magice sive divinaciones non possunt esse absque peccato [illegible] potest a dyabolo [illegible] [illegible] sive ministerium absque peccato [illegible] fortassis [illegible] deus dyabolo [illegible] [illegible] et [illegible] de aliquibus [illegible] audivimus narrari. Voluntarie autem querere non potest sine peccato esse. Aut enim est ibi peccatum infidelitatis ut [illegible] demones credendo attribuit divinum aliquid. [illegible] est ibi peccatum ydolatrie ut [illegible] in oblacionibus et sacrificiis. [illegible] inobediencie [illegible] facit contra prohibicionem divinam et ecclesie. [illegible] autem [illegible] prohibicionis est quia talis peccat [illegible] deum [illegible] committit [illegible] peccat [illegible] deum [illegible] querendo [illegible] ut [illegible] qui est [illegible] et ecclesie adversarius. Peccat etiam in maiestatem divinam deum [illegible] ad dyabolum [illegible] non potest [illegible] et [illegible] sufficientis et benignus deus [illegible] et [illegible] prohibitum est. Et sine peccato [illegible] potest [illegible] credendo [illegible] adhuc [illegible]. Ad [illegible] quod [illegible] paulus utebatur ministerio dyaboli [illegible] in puniendo malos. Dicendum quod hoc non erat dyabolico [illegible] [illegible] magis divino [illegible]

et ipsius apli impio cui conciliabant sp̄us maligni nō confidebantur
p̄ magos et diuinos ¶ vel dicendum q̄ id tradē nō erat aliud quā corpo
rē operacioni demonum ¶ Ad id q̄d obicitur de elemosina quā possum
accipe ab impio ¶ dicendum q̄ nō ē simile dūi q̄ causa. Primo quidē q̄
enim p̄ membra nō pt actualit̄ coniuncta nō tn̄ ē membr̄ oīo proprie p̄ de
monum / et p̄ut capi et impedi operacionē pietatis officiis / nō p̄ ē de
dyabolo et agelis eius quorum ēta ē dampnata. Duplex elemosina quā lz impius
tpe necitate est viri iusti / secundum impius eam porrigit tn̄ et recipit q̄d pnū
est accipit / et id iuste facit / nō p̄ ē de ministeris dyabuli i faciendis mi
raculis. Magis cum dyabolus inlaciis ut prodigiis i digenus / q̄ aut dus
subvenit ppe uel p angelum suum / a p p̄ p̄ priis l' p̄xi mis / s' tribuit
paciente meritum ¶ Ad id q̄d obicitur q̄ dyabolus ē ffiug / dicendum q̄ eius ffuio
et ministerium nō est ad hoc deputatum adeo ut fiat speciali priuilegio
sed porius deputatus est ad temptandum et concedendum / et p̄ fuit lz i tedat
oppugnare q̄ de malo suo deus facit bonum nostrum ¶ Ad illud q̄d obicitur
ut q̄ qrit q̄ peccatum sit i caracteribus ¶ dicendum q̄ magnum peccatum ē q̄
ad hoc fiunt. s̄ ad ministerium demonum implorandum / q̄d nō licet / et etiam
malo fine fit ¶ Caracteres aut̄ qrit / si hūt virtutē / si nō / dicendum q̄ s̄
ppe nō hūt virtutē / sed solum q̄ dyabolica paccione / p̄ ei pepigit
dyabolus cum illis qui fiunt eis familiares q̄ talia signa recognoscet
/ et ad talia se p̄sente offerret / ostendit autē p illa se cogi ut
videat aliquid virtutis esse i huius modi actibus i quibus p̄ut multa nepha
da p que abducitur ho et a fide et a cultu dei / vnde ullo mō credendum
est q̄ tales caracteres aliquid possint maxime sup sp̄us ut corpus
rōne corporis / et io oīa talia carmina / vana sunt et p̄uersa / nec
facit dyabolus q̄ in illis delectetur / sed in fidelitate facientium ¶ Ad
id q̄d obicitur ut querit̄ a quo ē peccatum / dicendum q̄ p̄ aliquis hoc faci
at non credens eos habē posse n̄ offerens quidquid peccat
pecco i obediencie et pecco mortis / q̄ q̄ hec ipsa i vocacoe demonum
facit contumeliam deo suo et rectui xpiano / et dicitur magit se p̄s
matico et medico se p̄iculo committit / sed vero aut magis q̄ solo
solo dyabolus satisffacit nisi aliqua infidelitas ut ydolatria in
misceatur / Sicud enim ad diuina miracula plurimum facit fides recta sicut
sonant ewangelia. Sic ad demonum miracula multum facit fides
peruersa / quia dyabolus p̄ipius imitator est dei ¶ Ad illud q̄d obicitur

Elemosina p̄t accipi
a p̄ccatoribus i ueritate nō
a dyabolo

vel queritur quod peccatum sit querere de futuris dicendum quod peccatum est
contra prohibitionem et prohibitum est predicere de casibus potissima ergo
tamen racio est quia ipse mendax est et pater eius et frequen
tissime veris immiscet falsa. et ideo periculum magnum est credere
sibi quia posset hominem de facili inducere in errorem et dicere quod ille ha
bet rem qui non habet si videt per hoc posse oriri mala et pec
cata ad que allicit per huiusmodi revelaciones et ad peram societatem
que periculosa est valde et quam desiderat dyabolus ut decipiat et
ideo ut homines minus caveant in suis divinacionibus quedam
honesta pretendit ut pote quia puero virginem suas divina
ciones ostendit cum tamen in occultis ad turpissima incitet
et ideo dicit augustinus secundo libro super genesim ad litteram
infine bono christiano sive mathematici sive quilibet impie divi
nantes maxime vera dicentes cavendi sunt ne consorcio
demoniorum animam decepta pacto quodam societatis irreti
ant et sic patet totum

In parte ista sunt dubitaciones circa litteram et queritur
primo de ista diuisione quam ponit ysidorus etc.

innate ad certitudinem ut certitudinalem cognicionem habenda de se

Consequenter queritur de 2o articulo scilicet de virtute demonum de qua queritur 3a primo utrum cetera paria bulum virtus omnis sortis in ductos sit a datore sortium an aliquid sit ab agente causato

In parte ista sunt dubitaciones circa litteram et queritur primo de ista diffinicione quam ponit ysidorus in 3a ubi cum dicit quod demones triplici scientie acumine vigent contra diminute procedere quia augustinus super genesim in nouem ponit modos quibus coniectare adducti in ira

Preterea magister supplens quod philosophus cum non ponit nisi duos modos dicit cum procedit quod quamuis nouit diversis et inveniens nouit ¶ Respondeo dicendum quod diffinicio ysidori sufficiens est et consona verbis augustini. sufficientia patet sic. Omne cum quod demones sciunt, aut sciunt cognicione innata, et sic dicuntur scientie acumine sciunt, aut cognicione acquisita. Cognicio acquisita potest esse duplex, aut de rebus que subiacent communi et hoc per experienciam addiscitur, aut de rebus que sunt supra et hoc est per revelaciones superiorum spirituum ¶ Ad quod dicitur de obiectum de augustino dicendum quod duo modi reducuntur ad unum, et itaque augustinus magis assignat modos secundum futura que cognoscendi. philosophus autem loquitur de cognicione acquisita, et singulari demonum tunc sub inventione comprehendit sensus acumine et experiencia temporum ¶ Ad obiectum ab oppositi

Querit de hoc quod dicit quod demones aliqua cognoscunt a sanctis angelis, contra deo distinctum nullum eius sibi revelatoribus. Contra demones sunt inimici dei et angelorum quibus abiciendus ab secundum quod dicenda sunt secreta consilia. quod videtur quod deus eis nunquam revelare faciat Preterea ipsi sunt in tenebris dampnacionis. quod cum non sunt ydonei ad graciam. et revelacio sit quedam gracie non nec videtur quod ullo modo fiat ipsis demonibus ¶ Respondeo dicendum quod quod vero licentius habetur est quod dicit ysidorus et augustinus quod aliqua possunt revelacione superiorum spirituum in revelacionibus attendendus est finis et modus ¶ Finis quod mirabilis sapiencia per iniquitates sibi implet voluntatem suam sic revelacio sompnii de exaltacione ioseph facta in scedalibus suis mirabile dei dispositione fecit ad eius imple cionem hec suis intentiones illorum esse ad impedimentum. sic deus aliqua ostendit pravis spiritibus demonibus ut dum illi obviant aliquid valde decens et competens ordinatissime impleat et eliciat et ex hoc patet primum quia non est sancte. Humanum cum consilium sit in veritatem non tamen diminuendum ¶ Attendendus est circa modum dupliciter cum modo sit revelacio, aliqua vnius illustracione sic fiebat sanctis prophetis et hic est gracie alia vero sola presentacione sic hoc revelat aliquid voluntate sua. et hoc non est gracie aliquo modo perficientis ut elevantis namque sit esse opus misericordie per ordinem ad bonum eius cui predicitur ut iusticie per ordinem ad punicionem alicuius mali ut potest per ad fallendum fallaces aut utrumque per simul ad utrumque. et ita est quod secundum que hii futura predicuntur demonibus et permittuntur miracula fieri ab eis ut ~~bonis~~ bonorum talia

Hec quere in 2o quaterno

quo

Contra demonium

revelacio fit duobus modis

distinctio quarta

Ex impedat in quibus pre videt a dampnatis et infixis penam et mali et fallaces efficiat in pravis erratis. et in errore mittentes occulto dei iudicio iuste. unde valde stultitiae deputandum facere incredula ut presentem futurum et. quod magna ut reputare cum inimicos dei in his videmus habundare

Queritur etiam de hoc quod dicitur quod angeli non sunt creatores quia non operantur nisi contra riam. Dicendum quod hic non est verum, quia solus creator operatur interius. tunc ergo nihil producit. Iterum creare est producere aliquid de nichilo, sed per demonem in propria virtute producit semine de potentia in actum non de nichilo facit ergo non est creator. Preterea quod est virtus que producit rerum solum operatur exterius. que autem perfecte operatur interius quia tum interius potest exterius. virtus artificis solum exterius operatur aliquo modo suo ingenio et applicando unum naturam ad aliam. virtus dei operatur perfecte interius. quia ipsa primordialia semina que sunt intima producit. virtus vero que potest interius et potest exterius est virtus nature que exterius est vel ratione seminalium. sed interius virtus producendorum corporis. natura cum dicitur operari in mittit virtutem suam usque ad intima passi et corporis. illa in missione ipsam essentiam forme que erat in potentia incompleta non producit sed productum adeo supponit ipsam tamen adiuvando ad actum perfectum adducit. Solus enim ille potest seminales illas rationes facere que potest omnia. cum ipse non potest ex aliis sed ex nichilo et corporis sunt omnia que naturaliter producuntur. unde nec pater est creator filii. sed genitor. nec agricola segetum. quia licet pater operatur interius sicut et tamen operatur exterius et creat aliquid et quod aliquo non ex nichilo. licet non operetur adeo exterius sicut agricola. operatio autem demonum magis est sicut operatio agricole quam patris.

Queritur quid de hoc quod dicit quod sine mente nostram non potest formare nisi deus etc. sed hoc verum est sicut sic generatur est adeo ullo modo a natura ut potentia causata. verum quod sicut alia forma potest a solo deo. quia agens causam ullam formam inducit. Preterea dicit quod verbis augustini valde subtiliter locutus est et veraciter, per quibus verba eius sane intelligat. vult ergo dicere quod sine mente nostram in specie formare non potest nisi deus, quia gratia non ex aliquo. sed pro non ex nichilo sicut formam seminales rationes, sicut formam specialem essentialem solus deus potest producere illas enim necesse est esse ex nichilo dicitur in similitudine. non intelligit augustinus quo ad eductionem forme de potentia in actum quam vocat actione quodammodo exteriore. sed potius quo ad productionem illas seminales rationes que est essentia rei, aliter sicut huius est in potentia et actu

Queritur etiam de hoc quod dicit quod demones que possunt per naturam subtilitatem quia non possunt per dei prohibitionem. Contra hoc est quod deus sic dedit virtutes rebus et sic administrat eas ut eas agere proprios motus sinat sicut dicit augustinus .vii. de civitate dei

infra d. e. eadem illud quod quaedam excaecatione etc. Prima pars habet duas. In prima determinat qualiter angeli assumunt corpora. In secunda movet dubia circa angelos et ducit a tangere hanc materiam et determinat eam ibi: Sed ubi de eius corporalibus etc. Prima pars habet duas. In prima determinat modum quo daemones habent corpora sibi coniuncta. In secunda movet determinat actionem ibi et aliqui quod de locutione patet etc.

peccare volentes non cohibent, sed sinit prout volunt peccare. Secundo patet, quia pari ratione non debet angelorum potentia cohibere. ¶ Sed contra: dicit quod deus voluntates non cohibet propter legem libertatis quam eis statuit, sed iusto iudicio de malo in peius ruere permittit, sed virtute quae surgit iudicio eius iusto, quia ipso potentiae ut frangatur in huius modi potentia abutuntur et ad aliorum afflictionem et punitionem. Quia in omnibus pena debet esse iusta, si huius potentia iniuste affligit ut vult affligere, debet potentia compesci non ratione eius qui agit sed ratione eius qui patitur, nisi altissima dei iudicia aliud requirant. ¶ Secundo ergo abutitur quia res agere propriis motibus sinit non intelligitur quod non compescat virtute per contrarias potestates, sed aptum sinit agere contra suam iniustitiam deus permittere.

Super egit magister de potestate daemonum in spiritu

Sed licet etiam in compositione corporali etc. ¶ Continuatur coniunctione quinta. Iuxta patet agitur de corpore potestate et homine. Dividitur autem haec pars in duas. In prima agitur de potestate daemonum per auctoritatem super corpora plura humanis. In secunda vero agitur de potestate quae habent super homines in eadem etc.

De intelligentia huius partis: contra quaeritur circa assumptionem corporum angelis tam bonis quam malis. ¶ Primo quantum spectat ad corporis et spiritus unionem. ¶ Secundo ad corporis assumpti formationem. Tertio spectat ad corporis formati et assumpti operationem. ¶ Circa primum quaeruntur duo. Primo quaeritur utrum angeli habeant corpora naturaliter sibi unita. ¶ Secundo utrum habeant corpora voluntarie assumpta.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod angeli habeant corpora sibi naturaliter unita. ¶ Primo auctoritate Augustini, ubi de civitate dei, ubi diffinitur daemones dicit: daemones sunt genere animalia, mente rationalia, animo passiva, corpore aerea, duratione aeterna, sed ergo eadem est natura bonorum spirituum et etiam malorum patet etc. ¶ Item Gregorius in omelia de epiphania: iudaeis tamquam ratione utentibus rationale animal, id est angelus, nuntiare debuit, sed homo est animal, habet corpora naturaliter sibi unita, ergo angelus et animal ergo etc.

¶ Item ad hoc est ratio quia creatura est nobilior tanto in potentiis et multiplicior, sed angelus est nobilior creatura quam anima, ergo si ipsa anima nata est vivificare corpus multo magis et angelus. Sed habet sibi illud naturaliter unitum ad quod vivificandum naturaliter est aptus natus, ergo etc. ¶ Ad oppositum est Damascenus diffiniens angelum dicit quod angelus est creatura intellectualis incorporea. Ergo angelus non habet corpus sibi unitum naturaliter, non ergo sicut homo dicitur esse corporeus, ita et angelus. ¶ Item Dionysius in pluribus locis dicit quod angeli sunt dimentes et spiritualia lumina immateriales et incorporei. ¶ Tertio sic: quanto creatura nobilior quanto deus similior, sed deus omnino caret corpore, ergo creatura spiritualis omnino carens corpore est nobilior nisi sint causa eius ad ponere in unitas vel in unitate de mortalibus. ¶ Sed angeli haberent sibi corpora unita sicut et homo. Et patet quod angeli qui fuerunt sunt falsum est manifestum est etc. ¶ Sed ad predicta intelligentia etc.

R^o

deficit nobilissima creatura et tunc vniuersum esset acephalum quod est inconueniens ¶ Respondeo
quod ad predictorum intelligenciam notandum est quod circa istam questionem dubitauerunt aliqui magni
doctores ¶ videlicet si angeli habeant corpora sibi naturaliter vnita. vnde super hoc dubie
loquitur tamen augustinus quia super genesim ad litteram 3º. Sed nunc satis communiter tenetur
et Richardus confirmauit et affirmat quod angeli sunt naturaliter incorporei nec habent
corpora sibi naturaliter vniri. de hac tamen plures dubitant ¶ videlicet demones habeant
corpora sibi inseparabiliter alligata in quibus torqueantur. Sed satis planum est quod sicut boni
angeli non habent corpora nisi voluntarie assumpta sic nec mali. ¶ Et hoc signum est
sicut dicit Richardus quod tam modicum continetur laxa maxima multitudo demonum de quo obi-
citur super lucam capitulo 8º qui dixit michi nomen legio. legio enim ut dicit Rechar-
dus continet sex mille sexcentos et 66 ¶ vnde si demones corpora haberent

(margin: quot est legio 6666)

cum quibus corporibus nullo modo possent subintrare corpus ita modicum. Ideo quod satis
probabiliter dici potest quod non solum habent corpora sibi naturaliter vnita verum eciam nec boni

(margin: nota)

nec mali habent inseparabiliter alligata. quod tamen est de lege communi nec obstat contra
¶ quod sicut in 4to libro ostenditur. quod spiritus absque corpore in ordine diuine iusticie sicut ab
igne materiali puniri. ¶ Concedo igitur rationes ad hanc partem ¶ Ad id quod obicitur non angeli
quod inducit in visionem de ci. dei. dico ibi augustinus loquitur in opinione apulei. et frequenter circa hanc ma-
teriam plus loquitur in opinione aliorum quam in sententia propria. ¶ Ad id de Gregorio quod angeli est ani-
mal dico quod ad esse animal duo requiruntur racio sensitiua et racione operacionis ad debitum sibi autem de ...

(margin: animal est duo requiruntur)

angelis animal non racione forme sed proprie racione operacionis quibus ¶ vel aliter esse animal dupliciter
potest dici scilicet in veritate, vel in ostensione pure apparencie. Gregorius autem loquitur 2º quod angeli
sunt apparenter esse animalia. cum assumunt corpora. ipse autem obicit in primo modo accep-
cionis. ¶ Ad id quod obicitur bernhardus quod spiritus creatus indiget corporis solacio ¶ dico quod indi-
gencia quod indiget corpore potest esse dupliciter. vel propter se, vel propter alios, primo spiritus indigens propter se sp-
iritus brutalis et humanus. et de hoc verum est quod habent corpus naturaliter sibi vnitum. spiritus non indigens
propter alios est spiritus angelicus. et iste non habet corpus sibi naturaliter vnitum sed assumptum voluntarie
ut ministret aliis. vnde bernhardus angelicus spiritus ad ea capienda que bona fue-
rint creatura nullo modo corporis adiuuatur. et ideo habent ea quiete propter indigenciam
complendam in perpetuis. sed in nobis sed quod hanc supplet ad tempus ideo non habent ea vnita sibi
perpetuo. sed ad tempus ¶ Ad id quod dicitur quod forma nobilior est quanto multiplicior est in potencijs
¶ dico quod verum est de illis potencijs que sunt simpliciter attestantur perfectionem. potencia autem vni-
endi corpori et perficiendi anima sunt perfectionis nichilominus tamen in quantum habet quandam indigenciam
et imperfectionem, et ideo ab illa forma que perfectissima est inter creaturas est aliena hec
est forma angelica ut de hac potencia concludit racio predicta ¶ Nota quod aliqui quando
(¶ ad illud quod obicitur ... cum ... et ... habet ... ... quod ... ... quando ... ... dare ...)

ergo nulla species est visibilis. Dimensionari ad dimensionata corporis non est aliquo modo convenit illi quietis. Sed angelus qui loquebatur Tobie
visibilis potest dimensionari et videri quia hic est Raphael sicut habetur, et angelus ergo habebat propter corpus in quo quiesceret. Sed
non propter naturales quietis, ergo propter violentum assumptum. Ergo ... organum et instrumentum alicuius immediatum nisi ...
sive dat vitam alii potest dici ... sicut per modum efficientis, et hoc simpliciter perfectionibus est, et sic
competit soli deo. Aut per modum informantis et sic non est simpliciter perfectionis, immo perfectionis cum imperfectione mixte. Et ideo neutrum competit angelo quia perfectio sua maior est
quam sit perfectio ~~dantis~~ vivificantis per modum forme, et maior quam sit perfectio dantis vitam
per modum cause. Et loquor de vita que competit forme corporali.

Secundo queritur utrum angelus aliquid assumat corpus. Et quod sic videtur Richardus in tractatu
Simul in distantiis et de loco ad locum moveri non est nisi corporeum. Sed angelus malus
ministerium distribuit et de loco ad locum venit, ergo ut est corpus vel habet corpus naturale
unitum, vel corpus assumptum. Sed non primo modo vel secundo, ergo tertio. Item nulli potest impendi
hospitalitatis obsequium nisi habeat corpus naturaliter unitum vel assumptum. Sed angelus
aliquando impensa sunt huiusmodi officia sicut dicitur ultimo ad Hebreos, quod quidam placuerunt deo
angelis hospicio receptis, ergo vel habuerunt corpora unita, vel assumpta. Sed non habuerunt naturaliter unita, ergo etc. Item nulla perfectio spiritualis corporum consortio perficit
solacium persone nisi per habitationem corporibus fiat visibilibus. Sed angeli frequenter prebent
solacia non solum mentibus sed etiam corporibus sicut patet in angelo Tobie. Ergo ... habitat corpora. Sed illa non sibi habet unita, ergo voluntarie assumpta. Contra hominis
vero generatio habet ad corpus quod habeat angelus ut angelicus spiritus. Sed anima coniuncta corpori
non assumit, ergo nec spiritus angelicus. Item proportio debet esse assumentis ad assumptum. Sed spiritus angelicus est omnino incorporeus, ergo non habet proportionem ad corpus, ergo non
assumit. Item quod appetit angelus habere corpus aut non appetit. Si appetit habere
ergo miseri sunt angeli non sunt perfecti, quia non habent corpus. Si non appetit, ergo quare assumit
et ad non decentiam ipsius. Sed si angelus bonus non facit nisi quod decet ipsum, non assumit
corpus. Respondeo dicendum quod in angelis duplex est virtus, scilicet contemplativa et administrativa.
Contemplativa convertitur ad deum et sic non indiget solacio corporis assumpti.
Administrativa descendit ad nos et ut nobis conveniat quod descendat indiget
solacio assumpti corporis. Indiget ipsum quod ad alias operationes quas exercendas indiget ad
ipsos manifestandos, et indiget ad nos mittere ipsos letificandos sive confortandos. Et ideo assumunt corpora sicut instrumenta ut organa ad operandum, sicut signa ad
manifestandum, sicut receptacula ut habitacula ad conversandum. Unde corpus assumptum
... sicut instrumentum motoris, sicut signum significatum, sicut habitaculum habitatori. Hec autem magis congruit et digne competit vera, quod digne competit sua
et quam finibus proprium necessitate huius competit ad finem, et corpus effigiatum ut organum
humana effigie maxime competit operibus spiritus rationalis. Et competentibus significationibus.

Ad dandum vitam alii est duplex
immediate assumere ab illo ut naturalem quia ... alii sed angeli nullum
... operationes ... non potest loqui et manducare quod non potest exercere
immediate corporum organico ut instrumento
ergo ... aliquando angeli maiorem generationem habet ...

Ergo queritur si assumunt ...
... angeli ... quod Michael
ergo ...

Duplex est in angelis virtus
Alia indiget corpore ... et alia non

et tamen pulchrum indumentum quodammodo decorat, ideo angeli assumunt corpus non qualecumque sed humana effigie insignitum. ¶ Et gradue pro rationibus hoc ostendentes ¶ Ad rationes ad oppositum ut patet in responsione ¶ Ad 2m enim quod obiicitur quod ...
quanta satis plana est responsio non enim est perfecte, quia non habet verum administratium ... administrandi, ideo nec corpus assumit, ut habere dicitur potentia assumendi ¶ Ad 3m ...
... corporis est assumentis ... ¶ Ad ... attendi et in veniri ibi ... modum ...
est assumptio, cum enim non assumat in unitate neque non requiritur quod ...
perfecte ad perfectibile sed sufficit quod ... motoris ad mobile ¶ Ad 4m ...
competit habere corpus ut voluntate assumptum ad complendum misterium sed ...
competit ad suum esse complementum et ideo nec carentia ... indigentia ...
assumpto ... in decentia ¶ Notandum quod angeli dicuntur corpus assumere ...
hoc quod moveat ut operetur ad ... corpus, sed ... accepit ad se, ut in illo ...
ut in illo manifestetur ut in 1o ... et in illa quaestione ... corpore
corporis ... modum ... ab illo ... et ...
angeli ... habentur in ratione assumentis et habentis, corpus vero in ratione assumpti et ...

Consequenter quaeritur de 2o articulo, scilicet de conditione corporis assumpti ... et circa quem articulum duo quaeruntur ¶ Primo quaeritur de ipso corpore assumpto ... formale ¶ 2o ... male ... verum ...

Quaeritur ergo primo utrum corpus habeat ... ut ... quod ... appareat esse corpus humanum ... est verum ... ibi error et deceptio, sed error et deceptio non competit angelis ... ergo ... assumunt corpus quod videtur esse humana ... formam ¶ Item ad corpus humanum ... plus requiritur nisi ... proportio et debita organizatio ... naturalis sed corpus quod angelus assumit debita habet organizationem ... organizatio ... completionem ... habeat totum quod est de veritate humani corporis ¶ Item 3o quod angeli ... posse ... formare corpus humanum ... corpus humanum ... virtutibus seminalibus ... et alia corpora, sed ... quorum ... aliud ut ... et hoc ... seminales ... in rebus ... ideo dicit augustinus quod ... daemonum ... ratione ut ... corpus hominis ... dicas quod ... maior ... dispositio ad producendum corpus humanum ... hoc non solum ... quod ... disponere ... in ... operantibus ... actionum ... ratione infinita ... ad dispositionem ... operatione producere corpus aliud ... perfecta ... ratione ... corpus aliud ... gis perfectum et corpus humanum ¶ Ad oppositum ... virtutis ...

Ad ... quod obiicit ... competit angelis ... corporum ...

Quare angeli corpora assumunt

Ad ... quod ... assumit ... quod ... ad ... corpus ... per corpus ... ad ... corpus ... per ... quod ... non ... ab angelo assumptum

¶ Ad ... quod obiicitur ... est assumptio ... unio ... non sufficit ... quia hoc assumit ... et unit ... ut ... illa assumptione ... est unio ... filius assumpsit humanam naturam ... ad ... quanto ... dicitur angelus corpus assumere ...

Quaeritur ...

Ad ... per ad ... in virtute ... habet ad ... producenda ... ratione ... sed angelus ... corpus ... corpus hominis ... ergo ... angelus ... producere verum corpus ... producere verum corpus hominis ergo et assumere ¶ 2o ... ¶ ... dicit ... voluntate ... corporis ... ¶ ... ergo ... vegetabiles et sensibiles ... aliud multo ... producere possunt verum corpus hominis ergo ¶ Ad oppositum ...

formare et informare | quia virtus formativa est ab informativa pure perfecta
| sed nullus spiritus angelicus potest humanum corpus perficere | ergo nec formare. Item
angeli nichil possunt operari contra naturam nisi adiutorio nature; sed nulla natura
potest generare corpus humanum nisi illa que similis est in specie. ergo angelus non potest for-
mare verum corpus humanum nisi mediante homine | sed homo non potest corpus humanum
educere nisi generando, ergo nec angelus verum corpus humanum formare nisi per generationem
hominis. sed cum assumunt corpora non indigent humano auxilio. ergo nunquam assumunt
verum corpus humanum ¶ Item nichil potest corpus de novo facere, ergo per rationem et corruptum
reparare. ergo potest mortuos suscitare quod est solius dei proprium ¶ Item si corpora as-
sumpta ab angelis essent vera corpora humana haberent appetitum ad animam ra-
tionalem. sed deus complet appetitum nature. ergo pateretur infundere eis animam rationalem. Item
si vera corpora humana assumerent | aut in statu glorie | aut in statu vie; non in
glorie hoc constat. quia tamen ultra corpus illud non esset corruptibile | nec ab angelo separabile
si ergo assumunt hoc est in statu vie; sed corpus humanum in statu vie est ponde-
rosum et grave penitus in statu nature corruptibile penitus in statu innocentie. ergo non esset
habile ad motum nec ad velocem ministerium; ergo si assumunt corpora non propter ministerium
ergo non assumunt vera corpora humana ¶ Responsio dicendum quod corpora assumpta ab angelis non
habent veram formam et complexionem corporum humanorum. nec etiam organizationem perfectam
et completam | sed solam effigiem et volumen et dimensionem quia non competit angelis
tale corpus ad ministerium | sicut videtur ultimo ostendisse. Alia ratio est quia angelus non potest educere
formam naturalem in esse nisi adiutus a virtute nature sicut habitum fuit in precedenti dis(tinctione)
¶ In virtute autem nature est producere corpora omnium animalium. verumtamen aliter et aliter. Aliqua
enim educenda sufficit tantum virtus pure adiutorio agentis particularis conditionis ipsius nature equivoci
sicut animalia que generantur ex putrefactione. Quedam autem sunt ad que non sufficit nisi adiuvetur ab agen-
te conditionis speciei | sicut corpora animalium que producuntur solummodo per propagationem. et istud
planum est ad sensum ¶ Si autem queratur ratio huius. prima est divina institutio secundum quam
est limitatio in virtutibus et naturis rerum. et hoc secundum legem quam indidit eis ab in-
itio | unde sicut dixit germinet terra herbam virentem | non dixit quod germinaret hominem
| hominem autem dixit crescite et multiplicamini. sicut terra germinat herbam. et homo generat hominem
| hec autem lex pure institutionis non est absque ratione | quia quedam sunt animalia imperfecta tam or-
ganizatione quam in duratione. quedam perfecta utroque modo. quia non quecumque corpora animalium sunt
imperfecta in organizatione et complexione | ideo non indiguerunt agente tante virtutis
sed potuit virtus productiva ipsorum dari terre tanquam matri et soli tanquam patri cum adiutorio

Responsio

modus de productione animalium

¶ dist. 2a

aliorum corporum simplicium tam elementarium [secundo] quam celestium. quia non potest ipsa in diversis et aequa ponunt. ideo oportuit hec convenientia agenti alterius necessario, quia ad hoc data est virtus generativa rebus ut dicit philosophus ut producerent [illegible] in esse. ¶ Et ideo est de aliis virtutibus non possibilibus. ¶ Et ideo virtus productiva corporum maiorum exigit actualitatem. et ideo seminalis cum maiori difficultate proferetur in actum, ideo maiori indiget adiutorio. ¶ illa ergo materia sive corpora quae ad primum genus spectant educi possunt ab aliis mediate necessario adiutorio velociter et quasi subito veraciter quia [illegible] necessario. Sed materia et corpora quae spectant ad 2m genus, educi non possunt veraciter nisi cum auxilio necessario et cum diuturnitate et tempore. et quoniam assumptio corporum ab aliis est velociter et quasi in repente, et ideo vera corpora humana non assumunt quia non potest illa subito fieri veraciter et cum alterius adiutorio non possunt facere quod convenit in esse velociter. ¶ Et esto quod educerent adhuc non competeret tactum est in obiciendo. tum propter appetitum quem haberet ad animam rationalem. tum propter contrarietatem qua duo repugnant sibi illius corporis. nam si haberet animam rationalem non esset competens signum ad apparendum. si haberet contrarietatem non esset competens instrumentum ad operandum maxime ad motum, non esset etiam competens habitaculum ad habitandum. ¶ Concedendum est propter rationes probantes quod angeli non assumunt vera corpora humana sive bona sive mala. ¶ Ad id quod obicitur in contrarium quod est de corpore et decepto. dicendum quod simile est quia non assumunt illa corpora ut ostendat se esse homines et rationales homines. Sed ut ostendat se rationales. et quoniam ista corpora significant ipsos esse rationales et ad hoc sufficit secundum signum. ideo vera sunt corporibus non sunt humana sicut in spiritu non diximus sunt de igne et columba. ¶ Ad id quod obicitur quod ibi organizatio et compositio et qualis complexio. dicendum quod simile est, non enim est ibi vera organizatio et compositio. ¶ quamvis corpori humano [illegible] est a virtute formativa cum seminibus delata. Sed [illegible] liniamentorum protractio et illius conformitate et hoc non presupponit qualitatem complexionis et talis protractio potest fieri ab artifice in ligno et lapide sicut [illegible] qualitatibus. tunc ista est illa quae facit ad veritatem corporis humani sed illa quae est virtute specificationis hominis completiva et directiva. ¶ Ad id quod obicitur quod corpus humanum est rationalis [illegible] naturalibus ita patet oppositio quia corporibus potest ibi [illegible] tamen educere non generat virtutem ~~[illegible] edu[illegible]~~ potest illa ratio seminalis ad actum perfectum educi. ¶ Et si ... quia potest disponere dispositiones remota ... dicendum quod ... locum ubi dispositio remota fit ... sola intensione. tunc cum possiet virtus virtutis active [illegible]

Augustinus in 8vo [illegible] dicitur [illegible] potest modice [illegible] [illegible] [illegible] corporis

Quod est quod dicitur contrarium sed licet angelus ad omne corpus animalium ... et sic hoc verum sit de ipso angelo in se, non tamen verum de virtute nature operantis adiutoris angeli operari

aut quando requiritur nove forme ut alterius forme est species operato et est propositio

Quod non quod angelus introductus sed licet ad omnia corpora animalium hoc de ipso angelo est verum, non tamen verum de virtute nature operantis adiutoris angeli operari. Et ideo sicut angelus per se non potest educere corpus humanum ita nec corpus alterius animalis. Et sicut natura quanta potest facere quod tunc maiori difficultate ut prius requiritur ipse et angelus propriis virtute adiutus. Conclusio facilius educeret animalia vegetabilia et sensibilia animalia per putrefactionem educta quod educere et organizare verum corpus hominis

Quod est quod dicitur quod sit in magis nobile per quod tunc licet per virtute sit gravi homini quod non nobilior, et non sit gravi operari maxime ... effectus quod ... nobilior est facilioris per ... sicut ... educere etc.

animalis. Et quarto utrum corpus quod assumit

Secundo queritur de corpore assumpto a parte primi, angelus fiat de natura celesti an elementari. Et quod sit de natura celesti videtur. Assumens et portans necessitatem habens quod sit ad finem. Sed angelus assumit corpus ad suam propriam operationem. Ergo tamen angelus per naturam sit lumen. Debet ergo assumere corpus de natura lucis. Ergo de natura celesti. Item organum sive instrumentum debet conformari moventi sive motori. Sed angelus assumens corpus ut instrumentum est immutabilis et impassibilis per naturam. Ergo et corpus. Secundo corpus assumptum formatur debet esse incorruptibile et impassibile. Tale autem non est nisi corpus celeste. Ergo etc. Item locus maxime competens angelo est corpus celeste ut celum. Sed si ergo angelus in corpore assumpto locatur tamquam in habitaculo videtur quod corpus illud sit sumptum de celo, quod non competit angelo ipsi. Item corpus assumptum aut est de natura celesti aut elementari. Si de natura celesti habeo propositum. Si de elementari, aut gravi aut levi. Sed si est de gravi tunc difficultate moveretur, si de levi violenter deorsum. Ergo si neutrum horum competit voluntati angelice corpus quod assumunt non est elementare. Ergo est corpus celeste. Item si est elementare aut est mixtum aut simplex. Si simplex quod non est aptum ad colorem nec ad effigiem nec ad organizationem. Si mixtum. Ergo cum corpus mixtum sit resolubile et refactibile. Videtur quod sicut corpus humanum corruptione ... sit putridum, sic et corpus ab angelo assumptum quod tamen est falsum, restat ergo quod non est corpus elementare sed celeste. Ergo etc. Item si corpus elementare sive gravi sive sit simplex sive sit mixtum. Ergo si tangeat per contactionem ignis videtur quod quandoque est in eo humidum consumatur, si vero per contactionem aque quandoque est in eo igneum extinguatur, quod si constat esse falsum. Ergo si angelus per dispositionem pertransisset regiones omnium elementorum cum corpore assumpto constat id non esse de natura elementali. Ergo est de natura celesti. Quod contra. Augustinus ... ergo aut sic sicut nunquam Abraham angelos videre potuisset nisi corpus quod assumpsissent. Et Beda de natura rerum dicit ad nos venientes corpus ex aere sumunt. Item ratione sicut angeli assumunt corpora maxime propter motum et dicere. Sed corpus celeste non est habile ad motum rectum sed circulare. Ergo non competit ministerio angelorum

geliceo assumunt corpus de celo. ¶ Item angeli assumunt corpus ad apparendum et hoc in humana effigie. sed corpus celeste nec est tractabile visus nec est figurabile, ergo non videtur ad constitutionem corporis assumpti ab angelo sit habile. ¶ Item si assumunt corpus de celo cum non assumant de toto assumunt de parte, ergo separatur et dividitur pars celi a toto. sed omne divisibile est corruptibile. ergo videtur quod celestis sit corruptibilis sed hoc est falsum ergo etc. ¶ Item angeli per phantasiam frequenter designantur in angelica luce et tunc constat quod assumunt corpus ita pulchrum et angeli boni. sed demones non assumunt corpora de natura celesti, quia usque ad illam non ascendunt. sed solum de natura elementari. ergo similiter videtur quod angeli boni. ¶ Ad horum intelligentiam est notandum quod circa hec diverse fuerunt suspiciones opinionum.

R4o

Quidam enim dicere voluerunt quod angeli assumunt corpora de natura elementari. et hoc non de uno tantum. sed de omnibus simul mixtis. Aliqui tamen corpus predominante. unde dicunt corpus illud ab angelo assumptum esse non corpus mixtum de quibus non sit nec corpus humanum. Illa autem forma mixtionis dicunt esse ab angelo tanquam a operante solum. sed a deo tanquam a dante. Date inquam non per creationem ut in primis. sed per intrinsecam operationem secundum quod deus est super quod inducit illas naturas et virtutes seminales. secundum quas deo cooperante cuncte naturales forme producuntur in esse. sed cum corpus quod repente formatur et destruitur aliquo non videtur probabile quod sit plena mixtione mixtum, maxime cum in mixtione nec appareat temporis longitudo nec putrefactio corruptionis. ¶ Et ideo dicendum

2a pars

quod corpus illud est de natura elementari simplici scilicet de aqua. dicunt enim corpus assumptum formari hoc modo. Natura enim elementorum aqua corpus sibi format angelus in aere densatum quod de sui natura est rarefactibile et condensabile per assistentiam virtutis que hoc possit. sic videmus aquam solidari in cristallum ut glaciem quod congelatur, per quam constat quod virtute occulta que non latet angelos aerem condensari posse. sed plus et minus ad voluntatem angeli operantis. hoc autem corpus densum condensatum potest suscipere figuram et effigiem, et ita eius organa effici conformia, potest in complexionis una parte condensari plus in alia minus in alia minime et pro conformitate carnis ossi et carnium. potest etiam in una sui parte suscipere plus de luce in alia minus in alia minime. et secundum hoc habere in se diversos colores, et ita corpori humano effici quasi in omnibus conforme. de quibus non sit in suis proportionibus forme, et ita idoneum esse instrumentum per signum et habitum

ut ab angelo assumatur. ¶ Sed quia adhuc hoc difficile est intelligere. quomodo scilicet quod aer
sine alterius elementi commixtione fiat corpus solidum et diversis coloribus colo-
ratum. cum colores producere non possit aer nisi mediante aliquo nube ¶ Ideo 3a — *3a po*
via ad hoc videtur esse probabilior. scilicet quod corpus assumptum ab angelo corpus elementare est
non quia sit commixtum ex elementis plena commixtione quia mixtum sit corpus complexio-
natum. nec quod sit compositum ex simplici elemento formatum. Sed quia principaliter formatur
ex aere cum aliqua admixtione alterius elementi sicut videmus in nube que non est corpus
plene mixtum. habet tamen in se naturas plurium elementorum. propter quod medium et corpus
ab angelo assumptum principaliter ab aere intelligitur esse formatum concurrente ad hoc natura aliqua
vaporis terrei vel aque. que quidem faciat tam ad varietatem quam de se ratione quam ad
multiformitatem coloris. hec autem non [illegible] angelus de longinquo mediante. cum aer
in magna sui parte sit commixtus vaporibus. Et hac propter media sunt utrum
ex talibus corporibus constituta ad pluribus possumus sustinere ¶ Ad 4m propositum — *4o*
breviter respondendum quod angeli tam boni quam mali assumunt corpus quod natura non est ce-
lestis. sed elementaris non simplicis nec plene commixta. sed medio modo ut potest
generare vaporabili. Angeli tamen mali propter inferiorem. Boni non propter su-
periorem non magis superiori in qua nulla receptiva natura alterius elementi. sed superiori
comparatione et convenientius propter quod assumunt corpora angeli mali. Ideo concedendum
sunt rationes que corpora ab angelis assumpta non sunt de natura celesti sed elementari
¶ Ad id quod obicitur quod angeli assumunt corpus ad sui ostensionem. Sed quia angeli non — *Ad rationes*
tantummodo per eundem [illegible] dignitatem sue nobilitatis suam. sed etiam idoneitate
signi et necessitate eciam propter nostra. licet etiam dignitatis omnibus corporibus nobi-
litate precellat. tamen quia corpus elementare facit ad eius manifestationem. et [illegible]
natura exigit et digerit. et ad hoc est idoneum ut sit corporibus organicis magis ideo
magis competit ut angeli de ipso sumat corpus quam de celesti natura ¶ Ad id quod obicitur
quod instrumentum debet conformari motori. dicendum quod verum est quantum organum sit instrume-
ntum est perfecto conjunctum. sed quantum coniungitur solum ad tempus sufficit ut sibi proportionate
loco et tempori et operibus conformetur. et est in proposito respice ¶ Ad id quod obicitur quod angeli locantur
in corpore assumpto tanquam in habitatio tamen patet responsio quia non est habitaculum debitum
angelo quantum ad excellentiam sue dignitatis. sed quantum ad indigentiam nostram et infirmitatis et
eius statum nostre infirmitati plus conformetur elementaris natura quam celestis. Ideo et
si habitaculum celeste plus competat angelo ad contemplationem. habitaculum tamen corporis elementari

plus appetit cibo admixtum. ¶ Ad illud quod obicitur quod est corpus generare. Dicendum quod non sunt generare ut sumptum leve, tamen propter compositionem, tamen quod est compositio commixto vapore, et ideo est habile ad motum 2m omnem proportionem quod non esset, si esset corpus simplex per derosum, aut leve. ¶ Ad aliud quod tale corpus compositum nec est ita simpliciter unum quod admixtum ut subiaceat colori et organizationi, nec adeo mixtum ut subiaceat per tissioni. sed medium tenens ut fecerit. ¶ Ad illud quod obicitur quod pati a genio. Dicendum quod formatio illius corporis completius fit quam admitteret natura, tamen principaliter est a virtute spiritualis potentie. Unde homo qui effigies illius corporis plus est artificialis quam naturalis fit et conservat illud corpus est a virtute angelica. Unde sicut per suam virtutem ab principio materia corpus illud effigiat, sic per illam suam virtutem protegit et conservat, et ipso deserente redit corpus ad precedentem naturam. Ideo sicut eius conservatio non pendet ex se ipso, ita nec corruptio fit a genio / scilicet quas operationes exerceat angelus in corpore assumpto et ...

Consequenter 3o queritur / hec continet duo. ¶ Primo queritur utrum ubi exerceat operationes anime vegetative. ¶ 2o utrum ubi exerceat operationes anime sensitive.

Circa primum sic proceditur. et ostenditur quod operationes potentie vegetative exerceat in corpore assumpto tam bonus angelus quam malus. De bono sic quia comedere cibum est actus pertinens ad potentiam vegetativam. sed hunc actum exercet angelus in corpore assumpto sicut probatur per hoc quod scribitur Gen. xviii ubi abraham angelis apposuit cibaria sicut ibidem legitur comederunt. ¶ Item non decet nuncios veritatis falsis ostensionibus decipere oculos hominum. sed angeli apparentes comederunt in hiis ad quos mittebantur sicut frequenter legitur in scriptura sacra. ergo vere cibabantur. Ergo est actus vegetative potentie. ergo etc. Item lingua agit in duo opera scilicet in locutionem et cibationem. sed angeli in assumptis corporibus per linguam vere et proprie loquebantur. ergo vere cibabantur, videlicet 5o in eodem quod prius. scilicet quod boni angeli in assumpto corpore vegetative potentie actum exercent. ¶ Item hoc idem ostenditur de malis angelis. generare est actus potentie vegetative. sed demones mediantibus corporibus assumptis generant, sicut dicit Josephus narrans illud quod scribitur Gen. vio de generatione gigantum videntes filii dei etc. ergo etc. ¶ Item quod ... oppositum fuit de merlino qui generatus fuit a demone incubo. sed spiritus demonum incubi non potuit nisi mediante corpore assumpto. ergo idem quod prius. ¶ Item actus ordinatus ad generationem est per quamvis coitionem cum semen viri. sed demon succubus se viro subicit fornicatione in qua est effusio seminis et demon incubus mulieri incubit. ergo angelus quod prius possit coire quod possit ad generationem in assumpto corpore exercet actum ut actum potentie vegetative. ¶ Ad oppositum arguitur, et dicitur quod plus angelus non appetat actum cibandi scribitur enim Tobie ultimo et est illud raphael

de malis angelis arta

Ꝯ

videbar quidem vobis comedere

videbar quidem vobiscum comedere et bibere ego non cibo et potu invisibili utor. ergo non vere angelus comedebat cibum corporalem et si videretur comedere. ¶ Item ubicumque est vera cibatio ibi est deperditi restauratio. sed in corporibus assumptis ab angelis nulla est deperditio, quia ibi non est calor consumptivus ergo etc. ¶ Item ubi est vera cibatio ibi est separatio puri ab impuro hoc autem non facit angelus bonus in corpore assumpto ergo etc. ¶ Contra autem malus angelus non appetat generationem vere, quia generatio est assimilatio in specie, sed demones assumentes corpus non assimilantur homini. sed demoni. ergo non generat hominem. sed si generat, generat demonem quod patet esse falsum, ergo etc. ¶ Item ad hoc quod fiat generatio necesse est quod tres mediantes concurrant scilicet spiritus naturalis vitalis animalis. tres [illegible] calor videlicet calor anime calor celi, calor elementi. ergo cum demones nec spiritum animalem nec calorem animalem in corpore assumpto possit habere, videtur quod nullo modo possit generare ¶ Item generare non est actus anime et corporis. sed coniuncti sed ex demone et corpore non fit unum ergo nullo modo potest per corpus operari in actum generandi ¶ Responsio dicendum quod spiritus angelicus sive bonus sive malus in corpore assumpto non habet operationem vegetative nec quoad ad cibationem nec quoad ad generationem. quia nec habet vim nutritivam nec habet vim generativam sed has operationes huiusmodi conformes habet licet non plene. Et hoc patet si attendatur natura cibationis et generationis. [in]cubatione enim est ~~cibatio~~ cibi assumptio et assumpti est in substantiam conversio et unio, et quantum ad primum competit angelo in corpore assumpto cibatio sive comestio non simulate sed vere. quia cibum sibi appositum vere sumebat et assumebat. verumtamen cibum assumptum corporis indigentiam et deperditionem non restaurabat, quia talis cibatio quoad secunda non indigentia est in angelis, quia huiusmodi non quam vegetative non tamen est potentia. sed eciam indigentia et hoc est quod dicit augustinus in [illegible] quia aliter absorbet aquam terra [illegible], aliter radius calefaciens, sic aliter competit cibatio homini aliter competit angelo sive homini viatori. aliter et beato. Preterea eciam [illegible] circa actum generationis in aliquo conformatur spiritus assumentes corpus in aliquo non non in actu generationis, et est semen conceptum secundum modus et virtutes et calores tales specie competentes, et est semen per se in substantia et suscepto. quam est salubris illius cui deus dedit propagationem et huic nullo competit quam demonibus assumentibus corpus. tamen non si semen suscepto et transfusio eis fit competere. primo ei succumbunt vires in specie mulieris et quod eis semine pollucionis susceperunt et quam ad fecunditatem virtute sua custodiunt. et quemadmodum deo permittente sunt medici et in vasa mulierum transfundunt quam per transfusionem homines generari possunt ¶ Huius visis facile respondetur ad quaestionem propositam et ad argumenta. ¶ Ad quaestionem quia sumpta concedimus est quod non habent operationem potentie generative et vegetative quam sunt generare et alimento uti sicut ostendunt rationes ad hoc inducte. habent tamen aliquas operationes huiusmodi conformes. non in toto. sed in parte

de malis angelis

Responsio

· quod angeli assumpti in corpore in mali ... non corrigit movens et distinguens ... ergo ipse sensus presupponit ... corpore intrinsecus ... propria potentia ... magis sunt nata esse in corpore quod a corpore pendat suscipere · angelus autem assumens non in assumpto corpore suscipit in oculo ... plenitudinem ... sicut corpus proprium et ... ultra de illa sunt ... dicat hoc plane ... ergo ad ... plus ... et ... ut ... assumptum · Contra omnis sensus presupponit vitam corporis

¶ Dicitur [illegible] assumpto concedit hec sibi illa, a qua potentia in mali, a qua potentia que nata sit alligari corpori [illegible] quia tali corpori concedit dispositiones sicut [illegible] qui est in nomine audit nos legentes [illegible] et distinguens quod similiter falsum, ... quod illa concedit potentia que est corpori [illegible] et [illegible] · ergo [illegible] potentia a corpore [illegible] habeat [illegible] sed angeli [illegible]

Et hoc probat rationes ad oppositum inducte ostendentes videlicet quod angeli boni comedunt et quod mali generant. Verum est tamen quod boni angeli cibum sumpserunt sed non ad sua refectionem sed ad datam consolationem, et ideo non erat ibi error, ut decepcio vel illusio quia erat conceptio ipsorum angelorum licet de ignorantis illorum natura possibilis ergo hoc accipere occasionem opinandi falsum. Et tunc patet responsio ad 3 rationes primas. Concedendum tamen quod demones corpori viva pudorum semine possunt suscipere et transfundere si deus permittat. Sed quod possunt alimentum in verum semine per proprias virtutes convertere, ideo dicunt quodam modo generare. Et concludunt 3 rationes sequentes. Ultimum ultra rationem non cogit plus quam est generare quam comedere, et ideo non sequitur si possunt comedere cum natura, quod propter hoc possit carnem in propria natura convertere, ut contra ea [illegible] generare. / corporibus habeat operationes

Secundo quaeritur ~~an~~ circa hoc utrum angeli in assumptis [corporibus] contentes potentes sensitive. Et quod sic videtur. Sensus est principium motus et sensus sicut dicit philosophus. Sed angelus corpori assumpto dat motum ergo et sensum. ¶ 2° Item sicut angeli assumunt corpus habens organa apta ad motum, ita assumunt corpus ~~[illegible]~~ habens organa apta ad sensum. Sicut enim corpus illud assumptum habet manus pedes, ita habet oculos et aures sed organa sentiendi sine sensu sunt inutilia. Ergo si non frustra assumunt illa organa, videtur quod per illa sensificat et per illa sentiat. ¶ 3° Item quod habet operationes consequentes speciem speciei habet operationes consequentes speciem generis. Sed sicut proprium hominis est risibile, ita proprium animalis est sensibile. Ergo si angeli in corpore assumpto sunt videre [et] [illegible] sicut tamen sunt audire et videre. ¶ 4° Item ad angelum [illegible] sua habet sensum aut non habet. Si non, tum sensus sunt cognitivi particularium, non cognoscit particularia; quod est plane falsum. Si vero sensum habet, tum sensus sunt potentie qua mediante sensificant organa corporalia, patet rationes. ¶ Contra omnis sensus presupponit vitam. Sed angelus corpus assumptum non vivificat sicut supra probatum est 1° ut sensificat. Ergo per corpus non sentit. ¶ Item sensus presupponit actum vegetative. Sed angelus ut angelus in assumpto corpore non habent opera vegetative, ergo nec opera sensitive. ¶ Item ~~[illegible]~~ si angelus sentiret per corpus, tum sensus ille qui fit mediate organo corporali sunt [illegible] alligatum angelus naturam esse sicut et anima per naturam unitur corpori. Ergo qui non habet corpus non habet esse perfectum. ¶ Item si angelus sentiret per corpus tum sensitive actio conveniens angelo sequentes operationes [illegible] convenirent corpori, ergo debet parere penam et gloriam quod est falsum. ¶ Item sensitive est proprium animalis ergo [illegible] convenit sensitive nisi cui competit esse animal. Sed hoc nullo competit angelo ergo [illegible] ¶ Si sensitive est mediante organo corporeo ergo non concedit [illegible] clauso [illegible]

hominem aliquo ut consisteret hominem in absentia quod omnia sunt falsa. Restat quod angelus
in assumpto corpore non habeat opera competentia potentie sensitive. Queritur
utrum opera que habent ut exercentur ab angelo in corpore assumpto. Ad primum ad pertinent in 4o
intelligentia est notandum quod cum anima unitur corpori ut perfectio et ut motor quedam opera
consequuntur ipsam animam ut est motor, quedam ut est perfectio, quedam per se, quedam per se. Diffe- | opera que consequuntur animam 2o
renti autem non exercet anima in corpore oportet quod consequuntur animam ut motorem
et ut perfectionem. Non oportet quod consequuntur animam ut motorem sicut exercet per corpus
per illas causas quas in corpore, quia non solum movet alia corpora, sed etiam corpus proprium.
Operationes vero que consequuntur animam in corpore ut perfectio sicut quas anima in corpore precipue
exercet illas cum corpore, et ideo potentie competunt anime ut est hec ad et motor
differens a mobili, 2a vero ut est forma unita materie. Cum igitur angelus unitur
corpori assumpto non ut perfectio, sed ut motor, ideo primas operationes quas plene
in eodem corpore, 2as minime, 3as vero exercendo sicut exercendo non. Et hoc melius patet
si descendamus considerando motum progressivum preter quem aliquid sit intra contrariorum est ab
anima in corpore ut est motor ut motorum, et ideo competit angelo sed non per organa corporis
competit anime ut est illorum organorum perfectio. Sic enim anima perficit totum corpus, ita visus
precipue potentia visiva perficit oculum. Hoc non convenit angelo in corpore assumpto. Similiter
vero est operatio quod partim competit anime ut est motor, partim ut est perfectio. Ibi enim est quedam
cordis conglutinatio et hec est ab anima ut est perfectio. Est ibi etiam quedam generatio motus
et hec est ab anima ut est motor. Tunc primum non convenit ab angelo, sed solum secundum.
Hec patet in oppositio ad quos [illegible]. Si enim vocentur opera potentie sensitive ipsi actus
sentiendi per organa sicut breviter dictum est quod angelus non operatur per corpus assumptum. Si
autem extendantur opera potentie sensitive ad ea que sunt ab anima ut movente sicut movetur
ea corpori. Operationes et probationes angelum non sensificare corpus assumptum quod credere
sit. Ad id vero quod primo obicitur in quo … est principium motus et sensus, dicendum quod philosophus loquitur Ad vocem
in animalibus in quibus vult quod cor sit principium sensus sicut est principium motus. Ad id quod obicitur
quod corpus illud habet organa facta ad sentiendum, dicendum quod angelus non tamen assumit corpus huma- a quaternis
num ut instrumentum ad operandum sed etiam ut signum quibus ad se ostendendum et quod
corpus cuius organis debitis homini non esse conveniunt angelici spiritus ostensi-
ones, ideo corpus habens omnia organa assumit non ad ipsorum organorum sensificationem
sed potius ad sui ipsius ostensionem. Ad id quod obicitur quod conveniat corpori operationem
consequentem speciem …, dicendum quod videre non est actus consequens speciem hominis prout dicit
motum solum generans contrariorum … sicut sit animam ut motorem sed prout dicit

cum hoc aliquem actum intellectiue cum quasi generatur aie in tempore ut est ipsa forma

hoc autem modo non competit angelo sed soli [¶] Ad id quod obicitur quod angelus sed ipsum que

cognoscit singularia · dicendum quod sensitiue potest accipi quantum et tripliciter, et magis et generaliter

quantum sensitiue idest est que recipit ut putatur cognoscere / 2º quia modo accipit augustinus ad pau

linam in libro de videndo deum [/] 2º modo sensitiue idest est quod recipit ut hic et nunc cognoscit

[/] et accipitur ibi tunc dicitur quod sensus est particularius et intellectus ~~plurium~~ ..... virtus

sensitiue idest est quod species accipitur in materia potest magis mediante organo corporeo susceptibile

et accipit philosophus 2º de anima tunc dicitur quod sensus est susceptiuus specierum in materia potest

magis · primis duobus modis non dicitur sensus ab intellectu re sed ratione · et

hoc modo licet ponitur in angelo [/] secundum cum respectiua potentia intellectiua cognoscit

ut putatur et ut hic et nunc, dirigendo appetitum super ipsum [/] 3º dicitur potentia

sensitiua ab intellectiua re et ratione, et isto 3º sensus est potentia alligata organo

/ et hoc modo spiritui angelico non competit [¶] Ad id quod obicitur quod ipsi cognoscat per

in materiali tunc nichil facit ad hanc distinctionem · dicendum quod dum singularia cognoscit et per

tit potentia in materiali cognoscit aspectum ~~.....~~ sub super rerum cognitarum dirigit, et

per res illa non est ei prius prius in mente coniuncta [/] uerum est ut virtute angeli referatur

ipsas ad operationem et cetera. et cum tamen virtus angeli que obicit est virtus finita non

cognoscit, ut potest cognoscere in infinita distantia. hoc autem non est, non propter virtutis

materialitatem, sed est in spiritu caret sed propter virtutis finitatem [¶] Ad id quod obicitur quod patitur

ab igne · dicendum quod hoc non concludit sed melius ostendetur in 4º. sensus enim et affectus spi

ritualis sufficit ad sentiendum vero dolorem sicut ostendetur ibidem [¶] Ad id quod dicitur

quod recipit et iudicat · dicendum quod cum ista duo sunt in spiritu s. receptio et iudicium. re

ceptio est prius ratione organi [/] sed iudicium ratione virtutis. In spiritu autem corporeo

sed est receptio in organo quod est receptio passiua et iudicium in virtute et per consequens

dicitur virtutis alligate in organo [/] quod ~~est~~ ^non^ pertinet organum · [/] et tamen receptio quam

dicitur est totaliter quantum. In oculo vero angeli sed est receptio in organo quod non est

receptio in virtute aliqua illi organo alligata [/] et per consequens iudicium a virtute in organo

quod circa per organum · visus angeli tamen licet percipit atque clausis oculis et aptis

/ et ideo non est ibi receptio et iudicium 2º quod competit spiritui [/] Et propter hoc necesse

ibi sensus exteriores [/] sed circa oculum angeli dicitur oculus nisi equiuoce, et totaliter

plus habet ratione instrumenti quam organi · licet organum possit dici propter aspectum

quam habet cum corporali et per partem totum [/] Et post quaeritur circa hoc quod dicit

[/] In ista parte sunt dubitationes circa litteram [/] formis corporalibus

Utrum deus apparuit in formis corporalibus

videtur enim quod talis apparicio potius sit occasio erroris quam veritatis. deus enim ca-
ret forma et figura in corpore et corporeitate secundum veritatem. et qui credit ut opinan-
tur errat. si ergo sequitur opinionem que apparent sensibus videtur quod talis apparicio sit erroris
occasio. ¶ Respondeo dicendum quod forma et figura corporalis non ducit in meditacionem et cognitionem dei sed me-
diante spiritu racionali cuius ministerio fiebat illa apparicio. et quia in ascendendo prius
sit abstraccio a corporali forma et figura, quod perveniatur ad deum, deum a corpore ad deum ascen-
ditur mediante spiritu incorporeo. Ideo talis apparicio potius facta est perducens ad cognitionem
veritatis quam sit occasio decipiendi. ¶ Ad 3m obiectum quod ista opinatur inte-
rius quod apparet exterius, dicendum quod illud verum est si opinio ultro descendat ad
sensum et ei innitatur. Si vero autem a sensu abstrahit et innitatur fidei et revelacioni non
habet occasionem errandi sed potius veritatem inquirendi. ¶ Utrum homo possit videre deum et vivere

Iterum queritur de homine quod dicit Non videbit me homo et vivet. Contra hunc habetur Exodi
xxxiii° loquebatur dominus ad moysen facie ad faciem. et Numeri xii. palam et
non per figuras et enigmate dominum videt. dicitur de eodem moyse. ¶ Respondeo dicendum est de homine quod
prima auctoritas significat quod deus non potest videri a viatore in sua essencia et clari-
tate. Sed duabus sequentibus insinuatur familiaritas dei ad moysen quantum ad apparicionem
et quantum ad contemplacionem in quibus utrisque prophetis alios excellebat. Familiaritas apparicionis
notatur cum dicitur quod loquebatur ei facie ad faciem per quod intelligendum est in persona creata communi-
cata contemplacionis. cum dicitur palam et non per figuras et enigmata dominum videt. quia non tunc ful-
gebat visione corporali vel ymaginaria sed intellectuali. ¶ Quod non est mutabile. ¶ Corpus celi

Iterum queritur de hoc quod dicit visibile quod quia non est, Empireum visibile est et tamen non
est mutabile. ¶ Iterum queritur de quali mutacione intelligat vel de mutacione ad
situm vel de mutacione ad formam. Si de mutacione ad situm, hoc videtur esse quia ista inferiora facta
ad visum. Si de mutacione ad formam, tunc falsum est quia corpora supercelestia sunt incorrup-
tibilia et inalterabilia et tamen sunt visibilia. ¶ Item hic queritur de quo visu intelligat
Si cum intelligit de visu corporali. Si de visu mentali, si de mentali falsum est
Si de visu corporali, queritur quare necesse sit quod visibile sit mutabile. cum etiam in
sensibus iste proprietas corporalia incorruptibilia sint corruptibilia ¶ Respondeo dicendum quod augustinus intelligit
de visu corporali et de homine viatore est quod dicit quod omne visibile est mutabile. viator enim potest vi-
dere sensibus corporalibus sive conversione continuitatis. Ubicumque autem est conversio continuitatis est apparicio
vel non apparicio, est possibilis est resolucio et mutacio ad minus quantum ad naturam rei. Solum
enim quod simplex est immutabile simpliciter, et ideo necessario sequitur quod aliquid videtur sensu
corporeo quod sit mutabile. ¶ Solucio ergo 3m ad obiectum de empireo et aliis corporibus supercelestibus

· dem quod nec empireum nec ad celum celeste nec corpus quod est aut possit esse omne immutabile · Cuius ei non mutetur mutatione que est de esse in aliud esse · pure de vna forma in aliam mutatam / tamen patitur mutatione que est de non esse in esse, et mutabilia per naturam mutatione que est in non esse · Et hoc quia sunt composita · et ideo non patitur suum esse · nullum enim quod creatum est suum esse / nisi summe simplex per nullius agens est suum agere nisi summe simplex / Et propter hoc quia indicat suum esse aliunde · dicit hylarius quod omnis creatura accepit esse / et ideo per naturam suam sunt omnia possibilia ad non esse et per3 primo ad tot....

Illud etiam consideratione dignum videtur etc · Supra egit magister de virtute demonum et creaturarum spirituum vel corporum humanorum similium · In hac agit de virtute et potestate demonum · Uel homines dedit autem hoc post in xcix parte libri · Supra magister determinat veritatem / In 2a confirmat per auctoritatem cuiusdam in libro de philosophis in tractat etc / In 3a non completur per auctoritatem Genadii ubi ... aut Genadius etc / Iuxta illa complanat per auctoritatem Bede · Plures sibi Beda ....

Ad intelligentiam huius partis primo incidunt dubitabilia / primo cum querit ...

An vtrum demones habitare possint in humanis corporibus / 2o vtrum illabi ...

3o vtrum possint ludificare humanos sensus / 4to vtrum possint cogitationes immittere / quinto vtrum possint affectiones incendere / sexto vtrum possint ... nostre affectionis

... et ostendit quod demones in humanis corporibus possint ...

Circa primum procedit / Certa ē / nullus spiritus creatus de aliquo corpore ut habitator ... est · Sed demones per litteram in evangeliis de obsessorum corporibus per eiecti a ipso et ... / ergo ... habitaverunt in eis / Item augustinus de divinatione demonum loquens de demonibus ... miris et invisibilibus modis per illa subtilitate suorum corporum corpora hominum non ... penetrando · Sed si potest corpora penetrare cum possit ibi quiescere potest et habitare

¶ Item constans est quod aliqui a demonibus obsidentur · ergo obsessi dicuntur · de quod demones habent effectum · de quod est in eis 2 ... · si habent in eis effectum · ergo omnes ... obsessi a diabolo quod plures · ergo quod sunt in eis 2 ... obsessi dicuntur · ergo ... in suis corporibus · Item nullum corpus potest prohibere obstaculum spiritui · ergo si demones spiritus sunt corpus est eis obstaculum · Ergo sicut lumen penetrat aera ... in profundum et ... spiritus demoniaci corpus humanum ... posse ut potest per totum · Et si non ... pellaret ab agente maiorem potentiam / videtur quod ... possit inhabitare ¶ ... supra id altare ... in templo ... · Ergo simulacris assidere potest · ... intrinsecus esse non potest · ergo si non potest esse in simulacris multo minus ... in corporibus hominibus ¶ Item Beda dicit et magister adducit in littera super ... actuum · v · cum repletus ... corpus tamen implet sathanas corpus alicuius non quidem ... ut ... ergo non ... quod demones ... corpus alicuius hominis ¶ Item anima unitur corpori ut motor ... perfectio · Sed ... ut perfectio · Impossibile est in eodem corpore esse aliam naturam perfectivam ...

cõiungatur ut motor in possesso et in eodem corde esse aliud spiritum ut moventem. si igitur demon
in corde humano non potest esse nec ut motor nec ut perfectio. ergo nullo modo. ¶ Circa
predicta super dictum est nullo competit duos spiritus angelicos esse simul in eodem loco primo / sed tamen
videtur non verum quia in eodem loco primo possit esse anima et angelus. sed anima est in toto corde
suo / sicut vult augustinus. ergo in illa parte cordis potest esse demon ¶ Preterea dicit quod sicut innuunt
textus evangelicus et augustinus etiam in libro de divinatione demonum. demones propter
sue subtilitatis et spiritualitatis possunt corpora penetrare et in eis sine obsta
culo aliquo et impedimento subsistere / ratione autem sue potestatis possunt ea corpora in quibus
sunt commovere et conturbare / sed demones quamvis sint de potestate et subtilitate naturali possunt
corpora humana intrare. possunt causa et vexare nisi prohibeantur a superiori virtute / et
tunc permittuntur intrare et vexare tunc dicuntur corpora obsidere / permittit autem deus
sive ad gloriam sive ostensionem. sive ad peccati punitionem / sive ad peccantis correp
tionem / sive ad nostram eruditionem. sed quare quamvis causa divina permittat
hoc latet humanam industriam. sed hoc quod occulta sunt dei iudicia / hoc tamen pla
num est quod non sunt iniusta. et ideo non permittit talia sine causa ¶ Concedendum igitur
rationes quod demones possunt humana corpora subintrare ¶ Ad id igitur quod obicitur de glosa quod
intrinsecum esse non potest. dicendum quod esse intrinsecum in aliquo hoc potest esse dupliciter / aut sicut cont
tentum dicitur contineri ut aqua in vase / et sic demon bene potest esse intrinsecus. sive simu
lacris ¶ Aliquo modo esse intrinsecum dicitur ad quod influit in intima rei et in fluendo conser
vat et perficit et hoc modo non agit demon ut in simulacris / ut in hominibus
et sic loquitur illa glosa ¶ Ad id quod obicitur de Beda quod non ingreditur in hominem / dicendum quod non
loquitur de ingressu in hominem quantum attenditur ex parte corporis. sed quantum attenditur ex
parte spiritus rationalis ¶ Ad id quod obicitur quod anima comparatur ad cor quantum ut perfectio et motor
etc. dicendum quod non est simile de comparatione per modum ~~perfectionis~~ motoris / et per mo
dum perfectionis. quia unius perfectibilis una sola est perfectio. perfectio enim appropriat sibi per
fectibile et econverso. sed unius mobilis potest esse multiplex motor / et unus motor multa
potest movere. maxime quando habent aliquem ordinem. et quia divino iudicio anima peccatrix
subicitur demoni ob peccata sicut tortori et affligenti. hinc est quod simul in eodem corde
esse possunt. Et per hoc patet responsio ad ultimum quod obiciebatur de coexistentia duorum
spirituum / non enim est simile pro eo quod illi ut supra dictum fuit repugnat ordo universi
tatis hic autem consonat ordo divine equitatis cum anima peccatrix affligitur
nec repugnat ordo universitatis. quia huiusmodi ad id habitaculum comparatur
Secundo queritur utrum demones illabi possint animabus et quod sic
videtur luce xxii capitulo hoc habetur demonium ibi glosa quod intraverat dyabolus in

ad esse intrinsecum in aliquo et duplicem est dupliciter

¶ Distinctio 8va

cointerat Christus. sed Christus non cointerat de corde, sed de spiritu. ergo diabolus subintrat spiritum. ¶ Item si impartibile adiungatur impartibili secundum totum applicatur ei et quod applicatur alicui secundum totum applicatur ei secundum suum intimum. sed illabi non est aliud quam secundum intimum se fundari. ergo cum demon sit impartibilis et obsidendo hominem anime applicetur, videtur quod eidem necessario illabatur. ¶ Item sicut est ordo in corporibus ita est ordo in spiritibus. sed in corporibus videmus quod agens influit virtutem suam per se usque ad intimum aliter enim non alteraret totum. ergo pari ratione et in spiritibus. ergo demon potest influere virtutem suam usque ad intima anime. sed virtus demonis non est spiritualior quam sua substantia ergo videtur quod demon usque ad intima anime illabi possit. ¶ Item sicut homo efficitur templum habitabile dei per gratiam ita efficitur templum diaboli per peccatum. sed ibidem ubi prius erat gratia incipit esse culpa. ergo ubi prius habitabat deus potest habitare diabolus. ¶ Contra est Augustinus de fide ad Petrum. In est singulis spiritibus naturalis terminus quo a se invicem distinguuntur, et unus in altero non est. sed anima humana spiritus est. ergo si non potest in demone nec demon in ea. ergo non illabi etc. ¶ Item si unus spiritus illabitur alteri potest illabi alter, non, sicut pari ratione et bonus et Christus et sic de aliis. et ita omnis spiritus mali possent illabi uni anime quod plane falsum est. si non potest ergo unus spiritus implet totam animam. sed hoc est falsum. quia sola virgine dei nichil in... nisi deo impleri potest sicut dicit Augustinus et Beda. ¶ Item si demon illabitur anime cum ... potest sicut dicit Augustinus et Beda ¶ Item si demon illabitur anime ... intima anime. ergo pro toto dominaretur ei. ergo posset pertrahere ad malum cum vellet, et ita anima liberum arbitrium non haberet quia si anima liberum arbitrium amitteret non potest, ergo nec demoni ei illabi potest. ¶ Item si illabitur anime necesse est ita intime in anima in quo non esset et super quod non posset demon. sed sicut deus illabendo animam vivificat et conservat sic demon quod potest deordinat et depravat. ergo si demon illabetur anime demoni posset secundum desiderium ut voluntatem naturalem depravare et ad malum inclinare. quod est impossibile. ¶ Responsio dicendum quod illabi aliquid alicui importat quod intimum sit ei, et quod intime operetur in illo. non autem tale est respectu anime nisi solus deus, ideo ergo solus divinus spiritus anime potest illabi. ¶ In anima natura humana idem est intimum et supremum et hoc est quia secundum supremum maxime approximat deo, scilicet secundum suum intimum. ¶ Unde quanto magis redit ad interiora tanto magis ascendit et unitur creatori. et quia solus deus superior est mente humana secundum suum supremum, solus deus potest illabi.

menti esse intima. et io illabi spm vonali e dime potentie pprie. ideo credde e sunt vonelli ostredentes q anteq hmanus illabi no pt maligna spus. ¶ Ad id 9o qd p° obiit de glo. q iubent dyali 2d. dd q ho no dr dr ingressus cu 2o pcam. sz 2o effectum p suc qforitatis malicia. 5 no vult glo pl dice q q ubi sunt gra ibi incipit esse malicia. ¶ Ad id qd obiit q imptile ptibili applica 2 2o to. dd q intelligi 2 a d diuciua situali, a d diuciua virtuali. Si de situali sic pt habe veritate, sic aut no e intellige applicacoz sbaz spualiu q no sunt situales. Si aut intelligi de applicacoe vrtuali sic sz mo vd lz vei tate. quia simplici sbad rspt magnitudo vrtutis et 2o ia qpdcai pt i aia a ct hoc io dignitatis 2o accessio ad origine illig vrtutis ¶ Ad id qd obiit q sic e cor do i simplibz, ita e i pporibz. dd q cu sit aut situdo no ty dico et oimode pptia nec gp ad ordine ut gp ad q intimitate. no gp ad ordine q omis sbe vonales i mediate sunt nate ferri in deu, nec gp ad hoc vna post alia. hoc aut no qtin git in corbz in venirij. no e ecia sic gp ad intimitate q qd e intus et qd in re corli e eiusde nec no differes dignitate, sz magis pcai pprie. ¶ In aia us qd e intimu ho e maxe suppmu. et dd pro i l sio in vbq corbz qd pot influe qtenus magis et magis agedo pt puenie ad utraq et ad i timu, no pe e i spu ubi ide dr esse intimu qd e i eo suppmu et dignissimu. ¶ Ad id qd obiit q pe e i spu ubi ide dr esse intimu qd e i eo suppmu et dignissimu. ¶ Ad id qd obiit p sic est culpa ubi sunt gra. dd q p verum e. sz hoc no sic q abiid sit dyali ubi et ibide e culpa ubi sunt gra. dd q p verum e. sz hoc no se q abid sit dyalus ubi et ibide e culpa ubi sunt gra. dd q verum e. sz hoc no se q abid sit dyalus q alit e gra a deo alit culpa a dyalo. ¶ Gra ei e a deo ut psente et i fluente et intime opante et medullas affconis penetrate. 2o qreunt aptus ad hoc nisi ro vmq e sumo di et efficax 2d. Sz culpa dr esse a dyalo. solu sic a suggerente et impellente quodamo. q. qtcis instigate. ¶ Et io oz i dyalus habitac i intimo cordis pcoris qtrucus medullitq adhereat pcam. ¶ Voltcis pcam no pot aliquid. sz pcoris pruat. io 2 sapnz no dici ad illabi aie. sz po tius ab eo aliquid corrupi et ppz q no e simile de culpa et gra q quis sunt cca id.

demon possit spus illude. Et q pe iu 2 sup ad qcedi tryj

Tercio qri vtrz fiercent magi p incatacoes et archana qda. ¶ Sitr dicit glo rabani dyabolicis figmetis spectacui l octos illudebat ut res i spa appe rmanetes alie viderent. ¶ Itez instincracio demetes dux incheta ad petz narras p strigia demonis vidimq canes cantac et ymagines abulac. qstat q hoc no fiebat nisi vrtute demonu. p 2 dmonis hec et his sitia plura faciut que nullo mo nisi miraculose fij possut. go octos spectacui l illudut maxie cu illa fice videu 2 ad q p auxiliu nec innari no possut. ¶ Itez in

Impetibile impe... / imptibile pt dur / intelligi

ordo e i cor bz / spitibz no e / simules

Gra alr e a deo / et alr culpa a / dyalo

¶ Disputacio . 2ua

vitis patrum legitur quod quidam adduxerunt quandam puellam ad sanctum patrem quam videbatur eis esse equa . sed sanctus pater deprehendit quod esset puella . ergo si hoc fiebat arte dyabolica ars illa ¶ Preterea plus est decipere intellectum quam sensum . sed demones decipiunt intellectum et seducunt ipsum ad intellectum . ergo multo fortius seducere et illudere possunt ipsum ad sensum ¶ Contra sensus particularis non errat ut dicit philosophus circa proprium obiectum ergo non percipit nisi quod verum est . sed de lupo sensu non potest esse sine errore et decepcione ergo et cetera ¶ Preterea cum dyabolus facit aliquem videre asinum ut ad aliud animal ubi non est . secundum veritatem non est quod faciat plures animalia in oculo . sed illa similitudo non potest generari nisi ab illo animali cum non possit educi de nichilo . ergo ut oportet quod afferat asinum ut unquam faciat eum videri . sed si asinum afferret non esset ludificacio si non affert non immutat . ergo nunquam potest deludendo immutare vel immutando illudere ¶ Preterea cum hominem facit videre capram illa similitudo hominis pervenit usque ad oculum quam non potest . ergo iudicium secundum similitudinem receptam iudicat illud esse hominem . ergo non decipietur . Sed non pervenit quod impedit et verum quod non possit . Quoniam enim medio illuminato necesse est ductu multiplicari per medium si non assit corporeum obstaculum . ergo videtur quod non possit ibi esse ludificacio sensus ¶ Preterea cum facit videri quod non est aut hoc facit immutando virtutem aut immutando oculum aut obiectum . Si immutando obiectum ergo verum miraculum non ergo prestigium . si immutando organum ut virtutem hec sunt digniora tunc erunt magis miracula . ergo falsa miracula erunt maiora veris . quod pro hoc est falsum videtur quod prius ¶ Responsio ad illud pro eorum intelligencia est quod absque dubio demones sensus possunt deludere sed modum decepcionis assignare est valde difficile . et ad hoc plures doctores conati sunt huiusmodi Secundum naturam voluerunt modum huiusmodi delusionis assignare dicentes hoc super naturam esse Triplicem autem hoc fieri posse . potest enim hoc facere demon a superiori influendo intrinseco fantasmata movendo . Ab exteriori species obiciendo . Desuper influendo dicunt hoc non fieri posse . quia demon per naturam superior est sensu corporeo et superiora nata sunt influere in inferiora . demon potest species quas habet in se sensui imprimere tam interiori quam exteriori . Item per nimia spiritualitate suspicientem dantem . Item quod recipitur in aliquo per modum recipientis non per modum recepti similiter a intrinseco fantasmata movendo dicunt potest posse accidere sed accidit in sompnis commotum fantasmatum et defluxum ab organo contrario virtutem sensitivam interiorem et fit sompnium in quo videtur homini quod videat et audiat veritatem sed fantasmata rei pervenit ad organum visus et auditus . sic et in spiritu demon potest fantasmata quam tecta in organo interiori facere defluere ad organa sensuum et sic videtur homini

Om

Rº

pa potio

qd videat vel sentiat ipam rem. dum eo rei fantasmate formatur organum et interior spus sup id quod indicat de similitudine. Ad p esse vertitas. Ab exteriori vero spes obiciendo pt homo spum spum ludificare. Unaqueque enim res nata est spem suam susceptibili dare. et p eet ad quod tm spem suscipet. sz etiam tene posset. possz ~~defferri~~ deferri et alium puecitate offerri pt ostendi lunam ~~puteo~~ puteo. quare g non latet demone nam specularis non solum susceptiam specierum. sz et retentiam mediante illa pt quiculz vult. et cuiuscunque rei vult spem puecitate sensibus nris offerre. quam cum puecitate accipiunt ludificatur. hinc est q plures modo dicunt demon esse p q[ue]les. et non vti homo. non illo. non trio. sz quibz hor mod interim considerantibz ad i pbitatis. Non ei vr possibile q sptua spualis q lz in se spes oio i materies posset eas sensibus imprimere ad oio pt virtus i ppor tionalis. Nec etiam vr q spes ab organo i teriori i q fundantur. cum iste sit ordo i ssudus. Propterea mirum valde est q demo i venit ita magnum specularum quo i sua magnitudine et latitudine possit ostendere mundum castorum sic plurib aliquando est diuss. Mirum etiam est q videz quis ita rem q non pt vide speculum. Mirabile etiam est nec talis rei corporalis q spem pt suscipe et tene cum videamus spem ab obto sensibili sepa non posse. Ideo aliis modis est dd qui magis est consonus ne et intelligere q demo pt ludificare spus sua ostendo spes esse qd non est. sive aliter ostendo quam est. sive abscondo qd prius est. Primum autem facit spes offerendo. 2m facit spem ut obtu dmarido. 3m vero facit impedimentum pirando. Primum intelligi pt sic. quod fantasma conste intem offerunt forti oblatone ipi virtuti interiori. ad virtus interior for tit illis intendet. similitudo rei vr esse veritas. hoc manifestum est p naz nam frenetico sz astesiud fuositatum ad cebre commodica occasione exteriori vr ei qd videat multa q non sunt plz p sentia. sit q audeat ptur p fortem qusione interioris fantasma vr veritas. sic aug̃ ~~q expli fiat i lo d tnite~~ q quidam tanta qusione cogitabat cuiusdam mulierem virginem q ei carnaliter cumisceri videbatur etiam vigilando. p hunc modum demo pt sua interone ad ymaginem q[ua]m tenet sive fumos adis i mittendo spm animalem i mutare et fantasmata huiusmodi variare et interiori offerre. et sic diuisa homini facere appere. hoc non vr fregtissime. et huius signum est q inquam facit homo ad sentire cum ymaginem non habeat i interiori organo virtutis ymagi narie. Nunquam enim cecus natalis facit sompniare de coloribz vt surdus de sonis

2a spo

Demo pt ludifi care spus dui.

nec eis talia representat in vigilia vel in sompnis ¶ Secundum modum possumus intelli-
gere sic quod res alio modo vel sub alia dispositione appareat sensui quam sit in aliter
sit contingere per variationem aliquam corporis organi. sicut quando humor sanguineus vel vapor
igneus descendit ad oculos videtur homini quod ea que conspicimus sint rubea. vel per va-
riationem aliquam corporis obiecti sicut contingit a quando compositione candele et disposi-
ne palearum videntur palee serpentes esse ex opere naturali ¶ Sicut est in aliquibus virtuti-
bus quedam [illegible] numeralium. et quia iste modus non latet demones et sunt nimis velo-
ces potentes que natura sunt ad hoc facti afficere, ideo sensus nostros frequenter deludunt o-
stendentes rem aliter quam sit dum eam faciunt aliter quam se habeat apparere quod quidem
sit variationem modicam inducendo circa organum vel obiectum que quidem variatio non
mutat formam. sed solum est circa quandam accidentalem adherentiam et est ut passio, non ut pas-
sibilis qualitas ¶ 3m modum possumus intelligere res sub quadam quasi posito [illegible]
[illegible] sive visibili abstracto dicitur posse latere, aut quia impeditur virtus sensus ne
perveniat ad sensibile. aut quia impeditur species sensibilis ne perveniat ad sensum ¶ Et utroque mo-
do impeditur sensus ne percipiat quod sibi est positum. utrumque autem horum satis evidens est esse pos-
sibile virtuti demonis ¶ Et ideo dicitur posse facere per hanc viam ut homo reddatur invisi-
bilem. quod tamen etiam non est ¶ Sed tamen hac via posse fieri non est intelligibile ¶ Hiis visis
patet responsio ad questionem propositam [illegible] est in parte affirmativa. patet etiam in pro-
[illegible] responsio ad obiecta ¶ Ad id quod obicitur quod sensus non errat circa proprium obiectum. dicendum quod hoc [illegible]
[illegible] est de sensu naturaliter salva sua dispositione organi. medii et obiecti. intelligitur quod [illegible]
[illegible] [illegible] aut deceptione sensus quibus sive fantasma quod dicitur [illegible]
[illegible] ¶ Ad id quod obicitur [illegible]
[illegible] sensui [illegible] et iudicat esse alterius quod est suum ¶ Ad id quod obicitur [illegible]
[illegible] [illegible] de novo dat vel de novo affert. sed illa [illegible]
vat in fantasia et tam vivacitur virtuti illi interiori obicit ut credat se re [illegible]
sensibile intueri ¶ Ad id quod obicitur quod cum facit hominem videri caput [illegible] illa [illegible]
[illegible] ad [illegible] ¶ Dicendum quod fortassis impedit ne perveniat ad visum [illegible]
cam. vel saltem impedit ne perveniat ad iudicium. dum loco illius offert speciem [illegible]
quam habet in fantasia et sic dum appareat ad [illegible] humanum estimat se videre caput
¶ Ad id quod queritur ubi faciat in mutationem vel circa organum vel obiectum et virtute [illegible]
quod potest facere et facit circa [illegible] loco et [illegible] sicut sibi [illegible] competere [illegible]
sit verum miraculum. quia non est ibi vera ~~transsitoria~~ transmutatio [illegible]
. sed solum quedam transsitoria et quasi momentanea in mutatione que [illegible]
transmutationem esse non est verum miraculum ¶ Sed vanum et falsum [illegible]

Quarto queritur utrum demones possint cogitationes in mittere ¶ Et quod sic [illegible]
Quia [illegible] [illegible] angelus dum in [illegible] [illegible] [illegible]

potest inmittere cum bonus et malus sint angeli eiusdem nature patet rursus ¶ Item auctoritas Jo.
xiij cum dyabolus misisset in cor ut traderet eum iudas. Sed inmittere in cor non est a[lterius] nisi
quam inmittere igitur etc. ¶ Item Gregorius xxv moralium malignis spiritibus in cor-
dibus malignorum cogitationes inmittere non desinunt ut desistunt ¶ Item sug-
gestio est aculeus dyaboli. Sed suggestio nichil aliud est quam pene cogitationis inmissio. Si
ergo dyabolus potest mala suggerere, igitur et potest malas cogitationes inmittere ¶ Contra
cassianus super illud nichil quod non est intrat coinquinat hominem dicit glosa be-
de quod dyabolus non est malarum cogitationum inmissor ¶ Item si potest cogitationem in-
mittere, cum in affectione formare actus intelligere. Igitur potest mentem intrans
formare quod falsum est, cum hoc dicat augustinus esse proprium summe trinitatis pene ¶ Item
nichil nobis intimius est quam nostra cogitatio. Igitur si dyabolus potest cogitationes inmit-
tere potest ad interiora nostri spiritualia intrare. Sed hoc nichil aliud est quam illabi. Igitur
michi nunc illabi potest quod supra est improbatum ¶ Item si potest cogitationes
inmittere. Igitur potest cum vult malum facere cogitare. Sed ipse semper nos optat ma-
lum. Igitur nunquam permittet nos a cogitationibus malis desistere quod manifes-
te falsum est. ¶ Respondeo dicendum quod possit dyabolus habere vim cogitationum generan-
darum in nobis ¶ Utrum scilicet possit efficere, aut tamen afferre. Et si offerre est
utrum ratio possit nos compellere ad hec quod recipiamus oblatum. Et quod
potest vim [illegible] si ad putandum aspectum oculorum nostrorum non [illegible] est nos videre, et potest
de aliis sensibus. Igitur similiter [illegible] de cogitationibus. Quod si verum est. [illegible] quod a ma-
lis cogitationibus non possumus evadere et quod mala cogitare non potest esse possibile
cum tamen dominus reprehendat dicens: quid cogitatis mala in cordibus vestris
¶ Respondeo dicendum quod inmissio dicit actum cuius effectus firmatur in eo quod intus est
Hic autem actum potest dupliciter dicere vel ab illis effectibus. Aut potest cause principa-
lis agentis et efficientis. Aut potest cooperantis et impellentis ¶ Primo modo proprie accipi-
tur et competit soli deo vim actionis ¶ Ipse enim solus est qui per modum principalis agentis potest
in eius intimis cogitationes et affectiones gignere et formare ¶ Alio modo accipitur
large et minus proprie quia inmissio dicitur ratione sui non ob quandam virtute et
auctoritatem sufficiente vim effectus inportat. Et ideo cum solum modo dicit cooperationem
et impulsionem large accipitur et minus proprie, et potest competere demoni
vim autem cuius officium est pene perversum studium eidem malas cogitationes
suggerere ¶ Et sic patet potest ¶ Primo ad rationes ad utramque partem. Nam rationes et auc-
toritates ad primam partem inducte procedunt de inmissione et inmissione quantum

Inmissio dicit actum cuius effectus firmatur in eo quod intus est et hoc dicitur dupliciter

¶ Nota

¶ dis 2da

dca. Rationes vero ad oppositum procedunt de missione dei proprie ¶ Ad i. vero quod
dicitur quarto ultimo quod possit habeat demones in malarum cogitationum in-
trant ¶ Ad 2 quod fantasmata possunt offerre ¶ Ad 3 autem quod querit utrum necio pos-
sint compellere diuersimode aduersus. Respondetur. Secunda cum dicunt quod necio
possunt compellere ad cogitationes malorum. non tamen malas. cogitatio cum quis
de malo non est mala nisi eam comitetur affectio mala que est in potestate nostra. Et
licet nos videmus et probabilius quod non possunt facere quod sto necio cogitemus ma-
nisi in tantum videlicet cum cogitatio anime non est circa utilia occupata. tunc cum
vagatur et est occupata tunc potest ei dyabolus offerre ymagines turpes et vana et
io volenti malas cogitationes et ymagines effugere sollicite et diligenter
cauendum est ne contingat aliquando animum a bonis et ab utilibus cogi-
tationibus vacari. hoc tamen difficile non est ei qui solitus est in bonis ani-
mum occupare cui multo facilius est et delectabilius in bonis ymaginibus cogitationibus quam
potest in viciis carnalibus in fedis et libidinosis ymaginibus

Quinto queritur utrum demones possint malas affectiones incendere
quod potest videri. Osee vii. omnes adulterantes quasi clibanus succensus a
coquente. et glossa exponit quod clibanus est fornicator et coquens dyabolus
¶ Item Beda super ac. v. dicit quod dyabolus fraudamenta et callida deceptio-
nem in affectum malicie trahit. Sed hoc non nisi ad est quod prava affectio incende-
et c. ¶ Item dyabolus potest carnem nostram commouere. quia dicitur Job. vi. per ipsum t
tradita est in manu impii. exponit Gregorius. i. caro in manu dyaboli. per quod cum
commota concitatur stimulus concupiscentie qui est in nobis tanquam ignis
prave affectionis. videtur quod dyabolus possit in nobis incendere affectum concupiscentie
¶ Item ignem accendere non est aliud nisi quod igni pabulum ministrare. sed ma-
ymagines et exteriores oportunitates et occasiones sunt fomenta con-
tie. ergo videtur quod dyabolus hunc ignem concupiscentie possit in nobis incendere.
¶ Item calidum potest calefacere. ergo inflammatum potest inflammare. Sed dyabolus totus
est inflammatus. ymmo in eo sunt flamme et incentiua viciorum. quia dicitur
mo et Beda dicit. et ungi. dicitur in lra. ergo dyabolus potest nos ad malum inflam-
mare et incendere. ¶ Ad oppositum ymago maxime perficitur in affectione et voluntate. ergo
non habet posse super animam nostram est dei ymago. ergo non videtur quod possit affectio-
nem incendere ¶ Item libertas arbitrii maxime consistit in affectu prave in voluntate
sed lib. ar. est super quod nimie potest dyabolus. ergo videtur quod minime possit in nostrum affect-

si non potest intellectum cognicionum immittere, ergo multo minus affectionem incendere.
¶ Item cogitatio pabulum est ad affectionem. Sed quia non potest in disposicionem non potest in complemen-
tum. ergo si dyabolus non potest immittere cogitationem non potest incendere affectum ¶ Item si possent
malas affectiones incendere cum huiusmodi affectiones semper sint culpabiles continue
possent nos facere peccare, quod nephas est dicere. ¶ Est ergo quod in deum potest intus incendere
et immittere. et quanto dyabolus magis dicitur incentor quam immissor cum ergo videatur
cum multo plus potest afficere quam cogitare ¶ Respondeo dicendum quod incendere est actus translatus a
corporalibus ad spiritualia. In corporalibus autem incendere est non ignem generare, sed
pocius igni pabulum ministrare vel applicando ignem combustibili vel combustibile igni.
sic et in spiritualibus ignis autem iste concupiscencie est prave libido prava. pabulum istius
ignis sunt cogitationes et affectiones carnales et terrene et delectationes fede
et ita incendere in spiritualibus non tantum est accendere vel affectionem immo eciam cogita-
cionem et vel utrumque non dicitur actu sic principaliter agentis sed solum sic excitantis et sub-
ministrantis. ¶ Quoniam dyabolus potest nos ad malas cogitaciones et affectiones conci-
tare licet non possit eas in nobis sua potestate efficere. Unde ratione et sancti a
sanctis et a doctoribus sacre scripture incentor dicitur non immissor ¶ Et concedende sunt raciones
ad hoc ¶ Ad illud ergo quod obicitur quod dyabolus non potest super ymaginacionem nec super li. ar.
dicendum quod non potest sicut agens et movens principaliter, potest tamen sic suggerens et indu-
cens / et hoc est quod dicit Damascenus: violenciam autem inferre non possunt in nobis enim
est suscipere consentire missiones ¶ Ad illud quod non potest in cogitacionem / dicendum quod sic non
potest cogitacionem facere sic nec affectionem principaliter causare et movere; sic autem potest affectio-
nem incendere sic eciam et cogitacionem ¶ Ad illud quod obicitur ultimo quod tunc possent nos facere
peccare. dicendum quod verum est si potencia incendendi importaret necessitatem vel principalem
principium et effectivam potestatem vel affectiones prave / sed sic per dyabolum est / non dicitur causa
efficiente. sed disponente que quidem disposicio efficaciam non habet nisi nos demus
ei vigorem per nostram negligenciam vel consensum / incidit questio / Et quod sic

Secundo queritur utrum demones possint scrutari secreta / cum demonum offi-
cium est accusare; et quod legitur apocalipsis xii proiectus est accusator fratrum
nostrorum. ergo si in iudicio arguent de secretissimis cogitacionibus videtur quod hec non lateat accusa-
torem nostrum ¶ Item peccatum est caracter bestie ut quod in sinistra apocalipsis xiii
Sed unusquisque cognoscit proprium signaculum ubicumque ponatur. ergo dyabolus cognos-
cit peccatum ubicumque sit. Sed nichil est in nobis secrecius quam sunt peccata co-
gitacionum et affectionum nostrarum. ergo si hoc dyabolus potest videre secreta consciencie

nostrarum rimari potest ¶ Item augustinus xii super Genesim ad litteram mali angeli cogi-
tacionem noverunt quia multa predixit que non predixisset si cogitaciones non
nossent ¶ Item hom. xxi super Rom. notior est operacio quam potencia et potencia quam sub-
stancia quia per conjecturam operum pervenimus in cognicionem substancie. Sed substancia anime non potest latere
dyabolum. ergo nec eius opus nec virtutes. ergo si cogitaciones et affectiones sunt acciones anime ergo
non possunt latere demonem ¶ Item substancie spirituales sunt dicte dyonisii [illegible] sunt
specula. Sed potest est in speculo materiali quod quod videtur obiectum ~~alt~~ aliud non solum representat
ymaginem. Sed eciam omne quod relucet in ipso. ergo si maiori convincitur sunt specula
spiritualia videtur quod cum demonum intuetur et aspicit animam non solum ymaginem vi-
deat. Sed omne quod est in ipsa ¶ Item michi potest oculus meus videre in mente quod
non possit oculus alterius. si ergo potest est in oculo corporali de rei visibilis corpora-
libus. pari racione stat et in oculo spirituali de cognoscibilibus spiritualibus. ergo si ocu-
lus mentis spiritualem non latet secretum conscientie mee pari racione nec oculos demonum

Om[nes]

¶ Sed contra in psalmo dicitur tu solus nosti corda filiorum hominum ergo demon
non alius ¶ Item Iere. xvii ego dominus scrutans corda et renes ergo si dyabolus
sibi attribuit tamquam proprium videtur quod non conveniat dyabolo ¶ Item i Cor. ii quis novit
que sunt hominis nisi spiritus hominis qui est in illo. Sed demon nec est spiritus noster nec est
pars hominis. ergo non novit secreta conscientie nostre ¶ Item augustinus in libro de ecclesiasticis dog-
matibus interiores cogitaciones intimas dyabolus non videt certum est ¶ Item
videtur quod si intimas cogitaciones cognosceret, cognosceret et virtutes. ergo beati Job paciencia
cognovisset quia cognovisset non temptasset eum nolentem superari. Sed temptavit ergo non
cognovisset. virtutes nec cogitaciones eius cognovit ¶ Respondeo ad predictorum intelligenciam notandum
quod sicut deus voluntati racionalis creature dedit dominium super arbitrium

R[espondeo]

ita nulla creatura nisi divina potencia potest eius cognicionem dedit conscientie secreta
eius secreta et profunda non penetrat nisi divina sapiencia ¶ Et ideo dico quod
creatura nec humana nec angelica potest conscientie humane nosse secreta nisi per
conjecturas ut nisi novit dei revelacione vel hominis denunciacione sive
detectione. et quia pauca sunt ita secreta que non prodeat in opera exteriora
appareant per signa exteriora faciei ut per signa cordis quod dissimulare
divinitate affectionum hinc est quod multe cogitaciones et affectiones
deprehendi possunt a malignis spiritibus nisi arceat dei virtute. hoc
cognicio potius est conjecture quam certe sciencie ¶ Et ideo concedo sunt racionibus

q' aulus malus sertu qstie nre p(er)scrutari no pt ¶ Dld id go qd obi i gnu
d accusatois officio | Dd q nos palud ipe demon erit accusator. ymo cra
cor meu vii. et si de exterioribus corporibus accusari possimus a dyabolo d accul
tis et secretis no/ neutra tn impunita relinquitur. q no de dt accu
sator et testis ¶ Dld id qd obi q peccatu e caracter dyabli | Dd q peccatu tur dr
esse caracter qu scribitur i fronte. ho aut e tu peior peccat sine rubore
et publice ut iam possit ei dici frons meretricis mereticis facta e cui nolu
isti erubescere et tunc absq dubio peccatum meum dyabolo e cognitum. q ca
no e secretu. s; manifestu ¶ Dld id qd obi d aug q cogitacoes nouerunt
| Dd q lo de cogitacionem quietum no certe qstie ¶ Dld id q dicitur q notor est
opus q pbat. Dd q verum d opone gratuita. d intuita aut no hz locu necitate
¶ Multe enim res sut nobis note quarum virtutes et opones nos latent
vel Dd q ho locu hz i opone nali no i opone voluntaria ¶ Corpalis eni na
tus est q nalis e ita q nali nata i representare nec se occultare pt
se nec prolaba. ymo p ipam manifestatur pbat. du plus habz d ronem actu
alitatis ac p hac manifestacionis et lucis. ¶ In opone aut voluntaria
secus est | nam cu pbat se nali representet | que nalis e et se occultare no pos
sit opo voluntaria. que voluntare quit i esse. ita et voluntate manifestatur
et ita occultari pt. ymo no manifestatur nisi ho velit | talia aut se q latet
in secreto mee qstie | ideo quomodo p dyabolum possit vide ait ysia virtute non
tn pt illa qspice ¶ Dld id qd dicitur q speculu representat aliud spectum et q
sunt eo qtinta. Dd q duplex e speculu. quodda nale et quodda voluntariu. ¶ Spe
culu nale pt nale pcipit/ ita et nali reddit et ita nichil occultat | Non
speculu pbi oppoitum no solu ipm. s; etia omne qd lucis eo repsetat | Specu
lu aut voluntariu | no e in actu manifestacois coram q nisi se qtienz nisi cu hoc
facit voluntas et tale e speculu spuale | so no e spte ¶ Dld id qd obicitur
de oculo corpali p hac ipam rone eo pz responso | oculi eni mei corpales
vidz q aliq vidz alis p obium pt vtq; reuelatu | s aut mei apitur et alti tegitur
meu pt vide q alt qd no vidz alius. q 9o nllq se pbi ut wlt ut pt ue
lare. q pbi ipe pulus e ro oculu yrnu si quid in se e no pt latere | Alterum
no oculu pt subterfugere et se illi uelare. qm no e ipi pulus/ nec puis eius po
tens et ro omnes oculi spuales pt qstia nra latere scepta se et illo q e ppis
se et ro dt aug q sup Gene ad lit q sic corpali subtc s. corpales habent

Speculum e
dup[lex]

aliqua uelamenta quibus se alicuius aspectibus occultat · sic in substantia spirituali
suo modo esse intelligendum est · hec est ibidem prosa summa ¶ Et si tu queras quomodo potest 10o
hoc esse ut intelligi · cum substantia spiritualis sit simplex et uniformis · probatur
ita unde quia quod dicitur videlicet modicum michi latet · et cum uniformis sit non potest
esse ibi aliquid occultans et ad occultatum / Sed quia obstactiuum illud non habet 11o
intelligi quod in corpore per eorum aliquid quod non operatur · sic enim ipse modo corporeo
absconare et minus clare / Sed ibi abscondere idem est quod manifestare nolle · et
licet non sint ibi diuersitates plurium quo ad compositionem diuersarum naturarum · sunt tamen
in anima secundum diuersas potencias et statum · Secundum quas quidem dicitur esse anime magis in-
tima ut potentie que respiciunt potius superiores et simpliciores partes spirituales
secundum quas anima magis in se ipsa recolligitur · et ei quod summum unum est unitur
et simplificatur · et per eius habitum maxime ~~...~~ residet · si consideretur sententia etc.
Patet solucio obiectorum / Quedam tamen etiam manifesta omnia que in littera dicuntur · hec solum
autem indiget explanatione quod dicit Gennadius · quod demones per in nergiam
operacionem etc. quod dicitur appellatur in nergiam · et dicitur quia in nergia dicitur ab en quod
est in et erge quod est labor et ineme quod est desertum · unde in nergia quasi inte-
rior labor et interior desertum / unde illi dicuntur energumini qui interius la-
borant per vexacionem demonis interius obsidentes · et animam laborare facientes et
hoc est quod intendit Gennadius ut Gennadius dicitur

dis. 4ta

Post predicta uide supra est cognoscere etc. ¶ Superius egit magister de hiis que consequuntur bonorum
et malorum obstinacionem / In hac parte agit de hiis que concernunt
confirmacionem · hec autem duo sunt · scilicet distinctio ordinum et quorum ministerium / Et
hec pars duas habet · In prima agit de angelorum ordinum distinctione · In secunda de
angelorum ministerio et missione · infra · dis. xma. hec est iam inquirendum etc. Prima
pars habet ii · partes · in prima agit de distinctione ordinum quantum ad eorum conditionem · In secunda quantum ad ipsorum
nouenarium etc. quia x. ordo · Prima pars habet iii partes · in prima determinat quod angelorum ordines
distinguuntur · In secunda quod noueni dicuntur hec noua etc. non est · In tertia determinat quomodo
ordines sunt in eis in quam enim conscitat · In parte non et ultra determinat modum
... etc. 2a prima · pars · incipit etc. nouenarium duas habet in prima determinat de ...
ordinum angelorum secunda quantum ad gratiam · In secunda non quod ad nunc ibi · non a ...

Ad intelligentiam autem eorum que in hac parte aguntur / Primo predictorum ... ra-
tionibus / 2o nonnulla questionibus · prima narracionis autem est diffini-
cionum. Ideo hic notare quedam circa diffinitiones et diuisiones / ...

quid sit ierarchia. 2o vero [illegible] 3o quis sit ordo angelorum quibus summe intellec-
tus maxima via prestabitur nobis ad sequentia intelligenda. Procedendo ergo primo
ierarchie verbis duorum trium ponit diffinitiones in libro de angelica ierarchia. Quarum

diffinitio ierarchie 3e

prima est hec: ierarchia est divina pulchritudo ut simplex, ut optima, ut consumma-
ta ut consummativa. Secunda est hec: ierarchia est ordo divinus sciencia et actio deiforme
in quantum possibile est similans et ad inditas ei divinitus illuminaciones proportionaliter in dei similitudinem
ascendens. Tercia est hec: ierarchia est ad deum quantum possibile est similitudo et unitas ipsum
habens sacre sciencie et actionibus ducem et ad suum divinissimum decorem immutabiliter dis-
[illegible] quantum vero possibile est conformat suos laudatores. Circa has diffinitiones
distinctio et explicatio sunt hic [illegible] quia prima diffinitio est ierarchie in communi. due vero
sequentes [illegible]. differunt autem quia prima illarum videtur attendere penes egressum a deo
secunda ultra penes regressum. licet ubique tangantur utraque. Prima autem diffinitio que est ierarchie

exposicio prime diffinitionis

in communi comprehendit ipsam quantum ad trinitatem et unitatem. ita quod nec trinitas preiu-
dicat unitati nec unitas trinitati. sed unitas spectat ad perfectionem trinitatis. et trinitas
unitatis ut [illegible] ostendatur ubi [illegible] unitas in trinitate. dicit ierarchia est divina
pulchritudo. pulchritudo enim consistit in pluralitate et equalitate ut dicit augustinus
de vera religione. ut autem ostendat ~~ut aut~~ quod pluralitas non preiudicat uni-
tati dicit ut simplex. quia sic est ibi pluralitas ut tamen non tollatur unitatis simplicitas.
ut etiam ostendat quod unitas non preiudicat pluralitati subiungit ut optima. quia
sic est ibi unitas ut tamen sit summa bonitas per quam est perfecta communicatio et sic per-
sonarum pluralitas. Postremo ut ostendat quod unitas spectat ad perfectionem pluralitatis
et e contrario subdit ut consummata et consummativa. quod in trinitate et unitate consistit omnimoda et
summa perfectio. Secunda vero diffinitio intelligitur sic [illegible] diffinitur enim ibi angelica

exposicio 2e diffinitionis

ierarchia [illegible] egressum a deo [illegible] autem a deo [illegible] racione ymaginis et similitudinis
sic et hoc. Et ideo in illa notificacione primo describit ipsam ierarchiam [illegible]
a deo per modum ymaginis cum dicit ierarchia est ordo divinus sciencia et actio. ut
ordo id est ordinata potestas [illegible] respondeat patri et sciencia filio. et actio spiritui sancto [illegible]
memoria intelligencia et voluntate. 2o vero describit quantum ad racionem similitudinis
cum subiungit deiforme in quantum possibile est similans etc. et tangitur ipsa assimilatio quantum
ad habitum cum dicitur deiforme in quantum possibile est et quantum ad actum cum subinfertur et ad
inditas ei illuminaciones etc. similitudinis enim sive gracie assimilatis actus est [illegible]
ducem sicut eius origo est desursum descendens. Tercia autem diffinitio potest poni in

exposicio 3e diffinitionis

Distinctio quarta

intellige describitur enim ibi ut perfectum et augetur Ierarchia per regressum ad deum procedit
Notandum est in predicta diffinitione Ierarchia ordo diuinus siue regressus eius primo quantum ad habilitatem
cum dicit Ierarchia est ad deum quantum possibile est similitudo et unitas 2° quantum ad actua-
litatem cum dicit ipsum habens sancte scientie et actionis ducem 3° quantum ad immutabilitatem
cum subiungit et ad suum diuinissimum decorem immutabiliter 4to quantum ad plenitudinem
ubertatis cum subinfert quantum licet possibile est informans suos laudatores et
scilicet quod non solum sibi sufficit secundum etiam per plenitudinem caritatis et gratie potens
est alios adiuuare et cetera Post ergo predictis diffinitionibus quid sit Ierarchia diuina
et aliis adiunctis et cetera ... diffinitio integralis que competit omni Ierarchie
angelice per quam intelligitur clicitur quedam diffinitio integralis que competit omni Ierarchie

Diffinitio integralis

...ruchi hec non uniuoce quod talis est Ierarchia est rerum sacrarum et rationabilium ordinata potestas in subditis debitum retinens principatum hoc autem non solum
competit Ierarchie angelice sed etiam ecclesiastice ut humane de qua infra ad propositum specialiter
de Ierarchia angelica et quia hec non potest cognosci nisi cognoscatur quid sit angelus
ideo consequenter ponit et angeli diffinitionem Angelus autem sic notificatur a damasceno.

Quid est angelus

Angelus est substantia intellectualis semper mobilis arbitrio libera deo ministrans gratia non natura immortalitatem suscipiens Dyonisius autem aliter diffinit angelum. Angelus est ymago dei manifestatio occulti luminis speculum clarum splendidum in maculatum incontaminatum incoinquinatum suscipiens si quemadmodum est bonitatem plenitudinem speciositatis boniformis deiformitatis et ipse resplendere faciens bonitatem silentii que prima ... in abditis Different autem hee due diffinitiones ... notificationes que prima describit angelum quantum ad esse. 2a uero non solum quantum ad esse sed etiam quantum ad bene esse prima
diffinitio intellectus hic potest sic describi enim ibi angelus quantum ad plura quantum ad uirtutem
ad operationem et quantum ad durationem. Substantia tangitur in hoc quod dicit angelus est substantia in comparatione uirtutis angelice
quod subiungit intellectualis semper mobilis arbitrio libera ... notatur 3x uirtus angelica intellectualis operatiua
intima operatiua et imperatiua cognitiua in hoc quod dicitur intellectualis. operatiua
in hoc quod dicitur semper mobilis quia sine fatigatione potest operari. sed imperatiua in hoc quod dicitur
arbitrio libera. qua non oportet distingui ab aliis predictis ... sufficit ...
... operatio uero tangitur cum dicitur deo ministrans. duratio cum subiungitur gratia
non natura immortalitatem suscipiens. uocatur autem hic gratia non aliquid
gratis datum sed gratia dicitur gratuita dei influentia Intellectus autem ...
sic potest haberi diffinitur namque ibi angelus non solum quantum ad esse naturale sed etiam quantum
bene esse et ideo notificatur hic angelus ... imaginem ...
diuine per gratiam ... deiformitatem per gloriam ...

quantum ad duo scilicet quantum ad id :—

quantum ad duo scilicet quantum ad id quod sursum est et quantum ad id quod deorsum. Primum tangitur cum dicit dilucida est ymago dei. Et in hoc comprehenditur manifestatio occulti luminis. Ymago enim est in quantum capax dei est et particeps esse potest. Sed manifestatio luminis est in quantum illuminationes quas suscipit inferioribus ostendit. Similiter quantum ad plura tres gratie describuntur quantum ad duplicem comparationem ad superius per susceptionem et positionem ad deorsum per purificationem. Comparatio ad superius tangitur cum dicitur speculum clarum splendidissimum ubi notatur quod gratia de superius veniens naturam confirmat naturam decorat naturam consumat et quantum ad hec tria dicit speculum clarum splendidissimum. Comparatio vero ad id quod deorsum est per modum purificationis notatur cum dicitur Immaculatum incontaminatum incoinquinatum. Per que tria remouet triplicem feditatem ab angelo que repugnat gratie. Primo feditatem actam et hec est feditas actualis et remouetur per hoc quod dicitur Immaculatum. 2o feditatem adherentem sive advenientem et hec est feditas venialis et remouetur per hoc quod dicitur incontaminatum. 3o remouet feditatem contractam et hec est feditas originalis et remouetur per hoc quod dicitur incoinquinatum. Similiter deiformitas glorie tangitur secundum duplicem comparationem scilicet ad id quod sursum est et ad id quod deorsum est. Ad id quod sursum est per hoc quod dicit suscipiens sicut conveniens est totam speciositatem boniformis deiformitatis. Comparatio enim ad deum deiformis efficitur cum speciositatem a deo suscipit. Comparatio vero ad id quod inferius est notatur cum dicit et in se resplendere faciens bonitatem silentii quod in abditis. Hoc autem est deum infulgentia divine bonitatis quam ipse solus ostendit aliis. Hanc autem vocat silentium quia nemo potest intrinsece deo coniungi qui in illo quietetur, et qui omnibus superpositus quietior constat. Propter hoc vocat silentium in abditis. Et sic patet primum quid sit Ierarchia et quomodo sit circa angelus.

Secundo restat videre quid sit ordo angelicus. Diffinitur autem sic a Hugone et in libro ad dunt hec diffinitio a magistro. Ordo est multitudo celestium spirituum qui inter se aliquo munere gratie similantur sicut in naturalium donorum participatione conveniunt. Hec notificatio complanatio in principio est notificatur enim hic ordo quantum ad suum fundamentum, quantum ad suum complementum, quantum ad dispositionem que inter hec medium tenet locum. Fundamentum tangitur cum dicitur ordo est multitudo celestium spirituum. Ordo enim fundatur in natura. Complementum vero tangitur in hoc quod dicit qui inter se aliquo munere gratie similantur. Ordo enim complementum habet a gratia. Dispositio media inter utrumque notatur in hoc quod dicitur sicut in naturalium donorum participatione conveniunt quia meliora naturalia disponunt ad maiora gratuita. Quod predictis notificatur nobis illa tria ~~a plus~~ supra posita sunt secundum descriptiones convenientes quas facile esset secundum topicam calumpniari et destruere. Sed omittendum est quia valde parum utile. Post hec predicta

quid est ordo

digressio

Dis xxra

e ad rones diuisioes. sut disioes 3e ponede ad facilioe coplicaoz distic
tionis agelicoz ordinu pa e hec Jerarchiaz aa supcelestis, aa celestis, aa
subcelestis, 2a hec e Jerarchiaz celestium, aa superior, aa media, aa inferior,
sme qd dr e, aa epiphania, aa yperphania. aa ypophania 3a e hec q ordo
pme Jerarchie 3x e. s. seraphi cherubi et throni. 2e Jerarchie sit 3x e
ordo 2m bto dyo. s. dnacones ptates et vtutes. 2m ggo et bulhar dn
ordo 2m dyo principa
tones principatus et ptates Sitr 3e Jerarchie 3x e ordo 2m dyo principa
tus archageli angli, 2m ggo et bulhar, vtutes archa li et an li, pe dispos
tus archageli angli. qui cu Jerarchia no e nisi i pbat i ellectua
manifesta e ro et itellige a. qui cu Jerarchia no e nisi i pbat i ellectua
.hec aut 3x e, dina, angelica, et huana, ideo 3e deffinitio distiguit Je
rarchia, et dina dr supcelestis, agelica celestis huana aut subcelestis
Sede aut disioes ro et maifestacio e dux, ut 2m ea q essen apparent
Jerarchia q sut ordo sca et acto, et sic 3 tplex oz ee Jerarchia vna pe
nes sciaz et hec e suprema. altera penes ordie et hec e media. 3a uo
penes actoz et hec e infima. pa cu Jerarchia pur attedi penes
sciaz dinaz, media uo penes potea ordiata, 3a uo penes actone admi
nistratiaz. Si uo 2m status et officia sic sit oz ee 3x. na quoda st status
qteplatioz, quoda actiuoz, quoda platoz. penes statu qteplatioz e
Jerarchia supma. penes statu actiuoz infima. penes statu mediu s
platoz assignat Jerarchia media. 3e aut disio ro et qplicatio q ione
2e dicionis lz ortu. qz ei supma Jerarchia 2m vtz mod accipiedi atted
i scia et statu qteplacois q qsistit i qusioe ad deu, ro eu ad qusioz necce
quirat 3x actus et 3x dom. s. tencois cognicois et dilectois, io 3x or
ibi poni. qp ad pfectaz tencoz e ordo tnoz. qp ad pfectaz qgnitoz e ordo cher
bin. qp ad pfectaz dilectoz ordo seraphin. et hec patz qpust i supcelesti
qz i ta pma ro. qua 2a qphendit hec 3a. io oms tractatores i hac d
tictione. qcordat. s dyo q distiguit Jerarchias penes essen cr ggo
distiguit penes offia. Sitr s'dum sio 2e Jerarchie qpredz qo dui roe s
nata. notu e ei qz 2a Jerarchia ~~penes qo dui tenc~~ vno mo accip
penes ordine siue ordiata ptate. lz ei pta ordiari mediate
potea. pfco aut vtutis siue potee qsistit i 3bus. s. i psidedo et p
hec attendi ordo dnacoum. In isistedo et penes attendi ordo p
tu. et i opando et penes hec e ordo vtutu. Et ordinatam

secundum maiorem dignitatem et minorem. quia plus est presidere quam repugnare, et tamen
pugnare quam que oportet operari posse. Ideo recte sic ordinantur ordines medie ie-
rarchie a dyonisio, ut primo ponantur dominationes, secundo potestates, tertio virtutes. Sicut autem secunda ie-
rarchia sumitur penes statum medium, scilicet prelatorum, sic similiter tertia habet ordines
secundum triplicem prelationem angelorum. presunt enim aliqui angelicis spiritibus et hii dicuntur
dominationes. presunt etiam bonis hominibus et hii dicuntur principatus. presunt etiam demonibus
et hii dicuntur potestates. Et sic patet ordo secundum dignitatem prelationis. quia ei plus est
presidere angelis quam hominibus et bonis hominibus quam demonibus. Ideo primo dominationes, secundo prin-
cipatus et tertio potestates enumerantur a gregorio et a buhar. Diversificatio etiam tertie ierar-
chie a duplici ratione passignata dependens. Si enim tertia ierarchia sumitur penes
actionem ministerialem sic tertius est ordo angelicus. secundum quod tertii contingit deputari ad regimen
alterius et ministerium. quidam enim sunt angeli ordinati ad regimen principum
et hii principatus sunt. quidam vero ad regimen multitudinis. et hii dicuntur archangeli.
quidam ad custodiam persone singularis et hii dicuntur angeli. Et sic patet etiam ordo
et sufficientia istorum ordinum. quia plus est presidere principi quam uni genti. principes enim
preest toti genti. et plus est deputari ad custodiam multitudinis quam ad custodiam
persone singularis. et per istum distinguuntur et ordinantur a dyonisio. Si vero accipi-
atur penes operationem vite active sic etiam tertius est ordo secundum quod tertium est ministe-
rium. quia ei ministerium consistit in operando. quia in docendo. et in docendo vel maiora
aut minora. primum est virtutum, secundum archangelorum. et tertium angelorum. et patet ordo
quia plus est facere quandoque preter [illegible] et revelationes maiora magis est quam reve-
lare minora. Et penes hunc modum sumpsit distinctionem tertie ierarchie gregorius et bu-
Quibus autem rationibus horum dispositionem autem etiam diversificando ut gregorius et dyonisius. quia ei diversi-
mode distinctionem ierarchie consideraverunt. ideo et diversos ordines in ipsis diversimode
assignaverunt. Sed cum utrumque horum simul non possit esse verum. scilicet quod principatus
sit de media ierarchia et infima. et similiter virtutes quoniam confunduntur ierarchie et or-
dines. Queritur quis istorum sit verius et cui magis intendendum sit. Dicendum quod ad hoc
quod magis intendendum est dicto dyonisii. tum quia ipse didicit sicut dicitur a paulo et ita
tradidit sicut audivit. tum quia gregorius in confessione eorum que de hac materia dicit ipsius auctoritate — confirmatorem
inducit. tum etiam quia si consideremus rationem dyonisii distinctionem ierarchiarum sumpsit penes
penes ea que sunt ipsis angelicis spiritibus intrinseca et essentialia. et ideo sic ordines distinxit
sicud sunt collocati in celis. Gregorius vero posuit opera et officia. et ideo sic distinxit secundum

¶ distinctio xona

Quod plus potest valere ad eruditionem nostram, ut unusquisque concludat alium vel verbum alterius re tractat. Secundum aliud modum distinguendi assignat tunc diversitatem quam de actionibus spiritualibus tractat diversitatem quam de dictionibus in fine / in littera ut via institutiva procedit.

Ad intelligentiam predictorum et eorum que inquiruntur dicit / unus etiam omnes angelorum quarum ... Primo quaeritur de ordinibus in comparatione ad naturam substractam. 2° in comparatione ad ... completiva. 3° in comparatione ad dispositionem praeambulam. Pro quo quaeritur quantum ad notationem ... 4° quantum ad numerum. 5° quantum ad reparationem. 6° quantum ad placitum evacuationem. 7° quantum ad ... in comparatione ad suum oppositum. 9° et ultimo in comparatione ad disparatum.

Primo est quaestio de ordinibus angelorum in comparatione ad naturam substractam et est quaestio utrum angeli diversorum ordinum sint diversarum specierum per naturam et quod sic videtur. Multiplicatio angelorum manifestat divinam potentiam et sapientiam et bonitatem et cetera. Multiplicatio ad majorem spectat manifestationem. Sed actus est multitudo quae est secundum numerum et specierum que est solum secundum numerum. 2° in angelis ... ergo angelus dicitur ab angelo secundum speciem. Sed nunc differunt angeli diversorum ordinum. Ergo ... secundum speciem distinguuntur. Item angeli diversorum ordinum magis distant quam angeli eiusdem ordinis in simplicitate quam angeli eiusdem ordinis primum attributum. 3° per rationem et in pluralitate distinctione. Ergo cum angeli eiusdem ordinis ... differunt plus quam numero. Sed maxime differat numero angeli diversorum ordinum differunt plus quam numero. Sed ... ergo etc. Si tu dicas quod differentia quam ea que est secundum numerum non est nisi ea que est secundum speciem ergo etc. Si tu dicas quod differunt magis quam aqua unius fontis magis quam aqua differentia accidentali sicut aqua diversorum fontium ... Sed simplicitas essentiae non est ... quod magis distant in simplicitate essentiae. Sed simplicitas essentiae actus angeli cum nullo modo possit intendi et remitti in eodem angelo. Sed essentia ... ¶ Item homo ... naturalis perfectio. Ergo facit essentialiter differre. Ergo idem quod prius. ¶ Item vegetabilium et sensibilium et intelligibilium ... cum sint 3 genera viventium scilicet vegetabilium et sensibilium ... non solum secundum numerum ... genera corporum quae vivunt vita vegetabili et ponunt diversitatem, non solum secundum numerum. Sed etiam secundum speciem sicut in plantis et similiter in genere corporum que participant vita sensibili ... sicut in animalibus. Ergo pari ratione in hiis que participant intelligibilem vitam sicut in angelis ... attendatur angelorum differentia in diversis spiritibus. Si ergo est ibi differentia secundum speciem. Cum maxime attendatur ... varietate decorat ... diversis partibus et cetera. ¶ Item sicut ... luminosa sua varietate decorat ... et tunc sunt omnia luminosa. Ita angeli suo modo decorant empireum ... et non solo numero quia habet ... matutina Job 38. Sed luminaria caeli differunt specie non solo numero ... pari ratione et angeli ... et impressiones diversas et speciales. Ergo pari ratione et angeli ... naturas empirei. ¶ Item omne quod est ... ab origine differt ... et ... maior origine colligitur et ... sicut patet in numeris. Patet etiam in lumine et ...

cuiusdem

ordi

[...]eli sunt proximi esse originali omnium scilicet deo. ergo debent habere unitatem. Sed non
possunt uniri nisi in numero. ergo debent esse unius speciei completa. ¶ Item contingit ponere spi-
ritualem sive rationalem naturam quietam et separatam. Sed quieta non est nisi unius speciei. ergo
et separata. ¶ Si tu dicas quod hoc venit propter corpus hoc non est. quia non aliud est corpus
et corpus [illegible] aliam | Et iterum quid impediret eam unius speciei diversa fuisse facta ab
initio si congrueret species rationales non esse species diversas ¶ Item intendo autem finem
et ad illum civitatis plenitudinem et decorem. Sed in illa civitate maxime attenditur unitas et
amoris et conformitas | ergo cum conformitas communis non faciat [illegible] in caritate
et ipsam adiuvet | et quod etiam ut sancti dicunt. deus voluit non tamen homines facere
similes. Sed etiam omnes quod [illegible] uno homine. ergo [illegible] ¶ Item angelica natura est
caput communis. ergo cum caput sit eiusdem speciei non nisi individui ut caput
et statim debet esse in uno sic erit consummata in membris | ergo maxime debet esse u-
nitas. ergo et unius speciei ¶ Item ruina angeli reparatur per homines qui in eadem specie | ergo
competentius et congruentius reparatur nisi fuerit quod omnes ruentes fuerunt unius speciei. Sed de aliis
ordinibus post lapsum. ergo omnes eiusdem etc. ¶ Pro secunda parte dicendum quod etiam hoc sunt due opiniones et utraque proba-
bilis. una est quod in angelis est diversitas non speciei et etiam non in genere subalterna ut hie-
rarchia sit quasi commune genus. et ordines [illegible] faciant species. | Et ad hoc ponendum moti
sunt tum propter divine bonitatis ostensionem. tum quia similiter in aliis creaturis. et tunc
gradus repertos in ipsis angelis. cum enim angeli eiusdem ordinis aliquando sic concedat. verum
angeli diversorum ordinum et hierarchiarum adeo sic concedat quod etiam habeat in specie et
in genere diversitatem ¶ Alia positio est quod angeli omnes sunt eiusdem speciei. tum propter illius
civitatis unionem. tum quia unius perfectio. Licet autem utraque istarum positionum ha-
beat probabilitatem quia per scripturam non innotescit nobis diversitas opinionum
| Et videtur quod illi qui aggressi sunt hanc materiam determinare sic de qua divina in separatione cog-
noscunt et officiorum et naturarum. et ipsi dicunt quod [illegible] sunt omnium ordinum in omnibus
superiores. Licet magis ~~attendatur~~ concederet in uno numero magis theorica et proba-
bilis positio nisi occurrat manifesta auctoritas in contrarium quod omnes angeli sunt eius-
dem speciei. sic et omnes homines | et quemadmodum in hominibus sunt gradus et ordines
et quo ad naturalia | et quo ad officia commissa sive dignitates et quo ad gratui-
ta salva tamen unitate speciei. Sic intelligendum in angelis | vide concedere pro rationes
ad hanc partem inductas ¶ Ad illud ergo quod obicitur de manifestatione | dicendum quod deus non mani-
festat bonitatem nisi salvo ordine proprie ordinatis [illegible] et salva perfectione
naturarum sic salva concordia et perfectione civitatis superne | cum in creatura

Pro

Prima opinio

Secunda opinio

¶ dicis quia

complectivum in modo dat ei consummationem. ideo una est in specie. Preterea quia supremum et optimum angeli quod est deiformis intellectus unum est nec habet quamcumque cum inferiori ideo natura angelica debet esse una. Preterea sicut illa civitas debet esse unita et perfecte restaurata ideo debet esse una. Et hec rationes possunt causam assignari sua [illegible] unio tamen homines. Si quis autem vellet per hec ostendere quod homines et angeli essent unius [illegible] speciei. dicendum quod angeli non conveniunt habere unitatem nature sed obiectio sufficit et [illegible] simile angelo quod ille eorum adiuvat. iste vero illud reparat. quod non est sicut eiusdem nature [illegible] ¶ Ad illud quod obicitur de magis et minus dicendum quod [illegible] et ideo utrique conveniunt civitati superne ¶ Ad illud quod obicitur [illegible] intensio et remissio circa proprietates inseparabiles non variat speciem per se et sic [illegible] tamen diversitate speciei in hiis formis que generant diversam mixtionem elementorum [illegible] attenditur circa qualitates activas sicut de calido et frigido gradu differre a [illegible] ¶ Exemplum autem locorum non habet veritatem. quod patet quia maior est intensio et gradus in [illegible] formis quam in naturalibus [illegible] et tamen non differunt specie. sed solum accidente [illegible] tenditur in eadem. ergo non est essentialis sicut ut de gloria ¶ Ad illud quod obicitur [illegible] unitatibus et lineis patet responsio quod non est simile nec in re nec in ratione. [illegible] illa habet diversas compositiones specificas. non sic autem [illegible] ad diversas necessitates. angeli non omnes ad unum principale [illegible] et habitatio angelorum est uniformis [illegible] plantua unitas et actiua intelligibilitas. et habitatio angelorum est uniformis [illegible] tertia magis distat ab uno et primo [illegible] ¶ Item [illegible]

Secundo queritur an sit distinctio ordinum in angelis. et quod sic [illegible]

Sunt enim superiores sicut angeli nature sicut magis subtiles et intelligentia [illegible] [illegible] ergo sicut ordo attenditur circa [illegible] et superius [illegible] ordo angelorum sicut a natura ¶ Item [illegible] superiorum [illegible] in natura [illegible] conditionis sue quod dicitur [illegible] Sed quod habuerunt ab exordio sue conditionis est eis naturale ergo distinctio ordinis est [illegible] natura ¶ Item [illegible] facit a primaria conditione facit in [illegible] specie et [illegible] sunt naturalia [illegible] ergo nobilissimam creaturam. sicut angelicam a principio sue conditionis [illegible] buit facere [illegible] in [illegible] specie et ordine sicut ergo hoc est a natura quod est eis ab initio [illegible] patet [illegible] ¶ Item [illegible] factus est unire et [illegible] non est principium ordinis distinguendi [illegible] distinctio ordinum non sunt [illegible] ¶ Contra hoc obicitur per differentiam ordinis [illegible] posita [illegible] ordo est [illegible] celestium spirituum quam [illegible] ¶ [illegible] supremus omnium ordinum est ordo seraphim [illegible] ordo est ab eminentia dilectionis et caritatis ergo [illegible] ordo in angelis sunt [illegible] est a gratia. sicut ergo omnes alii [illegible] dependent [illegible] ordo in angelis sunt [illegible]

linum ar: des

o7

gre ¶ Sterum throni dum sic dicit g g° q tota dignitatis gra implet^r ut i eis
sedeat deus · s g° deus no d^r sede ut in habitat nisi p graciam gratu facientē
g° ordo thronor no ē nisi a gra · g° pt · vor ut^r de alys ¶ Item deus no pferet
hoiez homi p naturalia · s p merita · g° p distinc° ordi^m ē s^m diuinā acceptacoēm
no ē s^m naturalia · s s^m ḡtuita ¶ P^ro od q sic p^z q differentie ordis supposita · or
do et ē a na^a et ē a gra · s a na^a tanq a pambula dispoitoe · a gra tanquā
a cōpletiua pfcone · ho dico de illis ordibus s^m q^s attend^r distinccio ierarchica i sup
nis spiritibus · sic manifeste ap^z ex officio et actoe et nominatoe ipor ordi^m Inter
quos supremus ordo ē ordo seraphin qui d^r noia^r ab ar^{me} dilectionis q no ē i aīa^{lib}
consūmata et pfecta nisi p graciam ¶ Et io concedo q ordi^m spiritualis distinccio no pt esse
a na^a ¶ Ad id g° qd obi^r i q^ri d^r dupliciter auctē ingēri q p naz aliq alys sūt supi
ores · dd q p h^o no concludit q ordines sint a na^a sic a ca cōpletiua q no qlibet
supioritas et inferioritas facit or^{me} cōpletiuū · s ea sola i qua consistit ī^{re} ordi
nabilium cōplementu q^t ad officiu et statum ¶ Ad id qd obi^r q mod^s spēs et
ordo ē a na^a equiuocacio ē i or^{me} ¶ Ipse eni loqu^r ibid de or^{me} q ca^{a}tura d^r ordi
nata p cōparacōez ipius sui ad finē · ordo no an^lor attend^r s^m pfectionē ordi^{liu}
um q sic et hec cōpleta no ē nisi an^los na^a cōplebe nisi p dona ḡtuita capaci
tatē na^a cōpletiua ¶ Ad id qd obi^r q gra vnit · g° ordines no distinguit sunt
pfiat · dd q cū loq^r de gra q^t ad habitum et q^t ad vsum et q^t ad statu · et si gra
ḡtu faciens vniat et conformet q^t ad h^ltum q^r omnis habitus ḡtuiti sūt i omnibus
distinguit tñ q^t ad vsum et ordinat q^t ad statum p eo q vsus diuersificant^r i diui
sis · et status vnius i gra ē excellencior statu alterius ¶ Et ho ē qd fact i virtutibus
consilioz graciam ordinē et ḡdu et ho esse i^manuli^{lis} ē intelligendu

Tercio q^r de ipsis ordibus q^t ad dispoicoez pambulā · et cū hoc pt naturalis
capacitas et pcellēcia ¶ Et q vtrum s^m maiorē capacitatē naturalē dent^r
a deo maiora dona ḡtuita · et q sic vi^r p id qd di^r mt xxv · dedit vnicuique s^m ppriam
virtutē · glosa ē cōplo^r ibi de dato supaddito na^e · g° s s^m virtutē na^e dedit vi^r q
s^m meliora naturalia naturalia sūt et aīa ḡtuita ¶ Item magr sup dis^a q na^a ma
gis subtiles et pspicaci plus pspicaces c^ati sūt hy maioribus gre muneribus
sūt et ho ipius dicit ibi · g° vi^r q maior gra de^r s^m aīa naturalia ¶ Item ad h^o
vi^r esse r° na^e q disposite ad formā s^m q^d dignius et melius dispoi^r deus
nobiliore dat formā · cū g° naturalia sint sic disposita ad ḡtuita quanto q^s
habz meliora naturalia tanto deus dabit ei maiora dona gre ḡtuita ¶ Item r°

¶ Distinctio [illegible] gratia

quare deus non dat homini gratiam est quia homo non accipit. Ergo cum ipse sit summe [illegible]
tus et paratus dona sua liberalissime infundere. et libertas eius semper [illegible]
credat omnem capacitatem. Vnde quia de capacitate nature nichil diminuat [illegible]
cum quod deus se plene [illegible] ad eum / et per hoc restat quod qui maiora habet
naturalia cum maioris gratie sit capax / maiorem eciam habebit gratiam. et [illegible]
naturalia [illegible] sonare verbum [illegible] dicentis quod dedit unicuique [illegible] capa-
citatem [illegible]. Item sicut gratia est dispositio ad gloriam. ita bona natura est dispositio ad gratiam. [illegible]
ciuit. [illegible] cui qui habet meliora naturalia dat
ei qui habet ampliorem gratiam ampliorem dat gloriam. ergo ei qui habet meliora [illegible] non [illegible]
maiora gratuita. ¶ Si tu dicas quod non est simile quia gratia [illegible] gloriam non [illegible]
[illegible] gratiam. ostenditur tamen quod aliquis magis sit [illegible] dispositus. hoc [illegible] est quod [illegible]
gratiam. [illegible] appetitus [illegible] complectus [illegible]
[illegible] natura / ita [illegible] magis [illegible] capax magis habebit de gloria [illegible]
gloria [illegible] nature capacitate [illegible] est maioritas glorie et [illegible]
eius glorificationis. [illegible] capacitatem nature est maioritas glorie et [illegible]
glorie respondens [illegible] gratie. ergo [illegible] maiorem capacitatem naturalium [illegible] maiori-
tatem [illegible] sicut natura facta est [illegible]
gratie ¶ [illegible] finibus [illegible] post [illegible] facit [illegible] ad hoc quod [illegible]
natura non [illegible]. [illegible] ergo deus perficiens et predestinans facit [illegible] ei datur gloria
glorificatur [illegible] dabit ei naturalium capacitatem quanta fuit [illegible]
[illegible] ultra [illegible] facit ad [illegible] quod per hoc est falsum [illegible] quod capacita-
[illegible] ¶ Contra [illegible]
nature et [illegible] glorie [illegible] ergo redit idem quod prius [illegible]
[illegible] datum [illegible] diligentibus se. ergo [illegible] distinctio [illegible] et [illegible]
non [illegible] deo conferentibus ¶ Item [illegible] est [illegible]
qui meliora habet naturalia nichil [illegible] de gratia et [illegible] vite sue [illegible]
gratia / cum non [illegible] naturalia habet habundancius in gratia. quod [illegible] ergo non [illegible]
dispensacio gratie [illegible] mensura naturalium ¶ Item deus dat gratiam homini [illegible]
[illegible]. ergo [illegible] naturalia [illegible] se melius preparat / qui [illegible] habeat naturalia
ergo [illegible] maiora [illegible] dona gratuita [illegible] habeat [illegible]
¶ Item [illegible] meliora habet naturalia [illegible] statu perfectionis. [illegible] est gratia [illegible]
[illegible] ad statum perfectionis [illegible] religionis. ergo [illegible] maior est gratia [illegible]
[illegible] ¶ Item gratia in nobis nullam [illegible] ita [illegible]
[illegible] libertate. [illegible] libertas arbitrii equalis est in omnibus. ergo [illegible]
non est a natura. [illegible] magis a distributione divina ¶ Item distributio gratie dei [illegible]
[illegible] pietatis et misericordie. [illegible] misericordie est magis [illegible] ei qui magis [illegible]
est [illegible] et qui magis indiget. [illegible] ergo ille qui habet minora naturalia [illegible]
[illegible] indiget [illegible] a gratia. quam qui habet meliora / ergo ubi nulla [illegible]

Immo ita producit deus ei qui minora habet naturalia dat maiorem gratiam. Quod distri
buens gratiam non est personarum acceptor secundum maiorem capacitatem naturalem, sed secundum beneplacitum pietatis
divine. ¶ Propter hoc ad predictorum intelligentiam est notandum quod gratiam dei secundum actum capacitate
naturalium potest intelligi tripliciter. Primo ita quod hoc quod est secundum dicat efficaciam causalitatis, et sic secundum
omnes est planum, quia naturalia non possunt causare gratiam. Secundo ita quod dicat dispositionem congruitatis,
et ubi non est obstaculum secundum omnes est verum, quia natura bona de congruo disponit ad gratiam.
Tertio ita quod dicat dispositionem necessitatis, et sic secundum omnem opinionem est falsum et a doc
toribus reprobatum. Tamen secundum aliquos opinionem aliquam positum est tanquam verum. Pro autem huius
positionis fuit ista ratio eorum: ponebat quod gratia non causat aliud quam deus, et quod caritatis
non est aliud quam [illegible], et commutatio gratie ut caritatis non causat nisi secundum maiorem
depurationem anime et remissionem concupiscentie que obsistit ne anima possit perfecte
deo uniri, et concupiscentia ideo extincta anima tamen unitur deo quod tamen potest denari (?)
ut et tanta dicitur habere gratiam. Et ideo ponebat quod fuerit anima que meliora habe
bat naturalia maiorem habent gratiam. Sed huius positionis fundamentum improbatum
est in primo libro dist. xvii et amplius improbabitur infra dist. xxvi. ¶ Ipsa autem positio
de se improbabilis est, et quia bonus mercenarius (?) [illegible] ei qui parum la
borat et parum deo servit quam ei qui magis, immo plus, sed maiora habeat
naturalia et preveniat in gratia, quod omnino absurdum est, et per rationes predictas im
probatum. ¶ Et ideo sic concedendo rationes hoc ostendentes. ¶ Ultima tamen ratio non cogit, quia in distribu
tione gratie non capacitas naturalis ut eam indigentia persona, sed divine preparationis
dispositio et mensura secundum quam potest deus communicans mensuram fidei per dictum apostoli. Secundum quod
in sua predestinatione mensura est ei. ¶ Ad id quod secundo obicitur in genere quod predestinat immunis
secundum suam virtutem. ¶ Ad quod dicit ubi solum non tamen dispositione de congruo, et etiam
virtus ubi vocatur conatus cordis, qui non solum dicit capacitatem, sed etiam actualem
preparationem, et ideo auctoritas illa non cogit. ¶ Ad secundum dicendum quod magister ubi dicit dispositionem de congruo
et magis congrua dispositionem dicit etiam actiones, quod etiam homines de quibus loquitur magister dicit ei quod
ad deum quippe secundum hoc plus se preparaverunt secundum quod meliora naturalia habuerunt, quia
qualitatem movebantur in deum secundum totum cordis conatum cui non habent [illegible]
[illegible] non potest autem est in hominibus, et ideo auctoritas illa exponitur de aptitudine (?)
non dicit. ¶ Ad tertium quod non est simile, quia materie dispositio ad formam naturalem dispositione
que est necessitatis, sed actus capacitas naturalis non disponit ad maiorem gratiam dispositione
necessitatis, sed solum congruitatis, et quod dispositio congruitatis utrisque modis potest impedi
ri sive per oppositum sive per maiorem congruitatem que potest ex aliquo accidenti supervenire in alio;
ideo illa ratio non concludit. ¶ Ad quartum dicendum quod verum est, sed quod homo prius tempore habeat

Gratiam dei secundum actum capacitate naturalium [illegible] 3ce

Ad rationes

de: [illegible] plus [illegible]

Ad 3 [illegible] ut ad d. quod obicitur quod [illegible] melius disposite [illegible] deus nobiliorem formam [illegible] quo [illegible]

[illegible] ad id quod obicitur quod homo non [illegible] gratiam [illegible] accipit [illegible] verum est sed [illegible] non [illegible] quo habeat gratiam

¶ d(ic)i(tur) qua

gratiam quam accipit s(e)c(un)d(u)m q(uo)d a(n)g(e)l(us)... privatis et contradictorie opposit(is) non tamen quia opposita ipso. Sed c(ontra)rio et ideo s(i)c(ut) non procedit quia a(n)g(e)l(u)s habet gratiam quam accipit, s(i)c(ut) non est concedendum quia a(n)g(e)l(u)s habeat gratiam secundum maiorem capacitatem ¶ Ad [illegible] dicendum s(i)c(ut) dicebatur quia non est simile quia non sic meretur gratiam sicut gratia gloriam ¶ Ad [illegible] dicendum quod sic forte perficit capacitatem ... non sumitur ... sed sunt congruit dispositio super inducta. sicut gloria perficit ... non sumitur. Sed ... congregabat gratia quam s(e)c(un)d(u)m ... data erat. Ad aut(em) s(e)c(un)d(u)m perficitur sufficientia perfectionis ... modo i(n)s(uper) limitat appetitum ... ut non ultra appetat quam gratia promeruit ... tum plene sufficiat quod deus sibi tribuit ¶ Ad [illegible] ... quod capacitas ... ordinatur ad gloriam ... dicendum quod sic ordinatur a deo ut ... dispositio ... voluntate ... sicut homo capax erat beatitudinis ... beatitudinem factam ... ordinatam voluntatem ... reputatur ... supplicans et perdit gloriam sicut homo ... beatitudinis capax erat ... non ... viribus suis se disponit ad gratiam ... gloriam ... capacitatibus ... magis se disponit ad gratiam ... aliqui ... quare ... ostendit deus ... posset gratia super naturam ¶ ... hominem ... a(n)g(e)l(is) ... iustitiam cum ... viribus suis se disposuerit ad gratiam ... habuerunt meliora naturalia data sunt eis maiora gratuita

Quarto quaeritur de ordinum nominatione ... quod ... ordo ... ab eo quod plenius accepit in munere. ¶ Ultimo aut(em) ... quod ... non ... cognosci ... sunt nominare. Sed angelici spiritus sunt nobis ignoti ... sunt innominabiles ... quod ipsi se nobis notificant ... sicut ... nominari. sicut enim nominantur ... revelatorum ... nominare et dicere revelatores ... non est ubi ponere nominum distinctiones ¶ ... nominari ... donum quod est in a(n)g(e)l(is) ... donari ... ¶ ... omnia dona ... nomina ... in hoc. Sed denominatio a(n)g(e)l(orum) ordinum fit a donis gratuitis ... omnia nomina ... quemadmodum et dona ¶ ... ordo denominatur ab eo quod plenius accepit ... munere et superius omnia dona gratiae plenius accepit quam ordines inferiores ... dona ¶ ... denominari ab omnibus donis ... habebit nomina ... ordinum ... dona ... ordo cherubin denominatur a plenitudine ... dilectio adequatur cognitioni ... dilectio ... gratuita ... nomen seraphin ... ordinum a(n)g(e)l(orum) ... attribui et non aliis ¶ ... ad ... intelligendum est quod nomina ... nominari possunt per ea ... sunt eis naturalia. nominari ... possunt per ea quae sunt eis gratuita / nominari ... per ... naturalia ... gratuita / ... denominari per ea quae sunt eis naturalia ... gratuita ... dilectio adequatur ... cherubin denominatur a plenitudine ... nobilissima denominatur ... ordo supremus ... denominatur a dignitate nominis ... [illegible]

non in nobis stat nobis in singulari. Sed in quantum sunt hic denominari nominibus quibus
sumptis a natura et forma quantum / et hoc dupliciter ut a quantum in moto et sic dicuntur ce-
lestes essencie / ut a quantum imago et sic dicuntur celestes spiritus ¶ Si autem de-
nominentur vel dona gratuita sic quia in ipsis differentes sunt status et gradus
et ita distinctorum. sic propter illa sunt ordines nominari nominibus propriis. propriis sed quia
sunt vel dominorum / sunt vel aliorum ordinum sic dicuntur seraphin et throni. hec autem
nomina solis bonis conveniunt ¶ Si autem fiat denominatio ab hiis que possunt esse naturalia
communia accidentaliter / et aliis non accidentaliter gratuita sic nomina possunt esse et gratia et
gratia / gratia in qua bonum et malum / et gratia bonis sic principatus et potestates
que dicuntur a naturali proprietate conveniunt demonibus ¶ Si non a dono gratuito que
sunt solis spiritibus. ut quia aliis ordinibus gratia non a quibus sic angeli et virtutes
¶ Sic dicuntur a naturalibus donis ut potestate a superioritate sue et fortitudine pro-
tecte. sic quia hec duo sunt in omnibus omnes possunt dici angeli. scilicet habiles ad divine
laudem. omnes etiam virtutes. id est fortes ad operandum ¶ Si autem dicitur a dono
gratie vel quia sunt ad hec officia specialiter deputati. scilicet administrativa revelanda et
mirabilia facienda sic sunt quia ordinum scilicet nomina ~~nomina~~ gratia ¶ Ex hiis in colligitur quod
denominatio angelorum quia vel nomina gratia singulis ordinibus sumpta est a donis
gratiarum vel diversos status et gradus in quibus distinguuntur. et ordinantur sic
propter est ¶ Cum non autem accidit nomina specialia sunt apprehendenda ¶ Primo quod quia v-
num donum dignum est altum / sic caritas dicitur esse donum excellens in alia.
¶ Secundo non est quod ordo superior in omnibus donis excellit inferiorem ¶ Tertio non est
quod ordo superior quod denominatio debet fieri a digniori. vel hec est cum nomine sunt status
in quibus omnes angeli sunt dispositi vel differentes gratuitorum prelibata
ordo supremus vendicat sibi nomine a dignissimo dono et statu. ordo
sequens a dono et statu magis accedente ad primum. et hoc est plenitudo
tudo sic / et ceteris de aliis descendendo usque ad infimum ¶ Unde in denominatione quid-
ra dupliciter excessus et doni ad donum et ordinis ad ordinem. et secundum illud
dicitur. Gregorius. quamquam quisque ordo eius rei censetur nomine quod plenius accepit in
munere. plenius inquam respectu inferiorum / respectu doni id est sic forte dignitatis et ex-
cellencie quod ab ipso debeat denominari ab ordinibus superiorum sic propter quod ordo che-
rubin plenius accepit caritate quam ab inferiorum ordinum abrepta tamen non
denominatur. quia cum sic donum excellentissimum excellentissimo ordini assignatur. hiis

Ad 2m dicendum quod obiectio procedit quod non sit noti. Dicendum ut supra patet de quaestione ...

¶ Distinctio 9na

visis facile est respondere ad obiecta. ¶ Ad primum dicendum quod verum est de cognitione quae est per revelationem quali cognovit beatus Paulus. Sed non est verum de cognitione quae est per inductionem quali cognovit beatus Paulus et beatus Joh. baptista evangelista et ideo ipsi potuerunt nominare et alios erudire. Sic Paulus erudivit Dyonisium. Omnia tamen angelorum nomina scripta sunt in sacra scriptura. Sic seraphin Ysa. vi. cherubin in psalmis et in aliis locis scripturae. Throni de Danielis visione. Dominationes principatus potestates quibusdam locis epistolarum Pauli. Angeli archangeli tam in novo quam in veteri quibusdam locis. Quamvis in sacra scriptura sint divinitus inspirata non tamen adinventa ... nomina angelorum ut angelorum ... potuerunt sunt ... ¶ Ad 2m dicendum quod non attendit ... ratione humana in vestigatione ... quod pluribus convenit attribuitur dignioribus ... ideo quamvis omnes ordines a dono caritatis et ardoris denominari possent ... tamen ... in supremo ordine ... solus ille ordo ab eo debet denominari. ¶ Ad 3m dicendum quod sicut supra tactum fuit et per se ... donis caritatis ... ad habitum ... distinctio ... ad statum. Denominatio autem ... habitus ... excellentiam status. ¶ Ad quartum dicendum quod ... intelligendum ... eo quod plenius accepit et est ... dignissimum maxime ... ille ordo dignus ... Sed dicitur eo quod plenius accepit et ... ordo ... mediate ... debet denominari ab eo quod ... mediate ... ¶ Ad ultimum dicendum quod ... dominium ... descendendo ... ¶ ... in gloria ... seraphin est maior plenitudo dilectionis ... amplior plenitudo cognitionis ut cherubin ... amplior plenitudo cognitionis ... Sed ... ordinum ... reparatione. Et ... ad singulos ordines ... fiat assumptio salvandorum et quod ... ordinum

Quarto ... ordinum ... fiat assumptio salvandorum ... et quod ...

Oportuit eos ... super omnia ... et glossa elegit pauperes ut ... ordines ... hominibus et angelis. ¶ 2o super illud Josue ... ordinem ... quem calcaverit pes vester ... et glossa ... dicitur ... potuerunt ... memoria ... conterat deus sub pedibus meis ... caelo habebo ... excellentissimo ordine ... superius ... fuit. Dicit ... non ... possit ... supremus ordo angelorum. ¶ 3o ruina angelorum restaurada est ... suprema ... manebit imperfecta. Sed non restaurabitur ... angelis ... angelorum ... restaurabitur ... hominibus ... ¶ Item distinctio ordinum ... ubi ... assimulatur seraphin ... cherubin ... sed ... ad ... deus ... meruit ... angelorum ... hominis debere assumi et ... angelorum ... ordines restaurari ... militanti ...

¶ Contra ... est veritas ... suprema ... caritas maior est dilectio. Dicendum ut supra ...

Ad 2m dicendum quod 2o ... quod denominationis ... ordo ... dignioribus ... dicendum ut ... non solum ... attenditur ...

Ad 3m ... quod ordo ... sicut supra tactum fuit ...

Ad quartum ... ordo debet denominari ab eo ... quod plenius accepit. Dicendum quod ... intelligendum ...

... et ad ... a supremo debuit denominari ... dignissimum et plenius accepit ... ab infimo ... nomine ... a dono ... debuit ... ab illo ... plenius possidet ... ab eo quod plenius possidet ... ut infimus ordo denominetur ab infimo dono ... caritas ... dicendum ... ut ... fide ... et spe. Ad ... maior ...

hominum non admittit nisi unius speciei unitatem diversam in natura. ergo videtur cum homo differat
specie ab angelo quod cum angelis et hominibus non debeat fieri unus ordo ¶ Item sicut ordo no-
tat quandam distantiam inter eos qui sunt ordinum diversorum sic ponit convenientiam inter eos
qui sunt eiusdem ordinis quod patet ex ipsa diffinitione ordinis. sed plus distat homo ab angelo quam dif-
ferat ordo infimus a supremo. si ergo angeli superiores ordinis et infimi non possunt
in eodem ordine collocari multo minus de hominibus et angelis idem ordo integrari ¶ Item
corpus numquam sublimatur ad dignitatem spiritus. ergo numquam ibidem collocari corpus humanum
ubi collocatur spiritus angelicus. cum sit longe minus dignum quantumcumque glorioso. sed ergo qui sunt
in ordine sunt in pedum collocatione. videtur quod hominibus et angelis eundem ordinem constituere
non possit ¶ Item eorum angelus in naturali capacitate excellit animam. sed gratia data est angelis
secundum suae naturae capacitatem sicut supra dictum fuit et magister dicit in littera. cum ergo non possit
dari gratia animabus supra suam capacitatem numquam possunt animae et angeli in gratuitis ad-
aequari. ergo nec ex eis idem ordo constitui ¶ Primo ad perditorum numerum ... nondum quod
sic perditum fuit ad perfectionem adimplendum duo concurrunt. natura scilicet et gratia. natura tamquam
fundamentum et dispositio. gratia vero ut complementum et consummatio. et quia ad hoc
dicitur esse secundum quod quae est in sola dispositione. tunc esset simpliciter quae est in sua
perfectione. cum daemones et angeli in naturalibus convenirent dicitur aliquos daemones fuisse
de diversis ordinibus angelorum quamvis numquam plene fuerint in aliquo ordine ut
hic intelligitur secundum quod non similiter quia vero homines possunt provehi ad eminentiam
gratiae et gloriae in qua sunt angeli elevati. potest ex hominibus et angelis idem ordo
constitui, quamvis non conveniant in natura assimilantur tamen et aequantur in gratia et per hunc
modum reparatur angelorum ruina ¶ Ad primum ergo obiectum quod non potest esse conformitas in perfectione
ubi non est convenientia in praeambula dispositione. dicendum quod hoc non habet locum in proposito
quia ibi verum est in dispositione necessitatis. non autem in dispositione solum congrui-
tatis ¶ Concedendum tamen est quod sicut de singulis ordinibus aliqui ceciderunt. sic etiam singuli
ordines per homines reparabuntur. sicut supra in textu ostenditur ¶ Ad aliud id est primum quod obicitur
in contrarium quod ad unitatem civitatis non admittit homines alterius speciei. dicendum quod non est
simile. quia utraque aliud civitas in terrena potest homo sibi simile in conformitate communis ho-
minis aut et angelus in participatione communis sunt et adhuc plus est in deiformitate gloriae et non
possunt in eadem societate et eiusdem societatis ordinem convenire. cum maior sit
unitas voluntatum conformium et plus faciat ad unitatem pacis et societatis
et ordinis conservandam ¶ Ad aliud secundum scilicet quod plus distat homo ab angelo dicendum quod verum est de differen-
tia quae opponitur unitati naturae sed non est verum de difformitate quae opponitur unitati

ad perfectionem ordinis duo concurrunt

¶ Dis qrta

gre in statu et dignitate / sanctitas aut ordis plus respicit hanc quam pre-
dentem et io no valz. ¶ Ulterius 3 quod corpus non sublimat. Ad quod nec e. sed tm qz hoc
sequitur quod no debeat locari cum angelis / sic enim in statu vie et meriti aia sedet
locum corporis et in terra habitat cum sit nata esse forma sed sic ergo in statu patrie et
premij corpus sequitur locum spiritus et ibidem erit ubi natus est esse ipse spiritus non sic
sed hic cum cuiuscumque et io in eisdem sedibus locantur cum angelicis spiritibus ad quos dig-
nitate per gratiam et humanos spiritus sublimatus. ¶ Ad 4m. sicut quod animal hic corpo-
¶ Ad quod io in alibi [illegible] et gratia admirationem et qualiter ad assumptionem. quamvis enim
concedat aiam in naturalibus 2m capacitatem creature ad creaturam tm 2m capacitatem ad huiusmodi
summa eius est ipso animus et aia / no oportet esse superiorem cum magis videamus humanam
naturam relaxatam quam angelicam. tm per gratiam unionis in Christo tunc etiam per gratiam qui
naturam relaxatam. ¶ Et esto quod ad hunc ista precedent veritatem adhuc in
sionis in vigore beata. Sed esto quod ad hunc ista in Christo veritatem adhuc in
nec in assumptione dubitas. cum enim dicitur quod angeli susceperunt gratiam 2m capaci-
naturalem / no est intelligendum fore / ita quod tanta susceperunt quod plus non potuerunt
capere / quia hoc no de facili posset probari / nec auctoritate nec ratione / sed ita intelligendum quod
meliora naturalia habentibus plus datum est de gratia quam habentibus minora. quamvis ipsi
illi plus possent suscipere / et ulterior no sequitur quod aia humana non possit ad ea-
tatem cum angelis ascendere. immo absque dubio credendum est posse / cum in Christo et bea-
gine videamus superiorem
¶ Ad 6m quod ad prelatos evacuationem et est quod / respon-
Secundo queritur de ordinibus angelorum / loco quod est in ordine quilibet ordinis evacuatur per unum
sedis et quod per me utrum secundum corpus. Ad quod cum evacuaverit omnem principatum et vir-
tutem in die iudicij principatus et potestates et virtutes evacuabuntur ¶ Item super dist. in
et per ult. [illegible] habes quod quandiu durat mundus angeli angelis dominabuntur et homines ho-
minibus presunt. Sed in futuro evacuabitur tota prelatio ¶ Item nonus ordo accep-
peritus officia ministrandi et in pluribus maxime in hijs subiectus. Sed cum cessabit
ministerium cessabit subiectio ergo et cessabit prelatio ¶ Item prelatio ordinis ad ordinem
est 2m actum illuminandi et purgandi et perficiendi / sed post iudicium erit status in plena
scientie et gratie. ergo no erit ulterius illuminatio purgatio et perfectio in ulla ordinum
lato ¶ Ad quod prelatio ordinis ad ordinem est 2m maioritatem et minoritatem gratie
sed qualitas gratie in angelicis spiritibus no mutabitur / prelatio ordinis ad ordinem
tum nec evacuabitur ¶ Item angeli stati no confirmati sunt / beati esse per beatitudinem
nichil remansit in eis quod erat corrupte ut prelatio ordinis ad ordinem sunt in ordine

fuit corrupte / sed non evacuabitur nisi quod corruptum est. ergo etc. ¶ Iste pulchritudo consistit
in ordine / et ordo in perfectione unius ad alterum et perfectione partium placationem
ordinis ad ordinem. ergo si ab angelis ~~ordo~~ spiritualis tollitur placatio tollitur et pul
chritudo ¶ Item sicut primus ordo dicitur ab eo quod est sibi inseparabile sic et medius
et infimus. sed seraphin numquam desinunt esse seraphin ergo nec principatus desinet esse prin
cipatus. ergo numquam deficit principari ergo non cessabit ibi placationis ordo ¶ Respondeo dicendum

Responsio

ad predictum intelligendum notandum quod tripliciter dicitur ad presidere alteri / aut per modum conce
dentis solum / sic presidet aurum argento / aut per modum concedentis et influentis sic
presidet celestis natura elementis / aut per modum imperantis sic presidet dominus ministro
ad rationem autem presidentie placationis ista tria conveniunt ut qui presidet naturaliter sit
et cum presidet concedentia / et in ipsum aliquo modo influit et eidem precipit / hec modo

ad presidere alteri dicitur tripliciter

est notandum in placatione quod attenditur in ordine ad ordinem in ierarchiis angelicis. et est
ierarchia celestis / sicut angelus est ordo qui ordinem presidet concedit in nobilibus
et gratuitis / et quodammodo influunt preparando illuminando et perficiendo / et etiam mi
nistrantia complenda iniungit / Dicendum ergo quod si vero cessabit placatio ordinis ad ordinem. dicendum
quod potest intelligi de placatione quantum ad prima duo scilicet ratione concessionis non evacuabitur. sed
manebit / quia ordo concedit ordini / ita in gratuitis quam in nobilibus. ita post iudicium
sicut et nunc ¶ Si autem intelligatur ratione duorum consequentium. scilicet ratione preparandi et influ
endo et imperando sic cessabit et evacuabitur / quia illuminatio quam dicitur recipere angelus
ab angelo et imperium quod est ibi attenditur per comparationem ad nos quibus ministrant non
per comparationem ad deum in quo consistit et beatitudinis completionem preter illuminativi
et in hac vita prodiret rationes et auctoritates ostendentes quod post iudicium cessa
bit placatio ordinis ad ordinem / sic etiam dicit magister et apostolus quod dicitur evacuabit placationem evan
gelio potestate et principatum dicit enim tolletur ministerium tolletur principatus et imperium ¶ Ad id
quod obicitur quod placatio ordinis ad ordinem attenditur in perfectione naturalium et gratuitorum. dicendum
quod hec non est tota causa [?] sufficienter arguit ¶ Ad id quod dicitur quod anti
[?] sunt [?]. dicendum quod pluries corrupte virtutes aliter placationis perfectionem sic beatitudinem esse
[?] et [?] parte non sic in celis corrupte sicut ad hunc viatores vel ministerium
[?] quod ad illa vera ut prius dictum est fuit sic in statu mundi. Ideo ad hunc ad[?]
[?] quod evacuabitur post diem iudicii ¶ Ad id quod obicitur quod pulchritudo consistit in ordine. dicendum
[?] est quod natura sic ab angelis non tolletur pulchritudo / ita etiam non tolletur or
do seraphin non sic quod non tolletur placatio. quia placatio non tamen non includit in se presi
dentia. Sed etiam [illegible] quam plures aspiciunt in dignitate unius quam pulchritudinem et perfectionem

patrie, et ideo cum tollitur pulchritudo non minuitur. ¶ Ad 3 quod obicitur quod ita e[st] [in]separabile ¶ Ad 4 quod principatus etc. quod non vocat ordinem non dicit potestatem actualem. Sed donum gratie ut datum etc. quod angelus natus est aliis preficere, et hoc manere potest ablata actuali prelatione. et ideo non sequitur desinunt principari ergo desinunt esse principatus quod principatus non dicit actum sed habitum et statum ¶ Et quod ultimo obicitur

Septimo ¶ Queritur de illis ordinibus angelorum quod ad numerum, tres in novenario an procedatur usque ad denarium ¶ Et quod sic videtur. sic habetur Luce [xv]o in parabola de dragma, hoc intelligitur per dragma decima. Sed non dicitur .x. dragma decima nisi respectu novenarii qui est in angelis. ergo si decima dragma inventa est. videtur quod ix ordinibus decimus ordo adiunctus est ¶ Item si angeli nunquam peccassent homo factus esset et ad beatitudinem pervenisset sed non assumeretur in angelicis ordinibus. ergo si non tantum ordine in aliquo ordine ponitur ad respondendum angelorum ordinibus. ergo si non [illegible] ordinibus ordo ulterior. si ergo sunt de uno sunt in pluribus. ix ordinibus adiectus ordo ulterior. si ergo novenarius ille perfecte constituta est videtur quod non potest status ordinis in novenario saltem x ordo ¶ Item prima corporis respectu in numero et uno quod eis adiunctus saltem xus ordo ¶ Item prima [illegible] respectu in numero et [illegible] quod omnia producta sunt etc. deberent esse producta etc. [illegible] quod [illegible] a boecio. si ergo [illegible] supreme [illegible] est summa et optime proportionata. videtur quod minus ordinum et [illegible] stabit cum numerus in quo est perfectio et status. Sed hoc non est novenarius. Sed denarius ergo videtur quod saltem usque ad denarium procedatur ¶ Item beatissima [illegible] et [illegible] in patria non est potest ordinem. cum ergo potest super omnes ordines perfecte constituta ergo videtur quod plures sunt plures quam ix ordines ¶ Ad oppositum arguitur omnis ordo [illegible] ad aliquam ierarchiam. Sed non potest nisi 3 ierarchie sunt quod suprema in qualibet assignatur ad aliquam ierarchiam. Sed non potest nisi tres ierarchie [illegible] suprema media infima et [illegible] earum sufficienter compleatur triplici ordine. ergo videtur quod debeat esse plures ¶ Item [illegible] manifestatur in [illegible] et [illegible] maxime aut manifestatur dicitur a [illegible]. Sed [illegible] maxime [illegible] est ille qui consistit in trinitate super se reflexa, sed potest res tres [illegible] ergo videtur talis numerus ordinum [illegible] habeat a summa trinitate institui ¶ Item dispositio [illegible] dicitur etc. dona gratiarum. Sed [illegible] donum gratie est in hominibus quod non potest in angelis [illegible] ordinum constituit hominis [illegible] ordinibus angelorum. Sed illi non sunt nisi ix. ergo videtur [illegible] potest poni numerus maior ¶ Item si ponitur ordo hominum per se potest assignatorum [illegible] angelorum cum in ordine angelorum sunt de hominibus tunc homines distinguuntur etc. [illegible] [illegible] perfectionis [illegible] potest ordo in hominibus quam in [illegible] [illegible] quod non [illegible]

pro nam sunt deo proximiores et similiores ac per hoc constitui debeat in ordine
et nunc nobilissima perfectione ¶ Pro 2o dico quod ad hoc quia rationes predicte solum sunt
congruitatis et auctoritates super hoc non inveniuntur expresse quod super hoc sunt opiniones
varie. Quidam namque dicunt vel dicere voluerunt quod omnes homines assumentur

prima pars

ad angelorum ordines nec esset in illa superna ierarchia nisi ordines .ix. et sic compe-
tebat ut esset expressa assignatio ad supplendam ierarchiam quam unitate que
fuit et quia angeli cecidissent ad ordines eorum assumpti essent sic nunc assumuntur. In hoc
tamen dicunt quia tunc illa assumptio esset homini beatissimo solum. Nunc autem est homini benefi-
cio et ruine angelorum reparande equalitatem spatio. Nec obstat rationes ad hoc
inducte quia solum congruitatis sunt. Nec illud quod aliqui de beata virgine. Quia sic privilegium
speciale non est reducendum ad legem communem, sic singularis prerogativa que est in beata
virgine non est inmiscenda cum ordinum distinctione que est in lege communi. Et ista opi-
nio satis probabilis esse videtur. Verumtamen quia totus eam autem hoc consonare videtur
de homine decimam dragmam vocat. Et anshelmus hoc videtur in mente in libro de cur deus homo

2a

¶ Videtur aliis magis esse probabile quod homines per se constituant quemdam unum ordinem
quem vocat decimum post ix. ordines angelorum. Non enim decet ut dicunt quod homines assumantur
ad ordines angelorum nisi illi qui in hac vita cum sobrius continuerunt. Illi autem sunt virgi-
nes qui nec nubunt nec nubent. Ideo solum virgines ad ordines angelorum debent assumi
et eorum solum ruinam angelicam restaurare. Pro eo quod angelis unitum est cognata
est virginitas. Sed hec positio non videtur esse conveniens. Tum quia per decimam dragmam non so-
lummodo corrupti sed etiam virgines homines intelliguntur. Tum quia quod multi carne
corrupti multis virginibus prefuerunt ut beata maria magdalena et petrus apostolus
multis aliis virginibus masculis et virginibus feminis absque dubio sunt superiores.

3a

¶ Et ideo 3a positio est ad hoc quod super ix. ordines angelorum additur ordo .xus. quod homines
quamvis in ista vita non pervenerint ad tantam meritorum excellentiam ut equaliter
ad ordines ad ordines angelorum. Sed meritis christi salvati. Decimum tenent gradum. Sic
per eorum salute sol iustitie christus per .x. gradus descendit quod significatum fuit in mi-
raculo sub ezechia rege ysaias xx. Et ista positio videtur esse satis probabilis ~~...~~ tamen
superiorum meritorum quam habent multi in via. Tum cum supra perfectiorem clericorum ~~...~~ ad numerum
~~...~~ in utraque superna. Positio autem maxime in dominis consistit sic infra dicetur
quidam agere de decalogo vel de decimatione. Et ideo propter illud passimus sufficienter
cum quod eam probabiliter reddit decimonis sufficienter et xus dragme in ~~...~~ et solis

⁋ distinctio · qu[ar]ta

Ad 1m d[icendum] q[uod] p[ro] q[uo]libet ordo est in qua[dam] ierarchia Ad 2m q[uod] p[er] se p[ro]…

p[er] · 10 gradus descensio et primus denarius p[er]fecto ⁋ Ad d[icendum] q[uod] p[er] 1m … q[uod] ista p[er]se p[er] angelicam ierarchiam e[st] nunc pono ierarchiam … sic p[er] illas angelicas ierarchi[as] erit intelligere i[n] 10mo gradu saluari fuerit eorum ordinibus ierarchiam · ierarchia i[n] … comparacione ipsorum ad inuicem · q[uia] non habebunt aliquo modo equalitatem. Secundus p[er] comparacionem ad ordines superiores ⁋ Ad 2m d[icendum] q[uod] sic unitas addita nouenario/nouenarium non perimit. sed saluat et ad perfectionem deducit. sic 10 ordo cohorti[s] constitutus representatorum facit ad supplementum ciuitatis maiorem perfectionem ⁋ Ad 3m d[icendum] quando est dona eorum · s[ed] 2m dona q[uod] ad statum · Infra aut[em] omnes status ordinis angelorum ad h[ominem] est intelligere statum magis infimum in hominibus · et ita ordo 10 comp[ar]atur benignitate et largitate congruit ignitati hominis comparari angelis … ⁋ Ad d[icendum] q[uod] obiectio q[uod] tunc erit maior perfectio in hominibus / Ad q[uod] … p[ro] … ⁋ Ad … q[uod] obi[icitur] … ⁋ … ordo … e[st] q[uod] homo est … perfectorum. s[ed] … a deo elongatorum / Infimus enim ordo … e[st] q[uod] homo … magis distat a deo sic … maxime appropinquat · et q[uod] homo pluribus gradibus … natura e[st] distans a deo q[uam] angelus · … diuina misericordia factum est … prouinc[ia] · … tenet · 10 locum ut sic ostendatur q[uod] excellat angelus homo p[er] … ostenditur … q[uod] deus sibi i[n] … homo p[er] …

Octauo q[ue]ritur de ordinibus angelorum in comparacione ad suum oppositum / Et q[uod] … omni angelus ordo comparatur sibi secundum equalitatem / et q[uod] … q[uod] … cum … q[uod] illi … in una ierarchia … s[ed] … equales · ergo … in eodem ordine ⁋ Item d[icendum] … actibus … placet qua una salua … unitate equalitatem s[ed] appetit / ergo … in angelicis ordinibus … tudo · ergo … et equalitas / s[ed] non e[st] equalitas in angelis diuersorum ordinum · ergo … angelis eiusdem ordinis ⁋ Item … donum et premium e[st] unum … tate · s[ed] donum et premium angelorum eiusdem ordinis e[st] unum et status … q[uod] habeat equalitatem ⁋ Item ierarchia angelica maxime e[st] … rarchie / s[ed] … ordo non concludit equalitatem / ergo … ierarchia angelorum … esse ordo cum equalitate s[ed] non e[st] equalitas in angelis diuersorum ordinum · ergo … dem ordinis ⁋ Contra … ordinis ⁋ Item … non … ordo in omnibus … ubi e[st] ordo in aliquibus … · s[ed] … ordinis … caritas … ordine · ergo non solum … angelis diuersorum ordinum … ordinis eiusdem congruit ordinem assignare ⁋ Item … e[st] ordinatio et magis …

Ad 1m q[uo]d obi[icitur] … representaciones … unitates / Ad 2m q[uod] p[er] unitatem / Ad 3m … q[uod] obi[icitur] q[uod] … dona …

1

2

3

4

5m

magis ordinare · ergo et maxime proprietas in cuius effectu nobilissimo a rebus maxime
ordinatas producere · ergo tantum quia solum sit ibi ordo et inter angelos ordinum diversorum
sed eciam inter angelos eiusdem ordinis ¶ Item lucifer dicitur fuisse maximus inter omnes
angelos et constat quod de aliquo ordine fuit · ergo aut illius ordinis non erat sibi equalis
paria vero tantum quia in aliis ordinibus · alii sunt superiores alii inferiores ¶ Ad 4o dico
quod sicut in superiori ierarchia propter summam perfectionem requiritur pulchritudo que perfectissima
equalitate et plenitudine parium · sicut in autem ierarchia requiritur pulchritudo perfecta
in genere creature que quadam gradatione disponitur · In hiis enim duobus modis consis-
tit pulchritudo et quies ut patet dicit ~~duas~~ aug. de vera religione · Sed in suprema
ierarchia que sola similitudine et equalitate potest esse perfectissima pulchritudo · quia in qualibus
persona equalis et omnia et summa perfectio · In autem non ierarchia quia illi spiritus
qui coordinantur non habent singillatim summam perfectionem / necesse est quod quadam quie-
ti diversitate in quadam proporcionali gradacione consurgat quedam quies
et pulchritudo in genere creature perfecta · et ideo sicut in sanctis intelligimus quod unus est
ordo apostolorum ¶ alter martirum / alter confessorum et sic de aliis · et tamen in hiis or-
dinibus est gradacio quedam ut non possit omnino reperiri equalitas cum de qualibus sancto
possit dici / non est inventus similis illi qui conservaret legem ~~[illegible]~~ excelsi
sic suo modo intelligendum est in spiritibus angelicis · ideo in eodem ordine ponenda est
quedam gradacio et quidam ordo licet non sit tantus processus quantus reperitur in angelis
ordinum diversorum ¶ Nunc vero rationes hec probantes concedende sunt · priores non sunt
inconvenientes ¶ Ad eas vero sic dicendum est tamen in magistro in libro 2 quod ~~duas in libro de angelica ierarchia~~
¶ Ad primum dico quod equalitas illa potest attendi ut accipitur ex conformitate quo ad [illegible]
2o modo attenditur distinccio unius ierarchie ab aliis sicut prima ierarchia et aliis quia
sunt in illa accipiunt perfeccionis actum quo ad [illegible] in deum non quod omnino equaliter
quantitate · Et quod ad hoc in differentes omnes ordinantur et per hoc ab isto actu omnes
denominantur ¶ Ad 2m dico quod ipse dicit augustinus de vera religione non tamen fingit ex equalitate · Sed eciam
ex dispari convenienti gradacione ¶ et in angelis intelligendum est esse ¶ Ad 3m dico quod primo
intelligitur de primo quantum et in creato quod de quo ¶ verum est ¶ primo autem intelligitur de beatitudine
creata ut domus contendit quia ad statum et dignitatem et prerogativam aliquam sicut non
habet veritatem · sicut enim quilibet unus alterius aliquam habet prerogativam 2o plus et minus
¶ Ad 4m dico quod computat in quantum perfectum · et eciam in illa suprema ierarchia sit ordo et quod
fecta plus dico in summa unitate et equalitate ¶ et hec in ierarchia creata non possit

Ad primum quod obicitur quod conformitates sunt · dico quod equalitas est

· Ad 2m · sed ad 2m quod obicitur quod quietem faciunt pulchritudinem · dico

· Ad 3m quod obicitur quod [illegible] domum et primum dico quod sicut intelligitur

· Ad 4m · sed quod obicitur quod hec ierarchia computatur summa · dico quod computat est

¶ distinctis. qua

sunt composite ex limine entitatis / hoc est ibi ponere ordinem et pulchritudinem cum diversitate et quadam dissimilitate ut ad non poterat hic fieri per conunitate simplicitatis
complicitate et quadam dissimilitate ut ad non poteat hic fieri quod unitate sancte multiplicitatem
completam duplicitatem / et hoc est quod dicitur deus cum habeat per unum filium nostrum producere
omnia solum an ... / sed multos quia filius perfecte implet potentiam et imitatur ut
augustinus. sed anglus perfecte non comprehendit entitatem / ideo decuit eos esse in magna
multitudine / et in multiformi ordine / suam dispositionem et est ipso ordine

Nono quaeritur de ordinibus angelorum in comparatione ad / aliis substantiis volu... incorporeis
nobis quia angelis competat per ordines distinguii / et quod sicut videtur sicut est in angelis
est intellectualis naturalis et gratuitorum / ita etiam in animabus rationabilibus / ergo si penes
attenditur ordo in angelis pari ratione in animabus hominibus / item sicut diversa bonitas est
sapientia manifestatur in conditione angelorum / ita et in conditione spirituum humanorum. ergo
facit angelos in diversis ordinibus / ita videtur quod faciat homines / item ad reparationem
ne augeretur conditionis ordinibus homines assumuntur. ergo eisdem ordinibus et eisdem
dignitatibus ordinabuntur in gratia quibus ordinabuntur et angeli / ergo videtur quod non solum
sed etiam hominibus competat / item ordo est nunc in ecclesia hierarchica et ordines
cum in ipsa ecclesia hierarchia compositis hominibus competit. ergo videtur quod homines
ordinari / ¶ Ad oppositum arguitur / si ita competit ordo hominibus sicut competit angelis / ergo
gelorum beatorum ix ordines assignatur. ita videtur quod hominum / ergo scilicet erunt x
ordo quod tamen non ponitur / ¶ Item omnes homines quod uno homine processerunt / ergo videtur
est de ... sua sunt pares. ergo non videtur quod ordo competat hominibus per naturam
si tu dicas quod competit eis per gratiam cum gratia praesupponat naturam. ergo et ordo
ordinem naturalem / ergo si non est ordo naturalis ut gratie / ¶ Item ordines angelorum distinguuntur
penes vim contemplativam et vim inspirativam / sed in animabus hominibus
est ponere vim administrativam / ergo nec ordinum distinctionem / ¶ Item si ponitur
in gratia debet poni ordo ~~...~~ correspondens ordinibus in patria. ergo
sunt multi ordines in religiosis etiam sunt multi ordinum distinctiones
multi ordines ut ordo patriarcharum prophetarum apostolorum ... videtur quod multo plures
essent ordines hominum quam angelorum / ¶ Respondeo dicendum quod ad perfectionem ordinis
excellentia naturalis et gratuitorum sibi correspondentium ... solum perfectio et
ponere ordinum distinctionem in quibus est hec duo simul concurrentia / ...
angelis gratia eorum respondet naturae / et ... naturalis excellentia et ...
venti donorum ... hinc est quod ... et ordo et hierarchia
... ita habet stabile ... et distinctionem ...

C: tat conclusione :—

1

2

3

4

5

10

tat confusionem ¶ In hominibus vero et si sit in specie prelatio in naturalibus et etiam
in gratuitis, tamen hec duo ut plurimum sibi non correspondent, quia ubi melior est natura, fre-
quenter ~~ergo~~ minor est gratia. et qui hodie minor est in merito, cras fortassis erit
maior, et ideo in hominibus secundum statum presentem non est in specie ordinum distinctio. Secundum gratui-
ta licet aliquo modo secundum actus et officia et status professionum / ordinem certa ¶ Quod
est quia in specie et perfecte in solis angelis reperitur distinctio ordinum / In hominibus non et si a-
liquo modo reperiatur in parte, reperitur imperfecte et inchoate. Sufficit vero quamvis reperiatur
stabiliter, non tamen reperitur undique, ut sic oporteat eos qui precellunt in gratia precelle-
re in natura et converso. patet responsio ad rationes ad utramque partem. Responsiones vero
probantes quod non solum angelis competat ordo loquuntur de ordine secundum communem acceptio-
nem pure perfectum pure semiplena ¶ Rationes vero ad oppositum ostendentes quod in hominibus
non sit ordo procedunt alia via, non enim concludunt quod non sit ordo vel aliquis, sed quod ipsa
humana natura non habeat tantam ordinis distinctionem quantam habet angelica, quia
hec habet solum non per quandam conformationem ad illam / Illa tamen vero non concludit, non
enim ordo per naturam sed non per gratiam. tamen enim non oporteat gratiam adequari nature, non oportet
ordinem gratie presupponere ordinem in natura. Quamvis gratia presupponat naturam tamquam acci-
dens presupponit subiectum, et quia gradus nature conformius est gratie in angelis quam in natura
non sic eius sic cum eorum natura / Ideo si qua in nobis erit ordinis distinctio attenditur
per conformitatem ad ordines angelicos / Ideo non oportebit plures et novos ordines
quam in hominibus esse nisi fortassis decimum qui ad angelorum perfectionem non potest pure
pertinere. hoc tamen quamvis dictum est dubium est / Et magister non videtur acceptasse quamvis sic
supra fuit videatur satis probabile ¶ Hec illa vero tangit de vi ministeria quia
in distinctione magis consideratur status gratie quam operacio ~~altera~~ alicuius potentie ¶ Cherubim autem
sexta sunt que tanguntur in textu / Hec solum sufficiat ad presens exponere de nomine
seraphin quod cum in scriptura legitur seraphim per .m. et tunc est pluralis numeri
et neutri generis et significat cetum angelorum illius ordinis. Aliquando scribitur per .n. et tunc
est pluralis numeri et masculini generis et significat angelos in illo ordine contentos. Ali-
quando legitur seraph et tunc est singularis numeri et masculini generis et significat angelum illius
ordinis ¶ Unde hic seraphim dicitur hii seraphim seraph dicitur ille. vel
aliter dic cherubim sicut cherubin sunt sicut cherub aliquis

Dis. xma

Hoc etiam subinterrogandum est vel Supra egit magister de conceptibus conformatione angelorum
quantum ad distinctionem ordinum. In hac vero parte agit quantum ad ministerium / Et quia
ministerium respectum habet ad eum qui ministrat / et ad eum cui ministratur ideo

Post ista duas lectiones. in prima determinat de ministerio angelorum | quantum ad ipsos angelos ministrantes
In 2a vero determinat per comparatione ad homines quibus ministrat. Infra. dis. xi^ma
Illud quoque sciendum est etc. | prima pars in qua querit quibus angelis competit ministrare sive
mitti habet tres partes | in prima ponit diversas opiniones cum suis confirmationibus
In 2a vero parte movet dubitationem et determinat ibi hic oritur questio si omnes. In 3a
vero parte illas duas opiniones reducit ad quandam concordiam formas. q. quod illis duabus
opinionibus unam inter utramque mediam dicit. Aliquis dicit quod omnes supernos ce-
teros per unam post divisiones manifeste sunt in littera / tria. prima utrum boni angeli

Ad intelligentiam huius partis in qua movetur hic questio circa / mittantur. 2a ad quod
mittantur. 3a qualiter ad officium istud se equantur. Circa primum arguitur duobus. 2o
queritur utrum aliqui angeli mittantur. 2o utrum omnes mittantur.

Circa primum pars arguitur et ostenditur quod angeli mittantur. Luc. 1o missus est gabriel
et in pluribus locis sacre scripture. Item angeli non sunt nisi nuncii et officium. sic
dicit glossa super id psalmi qui facit angelos suos spiritus. ergo si vere et proprie dicuntur angeli vere et
proprie sunt nuncii. ergo si nuncii est mitti. patet etc. Item quanto aliquis maior caritate
tanto sollicitior est circa eum quem potest iuvare. sed angeli habent perfectam caritatem et
possunt nostram indigentiam sublevare. ergo videtur quod sunt solliciti nos adiuvare | sed hoc
non faciunt propria auctoritate sed domini | ergo videtur quod mittantur a deo. Item angeli quantum ad statum
et dignitatem sunt medii inter nos et deum. ergo videtur quod ad deum ferat petitiones
nostras. et a deo nobis revelationes referat divinas. sed hoc est proprium nunciorum.
ergo etc. Contra frustra mittitur quis nuncius ubi ipse prius est et melius per se
sed ipsum. ergo si deus per se nobis presentissimus est et omnia facere potest per se ipsum. ergo
frustra mittit ad nos angelum | sed ipse nichil facit frustra. ergo etc. Item
deus pater misit filium et spiritum sanctum ad procurandum nostram salutem. ergo aut sufficienter
procuratur salus nostra per filium et spiritum sanctum. si sic non. si non. ergo imperfecte
[illegible] salus nostra per filium et spiritum sanctum. si sic. ergo frustra mittitur angelus
filius et ceteri spiritus sanctus ad dicere est blasphemia. si sic. ergo frustra mittitur angelus.
Item cum angeli mittantur ad nos vel ad nos veniunt si non / si non ergo frustra mittuntur
si sic / cum non possit simul et semel moveri diversis motibus ergo desistitur
ex parte cum non possit simul et semel moveri diversis motibus. ergo desi-
esse beatus. Item videtur quod hoc generari angelo prejudicium. quia quanto longius est per se
tus caritatis fervencior motus | quia motus in deum quam quod motus in proximum | ergo ferventius
motus angelus cum deo assistit quam cum nobis ministrat | sed cum minuitur fervor
dilectionis minuitur delectatio devocionis. ergo missio angelorum ad nos minuit
fervorem caritatis et delicias iocunditatis | ergo est in prejudicium eorum. Item hoc
ipsum videtur | quia aliqui habeat plures intentiones | quia ille potest [illegible]

simplicius radicatur, cum intenditur una remittitur alia ut alias. ergo per rationem in angelis cum angelus sollicitatur circa ea que pertinent virtutibus ministratiuis minuitur eius contemplatio. ergo et dilectio. ¶ Item angelus beatus locatur in celo empireo tanquam in loco sibi congruo et deputato. ergo appetit ibi esse. | Sed secundo consideratur quod empireum aliquis appetitus eius in eo impletur. ergo videtur quod missio in angelis ponat inquietationem. Sed quia angeli sunt in statu omnimode perfectionis | videtur quod nullo modo competat eis mitti. ¶ Respondeo dicendum quod absque dubio beati angeli ad nos mittuntur a deo, et quamvis de hoc possint assignari plures rationes una tamen sumitur potissima ex lege caritatis. hec enim missio concordat caritati divine et caritati angelice, et humane, caritati divine quia per hoc manifestatur divina bonitas quod ad nostram salutem diligat deus nobilissimos spiritus qui cum intima caritate [illegible], et dirigit et transmittit ad procurandam nostram salutem, et competit etiam caritati angelice. cum enim caritatis ardentis sit maxime desiderare aliorum salutem ob quam etiam dicit domino, ut dixit Ysayas: Ecce ego domine mitte me, et angeli sunt nobis unanimes pro eo quod vident nos suo auxilio indigere et malos angelos nobis indesinenter impugnare. | Ideo quod ad nos mittuntur hoc exigit caritas angelica. ¶ Competit etiam hoc caritati humane quia quamdiu in periculo est [illegible] dum sumus in via indigemus foveri et nutriri et confortari. et quia angeli sunt conciues hominibus cum non sunt eis [illegible] [illegible] que excitat ad amorem [illegible] [illegible] [illegible] beneficia. Sunt rationes ad hoc inducte sunt concedende. ¶ Ad id quod secundo obicitur [illegible] ¶ Ad primum dicendum quod quamvis deus sit per se [illegible] [illegible] et caliginem intellectus nostri in quo sumus [illegible] ut absentem. et quia illi spiritus per claritatem luminis et beatitudinis perfecte vident deum facie ad faciem. et sunt ei presentes quemadmodum illi qui sunt in camera regis indicant hiis qui sunt extra regis voluntatem. et ad hoc mittuntur a suo domino. Sed intelligendum est in proposito. nec valet dominus potest per se facere. ergo non decet ad hoc medium mittere. immo cum potest ille qui potest per se facere, quia tamen intelligit [illegible] ut ministerio ut plures in ministerio et actionibus decentius et congruus ordo. ¶ Ad id quod secundo dicendum quod per se sufficit per [illegible] et [illegible] quia per [illegible] concludunt nostri arbitrii libertate adiutorio a deo sine ministerio per se et aptius, et quia nostrum arbitrium pigrum est, et non bene gratie cooperatur, ideo indigemus confortatione. ad hoc autem nulla est magis ydoneus quam sunt angeli et ideo convenientius est ut ad nos mittantur. non propter negligentiam peccatores. Salvator nostre compte filij ut [illegible] [illegible] negligentiam cooperationis compte nostra. ¶ Ad id quod tertio dicendum quod predicatur [illegible] dum peccat. Sed [illegible] quod de quo erga nos movetur erga nos non propter deum. tamen motus eius non consistit in nobis. Sed nobis propter refert ad deum, et ideo motus iste non aufert motum in deum. Sed potius disponit ad illud. ¶ Ad illud quod ratio est, quia cum angelus natura subtilis sit et eius potentia simul et semel non possit se convertere ad diversa propter naturam. potest tamen per dispensationem divinam sive per gratiam perfectam tamquam in gloria. tamen angelus simul et semel et de nobis cogitat et de deo. potest etiam esse in beatitudine

Caritas 3a exigit ut angeli mittantur ad nos

Responsio

[illegible] deus non per se [illegible] dicendum [illegible] per se [illegible]

Ad obiectum quod per se potest salvare [illegible] dicendum [illegible] per se sufficit

Ad 3m [illegible] quod obicitur quod per motum erga nos non [illegible] erga deum. dicendum [illegible]

et p(er) hec patet duo sequencia . s(cilicet) d(e) amissione fervoris caritatis et i(n)mis
sione actionis virtutis agentis . hoc enim verum est nisi vna questio impe
dit alteram . quod quidem est non potest in proposito ¶ Et istud satis clarum est intelligen
ti qui potest hoc capere, quoniam anima beatificata simul et semel intelligit multa

¶ Ad vltimum dicendum quod potest in predictis habitum est, loquendo non debere angelos propter eorum
receptionem ut indigeant . sed solum propter quandam congruenciam | hec autem congruencia compa
ratur propter maiorem et hic ullam post imperfectionem et indecenciam ut sui ipsius absen
cia et potest esse in proposito | plus enim delectatur angelus implere voluntatem domini sui
et in adiuuando homines placere deo | quam delectatur esse in empireo

Secundo queritur vtrum omnium angelorum sit mitti ¶ Et videtur quod non daniel 7° vij mi
lia milium ministrabant ei et decies centena milia assistebant ergo ubi fit distinctio inter ministran
tes et assistentes . ergo non omnium est ministrare . ergo nec mitti ¶ Item dyonisius in libro de angeli-
ca ierarchia suprema illa agmina ab intimis nunquam recedunt cum ea que primi
sunt ierarchia suprema ... plus distat actus ministerii
nec visio contemplationis officium nunquam habent ¶ Item ... plus distat actus ministerii
actu contemplandi quam ministerium a ministerio et hoc tercium quod penes primam divinitatem fit di
stinctio ierarchiarum . penes secundam fit distinctio ordinum . si ergo est divisio ordinum distincta per
... ministerium alterius ordinis non assumat ... pro
... ministeria ut vnus ordo ministerium alterius ordinis non assumat ... pro
ordines angelorum ita contemplationi assistat quod ad ministeria contemplanda nec mi
tantur ut vocat ¶ Item maior est ordinatio in separatis angelis quam in ecclesia . sed in ecclesia
... ita sunt aliqui intenti contemplationi quod non accommodantur . ergo multo fortius vide-
tur ... ita sunt aliqui intenti contemplationi quod non accommodantur ...
in celestibus suprema . ergo non omnium angelorum est mitti ¶ Ad oppositum ...
omnes sunt administratorii spiritus missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis ¶ Item ysa-
ie ... volavit ad me vnus de seraphin . ergo aliquis de ordine seraphin missus fuit ad ysa-
iam ... ergo ... mittitur ... quod ...
... Constat quod ordo seraphin est ordo supremus . ergo ... mitti ...
alij mittantur ¶ Item ... deus dilexit nostram salutem nostram ut mitti
filium et spiritum sanctum . sed non fecit nisi quod decebat . ergo si missio ad nos non derogat
... Item ...
... filio . videtur quod non derogat alicui angelo . ergo videtur omnibus competere ¶ Item ...
... assumuntur ad omnes ordines angelorum . ergo si quilibet angelus ...
dominus ponderare et deus ... ad hoc mittere videtur quod omnes alij ad nos mittan-
tur ... salutem et per hoc ...
¶ Item caritas angelorum eminens facit eos sollicitari circa nostram salutem et per hoc ad
nos venire diuina missione . si ergo in supremis ordinibus est maxima caritas videtur
... ad nos mitti ¶
... maxime nostram salutem procurent . ergo ad eos maxime debet ... ad nos mitti

q° obi' de loco

67

promptior est caritas ad iuuandum in malo quam sit nequicia ad nocendum. Secundo si ab an-
gelis qui ceciderunt de omnibus ordinibus impugnamur, multo fortius uero [?] ab angelis
persistentibus de singulis ordinibus adiuuemur. Secundo si ad hoc mittuntur ut nos adiuuant
patet 2o. ¶ Quarto ad hoc. Dicendum quod sicut dicit magister in textu. diuisi fuerunt opiniones propter diuersas auc- *(marg.: 1a opinio)*
toritates que uidentur in hac materia sibi contrarie. ¶ Unde quidam ad hereticos quibusdam et in alle-
gatos eas ad literam accipientes non concordantes fuerunt sibi opiniones varias. ¶ Quidam
enim dixerunt quod soli angeli ultime ierarchie ad nos mittuntur, et dicunt hoc sensisse
dyonisium ut esse hoc quod apostolus quod illa distinctio quam facit apostolus intelligenda est esse [illegible]
[illegible] acto da. eundem dicit omnes sunt administratores et intelligit de illis qui sunt de ultima
ierarchia. Sed quia ista opiniones [?] [illegible] et interiori apostoli non concordat ut ultra [?] uult
enim hoc probat quod Christus nobilior est omnibus angelis, non enim inferioribus sed superiori-
bus. ¶ Ideo est 2a opinio quod omnes angeli est mitti quod in multis alii auctoritatibus apostoli. et hec *(marg.: 2a opinio)*
opinio dicit verbum apostoli non esse generale verbo dyonisii, quod dicit superiora agmina non mitti
aut quod non ita frequenter mittuntur, uel quod non competit officio ita competit eis mitti sicut an-
gelis ierarchie inferioris. ¶ Sed quia composicio ista verbi dyonisii videtur esse valde extranea
cum ipse dicat quod usum exterioris officium nunquam habent. ¶ Et propter dubitationem tollendam
est esse [illegible] in hac parte, tam verbum apostoli quam verbum dyonisii. ¶ Ideo est 3us modus *(marg.: 3a opinio)*
dicendi per distinctionem utrumque verbum saluans et ad concordiam reducens, et quod illis duo-
bus oppositis veritatem elicens. distinguit enim duplicem missionem. est enim missio exteri- *(marg.: missio est duplex)*
or que est ad nos. et est missio inferior que est ad angelos. ¶ Sed quod nos. si de missione
exteriori loquamur. sic non competit omnibus angelis, quod non competit superioribus agminibus
sicut dicit dyonisius quod ea que pertinent ad usum exterioris officii nunquam habent in quo signat
quod intelligit de missione exteriori que est ad nos. si autem intelligamus de missione in-
teriori que est ad angelos quod nos sic mitti competit omnibus. quoniam superiores mittuntur
ad medios et medii ad infimos, dum eos illuminando purgando et illuminant ea que
nobis compeduntur. et hoc totum est quod nos. ¶ Et ideo signatur dicit apostolus missi quod nos
non missi ad eos. ¶ Concedende sunt rationes ostendentes quod non omnes est ad nos mitti
et patet iam concludentes. Quarto ad verbum apostoli. ¶ Ad 2m dicendum quod angelus missus ad eum non *(marg.: Ad 2m dicendum quod obiectum de ... [illegible])*
dicitur esse unus de seraphin quod esset de supremo ordine. Sed quia mittebatur labia eius in ordine [?]
et hec dispositio fuit a deo in loco de angelica ierarchia. ¶ Ad 3m dicendum quod non est missio eius [?] *(marg.: quod obiectum ... competit ... ordinibus angelicis ... [illegible])*
est ad redimendum et ad saluandum, quod ad minimum [illegible] propter etatem dignitatis quod nulli alii
sic competit nisi soli deo, 2a uero non est tante dignitatis quod competat agmini supremo. ¶ Ad *(marg.: Ad ... quod ... obiectum ... ordines angelorum omnes ... [illegible])*
ultimum ad hoc quod ad duo sunt paria quod [illegible] omnes angeli sunt nobis in adiutorium et omnes nos
adiuuant, uel mediate, uel inmediate, siue in custodiis siue in illuminationibus siue [illegible] *(marg.: [illegible] ad duo paria [illegible])*

in proferendis et offerendis nostris orationibus. Deum cui agonia suprema assistit
nobis necessaria interioribus agonibus revelat, et deum simul cum illis pro nobis
ad deum interpellat et peccatores petitiones nostras deo opponit non ut deum
instruant sed ut nos nostras petitiones igneis suis affectionibus deo accep-
tas faciat. sicut advocati dictoribus orationibus aliorum causas defendunt et or-
nant. absque dubio nobis magnum auxilium prestat, et sicut sicut ad ordi-
nat. absque dubio nobis magnum auxilium prestat, et sicut ad ordi-
suorum operatorum, et nihilominus in sequendo caritatis sollicitudinem et efficaciam
nos adiuvat qua alii impugnet / quando mittitur. Et ita patet quomodo nos
adiuvat ... ad accendendum nostrum

¶ Consequenter queritur de 2o articulo. scilicet ad quid mittatur ad accendendum nostrum affectum. 2o utrum mittatur ad illuminandum intellectum

¶ Contra sic: sicut procedit, quod mittatur ad inflammandum affectum nostrum. dicitur quia missus est ad purgandum. sicut dicit dionysius dicitur esse unus de seraphim qui missus est ad inflammandum. sed inflammatio respicit affectum. ergo etc. ¶ Item actus contrarius ... sicut vult dionysius de ecclesiastica ierarchia. sicut illuminare purgare perficere. ergo scilicet purgatio respicit ... in motione sordium, et sordatio respicit affectum quia ad concupiscentiam ... ¶ Item ... rio quod angelus mittatur ad inflammandum affectum per amorem suum et modum ¶ Item ... ratione boni ... quia bonum est diffusivum sui. sed angelus beatus a perfecte bonus. ergo potest bo- nitate diffundere. sed bonum ut bonum respicit affectum. ergo videtur quod in affectus nostri ... nitate diffundere ... ceptorum bonitatis habeat perficere et inflammare quod ad hoc possit et debeat ... ¶ Item nos videmus in naturalibus ... multi ut nostrum affectum inflammet et perficiat ¶ Item nos videmus in naturalibus quod id quod est inflammatum dum alteri rei inflammabili approximat ipsam inflammat. ergo si affectus angelicus est igne divine amoris inflammatus et repletus etiam ... ergo si affectus angelicus ... sua missione nobis approximat. ergo affectus nostros inflammat ¶ Ad oppositum ... sua missione nobis approximat. sed illud in quo solus deus ... ita est affectus nostri potissime consistit arbitrii libertas. sed ... nulla creatura ... nobilis est ... sicut super liberum arbitrium, cum sit sub deo potentissimum. ergo nulla creatura ... potest inflammare ut perficere affectum nostrum ¶ Item ... affectus nostri maxime perfecta potest inflammare ut perficere affectum nostrum ¶ Item ... affectus nostri maxime consistit iustitia et equitas, iustitia autem est rectitudo voluntatis ... ut dicit anselmus. sed solus summe iustus est voluntatem nostram rectificare. ergo ... solus est affectum inflammare ¶ Item ... inflammationem affectus consistit caritas ... ergo si caritas ... a spiritu sancto inflammatio affectus nostri ... non potest esse ab angelo ¶ Item ... affectus nostri maxime consistit ... solius dei est deiforme efficere, solius dei est affectum nostrum ... ergo id non spectat ad ministerium angelorum ¶ Item ad ... intelligentia ...

tu virium inflammari ab aliquo dicitur potest intelligi / quod ista que inflammatur ab alio sit a principali agente et efficiente quod sit a creatura et adiuvante / et secundum istum duplicem modum intelligendi dicuntur intellexerunt aliqui affectionum ab aliis inflammari et perfici / scilicet primi intellectum esse creatum / secundi vero catholici / primi intellectum habuerunt aliqui phylosophi / posuerunt enim creaturam et instrumentum intelligentie et quod intelligentia influeret super animam sicut influit agens super instrumentum. Unde dixerunt quod anima habet duas operationes animalem intellectualem et divinam. Animalem quam recipit / intellectualem quam influentia autem. Sed divinam quam influentia divina. Sed ista positio est contra veritatem catholicam et peram. Qui enim hoc posuerunt non intellexerunt arbitrii libertatem nec anime dignitatem nec beatitudinis sublimitatem / quam si intellexisset. Sicut beatus Augustinus egregius doctor posuit animam immediate a deo compleri et moveri et beatificari dixisset. Unde Augustinus ubi cum de mente loquitur istum errorem conturbat ostendens quod ipsa immediate anima cum mente conveniunt deo sicut et non autem. Si autem intelligatur secundo sicut habet veritatem et hoc intelligit beatus Dyonisius in libro de angelica ierarchia. Et per hunc eundem modum ab angelis dicitur ipsa suscipere inventum / et per hoc patet responsio ad duo prima. Ad tertium dicendum quod licet bonitas diffusiva sui sit in operibus / sed tamen quod diffusio dicitur potest esse a bono quodam modo multiplicato sicut calor / sicut lumen dicitur se diffundere / et quodam modo utilius operibus per quem modum dicitur bonus homo bonitatem suam diffundere dum ad hoc operatur et laborat ut aliquis bonitatem non ab ipso sed a deo suscipiat et per hunc modum intelligendum est diffusio charitatis ut caritate autem. Ad quartum dicendum quod verum est quod illa inflammatio est per eductionem aliquam de materia sibi enim quod est in actu potest educere ad quod est in potentia / quod non ad hanc inflammationem per calorem in fusionem non habet veritatem / quod hoc modo non inflammatur ad ignem per quietem sunt cum punctu caloris / quod calor naturalis est infundere / et per hunc modum est inflammari in spiritualibus ubi flamma est amor divinus non recipit a dia productus / sed per eum a deo infusus et talem calorem non potest in nobis angelus spiritus efficere / quod ipsa deus non ad eius susceptionem possit nos excitare.

Secundo queritur utrum angeli mittantur ad illuminandum mentem intellectum / et quod sic videtur quod ista sicut dicit Dyonisius in libro de angelica ierarchia ordinatio quedam delucidantibus claritatem ipsorum aperte et in capiorum essentiis quod relectis sibi manifestat essentiam et per causam quod possunt efficere divinum perceperat radium quod hac lucra manifeste colligitur quod deus nos illuminat mediantibus angelis. Item in libro de motu cordis ita diffunditur anima / quod est simplex incorporea intellectualis earum illuminationem quod sunt a primo aliud per creationem perceptiva / secundo intellectum per dilationem anime ad deum eum recipit illuminationem cadit alia dilatio media / sed hec non est in relatione ipse angelis / secundo verum quod anima illuminatur a deo mediate angelis. Item angeli sunt luna spiritualia / sed quod intellectus non agens lumine

est . dum se convertit super fantasmata abstrahit et depurat et hoc modo illuminat . ergo
si angelicus intellectus multo magis in actu est quam noster . ergo multo magis intellectum
nostrum proprie illuminare potest ¶ Item planum est quod angelus intra nos revelat spiritualia
quae non sunt nata cadere et recipi in sensu nisi in imaginatione . ergo videtur quod immediate possunt
intellectum nostrum sublimiter imprimere . sed talis impressio non potest esse sine illuminatione
ergo etc. ¶ Item angelus dicitur purgare illuminare perficere . ergo si hoc solum quaeritur per medium ergo
veritatis . cum solum unus homo corrigat alterum . videtur quod homo diceretur illuminare purgare
et perficere . quod si homo non dicitur esse purgator vel illuminator sed angelus videtur quod angelus possit
et perficere . ¶ Item multo plus potest angelus beatus quam diabolus . sed demon potest in
animam appropiare illuminare ¶ Item multo plus potest angelus beatus quam diabolus . sed demon potest in
nobis variare cognitiones corporales et inferiori suggerere . ergo videtur quod angelus illuminatus per se
... ¶ Item
... cum sit anima nostra superior et luminosior ipsa possit appropiare illuminare ¶ Contra
... cum anima ita ad imaginem dei facta est ut immediate
... est augustinus in libro 83 q. mente dicimus quae ita ad ymaginem dei facta est ut immediate
a prima veritate formetur et in pluribus locis dicit quod nihil mente et deum sit medium
medium . ergo si intelligentia nostra attenditur in anima superiori videtur quod non possit illuminari
ab angelo ¶ Item super id per manus tuae domine . forma mea . et plasmaverunt me . dicit glossa deus
... ¶ Item
per penetrat ipsum irradiat purgans mentes . ergo non videtur quod angelorum ministerium ¶ Item
sicut solum est producere formas corporales quae possunt dare illuminationes spirituales . sed angelus formam
naturalem non potest producere nisi per naturalia agentia sed solum per contactum compositionem . ergo multo formam
... ¶ Item si angelus animam illuminat aut illuminat
mittendo ei lumen proprium . cum lumen suum non potest quia ipsum ... aut creando novum
immittendo lumen proprium . cum lumen suum non potest quia ipsum . ergo angelus illuminare
quod est solius dei proprium . si dando novum aut producendo quod aliquo modo de novo . si quod aliquo
quo ... cum non potest dare ... quod angelus producat quod non et ita quod creatio
¶ Item si angelus illuminat animam aut per medium aut sine medio . si per medium quod est
illud medium deferens spiritualem illuminationem et cum deferens spiritualem illuminationem
non possit esse nisi spiritus vel anima illuminata et angelus illuminante est ponere me-
dium ¶ Item quaeritur de illo sicut de primo . ergo vel erit abire in infinitum vel non est ponere
medium . si immediate illuminat ipsam animam et ergo videtur quod sit in ipsa anima et ita quod
...verit ¶ Item ita immediate nata est ferri in deum intelligentia ut voluntas
si angelus non potest voluntatem ... non poterit intelligentiam illuminare ... hoc
quaeritur primus quid accipiatur ... 3us actus videlicet illuminare purgare et perficere
... quo ad superiorem portionem ... illuminare solius dei est proprium . sed
... pluribus locis ostendit augustinus quibus aliqui non intelligentes totam veritatem ...
... aliud videlicet intellectum nostrum non pervenire ad lumen primum sed per ...

minari a primo lumine per lumen intelligere medium sed hoc est satis simpliciter tanquam
medium erroneum respuendum. cum in multis locis beatus augustinus ondat contrarium
et etiam sacra scriptura hoc dicat presertim Jo. primo dicitur Erat lux vera que illuminat etc.
que quidem non est lux creature sed lux divine sapientie et veritatis eterne in qua hec ac
advertenda sunt quod est quod intelligit et quod intelligere facit ceteraque previdens in isto
sole mali vel possibilium. Et huius potissimum signum sunt quod intellectus noster et appetitu
primi luminis natus est beatificari nec unquam aliquo potest esse contentus quousque perdu
catur ad illius clarum aspectum. animam igitur quo ad supremam partem angelus non potest illuminare
sed quantum ad inferiorem partem rationis posuerunt catholici tractatores animas nostras
a bonis angelis per eorum revelationes illuminari. hoc autem tripliciter potest intelligi. uno modo
ut intelligatur angelus inferiorem portionem illuminare per modum luminis irradiantis
Alio modo ut intelligatur illuminare per modum speculi offerentis. tertio ut intelligatur
illuminare per modum lingue vivaciter comprimentis. omnibus huiusmodi et per aliquos
sunt intelligibiles. cum angelus potest lumine et speculum et habeat etiam spiritualis inter
tationis sive locutionis officium sustinere possunt. Duobus primis modis intelligibilior
est non cum intellectus huius apparet quo angelus irradiat nec quo se offerat aspectui
anime. sed hoc tertius intelligendum est. quo angelus possit anime quod proprie suggerere. et sic
doctor dum exterius loquitur excitat intellectum et viam parat ad intelligendum et viva
et efficax locutio quadam sua vivacitate ad intellectum nostrum sed ingressum dum
sonat aure corporis exterius voce ~~cum~~ cum etiam liberius audit homo bonum
clerum cuius sermo est efficax et vivus. cum habeat ad latentis energie vi-
ue vocis actus ut dicit Jeronimus. sic etiam suo modo intelligendum est quod angelus possit facere
inferius. et sic illuminat non lumen infundendo nec solum offerendo se obiectum ut
speculum sed etiam vivaciter excitando sicut doctor exterior et ad hunc efficacior
modo. Et his visis patet responsio pro maiori parte ad obiecta ad utramque partem. Ad rationes
ostendentes quod angelus non potest illuminare intellectum nostrum loquuntur de intellectu quantum ad superi
ore portione sive mente. et de illuminatione que quidem est per luminis infusionem et hoc
solius dei est proprium. sic patet etiam. Ad rationes illas concedendum patet. Ad primum cum opponitur
dicitur quod duo loquuntur de illuminatione secundo non primo. Ad secundum dicendum quod ultimum et secundum clarior dicitur
ista illuminationes a deo propter non quod angelus cadat medium inter deum et animam per modum
deum influentis. sed quia perfectius et nobilius illuminatur a deo angelus quam anima per naturam et ideo dicitur
illa illuminatio secunda non aliter causalitatis sed dignitatis. Ad tertium dicendum quod verum est sed non ideo dicitur
luna quia lumen suum diffundat exterius in alios sed quia in se lucet. non est similiter de
lumine corporali et spirituali. lumen enim spirituale propter sui dignitatem a fonte luminis

[Margin:] angelus quomodo illuminat animam 3a

[Margin:] Ad [primum] dicendum non quod obicitur de deo ... sed per impositionem di... ta quod loquitur
Ad [secundum] quod obicitur de ... anime dicendum
Ad [tertium] quod obicitur quod angeli sunt lumina dicendum verum est etc.

in mediate procedit / cum non possit habere medium deferens | lumen aut corpo
le per medium recipitur et defertur · sic potest deferri et capi per causam potest reddi / et
illuminatio potest illuminare per lumen ¶ Ad primum dico quod non concludit quod immediate influat
in intellectum hoc enim potest fieri per inmediate intellectum suggerat ut adhuc declarabitur · sed potest fieri
mediate virtute fantastica · sicut cum videmus quod ego non possum tibi ad ostendere
nisi mediante sensibilibus presibus et vibus inferioribus · quia intellectus tuus non est natus assu
pere ad suscipere nisi a deo influente · tamen ut est immediate ad eo spirituale quam medi
ante illo sensibili possumus illud intelligere tunc deprimere et itaque locutus spiritualis
libus · sicut de corporalibus nichil fortius potest hoc angelus facere in virtute interiori quod de
natur et quod spiritus gratiarum | quia spirituali loco locutione et fantasmatum conspectu
tione ¶ Ad quartum dico quod per hoc non possit alia via nos instruere ut etiam nobiscum
loqui quod homo | ut etiam angelus malus · tamen quod homo non potest quod adequentur in potentia et
virtute comprehendi · quia per eandem viam contingit bonus et malus docere sicut patet per pravos
cum quoniam ceteris addistinguunt a sapiente doctore et fatuo · sed nichil melius nos
docet quam lumine sapientibus quod quam illo cum / sed et in angelo intelligendum est de
habere ¶ Et per hoc patet alia duo ultima / quia non est simile ut de homine ut de demone
¶ Ad quar
tum dicitur quod potest instruere ita efficaciter / cum non tamen habeat lumen sapientie
ultimo modo dico quod primus modus dicitur est quod illi tres actus respiciunt intellectum ut
purgatio sicut in initio | illuminatio in progressu / et perfectio in termino / vel aliter ut notetur
ibi tria ad quod ordinantur / Et ideo ut doctrina angelica primum est remotione im
pedimentorum | 2^m est ad cognitionem verorum · 3^m est ad dilectionem bonorum ¶ Ad ultimum
autem ordinatur per modum quoniam sicut primus bonus predicator et non irrationabiliter
bonus doctor et predicator dicitur illuminare et purgare et perficere suos auditores
sicut comprehendere beatus dionysius in libro de angelica ierarchia dat intelligere

Consequenter queritur de 3° articulo · scilicet quantum in medio sibi secundum officium consequitur
et cum hoc faciat disserendo et denuntiando / procedit hoc quod de angelis motu
et de locutione · sed quia de motu dictum est in primo libro dist. 3^a · Nunc queritur de lo
cutione angelica / et supposito quod angelus appetat loqui ad alterum assumpto corpore sicut
dicunt plures auctores et scriptura locutione spirituali quam quidem est sed vere

Circa modum loquendi duo queruntur ¶ Primum in utrum locutio angelica sit quod eius co
gitatio ¶ 2^m est utrum eadem locutio possit esse a deo et angelo

Circa primum sicut procedit et quod spiritualis angeli locutio non est aliud quod eius cogitatio
primo probatur quod dicitur in commentario super primum ad corinthios · si linguis hominum loquar et angelorum
signat nuntiis quod dicitur voluntate primi sicut quod sit quamvis nutibus designare

Ad d^m quod dicitur quod quasi intra nobis simulat que per primum non comprehendit dicitur quod deus non concludit

vbo

Ad d^m quod alia quod per potentiam possunt per modum comprehenditur non possunt aplius quam homo ut etiam malus angelus dicitur quod et per non possunt

Ad d^m quod ultimo probatur quod sicut distinctio per actum · dicitur per primus modus et c.

dist. 4^a 3us

si ergo nulla [illegible] cogitationis ad est quam cogitatio ergo cogitatio est ad quam locutio

¶ Item dicitur in angelo actus virtutis et intelligere et operatiue ergo per idem dicitur actus virtutis cogitatiue et interpretatiue sed ergo cogitare est actus virtutis intellectiue et loqui virtutis interpretatiue ergo non sunt idem [illegible] ad se et quod [illegible] ad al[terum]

¶ Item non est eadem [illegible] qua intellectus [illegible] sed ergo cogitando [illegible] intellectus ad se et loquendo [illegible] ad alterum ergo cogitare et loqui in angelo non est idem sed diuersum. Item per locutionem est manifestatio cogitationum [illegible] sed idem est loqui et cogitare [illegible] cogitationem alteri manifestare ergo ut quod est in uno angelo lateret quod esset in alio et alio ergo [illegible] angelus superiorum ordinum [illegible] ille qui est inferioris quod est plane falsum ergo [illegible]

¶ Contra est [illegible] moralibus diffiniens vocem ad oratorem dicit vox ad orationem in laude [illegible] est admiratio interne contemplationis sed ergo admiratio siue contemplatio non est actus diuersus a cogitatione ergo nec locutio siue conferatio

¶ Item Damascenus non lingwa et auditu indiget angeli sine sermone voce [illegible] tradunt per suas illuminationes ergo [illegible] locutio [illegible] intellectus sit [illegible] aliquid est quo sit aliud quam cogitare

¶ Item locutio nichil est aliud quam conceptus mentis manifestatio angelus autem [illegible] cogitationes [illegible] et speculum sed lux corporalis per hoc quod lux se manifestat et speculum per hoc quod species recipit et [illegible] species representat ergo [illegible] angelus [illegible] quod intelligit cogitationes suas declarat ergo eadem cogitationibus declaratio sit locutio idem est in eo cogitatio et locutio

¶ Item loqui non est aliud quam dicere et dicere non est aliud quam verbum gignere siue formare sed cogitatio nichil aliud est quam [illegible] formatio siue [illegible] conceptio sit [illegible] et [illegible] ergo cogitatio nichil aliud est quam interior locutio sed locutio [illegible] est [illegible] interior ergo idem est quod cogitatio

¶ Item locutio dicit a cogitatione eadem presupponat eadem [illegible] quod addit super ipsam sed tu dicas [illegible] addit manifestationem que fit per quandam speciem oblationem et [illegible] in altero [illegible] tunc [illegible] angelus superiorum ordinum [illegible] ab angelo inferiore [illegible] angelus inferioris ordinis non possit loqui alicui angelo superioris ordinis quod plane falsum est sed [illegible] angelus loqui deo multo magis potest loqui alteri angelo

¶ Item locutio [illegible] dicit a cogitatione addit ad signum [illegible] sed ergo angelus vult speciem intelligibilem [illegible] habet in se alteri angelo manifestare loquendo et ideo dicit locutio et cogitatio [illegible] ergo [illegible] differat species qua intelligit et signum [illegible] tunc ergo [illegible] de illo signo [illegible] sed species [illegible] indiget alio signo et [illegible] de illo [illegible] ut [illegible] si autem [illegible] ipso [illegible] est spirituale [illegible] intellectu [illegible] quam [illegible] magis [illegible] angelus [illegible] sit [illegible] quam ipsam

¶ dist. xxxva

spēm que ē in intellcu angelico/ et iterum i.a r° q̄ ē i illo an^lo nō pt fieri in
veritate i alio an^lo/ 3° o3 q̄ fiat 2^m similitudinē et tūc p̄ rōne spēs q̄
asserit in intellcū vnius an^li possūt gn̄āre sui silēz in alio/ a^d p̄ nō quāe nō
¶ asserit in intellcū vnius an^li possūt ... ¶ Iterum quō pot i^d intelligi et q̄^d ē ibi mediū deferens. et q̄ ē ibi lux abst
heres/ et q̄ ē ibi virtus et actus q̄rtatis et i p̄mis ... videt^r hec ē
necessaria. Sed dr̄ t an^lo locucō et cogitaō ¶ Respō ad p̄dcōrum intelligenciā
ā nōndū q̄ loqui ē dup̄/ vno^d loqui dr̄ actus d̄ se p̄ue i tuo/ alio^o actus
ad alterum sive q̄uamō ... / p^o loq̄ idē ē q̄ v̄bū formare sive gign̄e
·2°° idē ē q̄ v̄bū formatū de p̄me p̄ue q̄pme/ p̄^o locucō p̄ue i deo
sive i an^lo nō ē aliud quā cogitacō. ·2°° plus dr̄ q̄ cogitacōz/ Sed d̄f
serens indiuisib/ In deo em̄ loqui ad alterum sup̄ intelligam notat effectū
videlz reuelacōz/ Vnde ē dr̄ deus nob loqui solū q̄ intelligat. Sz cū
q̄ inductāō aliquā illustrōz in nobis efficit/ vnde gḡo i mōro dei locu
eo ad nos intrinsecus stā vn^r porq̄ quā audit^r q̄ dū p̄mit ipm sive
ra sermoib i similat ī spectura luce tenebris ... ignorāc illustr ¶ ...
hoīe nō nō solū addit effectū i altum/ Sz cū actū et signū medium
¶ eū cum vnus hō loquit^r alti nō solū cogitat/ Sz cogitacōnē suā forma
do voce sensibilē aliq incepta^r et explicat ¶ In ... aut quā locucō i hoib
solū addit actū. Sz cū signū mediū hō ē q̄ i aīa/ aliq ē actus q̄ufic
sup̄ se et aliq actus q̄ ... ad altum/ et i cogi^me q̄tit^r aīa sup̄ i^d q̄l
hz i se. In locucōe nō offert alti et ita q̄ duob actus sit cogitāē et loq
et cū addit actū locucō sup̄ cogitacōnē i hoīe/ addit^r cū signū/ ...
quā dū ē cū corp̄e nō ē nata suscipē nisi mediate vi sensitiva ...
admittit vnā sensum necē hūt amittē vnā scīam ¶ ... adhuc q̄ ...
q̄ceptū suū alti q̄pmat o3 q̄ ipm voci sensibili p organa formate
dicte via ... q̄ugat/ et sic similitudo intelligi^bis p̄ue signū intell
gibile p illud suū signū essenciale medi^ans ... sensitiuis admitte
altera aīe assedat/ et hoc queritis ē ut sit hō q̄ ... ē ... et cor
ita cum locucō addit spūale/ ad tēr^cium ¶ In spūalib aut ... medio
nō ē/ ideo locucō sup̄ cogitacōz addit effectū suū ... Sz nō addit
signū ... et effectū addit ... q̄ cogitāē ... audienti offerat
¶ Ideo ... sit manifesta nisi ipe cogitans aliq ...

et aperiendo se quodam a motu mediante ad ipse habz ad intellectum alterius. q
ad aure pertinge faciat. neque est eadem actus nouus. quia non eadem conuersione se propos
se conuertit et propter alterum et ad alterum | sed tamen non est necessarium sensibile signum nec differens
medium. quia eo ipso intellectus angelicus sine potentiis sensitiuis natus est percipere
angeli loquentis sine sensibili medio natus est sibi afferre. et ideo ad loquendum sufficit
ipsi angelo ipsa species intelligibilis que ex uirtute intellectiua potentiis angeli ad imperium
uoluntatis potest ad alterum extendi et sic illa species dicitur eadem sibi et in se continebatur
intellectus erat ibidem intelligens | sic dicitur eadem extendit ad alterum efficitur quasi nuntius
et ibidem genitum et quia tamen illa species ex uirtute procedens illam ad alterum et ipsa parte
sua spiritualis est ideo non indiget corporali medio differente. sed quia utrique illa similitudo est
nota est adhuc quod uirtus angeli intellectum alterius angeli loquendo hoc est illam speciem protendendo conti-
net quod similitudo distantia ad inuicem distent ¶ Ex his patet quod et si non tamen differat
in angelo locutio et cogitatio quod differat in hoc, dicit tamen quod composito rationis inducte
ad hanc partem credende sunt ¶ Ad .i. ad primum obiectum de Gregorio. dicendum quod Gregorius loquitur de locutione
angeli in cogitatione ad deum, apud quem loqui cogitare est. quia auertere eum non latet ¶ Ad
.ii. ad obiectum de damasceno. dicendum quod Damascenus locutio angeli non differat a cogitatione propter hoc
quod ultra cogitationem dicat uocem sensibilem, uoce tamen non est omnino indifferens. quia et
si non addat ultra cogitationem exterius signum. addit tamen ulteriorem actum atque respectum
ratione cuius conueniunt similitudo propriam quibus cogitatio et intellectus ab omni distantia abs-
trahat ¶ Ad .iii. ad obiectum de manifestatione lucis et speculi | dicendum quod ad 3 non est simile
quia lucis uel speculi manifestatio est naturalis, cum ut lux potest lucere uel speculum suscipere
quam esse se manifestet, sed non sic est in angelica cogitatione, cuius manifestatio est uoluntaria
sed status angelorum propter genus ad hec | dicendum quod angeli cogitationes suas ad nutum uoluntatis
non occultat non conueniant quibusdam spiritualibus obstaculis positis ut remotis sed
sensibiliter uidemus coram corde ¶ Ad .iiii. dicendum quod sic loqui est dicere in se et ad alterum. sic etiam
dicere et quibus dicere in se idem sit quod cogitare, ut cogitando intelligere, tamen dicere ad
alterum ulteriorem habz actum ¶ Ad quintum dicendum quod uerum est si loqui addit influentiam
ueram in alterum. sed actus locutionis super additus actui cogitationis non dicit nisi quan-
dam speciei protensionem ad alterum, que quidem protensio non est illius speciei impressiua. sed po-
tius comparatiua intellectus audientis, ut sua uirtute suscipiat | et in se ipsa faciat
unde locutio ex parte loquentis non ponit nisi comparationem actiuam | ex parte audientis non
nisi comparationem passiuam. et ex hoc patet quid sit auditus angeli et quo differat au-
dire et uidere. | Nam tamen audire quam uidere est in angelo intelligere. sed tunc uidetur eum ex proprio
motu intelligit aliquid tunc audit quod per oblationem speciei intelligibilis ab alio intelligente

ad 1
27

3

Ad .v.
quod obiectum loqui est dicere
quod intellectus aliud est loqui et
dicere. dicendum [illegible]

Ad .v. quod obiectum quod per locutionem
addit ad propriam cogitationem
quia tunc non peteret angelus
inferiorum ordinum loqui ad
angelum superiorum ordinum
dicendum quod uerum est [illegible]

Distinctio 10ma

cogitatum ipsum quod offertur intelligit et sic appetit angelus non solum impetu
cognoscendi superiorum quod offertur ... et sic audit superiorem angelus ab
superioribus sed etiam a paribus et inferioribus quia sic audit ... doctrinam sine
sermo sicut magister audit sic a discipulo non quia ab eo suscipiat doctrinam sine
illuminatione. Sed quia melius cognoscit eius defectus per suam propriam declaracionem

Ad 2m obiectionem quod locucio differt a cogitacione quia mutua dicit apparentiam. Ad 3m quia illud non oportet &c

Ad aliud dicendum quod non oportet quod differat realiter sed sufficit quod differat racione
comparacione. eadem enim species est quam considerat in se et quam sic extendit ad alterum
relacione differens. Sed actus considerandi est causa in se quam quod est cogitacio et actus
extendendi ad alterum quam est locucio actus est alius et alius. nam huius actus
intellectus angelicus eandem speciem ... diversimode utitur. ita quod in uno illa si
multitudo et intelligibilis species. speciebus tamen dicitur et videtur in alio non non tamen
species. Sed etiam mutuo ... tamen possit dici quod ipse species quam est in speculo dicitur
species. Sed etiam multiplicatur sic etiam sicut intelligi
dicit ad oculum non est omnino eadem. Sed sic multiplicatur sic etiam sic intelligi
spiritualis vero de specie quam est in angelico intellectu. Si autem queratur de medio ...
spirituali vero de specie quam est in angelico intellectu non indiget medio
quod nullum est ... quia cum sit actio spiritualis et intelligibilis non indiget medio
corporali. Si vero queratur de virtute per quam sit sive de luce spirituali. dicendum quod generaliter
lux intellectus angeli offerentis et lux etiam superne veritatis ut sic in luce
corporali ad iuvamentum visum videmus ... et luce incorporata et luce supra
incorporali influente et absoluta ut potest luce solis sic etiam in spirituali cognitione duplicem
luce lucem ... intelligatur 2m ... in pluribus locis innuit Augustinus

Secundo queritur utrum eadem locucio possit esse a deo et angelo. Et videtur quod sic.
Videtur apostolus primo loquens per angelum primum suo ... Sed quia
ab artifice agit per instrumentum eadem est actio agentis et instrumenti sic cum ...
mediante per ... eadem est mocio ergo eadem est locucio dei et angeli. Item
cum loquitur deus nobis per prophetam locucio illa dicitur esse dei et spiritus sancti et similiter
locucio ipsa est ipsius prophete. Sed constat quod non est nisi una. ergo pari racione cum deus loquitur
nobis per angelos. Item quando audita fuit vox illa hic est filius meus dilectus
Luce iii. constat quod illa fuit locucio dei quia nullus potuit hoc vere dicere nisi deus
Sed illa locucio successionem habuit et variacionem. ergo fuit ab aliqua creatura
Sed illa locucio successionem habuit et variacionem. ergo fuit ab aliqua creatura.
Item videtur quod illa locucio possit esse et angeli. ergo videtur quod una et eadem locucio possit esse et angeli. Item videtur quod talis locucio
... sensibilis possit esse dei quia etiam sit angeli locucio omnis sensibilis sit mediantibus organis
... ergo sic deus deus per se non potest creare quia causa sit mediantibus organis
... corporalibus quam non habet deus. ergo sicut ... per se ipsum sensibiliter loqui. ergo
locucio sensibilis dei sic est dei quod et angeli. Contra diversorum operatorum agencium diversa
sunt actus. Sed deus et angelus omnino sunt diversi agentes. ergo diversas faciunt locuciones.
Item locucio dei non est aliud quam verbum dei. Sed verbum dei et angeli est ...

Contra

et aliud. ergo locutio dei et locutio angeli est omnino alia et alia. ¶ Item 2o nulla actio
quae proprie et primo convenit deo ut subiecto potest dici de creatura [illegible] potest dici
de deo et creatura simul secundum idem. aliud enim est intelligere ~~hominis~~ hominis et intelligere dei
ergo pari ratione alia erit locutio angeli et alia locutio dei. ¶ Item 3o cum dicitur deus
loqui mentibus nostris loquitur ad quasi ad supremam partem. cum non angelus loquatur sug-
gerit ab inferiori. ergo non videtur quod eadem possit esse locutio dei et angeli. ¶ Sunt
non quaeritur hic cum angelus appareat et loquatur in persona dei utrum simul possit adorari
in persona dei. ¶ Respondeo circa [illegible] apparitiones omnes in subiecta creatura quibus
deus apparuit et locutiones circa factae ~~fuit~~ sunt mediantibus angelis. ¶ Ad primo

Responsio

dicendum quod sicut triplex dicitur deum videre videlicet visione corporali imaginaria et intellectuali et
visione intellectuali videtur deus in se ipso lucens. visione autem imaginaria et corporali videtur in
subiecta creatura apparens. sic etiam triplex dicitur audire. quaedam per aliquod signum corporale

De 3 audire

auribus oblatum sicut pluries auditum fuit in veteri et in novo testamento. quaedam per aliquod signum interi-
ori sensui ut interiori imaginatione formatum. quaedam per admirationem inspirationem verbi nostris mentibus insilla-
tum et sic spiritus audit. ita etiam triplex locutio dicitur. [illegible] in nobis tertia concitat auditum sicut
[illegible] immediate ad ipsius apprehensionem concitat mediante signo sensibili in quo apparuit
angelus in persona dei vel deus ex ministerio angeli [illegible] aut [illegible] semet ipsum
informat ut ipsum videat et cognoscat sicut in locutione intelligendum est. nam locu-
tio illa qua deus nobis loquitur per signum sensibile sive exterius sive interius aut [illegible]
frequenter fit per angelum sicut dicit Gregorius in moralibus. quandoque enim loquitur deus nobis per angelum
quando voluntatem suam rebus indicat. quando imaginibus [illegible] oculis cordis ostendit.
quando imaginibus ante corporis oculos [illegible] assumptis. quando [illegible] celestibus
quando terrenis. quando simul celestibus et terrenis et de omnibus [illegible]ficat. locutio vero
qua deus inspirat ad mentibus nostris et sic possit fieri per angelum [illegible] ab in-
feriori sicut dicit Gregorius quod non nunquam deus humanis cordibus ita per angelum loquitur ut et
ipse mentis ~~[illegible]~~ obtutibus praesentetur. Et sic tunc primo ab ipso deo primus et 2us
loquendi modus et angeli est et dei sed dei tamquam [illegible] angeli non tamen [illegible]
ita [illegible] ad personam [illegible]. Hoc autem potest esse dupliciter vel
quod angelus loquitur in persona dei sicut cum fuit illa voce [illegible] Hic est filius meus
dilectus. sive sicut locutus est moysi Exodi [illegible] ut cum loquitur ut nuntius dei [illegible]
illud [illegible] a deo [illegible] modum dicitur deus loqui per prophetas. 3us non loquendi
modus est [illegible] ipsius dei et ita non potest eadem esse locutio dei et angeli. 2m illud
modum ¶ Ex hiis patet responsio ad quaestionem et pro magna parte ad obiecta. nam rationes
probant quod eadem locutio possit esse dei et angeli procedunt 2o et 3o modo loquendi 2m [illegible]

que deus loqu[ur] p misterium an[gel]i / et tunc eade e locutio pt eade apitio et p[ri]
ncipalis motiuis et instinctu q[u]ibus pt ibi diuis[a] clarior et ominis ille vocis loc
uia producit ut p[at]z et io pt quedā ¶ ad id vero q[uo]d obi[icitur] in q[uesti]o[ne] s[cilicet] q[uo]d diuisio
pcipiu[m] agentium diuisi p[er] acta / ad [primum] dicendum q[uo]d intelligi[tur] de actu p[ri]mo et i[m]mediato
v[e]l virtutis agentis · si ei intelliga[tur] de ope operato pt no[n] h[ab]z veritatē simplir / m[an]q[ue]
qui plura agentia nata sunt q[on]cur[rer]e ad unu[m] effectum et pt e i p[ro]posito · ut locutio
angeli pt ē ab an[gel]o / ut no[n] q[on]cludat s[ed] includat operacio dei · actio tu[m] dei que
est idem q[uo]d ipse deus / no[n] pt esse eadē / cu[m] locutione an[gel]i s[ed] ista locutio e[ss]e
tus et dei et an[gel]i esse pt ¶ ad 2[m] in q[uesti]o[ne] dicendum q[uo]d sermo duplex pt e loqui interi
et exterior · p[ri]ma e sermo interior et exterior / et sermo p[ro]prie verbum interius no[n] pt
idem cu[m] sermone et verbo an[gel]i s[ed] sermo exterior pt / sermo ei interior dei p[ro]p[ri]e
verbum eius e ipse deus sermo vero exterior e ille ubi effectus ¶ ad 3[m] dicendum q[uo]d q[ua]
quam p[ro]p[ri]e dicit deus d[icitu]r loqui p an[gel]um no[n] q[uia] op[er]a[tur] ad deum pt ad p[ro]ximu[m] s[ed] pt ad causa
no[n] ei d[icitu]r illa locutio esse dei · q[uia] pt dei dispositio · s[ed] q[uia] e ab eo impio ...
aut obicit de locutione interna et i[n] causa de qua u[l]t ad p[ro]positum ¶ ad x[m] dicendum q[uo]d p[ro]
recta illa p[ro]cedit de locutione 2[o] et 3[o] modo ¶ ad q[uartu]m dicendum s[cilicet] ad q[uestio]nez utru[m]
s[imp]lr debeat adorari · dicendum q[uo]d pt sermo q[uo]d facit an[gel]us i p[er]sona causa du
pt referri ad deum q[ua]n[tu]m mediate / q[ua]n[tu]m i[m]mediate · In mediate cu[m] an[gel]us p[ro]nu[n]c
at tanq[uam] si deus p[ro]nu[n]ciaret / mediate q[uan]do an[gel]us p[ro]nunciat ut nuncius dei
intelligendum ē i appitione an[gel]i p[ro]ph[et]is / q[uia] s[ecundu]m illa / q[uia] p[ro]u[ide]r ducit i angelum q
est nunciu[s] dei / q[uia] p[ro]u[ide]r ducit i deum · et p[ri]mo modo pt adorari dulia · et
pt adorari latria sic adoravit abraham ¶ ad 6 [et] et ulti[mum] dicendum q[uo]d qu[ando] q[uer]itur ut[rum] ...
appitiones et locutiones s[imp]l[iciter] fiat p[er] mediate misterio an[gel]i de hoc dubie ...
aug[ustinus] i li[bro] de t[ri]ni[tate] / magister tu[m] hac p[ar]te innuit q[uo]d om[ne]s fiat mediate a[n]g
lico misterio sive fuerint i veteri testamento sive i novo / s[ed] ...
confessimus q[uo]d frequenter q[uo]d om[ne]s fiat mediate r[ati]onali de qua causa / dicit ei pt ...
q[uo]d orabat p[aulu]s audivi lo[qui] d[omin]us cu[m] super turbacos ubi audivit[ur] pt d[icitu]r ...
Jo[hannes] clarificavi et iterum clarificabo / nunc ei deus q[ui] suo tpe vivit inc[arnatus] i p...
omnibus clamat i tpe uoce sua q[uod] p[er] se ... edidit q[uo]d circu[m]scripta tpe p ...
na verba distinxit / s[ed] de celestibus loquens verba sua que audiri ab homini[bus] ...
luit r[ati]onali administrate causa formavit / de hijs aut aperius ē habi
est i s[ecund]o li[bro] dis[tinctione] xvi ubi habitum ē de appitione sive visibili missione

¶ on p[ar]te ista p[ossun]t dubitari s[i]c[u]t ...to lit ¶ Et p[ri]mo quer[itur] de hoc q[uo]d dicit i lit ¶ ...
sunt sp[irit]us / aliquid an[gel]i i nunciu[m] sunt · eo cu[m] no[n] sunt tu[m] boni an[gel]i s[ed] etiam
mali / vi[detu]r q[uo]d deus no[n] tu[m] mo[do] mittat bonos sp[irit]us s[ed] etiam malos et ...

---

ad id q[uo]d obi[icitu]r q[uo]d locutio dei no[n] ē aliud q[uam] verbum dei · dicendum q[uo]d pt ... dictum est [et]c

Sermo dei

ad id q[uo]d obi[icitu]r q[uo]d q[uan]doq[ue] et alia p[ar]te loquitur deus et an[gel]us · dicendum q[uo]d obta illa [et]c

ad id q[uo]d q[uo]d q[ua]n[tu]m utrum s[imp]lr debeat adorari q[uo]d p[ro]ph[et]e dicit pt app[ar]ebit ei q[uo]d p[ro]ph[et]e d[icitu]r appare[re] et loqui · dicendum [et]c

qu[omodo] an[gel]us pt adorari i p[er]sona dei

ver(um) p(atet) id q(uo)d d(icitu)r 3º Reg(um) ult(im)o ubi d(omin)us dixit ad sp(iritu)m mendacij egredere et fac ita
ver(um) eciam q(uia) deus misit ang(e)l(u)m malu(m) et confessimus in ps(alm)o sup(er) id immissiones p(er) an-
gelos malos ubi d(icit) glo(sa) q(uod) ang(e)li mali mittu(n)tur. [illegible] Math(ei) [illegible] mitte
nos in porcos ¶ Ad 2m d(icendu)m est q(uod) cu(m) intentio malo(rum) sit p(er)de(re) om(ne)s/ et dei intentio
sit salvare nos v(er)um q(uod) aliq(uan)do debeat eos mittere p(ri)mo potius impedire ¶ Ut si hos
mittit tunc s(ecundu)m s(er)viciu(m) d(omi)ni g(ra)cia debet dici ang(e)li d(omi)ni q(uia) [illegible] non d(icitu)r scriptura ¶ Ad 3m d(icendu)m

q(uod) in m(i)s(si)one quo ad nos d(iabo)li c(on)tingat/ duo c(on)siderant(ur)/ p(otes)tas et usus/ p(otes)tas a deo
ei collata est/ usus n(on) potestatis non est a deo p(ro)p(r)ie [illegible] s(ed) potius p(er)mittente. q(uia)
(est) missio p(ro)p(r)ie d(icit) imperiu(m) et auctoritatem ideo d(e)mones non dicu(n)tur p(ro)p(r)ie mitti a deo
nec ang(e)li dei/ s(ed) p(ro)p(r)ie dicu(n)tur ang(e)li diaboli q(uia) a suo p(ri)ncipe diriguntur/ et ei obedire
intendunt ¶ Ad 4m aut(em) [illegible] auct(orita)s. [illegible] q(uod) intelligitur non imp(er)ative s(ed)
potius p(er)missive ¶ Item q(ueritu)r de hoc q(uo)d d(icitu)r q(uod) medij ordines preceptu(m) divinu(m) a
sup(er)ioribus recipiunt et referunt ad inferiores/ [illegible] v(er)um q(uod) unus ang(e)lus mittat
alteru(m) cui concordat [illegible] Gre(gorius) in moral(ibus) arguens [illegible] q(uo)d legitur in Zacha(ria)
q(uod) unus ang(e)lus dixit ad aliu(m) loquere ad puer(um) istu(m) ubi dicit ip(s)e Gre(gorius) ad [illegible]
ang(e)lus ang(e)lu(m) mittit et q(uod) [illegible] gaudere [illegible] de deo [illegible] et doc(et) et eru-
dit [illegible] hoc [illegible] in moral(ibus) [illegible] ubi sup(er)iores mittunt inferiores
¶ Ad 2m d(icendu)m q(uod) s(i) ang(e)li mittuntur ab ang(e)lis s(ecundu)m ang(e)li sunt ministri auctor(um) et ang(e)li
[illegible] ang(e)li/ et ang(e)li [illegible] auct(orita)tem sup(er) ang(e)lum; s(ed) [illegible] solus deus est penes que(m)
[illegible] auctoritas/ et solus dei d(icu)ntur ang(e)li ministri et nuncij sic d(icitu)r in ps(alm)o qui facit
ang(e)los suos sp(iritu)s/ v(er)um q(uod) a solo deo [illegible] mitti ¶ Ad 3m d(icendu)m q(uod) mittere dic(it) auc-
toritatem. p(otes)t (etiam) dicere auctoritatem [illegible]/ ut p(otes)t dicere [illegible] aliq(uan)do ut auctoritatem [illegible]
auct(orita)tis [illegible]. Si mittere dicat p(ro)p(r)ie et p(ro)p(r)iam auctoritatem/ sic solus deus est mittens
ang(e)los tam sup(er)iores quam inferiores [illegible] ministeriu(m) [illegible] ad divinam auctoritatem
et [illegible] voluntate(m) [illegible] et ideo d(icu)ntur nuncij et ministri solius [illegible] dei
¶ Si aut(em) mittere dicat auctoritatem 2º [illegible] unus ang(e)lus ab alio p(otes)t mitti sic d(icit) Gre(gorius)
et ostendunt sequentes auctoritates et sic intelligi(tu)r [illegible]

¶ Tercio q(ueritu)r de hoc q(uo)d [illegible]. Hij sp(iritu)s qui mittu(n)tur p(ro)p(r)iu(m) [illegible] vocabulu(m)
[illegible] offic(iu)m q(uo)d est [illegible]. [illegible] sp(iritu)s mittitur ad suu(m) officium
vel ad non suu(m). Si ad suu(m) [illegible] a suo [illegible] ad non [illegible]
si ad non suu(m) [illegible] usurpat sibi q(uo)d est alienu(m) et hoc est inordinatu(m) ¶ Ad 3m d(icendu)m q(uod)
mitti ad suu(m) officium [illegible] suam [illegible] q(uia) ad hoc deputat(us) est. Vel suum
[illegible]. [illegible] mitti(tu)r ad suu(m) officium [illegible] ad id ad q(uo)d est ydoneus
2º mitti(tu)r [illegible] ang(e)lus ad [illegible] q(uo)d [illegible] non [illegible] ut

Margin: Ad 3m | In missione dyaboli duo considerant(ur)
Margin: Questio
Margin: mittere p(otes)t dicere auctoritatem dupliciter
Margin: mitti ad suum officium [illegible]

Dis. xi^a

Ab illo 2° in prima impositione nominis d'nota^r intellectus s(ecundu)m sortitur nomen competens illi non ut ostendat ad quod mittatur. Buius magister d(e)terminat de an(gelo)r(um) custodia.

Illud quoque sciendum est quod angeli boni etc. Iste ad ipsos angelos institutos applicat. In hac parte d(e)terminat de angelorum ministerio per comparationem ad homines cui ministrant. Et quoniam omne ministerium sufficiens laudabile et bonum debet habere primum. Ideo ps ista s(ecundu)m duas. In prima d(e)terminat qualiter angeli hominibus ministrando eos custodiunt. In 2^a vero quomodo angeli ipso actu ministrandi in merito vel in premio proficiant. Et incipit illa secunda ps ibi. Hic solet quaeri utrum etc. Prima ps s(ecundu)m duas. In prima ostendit quod angeli deputati ad custodiam hominum. In 2^a quaerit et determinat utrum singuli deputentur ad custodiam singulorum. Ibi. Solet autem quaeri utrum angeli etc. Item 2^a ps primis s(ecundu)m duas s(ecundu)m 2 opiniones. 2^a de quibus d(e)terminat quaestionem motam. In prima parte ponit primo opinionem 2^a incipit ibi. Hic solet quaeri oportet etc. In 2^a. Ibi. Alii autem dicunt angelos etc. Subdivisiones autem ponant et intellectus magistri patet in littera. In textu inveniuntur distinctiones circa duo videlicet circa custodiam eius et eius competentia.

Ad intelligentiam huius partis est duo succedunt hic dubitationes. Primo

Utrum circa angelos custodiam. 2° circa eius angeli continuatur ad primum quaeritur. Primo quaeritur utrum angeli deputati debuerunt ad custodiam hominis lapsi. 2° utrum si homo stetisset deputati fuisset ad custodiam hominis instituti. 3° utrum aliquis deputatus sit ad custodiam Christi. deputari ad custodiam hominis

Quod autem primum sit quod patet et quod angeli non debuerint. Primo ostenditur sic quod ipsius hominis patet quod non indiget custodia ab angelo custodiri. Quod non indiget custodia... [illegible] ... tatum non potest violari; ergo non indiget custodia ab angelo custodiri. Item quae angeli ad eius custodiam deputati. Sed deus nullius fecit frustra ergo etc. Item quanto aliquis paucioribus auxiliis contra se triumphat de adversario tanto gloriosior est victoria. Sed gloriosius esset homini vincere diabolum per se ipsum quam per angelicum suffragium. Ergo ... angelica ... augmentum gloriae. Et ab opposito custodia angelorum ... ministrat ...

Item homo ipsum et rationibus superatur a parte angeli ... homo viator maior est angelo ... aliquis qui custodit hominem ei ministrat. Homo viator maior est angelo ... falsum est; ergo aliquis non ministrat homini et aliquis non custodit hominem ... in custodia ...

Item si angelus custodit hominem, aut hoc facit ... aut per gratiam, per naturam ... et in malis ... quod mali sunt custodes hominum per agere ... Item homo in gradu ... quod una anima debeat ad custodiam alterius deputari ... ipsius dei deus eius custos ... custodia ... sufficiens est divina custodia ... quod suppleat angeli ... divina custodia esse diminuta. Item custodia est ad ...

2

3 luc. xxii

q° 1

minus est conservare in bono quam liberare a malo, ita non minor est virtus qua quis rem parta tueri. propter hoc non decuit hominem liberari nisi etiam de potestate diaboli nisi per deum vel quod non debeat custodiri aut honor divinus transferretur in angelum ¶ Sed contra Ysaie lxii super muros Ierusalem etc. glossa muri sunt apostoli custodes sunt angeli ¶ Item Eccl. xvii in unamquamque gentem preposuit rectorem. glossa id est angelos ¶ Item Matth. xviii angeli eorum semper vident faciem patris mei. glossa. non pro competenti ad quorum custodiam mittuntur angeli ¶ Ex hiis auctoritatibus colligitur quod angeli deputati sunt ad custodiam hominum ¶ Item hoc probatur ratione, ordo universi hoc exigit ut omne malum habeat bonum sibi oppositum quod ad se [illegible] id quod dicitur Eccl. xxxiii contra malum bonum, si ergo temptamur per angelos malos oportet quod defendi debeamus per bonos ¶ Item lex universitatis hoc exigit ut media reducantur per prima et postrema per media ad suum principium | Et hoc confirmatur per id quod dicit Dionysius in Hierarchia angelica. lex divinitatis est in nullo neglecto ordine sed per prima media, et per media postrema reducere. ergo si angelus beatus est superior homine viatore, oportet quod homo mediante auxilio angeli ad beatitudinem debeat pervenire | auxilium autem maxime est in custodiendo. ergo etc. ¶ Item lex pietatis hoc exigit ut sustentetur indigens a potente. sed homo viator fragilis est et indigens sustentante et custodiente, et angelus bonus fortis est et potens | oportet quod homo committi debeat angelice custodie ¶ Respondeo dicendum est quod conveniens est hominem lapsum deputari angelice custodie, et angelum deputari ad custodiendum hominem. tum quia decet altitudinem divine potentie. tum quia decet ordinem sapientie. tum etiam quia decet dulcedinem misericordie. Altitudo namque decet divine potentie [illegible] quod deus non solum non vult homo [illegible] ipse sed etiam per suos [illegible]. unde non sufficit altitudini divine potentie quod angelus [illegible] sed etiam ad ostensionem excellentie sue potentie hoc ab eis exigit ut ministret [illegible] sue ¶ Talia [illegible] cum deus habeat diabolum et eius demones adversarios magis decens est quod ipse eos vincat per suos ministros ut per hoc ostendatur potentia manus dei quia non solum potens est in se sed etiam in suis [illegible] et non inde [illegible] possit deus potentium appellari | ordinem etiam [illegible] sapientie [illegible] ordo quod divina lex [illegible] suis operibus [illegible] et conservat ut postrema per media deducat ad summa. [illegible] angelus [illegible] in mortalibus [illegible] | [illegible] medium tenet inter deum et hominem lapsum. decens fuit ut deus hominem adiuvaret et custodiret per angelum ¶ Dulcedinem etiam decet divine misericordie quod apposuit [illegible] hominem lapsum ne in aliquo ei deficeret quod pertinet ad salutem sue [illegible] et ideo cum homo lapsus esset [illegible] ut faceret malum [illegible] filii sui [illegible] ut faciat bonum et quod [illegible] adversarii impugnantem dedit

1
2
3
4
5

ei ministerium custodie et cui ut custodem angelum ... ut sic ex utraque natura remaneret humana sive divine inde presidio et beneficio / que petebat homini lapso dari contra hac triplici ratione angelica custodia / sunt et alie rationes que obiciendo tacte sunt / Ratio autem ad hanc partem inducte concedende sunt.

Ad obiectum primo quod homo non potest sibi violentiam / dicendum quod etsi non possit sibi violentiam inferre quoad partem liberi arbitrii / potest tamen sibi inferre quoad partem sui / et iterum quamvis gratia non possit sufficere liberi arbitrii violentie impedimentum gratia potentie arcendi ideo posset inducere et convenire quia valde pauci essent qui non deciderent et ideo necessaria est custodia angelica que comprimat potestatem dyabolicam.

Ad quod obicitur quod contraria angelici presidium auget gloriam et triumphum / dicendum quod verum esset si ita habet triumpharet homo absque auxilio sicut cum adiutorio angelico / nunc autem non est ita / sed ei decet ei angelicum presidium multo frequentius vincere quam vinceret / et multo melius est cum angelico presidio vincere quam sine presidio perdere / et iterum presidium angeli non concludit utilitatem arbitrii sive minuit dignitatem gratie divine ideo non minuit de gloria meriti ut ... utilitate triumphi quantum ad id quod est finale.

Ad id quod obicitur quod non queritur quia ... angeli / quia maior est qui recubuit quam qui ministrat. Dicendum quod verum est quod minister ... beati ministrant propter se ipsum. Sic famulus regibus ministrat regi propter eius dignitatem ... propter ... sed non habet veritatem cum quis ministrat alicui ... ad aliud / sicut quod magnus miles deservit uni ... sed etiam toti familie ut ... que abiecit ut deserviret ut ei non ministret propter utilitatem ... pro ei ... quod est. Sed tamen famulus est sic et in proposito intelligendum est scilicet re. Et angelus ... ei non homini propter se ministrat. Sed propter deum et dominum tamen gerit ... non ... vel aliter dicendum quod in ... intelligitur de ministeriis ... non ... custodire autem homines et si ministerium dicat magis tamen importat ... preponere homini quam esse subiectum.

Ad id quod obicitur quod ... habeat a ... / dicendum quod ... habet ... ei de natura sua fortior est homine et potentior / et in gratia est excellentior et stabilior adeo ut plus excedat homines quam ... pedagogus parvulum / Ideo competit angelo et quoad naturam et gratiam ut homo ... eius custodie et tutele.

Ad id quod obicitur contra partem dicitur quod deus est custos ... / dicendum quod presidium divine custodie non concludit utilitatem angelice / sicut eius de ...

in omnibus rebus. tamen cum operatio operationes creature non excludit sed
conservat et adiuvat nec tamen cum operatio est imperfecta vel opus creature super
flua. sic intelligendum est de custodia. Sic enim deus propter sue bonitatis manife
stationem et ordinis sapientie ostensionem creaturis communicat posse operari
et in alias creaturas effectum suum imprimere ipso tamen non desistente. sic recepta
te sic dedit angelis posse hominem custodire sed tamen a suorum suorum cus
todia ipse numquam desistit / et tale posse competebat angelice nature et gratie et una
istarum custodiarum alteri non preiudicat ymmo divina facit ad angelice custodie per
fectionem angelica vero ad perfectionis divine custodie manifestationem. Ad illud quod
dicitur quod deus per se ipsum debuit redimere / sic per se ipsum debuit custodire. Dicendum
quod est simile / redimere enim cum magnum est sicut condere et ideo sicut utrumque debuit
esse conditor ita solus deus. sic utrumque alius debuit esse redemptor. cus
todire autem dicit aliquem effectum beneficentie qui magis est communis quam utrumque
et ideo non est tantum sicut valet. Ad id quod obicitur quod non minor est virtus tueri quam
acquirere. Dicendum enim quod tueri tantum est quod conservatio et acquisitio est in potestate cuius

Secundo queritur utrum competens fuit angelum deputari / Videtur
ad custodiam hominis conditi / et quod non videtur angelus deputari ad custodiam [1]
hominis supplendos eius defectus. Sed in homine in statu nature institute nullus erat de
fectus. ergo ad eius custodiam non debebat deputari aliquis angelus. Item homo in sta [2]
tu nature institute non erat magis pronus ad malum quam unus angelus in principio
fuit conditus / ergo si angelus conditus nullus custodie est commissus nec soli divine relin
quitur homo in statu innocentie constitutus. Item custodia dicit quandam preeminentiam in [3]
custodiente super custoditum. Sed anima humana solum deo minor est nec deprivatur
per culpam / ergo si homo in statu innocentie nulla culpa erat deprivatus non debuit ei
preficiendum custodire preponi aliquis angelus. Item si ad custodiam hominis in statu [4]
deputatus angelus propter ... ergo cum vita hominis sit modo per peccatum multum dicta. videtur quod
uni homini non sufficiat unius angeli custodia. ergo si innocenti homini lapso sufficit
unus videtur quod tunc non indigebat custodia alicuius. Contra super illud Math. xviii [5]
Angeli eorum glossa Ieronimi: magna dignitas est animarum ut unaquaque ab ortu na
tivitatis sue habeat ad sui custodiam angelum deputatum / si ergo deputatio cus
todie angelice pertinet ad dignitatem anime sed anima in statu nature institute dig
nior quam in statu nature lapse / videtur quod si tunc habebat angelum ad sui custodiam

2 d'putatum quod multo magis tunc ¶ Item prior est dubius ad inquirendum qui
ad quem pertinuit quod homo in statu nature institute habuit angelum malum
temptantem ergo multo fortius divina misericordia debuit sibi dare angelum
custodientem ¶ Item angeli deputati sunt nobis custodes ut per eorum opera-
3 tionem retrahamur a malo sed homo in statu innocentie indigebat a
malo retrahi cum posset peccare ergo debebat ab angelo custodiri ¶ Item
x homo erat capax multiplicis angelice custodie ut perfectus et augmentum
agnitionem et possessionem eius quo posset deo inniti ... sed homo
in statu innocentie perficere poterat ergo videtur quod ad custodiam angelum de-
Responsio putari debuerat ¶ Responsio dicendum quod et si angelus deputatur ad custodiam hominis ut in vir-
tutibus proficiat et proficiat per patrem tamen ad hoc deputatur ut ab invisibili-
bus adversariis defendat quia cum homo non habet coluctationem adversus carnem et san-
guinem sed adversus mundi rectores et adversus spiritualia nequitie in celestibus quia
sunt hostes invisibiles ideo per oppositum sunt invisibiles adiutores ad prin-
cipalius defensionem et quia adversarius undique nos impugnat nam vim pecu-
niam per astucias et voluntates allicit per blandicias virtutes opprimit per vio-
lentiam sic bonus angelus specialiter ad hoc nobis datur ut hominem defendat ab
oppressione et violentia ut hominem erudiat et dirigat contra fallaciam ut ho-
minem corroboret et incitet ad bonum contra blandicias quia in adversario nostro
etiam homine in statuto erat fervor et astucia et in proposito malitie perfectio
ideo competebat homini dari angelicam custodiam qui per primus potestate adversarius fo-
solum in statu nature lapse sed etiam in statute licet magis nunc quam tunc in-
digeat ¶ Ad primum concedendum sunt rationes ad hoc inducte ¶ Ad primum dicendum quod etiam
tota causa non plus large vocatur supplevit defectus sive quantum ad defectum
qui in est sive etiam quantum ad defectum qui in potest esse ut non in sit et licet in ho-
mine esset defectus actualis erat tamen in eo defectibilitas et propter hoc non habuit defen-
sionem tamen perpetuam poterat per suum adversarium ¶ Ad secundum dicendum quod
posset alicui angelo sufficere tamen hic non dicitur proprium custodiendum nam ille posset
diriget custodiam contra impugnantem et per custodiam superare ut alius custodiam
perderet et ille solus deputatur custodire sed non potest repugnare nec perdere et hic ...
deputari ad custodiam homines in statuti et in alterius angelum nam angeli simul ... quia
sunt qui beneficia ... sunt et sic etiam quod peccaverunt ...

Ad 2 quod primo dicitur quod angelus datur homini ad custodiam non supplendo defec-
tus. Ad 2 ...

Ad 2 quod probatur quod angelus non deputatur ad custodiam alterius angeli. Ad 1 per-
sonam angelus posset ...

quomodo adversarius nos impugnat

quomodo angelus bonus custodit

lapsi sunt. et ideo angelus non potest deputari ad custodiam alterius angeli. quia bonus
per confirmationem non indiget, malo per obstinationem non prodest / ante non confirmationem
et obstinationem non erat qui posset defendere / nec erat qui posset impugnare cum omnes
essent equaliter invisibiles ¶ Sed homo non maior fuerit / quia homo constitutus in statu
visibilitatis et pugne in qua poterat amittere et lucrari angelus in statu beatitudinis
erat a quo non poterat removeri ¶ Ad 3um quod queritur de ea prelatione que hic oppo-
sitam servituti. pro eo homo quodammodo soli deo debebat esse subiectus et soli deo erat
serviens non alteri. de prelatione non quantum attenditur 2um excellentiam status et 2um presidentiam
[illegible] actus non [illegible] veritatem. pro eo angelus presto est angelis in quibus nichil fuit peccati ¶ Ad
[illegible] quod [illegible] non cogitet / quia effectus angelice custodie duplex potest esse, ut
multiplicationem custodientium / ut [illegible] maiorem successum custodientibus et ideo licet
homo lapsus maiori indigeat officio custodie quam institutus. tamen quia idem angelus
2um diversas opportunitates potest magis et magis succurrere et indigentibus [illegible]
non oportet propter augmentationem indigentie in custodito multiplicare custodiam multiplicari

Tercio queritur utrum ab angelis deputatus fuit ad custodiam christi ¶ Et quod
videtur quia [illegible] angelis suis mandavit de te ut custodiant te in omnibus viis
tuis. sed si hoc intelligitur de capite pro glosa que ponit ibidem patet quod sic ¶ Item
super illud luce xxii cap. apparuit ei angelus domini confortans eum. Beda in texto
[illegible] ne et angelum eum confortasse et angelum ei misisse [illegible]
sed actus confortandi pertinet ad officium angeli custodientis videtur quod sic ¶ Item
homo [illegible] quia christus 2um humanam naturam maxime 2um statum passibilitatis
minoratus est paulo minus ab angelis. sed [illegible] erat mortalibus et passibilibus et [illegible] minoratus
ab angelis et indigebat et competebat ut videtur ab angelis presidentibus et [illegible] custodiri
¶ Item ordo [illegible] homo [illegible] ut [illegible] malum potest bonum [illegible] christus habuit malum angelum
ad exercitium et pugnam pro [illegible] quod temptatus est a diabolo. ergo debuit habere bonum
angelum ad custodiam ¶ Item ad dignitatem spectat [illegible] humane [illegible] nobili-
custodie pro angelice. sed [illegible] christus fuit nobilissima [illegible] videtur quod [illegible] maxime competit custo-
dia angelorum ¶ Item [illegible] custodie [illegible]
[illegible] videtur [illegible] angelorum custodia
[illegible] erat deo carissima ¶ Contra christus ab instanti sue con-
ceptionis fuit beatus et [illegible] beatus [illegible] custodie [illegible] custodia videtur
[illegible] non competit custodia angelorum ut angelica ¶ Item christus ab instanti sue conceptionis

Ad [illegible] ad 3um quod obicitur [illegible] humane [illegible] corruptionis [illegible] dicitur [illegible]

Ad [illegible] quod [illegible] habuit angelum ad custodiam deputatum quia [illegible] homo debet habere [illegible] non cogitet [illegible] effectus angelice custodie duplex.

2

3

4

5

6

7

2

et z^m arg. et z^m corp^s fuit divinitati unitus tanta unione q^d maior necessit. [illegible] intelligi / s^o p^r divina virtus q^r omnipotentissima e^t p^ro cuius adiutorium sue voluntatis p^t ptria cat / s^o [illegible] q^r nulla indiget aliena custodia. Alter^r q^d custodi^r ab alio q^r hoc q^d custodi^r e^t addamno illi obnoxius. s^o p^r x^c nulli debuit esse obnoxius a nullo agelo debuit custodi. Iste esto q^r x^c no^n habeat an^m ad sui custodiam q^r ro^ne vitem q^r hoi ? erat ad dapnum ut ? quomodo ut peccatu ut obmittat ad bonum et eo ulteriq hoi q^r sit ut tollit a x^o ab^a angelica custodie / s^o ut addet q^r sidera. s^o p^r poni^r x^c ab an^lo custodiri vi^r q^r ad ea ipsum fiat sicut q^d ad ea sidera. s^o p^r poni^r x^c ab an^lo custodiri

neuens. Ad 4° d^m q^r x^o no^n e^t datus an^s ad custodiam / tu q^r x^c no^n indigebat tu ea q^r no^n appetebat no^n egebat q^r adversarius no^n poterat opprimere p^r [illegible] ea cor^s q^d divinitati unitum ut potuit ut poterat p^rducere p^r [illegible] a [illegible] plenarie illustratum / ut poterat alios p^r blandicias [illegible] plenarie q^rfirmatum s^o x^c no^n indigebat an^lo bono sicut q^r [illegible] ad defensionem [illegible] adversariorum ro^nibus / sicut q^r [illegible] ad [illegible] affectionibus. no^n solum aut no^n indigebat custodia / s^o ea nec ei appetebat. Custodia ei ? custodiente [illegible] custodita custodia / s^o ea nec ei appetebat. Custodia [illegible] dt quandam p^rsidenciam / et q^r an^li x^o domino [illegible] no^n p^rerat / s^o [illegible] p^rsidere ipsis an^lis ubi x^i [illegible] debebat / et q^r [illegible] ulterius an^s debuit deputari ad custodiam ut ad custodiendum x^m. s^o an^li utiles debuit deputari ei ministerium. Ad 5^m d^m q^r ob^o d^m q^r e^d intelligi d^r capite vice multis [illegible] dicit aug. q^d [illegible] male q^rposuit sicut ? [illegible] dum capiti attribuit [illegible] p^rpria attribui ei vice [illegible]. Ad z^m d^m q^r an^s [illegible] q^rfortabat q^rforta[illegible] p^rtatiua [illegible] q^rfortat [illegible] custodit. s^o solum ministerialiter q^rfortat [illegible] servitute [illegible]. Ad 3^m d^m q^r etsi [illegible] morari diciturvi [illegible] p^r [illegible] morari e^t ut [illegible] an^s [illegible] ei p^rside[illegible] / [illegible] adoratus [illegible] sua ? [illegible] [illegible] ea [illegible] ? sua app^ebit virtute. Ad 4^m d^m q^r [illegible] [illegible] fuit [illegible] ut [illegible] ut fuit ad ipsius [illegible]. s^o [illegible] ad [illegible] [illegible] et adversarias q^rsultacione / [illegible] x^o dignitas no^n minuebat^r. s^o manifesta [illegible] s^o no^n [illegible] ? officio custodi / [illegible] p^r an^s ad eius custodiam deputar^r [illegible] defenso[illegible] [illegible] qua virtutis et dignitatis manifestat^o ut [illegible]. Ad 5^m d^m q^r q^r [illegible] dignitatis [illegible] / q^d [illegible] sit dignitatis ut [illegible] aliquam habeat ad ? dignitatis [illegible] / custodi aut ab an^lis [illegible] tate ? [illegible] creaturas q^d no^n [illegible] angelice custodie ut [illegible] p^r [illegible] qui aliena custodia no^n egetis / et q^r [illegible] x^s no^n [illegible] aliquid q^d derogat eius [illegible] s^o et p^r ab an^lo custodiri aliquo [illegible]

3

[illegible]

4°

Ad 1^m p^o obi^r [illegible] d^r [illegible] an^lis [illegible] mandat de te [illegible] d^m

Ad 2^m q^r obi^r q^d an^s eum q^rfortabat. d^m q^r [illegible]

Ad 3^m q^r obi^r q^r [illegible] ab an^lis [illegible]. d^m et [illegible]

Ad [illegible] obi^r q^d [illegible] malum an^lis [illegible] ad [illegible]. d^m q^r [illegible]

Ad [illegible] obi^r [illegible] dignitatis est [illegible] custodia [illegible] d^m [illegible] dignitatis [illegible]

Aliq^d [illegible] dignitatis [illegible]

non tn xpo dz attribui qr fruit cu hoc in custo^dia quadam impor
tat defectibilitate ¶ Ad 6^m dicendum qr verum est quod id quod minus caret
est etiam dignum custodiri per id quod minus potest aut non est ei proportio / nam xpi
anima non per id indigebat custodi quia peccare non poterat ¶ vel aliter potest
dici quod deus diligencius custodit animam xpi quam animam alterius hominis
plus enim facit per se ipsum quam illi ange^li faciat per se et per angelum

Ad dd. et. f. ad 8 qd obiicitur quod caritas est melius custo dictum dicendum quod verum est

C onsequenter queritur de secundo articulo s. de angelis actione custo
diendi ¶ Et circa hoc queruntur tria ¶ primo queritur utrum angelus per malam ob
stinationem subtrahat custodie beneficium ¶ 2° utrum ex malitia beatificatione
accrescat ei novum gaudium ¶ 3° utrum angelus custodiens ex dampnatione
custoditi incurrat aliquod detrimentum

C irca primum sic proceditur ¶ Et videtur quod angelus subtrahat ab homine custodie
beneficium propter obstinationem .s. per id Jer. li. curavimus babilonem et
non est curata derelinquimus eam etc ubi glo. medici sunt angeli quibus a nobis
impellimus dicendum eorum consilio non adquiescamus ¶ Item super a^a glo
ostendit id est ide glo cavet ne quis relinquat remedium sed ei relinquerit
post quod abcessio medicinae dampnatio tua sit. ergo angelus homines qui custodit
aliquando derelinquit. s. hoc non est nisi quando obfirmat faciem suam per obstinationem
ergo etc ¶ Item damascenus dicit quod angelus carebit angelorum presidio. sed homo est
nisi quod ipse est obstinatus in malo. ergo videtur quod presidium custodie obstinatus
subtrahatur ab angelis ¶ Item angelus mereri invitus potest compellere ad bonum. sed ob
stinatus facta est invitus ad bonum. ergo frustra laborat circa ipsum angelus. ergo si
stultus est qui ad frustra facit maxime cum hoc nouit videtur quod propter obstinationem
dat angelicum presidium ¶ Item ad hoc benignitatis et mie deus est quod sit angelus
.s. deus propter peccata et commissione scelerum cordibus humanis habitaculum. ergo
multo fortius videtur quod propter obstinationem angelus subtrahat ministerium ¶ Item propter rebel
lionem et obstinationem quamquam ecclesia quibus et circa quos de cetero fidelium et subtra
hitur ei orationum ecclesiasticarum beneficium. ergo si tantus zelator iustitie et maior
est angelus quam sit ecclesie prelatus et prelatus in bellis et obstinato subtrahit benefi
cium communionis et orationum videtur quod multo fortius angelus subtrahit presidium
custodie communis ¶ Item quamvis peccat ille cui suggerit bona et facit

1

2

3

4

5

6

7

mala qua q fat mala fid aqua gohortacoe bonorum et ho ... gtep
tu. 2o obstinatus i malo numquam perat qui gtepta gohortacoe ang
ca agtica persistit i malis / qua si cet ... oio ab an'lo delictus
an'lus bonus no dz ad fac qd vigat i malum eius q custodit / nr q
quo obstinatus e no debeat eum aplius custodire ¶ Con ... e
bonus an'lus ad gseruandum i bono qua sit malus an'lus ad perpetuandum
i malum. B malus an'lus q ... ho pt bonus usque ad morte no de
sinit ipm i festare. 2o nr q ut bonus ... malum usque ad
morte d'sinat custodire / a'o manifesta e ... pt ... q dr 2o
i thobia ... capo ... brachium eius ... usque ad
secutus e xm ¶ Item q... to ... peior e tato e pronior ad malum
quanto pronior ad malum tanto magis idiget ... ... 2o ... an'lus
deputatus ad custodiam ad ho ordina' ut ... a malo. nr q
debeat ... obstinato ¶ Item d'nemine desperandum e dum
i via. 2o ... ... pt obstinatus no e de eo desperandum. 2o si ...
... no ... nisi ... desperat / nr q an'lus ... i...
quat quantumcumque obstinatum ¶ Item ... ... q quam
alia ... pt i ... ... pt i ... utile e ... q...
dici. 2o ... e ordo adeo obstinatus i ... qui possit i com
... i ... nr q ... custodia ... 2o an'lus no ...
... custodiam ab eo qui e ... custodi. nr q ... ...
obstinatus ... custodire q dum e i via dz ... ¶ ...
Ad peccatorum i ... e ... q ... a doctoribus ...
q an'lus no oio ... obstinatos quam dum pt ... ...
diligent custodit pt custodit bonos / a ... malos / ... q...
dici / q ... deserit / et ... custodit. ... pro
... aliquem custodi ab an'lo ... pt dici intelligi ...
... ut ... actum / ... 2o dico q an'lus obstinatum ... actu ...
dicit ... q ... custo an'lo no obedit ... q ...
facie obfirmavit / q ... no deserit ... ¶ ... ...
... ad ... veritatis ... medium ¶ ...

4m

2

3

4

5to

p ... d ...

ddi non suffic' qr nullus e adeo malus et puersus qui angelus bonus possit ei aliquod beneficium custodiendo largiri / ergo si semper e ei prompts facere bonum vir qr nunquam substrahat omnes actus / et iste 2us modus dicendi e qr dux est custodie angelice actus / unus vero corporis / alter vero circa spiritus / unus consistit in expulsione hostis ne opprimat corpus alter in arcendo ipsum ne puniat animas / primi actus efficacia e in angelo / 2m non non solum e in angelo sed etiam in nobis / ergo ad primum actum bonus angelus hominem usque ad mortem non derelinquit / qr non patitur ipsum a demone opprimi ut occidi nisi quando aliud exigit sententia divini iudicii / servatur vero ad 2m actum qr actus illius efficacia non tantum est in angelo sed etiam in nobis substrahit custodie beneficium ab hijs circa quos videt se frustra operari ut potentes ab excecatis et obstinatis / qui nec recipiunt inspiracione nec exortacione sed eius custodia magis respiciat animam quam corpus / sed hoc non videtur omnino probabile qr angelus omnes actus custodie substrahat vero ante / Et

Duo custodie actus dux est
2us modus dicendi

ideo est adhuc 3us modus dicendi probabilior predictis qr effectus angelice custodie e de bono et de malo / de bono confirmandi ut accrescat ut augeatur / de malo defendi ut evitandi ut minuendi / bonus enim angelus obstinatos non deserit quantum ad actum custodie qui respicit malum / ergo semper retrahit hominem ne labatur in peccatum / Et hoc concludunt raciones predicte secundo inducte et concedende sunt / servatur vero ad actum qui respicit bonum obstinatos deserit / et angelus non custodit / et sic intelligunt auctoritates et in

3a positio

illis igitur 3us auctoritatibus ad illam partem inducte / prima que dicit qr angeli nos relinquunt / et nos eos expellimus / illa que dicit qr abscessio angeli e dampnacio inferni / et 3a damascenus que dicit qr aliquis carebit angelorum presidio / In omnibus enim intelligitur angelus recedere ut abesse / non qr non defendat ab adversario ut non retrahat a malo / sed qr non confirmat in bono nec producit ad bonum / Et per hoc patet responsio ad racionem sequentem / Non enim probat qr angelus simpliciter derelinquat obstinatum sed solum quantum ad effectum custodie qui e in confirmando et promovendo ad bonum / Ad id quod dicitur qr deus deserit interactum cordis per peccatum / dicendum qr non e simile qr peccatum

non custodit. angelus custos etiam illos efficiens illos non habet

preparat gratie habitum per quem disponitur anima ut homo sit dei habitaculum et ideo efficiat conveniens homines in conceptu ad hoc quod in ipso habitet deus / habitaculo et dei in eo in quo habitat requirit dignitatem / custodio vero angeli in custodiendo non exigit dignitatem sed potius respicit indigentiam et necessitatem ¶ Ad 2m dicendum quod homo facit ad ipsorum confusionem et correctionem per nostra peccata cum agimus de commemoratione ministerii in substitutione omnium bonorum / per et in proposito intelligendum est / quod angelus autem ministerio iudicio dei non compescit hominem qui ambulet in viis et ab homine ... et ignominie ut ignorantie passionibus et impetuo cordis ... / Numquam tamen desunt qui aliquos a malo retrahunt licet non omnino impediat ¶ Ad 3m dicendum quod per peccatum quod dei iram et patientia thesaurizat plus iram et quantitatem iram dei ad cumulandum reatum suum / hoc non est a deo / sed ab ipso peccatore / dei tamen iudicio permittente / per eum proposito intelligendum est per hoc ¶ Potest etiam dici quod numquam per quantum peccatum in malum qui melius sit plus custodiri quam deperiri / quod et per ... tamen agguenet peccatum ... / tamen frequentatio peccatorum quod ... aliquis desperet aggravare multo fortius quam contemptum ¶ Credendum est enim quod utrisque modis angeli qui nos custodiunt et studeant promovere ad bonum et studeat retrahere a malo quamvis ... non proficiat habitu do ... / sed quod multo proficiunt / multo per ... et frequenter plus attribuunt quod est contubernio angelico et quod ... efficiunt dignum ... ab angelis admunere / et propter hoc presentale est effectus angelice custodie nosse et intelligere ¶ Cognoscere autem ... effectus ... signum qui ... ¶ Primus est quod ... ¶ 2us descendit angelus domini de galgala ad locum flentium et ait eduxi vos de terra egipti et ... non audistis vocem meam ¶ 3us est a vincul ... actu ... angelus ... et ... rationem ... intelligendum est dispositive ¶ 3us est impedientia ad ... ¶ ... est ... fecit ... ubi angelus percussit primogenita egipti ¶ ... ab voce mea composuit ...

Ad 2m dicendum quod ... substrahit ... et ... consueverat ... quod homo facit

Ad 3m dicendum quod ... peccatum ... aggravatur ... per peccatorem ...

effectus angelice custodie

va
dd' no suff' q nulla cadeo mala et pusus qui ault bona pos
sit ei ad bn'ficiu custodiedo largi¹ ¶ ss si ffc e ei pumpta face bo' mat
p'sh'ele ¶ q'ta est doce daniel ix° nuc egssus sum ut docez
te et intelliges ¶ q'tus est porta n'uclie Gen xviii tres angeli
m'stri in t'mitatis et vnitatis q p'sserunt et ibid p'a nu celae pos
sed abra zo ¶ a'us e q'solari thob v fforti aio esto i p'mo est
ut a do cureris ¶ vii e m' via dei q'fortare in Reg xix surge
et comede grandis eni via tibi restat ¶ vii e m' via deduce et q'du
ce thob. v'to duca et reduca eu ¶ ... e hostes dicere ysaye
za egssus ault dm percussit m' castris assyrie ¶ ... teptaco
nes mitigare et hec fecit Gen 32 ubi iacob luctatus e cu ault
ubi tendicione suscepta q'fortatus e p'q luctu et emarcuit n'uus
femoris ei ¶ ... e oratione et orones deferre tabie ultro qd ora
bas cu lacrimis ego optuli zo ¶ ... ob sic effectus custodie angeli
q'pl'ba omnibz tod dei q augent debemus esse obnoxii et grati

S ecundo q'a v'tz q beneficiu custodiet ault custodiens amplificat
gaudiu ¶ et q p'se v'ra luc' xv gaudiu e aulis di sup vno pecca
quod sup 99 iustis ubi dz hic tryta az et pz q q'q'ue pecce pecans
aulis di accrescit gaudiu ¶ s° ulto fiue q' d' beneficiu cust ¶ iste z° aul
t'm'sido hec ad merit ¶ ß u merit id ad lz sic p'batu e sup' g merit
habed . ß q'a r'tribuit p'mecito hec i gaudiu ¶ g merit maiq gaudiu
¶ z° aul lz p'forz caritate g° par diligit p'ximi sic se ipm ß ubi est
par dilectio de par bono e par gaudiu ¶ p g aul diligit illud que
custodit sic se ipm tm gaudz va ß g° aul diligit i q custodit erit
eius saluacoe q' de sua ¶ g° v'ra eq gaudiu duplicat ¶ z° ubicu'qz e despa
ri q'placio ibi e gaudiu et dilectio ¶ g° ubi d'nouo q'ple ad desparitu d'nouo ac
crescit gaudiu . ß aul despiciat illud q custodit salua g si salua' noce e ip'z
gaude de eq salute ß p'us d' hoc no gaudebat qz no erat g v'ra q'nouu
gaudiu plz accrescit ¶ x° m aul custodie lz hoies esse pt q'g'meo sic
probat mg' i l'ra ß si pt esse q'g'meo qua tone esset q'g'meo eode
tone et dilectio ¶ g° et si dilectio ¶ g° gaudiu et dilectio ¶ q'to ... iuco
dia ß m ... supma ... et esset una gaudij et gaudeci ita esset et gau
ß m celis supna erunt et esset una gaudij q xpo et eq ...

alij ministrat angeli beati ergo videtur quod in illis cessat gaudium / quod autem [illegible]
gaudium crevit patet tum propter Christi exaltationem / tum propter ruine angelice reparationem
et ordinem aspectuum ordinatorum potest maxime gaudium maxime aspectum angelicum [illegible] primum
ordinatus ¶ Item quia beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus / sed
ubi est status perfectus ibi non est defectus / ergo si in angelis beatis est perfectum
et plenum gaudium / ergo non videtur quod ex aliquo suscipiet incrementum ¶ Item
gaudium est de essentia beatitudinis sicut et caritas / ergo si potest in eis crescere gaudium
potest et in eis caritas crescere habitus / sed si caritas potest crescere / potest in eis alteri
ergo potest in eis amitti ¶ Item bonum creatum comparatum ad increatum est sicut punctus
ad lineam / ergo si angeli beati gaudent de uno quod sit gaudendum est in proportione esset
plus gaudium de deo quam gaudeat de aliquo creato / sed sicut punctus adiectus
lineae non auget lineam sic creatura cum creatore non est maior gaudendi
quam ipsa creatura ex essentia propter se [illegible] / ergo cum angelus gaudeat de ipsa [illegible]
veritate eterna propter ad creatum non videtur quod gaudium in eo crescat ¶ Item si crescat
gaudium in angelo propter beatitudinem eius quem custodit / sed ille qui custodit potest
perdere suam beatitudinem / ergo potest impediri gaudium angelicum perfectum quod si hoc
est falsum cum potest quod rationem veritatis beatitudinis ergo etc. ¶ Respondeo dicendum quod gaudium in
angelo crescere / potest intelligi dupliciter / extensive et intensive / extensive dicitur
quando quis de pluribus gaudet ¶ intensive vero quando affectus eius de aliquo copiosius
gaudet ¶ Si ergo intelligatur de incremento gaudii extensive primo modo sicut [illegible]
verum est / et doctores communiter hoc sentiunt quod ipsi beati angeli crescunt gaudio
de pluribus gaudent extensive quod plures salvantur ¶ Si autem loquamur de incremento gaudii
quantum ad modum extensive / sed quantum ad intensionem sic distinguendum est / quod gaudium duplex est

eius gaudium in quo apparet primum principale / et hoc est gaudium de bono increato
quod scilicet angelus de deo et in deo ¶ est iterum gaudium in quo apparet principium accidentale
tale / et hoc est gaudium quod scilicet angelus de bono creato sive [illegible] sive aliorum [illegible]
¶ Fuerunt enim qui dixerunt quod in angelis beatis crescit utrumque gaudium [illegible]
quia non dum sunt perfecte beati quousque sunt consummati de qua opinione videtur [illegible]
quia hoc non videtur probabile sicut supra impletum fuit [illegible]
[illegible] / sed quia hoc non videtur probabile sicut [illegible] impletum [illegible]
agitur de qua opinione auctor ¶ Ideo fuerunt alij qui dixerunt quod in neutro [illegible]
dicitur in eis crescit intensive / sed solum extensive sicut caritas eorum non est maior
fuit ab initio / quamvis plures eos nunc diligant quam tunc / sed quod [illegible]
ad hoc magis probabile quod angelis accrescat una / quod cum aliquo intendi [illegible]
gaudium ¶ Ideo est tertius modus dicendi quod in angelis nullo modo accrescit gaudium

in quo consistit premium essenciale / Secundum quod ad idem perfecte beati sunt. Secundum gaudium in quo consistit premium accidentale accrescere potest non solum extensiue verum eciam intensiue / et tunc letantur de perfectione et tunc beati quieti / Sed insistendo aliis bona opera faciunt in quibus premium accidentale merentur / et eciam quos suos ad beatitudinem perducunt super quibus absque dubio gaudent et congratulantur / Et hec possunt ita vera esse probabiliter et contra hanc partem responsio ad partes opposites / Ad rationes contra quod concordant beatificacione angelis accrescat gaudium concludunt ut solum de gaudio accidentali quod est eciam beatis in quo tamen non consistit essencialis premium angelorum / Rationes vero ad oppositum precedunt siue concludunt de gaudio essenciali racione cuius est angelis perfecte beatus et quod ipsorum quantitatem habetur et quod est beatis in merito et hoc non consistit in eo sicud ille rationes ostendunt / Ultima enim racio non concludit quod hoc posset gaudium angeli impediri / quia sicut tamen melius patebit sicut angelis congratulantur de hominum salute ut tamen non tristantur de dampnacione / et ita iure salutis impedimentum ullum in angelico gaudio ut premio post defectum ullum tamen in eius esse videtur / sed concedatur quod impediri posset tamen angelis accidentale gaudium sed hoc melius declarabitur per quod problema

Tercio queritur utrum de dampnacione custoditi in eternum angelis aliquid detrimentum et quod sicut videtur in sermone xx secundo custodi mundi istud quod sic lapsus fuerit eum terra per eum illum de quo colligitur quod eo pacto committit deus ad custodiendum quod per custoditum amittitur de manu custodis requiretur / Sed contra hoc probat videtur quod angeli spiritus custodes in eternum salutis sue periculum et hoc videtur dicere omelia super id in xxv iudicari sunt beati glo per angelos bonorum qui perdiderunt culpari et plus gestis laudari / Secundo ysay xxxiii angeli pacis amare flebunt constat autem quod non flebunt nisi per miseriam et dampnacionem hominum sed sic illius maxime compaciuntur quos custodiunt / videtur quod de dampnacione illorum in eternum gemitum et planctum et ita aliquod gaudii detrimentum / 3o sic opponitur / Secundo contra opposita et possunt probari Sed saluacio hominum custoditorum generat in angelis custodientibus gaudium et congratulacionem / sed dampnacio generabit gemitum et compassionem / Contra sicut apparet de partibus diuersis a lectat, contra ita frustracio constat / Sed angelus qui cupit saluacionem eius quem custodit gaudium eius ille saluatur quia desiderium eius impletur / Sed eciam quod eius dampnacione frustratur videtur / Contra penam dampni semper consistit per multiplicacionem illorum quos per carcerem

suum ad damnationem trahit. Secundo probo oppositum quia ipsa salvatio esset angelo
primitus nos custodienti. Item si ergo nos damnamur cum quo gloriam deberet
in nobis percipere de nobis videtur quod patiatur glorie detrimentum. ¶ Item
bonus angelus est beatus. Sed beatus est cui ad votum cuncta succedunt, ei autem qui
beatus est non potest accidere detrimentum. Ergo videtur quod ex damnatione eorum quos custodi-
unt nullum detrimentum inferatur. ¶ Item angelus bonus habet voluntatem suam divine
voluntati conformatam; ergo si deus non vult salvare nisi predestinatos, vult
quod angelus bonus. Ergo si ille predestinatus damnatur vel damnetur quem angelus bonus
non vellet damnari, ergo videtur quod ex illius damnatione tristetur. ¶ Item dolor
tristitia non est sine pena et pena non est nisi pro culpa punita. Sed in beatis angelis
nulla fuit culpa, ergo nec fuit nec potest esse tristitia. ¶ Item angelus non magis
tenetur in custodiendo bono quam malo cum conditionem equaliter bona ministra-
tur in custodiendo utrique; ergo si in custodiendo perpetratur et incitatio non minus meretur in custodiendo
bono quam malo. Et ex remuneratur angelus cum custodit perfecto quam cum custodit
dictum predestinatum. Ergo videtur quod pro illius damnatione nullum sentiat angelus detri-
mentum. ¶ Contra hoc licet quantum videtur contra angelus velit contra quod custodit salvari
cum deus non vult eorum esse perfectum. Si non vult eorum salvari ergo videtur quod
voluntas est plus eorum esse perfectum. Si non vult eorum salvari, ergo videtur quod voluntas eius voluntati divine non conformi-
tatem in virtute. Si vult ergo videtur quod voluntas eius completa. Item cum custodit perfectum, sed nec quod primitus
ut quod est impleatur. Item cum custodit perfectum. Sed nec quod ad salvationem
reddi totale non constat accidit non ut videtur quia est consequens cum salvatione. Item
quos custodiunt sunt per se ipsos primo accidit quod sunt predestinati. Item
ad secretorum intelligentiam et naturam quam habent divinitatis consequens ad [illegible]
cum dicere voluerunt quod angeli beati ex damnatione eorum quos custodiunt et [illegible]
inferat detrimentum glorie quia sunt beati gemitu nunc contentus ei [illegible]
consummatione glorie immortales et impassibiles non sunt [illegible] impassibiles
et hoc accipiunt quod quedam verba. Sed quia videtur hoc dicere, et dicunt [illegible]
super eis dicitur per intelligentiam esse. Sed tamen non videtur intelligi quod angeli
compati et non pati nec id videtur probabile quod angeli aliqua pietate et
natura flectantur ad corporeos, sed ipsa magis est ut dicat naturam et divinam gloriam
ut potest cum sint constituti in perfecto statu nature. Item quod dicitur [illegible]
omnes quod ad corporeos non habent compassionem nostram (?) aut ei si non [illegible]
per nec. nature sue bonitate magis habent sed non actores si nunc [illegible]
tam certitudine contingunt ut nulla ad corporeos compassione moveantur [illegible]
de beatis. ¶ Et propter hoc est ad primum quod angeli custodientes ex damnatione eorum

custodiunt nec dampnati gemitum ut in eternum aliquid glorie detrimentum. Gemi-
tum non gerunt propter plenitudinem gaudii quod adeo perfectum est ut nullo modo possi-
bile sit ad minorem / detrimentum eciam non paciuntur propter stabilitatem boni
adepti / nec enim est quod possint amittere / nec propter meritum nec propter premium
eius sunt in gloria et in misericordia confirmati. et eorum detrimentum dicit amissionem
alicuius boni habiti. ideo cum nullo eventu detrimentum aliquod possint pati / Et pre-
dicti possunt tamen ad hoc deduci per inductionem. Ad primum ergo dicendum quod verum est quod pereunt propter
custodis negligenciam et quia in bonis angelis nulla cadit negligencia de manu ipsorum
nullus dampnatus requiritur / et propterea verbum Origenis quod prius est sic intelligendum
est scilicet / nullo enim modo angeli boni culpabiliter in iudicium adducentur / Si forte
quis dicat hoc debet intelligi quod adducentur tamquam non ad penam dampnacionis sed ad manifestacionem quod ipsi propria pro dampnatis malicia non
suorum custodum negligencia / et nisi quis intelligat verbum Origenis ut angeli
dicantur ibi prelati et per hunc modum verbum Origenis quod superius positum est potest intelligi
ut per ipsum ut angeli pacis dicantur ibi boni prelati / Sic tamen quis intelligit de angelis
bonis secundum veritatem fletus non indicat veritatem doloris / sed aliquam conformitatem
notat in signo et effectu contrarii. et potest aliud intelligi de angelis pro aliis
post pacis sicut dicitur deus tactus fuisse dolore cordis intrinsecus Genesis vi.
Ad secundum dicendum quod ipsa maioritas est impedita ubi alterum in eternum periturum sine eo
modo nunc sicut et illa que apposita nata sunt sine se esse / et quia angeli boni
est susceptibiles gaudii sed non tristicie / ideo gaudent per salute electorum et
tristantur de dampnacione. Ad tercium dicendum quod tunc desiderium frustratur quod quis ap-
petit in omnem eventum sine absolute, et id non evenit quod non appetit pro
condicione / et illa condicio non stat, pro illud quod appetit non evenit / propter hoc
non dicitur desiderium frustrari et potest esse in proposito / quia angelus appetit eum quem
custodit beatificari si ipse voluerit fideliter adherere Christo. et hoc nunquam
fallit quin eveniat / et quia ille qui dampnatur recedit ab isto tali condicione / ideo in
desiderio angeli nullam potest frustracionem dicere ad id provenit quod plus angelus
appetebat. Ad quartum dicendum quod verum est quod consistit premium accidentale / non tamen sic quod pro-
pter defectum salutis incurrat angelus detrimentum ut dampnum ex re ad ha-
bitam / per autem ex re habenda hoc solum est quod cum impedimento alicuius
magis indigencia et imperfeccio in eo qui impeditur / hec autem non potest esse
in proposito / quia quod ille qui custoditur dampnatur nichil habet minus tamen angelus eius

Ad primum quod obicitur quod dampnati requiruntur de manu custodum quia verum est quod pereunt etc.

Ad secundum quod obicitur quod tristantur de apposito etc. quod si ita magnitudo etc.

Ad tercium quod obicitur quod frustrantur desiderio, frustrari dicitur etc.

Ad quartum quod obicitur quod de morte salvacione est et alterum premium dicitur perire est etc.

suum premium salutis et quantum ad gaudium quod habet in deo et quantum ad gaudium quod habet in se ipso puta de bono processu / gaudebit enim de bonis operibus que fecit ille et que custodit / et quantum ad coronam ad gaudium quod habet in alio / sicut eum unus cadens alter coronam suam accepit / sicut fuit corporaliter in suo loco et per ruinam angelica non reparatur ex illo que custodit reparabitur corporalis / et similiter in ea per alium ut de eo gaudeat patiatur detrimentum et ex tali spes fortasse dicebat virgo virgo ipsum esse culpandum / nullum tamen incurrit detrimentum ¶ Ad quartum dicendum quod non est simile / quia sicut non est reperire malum omnino impermixtum bono / ita tamen reperire bonum omnino impermixtum malo / per cuius bonum angelorum aliquo admittit gaudium vel lex impermixta / sed persona beatissimo ullum patitur secundum mentem ut gemitum ¶ Ex predictis patet illa duo que contra arguuntur de voluntate et premio angelorum custodientium malos / volunt enim malos quos noverunt esse perditos voluntate absoluta dampnari / quando autem in se nollent perire et eos non custodiunt in viis / et similiter perdat sicut fructum laboris ad illa et eo non custodiunt in viis / ut similiter perdat sicut fructum laboris in hoc quod producerent eos ad salutem tamen sicut statuit sicut fructum sui laboris in hoc quod retrahunt ne incurrat maiorem dampnationem ¶ Quadruplex enim convenit praecipue effectus custodie assignari circa malos ¶ Unus est ut perficiat malum in genere ¶ Secundus ut non cadat in malum culpe ¶ Tertius est ut cadat et postmodum resurgat ¶ Quartus est ne totaliter et aeternaliter in malum cadat quousque ut ad quantum ad usque in eum mortat. possibiliter tamen aliquo dici quod premio est angelus consolatio quoniam eorum quos custodiunt salvari debeat et dampnari hoc tamen non est contra eos quos custodiunt salvari debeat et dampnari ¶ Ad primum non dicendum quod sicut duplex est finis artificialis unus scilicet alter in alio sicut patet in rethore cuius finis est loqui ornate et hic est finis in se alter aliter persuadere et hic est finis in alio / sicut etiam duplex est premium angeli accidentale unum quod gaudet de bonis operibus que fecit / aliud quod gaudet de premio tertio cuius que custodit et quemadmodum artifex per hoc fit finis premiter cuius premium reat 2º in conclusione perfecte dicitur licet methodum sive quod attingere non dimiserit ut dimisit / sicut angelus qui fideliter custodit eum quem ut dimisit / sicut angelus qui fideliter custodit eum quem culpa dampnatur perficit licet meritum et premium dum de bonis suis operibus gaudet gaudium autem id quod est de multiplicatione bonorum operum non est premium essentiale quod non fit de premio bono / sed accidentale / ut tamen est aureola quod non est nisi accidentale est aureola / sed id solum quod habet per excellentiam etc.

Ad quartum dicendum quod angeli de malis gaudent de dampnatione eorum dicendum

Quod custodia angelorum et quorum effectus

Duplex est finis

Duplex est premium angeli

In pte ista sut dubitacoes circa lit / et po queit de hoc qd dt Ier
q una quaeq aia ab ortu natitatis habeat angelum delegatum / vr
esse falsum / quia cum aia puuli in ortu sue natitatis no possit me-
ri nec demereri ut sit capax discipline / vr q frustra anglus sic ex-
cuperet eam illud pro illo tpe / sicut si aliqs doctor vellet erudire puerulum va-
giete / Resp si tu dicas q angls custodit no erudiendo qntum ad spm
sed defendendo qntum ad corpus / tunc vr q eadem ratione puer no natus
et natus qntum ad corpus qd debeat custodiri ante natitatis ortum / Respondeo dicendum
q sic dt Ieroi auctoritas intelligenda e qd ad custodiam hominis angls deputatur
ab ortu natitatis et no sic intelligit de natitate corporis sed de nativita-
te in utero / et tunc eam no ante deputat angelica custodia cum eam q nasci-
tur e deputari / quia illa custodia principalr respicit spm quam corpus
et ideo no dz specialem angelum ad sui custodiam habere antequam spus
infundatur no dz cum differre / quia potius defendere pt et adiuvare / magis
tamen in tpa divisionis / quod et in utero puuli potest interimi et dam-
nari / quod e quo contereretur ante adultam etatem pt a baptismo impe-
diri quod e in adulta etate ad dampna pt peccata protrahi / Contra hoc
quia in hiis tercium prioribus dz plurimum angelica custodia deputari ut per eam
ab hiis malis possit eripi et ab adversario defendi et hunc effectus
satis sit plane qui fit per liberacionem a malo. Vr aut parvulis quantum divi-
citer ipse ratione actualem effectum habeat qntum ad habitudinem
et directum in hoc assignare e difficile / sed negandum no e tutum / Item
queritur de hoc qd dicit / operatur omnes angelos in agnicione divinorum myste-
riorum a processu temporis profecisse / hoc enim vr esse contra Gregorium qui dicit in dia-
logo quid e quod non videant qui videntem omnia vident / sed ergo videt quod
a principio temporis exemplar divinum / vr q in nullius cognicione defecerunt
si tu dicas q intelligit de omnibus que sunt de necessitate salutis sic dt magister
in littera / Contra hoc quia unum solum est hoc qd e de essencia salutis / ergo no
debet dicere racione illius q eam pertinet ad beatitudo essencialis / Item si eam
exemplar divinum e eorum omnium et quia cognoscit racione rei cognoscit ipsam re
vr q angeli omnes res creatas cognoscunt quam in unum cognoscit / et si per
fecerit in processu temporis ergo vr q cotidie cognicio sibi crescat tam tristium
omnium temporalium / et ita no videtur esse beatus / Respondeo dicendum q cognicio in angelis

que est a natura / secundo est a gratia / cognitio vero que est a natura duplex est quedam vero est a natura quia naturaliter insita ut cognitio eorum que sunt de prima mundi constitutione et quantum ad hanc angeli non proficiunt nec deficiunt quia quantum ad hanc habuerunt species omnium / alia cognitio a natura dicitur cognitio que dicitur est per naturalem potentiam nature per ... nata nature acquisita et quantum ad hanc profecerunt angeli secundum processum temporis per multiplicem experientiam et questionem propter hoc quod de novo fiunt / similiter cognitio a gratia duplex est / quedam a gratia fixa / quedam a gratia in fluente / primo est in mentibus comprehensoribus post ... quod virtutes influentes que fixe sunt vita / ad influentes que fixa / primo intelligendum est et in spiritualibus mentibus nunc specialiter angelice gratia fixa dicitur et est gratia confirmationis / cognitio procedens ab hac gratia est ipso eterno lucis / in qua non proficiunt angeli nec deficiunt / cognitio vero que est a gratia influente est cognitio revelationis / hoc in vocatur influentis / quia non semper revelat deus misteria secundum loco et tempore et secundum hanc intelligit magister angelos profecisse ...

quia apparens videret verbum / secundum quod revelatio alicui fit dicitur est a verbo / illud ergo quod obicitur quod non proficiunt quia vident eum videndo verbum / dicendum quod illud ... est non sunt per ... secundum ... et ... quod cognitio illa ubi a deo possunt angeli / primo ... habuerunt cognitionem omnium rerum ... illud quod obicitur quod videt omnium rerum / dicendum quod ... speculum eternum est speculum voluntarium id est voluntarie ducens / ... quibus in eo apparentia at non in eo videntur nisi quantum ipsum vult revelare / dicendum ... quod obicitur de ... at ... temporis / dicendum quod et si cognitio ... temporis ... rationem inchoationis et ... et an ... hec ratio nichil impedit ... eorum dicendum ... ad hoc quod deus specialiter ... eorum ...

Explicit. Et hec de angelis dicta sufficiant. Sequitur dis. xii

Hec de angelica conditione ... / Supra magister egit de conditione nature spiritualis in hac parte secunda agit de conditione corporalis et ... corporalis ... duo sunt prima videlicet materiale et formale / et in parte ista dividitur ... prima agit de productione ... corporalis quantum ad primum materiale et hec productio dicitur creatio / in secunda agit de productione ... quantum ad primum formale et hec productio ... distinctione ... dis. xiiii / prima autem dividitur ... sunt ... prima ... quantum ... corporalium productionem / ... in qua intendit agere de ... corporalium productione ... dicunt ... opiniones ... illa ... in prima ... dicit / in secunda ... illam opinionem ... quirit ibi / de qua ... tractat ... prima ... corporalium ... in secunda ... opiniones ... productionem ... corporalium ... dicit et ... ibi / quidam vero sanctorum etc. / in tertia alterum ... opinionibus dicit et ... Ibi attende quod ... secundum hanc ... traditionem etc. / in ... et ultima quoddam dubium determinat ... Hugo autem etc. / ... secunda ... primo ... in qua ... opinionem plus ... primo ... In prima determinat quomodo fuit in formis / in secunda determinat ubi fuit locum ... quod ... etc. / In tertia vero ... determinat ... et in quod ... ut ... dispositione etc. / ... et ultimo autem ... determinat ... etc. / a distinctione huius partis secundum duo que magister determinat ...

a distinctione huius partis

preces finis et dubius ab illo sic rem quamuis non sit eius actu completiva sit ideo non sit causatio est medium inter causatore et causatum sicut generatio inter generatum et generante. ideo 2 quod comparationem ad non esse dicit medium et non dicitur secundum pro essentiam. Sed 2 rationem plur(a) ecce compositionem ad causatore. Triplex enim est relatio. Quaedam fundatur super effectiuitatem alterius sicut alius dixi plures quam albi. quaedam fundatur super dependentiam essentialem sicut compositio intra ad formam. quaedam super originem ualez. sed relatio addit ad pro essentiam sed relatio non ad nisi prae esse. sicut patet in diuinis. media relatio dicta est ad quod est quidam modo et quidam modo aliud. Creatio autem dicit relationem 2 medium modo quod ipsa causatum esse et tolli a causatore depetit et ideo concedendum quod creatio non est aliud 2 rem a causatum ut medium inter ipsam et deum 2 essentiam. Sed 2 rationem et habitudinem. Unde est sicut inter causati quod esse non duratione. pluribus tunc est eius creatio acto eius causante quod creatio passio eius causatum. quod ubi non est diuersum nisi 2 medio modo accipiendo. hic autem est diuersum rationis et est habitudinis quod non facit diuersitate pro essentia. quod habitudo illa est tertia. Similiter videtur est de uni tate bonitate veritate essentiali

Ad intelligendum hunc aptiorem 2 duo quod magister determinat de informi materia corpa liud circa duo mouet hic dubitationes. primo circa materiae informitate. 2o circa materiae quantitate. Circa primum quaeruntur duo circa. primo utrum materia corporalium creata sit in omnimoda passibilitate. 2o utrum creata sit in perfecta actualitate. 3o utrum creata sit sub alia forma diuersitate

Contra primum sic procedit uidetur quod materia sit in omnimoda possibilitate in ita quod nullam habebat formam. primo per augustinum in libro de symbolo qui ait sic primo omnium formarum capacitas facta est ut ordinatio deinde innumerabilia formare quae formata sunt. Sed videtur quod materia 2 quod postquam condita sunt fuit sola formarum capacitas et nulla forma. Iste augustinus in 12 confessionum nonne tu domine docuisti me. quod prius quam istam informem materiam formares atque distingueres non erat aliquid non color non figura non corpus non spiritus. tamen non omnino nihil erat informitas sed nulla specie. et post eodem 12 ipse nihil erat quod adhuc omnino informe erat. ratione erat quod formari poterat. ex quibus duobus colligitur quod possit quod materia corporum sub omnimoda informitate et passibilitate producta sunt. Item quod id sit possibile in 2 possibile est prius esse sine posteriori. Sed materia prior est omni forma. ergo possibile sunt eam esse absque omni forma. Item ad idem quod due 2 generis duplex potentia actiua et passiua ut potentia agentis et potentia materiae. Sed possibile est primum agentem per creationem effectum et nunc et duratione. ergo possibile est quod possibilitas ut capacitas materiae nunc et duratione praecessit omni formae. Item quod illud sit 4o. mundus uero sic priud

3a est relatio

Istud exemplar additi dein post dist

+

po

2o

3o

4o

vnum corpus in vniuerso quod est constitutum ex pluribus naturis et altera illarum est
prima in vniuerso. Similiter contingit ipse in vniuerso et reliqua adhuc per vniuersitas potest
ta. Sed res intrant per materiam compositum et formam. et est in vniuerso prima forma
in qua non est de possibilitate materie ut potest dici. Ergo est recipere primam materiam
qua non est de actualitate forme. Sed hec non fuit nisi in mundi creatione. Ergo
primam productam potest sine omni forma ¶ Item deus est agens ordinatissimus. Ergo ab omni
in potentia non procedit per medium. Sed medium inter omnino non ens et ens actu est
in potentia. Ergo primum quod deus in productione rerum produxit de non ente fuit ens in
potentia quod produceat aliquam formam ¶ Ad oppositum est Augustinus in libro de Genesi ad litteram
Credo illam primam materiam non esse dictam informem formam quia ultima omnium formarum
habuit quia non ad tale corporeum existere potest et hoc est magister in libro
¶ Item Boetius omne esse est a forma. Sed omne quod creatum fuit creaturis est. Ergo
est forma ut habuit forma. Sed materia sic creata fuit ut fuit forma ut habuit formam
ma in sue eductionis principio. Sed non fuit forma. Ergo etc. ¶ Item possibilitas in principio materie
reparari a metaphysica. Sed per materiam tamen preexistit omni forme possibilitas
Ergo non fuit creata in carentia omnis forme ¶ Item unitas veritas bonitas
modus species et ordo fuit in rebus conditio primo in formalibus. Sed in principio ad
ut produci in quo non potest vestigium creatoris. Ergo in principio est quod ad eductionem
omni forma ¶ Item per materiam illa caret omni forma. Ergo et omni actu
potentiam ut locari ut esse in motu ut in quiete. Sed ut tale est
potest existere. Ergo materia non potuit in sua conditione omni forma carere ¶ Item
nomen quod est de ea a forma. Ergo esse eius dependet ab a forma. Propter quod
pari adeo quod essentiari potest in genere simpliciter est materia potest omnis forma
¶ Respondeo dicendum quod intelligendum est notandum quod dupliciter est loqui de materia
consistit in natura. Uno modo quod comparata ab alia. Secundo modo quod comparata ab alia potest
comparari in formis prout per formationem forme distincte. Sed quod formatio
forme et datur Augustinus in pluribus locis essentia materie intelligendo materiam
essentiam in formis per possibilitatem ordinatam et dicit potest comparata
maior capacitatis sua possibilitas est plus quam forma. ¶ Item locus
secundum quod habet esse in natura et nunquam est potest locum et tempus prout
tum et hec non non solum modo non convenit immo est impossibile
informe existere per formationem omnis forme et hec est quod dicit magister
Ergo dicendum pro victore et omnibus in hac tractatibus consequenter quod illa materia
primo producta est per creationem non fuit in omnimoda possibilitate
ta omnis forme ¶ Unde concedendum est rationes adhuc prout inducte ¶ Ad illa

ad rationes

qd obicitur quod primo fiendo est omnis capacitas. et similiter de eo quod dicitur de [illegible] | Ad quod augustinus loquitur de prioritate nature non de prioritate durationis. | 2o quia cum ordine naturae prius est materia omnimodo in potentia quam potest esse aliqua forma, et ita eciam de informitate quam aliquis formata, et formatorum habet aliunde | Sed informitate et possibilitate habet a propria natura. non tamen potest esse prior duratione. unde quam cum informitas est in priori parte sequitur formam ut possibilitas in priori actum. ¶ Ad id quod obicitur quod prius potest esse sine posteriori. dico quod id non habet veritatem quod prius a posteriori dependet, et quia ad ipsum necessariam habet ordinationem. et etiam quod de prius in una consideratione posterius est in altera | contra hec ipsis de causis fallit predicatio in proposito, materia cum a forma dependet et ad ipsam habet necessariam ordinationem et communis potest prior productione sine generatione posterior tamen est completione ¶ Ad id quod obicitur de potentia agentis et materie. dico quod non est simile quia potentia agentis non potest dependere et complectitur per effectum, sed potentia materie dependet et complectitur per actum. Ad id quod obicitur quod est prius formam propter [illegible] et magis dico quod illa non habet veritatem sed potius conmutatam. primum est ex assumptione, quia forma prima et ordinata facit ~~appositorum et~~ apposita nunquam sine materia respectu eorum dicitur deus est pure forma, et ideo non formare quia non dicitur forma prius ut est per se materie sed forma ubi essentia quae habet esse in eodem actualitate et complexione, et ideo non potest pervenire ad alterius compositionem ¶ Ad id quod obicitur de ordine in productione. dico quod ad hoc quod sit naturalis ordo in productione, non oportet quod quicumque habet ordinem naturae habeat ordinem durationis successive. quia hoc cum in mobilibus sit instantie, | et ideo communis eius in potentia simpliciter [illegible] non est ens et ens actu potest medium, | non oportet quod duratione precedat unum et illud precedat alterum

| ita potest in perfecta actualitate. et quod

Secundo queritur utrum materia illa productione | potest [illegible] pro proposito [Gen. 2] iste sunt generationes celi et terre in die qua creavit deus celum et terram et omne virgultum agri etc. Ergo in una die producta sunt quae prius dixit produceretur in sex diebus distincta ¶ Item Ecclesiasticus qui vivit in eternum creavit omnia simul, et omnia simul sunt creata. Ergo corporalia et spiritualia et omnia corporalia et [illegible] ¶ Item Job xl° ecce behemoth quem feci tecum. sed behemoth est angelus primo factus, factus est cum aliis. ergo omnia simul facta sunt. hiis auctoritatibus arguunt augustinus pro sua opinione [illegible] parte ¶ Item habet ipsum audire ab agente perfecte potentie debet opinio esse [illegible] quod magis est manifestativum prime potentie. sed maioris potentie est posse simul omnia producere quam successive | ergo magis est declarativa divine potentie productio materie in perfecta actualitate formarum simul et semel ei collata quam postmodum quod illa successive educta | si ergo deus operatur ea quae eius potentiam magis decent etc. ¶ Item perfecte sapientis est ordinare. ergo si [illegible] [illegible]

2o
3o
4o

4[illegible] posuit magister primam [illegible] ab eterno fuisse per formam sua forma

ordinatam videlicet quod deus ut produxerit cum confusione cum sit perfecte sapiens. produxit
et sub ordine secundum ordo presupponit distinctionem rerum ¶ Item perfectio effectus attestatur perfecte
bonitati et efficacie. si ergo deus est bonitatis perfectissime. videtur quod statim non produxit
magis debuit eam formis plene perfectam, cum ipse hoc posset et nullus hoc impedi-
ret ¶ Si tu dicas quod hoc non concludit quod statim debuit perficere secundum rationabiliter
et potuit et debuit differre ¶ Contra quia hoc quod vult et ars operatur quam-
cunque potest et de excellentia virtutis et bonitatis est quod effectum suum compleat et
locet. si ergo sit tam magna quod ars est imitatrix divine artis et virtutis videtur quod deus
statim complere potuit quod ulla mora temporis ut dicatis distulerit ¶ Sed quod
perfectio. de ea ubi dicitur quod per sex dierum spacium complevit deus opera et
multiplicaverat. quod videtur quod non statim materia sit in ipsa actualitate producta secundum
tres sex partes primas. sed est maior est longa sex partes autem quod omnes quam
nisi perspicacitas ut dicit dux magistri status et sunt sine quod omni perspicaci-
tatem ¶ Si tu dicas quod rudibus loquebatur legis lator nec potuit sunt dicere
quod sunt potuit deus facere. nec est contra responsionem videtur perfectus qui per
ditatem auditoris non debet ei dare occasionem deceptionis. in super autem
legi non credat quod ipsi verba eius ad litteram intelligerent. sicut docuit eis
non possent decipi et errare ¶ Item communis non sunt potuit omnia dicere
per alia comprehendere, tamen potuit sunt comprehendere sit omnia facta esse ¶ Item Aug.
super Io. omnia simul ... creavit sit optitit ... non sit apparuit ...
forme. ergo non videtur quod sit producta per suas formas ¶ Ad hoc sunt auctoritates per-
quamplures et doctorum ut Ambrosii, Jeronimi, Gregorii, Basilii, Dyonisii, Damasceni et aliorum
plurium tam grecorum quam latinorum ¶ Item per rationem videtur hoc ipsum quod quamvis deus posset
homines statim in ... collocare, et ... in ... in qua ...
potest in ... facere, maluit tamen ordine ... non solum in ... secundum ...
... quod efficaciam potest manifestare cum sapientia ergo sit ... quod ...
potentia non tamen modo ... ordine ... ad ... esse secundum ...
producere pure facere ergo non videtur quod ... sunt producta secundum successive ¶ Item ...
potentia non tamen manifestatur ... forme secundum ... et amplius manifestatur ...
... materia autem ... maiore capacitate magis declarat ...
potentiam. secundum tanto maior est capacitas in materia quanto maior est et ... ferti-
... ergo ad manifestationem divine potentie debuit materia produci capacem ...
videtur quod deus debuit eam producere in tanta in ... quanta materia posset
aliquando subsistere non ergo sub perfecta forma distinctione ¶ Item ...

simul esse. Secundo in parabole est sic intelligere quod deus simul omnia produxerit et tamen ea
produxerit per sex dies. Contra secundo 2am propositionem que ponit omnia sic esse producta per senarium
illum dierum intelligendo spiritualium et ita lucem spiritualem et noctem spiritualem. Secundo si hec
omnia sic producta sunt tunc ipso creati diuisa est lux a tenebris i. boni angeli a malis
ergo non fuit mora inter creationem et lapsum quod est contra [illegible] improbatum et ostensum
fuit esse [illegible]. ¶ Item cum sacra scriptura ordinat opera per sex dies, aut ordi- (6to)
nat quantum ad ordinem durationis, aut quantum ad ordinem nature, aut ad ordinem dignita-
tis. Si quantum ad ordinem dignitatis, ergo videtur quod sit dignissima creatura que debuit esse
producta ultimo post omnes dies. Si quantum ad ordinem nature, ergo produci potuit et lux ante pro-
ductionem plantarum et herbe. Restat ergo hec esse dierum quantum ad ordinem temporis sive
durationis. ¶ Ideo ad quorum intelligentiam est notandum quod circa hec questio duplex
fuit sanctorum opinio. Secunda enim fuit in hac questione magis secuti sunt viam
theologicam [illegible] rationem ad ea que sunt fidei. Secunda vero inter quos Augustinus
fuit aliquanto magis secuti sunt viam physicam quia illa ponit quantum consonat rationi quod
[illegible] et intellectum scripture exponit ad rationes confirmationem et attestationem
[illegible] videatur rationabiliter a summa potentia omnia produci simul et mora
temporum intervallis nullatenus videtur esse utilitatis et necessitatis posuit omnia sic esse pro-
ducta. Prima positionem affirmamus per auctoritatem sacre scripture et opponimus quod vide-
batur [illegible] per dierum distinctionem ostendens quod illi dies non fuerunt dies naturales sed po-
tius spirituales qui omnes simul potuerunt esse. Et hec positio utraque fuit rationabilis
et aliqualiter subtilis. Verumtamen quod ad hanc positionem videtur intellectus scripture distra-
hi [illegible] et magis [illegible] intellectum [illegible] et ratione [illegible] scripture [illegible]
[illegible] quod ipsarum aliquo distinctionem. ¶ Ideo quidam alii doctores qui processerunt Augustinum et quidam (2a po)
[illegible] sicut intellexerunt et posuerunt secundum textum et literam sacre scripture [illegible]
[illegible] non posuerunt omnia corporalia simul esse creata in materia sed non sunt sed per se-
narium dierum esse distincta in forma. Hec positio et sententia videtur consonat [illegible]
[illegible] non rationabile scripture [illegible]. Unde cum ratio non percipiat huius positionis
conformitatem sicut quod creationi [illegible] intra, percipit tamen sicut sublimia fidei cap-
tivando. Est enim huius successive formationis et distinctionis ratio quadruplex. Scilicet literalis
et moralis allegorica et anagogica. Literalis in hac quod deus non tamen intendit facere (literalis ratio)
quod potuit [illegible] creature quod [illegible]. Unde cum posset dare beatitudinem
absque meritis, voluit tamen quod mereantur, sic cum posset creare perfectionem magis voluit
tamen ipsam sub quadam informitate et imperfectione facere ut conspicua imperfectione [illegible]
ad deum clamarent ut ipsam perficeret. Et hoc idem voluit per senarium dierum.

differre ut in p[er]fectione mundi fuerit ostendendum p[er]fecto omnino. ·2m cum au[tem] in fine creatio[n]is
naturam est mundus p[er]fectus q[uia] constat ex omnibus suis p[ar]tibus aliquibus, ita q[uod] ut dicit
perfecit, p[er]fectus aut[em] aliquis dicitur q[uando] suppletis aliquibus reddit[ur] totum ¶ Racio moralis
est ut in hoc erudiamur q[uia] sicut natura corporea p[ri]us p[ri]ma[m] inform[em] constituit
aut formam, eodem modo bonitas eius conformitati fuerunt form[a]m. sic ana[loga] formali
sic p[er]ficiatur nisi deus gratiam suam infundat, ita q[uod] mundus attestatur[?] p[er]seve-
rantia q[uod] c[um] tempore inducit p[er] omnia tempora vite sue ut p[er] quod d[icitu]r homi[nis]
et non p[er]venire ad p[er]fectionem nisi usque ad consumacionem sive finalis p[er] quam ulta[?] p[er]
sistere[?] et ideo dicit[ur] septimum non habet plus assignacionem vespere in scriptura ¶ Allego-
rica ubi ratio est q[uia] sicut conspicere augustinus ostendit in illa forma indigestione quod d[icitu]r
est p[er] generacionem totam speciem deinceps inde p[er]ficit. 2m scriptura p[ro]ficiens
ut s[e]c[un]d[u]m dies sex etati respondeat. ·2us 2e sicut dicitur, 2m quod planc[e]
adaptat augustinus sup[er] gen[esim] ad lit[teram] quod hic locum non repete ¶ Ro aut[em] ana-
gogica est ut in illa dierum distinctione intelligatur p[er]fecto cognicio, tam gloria[?] ut
beatifica. 2m quod plane ostendit augustinus sup[er] gen[esim] ad lit[teram]. q. p[er] totum quod non
ad lit[teram]. q[uia] contemplatio eorum istam quam alii reputabant anagogicam dixit l[ite]r[a] latine[?]
intellexisse ad litteram, ut tempibus[?] apparendo, ubi d[icitu]r / si p[ro]testatur ipse non ma-
gis[?] p[er] omnibus precedere. et sic patet q[uod] occurrunt in tercione[?] unde magis valebat
p[ro] intellectu quo scriptura clarior quamquam scriptura non possit a minus p[er]fectus[?] de in-
tellectu ad scripture veritate recurdat. sic ipse dicit
¶ Nec ip[s]e hoc ab initio p[ro]ferens imbutus a fidei veritate recordans[?] sic ipse dicit
erat recordatus magis[?] in quam intellexit principalem expone[n]dam que habu-
erat legislator, et magis intendit ostendere quid factum sit, ut ipse tunc potuit
quantum quid factum sit et in eius confessione ostendit quod una et eadem scriptura multis[?]
potest intelligi, et in omnibus sensibus vero q[uia] sunt ulterius p[ro]prius / spiritus latuit per inspiracio[nem]
scriptura condita fuit et in hoc manifeste ostendit quod aliquis non q[uod] dicat / hanc in
scriptura[?] ... ¶ Ad id etiam quod p[ri]mo obicitur de tempore[?] ...
... p[er]spicuo ad obiecta in contrarium respondendum est ¶ Ad id ...
... ad id quod dicitur est per recapitulacionem et ipse tamen dicit ubi consumacio ut tenet
p[er] diversos dies ut teneatur ... ut reddantur singulis ...
... tulacio ¶ Ad id quod obicitur de ... quod vult i[n] celum[?] ...
facit vi[?] ... et facit. ... vocat productionem quod ...
... distinctionem et hoc ... .20 ubi d[icitu]r ...
... ¶ ... quod ... ut fac[it]. ... ¶ Minus ... ad hoc ...
fuit producta ... et ideo ... non fuit ...
¶ Ad id quod obicitur de Job. ... apparuit ... dicit ubi non simul ...
tempus. s[ecundu]m similitudinem ... q. d. ...

in omnibus capacitate ¶ Ad id quod obicitur quod maioris potentie est declarari in
producendo intra simul. dicendum quod deus potentia sua magis intendebat manifestare in pro-
ductione de non esse in esse quam per quemodum in formatione ubi cum magis manifes-
tat sapientiam et bonitatem et ut sigillatim et distincte et appropriate in productione
effectuum manifestaretur. propterea potentie sapientie et bonitatis placuit divino ar-
tifici primitus opus creationis, per quemodum subiungere opus distinctionis. postremo
vero opus ornatus et decorationis ¶ Et in primo manifestatur potentia, in secundo sapientia
in tertio vero bonitas perfecta. licet omnia in qualibet horum manifestari possunt, et ita
bene manifestata sunt per quem consumatum esse dicitur illa tria. sicut si in principio statim
mundus fuisset producta et distincta et ornata ¶ Et per hoc patet duo sequentia
que precedunt scilicet via vel lux de bonitate sapientie perfectione ¶ Ille cum omnibus non
concludunt nisi quod deus magis in informitate non debuit relinquere quod hoc erat
honorabilius et perfectius. sed deus fecit in forma ut formandum et imperfectum ut perfectum
ostendit perfectum et ordinem a se, non dei ¶ Et si tu obicias quod ad perfectionem omnium
omnium horum spectat velocitas effectuum perfectionis et ordinationis et distinctionis. dicendum quod
illud verum est ubi agens agit secundum totum suum posse ¶ Ubi non condescendit
possibilitati et informitati et utilitati aliene non secundum veritatem et sic est
in proposito. sicut cum deus sacram scripturam nobis tradidit et rudi modo et in
aperto ut quilibet possit capere et intelligere, cum tamen in Christo sunt omnes thesauri
sapientie et scientie, sic etiam in formatione quantum decebat condescendit modo nostro
et est erudiendi rationales creature, et quod per illa dilatione hic erudiebatur
sicut vere dicitur ¶ Non placuit divine potentie bonitati et sapientie res has formas sub duorum
successione distinguere, cum tamen possit eas subito magis distinguere et ornare

¶ Tertio queritur utrum illa materia confusa creata sit sub aqua formarum diversitate
et sic est videtur per textum ¶ In principio creavit deus celum et terram ¶ Sed videtur quod in principio prima
duo habuit formam celeste et formam elementare ¶ Si tu dicas quod celum
stat ibi pro illo empireo et non terra prima confusa ¶ Obicitur per textum sequentem
congregentur aque in locum unum ut appareat arida. ergo videtur quod tertio die terra solida non
manifestata sunt non producta. ergo in ipso chaos videbantur iam esse elementa
¶ Item Hugo de sancto victore nomen terre hic terre elementum significativum puto
in quo ibi est elementum pari ratione et alia elementa ¶ Si tu dicas quod ibi vocat
elementum terre non quod iam erat. sed quod futurum erat ¶ Obicitur per illud quod ostenditur esse
et quod terram hoc elementum medio et imo loco sub pedes celestis in confusi-
one permixtis ¶ Et ergo permixtis non confusis est sed diversorum. videtur quod ubi iam erat
diverse forme elementares ¶ Item ratione hoc videtur sine forma confusa non sit   3

2

fuit forme elementares sicut patet quod ultra illas non est resolutio nisi ad materiam primam
15o quia materia illa aliquam formam habuerat corporalem ut quod habuit formam elemen-
ti. sed omnes forme elementares sunt eque priores. ergo videtur quod habuit omnes ¶ Item quarta
est 2a propositionum supra quod lux illa faciebat noctem et diem. sed diem non poterat
facere nisi esset corpus ~~opacum quod umbram efficeret~~ transparens et illuminabile noc-
tem non poterat facere nisi esset corpus opacum quod umbram efficeret videtur quod
prima materia conditione materia in quadam sui parte fuit transparens et in quadam opaca
et ita quod in parte habuit formas diversas ¶ Item 8 videtur in genere quod non fuit idem corpus
sed 6o quia materia illa erat quid corporeum. erat ergo corpus aut corpus. sed non erat corpus simplex
quod nec celeste nec elementare 6o permixtum. ergo habebat in se diversitatem
formarum ¶ Item materia illa cum esset imperfecta habebat aliquem appetitum. aut ergo ad
unam formam aut ad plures. si ad unam ergo videtur cum deus compleverit appetitum eius
quod debuit dare unam solam formam corporalem. si ad plures. sed cum multifari-
tas appetituum veniat a multifaritate dispositionum et multifaritas dis-
positionum a multifaritate formarum. ergo videtur quod illa materia condita fuit sub formarum
diversitate ¶ 83 q Gene. i. terra autem erat inanis et vacua. sed per terram
forte formarum diversitatem non est inanis et vacua. Item alia translatio terra
erat invisibilis et incomposita. sed si esset ibi forma celestis et elementaris esset illa materia
aliquo visibilis et composita ¶ Item si erat ibi forme plures. aut ergo erat permixte
aut distincte. si distincte ergo non erat materia illa in formis sed permixte. sed videtur
quod habet formam mixtionis. et ita non erat in formis. immo magis for-
mata. quam si habet solam formam elementarem ¶ Item mixta sunt forma-
mixtum. ergo si ibi erat forme permixte prius necessario fuit sub elementis quam illa
materia prima est condita. ergo videtur ordo propositus. cum dicit quod materia illa for-
ma prima est condita. ergo videtur ordo propositus. quod elementa in partibus duobus ¶ Item si permixte erat ibi forme. sed materia
magis appropinquabat mixto perfecta mixtione quam appropinquet elementum. ergo
magis approximabit ad opus quinte diei et sexte. sed elementorum dispositio
ergo videtur quod non debuit productio illius materie deputari in prima commemoratione. Item
si erat ibi formarum diversitas ergo videtur quod esset ibi actio et passio et ita gene-
ratio et corruptio et alteratio et ita non esset dicta materia in formis cum in isto
statu essent oppones quod appetunt formis distincte ¶ Resolutio Ad predictorum intelli-
gentiam est notandum quod in formitate illius materie circa illas duplex modus intelligendi
diversi ¶ Quidam namque voluerunt dicere quod materia illa dicitur chaos propter
multitudinem et generationem quam erat in partibus materie ita quod ille partes non disposite

bat ad videre quod loca determinata. nec ita proportionabiliter videre ingrediatur
ut operibus resultaret ad invicem completum, et ideo erat ibi quasi permixtio non propor-
tionis sed confusio, et sic non erat ibi proportionata mixtio. Ita nec erat ibi re-
gularis actio, immo contraria pugne confuso. Ita ut calida pugnarent frigidis
et humida siccis, et ideo possibilis materia illa chaos appellatur. Sed iste modus po-
nendi poeticus est potius quam physicus quia magis per imaginationes fictionis quam ratione, et
secundum istam positionem ponantur elementa illa materia prius producta naturaliter. Procedit quod
nec rationi consonat nec sacre scripture. Et ideo est alius modus dicendi rationabilior
quod materia illa producta est sub aliqua forma. Sed illa non erat forma completa, ut daret materie
esse completum, et ideo non sic formabat, quin adhuc materia diceretur informis. nec
appetitum materie adeo finiebat quin materia adhuc alias formas appeteret, et ideo
disposita erat ad formas ulteriores non completa perfectio. et quia ad multas formas
materia informis appetitum et inclinationem habebat. Ideo quamvis illa forma
non haberet in se varias diversitates, tamen materia diversis suis partibus quandam diversitatem
imperfectam habebat. non quidem diversis actibus completis sed magis quasi appetitibus ad diversa
Et ideo permixta dicitur et confusa. Sic ponitur in embrione quod actu habet unam formam et
sub quadam massa carnis. Illa tamen est disposita ad diversas membrorum figurationes. Sed
tamen non est omnino simile quia forma illa non erat tante actualitatis sicut est forma embrionis nec
in tanta propinquitate ad eductionem formarum perfectarum sicut forma embrionis ad eductionem
membrorum. Forma enim embrionis est in visibilibus et per virtutem nature ad perfectam complexionem est
producibilis. Illa vero materia sub tali forma imposita erat et in visibilibus et ad formas
perfectiores sola divina virtute et operatione poterat produci, et ideo propter imperfectionem
forme illius materia illa dicitur informis. et propter indeterminatum appetitum ad multas for-
mas confusa dicitur et permixta. Et hec positio satis mihi intelligibilis et probabilis
Et iuxta hanc positionem concedendum est quod materia non fuit creata sub formarum diversi-
tate. sicut rationes ad hoc inducte ostendunt. Ad illud ergo quod obicitur de forma
in genere de textu. dicendum quod ... stat ibi per comparationem. Et per obicitur quod scriptura quod
quod dicit terram apparuisse non formatam esse. dicendum quod per artificem facit apparere
effectum producendo non ostendendo solum. Sic intelligendum est quod deus fecit terram
apparere non solum separando elementa abinvicem. sed etiam producendo. Ita quod produc-
tio fuit cum distinctione, et distinctio cum productione. Ad illud vero quod obicitur quod
Augustinus dicit quod per terram intelligitur elementum terre. dicendum quod per hoc dicit non quia forma terre
quam esset illi materie. sed quia quandam aptitudinem incompletam quam erat illi parti
materie ut perficeretur per modum forme terre per unum modum secundum quem convenit ad appellandum
eius nomine ad quod ordinatur. materia cum illa non poterat nisi quodammodo balbuciendo

[margin:] ... illius ...
[margin:] 2us modus
[margin:] ad rationes

d'pehi q ut dr q primo p'te c'plez s' cu' intellectus i imaginatione defecit. Ad aliud et illud qd' ipe co'tingit d' q imperfectione no' lre e dictu q ibi fuit in appetitus forma' q'uero s' q no' sit erat ibi p'fte formaz distincto. Ad aliud qd' obicit q forme elementa fuit prime i mia cau'li. Dd q prior e d' forma q dat mie esse c'pletum. Forma no' illa q habebat i formis mia no' da bat pli esse c'pletu' et io ta' fore' simplices q' c'portas q esse c'ple tu' tribuit p'redebat ut p're potat. Ad aliud cu' qd' obicit q erat ibi con' operatio et disparitas. Dd q nec erat ibi p'fta oppositas ut p'fta dispari ta erat ibi i diuers' partibus mie q' c'dita ordinauerat potas diuersas for mas p'ducere aliq's diuersas c'p dispo'nis modus q' no' ponebat diuersitate' formaz sic p intelligi q ad cor' i una p'te sit tarn et i alia uigere tu' salua for'e unitate sic i intelligi dz i illa mia q formaz habebat ad multa possibile. Ad aliud qd' obicit q ut est i genere q' no' sit aliqua cu' con' dd q'd uerum e dico q e i genere aliqua cuius c'pletum. S' mia no' sit c'o corporea q esse c'pleta i genere corporez. Sz sic habebat ratione et c' por'tate q no' habebat p'fectam formale actualite' sic p'ducu' e pui' porietate. Ad aliud cu' qd' obicit d' diuersitate appetitum dd q appetit' no' fi' formam c'pletam. S' cu' attendere 2'i appetit' indigentia et aliq' dispo'nis ptumplenda ut fortassis sit tales appetit' qui c'respondet dispo'niz q' neccitas. S' h' no' erat i illa i forma mia. S' 2'i quada' maiore solidi tate et raritate i p'tibus mie erat dispo'nes tamq'ua ad dispo'ne' ali'

Consequ'r q'rit' d' 2° articulo. s. d' p'ma mie q'ntitate et alias circa quod theologi ut pu'r inspectos. Primo q'ptam ad mi'z. 2° q'ptu' ad tp'. Circa p'mum sic p'ceditur. q'ri ntz celestia et terrestria 3° q'ntu' ad lo' Conueniant in mia q'ntum ad esse. Sup' ei q'ptum d' virtute mie ad essentia' et q sit una mie q'ntit' 2'i c'p'prietas noi'ctis ut dc' pu's c'unt de ce. et tra. intellig'r mia oiu' visibilium atque celestium c'pus. g^o p illa una fuit et habuit aliq' formaz ut prius visum e. g^o ut' q p celestia et terrestria corpora mia q'ptu' ad esse fuit p'ducta. Item mia illa q' f'orta fuit corporea ut habebat formaz celeste ut elemta ut quidem aliq' g^o p aliqua habebat formaz habebat formaz ad has q'mez et i diffe rete. g^o vi'r q ad esse forte sit po'ne celestiu' et terrestrium mie q'muez. Item g'tcs fit q'ndz no' 2'i sua essentia. S' 2'i ad esse cu' p'

Articulus 2us

20

actus. Secundo si quamvis respectu contentorum in corporibus superioribus et inferioribus. Ergo materia
una sit materia quantum ad esse in celestibus et terrestribus. ¶ Item super est materia quantitas
composita motibus corporibus tam celestibus quam terrestribus secundum sit secundum substantiam secundum actus. Ergo si
pro ista corporibus non est materia nisi secundum quod est materia eadem quantum ad finis. ¶ Item proprietas
activitas est multo plus respectu motibus corporibus tam superioribus quam inferioribus secundum plus
et minus. Sed proprietatis non [illegible] materie. Sed est forma et esse materie non [illegible]
eadem. Ergo materia quod in omnibus corporibus sunt celestibus secundum terrestribus est ponere materiam unam
[illegible] ¶ Item racio et [illegible] secundum esse ponenda materia una. Ergo patet ratione [illegible]
opacitati et per hoc ergo celi et elementi. ¶ Eadem corruptibilium et incorruptibilium
est ut philosophus non est materia una. Sed corpora superiora sunt incorruptibilia et inferiora corrup-
tibilia ergo etc. ¶ Item quod continet eadem materiam sit materia per ad invicem transmutabilia. Sed
celestia et terrestria non sunt ad invicem transmutabilia ergo etc. ¶ Item materia sub
certa privatione et quod est subiecta privationi differunt secundum esse. Sed celestibus materia non
subiecta privationi, in terrestribus non est subiecta ergo etc. ¶ Item corpus celeste et ele-
mentare materiale, utrumque distinctum forma ac [illegible]. Sed est dispositiva. Per quod [illegible]
[illegible] materie secundum esse [illegible] ad invicem sit dispositiva quod patet quia [illegible]
[illegible] [illegible] desit. Unde [illegible] secundum esse celestium et terrestrium non possit esse materia
una. ¶ Propter hoc quod [illegible] corpora celestia et terrestria sunt ex eadem materia secundum esse
[illegible] sit nullum quod secundum esse [illegible] materia habuit ante productionem. [illegible] secundum esse quod materia ha-
[illegible] productionem. Si secundum esse quod materia habuit ante productionem [illegible] sine dubio una sunt materia
celestium et terrestrium. Quia una sunt [illegible] una forma in completa. ¶ Si
esse quod habuit materia post productionem quod quidem est esse completum sit absque dubio dicitur materia ce-
lestium et terrestrium [illegible] ad esse, tum quia sub una forma est corruptibilis sub alia incorruptibilis
tum quia sub una forma subiecta est privationi sub alia non. Et hoc non solum facit
diversitatem in materia secundum esse [illegible] ad actum. Immo est [illegible] ad potentiam ordinata
[illegible]. ¶ Unde [illegible] diversitas non est in materia secundum quod est formis [illegible] subiecta ma-
[illegible] materia subiecta [illegible] et actu [illegible] habeat aliud et aliud esse actuale. ¶ Tum
[illegible] subiecta est transmutationi et privationi et [illegible] ad utrumque. Ideo [illegible] habe-
[illegible] materiam secundum esse ¶ in celestibus aut corporibus et elementaribus non [illegible] hoc [illegible]. ¶ Et
[illegible] patet obiecta ad utramque partem ¶ [illegible] quod celestia corpora et
[illegible] materia secundum esse esse loquitur de materia [illegible] esse quod habuit ante produc-
tionem. Et [illegible] [illegible] esse per se [illegible] et proprietas ut [illegible]
[illegible] ¶ [illegible] non concludit [illegible] de [illegible] et [illegible] et celes-
[illegible] ¶ Non [illegible] quod [illegible] et [illegible] sunt ad invicem transmutabilia non sunt
celestia et elementaria et [illegible] transmutabilia secundum materiam non secundum [illegible]
¶ [illegible] non ad [illegible] concludunt quod materia secundum esse non est eadem in celestibus

Utrum materia esse eadem [illegible]
[illegible]

or

unitas in materia potest intelligi quadrupliciter

Item quadruplex est materia

et terrestribus per ipsorum productionem per quam distinguendo per singulas | Ulterius [illegible]
et quod in idem redit. quam quadruplex potest intelligi esse unitas in materia, quantum ad
speciem | quantum ad esse incompletum et a completione remotum | sicut in esse incompl[eto]
completioni propinquum | vel 2o [illegible] simpliciter completum | et 2o sic distinguitur materia quadru-
plex quia quaedam est subiecta forme substantiali tantum. quaedam forme substantiali et compositioni prout quantitati | quaedam
forme substantiali et quantitati et contrarietati | quaedam forme substantiali quantitati et contrarietati et [illegible]
prius partibus uniformitati | ¶ primo dicitur esse eadem materia spiritualium et corporalium prout [illegible]
sunt ostensum | ¶ 2o celestium et terrestrium prout corruptibilium vel incorruptib[ilium]
3o corporum elementarium et ad invicem transmutabilium | 4o corporum [illegible]
[illegible] et 2o eadem est materia celestium et terrestrium prout hic rationes ostendunt. 3o [illegible]
non prout concludunt rationes inducte ad oppositum

Secundo queritur de informi materia quantum ad tempus sue productionis et [illegible]
sta fuit in die | Quod ante omnem diem. et quod ante omnem diem videtur per [illegible]
tum Genesis i In principio creavit deus celum et terram. constat autem hoc factum fuisse ante
ducentis lucem sicut ipsa scriptura insinuat. sed cum luce cepit dies. ergo ante omnem
diem fuit producta informis materia ¶ Item dicit 4o super genesim informem materiam [illegible]
ti ante omnem diem ¶ Item Hugo de sancto victore in libro de sacramentis primo momento temporis
in quo creata sunt omnia visibilia et invisibilia materia [illegible] fuit [illegible]
¶ Item in omni [illegible] qualitas temporis debet respondere qualitati rei producte. sed materia
nec est producta [illegible] forme, | ut [illegible] completa distinctione. ergo [illegible]
nec diei competebat nec nocti. ergo ante omnem diem ¶ Sed contra Genesis i [illegible]

Om

[illegible] celi et terre [illegible] fecit deus celum et terram [illegible]
et celum et terram tunc creavit illa primordialis materia [illegible]
¶ Item creator omnium est deus lucis. ergo quod [illegible] facit facit in luce. ergo [illegible]
in luce creavit et ita in die ¶ Item [illegible] deus creavit [illegible]
in tenebris erat in tenebris. quod [illegible] habitat lucem inaccessibilem [illegible]
[illegible] et creavit in tenebris ut in die [illegible]
¶ Item nox et dies dividunt immediate tempus [illegible] corporalium [illegible]
ta fuit cum tempore. ergo vel in nocte vel in die. sed non cum nocte ergo cum die ¶ [illegible]
[illegible] celi et terre [illegible] fuit ante omnem diem quantum ad ordinem [illegible]
non ad ordinem temporis [illegible] duratione [illegible] ¶ [illegible]
quia non fuit aliqua mora inter creationem et distinctionem [illegible]
producta fuit illa materia producta fuit et lux quae diem faciebat [illegible]
[illegible] alia immediata ¶ Aliter autem videtur quia fuerit mora temporis inter creationem
terre [illegible] et lucis factionem et [illegible]
sicut patebit in distinctione sequenti ¶ [illegible] potuit esse [illegible]

prima positio

2a positio

[illegible] verba quartum est ¶ Respondendo tamen ad ultimum respondeo quod est ad secundum obiectum de capitulo
Genesis quia tamen confusione ponitur in scriptura et ubi dicitur terra erat etc. et hic ubi
[illegible] prius formatio et per oppositum Augustinus super Genesim ad litteram ubi ponit
quod terra et celum et cetera dicitur [illegible] et informe materia facit et formas et species dis-
tinguere ¶ Ad aliud id quod obicitur quod deus est in luce. Dicendum quod intelligendum est deum esse luce spiritua-
li non corporali que est lux sapientie et in hac fecit sic produxit creando in sa-
pientia fecit et ideo quod obicitur de tenebris corporalibus ut facit ad propositum quia non
invenitur deus in tenebris in loco corporali tenebroso sed in luminoso ¶ Ad aliud id quod
obicitur quod nox et dies in unitate dividunt tempus. Dicendum quod verum est et est quod
habet unum quod quidem attenditur in revolutione corporum celestium. Secundum vero aliud
tempus est mutabilitate que erat in materia prima quia quidem mutabilitas erat absque
[illegible] corporis luminosi et absque umbra corporis opaci et ideo tempus illud non erat secundum
vicissitudinem diei et noctis ante lucem factam ¶ Si quis autem velit sustinere
oppositum plane patet ad rationes et auctoritates ad oppositum respondendo quod intelligitur
[illegible] ordine nec non tempus est quod informis materia omnium dierum antecessit

Tertio queritur utrum de illa informi materia quo ad locum et [illegible]. Videtur quod ha-
buit illa materia situm. Et quod illa materia corporalis habuit situm videtur quia sicut
[illegible] erat terra hoc elementum medio uno loco [illegible] ceteris in una
[illegible] nebule [illegible]. Sed hoc non potuit
esse absque situ corporali. Ergo etc. ¶ Item quod repleverit locum videtur quia celum em-
pireum sicut dicit Beda et ipsam materiam corporalem fuit creatum. Sed [illegible] quod em-
pireum nec gravitate sua natum est [illegible] contra alia [illegible]. Ergo ut erat
vacuum ut ab ista mole corporea replebatur. Sed natura non sustinet vacuum. Ergo
videtur quod [illegible] replebat locum ¶ Item videtur quod habet sursum et deorsum quia [illegible]
[illegible] eius sicut dicit Hugo porrigebatur quousque [illegible] con-
[illegible]. Ergo erat ibi differentia et cetera ¶ Item materia ista sicut [illegible] dicit in illa
[illegible] erat rarior levior et subtilior ¶ [illegible] parte spissior
et grossior. Ergo erat ibi gravitas et levitas. Sed [illegible] has qualitates [illegible] habet locum
sursum et deorsum. Ergo videtur quod prius ¶ Ad oppositum [illegible] in loco [illegible] quod est
[illegible] et [illegible] et [illegible] ad [illegible] et [illegible] ad [illegible]
[illegible] et omne tale est eius completum. Ergo [illegible] in loco [illegible] quod est
completum. Sed materia ista non erat eius completum. Ergo in loco non habebat situm ¶ Item
quod non replebat locum videtur quia [illegible] et vacuum replet locum. Sed materia ista erat
[illegible] et vacua sicut dicitur in principio Genesis. Ergo locum non replebat ¶ Item quod non habet
[illegible] sursum et deorsum videtur quia iste [illegible] [illegible] distinguuntur

et ordinantur diversa corpora mundi in universo. Sed tunc non erat ibi distinctio neque
do / secundo non erat ibi aliqua motus positio diversa ¶ Item raritas et levitas et spissi-
tates contrarie fuerunt elementorum. Sed in materia non dum erat forma elemen-
torum. Secundo non erat ibi gravitas vel levitas secundo vel sursum nec deorsum / vel hec possumus
dicere ~~attendentur~~ attendentur quoad illas proprietates ¶ Propter quod dicit quod tunc materia erat
moles habens contrapositionem et celum empireum habens ambitus quod ipsa ibi
erat, et cum esset sola corpulenta locum replebat ¶ Conclusio cum ipsa distinc-
tione quedam habebat stabilitatem et extensionem sed semiplenam. Poterat enim esse
sursum et deorsum quoad aliquid. Sed imperfecte habebat. ¶ Et in concordantia sunt rationes ad oppositum
partem adducte sunt. ¶ Solutio ad secundo quod obiicitur in contrarium, quod ubi est locus ibi est
completum. Dicendum quod hoc est falsum si intelligatur de completione perfecta. Cum enim in
loco est quamvis sit aliud incompletum. Vel aliter illa deductio. Potest enim hoc
quod dicit commune quod est hoc ad completum hoc enim falsum est non in propriis individuis
forum individualibus quia esset magis completum et minus completum ¶ Solutio ad aliud obiec-
quod non replebat locum quia erat inanis et vacua. Dicendum quod vacuitas loci et ma-
terie [illegible] est [illegible] dicit. Vacuitas enim loci est per privationem corporis contin-
Sed vacuitas materie est per privationem forme et complementi ¶ Attendendum tamen quod proprie
locus dicitur vacuus aliquando per privationem omnis corporis. Alio large secundum vulgarem modum
per privationem corporis solidi et sensibilis. Sic dicitur archa vacua frumento abstracto
et dolium vacuum vino abstracto vino. Sic enim intelligendum est de vacuitate materie quia

materia prima dicitur vacua

dicitur dici vacua, quia quod non habet aliquam formam et per consequens fuit vacua quod
non habet formam ordine ~~completa~~ perfectam et quamvis esset vacua tamen locum poterat
replere quia erat corporea et corporea ¶ Solutio ad id quod obiicitur quod non habebat sursum
et deorsum quod carebat ordine et distinctione et elementorum proprietate ¶ Ad illas
duas rationes sunt dicendum quod sic illa materia composita non ~~habebat~~ habebat in
imperfecte et semiplene rationem quadam inclinationis et loci que dispositione
sic ergo sursum et deorsum non habebat proprie, habebat tamen quoad aliquid. Sic complete
et secundum quasdam dispositiones quas habebat ad gravitatem et levitatem, dicit magister leviora
esse fuisse in superiori parte et graviora in inferiori. Non complectens proprietates
complete preparant. Sed quandam longinquam et preambula dispositione [illegible]
sicut ostensum est in parte 2a. Et sic est finis huius xiiii distinctionis de
formis materie corporee i. de materia prima

hic volui esse brevis et contine scripta de hac materia de operatione corporalis

Queritur de hoc quare materia inferior elementorum nomine terre appellatur mundi
Quare terra elementa terra est minus speciosa ¶ hoc vero esse hugo [illegible] quod dicit

In ista parte sunt dubitabilia et primo queritur de hoc quod dicit quod materia inferior elementorum nomine terre appellatur mundi

[illegible] elementa terre si igitur puto cum dicitur in principio creavit deus celum et terram quod ideo non videtur
[illegible] illa materia informis in prima qualitate. ¶ Item si per terram potest intelligi materia informis
[illegible] cum in illa queat celum et terra. videtur quod non bene distinguantur ista duo. Supra
[illegible] [illegible] quam [illegible] ista informis materia appellatur nomine terre abyssi
[illegible] non [illegible] ibi dicitur nomine terre et aque ignis et aeris ¶ [illegible]
[illegible] sunt [illegible] in principio creavit deus celum et terram. quatuor sunt
principales et [illegible] habes differentias [illegible] nomine terre nomine terre. ¶ Una expositio [pa]
[illegible] quod celum et terra eadem notant materiam informem omnium corporalium [illegible]
[illegible] ipsa debebat fieri duorum corporum scilicet celestium et elementarium ut sunt species [illegible]
in principio creavit deus celum et terram id est materiam quam debebat fieri celum et omnia elementa ¶ Et ista
expositio confirmatur [illegible] litteram [illegible] factum est
celum et [illegible] ¶ Alia vero expositio [illegible] valde [illegible] nomine [2a]
celi vult intelligi naturam spiritualem nomine terre naturam corporalem ut patet [illegible] In principio
creavit deus celum et terram id est angelicam naturam et naturam primam. et hec expositio confirmatur
[illegible] secundo die productio celi corporei [illegible] ergo in principio temporis [illegible]
[illegible] fuit productio celi non fuit celi corporalis sed spiritualis ¶ 3a expositio que media [3a]
inter has duas est expositio Hugonis qui dicit per terram intelligi [illegible] elementum et per
celum tria alia elementa [illegible] in modum nebule erat [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ¶ [illegible] litteram [illegible] ¶ 4ta expositio [illegible] [4ta]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] celestia et elementaria ¶ [illegible] illa duo [illegible]
[illegible] plana [illegible] ¶ [illegible] et [illegible] mutabile
[illegible] habebat [illegible] elementa cum aliis [illegible] ¶ [illegible] completa erat
[illegible] mutabilitati [illegible] et ideo debebat [illegible]
[illegible] ¶ [illegible] duo valde [illegible] et [illegible] ¶ [illegible]
[illegible] habent [illegible] differentiam [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] patet duo [illegible] ¶ [illegible] appel
[illegible] ¶ [illegible]
[illegible]
[illegible] ¶ [illegible] et [illegible] appellatur nomine ~~terre~~ [illegible]
terre

plus habet de stabilitate. Prima ergo est una a forma incipit per acceptationem et applicationem et propter quam tenebra et ideo significatur nomine abyssi tenebrose. Secunda est una ad formam habens aptitudinem et inclinationem et ita quandam flexibilitatem quod significat nomine aque.

Queritur iterum de hoc quod inquit dicit: Et tenebre erant super faciem abyssi, quia tenebre non est ens, ut dicitur alicubi. Ergo non videtur quod erant super faciem abyssi. Preterea tenebre ut dicit non negatio preter lucis coruscantis cum absentia eius. Iterum dicere quod lux coruscabilis non erat, absentia vero dicere quod erant tenebre quod falsum est. Preterea tenebre ut est, et quod non est non potest ab aliquo dividi. Sed non potuit tenebras dividi a luce ut quando habetur in littera Genesis. Preterea tenebre ut est quod non videt deus; sed tenebre non videbat deus. Preterea dicit quod tenebre accipiuntur naturaliter, et quia privatio relinquit substantiam aliquam sub tenebris, sed ad presupponit subiectum naturale quod in tenebra nisi sit ad quod obtenebretur; non tenebre non dicit privationem. Preterea addit aptitudinem corporis illuminabilis quod sunt tenebre propter carentiam lucis. Sed est quod non est. Preterea sicut non ad potentiam sed ad privationem dicit, ideo non dicitur esse sed non. Preterea quod dicitur aliunde dicitur quod tenebre ut est. Preterea dicitur quod tenebra in nocte pro alicubi dicitur quod tenebre ut est. Ideo non dicitur quod tenebre ad substantiam ut esse, hoc dicitur quod ad id quod dicit tenebre. Sed non dicitur quod tenebre ad substantiam et quod videbat deus hoc dicitur ratione eius circa quod sunt. Preterea patet quod dimisit, sed hic ratione praecedit privationem. Sic ergo tenebre dicit privationem. Secundum aliquid possit obici quod habent naturale quod recedit privationem. Sed quod privatio dicit lumine, super sint lux quando esset tenebre. Preterea noctis dicit tempus sed non privatio, prima ratio. Sed respondet dicit quod tenebras appellavit noctem, sed non quod per hoc dicitur ut dicit privationem. Sed quod tenebre non ad substantiam. Et preterea distinguendum quod tenebre dicit privationem substantiae quod simpliciter dicit lucis absentiam, et hoc non per lucem. Et ut est secundum logicos per quod intelligit substantiam quod tenebre erant super faciem abyssi. Et intelligit pro aliquo tenebra dicit privationem lucis. In umbra non aliquid sunt alio tenebra dicit privationem lucis et hoc modo tenebra appellatur umbra quod resultat ex illuminatione in alia et hoc modo tenebra appellatur umbra quod resultat cum corporis opaci et per tenebras et per contrarium privationem non est. Primo tenebre naturalis per huiusmodi accipiendo intelligitur a luce esse divisa et significat nomine noctis et umbre. Et ad laudem creatoris et congruit habitui lucis. / Sed iterum quaeritur de hoc.

Secundo quod species per quas angeli intelligunt non sunt a rebus accepte sed sunt quales sunt intelligere dispositionem et specialem secundum quod est in dispositione et ordine corporalium. Superiorum autem creatura habet potentiam in qua totaliter perfectum per formam. Sed accipit intellectum per formam concordantibus autem inferioribus potentia non totaliter perfecta per formam. Sed accipit ab alio agente. Videtur et inferiores formae intelligentiae. Hec habet potentiam intellectualem ab aliquo agente. Videtur et in inferioribus formae in intellectualibus. Sed potentia non intellectiva et superioribus ab rebus. Potentia non intellectiva sed applicatur in eis successive per hoc quod accipiunt species intelligibiles a rebus. Sed superioribus in naturali completa et per species intelligibiles quales habent species intelligibiles quales ad cognoscenda ad naturalem cognoscere sunt, et hoc est quod in esse naturali est. Sed in specialibus cognoscendi quod ut in naturali comparetur sunt et hoc est quod in specialibus et in esse naturali et quod est in esse intelligibili sunt per formam corporis, et ideo corpus non est sensibilis a corporibus virtutibus. Sed non superioribus totaliter a corporibus absolute et in esse intellectibili conspicit, et ideo sua perfectione intelligibilis per intelligibilitatem effluxum quo ad species rerum cognitionem perspicit sicut intelligentiae, ita causat et superius fuit in cognitione, quod dicit super Genesim ad litteram quod creata in mente angelica sunt ita causat et sic fiat et cognitione ac deinde in genere suo res.

: Iterum quaeritur de hoc

Iterum queritur de hoc quod dicit Alanus quod deus operatur in rebus omnia disponendo
cum omni eius operationi respondet aliquis effectus. Sed per deus operatur
omnia disponendo in rebus, sed operatio ista fuit ab eterno, videtur quod ultra ab eter-
no produxerit. Item in perfecto operatore dispositio precedit operationem. Sed cum
deus sit sapiens in omnibus operibus suis videtur quod ultra eius operatio debeat dici
dispositio. Respondeo dicendum quod Alanus indiget hic pro compositione nullam esse largi-
tatem? dei ipsam eternam dispositionem vocat operationem. Ipse enim concedit non
omnis ad omnem productionem et quam per generando et producendo verbum omnia in ipso
disposuit, [illegible] largo modo. Sed in verbo ipsum ab eterno disponendo in filio operari
dicit, aut dispositionis operatio etc. Consequenter agit magister de productione
primo nature quantum ad principium materiale. In hac vero parte intendit
agere de eius conplexione sive formatione quantum ad principium formale. Et
quam duplex est informatio nature corporalis quedam generalis, quedam specialis. Generalis per formam
omnibus corporalibus et hec est forma lucis. Specialis vero per alias formas
puta elementares sive mixtas. Ideo magister primo agit de formatione sua productione
vel in hac parte distinctione. 2º vero agit de productione cuiuslibet alterius forme corporalis
infra distinctione xiiij ibi dixit quod deus fecit firmamentum etc. Vel aliter ut pri-
mo agit de eo quod est generale principium distinguendi in corporibus hoc est de luce. 2º vero de spe-
cialibus formis distinguentibus. Primum spectat ad opus prime diei. 2m vero ad opera
aliorum quinque? dierum. Dividitur autem pars ista in duas partes. In prima determinat de luce
productione in se. In 2a in comparatione ad eius effectum scilicet diei quam faciebat ibi hic no-
tandum est quod dies dupliciter accipitur. In 3a in comparatione ad eius principium scilicet ad verbum per
quod fiebat ibi preterea in vespertina et quo accipiendum sit etc. Prima pars habet 3es particulas. In prima
determinat quid sit lux et fuit quod ante eam non erat. In 2a vero qualis fuit ibi secundum quod quer. qualis
la lux. In 3a ubi posita fuit ibi si queritur autem ubi facta est lux. Similiter 2a pars
habet 3es particulas. In prima determinat de ipso effectu lucis puta de die quantum ad se.
In 2a quantum ad distinguendi modum ibi hic est naturalis ordo distinctionis dierum. In 3a
ad complementum ibi solet autem queri cum quare facta est sol. Similiter 3a pars in qua determinat de formatione
de per comparationem ad suum principium, quod adhuc est per comparationem probandum, 3es habet partes. In prima parte
explanat quomodo intelligendum sit quod deus dicendo fecit ibi ipse in vespertina est etc. In
2a explanat illud quod dicit scriptura scilicet patrem in filio et per filium operari ibi hic queri-
tur quomodo accipiendum sit. In 3a vero removet opinionem hereticorum in primam alia eorum
compositionem ubi predicti et hoc facit ibi sed dicunt heretici hunc non posse etc.

¶ De opere prime diei

Ad intelligentiam littere capituli in quo agitur de formatione lucis que est opus prime diei queruntur tria. Primum est de ipsa lucis productione. Secundum est de ipsius lucis effectu et illustratione. Tertium est de ipsius lucis essentia et natura. Circa primum queruntur duo. Primo queritur utrum per illam lucem que dicitur esse opus prime diei intelligat scriptura lucem corporalem vel spiritualem. Secundo dato quod intelligat corporalem est quomodo illa faciebat diem et noctem. Dicitur primo die fuisse creata [illegible]

Ostenditur primum per rationem et auctoritatem quod ista lux que [illegible] erat lux corporalis [illegible] corporalis est ad decorem et complementum celi prout firmamentum [illegible] ornat et decorat. Quod ad celum non pertinet [illegible] ipsius [illegible] productio firmamenti pertinet ad opus secunde diei. Videtur quod primo die lux corporalis non potuit ut debuit fieri [illegible] fuit facta lux corporalis sed lux spiritualis ergo etc. Secundo In enumeratione operum dierum intendit scriptura complicare productionem illorum que constituunt mundum sicut manifestum est. Ergo cum creatura spiritualis ut potest angelus [illegible] de constitutione universi sed scriptura rerum productionem insufficienter complicat et tradit. Vel oportet quod aliquid ibi positum computetur [illegible] non fuit in quiescentibus. Restat quod scriptura complicat productionem creature angelice. Sed creatura angelica fuit in principio creata prout ostensum est supra quia prior omnium creata est sapientia. Ergo eius productio computatur per opus prime diei ut patet formaliter. Sed opus prime diei non fuit nisi productio lucis. Ergo per lucem intelligit scriptura [illegible] spiritualem. Tertio lux de corporalibus et spiritualibus dicitur [illegible] magis [illegible] spiritualibus quam de corporalibus sicut dicit Augustinus super Genesim ad litteram [illegible] cum deus lux est et quanto ad ipsum magis accedunt plus habent de [illegible] lucis. Sed in productione lucis illa creatura debet prius intelligi que [illegible] Sed hec est creatura spiritualis ergo etc. Quarto lux ista corporalis est ad fomentum plantarum et animalium et etiam ad salutem hominum. Sed primo et secundo die non erant plante que foverentur nec animalia nec homines [illegible] lux quam fuit obsequium. Videtur quod deus frustra fecisset eam primo die. Sed quia deus nihil frustra facit restat quod per illam lucem non intelligitur corporalis [illegible] Sed intelligitur corporalis et spiritualis ergo etc. Quinto Si lux [illegible] primo die creata est erat lux corporalis ergo diem et noctem corporaliter [illegible]

bat. Sed videtur quod hec que producta postea fuit superflua. Quarto quia lux illa fuit
corporalis cum esse bona debuit a divina bonitate in suo esse conservari secundum
quod posuit Augustinus. Vidit deus quod esset bonum, id est quod placuit ut fieret
placuit eciam ut in suo genere permaneret. Sed videtur quod post lux illa facta esset
in puro adhuc maneret. Sed quia maxime claritatis esset illa impossibile esset quod
sensum nostrum lateret, quia est lumen quod non percipimus sensu et neque
capimus intellectu ipsa non est, ergo numquam fuit. Sed contra hec obicitur
et ostenditur quod lux illa corporalis fuit. Primo per textum primo circa formacionem
lucis premittitur quod tenebre erant super faciem abyssi, sed per abyssum intelligitur
materia corporalis que facta est, ergo ad expulsionem illarum tenebrarum erat
corporalis. Secundo hoc ipsum ostenditur per multas expositiones. Et primo quia
dam occidente luce paulatim et post spacium diurne lucis inferiores partes
proveniente factum est vespere. Sed nunc constitutam cum sit solis sive potest, ergo sic
non potest intelligi nisi de luce corporali patet. Tercio scriptura nominat secunda
rum dierum. Et constat quod dies isti sunt eiusdem nature, alioquin non essent
in sunt comparabiles, sed post formacionem solis a quarto die in antea fuerunt
dies corporales, ergo et tribus diebus antecedentibus fuerunt dies corporales, sed tales
dies non possunt esse nisi a luce corporali, ergo etc. Quarto quia non posset
intelligi de luce spirituali, videtur quia divisio lucis spiritualis a tenebris est separacio
bonorum a malis, sed si sunt est divisio lucis a tenebris et formacio he
lux fuit absque aliquo spacio temporis interiecto, sed hoc est impossibile, quod
supra probatum est patet etc. Respondeo dicendum quod circa hanc questionem diversi senserunt
Augustinus et alii doctores, secundum quod in questione de informitate materie produccione. Augustinus
enim voluit quod per celum intelligeretur natura spiritualis informis et quod lux re
spondebat celo per quod per ipsam lucem spiritualem angelicam naturam formatam
dixit intelligi ad tramitem. Per dierum vero dixit intelligi ipsam cognicionem
angelicam. Per septenarium dierum septemplicem cognicionem et per expressionem
dei consideracionem creature in se ipsam quod creatura est tenebra. Per mane vero
reduccionem ipsius cognicionis creature in genere suo ad cognicionem que est in summa luce
et ad laudem ipsius dei. Et quia post perfectam cognicionem a laude dei non
cessat. Ideo septimum diem in quo est requies contemplacionis dixit non habere

Item quod de luce corporali intelligatur videtur, scriptura nominat etc.

Prima opinio

vesperam. Ad hanc autem positionem manifestandam satis scripturam conformat super Genesim ad litteram ubi ostendit quod multa dicuntur de illa sex dierum enumeratione que magis competunt diebus spiritualibus et luci spirituali quam luci materiali. propter quod cum in productione omnium rerum consolidatarum sit fiat et factum est. In productione vero lucis non dicitur nisi fiat et factum est. et huius ratio est quia omnes alie res a natura spirituali habent triplicem modum essendi videlicet in sua causa productiva et in mente rationali et in temporali materia subsistentie. Creatura autem rationalis habet nisi duplicem modum essendi videlicet in verbo et in se ipsa. ultra ad hec adducit que ostendunt istam positionem esse conformem tam fidei dei quam scripture quod eam tenuit et propter hoc veritate fidei et scripture a recto veritatis tramite nullatenus eam deviare ostendit. Unde ibidem super Genesim ad litteram libro primo habemus quod contra fidem respondendum omnibus qui calumpniari libris nostre salutis affectant ut quicquid ipsi de rerum natura veracibus documentis demonstrare potuerint ostendamus nostris libris non esse contrarium. quicquid autem de quibuslibet suis voluminibus hiis nostris libris i. catholice fidei contrarium protulerint aut aliqua facultate aut nulla dubitatione credamus ipsum esse falsissimum. Quantumcumque autem hec positio probabilis esset et rationabilis. Catholici tamen tractatores quam augustinus secuti sunt in aliam magis concordant. quia nisi secundum predictam dispositionem esset intellectus sensibilibus. et prime dici ... esset formatio lucis corporalis que tribus diebus fecit ante productionem solis. et etiam istam positionem magis confirmat textus scripture et magis sequuntur expositores etiam illi qui augustinum libenter secuti sunt. Secundum hanc igitur positio securior et utilior est sustinenda. Secundum hanc igitur positionem dicendum est quod scriptura per lucem illam quam dicit primo esse factam corporalem lucem insinuat. Et concedende sunt rationes que illud probant.

illud probat. ¶ Ad secundum dicendum quod ante opus sex dierum quod non qualitercumque, sed prout est in distinctione completa et in numero et perfectione corporum celestium stellarum sicut et planetarum. Et hoc non fuit ante diem quartum. ¶ Ad secundum dicendum quod id non debet compleri dicitur etiam nec de lapsu agere nec in scriptura legitur hystorialiter, sed modo allegorice. Et ratio huius est quia scriptura principaliter intendit agere de operibus reparacionis sicut dicit Hugo, et propter illa ut melius compleretur agit de lapsu et conditione et ratione quia debuit de hiis que faciunt ad ~~[illegible]~~ hominis conditionem et [illegible], et quia in scriptura non agitur de lapsu angeli ideo etiam nec de conditione instituti. ¶ Aliter etiam posset dici quod quia scriptura tradebatur genti rudi versabatur circa sensibilia, ideo prius in operibus sex dierum conditionem sensibilium exprimat [illegible] per hec sensibilia ad intelligenda spiritualia hoc ei fecit ad illa insinuanda. Unde non in doctrina [illegible] lucis intelligi [illegible] non spirituales [illegible] corporales, et sic [illegible] quando processus scripture quandoque videatur esse vulgaris, tamen est sufficiens et rationalis. ¶ Ad tertium dicendum quod [illegible] vocabuli [illegible] adunatio [illegible] lucis [illegible] et sequenti lucem intelligi [illegible] per quam [illegible] reducuntur ad intelligendum [illegible] spiritualem, quia [illegible] incipit a [illegible] et [illegible] in hoc [illegible] non. ¶ Ad [illegible] dicendum quod lux non solum [illegible] alias [illegible] nos latet [illegible] potuit [illegible] sicut [illegible] virtutes et utilitates [illegible] ignorantia et [illegible] non dubitamus. [illegible] dici [illegible] die et nocte facere non ad [illegible] illustrationem, sed ad [illegible] operum [illegible] ut et [illegible] non faceret ad illustrationem [illegible], facit [illegible] distinctione ad illustrationem intellectus [illegible] intellectus capit [illegible] operum. ¶ Ad [illegible] dicendum quod [illegible] et [illegible] lux illa [illegible] et diem faciat [illegible] sufficiebat pro illo tempore ad dierum distinctionem. [illegible] ad maiorem perfectionem deductus ut potest ad [illegible] lucem [illegible] pleniorem. Et [illegible] hoc [illegible] lucem sine nube [illegible] sole [illegible] in maiori luce sicut dicit [illegible]. ¶ Et [illegible] ad [illegible] lux illa debuit manere. ¶ Ad [illegible] quod [illegible] quod [illegible] et [illegible] non debet quod maneat [illegible] quia [illegible] fortior [illegible] in sole [illegible] fortior est sic [illegible] et melius [illegible]

Ad [illegible] obiectum primo quod lux est [illegible] celi [illegible]
Ad 2^m [illegible] primo angelice [illegible] compleri [illegible]

Ad 3^m [illegible] quod lux principaliter [illegible] non spiritualis [illegible]

Ad [illegible] quod lux corporalis [illegible]

Ad [illegible] quod [illegible] fuit facere [illegible]

bet sup(er) t(er)ram / illa lux faciebat nocte et die et dam(ascenus)
Secundo qu(er)itur quali(ter) / q(uod) faciebat emissione radiorum et contractio(n)e
Sic enim sic p(er) / p(ri)mis t(ri)b(us) diebus refluxio et contracto lum(in)e dicitur p(ri)-
to et dies et nox fiebat / Et basilius in exameron dicit aut no(n) solaris
corporis motu / sed diffusione prius lucis ideo se subducente modo deum in-
ducebat 2° diuinam preceptione dies fiebat / nox que sequebatur / Beda
aut(em) et alii expositores latini dicunt q(uod) die et nocte faciebat sua in-
uolutione et hoc habitum fuit in auctoritatibus posita que inducuntur in
attendente luce paulatim etc / Contra primum modum dicendi obicitur sic / p(ri)mo scriptura
dicit / diuisit deus lucem a tenebris · ergo simul fuerunt lux et tenebre
sed si lux illa faceret die et nocte per emissionem et retractionem radiorum
eam non oportet fuit emissio et retractio non esset simul tenebrarum et lucis diui-
sio / Item scriptura dicit q(uod) lux in faciendo die faciebat vespere et mane
sed sola radiorum emissione fiet dies et sola contractione fiet nox igitur
esset vespere et mane / sed esset clarus dies et obscura nox · ergo ille mo-
dus dicendi non competit sacre scripture / 3° emittere et contrahere radios sunt
operationes opposite · ergo eidem soli potestates rationales sunt ad opposita ut dicitur
lux illa esset rationalis potestas / sed ergo hoc est absurdum dicere ut dicitur etc / Item quod
illuminet ille est actus naturalis et necessarius sed ergo ulla sola ... se ...
nae pro necessaria et naturali operatione ut dicitur q(uod) lux ubi erat non poterat
non illuminare · ergo non poterat radios suos contrahere / Contra 2m modum
obicitur sic / p(ri)mo ad hoc q(uod) fiat motus alicuius corporis regularis et uniformis
non solum non requiritur motus mouentis sed certa et conueniens dispositio corporis
mobilis et competentis spatii / sed si adhuc non erat facta orbium disposi-
tio ut dicitur q(uod) illa fiat / lux circa corpus reuoluto / 2° nam corpus ...
erat uniformis / sed ergo motus est / sed per aliquam diuersitatem / ut in eo
quod mouetur / sicut in eo circa quod mouetur / ut dicitur circa lux non mouetur ergo non
faciebat die et nocte per suum motum / 3° nam illa corpus ... erat
eque illuminabilis / ergo si lux illa ubicumque esset illuminabat quocumque moueretur
die continue faciebat / sed numquam faciebat mane et vespere / Item
per suum motum faciebat die et noctem / cum lux illa non sit producta
quam mota / sunt producta ante omnem diem / ergo non fuit opus
dicere / Si tu dicas quod simul cepit esse et illuminare et moueri

ubi primo incepit mane / a centro quo oriente ad occidentem / ad occidentem quam per
terre residuum sub occidente. Ergo videtur quod primo fecerit mane et postea vesperam et
hoc est contra scripturam que dicit factum est vespere et mane. Si quod occidente / ergo videtur quod lux
incepit in occasu quod est inconveniens / quia tali parte alia ut melius / hoc videtur quod
hec ille non habuit exemplar sed quod est contra expositores / Et sic hoc est asserto ubi
lux illa sit facta et quare dies et noctes faciebat / Ad hoc dicendum quod sicut
in actum est in principio duplex est modus dicendi / unus secundum doctores grecos videlicet
basilium et damascenum / Alter secundum latinos. Dixerunt Basilius et damascenus
lux illa emissione et contractione radiorum diem et noctem faciebat
hoc autem dicebat esse in potestate ipsius lucis non per virtutem naturalem / sed per
preceptionem divinam / et sic huius simile legimus in scriptura / Exodi x.
extendit moyses manum in celum et facte sunt tenebre horribiles in
terra egypti tribus diebus / constat enim quod in illo triduo sol erat in
emisperio nostre habitabilis et in terra iessen / et in aliis habitabilibus
regiones radios sue lucis emittebat / et a terra egypti radios suos
contrahebat / Sicut etiam forte factum est in passione domini ubi dicitur sol
obscuratus fuisse et hoc totum factum est / non naturaliter sed divino precepto / et sic
eodem modo intellexerunt doctores greci fuisse in illo primo triduo
ante solem creatum ipsius inducere de naturali potestate in nullo corpore ledit / Alia
auctoritas etiam sacre scripture non videtur quam expresse / quod dimissio illa lucis a te
nebris non intelligitur quantum ad situm localem / sed quantum ad distinctionem formalem
modo distinguitur habitus a privatione / et ab hoc habitu in privationem
processus est et egressus quantum ad ingressum in habitum dicitur fecisse
mane quod quidem fiebat radiorum emissione / quantum vero ad progressum in
privationem dicitur fecisse vesperam. quod quidem fiebat radiorum con
tractione / Alius modus dicendi est secundum latinos doctores qui videtur esse ra
tionabilior quia virtute naturali possibilior / scilicet quod lux illa noctem et diem faciebat
eo motu sicut sol nunc facit latione / intelligitur enim lux illa facta fuisse
ubi nunc est sol / unde et quod illa formata creditur esse sol. Producta autem
fuit super eam partem super quam est nunc emisperium / et illud emisperium il
luminando facit diem et procedens pervenit ad occasum et facit vespere et
deinde regrediens ad ortum facit mane / unde unum et eundem

emisperii nocte et die fiebat successive ¶ Quia non emisperium uno
alterius simul fiebat diem ex una parte et noctem ex obiectu illi
materia densa que erat in medio illius nubis que complete non erat adhuc forma
completa erat / tamen in illa parte ita disposita ut posset perire umbra[m] fa-
cere in parte superiori per sua raritate et quandam subtilitate poterat suscipere
per lucis influxum et lo[ca] utriusque hor[um] et similiter scriptura dicit divisit
deus lucem a tenebris quantum ad contrarietatem lucis in uno emisperio et te-
nebre in alio / et factum est vespere et mane quantum ad processum a uno emis-
perio et quantum ad processum. Hic est modus tanquam probabiliore sustinendo ¶ Re-
spondeo ad primum quod obicitur in contrarium quod non erat dicere rudimentis spaciis
corporis per quod fieret motus velud aliorum orbium ¶ Ad [illegible] sic per plurimas claritates
nubis procedit / ita enim motus regularitate sicut orbium disposicione et
plenitudinem / et pro lux illa claritate habebat sufficientem per illo tempore
per eciam superior pars nubis que rarior erat et purior magis plus probabiliter
ad motum habilem complete non erat in tanta perfectione in quanta nunc est etiam
¶ Ad [illegible] quia materia ex omni parte erat uniformis ¶ Dicendum quod et si ex parte
esset in fluxum lucis equaliter nata suscipere / illa tamen lux non poterat
diffundere illuminare sicut et sol non potest, et ideo ex una parte illuminabat quae
erat obscura, et quia ad lumen uniformiter erat disposita
posset simul illuminari oportebat illuminari successive / et ita oportet
fieri noctem et diem ¶ Si tu queris quare deus non fecit lucem ita suffi-
cientem undique posset illuminare ¶ Dicendum quod sic per sucessivam per illo luce
illuminacio / sed non horum distinctio vel temporalis successio ¶ Divine autem
sapientie placuit mundum quasi carmine pulcherrimo quadam distinctione
temporum venustare ¶ Ad id quod sic ad [illegible] illuminabat. Dicendum quod non
quia non contra illuminatio dies appellabatur sed illuminatio quae est in uno emisperio
quae in magis dies dicebatur quam illuminatio alterius emisperii / non solum
erat solum / sed eciam secundum id quod futurum erat ¶ Ad [illegible] autem
producta quam nata ¶ Dicendum quod in die illa duo sunt videlicet claritatem
acionis pure rei et successio temporis ¶ claritatem autem
habebat lux radiorum multipliciter parte nubis sufficientem et quia lux

lux et illuminat sicut cepit isto modo dies ad lucem. successione autem
temporis fiebat / aut ipsa in mutabilitatibus que erant in materia informi cum produceretur
lucis / aut etiam ipsa lux mota que erat nubes lucida / et ita vespere
in modo successio temporis aut sicut ad lucem incipiebat aut ante / et illa
successio ad primum diem spectabat / et ideo quodcumque modo dicatur dies / sive
lucis est opus prime diei / modo quia sicut dies ipsam lucem precessit sed
sicut incepit dies cum luce / quoniam est motus sequitur esse / sed unde
duratione potest sicut ad mobili in tempore / Et si tu queras ubi incepit
potest moveri / dico quod ubi facta est sed de loco ubi facta est dicunt diverse opiniones
quidam enim dicunt quod lux illa facta est in meridie. et rationem huius assignant
dicentes primo quia lux illa sic faciebat vespere et postea mane per dicit
scriptura / Secundo vero quia prius tendit ad occasum quam reducitur ad ortum / Alia ratio
est / quia deus perfecta fecit opera / et ideo die et luce fecit tempora plenitudine et ita
in meridie / Et hoc vero sentire beda et alii expositores qui dicunt primum
diem a plena luce cepisse / Et si tu obicias quod fuit a primo diei usque
ad mane non fuit xxiiii horarum / Respondet et dicit quod vi horarum huius diei
presserunt successione temporis preexistente sed mutabilitatem ipsius materie
corporalis [illegible] que est in modo perfecta [illegible] facta est lux que est corpus
[illegible] in plena et perfecta irradiatione ut potest in meridie / et
[illegible] tempus equinoctiale usque ad occasum fuerunt vi hore / et postea
nox usque ad ortum sequentis diei fuerunt xii hore et vi precesserat
ante formationem lucis post creationem celi et terre. et ita facta est dies naturalis
perfecta et integra / Alia opinio est quod non fuit media tempus inter creationem
creationem et distinctionem. primo statim post creationem celi et terre produxit deus
[illegible] lucem ita quod [illegible] sed fuit duratione et isti dicunt quod lux
illa cepit in oriente et per circulationem perfectam tendendo ad eandem partem
in idem fecit diem naturalem / Et hoc vero Hugo in libro de sacramentis
sententie / dicunt enim quod non fuit mora inter creationem et distinctionem
[illegible] que incepit in luce formatione. et ipsa vero [illegible] ubi
cepit lux illa in die primo ubi conditus est sol in die quarto / Creditur enim sol
quarto die conditus fuisse in oriente non in meridie et ideo in occidente / Et si
tu obicias quod prius debet dicere fuit mane et vespere / Dicendum est quod [illegible]

incipit in luce mane sive dicitur precedentis noctis / et quod hoc dicit quadam con
similitudine / patet quia non bene dicit diei inicium immo dicit noctis consummacionem
et quia in prima lucis formacione non precesserat nox / sed statim lux incepit
sed in sua tota potestate illuminare ideo dicitur dies illa cepisse a plena luce
te / adeo cum lucebat ibi ubi cepit sic sicut esset in meridie / ut dicitur fuisse
mane quia non precesserat nox / sed prius vespere quod est finis diei / et postmodum
dicitur mane quod est finis noctis et prius fecit diem / et postmodum fecit noc
tem / et tamen hic modus dicendi et quod precedens satis est probabilis ut facile dis
cernitur quis eorum plus habeat veritatis / et ideo quocumque istorum modorum
dicatur non est facienda magna vis

lucis corporalis in se / et circa

Consequenter queritur de essencia et quidditate / hoc queruntur duo
primo queritur utrum lux sit corpus vel forma corporis / 2o utrum
sit forma substancialis vel accidentalis / . lux sit corpus / Augustinus in libro de li
arbitrio in corporalibus lux p

Circa primum sit pro et contra quod
Quod ad tercium / ait Augustinus super Genesim ad litteram libro vii circa omnes cor
pora eam naturam dignitate precellit / plures ii et aeris qui in mundo
intelligencia sit tota corporis administrat / 3o Augustinus in epistola ad Volusianum
3a homo ille in quo est spiritus nichil nisi terra valeret consignatur sicut
ista corporea . s. humor / a que purissime substancia sit aer et lux
terra / 4o hoc videtur racione in spiritualibus est reperire spiritum quod purissime
lux . ergo similiter in corporalibus videtur quod sit reperire corpus quod sit pura lux / ergo
videtur quod illud quod est lucidissimum in corporibus sit lux pura . sed illud est cor
pus cum habeat quantitatem sicut patet in sole. ergo videtur quod lux sit corpus / 5o quia
lux in sole est in plena actualitate et potestate multiplicandi se / ergo non videtur
quod sit permixta possibilitati materie / constat autem solem esse corpus . ergo videtur quod
pura lux sit corpus / 6o ut motus localis motu diviso et pro
primo inest corpori / sed lux illa in primo creata fuit suo motu faciebat
diem et noctem / ergo erat corpus / 7o illud oppositum est Damascenus lumen est
qualitas naturalis corporis ignis / sed nulla qualitas est corpus ergo lux non est
corpus / sed qualitas corporis / 2o Philosophus dicit quod forma est principium agendi
ergo quod maxime est principium agendi illud maxime est forma / sed lux inter omnia
corporalia est maxime activa . ergo videtur quod sit pure forma / sed nullum corpus

pure forma / tu omne corpus potest componi. ergo lux non est corpus / 3o dicit super genesim ad litteram lux est subtilissimum in corporibus et ob hoc vicinius anime / sed quod est vicinissimum nobilissime forme illud maxime participat rationem forme. ergo videtur quod ipsa lux sit pure forma / preterea nulli corpori opponitur aliquid privative 2o phisicorum quod corpus est / sed luci 2o de anima quod lux est opponitur tenebra privative. ergo lux non est corpus / Responsio dicendum quod quidam non attendentes verba intencionem apprehendentes verba augustini dixerunt lucem esse corpus pro eo quod posuerunt aliquod corpus esse pure lucem. Itaque in eo nichil est ad mixtum de tenebrositate materie sicut est corpus solare a quo cetera corpora mundi recipiunt illuminationem / sed eorum positio reprobatur sicut quod nulla forma preter formas pure corporales pure spiritualis est pure forma nisi solus deus / Satis planum est quod nullum corpus potest esse pure forma / cum enim nullum corpus careat extensione et omnis extensio fundetur super materiam corporalem nullum corpus potest esse sine materia / et etiam nullum potest esse pure forma / sed ergo lux formam dicit non potest esse lux nomen corporis / sed aliquid corporis / si enim lux esset nomen corporis plures luces pt ex se ipsa sed nomen intraphicatione aliquod corpus possibile nomen multiplicare seipsum se pure apponere materie aliunde quod est impossibile aliud cum materia non habeat educi nisi per creationem / Et ideo aliter dicendum est quod sicut humor et calor dupliciter accipitur / aliquando enim dicunt proprietates pure qualitates corporee sicut est. sicut dicitur humor aque et calor ignis / aliquando nominant formam substantialem formam sicut augustinus dicit quod humor et humus sunt elementa et phisici dicunt quod calor est principium quoddam substantialis. sicut intelligendum est a parte quod lux potest dici in abstractione et sic nominat formam corporis luminosi aliquando corpus illud habens lucem et agens et sic damascenus quod lux est qualitas ignis aliquando nominat in concretione nomen substantiam. scilicet substantiam luminosam / et accipitur in illa divisione. scilicet quod 3 sunt species ignis. scilicet carbo flamma lux. et pro hoc modo loquitur augustinus quando dicit quod lux tenet primum locum in corporibus. et quod lux et corpus perspicuum vocat eciam ibi lucem quod nos vocamus ignem / per eandem rationem augustinus callidissime exposuit et per hoc patet obiectio ad utramque partem / Illa auctoritas et rationes quod dicunt et probant lucem corpus non esse sed qualitatem accipiunt lucem in abstractione sicut predictum / Inductiones non quod opposita inducuntur loquuntur de luce prout accipitur in concretione / Rationes non quod probat quod

2a positio

lux dupliciter potest accipi

ubi r[e]cipi[tur] lux corporalis

ad corq pt lux pure e no pot cogede cogetes ¶ Ad id ei q obiat de plitudie spualiu et corpaliu no e pte q lux spualis quis est catori et catue e analogia et q cator pure actq e idem pt r[e]cipi i spualibq lux i omimoda actualitate / ita q nichil habeat de possibilitate mie ut de tenebrositate ignorance / corpalis ud lux no r[e]cipit nisi i catura q ad hoc ut ipe cosistat i diget sustetate mia / et io pt i venuri lux pura p oi modo cocluso possibilitate mie pt ty r[e]cipi pura lux p go cclusoz opati et tenebr et pt e i sole ¶ Ad id q obi q p lux solis ess p puixta mie / no poss se multiplicare p[er]fte ¶ Dd q q p[re]sencia mie no tollit actualitatem for e / maxe quod corq multz hz de spe et paz de mia / et q i sole est habudantia luc q[uam]vis pt ibi mia no impedit abaccie sua ca att q dux hic luce i corpata no hiit p[er]faz p[ro]tatez multiplicandi se no poliud q lux pt ibi i mia / hz qz corq illa multz hut d mi et paz de spe ¶ Ad id q obi q lux pmo cata mota fuit diuie sue / Dd q q lux ibi vocat nubecula lucida que corq erat et illa no fuit cata p co q fuit cosp cosistete mia for lucis pl duuti i possa ut educta / pt e cospdictis p[a]tz q lux spie et abstracte quedo no e corq / hz forma coris

Secundo q[ueritu]r utz lux pt for s[ubstanti]alis / for s[ubstanti]alis ut s[ubstanti]alis e generacio sbe q accitalis hz lux ut omes for corpales de sebz pmo fuisse cata go no ut accns / hz sbo a illa opacio fuit i ordiata ¶ 2o for s[ubstanti]alis e nobilior q acc[i]dentalis hz lux e nobilissia forz corpaliu pt i multis locis dicit aug[ustinus] g no multe alie forme corpales sut sbe / ut q lux pt for s[ubstanti]alis ¶ 3o lux int oia corpalia maxe assimilatur luci eterne pt ouds omniq d' diuo / et maxe i virtute et efficacia / go p hoc toto i gis q[ue]petit forme s[ubstanti]ale quod acci[dentali] ut q lux pt s[ubstanti]a ¶ pt actus e causa sbe / hz lux coris celestis e prinq educcio actus vegetabile et sensibile q sut forme s[ubstanti]ales go ut q pt s[ubstanti]a ultiq actus e p semet ipm actiuu ou ultiq pt ipe cosistes ipe no e / ita ecia ut ipe agit / hz corq limosu i qu lumosu

esse activum est / ergo videtur quod lux sit ei actus sed formalis forma ¶ 5to ultimus
actus facit gradum et nobilitatem in rebus et differentias specificas sed
in ipsius participatione maior et minor est sicut circa medium et quod plus
et minus participat de luce sunt magis et minus nobilia quod ad
esse formale et specie differunt sicut patet respiciendo gradus corporum mundi
ergo impossibile est lucem esse actum corporis luminosi ¶ Contra nichil est
ex compositione accidens et non actus / sed lux est de compositione coloris cum co-
lor non sit aliud quam lux incorporata / ergo cum color sit actus lux est
forma accidentalis ¶ 2o nichil est obiectum sensus nisi actus / quia omne obiectum
sensus ponitur in 3a specie qualitatis sed lux sic ut patet et percipitur
sensu visus et est illud quo mediante cetera percipiuntur ut dicit Augustinus super
Genesim xii ad litteram ergo lux est actus. dicit enim Augustinus sicut visus agit
pura luce / deinde luce incorporata in subtilissimo aere / deinde luce
mixta in aere caliginoso / deinde cum corpulento humore / deinde cum
terrena grossitudine et tunc quinque sensus efficit ¶ 3o quod augetur in aliquo corpore
[illegible] cum plena et non ipsum est plus actus / sed lux augetur in corporibus propriis
[illegible] sicut dicitur ysaye xxx erit lux lune sicut lux solis et lux solis
septempliciter ergo lux non est plena sed actus / quia plena non recipiat magis
et minus ¶ 4to sicut ignis naturaliter lucet ita etiam naturaliter calet / nunc autem
est in ipso virtus lucendi quam calendi sive calefaciendi / sed caliditas est
qualitas activa ipsius ignis ergo et luminositas ¶ 5to si lux in igne
forma formalis a qua habet ultimo completiva / si autem ultima sicut est forma ultimo
completiva ergo non videtur quod ignis differat a celesti natura nec quod aqua lu-
minosa differunt specifica differentia / sed est forma una ultima ergo minus est for-
ma quam ignis forma specifica / cum forma ultima completiva sit in re perfe-
ctissima ergo non videtur quod in igne sit lux nobilissima forma. si ergo in celo est
forma ultima videtur quod digniora sunt nobiliora sunt circa elementa quod
celestia quod si falsum est restat 2o ¶ 6to In calidis qualitas est immediatum
principium actionis vel forma formalis agit mediantibus qualitatibus
accidentalibus sed lux est immediatum principium actionis ergo videtur quod lux sit
actus ¶ Respondeo dicendum est quod in hac questione sapientes opinantur
a sapientibus / quidam enim dicere voluerunt quod lux est actus corporis luminosi

Dis xiiii

sicud sapidum pure sicud quod est lux spiritualis est actus ipsius aeris et sic co
lor est actus corporis terminato et sic calor est actus corporis calidi dixerim
enim quod sicut se habet corpus luminosum ad lucem sic aer ad acquirendum et sic
corpus terminatum ad colorem et sic corpus calidum ad calorem quia per ipsam
decoratur propriam pulchritudinem et propriam operationem et ideo per dictam formam nobil
hoc non intelligimus quantum ad esse primum sed quantum ad esse secundum sic sicud et quod
nobilissime forme possunt quam actum esse dicamus et quare per magis sic in
nos cadunt sed quia sacra scriptura lucem inter ceteras formas prius com
mendat et katholici tractatores sic dyonisius in multis locis de divinis nominibus et augustinus in
multis locis et philosophi eciam principaliter operandi in corporibus lucem attribuunt
ideo lucem magis esse formam quam actum fatere videntur ¶ Et ideo est alia

2a pospositio

positio quod lux est forma substantialis corporis secundum cuius maiorem et minorem par
ticipationem corpora habent verum et dignum esse in genere eorum quod vel sit no
bilissimum corporum sic est empyreum illud est proprie luminosum infimum
vero sicut terra est maxime opacum intermedia vero secundum quod sunt magis et minus
nobiliora participant plus et minus ¶ Et quod olim corpora istam lucem parti
cipent hoc satis de plano concludunt quia lux est corpus opacum quia per
intraneam formam et potentiam possit effici luminosum sicut patet [illegible] de [illegible] sic
sicut vitrum et de [illegible] concludunt ¶ [illegible] enim harum positionum magna
est et quibus valde probabilis ut de facili improbari possit ¶ Sed ante
[illegible] considerare volumus quod utramque positionem veritatem sit et veniamus [illegible]
quod earum fundata sunt super ad verum ¶ verum est enim quod lux ut sic forma
nobilissima et inter corporalia sic dicunt philosophi et sancti secundum cuius participationem
maiorem et minorem sunt corpora magis et minus efficacia et sic
substantialis forma ¶ verum est eciam quod eadem lux sit principium sensibilis sicut eciam
principium operandi sicut eciam augmentabilis et minuibilis salua forma
substantiali quod ipsa est uera forma accidentalis ¶ Et ideo non sit ad intelligendum
[illegible] et ideo quod sicut lux in corporata est principium coloris ipsius corporis
terminato quoniam est color est actus et passibilis qualitas et sensu per
sicut eadem lux in corpore luminoso est prima [illegible] fulgens quam admodum color
est actus et mediante quo luminosum corpora a sensu apprehenditur ¶ Et

hec lux dr pt accipi / vno mo lux dr ipa for q debet esse cor luc
do aqua lucidu corp put est actiuu pt a pmo mouente et
gulate ¶ Alio mo lux dr ipe fulgor qui e ca corp lucidu qui
apr conspectu luc in tali mo / et qd cond e sensus obum et oppoit
assumend / et e accide cplementu ¶ Ex pz iste ad qoz sponteo / pz
ad pmag pte / Ptie ad obta / ponees et ondetes luce ee sbales
prim produt e l pma vu pt pz intuenti ¶ Rones aut ad ptem
opposita produt via alia concepte ambaydo ad quas pate de sbali
spodi pt ¶ Ad id s p l pq o l q lux e de cpoicone coloris dici
t q lux no dr ee de cpoicoe coloris tanqua pri l intuend. sta
ua pri l effectiuu / qd accia simplicia sunt / fform aut sbales lui
t esse effecta l pri l accitis. ¶ Ad 2 l cu dr q e for sbalis. dom
q no spt rone sue essencie. s rone fulgoris et colors ea e sex
absolut acomitates / maxe ii e vehemencia luc ¶ Ad 3 l s dr augetur
dom e q augmetu id attendr rone fulgoris no rone luc
e for sbalis / et p rone illus attendetur ad hec vo no valet
q qui for sbalis e l pe no recipiat mag et min l lzaty in
eudi et reunti e l esse ipig i mo. et hec maxe vez e d for
ub gnalibq i quibq magl cosistit quntitas analogie e l magl
t min l et pus et posteq quam vniuocacol ¶ Ad 4 s q q
no e for sbalis cali / dom q no e ple / q no e tate dignta
s et pfcois for caloris sic for luc / et hec pz q for luc ple
redit a na gnetatis corruptos et altacois ¶ Ad qntu s q no
for vltia igne / dom q s lux potu esse for sbalis cor
pe diusoz ut pote celi et ignis necessis e for vltio cpletiua
to q hec no cludr q na demetris sit nobilior celestis / ne
hec cont pt cludi q alia for sit nobilior for luc quis sit
nor / ffor cu luc q potr in eode corp cu alia for no potr sic
d spoico in pfca q nata sit pfici pulctaz forma / s potr tanqua
for et na om altem cor lis forme assumia et dos ei agedi efficaciu
e l qua attendr singlibz forme corpalis mesura i dignitate et q
ctena / et q dr q for vltio cpletiua nobilior e hec vez e ubi

lux dr pt accipi

for(te) illa l(ite)ra (com)pleri et p(er)fici p(er) ultimu(m) / s(cilicet) ubi for(te) quibus l(ite)ra p(er)fic(it) pul
tima(m) et spaleȝ / vel d(icitu)r q(uod) h(ec) v(er)itate l(ite)ra ubi ... for(te) s(cilicet) quibus
et ultima e(st) in suo potissimo esse / sic se aut(em) lux no(n) e(st) nisi i(n) celesti
core / ad ... s(cilicet) q(uo)d e(st) i(n) mediato p(ri)mo (re)spondi / d(icitu)r (con)c(edendo) illud no(n)
cogit nec(essari)o ut ... for(te) cum sp(iritu)alis p(ro)p(ri)e posse ag(er)e ... / ...
... no(n) d(i)fficile i(n)veni(tur) in aliis (con)t(ra)rius no(n) irr(ati)onabile creda(tur) i(n) forma
lucis esse p(ro)p(ri)e eciam s(ecundu)m maxi(m)e activa / (con)cedi p(otes)t q(uod) (con)t(ra)rius lux int(e)ll(igitu)r
fine s(ecundu)m sp(iritu)alis for(te) / sic fulgor ille quo corpus ... (con)sumitur opat(ur)
... et deputat(ur) ad nat(ura)m accid(ent)is sic ... e(st) ... no(n) i(n) ...

Q(uer)itur q(uesti)o de lucis effectu et irradiacione / Et circa hoc queruntur duo / p(rim)o
q(ueritu)r u(tru)m lumen q(uo)d emittit(ur) a corp(or)e lucido s(it) cor(pus) / an (con)t(ra)rius cor(pus) alio(d)
2° dato q(uod) s(it) qualitas e(st) questio u(tru)m sp(irit)ualis vel accidentalis

Q(uer)itur p(ri)mu(m) sic p(ro)ce(ditu)r / Et videt(ur) p(ri)mo q(uod) lumen q(uo)d exit a corp(or)e
lucido s(it) corpus om(n)e q(uo)d p(ro)p(ri)e mo(vetu)r localit(er) et dimensive est
corpus s(ed) radius p(ro)p(ri)e lumen (pro)cedens a sole mo(vetu)r localit(er) ut p(at)e(t)
ab oriente i(n) occid(en)teȝ / (er)go t(ale) radius qua(m) lumen e(st) corpus / 2° nichil re
p(er)cutit(ur) et r(e)p(e)llit(ur) a cor(por)e nisi corpus impossibile e(st) cum no(n) corpus corp(or)e
p(er)cutit(ur) et ... / s(ed) lumen et radius fit r(e)p(er)cussio ad corpus opac(um) / (er)go t(ame)n
moveri s(ed) lumen et radios fit r(e)p(er)cussio ad corpus opac(um) / (er)go t(ame)n
lumen quod radius e(st) corpus / 3° impossibile e(st) esse (con)fraccioȝ et ...
co(mun)e nisi corp(or)i s(ed) q(uo)d r(e)p(er)cussione luminis ad speculu(m) (con)cavu(m) fit in
diverso m(odo) refraccio et (con)fraccio · (er)go vid(etu)r q(uod) t(ame)n lumen quod radius fit
corpus / 4° om(n)e q(uo)d h(abe)t t(ri)na(m) dimensioneȝ est corpus · s(ed) lumen i(n) medio h(abe)t
t(ri)na(m) dimensione(m) / q(uia) diffundit(ur) s(ecundu)m omneȝ p(ar)teȝ et ... i(n) p(ro)fu(n)
ditate · p(ri)mo e(st) ... ad p(ro)fundu(m) · (er)go vid(etu)r q(uod) lumen in
medio s(it) corpus / 5° (con)t(ra) q(uod) sol ess(et) et ... spaci(um) in
... s(ecundu)m ... vid(etu)r lucis ... qu(ou)d lumen
suu(m) diffunde(re) ... r(e)s(is)tencia / et i(n) illo spacio vacuo ulla luce(m)
r(e)s(is)tencia / v(id)ebit(ur) lumen suu(m) diffundet(ur) / s(ed) lumen no(n) ... corp(or)e
... / (er)go vid(etu)r q(uod) ess(et) ... no(n) sp(irit)ualis h(oc) (con)stat (er)go cor(pus) ...
... corpus est corpus / s(ed) lumen i(n) medio diffusu(m) ...
corpus · s(cilicet) ... p(er) sui multiplicacione(m) / (er)go lumen i(n) medio e(st) corpus / ...
est p(ro)p(ri)e 2° d(e) a(n)i(m)a · lumen nec e(st) corpus nec de fluxus corp(or)is / ...

ione vr p suo oppositum lumini cui opponitur tenebra pu lib / p
g pniaco no est corpus / ß forme lumie no e corp / ß scdo ¶ 3o hec
vr p motum / sultim et corp mo scito z l locum / ß lux scito aliquid
et i instanti ab oriente venit in occidentem · go lumie no est corp / p tu di
cens q no mo subito / ß rpete / hec no pt stare z l phm q p rpne
te movetur et imperceptibiliter in aliquo spacio in maiori spacio possibile
sentiri successio sic pz in sono · go ze ¶ qrto ultim corp uelocius
mo q corp mobiles primi · pa q ille motus e pfessio omi mo
tuum / et io velocissimus / ß lumie ab oriente i occidente velocius corp mo
quo movetur orbis primus / q lux i instanti / et ad plus in xij horis
g lumie no est corp ¶ qto ultim corp simul et semel mo ad oppo
sitas ptes / ß lumie sit et semel mo ad ptes oppositas q diffundit
sursum et deorsum ante et retro / a dextris et a sinistris / g no pt ee
corp ¶ sexto impossibile e duo corpora i pmixta et no simul augmentata
esse simul · ß lumie cu aere e impmixtum et ipsum aerem no augm
tat et tn e simul / go no e corp ¶ ad aut i possibile sit duo corpora esse
simul et phus dicit / et ad hoc pot tenetur q pnt obmitti ad presens
et inducitur in qrto ubi agitur de penetrabilitate corporis gloriosi ¶ 7mo
omni corp qs pnd esse in sui qtinue / ß lumie in ae qs suo esse in
sui qtinue cedit a sole sic dicit aug / go impossibile est corp esse
¶ 8vo p lumie e corp / a e qualitas / a qo ulo / p qo ulo · go e a cttre
/ sic a sole deo ad ipsum pt trare / ß z si qualitas qrto qoqo a qo core
aquo cumpar / a corore i quod ppiter / qstat q no q core i ae
suprm q lumie no pducit q ae / tur cu possibile sit maue credere
t sole / p q core aquo cu / q vr q corp luminosum i emissione
luminis aliquid pdat d sua sba et mag / et ita videtur qa sol
deberet esse qsumptus ¶ 9o ad pdcm intelligendum e notandum q cca hoc
nor fuerunt opiones / secunda cu voluerunt dicere q tu lumie q
vdig i medio corp e / et egssus ipsorum radiorum ab ipso sole est
sicud egssus rivulorum a fonte · sic cu a fonte pcedit rivuli q
sic terra et cumpde ue a fonte sic dicunt esse in radiis et sole
¶ et sic tu obviat eis q vr q sba solis et aliorum lumiari ld essent
sine qsupta / respondet q sic no qsumitur sba fontis p eo q sic fit
egssio / ita sit eciam i stellis sic dicunt q no qsumitur sba solis pro

Ser. xvi

2a posicio

q sicud astrum emittit lumen suum inferius per diuersos radios va
pores ad se trahit superius ex quibus vaporatur aer se corpus elevatur
adeo ut nec deficiat nec descendat / et hoc videtur sensisse Seneca.
Posicio tercia est q philosophorum qui dicunt corpora celestia non esse in corrup
tibilia Secunda vero posicio est q lumen est corpus et sunt radii et pro
cessus ipsorum radiorum a sole est sicut ramorum a radice maxime per ta
lis q sicut radix posset eo se producere arborem adiuta divina vir
tute sicut fecit in prima rerum productione / et sicut radix non dimi
nuitur si ita produceret arborem et tamen diceretur propter ramos ab illa ra
dice crescere / non quod de novo crescerent / sed quia eadem pura virtute continue
se diceret et sic solis radius sic se haberet / sed cum deus solem tanquam
originem et principium luminis fecerit simul cum hoc ramificationem radi
orum sibi dedit / et sol continue dicitur illos radios emittere quia
illi radii numquam separantur a sua origine / sed sicut sol movetur sic
radii circumferuntur non novum generantur / sed eosdem radios quos emisit
a principio super terram emittit eosdem et nunc Sed esto q sol obscura
retur sicut in passione christi creditur esse factum tunc videtur q oporteret
q illos radios renovari et ita de novo causari si corrupti essent
Tercia posicio est q lux tam lumen quam radius in medio corpus
est et producitur eius quantum ad formam est a sole quantum vero ad materiam est
a creatore / dicunt enim q hoc pertinet ad perfectionem universitatis ut
sicut est aliqua creatura que quantum ad materiam et formam immediate est deus a deo
ut angelus. Quedam que quantum ad formam est a deo immediate et quantum ad materiam
est a natura ut homo sicut eandem 3 generis est quod quantum ad formam est a
creatura et quantum ad materiam a deo Sed istud non videtur probabile cum deus tamen
quam creet materiam preter formam aliquam licet aut quibus hanc tamen
posicionem sequitur dicat aliquid improbabile circa originem luminis et
lumen. omnes tamen communiter improbant per hoc q dicunt lumen in medio
esse corpus / tunc sequeretur ipsius diffusione quia facta est / sequeretur corpus
eandem cum aere quam impermixta est. Tunc est sequeretur ipsius productionem quam nunc est
q nunc numquam separatur ab eius conspectu / primo sicut continue est
ita continue generatur ut dicit augustinus q lumen licet permaneat per

q(ue)mad(modum) solis influencia / et sic p(ate)t de ii(o) / Quarta posic(i)o q(uo)r(un)d(am) est
v(ir)i(ti) et p(er)spe(ctiv)e q(uod) lume(n) et radi(us) s(un)t vo(ca)t(a) i(d) q(uo)d p(ro)pe (quod) alia q(ue) h(abe)t
o(mn)i(u)m / nec e(st) corp(us) n(ec) cor(por)is de fluxus sic ro(ci)nes ad hoc i(n)duc-
te ostendunt / Si aut(em) dicat(ur) radius aer illu(m)i(n)at(us) co(ntr)a dyametr(um)
et lume(n) aer illu(m)i(n)at(us) co(ntr)a p(ro)fundu(m) · sic isto m(od)o radi(us) et lume(n)
p(ro)t(er)it dici corpus / s(ed) p(ro)ut h(ic) p(er)spe(ctiv)e accip(iun)t(ur) lume(n) et radi(us) i(m)me-
di(ate) corp(us) n(on) est / Ad id q(uo)d q(ue)r(itur) q(uo)d p(ri)mo ob(icitu)r q(uod) m(ot)u(s) localis · d(icen)d(u)m
q(uod) sic vide(n)t(u)r i(n) sp(eci)e generata a colore q(uo)d d(icitu)r m(otu)s / s(ed) m(otu)s mot(us)
est p(er) diffusione(m) p(ro)cedendo a cor(por)e obiecto usq(ue) ad speculu(m) / a-
lius aut(em) mot(us) e(st) q(uod) v(ide)t(ur) moveri in speculo admoto cor(por)is ob-
iecti / p(ri)m(us) n(on) e(st) mot(us) localis / s(ed) g(e)n(er)ac(i)o(n)is / Ad 2(m) n(on) motu n(on)
m(ove)t(ur) p(ro)p(ter) s(ed) patens sic intelligend(um) e(st) p(ro)posito q(uod) mot(us) lu(m)i(ni)s q(ui)
e(st) p(er) e(m)issio(n)em rad(ius) a cor(por)e lucido n(on) e(st) p(ro)p(ri)e loci mutacio / s(ed)
m(a)g(is) lu(m)i(ni)s g(e)n(er)acio et diffusio et q(uo)d hoc p(a)t(et) q(uod) sit subito q(ua)s(i)
in magno / Mot(us) v(er)o alius qui e(st) p(er) delec(ta)c(i)o(n)e(m) ipso(rum) radio(rum)
sup(er) t(er)ra ex ipso sole ille e(st) solu(m) p(ro) acc(iden)s sic e(ti)am m(od)o v(ir)t(us) ipsa
admota sim(u)l p(ro)ce(dit) i(n) fluctib(us) · et h(ic) v(ir)t(us) corp(us) n(on) e(st) / sic intelli-
g(e)nd(um) e(st) de lu(m)i(n)e q(uo)d sic h(abe)t ad corp(us) lu(m)i(n)osu(m) p(er) mod(um) v(ir)tutis
influx(us) / Vnd(e) damas(cenus) d(icit) q(uod) lume(n) q(uo)d e(st) ex ipso p(ro)cedit luce(m)
l(ucis) igne et n(on) p(er) min(us) i(m)materiale organu(m) ig(n)is esse / q(uo)d
q(uo)d ipso e(st) lu(m)i(n)e v(ir)tute n(on) m(a)g(is) a(n)i(m)alez / Ad 2(m) d(icen)d(um) q(uod) r(e)p(er)cus-
si(o) al(iqu)a ab a(li)quo p(ote)st esse d(icitu)r q(uan)do q(uo)d collis(i)o(n)e duo(rum) plus i(n) v(ir)-
t(ute) obviantiu(m) sic p(ro)p(ter) r(e)p(er)cuti(tu)r a pariete / q(ua)n(do) q(uo)d i(n)e(qua)lit(a)te pa-
c(ien)t(is) ad p(ro)p(or)c(i)o(n)e(m) v(ir)tutis agent(is) · et sic r(e)p(er)cuti(tu)r radi(us) a corp(or)e
o(bstacul)o / Sol e(nim) (et) q(uo)d a(li)quod aliud corp(us) lu(m)i(n)os(um) h(abe)t v(ir)tute(m) diffu-
de(n)di lume(n) usq(ue) ad ad spaciu(m) d(e)t(er)minatu(m) / s(e)d cu(m) sit v(ir)tutis
fi(ni)te et q(uam) diu se p(ro)tend(it) illa v(ir)tus multiplicat lume(n)
s(uscepti)bile p(ro)p(ter) ydoneu(m) / Sed v(er)o cu(m) t(er)minat(u)r illi(us) v(ir)tut(is)
obviat ad corp(us) q(uo)d n(on) e(st) ydoneu(m) ad eius suscepcio(n)e(m) hac ipso
q(uod) lume(n) n(on) poterat se multiplicare i(n) ant(er)ius multiplicat
se r(e)t(ro)rsu(m) n(on) (com)p(e)t(en)te v(ir)tute cor(por)is r(e)sist(en)t(is) · s(ed) ex v(ir)tute p(ri)m(i) moven(tis)
Vn(de) n(on) sit r(e)p(er)cussio radii in aqua mota a(liq)u(o) m(od)o radi(us) / n(on) q(uod)

Sp(eci)es g(e)n(er)ate a colore d(icu)n(tu)r mo(veri) p(ro)p(ter) et lu-
men

Ad 2(m) q(uod) ob(icitu)r q(uod) in di(citu)r r(e)p(er)cuti(tu)r a cor(por)e d(icen)d(u)m

R(e)p(er)cussio al(iqu)a ab al(iqu)o p(ote)st esse d(icitu)r

aq pt pu q monet / q dr vbus radius pduceb q occasione ac
cepta ab aqua poteat radius reflecte / et occasioe accepta
ab eadem pt reflexione variad et ita radius moue / Ad 7
dic impq no corp a core repelli / Ad qd q pr c ad ita no corp
q pt spr hoc e verq / Si aut e ita no corp qd quide indiget
core deferete pt absq dubio repelli pt pe pdcy e i hmo
et manifestu e in ymagie q elucet i speculo tn appopez
ptubi cu vitro qd e corp operatu. p cum eff solu no vitru
pp qd e corp pmu tussurz spes et no reduz ad oculu
secud qr sensibile experimentu / Ad 3 dd q hoc dr ronc ac
ris quieti qm cou vitute radioz ibi qerctiu q subtilari et
moueri et rone illy dur eciu rady qrungi ad multiplic
ratioe 2 l oppositas vias p pgressu et regressu pt q multipli
caco et aggato lumis et subtilitaco acis cu corp terrestri q
qua qtigit effectu calore radij intedi et igne ibidem
pcaloris intepone gnaci pt subtilitato gnari / Ad qrtu
dd q dimesione pt qre aliquid dr et in se / et rone eius
i quo est / q pr pt est corp / pt aliude no oz / pt ei q tm
dimesione albedo in cerusa et nive q pr alba in se et q
/ Ad qtu / dd q lig hec aequ dyacatur / tn no vr verum
nec pbabile / qlus cum qui l pmit i 2o de aia eius dt q vacu
um no e vide et augmn phe xxy qfessio l Inpius dict
pt vbi lux eff pi eff inp pp eff emittedo et illustrado
/ Ad eod est q hoc / q cu lume pt for corpalis indiget
medio deferete / Et pi tu quas quid impediat / dico q
no est qr opceta impedimeti / q pr abpecia adiutorij pt
ab huius magniud fame et careb alio no pt qmuo / ad q
impediat / q q no aduna / Ad 6 dd q lume no agit
pria vitute / q vitute corp lumo / corp aut lumosu no
educet corp quatu ad maz / q solu nos q ad forma / et
co cu lume pt illud p qd agit / no oz lume eff corp / q
suffict q pt forma corpolis / pbalis ut acciis lib / et q
Secudo qrr / vtrz lume pt for / pt for acciis lib vi.

Ad 3m q dr q pt inpcio et qfrco radioz. dd ye rel

Ad qrtu q dr q lux q tm dimesioz i medio. dd ye rel

Ad qtu qd dr q si vacuu pole eff vacuu q illuminaret. dd ye lig

Ad 6m q dr q lux gnat corp. dd ye rel

128

advenit iam completo in esse est accidentale ¶ 2º quod adest et abest
preter subiecti corruptionem est accidens sed lumen adest et abest preter aeris
corruptionem quod est eius subiectum ergo etc. ¶ 3º sicut se habet color ad cor-
pus terminatum ita se habet lumen ad corpus transparens sed color est ac-
cidens in corpore terminato ergo lumen est accidens in corpore transparenti ¶ Preterea
privatum opposito in subiecto advenit ipsi aeri ergo pari ratione et eius
oppositum et ille est accidens sed obnubilatio advenit ipsi aeri ergo pari
ratione et illuminatio ¶ Contra in proposito est duo accidentia eiusdem speciei esse
in eodem subiecto quia accidens numeratur per subiectum et quod est sed lumen fit et duorum
simul cum aeris medio ergo impossibile est lumen esse accidens aeris ¶ 2º
accidens cum generatur compositum producitur per formam sed corrupto et cum resolvitur
compositum in suum formam sed lumen non educitur generaciter nec resolvitur in aerem
sed lumen non est accidens aeris et constat quod est in aere ergo per eum non est acci-
dens ullum est accidens ¶ 3º ullum accidens fuisset a subiecto in formam sed in-
dividuum mutatur ab una parte aeris in alia et lumen patitur ergo lu-
men accidens esse non potest ¶ Preterea ullum accidens manet in mobile moto
eo quo est sed radius manet in mobilibus moto aere sed radius acci-
dens non est ¶ Si tu dicas hoc esse propter hoc quod lumen in medio habet esse
spirituale sicut idolum ¶ Obviatur quod hoc quod radius et lumen habet illud o
propter naturalem et primum oppositus naturalis ergo videtur quod possit illud naturali-
ter et non spirituali et abstracte ¶ Ad predictorum intelligenciam
respondeo quod circa hoc triplex est modus dicendi quorum quilibet supponit
lumen in medio esse formam seu qualitatem aliquam ¶ Primus modus eius
dicit quod lumen in medio est substantia ¶ Quod ponit tamen in medio per modum acciden-
tis quod non est ipsi aeri formalis ¶ et hoc dicunt propter id quod generatur lux
immediate a luce est 2ª vel univoce ¶ et lux est forma formalis
in suo fonte dicunt lumen formalem esse in medio ¶ Hic modus esse
debeat accidentale maxime cum lumen et lux non videntur alia esse
forma esse sed solum non differre videntur per modum essendi sive ea
sed prima lumen in medio est id quod potissime petitur et facit alia
[illegible] ¶ Ideo est 2ª positio quod lumen in medio accidens est non tamen
cum causatur a corpore luminoso nisi in quantum fulgidum est ¶ et ita est acci-
dens per comparacionem ad primum a quo ¶ dicunt etiam quod est accidens per comparacionem

1ª positio

2ª positio

ad subaz in quo qz advenit cum copleto / et pt ad ee et ab ee
pt pbti corrupcoz / et ita plenu tonez actus sz lume in
medio no tm p copacoz ad ideni ¶ Secundus eni sz copari
ad stam pte ad subim et cum . lume uo et si hijs duobus
modis habeat copai ad stam no tm ad cand qz ad aerez
copat pte ad subiectu qz e i illo / ad corp lumiosu pte ad pi
cipiu qz e ab illo ¶ Sz qz lume put e i medio consistit sz
pe ipo petitur ¶ Ista qz positu sup ssm i sepsu facit / et itez i
eade pte mediu bz sine qsepcone intellectual i l pocoz
dyonisii ¶ Ido e 3a posito qz lume i medio n e spla n e acci
dens spuale ¶ qz no sz illud esse nale et nre qctud / sz spuale
et abstractu / vnd dicit qz pe copa spes colois i medio ad colo
re conutez i corpe obiecto pe lume i medio ad luce consistete
i corpe lumioso . sz cu lume i medio no solu habeat copacoz
spualez i acid / sz eciad ~~corpalez~~ nalez i corpa aliqua nalia non
solu vr esse i aere pmodu spualez sue esse dr pmodu
habitus / sz eciad aliquo mo esse nale / et ita vr qz illud no sus
ficiat dicere quibus videa esse valde visite ¶ Potem intelligen
est qz omis mor pdcd ad veritates in se continet et comunis hi
elicit cum veritas utroqz qz pz pe / lume ei i medio dicit vir
tem actuam exdicete a corpe lumioso p quam corp lumiosu a
git et imprimit i hec inferiora et hec e virtus stellis ipi corp
et de hac dicit damascenus qz lume qd e corpore no e aliqud
immateriale ignis ignis ul accidetale / sz virtus ei qualis et
conpialis sc pz i auctoe i ducta i predicte pblcute / et hec vir
tus no e ssu perceptibiles / nec solu modo operat i sepsu vi
sus / sz eciam facit ad eductoz omi sepsu i actu pe dicit au
gustinus super genesis ad litteram qd habitu e i quadam aucte
pus inducta / pe eciad dicut phi qz corpus celeste mediate
suo lume i fluit usqz ad psundu terre ubi mineralia conpi
generat / et qz ad hec veru dicut qui dicunt qz lume dicit

¶ 3a posito

ano veritate
huius opinis

putamus accidentaliter ad aerem comparatum / sicut virtus agentis ad defe
rentis quodammodo aerem comparatur non solum autem lumen dicit illam vi
actiuam quam non percipit sensus / sed etiam quandam qualitatem sen
sibilem qua sensus visus efficitur perceptiuus in actu / et illa est qua
litas accidentalis in 3a specie qualitatis / et secundum hoc dicit auicen
na in libro de sufficiencia naturali. Quod lumen affectio corporis huius
lucem ad oppositum sicut illi . s . primum / et per hoc dicebat illa 2a
opinio que dicebat lumen esse actiuum non solum per comparationem ad
aerem in quo recipitur / sed etiam in comparatione ad corpus a quo cau
satur ubi ipso oritur in corpore id est fulgidum et habet esse obiectum se
sus / Secundum autem utramque istarum rationum in lumine reperiuntur
lumen ad aerem comparatur non sicut ad primum subiectum / sed per modum
ad deferens et ad medium / et ideo per comparationem ad ipsum aerem
non habet modum consistendi naturalem sed per modum habitus nec est forma
naturalis / sed potius plenitudo eius sicut species in medio non est proprie color
sed color pure ~~plenitudo~~ plenitudo coloris / maxime tamen habet appropi
nquationem ad illud / et adeo illi inuititur ut non indigeat principio
extrinseco quo educatur / Unde lumen in medio non habet principium
intrinsecum quo / sed potius originale a quo fluit et ad quod con
uertitur cum in medio desinit esse sicut dictum est de plenitudine / et hoc mo
do intelligitur super 2m de anima quod lux est habitus dyaphani et
quod in ipso sit intencio pure species pure plenitudo / Et quod ad hoc
uero dicebat 3a opinio / Ex his ergo patet quod lumen in medio in quantum
dicit uim actiuam dicit potentiam habere modum accidentis ~~et quod~~
dicit qualitatem sensibilem dicit actum / sed actus illud relatum ad a
erem non habet plene rationem accidentis naturalis / sed plenitudinis ut inte
rius ibi non sicut in subiecto sustinente / sed sicut in deferente / Ex his
patet responsio ad utramque partem. / Quod enim obicitur quod aduenit
in completo et recedit propter absentiam corporis hoc ostendit quod habet modum ac
cidentis et est in medio / Quod non obicit quod sicut habet ad modum co
loris et est qualitas sensibilis de lumine loquendo et quod in se habet
modum accidentis / Rationes uero ad oppositum quibus probat quod non sit actus

quia non mutatur a mutacione subiecti quia non movetur ad motum aeris
quia non turbatur ab aere nec resolutum in aerem concluditur solum quod non
habet ibi plene racionem accidentis naturalis quod comparetur ad illud in quo
est per se sicut ad subiectum et tamen et quia eo sustinetur et dependet ab
eo in quo est primo et principaliter et ei coniungitur in separabili vinculo
¶ Hoc autem non est in proposito quia lumine quamvis sit in aere turbatur
a corpore luminoso et ab illo principaliter dependet / nec est in aere
sicut sui sustentativo sed sicut in deferente / et ideo duracionem et mutacionem et
mutacione non potest recipit a lucido influente quam ab aere suscipiente / Et ob hoc dicit Dyonisius plura luminaria esse in eodem medio
in confusa et quelibet sine separari attribuere et absentacionem corporis
illuminantis ¶ distinctio eius illa est per continuacionem luminis cum suo
origine a qua procedit naturaliter et virtute eius agit quamvis in medio
sint quodammodo spiritualiter et abstracte / et cetera circa hoc quaere.

In parte ista sunt dubitaciones circa litteram et primo dubitatur de hoc quod dicit quod in mistica scriptura est quod dies computatur de vespera
in vesperam ¶ Contra hoc enim videtur quod ad ieiunii observacionem [?] ieiuna-
re diem precedentem cum nocte sequenti ¶ Item videtur quod non conveniens
significetur misterium [illegible] computando diem a vespera in vesperam ymmo
potius in prima computacione dierum secundo quia Christus a tenebris nos perduxit
et ad lucem ¶ Respondeo dicendum quod duplicem modum computandi modum accipimus
in scriptura ¶ primus in quo dies precedens copulatur nocti sequenti
et hic quidem fuit in prima dierum creacione in quo ut dicit magister
prefigurabatur lapsus futurus a luce gracie in tenebras culpe ¶ Alius
modus computandi dies attenditur in solempnitatibus in prodicione [?]
in quo nox precedens coniungitur diei sequenti / et hoc vult dicere vespere [?]
in vespera ut precedat noctem et sequatur dies / quia eramus aliquando
tenebre, nunc autem lux in domino ¶ Et quod dicitur de observacione ieiunii
¶ Dicendum quod tempus ieiunii competit tempori miserie / et ideo computacio
diei in observacione ieiunii debet fieri secundum conformitatem ad distinctionem temporis
in quo erat prefiguracio lapsus humani ¶ Et quod obicitur
debet fieri a vespera in vesperam ¶ Dicendum quod prima tempora ponuntur
ubi in quantum est prius nocte et secunda in quantum est finis diei / et ita per noctem

duplex modus est computandi dies

Littera patet

die ¶ Ille aut due distinctiones in scriptura maxime conformantur
mir tribus modis et diuersorum computatores dies distinguunt conueni
unt ¶ Greci enim computant diem a mane in mane quia tunc primo ap
paruit sol ¶ Hebrei vero a vespera in vesperam quia tunc incipiunt solempni
zare ¶ Astronomi vero a meridie in meridie quia tunc est sol in maiori
virtute ¶ Ecclesia vero a media nocte usque ad mediam noctem quia
tunc natus est Xpc ¶ Vnde ¶ Mane diem greca gens incipit ¶ astra
professores ¶ In medio lucis iudei vespere ¶ Ecclesia inchoat eciam me
dio sub tempore noctis ¶ Item queritur de hoc quod dicitur de illa luce, aut
de ea corpus solis formatum est, aut in ea parte celi esse in qua
sol est ¶ Illud primum videtur esse falsum quia non est ordo de perfecto ad imperfec
tum sed lux illa perfectissima erat sicut dicit Damascenus quod opera prime
diei perfecta fuerunt ¶ Item textus videtur esse contrarium dicitur enim ibi vidit
deus lucem quod esset bona et Augustinus exponit · vidit · i · placuit volunta
ti domine ut quod modo per gratiam maneret quod placuit ut fieret · ergo
adhuc manet in se ipsa lux illa ¶ Item postquam sol factus est de illa luce
vnde facta fuerunt alia luminaria · Si tu dicas quod de illa luce tunc
videtur quod una pars illius corporis lucis cessit in corpora luminosa que
sunt supra solem, et alia pars in corpora luminosa que sunt infra solem ¶ ergo
partem illius corporis habet moueri oppositis motibus · unum enim corpus
videtur per naturam habet moueri motu recto · sed circulari · videtur quod
prima luminaria producta fuerunt per violenciam et preter naturam ¶ Item
quod non possit esse in ea parte in qua est sol ¶ Videtur primum quia duo corpora
non possunt esse simul · 2º non quia sol sufficienter illuminat · ergo
videtur quod lux illa sit plus superflua ¶ Ad quartum dicendum quod cum querebatur et queritur
quid de illa luce factum sit, multis modis ad hoc conveniunt expositores
dicunt quorum duos magister tangit in textu ¶ Primum est quod luminaribus
celi factis illa redijt in preiacentem naturam, quia non erat facta nisi ad
faciendam quamdam distinctionem dierum semiplenam quam perfecta inda re
dierum sunt sucepta est ¶ sed hec responsio est contra rationem et contra litteram quod deus de
fecerit opera in diebus precipalia ut quod sinent perire ¶ Secundus modus
dicit quod illa lux simpliciter manet et in forma propria non mutata sed ad solem

quid factum de prima
luce

ut quartum sui ad solem nec tamen est frustra quia ipsius solis auget
effectum / sed quia difficile est assignare quem effectum habeat tunc possibile
est est 3us modus dicendi quod corpus ipsa facta sit sol et in eo saluatur textus
in re cum predictis gratis / sed quia non videtur scriptura exprimere quod deus primo primum
diem produxerit nouam lucem / sed solum modo luminaria disposuit / Et ideo
est quarta opinio quod cum illa luce facta fuit corpora luminosa inter que
principaliter tenuit sol / nec fuit ibi aliqua violentia quia unumquodque corpus
tunc ad locum accipiebat / quem sibi deus per naturam deputabat. Et
patet obiectio quia nec fuit aliqua lucis corruptio nec etiam motu
omnia sed quam maior et perfectior dispositio. Ad illud autem de damasceno opus primum
trium dierum fuisse perfectissimum / hoc dicitur per comparationem ad alia corpora quam a
luce sunt recipere influentiam / non per comparationem ad luminaria quorum corpora
luce sunt formata. ¶ Iterum queritur de hoc quod dicit dixit deus fiat / verbum
non temporale nec sono vocis / sed in verbo dei coeterno. videtur et hoc esse
falsum / statim enim cum dixit deus res facte sunt sicut dicitur in psalmo dixit et facta
sunt / ergo eorum productio verum sit temporalis / dictio non fuit eterna. / Iterum hoc
dictione eterna non dicitur deus nisi semel sicut dicitur in psalmo semel locutus est deus
sed eorum produxit opera vi dierum et in productione cuiuslibet operis dixit / secundo
dicere non est eternum nisi in generare filium / si tu dicas quod illud dicere
fuit nisi unum solum eternum tamen quia multos effectus hic videtur quod
ad dicere sequitur facere et simul dixit ergo simul omnia fecit / sed non
fecit secundum dicit scriptura et prius probatum est / ergo non simul dixit / Ad
hoc dicitur utrumque dicere accipitur hic temporale et eternale / et si temporale / quia
dicere temporale potuit omnem creaturam precedere ¶ Iterum quo [illegible] accipitur
necessitate ut apparet / quia [illegible] necessitate quo ponit effectum / a quo est
facta creationis / quem deus dicendo produxit competat toti trinitati / si non est
senatur quo poterit aliud dici referri ad naturam verbi per quod facta
sunt cum verbum dicitur personaliter sicut in primo libro dictum est. ¶ Ad primo dicendum quod dicere
uno modo connotat effectum in actu / alio modo connotat effectum in
habitu / 3o nec in habitu nec in actu / dicitur enim vocis actum ad quod
tenetur / et sic dicere est aliquem effectum efficere in quo dicens exprimit
hoc modo dicitur deus dicere per creaturam producendo in qua se declarat
sive aliquid aut [illegible] in quo voluntatem suam declarat / et sic plurimum
accipitur in scriptura et connotat effectum actualiter / 4o dicere dicitur actum

Dicere 3o importat [illegible]
dicere

tamen nichilominus tum relatum et hoc modo dicit comparationem ad verbum conceptum per quod dicitur et omnia locutus per quem modum accipitur in principio super illud locutus est deus. glosa .i. filium genuit in quo omnia disposuit. Et tunc dicere connotat effectum in habitu, quia dicere importat dispositionem et ad dispositionem sequitur opus. Tertio dicere dicit actum intrinsecum et absolutum et hoc dicit Anselmus quod dicere non est aliud quam videndo intueri, et quibus persona dicit se et alia, et hunc dicere non respondet verbum conceptum quia secundum hunc modum idem potest esse dicens et dictum et quo dicitur quibus et persona se ipsam videt et intuetur se ipsam et non connotat effectum nec actu nec habitu. Si igitur accipiatur quarto accipiatur dicere in verum producere, sic dictum est potest accipi in principio .s. prout connotat effectum in actu, et tunc dicere idem est quod producere ut est ibi unigenitus cum dicitur dixit deus fiat, quia non tantum importat notitiam actionis in se. Sed eciam prout est ad ipsius manifestationem et premittitur scriptura [illegible] verbi ubi scriptum dicitur, ut in hoc ostendat quod deus maxime facilitate producit singula, quia aliquod verbo creata sunt producendo [illegible] accedat, et dicere in diversis diebus potest pluraliter non nisi pluribus significati sed connotati, sic patet quod plurium productorum plures sunt productiones passive et ita connotati actiua dici potest pluraliter. Potest eciam nichilominus accipi secundo et est effectus dixit .i. filium genuit in quo omnia disposuit et per quod omnia produxit et composuit. Unde Augustinus cum dicitur quod verbo dei ad naturam ubi per quod omnia facta sunt referitur et ad id dicere referitur creaturarum fieri sed ad dispositionem sequitur opus non immediate et tunc potest quando ab eterno disposuit sed pro loco et tempore. Sed sic dicitur disposuit ordinavit et sic est in proposito, non deus produxit non tunc cum filium genuit in quo disposuit sed sicut generando filium ab eterno disposuit sic producit in tempore sic produxit in tempore, sed in ipsa eius dispositione dei eterna non solum erat quod res produceret sed eciam quando produceret et hoc modo dicere in diversis diebus dictum eandem importat dispositionem eternam in qua sunt disposita eternaliter successione productionum temporalium. Sic igitur primo et secundo modo potest hic accipi dicere, sed secundo modo magis proprie. Tertio autem modo non videtur hic accipi, quia non connotat aliquid ab effectus nec actu nec habitu, sed tunc videtur eciam illo tertio modo accipi proprie. Actus dicendi illud quod deus fuit in primo libro dist. xxxviii dicere proprie non est sine verbo sed nec proprie ubi dicitur esse locucio ubi nulla est sermo nichilominus tamen tertius modus accipiendi dicere non videtur esse omnino impropriumque. Ideo quod satis rationabiliter videtur posse concedi quod quibus persona loquitur .

se alius. Dicendum iste actus qui est dicere quemcumque nullibi persone tante pt
quem cum nullibi persone inanimate ut vere ut modo supposito. Iste sic
modo accipiendo non competit proprietati. Et per hoc patet quod obiecta sunt.
Iterum queritur de hoc quod dicit suppositio id est in filio tamen deus celum
et terram. Si cum tamen mutatio est et in filio nichil mutatur. Sed in filio ut
creatur. Item quando compacta accipitur pater est in filio et creat in filio ita
quod hec propositio in refertur et ad verba essendi et ad verba operandi.
Hec autem non recipitur pater est per filium, quamvis ista recipiatur pater operatur
per filium. Queritur etiam quam habitudinem importat hec propo-
sitio per cum dicitur deus pater creat per filium. Respondeo dicendum quod hec propo-
sitio in pro parte importat causalitatem et pro parte importat conceptibilitatem. Causalita-
tem ut cum dicitur omnia sunt in deo, conceptibilitatem ut cum dicitur pater est in fil-
io. Hec autem propositio per quod est de se importat causalitatem. Dicitur quod quando
mento dicitur deus operari in filio et ratione conceptibilitatis quod propter
...rans est in filio, et ratione causalitatis quod filius est cum patre effectus producti
a patre, et ideo hec propositio in ad suo casuali accipitur in divinis
cum verbis absolutis et cum transitivis ratione duplicis habitudinis,
scilicet causalitatis et conceptibilitatis. Hec autem propositio per cum importat
habitudinem cause et principii non recipitur nisi in illis verbis que
importat aliquem effectum respectu cuius filius habet causalitatem,
et tunc recipitur quod pater operatur per filium. Sed tamen non recipitur quod pater per se
filium. Sed hec plenius dicta sunt in primo libro distinctione xxxii et
ideo hec ad presens sufficiant. Sequitur dis. xv^ma

Incipit distinctio xiiij^a

Dixit quoque deus fiat firmamentum etc. Superius egit magister de productione illius forme que est quasi generale principium distinguendi creaturas corporales secundum quod in hac parte agit de productione rerum quantum ad formas speciales. Et quia formarum quedam sunt simplices et quedam mixte prout sunt insensibiles et sensibiles [illegible] quedam vero sunt simplices et quedam mixte [illegible] [illegible] duas. In prima agit magister de productione simplicium et insensibilium [illegible] In secunda vero de productione mixtorum et sensibilium quinta distinctione ibi: Dixit quoque deus producant aque reptile etc. Et quia corpora simplicia sunt insensibilia sunt in duplici [illegible] quedam sunt contenta continencia et contenta. Ideo prima pars in duas. In prima agit de productione et distinctione corporum aliquorum quantum ad res continentes. In secunda vero quantum ad res contentas ibi: Dixit deus congregentur aque etc. Prima pars in quam agit de [illegible] quantum ad res continentes, ibi: [illegible] nominibus ut potest de celis et celorum distinctione secundum auctores. In prima determinat celorum nomina. In secunda tangit questionem de figura ibi: Queri etiam solet cuius figure. In tertia querit [illegible] tamen ibi: Queri etiam potest de motu celi. In parte [illegible] quoddam dubium ibi: Post hec querit an sit celum. [illegible] hec partes [illegible] in duas partes. Prima que dicitur [illegible] secunda quorundam opinione [illegible] In prima determinat nomina celorum secundum veritatem. In secunda quorundam opinione ibi: Quidam vero celum etc. Et sic breviter tota intentio magistri in hac parte celorum nomina [illegible] et motum.

Ad intelligentiam autem huius partis incidit hic questio de celis et quantum hic tria. Primo querit de celis quantum ad naturam. Secunda questio est de eis quantum ad figuram. Tertia questio est quantum ad motum [illegible] in pluralitate. Circa primum queruntur duo. Primo queritur de natura celi cristallini. Secundo de natura celi firmamenti.

Circa primum sic proceditur. Et queritur utrum celum cristallinum sit de natura aque. Et quod sic videtur [illegible] auctoritate scripture Genesis primo: Fiat firmamentum in medio aquarum et dividat aquas ab aquis. Que autem sola divisione distinguuntur sunt eiusdem nature. Ergo [illegible] sunt supra firmamentum et que sub firmamento sunt eiusdem nature. Si tu dicas quod firmamentum ibi vocatur celum [illegible] [illegible] contra textum sequentem ubi dicitur: Congregentur que sub celo sunt in firmamento. Contra etiam illud quod scribitur Danielis iij: Benedicite aque que super celos sunt domino. Et post ea sequitur: Benedicite sol et luna etc. Ergo ille sunt super celum solis. Si tu dicas aquas illas esse spirituales, contra illud quod dicitur in psalmo: Extendens celum sicut pellem qui tegis aquis superiora eius. Sed celum extensum est corporale. Ergo et aqua que tegit sunt corporales. Item hoc [illegible] auctoritate doctorum, Augustinus super Genesim ad litteram loquens de aquis qualescumque sunt ibi eas esse non dubitamus, maior est enim scripture auctoritas quam omnis humani

ingenij perspicacitas. Si tu dicas quod sunt ibi aque. Sed tamen non materiales. Contra
hoc dicit Basilius aquam illam intelligimus aquam esse veram. Similiter vult quod
vere aque ille habent speciem et naturam aque. Si tu dicas quod formam ha
bent aque. Sed tamen non proprietates. Contra hoc est verbum Bede quod adducit magister in
littera qui infra celum ligat aquas ad tempus vaporibus nubium stenuatis
sunt etiam super celi speram non vaporali tenuitate. Sed glaciali soliditate
aquas suspendit ne labantur. ¶ Item ratione videtur ordo partium in macrocosmo sicut
in minori mundo respondet ordini partium in maiori mundo. Sed sic est in minori mundo scilicet in homi
ni quod super cor quod est calidum et naturaliter igneum ponitur cerebrum quod est frigidum et naturaliter
[illegible] et in maiori mundo super solem et alia corpora calefactiva est ponere naturam aque.
¶ Item aqua de parte una est in perspicua et hoc apta ad susceptionem luminis. Similiter conformis
est nature celesti. Similiter apta est ut de ea possit aliquod celum fieri. Ergo si aliquod celum
fit. Ergo si aliquod celum debet fieri ex aqua cum aliud sit infra firmamentum celum aqueum
videtur quod sit super firmamentum ¶ Item quod istud sit probaverunt per rationem quam facit
augustinus super genesim ad litteram aqua per suam subtilitatem sit elevata ut sit su
pra aerem. Ergo maiori subtilitate poterit amplius elevari. Et si omne corpus
divisibile est in infinitum si assit potentia dividens et divisibilitas poterit aqua
tam dividi et subtiliari quod super firmamentum naturaliter poterit consistere. Et si hoc
ergo videtur celum aqueum esse. ¶ Item illud est convenientius naturale quod citius ei inducit
a prima constitucione. Ergo si in prima distinctione aquarum quedam posite sunt super fir
mamentum et quedam sub firmamento. Ita naturale est illis esse super firmamentum sicut istis
esse infra firmamentum. Ergo sicut nobis existentibus super firmamentum posset esse
dubitatio utrum aqua posset esse infra firmamentum, sic nobis existentibus infra fir
mamentum possibile est eadem ratione existentibus super firmamentum esse celum aqueum
¶ Ad oppositum videtur quod sunt per philosophos auctoritatem augustini com[m]essionum. Sunt alie aque super
firmamentum sunt immortales et ab omni corruptione preservate. Ergo videtur quod celum aqueum
non sit de natura aque ¶ Item corpus habens speciem aque per naturam est ponderosum
sed si aliquod celum est aqueum naturaliter illud est ponderosum. Sed ponderosum non debet collocari nisi
ergo si aliquod celum est aqueum quod sit
de corpore suo per naturam. Ergo videtur quod in ordinatum sit ponere quod aliquod sit celum aqueum quod sit
super se. ¶ Item corpora mundi ordinantur secundum maiorem nobilitatem et minorem et econ
verso. ¶ Item corpora mundi ordinantur secundum maiorem nobilitatem et minorem. Ergo
quod nobilius est superius locatur. Ergo si aqua minus nobilis est quam firmamentum. Ergo
nunquam collocanda est super firmamentum ¶ Item corpora mundi ordinantur sicut super in
maiorem subtilitatem et minorem, et secundum maiorem raritatem et minorem. Sed non

totius subtilior est quam aqua et rarior et similior igni, ergo numquam aqua adeo po-
terit rarefieri ut sit subtilior aere et igne. ergo numquam videtur quod possit quiescere
super ignem et aerem collocari. ¶ Item secundum eandem naturam idem est locus quod ei cadere
est. Aqua globe totius terre idem est locus globe totius terre. ergo idem est locus huius aque et totius
aque. Ergo si aliqua aqua naturaliter est supra terram, ergo et omnis aqua. Contra videtur quod nullum sit celum
aqueum ¶ Si tu dicas quod non est hic contradictio quia non naturaliter, quia hoc fit divina virtute divinis
potentie, hanc responsionem confutat Augustinus super Genesim ad litteram in quibus. nec
quis dicat hoc omnipotentia dei fieri. quarum enim deus naturas fecerit quare non quis
[illegible] miraculum [illegible] potest operari ¶ Item quero ad quid possite sit ibi aque
ad refrigerandum calorem igneum quia [illegible] quod [illegible] hoc quod [illegible] qui sunt
[illegible] et velocissime [illegible] et ita quod motu debet esse calor
frigidissimum est, et hoc non nisi propter aquas illas ut videtur dicere [illegible] hoc
[illegible] ille possit in frigidum ad calorem solis et aliorum [illegible] ¶ ergo eadem ratione
[illegible] ab eis calefieri [illegible] et ita aqua totaliter corrumperetur quod est
[illegible] ¶ Dicitur [illegible] quod non sit ille aque et [illegible] celum [illegible] dicitur esse
aqueum. ¶ Si [illegible] naturam [illegible] totum celum [illegible] aqueum ¶ [illegible] ad
[illegible] intelligendum est notandum [illegible] diversita-
tem positionum et debilitatem rationum [illegible] ad [illegible] dicitur [illegible] quadam
[illegible] et quartam [illegible] positionibus [illegible] quedam sobria quod
[illegible] et rationem [illegible] quadam media via [illegible] quod notandum est quod aqueum
[illegible] via rationis et [illegible] dixerunt quod super firmamentum quod est
celum sidereum [illegible] sunt aque corporales et scriptura [illegible] intelligit de aquis
[illegible] scriptura legitur de istis aquis [illegible] quod sunt super
firmamentum elevate, tunc nomine firmamenti intelligitur aer. ¶ Et utraque harum
[illegible] dicunt [illegible] Augustinus [illegible] quod [illegible] quod ille aque sunt
immortales. 2m [illegible] quod dicit super Genesim ad litteram quod [illegible] hoc intelli-
[illegible] aquis que suspenduntur in nubibus. Sed istam positionem improbat Basilius
[illegible] reprobat [illegible] qui dicit stellas [illegible] in firmamento
[illegible] quod firmamentum [illegible] super aquas ab aquis esse divisas [illegible]
firmamentum illud est celum sidereum et aque ille sunt materiales ¶ positio [illegible]
[illegible] non videtur [illegible] posse ¶ Et ideo alii [illegible] scriptura [illegible]
[illegible] dixerunt quod aliquod celum [illegible] quod est aqueum [illegible] quod divina
dispositione [illegible] posuit ad refrigerandum ardorem ethereum ¶ Et ad omnes rationes

14o

[illegible] po

2a po

ad oppositum respondetur per hoc quod deus in ordinatione mundi plus attendebat finis utilitatem quam forme qualitatem / et ideo sicut in minori mundo posuit cerebrum frigidum ad calorem cordis mitigandum / sic super celum sidereum posuit celum aqueum et illud aquas ille congestum et sustentatur / vel propter soliditatem sicut vult Beda dicens, vel propter stabilitatem, vel est dei virtute qui sic ordinavit. Patet per hoc eciam deum opificem summum corporis mundi optimo ordine ordinasse non solum ut quod in ordinando attenderit finis utilitatem, sed eciam personarum dignitatem / ideo non ut vero elementum aque super firmamentum collocasse, eum per naturam sit minus nobile. Et ideo est 3a modus dicendi quod super firmamentum sic dictum corpus sit aque quod tamen non habet naturam et speciem aque elementi, sed nomen aque nominetur propter convenienciam in aliqua proprietate / vel nomine est quia aqua et ista tres habet proprietates habet nichilominus in diversitate quantum ad naturam perspicuitatis / haec aqua et illud conveniunt eo quod habet naturam receptivam luminis et quantum non retentivam sicut experimento patet in aliquibus lapidibus qui de nocte non videntur lucere nisi ponantur in aqua. quantum autem ad naturam diversitatis simpliciter differunt differunt / illud cum aque multo non sit diversum / ut apparet esse dictum. quantum vero ad naturam frigiditatis partim conveniunt partim differunt / conveniunt enim in hoc quod utrumque sit frigidum effective, differunt autem in hoc quod iste sit formaliter frigidum / illud non minime, et 2o in hoc patet quod nomen aque explicatur, accipitur enim communiter a diffusione. aliquod primum formam nata ut ibi possidit firmamentum sic aqua super naturam superiori et luminis retentiva ut ibi fiat firmamentum in medio aquarum. Aliquid proprio elemento aquo ut ibi congregentur aque in locum unum. et sic patet quod super firmamentum vero aque sic dicatur superiori et autem tres probacionis quod ostendunt provenire. Patet quod non sit ibi aqua elementaris sive cum non omnis sint iste aque ut quantum ad corruptibilitatem ut quantum ad diversitatem ad diversitatem, ut quantum ad ignobilitatem, ut quantum ad grossiciem, ut quantum ad [illegible] fundandi possibilitatem sic ostendunt rationes ad oppositum adducte / haec autem viam bona satis sustinere possumus probabiliter / ut ut videtur plus obviare / sed autem propter attendendum est quod in tota materia ad certitudinalem apparere / ad quam apparet dubitacione qua ad temeritate diffinire. Ad id non quod etiam dicitur superius sic nomine aque certe celum illud, etiam non sit de natura aque ut patet in proposito hoc cum dicitur aquarum censeatur celum illud, etiam non sit de natura aque ut patet ex proposito hoc cum dicitur est propter convenienciam non solum in perspicuitate sed est in frigiditate sed in perspicuitate formali, in frigiditate effective. Et per obviacionem per firmamentum conveniens sit in perspicuitate argumentum ab insufficienti quod non convenit eo modo firmamentum cum aqua in perspicuitate 2o quia modo celum aqueum creditur convenire. Aqua cum habet perspicuitatem quod non tamen modo est luminis susceptiva sicut perspicuum aere sed est quadam intentione sicut per experienciam ostenditur / eo metallum ad ponitur in fundo vasis intendit

¶ disputatio prima

supposita aqua liquida videbitur publice iterata ab aqua per certa dicuntur
[illegible] rubinus qui propter non luceret de nocte. ¶ [illegible] certa [illegible] in frigiditate
[illegible] sicut dicit Basilius nec tamen solo per quod possit calefieri ut a sunt
[illegible] sol [illegible] calefaciat [illegible] in frigidam. sed solum non propter frigiditatem
[illegible] effectus eius [illegible] ¶ Item patet [illegible] celi aquarum
Secundo queritur utrum firmamentum et est questio ¶ utrum sit eiusdem nature cum igne
elemento et arguitur [illegible] Paulus [illegible] scripture [illegible] de [illegible]
[illegible] ignis quod si ipsum est nobilissimum elementum et eius productio non debuit [illegible]
[illegible] nomine celi ¶ Item hoc videtur auctoritate augustini [illegible] adlit
[illegible] dicit tamen [illegible] esse [illegible] mundi [illegible] humor et [illegible] aer et lux
[illegible] firmamentum est [illegible] de corporibus mundi et non est terra ut aqua nec aer ergo est ignis
¶ [illegible] consequenter [illegible] in superius [illegible] et terra [illegible] plus [illegible]
[illegible] ubi natura terra erat ipsum terre elementum et celum erat locus et
[illegible] confusio [illegible] in medio [illegible] terra [illegible] et
[illegible] corporum celestium [illegible] formandorum materiam continebat
[illegible] quod firmamentum sit de natura alterius elementi. ¶ Item hoc videtur ratione [illegible]
[illegible] debet esse [illegible] mundi firmamentum
[illegible] firmamentum est corpus mixtum ut [illegible] alterius [illegible] elementorum. sed non est
[illegible] de natura [illegible] elementorum [illegible] ergo est de natura ignis. ¶ [illegible]
[illegible] carbo [illegible] ignis [illegible] flamma. sed [illegible] firmamenti [illegible] lucis
[illegible] ignis ¶ Item caliditas est in igni in primo ergo [illegible] ad
[illegible] calefacit [illegible] ignis. sed corpora celestia maxime calefaciunt inferiora
[illegible] sole ergo [illegible] natura. ¶ [illegible] om
[illegible] corpus [illegible] ¶ Item hoc ipsum ratione est corruptibile et incorruptibile
[illegible] non habet eandem formam completam. sed firmamentum natura est incorruptibile ignis
[illegible] natura corruptibilis ergo non sunt eiusdem nature. ¶ Item corpora [illegible]
[illegible] motus naturales diversi sunt nature. sed firmamentum et ignis habent diversos motus naturales
[illegible] ignis natura [illegible] motu recto firmamentum natura [illegible] motu circulari
ergo ignis et firmamentum sunt alterius et alterius nature. Si tu dicas quod ille motus non
est naturalis firmamenti obicitur contra hoc [illegible] motus [illegible] est alicui corpori non naturalis
est [illegible] ad corpus cui est naturalis. ergo si hoc esset verum tunc esset ponere aliquod corpus
cui magis competeret moveri circulariter quam firmamento quod falsum est. ¶ Item si firmamentum
esset [illegible] nature [illegible] inflammaret corpora [illegible] quod sunt maxime quantitatis
[illegible] totum aerem absorberet. Si tu dicas quod a deo [illegible] hoc non videtur quod
[illegible] nature [illegible] administrat [illegible] augustinus [illegible]

agere contrarios motus simul. Et ulterius si hoc verum esset tunc in quo non subsisteret
natura. Secundo inducitur sic. Item nobilius est ponere corpus quod non habet contrarietatem quam corpus
quod habet contrarietatem. Ergo si ergo est ponere corpus habens contrarietatem, est ponere corpus
a contrarietate immune. Sed hoc non est nisi corpus celeste. Sed firmamentum non habet contrarium
sed ignis elementum habet contrarium. Ergo non est de natura eius. Item si aliquid duorum reduci
tur ad concordiam per aliquid, videtur quod id non habeat naturam alicuius illorum. Sed oppositorum
sit per oppositum. Sed firmamentum per influentiam facit elementa contraria concordare ad invicem
ergo non est de natura alicuius elementi. Item ista est pro veritate et est in hac opinione Albumazar

Ptolomeus

videtur sentire quod et quasi omnes philosophi post Ptolomeum dicte partis. Quia cum philosophi post quatuor
elementa posuerunt esse quintam quam dixerunt esse corpus incorruptibile et
elevatum a contrarietate, et propter hoc esse preter quatuor [illegible] galaxiam et [illegible]
Ptolomei vero non videtur ponere nisi solummodo motum corporis et [illegible] videtur
firmamentum esse igneum. Sed contra ista non satis evidet probabat firmamentum

Ratio quod firmamentum sit alterius nature quam elementa

esse alterius nature quam sit ad elementa, tunc propter motum qui non latet sensus nostros [illegible]
etiam propter effectus varios eius et propter unionem perfectam non absurde dici potest perfecta
in hac parte verum sensisse et doctores veritatis dici, [illegible] non discrepasse quamvis
vocetenus videantur contrarii. Sicut enim patet quibusdam autoribus in pluribus locis [illegible] autores
elementum ignis denotat a perfectione lucis. Naturales non philosophi maxime ignem vocant
cum proprietate caliditatis. Et quum non lucis recipitur in corpore quinto et igne elemento
ro ipsum firmamentum et ignem dixerunt corpus unius nature esse. Non nisi unum quod
habeat unam formam [illegible] specialissime. Sed quia naturaliter lucis participat [illegible] quamvis [illegible]
logie quia non illud corpus scilicet firmamentum sublevatum est a natura contrarietatis et lucis par
ticipat in quadam puritate. Ignis non naturaliter habet contrarietatem. [illegible]
runt ignem et firmamentum alterius et alterius nature esse. In cuius testimonium adducunt quod
nisi quod contrarie [illegible] moveri directe motu contrario scilicet sursum. Celum non quia contrarietatem
habet motu arbitrantur. Item cum solus motus est simplex quod non caret contrarietate
Et in hoc verum dixerunt et sensus ut probatum est non [illegible] // [illegible]
tendentes quod firmamentum et ignis elementum non sunt eiusdem nature [illegible]

Ad rationes

Ad [illegible] dicitur quod [illegible] quod Ptolomeus non facit mentionem de igne. [illegible] non [illegible]
mentionem de aere. [illegible] a [illegible] intelligendum est de [illegible] elementorum
[illegible] patebit. Ad [illegible] quod [illegible]
[illegible] cum celum [illegible] propter [illegible] lucis participationem [illegible]
est super quod celum [illegible] potest nomine [illegible]

3^a [illegible] proprietas ignis

[illegible] et [illegible] intelligi potest. [illegible] triplex est [illegible] ignis [illegible]

et quod ignis et firmamentum quedam conveniunt et quedam non differunt etc.

de aqua una est luminositas, alia caliditas, et 3a levitas per quam movetur motu
qui est sursum. In prima differentia ignis et firmamentum conveniunt. In 3a ignis et
firmamentum simpliciter differunt. In media non penitus conveniunt nec penitus differunt:
conveniunt utique quia tam ignis quam firmamentum est calidum effective. differunt
tamen quia ignis est calidus formaliter, firmamentum vero minime. Si cum habet caliditatem
informatam habet utique contrarietatem. Ad illud quod obicitur quod tamen maior sit qualitatibus
que reperiuntur in qualitatibus activis et passivis contrarietas, et ideo non potest corpora
que sunt in prima compositione mixti habeat aliquam illarum qualitatum. Sed potest non
illa aliquam contrarietatem. Ad illud compositorum autem mixti non potest habere maior corpora [illegible]
[illegible] sed est aliud quia potest propter hoc ut sunt [illegible] est. Ad illud quod obicitur quod plures
compositis ignis. dico quod non convenit lux esse ignis sed illa que est in materia transmutabili
et hoc est quia caliditatem [illegible] informatam candet magis. Quam autem non est
lux corporis quinti, quam nos aliquos sit [illegible] conformemus. Ad illud quod obicitur
quod corpus quintum calefacit. Dico quod corpus quintum non calefacit per naturam caliditatis
quam in se habeat, sed per virtutem luminis et hoc etiam [illegible] et reflexione
radiorum cum speculum concavum generat ignem. Et si obicias quod non dat aliquid
quod non habet, ergo si calidum non habet in se naturam igneam non magis generabit [illegible] ignem
quam aerem. Respondeo quod [illegible] in spatia in generatione [illegible] sit [illegible] quod ad
calidit a motu sunt et in corpore intelligitur esse. Et si queras quare magis
generat ignem quam aerem cum non habeat eam ipse conformitatem in forma. dico quod
et si non habeat conformitatem in forma ultima tamen ignis magis accedit
ad eius naturam propter eius quod habet potentiam educendi [illegible] que sunt in prima materia [illegible] proprie
ad illam indifferens magis educit quod nobilius est. Unde cum [illegible] descendat quod nobilius
est. Et non est ignis sit nobilior magis educit ignem. Sed adhuc manet
questio. Si corpora celestia calefaciunt per naturam luminis, unde est hoc quod luna humectat
et infrigidat. Sed de hoc fortassis dicetur infra. Ad primum autem tamen suf-
ficiat quod aggregatio caloris ut generatio caloris a corpore celesti in hiis inferioribus
ut [illegible] radiorum congregationem et reflexionem [illegible] aer [illegible] illuminatione
[illegible] ab aliqua virtute divinitus ei data a prima sua creatione totum
[illegible] sicut [illegible] in virtute adamantis. quod et si non faciat corpora
celestia formaliter calida, [illegible] non est ad formam contrarietatis apta
[illegible] tamen in hiis [illegible] planetis [illegible] sunt transmutabilia propter

Consequenter queritur de illis quantum ad figuram. Et circa [illegible] dispositionem [illegible] in
hoc queruntur duo. Primo utrum celum habeat orbicularem figuram. Secundo utrum habeat

questio

questio

questio

dextram et sinistram figuram vel [illegible] et per consequens [illegible] [illegible] sunt in [illegible]

Quod autem habeat orbicularem / contra [illegible] terre ut aque quibus caret celum [illegible] quod videtur equaliter distare a terra, hoc autem non esset nisi habet orbicularem figuram ergo etc. ¶ Item videmus sensibiliter moveri circulariter. sed motus circularis non competit nisi figure circulari ergo celum est orbicularis figure. ¶ Item simplicissimo corpori simplicissima debetur figura. sed celum est simplicissimum inter corpora / cum sit subtilissimum ergo simplicissimam debet habere figuram. sed hec est figura circularis / ergo etc. ¶ Item ei corpori quod est maxime [illegible] debetur figura capacissima. sed celum est capacissimum omnium sicut dicit damascenus et figura orbicularis est capacissima / sicut manifeste [illegible] [illegible] et [illegible] ergo etc. ¶ Item corpori perfectissimo perfectissima debetur figura. sed celum est perfectissimum omnium et figura orbicularis est perfectissima omnium figurarum sicut probatur in alia scientia / maxime cum in ea [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] ad [illegible] ergo etc. ¶ Item corpori velocissimo debetur figura maxime ad motum ydonea. sed celum est velocissimum corporum figura autem maxime apta ad motum est orbicularis ergo etc. ¶ Celum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] celum sicut pellem / alia translatio sicut cameram ergo videtur quod celum se habeat ad modum tectorum et ita videtur esse sicut semicircularis. ¶ Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] superficiem. sed omnia [illegible] [illegible] [illegible]. ergo non [illegible] est quod valeat ad [illegible] [illegible]. sed si celum esset semicircularis sicut sufficeret ad tegendum terram [illegible] habitationibus / ergo videtur quod [illegible] aliquis semicircularis. ¶ Item celi sunt solidissimi [illegible] sicut dicitur in job / et hoc ipsum [illegible] ipsum nomine octave spere [illegible] [illegible] maxime [illegible] ergo maxime competit eis figura [illegible] quia maxime stabilis / hec autem [illegible] est semicircularis quam circularis ergo etc. ¶ Item celum est sicut orbicularis [illegible] [illegible] [illegible] celi erit vacua et multo plus distabit corpus [illegible] aliquibus [illegible] quam celum [illegible] a terra / cum [illegible] [illegible] celi ad aliam terram [illegible] in medio consistat / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod aliquid [illegible] [illegible] vacua sit a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tanta distantia inter [illegible] et alia corpora [illegible]. videtur quod [illegible] non sit orbicularis sicut et per hoc ergo non [illegible] [illegible] ut [illegible]. ¶ [illegible] [illegible] quod ad istam questionem [illegible] satis planum est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sacre scripture videlicet de celi [illegible] dubie / hoc enim faciunt [illegible] [illegible] sacre scripture [illegible] non audent [illegible] quod illa divina dispositione volunt [illegible] / ut hoc faciunt ad [illegible] [illegible] nostrate / [illegible] nos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] esse et [illegible] [illegible] hoc [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] doctores sacre scripture [illegible] [illegible] [illegible] salutis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] respondet et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

Ro

Ro

celum habet orbicularem figuram et hoc maxime propter congruentiam, tum ratione simplicitatis, tum ratione capacitatis, tum ratione perfectionis, tum ratione mobilitatis, sicut patet per tractatum. Ad id [illegible] — Ad rationes

quod obicitur in questione de parte Scripture que dicit celum sicut pellem extendi [illegible], ut pellis [illegible]. Dicendum quod Scriptura quandoque [illegible] simpliciter non [illegible] frequenter loquitur et [illegible] de celo de ipso loquitur [illegible] et dicit ad modum pellis, ut tamen [illegible] ad nostrum emisperium. Ad id quod obicitur quod [illegible] inferioris emisperii non est visibilis ad nostri [illegible]. Dicendum quod [illegible] est in uno [illegible] pars celi supra nos [illegible] et una pars sunt nobis de die, alia de nocte. Ad id quod obicitur quod [illegible] soliditas [illegible] figurationi. Dicendum quod figuratio illa non excludit mobilitatem [illegible]. Sed illa solida [illegible] movetur [illegible] et [illegible] in motu recto, [illegible] celum quod non movetur ad locum, [illegible] tamen movetur circa locum ut in loco et tali dispositioni magis competit figura orbicularis quam aliqua alia. Ad id quod obicitur quod [illegible] empireum sit [illegible] undique [illegible]. Dicendum quod etsi non sit [illegible] qualitas [illegible] et [illegible] quotienscumque non dicatur [illegible] quod sunt in uno [illegible] empireum [illegible] quod in toto nichil impedit utrumque poni. Sed cum in toto sint virtute [illegible] habebunt [illegible] potentie quod [illegible] ubicumque sit. Si non sit in media parte celi, alias non est vacua nec superflua, sed pro magno placito non est vacuum cum [illegible] magis inhabitatum, quamvis non impleat omnem partem magnitudo eius [illegible] et spacio [illegible] et si non impleatur totaliter, facit tamen ad ostensionem [illegible] magnifice [illegible] melius [illegible] quam videbimus.

Secundo queritur utrum in [illegible] celi sit ponere dextrum et sinistrum. Et quod sic [illegible] quod dicit Philosophus in 2o de celo [illegible] est orbis [illegible] dubio [illegible] dextrum et sinistrum, [illegible] et [illegible]. [illegible] ratione [illegible] motus [illegible] a quo incipit [illegible] celi [illegible] motus [illegible] celi sunt [illegible] celi habet dextrum et sinistrum. [illegible] dextrum et sinistrum [illegible] et [illegible] longitudinis et ante et retro [illegible] profunditatis. [illegible] completum et [illegible] dimensiones et [illegible] dimensionum [illegible] celi [illegible] habeat dextrum et sinistrum. [illegible] motu movetur [illegible] motus [illegible] habent dextrum et sinistrum [illegible] celestia. [illegible] dicit Philosophus in 2o de celo et mundo [illegible] ad [illegible] organizacionis [illegible] celum [illegible] celum non habeat dextrum et sinistrum. [illegible] dextrum et sinistrum [illegible] in nobis

¶ Questio xxiij^a.

ut dicit commentator super 4 de celo et mundo a qualitatibus activis et passivis. secundum abundantiam caloris naturalis procedentis a corde et spiritum plus vigorem in parte dextra quam sinistra. secundo considerandum quod non est reperire in celestibus [illegible] ¶ Item dextrum et sinistrum presupponunt sursum et deorsum per latitudinem presupponunt longitudinem et hec petunt anteriora ante et retro. In celo autem non est ponere sursum et deorsum cum hec sint contraria. ideo non est etiam ponere ante et retro cum ante dicatur ubi est sursum sicut dicit philosophus. ergo videtur quod non sit ibi dextrum et sinistrum ¶ Item ut [illegible] principium et finis sui motus habent dextrum et sinistrum. sed corpus celi [illegible] cum motor eius sit perpetuus ergo non habet dextrum et sinistrum ¶ Item dextrum est principium motus. sed una parte celi mota movetur omnis ergo non magis incipit motus ab una parte celi quam ab alia ergo in celo ut [illegible] pars erit dextra vel nulla. sed celum est corpus circulare [illegible] ergo etc. ¶ Item [illegible] corpus habet dextrum et sinistrum illa pars que semel est dextra semper est dextra quantumcumque corpus id moveatur localiter. ergo si celum haberet dextrum et sinistrum illa pars que semel est in ipso dextra semper esset dextra. sed non est dare aliquam partem celi que modo non sit in oriente modo in occidente [illegible] in alio [illegible] celi ergo dextrum celi [illegible] occidens [illegible] ultimo [illegible] ¶ [illegible] dextrum et sinistrum [illegible] latitudinis sursum et deorsum longitudinis et ante et retro profunditatis non tamen notant huiusmodi illos simpliciter. sed per comparationem ad motum [illegible] in nullo corpore ponitur proprie dextrum et sinistrum nisi quod [illegible] suscipit motoris influentiam [illegible] [illegible] in una parte quam in alia [illegible] dextrum et sinistrum non ponitur [illegible] in lapide vel planta [illegible] ponitur nisi [illegible] quod [illegible] movetur localiter a motore sufficiente [illegible] movetur ad locum et magis in una parte suscipiunt motoris influentiam [illegible] proprie ponitur dextrum et sinistrum sicut in animalibus que moventur motu progressivo et in quibus virtus cordis et motoris [illegible] in parte dextra [illegible] in parte illa [illegible] et illa parte [illegible] movet [illegible] ambulando [illegible] intelligendum est [illegible] corpus celeste [illegible] movens [illegible] et [illegible] orbes planetarum [illegible] dextrum et sinistrum [illegible] orbibus mobilibus. sed non orbi immobili ¶ Attendendum autem est [illegible] influentiam celo ponitur dextrum et sinistrum [illegible] mobilis ad motorem [illegible] motoris differenter [illegible] accipiunt [illegible] diversa [illegible] mobilis ad motorem [illegible] animalia movetur a motore [illegible] dextrum et sinistrum [illegible]

[illegible] [margin note, struck through]

: [illegible] :—

[illegible] ad aliud ita quod nulla pars quando est dextra nunquam est sinistra, quia uniformiter [illegible]
[illegible] motoris et influentia [illegible] et nunquam ab eo magis
[illegible] celeste motore [illegible] corpus animatum sit
[illegible]. Et iste motor [illegible] dei dispositionem primo influit [illegible] parte celi
[illegible] ea parte [illegible] motus corporum celestium primo nobis apparet
[illegible] orientis [illegible] corpora [illegible] sunt propter hoc et quia motor [illegible]
[illegible] influit [illegible] immediate et [illegible]
[illegible] motoris influentia. Et [illegible] ibi est dextra [illegible] mutatur [illegible] mobilis
[illegible] est absoluta sed relata ad motoris influentiam [illegible] manet
[illegible] et per hunc modum locus [illegible] moveri [illegible] propter hoc quod dicit [illegible]
[illegible] et differentia [illegible] possunt moveri [illegible]
[illegible] ad alia. [illegible] in celo sit dextrum et sinistrum
[illegible] concludit [illegible] quod verum concludit, licet 3a ratio
[illegible] a dimensionibus procedat [illegible] sufficit. Ad [illegible] ad obiectum [illegible] quod [illegible]
[illegible] dextrum et sinistrum [illegible] organizata. Dicendum quod dextrum et sinistra non facit
[illegible] distinctio, sed [illegible] et [illegible] quod [illegible] dispositio [illegible]
[illegible] dextrum et sinistrum. Sed hoc facit influentie motoris principalior et minus [illegible]
[illegible] 2o quod attenditur inchoatio motus et terminatio et [illegible] in
[illegible] Ad [illegible] ad obiectum quod dextrum et sinistrum in nobis [illegible] qualitatibus activis et passivis
[illegible] quia dextra et sinistra in animalibus [illegible] partes [illegible]
[illegible] motibus ad [illegible] non solum [illegible] motoris. Sed est [illegible]
[illegible] quod una pars magis participat motoris influentiam [illegible] dispositio
[illegible] et alia [illegible] sit [illegible] activis et passivis. [illegible] autem non sit est
[illegible] Ad [illegible] ad obiectum quod dextrum et sinistrum presupponunt sursum et deorsum [illegible]
[illegible] sursum et deorsum dicunt terminos dimensionis. Non autem est verum
[illegible] et [illegible] 2a [illegible] sursum et deorsum [illegible]
[illegible] augmentum [illegible] motus ad locum sed 2a dextrum et sinistrum attenditur motus in
[illegible] et [illegible] in celo ponitur dextrum et sinistrum non tamen oportet ponere sursum et deorsum
[illegible] opinione [illegible] quod in celo est ponere sursum et deorsum et
[illegible] ponitur dextrum et sinistrum non quod dicunt terminos dimensionis motuum. Sed
[illegible] motu [illegible] ultra tria [illegible] trium dimensionum licet magis proprie dextra et
sinistra [illegible] ad [illegible] et [illegible] nota est ponere duos polos quorum unus sit
[illegible] et alterum deorsum. Item est ponere duo emisperia quorum unum sit [illegible] ante
[illegible] et nota est ponere quod in emisperio una pars sit [illegible]

quod oriente est dextra celi

Ad rationes

celestia corpora post appetere incipiat, alia vero post quandam desinat et hoc totum dispositioni ymaginari est. Et per hoc ymaginabatur homines qui pedes habent in polo arthico et capud in polo antarthico, et hec facie versa ad nivem cursum statim ymaginabatur dextram habere partem. ¶ Solutio, ad quod obicitur quod celum habet dextram per principium primi motus et ita non habet dextram. ¶ Dicendum quod illud verum est quia dextrum et sinistrum nominant partes determinatas, sed quando nominant ordinem mobilis ad motorem motoris influencia non habet veritatem, ut cum facit ad hoc utique sit motor intelligencia et cetera. ¶ Solutio, ad quod obicitur convenienter partes duas mota moventur omnes, dicendum quod recipit in corpore non secundum quod est primo respiciat motoris influencia, quod pars cuius aliqui motum rota per motum partem quod tangit. ¶ Solutio, ad ultimum quod dicitur quod prout dicit partem et dextram non potest esse proprie at hoc intelligendo de illo dextro et sinistro quod dicit dispositionem partium in comparatione ad motorem et coniunctum sicut est in animalibus, hoc autem modo non ponitur in corporibus celestibus sicut superius tactum est.

Consequenter queritur secundo loco in comparatione ad motorem influencia et cetera. Hoc continet duo: primo utrum primum mobile moveatur a deo immediate vel mediante aliqua virtute creata. ¶ Secundo utrum moveatur ab intelligencia aut a propria forma.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod celum immediate movetur a deo, quod probatur dictis et modo de causa prima motus causatus primum. Ceterum autem sicut non est sub deo. Ergo et cetera. ¶ Item Boecius in de consolacione loquens ad deum stabilisque manens das cuncta moveri, ergo videtur quod maxime moveat id quod est primum mobile, hoc autem est celum, ergo et cetera. ¶ Item racione videtur primi mobilis motor debet esse primus, sed primus motor est in mobilibus omnibus, quod nichil est stabilius in tali mobili, sed ut est ipso primum et in mobile nisi solus deus, ergo motus primi mobilis solus deus est primus. ¶ Item quod motus et influencia celestium corporum est conservativa eorum causa [illegible], ergo conservator eius est conservator omnium prima unificans, quod sicut se habet mobile ad motum sic se habet motor ad motorem, sed solus deus est ille qui est conservator et unificator primi motoris ad motorem. ¶ Secundo ergo solus ipse movet primum celum. ¶ Sed contra in infinitatis potencie et perfeccionis et bonitatis hoc convenit ut deus communicet virtuti creata actionem que illa est nata suscipere, sed actio qua est movendo localiter corpus celi naturalis quoniam nata suscipere virtuti creata, ergo videtur quod deus nullum corpus moveat absque virtute alicui creature virtuti creata. ¶ Item virtus motoris debet proporcionari mobili, sed virtus celi finita est, virtus autem dei est infinita, ergo ad hoc quod salvetur in modo proporcio debita videtur quod [illegible] deum movente. ¶ Item philosophus dicit et celum motum sicut ponunt ab aliqua virtute creata et finita, et in tanta virtus in tanto tempore et maiori in minori, et maiorem in minus, et in quod sit tanta virtus in tanto tempore, ergo celum videtur quod finita in [illegible], quod si dei infinite virtutis est et ipse immediate movet celum in instanti revolueret ipsum ab oriente in occidens quod manifeste falsum est. ¶ Sed dicendum

quibus i modo no operat tanq virtute sue efficacie / qr eciam pt monere voluntatem i
sempiterne et cito et tarde / tunc ille pma obiecta / qr eciam actq ille . s. mouet sue
assume pt virtute finite erit natus quemue causare ¶ Alterz ptz ca q pt i mediate ad i
nima ~~pendenda~~ potencia pcedit i esse . 2a i caus mabile / ut ptz in creatione et
iustificatione et qz miraculoz operatione . ergo p celud i mete mor a deo motq ej
i mirabit no nalis . qz pt e nalis / no ergo e a deo i mediate ¶ Pmo ad pdcoz
intelligenda est noundu qz in omni operatione deq opera intime et i mediate
vide voluntas pt dicit augq et habitus e i pso no pt pma et prima ca
sup pec et motoz ¶ In aliqbq aut pt opera ut ipe pt tota causa
in aliqbq pt opera et mor ut virtute agedi et modi quieret causae ¶ Et
quib diu mobilia / 2a no nalia ul voluntas operatur ad eg[illegible] ¶ Ex
qz queritur utrq motq pmi mobilis i mete pt a deo / pmo est qz ptz utrq virtus
diuina intime opera et i mete ad illa mutatione pcedat / qr pt ut mo
ipe moueat / et coopera virtuti motiue ¶ Sz e qz utrq motq pmi
mobilis pt a deo tanq a tota causa ¶ Du pt in virtute diuina mouente mo
aliq virtus cata et ad istud questione patet de plane rspondet pt qz in
illo pt natq queme virtuti finite pp pu pcessione / et diuina bonitatis
ad pu manifestacoz quieret causare qz ipa nata e pstype qz deus
mo mor mediate aqua virtute cata pt et alia mobilia ¶ Et
pt vones ad ptc i ducte / qz pmus alie no nemo cogat ¶ Ad vo[.] ad rones
dicunt dr phs deq pass patet pbabitr . qz phs no intellegit qz pmi orbis
motor pmodum efficacie esse deus . ipe eiq posuit virtute motois adeo
mobili / qz si minimus ul modicus corrq apponeretur cor lassaretur
motoris i modo pt dicit i l. o d. ce. et no . p pont qz deq moueat
metaphorice pt finis et desideratus ¶ Aut si pont qz mo
pmodum efficacie no pont qz ipe solus moueat . p vo aparte
ipoi . ta vii obiect pnu pt intelligi esse deus p quadra assignacoz
pme ppie ¶ Ad id qd obiz qz deq cunta mor . dr
no gelud . p solus deq moueat . p qmo mor abs diuer vo
utra ei virtus alicq motois pt ut modicus opari pt bfico et
qz perfq e i mobilis / pt i pso ho aut ut fuit / et i pcptbq opera
acceptt a deo ¶ Ad id qd obicitur qz motor pmi mobilis
pmi e i mobilis . dr qz no oz motore pmi mobilis esse orde

Ro

¶ Distinctio xiiij^a

primum et eodem in mobile. Sed sufficit quod sit primum vel aliorum motorum pue[?] sicut tunc moverentur | et quod sit in mobilibus 2° et eodem modo propter motum non est oportet esse status in motore primi mobilis simplicis. Sed in generatione et corruptione, omnibus autem corruptibilibus defectibus potest et reducuntur ad ipsum deum, qui est primum | et finis omnium, ceterum que non est perfectio quietis, motus perfectus status. ¶ Ad 3^m quod obicitur quod sit plura mobilia, ita in pluralitate motorum motores alios. Dico quod non oportet quod non est compositus perfectionis pro eo quod ordo est in corporibus mundi 2° | tantum ponendum et per collectionem quod unum sit simpliciter in plures alterius. ¶ Oppositum vero tenentes quod sit unificatores et motores corporum | sit habet gradum et ordinem ut eodem 2° | suum suppremum a deo immediate efficiatur et formetur, et hoc est ratione propter magnitudinem per quam immediate sit ipsius dei capacitas.

et primarium

Secundo quaeritur utrum motus celorum sit a propria forma eorum vel ab intelligentia. | Et quod sit a propria forma eorum videtur, quia sicut vult philosophus natura est principium motus et quietis in eo in quo est. Sed omnis motus naturalis est a forma intrinseca. Sed motus celi est naturalis, ergo est a propria forma. ¶ Item leve sua levitate ascendit et virtute sua superat, ergo est a propria forma. ¶ Item leve sua levitate et virtute quam descendit absque aliqua intelligentia movente ascendit nullo impellente et sic grave descendit absque aliqua intelligentia movente. | Sed ergo forma celi perfectior est quam elementorum et sua eius aptissima ad motum movente. ¶ Item plus est movere vim quod movere possit a propria forma absque omni intelligentia. ¶ Item plus est se diffundere non per se ipsum occupando locum spiritualem qua non occupando. Sed virtus lucis est per se diffundere non per corpora alterius. | Et est diffundendo radios | ergo multo fortius corpus celi per naturam lucis possit per se in suo orbe moveri absque influentia alicuius spiritualis substantiae. ¶ Item motus naturalis est a forma propria et intrinseca, et hoc spectat ad complementum nature, ergo cum motus celi sit naturalis completur est a forma propria et intrinseca, ergo vel tunc, ergo cum motus celi sit naturalis completur a forma propria et intrinseca, ergo forma celi non movetur ab intelligentia, vel intelligentia est ipsius celi perfectio et forma. Sed intelligentia celi non movetur ab intelligentia, vel intelligentia est ipsius celi perfectio et forma, celi sit animatum et cetera aliqua non est perfectio celi sicut dicit Damascenus ij libro c. v. celi sit inanimatum et in sensibilibus ergo etc. ¶ Item nullus motus naturalis dependet a voluntate creature ex prima causa motore. Sed motus celi est uniformis et naturalis 2° | suos et perfectus ergo non est a voluntate alicuius angeli vel intelligentie. ¶ Item virtus illius angeli vel intelligentie finita. Sed virtus finita in movendo recipit fatigationem et laborem movere ergo est finita. Sed virtus finita in movendo recipit fatigationem et laborem, ergo celum movetur a propria forma, quia si moveretur eodem modo quod non est per se mobile | ergo celum movetur a propria forma, quia si moveretur ab intelligentia vel intelligentie necesse est illud laborare et lassari. ¶ Contra dicitur quod movetur ab intelligentia. Sed celum 2° | per totum movetur ergo movetur per naturam et forma eius sit primum ad motum. Sed celum per totum movetur, ergo movetur per aliquid quod est ... ¶ Item omnis a quo movetur, hoc autem non est nisi angelus vel intelligentia quod dicitur. ¶ Item omnis

om

motor in actu sed mobile. Sed totum celum est mobile. Sed ut idem est similiter in actu
et potentia, ergo celum non potest moveri a se pure a propria virtute. ¶ Item omnis motor
sufficiens distat a mobili, ergo ultra formam contentam distet a materia, ultra formam que
[illegible] potest esse motor sufficiens. Sed forma celi est forma corporalis et contenta et
[illegible] potest [illegible] motus est a motore sufficiente, ergo non potest
esse a virtute propria forme. ¶ Item omne quod naturaliter movetur ad locum aliquem per motum
[illegible] loco moveri potest naturaliter, ergo si celum movetur naturaliter ab oriente in occidens, ab
occidente in oriens non regiratur per naturam, ergo oportet quod celum habeat motorem
aliquam formam propriam. ¶ Item omne quod movetur propria forma movetur propter [illegible] propria in
[illegible] cum forme non movetur nisi propter appetitum rei qua naturaliter indiget
[illegible] celum per diversa [illegible] et [illegible] non movetur propter [illegible] indigentiam, ergo non movetur a propria
forma et [illegible]. ¶ Item quod movetur a propria forma naturali movente numquam quiescit nisi
violenter [illegible] in [illegible] eadem dispositione. Sed celum [illegible] ad naturam pure forme
[illegible] dispositione, ergo celum non movetur a propria forma et [illegible] quiescit
[illegible] quiescit violenter [illegible] celum aliquando detabitur et non violenter,
[illegible] non est a virtute forme [illegible]. ¶ [illegible] quod [illegible] dicunt [illegible]

[illegible] concordes [illegible] et [illegible] 3m vicium quam quidam
[illegible] videntur [illegible] celi haberet animam et quod celum esset magnum animal
et [illegible] a propria forma [illegible] movetur [illegible] et quod habeat animam motricem
[illegible] et digna a deo mediate intelligentia. Sed hec positio falsa est
et erronea [illegible] cum dicit Damascenus celi [illegible] animati et insensibiles ij li. vi ca. Et
[illegible] quod [illegible] prosopopeiam et ista est [illegible]
[illegible] vivum [illegible] mortale [illegible]
[illegible] intelligentia
[illegible]. Non [illegible] aut hec positio est [illegible] catholicos doctores. Sed [illegible]
[illegible] qui ponunt quod [illegible] intellectuales non [illegible] mediate
[illegible] et [illegible] et ita per celum [illegible] a [illegible] spirituali habet [illegible] et
[illegible] naturali possit corrumpi et [illegible] ista positio non [illegible] intelligentia
[illegible] modo [illegible] catholicorum. ¶ Secunda dicunt quod celum movetur a propria
forma non celum [illegible] quantitatem et figuram et [illegible] ad motum habile. [illegible]
[illegible] et formam [illegible] formis corporalibus est magis activa et [illegible]
[illegible] formis spiritualibus et corporalibus et quod virtute [illegible] forme movetur
[illegible] celestis orbicularis [illegible] sufficienter quod elementa moventur motu recto

R° ... | positio

nec oz ad motum celi adhiberi ministerium angeli ut aie, sic nec ad motum ceteribz elementorum nec ¶ nec obstat id qd' mouens dz esse aliud a mobili qr sicud aial 2ᵃ7 aliud sui mouens, 2ᵃ7 aliud sui e mobile, sic et i celo in tal [illegible] e pa moli p nam quantit et figure, et mouens p nam lucis [illegible] nec obstat illud qd recedit ab eodem loco ad que mo ¶ Celum [illegible] moueri ad locum s posset ceti locum ¶ nec [illegible] e i [illegible] mo ad [illegible] illud situm i tendat [illegible], s qz intendit moueri [illegible] quia e motu appetens sine me, [illegible] i radio qui procedit et recedit p virtute [illegible] tum sic i percussio ad ad [illegible] splendidum [illegible] e i [illegible] ¶ Et p hoc respondet ad [illegible] omnibus obiectionibus ¶ Difficile [illegible] e 2ᵃ7 hac opinionem sustinere quod celum moueatur a [illegible] forma et nali et illa permanente [illegible] sic violenta ¶ Difficile e intelligere [illegible] quomodo moueatur [illegible] indigentia. s appetitus ille e a forma nali ¶ et [illegible] ad hoc [illegible] ut dicat qz ad motum celi non sufficit virtus [illegible] forme, s sit ei [illegible] plurimum diuine potentie 2ᵃ7 que celum [illegible] moueri et quiescere. [illegible] remanet questio quid sit ille [illegible] dicat quod causatum ut motum et pue hoc dicat [illegible] ut illud ¶ non e facile complere quare deus illud motum [illegible] creat sine ministerio spualis creature cu ille sit [illegible] ne tunc de facili sit hoc [illegible] ¶ Sz quis [illegible] dicat qz defectum [illegible] creature [illegible] [illegible] ut ostendat se esse dominum celi et terre, et [illegible] deus [illegible] nec [illegible] supplere ut ostendat se esse dominum celi et terre, et tn dicatur celum moueri virtute [illegible] qd' [illegible] pluries ad mouendum suffert [illegible] plicatur ab ipsa virtute diuina, et sic sustinendo hanc opinionem ¶ [illegible] est satis plana ¶ Alia est opinio e qz deus mouet celum mediante intelligentia ta sine [illegible] et hoc [illegible] ordini qz deus [illegible] [illegible] dicit [illegible] ad [illegible] qz deus [illegible] ordinat ut [illegible] deputavit ad ministerium hominis, sic [illegible] et ita sic [illegible] e [illegible] deputavit ad ministerium [illegible] [illegible] putavit ad motum et [illegible] celorum ad [illegible] et diuine [illegible] maiestati, et hoc [illegible] aug [illegible] i 3o [illegible] de angelica [illegible] ¶ [illegible] qua dicit qz non [illegible] maiestate [illegible] illi maiestati et eius [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] sua sit [illegible] ¶ Et hec opinio magnorum e [illegible] i theologia [illegible] pietati fidei et rationi et plurimum esse [illegible] ¶ [illegible] hac opinionem sustinendo [illegible] de facili sit ad obiecta i [illegible] ¶ Ad [illegible] qd' [illegible] qz motus ille e [illegible] qz motus ille p [illegible] ad [illegible] [illegible] esse [illegible] et [illegible] illi motui [illegible], nec oz qz [illegible] e [illegible] sit a p [illegible]

4o

2a p[illegible]

[illegible] causa. Sed sufficit quod virtus intrinseca cooperetur virtuti active. ¶ Ad aliud quod
[illegible] gravi et levi, dicendum quod ad motum gravis non sufficit solummodo gravitas
[illegible] qualitas consequens, ymo requiritur virtus loci attrahentis et virtus loci expellentis
[illegible] contrarii per illa duo moventia [illegible] ponit philosophus. Sed gravis grave et
[illegible] et [illegible] et quod hoc ad motum celi non potest concurrere. Igitur
[illegible] virtus spiritualis sufficit. ¶ Ad aliud quod obicitur de diffusione lucis, dicendum quod ille
[illegible] motus localis sufficiens. Sed magis motus alterationis, unde sicut ignis potest calorem
[illegible] diffundere deorsum tamen virtute sua non per se movetur de loco in quo est sicut in celo
[illegible] intelligendum est esse. ¶ Ad illud quod obicitur quod ad completionem motus facit
[illegible] movetur a principio intrinseco, dicendum quod hoc accidit, non cum hoc est per unionem
motoris ad mobile. Sed per sufficientiam motoris cum [illegible] spiritualis distans
[illegible] unde distantia motoris a mobili et completio motoris illa est quod facit
[illegible] motorum perfectorum. ¶ Hoc autem multo magis reperitur in motu celi quod movetur ab
[illegible] que ab intelligentia separata [illegible] virtute quod primo
[illegible] ¶ Ad aliud quod obicitur quod necessario [illegible] non dependet a voluntate
[illegible] voluntate variabili. Quamvis autem voluntas angeli sit per
[illegible] tamen per [illegible] omnino invariabilis efficitur et tale [illegible] intelligendum est
[illegible] celi motorem que ut dicit Augustinus summe maiestati continuo perfecte inhe-
ret et quod talis [illegible] motus celi ostendit ipsius motus nobilitas
[illegible] et necessitas ostendit [illegible] futura [illegible] perfectum est
[illegible] ad quam quasi [illegible] ordinatur ministracio angelica
¶ Ad quod obicitur quod [illegible] virtus finite lassatur, dicendum quod lassacio non facit finitas
[illegible] motoris ad mobile ut gravitas vel ineptitudo [illegible] mobilis
[illegible] et patet questio

Consequenter dixit de [illegible] in unum locum, superius egit in generali de productione ipsorum
[illegible] continuam [illegible] parte agit de productione in [illegible] et quia hoc
[illegible] dividitur [illegible] ut [illegible]
[illegible] que ut actum [illegible] luminaria. Prima [illegible] duas
[illegible] agit de distinctione [illegible] secunda de productione luminarium ibi Dixit autem Deus Fiant
luminaria. Prima [illegible] duas [illegible] prima [illegible] veritatem, secunda ponit dubitationem
[illegible] ut [illegible] illa illustretur etc. Et duo continentur [illegible] ista scilicet distinctio
[illegible] plana [illegible] ad [illegible] secundum autem est
[illegible] luminarium [illegible] dubitabilia ut textus [illegible] intelligere

plane

Ad intelligentiam eorum post obmissa disputacione elementorum ad productionem luminarium queruntur duo. primum est de ipsis luminaribus quantum ad comparacionem ad corpus in quo locantur. secundum est de ipsis in comparacione ad ea in que operantur. Circa primum queruntur tria. primo queritur utrum luminaria posita sint in eodem corpore celesti an in diversis. secundo queritur utrum moveantur motu corporis continentis an motibus propriis. tertio utrum motus competat alicui racione potentie.

Circa primum sic proceditur et quod utrumque omnia luminaria celi locentur in uno corpore celesti et quod sit continuum probatur per auctoritatem sacre scripture que dicit omnia luminaria in firmamento posita esse. Genesis i. posuit ea in firmamento luminaria in firmamento etc. Item hoc videtur ratione, quia corpora distinguuntur ab invicem. distinguuntur a forma vel a superficie. sed corpus celi a luna usque ad celum stellatum est uniforme, et iterum non est ibi corpus huius determinata superficie, ergo ipsum est unum habens pluralitatem partium distinctarum; ergo omnia luminaria ibi sita sunt in eodem corpore. Item si aliqua corpora essent distincta ab invicem ad motum unius non sequeretur motus alterius. sed ultimam speram movet totum quod infra ipsam est ab oriente in occidens, ergo necesse est totum motum celeste esse unum corpus continuum. Item sicut aves producte sunt ad ornatum aeris, ita luminaria ad ornatum celi. sed unum est corpus aeris quod ornatur omnibus avibus, ergo pari ratione unum est corpus celi quod ornatur omnibus luminaribus. Contra omnes auctores nostri veniunt in corporibus ... nec composicione continui. sed orbes planetarum dicuntur esse vii tantum a quibus ... a mathematicis, ergo sunt distincti, ergo luminaria dicuntur non esse in eodem corpore continuo. Item impossibile est duo corpora continue moveri diversis et disparatis motibus contrariis ... esse continua. sed orbes planetarum sic dicuntur ... moventur ultimam speram, ergo impossibile est ad invicem continuari. Item damascenus ... distinguunt celum planetarum a celo stellato. sed hoc non esset si corpus in quo sunt planete et stelle esset continuum. ergo etc. Item si omnia luminaria essent in firmamento posita in corpore continuo, tunc omnia essent stelle fixe et nulle erratice, sed ergo alie dicuntur esse fixe et alie erratice, videtur quod posite sunt in alio et alio corpore. propter hoc queritur quare ... plures sunt stelle fixe quam plures fecit stellas quam fecit planetas, pene ... propter plures sunt stelle ... erratice.

Respondeo ad predictorum intelligentiam notandum quod ... propter loquentes de luminaribus in diversis orbibus. hanc materiam pene naturalem pene mathematicam luminaria locant in diversis orbibus. hec autem distinctio orbium ... intelligentibus non venit contradiccione. ... distinctio ... superficiei sic distinguitur ... ipse distinguunt ... et ... venit ... superficiei sic distinguntur ... non tollit continuitatem ... sed venit ... diversitate motuum diversitas motuum non tollit ... quod est subtile et ad motum habile sic manifeste ... in diversas ... partes ... Contra ... ad diversas ... et situ in ... distinctione.

Contra

Resp°

[...] Ad 1m dicendum quod luminaria celi posita esse in pluribus orbibus in corpore tamen uno continuo
[...] quod vocatur nomine firmamenti et ideo dicuntur omnia luminaria posita esse in firmamento
[...] rationes ad hanc partem adducte possunt concedi. ¶ Ad illud secundo quod obicitur quod unus
[...] compositionis continui. Dicendum quod verum est de illo motu quo movetur corpus eius natura
[...] sed non est verum de motu quo movetur corpus eius natura in generatione mobilium. ad hunc
[...] sufficit sola motuum distinctio per rationem in proposito. ¶ Ad 3m quod obicitur quod orbes
[...] moventur contrariis motibus ultra propositum ergo distinguuntur. Dicendum quod potest esse hoc tamen
[...] necessitate nisi in corporibus solidis sicut terra et stellis et raro sicut est aqua et aer ma
[...] licet in fluidis. In talibus tamen distinctio potest venire a virtute motorum saltem quantum
[...] motibus sicut hic quod est maior obedientia motorum nec licet superficiei per formam
[...] habet corpora solida et ideo patet planum. Ad duo vero opposita propositum licet in acra
[...] superius et alii de plurimis. ¶ Ad 4m quod obicitur de damasceno recitante platonem distinguens
[...] in firmamento. Dicendum quod distinctio celorum plus attenditur secundum diversitatem effectuum et
[...] quam attenditur secundum distinctionem vel distinctionem corporum licet ...
[...] attenditur. Ideo et rabanus in distinctione celorum celum sidereum et celum pla
[...] celo comprehendit. ¶ Ad 5m quod obicitur quod planete per firmamentum
[...] stelle creantur. Dicendum quod non potest quod in eodem corpore possunt contrarii diversimode
[...] Ita quod unum alligatur et propter habitudinem aliquid non movetur et stelle fixe
[...] immediate posite in una spera cum qua motu moventur. Planete vero sunt in orbi-
[...] quibus motu moventur motu proprio et ideo apparet in ... creatione videtur deus
[...] superioribus tradidit. ¶ Ad 6m quod queritur quare in ultima spera luminaria plu
[...] posuit deus. ¶ Ad hoc assignantur plures [illegible] rationes. Et prima ratio est quia per speram octavam
[...] vite in inferiorum productionibus speciem. et hoc non potest esse nisi per diversas luces
[...] stellis. 2a ratio est quia ut superavit ut daret inferioribus speciem quam plures
[...] motus stellarum et superiori ... pauciores de stellas ... 3a
[...] motus influit a superioribus orbibus in inferiores, quia ergo providentia dei
[...] influentie ut orbis ille ceteris precellit in inferioribus quas magis habundant
[...] luminaria multiformitate. ¶ Inter has autem rationes media videtur esse pla
[...] quia ordinatur divina sapientia a multiformitate ad unitatem reducit et ideo
[...] quanto plus accedit ad uniformitatem motus dicitur multiformitate corporis. ¶ Alius
[...] motuum multiformitate dedit luminarium unitate

Secundo queritur utrum luminaria moveantur in orbibus propriis motibus ... et quod
[...] duo sunt quod potest adornatum aciis motu ... movetur in illo et propter
[...] sunt luminaria in orbibus. ¶ Item motus orbium non potest nisi
[...] luminarium quia circumscripto corpore de se habet influere movearit

sive fient, sed natura non facit per plura quod potest facere per pauciora, ut patet ex
maiori difficultate quod potest facere eadem minori. Si ergo ita fiat motus siderum quod fiat
motus tanquam orbis, videtur quod natura potest convenienter ponere quod stelle moveantur propriis mo-
tibus. ¶ Item per luminaria moventur motu suorum orbium cum moveantur motibus
disparatis, et quando in oppositione celo stellato tunc videtur quod fiat ibi obviacio et retardacio
cum id in quo movetur potest unum contra alterum. ¶ Item manifeste videmus ad sensum
in planetis esse elevaciones et depressiones, progressiones et retrogradaciones, sed hoc
non potest esse nisi propriis motibus moveri habeat ergo etc. ¶ Contra, si motibus mo-
propriis moventur planete, ergo aut duo corpora erunt in eodem loco, ut necesse est
esse vacuam viam per quam transsit planeta, ut necesse est corpus celi rumpi et
condensari et ita corrumpi. Sed quelibet illorum est manifeste impossibile. ¶ Preterea ¶ Item natura
non deficit in necessariis maxime circa ea que sunt in ipsa nobiliora, ergo si in his que
moventur proprio motu providet in instrumenta ut patet pedes et alas et pennas
videtur quod in celestibus corporibus debuit dare ista, sed ista non habent ut patet ad sensum, ergo etiam
natura in eis deficit ut non moveantur propriis motibus. ¶ Item stelle in unaª spera
movetur nisi motu illius spere, ergo si ita collocantur unaqueque stella in suo orbe sic
stelle in una spera videtur quod utrumque luminare proprio motu habeat moveri. ¶ Item
per luminaria aliqua moventur motu proprio ad sensum progressione ut retrogradacione
impossibile esset motum celi esse uniformem, si ergo motus celi est uniformis et pro-
prius videtur quod non potest planetas moveri motibus propriis et aliquando ... alicui par-
tibus ... ingenialis et mathematici ...
di. ¶ Preterea dicendum quod de hac questione contraria est inter naturales et mathematicos
maiores quidam antiquos opinionem ut illa posset salvare sicut cum motu ...
et uniformitate posuerunt eccentricos et epiciclos et planetas moveri motibus
propriis in epiciclis, et secundum hoc salvata motus uniformitate aliquando apparet planetam
deprimi aliquando elevari secundum motum planete in epiciclo et epicicli in eccentrico
et eccentrici cum centro mundi. ¶ Aliud obicitur aut videlicet de eccentricis
et eccentrici cum centro mundi quod est quod centrum mundi ... directe quo ... et ...
potest illud ... ¶ Respondetur dicendum quod ...
illud facit motu planete quod est ... ignee. ¶ Alii dicunt quod corpus duo facit et
parte pertransiit ... cum sit potest esse ab alio corpore ¶ propositio non videtur
a parte deferentis et contrariorum quod planete non moventur nisi motu suorum orbium per
figuram in rota motu vote non proprio, et hoc ponunt ... ut illud corpus
... in corruptibilitate per quam non potest scindi neque transsiri per alia corpora, ponunt et
ideo esse centrum orbium superiorum et inferiorum sicut centrum mundi per rotunditate ...
... corporum orbium qui ... moventur. Ista quod unum non ...

posset

cor

po

po pluro

ponunt tamen cum hoc maiorem et minorem velocitatem in orbibus et propter hoc non vere [illegible] gradationes in progressionibus, quia cum unum corpus multum precedat alterum velocitate alterum vero retardatum est. Et hec omnia valde videntur homini consona [illegible] popes mathematice [illegible] et medium [illegible] videtur esse clarior et verior [illegible] illa precedens et indicatio non fallitur circa motum corporum superiorum [illegible] tamen non debet esse verum, quia plus frequenter est via et remedium verum [illegible] mobilibus [illegible] precedit et ponunt naturalis [illegible] illa propter [illegible] [illegible] potest respondere ad ea que obiciuntur in contrarium. Ad id enim quod obicitur [illegible] et pisces in aquis motibus contrariis moventur. Dicendum quod non est simile [illegible] aqua potest corrumpi que possunt vasis et [illegible]. Et propterea ista de [illegible] per naturam movetur ad corpus quod ad corpus ornatum spectat corpora [illegible] possit [illegible] locatur. Et quod [illegible] decet [illegible]. Et [illegible] motibus competit motum progressivum propter suam indigentiam, et quod est ad [illegible] ad delectabile. Et hoc in luminaribus celi, ut competere potest ut dicitur. Ad [illegible] quod motus orbium est [illegible] motum luminarium. Dicendum quod verum est, tamen [illegible] non [illegible] sola luminaria debeat moveri, non enim potest salvari integritas corporis [illegible] stelle moventur motibus contrariis potest quod moveatur in orbibus [illegible] [illegible] motum corporis celestis, non fit aliqua mutatio de loco ad locum [illegible] mobilis secundum locum, ut aliquod corpus [illegible]. Et hec tota [illegible] et incorruptibilitas celi [illegible]. Ad id quod obicitur quod si moventur [illegible] orbium [illegible] propter retardationem et obviationem. Dicendum quod non est obviatio [illegible] ducere [illegible] eandem lineam contra moventur plus obviant. Hec autem [illegible] orbes inferiores sunt subsequentibus [illegible] motum contrarium [illegible] [illegible] retardat propter maiorem mobilis ad motorem distantiam. Ad aliud quod obicitur de [illegible] gradationibus et progressionibus. Dicendum [illegible] [illegible] ad [illegible] hoc non est nisi propter maiorem et minorem velocitatem [illegible] orbium. Quod si [illegible] applicantur hec omnia [illegible] possunt salvari, quod salvando mathematici ponunt [illegible] et [illegible] [illegible]. Secundum hoc ad aliud [illegible] [illegible].

[illegible] quod [illegible] quietat aliam orbi movendo absque stellis. Et quod non [illegible] quod celum empireum ponitur a [illegible] esse mobile [illegible] sunt [illegible] celum quod vero [illegible] stellis et uniforme, [illegible] celum quod [illegible] est mobile. Verum ubicumque est motus ibi est [illegible] et [illegible]

Celum empireum
Angelica natura
Materia prima
Tempus

[illegible] sunt [illegible] — [illegible] 2a q. 3a [illegible]

¶ Distinctio decima

Sed continuitas que est in motu est a continuitate magnitudinis / ergo varietas motus est a varietate mobilis / sed corpus celeste quod circa stellas non habet in partibus motibus varietatem / ergo nec mutabilitatem ¶ Item omnis motus est propter aliquam indigentiam supplendam / sicut in ipso mobili ut in aliquo inferiori / sed celum quod circa stellas non potest moveri propter suam indigentiam cum nulla sit in motu illo cuius indigentia compleatur / sicut propter supplendam indigentiam in inferioribus quia ita bene influit in essendo sicut movendo et uniformiter / ergo videtur quod nullo modo absque stellis celesti corpori moveri competat ¶ Item motus celi est perfectissimus omnium motuum / ergo est omnium motuum regula / ergo si per regulam mensurantur omnia que sunt in genere illo / ista mensurat omnes motus per motum primi mobilis / ergo motus primi mobilis maxime notus est ipsi anime. Sed ultimus corporis motus est notus ipsi anime in quo habet in se ad luminare / quia non deprehenditur motus orbis nisi per motum luminaris / ergo videtur quod non sit possibile ponibile aliquem orbem moveri qui careat omni luminari / precipue cum motus eius lateat sensum nostrum et perceptionem uniformis orbis careat motu / Et sic videtur quod ponendum orbem moveri super firmamentum quod est octavus nonus appareat sit temerarium ¶ Contra omnis multiformitas reducitur ad uniformitatem / ergo motus corporis multiformis reducitur ad motum corporis uniformis. Sed uniforme corpus non est in quo circa luminari / ergo videtur quod ultra istos orbes in quibus sunt luminaria sit aliud celum mobile ¶ Item motus ille qui est mensura omnium motuum est ille qui est absolutive movens per accidens qui est motus diei naturalis effectivus et complet horas. Sed dies naturalis omni tempore est uniformis / ergo et ille motus ergo et mobile suum ¶ Item si est vera ordinatio medii ad extrema necesse est medium proportionabiliter ad extrema non nature velut se habere. Sed celum stellatum medium est inter empireum et firmamentum / cum ergo empireum sit uniforme et immobile et firmamentum sit multiforme et mobile / videtur quod stellatum celum sit quasi multiforme et immobile aut uniforme et tamen mobile / sed multiforme et immobile esse non potest / cum necesse mobile disponat ad motum / ergo necesse est quod sit uniforme et mobile. Item quecumque aliqua plura concurrunt ad constitutionem alicuius necesse est per virtutem alicuius illa uniri / ergo quecumque plura mobilia concurrunt ad effectum unum oportet per suam influentiam necesse est quod uniantur per aliquem mobilem uniformitate / ergo virtute planetarum et stellarum concurrentium ad producendum effectum in hiis inferioribus quandam conformitatem necesse est ultra illa esse aliquod mobile per quod uniantur

quendam habeat in toto et in partibus uniformitatem et ita aliam orbi alii
superiori competit moveri. Est enim questio quibus sit orbis et per quam naturam com-
petit ei moveri, si enim quod celum est, tunc secundo empyreum et mole. Sed quia
celum quod est nobis continens sed est contentum. Solvitur: tunc dicitur celum igneum et ethereum
per quendam continens et continetur et tamen non movetur orbiculariter. Quantum ad hoc
quod dicitur superficies et numerus celorum et celum naturam celestem distinguitur ab ele-
mentis quo aliqui dicunt celorum sumitur penes elementa. Si tu dicas quod per naturam
proprium in eis excepta tunc celum perspicuitas sicut in aqua elementum etiam debet dici
celum. Secundo dicit quod est ponendum celum moveri quod carens luminarium et stel-
larum varietate, et hoc est celum aqueum sive cristallinum ad cuius consummacionem
[illegible] pauci philosophi pervenerunt quia [illegible] latuit. Sed venerando tamen perve-
nerunt aliqui et illi qui pervenerunt posuerunt ipsum moveri sicut quedam
[illegible] nisi sint hec probata. Quantum tamen ad consummacionem compositionis huius celi per-
venerunt omnes tractatores catholici auctoritate sacre scripture divinitus illustrati
[illegible] compositionem eius declarat. Quantum ad motum tamen eius et quietem non explicant
[illegible] racionibus suffulti quantum ponunt illud celum moveri et
[illegible] potissimum non est illa compositionis uniformis minus [illegible]
[illegible] celorum et numerus [illegible] sicut in vestigiis et hoc [illegible]. Celum enim
[illegible] accipere dicit aliquando naturam perspicuam et contentam; quod [illegible] non
[illegible] acceptione notat naturam perspicuam contentam super quietatem elevatam. 2
[illegible] acceptiones celorum distinguuntur. Secundum Rabanum vij celi. Nam cum perspi-
[illegible] luminis dativa vel receptiva. Si est dativa vel est uniformis non mota
[illegible] empyreum vel est multiformis et mota et sic est sidereum vel est uniformis et
mota et sic est cristallinum. Quarta dicta esse non [illegible] multiformis non
[illegible] hoc quod motus est passio corporis naturalis ad multiformitatem corporis. Si autem
perspicua est luminis receptiva vel separabiliter vel inseparabiliter. Si inseparabiliter aut
[illegible] superiorem superficiem et tunc est igneum vel secundum inferiorem superficiem sup-
[illegible] continuatur aeri et tunc est olimpium, quod quidem dicitur olimpum propter
[illegible] approximationem. Si autem est receptiva separabiliter sicut aer qui
[illegible] perspicuis corporibus luminosis et tamen obtenebratur eius absencia
[illegible] superiorem partem et sic est ethereum vel secundum inferiorem, et sic est aereum
[illegible] distinctione comprehenduntur omnia corpora mundi preter terram et aquam. Terra enim
[illegible] comprehendi nomine celi quia carent tamen perspicuitate [illegible] ambiendi capacitate
[illegible] sunt carent quia quamvis habeat perspicuitatem non tamen ambit

Racio

quod accidit celo

distinctio celorum 2 Rabanum

undique et sic completa sufficientia celorum de qua ostenditur sapientia conditoris et sue
universitatis manifeste. Alii autem ponunt aliquem orbem sine luminaribus uniformiter
moveri et id dicunt esse primum mobile. ¶ Hec autem distinctio et sufficientia sumpta est
secundum enumerationem Rabani secundum quem acceptiones celi prout nominat naturam [illegible] et
contentivam prout comprehendit naturam celestem sive dominum et creaturam [illegible]
[illegible] ¶ Si autem celum dicitur natura celestis sive natura [illegible] undique [illegible]
et nulli contraria sic distinguitur a quibusdam philosophis per viij orbes qui dixerunt viij^am
speram ultimam esse. ¶ Alii autem amplius illuminati in hac materia ultra octavam speram
posuerunt nonam. ¶ Tertii perfectius illuminati venerunt ad perfectam orbium distinctionem
ut ponerent decimam speram in qua est quies et vita perpetua videlicet celum
empireum de quo et si auctores veteres non multum loquantur Beda tamen et Rabanus ipsum
esse oportere testantur. ¶ Horum autem numerum et sufficientiam possumus sumere sic. ¶ Distinctio
enim celorum aut est per diversitatem specierum formarum, aut per distinctionem motuum et luminarium contentorum. Si per diversitatem formarum sic distinguuntur tres celi quia est unum
in eo viget natura perfecte luminositatis et sic est habile ad statum glorie et ideo quietum et
sic est empireum. Aliud viget in eo natura perfecte perspicuitatis et effective frigiditatis et
sic est cristallinum sive aqueum quod quidem facit ad conservationem rerum corruptibilium
et ideo est habile ad motum. Aliud viget in eo natura perspicuitatis simul et luminositatis
et effective caliditatis et sic est celum sidereum quod quidem facit ad [illegible]
[illegible] rerum inferiorum, ideo est [illegible] et motum. ¶ Si vero fiat distinctio
celorum penes distinctionem luminarium sic est distinctio orbium. Quia cum orbis [illegible]
[illegible] multitudinem siderum aut unitatem, si multitudinem sic est celum stellatum. Si unitatem
[illegible] sic sunt planete secundum quod exigitur universitas temporum [illegible]
tate sic sunt septem planete [illegible] celum sed [illegible]
[illegible] dicitur claudi vij fiunt orbes, et sic [illegible] celum sed [illegible]
[illegible] viij speras sive orbes et duo sunt predicti et ita x ut sic [illegible]
[illegible] universi respondeat celum perfectio numeri scilicet denarii. ¶ Respondet [illegible]
[illegible] qualitatibus sumitur sufficientia celorum sive secundum appellatione celi sive
[illegible] ponunt esse celum cristallinum movens quod caret stellis. ¶ Et ideo ad [illegible]
[illegible] est quod ab ipsis stellis sic ab orbe non moveri. Si celum aqueum quod est
mobile primum et quod uniformiter movetur ab oriente in occidens per occidens et illud [illegible]
trahit secum firmamentum et omnes orbes inferiores ut uno die naturali. Sic [illegible]
proprium [illegible] ab oriente in oriens revolvuntur [illegible] apparet et

viij spera celi

9 / 10 spere celi

Alia distinctio celorum

celum aqueum sive primum mobile

[illegible] hoc ponserit quod firmamentum sit mole primum ¶ Alia tamen philosophi dicunt quod primum firmamentum moveatur isto motu ita quod in c. annis procedit uno gradu. Sed autem hoc sit verum vel non falsum hoc tenens est quod quinta doctores theologi ponunt quod est celum aqueum ultra firmamentum carens stellis ¶ Et quo [illegible] hoc ostenderes ¶ Ad illud non quod obicitur in quarto quod est uniformis [illegible] quod etiam habeat uniformitatem propter carentiam difformitatis propriam, habet tamen difformitatem in ratione dextre et sinistre per comparationem ad conflucentiam motorum et hec difformitas sufficit ad faciendum motum. Et per hoc patet responsio ad 2m quia non [illegible] talis variatio in illo motu primi mobilis que arguat difformitatem luminis [illegible] que potius concordat uniformitati. Et si enim motus dicatur variatio [illegible] motus tamen primi mobilis non alterius est uniformis ¶ Ad id quod obicitur [illegible] et fluit ad motum et quiescit, dico quod falsum est quia cum quiescit non movet et orbes inferiores suo motu, nunc autem celum movetur nisi motum ab ipso [illegible] ¶ Ad id quod obicitur quod motus eius debet esse notissimus [illegible] aliorum motuum, dico quod non oportet esse notum sensui in se sed sufficit [illegible] in effectu suo, sed etiam non percipimus revolutionem octave spere [illegible] et orientis manifeste nisi per solem et alia luminaria per hunc modum [illegible] ad sensum horum non motum celi uniformis [illegible] percipimus per varietatem diei et noctis ¶ Ad illa non que ultra [illegible] patet solutio ex predictis

Consequenter queritur de ipsis luminaribus in comparatione ad ea in que agunt et circa hoc queruntur tria ¶ Primo utrum in luminaribus diversis sit diversitas [illegible] ¶ 2o utrum habeant diversitatem in specie ¶ 3o utrum quod corpori [illegible] causetur diversitas [illegible]

Circa primum sic proceditur et queritur utrum luminaria diversitatem habeant in specie et quod sic videtur [illegible] sic vult philosophus. sol non est nisi individuum sub specie [illegible] luna, constat autem quod sol et luna sunt nomina imposita diversis, ergo etc. sunt [illegible] in specie ¶ Item non potest esse nisi unus sol secundum philosophum quia sol est [illegible] sua materia. Sed si sol ab aliis luminaribus non differret nisi solo numero [illegible] quod tota sua materia, ergo differret a pluribus quam uno, ergo differunt specie. Item corpus quod natum est luminosum et corpus quod natum est opacum sunt altera et altera in specie. Sed corpus solis de sua natura est luminosum, lune non [illegible] est

spacium corporis quod fit in eclipsatione solis quando posita luna inter solem et visum dicit
speciem pari ratione et applicatione. ¶ Item terra est ornata diversis lapidibus et plan-
tis et animalibus secundum speciem ergo pari ratione videtur quod celum sit ornatum diversis lumina-
ribus secundum speciem differentibus. ¶ Sed quia corpus simplex non habet aliquam partem alterius
corporis partes sunt omogenee et ad totum et inter se, sed celum per philosophum est
corpus simplex non mixtum et similiter luminaria, ergo non habent formas secundum speciem
diversas. ¶ Item luminaria sunt congregationes lucis sui orbis per illud philosophi in libro
de celo et mundo. sed maior congregatio et minor non facit diversitatem secundum speciem sed
solum secundum numerum ergo luminaria celi non perficiunt diversas formas secundum speciem. ¶ Item sicut
flamma maior et minor non differunt secundum speciem similiter sunt in una maior
congregatio luminis quam alia et per consequens videtur esse quod luminaria celestia videtur quod
non differant forma specifica. ¶ Item nobilissima forma que est in sole est ipsius lux
et hec nobilissima forma in unaquaque re est forma ultima, ergo lux est forma
ultima et completiva solis in specie sua. sed in luce convenit cum omnibus aliis
luminaribus ergo videtur quod luminaria celi specie non sunt distincta. ¶ Ad primum ad evidentiam

intelligentie est notandum quod quidam philosophorum posuerunt quod omnia luminaria celi

respicere diversitatem quantum ad speciem et ad formam et istud concordat satis cum
recte, quamvis non omnino ita non movet quedam ad ponendum diversitatem secundum speciem
in luminaribus celi. ¶ Posuerunt enim aliqui quod luminaria secundum speciem erant eiusdem
nature propter hoc quod non habeat materiam transmutabilem et unumquodque erat per totam
suam materiam. Sed hec ratio est falsa et vana et plures errores et ... sunt aliis
ponendum in omnibus corporibus ... una per ... patebit infra. ¶ Quod ... hoc non est ...
mutabilitas materie requiratur ad diversitatem secundum numerum. ¶ Ad ... hoc non est ...
necessitatem ... ut ... in diversitate secundum numerum ... attendatur in aliquibus secundum sunt
... a primo opifice. sed in ... pluralita-
tem sue productionis et secundum ... mediatum ... a primo opifice ... per ...
... quorum unum ... ¶ Et ... de ratione premissa ... sunt
... diversitatis. Motum luminarium propter quadruplicem causam et
... diversitatis ... luminaria ... propter ... sunt cum producta ... diversitas ... inferioribus
... inferioribus faciendas et propter ornatum celeste ... et ... ...
diversitas habent species et virtutes ut ... diversarum virtutum ... ...
... in effectu et ... diversarum specierum ... pulchritudo ... ...
¶ Primum est ... propter effectus quia ... potentia et ... ...
diversa producit secundum speciem et formam. ¶ Ut ... non potest ... ...

Responsio

Falsa positio

2a positio

Quare producta sunt luminaria

[illegible] diuersitatem speciei ¶ Dicendum est ergo quod cum in mixtis materia secundum diuer-
sitatem mixtibilium aptatur ad perceptionem diuersarum formarum sicut in corporibus simplicibus
secundum maiorem raritatem et densitatem in partibus eius ad diuersarum formarum aptatur percep-
tionem sicut patet in elementis quorum materia secundum maiorem densitatem percipit formam
terre, aqua autem recipit secundum plus et minus disponitur ad formas aliorum elementorum
[illegible] modo intelligendum est in celo, quia in celesti materia sicut dictum est [illegible]
[illegible] rarum et densum, recipit secundum maiorem raritatem et densitatem materia diuersarum
formarum esse perceptibilem ¶ Aliud tamen est rarum et densum in materia elementari et materia
celesti. In elementis enim causantur a frigido et calido dissoluente et constringente partes
materie. In celo autem causantur solum modo secundum diuersum situm. In densiori enim
sunt partes propinquiores, in rariori magis distantes. Et partes in denso sunt magis compresse et magis
unite et in raro separate ¶ Dicendum ergo quod forma lucis cum sit una forma que
[illegible] luminaribus et secundum comparationem maiorum et minorum sunt magis et minus
nobilia et ideo eadem forma diuersimode participatur propter diuersos habet gradus
completionis, ideo est diuersitas formarum completiuarum ¶ Conceditur sicut rationes ostendunt
luminaria celi secundum speciem esse diuersa, quamuis illa ratio parum valeat
que probat [illegible] materia sicut [illegible] ¶ Ad id quod obicitur quod [illegible] corpora simplicia. Dicendum
simplicitas corporis tollit diuersitatem que oritur secundum compositionem et formarum
[illegible] ex contrariis mixtorum, sed non tollit illam diuersitatem que oritur a
[illegible] formarum simplicium sicut patet quod quamuis elementa sint corpora simplicia
[illegible] elementa sunt unius speciei ¶ Ad id quod obicitur quod [illegible] ratione
[illegible] non tangitur [illegible] sed solum tangitur dispositio ad veritatem, et
[illegible] maior et minor plus cum differunt luminaria [illegible]
maior et minor, sicut colligitur [illegible] virtutibus et operationibus [illegible]
Ad id quod obicitur quod forma [illegible] est completissima ¶ Dicendum quod hoc est verum [illegible]
[illegible] disponunt ad ipsam. Lux autem [illegible] alias formas corporales
[illegible] disponens [illegible] secundum comparationem maiorum et minorum formarum
[illegible] sunt magis et minus complete ¶ Vel dicendum quod lux est nobilissima forma
corporalis [illegible] sed non est verum de formis luminarium
in quibus virtus [illegible] et non complete saluatur.

Secundo queritur utrum diuersa luminaria habeant diuersas impressiones super
[illegible] et quod sicut dicit Augustinus [illegible] de ciuitate dei [illegible]
[illegible] ad [illegible] applicatis [illegible] sicut [illegible]
[illegible] temporum [illegible] et lunaribus [illegible] ¶ Et de

Ad obiecta

conueniens angelos et mundi quedam gubernare dicit per uniuersitatem corporum. Item
Auicenna dicit quod quedam stelle calefaciunt quedam infrigidant, quedam humectant et quedam desic-
cant et hoc quidem ostendunt per suos aspectus, ergo uidetur quod corpora celestia impressiones
diuersas habeant super corpora. Item ad diuersitatem formarum sequitur diuersitas uirtutum
et ad diuersitatem uirtutum sequitur diuersitas impressionum, ergo luminaria celestia diuer-
sarum specierum et uirtutum diuersas efficiunt impressiones super hec inferiora. Item si diuersas
impressiones et uirtutes non haberent uidetur quod diuersitas in eis frustra esset et cer-
tum non est frustra, ergo etc. Contra obicitur per scripturam dicitur enim Genesis primo quod sint
in signa et tempora etc. sed aliud est signum et aliud causa, si enim luminaria nichil possunt
nisi ad hoc quod deus instituit, uidetur quod non habeant in inferioribus effectum sed solum
significationem. Item Damascenus uero autem dicit quod ipsa non sunt causa alicuius corporis
quod fiunt neque corrumptiones alicuius corporis quod corrumpitur, ergo uidetur quod non habeant
aliquam impressionem. Item uidetur autem imprimunt formam quam habent, ergo formam quam non ha-
bent, formam quam non habent non possunt imprimere, quia agens debet esse actu quod est in
passo, si imprimunt formam quam habent, aut hoc formam in qua conueniunt aut formam in
quibus differunt, si formam in quibus differunt, ergo uidetur quod luna generet lunam et sol so-
lem et hoc est falsum, si formam in qua conueniunt, ergo uidetur quod omnia luminaria eandem
habeant impressionem in hiis inferioribus. Item sol calefacit per suum mo-
tum et emissionem radiorum et ita mediante lumine, sed omnia luminaria cele-
stia conueniunt in luce et in radiorum emissione et in motu, ergo uidetur quod omnia
habeant calefacere, ergo non est idem dicere quod quedam calefaciunt quedam non. Item sol sic
uirtute illuminandi et calefaciendi hec inferiora, sed sol plus potest
de uirtute sua luce quam aliquid inferiori corpori, uidetur quod luna eadem habeat impressionem
de uirtute sua, luci minus intensa. Item ignis inter omnia elementa maxime accedit ad lu-
cem celestem, et omnia luminaria celestia plus conueniunt cum igne quam cum aliquo
elementorum, ergo uidetur quod maxime habent effectum super ignem et eius qualitates
ergo uidetur quod omnia in primo actiue et domino qualitatis ignis intendat et fortificet
et ita uidetur quod omnia desiccent et calefaciant et nulla infrigidet. Item
dicendum quod luminaria celestia impressionem habent super elementa et elementata
non tamen in quantum non contraria sed ut alienum mediata. Per autem hanc
impressionem que in quantum sunt superiora in hec inferiora agunt et imprimunt et istas qualitates inter
superiora et hec inferiora sunt nobilissima et perfecta in uirtute sic producunt in
est quia ipse sunt corpora nobilissima et perfecta in uirtute sic preualent influunt
situ et sic eorum ordo uniuersalis sit ut potentiora et superiora influunt

Om

Rpo

in inferiora et minus potentia ordinis universitatis competit ut luminaria celestia
instrumenta in elementa et corpora elementata. Statim eadem ordinis hoc requirit
quod sicut in motu locali venitur ad unum movens immobile, ita in motu alte-
rationis secundum qualitatem necesse est venire ad unum alterans non alterabile secundum eas-
dem qualitates. Sed cum elementa et que elementis commixta sunt secundum primas
qualitates alterativa et alterabilia, recte disposuit divina sapientia corpora
celestia ut per sua luminaria ista inferiora alteraret per actiones et influentias secundum
qualitates primas, ita quod ipsa tamen qualibet ab alteracionibus illorum esset exem-
pta. Patet autem quare diversa imprimunt a quibusdam ponitur propter diversitatem
qualitatum que secundum substantiam in hoc vel illo sunt. Ubi eam dicunt secundum quandam opinionem quod
luminaria celi qualitates habent primas, sed non habent eas eo modo univoce
cum qualitatibus elementalibus propter eo quod secundum illas agere possunt in hec inferiora, sed ab
inferioribus pati non possunt. Sed ista ratio non videtur sufficiens, quia cum esset exemptio ab
effectu eorum non concordaret qualitatibus elementalibus. Et ideo melior ponitur ratio
propter diversitatem virtutum, quod cum conditor mundi corpora celestia incorruptibilia
posuit ad conservandum et regendum corruptibilia que sunt diversa et multi-
formia dedit eis virtutes que tales suas species secundum quas diversa luminaria apta
habent ad diversa elementa et ad diversa corpora mineralia. Videmus quod luna vi-
de plenilunio cum adiutorio luminis apta habet propter propinquiorem rationem propria in
[illegible] humidum augmentat, et ad eius presentiam crescunt maria et que
[illegible] ad absentiam non ad [illegible] colliguntur et solvuntur. Sic etiam de
[illegible] est et aliis luminaribus. Concedendum igitur sicut rationes ostendebant quod luna
[illegible] inferioribus habet diversas impressiones. Ad illud in contrarium quod obicitur
impressionem, quod sunt signa tantum. Dicendum quod Ptolomeus non dicit quod tantum signa
sunt, et sunt signationes et sunt in efficacia magis tantum possunt quod sunt
signa quam quod sunt cause, propter eo quod non causant sufficienter ut cause necessarie
[illegible] attribuunt eis rationem signorum. Et per hoc patet responsio ad illud Damasceni
quod non sunt causa in hiis inferioribus. Non vult et negare quin habeat in
[illegible] sed vult dicere quod non sunt prima inferiorum sufficientia, ut sunt necessaria
[illegible] ut cause [illegible] indiget adiuvari et possunt in
Ad illud quod obicitur 3o, dicendum quod imprimunt [illegible] habet, dicendum quod non habet. Dicendum quod
[illegible] virtutem suam quam habet, et per illam generat et augmentat [illegible]

Habere ad dici duo

et speciem quam non habet, et cum dicitur quod illud dat formam quod non habet, dico quod habere dicitur duobus modis, vel virtute vel formaliter, et ad hoc quod imprimatur ad dicendum sufficit quod habeat virtualiter, non oportet quod habeat formaliter, sicut movens immobile dat motum cum ipsum non moveatur, sicut intelligens est in proposito. Quod cum per virtutem corpora celestia imprimunt in hec inferiora et diversas qualitates generant hoc non est intelligendum quod ista dent formas, sed quod educunt id quod est in potentia ad actum.

¶ Item non est intelligendum quod dent ipse solum, sed adiuvando virtute inferiorum; hoc autem faciunt tum per virtutem lucis in qua conveniunt, tum etiam per virtutes speciales secundum quas agunt in hec inferiora, non ut producant per se ista, sed ut influendo quasi virtutem regat et intendat variam inferiorum qualitates et naturas.

¶ Ad id quod obicitur quod omnia possunt calefacere, respondendum potest quod motus et lumen non est sufficiens causa caloris, sed motus cum velocitate et lumen cum radiorum multiplicatione, et quod hoc non convenit in aliis luminaribus, ideo non possunt omnia calefacere. Posset etiam ad hoc reddi alia ratio, quia hoc non tantum faciunt motus et luminositas, sed etiam ad hoc facit virtus specialis secundum quam stella vel planeta calefaciens aspectum habet super naturam igneam participatam. ¶ Ad id quod obicitur quod sol magis conveniat virtute secundum lucem quam alia inferiora, dico quod secundum quod plures actus activorum est in passive disposito et ... capitur et in dispositione per modum recipientis non per modum recipienti, quia hec inferiora sunt susceptibilia luminis pariter et caloris, sicut est quod ... illuminat, sed etiam conflammat, quia non luna nata est illuminari sed non est nata calefieri, sicut est quod a sole lumen recipit et refundit, calorem non vero recipit nec refundit. ¶ Ad id quod obicitur quod vel ignis plus apparet cum vel celesti, dico quod de luminaribus celestibus est loqui dupliciter, secundum quod ad virtutem lucis et quantum ad hanc virtutem in qua conveniunt, vel secundum quod ad virtutem lucis et quantum ad hanc virtutem dicitur quod virtute magis conformantur igni quam alicui alii elemento. ¶ Est etiam de eis loqui secundum quod ad virtutes speciales eis datas secundum quod deputantur ad regimen inferiorum, et quod non sic tantum modo loqui habet ... ignem sed etiam alia corpora. Sicut est quod quedam in institutione primordiali aliqua ... secundum quam ignem aspiciunt alia elementa, et quod omnis actio attenditur secundum ... proportionem virtutis agentis ad patiens sicut dicunt medici et astronomi, ... est quod luminaria magis cum igne in effectu conveniant.

Dici elementa ... luminaribus celestibus

Qud pucr aspiciunt elementa :—

dispariter appareant elementa alia. Aspectus autem corporum supercelestium alteratione stellarum.

Tertio queritur utrum ex impressionibus illarum luminarium causentur in hominibus diversitates morum. Et quod sic videtur per Boecium in libro de consolacione. Fatum est inherens mobilibus inherens dispositio per quam providencia suis queque nectit ordinibus. Et Augustinus in quinto de civitate dei dicit quod fatum est vis posicionis siderum qua quis conste[?]te qui quis concipitur ut nascitur cognoscitur qualis futurus sit. Ex prima auctoritate habetur quod fatum vel est, ex secunda habetur quod fatum est vis stellarum. Sed per hoc regimen vite consistit in fato sicut dicit Boecius et fatum est vis siderum sicut dicit Augustinus, tunc regimen vite et diversitas morum pendet ex virtute siderum. Item philosophus in libro de proprietatibus elementorum quod regna vacua facta sunt et terre depopulate propter quietem duarum magnarum stellarum scilicet Jovis et Saturni. Sed hoc non est nisi bella et lites hominum contrastis pendent ergo etc. Item hoc ipsum videtur per sacram scripturam Mathei 2o magi cognoverunt ortum regis per apparicionem stelle. Et Jo. 2o dicit dominus nondum venit hora mea. Et sicut Jo. viii nemo apprehendit eum quia nondum venerat hora eius. Sed Christus homo natus fuit sub constellacione et horam temporis expectavit in sua passione. Videtur quod multo fortius omnes alii homines regi et gubernari habeant et disponi a constellacionis virtute. Item hoc ipsum videtur per [?] experienciam. In mortibus et regnorum ut dicunt astronomi apparet stella cometa et astronomi et mathematici diversitates ex ipsis secundum astrologie iudicium predicunt vera. Hoc autem non esset nisi mores et affectus hominum disponerentur secundum virtutem stellarum ergo etc. Item hoc ipsum videtur racione. Quia ad universitatem omnium spectat et ad perfectionem regiminis ut nec casu fiat in divine providencie. Sed deus regit ignobilia per nobilia et inferiora per superiora et corruptibilia per incorruptibilia. Videtur quod ut in hiis inferioribus fiat quod a stellarum virtute et influencia non procedat et si hoc ergo verum est quod diversitas morum causatur a diversitate constellacionum. Contra Deuteronomii quarto: solem et lunam et omnia astra celi creavit deus in ministerio cunctis gentibus que sub celo sunt. Sed quod est creatum in ministerium hominis non predominatur ei in regimine et virtute. Aliter enim esset creatum in dominium et non in ministerium. Sed astra celi sunt creata in ministerium ergo quod eis non procedit principaliter mores hominum. Item hoc videtur auctoritate ipsius Ptholomei maximi astronomi qui dicit quod sapiens homo dominatur astris. Sed hoc non esset si mores hominum causarentur ex impressionibus stellarum. Item hoc ipsum videtur racione. Omne enim quod recte ordinatum est secundum quod huiusmodi non tendit nisi ad rectum. Sed celum cum suis corporibus a primo conditore rectissime ordinatum est.

quid est fatum

Contra

Distinctio xiiij a

quod nunquam tendit nisi ad bonos mores et rectos. Ergo omnes homines habent bonos mores. Sed bonitas morum non causatur a corporibus superioribus. Consequens autem per idem ducente ad impossibile. Si enim diversitas morum causatur a corporibus et impressionibus superiorum cum motus eorum sit naturalis et necessarius diversitas morum in hominibus erit naturalis et necessaria. Ergo nec erit liberum arbitrium nec valebit quisquam ut meritum ut demeritum, nec laus nec vituperium. Sed hoc est maxime impossibile quod dehonestat et deturpat totum universum. Maius impossibile est quod diversitas morum causatur vel causetur a corporibus superioribus.

Ratio

Praeterea quod mores hominum et eventus futurorum a corporibus causari dicuntur sit mul[illegible] aut necessario et sufficienter vel dispositive et contingenter. Si primo dicatur sic [illegible] tum est falsum immo est hereticum et dyabolicum figmentum quod repugnat religioni religionum, repugnat sensui, repugnat etiam communi opinioni philosophorum, repugnat deo et contra veritatem fidei et honestatem morum. Veritas enim fidei in hoc errore salvari non potest. Deo enim ponit deum a superioribus necessario [illegible] ut meritum et per quod premium tollit etiam gratiam et per quod etiam honestas [illegible] morum per hunc errorem periclitatur [illegible] culpa [illegible] dicitur et licentia malefaciendi sive [illegible] [illegible]. Et illa adorandi et colendi sidera et creaturas. Et iste est finis huius erroris pessimi quod ad ydolatriam perducit. Et in hoc patet esse conatum dyaboli qui maxime ad hoc intendit homines [illegible] ut faciat se adorari et coli.

Secundo etiam repugnat sensui. Sensibili experientia in eadem constellatione conceptos et natos videmus diversificari in moribus et actibus et eventibus et naturalibus proprietatibus et istud manifeste apparet in natis et [illegible] qui simul fuerunt concepti et nati et tamen in omnibus huiusmodi sunt diversificati. Apparet etiam quod in eadem constellatione nascuntur filii regis et filii rusticorum nascuntur et [illegible] et aliquando nascuntur femina et masculus qui ut conveniunt in moribus ut in eventibus nec in naturalibus proprietatibus. Et hoc ipsum probat [illegible] in [illegible] omnibus experientia sicut fateri solet [illegible] quod aliquis sub signo aquarii nascitur in hac vita piscatoris ministerium sortiatur. Piscatores autem ut fortur [illegible] [illegible] non habent quamvis ergo dicat quod nemo hic sub stella aquarii nascitur [illegible] piscator. Siquidem non habetur. Dicitur etiam quod qui sub signo libre nascitur trapezita futurus sit in multis aut locis sub libra multi nascuntur ubi trapezite penitus ignorantur.

vel trapezete

Repugnat nichilominus recte communi dictum superioribus [illegible] [illegible] Et in se implicat contraria. Superioribus enim [illegible] inferiora. Deus homo[illegible]

ponit astra qui est error dignissima sic philus testatur et recta ro horum
esse facit dum a sunt / et eo de scola recta quippe homini solus qui exercit
dator auxiliatur non enim per stellas homo sed stelle per homine facte sunt. dico ergo cor
mores homini astris subicit inferiora pro superiori et ignobiliora nobiliori
ponit. non solum autem quod hoc rationi repugnat / sed etiam quia in se opposita impli
cat / sicut ut patet mores homini pendere ex astris et constellacionibus / non astra esse
venerenda et constellaciones observande. et hoc est ponere duo opposita. / Si enim
necesse est evenire homini secundum constellaciones fiderum / aut non. si non / ergo non sunt fata
metuenda / si sic / ergo non sunt astra veneranda / dico ergo ponit fata esse me
tuenda et astra veneranda ponit duo contraria. Sicut autem evenit homini secundum con
stellacionem in suo ortu contigit / aut non / si sic ergo frustra sunt constellaciones obs
ervande in actibus suis cum secundum primam constellacionem necessario sit ei bona vel
mala evenire. Si non est ista constellacio / ergo pari ratione in operibus ...
sunt observande. dico ergo hic error ponit constellaciones esse a fato et ponit
constellaciones observandas esse per homines nativitate. apte vero sibi ipsi contra
ut sic iste error repugnat sibi et fidei et rationi / hoc autem ex ... est
quod dicitur in colli contra vanos damas et ... et aug. / Si dicitur quod mores ... deo
... homini et eventus futurorum in stellis necessario et sufficienter ... causari
falsitas ... et heresis periculosa / Si autem dicatur mores homini ... a dispositione
... varia dispositione et ... sic per hic veritate / quia ut rationi
... fidei repugnat. planum est enim quod dispositio corporis valde multum facit ad va
riacionem affectionum et morum ... ut plurimum enim ... complexiones corporis mutat
Unde colerici sunt iracundi / et sanguinei sunt benigni / et ... sunt lendi / et
flegmatici pigri / hoc autem non est necessario / Idea enim ... suo corpori maxime quod est
adiuta ... / multos enim videmus colericos mansuetos. ... benignos
... virtus corporis celestium operatur ad impressionem et qualitatem complexionum
... quas operatur quodammodo ad qualitatem morum valde ... logiquo. plus
enim facit ad qualitatem complexiorum virtus ... inferiorum / quam virtus siderum. ...
et ... in ... constellacione ... complexiones ... de duobus fratribus qui simul ...
firmabantur et curabantur ... hoc esse magis quod dat dispositionem ...
... quam astronomi / ... et videt quod hoc erat per similitudinem complexiorum
et astronomus videt quod erat per ... constellacionem. melius enim videt
... magis ... et magis ... Si ... hoc non

de virtute corporis celestium

questio

Solutio.

Ad solutionem

Ad rationes in oppositum

De fato

Preterea virtutes impressiones siderum aliquem non disponat ad veritatem maioris [illegible] aliquis efficit quod fit, recepta non dispositione necessaria et proxima et sufficiente sed dispositione remota et contingente. ¶ Si autem corpora celestia sint causa sufficiens sed procedens simpliciter quod non quod quidam dicunt et electiones per prius est ostensum. ¶ Ad 2^m dicendum obiicitur de fato. Dicendum quod de fato aliter loquitur Boecius et aliter Augustinus. Boecius de consolatione philosophie fato prout est ad 2^m veritatem et sic fatum nominat ordinem in rebus mobilibus et ad divinam providentiam relatum ordinem, quia non solum non 2^m naturam et 2^m causam necessariam sed etiam 2^m libertatem voluntatis et contingentiam. ¶ De consolatione philosophie 4° ¶ Providentia cuncta pariter quamvis diversa quamvis infinita complectitur, fatum vero singula digerit in motum locis formis ac temporibus distributa, et hec temporalis ordinis explicatio in divine mentis adunata prospectu providentia est. Eadem vero adunatio digesta atque explicata temporibus fatum vocatur, et sic patet quod Boecius fatum accipit generaliter ad effectum et dependentiam omnium rerum sive voluntariarum sive naturalium sive necessariarum sive contingentium. ¶ Augustinus vero in 5° de civitate dei accipit 2^m estimationem philosophorum qui vocant fatum vim positionis siderum et constellationem 2^m quam cuncta necessario eveniant in quibus inferioribus et fatum ut est a tendit ipse quod non sit, et ideo equivoce accipit fatum Boecius et Augustinus et ideo non sit assumptio sub medio sed magis equivocatio deceptio per quam tollendum eo modo dicit Augustinus in 5° de civitate dei ¶ Si quis fatum vocat ordinem causarum que deus constituit eandem sententiam teneat et linguam corrigat. ¶ Ad 2^m quidam dicunt quod sic accipitur et mathesi accepte convenerit ¶ Ad 3^m obiicitur quod bella causantur ex positione siderum. ¶ Dicendum quod eorum opus non tribuit aliud sideribus quam quandam dispositionem ad tales affectus ex quibus bella generantur ex commotione alicuius humoris sicut aqua affectu in anima continetur quia non necesse est est ponere quod anima sit cum corpore, sed quod multi sint in societatibus passionum et eis quibus possunt dominari et ipsos sequuntur, sicut est quod multi sic sequuntur impressiones astrorum et ideo sic contingit astrologos vere predicere magis circa homines aliter vincit ¶ Circa vero spiritualem sapientes qui dominantur passionibus pauca possunt vera predicere, sicut dicit magnus astronomus Ptholomeus: Sapiens homo dominabitur astris. ¶ Ad 4^m quod obiicitur quod duo nati sunt sub constellatione. ¶ Dicendum quod falsum est nec apparuit stella quod comparatur homini fatale. Sed naturalis eius regione nascentur, in comparatione contemperatur homini fatale. Sed stella apparuit ut signum, et passione non passibant preter a deo sed difiniendo et stella apparuit ut signum. Ipse passione non causabant pro a deo predifinitum et signum legalibus presignatum. Et sic quibus vir homo est quod magis per illa stella [illegible]

.. dt quod fuit solum humana inventione. Sed sive miraculi attencione et divina revelatione. ¶ Item illa stella non fuit cum aliis stellis creata. Sed in nativitate domini fuit producta nec motum habuit aliarum stellarum sicut dicit Crisostomus. Nec fuisset coniuncta orbibus aliarum stellarum. Sed longe inferius adeo ut directe appareret super domum.

¶ Ad id quod quarto obicitur quod multa predicunt et maxime hoc apparet in stella comata que apparet in morte regum. ¶ Dicendum quod in hiis que considerantur circa motum celestium corporum infallibiliter possunt multa predicere et parte sicut de eclipsi solis et lune. ¶ In hiis vero que considerantur circa effectum inferiorum que eis subsunt probabiliter et parte possunt vel predicere non tamen semper sicut circa tempestates et serenitates et huiusmodi. ¶ In hiis vero que sunt liberi arbitrii sic dicunt falsa sicut et vera. Et si aliquid verum videantur dicere hoc est atque ut diabolico instinctu. Ad quartum quod sicut dicit Damascenus in libro secundo in uniformi mora. nec tamen quod obicitur de stella cometa que prenuntiat mortem regis non sit naturaliter sed divino nutu ut dicit Damascenus. Si enim naturalis sit non videtur magis ratio quare appareat in morte principis quam in morte rustici. Nisi forte tu dicas sicut voluit quidam astrologi dicentes quod stella aliqua specialis est principis que in eius morte divino nutu ad se trahit partes celestes que erant in eius corpore quibus abstractis a toto grandi dissoluto in eo quod remanet et ad superius trahuntur et stelle approximant faciunt comam. Sed tunc remanet questio quare tale sit non sit circa rusticum. Et ideo securius dici potest quod comata que aut non semper mortem principis sed solum hoc accidit quod moritur in eius apparitione. Quod si semper hoc sit divino nutu quia magis mortem eius pronunciat tunc quia est persona in qua sunt tamen hoc propter frequenter omnia perturbationem regni et quia custodia magis solliciti tamen angeli deputantur bonorum quam personis bono spirituali. ¶ Ad id quod obicitur quod de perfectione ordinis est quod illud quod regitur perfectius subiciatur regenti. Dicendum quod verum est ubi regentis ad regentem persona dignitas non per modum ministratus. Videndum quod humani actus reguntur a divina providentia sicut a dignitate. Nichil potest evenire preter ipsius providentiam et ordinationem et cognitionem et ita universaliter. quod non ab astris dirigentur solum non per modum ministerii non tamen quod corpora subiciantur eis nec hoc congruit personis ..

¶ Queritur utrum aqua in loco suo sit salsa et appareat acida. In ista parte primi dubitationes circa litteram. Et primo queritur de hoc quod dicit quod propter calorem accidentalem. ¶ Quod enim in quantum videtur dicere est in loco .... quod motum ad locum inest cuius completi. Sed aqua non erat producta. Ergo male dixit in loco suo esse. ¶ Item ut potest apparere nisi color et non elementa sunt quia incolorata. Ergo terra non potest apparere. Ergo male dicit apparet acida. ¶ Item cum sint alia duo elementa scilicet ignis et aer. Videtur quod insufficiens sit

In ista parte primi dubitationes circa litteram. Et primo queritur de hoc quod dicit colorem apparere in loco suo et cetera.

4o

2a ro

Ptholo

Ad rationes

scriptura quantum de corporum distinctione complicat ¶ Juxta hoc quaeritur primo quare elementum aque
vocat pluraliter et elementum terre singulariter. Si tu dicas quod hoc est propter aquarum dispo
sitionem tunc videtur quod male dicat congregentur aque in locum unum ¶ Item quaeritur de
nominibus scilicet terre primo vocat aridam et postea vocat terram ad autem scilicet deus superi
ponit deus [illegible] et [illegible] terra ¶ Item cum elementum aque sit in speciebus plurale et una
materia sint salsa non videtur quod congregationes aquarum debeant appellari maria ¶ [illegible]
quod scriptura distinctionem elementorum in hiis verbis valde elegantis complicat scilicet quibus con
tendat ¶ Item cum motus ad speciem non est nisi rei complete et habentis formam ut
aliud sint aque congregari in unum quam ipsi elemento aque dare speciem unam et in
clinationem ad locum speciei debitum simul est congregare forme et inclinationis
ad speciem dare locum convenientem et quia locus aque est in medio et circa terram deinde aque congre
ab elementis superioribus scilicet aere et igne separari est congregari aque et tangitur hic
distinctio aliorum duorum elementorum ¶ Item quia quod aqua secundum naturam circumdat terram [illegible]
commixti parte remaneret terra ad habitandum nobis et animalibus apta non esset ideo [illegible]
discessit ut in superiori superficie arida appareret ¶ Item quia si terra esset omnino ab
aqua separata ad germinandum non esset apta et ideo scilicet deus arefecit terre
superficiem ut tamen interius radice aqua impleret et per diversa fluminum [illegible]
garum et sic [illegible] terra dicit scriptura ¶ Ad primum ergo elementorum distinctionem congre
gentur aque in locum unum ¶ 2o vero superficiei terre denudationem et appareat arida
¶ 3o terre irrigationem quam ab aquis suscepit ut germinare possit. Dicit vocavit
aridam terram congregationesque aquarum appellavit maria. ¶ Et per hoc patet ab[illegible]
¶ Ad rationes [illegible] dicendum [illegible] verbo congregandi non valet quia non fecit deus aquas congregari sed
simul constitutis. Sed sic deus aquis formam et naturam per quam sint apte nate in unum
locum convenire ¶ Secundo [illegible] ad quod obicitur de apparitione terre quia terra [illegible] non est elemen
tum purum. Sed elementum commixtum ¶ Similiter ad quod obicitur de distinctione elementorum
quod in hiis duobus que sunt magis sensibilia et tractabilia clauditur aliorum distinctio
que sunt sensibilius minus occulta ¶ Similiter quare aqua vocat pluraliter et terra singulariter
[illegible] scilicet earum dispositionem. Quando enim aspectus eius terminus est male terminabile quia [illegible]
de sua natura terminabile est ideo terram vocat singulariter et plus vocat eam aridam [illegible]
postea terram quia primum non dicit perfecte elementi qualitatis [illegible] secundum vero nomen dicit eum
respectu utilitatis quam habet per congregationem aque ut possit colli et fruc
tificare ideo dicitur terra quasi terita ¶ Similiter ad quod obicitur de aquis appellatis cum

marie non quia amaritudo sit prima qualitas aque / sed quia aqua in sua congregatione propter effusionem partium que remanent subtilioribus elevatis siccis ut penetrantibus in terre profundo et aqua percolatione dulcescit

Tertio queritur circa hoc quod dicit eodem die protulit terra herbam virentem etc. videtur enim hoc factum esse inordinate quia cum firmamentum prius factum sit quam terra prius debuit ornari quam terra ¶ Item cum mineralia corpora sint in terra ita sicut ligna videtur enim insufficienter dimittit scriptura ea que virtute divina producit terra

¶ Item queritur utrum tunc terra germinavit tribulos et spinas. si enim tunc non produxit, videtur quod post peccatum fuit terra fecundior et novam recepisse potentiam ad producenda talia. si vero tunc produxit, videtur scriptura insufficiens quia non exprimit. videtur enim contra. dicitur in 3° capitulo genesis dictum illud in pena hominis germinari maledicta terra vel

¶ Primo dicendum quod scriptura ordinate exprimit et deus ordinatissime fecit dicendum quod de quo terra producta est quod ea herbas et ligna producere fecit [illegible] et [illegible] ut dicit basilius in exameron quod sol est causa principalis germinationis [illegible] sed [illegible] terra est mater plantarum et sol pater, ideo etiam quod plante et herbe sunt [illegible] terre dedit eis sunt radicibus affixe trahendo corporalem fomentum et originem. ¶ Non [illegible] est in ornatibus aliorum terrarum. et per hoc patet primum obiectum ¶ Secundo vero obiectum [illegible] mineralibus. dicendum quod quia partem recedunt a natura terre. et quia latent sub terra non erant aperte scriptura exprimenda ¶ Ad id quod queritur de spinis et tribulis. dicendum quod tunc producte sunt / ideo quia propria fecunditas data est terre et nulla herba est producta quin propter aliquam utilitatem et virtutem et ideo cum aliis virentibus herbis et lignis fructiferis intelligenda est ista productio. et scriptura sub illorum generalitate comprehendit. Et quod dicitur quod creata sunt in pena peccati. dicendum quod spina et tribulus generari ubi pariunt fomentum hominis est in pena peccati et per maledictionem terre que cum colitur ut det fructum unde homo sustentetur / spinas producit unde homo cruciatur. Aliorum autem [illegible] multiplicem generantur spina et tribulus hominis non est pena. sed [illegible]

¶ Tertio queritur circa hoc quod dicit fiant luminaria in firmamento celi. et queritur que sunt ista luminaria ¶ Si tu dicas quod sol et luna quia scriptura explicat. fecit deus duo luminaria magna vel videtur instantia. primo quia ista non sunt in firmamento sed sub firmamento ¶ 2° ut quia luna non est luminare magnum / cum indicio sapientum multe stelle sint maiores ¶ 3° ut quia luna non videtur esse luminare sed potius corpus opacum dum supponitur soli facit eclipsim ¶ Si tu dicas quod luna dicitur luminare non quia corpore lucet sed quia lumine a sole recipit. obicitur enim hoc quia cum luna sit de natura vitrea esse [illegible] et sol videtur quod ita debeat lucere sicut et sol ¶ Item queritur si lumine recipit

aut sit corpus transparens aut sit terminatum | a parte speculi ...
ad naturam terminati et partem transparentis si recipit sit transparens tunc ... quod
obviat se visui proprie et quod ... non possit occultare solem ... terminatum
tunc duplex ... primo quod ... corpus terminatum non est ... non potest luna
esse corpus terminatum. 2º quia quod tunc non illuminaretur ... superficie ...
quod parte de lumine suscipiat et partem diffundat et non ... lumen ...
non recipit sicut speculum tunc ... duplex est ... primo ... debemus
videre ymaginem ... solis sicut videmus in speculo | Aliud quod tunc
non debet luna illuminare in omnem partem. propter hoc ... est questio quare luna
dicitur esse luminare et ... magis lux de nocte quam de die | et ...
... lux ... a sole elongatur quam ... apparuit ... cum ... esse
ab ipso accipit lumen ¶ Respondeo dicendum quod corpus lunare celi quoddam singulare
tenent opinionem doctores quod corpora celestia sint composita ... predomi-
nante ... igneis ... celestis ... quod dicunt esse ... igne ...
... quam non solum ... qualitate | ... quantitate et ...
... magis ... habet ... et magis
suprema et ... in luna ... nobis propinquior est minus ... igne ...
... lunarem et plus ... de ... lumine suscipienda ...
et quod luna ... lux et ... plus ... suscipit lumen ...
videatur dici luminare et magnum luminare propter magnum effectum luminis quem ...
in terris ¶ In ... autem ... adducunt hoc ... esse
corpus terminatum et coloratum et ... nobis et sole ... videmus solem
nobis occultat et soli apposita ... parte qua nobis opponitur lumen
suscipit ... illuminat ¶ Sed hoc ... est ... omnium ... philosophorum et ...
... ¶ Contra ... autem est quod ... dicunt quod ... composita ... elementis sunt
corruptibilia et ad hoc quod ... quod plus sit ibi de ... igne
... contrarietati | et ita luna celi ... hac ... esse corruptibilia
et ... ¶ quod si tu respondeas quod illa ... sunt a ... corrupti-
... et ... sicut corpora ... hoc non potest | ... quid ...
quod faciat ... et ... | ... equalia sunt luminaria ...
¶ Contra omnem ... quod si corpora illa sunt mixta nobili ...

minora sint et si hoc, secundo patet nata propter [illegible] ab anima et patet animata, et hoc est
contra damascenum qui dicit celos esse inanimatos et insensibiles, hoc etiam est contra hiero
nimum adeo ut dicere astra esse animata dicat heresim, unde hoc enumerat
inter hereses origenis. Augustinus autem retractat quod dixerat in libro de im
mortalitate anime, non tamen dico tamquam falsum quod improbat, aut etiam patet in libro retractationum
et esse mundi sicut plato censuit. Aliqui philosophi nec [illegible] certa indagine po
tui nec divinarum scripturarum auctoritate persuadere posse cognovi. Unde tale ad
animam dicam quo accipi quod ait patet in dubio teneam de eis respondendo. Et [illegible]
dicens illa esse [illegible] non tamen animata. quo verius esse potest. sed non
applicatio patet ad [illegible] anime prima dispositione. Propter hoc et huius sententia
hic modis dicitur non videtur approbanda. Secundo non patet dicere [illegible] philosophos quod luminaria producta
sunt per congregationem lucis suorum orbium. sicut cum per calor dispersus in unum colli
gitur fit intensior et fervencior patet dicendum nam lux in orbibus recepta virtute [illegible]
opificis in unum colligitur luminare constituitur et [illegible] hoc luminare est maius et
minus [illegible] quod maior est in eo lucis aggregatio. et [illegible] lucida inter corpora celestia
magis est nobis proxima et cum orbes [illegible] est [illegible] ipsa [illegible] cum orbes minus [illegible]
recipiat de perfectione lucis. Et [illegible] tamen intus est nec lucis conformis obviata soli intus
illuminatur. et quod [illegible] diversitate in partibus eo radiis solis [illegible] non est
et [illegible] radios [illegible] propter [illegible] fundit [illegible] parte que [illegible] soli se obicit
et [illegible] patet nobis [illegible] intus nos illuminat. et [illegible] sacra scriptura vocat solem
et lunam duo luminaria magna. Et hec positio satis est probabilis. Non tamen dico
[illegible] sufficiens [illegible] luna est [illegible] aggregatione et densatione partium sui orbis quod
est lucidus [illegible] non pervenit ad luminositatem solis [illegible] quod de se debet lucere, non tamen
quod lumen solaris suscepere quod ad oculum [illegible] esse falsum. Et [illegible] est ad hunc [illegible]
modum dicitur [illegible] sanctos. Damascenus et Basilius dicunt quod luminare non tamen dicitur lux sed
[illegible] vehiculum et lucis vasculum [illegible] quod [illegible] de sole dicit vas admi
rabile opus excelsi. Unde sicut lucerna [illegible] dicitur vehiculum lucis [illegible] de se [illegible]
[illegible] lucis que vehitur et corpus quod vehit sicut voluerat dicere de lumi
naribus celi. Dicit enim Basilius sicut hoc solare corpus effectum est vehiculum illi
primogenito lumini. [illegible] enim aliud est ignis, aliud lucerna sic illi luci ve
hicula luminaria parata sunt. Et [illegible] Damascenus luminaribus illis primum clarum lu
men conditor imposuit [illegible] ut impotens dare eis aliud lumen. sed ut [illegible]
vacans illud [illegible], luminare enim est non ipsum lumen. sed luminis receptaculum

2a positio

[illegible]

3a positio

xiiij. Basilius et damascenus luminaria constituta fuit quod illa prima lux que faciebat diem et noctem et post orbis non quadam aggregatione divina manu ad modum vasis et receptaculi lucis coadunata. Hec prima modo sustinendo [illegible] diversa et propriis in orbibus corpora initi in hac materia in qua plus perfectiones quereret quam que in omne erat ¶ Dicit quod luminaria in quo constituuntur corporibus suis ex aggregatione plus habent idoneitate ad suscipiendum quam ad diffusionem quod [illegible] habet pollicens primo creata spetios et ideo illud luminare cui deus maiorem dedit de illa luce maxime lucet scilicet sol. illud cui minorem dedit minus et cui minime minime lucet quod [illegible] plus lucet hec est quod susceptio plures [illegible] et ideo reducit ad quem dicit. nota luna [illegible] omnes stellas a sole lumen recipere [illegible] autem patet de aliis stellis [illegible] luna patet plane appa[illegible] quod [illegible] non lucet et ideo [illegible] ad [illegible] modicum suscipit de illa luce primo creata quod non est [illegible] quod [illegible] apta ad suscipiendum lumen [illegible] magnum et densum et nobis [illegible] quod multum de lumine suscipit et multum [illegible] quod [illegible] pro [illegible] se nobis opponit ¶ Hoc autem est quando est in [illegible] distantia a sole [illegible] in uno emisperio et luna in alio. et hec est ratio quare scriptura appellat lu[n]minare magnum et quare sol proprie est dici et luna [illegible] noctis [illegible] hec [illegible] in [illegible] ad obiectiones ¶ [illegible] dicitur luna esse luminare magnum [illegible] quod lucet quod [illegible] ut quod sit maior quam stelle [illegible] quod magis nos illuminat [illegible] quare magis illuminat de nocte quam de die [illegible] ¶ quare magis illuminat de nocte quam de die [illegible] quamvis recipiat lumen ¶ [illegible] patet [illegible] et [illegible] et speculum [illegible] [illegible] ut [illegible] opaci [illegible] [illegible] de quolibet hora. [illegible] quod natura [illegible] opaci in eo [illegible] ut [illegible] radiis solaribus [illegible] speculum [illegible] in hoc [illegible] recipit ut [illegible] reddit non [illegible] speculum ¶ quod non est corpus tersum et politum [illegible] corpus luna [illegible] est illuminatum ¶ Speculum autem reddit ymaginem quod est corpus politum [illegible] radiis [illegible]. Hec autem magis [illegible] potest [illegible] habere [illegible] possit [illegible] ex eo quod dicit scriptura fecit deus duo luminaria magna [illegible] ¶ [illegible] non [illegible] quod non [illegible] in firmamento ¶ [illegible] firmamento [illegible] accipitur large ¶ [illegible] ¶ [illegible] [illegible] stelle et [illegible] ut [illegible] et ponit stellas in firmamento celi. [illegible]

Margin notes: [illegible] · Ad [illegible] · [illegible] est speculum · Firmamentum duo[bus modis] accipitur

[illegible] accipit large pro natura quinti corporis que divisit aquas ab aquis et [illegible] ubi Fiat firmamentum in medio aquarum. Et hic fiat luminaria in firmamento celi.

[illegible] et tempora et dies et annos. [illegible] de hoc quod sequitur et magister [illegible] in [illegible] de hoc. s. et sint in signa. Et dies et annos. [illegible] et sint in signa non videtur [illegible] qui per illa [illegible] futura [illegible] in tempora [illegible] solem et lunam tempora non fuerunt. Vel [illegible] tempora [illegible] pluraliter dicit tempora cum non sit nisi unum tempus. [illegible] de sufficientia [illegible] et dies et annos [illegible] et septimanas. [illegible] diceres quod clauduntur in hiis duobus. s. dies et annos. [illegible] et hic quod dicit signa et tempora. [illegible] ad designandum et ad distinguendum [illegible] signa [illegible] tempora et dierum et annorum. [illegible] tempora [illegible] ad calorem et frigus [illegible] dierum quoad lumen et tenebras [illegible] annorum [illegible] celestia esse [illegible] signa non [illegible] futurorum [illegible] et [illegible] damnas vel eandem [illegible] pena [illegible] ante adventum [illegible] luce xxi [illegible] signa in sole et luna et stellis [illegible] non [illegible] signa [illegible] consuetudine [illegible] ad illa signa [illegible] et fallacia [illegible]. Si autem [illegible] accipiatur [illegible] distinguendum [illegible] signa et tempora [illegible] distinctiones temporum et dierum et annorum. [illegible] celi [illegible] Fiat lux [illegible] in firmamento celi, et dividat diem et noctem. [illegible] motum luminarium [illegible] ad motum ultime spere super polos [illegible] quo motu [illegible] dies, et [illegible] modum dividat diem et noctem [illegible] solem in [illegible] diei, lunam et stellas in [illegible] noctis. [illegible] motus [illegible] in circulo obliquo [illegible] zodiaco [illegible] et [illegible] motum planetarum [illegible] signis et [illegible] distinctio temporum et dierum et annorum [illegible] temporum [illegible] tempora [illegible] et hiemps [illegible] distinguuntur [illegible] motum solis in zodiaco [illegible] ad nos accedit et a nobis [illegible] dierum [illegible] motum [illegible] non dies [illegible] non [illegible] dies [illegible] illud motum accipitur duplex solsticium estivale et hiemale, et [illegible] vernale et autumpnale. [illegible] distinctio annorum [illegible] motus solis in obliquo [illegible] in signatione temporum et dierum et annorum apud iudeos [illegible] ad solem [illegible] apud christianos est solis [illegible] a luna [illegible] dies [illegible]. Si autem [illegible] et [illegible] adiciantur [illegible] et pla[illegible] et minima [illegible] a luna [illegible] noctis [illegible] accipiebat [illegible] distinctionem [illegible] in luna [illegible] apostolus [illegible] et dies [illegible] magis [illegible] motum solis [illegible] pascha [illegible] pentecoste. Paschalis [illegible] non solum celebratur in [illegible] resurrectionis [illegible] synagoga [illegible] futura. Et in hoc [illegible] alia non iudaizando [illegible] illud futura [illegible] Hec autem [illegible] et [illegible] ad [illegible] distinctionem temporum et [illegible] variationem in [illegible] temporibus [illegible] dies et annos ut [illegible] tempora notabant variationem [illegible] dies et annos possit

notari motus alicuius firmatio. Ista predicta dicit firmacionem motus quo modo pol[us] motu firmatur et aliquid firmatorum motus quo movetur in obliquo circulo, et in hac patet quod non debet poni vacuum et superna [illegible], quia non tangitur ibi nova variatio nec nova firmatio. Et per hoc patet omnia [illegible]. Et per est finis distinctionis xiiij. [aque reptile etc.] Supra egit magister de productione [illegible]

Dixit etiam deus producant. In hac parte agit de productione sensibilium ut animalium [illegible] aliud productionem facta est universitas et impletio et ad completionem [illegible] ab opere cessavit [illegible] habet 3 partes. In prima agit de sensibilium productione. In secunda de diversorum operum perfectione ibi [cetera autem] [illegible] tibus atque dispositis. In tertia agit de septime diei [illegible] ibi Jam de septime [septime diei] [illegible] oratione. Prima pars habet duas. In prima determinat de productione animalium ex aquis. In secunda de productione animalium ex terra ibi [secundo deus dixit producat terra etc.] In qua parte primo determinat veritatem, deinde [illegible] dubitationem. Sequitur 2a pars in qua determinat de operum diversorum [illegible] habet duas. In prima ordinat [illegible] in productione hominis sed est et consummata distinctio operum. In secunda parte [illegible] eandem distinctionem [illegible] [illegible] catholicorum tractatorum ibi [In hac autem distinctione catholicorum tractatorum etc.] Sequitur 3 pars habet duas [illegible] veritatem [illegible]. In secunda questionem movet et determinat ibi [Hic queritur quare septimo die] [illegible]

Ad intelligentiam huius partis movet hic questio [illegible] duo. Sed primo queritur utrum sensibilium [illegible] animalia fuerunt. 2o queritur quo ordine fuerunt. Circa primum queritur 3a. Primo utrum sensibilia [illegible] ad aerem fuerunt producta ex aliquo vel ex nichilo. 2o queritur utrum ad [illegible] producta sint [illegible] [illegible] [illegible]. 3o queritur utrum in corporum [illegible] actiua producentis passiuis [illegible]

Circa primum proceditur et ostenditur quod sensibilium [illegible] irrationabilium [illegible] producte sunt [illegible] Primo [illegible] [illegible] dicit producant aque reptile anime viventis etc. et paulo post producat terra [illegible] anime viventis [illegible] quod dicitur a solo deo est, et [illegible] accepit potestatem producendi reptile anime [illegible] non videtur quod [illegible] sui [illegible] sit ex nichilo. Item per auctoritatem [illegible] [illegible] animalium [illegible] intellectus [illegible] ab [illegible]. [illegible] hoc [illegible] [illegible] [illegible] producitur in quod resolvitur [illegible] [illegible] resolvitur in nichil. Sed anime brutorum animalium non sunt resolute in nichil quia [illegible] animalia fuerit corrupta, ergo non producte fuerunt ex nichilo. Item [illegible] [illegible] bruti [illegible] et [illegible] bruti per [illegible]. Sed [illegible] bruti [illegible] per naturam non [illegible] ex nichilo, quia [illegible] non videtur [illegible] non possit produci [illegible] quod [illegible] non posset [illegible] [illegible], quia cum non videtur [illegible] [illegible] babile et planum sit. Sed ex predictis apparet quod [illegible] non [illegible] ex nichilo produci. [illegible] [illegible] anime brutorum animalium non fuerunt ex nichilo producte. Item [illegible] [illegible] [illegible] educi [illegible] esse [illegible] immortales et [illegible] corruptibiles [illegible] producto non [illegible] [illegible] [illegible] effectio. Sed anime brutorum per naturam sunt corruptibiles, ergo non sunt ex nichilo producte. Item [illegible] naturas [illegible] [illegible] distinctionis, et [illegible] distinctionis [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] non fuit nova creatio. Sed productio ex aqua [illegible] [illegible] [illegible] ornatus [illegible] animalium et anime adornatum [illegible] [illegible] quod non sunt producte ex nichilo. Sed ex aliquo [illegible]

Contra

[illegible] ex aliquo producte sunt sensibilium anime in primordio [illegible] de illo ex quo producte sunt [illegible] [illegible] producta sit ex alio vel ex nichilo, si ex aquo [illegible] [illegible] de illo, et ita erit [illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible] ponere quod id ex quo producta [illegible] anima [illegible] ab inicio productum [illegible] ex nichilo. Sed [illegible] [illegible] productum fuit ex nichilo eadem ratione et anima sensibilis [illegible] etc. Item [illegible] [illegible] ille producte sunt de aliqua [illegible] [illegible] spirituale quedam [illegible] corporale [illegible] [illegible] sic dicit augustinus super genesim ad litteram. Sed spirituale [illegible] [illegible] de illo [illegible] [illegible]

et quasi vestigium habebat. Et etiam per spirituale. Quare cum illo non poterat fieri anima rationalis. Si dicatur
ad hoc non contingit rationabiliter respondere sicut innuit Augustinus super Genesim ad litteram ad hoc in q
uestione ducens. Primo quoniam quod forme aut sensibilium corporum sunt producte. Item si fuisset producte
corporales eodem talibus modis producendi competeret virtuti naturali. Minor tenet quia eodem esset corpora super
celestia agere et movere et admixtione operari quia alia virtute non possunt producere
quia primum opus non esset propria divine potentie quod est inconveniens sed ipse sit solus omnium conditor
et perfector. Item videmus nunc quod animalia ingenerabilia per putrefactionem generantur. Quare ergo anima educitur
corporis materia. Ad minorem quia non posset a natura sed natura potest nunc in istis rebus corporalibus plurimum prestare. Minor
quia possit a virtute corporis celestis quia minus nobile non potest educere magis nobile. Minor
Sed anime spirituales ut dicit Augustinus nobilior est quam omne corpus. Ergo quod educatur a creatore immediate
et ideo educitur etiam educi corporalibus. Ergo illorum animalium que per putrefactionem generantur anime creantur in multo for
tius ad primo factorum. Item nos videmus in animalibus anulosis quod ad divisionem corporis remanet
anima in partibus divisis. Sed illa non potest esse anima sensitiva que sit una sola ut a natura producta non
potest sit in quolibet parte. Ex quo autem non sit per successionem ergo videtur quod ille partes dicuntur a creatore
ergo multo fortius et sensibilia in primaria produc[tione]. Item quod brutum generat brutum aut infundit
animam aut non. Si infundit sed anima sit indivisibilis dabit animam suam totam et in generatione mo
rietur. Si non infundit sed esset eius separatio in semine decisione. Necesse est ponere aliud
agens per quod anima educatur. Hoc autem non potest esse semen quia sit magis primum passivum quam
activum sicut vult Philosophus. Nec aliud primum creatum. Ergo immediate producitur a deo et ita quod
multo fortius verum quod sunt producte fuerunt in primordio. Item ad predictorum intelligentiam
et notandum quod cum producuntur anime brutalium diversi diversa opinati sunt. Quidam enim dicere voluerunt
quod anime brutorum producte sunt corporalibus non corporales materie neque corporales seminales non corpora
lia materialia quia sunt forme pure non corporales seminales quia non habuerunt de proprio et ideo dicunt
producuntur eas simpliciter fuisse creatas. Sed de receptis in generatione non dicunt eas creari sed per
individuationem et separationem sunt per multiplicationem sicut in candela que accipit
sine diminutione sui luminis divisionem. Sic ymo multo fortius dicunt de ipsis spiritualibus
anime materiales et seminales. Quidam propterea directe dixerunt opposita quod anime brutorum corporales fuerunt produc
te materiales et seminales. Tamen in quantum scilicet hoc est eodem quolibet earum sit motor sufficiens et eo
quod prime et forme dicunt eas corporales. Illam autem materiam dicunt esse spirituale in separabiliter unita cor
poralibus nunc sicut et corporalis natura producuntur. Corpora animalium sic quod materia spirituali per angelica
ut dicunt fit producere animas. Et sicut fecit deus a primordio et sic facit nunc natura. Illa enim
materia in se continet formas seminales causa spiritus et dicunt animas illas produci non tamen materiales
sed seminales. Sed eas preparat spiritualis materia et habeat in se aliquam potentiam acti
vam ad hoc quod operatio fiat cum ea sicut et corporalis materia ad hoc quod opera fiat circa. Tertia po
sitio est quod anime brutorum producte sunt corporales materiales sed non seminales. Materiales in quantum eas comparat
materia et forma non autem seminales quia materia illa non preparat formam tanquam semine ei proprie
ipsa producendi et sed cum illa coerit et cum illa deperit. Et hi dicunt omnes animas sensi
biles non solum a primordio sed etiam nunc esse a creatore nec tamen incorruptibiles quia ipse creator dat
omnes durationem sed quod competit durationem eius naturam. Sed omnes hee opiniones dicunt

improbabile. Nam prima dicit quod anima se ipsam multiplicat et transfundit, ita quod anima non habeat aliquid ex quo fiat, et hoc est ponere quod forma naturalis possit aliam formam consimilem ex nichilo producere quod est improbabile, et supra est probatum in quarta distinctione. Secunda vero opinio ponit aliquam materiam spiritualem anime sensitive ex qua educatur anima virtute nature, et hoc satis est male intelligibile, quia sicut alia spiritualis materia, et ex illa anima rationalis fieri non valeat, item ubi est illa materia spiritualis, quia non videtur esse in se. Si autem est cum materia corporali tunc videtur quod materia educatur de materia, quod michil videtur esse dictum. Tercia positio ponit quod materia anime sensibilis prius generetur, et quod sunt cum ea destruantur. Hoc autem ponere grande est philosophis auctoritate et rationi, scilicet aliquid creatum in nichilum non cedere. Si enim materia corporalis est ingenita et incorruptibilis, fortius videtur quod spiritualis que dignior est et nobilior quam que est sub tali esse. Et ideo est alius modus dicendi quod anime que sunt pure sensibiles producte sunt quodammodo seminaliter secundum [illegible] seminatas in quantum quia forme sunt generabiles et corruptibiles per naturam et ideo sicut alie forme naturales non ex nichilo producuntur sed est aliqua potentia activa in materia quorum sunt tanquam germinatio[illegible] se intelligendum est in animabus sensibilibus. Ita sicut forme tum [illegible] sensibilibus animalibus. Considerandum est autem animas sensibiles sed animas brutorum esse quodammodo non in qua [illegible] seminaliter, quia cum anima sensibilis sit forma, [illegible] materiam perfectam [illegible] solum sit ex potentia materie activa que [illegible] compactam et perfectam [illegible] fiat [illegible] glebe perfectio sit [illegible]. Aliter tamen quod producuntur ex illo seminario et aliter in primordio, quia tunc producuntur [illegible] secundum sufficientem actualitatem in primordio nec producte sunt sunt cum illo seminario, ut [illegible] [illegible] et aliter [illegible] ante diem quintum in quo secundum [illegible] producuntur animalia in die quinto et ad completionem educta. Ita quod data est virtus activa nature ut posset deinceps animalia [illegible] et [illegible] ad animam propagare et multiplicare. Et quia [illegible] animalia maioris perfectionis et organizationis minoris [illegible] dominia disposita [illegible] ordinavit ut quedam animalia producerentur [illegible] seminario cum maiore actualitate, ut puta sicut illa que generantur per propagationem, ita quod [illegible] et ista sunt animalia perfectiora. Aliud cum minori ut puta illa que generantur per putrefactionem, quia que imperfectiora sunt minori indigent adiutorio et virtute ut producantur ad esse.

Hec autem positio rationabilior est et firmior, quia concordat in hoc cum Augustino quod [illegible] dicit et Augustinus ad orosium [illegible] quibus arbores [illegible] quandam [illegible] ut cum corrupte sunt in terra [illegible] et singulatim producantur. Deinde ramis [illegible] dilatate et frondibus de [illegible] floribus [illegible] fructificant. Ita est [illegible] ut ita dicam quedam semina [illegible] in [illegible] ut per creative providentia dei, ex qua generatur animalium oriatur. Et hoc idem [illegible] super Genesim ad litteram libro [illegible] plane et diffuse. Hoc etiam vult [illegible] animalium [illegible] tendit quod vegetabilis et sensibilis prius sunt in semine in potentia quam educantur in esse [illegible] [illegible] in [illegible] fortior. [illegible] non est aliud quam ipsa anima, et illa vocatur potentia [illegible] nutritiva ipsa [illegible] et cum corpus ex semine productum est organizatum ut posset [illegible] perfici prodit in actum, et efficitur perfectio corporis phisici organici. Et [illegible] aliud [illegible] [illegible] est virtus anime patris et matris [illegible] operatione in brutis animalibus educitur in esse [illegible]. Secus autem est in hominibus ut infra videbitur distinctione 31 [illegible] et hoc probat [illegible]

[illegible] et argumentum et ibidem dicit quod res corporales plane virtute actu, et hoc

[illegible] concordat verbis augustini qui dicit terram produxisse [illegible] [illegible] arborum [illegible]

[illegible] hac de processione sustinendo. Dicendum [illegible] est anima sensibilis [illegible] in primordio

[illegible] rationes quod mobile [illegible] ad hoc inducte [illegible]. habuerunt [illegible] primitati [illegible]

[illegible] producte fuit et nunc producuntur. Ad id quod obicitur quod [illegible] sensibilium producte [illegible]

[illegible] productum est [illegible]. Dicendum quod non oportet [illegible] potentia activa [illegible]

[illegible] gratia non [illegible] producta illa [illegible] [illegible] non debet [illegible]

Ad id quod obicitur quod [illegible] spirituale [illegible] corporale. Dicendum quod [illegible] spiritualis [illegible]

[illegible] corporalis [illegible] potentia spiritualis [illegible] a creatore [illegible] corporalis et [illegible] et

[illegible] dependeus et [illegible] anima sensibilis in brutis generatur et corrumpitur [illegible] corporis

[illegible] Et si tu obicias quod anima sensibilis est motor sufficiens et ita [illegible] hoc [illegible] et [illegible] et

[illegible] Dicendum quod anima sensibilis non dicitur motor sufficiens quia ipsa [illegible] corpus quod [illegible] quia

[illegible] quod [illegible] hoc [illegible] et virtute actu [illegible] cuius [illegible] et movendo [illegible]

[illegible] Et si tu [illegible] anima sensibilis [illegible] in [illegible]

[illegible] mobile [illegible] motu [illegible] in lapide [illegible] movet [illegible] vel [illegible] quod ad hoc

[illegible] motor sufficiens non oportet quod distet a mobili [illegible] altera [illegible] et

[illegible] sufficit [illegible] et [illegible] et hec [illegible]

[illegible] tota [illegible] alia et [illegible] quod [illegible] distat

[illegible] sufficit ad hoc quod possit movere [illegible] requiritur quod habeat aliam [illegible] et

[illegible] organa apta. Ad id quod obicitur quod [illegible] possit

[illegible] Dicendum quod falsum est quia ante quam deus [illegible] aquis et diceret producat [illegible] anima

[illegible] sensibilium producendarum non erat [illegible] non erat [illegible] virtute quod possit ad [illegible]

[illegible] ratione [illegible] et [illegible] datum a creatore [illegible]

[illegible] ut [illegible] fecit. Ad id quod [illegible] per [illegible]

[illegible] quod adducit quod [illegible] motor [illegible] quod a creatore [illegible]

[illegible] plane [illegible] potentia [illegible] et [illegible] corpus

[illegible] Ita quod anima illa sensibilis [illegible] potentia educitur ad actum per virtutem agentis [illegible]

[illegible] Sic est [illegible] intelligendum quod [illegible] est [illegible]

[illegible] elementis et adiuvante [illegible] ut [illegible] calor vivificus [illegible] fit [illegible] ita quod

[illegible] illa activa que [illegible] latebat [illegible] [illegible] et [illegible] ad [illegible] et [illegible]

[illegible] ut [illegible] motor [illegible] dat [illegible] formam [illegible] solum adiuvat et [illegible] ut po

[illegible] ad [illegible] completam [illegible] et [illegible] intelligendum [illegible]

[illegible] Et si tu obicias quod anima [illegible] in potentia non [illegible] actum completam [illegible] ab [illegible] non

[illegible] mobile [illegible] talem corporale. Dicendum quod [illegible] talis [illegible] potentia et

[illegible] ad formam talis speciei producendam [illegible] illa [illegible] primitati

[illegible] educta est [illegible] et [illegible] talem [illegible] esse [illegible] in actu hoc [illegible]

[illegible] erat [illegible] et [illegible] ad hoc nobilis [illegible] erat in potentia [illegible] talis [illegible]

[illegible] forme [illegible] non aliquando [illegible] ad esse produceret

[illegible] fuit [illegible] et [illegible] non oportet quod educeret illam formam

[illegible] nobilis illa forma educta et [illegible] in [illegible] et [illegible]

[illegible] ad [illegible] quod obicitur [illegible] anima [illegible]

est. Nam corpus animalis est magis organizatum et quam corporibus et in partibus et in toto secundum quod in aliquibus
sui parte est anima in propria dispositione ad hoc quod sit actu. Et ideo facta diversitate virtute sensus propria
forme. Et virtus corporis recipit perfecte inducitur forma. Et plures autem sunt alii modi ... hoc. Sed
dicunt quod anima multiplicatur eo quod sit spiritualis sicut proportio ad dispositionem lucis et species ad di
versitatem ut dispositione speculi ... corporum intelligentiam est quod illud eo quod fuit corpus
fiat plus. Et ideo procedit via est magis plana. Ad ultimum dicendum quod ... ipso quod eo anima generat
ab animali propagatorum et sicut non decidatur anima ab anima sic corpus decidatur a corpore. Sed non anima
sicut corpus decidunt ... ipso corpore et spiritus et calores et virtus cum animalis que adiuvat
virtute ... ut illa potentia activa que erat in semine ... ad actum corpo
rum producat. Et quod hoc non sit quod anima producat aliam animam ... producat ... et
quod producat corpore ipsa.

Secundo queritur utrum corpora animalium sunt composita ex quatuor elementis. Et quod
non videtur primo per scripturam que dicit: producant aque reptile
et cetera et sicut producat terra animam viventem. Sed cum scriptura sufficienter componit animalium
non componat nisi simplicia elementa. Patet et cetera. Item 2o forma dat compositionem materie. Sed et cor
pus ... forma animalium est simplex. Sed et corpora debent esse simplicia, ergo non sunt composita ex quatuor elementis
et cetera. Item 3o quanto aliquid ad naturam compositionis magis accedit tanto minus est perfectum quia est sim
plicius est potentius et perfectius. Sed cum anima sensibilis est forma valde sensibilis potentis et nobilis
perfecto corporis sunt non mixti ex quatuor elementis. Item corpora ad ornatum celi spectantia non sunt
ta per elementa natura ... celum quod ornat ... pari ratione ... animalia ornat terram et quedam aquas ...
sunt quod sola terra et quedam que sola aqua. Item 5o si corpora animalium constat ex quatuor elementis
quod elementa habeant contrarias distinctas quod elementa constituentia corpus animalis sunt ...
ita per violentiam sicut in violentia est ... Sed composita corporis in quibus animalis est coniuncta ...
Item 6o ... animalia sunt producta ... producuntur ... non sunt ...
te nec coadunari. Ergo non sunt corpora animalium ex quatuor elementis producta. Sed ... manifestum
est hoc probare. Nam non est in potestate nec igne facere descendere sicut ei descendere ... medium ...
aeris sicut frigidissimum ... ubi ... et alia plura ... et cetera. Ad oppositum
arguitur sic. Sensus in corpore animalis et corpore ... conformitate organi ad obiectum. Sed quibus animal sensum ...
perceptibilis ... qualitatum que radicantur in quatuor elementis. Ergo quibus animal constat ex quatuor elementis. Item
2o omne animal ... motum est motu ... ut ... et ... ut dilatatione. Sed ... elementum de per se
sit motu ... Ergo necesse est animal constat ex pluribus elementis. Item 3o quanto forma est spiritualior tanto ...
... Sed anima sensibilis est valde spiritualis ... est ... multiplicis operationis ...
... et ad ... Ergo necesse est quod corpus sit aptum et idoneum ad diversas operationes. Sed non
est aptum ad diversas operationes nisi per diversas virtutes ... ad diversas virtutes nisi per diver
sas naturas ... diversas naturas nisi quod ... compositum et cetera. Item 4o quanto forma perfectior et
... tanto nobilior. Sed ... animalia ... nobilior est forma mixti
... forma elementi ... anima sensibilis ... forma nobilis ... nobilior ... animalis ...
corpus simplex ... diversis elementis. Respondeo dicendum quod absque dubio corpora animalium sunt ...
quatuor elementorum ... Et hoc ut sunt idonea ad ...
hoc ut sunt idonea ad motum ... hoc ut sunt idonea ad multiplices operationes ...
hoc ut ... habeant dignitatem complexionis ... competit illi corpori quod perficitur anima sensibili et ...

habet aque gradum perfectum mixtionis ubi totum sit mixtum. secundum tamen complexio perfecta aut mixtio non est quousque generetur mixtio elementa quorum unum sit subtilior vera in decupla proportione penetret per totum vere per aliquod grossius quod aliquam habet grossitiem. sicut non est quum est subtilior in vera proportione ad hoc minus sit perfundit. secundum ignis qui est subtilior et in millesima proportione sua subtilitate penetrat usque ad intima et sit alteratio plena usque ad intima et mixtio perfecta. et mixtibilia perfecte alterata. et per hoc patet quod talis debet compositio per terram perficienda subtilis. Consequenter dicit vero quod dixit Aristoteles de auctoritate generationis. dicendum quod id dixit est per quam commixtionem sine apparitione eorundem melius patebit infra. Consequenter dicit quod dixit ... quod sit ... de proportioni non. Dicendum ... generatum et ... et magis quam forme. sed aut cum sit simplex et secundum multiplex est in virtute et ideo... ut terra ei assimiletur simpliciter. propter quod simplicitas corporalis ... multiplicitati virtutis. Et per hoc patet solutio ad id quod tertio Aristoteles quod quanto ... minus perfectum. hoc est et quod habeat virtute et partibus quanto ... ad finem suum. ... virtute in corporibus ... magnitudinem virtutis ... per magnitudinem. sic magis virtus magnus ... et plures ... multiplicationem. sic maiores virtutes ... quam ... et ... qui in ... contraria ... et ... contraria est ... sic plenius videbitur infra. Consequenter ... de corporibus ... celestibus. Dicendum ... non est ... quia illa ... non ... debet multiplicatas ... et organizationem sic ... Consequenter ... elementorum violentatio. Dicendum quod non est intelligendum quod ... corpora ... possunt elementa ... sic ... hoc est non oportebat. sed quia tamen aqua quam sunt elementa ... aliis ... secundum ... quod ... sunt ... contraria. sed ... quia ... essent pura et simplicia ... elemento sunt ... in potentia. et ... possunt ... alterans et activa sine aliqua locali mutatione. ac ... alia violentiatione. Et per hoc patet oppositio ad ultimum quia

situs quasi sit commixtio elementorum / unde non facit ignem qui sursum est descendere vel aerem / sed eciam ignem vel aerem qui sit est infra / sicut generatur passione alterius agentis facit evenire ad constitucionem animalis / et hoc quidem sit propter per violenciam / sed et non est ... quod dicitur prius semper dependeat quam melius / quia que est sub forma elementorum appetit esse sub forma elementari mixti et est sub forma mixti appetit esse sub forma complexionis / ideo cum corpus elementis sit mixtum unum appetitum nature complexionis / et violencia non infertur

ma[teria] que est sub forma elementorum etc.

¶ Tercio queritur utrum corpora animalium magis consistent ex elementis passivis quam activis vel econverso / Et quod magis ex elementis passivis illud videtur per scripturam que dicit ea facta ex terra et aqua / hoc autem non est dictum quia quodlibet illorum elementorum sit animalium sensibilium tota materia / sed dictum est per predominanciam / ¶ Item 2° sic vult philosophus ex quibus constant animalia ex hiis nutriuntur / sed animalia maxime nutriuntur ex aqua et terra ut cibo et potu / ergo etc. / ¶ Item 3° ex quibus magis constituuntur corpora in quibus magis quiescunt vel requiescunt / quia quies tendit penes appetitum / et appetitus intensio penes quantitatem predominantis / sed omnia animalia maxime requiescunt in aqua vel in terra / videtur ex quibus sunt maxime constituta / ¶ Item 4° in compositione corporis animalis membra officialia sunt ex consimilibus et consimilia ex humoribus / sed in humoribus maxime dominatur natura aquea / et in membris solidis maxime dominatur terra / ergo si elementa non veniunt ad constitucionem corporis animalis nisi per humores et membra / videtur quod omnia animalia ex hiis duobus elementis maxime sunt constituta / ¶ Ad oppositum primo vult philosophus quod vita maxime est calidum et humidum / ergo omnia animalia vivunt in eis habundat et predominatur calidum et humidum / ¶ Sed et illud elementum cum hec principaliter insunt / hoc autem elementum est activum scilicet aer ergo etc. / ¶ Item 2° sic vult Augustinus super Genesim ad litteram libro 3° et in libro de anima et spiritu / lux est illud quo mediante corpus unitur anime / et anima regit corpus / ergo si lux proprie reperitur in igne / videtur quod in corpore cuiuslibet animalis ignis debeat predominari / ¶ Item 3° anima sensitiva sensus est principium

or

...sit est principium motus / ergo animalium corpora non ... dispersum / sed etiam ad motum debent esse habilia / sed e... gravia sunt minime ad motum habilia et hec sunt ele... passiva / ergo videtur quod animalium corpora magis constent ex activis ... passivis / Item quanto nobilius perfectionem debet respondere nobile ... sed anima sensibilis est perfectio valde nobilis / ergo corpus ... ex elementis magis debet constitui que sunt nobiliora ... corpora simplicia. hec autem sunt elementa activa non passi... / Si tu dicas ad hoc quod animalium corpora plus constituuntur ... elementis activis quam passivis secundum quantitatem virtutis, non molis ... cum hoc quia motus sequitur naturam predominantis secundum quantitatem ... sursum / ergo videtur quod in eis secundum quantitatem predomi... elementa que sunt nata ferri sursum / hec autem sunt ... et non passiva ut ignis aer ergo etc. / Item quanto vola... sunt ad ornatum aeris / sed ornatus proprie et debite colloca... ornatur / nullum autem corpus proprie et debite ordinatur nisi ... in quo dominantur elementa activa / ergo per animalium corpora ... ut ipsum ornarent / videtur quod in eis predominentur ... activa / et quod si non proprie ibi locantur quia non ibi requiescunt ... infra / videtur quod non debeat deus volatilia ad ornatum ... aeris / cum scriptura contrarium dicit / Respondeo dicendum quod secundum quod duplex ... molis et virtutis secundum hoc duplex potest attendi ... predominantia videlicet quantum ad molem / et quantum ... si cum loquamur de predominantia quantum ad molem ... corporibus animalium predominantur elementa passiva / et ... maxime dicuntur solida esse facta / Si autem loquamur ... quantitate virtutis / cum corpus complexionatum sit ... ab anima mediantibus elementis activis sic predo... in eis elementa activa / Ratio autem huius quare ele... activa et passiva secundum hanc duplicem quantitatem ... et molis predominantur sumitur ex parte finis / finis enim

racione vaporis exalantis, et ideo aqua est principium duplicis generis animalium volatilium natatilium. Natatilium racione humoris, et ideo illa remanserunt in aquis. Volatilium racione vaporis, et ideo cum ille vapor sit commixtus aeri et feratur sursum, volatilia in aere sublevantur, et eo usque possent ascendere quousque inveniunt aerem humidis exalacionibus sufficientem. Et hoc est quod dicit Augustinus super Genesim ad litteram libro 3°: iste inferior aer qui concipit exalaciones humidas maris et terre et ad sustinendas aves quamvis insufficientem non nisi ex aquis accipit qualitatem. Quod autem cum humidum est hoc portat alitum corpora que ita nituntur pennis volantes, quemadmodum pisces quibusdam suis pennis natantes. Et inde sicut spiritus dei ex aquis dicitur esse producta volatilia. Quarum cum natura bipartitum locum sortita est, inferiorem in unda labili, superiorem vero aura flabili, illa deputatam natatilibus, istam volatilibus. Propterea hoc elemento congruos eciam duos sensus animalibus datos videmus, scilicet olfactum explorandis vaporibus, gustum explorandis liquoribus. Ex predictis igitur patet responsio ad questionem propositam. Patet eciam responsio ad obiecta. Quia in corporibus animalium predominantur elementa passiva quantum ad qualitates mobiles, sicut ostendunt racionis argumenta per te inducta. Predominantur nichilominus et activa quantum ad qualitates virtutis, sicut ostendunt maioris racionis in contrario inducte. Ad id vero quod obicitur quod in volatilibus producitur aer secundum qualitatem, quia aer in eis superius dicitur quod motus sequitur id quod predominatur. Hoc verum est de motu naturali qui debetur corpori racione sui predominantis, non est verum de motu animali qui est in virtute animi. Quia anima non sue voluntati magis ascendunt in aera quam descendunt ad terram, aut ascendat hoc est per vim anime suffragantibus plumis pennis et spiritibus tenuibus et vaporibus in aere elevat. Ad illud quod obicitur quod aves ornat aera ex eo quod dicuntur ornare aera quia ibi magis quiescant quam in terra, hoc est falsum, immo in terra cum quiescunt et ab ea recipiunt alimentum. Sed racio huius est quia animi actus et motus est maxime in volatu, et quia illum exercent in aera, ideo dicuntur aera decorare et ornare, potissime cum actum suum ibi exercent etc.

passiva secundum quantitatem molis ex quibus constituantur
membra solida ad monendum ydonea. Et hoc est quod dicit Au-
gustinus libro 3o super genesim ad litteram: Ignis omnia penetrat ut
motum in eis faciat, et post: et ideo iam caloris privatione cum
corpus nimie frigescit obtunditur sensus quia motus pigrescit
quo calore in est corpori. Patet igitur propter motum necesse est esse
virtutem activorum et passivorum elementorum in corpore ani-
malis predominanciam ut membra sint mobilia. Ita quod vigorem et
agilitatem habeant ex aere et igne, soliditatem vero habeant ex
predominio que et terre secundum quantitatem. Aqua igitur et
terra in omnibus animalibus secundum quantitatem molis predomi-
nantur. Sicud enim aliquis artifex mistendo terram cum aqua facit
limum et ex illo componit statuam, et dum liquor aqueus terre mixtus
consumitur, et dum ille coagulatur per naturam fit corpus or-
ganicum. Dupliciter autem potest intelligi hec commixcio. Aut
quod aque preexistenti fluxibili immisceatur terra aut econtra
de terra primum sit quasi arida, et ad suarum parcium continu-
acionem conmisceatur aqua. Et hiis duobus modis producta sunt
animalium corpora. Et ideo que dicuntur esse ex aquis quedam
ex terra facta, hoc non est dictum quia illa que facta sunt ex aquis
plus habeant de aqua quantum ad substanciam quam de terra. Sed
omne corpus animantis ad sui constitucionem plus recipiat de terra
quantum ad substanciam, tum propter hoc quod ipsa est que prebet aliis
soliditatem et stabilitatem, tum eciam quia ipsa habet parum de
forma et multum de materia. Sed quod dictum est aliqua ex aqua
esse facta, hoc est quia magis in eis quam in aliis dominatur
natura aquea. Hoc autem dico non quantum ad predominium
qualitatis active vel passive sed quantum ad aliquam conformita-
tem nature per quam illa que ex aquis producta sunt in aquis
magis delectantur esse. Et quoniam humor aqueus in duplici
est differencia, videlicet in racione humoris fluitantis, et in

Margin: commixtio terre et aque

Margin: humor aqueus est in duplici differencia

in ponit necessitatem hiis que sunt ad finem. Corpus autem cor-
poris complexionati anima est in quantum ei dat sensum et vi-
tam et motum. Ad vitam autem corpus illud non esset habile
si predominarentur ibi elementa passiva quantum ad quantita-
tem et virtutem propter suam grossiciem et soliditatem sicut sunt corpora
mineralia. Similiter nec esset habile si predominarentur ei elemen-
ta activa quantum ad virtutem et quantitatem, quia statim consu-
merentur elementa passiva, nec esset quod posset vegetari ab
anima. Et ita oportuit quod ex quadam mutua predominancia con-
surgeret quedam mutua concordia et proporcio qua corpus
illud esset aptum ad vitam suscipiendam. Et anima que est quasi
quedam armonia ad sensum similiter ydoneum non esset nisi pre-
dominaretur natura passivi elementi quantum ad molem, quia
tactus est primus inter omnes sensus animalis in quo sensu pre-
dominatur terra. Et ita si non predominaretur terra in corpore
non esset ydoneum ad tactum, ergo nec ad aliquem sensum. Similiter
oportet ad hoc quod sit ydoneum ad sensum quod predominetur in
eo ignis quantum ad virtutem sive calorem. Calor enim et spi-
ritus sunt instrumenta virtutis sensitive. Et hoc est quod dicit
Augustinus super genesim ad litteram libro 3o tactus cum sit quintus in
sensibus terreno elemento magis congruit per inde per totum cor-
pus animantis quod maxime ex terra est tacta sentiuntur; ce-
pit enim anima sentiendi vis esse cum corpora non sit de sublimi
corpus agitat vigorem sentiendi. Inchoat namque motum sui [illegible]
sensibus per subtilitatem ignis. Et ita ex hoc patet quod ad hoc quod

ut corpus sit ydoneum ad sensum

corpus sit ydoneum ad sensum necesse est elementorum acti-
vorum et passivorum esse mutuum predominium. Similiter ad hoc
quod sit ydoneum ad motum necesse est quod elementa activa vir-
tualiter predominentur mediantibus quibus vis anime mo-
tiva ad membra pertingat. Necesse est etiam quod predomi-

longe p[er]manere quiti corp[or]ib[us] que dispe[n]sat a[qu]as ab aquis et sic accipi[tur] ibi fiat
firmame[n]tu[m] i[n] medio aquaru[m] et hic fiat luminaria i[n] firmame[n]to celi
Tercio queri[tur] de hoc q[uod] d[icitu]r et m[a]g[is] queri[tur] c[ontr]a lit[er]am de hoc .s. et sint i[n] sig[na]
et t[em]p[or]a et dies et annos | Si e[ni]m sint i[n] signa no[n] videt[ur] p[ro]ut q[ui]p[pe]
ad p[ro]spiciat futura | sic i[n] t[em]p[or]a. hec v[er]o q[uia] ante sole[m] et luna[m] t[em]p[or]a no[n] fuerint
de[inde] in t[em]p[or]a queri[tur] quare plurali[ter] d[icitu]r t[em]p[or]a cu[m] no[n] sit nisi unu[m] t[em]p[us].
Tercio queri[tur] de p[ro]ff[er]a [illegible] q[ui]a en[umer]at i[n] sig[na] et t[em]p[or]a et dies et
annos | sic sit i[n] menses et septimanas | Si tu dicas q[uod] claudu[n]t[ur]
[illegible] duob[us] .s. dies et annos tu[n]c sic dies et an[nu]m claudi possunt in h[o]c
q[uod] d[icitu]r sig[na] et t[em]p[or]a ¶ Ad p[ri]mu[m] d[icen]d[um] q[uod] ibi d[icitu]r [illegible] [illegible] [illegible]
signu[m] e[ni]m et e[st] ad signandu[m] et e[st] ad distinguendu[m]. s[ed] p[ri]mo accipi[tur]
[illegible] | [illegible] q[uod] ista luminaria facta sint i[n] signa .i. i[n] signu[m] [illegible]
[illegible] et variacione[m] t[em]p[or]u[m] et dier[um] et annor[um] ut variacio t[em]p[or]u[m] attenda[tur]
[illegible] [illegible] ad caloz et frigus variacio dier[um] [illegible] ad lumine
et tenebras | variacio annor[um] [illegible] ad [illegible] dier[um] | Et sic dic[itu]r
[illegible] celestia esse in signa no[n] quorlib[et] futuror[um] | s[ed] eor[um] quor[um] [illegible]
[illegible] et sic ymbriu[m] et ventor[um] etc. [illegible] [illegible]
[illegible] pena [illegible] [illegible] | sic eor[um] q[ue] advenie[n]t i[n] iudicio [illegible] illud
[illegible] erunt sig[na] i[n] sole et luna et stellis alior[um] [illegible] alicui non alicui
[illegible] [illegible] [illegible] ad illa signa trahit [illegible] [illegible]
[illegible] dicit | Si aut[em] 2o accipia[tur] [illegible] distinguendi sic
[illegible] sunt i[n] sig[na] et t[em]p[or]a [illegible] sunt i[n] sig[na] .i. i[n] distinctione t[em]p[or]u[m] et dier[um] et
annor[um] hec aut[em] [illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible] [illegible]
[illegible] ubi dici[tur] fiat luminaria i[n] firmame[n]to celi et dividat die[m]
ac nocte[m] du[plex] e[st] e[ni]m i[n] motu luminariu[m] | unu[s] qui[dem] e[st] a motu ultime
spere p[er] polos [illegible] ab oriente i[n] oriens [illegible] quo motu
[illegible] quolib[et] [illegible] dies et 2[us] [illegible] modo dividit die[m] et nocte[m]
[illegible] ipse facit sole[m] in p[ar]te diei luna[m] et stellas i[n] p[ar]te noctis
[illegible] i[n] motu [illegible] que sunt [illegible] i[n] circulo obliquo .i. i[n] zodiaco i[n] quo
[illegible] distinguu[n]t[ur] et 2us motus planetar[um] i[n] illis signis et maxime solis
[illegible] et distinctio t[em]p[or]u[m] et dier[um] et annor[um] | distinctio t[em]p[or]u[m] sic q[uia] [illegible]
[illegible] | estas | autu[m]pnu[s] et hyemps q[uo]d ~~designa[n]tur~~ disting[uuntur]
[illegible] motu solis in zodiaco put ad nos accedit | et a nobis elon[gatur]
[illegible] distinctio vero dier[um] fit sic p[er] eunde[m] motu[m] q[uia] no[n] dies [illegible] modo

Rº

Superfluum est

Duplex i[n] motu
luminariu[m]

d'crescunt / a qu[ibus] p[otes]t dicc[re] maiores noctib[us] aliq[ua]m minuat[ur] 2^m q[uod] p[ro]p[ter] illu[m] motu[m]
accipit[ur] du[pl]ex solsticiu[m] s[cilicet] estivale et hyemale. et dup[lex] e[quinocti]u[m] s[cilicet] v[er]nale
et autu[m]pnale ¶ Sunt e[tiam] in distinctione an[n]or[um] 2^m [con]su[m]mac[i]one ip[s]i[us] mot[us] s[ecundu]m
in obliquo circulo. Sed luna suo motu n[on] e[st] i[n] signatione t[em]p[or]i[s] et dier[um] et
an[n]or[um] apud iudeos max[ime] q[uan]tu[m] ad solempnitates sic apud xpianos est
sol sic d[icitu]r ecc[lesiastic]i xliii a luna signu[m] diei festi ¶ Si aut[em] quer[itu]r quare ec-
cl[es]ia magis accipit festa sua 2^m sole[m] qua[m] 2^m luna[m] exceptis duob[us]
p[a]scha e[st] l[ib]er q[ua]m[vi]s d[e]t[er]minato et plane i[n] venu[m] s[ecundu]m i[n] l[ib]ro aug[ustini] ad ianuar[ium]
h[oc] q[uan]tu[m] ad p[rese]ns sufficiat / q[ui]a i[n] sinagoga i[n] tenebris noctis ambulabat et
mi[ni]me eda[cta] e[ra]t / io a lunari q[uia] nocti p[re]est et q[uo]d nimi[ru]m i[n] [con]summac[i]o[n]e accipie-
bant suar[um] solempnitatu[m] distinctione[m] / q[ui]a n[os] e[tiam] ia[m] ambulat i[n] lumine sic

mulier

de ip[s]a dic[itu]r apoc xii mulier amicta sole et luna sub pedib[us] ei[us] / [illegible] incep[it] apu-
tat et dies solempnes magis 2^m motu[m] solis qua[m] lune excepto solo pasche

d[e] paschate

te et p[ro]p[ter] q[ua]s penthecoste / pascalis eni[m] solempnitas n[on] solu[m] celebrat[ur] in
rememorac[i]one resurrectio[n]is p[re]terite. s[ed] e[tiam] i[n] p[re]figurac[i]o[n]e t[er]minus future.
¶ Et i[n] h[oc] e[tiam] q[uo]d a[d]quad[am] quodam[m]o [con]formis e[st] sinagoge. vn[de] festivitate illa
obs[er]vat a luna n[on] mendacando. s[ed] p[ro]p[ter] illa[m] futura[m] solempnitate[m] qua[m] [con]sp[ec]t[u]
2^m q[uod] sibi [com]petit p[re]figurando ¶ Hec aut[em] dic[t]a s[un]t s[ecundu]m id q[uo]d d[icitu]r s[e]p[ara]tu[m] et s[un]t i[n] s[i]g[n]a
re[spondendum] ¶ Et p[ro]p[ter] h[oc] p[ate]z r[e]sp[on]sio ad obiecta q[uia] cu[m] d[icitu]r esse i[n] signis i[n] ut i[n] signific[ati]o[n]e
plu[vi]aru[m] et ve[n]tor[um] ut i[n] distinctio[n]e t[em]p[or]i[s] et io d[ic]it t[em]p[or]a s[ecundu]m variacio[n]e[m] i[n] cor[poribus]
eti[am] 2^m maior[um] [con]titates de[ci]ntor[um] et [com]pingit dies et an[n]os ut [illegible] t[em]p[or]a
notabil[ite]r variac[i]o / sic e[tiam] p[er] dies et an[n]os possit notari mot[us] illi[us] firmam[enti]
[illegible] q[uia] dies dic[itu]r firmam[en]ti mot[us] quo mo[vetu]r sol motu firmam[en]ti et an[n]i
firmam[en]ti mot[us] qua mo[vetu]r i[n] obliq[uo] circulo / et i[n] h[oc] p[ate]z q[uod] n[on] d[icitu]r mens[es]
et p[ro]p[ter] trauu[m] / q[ui]a n[on] tag[itu]r ibi noua variac[i]o nec noua firmac[i]o / et
h[oc] patet o[mn]ia que su[n]t quesita re[spondendum] ¶ Et sic finis dis[tinctionis] xiiiime

¶ Hic incipit 2^a p[ar]s dis[tinctionis] volu[min]e et sunt p[ar]te i[n] varie[ta]s i[n] solis
solid[is] s[ecundu]m suppone i[n] p[ri]mis n[on] volebat ho[c] [com]plere s[ed] ti[bi] collig[e]re a qua de
¶ Circa p[rese]ntem quer[itu]r p[rim]o an o[mn]ia animalia sint p[ro]ducta et e[tiam] h[oc] qui[n]to die / 2°
quer[itu]r d[e] o[mn]i[bus] p[ro]duc[tis] q[uo]d [con]gruite sunt / 2° u[trum] [con]grue te[m]poris / 3° u[trum] de
ordine p[ro]duc[tis] et [con]g[ru]e / vi[dentu]r q[uod] o[mn]ia sensibilia s[i]c[ut] su[n]t s[ecundu]m homine[m] et
¶ Circa p[rimu]m [procedi]t[ur] sic p[ro]be[tu]r et q[uod] / n[on] p[ri]mo p[er] scriptura[m] Genesis i d[icitu]r
p[ro]ducte i[n] aquis et volatil[ia] celi re[spondendum] / et p[er] Gen[esis] ix o[mn]es pisces maris
ma[n]ui v[est]re traditi s[un]t / et o[mn]e q[uo]d mo[vetu]r et vivit / 3° o[mn]ia ad utilitate[m] ho[min]is
facta s[un]t / 2° ap[osto]lus p[ri]ma corinth[ios] 3° o[mn]ia v[est]ra s[un]t h[oc] d[ici]t viris infi[de]l[ibus] s[ecundu]m
viros infi[de]l[e]s o[mn]ia [con]cessa s[un]t / s[ed] p[ro]ducta. s[ed] et animalia sensibilia / s[ecundu]m p[ro]p[ter]
d[icitu]r h[ic] e[st] finis [con]dam[m]o om[n]i[um] corp[or]a q[ui]d s[un]t / s[ecundu]m et sensibilia / s[ecundu]m o[mn]ia [illegible]

non [illegible] sumus sicut vult dyo[nisius] et philosophus [illegible] inter creaturas inferiores solus homo
natus est immediate ad deum [illegible] quia alie creature ordinantur in finem mediante homine [illegible]
in finem ordinatur mediante alio est [illegible] / 2° omnia [illegible] facta sunt propter hominem / [illegible]
[illegible] dignitatis est ea [illegible] finis sicut est ea [illegible] . [illegible] animalium solus deus fuit [illegible]
[illegible] non homo / [illegible] finis est non homo / [illegible] deus / 2° quia sunt animalia que non valent
[illegible] ad [illegible] non valent [illegible] ad [illegible] / [illegible] homo [illegible]
[illegible] animalia [illegible] facta [illegible] non [illegible] propter hominem / Si tu dicas quod deus ea
fecit quia [illegible] hominem esse lapsurum / [illegible] voluntate hominis et [illegible]
[illegible] illa animalia [illegible] facta esset / [illegible] / 3° [illegible] animalia facta sunt propter hominem
[illegible] debet esse facta [illegible] hominem / [illegible] sicut nocive [illegible] non debuerunt fieri in prima
[illegible] / Si tu dicas quod [illegible] non possent nocere [illegible] homo
[illegible] propter peccatum hominis sicut nova potestas est tradita / 4° [illegible]
[illegible] propter [illegible] hominis [illegible] ad [illegible] non debet [illegible]
[illegible] quando debuerunt [illegible] animalia [illegible] sunt [illegible]
[illegible] sufficerent [illegible] / Si tu dicas quod non [illegible] hoc est quod aug[ustinus]
[illegible] ad lit[teram] li[bro] iij q[uod] d[icit] [illegible] esse facta animalia [illegible] de rapina / [illegible]
[illegible] corporibus [illegible] ubi [illegible] / 5° [illegible]
[illegible] morian[tur] [illegible] non morian[tur] [illegible] quod animalia [illegible] devorat [illegible]
[illegible] honestet [illegible] ea [illegible] ad [illegible] sicut [illegible] et
[illegible] / [illegible] ad [illegible] intelligendum est notandum quod finis ad quem res or-
[illegible] quidam [illegible] est finis [illegible] et ultimus / [illegible] non est finis
[illegible] loquamur de fine sicut omnium creaturarum [illegible] quod
[illegible] ad laudem sue bonitatis / [illegible] loquimur de fine non [illegible] est
[illegible] et finis [illegible] sicut omnia [illegible] animalia facta sunt propter hominem
[illegible] philosophus [illegible] sumus [illegible] nos [illegible] omnium [illegible] / [illegible]
[illegible] ratio [illegible] cum dicit faciamus hominem ad ymaginem
[illegible] et [illegible] quia [illegible] homo [illegible]
[illegible] libertate arbitrij et natus est [illegible] / [illegible]
[illegible] in deum immediate tendere / omnes creature irrationales ad ipsum ordinantur
[illegible] ipso in finem ultimum [illegible] sicut [illegible] omnia
[illegible] hominem facta esse / [illegible] duplicem [illegible] que [illegible]
[illegible] ordinantur animalia ad hominem [illegible] statum innocentie / aliter [illegible] statum [illegible]
[illegible] / [illegible] statum innocentie ordinantur ad hominem [illegible]
[illegible] cum [illegible] quod manifestaret deum ei [illegible] obediret
[illegible] hominis habitacionem quam decebat [illegible] animalium multiplicitate
[illegible] decorari / 3° ad [illegible] hominis [illegible] ut in [illegible] animalium

non [illegible] statum innocentie
[illegible] ordinate [illegible] ad hominem
[illegible]

natius delisis videt homo in tali sortitate sapie conditois. Tertio ad movendu eius affectum dum homo videt aialia in seruitudine sue nature tenere et amare ad quod naturaliter facta sunt: quod homo excitatur ad amandum deum et ideo his racionibus non solummodo fecit deus iumenta et pecora. Secundo bestias omnia enim facta ad hominis utilitatem i racionem pecoras. In statu non lapse ordinauit ista aialia ad utilitatem hominis sed alie bestie et alia iumenta et pecora iumenta enim et pecora ordinatur ad releuandum hominis indigenciam ad cibum et vestem et ad corporis ministerium et quedam ad obsequium sicut equi et asini et alia quedam ad solacium sicut aues et catuli et similia. Et sic fuit in homine vox compluri. Similiter bestie sunt aialia nociua ordinata ad hominem in conplicere racione et utilitate quod potest. Dicitur super Genesis ad litteram libro iii dicitur quod a penali leduntur a salubriter corrigentur a utiliter probantur a ignorantur docentur et sic patet quod tam bestie quam reptilia et iumenta facta sunt homini sunt in statu innocencie sicut in statu nature lapse plane. Secundo probatur id quod dicitur in quarta. Ad id enim quod dicitur quod esse sue est magne dignitatis. Dicendum quod verum est de fine principali qui est finis cuius gratia sed non autem est verum de fine qui est finis quodammodo. Ad secundum respondetur sicut quella fecit deus quod scivit hominem lapsurum. Secundo tamen quod non habet non tamen erunt frustra habet enim sicut releuarum indigencie compluri vel utilitate sicut determinatum est supra. Ad tertium dicendum quod homo in statu illa aialia ipsum offenderunt. Sed omnia plus in aspecta esset sicut de aliquo diuino imperio fere crudelissime semper dei in aspectu sicut fuit ut leones Danieli. Et si aut noceat ut offendat homo esset pena homines non in nouum potestatem eius datam. Sed in dignitatis pristina ab homine amissio. Verum sicut oculi sunt a sole non leditur. Sed cum est fragilitas in spatio offenditur non ratione mutacionem facta in sole sed in oculo sic de spiritu intelligi potest. Ad sextum dicendum quod sicut aialia sua vita habitacionem hominis decorant et ornant sic eciam morte sua ut sunt facta ad usum et decoracionem et aialia secundum necessaria fuit vero sapiencie concordare. Sic eciam aialia potuit offendere et de carnibus aliorum aialium nutrimentum sumere quod illa corrupcio actus hominis non in sui ex odoracione offenderet. Sed per quamdam fuere nature et ordine aialia plus succederunt unum sibi decorauerunt tamquam pulcherrima

Creature ordinatur bestie ad homines dispositio

Ad primum sicut eciam quod obicitur de aialibus non valentibus nisi ad cibum et vestimentum respondetur patet etc.

Ad tertium sicut quod obicitur de bestiis quod propter hominem. Ad

Ad sextum sicut quod obicitur quod homo in statu non debuerit fieri aialia mortalia. Ad

+

tpo silba succedit sillbe ¶ Unde dum bestia aliud creat quin dictis creadret in homis habitacione discordia no facit. ß propterea creacione erudicaus homi prebet ¶ et hoc est qd dicit aug. iij sup genesis ad lit. minimo alie bestie sibi sunt aliorum nec recte possumus dicere non esset alie quibus alie reficerentur ¶ Sicut enim omnia quamdiu sunt mensuras et modos et ordines suos quos cuncta merito considerata laudantur nec sine accidia pro suo genere moderacione pulchritudinis temporalis quod alio in aliud transeundo mutantur ¶ et est ordo talibus inferioribus conveniens moti ... homi salubris amonicionis ¶ dum plane quod complecitur et consistit patet responsio ad obiectum

Secundo queritur de ordine productorum ¶ Dicit scriptura quod reptilia quia reptilia que est compte terris et volatilia et natatilia facta sunt in uno die .s. quinto ¶ Sed reptilia non cum ho(mi)ne facta sunt die alio .s. sexto ¶ Contra ipsius ordinem prius obiectum compte ... aliud reptilium in sexto non in comparacione ad hominem ¶ Contra prius obiectum ... fuerunt omnia elementa disposita non solum ... est cettera. ergo prius tunc a primo opifice debet fuisse ornata ergo primo die debuit fieri ornatus aeris et aque et terre ¶ 2º distinctio ... penes diversitatem operum ergo sicut terra sunt elementa que ornatur animalibus et terra sunt grana animalium ¶ s. volatilia et natatilia et reptilia ... debuerunt saltem in 3bus diebus ¶ Item 3º terra per omnibus ... ergo per omnibus dicitur esse ornata ergo animalia que terram ornant prius ... debuerunt quam illa que ornant aquam et aerem ¶ Item ... cum produ... animalia ornancia elementa ... ordine dignitatis ut ... a supremo ... ordine ... ut ... ergo debet fieri ornatus ignis quam aeris ... ergo debet fieri ornatus terre quam aque ... utraque ... scripture ... et ... productorum ... determinate ... ad produc... ... animali ... productos animalium in comparacione ad hominem ¶ ho enim ... quam cum bestiis ergo magis debuit produci eo ... die cum bestiis ¶ ... produc... homo et bestie ... eadem die ¶ 2º plus non queritur irracionabile

cum irronabili quam cum hoie sine ronabili g magis conpetens fuit
in eadem die pducere omnia aialia irronabilia quam simul pducere et
bruta ¶ 3o principalis opus dici dz sco fi. s. ho principalis opus
fuit vi.e dici go debuit ante fieri quam fieret sensibilia pue bru
ta qd est g ordinem sacre scripture ¶ go perfecti magis indigent sui
quam conparo s. bruta aialia magis indigebat ho quam ho indigebat
eis 2m illud statum. go ante debebat ho pduci quam illa in esse
pduceret ¶ Ad 4o dicendum quod in pductione sensibilium duplex attenditur ordo
unus .s. 2m distinctionem dierum ad dies alios .s. 2m ordinem eorum quae eodem
die producta sunt. primus autem ordo attenditur 2m congruitatem sinus et
mundi / et quia volatilia et natatilia quae quinto producta sunt sunt autem
comunis accipiuntur ad humorem et vaporem / et sic ad ornatum mundi pertinent
cuius / et io sacra scriptura dicit ea esse facta uno die / quia non sensibilia
non solum ronalia s. etiam irronalia adornamentum terrae spectat
/ et quod eadem in terra producta sunt .s. terra / ideo in eodem die / s. alio a predictis
facta sunt. ita quod sic una die ornata est natura celestis .s. sexto sic una
die ornetur natura elementalis sensitiva .s. vto et alio terra .s. vi
/ et sic natura celestis precedit naturam elementarem sensitivam / et sensitiva
operatam / sic harum naturarum ornamenta secundum ordinem temporis correspondente pduc
ta ¶ 2us autem ordo qui est inter ea quae producta sunt eodem die attendi
2m perfectionem perfectionis naturae / prius enim producitur quod imperfectius est
deinde perfectius / quia is est ordo ut animal imperfectum et completo prius ad
magis completum / et io scriptura prius dicit esse producta natatilia die
vto quam sunt minus perfecta quam volatilia / et similiter in vito die prius
dicit esse producta irronabilia quam hoiem ¶ Quantum ulterius assig
possit ratio quare ho post cetera aialia est productus / ordinatur
complexio vero ad prius ante per omnia productus est ho .s. quia propter corpus et
titudinem debuit ho ultimo produci / sicut et eius corpus est
inter cetera corpora / et quanto ad compositionem tanto perfectior per omnia productus
erat quam ante et corporis distantia debuit fieri per cetera / et distantia
nimia a corpore non solum sic facta a materia / sed etiam sic spirituale et corporale
/ et sic perfectum a corruptibili / io magna distantia temporis

Ordo duplex attenditur in productione sensibilium

Quare ultimo productus est homo

buit ut venie mit pductoz homis qz ad male puci et quietoz
suas prind ut p distacia hois intelligetur distacia prioz qstitue
cum ss totq qpoith psioz pq cetera debuit hio pduci / qz eiq homo
sua dignitate et qplemeto finis e corporalium / io pq oia cet
pducta ut pua pductoe finiet et qplet oia predicta tanquam fis
qplet qd ad ipm ordinat qz / et patz qz diuina sapia i pductione
sibilium qsuauit ornatum quemcumque ipsorum. ¶ Ad id 6o qz pro obitur qz ele
menta sunt sue distincta ¶ Dicitur qz no e sile qz distincto no e i uno
elemento n in altero / io no pt distingui vl elementum ab alio qui
alterum distinguatur ab eo / no pt aut e i ornatu / ornatus et unius
elementi no necesse requirat alterum ¶ Ad 2m dicitur qz et si terra sunt / or-
natus tamen duorum s acris et aque no requiret illa ut duo s / sz ut i uno
qnorum s in ut aqua sit determinatum e sup / et io duorum ornatus ad
eidem die spectat et pducuntur animalia in illa duo elementa ornat i uno est
¶ Ad 3m dicitur qz firmamentum e ut i pmo genesis terra no accipitur p elemento / sz p
infima ¶ Ad 4m dicitur qz ss quantitate actuum no sunt i eo vinie animalia
qz nimia distancia a nobis no esset visus hoc apta / et io n dicitur
mitti eius ornatus ut pq ut antea ¶ Tercio no ornatus ordinatur pximo
qz ipa est infima et obscura / et io maiori i dignitate ornamento
ss hoc ornatur plantis et animalibus et mineralibus / et i eius ornatu
sistit totus ornatus qplementum. qz ad hoiez qui e prepuiquus
animalia ¶ Ad quartum dicitur qz et si magis quiescat qz e qpte aie no
sz e qpte cor s ¶ Situm ad sequens dicitur e qz huius inferibilia
anolabilia magis quiescit i sorte psone / no tamen quiescat qz
elementum aquo prius qstituitur et qz ornat qd qd e elementum
¶ Ad 5m qz principalis opus dz ee prius / dicitur qz falsu e qz i aliqua
prius e minus pfectum quam magis pfectum 2m ordinem generacois
quanquam magis pfectum sit prius 2m ordinem dignitatis ¶ Ad ulti dicitur qz
uerum e qz i aqua ordinantur ita qz uite ea cadit ordo essencialis
n e ordo pelus qgenerate sit i pposito no e necesse qz habeat veritatem
¶ Tercio queritur de ordine pductois animalium ad qrete. et queritur utrum
deus pq quam animalia pduxit ab eorum ope qeuit ¶ Et qz per iram genesis

2° requievit deus die vii° ab omni opere quod patrarat / sed animalia produxit vito / ergo post eorum productionem sequitur quietatio ¶ 1° omnis operatio que procedit vel pervenit ad completionem hz facte subsequente / sed productio creaturarum completur in productione animalium et maxime hominis ¶ ergo vii^a quippe perfecta deus die sexto animalia produxit quod deinceps requievit ¶ 3° distinctio dierum est ad numerum instructionem / sed in diebus premisit deus homines operari viii^a propter questionem et cessare ab omni opere / sed ergo id mandatum ratione hz conformandum completione vii^a quod ad animalium productionem subsecuta fuit quies ¶ contra omnis creature productio fuit hz et finita / ergo plures et dies omnis in qua ad productionem hz requirunt / sed viiime diei et scriptura non assignavit nisi ergo post vitam die nulla fuit producta / et in vita die producta sunt animalia ergo 2°

¶ Jo v. Joh. v° Pater meus operatur usque modo et ego operor / ergo si usque modo operatus est viii^a quod viii^a die non cessavit ab opere ¶ 2° viii^a dies aut est novus dies preter predictos / aut non / si non ergo non deus aliis quam sic et illud fecit deus / constat ergo quod non quievit ab omni opere propter quod produxit animalia ¶ Si tu dicas dies ille non dicitur a predictis in primo et viii^a / sed per dicitur viii^a et x^ma et deinceps / ergo si viii^a mutatur eadem ratione et viii^a debet mutari ¶ 3° requies aut quotat aliquem effectum / aut nullum effectum quotat / ergo ab eterno requievit / ergo ante requievit quam aliqua produceret ergo penes requietionem non dz accipi ab dies / si quotat aliquem effectum et iste effectus non fuit in diebus predictis / ergo viii^a nichil produxit in die viiime / non ergo requievit ab omni opere suo propter quod produxit animalia die sexto ¶ contra deus creat cotidie novas animas et infundet corporibus creare aut opus est proprie solius dei proprium / ergo non viii^a quod opere cessavit post diem sextum ¶ quod animalia que producuntur per putrefactionem constat quod illa non fuit in vi diebus / sic dicit augustinus iii super genesim ad litteram et hujusmodi habent species speciales et naturas / ergo viii^a quod post sextum diem non cessavit a productione novarum specierum et generum animalium ¶ quod animalia generantur per commixtionem sicut mulus mulo equo et asino hec in vi diebus non fuerunt facta nec in esse individuali nec in sua specie / ergo post vi diem non cessavit a rerum productione / non solum quantum ad individua sed et quantum ad species et genera ¶ 4° quod producere intelligencias

quia omnis artifex perfectus opus inchoat ut ad perfectum perducat et prout
intendit ita facit per potenciam sufficientem virtutis agentis plus perfecit / sed
cum ad perfectum deduxerit habet quod intendit. omne autem opus est aliquid op-
tatum eo quod agit quesivit / sed si agens perfectus sit operatur ut aliquid
quietat / sed ergo deus sit agens perfectissimus in producendo ipsum universum
[illegible] in hoc ipsum aliquid quiescere / Sed cum deus sit agens quidem quod motus et labo-
rat in sua operatione / secundo vero quod non mutatur nec variatur illud quod propter
agit quiescit per quietationem que quidem est privatio motus et laboris prout
[illegible] creatura / illud vero quod deus agit quiescit quietatione non que sit
sic laboris et fatigationis privatio / sed que est cessatio ab opere est ipsum
perfectum et dicitur deus quod ab omni opere quievisse cum universum perduxit ad per-
fectum esse et sic quievit sic ad perfectum esse perduxit / est quod notandum quod
duplex est perfectio universi / una et precipua scilicet esse permanens / alia est
[illegible] esse decursus / prima attenditur in completa consistencia principiorum
et completo numero specierum que quidem sunt natura generis participat scilicet [illegible] et ordinata
[illegible] / 2a vero perfectio consistit in productione eorum que per tempora decurrunt et plus
sibi succedunt [illegible] successionis ordinatione resultat quedam unitas
pulchritudo et perfectio / [illegible] scilicet primam perfectionem deus universum in vi diebus
esse perduxit. scilicet quantum ad completam consistenciam principiorum / et quantum ad completum
numerum specierum / ideo dicitur requievisse ab omni opere quod patraverat. quod vero conti-
nuatur ad [illegible] successionem per propagationem et individuorum multiplicationem
[illegible] operari usque modo / Ex hiis patet responsio ad questionem propositam. quod
[illegible] est enim quod ad productionem [illegible] maxime hominis perfecta est quia in die
[illegible] quod finis sit laboris terminatio. sed quod finis est operis inchoati completio
[illegible] sunt rationes hoc probantes / Ad id quod obicitur magistri [illegible] de Ja[illegible]
[illegible] operatur [illegible] patet responsio obicit enim de illa operatione que
spectat ad operationem universi scilicet esse decursus / non scilicet esse permanens / Ad
id quod dies [illegible] non fuit alia [illegible] a predictis diebus / primo quod [illegible]
[illegible] in aliis productis / et ideo ad primum complementum universi
nihil addebat ratione sui / et ideo eius productio non repugnabat quieti
[illegible] quod dicit cessationem a productione eorum que sunt de primo universi consti-
tutione / sed pre diebus magis quam dies viii et decimus propter
cessationem ab opere constituendi universum scilicet quam non attenditur mutatio dierum

Duplex est perfectio universi

Ad id quod obicitur 2o quod sit [illegible] et diem septimum [illegible]

Ad [illegible] quod obicitur 3° quod res quiescere absque [illegible] aut quietat affectu aliquem aut nullum [illegible]

quod non habent termini [illegible] licet in septima die non dicatur [illegible] vespere [illegible] continuatur dies nonus / sed fit regressus ad primum. ¶ Ad 3m dicendum quod [illegible] quiescere dicitur in deo causaliter quod facit creaturam [illegible] completam contemplacionem [illegible] in habendo quiescere et quiescendo [illegible] aut aliquas species et [illegible] quiescere dicitur effectum non [illegible] in die sabbati / sed [illegible] deus dicitur requiescere quod [illegible] fecit et [illegible] non facit / et [illegible] dicitur complesse ut complevisse omnia opera sua in die vii non quia tunc aliquid fecit quod [illegible] ad complecionem / sed quia tunc quiescendo consummatio dependit ¶ Ad [illegible] dicendum quod cum causatur [illegible] actualis non causantur nova species. Sed novum individuum / hoc autem individuum non est de constitucione universi primaria et in [illegible] non concludebatur accio creacio. ¶ Ad [illegible] dicendum quod tamen illa [illegible] nerantur per putrefactionem quia illa [illegible] per diversarum specierum [illegible] producta sunt in suis principiis et racionibus seminalibus quamvis sunt producta in [illegible] forma. [illegible] eorum sunt de prima constitucione universi / ut potentie species complete et [illegible] seminales illarum specierum actualis existencia ad primam constitucionem universi non spectat / et species ille quodammodo degenerantes et quasi [illegible] degeneracionem produci habent per virtutes producentes [illegible] corpus [illegible] quod quidem facit corpus [illegible] ad [illegible] / et ideo non oportebat [illegible] produci [illegible] ad [illegible] constitucionem universi / nunc [illegible] superflua [illegible] universi [illegible] quo non decoratur / [illegible] non [illegible] successione producit [illegible] erunt in prima dierum distinctione producta in [illegible] / sed non [illegible] / et ideo non habent [illegible] ut potentie actualis que sunt producta per creacionem / et ideo non [illegible] neris seminalem in [illegible] producte sunt que producta sunt [illegible] cum productorum non producitur nova species [illegible] producitur nova individua [illegible] [illegible] producta sunt in primis diebus [illegible] ad racionem [illegible] / sed non [illegible] ea [illegible] per putrefactionem et per diversarum specierum [illegible] / [illegible] sunt et in racione seminali et in [illegible] / [illegible] plante et [illegible] producuntur per [illegible] et ad hec terra [illegible] sunt et [illegible] non dicitur [illegible] producere aliquid de novo. [illegible]

Ad [illegible] quod obicitur 3° de creacione [illegible]

Ad [illegible] quod obicitur 4° de productione [illegible] que sunt per putrefactionem et [illegible] que sunt nove [illegible]

Ut [illegible] successive producit

Non quod [illegible] dicitur [illegible] laboris et [illegible] motus [illegible] operis productionis et [illegible] nacione laboris ille non [illegible] cum sola [illegible] sue voluntatis [illegible] labor [illegible] / neque [illegible] motus [illegible] nec dat [illegible] movere. Sed duobus ultimis modis [illegible] dicitur [illegible] deus in die [illegible]

ecclesiastes primo :-

desiastes primo quod non nouum sub sole · sed dicitur ab omni opere quiewisse quia nichil produxit quod prius non fuit ut in suis speciebus ut in ratione seminali que tunc erat de primaria constitucione vniuersi / et patet quantum ad aialium productionem in die vj^to sequitur requieuit ab omni ope in die septimo / Dubitaciones circa literam / Et primo queritur

In parte ista incidit / de hoc quod dicit / producant aque reptile anime viuentis / reptilia et natatilia diuersarum sunt specierum / secundo cum producta que aquis sunt / natatilia non dicuntur dici reptilia / 2° cum reptilia spectet ad ornatum terre / non in^3 quod spectet ad ornatum aque / 3° non videtur esse nugacio cum dicit reptile anime viuentis cum omnia eo ipso quod est anima viuit / Respondeo ad quod in natatibus dicitur motus rependi a motu quidem / motus cum repedi attenditur in tractione / animal cum quod repit anteriorem aliquam partem protendens et cum illa ad apprehendens trahit totum corpus suum post / sed in viuentibus motus non gradiendi est per impulsionem / animal enim ea que natat se contrahit et protendit anterius / et per compressionem ad anterius · a tenendo se ad soliditatem ut ad compressionem aquam trahit totum corpus suum post se patet in natatibus / hinc est quod sua natatilia dicuntur reptilia / Et per contingens ea aqua gradi sed se est in cocodrillis et aliis que versantur in aquis et infra / dicuntur tamen a motu qui est eis magis naturalis · sed ad comparationem in aquis / volatilia autem non dicuntur reptilia quamuis videantur se ferre in aere sicut pisces in aquis / est enim diuersus modus mouendi quia magis mouentur in pulsu quam tractu / dicuntur enim aues volare clauditur aer in grauitate alarum / et dum ale applicantur ad corpus violenter aer expellitur compressione alarum posterius / et expulso pulsu corpus auis procedit anterius / Et non volatilia sunt reptilia nomine non apprehenduntur nec est sub genere comprehensibilium / quia animalia vtuntur pedibus / sed virtute alarum vident posse se ferri diuersos alios ad motum / Secunda ac ad motum se anterius trahendo et reptile sunt in aquis sicut in terra / ad impellendo et hoc dicitur pedibus et est comprehensibile / ad alias et est volatile / Et patet quod quanto prius dicuntur reptilia / et quod falsum est id quod primo proponitur quod reptile distinguitur

q aquatile primo et in plus | Ad illud quod obicitur quod reptilia prestat ad ornatum terre dicendum quod reptile dicitur quadrupliciter | primo quod ipse trahit vi oris sicut vermes | alio modo quod se trahit vi costarum ut serpentes | 3o quod se trahit vi pennularum ut pisces | 4o dicitur reptile large quod in motu suo magnam partem corporis applicat terre quamvis habeat pedes sicut lacerte et scrofiones etc. et diversas acceptiones reptile potest pertinere ad ornatum diversa elementa | Ad 2m dicendum quod vita manifestatur maxime per sensum et motum | sed animalia vermes appellantur que habent vitam manifestam et hec in illa que dat eis motum ac sensum talis autem non est in plantis | sed in animalibus et ideo ad differentiam plantarum dicit producant aque reptile anime viventis quia in plantis sit anima vivens | et in animalibus anima vivens quod hec movetur et sentit ut illa non minime

Dicit producat terra iumenta et bestias et reptilia

Secundo queritur de hoc quod dicit | talia | videtur enim ibi esse superfluitas | quia omne animal brutum bestia est | Si tu dicas quod bestia vocatur animal brutum quod nos tunc superfluunt dicere reptilia | 2o in quo non solum non enumerantur iumenta et bestie et reptilia | secundum pecora | 3o videtur hec esse diminute quia hic inter hec tria dicta et sufficientia. Queritur etiam eadem animalia que sunt in mari continentur sub una differentia animalis que est reptile | et sicut eadem animalia acris que est volatile que eadem non alia animalia terre sub una differentia continentur | Ad 1o dicendum quod terra inter cetera elementa minus est decora | ideo magis indiget decorari. et etiam ipsa maxime prestat pabulum animalibus in terris elementa | hinc est quod plures animalium differentie ponuntur in illa | omnes autem alie differentie reducuntur ad has 3 differentias quorum numerus et sufficientia potest accipi duobus modis vel ex parte motus ipsorum animalium vel ex parte finis | ex parte motus ipsorum animalium per omne animal quod movetur vel movetur tractu sicut est reptile vel impulsu et sic hoc est duobus modis vel est animal natum servire vel mansuescere | primo modo dicitur bestia | 2o dicitur iumentum et sub iumentis comprehenduntur pecora | ex parte finis sunt animalia eorum secundum quod sunt ad hominem | vel in se ordinata ad usum hominum et sic sunt iumenta | quasi iuvamenta | vel sunt ordinata ad hominis punitionem et hoc potest esse duobus modis vel quia nocent nocendo manifeste et sic sunt bestie quasi vastatrices vel occulte et sic sunt reptilia que occulte nocent et in paradiso rationem habent finis et si non habent per hoc non peccassent in actu | habent tamen in aptitudine

Ad 2 dicendum quod dicit 2o ut anime viventis que dicit anime viventis 2a. 8m

et ex ipsa aptitudine melius erudiretur tam homo in statu innocentie quam erudiatur nunc propter actum in statu culpe | Ad 2m patet ex hoc tamen dicta et sufficientia et patet responsio ad obiecta | Dissensione catholicorum tractatorum dis

Secundo queritur de hoc quod dicit Innocencius | Scripture in veniunt | cum enim non potest dis dissensio secundum partes et scripture sit eadem spiritus quo postea quo fuerunt conditi sicut dicit Gregorius [illegible] quod utrumque possunt dissentire ¶ 2° videtur quod non opponitur | 1° si catholici tractatores dissentiunt unus dicit verum et alius dicit falsum sed intellectus scripture non potest esse nisi verus | 2° cum dissentiunt unum in alterum contra disputant scripturis et ita non est catholicus tractator sed potius hereticus ¶ Respondeo dicendum quod verbis precedentis in hoc quod dicit magis dissentire videntur quam eius aliquo quod non est et in hoc duplici modo potest intelligi verbum magistri ut catholici tractatores in aliquo videantur dissentire et dissentiant in aliquo videantur dissentire non tamen dissentiant | ad eum dicit dissentire | et ad dicitur opinando quam ad illud quod asserere dicit in hoc non dissentiat quia quod asserunt per revelationem spiritus sanctus dicit qui non est sibi contrarius | In eo vero in quo opinantur dissentire possunt | et aliquando dissentiunt in opinione verum aliquando probabilium questionum velut in qua homo frequenter decipitur ex opinione potius quam est pena quam culpa a quo nec ipse tractatores catholici immunes fuerunt | et ideo talis dissensio in probabilibus non est contrarius et dissentiendo ut [illegible] indicia concordat tamen in [illegible] | omnes enim catholici tractatores veritate dei voluit | et patet responsio ad id quod obicitur ¶ Aliter potest dici sicut super tactum fuit | quod etsi dissentire videantur non tamen dissentiunt | quia non dicunt quod sunt contraria | secundum quod contrarium esse potuit | nec dicunt quod legislator Moyses illo vero intellexerit | sed magis quod spiritus sanctus concedit qui eum illustravit tam diversi modi producendi primo simul primo successive contraria possunt [illegible] potuere et ipse sicut in eadem scriptura multa possunt intelligi et facit expositores intelligere | ideo et si discordia videatur inter doctores sanctos contra expositionem scripture tamen non tamen est discordia contra veritatem | et eo significanter dicit dissentire videntur non dissentiunt | Unde Augustinus in libro [illegible] [illegible] [illegible] patet quod non erat [illegible] | Secundo queritur [illegible]

Tertio queritur de hoc quod dicit novam creaturam facere cessavit | dicitur [illegible]
xxxi nova [illegible] deus super [illegible] ¶ Item [illegible]

neque conversio ad vias neque processa procreatur. Set nova creatura. Ad probandum quod unum dicitur dicit | unde dicitur novum quod alteritate cursus naturalis et consuetudine naturalis creature et deus non cessavit in vii diebus facere novam creaturam, quando ulterius facit miraculose et mirabiliter quod solitum cursum nature et consuetudine hominum et ipsa nova dicta possunt. Alio modo dicitur novum cuius nulla similitudo precessit ut est quo ad prima in creatura que erat ipsius primum et per hoc inquirit in proposito quod nova creatura facere cessavit. Et dicitur creatura et nihil sub sole novum. Nihil enim producit deus, cuius non fecit aliquid simile, licet non produxit prima in semine et operibus vi dierum et propter quod in aliqua. Aliter creatura post hos dies quod requievit facere nova creatura quidem licet de veritate processus [illegible]. Producens autem ipsi procedit [illegible] complementum et in prima gratia est et dicitur deus fecisse novum cum [illegible] cuncta que dederat [illegible] | quod dicit. Illa die benedixisse et sanctificasse dicitur.

Iterum queritur de hoc, et cum tempus [illegible] est de per se licet in differentiis et dies dicit tempus non magis quod benedixit diem vii quam 2us. Alterum cum sanctificatio respiciat creaturam rationalem quam est quod sanctificavit die. Alterum cum equalis ut maior dignitas sit [illegible] quam requiescere. Videtur quod magis debuit benedicere diem vi^to in quo operatus est quam diem vii in quo requievit. Respondeo dicendum quod per diem dicitur dies dicitur esse non bone fuisse. Sed quod in esse est accidens male. Per dicitur apostolus [illegible] dimittentes tempus quia dies mali sunt, per dicitur benedictum et sanctus quod est [illegible] futura aliquis operantibus in qua benedictio et sanctificatio, et nihil aliud est aliquem benedicere et sanctificare quam dicere tali et accidit nihil de [illegible] putari. Quia in deus omnia fecit propter homines misericordia ut homines non [illegible] sed creata ope crudelis per post vi dies operatus fuerat per vi dies [illegible] dedit homini licentiam operandi et intendendi rebus inferioribus. Et per vii die ab opere cessavit per voluit quod vii^ma die homo ab omni opere cessaret et ei per contemplationem [illegible] et in [illegible] quiesceret et quod in [illegible] homo optinet a deo applicacionem benedictionis et sanctificationis, in dies vii homo a deo benedictus et sanctificatus non esse fuisse. Set bene illa [illegible] deputata nullo fuit et est probatur responsio ad obiecta | probatur et [illegible] deo placet quod [illegible]

cedat et in eo remanserat de die [illegible] vacante prius remanente [illegible]
et [illegible]. [illegible] in lege [illegible] [illegible] cum madx [illegible] ob
[illegible] sabbati / Et intrando dies usque ad vii precedunt [illegible]

Tercia quaestio de hoc quod / cum status esse non debeat nisi in alio [illegible]
et [illegible] [illegible] dicat [illegible] quod usque ut [illegible] [illegible] vir [illegible]
aut in vii debemus stare / ad ultra [illegible] ¶ [illegible] [illegible]
[illegible] qui in sacra scriptura non in[venitur] in computatione dierum usque ad
vii procedit / Dicitur dicatur quod [illegible] septenarius [illegible] / [illegible] non
[illegible] ordo [illegible] quia [illegible] non [illegible] in [illegible] [illegible]. [illegible] non [illegible] dies [illegible]
[illegible] ¶ [illegible] [illegible] quod [illegible] dierum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] mensa [illegible] / [illegible] in [illegible] dies nova non [illegible]
[illegible] speciale effectum / [illegible] [illegible] sole in [illegible] [illegible] [illegible] in qua
[illegible] [illegible] [illegible] vii / [illegible] [illegible] dierum [illegible] illud [illegible] [illegible] non
[illegible] [illegible] ut [illegible] quod [illegible] in septenario ¶ [illegible] [illegible] [illegible] dierum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ¶ [illegible] [illegible] dierum accipiunt [illegible] domini
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dicunt quod [illegible] in [illegible] hora [illegible] et [illegible] [illegible] in [illegible] / Et [illegible]
usque ad vii [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] et [illegible] [illegible]. et
[illegible] ille [illegible] qui [illegible] in [illegible] hora ille est [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] dies illa et [illegible] deinceps [illegible] [illegible] vii dies
a vii [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] planetarum / [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in prima hora [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] hora [illegible]
[illegible] in prima hora [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] nec [illegible] [illegible] ne videantur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] a nobis sabbatum
[illegible] et in aliis diebus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] loco illorum nomina / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et deinceps et [illegible]
[illegible] ad [illegible] / De horis [illegible] et [illegible] [illegible] / [illegible]
[illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] in quibus [illegible] [illegible]
de [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

¶ [illegible]

dividitur autem pars ista in partes duas. In prima namque determinat de homine quantum ad ipsius productionem. In 2o quantum ad primam mansionem et durationem infra dis. xix Solent plurimi de primi hominis statu. Prima pars habet duas. In prima agit de productione hominis in comparatione ad principium effectivum. In 2a vero parte agit in comparatione ad principia constitutiva infra dis. xvii Nunc de origine anime plurima qui solent. Prima pars spectat ad presentem distinctionem et dividitur in partes duas. In prima parte nudam veritatem enarrat scilicet quantum deus produxerit hominem ad suam ymaginem et quia similitudinem scilicet ad suum principium effectivum. In 2a vero parte veritatem complanat ibi Sed queritur non ymago dei. Prima pars habet 3 particulas. In prima continuat dicendis. In 2a vero auctoritates scripture inducit in qua ostenditur per quem modum homo productus ad principium effectivum comparatur ibi In Genesi legitur Faciamus. In 3a parte concludit illarum auctoritatum compositionem ibi ymago autem et similitudo in hoc loco etc. Sequitur 2a pars principalis habet 3 partes. In prima cum posuit complanationem inducit auctoritates et aliorum opinionem. In 2a parte contra opinionem principalem ibi videntur hec dispositio etc. In 3a vero conveniente complanata concludit quandam conclusionem corollariam ibi quo etiam homo ymago dei et ad similitudinem etc. Et pro prima totius lectionis consistit in hoc scilicet ostendendo quod homo factus est ad dei ymaginem et similitudinem.

Ad intelligentiam lectionis circa duo movebitur hec questio. Primo queritur quantum homo sit ymago dei in comparatione absoluta. 2o quantum sit ymago dei in comparatione relata. Circa primum queruntur tria. Primo queritur utrum sit ymago dei vere. 2o utrum sit ymago dei naturaliter. 3o utrum sit ymago dei proprie.

Utrum sit ymago dei

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod homo vere Genesis primo Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram Sed hoc non est nisi aliud primum ergo etc. 2o eccetera. Creavit deus hominem et ad ymaginem suam fecit illum. Ergo homo factus est ad ymaginem dei. Sed homo est ymago dei. 3o quod est maioris nature uniri alteri maioris nature est ei configurari et conformari. Amor enim vult transformare amatum in amatum prout dicit Hugo. Sed creatura rationalis ut homo maioris nature est uniri deo et in ipsum tendit per amorem. Ergo maioris nature est ei

figurari et assimilari / sed ergo ymago dicit plenitudinem expressam partis rei
quo ad vere representat aliquid ex cuius nobilitate actum et ex distinctione
ctor^m vere est ymago / sed homo vere representat deum ex cuius nobilissimo actu
quo quam est intelligere / non solum enim representat deum in quantum est ens et
vivens / sed etiam in quantum est intelligens / et etiam representat distinctionem
ctor^m qui est in personis quantum ad memoriam intelligentiam et volun
tatem ergo homo vere est dei ymago ¶ Contra Michael est illud ad quod fit
quod non fit ad se ipsum / sed homo factus est ad ymaginem dei secundum genesis secundo
ergo homo non est ymago ¶ 2o ubicumque est ymago ibi est plenitudo ubi
autem est plenitudo ibi est equalitas alias ubicumque est equalitas est ibi est
parificatio in aliquo 3o / sed ergo deus et creatura in aliquo 3o non conveniunt / tamen
ergo non potest esse plenitudo dei et ita nec ymago ¶ 3o non quecumque
plenitudo est ymago / sed plenitudo expressa / sed nulla est plenitudo expressa alicuius quod
plus est distantia quam convenientia eodem ergo omnis creatura plus distat a deo
quam conveniat cum eo dicit augustinus xv de trinitate / ergo nulla potest esse expressa
dei plenitudo / ergo nulla potest esse ymago ¶ 4o ubicumque est ymago ibi est
assignatio / ymago enim attenditur in figura / sed divina essentia nullo modo est figu
rabilis / ergo nullo modo est per aliquam ymaginem representata / ergo nulla creatura est
ymago dei ¶ quinto dicit ymago ad vestigium / quia vestigium representat secundum partem
ymago autem ex toto. sed nullum finitum potest representare infinitum ex toto / cum ergo
deus sit infinitus et quelibet creatura finita nulla creatura potest esse ymago
dei ¶ sexto quecumque creatura distat a deo in infinitum / deus enim quamlibet
creaturam in infinitum excellit. ergo per infinita distantia non est maior una
creatura non distat magis quam alia / ptr nec alia una magis
convenit quam alia. ergo vel omnis creatura est ymago vel nulla / sed non
omnis est ymago. ergo nulla ¶ 7o dicit ad predicta intelligentia est nominis
ymago dicit expressam similitudinem / creature autem est omnium creaturarum quo
modo non assimilari deo / nam est esse aliquod ad complementum universi quod
possit assimilari deo / et ideo omnis creatura habet rationem vestigii sed aliqua
rationem ymaginis. illa videlicet que assimilatur expresse. hec autem est
intellectualis creatura ut homo / et ideo concedendum est quod homo est ymago dei
ycy expressa plenitudo / ad quod intelligendum notandum est quod quod est plenitudo

Capitulum XVI de homine quatenus est ymago dei

per convenientiam omnimodam in natura et per unam personam in substantia alteri unitas
[illegible] convenientia per comparationem aliquam nec unitas est ideo et assumpta assimulatur in a-
nimali. Quod vero [illegible] sicut nauta et auriga conveniunt [illegible]

Similitudo

ad illa que regunt. Convenientia est similitudo per convenientiam ordinis sicut exemplatum
assimulatur exemplari. Primis duobus modis nulla creatura potest deo
assimulari. Tertio duobus modis omnis creatura assimilatur sed illa que assimilatur
magis de longinquo [illegible] [illegible] vestigii. Illa vero que de propinquo [illegible]
[illegible] talis autem est creatura rationalis ut patet ideo et hoc [illegible] sicut patet de

Deus

convenientia ordinis. Deus enim universa propter semetipsum operatus est [illegible]
sicut summa potestas et maiestas fecit omnia ad sui laudem. Et sicut summa
lux fecit omnia ad sui manifestationem. Et sicut summa bonitas fecit omnia
ad sui communicationem. Non esset autem perfecta laus nisi esset qui approbaret, ut esset perfecta
manifestatio nisi esset qui intelligat, ut perfecta communicatio bonorum nisi
esset qui eis uti valeat. Et quia laudem approbat veritatem [illegible]
in ipsa assumitur non est nisi solum rationalis creatura. Non habet ipse creatura
rationalis immediate ad deum ordinari sed mediante creatura rationali. Ipsa

Anima

autem creatura rationalis quia de se nata est et laudare et nosse et [illegible]
in facultate voluntatis assumitur nata est ordinari in deum immediate. Et
quia quanto aliquid immediatius ordinatur ad aliquid tanto magis convenit
cum eo convenientia ordinis et anima rationalis et quelibet rationalis creatura
que capax dei est et particeps esse potest immediate ordinatur in ipsum
convenit cum eo convenientia ordinis. Et quia quanto ad eum est convenientia [illegible]
expressior est similitudo. Hinc est quod quantum ad hoc genus similitudinis ra-
tionalis creatura est similitudo expressa, et ideo ymago est. Et hoc est quod dicitur

Aliquis ymago dicitur quia eo est anima ymago dei quo capax eius est et parti-
ceps esse potest quia eius ei immediate ordinatur ideo capax eius est [illegible]
[illegible] et quia capax est nata est consignari et propter hoc fertur [illegible]
origine luminis vultus divini. Et ideo quia ad similitudinem que attenditur
ad convenientiam ordinis perfecte dicitur ymago dei. Et in hoc ei assimulatur
expresse. Similiter in similitudine que attenditur in convenientia proportionis ut [illegible]

Similitudo proportionis potest esse duplex

sic assimulatur deo creatura rationalis et ideo [illegible] vita dicitur ymago [illegible]
sicut convenientia in proportionibus attenditur [illegible] similitudo proportionis. Similitudo autem

ure hec pt esse dur[illegible] et in cparatione ad cotidpera ut in cparatione ad in
fera | hec aut e plitudo cpssa qm no tm e plis modis pt habendi
in cparatione cotidpera. s in cparatione intrica ¶ Contigit aut cpari di
una cpsiq ad creatura ctigit e cpari ppoz ad ppoz ois aut
creatura aliqua cparatoz hz 2m quod aliquos cfirmat deo 2l qe caupa
creatu pt e cparac illa q e ad effectu | pt et ages causatu hz no
no creatura no ronalis no plz pt quiet | s ea qz ad intricas
sunt potencias origine orie et dispacoz in quibz assitar illi dis
pom et ordini q e i diuis ppoib intrica diue ne ¶ Et i ho ondit
aug i lo de trin hoiez esse ymagine dei | et hec cplificatu
fuit i so lo ubi oupd e qz aia ronali est unitas essencie cu trinitate — d'aia ronali
potenciar ad inuicem ordinatar | et qz cpti no pt habeant pt pt habet
potencie ppone i diuis et io e dei cpssa plitudo pporcos | et pp hec ro
nalis creatura q e ho e ymago dei ¶ hic vips patz | ho ad questione
ad et e ad obiu | Concedo 1 e cu qz ho vere e ymago dei pt ondit roes
alie inducte ¶ Ad 1 qd obi qz ho e ad ymagiez go 2 | ad 1 quo
pt tu di facti ad ymagine accu abstractie cu di ymago dei g
p accu cocretiue | qz e ymagine di i figuntz pt tabula i q depicta — Ad 2 qz obi qz 2o qz
ymago | et ymago pt dici et ad ymagine | pt et i pposito ¶ Ad 2 et ad 1 — no e dia pdeptitas dei ad creatura go ut plitudo
plitudo q e i ymagine no attendi pp pdeptitez q cuis diue p — vel ad 1
copane | pp quiescia i orie et ppoine cplitudo no cogit
scientia i ex qz i quiescia unu e plitudo alteris i quiescia — Ad 3 qz obi 3o qz ymago
ppoz no e plitudo i vno s i duabz cparacibz ¶ Ad 3 et ad 1 ad — e plitudo cpssa vel ad pz
3 m po qz no mag pt dissitudo i ppicta | absolute | vnitas tm
ymagine e plitudo i i me ordis et cparace pporcos cpsslibz
i quibz duobz cpssio plitu cpsset q ymagine facit ¶ Ad figuracone vel ad 1 — Ad 4 qz obi qz 4o
Ad 4 qz ymago corpalis cogit cfiguracoz corpale | ymago uero
spualis cfiguracone et effigie spuali cpsta e hec aut cpsit
nec i quatitate molis s i quatitate virtut l. i. i poteciis ita qz sic sit trina
pluralis hz tres trimos et tres lineas pt cu i ymagine spuali po
tencie sunt ad modu trimor et cpssio unu ab altera cpladat
phabeat ad modu linee cingentis ¶ Ad quid ad qz i d e vez de — Ad 5 qz obi qto qz ymago sputat et tota vel ad 1

de illa ymagine que est eadem persone et per solus filius dei est ymago per
d'a^a non est vera quod reputet 2^m totum simpliciter. reputat aut quadam
liquam totalitatem / quia enim racionalis creatura et intellectus quando
est eciam / et eciam potest nata alicui rebus et capaci omnium similitudines et de
pringij / non prima toti summus reputat dum in quadam totalitate
peu^lt per creatura racionalis eciam reputat in quadam totalitate pro
creaturibus aut alia creatura irracionalis reputat eciam solum ipse
quia 2^m pr totum eciam non pt nata esse a prima spiritualis creature / ita
quod nichil pt quod non pt nata cognoscere / hec dicens iij anima possibiles
quam se cognoscat aliqua non tamen nata est cognoscere omnia / Dico
dicendum quod vera est de ista distancia que opponitur participacioni et adequacioni
/ eciam cum deus pt in finitus nichil pt ei adequari eciam pt principaliter non
pt aliquam naturam 3° eciam alia creatura participare / et penes hanc si-
tudines illos attendere non ymagines in homine / sed penes aliam
duplicem. scilicet ordinis et compleccionis habitudines 2^m quam creatura racionalis
non distat infinitum a creatore. sed valde appropinquat ei sicut opus
suum est propinquum / queritur utrum homo pt ymago dei naturalis / Et quod per videtur

Secundo / quod est alicui a prima origine in est ei naturale
sed esse ymaginem dei convenit homini a prima origine. ergo
est ei naturale / 2° quod in est cuilibet et inseparabiliter est naturale
sed esse ymaginem convenit homini naturaliter et inseparabiliter et ergo etc. /
quod convenit homini 2^m naturales potencias 2^m convenit ei naturaliter. sed esse
ymaginem convenit homini 2^m intrinsecas potencias et naturales. ergo convenit
ei naturaliter / 4° esse ymaginem dei non est homini accidens sed per se
sicut esse separatum ulli accidit creature. si ergo homo non est ymago dei
naturalis / ergo non est res naturalis sed artificialis. sed hoc est plane falsum
naturalis / ergo non est res naturalis sed artificialis / Item
si quod homo pt artificiat. ergo non est ymago artificialis sed naturalis / Item
asinus artificialis non est asinus verus. ergo ymago artificialis non est
ymago vera, sed homo est ymago vera / ergo non est ymago artificialis

Contra est hylarius de sinodis diffiniens ymaginem naturalem dicens

Nota quod alicui est. ultra creatura distat infinitum a deo

est [illegible] eius rei ad quam virginis species in differenti / sed homo non est species in differentis ymaginis dei · ergo non est ymago naturalis ¶ 2o Augustinus de trinitate
se differt ymago imperatoris in filio et nummo sic dicit ymago in filio
dei et in homine sed ymago in filio imperatoris est naturalis in nummo
artificialis ergo solus filius dei est ymago naturalis / homo vero solum
artificialis ¶ 3o hoc apparet ratione quia proprium est proprie filii
esse filium / ita proprium est esse ymaginem / sed sola persona filii est filius
naturalis et non homo / ergo pari ratione sola persona filii est ymago naturalis
et non homo ¶ 4to creatio est actus non est naturae sed productio hominis est actus
creationis non est a natura sed ab eo habet esse virginem a quo habet et productionem / sed natura
hominis non producitur a deo per naturam sed per voluntatem non est
ymago dei naturalis sed voluntaria ¶ quinto ymago dicit imitationem
et similitudinem / ergo sed id est ymago alicuius naturalis assimilatur eo
in natura sed homo cum deo in natura assimilari non potest / ergo non potest esse eius
ymago naturalis ¶ pro dicendum quod cum ymago dicatur ut dicitur ab actu in
spectandi / naturalis ymago refertur ad prothotypum ut dicit damascenus
et reputatur dicitur possit quecumque alicui et per formam naturalem / ut per
formam artificialem quod dicitur est ymago naturalis et artificialis
et homo non respicit per formam artificialem / sed per propriam formam
naturalem et potentias ei naturaliter inditas / homo non est ymago artificialis
naturalis / sed naturalis ¶ differt autem dicere ymaginem naturalem et connaturalem
ymago naturalis est que reputatur per id quod habet a natura sive cum illo quod
reputatur conveniat in natura sive non / ymago vero connaturalis dicitur
imitatur et refertur non solum per id quod habet a natura / sed per convenientiam
in natura / et esse ymaginem naturalem convenit homini / esse tamen
ymaginem connaturalem non convenit homini sed soli filio dei ¶ concedendum
rationes ostendentes quod homo non est ymago artificialis sed naturalis ¶ ad primum
[illegible] dicendum quod licet aliquid differunt ymaginem et connaturalem non
¶ ad 2m dicendum quod augustinus non intendit separare scilicet ymaginem
naturalem et artificialem / sed [illegible] ad convenientiam et distinctionem

ƒ. 4o

ymago duplex est [illegible] representatio per alicui quecumque dicitur

ymago naturalis et connaturalis dicitur

dicendum quod pro dicitur [illegible]

ad 2m dicendum [illegible] augustinus [illegible]

Ad 1 quod dicitur 3o quod sola persona filius est filius naturalis vel dei.

in natura, sicud et minima etiam imperatorem in natura non querit. sed proprie intelligendum est. ¶ Ad 3m dicendum quod non est simile aliud cum accidit naturale quod adiacet filius aliter quam adiaceat ymagini; non enim debet dici filius naturalem et equalem. sed differt in ymagine. Et non sicud est ista quam filius dicitur ut a quo quod est de principali intellectu ymago dicitur ut ad quod. Ideo naturale dicitur de filio. De filio sed quod expressio filii sit per modum nature, et ita quod cum patre conveniat in natura. Sed dicitur ymago naturalis secundum quod illa representacio est a natura principio pure speciali et secundum hoc

Ad 1 quod dicitur 4o quod est a voluntate non est a natura vel dei vel.

datur intelligi quod sit inter ymaginem et eius cuius est ymago convenientia nature. ¶ Ad 4m dicendum quod verum est quod ex ea parte qua est a voluntate unde res causata a deo producuntur voluntate, non dicuntur ab eo quod naturales sed voluntarie; quod hoc tamen non sequitur quod voluntatem representet, immo est artis. quamvis enim deus voluntate produxerit homines, tamen habent conditiones naturales, quas divina voluntas fabricavit et fecit ipsam [illegible] sed aut est de voluntate artificis causati, quam naturalem formam non potest

Ad 1 quod quinto dicitur quod ymago dei plenitudine in natura vel dei.

producere. ¶ Ad 5m dicendum quod hec dictio naturalis addita alicui [illegible] quam quidem nec dicit habitudinem ut a quo nec ut ad quem aliqua alia reddit locucionem, quod fit secundum habitudinem vel in racione cause vel in racione finis [illegible] est dux iste naturalis appellatur aliquis, ut in intelligendo in quod assimilatur in eo quod habet naturam, ut intelligatur formatus quod est similiter in ipsa natura, primo accipiendo hec est vera ymago naturalis est ymago dei, 2o modo falsa, et primo sequitur ad secundum, ymago naturalis est ymago dei, alio vero modo non.

Tercio queritur utrum nulli alii creature quam viro in solius hominis conditione deus est faciamus hominem ad ymaginem etc. Sed contra nobilissima conditio quam potest dari aliis nullo modo debet permitti [illegible] quod nulli alii quam homini esse ad ymaginem suam deus dedit quod per [illegible] incipit de aliis et non de homine. ¶ Dicitur quod ista questio sequitur [illegible] duas in sermone de ymagine ad ymaginem et ad plenitudinem de [illegible] ¶ 3o hec [illegible] nit loquitur de homine quod nulli alii creature creature dedit [illegible] per racionem quod sed quod perpetuitatem dici [illegible] soli convenit [illegible]

et similitudine compositus in genere creature est ¶ 9° quod competat et uni soli speciei et uni soli individuo ¶ 10° eo ipso homo est ymago dei quia in medio sedet in deum [illegible] 11° vniuersi est ordinatus et omnium sui parte nuper est quia alia creatura duplicem speciem ordinatur in deum eo quo et in medio et homo et angelus erunt eiusdem speciei et esse ymaginem competit soli homini ¶ 12° homo eo ipso quod est ymago dei est similis omnium aliorum. sed hoc non potest pluribus dari propter quemadmodum et planum est quia angelis non competit. ergo videtur quod esse ymaginem competat soli homini ¶ 13° quod homo est ymago dei sunt [illegible] diuine nature hoc autem est eius proprium ergo proprium est homini esse dei ymaginem ¶ Contra. Quod nichil dicimus dicit paulus est ymago dei manifestatio [illegible] luminis ¶ 2° autem eo est ymago dei quo capax dei et particeps dei esse potest sed hoc competit angelo propter autem ergo non soli homini competit esse ymaginem ¶ 3° ista est nobilissima omnium conditio naturalis videlicet esse ymaginem ergo nobilissima omnium creaturarum humane proprietatis non debuit esse [illegible] sed in natura angelica est humana propter [illegible] ¶ 4° ymago in est autem [illegible] proprie [illegible] potest in [illegible] non est [illegible] sed in illa parte homo et angelus habet [illegible]. ergo videtur similiter quod in ymagine dignitatis competit ergo esse ymaginem non est proprium soli homini ¶ Respondeo ¶ Dicendum quod proprium dicitur [illegible] est eius proprium simpliciter et proprium aliorum. proprium simpliciter [illegible] quod competit omni et soli proprium autem est quod competit omni [illegible] [illegible] sed ita quod [illegible] aliis competit quibusdam non omnino. [illegible] quod competit homini ut quadrupedia non ut volatilibus ¶ Dicendum quod esse rationale et intellectuale non est proprium homini [illegible] competit in hoc cum angelo sed est proprium [illegible] [illegible] ymaginem proprie competit homini [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] angelorum [illegible] competit homini et angelis [illegible] [illegible] ad hoc [illegible] ¶ Ad 1 dicendum [illegible] quod [illegible] quod [illegible] non [illegible] dicendum quod [illegible] non [illegible] [illegible] non est [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] modo, ut dicit eius ad ymaginem esse factum. Si autem [illegible] non [illegible] hoc [illegible] est [illegible] [illegible] ¶ Ad 2 dicendum quod angeli non [illegible] creaturas spirituales sed creaturas corporales et [illegible] [illegible] dicit [illegible] alii creature dedit ¶ Ad 3 dicendum [illegible] hoc dicit [illegible] [illegible] quod deus dedit homini non alii creature spirituali et corporali non

Ad 4 dicendum quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Proprium dicitur dupliciter

Ad id quod obicitur 3o quod est plenitudo perfectissima etc.

Superlativus dicitur quod ponit

Ad id quod obicitur 2o quod eo ipso quo est ymago est similitudo etc.

Ad id quod obicitur 5o de unione etc. dicendum quod est

ut ratione ymaginis principaliter comparatur omnem naturam rationalem ¶ Ad
3m dicendum quod superlativus dupliciter potest exponi uno modo per suum positivum
cum valde adverbio ut albissimus i. valde albus et sic intelligitur
cum dicitur ad ymaginem et non oportet ipsum augustinum ipsum supponere
aliquando superlativus intelligitur respectu sue et expressio respectu
omnium ad que comparatur et licet non non potest sic quamvis minime pluribus
etc. non accipitur in proposito ¶ Ad 2m quod ista non est tamen vera
simpliciter quia sic ymago in anima quod competit cuilibet cum aliis corporibus
licet quadam generalitate et eo solum dicitur omnis creatura et ad
ipsum quodammodo similis et ad ipsum refertur ¶ Ad quintum dicendum quod
sic ymaginis non potest dispositio ad unionem non tamen est dispositio sufficiens
de se nisi competat hoc potentialiter cum perfectibili et culpabili in similitudine et
hoc est reperire in homine non in angelo sicut in primo melius patebit in
3o libro ¶ Ad primum autem sufficit ut sufficiat quod quamvis potest de unibili
ymago tamen utique comparatur creaturam rationalem ita quod omnis creatura rationalis
est ymago dei veraciter et realiter et eo quod est perfectissime
multitudinis [illegible] ad quecumque ordinis [illegible] explanata
expressionis fuit / de ymagine secundum comparationem ilata et con
Consequenter queritur / et queruntur 3a ¶ Primo queritur utrum ratio ymaginis principaliter
reperiatur in angelo quam in anima ¶ 2o utrum principaliter in
viro quam in femina ¶ 3o utrum principaliter reperiatur in consummatione
in factura / sicut predicitur et queritur utrum ratio ymaginis principaliter
Circa primum / reperiatur in angelo quam in anima et quod sic videtur
illud Ezechielis xxviii tu signaculum similitudinis etc. quanto
subtilior est natura tanto in ea ymago divinitatis similius in summa
expressa ¶ 2o perspicacis artifex in nobiliori tabula nobiliorem
scribit picturam sed ymago in creatura est sicut pictura tabule expressa
sicut dicit magister in littera / 5o perfectior et nobilior non ymago divinitatis
in spiritibus deberet in angelo quam in anima ¶ 3o eo quod creatura rationalis
ymago dei quo capax dei est sed angelus potius capax est quam
humana cum sit corruptior et impeditior / 5o ideo ymago divinitatis
est eminentius expressa ¶ 4o ymago consistit in memoria intelligentia

et voluntate | s3 memoria pfecti no habz actum suum i angelo
qua i homine similiter i intelligentia et voluntas | memoria eius tenet
sine oblivione | et intelligentia intelligit sine i operatione et voluntas
diligit sine retardatione quorum opposita sunt i aia | g° 2cl ¶ 1o
compossibilis reputat summam bonitatem qd reputat no solum cp ad
veritatem pbe | s3 eam cp ad destractionem psonarum | s3 ho compossibilis re
spectat destructionem psonarum | cp i homine e pponat distro pari
gne i anlis no no. g° compossibilius bonitatem reputat ho quam
aia | s3 i q° e compossibilior reputacio e compossibilior ymago g° 2cl ¶ 2o
eundemque imitatur alterum qd imitatur cp ad pbaz et modum
consequens cp imitatur solum cp ad alterum | s3 aia reputat bonitatem
in summa et put e i se ipam et put e i alia et i qualibz pte
eius pt et tota pt summa essentia e i creatura | g° compossibilis ymi
tatur deum q aia | s3 qd compossibilius imitatur excellentius sua ymagine
significatur g° 2cl ¶ 3o compossibilis reputat deum q reputat ipum
no plus i se s3 2 qd e principium aliorum quam q alio mo tm
s3 ho reputat deum no solum ut eius i se e | s3 eciam ut e prin
aliorum | cp pt eo uno deo oia | ita eo uno homine omnes homines pt
ut glo pt corinth | vel g° s q compossibilis reputat rone ymaginis
principat eminentius pz cl ¶ 4o plenius reputat ad qd reprse
ntat ipm p maiorem accessum ad suam totalitatem | s3 ho reputat
deum cp e exemplar spirituale et corporale | aia aut alio tm
g° i homine excellencior mo reperitur ymago ¶ q° quanto qo
amplius magis unitur exemplari tanto magis conformatur ei et q
magis natum e uniri tanto magis natum e conformari i
ut humana unitur diuine i unitate psone q quidem no sa
it angelica | g° compossibilior e i ea ymago quam pt i aia ¶ 6o
explanatio pt s optimum i uno genere e melius optimo i alio
ge et pt simpliciter | et alio melius | s3 corpus humanum e optimum
et homines excellencior mo i significatione e ymagine dei quam optimum
g° ymago dei i homine q i aia reperitur excellencius ¶ Ad pdcorum

Creaturam esse magis ad ymaginem dei potest esse dupliciter

intelligendum est notandum quod quidam dicere voluerunt creaturam magis
esse ad ymaginem dei dici potest dupliciter ut intensive ut extensive et
extensive sicut dixerunt quod homo magis representat deum quam angelus
quia in pluribus ratione cuius omnium ut patet in spiritualibus et cor-
poralibus et in eo consistendum in rebus et secundum istum modum procedunt isti
et sic dicunt procedere rationes ad primam partem illa probabilis quia non
videtur illud enim est singulare privilegium nec est nec sed pertinet quod si
aut dicatur una creatura magis esse ad ymaginem quam alia intensive
sicut expressius representat sicut dicunt angelum magis esse ad ymaginem
dei quam sit homo sicut concedunt auctoritates et rationes ad oppositum sic istis
in summa quia quanto spiritualior est natura tanto in ea ymago
trinitatis similius in summa impressa et rationes etiam consequenter
concedunt quia sicut intellectiva est natura angelica sic intellectiones
habet potentias et maiorem habet capacitatem et digniori modo est ymago
in deo conjuncta et secundum hanc viam prime plana est responsio ad
contraria et ad obiecta sed licet iste modus probabilis videatur non in-
dicendum tamen habet calumpniam sed secundum quosdam propter dispositiones quod ei dicunt
magis esse in homine extensive quam in angelis hoc videtur augustinus
non consonat cum ratione ymaginis dictum est et eam propter secundum partem
sua sicut patet in xiiii et xv de trinitate sed dicitur autem quod dicatur ubi
expressior esse ymago dei quam in angelo quam in anima propter maiorem
dignitatem nec hoc non videtur consonare glosa quod dicit super illud
breves ei quem modicum minorastis eum ab angelis ubi dicit glosa quod
mentis humane qualem christus assumpsit solus deus maior est
augustinus hoc innuit in pluribus locis et sic credatur et quod sicut
quod virgo maria magis inter omnes angelos accedit ad deum sic
est aliquis modus dicendi quod cum expressio ymaginis consistat in quodam
ordine et comparatione inter eo dignitatis ymaginis consistit
intentione quam ad comparationem ut ordinem ad
dicendum autem quod quemcumque creature rationalis ad deum secundum ordinem
sed est de esse ymaginis et quod debet esse de esse ymaginis est

2ª pars

quemcumque habitudo creature rationalis ad deum dicitur est

ate ordine ad deum. d' bñ vo esse e qr creatura q e ymago [illegible]
ut alijs q tenet ronē vestigij et [illegible] qr alia ordine r[illegible]
tanquam i fine / sed hic est ordo i creatura ronali 2ª que [illegible]
ma des / prima e qr i mediate nata e deo [illegible] / et hic e esse
[illegible] et i hoc angli et aīa equiparan' qr vtrumqz [illegible]
i mediate ab ipa prima veritate formatr / 2us e quo [illegible]
in creatura q e [illegible] alijs creaturis et i hoc angli precellit qr [illegible]
[illegible] / sz etiam hominibus [illegible] sunt deputati 2ª et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] glo. i [illegible] / est iste or
do [illegible] creatura irronalis ad ronale [illegible] a deo mediate
ronali / 3us e ordo quo creature irronales ad ronale ordi
nan' tanquam i fine [illegible] [illegible] sunt / et mediate illo i [illegible] fine
[illegible] / et 2ª hunc ordinem magis [illegible] [illegible] [illegible] deo [illegible] angli
[illegible] [illegible] et corporalia et spiritualia [illegible] homines [illegible] [illegible] angelos
[illegible] [illegible] [illegible] sunt attendi' i quiete ordis [illegible] ad id
[illegible] de esse i homine et angelo [illegible] equatr / qr [illegible] ordinat
[illegible] i mediate / Comparatio vo ad id qr e de bñ esse [illegible] ad ordinem
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] / [illegible] magis
[illegible] ad ordinem [illegible] rone [illegible]. [illegible] ad ordinem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et
[illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] attendi' / 2ª quiete [illegible]
[illegible] q e quiete habitudis q e d' esse [illegible]. [illegible] d' bñ esse illa
[illegible] esse q [illegible] i [illegible] ad [illegible] [illegible] ad potencias et i hoc
[illegible] adequant' / qr ita bñ est distinctio et origo et equali
[illegible] i potencijs aīe i memoria intelligencia et volutate
i potencijs angli / illa e quiete habitudis d' bñ esse q
[illegible] i [illegible] creature ronalis ad aliqd [illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] e ipa i [illegible] / hec aut dr [illegible] esse [illegible] et [illegible]
[illegible] / [illegible] [illegible] aīa e ymago [illegible] q i hoc
[illegible] / ita qr p illud e [illegible] alioz et p illud [illegible] habi
[illegible] reputat deum qui e [illegible] omni et qui [illegible] e i omnibus
[illegible] [illegible] angli magis reputat deum / qr deus e spiritus purus

Ordo i creatura 3ª e

quiete habitu dinis dux

quiete habitudis de bene esse dr [illegible] [illegible] [illegible]

olo in proximitate et independentia a creaturis aliis et hoc imputat an-
gelice speciei dum est a corpore absoluta actu et aptitudine separata et [illegible]
dicitur esse simplicior. Ad 9m in eo imago divinitatis est expressior. Ad [illegible]
quod quantum ad convenientiam proportionis speciei que est de essentia imaginis [illegible]
et angelica potest esse equalitas quantum vero ad illa que debent esse [illegible]
sicut concordantia et expressa. Ad 10m dicendum [illegible] ad quorum [illegible]
cum [illegible] principalis et expressa sicut imago dei in [illegible] quam
in homine. Ad [illegible] respondendo quod quantum ad id quod principaliter quantum ad magis
principaliter quantum ad id minus sicut explanatum est. Et in hoc [illegible]
[illegible] ad utramque partem que procedunt [illegible] duas vias [illegible]
[illegible] possunt concludere quod non [illegible] oppositum [illegible] maior capa-
citas sicut quod non cogit. Ad 11m [illegible] maiorem capacitatem [illegible]
ad [illegible] quia [illegible] non concedit natura mentis humane [illegible]
nature angelice [illegible] concedendum humana hoc est in [illegible]
ad quod non [illegible] inclinatio [illegible] et [illegible] maioritas dignitatis [illegible]
[illegible] non facit ad [illegible] [illegible] capacitas
que est in natura humana mentis [illegible] capax dei [illegible] ad
cogit. Ad 12m maior [illegible] memorie et intelligentie [illegible]
ad [illegible] similitudinis quam [illegible] maiorem expressionem. Similitudo [illegible]
cum [illegible] [illegible] [illegible] non in origine et habitu [illegible] et [illegible]
potentie in [illegible] sunt comparationes quam in [illegible] et [illegible]
[illegible] ordinem et habitudinem sicut [illegible] est supra ubi [illegible]
quod [illegible] sicut [illegible] quam homo [illegible] possit concedi quod [illegible] sicut magis [illegible]
hoc vult dicere [illegible] auctoritas. Ad 13m non ad [illegible] procedunt et [illegible]
[illegible] maiorem expressionem quantum ad id quod est [illegible] conceptacula [illegible]
[illegible] per unionem ad [illegible] non cogit [illegible]
est gratie [illegible] potest effici magis capax per aliquam gratiam [illegible]
disponit et aptat capacitatem [illegible] ad [illegible] gratie [illegible]
Ad 14m esto quod natura angelica esset magis capax gratie quam humana [illegible]
[illegible] [illegible] potentia sicut [illegible] esse [illegible] ut [illegible]
sicut [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] potens [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad donum [illegible] [illegible] [illegible] datum sicut [illegible]

pr̄tas aīe ip̄ꝫ ad capacitatem angeli et quodam mō aplioꝛ / ma
dom⁹ gr̄e grās date disponit ad gr̄am gratum facientē / et sic p̄ple
ꝗ fuisse ī xp̄o et b̄ta v̄gine / et sic patet obiecta ad utrūqꝫ p̄te

Scdo q̄rit͛ utrum p̄ncipalius sit ymago ī masculo quam ī femina
et ꝙ sic vr̄ 1ª Cor. 11 vir ē ymago et gloria dei hoc autem
p̄dicat ap̄ls p̄p̄at virum a mulīe / ꝗ ā mulier nō ē ymago / ꝗ ā mulier est
ymago nō ē ita sic vir ꝯp̄ssa ¶ 2º dī glo. ibidem ad ymaginem dei
factus ē vir nō mulier. ꝫ hoc nō ē dēy ꝗ mulier ulterius sit ad ymaginē
factā. ergo dēy ē ꝗ vir ē ad ymaginē quam vir ¶ 3º hō ē ad ymaginē
invisibilis ē nēe dīne ꝫ mag̃ ē invisibiles in p̄p̄n masculo quam femina
ꝫ mag̃ ē ymago vir quam mulier ¶ ꝯtra ꝗ hō ē ymago dei ostendit
ē p̄ter p̄ncipale ꝓposit̃ / quod ī multis in textu Gen. 1 faciamus hoīem
ad ymaginem et similitudinem nostram et p̄ducit et p̄sit piscibus etc. ergo
ꝯsequit̃ nō quia hoīnī ꝓp̄n femina ꝫ masculus / ii. ꝗ ymago ꝗ
collectiō nō sit ī masculo ꝓp̄n quam femina ¶ Cōy Ger. ꝯo
stant duas hoīes ad ymaginem et similitudinem nostram masculum et feminam
duxit. ergo mulier ē ad ymaginē dei et ad equalitatem vir ꝑe
ī multis factio eius de lat̃e / et nō est ante facta ē ea dō faciamus
adiutorium ꝑ lc. ꝑs ubi gr̄a ꝗ vir et mulier ē equalitas ꝗ ꝗ nō
ymago ¶ 2º ymago attendit̃ in quibus ꝗ ad superiorem aīe superiorum aīe / ꝫ
ī supimo aīe nō ē differentia dicit̃ / ꝗ ꝗ ymago sic ꝗ sit mulier p̄ncipale
equalit̃ ē ymago ¶ ꝗ spēs nō recipit speciem / ꝗ vir et mulier sunt
eius spēs / ꝫ ymago ꝗ hoīem ꝗ ad formam spēi / nō ꝗ ad formam ī dui
ymago equalit̃ ē ī viro et mulīe ¶ ꝗ ymago tamen ordinat̃ ad ymagi
ē rationis p̄ncipale ꝯsiderationis / ꝫ ymago rationis ꝗ ꝯsistit in
sensu et virtutibus ita ꝯpellentis sit esse ī mulīe sic in viro / ꝫ ꝗ
sicut ymago rationis ī qua ꝯditione ē hō ¶ ꝗ ad ꝓpositum in
intelligendo ꝗ ꝗ sic ꝯp̄hendendo ꝫ ymago ꝗ ad plus ꝗ plus
ꝗ aīa cū eius potentiis et ī quibus potissime ꝓrit sicut ad dm̄ quib⁹
ꝗ ad hoc nō ē differentia masculi et femine servi et liberi ¶ ꝗ ymago
ꝗ ꝗ de ꝯplemento eius et dī eius esse nō magis ꝯsistit in viro
ꝗ ī mulīe / ꝓnatura autem ad hoc esse p̄ncipale ad clariorem ꝯp̄ssionem
ꝗ mag̃ in aīa ꝗ ꝗ ad corpus ꝗ ꝗ aīe et habitudine / et ꝗ ꝗ ꝗ p̄te

ror9 ē secundum distinctio et 2ª secundum distinctionem actu ē representatio
qui ad racionē respondendi siue qui ad omnē principium vn ē capl
intellectus et vn pu[illegible] ualere et nō vni p' utiles s. alter ppria
q' ad [illegible] vtrisque modum / appellari nō repugnat ymago i principaliter
naturalis quam formis / nō racione eius q' ē de esse ymaginis figuris
s. racione ipsius q' advenit / et 2ª hec patet plane sicut ad obiecta respondet
creatures cum ostenditur quando magis ē ymago vn quam vnitur procedit
de ymagine qui ad primum esse sicut intueri p. / Ponens nō ad
opposita procedit de ymagine qui ad aliquam accidentale perfectionem
siue p relacionem ad corpus / Ad 2ª i. q' dicit apls et glo. q' vir est
ymago dei et gloria dei. Ad [illegible] q' vir accipitur intellectualiter principaliter et
et mulier p inferiore sicut exponit aug. xij de tri. et p hn obiectum
capitulis ubi lo2 de viro et muliere ad literam / q' plo2 de ipsis in 2ª
s. / s. 2ª significacionem / viri et q' fortis ē et spiritus mulieris proprie
porcione racionis ut / similiter nō inferiore vero cura ē i. mulie
q'm vir ut deus et mulier creatura siue ancilla / hec ē aut racione v
tatis et nobilitatis conceptione vna et i. similitudinis sed singularitatis
altera quando nō respiciunt ymaginē sed sicut / s. racione ca. 9 augu. ē
ita nō essencialiter s. accidentaliter / sicut i consequentia quam i mobil

Tercio queritur / vtrum ymago principaliter / siue affectiua et q' pri
sicut i consequentia vel p' id q' dicit aug. q' ymago ē i po.ª q'sistē et similitudo
po.ª diligendi / s. hec nō ē de q' dico sicut i po.ª q'sistendi / s. dicit ē q' pu
ē ibi / 2º ymago est et principaliter quando ipso vbo eterno / s. ei pu.l q' magis
q'illi vbo eterno respondet / hec aut ē ipsa intelligentia q' ē i ipsa po.ª cognitiua
3º ymago consistit i memoria intelligencia et voluntate / s. due ptes p'ma
memoria et intelligentia tenet se ex parte cognitiue / s. et ymago plus se tenet ex parte
intelle qua affectiue / 4º ymago dicit quandam q'signacionem et distinctionem / s. affectiue
mine / et cognitiue distinguere / s. ymago pu.l respondet penes cognitiuam q' penes
affectiuam / Contra ymago conformacionis respondet ymagini racionis / s. ymago conformacionis
i quantum ē gra. princ. ē i affectiua quam i cognitiua / s. et ymago racionis
princ. consistit ubi i. q' sistit eius complementum s. ymago complete i voluntate et
tas se tenet ex parte affectiue / s. et 2º ymago ē nobilissima i anima s. q'sistit
nec id q' ē i aīa nobilissimum i. s. liberum arbitrium sed voluntas ē nobilissima
principaliter q'sistit ymago penes arbitrij libertatem siue voluntatem hec aut
principaliter respicit affectiuam / s. et 2º 3º similitudo ē i plus quam sicut ymago

o/

eni quibus similitudo et ymago / sed similitudo consistit in quadam configuracione et imitacione
secundo ubi utrumque est ymago et similitudo / secundo ubi prius est ymago et similitudo / sed similitudo non est
prius penes cognicionem / sed penes affectionem / cum similitudo sit in similibus quam magis respi
cit potenciam affectivam / sed prius vocatur ymago / Cuius hec ratio quia sit differencia inter ymaginem et simili
tudinem / videtur in plus sit similitudo quam ymago secundum quod ostendit aug. in libro lxxxiij questionum
et superius non debeat quantitatis suo inferiori / verbi gratia quod male dicitur homo factus ad ymaginem
Sed due sunt potencie operative affectionis scilicet irascibilis et concupiscibilis / sed due opera
tive cognitionis scilicet memoria et intelligencia / Racio est quia in racione ymaginis porcio accipiuntur
due potencie operative cognitive et una operative affective / videtur enim quod porcio debet esse
est cum tres virtutes theologice que reformant ymaginem animae per ea pena ut due sint
operative affective scilicet spes et caritas quarum una est in irascibili / et altera in concupiscibili / et
una operative cognitive scilicet fides que convenit potencie in racionali / Item secundum dominum ad quod de porcio nominis
imposicione dicitur ymago et similitudo / ymago enim nominat conformitatem in quantitate / similitudo
in quiete in qualitate / ymago enim nominat quandam configuracionem et ita importat naturam
quantitatis in qualitate / vel qualitatis in quantitate / Similitudo non dicit differentiam eadem
/ secundum hoc est per maiorem differenciam tercio convenit assignari modus distinguendi inter ymaginem et simili
tudinem secundum diversas efficacias homines ad ymaginem et ad similitudinem etc. / Item quod dicit hugo quod
similitudo respicit naturam ymago formam / quia similitudo dicit convenienciam in qualitate naturali / ymago
convenienciam in disposicione figurali admodum quod triangulus in quo sunt tres termini et
tres linee / quia tres sunt potencie quarum quelibet secundum habitudinem ad quamlibet et similiter tres post et porcio / et
terminum racione terminorum habitudo non est cum maximo terminus linee / Item quoniam modus distinguendi est quod ymago
in naturalibus et similitudo in gratuitis quoniam similiter habet quod cum illa primo dicta / quia enim ymago
in configuracione et illa attenditur operative naturalium potenciarum anime scilicet memorie et intelligencie
voluntatis sive est quod ymago est in naturalibus / quia non similitudo dicit convenienciam quam ordo secundum quem
qualitas in quantum stat deus hic est gratia / Ideo similitudo dicitur in gratuitis esse / Item quartus modus
distinguendi est quod ymago est in porcione cognoscendi et similitudo in porcione diligendi / et ille modus
secundum ordinem quod differencia prima / quia enim ymago consistit in quiete est in configuracione et
attenditur in origine habitudinis et potenciarum distinctione / et hec origo et habitudo prius
operative cognitive / ideo ymago prius respicit potenciam cognitivam / similitudo non dicit convenienciam in qualitate
qualitatis in qua prius assistitur cum deus est in voluntate prius in affectione / sive
similitudo prius prius in porcione affectiva / Item unde est quod in ymagine racionis due
potencie operative cognitive scilicet memoria et intelligencia / et una operative affective scilicet vo
luntas / quod non in ymagine recreacionis que deo consistit in gratia / due virtutes sunt operative
affective scilicet spes et caritas / et una operative cognitive scilicet fides / ymago enim prius respicit
ymaginem et similitudinem / similitudo dicit et origo attenditur inter memoriam et intelligenciam
respectu et plus / et inter hec duo et voluntatem est modo donacionis prius
irascibile non et concupiscibile est hec est deo nec origo eius modo
possit esse sive concupiscibile et eius / Item aut voluntas non potest esse

hoc est modi distinguendi inter ymaginem et similitudinem

sine motu intelligere primo ut alterius et alius situs intelligere sed actu memorie [illegible]

in hiis dico quod sunt de ratione virginis. Secundo in assignacione virginis duo primum [illegible] compte cognitiue et vnum compte affectiue. Hoc enim exigit ordo et origo [illegible] cuius et altera ymago principalis est in cognitiua, quia in affectiua similitudo non principalis consistit in vnione anime ad deum que quidem est per gratiam. Et sicut vnus est prius respicit affectiuam. Hinc est quod in virgine trinitas que quidem est [illegible] due sunt virtutes que respiciunt affectiuam. scilicet spes et caritas penes duas vires scilicet irascibilem et concupiscibilem. Vna uero que respicit cognitiuam scilicet que respicit rationalem cognitiuis et spes reformans irascibilem per quas reformet memoria [illegible] quant in actu que est. Secundum hoc in planum est respondere ad questionem et ad [illegible]

Concedendum enim est de plano quod virgo primo respiciat cognitiuam. Concedere [illegible]

hoc probatores. Ad primum dicendum quod non valet quod virgo reformans potentiam plenitudo [illegible] quod sunt virgo sed enim simplex est virgo eius capax dei et eius in mortali [illegible] per. Et iterum quia virgo creationis precedit plenitudo quam virgo magis primo [illegible] et potentiam affectiuam quod cognitiuam cuius reformet tam cognitiuam quam affectiuam.

Ad secundum dicendum quod et si voluntas vltima sit in virgine non tamen [illegible] complementum in ratione virginis. Virgo enim dicit ordinem et originem in potentiis [illegible] sonibus. Et quemadmodum tertia persona non ponitur aliarum complementum nec aliis [illegible] cum aliis recipit. Sic voluntas sunt est ipsius virginis potentiarum complementum in ratione [illegible] quam in ratione complentibus. Et quod sua ratio originis est per modum [illegible] quidem [illegible] in ortu intelligencie a memoria. Hinc est quod virgo principaliter respicit cognitiuam [illegible] affectiuam.

Ad tertium dicendum quod nobilius in anima duo sunt accipi. ut [illegible] scilicet affectiue et cognitiue ut [illegible] condicione status. scilicet superioris portionis [illegible]

Cum ergo dicitur quod virgo consistit penes nobilissimum hoc intelligitur quod ad potentias [illegible] priores parte non quantum ad posteriores quia virgo complectit tam affectiuam quam cognitiuam [illegible] ita sunt in mente ferri ad deum.

Ad quartum dicendum quod plenitudo potest accipi in [illegible] tate in plus est. Sed non accipitur simpliciter sed accipitur in proposito non est in plus [illegible] ab virgine ita quod si [illegible] tam affectiuam quam cognitiuam respiciat virgo [illegible] [illegible] respicit cognitiuam et similitudo affectiuam. Et iterum [illegible] et per hoc [illegible] ad illa duo que querebantur [illegible]

Et primo queritur de ratione quare [illegible]

In parte ista sunt dimissores etc. In eo quod dicit faciamus vna [illegible] personis [illegible] Quia enim in diuina sunt opera trinitatis et trium persone ita operate sunt omnia [illegible] erant hominem quemadmodum in productione hominis dicitur faciamus ita debet dici in productione [illegible]

Contra queritur quare in productione hominis vtitur legislator verbo persone primo faciamus [illegible] ductione aliorum verbo tertie persone dixit et fecit. Cum ergo hoc in [illegible] que disgregatur [illegible] productionem hominis et bestiarum et eadem die producta sunt ad [illegible] natura [illegible]

Respondeo dicendum quod in productione hominis non tantum est manifestatio trinitatis in [illegible] [illegible] quam in [illegible]

Ad tertium [illegible] personis pluraliter attribuitur productio hominis ut ostendatur per [illegible]

Ad id vero quod obicitur de ymagine reformacionis quod [illegible] virgini creacionis [illegible] in [illegible] in voluntate [illegible] dicendum.

Ad id quod secundo obicitur quod complementum ymaginis est in voluntate [illegible] dicendum.

Ad id quod obicitur quod virgo consistit penes nobilissimum in anima dicendum.

Nobilius in anima duo sunt accipi.

Ad id quod quarto obicitur quod similitudo est in plus quam ymago [illegible] dicendum.

spante qe psse in alys nō ī prima trinitas quo quo nō lz nō ita opplici
t et qua rō ymgis nō quenit nisi illi psone q pt loqui q se sio ī pdue
cū verbo pme psoe et etiā qz hec ratio prevalet alias ī pdu et digni
ratio sō pduccionz hominis distinguunt a pducne bestiarz lz ff generat ī ormi
de trin ī opa vnq dei gsidiat et pt pz īpposito ad questa Iste q̄ri d' hec
q̄ dei et aulor nō ē vna et eadē ymgo q̄ hec ē qz cū auli ymgo dei pt
qformar aulor qnb qformar deo sc qz ē ymgo auli ē ymgo dei. Iste vn
op pt esse dei et auli s pt tamen nō qeade ymgo Ipso dom qz qz ymgo dicit
ordinē ad vnū ē ymgo tamquā ī sua et ordinē ī mediatē ad imaginē pt deo
et aulo eadē rei esse sicut ī mediatē et ulti Impq lz ē eadē ymgine esse
auli et dei qz nō dei q tamqua aulo et omne qz ē ab aulo ē a deo nō pp ē vn
op pt ē et auli et dei hec lz d qz obicit qz p ab rpectat augustinus p qua
rpectet dei et auli quo cui ī fri valeat ratio q reputat augustinus ī rpectat
deo mediate nō tamen pt ī fri qz ī mediate ita distinxerunt ut ī hoc loco ymgi
tur q̄ri d' hec qz dt sfuerunt nō ulti q ne intellexerunt filius qb est qui
rpsedit vn ei qz quenit dixerunt ut d qz dr ad po vn qb ppetuant
formas sī ymgini filiy pri Iste qz ita apparet intelligi vn q ci sit ibi
ī ratio a pre ī ratia ppeata hec d ē dice faciamus hominem ad ymagi
nem nostram hoc ē ad pem spiritū sī pincarta ī illa nō ē nisi filiy sō mē qz qoponēo
de pt ratia. ff hec q̄ri q istam qopucdum qb magr assignat ī hac pt te
Isto dom qz duo ē modū qoponendi ymgo auctē ffacias hominem ad vnq
intelligendo d' ymgine increata aliter nō intelligendo d' ymgine creata primo modo expli
vn ē ut ymgo et similitudo referunt ad ich ī ad eandem ī tres psonas Ira modo
ē ut ymgo et similitudo referunt ad eich ī ad psonam filiy I3a modo qoponende ē
ymago referunt ad filiū et similitudo ad spiritum sanctum hos omnes modos ponit magr
nō applicat licet sustineri possunt. p p ī arguit de impetate qz duna
nō ē ppie ymgo I2 de falsitate qz filiy nō ē ymgo ma et d' hec est qz dt
ē ymgo ad ymgine I3 arguit de inctitudie qz auctore qotepta nō
alliq modo qopondi ē d' ymgine creata et ipse 3e ē Ipse qui pt qopoit ut
predat simitu et dt qz ymgo ē ī nobilis et similitudo ī gtuitis I2a qui pt qo
ut similitudo comitē ymgine et ē qz ymgo pt ī po agnoscenda similitudo
dilegendi I3a mod ē ī pt qopoit ut ymgo requia similitudinē 3a I vn et ipse
similitudo ē ī maior ymgo ī fori. Omnes hos modos applat magr ī hac et
primo plurale qz rpopitur d' ymgine creata ī intelligat ī quib ē possit ī
de increata I vero ē qz ho pdispositi ē ut formē ymgini filiy dei vn
illud pone ī d arguit qz hec nō pt ve I qz illa ymgo ppe nō pt d' ma
Ad qz nō plurd nō filiy ē ymago. ī est ho vnq q ī dicebat ī illo nō qopo
Ad nō q obiec q ymgo nō pt ponē p creata ymgine I dd qz vno I qz ymgo acci

in abstractione et sic pt dici ho fil ad ymaginem sic tabula dicitur fil ad ymaginem
herculis quia sibi imprimitur ymago s. herculis sicut est q. ho no tm est ymago s. [illegible]
ad ymaginem q2 no 2 ome q e | e ymago | ymo dicitur ab ymagine [illegible] no 2 ome
q e | e ymago patris | et io solus e ymago | no ad ymaginem | no ab illo [illegible]

Oritur dubitacio de hoc q dicitur | no oio equalis sicut illa ymago tanquam | [illegible]
p naturam sz parte no univoca ad eo q e p naturam ymo equivoce | [illegible]
dicitur ymago de filio dei et homine | [illegible] e q ymago de filio dei et homine no dicitur [illegible]
ce ut dicitur univoce sz analogice 2 | p9 et posterius | [illegible] obiectio q d [illegible]
ab arte | [illegible] q a e ars eius operatio que natura et opus illius artis sic e [illegible]
e naturale | et io opus illius artis cum ope nature in eodem noie fiant equivoce [illegible]
partis et ho ver9 | [illegible] e ars q e fundamentum nature | et opus illius artis [illegible]
naturale q2 fabricant ipsam naturam | et ts e ars eius opus opus e [illegible] | et io no [illegible]
esse equivocum | vel [illegible] e equivocatio quando dicitur ho pictus et ho verus [illegible]
nomine ho primo et principaliter imponitur hoi vero | et io cum dicitur de homine picto

Est acceptio | et alia significatio | no sic ymago p° et principaliter imponitur dei filio [illegible]
q ceptisse [illegible] altum | Re² dyspucio xvij | [illegible]

Hic de origine aie plura solent queri et [illegible] | sup eq [illegible] | i [illegible]
primo a [illegible] | Insistit no pte agit de productione eius [illegible] ad [illegible] primo [illegible]
ad corpus et anime | primum aut ista pars in duas | in prima determinat de productione [illegible]
in 2a de productione intencius [illegible] ibi In eadem q° [illegible] paradiso [illegible]
dis in primo | pa ps habet duas i pa determinat de [illegible] formacione | in 2a [illegible]
formati locacione ibi hominem aut ita [illegible] | [illegible] 2a ps [illegible] duas i [illegible]
determinat de productione aie i se | in 2a vero i relacione ad corpus ibi [illegible]
[illegible] corpus. ps aut illa i qua determinat de productione aie i se [illegible] duas in pa [illegible]
veritate i 2a [illegible] errore illi putaverunt et quidam [illegible]
illa ps i qua determinat de productione aie i comparatione ad corpus [illegible] duas i [illegible]
vel duobus [illegible] aie i corpore an [illegible] corpus | In 2a [illegible]

hominem i etate perfecta ibi | Solet queri vel duobus [illegible] | [illegible]
i qua determinat de locacione et formati habet duas i pa determinat de loco [illegible]
2a determinat i comparatione ad effecta ibi in hoc aut paradiso [illegible]

Ad intelligenciam huius partis [illegible] hic [illegible] de productione [illegible] | ad [illegible]
Queritur de productione [illegible] que e [illegible] aie | 2° q e [illegible] | [illegible]
primi 3a | p° queritur vel aia primi hominis producta fuit de dei [illegible] | [illegible]
[illegible] producta fuit [illegible] | 3° vel producta fuit ante corpus [illegible]
i corpore [illegible] | [illegible] et ostenditur q aia humana [illegible]

Circa primum sic proceditur | [illegible] genes. [illegible] inspiravit i [illegible]
spiraculum vite | sz i spiracio e [illegible] aliquid [illegible] | [illegible] sic [illegible]
est [illegible] ne [illegible] spiratione sic humana [illegible] fuit i spiracio a deo [illegible]

dina. Sit dicatur quod insufflacio ut inspiracio potest esse duplex rei per naturam; obiectum
[illegible] glo. dicit super illud Ioh. insufflavit in eos et dixit eis accipite etc. dicitur quod duplex
hoc [illegible] spiritum sanctum. Primo deus insufflavit in faciem hominis spiraculum vite
[illegible] hominis produxit corpore. 2o [illegible] vel dicit pulvis revertatur in terram unde
erat et spiritus redeat ad deum qui dedit illum. [illegible] spiritus redit ad deum sicut pulvis
redit ad terram sicut [illegible] ad carnem est de terra. Ita [illegible] ad spiritum est de dei substantia. 3o
[illegible] dei primus sicut quidam pactum [illegible] dixerunt [illegible] sicut cuius
[illegible] et deus similes [illegible] non [illegible] ad corpus [illegible] ad animam
[illegible] est de dei substantia. 4o [illegible] omnia corporalia producuntur [illegible]
[illegible] spiritualia producuntur [illegible] spiritualis [illegible] spiritualis sicut una
spiritualis substantia [illegible] per receptibilitatem [illegible] est [illegible] divina. [illegible] anima fuit [illegible] substantia
[illegible] deus est immortalis per naturam. [illegible] illa immortalis per naturam [illegible] deus ut [illegible]
[illegible] esse [illegible] dei [illegible] esse immortale per naturam [illegible]
[illegible] imago [illegible] mortis [illegible] claudetur [illegible] anima [illegible] est
[illegible] immortalis [illegible] de dei substantia producta fuit. 6o deus est lux spiritualis
[illegible] illuminans spiritualis sicut sol est [illegible] illuminans corporalis [illegible]
[illegible] cum luce et cum sole. [illegible] spiritus [illegible] lumen [illegible]
[illegible] fonte lucis spiritualis [illegible] eiusdem [illegible] cum deo [illegible] est de [illegible] de deo
[illegible] Genesis primo faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram hoc non est [illegible] etc.
[illegible] anima hominis [illegible] et [illegible] divinam non cadit [illegible] ut [illegible] non
[illegible] dei [illegible] substantia. 2o [illegible] anima est [illegible] sed anima [illegible] hominis dei [illegible]
[illegible] hominis [illegible] est minus nobilis [illegible] deus minus nobilis quam homo [illegible]
[illegible] et [illegible] 3o [illegible] anima est [illegible] divina [illegible] sup[er] in
[illegible] ullam [illegible] ullam [illegible] a deo divina [illegible]
[illegible] divina [illegible] est [illegible] male [illegible] est [illegible] aliorum [illegible] complectendo [illegible] deus est
[illegible] et imperfectus [illegible] quod est blasphemia. 4o [illegible] anima est [illegible] de dei substantia et anima de
[illegible] divinam [illegible] deus non est summe bonus [illegible] naturalis [illegible]
[illegible] rationalis spiritus non est [illegible] 5o [illegible] anima est [illegible]
[illegible] anima [illegible] aliud est [illegible] 2o [illegible] anima [illegible]
[illegible] deus 6o [illegible] anima hominis est deo [illegible] de toto [illegible] parte [illegible] parte [illegible]
[illegible] parte et parte [illegible] [illegible] deus est incorporeus et infinitus
[illegible] hominis est [illegible] et [illegible] et [illegible] hoc est opus [illegible] dubitat [illegible]
[illegible] quod [illegible] fuit quod intellectus humanus non [illegible] aliud [illegible] intellectus
[illegible] divinus intellectus [illegible] humanus [illegible] perficiebat [illegible]
[illegible] pro [illegible] constitutionem [illegible] primum [illegible] et ablue [illegible] fuit
[illegible] et alia [illegible] multa et impia [illegible] videlicet
[illegible] de dei substantia et [illegible] dicunt [illegible] hominem est duplex anima [illegible] vocatur
[illegible] una [illegible] ad bona, et alia [illegible] ad mala, et illa
[illegible] mala, et illa [illegible] mala [illegible] bona, et alia [illegible]

[illegible]

ad faciendum hominem et de dei natura. Sed hec posicio multum a veritate et racione [illegible]
posset esse eadem numero cum creatura, et alicui creature esse materiam [illegible] posset creatura [illegible]
[illegible] et ad hanc posicionem sequuntur inconveniencia [illegible] et hoc [illegible]
implicat. [illegible] duo opposita deum posse [illegible] adeo esse [illegible] et esse [illegible]
divina, deviat eciam a veritate [illegible] hoc quod posset [illegible] nobis [illegible] Sed [illegible]
melius [illegible] infra. Est ergo 3a posicio et vera et catholica [illegible] producta
de deo [illegible] deus [illegible] ad creaturas [illegible] racione efficientis et formalis et finalis [illegible]
[illegible] racione materialis [illegible] creatura sit nobilis, et ideo [illegible] hoc [illegible]
concedende sunt. Ad 1m [illegible] ad [illegible] in [illegible] quod [illegible] spiritualis [illegible]
[illegible] et [illegible] corporis [illegible] fundere [illegible] et [illegible] sufflare et flatum [illegible]
[illegible] corporis [illegible] fundere [illegible] quod [illegible] deus [illegible] produxit [illegible] non sunt ibi [illegible]
[illegible] insufflavit non fecit et sunt medialiter [illegible] et [illegible] corpo-
ralibus et ideo non [illegible] Et [illegible] ubi ad [illegible] sufflavit et [illegible] sufflare [illegible]
[illegible] spiritus [illegible] et [illegible]. Ad 2m quod obicitur de corruptione et spiritus redeat ad
deum [illegible] quod [illegible] corporis [illegible] esse per [illegible] et ad terram [illegible]
[illegible] deum [illegible] quod [illegible] et 2 [illegible] quod [illegible] et [illegible] deo [illegible]
[illegible] ideo non vult sapiens dicere quod spiritus redeat ad deum [illegible]
terram. Sed [illegible] solitudo est [illegible] ad [illegible]. Ad 3m [illegible] quod genus [illegible] accipi [illegible]
et [illegible] alia [illegible] quod [illegible] et [illegible]
[illegible] alia [illegible] analogie
et [illegible] lucet [illegible]
[illegible] luce [illegible] dicit esse [illegible] hoc [illegible] spiritualis [illegible]
intelligere [illegible]. Ad [illegible] quod hoc non concludit [illegible] racionalis sunt [illegible]
[illegible] sunt [illegible] est [illegible]
[illegible] et ideo [illegible] non [illegible] quod spirituales [illegible] producuntur de divina natura. Ad [illegible]
ad [illegible] quod infra habetur de [illegible] mortalitate [illegible] mortalitatis [illegible]
[illegible] dicat ad [illegible] additum [illegible] dicit [illegible]
influencia [illegible] quam [illegible] natura [illegible] deus [illegible] ipso [illegible]
[illegible] non [illegible] dei influencia. Ad
6m [illegible] quod deus et [illegible] non est [illegible] de luce spirituali et corporali [illegible]
est [illegible] simplicissima non [illegible] esse [illegible] natura [illegible] aut [illegible]
[illegible] producere et facere lucem creatam [illegible] non sufficit [illegible]
producta [illegible] prime lucis influencia, et [illegible] intelligendum est [illegible]
[illegible] lucem [illegible] creatam per quam [illegible] a luce [illegible] et produci [illegible]
corporalibus [illegible] corporibus [illegible] ut [illegible] non [illegible]
nata [illegible] adeo producta sunt [illegible] non [illegible]

Secundo queritur [illegible] quod forma est [illegible] esse [illegible]
[illegible] forma [illegible] non [illegible] materia et forma [illegible]
[illegible] intellectus et [illegible] possibilibus. Sed [illegible]

S. [illegible] in [illegible] [illegible] ad deum [illegible]
Ad 2m quod obicitur de corruptione et spiritus redeat ad deum [illegible]
Ad 3m [illegible] quod genus dei [illegible]
Genus dicitur [illegible]
Ad [illegible] quod obicitur quod [illegible] aliquo [illegible]
Ad [illegible] quod obicitur quod [illegible] deus est immortalis [illegible]
Ad 6m quod obicitur quod deus est lux spiritualis [illegible]
In [illegible] [illegible] 3o [illegible]

nobilius materia ¶ 3° inquirit in littera probando animam in qua vivit et sentit non esse de materia a qua corporalis et sensibilis. Sed de nobili ¶ 4° hoc ipsum ostendit per potentiam intellectivam non coniunctam in prima ... a materia. Sed in actu consistere fit assimulando cognitionibus ad cognoscibile et cetera ...
... intelligatur verum est quod abstracta a materia ad hoc quod aliud sit quod intelligat verum est
... separata. Sed anima ... fuit ... ¶ 9° quod forma nobilior
... simplicior sed anima inter omnes formas est nobilissima et simplicissima. Ergo talis forma
non componitur ex materia et forma ¶ 5° inter formas ut rationalis anima ¶ 6° de compositis
materia et forma ut ... est hoc aliquid et est completum. Aut quod est hoc aliquid
non completum ... venit ad compositionem ... Sed anima rationalis pervenit ad compositionem ...
... et cetera fit unum per essentiam. Ergo anima non est hoc aliquid. Ergo ut est materia et forma
... non materia ergo forma ¶ Sed quia in 3° de anima ubi dicit philosophus quod sicut in omni natura est materia
et efficiens ... in anima est intellectus quo est omnia fieri et intellectus quo omnia est facere ...
... a materia et hic est in anima ... ¶ 2° quod metaphysice dicit ... quod sicut materia
est ... compositum est ... actu. Sed anima rationalis est ... et
... est composita. Ergo composita est ex materia et forma ¶ 3° quod metaphysice dicit philosophus
... non faciat aliud nisi ... materia. Ergo ... facit aliam quae est aliud quod ipse
... materia ... in deo ... in anima. Sed non est in deo. Ergo est in anima ¶ 4° hoc ipsum ostendit
... omne ... debet ... operationem ... hoc duo diversa quod agit et quod agit
... debet ... operatio. Ergo videtur quod non solum sit forma quod si pure
... agit per se ipsam. Ergo ... de materia ¶ 5° omne id quod ... in mutatione a
... hoc ... aliquid et ... ipse ... et omne tale compositum
est ex materia et forma. Sed anima ... mutatione est susceptiva gaudii et tristitiae
... anima rationalis composita est ex materia et forma ¶ 6° dicit rationalis non solum vita
... vivit ... est ... vita ... non ... quod vivit et quod vi-
... vita non vivit per ... sed per essentiam quod duo sunt ... et
... in anima ... composita ... quod det vita et ... recipiat et per hoc ... est compo-
... materia et forma ¶ Adhuc possunt adduci rationes quae adducte sunt supra ad ostendendum
... esse compositum ex materia et forma ¶ Ad ... intelligentia est notandum quod
... diversi diversa opinati sunt ¶ Secunda cum dixerunt alteram ... rationale
... simplicibus ... rationale dixerunt ... compositum
... ipsa est hoc aliquid et nata est ... et ... sed cum planum
... rationale posse pati et agere et mutari ab una ... et alia et ...
... ¶ Sed non videtur quod illud sufficiat dicere ... ¶ ... compositum quod ... et
... esse in ea compositio materiae et formae ¶ Ideo fuerunt et alii qui dixerunt
... rationalem. Sed et brutalem ex materia et forma composita esse ... sunt
... Sed anima brutalis ... operationem ... est nata ... sub
... habeat materiam ... ¶ ... est 3us modus dicendi tenens medium inter
... anima rationalis ... sit hoc aliquid et ipse nata ... et agere et pati mouere

.o.

et ... calidi ...

S 8

1° ... 1a positio

2a positio

3a positio

et mouet quia licet non sit fundamentum sue compositionis et propter [illegible] male [illegible]
licet compositum et formale a quo licet esse. De brutali autem non est sic dicendum quia ipsa forma
desinit in corruptione. Tunc ergo principium a quo est ipsa compositio causatur [illegible] potentia materie
reducendo est anima humana materiam habere. Illa autem materia potentiata est propter esse com-
positionis et propter esse generationis et corruptionis. Et ideo dicitur materia spiritualis et corporalis
quam locutus patet de materia principio quantum ad compositionis et patet licet esse compositionem [illegible]
anima rationalis non habere materiam. Pro intelligentes de materia in sua qualitate. Patet [illegible]
stat res plura preter deum et de simplicitate angeli. Non concedo sic [illegible] hoc [illegible]
tes. Ad quod obiicitur quod omnis forma est principium [illegible] separatur [illegible] differentia forma [illegible]
de forma illa que est forma [illegible] non de ea que est forma et hoc ad [illegible] ut differunt [illegible] forma
[illegible] ut forma [illegible]. Ad 2m dicendum quod [illegible] [illegible] ab intellectu materiam [illegible]
sub generatione et sub potentia ad transmutationem 2 [illegible] esse non [illegible] materiam [illegible]
quod intellectus est materia que est [illegible] et que [illegible]. Ad 3m dicendum quod [illegible] non [illegible] dicere quod
non habeat materiam sed quod hec materia [illegible], [illegible] autem [illegible]
est producta ut producitur quod [illegible] materia. Ad 4m dicendum quod hec non [illegible] hoc [illegible]
[illegible] est materialis. Sed propter hoc quod res non potest ei uniri [illegible] quod [illegible]
quam anima abstrahit a re. Alia est ratio quia intellectus [illegible] [illegible] intelligendo [illegible]
actu intelligendo. Illud autem quod facit rem esse in actu speciei est forma. [illegible] anima [illegible]
rem [illegible] eius et formam [illegible] [illegible]. Et hoc non potest esse [illegible] abstracta a materia
[illegible] [illegible] quod anima careat materia. [illegible] ei abstracta a materia [illegible]
alia [illegible] [illegible] materiam et formam [illegible] similitudo colorum [illegible]. Ad [illegible]
quod illud [illegible] locum in [illegible] [illegible] pure forme. Alia autem non [illegible] est forma [illegible]
est hoc ad [illegible]. Et [illegible] forma [illegible] ad alias formas [illegible] simplicior est
alie forme. Ipsa autem anima [illegible] potest rationalis. Tunc potest [illegible] compositionis [illegible]
Alie forme non [illegible] [illegible]. [illegible] non [illegible] [illegible] compositionis [illegible]
anima simplicior aliis formis [illegible] potest [illegible] ei multiplex [illegible] 2 [illegible]
multiplex est [illegible] compositionis et [illegible]. [illegible] ei partes [illegible] [illegible] partes [illegible]
[illegible] quod partibus [illegible] et [illegible] quod partibus [illegible]. Et [illegible] dicendum [illegible]
[illegible] partibus [illegible] [illegible] partibus [illegible]. [illegible] non potest [illegible]
[illegible] partibus [illegible] [illegible] partes habere [illegible] ad [illegible]
simplicior quantum ad partes [illegible] quia tales partes [illegible] ad generationem [illegible]
[illegible] facit rem esse [illegible] simplicior [illegible] quantum ad generationem [illegible]
[illegible]. Ipsa ei non licet compositionem [illegible] ut licet compositionem [illegible] ut [illegible]
ut quantum ad [illegible] actum. Alie autem forme [illegible] [illegible] habere compositionem et [illegible]
[illegible] ut 2 ad [illegible] ut 2 ad [illegible]. Et ideo quantum ad hoc anima [illegible]
forma nobilior. Ad [illegible] dicendum quod hoc non est [illegible] [illegible] non est appetitus ad [illegible]
appetitus forme. Et forma [illegible] appetitus [illegible] non est appetitus [illegible]
possibilitas ad compositionem [illegible] compositionis appetitus et [illegible]
cum anima rationalis compositionem habeat cum materia et forma appetitus [illegible] ad [illegible]

Ad 2m quod obicitur quod intellectus est in possibilitate et [illegible] [illegible] dicendum
Ad 3m [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] dicendum
Ad [illegible] quod obicitur quod [illegible] intellectiva [illegible] [illegible] abstrahere a materia dicendum

Ad quartum quod obicitur quod quanto forma nobilior tanto [illegible] est [illegible] dicendum

[illegible] [illegible]

corporalem naturam scilicet corpus organicum quod materia et forma compositum, et tunc habet appetitum ad suscipiendam animam. | ade producta fuerat ante corpus vel post ea. Et quia

Tertio queritur utrum anima | ante videtur probandum Genesis primo faciamus hominem ad ymaginem [illegible] hoc dicit de sexta die | sed post in [illegible] subditur formavit deus hominem de limo terre [illegible] prima formatio refertur ad animam, 2a ad corpus, prius facta anima quam corpus. 2° hec [illegible] sicut homo comparte corporis convenit cum animalibus brutis, ita comparte anime convenit cum angelis | ergo sicut corpus hominis productum est eodem die cum animalibus brutis, sic spiritus seu rationalis debuit produci eodem die cum angelis ergo etc. | 3° anima ade sic habet ad corpus sicut eviternum ad temporale, et sicut evum ad tempus. sed evum est prius tempore et eviternum prius temporali | ergo [illegible] prius videtur debuisse produci anima ade quam corpus cui debebat uniri | ergo substantia spiritualis a corpore non dependens quantum ad esse non dependet quantum ad productionem [illegible] spiritus rationalis ade absque corpore non dependebat quantum ad esse | ergo nec quantum ad productionem, corpus autem a spiritu dependebat | quia sine illo permanere non poterat | ergo si ab ipso [illegible] ante dependens prius debuit produci anima quam corpus. 4° anima est distantia inter [illegible] et [illegible] | sed inter corpora mixtabilia | sed mixtabilia corpora prius producta sunt [illegible] que sunt admixture mixta ad compositionem [illegible] | ergo anima prius debuit produci quam [illegible] uniri [illegible] est causata in corpore. Sed contra 5° tanto aliquid prius debet produci quanto magis appropinquat primarie [illegible] originem. sed anima plus appropinquat ad deum quam [illegible] corpus humanum cum sit ei similior in simplicitate et spiritualitate ergo etc. | Contra Genesis 2° formavit deus hominem de limo terre et spiravit in faciem eius spiraculum vite quod proponitur [illegible] sed spiraculum vite | spirare ut est [illegible] animam hominis facie [illegible] ergo sic prius [illegible] corpus [illegible] spiraculum inspirare | sed prius [illegible] produxit corpus quam animam. 2° anima [illegible] est forma corporis | sed naturalis forma | [illegible] producitur cum materia [illegible] naturaliter [illegible] anima non est forma [illegible] sic forma naturalis producta est post corpus [illegible] sit ad corpus, non ergo ante. 3° quanto forma nobilior est tanto ulterior | sed anima rationalis nobilissima est inter omnes formas naturales [illegible] | ergo produci debuit post vegetabilem et sensibilem. 4° ordo nature productionis procedit ab imperfecto ad perfectum. sic [illegible] perfectio omnium operum facta est in homine et maxime quantum ad animam [illegible] quantum ad animam produci debuit ultimo post omnia. 5° si anima producta esset ante corpus cum habet [illegible] nec [illegible] ergo videtur [illegible] ad corpus meruisse vel demeruisse | ergo corpus non esset particeps omnis meriti [illegible] ut anima debeat remunerari in corpore [illegible] hoc falsum est | planum est animam ade ante corpus suum non fuisse productam. 6° si anima ade ante corpus esset producta appetivisset uniri corpori [illegible] | si non | ergo unio eius ad corpus non esset naturalis [illegible] unio eius ad corpus fieret per naturam | si sic appetebat in corpore quod non habebat [illegible] ei corpus differebatur ipsa in appetendo affligebatur | ergo pena esset ei sine culpa [illegible] eciam ipsa questione videtur dubitasse [illegible] doctor[illegible] possit [illegible] sustineri probabiliter et ordo questionis [illegible] utrum

¶ Dis[tinctio] xolii

Tenendum est tamquam verum et magis consonum quod ade anima producta fuit in corpore nec deus eam produxit ante corporis formacionem / licet enim videatur probabiliter posse dici quod deus animam ante corpus eius produxit ut ostenderet eam a corpore non dependere / hoc tamen pie posse concipi / ut est patet eam hoc ondet quod sit creatura eius et non angelice tamen in racionis capacitate prius autem est ymago quod similitudine ad quod anima et angelus habent ordinari / longe enim racionabilius videtur probare quod producta sit simul cum corpore / cum quod anima vivificat corpus ut perfectio naturalis cui naturaliter apponitur copulari / adeo ut sine illo pena sit ei esse et ab illo quasi constricta appetit vivificare et sic motor mobili / ita quod sine ipso non potest esse nam et diversis non debuit anima corpori produci / nec ante culpam puniri / et nec absque corpore nudari vel demergi ¶ huic est propositum non tamen concordat racio ymmo est sepius suffragatur auctoritatibus / licet dicatur per quem producione et formacione hominis deum sibi operatum in consiliis (?) esse poti tamen probabilior et securior ad credendum quod possumus racionabiliter probantes vel affirmantes ¶ Ad primum dicendum quod alterius corporis est deum per incorporalitatem et primum est deum per alterius partem / hec licet tamen dicitur quod sepius et incorporabilitat ut addet ¶ Ad 2m dicendum quod non est simile producto et corporis sic concordat produccioni brutorum animalium produc(cio) racionabilis spiritus non discordat ymmo porcio illorum inferiorum pro dignitate ammot ¶ producio non prius sic concordat produccioni angelorum ut minime concordat productio corporum humanorum et quidem spectat ad fere ornatum / cum ornatus produccio spectat ad deum virtutem ¶ Ad 3m dicendum quod et si fiat animam contemplatio quod sic pluries contendat quod temporalibus ut patet quod caret fine / tamen non oportet quod cupiditate ante magis per talibus quod per produccione appetitum rei temporalis habeat timore et per fine anima ade / et precedens et si ad possit esse verum de eternitate quod puerilis racionem cum anima minus tamen habet veritatem de eo quod per hoc racionem contingi quod est temporalis / anima enim et si in quod spiritualis et eius propter habeat racionem e[ternita]tis in quod tale / tamen in quam anima tamen simul habet tempore mensurari ¶ Ad 4m dicendum quod et si non dependeret a corpore quia indigeret eo ad sui conservacionem depends tamen per appetitu sui inclinacione naturalis ad ipsum sicut forma ad materiam / et ideo sicut forma producta in materia / sic anima ade producta debuit in corpore proprio ¶ Ad 5m tamen quod non est simile quod elementa (?) recentur non dependent ab invicem et tamen sicut hoc esse completum sine alio sic autem est de anima et eius corpore quorum utrumque ab alio dependet ¶ Ad ultimum obicitur quod anima originem sive magis approximat. dicendum quod cum deus sit alpha et omega et finis et racionalis creatura in utriusque habitudine sit ei proxima / hoc anima angelica natura plus ei approximat in racione principii et humana / et humana in racione finis / ideo ut omnis creatura per eam creata est proprie sine racione humana et digitate et origine / et per quam omnia producta est anima humana finis omnium et consumacio / et ideo quibus melius approximet deo in quantum

Ad id quod primo obicitur de tempore dicendum

Ad 2m quod obicitur quod corpus prius productum est ante brutorum (?) [illegible] dicendum

Ad 3m quod obicitur de comparacione contingi ad temporale [illegible] dicendum

Ad id quod primo obicitur quod anima non dependit a corpore quantum ad esse [illegible] dicendum

Ad id quod obicitur quo de corporibus improbabilibus [illegible] dicendum

Ad ultimum quod ultimo obicitur quod anima origine prime magis approximat [illegible] dicendum

eligi non mirum quod approximat deo in quibus hec ratio finis. Et ideo perfectiorem fuit ea produ-
perfectiori quam prius. Hec de anima prout de anima ade / nam de aliis animabus suo loco dicetur.

Consequenter queritur de productione primi hominis quantum ad corpus. Et circa hoc queruntur
tria. Primo queritur utrum productum fuit pure de natura celesti. Secundo queritur utrum pro-
ductum fuit pure de natura elementali. Tertio queritur utrum conditum fuit in complexione equali.

Circa primum potest probari et ostendi quod corpus ade produci de-
buerit pure de natura celesti primo / Nobilissime forme debetur dari nobilissima ma-
teria sed nobilissima inter formas est anima rationalis in nobis et aliis [illegible] quo
fuit anima ade / nobilissima inter naturas corporales est natura celestis ergo etc. Secundo mo-
tori ad modum debet esse proportionatum sed anima rationalis est motor in corpore incorruptibili ergo debuit ei
dari corpus impassibile. Tertio finis in potentia necessario habet quod ad finem / sed totus ade fuit
[illegible] ad propter beatitudinem. locus autem beatitudinis spiritualis est ipse celum corporale
[illegible] ade non [illegible] / debuit ei dari corpus quod non distat a
celo. hec autem est corpus de natura celesti ergo etc. Quarto spiritus rationalis inter alios
[illegible] fuit magis potens et ydoneus ad [illegible] agendum perfectum erat
[illegible] et ydoneus ad [illegible] voluntate et rectitudine et ideo fa-
[illegible] in [illegible] ergo debuit ei dari corpus cum magis competit agere et ad quod
[illegible] disponere [illegible] / hec autem est in luce et natura celesti / ergo corpus
de pure produci debuit de celesti corpore. Sed quia anima rationalis [illegible]
[illegible] corpus [illegible] anima / corpus debet [illegible] quiescere / sed hoc non [illegible] si esset
pure de natura celesti et non [illegible] elementis ergo etc. Secundo anima rationalis [illegible] per [illegible]
[illegible] motu et effectu / ergo si corpus ei debuit correspondere necesse est quod corpus eius habeat
[illegible] in [illegible] et organizacione / sed hoc non [illegible] si esset corpus pure celeste
[illegible] Tertio vegetabilis et sensibilis disponunt ad rationale et magis ad ipsam appropinquant
[illegible] alicui corpori / [illegible] corpus unum [illegible] aliis vegetabilis et sensibilis [illegible] ergo corpus
[illegible] ad actum vite rationalis nisi prius fuit habile ad actum vite vegetabilis [illegible]
[illegible] corpus [illegible] / et hoc non potest esse corpus pure celeste ergo etc. Quarto corpus [illegible]
[illegible] motu [illegible] corpus celeste [illegible] elementa / [illegible] ab anima de
[illegible] ergo [illegible] anima est motor sufficiens / ergo corpus ade non potuit esse
[illegible] pure de natura celesti. Respondeo dicendum quod corpus ade non fuit pure [illegible]
[illegible] de natura celesti [illegible] omnes [illegible] de [illegible] de limo terre [illegible]
debuit pure de natura celesti formari / [illegible] de natura elementali / hec exigit ordo [illegible]
[illegible] operibus [illegible] sapientia divina [illegible] ordo hominis
[illegible] ad [illegible] pure ad [illegible] pure ad deum [illegible]
ordo [illegible] hominis in se ipso hec [illegible] / quia ei homo [illegible] fuit ut natura [illegible]
[illegible] intellectualis / sed esse [illegible] / ideo debuit ei dari corpus [illegible] ut [illegible]
[illegible] organa [illegible] ad diversa obiecta [illegible] / quia ei [illegible]
[illegible] ut potens [illegible] et [illegible] debuit

Margin notes:

quod

et philosophus 2o physicorum [illegible]

8j

[illegible] anima [illegible]

[illegible] 8 primo [illegible] 3o

Ro

corpus ade debuit formari de natura e-
lementali hec exigit [illegible]
[illegible] ordine

et corpus quod non tamen esset habile ad videndum / sed est quod posset fieri habile
ad corrumpendum / et ita ordo hominis ipsius in se requirebat ut corpus
daretur homini multiforme et ad corruptionem possibile / et non celeste sed elemen-
tare / Ordo est hominis ad creaturam inferiorem requirebat quod ei corporalis
inferioribus fieret prout ut deservirent creaturae corporali / sicut pro hujus fuit fac-
ta sicut est ut mediante illa quodammodo producerentur in finem. hinc est quod debuit fieri in
creatura talis composita quod ob perfectum inferiorum creaturarum esset ei utile et quod mediante
illa creatura naturae inferiores quodammodo producerentur ad beatitudinem et ut non in-
feriores possent homini deservire / et in homine quodammodo glorificari / debuit homo non tamen
quod non superiorum corporum componi sed quod non elementorum constitui / Ordo creaturae
ad creaturam parem. i. ad angelum hoc requirebat sicut ei fieret in una conso-
natura cum deo / et in loco proximo ut in empireo / sic debuit fieri alia in
nalis creatura in loco infimo sicut terra / et non corpus ejus constitui debuit confor-
mi tali similitudini quae erat [?] / et non magis quod non elementale quam celeste / hic et
ordo ad finem requirebat / debebat enim homo fieri ut pluralitate [illegible]
ascenderet / unde angelus crederet [?] per pluralitatem elationis / et non debuit sibi
dari corpus constitutum de natura inferiori ut sic ipsum pulvis reputaret deo s[?]
subjaceret / unde et scriptura maluit eum dicere de luto limo terrae productum
ut quod hoc perficeret et ascenderet pluralitatis meritum / Et non concedende sunt rationes
quae ad hoc sunt inducte / Ad primum quod obicitur nobilissime forme debetur nobilissima forma

in quantum

quod nobilitas in me venit concordiatione ad formam. quam enim corpus magis erat ordinatum
ad animam quod erat constitutum quo voluntate vere. quod corpus quod esset pure celeste
et causa ejus sit nobilior sicut est in relatione ad formam corporis quod dudum elementi
tum magis est nobile / Ad secundum dicendum quod prius anima sit in mortali morte

Ad id quod secundo obicitur per motivis ad mobile dicendum quod esset [illegible]

quod tamen creata fuit mori potuit morte culpe / et quod corpus non debebat ei
solum ad vivificandum sed est ad merendum / ideo non solum debuit dari corpus aptum
in mortali sed est aptum ejus voluntati / et non solum necessarium ad [illegible]
possibile ad mortalitatem / Ad tertium dicendum quod per factum est per beatitudinem propriam

Ad id quod tertio obicitur quod homo factus est ad beatitudinem propriam [illegible]

perveniret per merita et bona opera / et ita prius esset viator quam comprehensor
quod prius oportuit eum transire per viam qua perveniret ad patriam / ideo p[?]
sui conditione debuit ei dari corpus conveniens statui viae / et quod locus ubi [illegible]
merendum erat locus inferior. sicut locus paradisi terrestris medius est quod competebat corpus [illegible]
respectu assumi non potuit de celesti / sicut autem assumere in glorificatione corpus ejus dispositum [illegible]
erat sicut patet in quarto ubi agitur de dotibus corporum glorificatorum / Ad quartum dicendum quod [illegible]

Ad id quod quarto obicitur quod non illa erat potens ad agendum et [illegible] nativum et tendendum [illegible] [illegible]

tes ad actionem non tamen ita perfecte potens erat quam esset possibilis ad [illegible]
bet ad hoc apta dari corpus celeste quod est in corruptibile / sed magis elementale [illegible]
dispositione et complexione equali est idoneum ad agendum et [illegible]

[illegible] ad pcedia / corpus de pue corpus primi hominis constitutum fuit de natura pue
Secundo quaeritur utrum / elementa an sint eiusdem naturae elementari ad cuius constitutionem quae
sunt natura celesti et quod sint in elementa quaerat natura celesti ad corpus humanum q
[illegible] ut p[illegible] p aug[ustinus] / sup Gen[esim] ad lit[teram] quod dicit quod ad natura [illegible] luce corpus [illegible]
[illegible] et [illegible] / et eod[em] [illegible] sua dividi[illegible] / si ergo corpus humanum sit [illegible] est ut na
[illegible] ab aia universal / [illegible] quod ad eius constitutionem [illegible] natura lucis et [illegible] natura celesti
[illegible] / 2o philosophus [illegible] dicitur quod in nobis est calor igneus et calor celestis qui
[illegible] calor vitalis / sed non est [illegible] [illegible] / ergo de constitutione corporis [illegible] est celesti
[illegible] / 3o [illegible] est [illegible] [illegible] ad [illegible] et unitate nisi per [illegible] quod sit elevatio
a [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] discordiam quam [illegible] / sed in natura corporalis
a [illegible] elevata non est nisi natura celesti et in corpore [illegible] / [illegible] est [illegible] elem
[illegible] mag[illegible] / [illegible] quod de constitutione primi hominis fuit de natura celesti / 4o omne
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / sed non pertingit ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / nulla autem [illegible] ei [illegible] nisi quod [illegible] de [illegible] corpus [illegible]
[illegible] corpus primi hominis non [illegible] constitutum sit de natura elementari [illegible] est de natura ce
[illegible] / 5to in [illegible] organis [illegible] [illegible] [illegible] ad corpus simplicium [illegible]
[illegible] sup Gen[esim] ad lit[teram] li. 2o c. 5to / [illegible] et [illegible] sint in homine / [illegible] quod [illegible].
[illegible] sint de eius constitutione / ergo non solum natura elementaris. sed et celestis [illegible] / 6to
[illegible] [illegible] et in descendendo [illegible] ab infimo [illegible] ad supremum per media
[illegible] / sed spiritualis natura maxima distantia distat a natura corporea et [illegible] / et [illegible]
[illegible] [illegible] / et adminus a natura [illegible] quae est natura celesti / ergo [illegible] quod [illegible] corpus
[illegible] [illegible] [illegible] debeat [illegible] natura lucis [illegible] / [illegible] ergo quod corpus primi hominis
[illegible] de elementari / sed [illegible] de celesti natura constitutum fuit / Contra [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] nisi quod [illegible] ad [illegible] agere et pati. hec autem sola humana [illegible]
[illegible] [illegible] corporis [illegible] ut non habeat [illegible] / non [illegible] [illegible] ad constitu
[illegible] mixti / ergo ut ad constitutionem corporis primi hominis / 2o [illegible] venit ad constitu
[illegible] nisi corpus [illegible] / [illegible] autem non est nisi [illegible] et [illegible]
[illegible] est corruptibile / natura autem [illegible] corporis est in corruptibilis / ergo non potuit venire ad
constitutionem humani corporis / 3o corpus humanum [illegible] / ergo [illegible]
corruptibile [illegible] / sed natura [illegible] corporis non recipit generationem neque corruptionem
[illegible] esse de constitutione [illegible] corporis humani / 4o si est de constitutione [illegible]
[illegible] [illegible] natura / aut [illegible] de celo / aut de terra / si de celo ergo [illegible] [illegible] celo
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / si de terra / sed [illegible] nichil est de terra quod non
[illegible] [illegible] / sed natura [illegible] elementi non est nata [illegible] de natura alterius
[illegible] [illegible] de celo [illegible] de terra [illegible] [illegible] natura / ergo non est de constitutione
[illegible] / Si tu dicas quod de celo venit per radiorum inmissionem / [illegible]
[illegible] est [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] / impossibile est [illegible] venire ad alterum
[illegible] in medio [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] venit ad q

phs [illegible] de [illegible]

[illegible] 2o [illegible] [illegible]

phs 2o [illegible] [illegible] 2o et dubi[illegible]

phs [illegible] et dubitatur

[illegible] de celo c. 5o

[illegible]

stitucione alicuius rei naturalis. Secundo sic: nulla quinta [illegible] venit ad constitutionem [illegible] [illegible] quod patet de ea que corpus humanum [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible]
nam manet de corpore, quia corruptibile. Ad elementa [illegible] ad elementa non potest [illegible]
potest per naturam corruptibiles de corpore. In [illegible] non quiescit sibi manere [illegible] [illegible]
[illegible] potest esse in [illegible] non in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si tu dicas quod [illegible] [illegible] aliquod corpus

potest corrumpi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et bufonibus et serpentibus [illegible]
quinta [illegible] esse de constitutione omnium [illegible] de constitutione hominis. Secundo [illegible]
quod nulla quinta [illegible] venit ad constitutionem humani corporis, quia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intellectum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
na [illegible] [illegible] bruti. Secundo venit hoc [illegible] intellectum [illegible] [illegible] intellectum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de se non magis [illegible] [illegible] [illegible]
celesti [illegible] elementari. [illegible] ad [illegible] intelligendum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluerunt quod natura celestis venit ad constitutionem humani
corporis [illegible] elementum [illegible] quod natura celestis non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad constitutionem humani [illegible] venire dicunt corpus humanum [illegible] [illegible]
[illegible] esse. Hec autem natura [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habeat [illegible]
corrumpi et generari, et hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] nec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] negat esse quintam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] apte [illegible]
potest [illegible] [illegible] [illegible] hec [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] apte [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
de venerabile [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc [illegible]
[illegible] [illegible] intelligam [illegible] [illegible] [illegible] Ideo alii voluerunt
dicere quod natura celestis venit ad constitutionem humani corporis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] medium ligans omnia elementa et illa [illegible] et hoc [illegible]
dignitate [illegible] humane [illegible] corpus humanum in sua [illegible] constitutione habuit
[illegible] in optimam [illegible]. Habuit etiam [illegible] ad hoc ut [illegible]
[illegible] in habitatione in celesti mansione, et [illegible] [illegible] [illegible] natura celesti
elementare de sua [illegible] elementare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], et celeste [illegible] [illegible] patrie [illegible] [illegible] [illegible]
et impassibile, et quemadmodum in statu vie natura elementare [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible]. Hoc autem etsi videatur [illegible] probabile esse [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quare illa natura quinti corporis [illegible] [illegible] corruptibilis et [illegible]
[illegible] veniat ad [illegible] [illegible] aliis elementis. Et [illegible] [illegible] venit [illegible] [illegible]
credit difficile est assignare. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Margin (beside "potest corrumpi"): [illegible]

Margin (beside "na [illegible] bruti"): [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]

Margin (beside "de venerabile"): [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible]

Margin (bottom): 3a [illegible]

a p(ro)prietate / s(ed) a p(er)fectione / p(ro)p(ter) p(er)fect(ionem) na(tur)e celestis na(tur)a d(icitu)r esse na(tur)a quinta cor-
poris q(uia) p(ro)p(ter) p(er)fect(ionem) e(st) pura for(ma) ut nullo(modo) h(ab)eat appetitu(m) ad aliam forma(m) / sic
(con)tra(ri)a q(uod) nullo mo(do) p(otes)t pati et corrumpi / et p(ro)pt(er) (hoc) e(st) na(tur)a orbium et stellarum
(et) firmament(i) / hec aut(em) no(n) ve(n)it ad (com)positione(m) cor(poris) h(um)ani s(ecundu)m sub(stanti)am et veri-
tate(m) / s(ed) solu(m) ve(n)it s(ecundu)m virtute(m) / q(ui)a virtus stellaru(m) et orbium influendo
fac(i)t eleme(n)tor(um) (com)mixtione(m) q(ue) veniunt ad h(um)anam corporis (com)positione(m) s(ecundu)m ce-
d(icitu)r s(ed) eleme(n)tor(um) i(n)fime et d(i)versor(um) h(ab)et ab i(n)flue(n)cia corpor(um) sup(er)-
ior(um) / Alio(modo) d(icitu)r na(tur)a celestis p(ro)p(ter) (con)formitate(m) et p(ro)ut large acci(pitu)r / et v(oca)tur na(tur)a
celestis illud q(uo)d e(st) (con)forme suo celo i(n) subtilitate et claritate et q(ua)da(m) subli-
mitate a (con)trarietate / Et p(er) hu(n)c modu(m) p(otes)t q(uod) s(piritus) q(ui) e(st) i(n) (com)positu(m) cor(poris) vivent(is)
(et) max(im)e ho(min)is d(icitu)r esse n(atur)e celestis p(ro)p(ter) subtilitate(m) et lu(m)i(n)ositate(m) / et p(ro)p(ter)
hoc et p(ro)p(ter) (per)fectionem h(abe)t a se na(tur)a (con)trarietat(is) du(m) (con)surgu(n)t ex (com)mixt(ione)
eleme(n)tor(um) i(n) quada(m) armonia et (con)sonancia / Et q(uia) i(n) cor(pore) h(um)ano p(ro)p(ter) ista
p(ro)babit a(lte)r(ius) e(st) armonia q(uam) i(n) aliq(uo) cor(pore) mixto. Hinc e(st) q(uod) eius calor et
sp(iritu)s et q(uo)d mag(is) (con)formatur n(atur)e celesti / Et hoc mo(do) accipiendo na(tura)m
... n(atur)am celeste(m) large s(ecundu)m (con)formitate(m) n(on) e(st) (com)positione(m) h(um)ani
cor(poris) s(ecundu)m virtute(m) mag(is) q(uam) s(ecundu)m (com)positu(m) alicu(ius) alteri(us) mixti p(ro)p(ter) h(um)ane
ho(min)is (nobi)litate et dig(ni)tate / S(ecundu)m v(er)itate(m) tertia(m) sp(iritu)s q(uod) calor q(ui)
d(icitu)r n(atur)e celestis s(ed) d(e) na(tur)a eleme(n)tari q(ue) d(e)p(er)d(itu)r et restaurat(ur) s(ecundu)m q(uod) (com)p(ro)p(ri)e
d(icitu)r d(icu)nt / Hui(us) h(abe)t 2a v(er)a (con)p(ro)babilior e(st) et planior / P(er) h(oc) r(espon)sio
ad a(r)g(umen)ta p(ro)p(ter) ... patz e(st) 2a ad o(bie)cta r(espon)sio / nam ro(ne)s (con)cede(n)tes (quod) n(atur)a
cor(poris) no(n) ve(n)it ad (com)positione(m) cor(poris) h(um)a(n)i / loqu(untu)r d(e) na(tur)a celesti (qu)e d(icitu)r
i(n)corruptibil(is) et i(n)alterabil(is) et i(n)mutabil(is) / et io no(n) e(st) i(n)mutabil(is) ...
(com)positione(m) s(ecundu)m / Rones n(on) ad oppositu(m) i(n)ducte p(ro)cedu(n)t et d(e) na(tur)a ce-
lesti d(ic)ta p(ro)p(ter) (con)formitate(m) p(ro)p(ter) duce(n)s p(ri)me auct(oritat)es p(ro)bat / vel p(ro)p(ter) (con)cludu(n)t
... cor(poris) (qu)e d(ic)ta no(n) i(n)duit q(uod) ve(n)iat ad (com)positione(m) cor(poris)
... s(ecundu)m sub(stanti)am. s(ed) s(ecundu)m virtute(m) / aliter no(n) (con)cludu(n)t p(ro)p(ter) h(oc) d(e)t(er)mi(n)ando p(otes)t
/ Ad a(r)g(umentum) q(uo)d p(rim)o obi(icitur) d(e) luce d(ico) q(uod) e(st) lux qua(n)ti cor(pori)s et lux
... et lux d(e) (com)plexione(m) q(ui)o(r)u(m) creata p(er) (con)surge(n)s et h(ab)et e(tiam) a lux q(ue)
... e(ss)e p(er)ceptibile vite / aliter no(n) minime / Ad 2m d(ico) q(uod) calor
... n(on) d(icitu)r q(ui)a ... i(n) na(tur)a celesti s(ed) i(n) p(ar)te ... q(uia) ... nec ... sic ... da
... 2m debitam p(ro)p(or)tio(n)e(m) / ita q(uod) facit ad (con)s(er)vatione(m) et tal(is)
calor e(st) i(n) h(um)ano cor(pore) / S(ed) q(uod) hoc no(n) s(e)q(ui)t(ur) q(uod) na(tur)a celestis ve(n)iat ad (com)positione(m)
cor(poris) h(um)a(n)i s(ecundu)m sub(stanti)am / s(ed) solu(m) q(uod) i(n)fluat / Ad 3m d(ico) q(uod) ... p(er) h(oc) r(espon)sio
... n(on) sufficit ad (com)mixtione(m) i(n)flue(n)s q(uod) / Ad 4m
... cor(pus) d(icitu)r ... ut ... no(n) p(ro)p(r)ietate / S(ed) p(ro)p(ter) (con)formitate(m) / et io

Thoe

d(e) na(tur)a celesti i(n) h(om)i(n)e d(icitu)r

lux

Ad a(rgumentu)m q(uo)d 2o obi(citur) de calore

Ad a(rgumentu)m q(uo)d 3o obi(citur) d(e) (com)mixtione ... p(er) h(oc) r(espon)sio

Ad a(rgumentu)m q(uo)d 4o obi(citur) d(e) ... d(ico)

Ad id quod dicitur quarto [illegible] / [illegible]

Ad id quod dicitur sexto de ordine [illegible]

quod hoc non potest quod de complexione humani corporis per naturam celestem in virtute sic facit / corpus et conformitate / ita quod [illegible] ei conformiter respondeat in humanis corpore / Ad quintum dicendum quod potest esse augmentum virtute elementi duarum in duobus potest ratione vaporis durat in olfactu ut olfactu / sub ratione quorum dicitur in quantum [illegible] ipse dicit in ... super [illegible] / Ad octavum dicendum quod natura celestis potest [illegible] licet ut corpus simplicia et potest considerata non tamen [illegible] ad ulteriorem formam suscipiendam / sed ibi est ordo quod forma elementalis virtute [illegible] forma inferioris et forma inferioris disponit ad formam [illegible] / et quia hec [illegible] tate et armonia conformiter natura celesti / ideo habilis est ad suscipiendum nobilissimam influentiam scilicet vite et propter hoc omne ad corpus recta fuerunt [illegible] / propter [illegible] dignitas humani corporis ex magna armonia et proportione quantum potest [illegible] obiectum in statu viatoris conformis potest natura celesti / [illegible] aut conservare [illegible] ad corpus non tamen potest conformis / sed est ut pura natura in celeste potest [illegible] linata ut ei congruat potissime habitatio celi empirei / [illegible]

Tertio queritur utrum corpus primi hominis constitutum fuit ex elementis / [illegible] Et quod potest [illegible] quanto corpus et compositio magis accedit ad equalitatem tanto nobilior est / et quanto nobilior est tanto nobilioris forme est susceptiva / sed corpus primi hominis fuit susceptiva ut susceptibilis nobilissime forme per naturam quam est non [illegible] puata per culpa / ergo fuit corpus magis nobilis [illegible] / ergo maxime equalis / Secundo tanto magis complexionata est ad durandum habilior quanto est equalior / [illegible] equalitas est [illegible] est via in corporalem / sed corpus habile [illegible] ad durandum in perpetuum quod est [illegible] pura institutione / ergo [illegible] in perfecta equalitate compositionis et compositionis fuit constitutum / Tertio ubi est equalitas [illegible] ibi non est [illegible] na / ubi non [illegible] pugna est / [illegible] non potest gubernare materiam / sed ibi esse [illegible] et tranquillitas ubi autem hoc est ibi est aliqua penalitas / sed in corpore primi hominis fuit nulla penalitas / sed nullo non [illegible] elementorum equalitas / [illegible] primi fuit in ea aliqua penalitas / sed nullo non [illegible] precessit culpa / ergo etc. / Quarto corpus ade debuit [illegible] aliquo [illegible] fuit immune a morte culpe / corpus eius fuit immune a morte [illegible] ratione quidam anima fuit equalis in voluntate / corpus fuit equale in compositione / sed [illegible] hominis ulla est oblectatio iustitie in sua constitutione [illegible] perfecta in [illegible] corpore est aliqua in equalitas / sed concordia et armonia perfecta / Sed contra [illegible] et humidum et omnis [illegible] est in corpore est per calore sic dicunt [illegible] in corpore ade autem habebat [illegible] compositiones / ergo magna est [illegible] calor / ergo predominabatur calidum et per hoc / ergo non est perfecta equalitas [illegible] quo hominis est deteriorata / tamen non est totaliter corrupta / sed non videmus quod [illegible] ledi [illegible] et [illegible] / et [illegible] in alio regnat flegma et [illegible] ita est / si ergo in corpore ade est predominatio humorum propter [illegible] et equalitate elementi

[illegible]

[illegible] de longitudine et [illegible] vite et [illegible] primo [illegible] in doctrina de [illegible]

in ipsa eqno inpsibilitas ¶ 3º p cet ibi mixtio 2ª oiodam cpti^te / 5º tm cet
ibi de gnn^m delevi. 5º corq id cet i differens ad gvitate et ad levitate
pt admotu et ad qete / p^2 n^c cet natus moveri n^c qete n^c simpl n^c
decorsu / 6º no cet corq inale ¶ 7º p corq id cet qstitutu 2ª oiodam e
qlitate tnt cptu vnm elemtu aget tm vliquod ipsum ct et vpm rspd
d vtute sua et actoz i altm no pfundarz. et si hoc no cet ibi altea
6 n^c tusmuta^o / at p hoc net mixtio / a^a i corq ade no fuit mixtu a
inmxtu no i pfeta eqlitate qstitutu ¶ qto p corq ad fuiss qstitutu
i pfea eqlitate / 5º signis pne calor i eo no apmuet / ^2 alto no i digne
qt. b qstas e 2ª prox et max^e 2ª augum q alimeto i digruit / 8º i eqlite
inpslibiu corq id qstitutu no fuit ¶ certo cu adam peccavit no fuit ei ab
litu ad qess ppte corb / 6º p pub cet qpotu ipoe eqlis / ppaca fuit fiter
s ppom nulla fuit i core eius pugna / 10º n^c i fimitas n^c mortalitas / b
plr hec falsu e restat sol ¶ pro ddm pt distinguunt medici et naturales
duobus modis di^r eqlitas inpsibilis i mixto. s. a pondere et a iustitia / eqlitas
apode ut dicunt no e psibilis i re^2 nat ¶ eqlitas ei apondere. pt dici tpliciter
mo^o di^r eqlitas apode quia inpsibilia ad eqnatz / et qp ad qntite mol / et
q ad qte vtutes / et hec duo pt i psbia no solu mo 2ª re. b e 2ª itellectu. ho
habeo q elemtu qd plq qz d nia / unu hcat d spe / et eo sic ei i psble e
iterum aurea eqt^2 orgeto i qnte et valoe pt impslbe e q elemta actua
epassiua eqn advicem eqlitate pcedes i aliq mixtione ¶ alio pt dici
eqlitas apode 2ª ad eqtoz inpsibilis i qnte mot solu / et ad hue e in
psibilis / q^2 corq id no ess durabile / alia ei activa stati passiva qpa
et. s cm ad eqrem i pba adeo activa qcident i vtute ut porq cet eo
qp q mixtio / n^c tm corq id no cet durabile vmo e n^c cet leve n^c gve
q mole gvis et levis requirit pdus pdnans qntu ad qnte mol / et si no
durabile n^c leve n^c gve / no ess d na i tercione n^c na psble ¶ 3º di^r eqli
tas apode eqlitas a qnte vtutes / et pt ad hue dicunt tale eqlitate no
e i na psble / 4º q^2 p cet oiodam eqlitas vtutu vtutis vmq tm i resistet
a vtus ulterq aget / et pt no cet pfundamento et qfracto ipsus ad mi
tione p hoc no ess mixtio ¶ 2º p hoc cet / corq id caret opone ea^d et
aliorum qlitatu elemtarium / 3º sicut ess gradus qstitutu / tale i corq
e na psble / q^2 i pugt na mixtionibus / n^c e qtetione na / q^2 caret
debita opone / et qnqz no accipia^2 eqlitas apode no potuit ee
habuit i core ade ¶ et hoc patet q^2 eu corq ade magis ess gve qp le
ve quia cet pdonem ad aqedu qp ad paried / 8º no habuit eqlite
equalit n^c qp ad qpite molis n^c qp ad qnte vtutes / et ita no habuit
eqlitate apode cum qcedede pt rones quas predixi ista via / pt p3
qp et alia eqlitas a iustitia / et hec eqlitas attendi^2 i questione

du pe cel e 3º

r 5º vmn

eqlitas a pende 3^a di^r

Status triplex

conpossibilium secundum proporcionem debitam et secundum exigenciam forme introducende. Hec equalitas reperitur in hiis que mixtionem naturalem [illegible]. Et nota quod omnia potuisse [illegible] in hoc quia nobilior debet esse et eius tanto proporcio et armonia conpossibilium secundum quod disponit ad nobiliorem formam. Hec autem equalitas non est equalitas punctualis sed latitudinem habet in gradibus et gradus. Et secundum diversos status est. Est status glorie, et est miserie, et est status innocencie. Secundum statum glorie qui est perfectus debetur corpori humano equalitas a iusticia. Equalitas enim perfecta in qua non cadit discordia nec inpugnancia nec actu nec potencia. Secundum statum miserie qui est status imperfectus debetur corpori humano equalitas sed diminuta quia permixta habet inequalitati et discordie non solum possibilitatem sed eciam quandam necessitatem. Secundum statum vero medium scilicet innocencie debetur corpori humano equalitas media que a discordia et inpugnancia conpossibilium erat aliena in actu [illegible] torum intrinsecorum anime gubernantis et paradisi adiutorium [illegible] alimenti [illegible] erat tamen hec equalitas plus ad inequalitatem ob defectum virtutis [illegible] alimonie. Nullus autem horum defectum esse poterat in homine nisi precederet [illegible] obediencie. Et sic patet quod corpus primi hominis constitutum fuit in equalitate a iusticia media inter equalitatem que est in gloria et equalitatem que est in miseria secundum quod status [illegible] congruebat. Et hac equalitate dicitur fuisse in corpore primi hominis [illegible] conveniencia parte ista et non concedende sunt quia verum concludunt. Si autem quis velit concludere conmodam equalitatem a pondere racionis illi non valent quia illa equalitas [illegible] nobilitatem non spectat. Si autem velint concludere equalitatem conmodam [illegible] non concludunt quia et si corpus illud [illegible] nobilissimam formam non tamen ad hoc [illegible] tantum suo nobilissimo sicut est in gloria. Hoc autem solum non concludunt quia ibi est [illegible] litas a iusticia quia non est ibi conpossibilium actualis inpugnancia [illegible]

Et ita patet responsio ad tacta. Et sic queritur de hoc quod dicit in littera Creature [illegible]

In ista parte sunt quedam dicta [illegible] libertas necessitas est. Hoc enim [illegible] futura quod vult et posset quod si verum est cum deus velit omnia bona futura [illegible] futura eveniunt contingenter. Patet ergo libertas arbitrii [illegible] futura [illegible] in presciencia dei futura non sunt [illegible] contingit nichil [illegible] futura sunt. Sed in presciencia dei futura [illegible] non est futurum in presciencia dei non est [illegible] non est [illegible] primum verbum intelligendum est de necessitate non [illegible] sed [illegible] ipsum voluntarium esse. Et futurum [illegible] Secundum autem verbum intelligendum est [illegible] tempus futurum [illegible] ordo effectus ad causas non eveniunt ut [illegible] futura [illegible] ordinata sunt [illegible] veritate et [illegible] non eveniunt. Et de [illegible] paradiso [illegible]

Queritur de hoc. Et paradisus est locus habitacionis debitus homini [illegible] Et locus conveniens habitacioni sit conveniens [illegible] et [illegible]

... plantavit in paradiso. 2o quod tota terra esset fructifera et aer tranquillus ut quod tota creatura gaudeant in habitacione ab homine. 5o quod homo qui paradisum productus est et ideo quod paradisum
de habitacione debuit relinquere. 3o quod homo terra producta est propter homines. 6o ut quod philosophi ...
quod aliqua pars terre a paradiso perfluet. Item hoc est hic questio quid vocetur hic paradisus
in quo homo est positus. primo ad predictorum intelligenciam est notandum quod sicut dicit magister tres
fuerunt de paradiso sentencie. quidam enim dixerunt quod paradisus ille in quo erat homo positus erat
locus corporalis qui pro sua amenitate paradisus dicebatur ut est aliud paradisus. Nam ille ...
aliqui attendentes quod vivificacio hominis est in paradiso consistit in dei fruicione non in cor-
porali amenitate dixerunt hunc paradisum non esse locum corporalem sed spiritualem et omnia illa
que dicuntur de paradiso genesis dixerunt esse methaphorice ... per fruicionem dicunt positum fu-
isse in paradiso non quod fuit localiter mutatus sed quia in spirituali amenitate et deliciis
in dei amore et cognicione et fruicione est positus. quidam autem sine assercione addu-
cit quod dicitur de latrone hodie mecum eris in paradiso et idem quod dicitur de luci-
fero ezechielis xxviii in deliciis paradisi dei fuisti. 3a est posicio quod est paradisus spiritualis
et corporalis. paradisus spiritualis dicitur status glorie et amenitate deliciarum spiritualium et
potest esse in duplici statu. scilicet ecclesie triumphantis et ecclesie militantis. unde pa-
radisus spiritualis est duplex est sive scilicet dicitur unus est in ecclesia militante et alius in
ecclesia triumphante unde ... dei ... de paradiso isto spirituali possunt exponi
methaphorice. paradisus autem corporalis est locus deliciarum et amenitatis et hic est duplex
in duplici statu. scilicet perfecto et imperfecto. in statu perfecto paradisus est empi-
reum in statu imperfecto paradisus est locus quidam amenus in partibus orientis unde ... dicit damascenus
paradisus est dei manibus in eden plantatus gaudii et exultacionis omnium
promptuarium. Eden enim voluptas interpretatur in oriente quidem ... terra generali
... posita ... non et tenuissimo et purissimo aere circumfulgens plantis
floridis ornatus et bono odore plenus lumine repletus pulcritudinis omnium
... hore sensibilis supercellens intelligenciam divine ... digna ...
imagine dei erat quippe in qua illius ... habitat ... autem homo
... plasma. Iudicat autem locus dicitur hominem ... ut et esset ei fa-
... pro remedio ad patriam et ut deus homini ostenderet ... lo-
cum amenissimum ad habitandum ... et per amenitates corporis habita-
cionis ... deliciis superioribus ... templum dei et habebit
... Quia autem hunc locum debuit homo producere ut melius cognosceret dei bo-
nitatem ... videret quod aliunde adductum et ut est ... ostenderet quod homo
... ad eternaliter habitandum sed temporaliter peregrinandum. et quod deus postquam
... in paradiso voluit eum collocare ut per eius abieccionem de loco vo-
... cognosceret sensibiliter quanta bona spiritualia amisisset per culpam ... quod
... esset dura ... qui domino humiliter obedit et eum ... ipsum
... et plus ... ad ... locum eius paradisi quietem fuit

1o pa
2a
de paradiso
3a
paradisus est duplex
vel decuit

facta propter hominem in solitudinem et alia terra que ante fuit facta propter hominem quod deus providerat esse lapsurum. et quia sunt qui videant hominem et peccatum de ea terra suppositum fluet. quia bestiis fructibus hominum habitaculum fiebat. et fructibus suis sua in civitate agros colles ostendet. et sua magnitudine decorarum per magna platea decorat palacium. et per aula decorat cameram

o situ

Queritur de hoc quod dicit locus paradisi in alto situs. tam. videtur enim esse falsum primo quia ultra lunarem circulum et aerem est spera ignis qui non patitur ibi posse vivere. 2° aer in sua parte superiori est tante subtilitatis quod ibi non possunt aves vivere sicut dicit augustinus. ergo si paradisus locus esset adeo elevatus non posset vivere homo huius corporis animale. 3° si adeo esset ille locus elevatus cum magis appropinquaret polis ergo esset calidissimus et intemperatissimus. preterea esse dicitur quod esset super aquam et super aerem. Respondeo dicendum quod sicut doctores dicunt paradisus est positus et valde eminens et altus usque circulum equinoctialem in oriente quam vero versus admeridiem sic autem tante altitudinis ut illuc non ascendunt vapores aere elevati. sed ibi est aer mundus et purus ydoneus sanitati conveniens et propter puritatem aeris ibi esse temperata caloris. et quia usque equinoctialem est ibi magna temperies temporis. Ad 3° dicitur usque ad lunarem circulum pertingere non est dictum 2m positum. sed 2m quandam conveniens etate. sive quia conformatur in habitabilitate et humilitate et tranquillitate. sive quia vapores quibus dicuntur lunari illum pertingunt. et per prima sunt opposito

erat ligna duo sive genus etc.

Queritur de hoc quod dicit In paradyso. quod illis lignis notat et non plus. Item cum lignum illud de quo factum est prohibitum non fuit sic bonum et malum nisi propter transgressionem ade. non videtur quod sic debuerit a suis primis notari. Item vite illud effectum vivendi non habuerit videtur quod a fructu... dicitur effectum denotari non debuit. Ad 4° dicendum quod pro ministerio lignorum... proceditur 2m quod ad implere voluntatem hominis poterant ordinari. Quedam propter ... quedam propter ... sive propter corporis sicut erat ligna fructifera que prebebant ei alimenta ad corporis sustentacionem. sive propter anime sicut fuit lignum quod ... boni et mali quod ordinabatur ad obediencie hominis probacionem. sive propter ... sicut erat lignum vite quod faciebat ad humane vite perpetuacionem. de his ... lignis duobus notata sunt propter specialem effectum ... et duo illa ... na collocantur in medio paradysi. et unum possint ... altera ... per hoc effectum amoris ... affectu timoris et ... cum ... elucescunt et faciendo abstinencia ... sufficiencie ...

que alterum. et hoc est quod dicit augustinus de ... de lapsu de primis parentibus ... de ligno vite quod in medio paradisi cum arbore vetita sit erat ... cum monstrabatur et alios ... arbores ...

per hec que illa duo ligna spaliter nominantur / unum autem scilicet lignum vite nominatur
ab effectu non quem fecit / sed ad quem ordinatur / aliud vero scilicet lignum scientie boni et mali
ab utriusque partibus contraxit quod tamen ille effectus quem ille eventus valde notabile
nomen sortitur. lignum vite proprium effectum non habuit in actu habuit tamen in ha
bilitate sua tamen fructus suus / quia quamvis quamplures per hoc non accepit effectum ejus tamen per
idem recepit in preceptum ejus dominum. per lignum intelligitur Christum
Queritur de hoc quod dicitur a ligno homo prohibitus est quod malum non erat / videtur enim quod deus
iniuste fecit. primum quia sicut prohibere malum est bonum, ita prohibere bonum est ma
lum / videtur quod deus fecit male dum prohibuit illius ligni esum / Secundo bonum faciebat
dum quem prohibitionem peccatum non fuisset / ergo si preter illa prohibitione potuerat
esse plus / non videtur quod non fecit aliud quam laqueum cum in ea dum prohibuit
ergo si omnia fecit propter hominem / ergo lignum erat homini / sed ultra debet pertrahere in se ipsa
culpa. ergo videtur quod deus in iniuria sua fuit homini et in punicionem prohibendo
peccatum erat in quo tamen ulla culpa precesserit / Ad primum dicendum quod deus hoc lignum
prohibuit propter obedientie meritum adquirendum contra hominem / et propter ostendendum preceptum suum
ostendit dominum quem habebat in homine quod prohibuit propter obedientie meritum / ut id meritum
esset maius et plenum / a tali re prohibuit quam non debet cessare nisi solius
obedientie intuitu et non a re bona / Ad aliud quod prohibuit ad ostendendum preceptum suum
nam a tali re debuit prohibere a qua homo non debet manum extendere nisi propter
solius dei imperium et hec quidem fuit res bona et propterea dum mandatum debuit esse ma
ximum distinctum / quia ad hoc homo non obligabatur pro re propter quamlibet rationem naturalis dic
tamine sed propterea divina preceptione / Ad primum et alia possit reddi ratio quod datum fuit
mandatum divinum ut per hoc distingueretur de quo deo debet esse subiectus et quod
Ad tertium qui deo obedit et eum qui contempsit eius imperium / Ad ultimum illa in contrarium sunt
ad hominem in iniuria / immo fiebat utilitas dum preparabatur ad eius eruditionem
et ostensionem / propter quod ille eventus hoc fuit contra culpam suam contra quem convertit
bonum in malum sicut impiis et peccatoribus bona convertuntur in mala. propterea illius tamen
superpositione non debuit deus dimittere dare tale mandatum quod decet. quia
in operibus dei et regula divine sapientie non debet inter mitti propter in quomodo
specialis casus / Ad illud quod illo malo nunc pertinet deus potuerat et faciebat
maius bonum elicere / Et per hoc patet responsio ad obiecta / concepto per quod nunc patet
quod malum bonum est quod non potest ab malo prohibere sine culpa / sed prohibere bonum
ut malum / propterea abstinere potest homo a bono sine culpa / abstinere autem a bono quomodo
... bonum honorum. Alia patet per rationem dictam / Sequitur distinctio xxiiij
post predicta / ... agit de formatione viri hic agit de formatione
mulieris de viro. dividitur autem ista pars in partes duas / in prima forma determinat de productione

Distinctio xviij

mulieris corporis [illegible] In 2a parte ait Ibi quemadmodum mulierem corpus [illegible]
maior [illegible] partes Prima parte [illegible] de productione corporis mulieris de viro in compa-
racione ad causam finale In 2a uero in comparacione ad causam materiale Ibi Solet autem qui-
rere de costa illa In 3a uero ad [illegible] comparacione ad causam efficiente Ibi Illud autem non
est In 4a vero parte in comparacione ad causam formale Ibi Sed queri autem [illegible] quodam
pro opibus [illegible] Sequitur 2a pars principalis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
opinione quadam erronea de productione anime mulieris In 2a [illegible] aliam o-
pinione non minus falsam Ibi Alii autem putaverunt [illegible] In 3a uero ponit veritate
catholicam Ibi catholica autem ecclesia In 4a et ultima falsitate impugnat et verita-
tem confirmat auctoritate Ieronimi et Augustini Ibi Unde in ecclesiasticis dogmatibus [illegible] duo [illegible]
[illegible] parte [illegible] quorum primum est formacio mulieris [illegible] ad corpus [illegible] [illegible] ad animam
Ad intelligenciam autem huius partis circa duo [illegible] hic questio [illegible] [illegible]

Actor mulieris de costa viri [illegible] est circa [illegible] productionem [illegible] ait [illegible]
mulieris et per quos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Circa primum queritur 3a [illegible]
utrum mulier formata fuit ¶ 2o [illegible] utrum [illegible] [illegible] corpus mulieris [illegible]
[illegible] ¶ 3o [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ipsa [illegible]

Circa primum [illegible] sic [illegible] quod non fuit productum corpus mulieris [illegible]
et tractatum est de 2o capitulo Genesis quod mulier formata est de viro et non [illegible]
parte [illegible] de costa quod quia mulier est de viro dormiente formata [illegible] [illegible]
in formacione mulieris [illegible] quod formata est de viro et de viro dormiente et [illegible]
[illegible] de costa eius et [illegible] ¶ Circa primum [illegible] sic Genesis primo [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] masculum et feminam creavit eos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et feminam creavit simul [illegible] [illegible] de viro [illegible] ¶ 2o [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quibus est [illegible] [illegible] [illegible]
producere [illegible] ¶ 3o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad alterum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mulieris [illegible] de viro [illegible]
mulier [illegible] debuit ¶ [illegible] 2a obiectio sic sopor et sopor [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in adam non erat [illegible] fatigati [illegible]
[illegible] [illegible] sopor [illegible] non fuit [illegible] [illegible] [illegible] debuit [illegible] [illegible] adam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non debuit soporem immittere ut de costa [illegible]
[illegible] mulierem ¶ 2o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
adam ante peccatum [illegible] penam [illegible] [illegible] culpam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
te vigilans [illegible] dormiens ¶ 3o maior potencie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
a toto vigilante ab homine vigilante sine dolore quam a dormiente [illegible]
[illegible] manifesta dei potencia [illegible] [illegible] dolore [illegible] mulierem [illegible] [illegible]
quam eam produxit de latere dormientis ¶ [illegible] 3a obiectio sic [illegible] mulier [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
de carne ¶ 2o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

phus [illegible] [illegible] pro et vigilia et [illegible] [illegible] plato

omnibus meis. Ergo non tantum de costa ade facta est sed etiam de carne alia. Tertio sup-
posita illa que erat necessaria ade, quia superflua. Si necessaria ergo debuit alia costa reddi ade pro
illa superflua. Ergo corpus ade non fuit in prima sui productione perfecte formatum. Ad
perfectionem spectat nichil habere superfluum vel diminutum. Ergo si superflua erat ergo
non conveniebat carnem replere pro ea. Est et questio quare mulier de viro, et si de viro quare
magis de dormiente quam vigilante. Et si de dormiente quare magis de costa quam
de carne. Primo ad predictorum intelligentiam est notandum quod sicut sapientia dei admirabilis et
laudabilis ostenditur in omnibus operibus suis potissime tamen manifestatur in formatione creatu-
re rationalis. Hoc patet quoniam sicut quantum ad ordinis convenientiam que fuerunt divina
sapientia deus produxit mulierem de latere viri. Convenientia enim erat mulierem produci de viro propter
duo. Primo propter ordinis habitudinem que attenditur inter virum et mulierem in humana
natura. Secundo propter ordinem et habitudinem que attenditur inter eam et virum et mulierem
significatam per eum et mulierem. Quantum ad primum propter unitatem et naturam perfectius ut
ostenderetur coniungi. Et quod sicut unum in altero continetur et unum ab altero sustentatur et
in forti vinculo et singulari mulier coniungitur viro et econverso. Secundo unum semper
producitur de altero. Quia vero illa coniunctio dat unio conceptionem. Ideo producta est de viro
dormiente. Item quia dat mulieri fortitudinem et sustentationem. Hinc est quod mulier
debet esse facta de osse. Et quia in omnibus hiis est quedam equalitas mutue societatis
formata est mulier de osse non quocumque sed de costa et eius latere. Et per predictum
modum formationis respondet proprietatibus illius mutue coniunctionis que est inter virum et
mulierem. Secundo respondet. Consonat etiam misterialiter hiis que significantur per mulierem et virum
communiter et mulierem significantur deus et anima, christus et ecclesia, superior portio ra-
tionis et inferior. Prime significationi competit formatio mulieris de viro. Secundum modum predictum
dispositionis spiritus rationales in medietate producuntur a deo tanquam a primo principio et
creato et deus in eis requiescit et quasi soporatur deus delicie sue sunt
esse cum filiis hominum et rationales spiritus a divino spiritu in charitate conformantur et
adherent optima consonantia conformantur signum signato. Secundum quod per virum et mulie-
rem significatur deus et anima, situs correspondet. Secundum quod per mulierem et virum significantur
christus et ecclesia ei quod ecclesia formata est de latere christi dormientis in cruce, per
sanguinem et aquam quibus in sacramentis ecclesie redundavit, per que sacramentum
fundatur ecclesia. Et sic viri respondet christo dormiens respondet morti ablacio
costa aperitioni lateris. Concordat etiam hec formatio significationi qua per virum et mulierem
superior portio rationis et inferior. Sic significantur. Sicut enim vir est fortior et mulier est in-
ferior, sic superior portio est inferior. Et sicut mulier est de viro sic inferior por-
tio superioris. Hec ad hoc efficiendum deus autem ad hoc efficiendum quantum cessat
contemplationis et adam non soporari dicitur et os eius auferri et quoniam
se perfectius magis fuit contra ordinis aberrata. Secundum formatione

mulieris [sive] in parte sive in figura per [illegible] / Hiis visis de facili respondetur ad obiecta.
Ad primum cum primo obicitur de tertia causa [illegible] quod id dare est participatorum [illegible]
[illegible] ad productorem [illegible] quia non est formam mulieris quam viro / sed [illegible]
patebit / Ad 2m [illegible] quod obicitur de aliis [illegible] patet responso / Non enim [illegible]
matrimonii quod non ita attenditur in bestiis sicut in hominibus / Ad 3m [illegible]
[illegible] quod malo minus est nobile [illegible] producitur 2m [illegible]
aut non fuit [illegible] mulieris 2m patet totum. Sed 2m ad [illegible] 2m costa / et non quia
sit nobilior potuit tamen [illegible] costa [illegible] mulieris formari / [illegible]
in una costa viri [illegible] est in uno corpore mulieris / Ad [illegible] quibus quaerit [illegible]
de viro / quod vir de muliere / Ad [illegible] hoc aliquid futurum erat sicut in speculo adam [illegible]
[illegible] ut [illegible] dei opera debuit esse simpliciter et mulier de [illegible] viro per [illegible]
sunt impleti sicut dicit augustinus [illegible] eductionis [illegible] esse [illegible] de viro
et muliere quod non observat [illegible] aliquam [illegible] de viro [illegible] de muliere [illegible] fuit [illegible]
[illegible] primum [illegible] / 3us quod est de viro tamen et hoc fuit in formatione eve / [illegible]
de muliere tamen absque viro et hoc fuit in productione christi de virgine / [illegible]
[illegible] mulierem educi de viro ut ostenderetur quod vir est caput est mulieris [illegible]
non vir [illegible] mulierem / sed mulier propter virum / et alia plura [illegible] tacta sunt / Ad illa
que obiciuntur de soporacione [illegible] quod ille sopor non fuit [illegible] lassitudine / sed fuit [illegible]
[illegible] in missione sicut dicit [illegible] non tamen fuit [illegible] / quia [illegible] adam [illegible] virgi
[illegible] illo sopore non [illegible] potencie [illegible] / sed propter [illegible] potencie vegetative /
et [illegible] virium [illegible] in adam lassitudine tamen [illegible] una [illegible]
[illegible] altarum vigorem / [illegible] actus [illegible] in [illegible]
[illegible] aut dedit sopore in adam non propter hoc quod non posset [illegible] costam [illegible]
[illegible] sine dolore et horrore / sed propter [illegible] / et [illegible] de [illegible] quod per [illegible]
[illegible] adam in illo sopore [illegible] perdidit [illegible] [illegible]
est [illegible] in hoc [illegible] ostenditur dei potencia [illegible] sicut potuit [illegible] costam [illegible]
non amitteret [illegible] / [illegible] patet illa [illegible] de sopore / [illegible]
non erat ibi sopor [illegible] lassitudine. ~~[illegible] simpliciter~~ non valet quia non est [illegible]
[illegible] occultanda / [illegible] est non valet quia [illegible] manifesta [illegible]
[illegible] dormiente a sompno / sicut manifesta [illegible] formas [illegible] de [illegible]
sine dolore aliquo. Ad illa que obiciuntur quod non debuit fieri de [illegible] / [illegible] quod non [illegible]
mulier facta est de osse sive de costa / sed [illegible] fuit [illegible] de carne
de [illegible] [illegible] / [illegible] de osse et caro de carne / [illegible]
[illegible] ab osse sive quia illa fuit [illegible] principalior / [illegible] quod vir mulieri [illegible]
[illegible] / et mulier per viri [illegible] vigoris / vir aut per mulieris [illegible]
[illegible] / et dicitur esse caro repleta pro costa / quia vir dat fortitudinem et [illegible]
firmitatem / [illegible] quia costa illa locum carnis occupabat non enim facta [illegible]
adam ut in eo maneret / sed ut de eo formaretur mulier / et sic patet [illegible]

o Secundum [illegible]

formandum enim valet quantum ad mulierem et si debilis sit in principio a viro tamen roborari / et non dicitur
magis esse facta de costa quam de carne / Ordinem autem non [illegible] quia mulier dicitur esse
facta de costa non intelligitur proprie ita quod non de carne / sed [illegible] non valet / quia per illa cos-
ta suppleta est ade [illegible] / [illegible] optima [illegible] erat mulieris pro
[illegible] et non consurget in mulie[re] et non in viro / sicut plenius applicatur in questio[ne]
Secundo queritur utrum mulier facta sit de costa viri secundum racione[m] seminalem / et [illegible]
videtur quod sic per textum consummavit deus die septimo omne opus suum [illegible] formacio
fuit post diem septimum sicut scriptura innuit / [illegible] aliquo [illegible] operibus vi dierum mulier
[illegible] fuit / sed non erat nisi [illegible] costa / [illegible] in costa erat unde fieret mulier / sed quod sic est
[illegible] dici esse [illegible] secundum racionem seminalem [illegible] / Secundo augustinus super genesim
ad litteram [illegible] quibus erat evolvenda [illegible] primitus deus simul creavit [illegible]
[illegible] consummata [illegible] nichil habet illa [illegible] preterea [illegible]
[illegible] fuit [illegible] aut [illegible] erat semina [illegible]
[illegible] mulier [illegible] producta est [illegible] mulieris [illegible] sed non nisi
[illegible] / Tercio mulier dicitur esse [illegible] dei [illegible] fuit omnis homo sicut [illegible]
[illegible] / [illegible] recta [illegible] nove [illegible]
[illegible] mulieris non [illegible] habeat [illegible] sed [illegible] actum / [illegible]
[illegible] secundum racionem seminalem [illegible] producta est
[illegible] mulier de [illegible] habitudo et [illegible] coste ad mulierem [illegible]
[illegible] non / [illegible] non magis attinet mulier [illegible] vir [illegible]
[illegible] fuit [illegible] a quo non [illegible] activi / [illegible] racio seminalis [illegible]
[illegible] formata fuit corpus mulieris · [illegible] deus [illegible]
[illegible] mulieris de costa / [illegible] fuit secundum naturam / [illegible] secundum naturam [illegible] facit [illegible]
[illegible] seminales [illegible] seminales mulier de costa producta sit / [illegible] naturam / [illegible]
[illegible] ut dicit augustinus non facit [illegible] naturam / et [illegible] super genesim ad litteram [illegible] facit
[illegible] quas [illegible] voluntate [illegible] non facit / [illegible] formacio
[illegible] non potuit esse [illegible] naturam fuit [illegible] naturam et [illegible] fuit [illegible] racione seminale
[illegible] produccio illa fuit [illegible] naturam / [illegible] formacio mulieris fuit miraculum / sed [illegible] super
genesim ad litteram [illegible] non [illegible] ad miraculum [illegible] potencie
[illegible] / [illegible] miraculum non [illegible] seminales
[illegible] mulierem produxit [illegible] seminale racione / [illegible] produxit [illegible]
[illegible] dicit [illegible] et [illegible] auctoritas augustini illa [illegible] seminales [illegible]
[illegible] homines [illegible] noluit / [illegible] produccio mulieris de costa non
[illegible] / [illegible] non est secundum racionem seminalem / Secundo [illegible] corpus mulieris
[illegible] miraculo quo [illegible] v. panibus v. milia hominum [illegible]
[illegible] non fuit secundum racionem seminalem [illegible] / Tercio [illegible] racione [illegible]
[illegible] non dicitur [illegible] hominis [illegible] / sed [illegible]
[illegible] / sed in costa non erat virtus activa ad mulieris produccionem

natus

¶ dist. xvi.

go n° rō seminales ¶ ergo semē ħz i se rōne totaq et pau eq rei q corpus
pducit vid augꝰ v sup genes ad lit. In semine enim ea q pducta sūt fuerūt
p' inita nō mole magnitudis ſʒ ī potēā causali. ſʒ ī corpā illa nō erāt v'tutes
ad singula infra formādo ¶ ergo nō erāt ibi inter ·2· rōne seminales ¶ Pto
impossibile ē id esse ꝑ v'tute creata nisi p transformacōne d'apposicōne. ſʒ corpā
vis d'illa corpā pducta ē ad eāt ipa nemq nō propt rōne ut corpora
ne appositione sic dt magr ī lra, ergo pducco illa corpā nō fuit ·2· v'tute
creature ¶ ſʒ solo creatūe esse n° ſʒ p causales rō dt v'tute creata ¶ nō ei doctu
ī deo res esse seminalit, ergo hec pduco in talib corpā nō fuit ·2· rōnes
seminales ¶ ¶ Itō ·2· rōes causales attendi dz ꝑ pagacō et gnā ¶ ſʒ ·2· doctors
creatos d'corpā nō fit ꝑ pagacōe ī gnāma ꝑ hec ergo pductā aliq cor' humani
corpā nō ē ·2· rōes causale ¶ ¶ Aº ꝑ hec ē q̄ eā magr dt aliq ſʒ ·2· rōnes
tales apud ·2· rōnes causales q sūt deus ut hec duo p tu dictus q illa
ut ·2· rōnes causales q sūt ·2· rōes ī quantabiles at alias ¶ illa ·2·
rōes seminales q sūt ·2·m cōgnicā et v'tute potē indita ipis creaturis ¶
creatur q hec p augꝰ ī dictū eū augꝰ ī vj° sup genes ad lit nichil sūt rōes
tuñ ꝑ qd nō ī p'mis diebꝫ causalit factū ē ¶ et itū causales ille rōnes
modo indidit eū p'mū sunt oia creata ¶ ā nō ī stitute sē metō q̄ sē eē
lo ī illis p'mis [illegible] q̄ modo p'mitq̄ creaude ī sernit nō tū posuit
liūo formatūq cēt hoīez. ſʒ qādm pductūq. ergo rōes tales nō dicit
creatū ſʒ creata ¶ ¶ 2° ipe augꝰ rōes causales q̄s dicit ī ditis p'mis illq dep
uit q̄tra ī quantabiles rōnes tā uj. v. sup genes ad lit q̄ ī vij ¶
ē q dictā sit int' rōnes seminales et ī illes et vi° q illa, q augꝰ dt
bor gnāt d'semie cotidie ē ꝑ pagacō ·2·m rōne seminale ī sue v sup
nes ¶ ſʒ hec eē ē ·2· rōne naliz ¶ 2° q̄o q̄ est a vi seminalis ¶ a' ē
volūtāria cū ei sit a eā p accns ¶ et sic a ca cāta nēē ē q sit ant
tellectus ¶ ſʒ nō ē ab intellectu ergo a na ¶ ergo omē q̄d sit seminalit fit nālit
¶ q̄d nō sit rōib ꝑ pagatiua ¶ et ꝑ pagacō fiat mediate semie ¶ ergo omē q̄d
nālit cor' ſʒ seminalit ¶ ꝑ° ad pdcoz intelligencā ē nōnd
nibq seminalibq ē formis doctor augꝰ ī vi° et v sup genes ad lit
quatz et aliq potēssē habeamq hoīez nōimq vpū nō ē facile
bula recte distinguē ¶ ꝑ ipe ei rōnes seminales tales nō dicit
ī statq nō dicit q̄ ad aliq ī diuina voluntate fuisse formatas ¶ possit
ē de vi vocabuli dicimq assignē ī hūc modum. Ca eīq q̄ ē ad pus
tū p'cād et cōtinpēād fuerit ¶ et rō tales p'cōtēdit ad rōes creatas
. Rō nō seminalis solo ad rōnes ad creatas. q̄ ergo ē d'vi noīs
altēnis. In q̄ autē ad inbicē distinguit et quant sē ea et tales rō
q̄ ad pus ī creatā. semie nō et seminales rō spectat ad pus
vīut aūt rō et et rō causales ¶ ca corpa dicit p'im pducens ¶

Causa et tales rō differunt

dur(um) digeri ad prin(cipium) i(n) p(ro)p(ri)a opone(?) ¶ Dicitur p(ro) h(oc) modu(m) dic(u)nt forme et ro(ne)s seminales q(ua)n(ti)a aut agentis in c(re)ati c(re)ator(is) co(m)plat(as) sive ydeales. I(n)g(re)d(iendo) u(er)o ... c(re)ati c(re)ator(is) n(atur)ales ¶ Et ita ro(ne)s ~~[illegible]~~ tales s(u)nt forme ydeales p(ro)d(ucte) ... ¶ Ro(ne)s u(er)o seminales s(u)nt forme n(atur)ales ¶ Et s(ecundu)m hoc p(ate)t q(uod) ro(ne)s ca(usales) ... et p(ri)mordiales ... differ(un)t(?) [illegible] differentes sola ro(n)e ¶ Primordiales ei dicu(n)t(ur) ... p(ro)p(ter) ... causales p(ro)p(ter) p(ro)p(ortio)ne ... et p(ri)mordiales in ... deu(m) ut fine ultim(um) ... ¶ Dicitur n(atur)ales ro(ne)s et seminales ... s(u)nt ro(ne)s u(er)o dic(u)nt(ur) ¶ Forma et forme dicit(ur) ut ... et n(atur)a dicit(ur) ... seminales attendi(tur) ... digerit pote(n)cia ... ut ... fiat aliq(uid) ¶ N(atur)ales u(er)o ... fiat ad ¶ Vel r(ati)o(ne)s seminales ... i(n) ... et ... virtute ... ad effectus p(ro)ductio(n)e ¶ N(atur)alis u(er)o ... p(ro)duce(n)s ad p(ro)ducta ... ¶ Et modi agendi ... ¶ Unde ... logice ... magis ... seminales ¶ ... u(er)o ... n(atur)ales ... et seminales et n(atur)ales ... ¶ ... effectus fiat ... ro(ne)s causales ... a d(e)o ille effectus ... pote(n)cia ... sola pote(n)cia obedie(n)tie ¶ Ut pote ... ubi nulla est ... ¶ Vel ... panes multiplicat(ur) ... sola pote(n)cia ... s(u)nt ... ro(ne)s tales q(ua)s deus ... i(n) p(ro)p(ri)a voluntate ¶ ... ¶ Si aut(em) ... p(ro)duc(er)e effectu(m) ... no(n) sola(m) obedie(n)c(ie) ¶ ... pote(n)tie ad actu(m) p(ro)duce(re) ¶ ... seminales ¶ ... ut arbor ... arbor(e) ¶ ... ad effectus ... ¶ ... et suffic(ien)s ¶ ... ad g(e)n(er)acio(n)e(m) ... ¶ ... remota et i(n)suffi(cien)s ... pane ... alime(n)to ut ... fiat ... seminales ¶ ... pane ... seminales ... valde large accipi(tur) ¶ ... aut(em) ... remota ... ¶ ... p(ro)duc(er)e ad illu(m) effectu(m) media(n)tib(us) illis ad q(uod) habebat ordine(m) ... p(ro)medi(ate) ... effect(us) ille ... ro(ne) seminales ... et digerit(ur) et ... i(n) ... et ... modu(m) i(n) ... p(ro)duc(er)e ad effectu(m) ut pote p(er) ... pane ... corp(us) ho(min)is ... ultimo mo(do) ... esse facta ... ro(ne)s seminales ... ¶ ... ubi ... actiua ad hoc ... ¶ ... habuit i(n) sola pote(n)cia obediendi ¶ ... s(u)nt i(n) ... seminales ¶ ... aut(em) accipit(ur) large ... actiu(m) ... fuisse ro(ne)s seminales ¶ ... facta ... ro(ne)s seminales respo(n)de(n)d(um) ... tales ... p(ro)duce(n)di et ... addicio(n)e no(n) habuit nisi sola(m) pote(n)cia(m)

Ro(ne)s seminales et causales differunt

Racio seminalis ... esse

obedientie. Unde concedende sunt rationes ad hoc inducte. Ad 1 autem quod
post obiectionem in contrarium quod nichil novum fecit deus ultra diem vi. Ad 2 quod cum dicitur
fecit dominus post etc. et sic formatio mulieris post diem vii naturae non est con-
dendum quod tam longo tempore viri formatio precessit. Sed quod dicitur viiº de littera potest
ta est. Illud autem quod subditur intelligendum est per recapitulationem. Recapitulat enim
scriptura ut addat. Ad 3 conficit ex hoc quod deus non dicitur facere novum non plus
in hoc quod omnia producta sunt in ratione seminali et producta sunt in suo principio et hoc ne-
cessarium est dicere propter rationem auctoritatis quia non oportet in esse 2 tamen seminale ratione
et per hoc patet responsio ad sequentes quod formatio mulieris non fuit de quibus
ad opera vi dierum, ut sic fuit talis dicitur fuisse facta quod precessit post
obedientie in casto, vel etiam alia ratio seminalis longinqua hoc 2 illa mulier
non potest formari. Sed 2 post ad diuinam. Ad 2 sic quod vir est ymago dei. Dicendum quod non
est omnimoda similitudo. Deus enim est principium sufficiens omnium nec autem non est principium
tempus sufficiens omnium hominum. Aliter tamen modo tenet ratione principii vel ex hoc facit ad
... compositione ... ad cuius compositionem aliquo ... non plu-
ries facit assimilatio perfecta, sed etiam assimilatio modica. Ad 3 sic quod ...
coste admiscetur. Dicendum quod costa dici potest ... aut in quantum fuit pars
viri ... discordabat a fortitudine cordis mulieris ... a for-
titudine cordis viri. Sic autem ... pars viri ... vir et mulier ...
ne in quibus potest esse affinitas et attinentia. Talis formatio facit ...
magis vinculum attinentie esse inter virum et mulierem quod quod non potest ...
esse inter virum et ... Ad ... sic quod productio mulieris ...

Dicendum quod duobus modis dicitur natura. Uno modo dicitur natura ... quod competit rei a propria ...
et per competit ... ut ... producatur omne quod deus vult ... ei ...
... obedientie ... voluntati ...
dicitur quod spiritus domini ferebatur super aquas. Et quod hac natura deus ... facit ...
... natura hac natura fecit et 2 hunc modum accipiendi naturam ...
non est formata contra naturam. Alio modo dicitur natura ... et ...
... agunt ... suos et motus ... et hoc modo ... naturam ...
... naturam ... facit ad ... natura et ... producit ...
... hoc quod natura dat alicui vitam et ... in ... sive ... ad vitam ...
... dat vitam ... reducit ad vitam ut mortuum ad vitam ...
deus sua virtute hoc faciat et ... vitam restituat et mortuo ...
... dicitur facere contra naturam ... completum ... et ... dicitur miraculum ... non ...
aliquid cum ... natura facere non potest et ad quod natura non ... ordine ... propria virtute ...
quod deus facturus est ... et quod corpus mortale fiet gloriosum ... facit super ...

duobus dicitur natura

[illegible] mirabile non miraculum | a q̄ in operibus vi dierum nec [illegible] non dicitur
[illegible] nec corpus earum [illegible] | non tam in productione [illegible] primo vivi
[illegible] opera [illegible] super naturam non contra | et ideo illa opera illa mirabilia
[illegible] miracula dici debebat | Et per hoc patet responsio ad ultimum in obiectum quod non fuit
[illegible] naturam non est miraculum [illegible] | patet etiam responsio ad id quod arguunt quia quod divina
[illegible] miraculum et mirabile | et in quo differt facere ad quod naturam | Et sic patet quod [illegible]
[illegible] deus nichil facit contra naturam | et tamen mirabilia aliquo modo potest quam naturam | patet
[illegible] rationes primordiales causales seminales | et naturales | duo extrema
[illegible] primordiales rationes et causales dicuntur rationes | Sunt duo ultra scilicet rationes
[illegible] et naturales | duo vero intermedia scilicet rationales causales et seminales [illegible]
[illegible] generale et speciale | Sciendum [illegible] fiat [illegible] causales [illegible] in me
[illegible] seminales [illegible] rebus [illegible] et hinc est quod causales rationes dicuntur
[illegible] ad ea que sunt miraculose et naturales | Et [illegible] rationes tales in mente di
[illegible] | [illegible] aut esse rebus in [illegible] super genesis | Et patet [illegible]
[illegible] | Sunt vero seminales [illegible] essentia et [illegible] esse forma
Tertio queritur quid | est ratio | utrum sit forma vel an singularis | et quod sit forma vel
[illegible] philosophus in [illegible] de naturalibus ubi dicit quod [illegible] est [illegible] hoc ergo non producit
[illegible] forma [illegible] | Sed illa est ratio seminalis mediate [illegible] producit ad
[illegible] complementum ergo ratio seminalis non est aliud quam forma [illegible] | 2o [illegible] ad simpli
[illegible] forma quanto [illegible] tanto simplicior ergo tanto [illegible] | Sed [illegible]
[illegible] ad [illegible] ad id quod [illegible] ergo [illegible] forma
[illegible] singularis [illegible] ad [illegible] mediate [illegible] | Sed ratio seminalis est illa mediate
[illegible] ad effectum completum ergo etc. | 3o intellectus si verum est intelligit
[illegible] non respondet [illegible] ita in re [illegible] intelligit falsum et vanum | Sed [illegible]
tam rationes [illegible] dicit [illegible] ergo [illegible]
[illegible] forme [illegible] esse a [illegible] aut
[illegible] logici et [illegible] est omnino vana | [illegible] est in genus [illegible] forme [illegible]
[illegible] mediatibus [illegible] educuntur singulares in esse | Sed [illegible] rationes seminales | ergo
[illegible] in actu completum [illegible] ulterius [illegible] | [illegible] non
[illegible] potentia | Sed [illegible] omnino actu | et [illegible] in potentia cadit medium [illegible]
[illegible] in actu et [illegible] potentia | [illegible] aut est forma [illegible] in actu [illegible]
[illegible] potentia | [illegible] non [illegible] ab [illegible] medium | [illegible]
[illegible] ad actum completum [illegible] mediatis [illegible] | Sed rationes seminales
[illegible] mediatibus [illegible] ad actum completum ergo etc. | 4to [illegible]
[illegible] hoc aut non est [illegible] et [illegible] | et non [illegible]
[illegible] illa aut [illegible] non est [illegible] forma [illegible] ergo ratio [illegible]
[illegible] | Sed est ratio seminalis ergo etc. | 5o hoc [illegible] ad [illegible] | [illegible]
[illegible] corporis et [illegible] non [illegible] producit ergo [illegible]
[illegible] forma [illegible] cadit in [illegible] | forma [illegible] non
[illegible] | [illegible] non [illegible] ad [illegible] | [illegible]

hoc habetur a porphirio
[illegible] de [illegible] et ubi

hoc habetur [illegible]
[illegible] et alibi

g° in aqua forma illa aut forma aut est vlis vel singularis. sed singularis. g° est forma ignis vel forma alia sicut aque, non autem aque, quia tunc due forme singulares. sed vna tantum est forma ignis. g° forma aeris et forma ignis sed vna forma mixti quod est impossibile. restat igitur quod non possit esse forma singularis vlis. sed g° licet incipi tempore generatio ad quod terminatur corruptio generatio [illegible] potest a forma vlis. sed ad generatio incipit esse rationes seminales. g° rationes seminales non est aliud quam forma vlis. Item est prius in loco naturali vle aut nunc est aut posterius. sed rationes seminales potior est. g° rationes seminales non potest esse forma vlis. Item 2° vle est post et tales. sed rationes seminales respiciat hic nunc et quod fundat determinate. g° rationes seminales non potest esse forma vlis. Item rationes seminales non dicitur de eo quod est. sed iste seminales rationes non ei potest dici quod hic potest seminalis et quod corruptio hominis potest [illegible]. sed vle predicatur de singulari. g° rationes seminales non potest esse forma vlis. Item posito quod ipso nunc [illegible] ad hec et est tota hec. hec ad aut forma in materia vle aut dicitur forma tantum. g° forma vlis 2° quod hic nec est [illegible] sed rationes seminales non potest esse forma vlis. Item g° rationes seminales dicitur forma vlis aliqua materia generis vel formam speciei vel formam generis. g° in hoc est rationes seminales speciei forma speciei g° humanitas est rationes seminales huius hominis. sed ideo est rationes seminales alicuius quod ante preexistit in materia quod potest esse completa in actu. g° in eo forma humanitatis in materia quam potest completa. sed hec est falsum et non intelligitur quod forma humanitatis potest in aliquo et illud non potest esse completa. g° non est ponere quod forma vlis dicatur ratione seminale. Item si ponatur forma vlis [illegible] particularis et rationes seminales g° hec albedo dicatur forma singulare et albedo dicatur forma speciei et color forma generis et qualitas sensibilis ad hunc formam superioris generis et qualitas corporalis ad hanc formam magis vlem et qualitas ad hunc formam vltima. In productione huius albedinis per omnium media omnibus producte. g° prius qualitate quam qualitate corporale et qualitate corporale prius quam qualitate sensibile et qualitate sensibile prius quam colore quod non est intelligibile. Item ad predictorum intelligentiam [illegible] quod cum potens concurrit rationes seminales esse potentia activa mediocrum. illa potentia activa concurrit esse essentia forme. cum ergo ea fiat forma mediante qua non producitur quod cum potens [illegible] quod rationes seminales [illegible] forma producere differens ab illa in esse completum et incompletum 2° in esse in potentia et in actu. Item aut illa forma prius potentia activa que dicitur seminalis potest formare vlis hoc non est plenum. Item dupliciter [illegible] in 2° duplex positiones quas habent duplex de forma vlis. Item concedo dicere voluerunt quod cum [illegible] sunt [illegible] et 2° veritate non solum sed in anima [illegible] in materia habet [illegible] in materia habet fundamentum in materia tamen forme vlis quam singularis in materia habet non differunt forma vlis et singularis per abstractionem a materia et [illegible] in materia differunt per additionem vnius ad alterum et per magis completum et minus completum.

potens [illegible]

insignum est quia in coordinatione generum et specierum ¶ forma speciei est completissima et perfectissima | forma vero generis videtur illi in qua est in potentia et fit magis in actu per differentiam superadditam ¶ Et ita cum species specialis dicatur forma non incompleta ¶ Dixerunt ut dicitur specialis quam formam totius ¶ Hec autem positio quamvis impedienda non est magis enim est contra commentatorem et auctoritatem et rationi et sensui secundum quod ipse contrarium metaphysice in commento quod aliud in fundamento quam materia suscipit formas singulas mediantibus formis totius ¶ Rationi est concordat quia cum singulare dicatur ens in actu et materia ens in potentia et forma totius quantum dicatur ens in actu et quantum in potentia et generum quam materia producatur ad formam completam mediantibus formis totius ¶ Sensui est concordat quia sicut vult philosophus in principio physicorum ¶ Posterius nobis est compositio aliter confusio notum et prima oppositione sed nobis in natura est via ab universalibus ad minus universalia ¶ Si quis autem hanc positionem sustinere velit potest declinare ... adductas dicendo quod loquitur de ... habere esse absolutum in alia ... positionem non obviat. ¶ Aliorum vero positio est quod duplex forma est ¶ sed non habet ... est scilicet forma partis et forma totius ¶ et ... non est forma partis sed forma ... dicitur esse ... positionem ¶ Illa autem dicitur esse forma totius que dat esse toti et hec dicitur essentia rei quia totum est completum completive ... formam complet metaphysice ¶ Forma vero partis ... non habet esse nisi per deductionem ... vocem totius radicationem cum illa est differentia ad ... que per ipsam se dicitur esse totius quia pars in intellectu et per illam potentia ac ... in materia dicebatur a ... dicitur totius non ... metaphysice ... ut dicatur principij materiam quam ... Hec positio est magnorum et multorum et magis eam approbat ratio quibus ... concordat rationi et auctoritati et sensui ¶ Rationi quidem quia necesse est ponere ... per cognitionem et ... variationem ... non est ... esse rei constitutiva et ... non est ... nisi per formam necesse est ... formam esse completiva totius esse ¶ Hec autem dicitur essentia et hec est totius forma ut dicit ... cum essentia ... quod quidditas rei totius ¶ Item non est ... in quo ... una forma que ... assimilatur ... essentiale ¶ forma autem in qua plura assimilantur non potest esse nisi forma totius ¶ quod non essentia ... non potest esse nisi forma totius completiva ¶ Forma totius non est aliud quam ... nata potest esse in intellectu totius ... aut non per additionem forme ... quam materia ... forma ... quod ... est forma hec separata a materia ... sine particularibus ¶ Quorum autem unum non potest sine altero ... a ... non potest esse sine ... ¶ Concordat etiam hec positio auctoritati dicentis philosophus

quod cum dico celum dico formam cum dico hoc celum dico materiam. secundo individuum super formam vel quia non addit formam sed solam materiam. dicitur et ad totum cuique quod species est totum esse individui secundo forma vel quia est species et forma totius que complectitur totum esse. tertio sufficiens ratio ad ostendendum quod non plus ad esse perficiatur et hoc melius tantum et per hoc dici convenit ordo et modus in essentia speciei a genere et reducere formam vel propriam materiam. Nobis etiam dicitur quod materia prius suscipit formam elementarem et mediate illa venit ad formam mixti et mediate illa venit ad formam complexionis que comparat illa potentia materie etc. quare oportet necessario in effectum producere. Sed secundum vero quam comparat forme vel propriis essentiis singularibus habent assimilari possunt magis vel minus. sed quod plura vel pauciora habent assimilari illo et id in quo est prima assimilatio dicitur esse genus generalissimum. illud vero in quo est perfecta assimilatio dicitur esse species specialissima et pertinet ad speciem addere ad genus et hoc totum venit in re. dicitur genus simplicius specie et in pluribus repertum et hinc est quod genus in aliquibus assimilatur magis quam species in aliquo. Deus enim qui nobilissimus est in sunt omnia nobilia sunt et per omnem perfectionem. ita quod ipse est simplicissimus et omnium incorruptibilis est et perfectus et in omni actualitate completus. Creatura vero quod potest plenius assimilatur deo et quod ad rationem simplicitatis et incorruptibilitatis magis assimilatur magis vel minus quod ad rationem actualitatis magis assimilatur minus vel tamen. Harum autem duarum positionum que potest probabilior et minus verior difficile est videre statim in quantum comparationem. Descendendo vero ad particulares opiniones necessario videtur comparatio physica et metaphysica diversificari non posse. Sunt plures correspondentes in eorum diffinitionibus albedo sicut prius tactum est. albedo a natura producta diffinitur genus proprium quod est color et color per genus superius et usque ad summum genus suum. Sed ut producendo non servat hunc ordinem. sed sic producitur albedo sicut per compositionem qualitatum elementarium et virtute simul. Et ideo positio ultima videtur probabilior et intelligibilior et sensui vicinior. hec in ipsa via quando supra unde possumus ad rationem in contrarium quod forma vel dicitur specie et tamen non est ordinabilis in genere quia metaphysicus considerat ipsas rationes primalia non in forma vel propria. Si autem dicatur forma vel forma consistit in esse in complectendo in materia et sic virtute rerum et principalibus ad natura producenda propter diem rationes primales forma vel propria et hoc patet in proposito ad obiecta quod ad utramque partem rationes et quod in hoc secundum quod rationes primales non possunt forma vel loquitur de forma vel specie rationes vero ad quod aliud accipitur quod forma vel dicitur forma consistit in potentia sunt forma totius sunt forma vel partibus et hoc patet distinguendo per singulas. sed illud quod primo dicitur est natura quam forma non cogit quod rationes primales sit forma vel specie debent.

… aliqua virtus formae non dicitur esse nisi per productionem alicuius singularis
… auctor … priorum dicit quod natura in hiis occulte operatur. Ad 2m s[cilicet] vite
simplicis … responso verum est enim quod vita est simplicis 2 … ea via 2 …
… coordinatione ad id quod est unius vite s[cilicet] 2 esse diffiniti. Ad 2m autem …
… non habet coordinacionem nisi solum per accidens, dicit enim quod proponens
… sit aliquod generis quod species, species autem numquam est quin sit in individuum.
Ad 3m … predicatorum phisicorum ad respondentem. Dicendum quod verum est vera et …
… est similitudo ut petrus et paulus et ita … pone ad 3m in quo assi-
… ut hominem et asinum realis est similitudo et in predicato phisicationis est
… ita … producere sicut hic … cognoscere. Sufficit enim quod esse …
… ad esse … ad … sed non oportet quod … habeat ad productionem
Ad 4m … forma … actu completo. Dicendum quod verum est … quo …
… potentia ad esse completum est quantum … actu … sed hoc
… non … in potentia sed illud quod habet ordinem ad hoc et hoc est potentia
… virtus non … sit forma … sit quantum … actu
… Ad … quod … hominem … Dicendum quod hoc non est propter formam …
… sed hoc est propter … data … ad producendum … Ad ultimum …
… quod potentia illa activa non est formarum singularium …
… et … alibi eorum sit educi et in illud … illa …
… et illa dicitur sit … anime ipsius Christi et per quem omnes

De productione anime eius

Consequenter queritur de 2o articulo s[cilicet] de productione alterius anime ab anima Ade. Et
circa hoc queruntur 3a. Primo quero utrum … sit una sola … 2a
… data quod … virtus sunt … esse producte. 3o data quod sic
… virtus anima sit … omnium hominum sit una anima numero

[illegible] … non divisa, omne quod indivisum et
multiplicatum ad alterius multiplicationem et in divisionem … dependet ab eo
… non dependet … a corpore cum possit esse … ab illo
… multiplicatur 2 … divisionem corporis ut multiplicationem. 2o
… et ut duorum hominum corpora quia eiusdem corporis membra
… et … carni tue quod os meum carni mee ergo si una anima sit
… diversorum membrorum unius corporis, ita quod in illa membra diversas …
… 2 eorum dispositiones varias. Videtur multo fortius quod una anima possit
… duorum corporum … 3o multiplicatio in divisionibus eiusdem speciei

habetur 2o de anima …

… ut … esse in pluribus quod non potest … in
… corruptibilibus sicut infra patebit. ergo …
… in divisis hominibus non … sed eadem … Contra per anima in
… divisum 2 … per quos … illa in dividuum 2 … corporis

p° geometrie euclidis

Sed aia intellectiua suscepit formam totaliter ut e totis / Sequitur formam quod quilibet aia in
dedinat p̄i rone mer aia que e i hõ corr i dimidium pt / Item ad hoc quod
ronalis aliq intelligat neccē ē q ppe intelligete et intellecto fiat unū
/ Sed attingit aiās diuersorum hoīm oīo idm intelligere / Sequitur attingit unū et idm esse u
num / Sed quecumque uni et eidē sunt eadē int se sunt eadē / Sequitur aie plurium homīum sunt
una et eadē fc̄a uno / Item actus et officium potē intellectiue est regere et mouere
stã corporale / Sequitur ut ē occupata i uno nullo ē ponē stam spūale quod no
mouat corpale / Sed si diuisissent potē indiuis hominibus cum attingit eas sepa
a corporibus totius attingit eas aliqn ab actu cessare et ita ociosas esse / quod p hoc
est i genus / i genus ē plures homīes diuersas aias ronales hre / Conse

p° d'aia 30 cap° et 2° d'aia cap° 8°

ditur plures hoīes actus qui scilicet i uita corporea. Secunda ronalis est actus et endechia cor
poris humani / Sequitur cum diuersa sunt corpora humana, diuerse erunt aie ronales illorum cor
perfectiue / 2° perfectione et perfectibile necesse ē adinuicem esse proportionalia / Sequitur ut perfectibi
corredit perfectione perfectiua / sicut proprio ipsum perfectibile / sed aia ē proprio corporis huma
/ illa aia ronalis que est proprio istius corporis nō ē proprio alterius corporis / Sed tamen im
possibile est quod perficiat ad corpus / 3° Abcedit est esse / et esse unum sed eadem
tectu / Sed unumquodque habet esse a propria perfectione / Sequitur distinctum, sed hō ab hoīe disting
uit / Sequitur et proprio unum hoīs a perfectione alterius / Sed proprio hoīs 2° l philosophie ē ipsa aia
ronalis / sicut patet / Sequitur et cetera / Ex hoc ipsum in producitur ad impossibile intelligitur
/ Quarto primum ē quod si eadē aia ē i multis hoībus eodem tempore sicut sciens aliquis ignorans
unum bonum alterum malum / Primum ē aduiat alterius / Sed tamen quod duo contraria erunt i eade
sbo 2° l nunc / et eadē ipsum generabit plurima ipsi quod sic hoc ē i possibile / Sicut patet per
se quo patet / Sed unum et eadē aiam esse i pluribus hominibus / Sed si una et ea
dē aia est i pluribus post mortem ut pluribus iustis et impiis / Sequitur bonum remune
ratum et malum impunitum / Sequitur nequaquam ē i ordinatum et deus ē iustus et sum
mus factor ad bonum / Sequitur si hoc ē a deo impossibile ut nobis quod fide / Sed est q
rerum impossibile est plures hoīes eadē aiam ronalem hre / Secundo si una aia ro
ē i diuersis hoībus / Sequitur post mortem nō est magis beata unum quam alterum / sed i ad be
titudinem nō perueniunt nisi per uirtute / et multi sunt qui i hac uita nō sunt uir
/ Sequitur multi sunt qui nō perueniunt ad beatitudinem / sed i eadē est omnium aia mu
beatificantur / Sequitur Sicut factus est hō / sicut factus est ē totum mundum / et sicut
oīo falsum et impium / Sicut est et impium unam aiam esse i pluribus / Si
ad pdeorum intelligencia est nouandum quod i hac quone multi sapientes multi
erunt falsa et uana / Secundum eum philosophi credidit nō solum eadē esse
i oibus hominibus / Sed est i oibus aialibus credidit ei aiam nō esse

porro pitagore et varro

[illegible] posuimus fuit pitagoras et varro secundum dictum Augustini in libro de civitate

[illegible] de varrone. maxime autem hoc putavit quod anima humana sit pars divinitatis

[illegible] et spiritualiter quantum ad intellectum agentem / quantum autem ad intellectum possibilem non

[illegible] esse idem quod [illegible] / quia anima potest recipere omnia et ita denudata est a formis

[illegible] hoc autem ponere non competit [illegible] manifesta [illegible] cum enim anima potest [illegible]

[illegible] et transmutabilis et bonitatis et malitie susceptibilis omnis deus esse non potest /

[illegible] potest formas nobilissimas [illegible] formas [illegible] esse [illegible] / et dicitur

[illegible] formas [illegible] esse non potest ¶ Alii autem aliter opinati sunt quod — ¶ 2a positio fuit auctoris

[illegible] intellectualis [illegible] intellectualis [illegible] in omnibus hominibus non [illegible]

[illegible] intellectum agentem / [illegible] ad intellectum possibilem / et [illegible] movet

[illegible] fuit [illegible] et in corruptibilibus / quia cum

[illegible] non dependens [illegible] non potest [illegible] / sed [illegible] potest [illegible]

[illegible] ut dicit philosophus / [illegible] corruptibilibus non indiget [illegible] / [illegible] — ¶ 3a [illegible]

[illegible] possit / et hec fuit [illegible] super librum de anima /

[illegible] et [illegible] / sed quia potest [illegible] et

[illegible] / tunc [illegible] quod [illegible] potest [illegible]

[illegible] / quod [illegible] hominibus [illegible]

[illegible] / esset [illegible] actu / sed motus celi

[illegible] ¶ Advertendum autem [illegible] adducta — · [illegible] et alibi

[illegible] in anima humana / [illegible] / operans

[illegible] intellectus / [illegible] unus est intellectus [illegible] / 2a [illegible]

[illegible] / et due [illegible] agens et [illegible] / 3a [illegible]

[illegible] autem 3a quam dicit [illegible] et corruptibilis vocat intellectum

[illegible] / et id [illegible] quam [illegible] / [illegible] intellect

[illegible] corruptibilibus et ab hoc non intelligit. [illegible] intellectum autem possibilem [illegible]

[illegible] vult dicere / quia in [illegible] color et [illegible] lux et [illegible] videns

[illegible] quod [illegible] color / intellectus autem agens [illegible]

[illegible] possibilis est [illegible] / et [illegible] illorum [illegible] / ita quod

[illegible] illorum [illegible] intellectus / / et [illegible] colore

[illegible] actus videndi / [illegible] in pluralitatibus

[illegible] diversitatis intellectum [illegible] / et [illegible] actus

[illegible] hominis / quia non intelligens [illegible] / et [illegible]

[illegible] intellectum quandam [illegible] / intellectum [illegible] non

[illegible] / et philosophus [illegible] quod [illegible] ad hoc opus — ¶ hic [illegible]

[illegible] / [illegible] autem hoc opus [illegible] / possibilem [illegible] et [illegible]

est enim q xpianam religionem dicta auffert meritorum retributionem
que non esset si omnium aia una esset. Est etiam q rectum regimen planum
enim q aia intellectiva ut intellectiva est / et pro homine 2° q sic
g° homines non possunt diversi solum 2° q anatur / 3° q homines non solum
diversas operationes et animas possibiles / Immo etiam diversos intellectus et animas
volentes / Est etiam q possibile est q pueritia / q2 diversi homines diversas habent
contrarias operationes et affectiones / q si tu dicas q hec veritas contradictionis
te specierum consistentium in operatione / hec nichil est / q non solum non diversificatur
in habentibus intelligibilibus a quibus colliguntur a specie / Immo etiam in habentibus
omnem operationem / sicut possunt virtutes q intelligunt per suam essentiam non per species
operativas / sicut etiam est ipse deus quem quidam diligunt quidam contempnunt / Hec

3a pars

in partem repudiando tam q hereticam et falsam / Ad 1m est 2° fide et veritati
q diversi homines diversas habent animas volentes et credendas sicut omnes homines
tenent / Ad primam q obiicitur in contrarium q intellectus non dependet a corpore sicut abeunti
in diminutione / Ad 1m q intellectus in diminutione 2° corpus in digestione / non tamen
in diminutione est a corpore sed a contrariis ipsius anima sed et formam suam quod per se
subsistit / sicut determinatum est supra / Ad 2m quod est sicut per eo quod

Ad 2m q obiicitur 2° q una aia sit substantia diversa in corpore et est ad 2m

contrariatur et reducuntur ad unum principale membrum in corpore mediate sed
ut motus et species ad alia membra ut patet in corde / Diversi autem homines
non continuantur nec reducuntur ad unum membrum et ideo non possunt habere unam substantiam

Ad 3m q obiicitur q si q multiplicatio individualis sit per [illegible] nationem sperarum ad 3m

Ad 3m dicendum q sicut in precedentibus dictum est hec non a toto causa principalis
principalis non est ad manifestationem bonitatis divine et hoc propriè est causalis
q multe sunt ut etiam distribuatur gratia dei multiformitas et complectens illa
ne inutilitatem integritas et unio sit / Ad 4m dicendum q aia recipit formam
contrariam ut est virtus / Ad 1m q et si forma illa q aia recipit sit virtus per modum
intra singularia consideranda / tamen omnia illa possibilia sunt in anima et quidam actus
laus q coniungit et disponit ipsam animam et in diversis animabus diversificatur / Sic et
q in diversis cognoscentibus est alia et alia / quibus sit de re unica / Et per hoc
supposito ad sequentes q(uod) dicitur q ad actum intelligendi requiritur q intellecto et
intelligente fiat unum. hoc intelligitur q ad speciem q unitur intellectui non q ad
ipsum obiectum cognitum / Illa autem species q intellectui unitur licet propria ad
intellectum in quo est et ad obiectum ad quod est / et ipsum representat / et quibus in proprie ad
intellectum habeat unitatem cum in diversis cognoscentibus / q ad obiectum in quo est

[illegible] / tm in [illegible] ad [illegible] in qua est [illegible] diversitate / et sic [illegible]
exemplum de speciebus receptis in duobus specvlis et in duobus oculis ¶ [illegible]
[illegible] quidem [illegible] hoc non est [illegible] specvlis [illegible]
[illegible] omnes motus [illegible] ignoravit omnis philosophus [illegible] vana et [illegible]
[illegible] assumpsit numerum motorum [illegible] numerum mobilium et motuum / [illegible]
[illegible] angeli [illegible] sunt orbes quos movent / [illegible] facti sunt ad hoc / [illegible] ad
[illegible] ¶ [illegible] hoc [illegible] corporum
[illegible] quod [illegible] philosophus ignoravit / et [illegible] est [illegible] hic [illegible]
[illegible] est [illegible] in [illegible] errore labi [illegible] [illegible] fidei
[illegible] omnes fuerint simul producte ¶ et [illegible] Job xl
[illegible] vehemoth quem feci tecum / [illegible] Job [illegible] ad lucifero [illegible]
[illegible] anima / [illegible] anima Job [illegible] ad luciferum [illegible] ratione
[illegible] hominis producte sunt in primordio ¶ 2º angeli sunt producti
[illegible] celestia [illegible] mortalitate et in corruptibilitate [illegible]
[illegible] ¶ 3º [illegible] omnes [illegible] cum angelis [illegible] post
[illegible] ratione [illegible] debeat esse [illegible] ante / [illegible] omnes sunt
[illegible] fuerit create ¶ 4º [illegible] corporis [illegible] corporis [illegible] / [illegible]
[illegible] debet [illegible] anima [illegible] corporibus / [illegible]
[illegible] / [illegible] ante [illegible] sua corpora
[illegible] producte fuerunt [illegible] fuerunt ¶ [illegible] spiritus [illegible]
[illegible] separata et spiritus [illegible] sua semper est quietus / [illegible]
[illegible] spiritus [illegible] esse separatus et quietus talis [illegible] non est [illegible] anima
[illegible] anima humana [illegible] non est separata [illegible] separatim
[illegible] debuerit produci et ita sunt ¶ [illegible]
[illegible] sigillati [illegible] animas [illegible] sigillati et [illegible]
[illegible] ¶ 2º [illegible] dogmatibus tenendum est quod [illegible]
[illegible] create ¶ 3º hoc [illegible] ratione [illegible] esset create ante / [illegible] haberent
[illegible] / [illegible] impedimentum et cum non [illegible] restat quod sunt
[illegible] fuerint [illegible] habuerunt [illegible] / et [illegible] hoc [illegible] merere
[illegible] demeruerunt [illegible] apostolus ad Ro [illegible] / antequam boni aut mali
[illegible] ¶ 4º [illegible] fuerit [illegible] create / [illegible] venire ad corpus [illegible] /
[illegible] corpora illa sunt infecta et penalia [illegible] et [illegible]
[illegible] voluntate ad [illegible] culpam et penam [illegible] nollet et mittitur in corpus / [illegible]
[illegible] est iniuria / [illegible] ante [illegible] pena [illegible] commisisset [illegible]
¶ [illegible] qua [illegible] in [illegible] corporibus [illegible] / [illegible] est [illegible] et [illegible]

[illegible] corporum [illegible]

[illegible]

[illegible]

esse quod carne quam in corde est, sed non est ordo, sed propter processum ad statum
minus perfectum a statu magis perfecto, quia est deus et non ordinate facit quod
facit, sed ordine nec divine providencie. de anima simul creata
et per quemmodum corporibus vivi. Alii dicunt quod faciunt [illegible] superius adducere
de anima ade ubi conceditur quod anima creata fuit in corpore et non ante. Sed
ad secundum intelligendum est notandum quod circa hoc est triplex modus dicendi. Unus est
[illegible] aliquorum philosophorum, alius est in veterum quorundam hereticorum, tertius est in scripturis
doctorum. Primus modus dicendi est quod anime simul fuerunt create in stellis comparibus
et per formas corporibus plus ydoneis ad hec corpora vivificanda descendunt
per lacteum celum et alios orbes planetarum, et per quemmodum corporibus [illegible]
[illegible], et per quemmodum suo loco et tempore [illegible] descendunt, et [illegible]
recedunt obliviscuntur [illegible] [illegible], et cum ascendunt obliviscuntur malorum
que in corpore habuerunt. Hec autem positio platonis fuit et suorum sequacium
et hec ultimo innititur [illegible] Macrobius conplanans sompnium scipionis.
Sed [illegible] ista positio plus est sompnium quam ad dictum auctoritatem, [illegible]
talis creacio et descensus et ascensus ullam racionem [illegible] certitudinem, cum nemo
possit [illegible] recordando, nemo est qui dicat vel dicere possit se talium
recordari. Secundo non quia manifestam continet absurditatem, [illegible] post talem
animarum revolucionem post quam anima non potest necessario corpori [illegible] perfecto, [illegible]
nova habeat fieri, post [illegible] quod illa possit esse habitudo [illegible] non
nisi ubi est perpetuitas et certitudo, secundum [illegible] augustinum de trinitate [illegible] et xii [illegible]

2a po. [illegible] illud [illegible]. Secundus modus dicendi est quod anime simul fuerunt create in
celo cum angelis ut [illegible] [illegible] et per quemmodum ad suggestionem
tenebrarum peccaverunt et merito illius peccati in corpore sunt detrusi [illegible] in
[illegible] ut ubi purgentur et cum purgate fuerint ad celeste patriam [illegible]
Hec autem positio est hereticorum qui dicuntur manichei, et non est [illegible] fide catholica
[illegible] est [illegible] et [illegible] biblie [illegible]. Contra fidem catholicam est, [illegible]
animas ante peccasse quam corporibus essent unite, cum dicat apostolus de Iacob et Esau
[illegible] non [illegible] ad boni et mali [illegible], ponat [illegible] animam [illegible]
et ita timorem dei aufert a corde fidelium. Contra philosophiam est [illegible] post [illegible]
[illegible] corpora, [illegible] fore [illegible] nova habeat fieri. [illegible]
[illegible] ad animam non [illegible] perfectibile, sed [illegible] [illegible] est homo non [illegible]
[illegible] anima et corpore non fiat unum, [illegible] non fit unum [illegible] et [illegible]. Contra
[illegible] et [illegible] biblie [illegible] quod [illegible] animam [illegible] nolle [illegible]
[illegible] quod dicit apostolus nolumus [illegible], sed [illegible] quod mirum [illegible]

corporalez aptitudinez et inclinacionez non habent sicut ad suum sodalez
esse ad racionem / videmus eciam quod nichil novimus nisi ea que per quamquam na
turam didicimus quod non esset si anime nostre a primordio create fuissent et
cognovissent / multa cum alia fuerit / Si tu dicas quod mole corporis
esse oblivisuntur / contra tunc quando pressu corporis non recordatur alicui / 3 mo
quia anima non sit simul creata sed successive producuntur in suis corporibus et
hoc quesierunt omnes catholici doctores / et adeo clarum est quod non liceat a
liquo dubitare de eadem aliorum hominum animarum nisi de anima ade dubitasse
augustinus super genesim ad litteram / utrum fuit ante corpus vel in corpore creata / de ista
non dubitat / ymmo improbat quod ante corpora producte fuerint. dum vero
ante corpus ita aliorum hominum quarum nulla recipit inicia ade / probatur quod anime
non possunt originalem culpam contraxit et in fuerunt ita quod nullam sunt
actualem / non eciam meritum nec demeritum potuit precedere nec ubi
vivus nec deliberacio veniendi vel non veniendi ad corpus / Ulla vero
anime nostre a sua prima origine sunt ignorantes nec noverunt
si prius addiscunt non est addiscere est reminisci ut probat sicut
si anime nostre hac dum dicta non possunt dici ante corpora
ignorancia / tunc originale culpam quarum nunquam fuerunt in
ade quando in corpore fuit in fuit / et non magis de illa dubitant quam
probabilius est de illa dicere sicut prius ostensum est / quod fuit creata
in corpore aut non debemus opinari probabiliter sed teneri
quod ante corpora anime create non fuerunt et hoc est catholici
doctores / et si quid invenitur eorum auctoritatis quod videatur aliud sonare
intelligenda est / ut loquitur secundum illorum opinionem / vel si secundum
loquitur intelligitur quod anima prius quam corpori uniatur creata est non
tempore / et sic intelligenda sunt verba gregorii nazazeni et
iohannis damasceni et verba eciam augustini in libro de anima et spiritu / Cum dicit
impassibilitas et incapabilitas prius in se anime quam ipsa uniatur corpori
cum eis magis notatur ordo nature quam temporis / Concedende sunt racio
que non fuerunt sunt create / Ad primum quod obicitur de iob / Ad
non dicit lassacione sicut ad similitudinem duracionis sed dicit confor
macionem / ita dicit patrum ubi plenius / Ad 2m

non est vocatis quod sicut in corporibus ita quando habet inclinacionem
alicui rei perfecte / anima non eciam sicut perfecta creatis naturalez habet inclinacionem
ut cum prius sicut in corpore perficitur et a corpore separabilis est tamen

3a pro

probatur quod anime non sunt creata non produntur ante corpora

prima persona

Ad 1m quod obicitur quod anima sicut sit creata quia in corpore ubi non Ad 1m

tur produci quod sed est formatio corporis secundum quod congruit inclinationis ad
corpus / qua non est ponere in angelis / qui autem hac inclinatione non egent
esse in animabus indiget saltem. Ad 3m. [illegible] quod omnis anime duratio aptitudine
per quam est equalis durationi angeli / ergo et apta ante / Dicendum quod [illegible]
[illegible] duratio eviterna aptitudinis est infinita et infinitum infinito non est
maius / et ideo illa pars [illegible] potest esse concessibilis / et concedit durationem angeli durationi
anime [illegible] naturam anime / per quam [illegible] unum [illegible] corporis ut possibilitas
corpora non debent simul esse sed successive produci. [illegible]
nos oportuit non potest produci sed successive. Ad [illegible] / Dicendum quod [illegible]
est sed [illegible] non [illegible] hoc quod anima precedat secundum [illegible] sed [illegible] intellectione
artificis [illegible] et si precedat in intellectione [illegible]
creatione. Ad [illegible] Dicendum quod illa informatio non est contra naturam [illegible]
per naturam / [illegible] ei quam naturaliter [illegible] corporis [illegible] natura [illegible] corporis [illegible]
[illegible] pena peccati / Ad [illegible] ei potest incorruptibilitas secundum naturam [illegible]
[illegible] ei aptari corpus incorruptibile [illegible] non possit ab eo separari [illegible]
Et ideo illa 3a [illegible] non [illegible] naturalem [illegible] / possibilis [illegible] dici quod aptitudo
anime manet [illegible] quam ante / quia incorruptibile [illegible] concedit [illegible]
tibile duratione ex parte [illegible] / sed quia [illegible] potest duratione [illegible]
ante / et hoc dicebat quod esse in anima et corpore / [illegible] debeat [illegible]
[illegible] ad possibile / [illegible] potest esse [illegible] successive / [illegible]

Tercio queritur supposito [illegible] / anima rationalis potest [illegible]
quod [illegible] omnes anime que esse sunt de femore [illegible]
lxxij [illegible] quod anima non erat ibi [illegible] rationalis [illegible]
ne hore [illegible] / [illegible] ij in [illegible]
[illegible] / [illegible] quod [illegible] de Adam producta [illegible]
ad animam et [illegible] ad corpus / 2o ad Hebreos [illegible] filii [illegible]
non [illegible] filii ire ex parte carnis sed ex parte anime / [illegible] filii [illegible]
[illegible] quod sumus filii Ade / ergo anima [illegible] precedit ex anima Ade / 3o [illegible]
est [illegible] / Et ei [illegible] completa [illegible] potest [illegible] tale [illegible]
sed anima humana [illegible] omnibus [illegible] naturalibus [illegible] / 5o [illegible]
potentia multiplicandi se in diversis materiis sicut una flamma in diversa
[illegible] / [illegible] hoc [illegible] esse in anima [illegible] / [illegible] generatio [illegible]
[illegible] / 5o [illegible] generat [illegible] generatio [illegible]

Marginal notes:

2o de creatione animarum

[illegible] quod corpus est [illegible] animam [illegible]

[illegible] quod debeat esse [illegible] quomodo potest [illegible]

2o de anima [illegible]

[illegible] corporalis pduce[re] aiaz qua corne[?] | go si corpo e qo corne nullo for
[illegible] aia est qo educe | Ergo de q[ue] mag[is] ut an[imam] [illegible] gena[?] hois ad hoies
[illegible] ad brutu[m] | et [illegible] vis gnatiua[?] i hoie qua[m] pt i aliq[uo] bruto
[illegible] g[o] brutu[m] totali[ter] pt pduce[re] brutu[m] et [illegible] ad aiaz et [illegible] ad corpus
[illegible] aiaz brutor[um] [illegible] multo fortius [illegible] aia roli[illegible] possit tra
[illegible] et [illegible] pcmiari | Ergo hoc [illegible] p d[e]ductione ad i[n]c[on]ve[n]ie[n]s | q[uia] cu[m]
aia roli[illegible] e [illegible] ppagacione | q[uia] p [illegible] [illegible] ppagacione [illegible] [illegible] q[uod]
[illegible] pduce [illegible] [illegible] [illegible] e [illegible] [illegible] possit ut debeat i
[illegible] fa[cere] | [illegible] q[uod] [illegible] adulto no[n] dat [illegible] q[uod] i me[n]te [illegible] ab
[illegible] p adulteriu[m] gn[er]ato no[n] debeat i[n]funde[re] aiaz q[uia] [illegible]
[illegible] esse [illegible] et acceptac[ion]e [illegible] adulter[um] | [illegible]
[illegible] flatu[m] ergo fen[illegible] | [illegible] q[uod] d[e] flatu [illegible] no[n] intelligit | g[o] d[e] fla
[illegible] q[uod] e aia roli[illegible] | go [illegible] solu[m] [illegible] i[n]sufflauit i facie[m] ade
[illegible] vite | ita [illegible] aiaz [illegible] hois | 2o i [illegible] malu[m] solu[m]
[illegible] ab [illegible] | [illegible] traduceret[ur] no[n] i[n]ferret ab [illegible]
[illegible] aia roli[illegible] no[n] est [illegible] educe | 3o [illegible] [illegible] q[uod] est p naz [illegible]
[illegible] est p naz corrupti[illegible] | [illegible] aia roli[illegible] [illegible] ph[ilosoph]os et [illegible] o[mn]es leges
[illegible] e i corrupti[illegible] | go no[n] e p naz [illegible]abilis | go no[n] e [illegible] educe
[illegible] p aia est [illegible] educe | q[uia] go aia est [illegible] | q[uia] aia [illegible] | [illegible]
[illegible] | [illegible] [illegible] aia [illegible] no[n] e [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] 2o [illegible] et aug[ustinus] | [illegible] aia | q[uia] go [illegible] | q[uia] [illegible]
[illegible] no[n] | [illegible] aia e [illegible] | [illegible] tota | go [illegible] aliqua[m] | [illegible] dat
[illegible] aiaz [illegible] [illegible] aiaz et [illegible] | [illegible] hoc est [illegible]
[illegible] falsu[m] [illegible] | Ergo aia roli[illegible] [illegible] pt [illegible] et [illegible]
[illegible] ma[teri]az et for[ma]m [illegible] est [illegible] | [illegible] go pduc[illegible] | q[uia]
[illegible] [illegible] q[uia] pt [illegible] pduc[illegible] [illegible] | [illegible] pt [illegible]
[illegible] pduc[illegible] | go [illegible] est q[uod] pduc[illegible] [illegible] | go a solo deo
[illegible] pduc[illegible] [illegible] | [illegible] de illa [illegible] | q[uia] e corporalis a[ut] spiritualis
[illegible] corporalis [illegible] no[n] pt [illegible] aia | si spiritualis | q[uia] [illegible] for[ma]m a[ut] no[n] | si no[n] [illegible]
[illegible] | [illegible] esse pt a for[ma] | si [illegible] go [illegible]
[illegible] aia | go [illegible] no[n] pt [illegible] aia | Ergo p aia roli[illegible] esset [illegible] educe
[illegible] depe[n]di q[uo]d [illegible] semi[ne] [illegible] semi[n]a [illegible]
[illegible] premitur ad organizacione[m] ymo plus effunditur q[ua]m ad forma[m]
[illegible] ut essent aie roli[illegible] [illegible] ut periret [illegible] nobil[illegible] [illegible]
[illegible] absurdu[m] est dice[re] et impiu[m] | [illegible] | [illegible] intelligi[illegible]

posicio prima philosophorum erronea

est nouum quod tamen hec est 3a dicendi modus. Quidam namque dixerunt quod creatura producta est mediante intelligencia ut per corpus celeste ad productionem fuit corporis humani, per celum intelligencia ad productionem anime. Et hoc pluribus senserunt philosophi, et posuisse videtur auctor in libro de causis. Quod autem mouit eos ad hoc ponendum fuit diuina veritas quam non percipiebant ut deus immediate produceret multa et diuina immutabilitas quam non percipiebant ut deus produceret noua. Sed hec posicio tamquam heretica abicienda est et ostensa potest esse falsa. 2a dis. prima parte vbi illud de causis quod generatum est respondendum inquantum intelligat quod anima dicitur causari ab intelligencia in hoc quod aquam illuminacione suscipit mediante illa intelligencia. Cum .2. . . . procedit creatura in claritate . . . et ideo dicitur quod anima racionalis causatur in vmbra intelligencie et sensibilis in vmbra racionalis. Hoc autem dictum est quia vna deficit a perfectione alterius, non quia vna causatur ab alia.

2a posicio

Est et alius modus dicendi quod creatura producta est per traductionem ut anima traducatur ab anima sicut caro ex carne, et sicut ab vna candela accenduntur multe, sic ab vna anima primi parentis multiplicentur absque diminucione viuificentur multa corpora. Et de hoc aliqui dubitauerunt aliqui . . . catholici tractatores et augustinus maxime sicut patet in libro super genesim ad litteram libro .x. et in libro retractacionum vbi dicit quod non potuit venire ad certitudinem istius questionis. Racio autem quare potuisse fecit eum dubitare fuit transfusio originalis peccati. Verumtamen ipse augustinus hanc posicionem posse . . . in libro de ecclesiasticis dogmatibus cuius auctoritatem nigri. . . . Et ipse . . . eundem modum improbat super genesim ad litteram. Quia tamen peccatum originale . . . fundatur quod anima . . . non esset . . . aliarum animarum . . . originale peccatum. Quod est falsum et impium. Et ideo est 3us modus dicendi catholicus et verus quod anime non producuntur . . . formantur a deo creando . . . et creando infundit et infundendo producuntur.

3a positio vera catholica

Quod creatura deus est conditor atque creator anime

Quia creatura . . . sibi soli debuit reseruare tamquam propter eius dignitatem, tamen propter . . . immediate fuit creature dignitate quod enim anima est ymago dei, et nata immediate . . . deum, et beatificari in ipso diligendo eum ex toto corde. Totum suum esse immediate debuit ab ipso habere ut ipsum ex toto corde tenere diligere . . . hoc propter animam et immortalitatem. Eius solus deus est qui . . . ipso et vita indeficiente. Solus est qui potest producere . . . Quod ergo res in corruptibili . . . non possit . . . creature est super naturam transmutabilem . . . creatura . . . producere, et ideo eius productionem deus sibi soli debuit reseruare.

... pt r[ati]ones pbatas q[uod] aia ro[na]lis no[n] pt p[ro]duci. S[ed] a ca[usa]
... Ad p[rim]u[m] q[uo]d ob[icitur] in q[ua]r[t]o li[bro] s[upe]r de textu genes[is] Dd[icendu]m q[uod] aia ibi ac
... p[ro] h[omin]e et h[oc] dici[tu]r egressa d[e] corpore vo[ca]ne p[ro]pt[er] r[ati]o[n]ib[us] ... Ut valz
... q[uod] hoc obicit q[uo]n[iam] dici[tu]r i[n] p[ro]duc[i] aie cum i[n] spirauit i[n] facie ei[us]
... q[uo]d ide[m] modu[s] p[ro]ducendi esset a[n]i[m]a[rum] cu[m] et a[n]i[m]a[m] Ade no[n] o[ste]ndit
... Ad 2[m] Dd[icendu]m q[uod] hoc e[st] q[uod] aia cu[m] ven[er]it co[r]p[o]ri i[n] fecte statim
... et [con]t[ra]h[i]t culpa[m] orig[in]ale[m] no[n] q[uod] ip[s]a traducat[ur] S[ed] q[uod] educi[tur] co[r]p[o]re
... quo[modo] aut[em] hoc fi[er]i posset infra d[e]t[er]minab[itur] cu[m] age[tur] d[e] origi[n]ali
... Ad 3[m] Dd[icendu]m q[uod] no[n] e[st] ex alib[us] eius [com]pleti S[ed] eius rei q[uod] h[abe]t ma[teria]m
... qua pt p[ro]duci et q[uod] aia no[n] h[abe]t tale[m] ma[teria]m no[n] pt aliq[uo]d
... p[ro]duci quamuis pt for[m]a [com]pleta Ad 4[m] Dd[icendu]m q[uod] et si p[ri]m[u]s h[omo] ipsi
... p[ri]mo [com]monetis et agentib[us] p[er]ita[m] cu[m] i[n] s[u]p[er]icit corp[us] tanq[uam] illud
... et a[n]i[m]a[m] d[e] ipso pt fi[er]i a corpore no[n] al[iter] aia Hinc e[st] q[uod] ordi[n]at[ur] ad p[ro]duc[tionem]
... hu[m]ani no[n] ad p[ro]duc[tione]m aie ro[na]lis Ad q[uin]t[u]m s[cilicet] q[uod] bruta pt p[ro]ducere
... Dd[icendu]m q[uod] no[n] e[st] si[mi]le q[uod] aia bruti cu[m] sit ~~h[abe]t ad et i[n]corruptib[i]l[e] n[on]~~ [va]
... for[m]a t[ame]n et for[m]a corruptib[i]l[is] pt d[e] po[tenti]a m[ateri]e educi Aia no[n] ro[na]lis
... pt hoc ad et i[n]corruptib[i]l[is] n[on] educit[ur] d[e] pote[ntia] m[ateri]e ma[teria] p[re]iacente no[n]
... ad [con]mixto educi et ita t[ame]n Ad 6[m] aut[em] no[n] posset p[ro]duci p[er] ma[teria]m p[er]
... ostendit aug[ustinus] s[upe]r genes[im] ad lit[teram] li[bro] x q[uod] illa ma[teria] p[ro]posita nec
... esse n[on] corp[or]alis n[on] sp[irit]ualis Ad 6[m] Dd[icendu]m q[uod] i[n] hoc ost[en]dit[ur] p[er] glo[riosam]
... bonitat[em] qua[m] ... q[uod] bu... q[uod] disposuit fi... sine [con]tinuare ...
... no[n] i[n]mutat uel i[n]terrupit Nam cu[m] a[n]i[m]a[m] i[n]fundit no[n] p[ro]cedat
... p[ro]cedat na[tur]a[m] Sic e[st] si[mi]le d[e] gr[ati]a q[uod] no[n] e[ff]icit na[tur]a[m] S[ed] p[er]ficit na[tur]a[m] est S[ed] ma
... p[ro]ced... quia est Et p[er] hoc p[atet] r[es]p[on]sio ad obiecta patet ex ca...
... Ad dubitac[ione]m de eo q[uod] dicit[ur] q[uod] mulier d[e] costa facta e[st] eo mi[r]acl[o]
... ... q[uod] de v. partib[us] ... vide[tur] et dice[n]d[um] q[uod] forma mulieris fuit ind...
... et g[rati]a hui[us] posset i[n]duci q[uo]d d[e] mi[r]acul[o] S[ed] ... p[ro]pt[er] pluralitate[m]
... ad p[ro]p[ri]u[m] ad[mi]ttenda est ad p[ro]p[ri]us ... p[ro]p[ri]ed d[e] ... sup[er]...
... est mulier d[e] costa mi[r]aculo esse facta[m] no[n] q[uod] fact[u]m sit q[uod] p[er]fecto
... ... q[uo]d ... S[ed] q[uod] fact[u]m e[st] v[ir]tute diui[n]a opa[n]te sup[er] na[tur]a[m] Si aut[em] q[uer]at[ur]
... hoc op[us] sup[er] na[tur]a[m] fecerit ministrante p[er] v[ir]tute angelica R[espo]ndit aug[ustinus] s[upe]r
... ad lit[teram] li[bro] ix ita m[ani]festu[m] q[ua]le misteriu[m] ... an i[n] illa mulieris
... ... audeat assig[na]re et sic t[ame]n ... supplementu[m] d[e] carnib[us] i[n] costa
... femi[n]e corp[us] et a[n]i[m]a[m] [con]figurat[ur] ... in ... ... om[n]ib[us] et
... quo illa et ... et h[oc] et femina ... no[n] ... [illo] op[er]e dei fact[u]m q[uo]d ...
... ... p[ro]p[ri]ciu[m] op[er]at[us] est ... aut[em] ... q[uo]d de ... for[m]a[m] ...

Ad ... q[uod] 2[o] ob[icitur] ... ... Dd[icendu]m

Ad 3[m] q[uod] 3[o] ob[icitur] q[uod] aia ... ... [com]pleti &c.

Ad ... q[uod] ob[icitur] ... q[uod] ... p[ri]m[u]s ... ... &c.

Ad q[uin]t[u]m q[uod] ob[icitur] s[cilicet] q[uod] bruta pt &c.

Ad ... q[uod] 6[o] ob[icitur] de ge... ... p[ro] ... &c.

Ad ...

Quare deus voluit quod homines producerentur ab uno homine

quia modus ille formandi erat conveniens propter utilitatem, nec illud erat ut homo in quolibet seipsum immediate in eum tenderet, et ex se toto eum diligeret a quo se nosset immediate esse factum. Racio autem quare ex uno homine deus omnes producere voluit, licet aliis generibus animalium hoc non fecit, fuit propter convenienciam et signifficacionem. Ex ordine vero dicitur ex ordine corporis ad animam, ut sicut omnes anime racionales immediate ab uno procedunt, sic et corpora humana immediate veniunt ab uno. 2o vero ex ordine tocius creature ad celestem naturam, quia et homo medium tenet inter angelicam naturam et brutalem. Nam angeli singillatim a deo producti sunt, et creature brutales in duplici sexu, masculino et femineo; homo debuit produci medio modo, et sic femina ex uno. Secundum congruenciam eciam sumitur duplex racio: primo respectu tocius speciei, ut per hoc homo diligat omnem hominem tamquam fratrem; 2o vero respectu specialis quod vinculum relinquit homo patrem et matrem et adheret uxori et sunt caro una. Ex significacione eciam duplex sumitur racio: primo significacione allegorica qua intelligitur per virum et mulierem Christus et ecclesia; 2o parabolica qua per virum qui fuit primo omnium hominum intelligimus deum qui fuit primo ... omnium.

Dis. xxx

Solent queri plura de primi hominis statu etc. Superius egit magister de hominis produccione. In hac parte agit de hominis duracione et consumacione, et quomodo homo dicitur habere esse consumatum. Et in duas partes: in prima agit de hominis immortalitate et diuturnitate; in secunda vero prosequitur philosophorum opinionem. Secunda pars ibi ... In prima determinat de hominis immortalitate; in 2a determinat de philosophorum opinione, infra di. xxxiiia. Prima in quatuor etc. Prima pars habet duas: in prima determinat veritatem; in secunda dissolvit dubitaciones. Ibi: Solet hic queri cur primus homo etc. Prima habet duas: in prima parte veritatem narrat; in 2a veritatem explanat. Ibi: In primo statu fuit corpus hominis animale etc. Et pars 2a habet duas: in prima movet dubitacionem circa hominis immortalitatem; in 2a vero movet aliam dubitacionem quam ... et illam determinat 2 opiniones, ... ad hunc queritur si non esset preceptum etc.

De hominis immortalitate, statu in operacione nature.

Ad intelligenciam huius partis in qua agitur ... consistit dubitacio. Et primo queritur de immortalitate hominis quantum ad ... anime; 2o vero quantum ad corpus; 3o vero quantum ad ... Circa primum ... duo: primo queritur utrum anima racionalis producta sit immortalis; 2o quid ... anima quantum est de prima institucione nature fuit incorruptibilis ...

Circa primum procedunt sic et ostenditur quod anima racionalis non sit ... Capitulo primo ... quia solus deus immortalitatem habet ... quod aliam creaturam ... fuit dicendum hoc esse dictum quia soli deo convenit ... anime vero hominis non convenit ... sed per graciam ... non repugnat ... creature ... variat. Sed per consequens ... mortalitas ... omni creature ...

q̄ ꝙ̄ opposita nulli creature insunt per gratiam | 5o ut que anime | 20 damascen(us)
in omni q̄ questione et responsione tendit. S(ed) anima rationalis a ... incipit esse
creata ut ostensum fuit supra | 5o tendit in responsione | 5o non est immortalis | si tu dicas
tendit ... de se tenere et sustentat manum conditoris . quod hoc est ad augustinum
... di per res quas condidit administrat ut eas agere proprios motus sinat
... deo | 5o de se ad corruptionem tendit dum manus potentia non obsistit
... intellectus corrumpitur quodam interius corrupto | S(ed) non cor-
rumpitur intellectus ... a corruptione anime rationalis | 5o anima rationalis non est immortalis
... ratione anima pati in corpore per naturam sicut planum est. S(ed) passio magis
... facta abicit a substantia. ... aut substantia fiat aliqua abiectio sit eam
... corruptio | ... aliquid ... corrumpitur et omnis talis substantia est corruptibilis | 5o
anima rationalis est corruptibilis | 5o anima rationalis condolet corpori ... 5o magis
... magis condolet et maxime ... maxime compatitur | 5o ... moriente co-
mmoritur | 5o substantia est in corruptibilis et opposito correspondens illi substantie | ... magis
... contraria opponere | 5o substantia destruitur et leditur ... | destruit et leditur substantia
... corpus leditur et impeditur actus substantie rationalis que est intel-
lectiva ... ipsa substantia | 5o substantia est corruptibilis et mortalis | Sed
... immaterialis ... et philosophorum et sanctorum et ... ostendemus hoc rationibus
... sufficit anime ostendatur immortalitas attendendo quod anima habet condicionem
... | habet condicionem in se | et in ordine ad appetitum ... creature ut ... di-
... | ut ... quem appetit ... | et in se ... ad virtute
... ad actum et ... ad obiectum et ... modus condicionem habet | Et prima quod
... est in ordine ... creatura ... et in hoc condicionem ostenditur
... immortalitas quadruplici ratione | prima est hec in ordine creaturarum ...
... prima materia et ultimam formam et ... magis est de complemento
... forma ... et prima materia | ... prima materia est in corruptibilis | 5o et ul-
tima forma | S(ed) hec est anima rationalis 5o ... | 2a ratio ad idem | Sed hoc quod ...
... inter duas creaturas ... confirmatur | S(ed) ...
... magnitudinem in corruptibile ... ut corpus
... ... substantia in corruptibile ... est magnitudo ... quanta mag-
nitudo ... 5o ... substantia media in corruptibile quo sit
... quanta magnitudine | S(ed) hec est anima rationalis | ... ordinis
... colligitur animam esse immortalem | Ex condicione ... ordine di-
... per | Nullum bonum est irremuneratum et nullum malum im-
punitum apud eum qui iuste iudicat. S(ed) multa bona remanent irremunerata
et multa mala impunita in presenti vita | 5o est ponere vitam aliam qualiter
... esse nisi anima remanet post corpus 5o ... | Si tu dicas quod hoc non co-
... sustentatur corpus | ita possit anima sustentari | non est ... talis

5o ... 3o

... 6

... con

anima habet quadruplicem condicionem

1a condicio

1a ratio

2a

2a condicio

1a ratio

in stacia / cum enim aia ex nichilo sit creata per corpore suo in nichilum tendat
ergo non suscitaret / sed alia aia de novo crearetur ¶ 2o ad divinam iusticiam pertinet
tat quod nichil bene et iuste factum debet remanere irremuneratum nec malum impunitum / sed contra morta-
lem philosophum et contra legem divinam et contra eam omnes sectas porque habet pati
mortem quam recedere a veritate vite / et a veritate iusticie / sed secundum
pinctum iusticia que in ipsa / ergo talis mortis passio qui iuste est
laudat omnibus in vita / malum habet punitionem quod est divina iusticia
¶ Colligitur ergo quod ordine iusticie aiam immortalem esse ¶ Ex 3a consideratione
per hoc quod ordine ipsius aie ad ultimum finem ostenditur sic remoto ultimo fine
qui primo movet omnes alii fines cassi sunt et vani / sed finis ultimus et
secundum ethicam et quorum omnium operum racionalis est beatitudo perfecta. ergo per illam
omnia quecumque facit aia facit frustra / sed ergo hoc est in genus nature illud
ponere. sed beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. ubi autem
est nec est in mortalitate. et aia per naturam est apta nata ad incorruptibilitatem
et ad immortalitatem ¶ 2o omnis aia racionalis naturaliter appetit beatitudinem
infinitam. sed natura est occupata in fundamento necessario / ergo omnis aia racionalis nata
ad beatitudinem pervenire / ubi autem beatitudo ibi perfecta securitas / ubi perfecta
securitas ibi immortalitas ubi enim mors potest accidere necesse est timere
et ex ordine ipsius aie ad suum finem ipsam habere immortalitatem et hoc
consideracio supra est contra simplicem ordinem ipsius aie. scilicet ad finem proximum ad divinum
iudicium. ad totum universum. ¶ Ex 4ta consideracione. scilicet ipsius aie quantum ad proximum
ordinem sic primo nulla virtus immaterialis et corruptibilis nata est super se reflecti sed hoc
manifesta est / aia racionalis contra actum proprium nata est super se reflecti
cognoscendo se et amando / ergo virtus aie racionalis non est materialis et corruptibilis
/ ergo est immaterialis et incorruptibilis / sed per virtus est incorruptibilis et operibus
virtus quanta per recessum et inpriuacionem eius corruptibilis fortificatur et perficitur
effectus immorum corruptibilis per naturam aia racionalis est huius sicut patet et tanto magis
recedunt corpus et hoc potencior virtus est aie racionalis est incorruptibilis ex parte
virtute colligitur aia racionalis est immortalis / ut actuum racionalis esse immortalem ¶
Ex 5ta consideracione. scilicet quantum ad operacionem sic sic cuiuslibet forme spiritualis est esse et
pendens ex corpore / operacio pendet ex corpore / sed aia racionalis operacionem habet
que non pendet ex corpore. scilicet intelligere / quia nullum organum philosophus assignat
rationis aie non pendet ex corpore / et quod de se corrupcionem habet
tatem habeat. ergo de se est immortalis et incorruptibilis ¶ 2o cuiuslibet
corruptibilis operacio aliquando incipit et desinit in tempore. sed aie racionalis operacio
aliqua non incipit in tempore immo immensa quia in aliquibus est proprie
to tempore perindeat. / ergo in operacione colligere possumus aiam racionalem
mortalem ¶ Ex 6ta consideracione. scilicet per comparacionem ad obiectum probatur aia

3 ethicorum 2o et alibi

hoc colligitur 8o ethicorum et 4 phisicorum

2o phisicorum 15 et 16

[illegible] animam rationalem et mortalem esse per naturam et corporatione esse cognoscitur
[illegible] potentia ad obiectum. Sed anima rationalis nata est cognoscere et intelligere veritates
[illegible] autem incorruptibiles sicut probat Augustinus in soliloquiis cum sit talis nec [illegible]
[illegible] veritates veritatem ponat. Ergo anima rationalis cum sit veritati proportionata est in[illegible]
[illegible]. Hec autem ratio non solum concludit animam immortalem per veritatem intelligere [illegible]
[illegible] per veritatem vite sine [illegible]. De [illegible] sapientia, iustitia et perpetua et in
[illegible] de [illegible] incapax. 2o omnis virtus corruptibilis leditur ab obiecto
[illegible] excellentia et magis nata est delectari in medio quam in [illegible]. Sed anima ra[tionalis]
[illegible] intelligens maiora et magis [illegible] hoc per quod intelligit ~~[illegible]~~ minora
[illegible] delectatur in cognitione summe lucis et perfectione sapientie dei quam in cognitione
[illegible]. Sed comparatione ad obiectum colligitur animam rationalem esse immortalem
[illegible] cognoscitur per virtutem, et virtus per operationem, et operatio per obiectum. Tertio
[illegible] consideratione [illegible] ostenditur [illegible] ipsam esse immortalem. [illegible]
[illegible] ordine [illegible] animam in mortalitate. [illegible]
[illegible] rationalis immortalis est [illegible] quod dicit fides catholica cui concordat [illegible]
[illegible] in cognitione ~~[illegible]~~ immortalitatis anime rationalis [illegible]
[illegible] via deduci et manuduci. Potissime tamen modo devenimus in eius
cognitionem et [illegible] finis et hunc modum precipue approbat Augustinus in 13o
de trinitate et in 4o de civitate dei. [illegible] finis importat [illegible]
[illegible] 1o Ethicorum capitulo 9o. Hoc [illegible] supponendo [illegible]
[illegible] rationalis [illegible] ad perpetuam summam beatitudinem. Hoc enim adeo [illegible]
[illegible] inclinatione omnis appetitus naturalis quod nullus de eo dubitat. [illegible]
[illegible] cum [illegible] nos quod omnes volumus esse beati. Si [illegible]
[illegible] bonum quod sit amittere [illegible] ad habendum [illegible]
[illegible] doleat et ita [illegible] esse [illegible] facta est
[illegible] beatitudinis quod ipsa sit [illegible] immortalis et [illegible] colligitur [illegible]
[illegible] finalis colligitur [illegible]
[illegible] ad perpetuam beatitudinem quia consistit in solo summo bono [illegible]
[illegible] dei et ita [illegible] et beatitudinem. [illegible] ymago dei [illegible]
[illegible] hoc autem non esset [illegible]
[illegible] [illegible] ymago dei
[illegible] et colligitur ratio [illegible]
[illegible] dignitatis est ut ipsam animam reddat dei
[illegible] nobilissimam. [illegible] forme [illegible] tanto [illegible]
[illegible] et ita eius appetitus in ipsa [illegible] quod nullatenus queat alia [illegible]
[illegible] colligitur [illegible] ad [illegible]. Et quia bona [illegible]
[illegible] dei [illegible] deus qui fuit anime actor et [illegible]
[illegible] immortalitatem anime [illegible] ut [illegible]
[illegible]. Et iste [illegible] ostendentes [illegible] non solum [illegible]

2o de anima [illegible] 22

Racio [illegible] anime rationalis esse immortalis

1o ethicorum 9o et 2o [illegible] 9o

mortales · sed est probabile quod est ¶ Rationes non supponunt in ducte ostendunt quam est in mortalis et vere concludunt et sic sunt concedende ¶ Ad id quod primo obicitur contra 1 de apostolo ¶ dicendum quod apostolus dicit solum deum habere immortalitatem quia solus est qui potest sumere se perpetuare sine alterius iuvamine · anima autem ex parte sua originem ydonea ad immortalitatem ideo potest hic sufficiens se [illegible] in esse nisi conservetur a summo auctore / et illa conservatio est a gratuitate bonitate non repugnat nec ipsius anime quia ad principia ex quibus constituitur [illegible] eius conservat illorum principiorum appetitum. ¶ Ad 2m quod obicitur de damasceno quod tendit in versionem ¶ dicendum quod tendentia illa non est per quandam appetitum [illegible] tutibus / sed potius per defectum nativitatis qua creatura est ex nihilo / [illegible] defectum summa veritas et potestas sua presencia et manutenencia [illegible] dit a creatura / et quia sic ipsius est anime rationalis quod facit ut eam nisi de[illegible] qui potest in ea per potentiam puritatem et essentiam ¶ Ideo anima rationalis [illegible] potest corrumpi / Nec valet instantia quam obicit de verbis augustini / Illud enim [illegible] de motibus qui sunt a natura sed quod [illegible] de natura dicitur originale peccatum / aliquando [illegible] tus / non 2 quod dicitur defectus / et sic intelligendum est quod gratia naturam perficit et non repugnat · et hoc melius complanatum est in libro 2 primo dist viij ¶ Ad 3m dicendum quod illud verbum prius debet habere intellectum · non enim credendum est [illegible] voluerit dicere intellectum esse corruptibilem cum postea probet impassibilem incorruptibilem esse sicut in 3º de anima comprobare patet / sed vult dicere quod operatio intellectus que habet in corpore impeditur per aliquam lesionem factam intellectus non [illegible] sed alterius virtutis sensibilis / et quod ad hoc verum dixit sic [illegible] est manifestum supra ¶ Ad quintum dicendum [illegible] cum obicitur quod anima pati / [illegible] eius non est per ipsius lesionem sed per compassionem [illegible] et hoc non [illegible] aliquid de substantia abici · sed de substantia eius [illegible] ¶ Illud potest respondi [illegible] solum in corpore / sed est [illegible] corpus [illegible] pati [illegible] habet corrumpi / non [illegible] [illegible] proprietatis ad receptionem · sed per actus et potentias [illegible] impediuntur / hoc [illegible] in [illegible] plenius determinatum est cum agitur de penis dampnatorum ¶ Ad [illegible] quod illa compassio non est in [illegible] quietatione [illegible] et corporis / et [illegible] quietatione / ideo non [illegible] comparatione mortis [illegible] / [illegible] illa [illegible] net / [illegible] anima maxime compatitur corpori maxime [illegible] quod [illegible] mortem [illegible] enim eius est capax [illegible] est capax et doloris · sed [illegible] capax [illegible] est susceptibilis mortis ¶ Ad [illegible] dicendum [illegible] est [illegible] solum [illegible] na inclinatione [illegible] ad corpus et corporis [illegible] operationes [illegible] sensitive ipsi virtuti intellective inmediate subministrat ¶ Unde [illegible] nis corporeis et impeditis viribus sensibilis / operatio intellectus [illegible] corpore habet impediri / [illegible] intellectu [illegible] in [illegible] statu cum a corpore separata habet suum [illegible] completum et [illegible] sufficiat [illegible]

Ad id quod 3º obicitur de philosopho quod intellectus corrumpitur respondendum

Ad id quod 5º obicitur quod anima pati, respondendum [illegible] passio eius non est per ipsius lesionem

Ad id quod quarto obicitur quod anima corrumpi [illegible] respondendum

Ad id quod 6º obicitur quod separatio anime ledit et impedit respondendum

Secundo queritur utrum omnis anima ut potentie brutalis non solum racionalis propria condicione sunt immortales. Et quod sic videtur auctoritatibus 3o contra quod est intellectus hominis et iumentorum, sed homines per intelligenciam quantum ad corpora non interierunt … per racionem ut bruta animalia. ¶ 2o arguitur Sapiencie primo deus mortem … non delectatur in perdicione vivorum, ergo mors non est inducta nisi … … non permisisset ut moreretur ipse ut moreretur brutum, sed hoc non … anime brutorum essent immortales, ergo etc. ¶ 3o hoc videtur racione, plato … pet… inmortales probatur quod omnis anima est immortalis per ypothesim, quia … de una quam de alia loquendo de animabus racionabilibus, ergo per racionem lo… de animabus sensibilibus quia una anima sensibilis est immortalis, ergo et omnis, sed anima … humana est immortalis, quia magis est racionalis sine sensibilis, ergo eadem hac … homo cum brutis anima sensibilis brutorum animalium per naturam est immortalis … omnibus animam … poterat habeat de nobilitate excellit omne corpus … magis accedit ad dei similitudinem. Sed aliqua corpora per naturam sunt immortalia … celestia, ergo multo forcius anime brutorum animalium ¶ 4o Quamdiu … et opus non senescit in tempore non corrumpitur in tempore, sed anima sensibilis est … dicit philosophus si senex acciperet oculum iuvenis ita videret sicut iuvenis, primo de anima … ¶ 5o quia homo servit deo est dignus remuneracione, et eo racione est … quia … immortale ut remuneretur post mortem, ergo per racionem eandem bruta … homini et per hoc deo in homine videtur similiter quod ipsa debeat remunerari … cum forma est separabilis a corpore nisi quia habet operacionem propriam sine corpore … brutum est huiusmodi, ergo etc. Antecedens manifestum est tamen quia philosophus dicit … quod omni careat operacione cum nulla sit ociosa, sed manifesta est … ¶ 7o omnia bruta animalia facta sunt propter usum hominis, sed usus hominis est … et veritas eius dicit ea credit, ergo facta sunt ad hoc ut non … homo … post mortem, sed hoc non esset nisi anima corporis esset immortalis, ergo etc. … immortali debetur corpus immortale quod est compositum … ergo si anime bru… immortales habebat corpora immortalia, sed constat quod bruta non … debent aliqua esse immortalia, quod per hoc constat esse falsum patet etc. quod et … si anima brutorum esset immortalis, ergo deberet omnia corpora brutorum redi… … hominis, sed per hoc esset impossibile esset quod omnia esset in terra … animabilis animalium continue sibi succedat ergo in genere est diversa brutorum animas … ¶ Primo dicendum quod … intelligencia est … quod aliqui dicere voluerunt … esse immortales per hoc quod eedem anime sunt que … corpora brutorum … in … suorum de corpore ad corpus transeundo … quorundam philosophorum et hereticorum fuit predicta et … et … quia hereticorum, et prorsus abicienda est ista posicio tamquam vilis et … dignitati nature racionalis. Quia ponit homines et bestias esse pa…

¶ primo de anima …

¶ … primo de anima … …

¶ primo … …

dist … q. …

res in hoc enim indicat quod per rebelliones et defectiones sunt homines b[illegible]
ledendum animalia ferocia reddunt ut bestiarum fuisse vel futuras esse ¶ Fuerunt enim
qui dicere voluerunt quod anime brutorum nec sunt adeo immortales sicut anime rationales [illegible]
possunt per corpora vivere ut sunt adeo corruptibiles sicut alie forme que habent [illegible]
¶ Respondetur de sui natura nate fuerunt continue durare nisi impedimentum sue duracionis ha-
beant que corpore sine quo non possunt subsistere. Huius autem impedimentum duracionis
introductum esse dicunt in corpora brutorum propter peccatum hominis ¶ Sicut enim ad [illegible]
nullius at brutum decedebat ¶ Quod videtur sic merito peccati humani quia ad eius obsequium facta
sunt deteriora fuerunt ¶ sic et bruta animalia facta sunt morti obnoxia ¶ Sed contra
primam faciem obviat ei quod dicit Augustinus super Genesim ad litteram [illegible] quod si homo non pec-
casset nichilominus esset animalia vivencia de rapina quia ad suam vitam [illegible]
ret animalia ¶ Repugnat etiam rationi [illegible] nulla ratio dicat quod [illegible] esse [illegible]
propter hoc quod homo peccavit eo nullo modo ei in peccato [illegible] ut [illegible]
· Repugnat etiam generacioni possibili ubi cum essent tot animalia quam multiplicata
super terram ab inicio mundi usque in finem, si nulla essent mortua ¶ [illegible]
essent multiplicata [illegible] non peccasset, quod [illegible] esset quod dicitur eis ¶ Genesis [illegible]
crescite et multiplicamini et replete terram [illegible] ¶ [illegible]
legendum [illegible] esse aliis animalibus ¶ [illegible] propter culpam hominis [illegible]
quia omnia sine quiescencia sunt ¶ Propterea contra tales [illegible] respondendum [illegible]
in 3o quod nulla alia animalia [illegible] nisi rationalis immortalis est ¶ [illegible]
perpetuam ad finem propter que creature facte sunt [illegible]
corruptibilitas [illegible] ¶ Sed cum omnes creature facte sunt [illegible]
universa propter semetipsum operatus est dominus ¶ sola creatura rationalis facta est ad fruendum
et ut beatificetur [illegible] que sola est ad ymaginem ¶ alie vero creature [illegible]
vestigium facte sunt vel ad manifestacionem divine bonitatis ¶ [illegible]
nalis ¶ manifestacio autem divini exemplaris et bonitatis [illegible]
in quadam exemplacione completa representans illud exemplar ¶ [illegible]
complecione completa [illegible] perpetua duratione. Universi autem [illegible]
videlicet decurrens et permanens esse decurrens non potest esse perpetuum [illegible]
quod aliquid sit perpetuum quietum ¶ Esse vero permanens et perpetuum ¶ Illa [illegible]
ut universum quantum ad esse permanens sicut sunt orbes celorum et elementa [illegible]
habent ¶ Illa vero que [illegible] quantum ad esse decurrens ut possunt que [illegible] in generacione
et corrupcione ¶ qualia sunt mixta plante et alia bruta [illegible]
esse perpetuum sed terminatum ¶ que quasi quodam circuitu suo et quadam [illegible]
cione et innovacione morte et vivificacione decurrit universum [illegible]
quod bruta animalia quantum ad corpus et animam corruptibilia sunt [illegible]
sunt ad representandam divinam bonitatem et sapienciam ¶ Et hec ratio sumpta a fine [illegible]
principali ¶ Est autem alia ratio sumpta a fine non principali [illegible]
est sola ratio vestigii facte sunt propter creaturam rationalem scilicet hominem ¶ [illegible]

Glosa super Bede dicit super Genesim quod herbe et lignorum fructus data sunt [illegible] bestiis volatilibus et animalibus et [illegible] hoc [illegible] non [illegible] ante peccatum quod fuisset [illegible] alius mori poterat et homo [illegible] occidere si voluisset

¶ 3a parte
quod nulla anima immortalis est nisi rationalis

quantum ad omnes status sive vie sive patrie. Quedam solum quantum ad statum vie
et talia sunt solum propter hominem secundum omnem statum sive vie sive patrie cum status
patrie sit perpetuus debet esse perpetua et talia sunt que integrant hominis habita
tionem secundum celum et inferior elementa. Illa vero que facta sunt propter hominem per accidens
solum vie cum ille status sit transitorius et habeat finem debet esse corruptibilia
talia autem sunt illa animalia bruta que facta sunt ad supplendum corporis indigentiam
in statu in quo indiget cibis et alimoniis. Et per hoc solvitur concedende sunt rationes
probantes animas brutales esse mortales quia sua prima conditione. Ad id quod primo
obicitur de ecclesiaste quod unus est interitus etc. dicendum quod loquitur quantum ad exteriorem intel
lectum et propter hoc subiungit quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum quasi dicat non novit
homo qui ambulat secundum intellectum carnalem qui ea sola comprehendat que cernimus
corporaliter. homo autem sapiens novit qui considerat attendit quod ipse ecclesiastes in fine dicit. Spiritus
cunctum quod fit adducet deus in iudicium. Ad secundum solvitur ad id quod obicitur de ho
mine dicendum quod loquitur de morte dampnatorum sive ut de morte temporali in eo ani
mam et penam. tale autem est solum anima rationalis capax. Quia solum natum est esse mi
serum solum natum est esse beatum primari solum natum puniri. quia solum homini est
in dato et data est virtus distinctiva inter bonum et malum verum et falsum.
Et si bestia doleat cum occiditur vel leditur non tamen punitur. non enim est capax
miserie. solus enim ille est miser qui vel sentit se esse miserum vel scire deberet
et malum habet. Ad tertium dicendum quod non est simile sensibile enim in homine nominat po
tentiam que a rationalis sit ut infra patebit. sensibile vero in brutis nominat for
mam que simpliciter est in materia transmutabili et quod per hoc compellatur ad esse corruptibile
corrupta. Ad quartum dicendum quod maior nobilitas et minor non facit ad
maiorem durationem virtutis. magis enim nobilis est quantum ad speciem musca lapide ho
mini et lapis tamen lapis plus durat. non hoc facit privatio corporis ut
in speciebus rationis et hec brutorum sensibilis propter hoc quod fundatur et pendet ex
corpore composito contrariis super quam contrarietate sublimata est natura celestis. Ad
quintum dicendum quod verum est quod perpetuo permanet tamen ratione cuius in quo radicatur. sed ratione
cuius enim habet corrumpi et hec conditione sua primaria. Ad
quintum dicendum quod formam remunerabile non est nisi illud quod est laudabile solum autem
potentia rationalis et deliberativa in qua consistit arbitrii libertas est in qua ca
dit laus et vituperium. et licet complacens obsequium sit magnum et utile non est
dignum remuneratione nisi factum fuit cum arbitrii libertate. Ideo non decet re
munerari animas brutorum et per hoc patet illud
[illegible] quarto queritur quantum ad articulum de immortalitate. statu Ade quod ipse corpus
[illegible] queritur utrum non peccante posset corpus Ade dissolvi. Et circa hoc queruntur duo
utrum ipso peccante posset per esum ligni vite in vita perpetuari.
[illegible] secundo quod peccatum et ostenditur quod etsi Adam non peccasset corpus

Ad id quod secundo obicitur de sensibili est corruptibilis in rationalibus etc. solvitur
Ad id quod quarto obicitur quod anima brutis est nobilior enim corpore etc. solvitur
Ad id quod quinto obicitur quod anima brutis non peruenit etc. solvitur
Ad id quod sexto obicitur quod bruta puniunt homines etc. solvitur

eius dissolui potuisset tali racione ¶ Adam in statu innocencie habebat cor-
pus mortale per magistrum dist. et augustinum in li. ad [illegible] ergo corruptibile ¶ Omne corruptibile est cor-
ruptibile sicut vult philosophus 6o methaphisice et 1o de celo et mundo ¶ [illegible]
generabile de necessitate [illegible] ergo corpus ade de necessitate corruptibile fuisset [illegible]
tum in innocencia permansisset ¶ 2o contrarietas est causa pugne et pugna contrariorum
est causa dissolucionis ergo in illo statu in quo potest esse contrarietas potest esse dissolucio
sed corpus ade erat in statu innocencie quod contrariis habebat contrarietatem ergo potuisset
manente poterat sequi dissolucionem ¶ 3o cuicumque statui competit consum-
pcio competit et perdicio sed corpori ade in statu innocencie competebat consum-
pcio ciborum ergo et eidem corpori in statu innocencie erat deperdicio [illegible]
[illegible] de perdicio sicut est et consumpcio et [illegible] conversione [illegible]
rupcio ergo corpus ade in statu innocencie persistens dissolui poterat et cor[rumpi]
nulla culpa interveniente ¶ 4o constat quod adam non poterat vivere nisi co-
mederet cum habebat corpus animale sed poterat non comedere ergo poterat absque il-
lo peccato corpus eius deficere ¶ Si tu dicas quod peccaret si non comederet quia tene-
batur comedere ¶ Contra non semper tenebatur comedere in illa hora aut quando esuri-
ret, Aut quando non esuriret ergo poterat [illegible] [illegible] si non esuriret ergo natura non
digerit cum natura bene disposita tempore necessitatis cum appetat ergo non tenebatur [illegible]
dere nec alias ergo numquam ¶ 5o si adam stetisset aliquis de filiis eius potuisset
[illegible] ergo quod peccasset sed parvulus innocens [illegible] a priore [illegible]
absque sua culpa sicut abel interfectus est a caym ergo parvulus posset ada [illegible]
te [illegible] ingulari et ingulatus interire nulla culpa sua interveniente ¶
¶ Impassibilitas est dos corporum glorificatorum sed corpus ade in statu innocencie [illegible]
catum non erat ergo in statu illo persistens impassibilitatem non habebat ergo persistens
tu illo mori et non mori poterat ergo corpus ade erat dissolubile [illegible]
tate ¶ Sed contra est magister [illegible] distinctione et augustinus xiiii de civitate dei xxvi c. [illegible]
ho quod deus iusserat nichil corrupcionis in corpore vel [illegible] ullas molestias
[illegible] [illegible] gerebat ullum intrinsecum morbum ullum ictum metuebat [illegible]
[illegible] Si homo in paradiso in innocencia viveret nec cum [illegible] [illegible] nec [illegible]
absencia aeris suffocaretur [illegible] [illegible] innocencia mortalibus impediret [illegible]
[illegible] permanente in statu innocencie corpus eius non erat dissolubile ¶ [illegible]
[illegible] pena peccati sed omnis pena est ordinata ¶ pena aut non ordinata [illegible]
pena peccati sed omnis pena est ordinata ¶ pena aut non ordinata [illegible]
[illegible] nulla ergo potest ibi esse nec pena nec morbus nec corrupcio nisi [illegible]
culpa [illegible] non peccante impossibile fuit dissolui corpus ade ¶ 2o [illegible]
[illegible] [illegible] naturali [illegible] et [illegible] [illegible] ad mortem [illegible]
ma et [illegible] unita est corpori ut 2o de anima impossibile erat corpus dissolui et cor-
nisi aliqua corrupcio [illegible] [illegible] sed corrupcio [illegible] [illegible]
[illegible] non est nisi culpa ergo impossibile fuit corpus ade dissolui et pati nisi [illegible]
[illegible] fuisset [illegible] ¶ 3o Status innocencie medius erat inter statum glorie [illegible]
tum miserie sed dissolucio corporis [illegible] [illegible] statui glorie [illegible] statu [illegible]

[illegible] opponitur directe :—

opponebat directe status innocentie | adam in statu innocentie persistente corpus eius non fuit insolubile ¶ Certo omnis passio est ab aliquo repugnante et predominante. Sed adam in statu innocentie consistente ut omnia concordarent eius placiti (?) [illegible] | Ergo non posset corpus eius ledere nec aliquam passionem inferre | Ergo corpus eius nec esset passibile nec esset dissolubile ¶ 6o impossibile est stante rectitudine aliquem ipsum obliquari | Sed rectitudo omnis esset in subiectione deo et presidendo aliis creaturis tam corpori suo quam ceteris brutis. Ergo stante statu in puritate innocentie et obedientie impossibile fuit corpus absque volun-tate recedere | Sed anima semper appetit uniri corpori | Ergo impossibile fuit corpus in tali statu dis-solui | ¶ Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum quod quemadmodum in 5o libro phisicorum 5o topi-corum est duplex quod est immortale et mortale | Quia adhuc potest determinare hoc quod immortale tunc actum moriendi et tunc potentiam | Ita et loquendo precedens utrumque corpus hominis esset dissolubile sive posset dissolvi ipso non peccante distinguendum est | Nam si simpliciter possit absolute determinare hoc verbum possit vel hoc verbum dissolvi Sic verbum posset determinat veritatem [illegible] locutio | est enim sensus quod adam dum consisteret statu innocentie posse habebit ut corpus eius dissolveretur ¶ Si autem ablativum ille resi-nat ad actum qui est dissolvi in statu innocentie | Ita quod simul esset innocentia et mors sive corruptionis pena hoc est impossibile procedente ordine divine iustitie quia illarum reductorum [illegible] pro [illegible] pena ordinata est non precedat culpa et corporis dis-solvi non potest anime pure et innocentis non esse pena ¶ Conveniens [illegible] et quod ordine divine iustitie quod corpus hominis dissolveretur in statu innocentie ¶ Et hoc [illegible] dicunt et rationes [illegible] [illegible] ostendunt non concedende sunt quia veritas concludunt ¶ Ad rationes ad primum dicendum quod [illegible] quod omne corruptibile de necessitate corrumpetur. Dicendum quod plures [illegible] de illo corrup-tibili [illegible] non subiaceret voluntati. Sed solum [illegible] naturali | et de necessitate habet corrupti-bilitatis [illegible] corporis [illegible] | corpus autem ade et post [illegible] mortale et corruptibile [illegible] [illegible] ordine divine iustitie | et [illegible] voluntas deordinata corpus illud [illegible] corrumpi ¶ Ad 2m dicendum quod aliquo [illegible] fuit gratia in compositione corporis 2m statum [illegible] [illegible] 2m statum nec imputative | Secundum statum enim nec lapse non solum a [illegible] [illegible] | Sed [illegible] admixtione mutuo agunt et patiuntur non solum in [illegible] [illegible] Sed [illegible] [illegible] ¶ In statu autem innocentie tali quiete sunt [illegible] in [illegible] compositione et ad talem [illegible] [illegible] ut illo statu manente mutuo non pugnarent et [illegible] illam compositionem corpus illud dissolvi non ne-cesse erat ¶ Ad 3m dicendum quod [illegible] nata [illegible] pati elementa corruptibili 2m partem [illegible] non pati corruptibili 2m totum [illegible] et [illegible] [illegible] in statu innocentie regulata [illegible] iustitie et prudentie admittebat de [illegible] [illegible] 2m [illegible] [illegible] statum aliter quam in quo erat. Sed illo non patiebantur corruptiones [illegible] [illegible] sicut fiebat corruptio et [illegible] ita est fiebat [illegible] | et [illegible] [illegible] dissolutio. ¶ Ad [illegible] dicendum quod non poterat abstinere a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] | [illegible] quia [illegible] [illegible] preceptum erat ut comederet de ligno [illegible] aliis aliquo [illegible] boni et mali | [illegible] est quia [illegible] non precepisset

¶ Respondeo

Ad [illegible] quod 2o obiectio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpori 2m [illegible] statum [illegible] [illegible] aliquo non

Ad [illegible] quod 3o obiectio [illegible] [illegible] in innocentie illo [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]

Ad [illegible] quod [illegible] obiectio quia [illegible] a [illegible] poterat ab-stinere

ña bij instituta dictaret q dictat nullud debe sibi maind i ic ut
valet illa obiectio qua obicit d' fame debebat cum fame preuire
ipe bij serebat hoim et indigentiam sue nec qua s pfissim obmittebat
et peram ¶ Ad q^m dd q veru e q^l statu nec lapse i quo oibus h
vito pcti originalis e mortis debitor vn pmitte i nocete
impio no e q or^{ne} diue iustie secudu statu pntez sn statu aut
q nulla culpa pcesserat ordo diue iustie tale de ordinacoz et pmi
admitte no debebat ¶ Ad 6^{tum} dd q veru e q^l q impassibilitas
et actu et potea posseret q^l omez statu illa aut i passibilitas
ade no inerat nec q^l statu dfinatu et io pfecta no cat ne
dici debebat / vtru ada perante corpus es eius poss ppetuari

Secundo querit^2 q esu ligni vite. Et q sic ur^2 p^o p
Genes iij^o ubi d^r ne forte sumat de ligno vite et viuat i
hoc dr^m e de ada p^{ost} pctm. g^o s p^{ost} pctm supsisset i etnu
corpus eius ppetuum fuisset ¶ 2° hoc ipm ur^2 p Richardi d' s^{to} victore
qui de ada ait q habuit ante pctm corruptibilitate post pctm corrup
s vtroqz mo p esu ligni vite potuit sustentari ¶ 3° hoc phr^2 enoch
et helias q dicunt glose et auctoritates stant i padiso ꝯseruari p esu ligni
usqz ad aduentu xpi ꝯductum s qua rone usqz ad tps ꝯseruari pnt eade
et deincepss / 5° pi rone et corpus ade ¶ 3° no fuit maioris efficacie
scie boni s. et mali ad corpus pdendu q lignu vite ad ꝯseruand. s p
illius ligni corpus homis fcu e dissolubile / 6° pi rone p esu alteri
poterat corpus corruptibile solidari et ppetuari. sic eni alteri ligni
corpus sanu et solidu reddebat dissolubile et i firmum ¶ 5° p^{ost} pctm
homis ingestus fonti vite disponebatur ad ppetuam btitudinem et vitam
¶ 6° p lignu vite corporale sic se habebat ad corpus sicut p lignu
spuale se hz ad spm. ur^2 q p hoc penitus et de ligno vite gustasset
eius factu esset i dissolubile ¶ 9° ho bij ꝯronatus s no habz impedim
tu pccm diue sic usqz ad ꝯsuptoz humidi radicalis / s g^o illud humid
restaurari posset corpus eius i ppetuu i corruptu fuari / s g^o lignu vite
dicunt doctores habebat virtutem i restauradi humidi radicalis / ur^2 q s ho d illo
q corpus eius i etnu posset ducere et p^{ost} ꝯmissioz culpe ¶ s q e
Ro ij^o stipendia pcti mors / s p^{ost} pctm ho peccauit necessarium fuit ipm
necessari fuit ipm mori / 6° necessariu fuit corpus eius dissolui / i no poterat
ppetuari p esu alicuius ligni ¶ 2° sicut data fuit eo 3° quocuqz die
sumaz nulla virtus creata sit infirmare quantumcuqz ho comederet d ligno vite
erat ipm mori et corpus eius dissolui / et hoc et alij tactus Ben^{tur}
eis et in pulvere duci tetes xc ¶ 3° ho p pctm plus factus e immortal

Ad 3^m d q 9° obie q ppetuatur p^t occidere in nocete xc ad 7^m

Ad 3^m d q 6° obie q impassibilitas est dotis glorificatorum xc ad 7^m q veri

Secundum gto

Om

sed immeta si comedent de ligno vite non hoc totum corpus fieret indissolubilia
sed per hoc quod addicionem mortis immortalis potis et effectum est per culpam quando
de ligno vite comederet corpus eius dissolui non esset. Ad 2m non inmissa est
de morte in mortalem facere quam de mortuo viuum. sed mortuum suscitare hoc est vir-
tutis solius dei et virtutis infinite. sed corpus dissolubile ad indissolubile redu-
cere hoc est solius virtutis diuine. 3o sic hoc per primum de illo ligno comederet
corpus eius nichilominus dissolui esset necesse. Ad 4m dicendum quod eadem lege
qua diuina iusticia non patitur innocentem puniri et mori non patitur eciam malum
remanere impunitum. et ideo diuinum decretum fuit ut si hoc mandatum dei iussu
dicto preuaricaret. et ipsi actori suo inobediens existeret. spiritus carni domini a-
mitteret. et sic voluntas a deo recesserat sic caro in vita corpus ipsum deperiret et
dissolutum in suam originem vnde sumptum erat rediret. et quia diuinum decretum erat i-
mutabile. hoc est quod postquam homo peccauit quamuis de ligno vite ederet tamen corpus eius
non fieret indissolubile ita quod mortem posset euadere. Ad 5m credendum sic tenentes hoc
sentencie. Ad illud quod sic obicitur in textu de textu dicendum quod eciam ibi non de vite
immutabilitate sed vite quadam diuturnitate quo sepe consueuit loqui scriptura. quod
nec aut lignum vite illud corpus non posset perpetuare poterat tamen adeo naturam eius adim-
mare et vigorare ut diucius viueret. et per hoc patet responsio ad duo sequencia. sic ad verbum
Richardi. Et ad 1m quod obicitur Ade et Enoch et Helia vtraque eius non concludit vite im-
mutabilitate sed solum quadam diuturnitate quam et per lignum vite posset homini lap-
so conferre per plus diuine collatam virtute non tamen poterat in eternum conseruare quod dim-
num decretum confirmare non poterat et corpus hominis peccatum ad hoc per primum ha-
bile non erat et illud lignum in solo eo quod dispensacione habebat ad eius effectum effi-
caciam habebat. Ad 1m quod obicitur de ligno sciencie boni et mali. dicendum quod ad primum dicitur dupliciter primo
quod lignum sciencie boni et mali non fecit corpora illa esse indissolubilia sed solum hominis
culpa et diuina sentencia. 2o non quod corpus Ade ante peccatum non habebat necessitatem ad
permanendum vel necessitatem ad corrupcionem. sed postquam homo peccauit corpus eius sortitum fuit necessitatem mo-
riendi. et ideo per esum ligni vite non poterat conseruari. Ad 8m sic ad 1m quod obicitur de
comparacione spiritus ad fontem vite spiritualis 2o dicendum quod illud potest dupliciter fieri dupliciter primum
quidem est quod voluntas fragilis debetur et velut compensata 2o non quod fontis vite spiritualis vel
tamen potencior est super animam quam illud lignum esset super corpus. et ideo non sequitur quod per domini spiritus
recreat et vinificat animam quod lignum vite reformaret et conseruaret corpus in statu
primo. Ad illud quod obicitur quod lignum vite reformarit humidum radicale dicendum quod et si
per eius esum sufficienter restaurarit humidum in corpore hominis in statu nature institute nunquam
tamen in statu nature lapse sic restaurarit quin semper aliqua deperdicio fieret. et ita continuis
diminucionem consumarit nichilominus tamen illud radicale humidum deficeret et corpus ad dissolucionem

Consequenter queritur de immortalitate primi hominis quantum ad quietem. primum queritur
Et videtur quod sic duo. primo queritur utrum illa immortalitas esset hominis a natura ut a
gracia. 2o queritur utrum illa immortalitas esset eadem per essenciam cum immortalitate

glosa / primum patet per predicta et quia videtur illa immortalitas esse a natura ut a gratia

Quantum ad secundum / et quia non videtur illud est nobis naturale quod nobis in nasci... et in quo sumus / sed homo creatus erat in mortalitate productus est et ita immortalitas videtur esse homini a sua conditione / ergo fuit ei naturalis ut a natura. / Secundo mors non poterat esse homini nisi precedente culpa sicut probatum est supra / sed culpa non poterat homini esse nisi deordinaret naturam. ergo mors in erat homini quando immortalitas erat ei per naturam / Tertio per hoc erat homo immortalis per quod erat incorruptibilis / sed incorruptibilis erat ex conditione nature esto enim quod nullam haberet gratiam in statu innocentie ... haberet incorruptionem. ergo immortalitas erat ex natura conditione non conservatione gratie / Quarto immortalitas consistit in concordia conditione animae et corporis / concordia autem animae et corporis est propter appetitum unius ad alterum / sed anima habet naturalem appetitum ad corpus et e converso absque gratia / ergo immortalitas inerat homini per naturam / Quinto esse est primum per quod datur rei esse / et per quod in esse continuatur. sed anima rationalis que fuit per naturam immortalis et incorruptibilis corpori dabat naturale esse et complementum / ergo et ipsi corpori ... homini esse naturale continuabat. sed a quo in esse est continuatio ab eodem est immortalitatis perpetuatio ergo etc. / Sexto naturale est homini comedere ea que sibi apponuntur / sed homo per esum ligni vite et aliorum lignorum paradisi vitam suam poterat perpetuare sicut dicit Augustinus et Magister / ergo vite ... hominis perpetuatio inerat homini per naturam

Quod contra / Sed contra quia Augustinus super Genesim et Magister dicit in littera / Creatus est homo immortalis quod est ei per lignum vite non de conditione nature. mortalis erat conditione corporis animalis / et immortalis beneficio conditoris / Et item ipse Augustinus expresse dicit quod sic permansuri filiis Israel quod in xl annis vestimenta eorum non inveterascerent / ita permansurus fuisset homo ut non moreretur / Secundo super illud Luce x despoliaverunt eum et plagis impositis etc. glossa exponit de primo homine quod dicit despoliatum fuisse gratuitis et vulneratum in naturalibus / sed immortalitas non fuit vulnerata. sed simpliciter ablata ipsi homini propter peccatum / ergo non inerat ei a natura sed a gratia. / Tertio hoc naturaliter ... naturales non ... propter culpam. ergo ... immortalitas inerat homini a natura non videtur quod debuerit non ... propter eam amisit patet etc. / Quarto impossibile est duo opposita inesse eidem secundum eandem ... ... naturaliter causam quo inclinat ad opposita / sed homo per naturam sua poterat mori / ergo aut immortalis non erat / aut si erat non erat per naturam sed per gratiam solum / Quinto ... per naturam quam erat nobilius conservatum. ergo mollities et teneritas carnis habebat ... naturalem mollem redderet duram / ergo per naturam corpus Ade solvi non poterat et per consequens per naturam Adam non erat immortalis / Sexto complexiones naturales consumunt corpus quod ... minor constitutio / et corpus animale per naturam indiget consumptione et ... sicut homo caderet in aquam vel ignem et non moreretur. hoc non erat per virtute nature sed ... ut supra. non ergo esset a natura / sed per gratiam / Patet ... quod ... opinionem circa hec multiplex et varia fuit opinio / Secunda ... quod ... immortalitas primi hominis esset a natura / Secunda quod esset a gratia / Neutra autem ... opinio habuit aliquam efficaciam rationem moventem / et ... ad ...

hec eadem quod et solutio patet ad pluraliter quoniam ... erunt esse impassibiles vel impassibiles et hoc a natura et a gratia / et loquitur de passione in naturali / Quod dicit Damascenus quod passio est motus ... per naturam ... passio est ... corruptibilibus et incorruptibilis / Vel loquendo de passione que est naturam ut est passio ... et ... et passio que ... pro receptione specierum sensibilium in organo / et pro receptione ... in intellectu passibiles erant naturaliter

plus una habeat quam altera. sic cum ei dicitur homo est beatificabilis duo tanguntur et ap-
titudo et dispositio. Prima est eadem dicitur homo est immortalis. Unde sicut homo quodammodo potest di-
ci beatificabilis per naturam quodammodo per gratiam sic et in proposito. patet enim hoc quod est beatificabile
importat aptitudinem sic inest homini per naturam. homo enim a natura sua habet aptitudinem
ad beatitudinem. secundum autem quod importat dispositionem sufficientem per quam quis pertingit
ad beatitudinem sive sufficientiam ordinatur ad actum sic inest homini non per naturam sed per gratiam
per quam sufficienter disponitur ad gloriam ut sine illa potest sufficere natura. Sic et in propo-
sito immortalis quantum ad statum innocentie dici poterat homo per naturam immortalis et per gratiam quia
aut habebat aptitudinem sed a gratia habebat completionem. Et hoc patet si explicemus tria genera
mortis hominis quia quedam est per elementorum contrariorum pugnam et dissolutionem, alia per humidi consump-
tionem, alia per contrariam lesionem. Cum mortalitas sit pro privatione huius triplicis modi mo-
riendi quantum ad actum et potentiam in beatis qui dicuntur immortales quia non possunt mori. quantum
ad actum non solum in hominibus constitutis qui dicuntur immortales quia poterant non mori
hoc triplici genere moriendi. habebat et aptitudinem eundem hoc ex genere morte
quod quod habebat a natura quia corpus valde bene erat complexionatum. Sed anima de se incor-
ruptibilis erat que illud corpus regebat et conservabat. Et ita ydoneus erat primus homo
corporis constitutis quod minus deficeret per elementorum pugnam. Sed illud non sufficiebat
hoc enim non posset anima perpetuo facere per ponderis in complexione corporis. Et ideo datum fuit
illi anime donum gratie per quod posset corpus suppeditare et in regere et elementa in quadam armoni-
a custodire et hoc quamdiu vellet suos actus subicere. Hoc autem donum gratie vo-
cant Anshelmus originalem iustitiam et sic patet quantum ad immortalitatem quod primum ge-
nus moriendi aptitudinem habebat a natura sed complementum a gratia. Similiter quantum ad secundum
genus moriendi quod est per humidi consumptionem. Vis enim nutritiva potens erat ad con-
vertendum alimentum sibi sufficiens et elementa efficacie habebat virtutem ad nutri-
endum. Et sic hoc homo ydoneus erat ut conservaret in eo sine corruptione nutri-
mentale humidum. Sed quia humidum radicale paulatim consumitur nec potest reparari
per alimentum ideo data est virtus spiritualis cuidam ligno quod dicitur lignum vite per cuius
sumptionem restauraretur humidum radicale. Et hoc quidem non fuit conditione nature sed complemento
beneficio conditoris sicut Augustinus dicit. Similiter et quantum ad tertium genus quod quidem fit per con-
trariam lesionem. Anima enim fortis et potens erat ad repellendum, sapiens et di-
ligens ad precavendum, nec habebat contraria [illegible] et ideo ydoneitatem habebat
ut prius lesionem incurreret vel mortem. [illegible] et per quam alia sunt
que nocere possent ipsum omnino non lederent ut in pompino ut in vigilia. Hoc
non erat a natura sed a dei [illegible] spirituali prudentia que ita eum custodiebat ut
[illegible] omnia subicerentur ut nichil [illegible] ipsum offendere et per con-
sequens non valeret. Et sic patet quod immortalitas que fuit in statu innocentie
quantum ad aptitudinem fuit a natura, quantum ad complementum fuit a gratia. Et per
hoc patet in magna parte responsio ad obiectiones cum [illegible] quia non
mane in natura et instantia naturali et [illegible] illa [illegible] fuisset [illegible]
[illegible] incorruptibilitas [illegible] naturalem inspiratam. Et hoc [illegible] duce inspirata. inspiratum enim fuit ut [illegible] sub-
[illegible] ipsis omnia inferiora subicerentur.

Marginalia: Genera mortis hominis — 2m genus moriendi — 3m genus — Hec fuisset alia illa [illegible] [illegible] [illegible] ad omnes [illegible] [illegible]

fuit simpliciter a natura quod credendum sit quia verum concludunt. Ad primum probatio quia
et a natura quia fuit ei innata. Dicendum quod non omne quod inest homini a principio sue
nativitatis naturale est nisi extendatur hoc nomen naturale ultra eius [illegible]
[illegible] data creationem et dant eidem naturam sicut planum est. Et ideo illud non valet. Ad [illegible]
quod hoc non erat solum per naturam sed etiam per [illegible] gratie quia erat ut supra additum quod [illegible]
originalis iusticia faciebat naturam immortalem esse. Et hec non poterat perdi nisi per culpam
ideo mors non poterat intervenire nisi per culpam. Ad tertium dicendum quod innocentia duo [illegible]
[illegible] non peccaverat [illegible] peccat culpam aliquo modo [illegible] quia [illegible] iusticia [illegible]
innocentia aut non erat [illegible] immortalitas [illegible] quod dicit puram [illegible] [illegible] [illegible]
nale iusticia [illegible] eius erat in anima [illegible] totius corporis contentiva. Ad [illegible]
continuationem vite non sufficit appetitus sed ad [illegible] non sufficit appetitus [illegible]
sed natura est ulterius virtus ad satisfaciendum appetitui. Ad [illegible] eius natura appetit [illegible]
durare non solum hominum sed etiam brutorum, non tamen in eis est immortalitas. Et ideo non [illegible]
quod si a natura sit continuatio appetitus quod a natura sit continuatio in immortalitate. Ad [illegible]
[illegible] ad id quod obicitur quod ab eodem est dato esse et conservatio. Dicendum cum quod [illegible]
sit verum de conservatione que est ad tempus, non tamen est verum de perpetuatione ultra [illegible]
que possunt esse durare dare. Et non [illegible] perpetuare. Ad ultimum dicendum quod [illegible]
[illegible] tota [illegible] in nobis [illegible] erat divina virtus protegens et [illegible]
[illegible] et interior virtus conservans et [illegible] [illegible] quod [illegible] vite [illegible]
effectum habet. Hoc speciale donum erat dei, sed etiam quod toto tempore [illegible]
[illegible] [illegible] potuerunt [illegible] obsequia [illegible] [illegible] illud

Secundo queritur utrum eadem esset immortalitas innocentie [illegible]
immortalitate glorie si homo stetisset. Et quod sic videtur. Augustinus de vera religione
[illegible] [illegible] quod [illegible] in Adam [illegible] illam immortalitatem [illegible]
[illegible] [illegible] sed illa immortalitas quam [illegible] est immortalitas
glorie [illegible] Item potentie [illegible] disposita est eadem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sed immortalitas innocentie et immortalitas glorie [illegible] [illegible] [illegible] potentia
differentibus et potentia disposita dispositione que est [illegible] in statu innocentie
poterat mori et non mori in statu glorie necesse habeat non mori [illegible]
Item [illegible] confirmatio et non confirmatio est eadem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et immortalitas sed [illegible] immortalitas et illa [illegible] Item [illegible]
[illegible] in statu innocentie non est alia a mortalitate in statu miserie [illegible]
[illegible] data nova potentia nec ablata [illegible] in statu innocentie et [illegible]
glorie non est alia et alia immortalitas. Item si homo stetisset [illegible]
[illegible] ita quod [illegible] [illegible] nobiles [illegible] [illegible] de predicto [illegible] [illegible]
homine [illegible] [illegible] [illegible] illa immortalitas non [illegible]
fuit in homine eodem due immortalitates simul et semel [illegible] immortalitas innocentie [illegible]
[illegible] et immortalitas glorie non differunt. Sed contra [illegible] aliud et [illegible]
[illegible] est differens sed immortalitas in statu innocentie et in statu glorie [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] divine iusticie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] divine voluntatis [illegible]

Ad id quod 2o obicitur quia mors non poterat intervenire nisi per culpam etc. Dicendum

Immortalitas [illegible]
Ad id quod 3o obicitur quod innocentia erat a natura [illegible] [illegible] immortalitas etc.
Ad id quod 4o obicitur quod [illegible] vite est [illegible] etc. Dicendum

Ad id quod ultimo obicitur quod [illegible] vite

[illegible] [illegible] illa [illegible] [illegible] [illegible] illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illa [illegible] [illegible] [illegible] in integritate [illegible] illa [illegible] et iusticia [illegible] illa iusticia. Et hoc [illegible] divine [illegible] [illegible]

et aliud per certum differunt per essentiam. quia illa est a gloria. ista est a gratia gratis data. ergo differunt per essentiam. 2o non est sufficiens ab eodem in idem. sed sufficiens est ab immortalitate innocentie ad immortalitatem glorie. ergo illa immortalitas et ista non sunt eadem. 3o quia opposita sunt diversa. ista sunt diversa. sed immortalitas in statu innocentie non opponitur mortalitati cum sunt in esse eadem. quia adam erat et mortalis et immortalis. sed immortalitas glorie opponitur illi. ergo non est eadem cum illa immortalitate. 4o. licet vita ade esset una et continua secundum spiritum vie et patrie. status tamen vite et conditio alia esset et alia. quia conditio animalitatis et spiritualitatis non habent identitatem. sed potius oppositionem et diversitatem. ergo cum immortalitas non dicat solum vitam. sed potius conditionem vite vel statum animalitatis et spiritualitatis. videtur quod immortalitas sit alia et alia. ergo hec opinio videtur probare quod dicitur hic. alia est immortalitas quam amisimus. et alia quam in celis speramus. quod hic auctor videtur concedere. colligitur quod alia sit immortalitas vie et alia patrie.

Ad predictorum intelligentiam notandum est quod cum aliquid sit significatum in principali et supposito sive in abstracto et concreto. sicut est significatum hominis quod est mortalis. et cum quod est in mortalitas immortalis. aut dicitur quod est aptum natum sive potens non mori. sive immortalitas. igitur idem est quod potentia sive aptitudo ad non moriendum. sed hec potentia ad non moriendum non est aliud quam potentia anime in regendo et continuendo corpus ut numquam desinat. sicut ab ea recipit. hec autem potentia secundum opinionem hic ac et consequenter. quod in statu innocentie homo poterat peccare et non peccare. sic anima poterat corpus continere et non continere. et homo poterat mori et non mori. Tamen unde in statu glorie impossibile est hic ac peccare. et impossibile est quod anima corpus deserere. et quod in statu miserie necesse est hic peccare et aliquid in peccato esse. [illegible] in sua origine. nec in possibile est animam a vita continuare. et quemadmodum opinionis hic ac potentia in statu innocentie et glorie est eadem per essentiam differens solum in statu et dispositione superaddita. sic illa potentia continendi et regendi corpus quod dicitur immortalitas per essentiam est eadem differens solum in superaddita dispositione. Et in eo quod dicitur immortalitas innocentie et glorie sive vie et patrie esset eadem. Respondendum est quod eadem est quantum ad potentiam. sed alia quantum ad dispositionem superadditam. Vel ut [illegible] dicamus una et eadem est. sed albus sive alterata secundum corpus albus et niger idem est. sed alteratus. Et in concedendo sunt rationes concedentes quod hec immortalitas et illa per essentiam esset una. Ad rationes ad oppositum facile est respondere. Unde ad illud quod primo obicitur quod per certum gradum vel habitum immortalitatis et alius est aliud et cetera. plana est responsio quod per certum vel proprium. sicut potentia continuativa una et eadem licet sit aliter et aliter disposita habet gradum inde non glorie. Ad 2m [illegible] ~~non est sufficiens ab eodem in idem~~ quod sufficiens ab hac immortalitate ad illud est ad diversitatem statuum. quia est sufficiens a statu in statum. et quia non sic quod motus a statu ad [illegible] perfectionis ad statum perfectionis non dicitur aliud et aliud. sed status dicitur alius et alius. sic in proposito intelligendum. Ad 3m dicendum quod illa diversitas oppositionis venit ex ratione superaddite dispositionis. sic intelligitur in libertate arbitrii quod est libertas a coactione et a culpa et a miseria. libertas enim a culpa superaddit aliquam dispositionem scilicet gratiam. libertas autem a miseria superaddit aliam dispositionem scilicet vel in innocentia vel gloria. Ratione autem [illegible] aliquid unum est in actu aliquid in potentia. sic in aqua calefacta caliditas in actu. frigiditas in potentia. et ipsa in eodem [illegible] sic apparent esse in eodem subiecto. 3o autem. quia scilicet utraque vel utrumque sit in actu eodem tempore in eodem subiecto esse non possunt. Unde in homine secundum ista caret in actu et potestatis moriendi. potuerat esse potentia

Marginal notes:

3

8

[illegible]

Ad 4o

continuendo

Ad rationes

Ad id quod 2o obicitur quod non est sufficiens ab eodem in idem ut dictum

Ad id quod 3o obicitur quod habent diversa opposita [illegible]

Vel opponitur et [illegible] quia si unumquodque sunt in potentia et sic possunt esse in eodem subiecto sic in [illegible] possibilitas et contrariis [illegible] in aqua

Ad 3^m quod obicitur quod in mortalitas dicit conditionem vitae pure status est dicendum

dispositionem habet oppositum dicendum. sic et in mortalitas dicit conditionem vitae pure gloriae superaddet immortalitatem ulterius in novitate sicut dispositio quae est necessitas super dispositionem quae est congruitas. Ad 3^m dicendum quod verum est sed non prius primo principaliter dicit potentiam corruptibilis contentiam sicut patet / et ideo ratio illa non cogit. Ad aliud [...] ad id auctoritatem magistri iam patet responsio. quod cum dicitur alia et alia non intelligitur hoc esse dictum quia est alia et alia / quia intelligitur esse alia et alia non ad ipsam potentiam / quia principaliter importat immortalitas. sed quo ad dispositionem superadditam / et sic patet responsio ad quaesita :—

Circa ista parte sunt dubitationes circa litteram. Et primo quaeritur de hoc / corpus hominis animale nominatur ab anima. ergo omne corpus habens animam sit et debet dici animale. corpus gloriosum est huiusmodi / ergo animale dici potest. quaeritur ergo dicitur animale quod spirituale.

Si tu dicas quod anima ibi vita nominat carnale sicut dicitur [...] animam suam perdet illam et cetera. sed tali non videtur esse [...]biles [...] corpus non competit statui innocentiae. Respondeo dicendum quod nomine generis appropriatur ei quod per sui in completione vel imperfectione non addit nomen speciale. verbi gratia animal appropriatur bestiis et dicuntur bestiae esse animalia. sic et animale dicitur ab anima appropriatur quodammodo his quae habent animam vivificantem / Et ideo voluit augustinus appellare corpus animale i. corpus alimoniis egens / Et hoc modo debet attendi quod animale venit ab anima / Et sic patet responsio ad obiecta. Aliter possumus dicere largius nominis quod animale venit ab hoc quod animal / et cum animal appropriatur bestiis dicitur corpus animale i. bestiis similiter erat autem adam in sua conditione quantum ad corpus consimilis bestiis in hoc quod digerebat cibos. quantum ad mentem erat in honore et bestiis dissimilis sed quod cum in honore esset non intellexit primo peccavit ideo comparatus est iumentis insipientibus / et similis factus est illis / ut non solum ipse et eius posteri bestiis essent similes in digerendo cibos sed etiam in bestialitate et appetitu.

Et sic patet quare dicitur adam habuisse corpus animale / et quo dicitur corpus spirituale / quaeritur de hoc quod dicit quod habebit corpus mortale et immortale / Item cum mortale et immortale sint opposita primo quod duo opposita simul et semel inesse eidest. 2° animal esse [...] dupliciter dicitur mortale et immortale sicut rationale et irrationale / sed ergo simul et semel esse rationale et irrationale impossibile est esse mortale et immortale. Respondeo dicendum quod immortale dicitur [...] primo privat aptitudinem moriendi / et sic immortale quod non est potens mori / et hoc [...] directe opponitur ei quod est mortale / et impossibile est esse [...] Aliter [...] nat actu solum / et sic dicitur immortale potens non mori et hoc [...] mortale et immortale non sunt opposita / sic potentia rationale / et ille [...]

In mortale dicitur [...]

2° [...]

rationalibus subiciuntur sunt ad opposita. Et eo licet actus sunt oppositi potentie
tamen non sunt ad opposita. Et sic patet responsio ad illa obiecta. Per eadem
enim 2^m quod in mortale prohibeat potentia. Et si tu obicias quod potentie dis-
tinguuntur per actus et ita actus sunt oppositi et potentie similiter. Dicendum quod illud

habet locum in potentiis rationalibus puris. Sed ubi in aliis potentiis locum habet
intelligitur de actu qui complectitur totam potentiam. Unum autem potentie est ad
opposita unus illorum actuum potentiam totam non complectitur.

Tertio queritur de hoc quod dicit quod post peccatum corpus factum est mortuum. Oppo-
situm enim et vivum opponuntur privative. Ergo si corpus Ade post peccatum vivebat
falsum dicere quod mortuum erat. Si tu dicas hoc esse dictum quod necessitate moriendi
erat astrictum. Et ratione eius habet necessitatem ad putrefactionem debet dici corpus
Ade esse putrefactum. Propterea dicendum quod sic dicit Augustinus in xiii libro de civitate dei mor-
tuum potest esse nomen vel participium. Secundum quod est participium sic significat mortem in fuisse
quod est participium preteriti temporis et tunc dicitur aliquis mortuus in quo mors prius fuit.
Cum autem quod est nomen sic denotat aliquid non solum a morte que infuit sed etiam
a morte que inest sicut dicitur ut sic dicitur aliquis albus albedine que in est. Et cum mors
nichil aliud dicat quam tendentiam ad non esse. Et homo continue ad non esse tendit post
peccatum. Hinc est quod continue est in morte. Et eo continue potest dici mortuus. Et eo dicit
apostolus quod corpus mortuum est propter peccatum. Ad 5^m obicitur quod mortuum et vivum op-
ponuntur. Dicendum quod vere est 2^m quod mortuum simpliciter privat vivum. Hoc est 2^m quod
dicit actualem separationem sive terminum corruptionis. Quod autem dicit ordinationem ad illam
tamen non opponitur de se sed ratione eius ad quod ordinat. Quod ordinat ad opposita
potest et sic sunt pari stare. Immo necesse est sunt esse in vita presenti. Et eo
signatur participium huius verbi morior est anormale ut tenens formam et rationem
aliorum participiorum preteriti temporis sic dicit Augustinus.

Quarto queritur de hoc quod dicit sumeret homo de ligno vite quo perficeretur in mortalitate
factus ubi alimenta
non ulterius requireret. Contra hoc est quod est corruptibile non potest dare incor-
ruptionem. Sed fructus illius ligni erat corruptibilis. Aliter enim non posset in na-
turali et digeri. Ergo non poterat homini conferre perpetuam immortalitatem. Item ille
fructus gustabatur in corpus humanum. Aut ergo nutriebat aut non. Si non, ergo non reficiebat ut susten-
tabat. Si sic, ergo erat cum eis ut cum carne aliqua. Ergo videtur quod immortalitatem conferre
non posset. Propterea dicendum quod lignum vite dicitur ab Augustino potius sic conferre
effectum immortalitatis pro eo quod propria virtute posset corpus hominis facere incorruptibile
nisi hoc sit solius divine potentie. Sed quod virtute sibi data habebat ad hoc dis-
ponere. Et divina virtus illi ligno tamquam sacramento assisteret que immortalitatem
perficeret. Et quod lignum vite hanc posset habere virtutem ut ad immortalitatem dispo-
neret. Patet per hoc quod in multis plantis et reptilia et sunt aromata ut mirra et balsamum

2° de civitate dei c° 6°

dicendum secundum quod hoc dicit mortuum est nomen et participium

que corpus ho[min]is dua a putrefaccione p[re]s[er]vat. Sed no[n] s[em]p[er] ubi diu[in]e v[ir]tutis assistentis dire[ct]e corp[ori]b[us] illis fortitudine[m] p[re]be[n]t simila habe[n]t i[n] s[acra]mentis q[ue] dic[un]t[ur] conferre gr[ati]am qua[m] no[n] co[n]tine[n]t gr[ati]am recentes s[ed] diui[n]a v[ir]tus ip[s]is assistens. Sec[un]d[u]m melius i[n] xx^o li[bro] explicari habet. Et istud p[ro]posito intelligendum est. Cu[m] lignum vite cetit p[ri]mus ho[min]ib[us] in p[ar]adiso sic[ut] d[icit] aug[ustinus]. Est qualit[er] p[ri]mi p[ar]entes ecc. Sup[er]ius egit ingr[essu]

P[ost] hec videndu[m] de duracione i[n]mortalitatis. In hac p[ar]te agit de p[ro]creacione posteritatis vel aliud et in eod[em] redit. Sup[er]ius egit de q[ua]litate p[ri]mi dimoni. hic agit de q[ua]litate p[ro]creacione p[ro]pria. Que quide[m] e[st] p[ro]b[l]ema diuidit[ur] aut[em] p[ar]s ista i[n] p[ar]tes 3^es. In p[ri]ma d[e]t[er]minat quali[ter] p[ri]mi parentes filios p[ro]creassent. In 2^a d[e]t[er]minat quali[ter] filii nascent[ur] ibi si n[on] q[ua]les si no[n] peccasset ecc. In 2^a b[re]vit[er] epilogat q[ue] d[e]t[er]minata s[un]t ibi filius erat nonus institucio ante pecc[atum]. P[ri]ma p[ar]s h[abet] duas i[n] p[ri]ma d[e]t[er]minat de m[od]o g[e]n[er]ationis. In 2^a de t[em]p[o]re t[ra]nslacionis ibi de t[em]p[o]re no[n] t[em]p[o]ris quo t[ra]nsfer[en]t ecc. Si[mi]l[ite]r 2^a p[ar]s p[ri]mi li[bri] h[abet] duas. In p[ri]ma d[e]t[er]minat quales nascent[ur] q[uan]tum ad corpus. In 2^a q[ua]les nascent[ur] q[uan]tum ad a[n]i[m]am ibi et cu[m] d[e] cor[pore] 4^a non sit absurdum ecc. Collige p[er] sub diuisiones et glosa[m] manifesta sunt i[n] l[ite]ra. Circa p[ar]tes q[ue] e[st] de p[ro]creacione liberor[um] in statu i[n]nocencie intelligendum quedam incidunt dubitabilia. Et p[ri]mo q[ue]r[itu]r

A[n] in statu i[n]nocencie fuisset s[e]x[u]um c[om]mixcio. S[ecun]do no[n] v[ide]t[ur] i[n] illa c[om]mixcione esset seminis decisio. Tercio v[ide]t[ur] in illa seminis d[ecisione] esset delectacio minus intensa. Quarto in illa c[om]mixcione esset v[irgini]tatis corrupcio. Quinto v[ide]t[ur] i[n] o[mn]i coitu esset plus g[e]n[er]aci[o]. Sexto q[ue]r[itu]r v[ide]t[ur] equalis esset p[ro] g[e]n[er]acio[n]e masculor[um] et femina[rum].

Circa p[ri]m[u]m p[ro]ce[ditu]r. Et ostendi[tur] q[uod] si ho[mo] stetisset facta esset s[e]x[u]um c[om]mixcio. P[ri]mo p[ro] p[ro]p[ositi]o[n]e Genesis ii^o faciam ei adiutorium simile sibi. Sed non indigebat adiutorio mulieris nisi q[uan]tum ad actum g[e]n[er]acionis nec poterant mul[ier] et vir g[e]n[er]are nisi simul c[om]miscerent[ur] ergo ecc. 2° aug[ustinus] xiii^m de ci[vitate] dei quib[us] dicit no[n] coytum sibi no[n] g[e]n[er]aturum homines nisi peccasset quod absurdum est nisi p[ro]p[ter] mo[rtali]tate[m] post[ea] ue[n]tur[um] fuisse pecc[atum]. Ergo si hec e[st] i[n] ip[s]o pone[re] ad ho[mo] non peccasset vir et mulier p[er] c[om]mixcione[m] s[ecundu]m g[e]n[er]ar[e]t. 3° dispositio sunt i[n] homine vel no[n] est nisi p[ro]p[ter] g[e]n[er]acione[m] s[ed] i[n] p[ri]ma s[u]a c[on]dicione disposito fuit i[n] ho[min]e sp[eci]e sic i[n] aliis. Ergo si s[e]x[u]us dist[in]cti ad vnum effectum no[n] c[on]curr[er]et nisi c[om]mixti e[ss]e[n]t. 4° vir habet recam videt[ur] q[uod] si ho[mo] stetisset vir et mulier c[om]mixti essent. 5° vir h[abe]t g[e]n[er]ati[v]a[m] s[ed] plenum e[st] c[om]plexum mutua[m] si q[ue] c[om]pe[te]re no[n] poterit cum no[n] h[abe]t cum i[n] quo fetus vegetari[tur] nec viam p[er] quam eg[re]d[i]at[ur]. Go[n]a q[ui]a d[icit] ... q[ue] nec[e]s[se] e[ss]et q[uod] neu[tr]um erat plus cum mulier c[on]ueni[ens]. Con[tra] e[st] aug[ustinus] d[e] bono c[on]iugali.

gati / impere no[n] n[is]i mortaliu[m] esse poterat q[ua]ntu[m] hoc dicit esse q[uo]d ad co[m]-
mixtione[m] s[e]x[u]u[m] / si g[o] manete statu i[n]nocencie ho[mo] no[n] poterat mori s[ic] ut
mulier poterat q[ui]esc[er]e ¶ 2° damasc[enus] poterat deus genus hoc absq[ue] g[e]n[er]a-
c[i]o[n]e multiplicare p[er] h[oc] mandatu[m] suu[m] si[c]ut ang[e]los i[n] fine ¶ g[o] vi[detu]r q[uo]d si homo
stetisset q[uo]d vir mulieri q[ui]esc[er]et no[n] h[abe]ret ut s[upr]a illud p[ro]bare ¶ 3° ad hoc
data e[st] vis g[e]n[er]ativa ut que no[n] possu[n]t co[n]tinuari i[n] se co[n]servent[ur] i[n] suo si[mi]-
li. homi[n]e stante i[n] p[er]petuu[m] co[n]tinuari poss[et] / g[o] no[n] vid[etu]r q[uo]d h[omin]es g[e]n[er]a[re]nt ¶ 4[°]
4° q[ui]a mixto s[e]x[u]u[m] e[st] opus carnale. s[e]d primi parentes cu[m] esse[n]t sp[irit]ua-
les no[n] erant dediti op[er]ib[us] carnalib[us] ne impedire[n]tur a q[ui]ete co[n]templac[i]o[n]is
/ g[o] no[n] vi[detu]r q[uo]d i[n] n[atur]a stante habuis[se]nt simul q[ui]escere ¶ R[espon]s[i]o d[ic]end[u]m q[uo]d i[n] statu
i[n]nocencie absq[ue] dubio ho[mo] h[abe]ret g[e]n[er]ari q[ui]a homi[n]e / et hoc attestat[ur] auc[torita]ti
s[cri]pture et indicio ro[ni]s vere dic[itu]r enim homi[ni]b[us] i[n] statu i[n]nocencie s[c]r[i]-
bit[ur] Genes[is] 1 c[apitulo] crescite et multiplicamini et replete t[er]ram / Aliq[uan]do[que] textus
dicit mulierem i[n] adiutoriu[m] viri esse factam ¶ Racio[n]e[m] ... recte hac ro[ne]
sit que dicit potencia[m] g[e]n[er]andi sp[ec]tare ad co[m]plec[i]o[n]e[m] nature sp[eci]ei ubi ge-
neracio[n]is ad co[m]plementu[m] et p[er]fectio[n]e[m] ciuitatis superne / et q[ui]a i[n] statu i[n]-
nocencie no[n] p[er]fectior erat q[ua]m i[n] statu n[atur]e / et si ho[mo] stetisset superna ciui-
tas suor[um] ciuiu[m] i[n]mensitate nequaq[ua]m fraudata esset ¶ Conced[end]u[m] e[st] q[uo]d ho[mo] i[n]
statu i[n]nocencie g[e]n[er]are poterat et genuisset et q[uo]d n[on] p[ro]pt[er] nec p[ro]pt[er] mulier
sufficiens ad g[e]n[er]andu[m] / co[m]mixtio[n]e fieret que to ro[n]is ad alteru[m] et natura[m]
ibi p[ro]beret auxiliu[m] i[n] p[ro]ductio[n]e p[ro]lis ad multiplicandu[m] gen[us] h[uma]n[u]m ¶ Et ido
concedu[n]t ro[ne]s ostendentes q[uo]d si ho[mo] stetisset et esset g[e]n[er]acio et co[m]mixtio
¶ Ad illud aut[em] q[uo]d p[ri]mo obic[itu]r i[n] q[ui]d de libro aug[ustini] de bono coniugali / d[ic]end[u]m q[uo]d mortale
no[n] vocat q[ui]a necitate i[n] moriendo. s[e]d mortale dic[itu]r g[e]n[er]aliter p[ro] vita a[n]i[m]ali i[n]
qua sola p[ote]st fieri g[e]n[er]acio / q[ui]a i[n] ea solu[m] p[ote]st fieri decisio et restauracio / et q[ui]a hec
mortalitas esse poterat i[n] statu i[n]nocencie no[n] i[n] statu gl[or]ie co[n]parat[ur] id ¶ Ad 2[m]
d[ic]end[u]m q[uo]d damasc[enus] no[n] vult dicere q[uo]d no[n] esset g[e]n[er]acio si ho[mo] stetisset. s[e]d q[uo]d no[n] esset p[er]
eu[n]d[em] modu[m] p[er] que[m] est mo[do] s[cilicet] cu[m] libidine et feditate p[ec]c[at]i q[uo]d ip[s]e no[n] dicit q[ui]d deus
facere[t] s[e]d quid facere posset ¶ Ad 3[m] s[cilicet] q[ui]a co est data vis g[e]n[er]ativa q[uo]d p[er]petu-
ent[ur] corruptibilia / d[ic]end[u]m q[uo]d illa no[n] e[st] ro tota / s[e]d una ro p[ro]pria et 2[a] fide
q[ua]m ignorant ph[ilosoph]i e[st] p[ro]pt[er] multiplicac[i]o[n]e[m] a[n]i[m]e electorum q[ua]m deus p[ro]p[ri]e disposu-
it facere successiue p[ro]pt[er] q[uo]d co[n]ueniens multiplic[ari] s[i]c p[ri]m[i]s tactu[m] e[st] / it[e]m vendicat p[ro]pt[er] or-
dine g[e]n[er]acio[n]is manifestac[i]o[n]em / it[e]m ... p[ro]pt[er] ho[m]i[nu]m maiore[m] ... ut mag[is]
diligere[n]t / it[e]m est p[ro]pt[er] vniu[er]si decore[m] et p[ro]pt[er] ... q[uo]d no[n] solu[m] mo-
... esse p[er]manentes / s[e]d ... esse decurrentes. ... aut[em] i[n] rebus
irronabilib[us] debet esse 2[m] ... et p[ro]geniem ad res ronales p[ro]pt[er] q[ua]s facte
sunt. ¶ Ad 4[m] s[cilicet] ad id q[uo]d co[m]mixtio s[e]x[u]u[m] est op[us] carnale / d[ic]end[u]m q[uo]d caro v[er]o
sonat i[n] vicium sicut illud ad Galla[tas] v° c[apitulo] caro co[n]cupiscit adu[er]sus sp[iritu]m /
aliquo caro dicit n[atur]a[m] ad Ephe[sios] v° Nemo carne[m] sua[m] odio habuit / et pr

Ad r[ati]o[n]es

Ad id q[uo]d obicit[ur] ... de libro damasceni ad 2[m]

Carnale dicitur dupliciter

carnale sicut dicitur duo in carne una 2° quod dicitur naturaliter vel a carne 2° quod dicit vicium. Et hoc ultimo modo in primo statu supponi quod mixtio non esset carnale opus quia non esset ibi vitiositas sed esset tamen opus carnale secundum quod sonat in natura et nichilominus esse spirituale opus quia natura et opus nature concordarent spiritui et gracie ¶ semini decorporet quia

Secundo queritur utrum in illa commixtione esset ut videtur generacio de spermate sua aliquid producere sed nemo producit aliquid de substancia sua probandum nisi det ei partem substancie sue sed totam dare non posset nisi solus deus partem autem sue non daret nisi decidendo a se. Ergo etc. ¶ 2° filius a patre et matre generatur non tamen effective sed est materialiter sed quando aqua duo sunt naturaliter nocere ad imbibere vinum et commisceri 2° toto ut 2° ad sui illud autem quo vinum non solum habet racionem materialis sed est effecti et tale require... ergo si hoc statu esset generacio nichilominus esset commixtione seminis ¶ viri. Quomodo corpora mulierum fecundaret sed hoc non esset nisi ad impletur mulieris sed constat quod non impletur mulieris quod non illud sibi suppleret aliter superfluum hoc est semen ergo etc. fieret seminis commixtio ¶ Responsio. Magister quidem habuerunt opinionem et inter racionem superexcellencie donec ad honoris ~~semine~~ seminarii generacionem et decisionem et communicacione et illa sunt que sunt organa virtutis generative ergo in generacione seminale semen decideretur ergo si hoc generaret tunc 2° quod competebat in statu innocencie fuisset commixtio seminis ¶ Sed quia semen est superfluum nutrimenti ubi vero est superfluitas ibi est viciositas sed in natura instituta non est viciositas ut videtur. Ergo ut superfluitas si non haberet primam racionem ¶ 2° semen est superfluitas tercie digestionis sed si hoc statu non esset in eo superfluitas 2° digestionis tercie secundum viam ergo ut superfluitas 3° digestionis. Prima probatur per philosophum 2° de manifesta est quia ille superfluitates nimis sunt sine feditate et ignominia ergo si feditas et ignominia non sunt in homine nisi propter peccatum illa non essent necessario tales superfluitates ¶ 3° si esset in eis semen aut esset de necessitate quod plus quod conplexionaliter aut non sed non ergo non videtur quod de eo debet et possit plus generari sed natura naturaliter tenet ad esse sibi quiescens et si compellit hoc non est per violenciam si tamen in statu innocencie homo homines generaret non violenter sed naturaliter ut videtur quod in generacione semen non emitteret ¶ Tercio actualis decisio non esset via ad corrupcionem sed hoc in statu innocencie ad corrupcionem non tendebat

Responsio

Ergo generando semen non decidebat ¶ Responsio dicendum quod cum generacio plus ... et ... natura habeat fieri per commixtionem et quantitatem duorum seminum ... qui ... plus ... per modum materialis et efficientis ... ...

Dis xx^ma De creacione posteritatis vel generacione speci

multidz et efficacis sine actiui plg i sidz penes vnud
sidz penes vir. vel nere e ad generaciones aquas particulas tam a mane quam a
mus deudi in quibus ess virtus et vis seminales sub corpis propagandi qui i hec ordo
ne no solum lapsus sz est institute. ideo dicendum e q i statu i nocie et vir et intu
pacione scilicet generasset. Ad primum q obicitur i g'i de seminis superfluitate. dicendum
q e superfluitas redundatis et e superfluitas i puritatis. superfluitas redundatis
e i semine. et hec superfluitas necessitatem no concludit. imo id ipum q de ne
cessariu est superfluum sz nomen spei superfluud i dundus. necessarium vtuti generative
sz superfluud nutritive. Et hec superfluitas no repugnat bonitati et complecioni ne
q no sonat vicium sz mag plenitudo e et alia superfluitas i puritatis. sic sicut eius
a vrina destruxonis venti et emissio sudoris et consimilia. Et hec e i duo dicta aqda
corruptibilitate vtutis retentive et consumptive. vena et pudor. Et tales no fuis
s i ada q ea q vtutes naturales i ipo erat in suis operibus efficaces. Illa
no e q veniat comitantia qualitate et multi pluralitate et hec fuiss i ada
qualis e superfluitas seminis et vine q post sz separacionem puri ab impuro. et
ad q puru et ydoneu e assumit i alimentu. Illud no q e e in nudo
non absque corruptione quia no cu tanto fetore et feditate sicut nunc. Et hec
ideo q vasa et intestina et foramina q post homi a sua forma corrupcione
nulla deputata. Et p hoc p3 r° ad oia obiecta. Ad p^m q obicitur q ubi e sup
fluitas ibi e corrupcio. No vz q est d. sz de veritate de superfluitate redundatis
qualis e superfluitas seminis. Ad 2^m dicendum q no valet. quia quavis i
separacio puri ab impuro sit in nobis cu feditate i ipsis ess sine alia
corruptione i alteracione vtutis potentie consumptive et pmutative
nutritive. Similiter 3^m no multu cogit. quia semine cu sit superfluud
nutritive est necessarium generative no queret tu na et saluas ipaz
vt sz ut saluas eam i aliquo sit alio. Et io na d no appetit p se
sz in alto tussimud. Et opinionis no queret. sz generat i ipe ut
sic est queret ty ne generati. Similiter ulti no cogit qd dicit q de
cisio est via ad corrupcionem. hec eni locu habz ubi e decisio p rebus
necessariis tu quadam violencia. Et ubi e decisio sine restauracione
hec aut no e i seminis decisione. sicud ostensu e. Et ita omnia
obiecta possunt solui p distinctione pius facta. Et alia ets plura
media q ad hoc pnt adduci. seminis emissione esset delectacionis
Circa quer'itur vtz i illa intencio. Et q sit an^2 illa by dispo
posita maris depredabat aliud emittere sz na instituta multo
melius erat disposita quam natura lapsa. Et vtis generativa multo ma
gis depredabat semine emitte qd e superfluud. sz ubi mag e depi
desiru ibi i complexione multo maior est delectacio. Et i seminis decisione
multo maior esset delectacionis i tensio q sit nunc. 2° delectacio e q

fetore q n e decida
fructus padys fuiss
plus i vtute et sapo
Addiciones 12 et
grossiore fructibus qui
nascuntur contra male
dictam sz erat multo
maioris stabilitatis sapo
ris et vtutis. Poss
et forte dici ut dix
erunt aliqui q p peccatum
primi fieret pena
vne poracionis
et exalacionis. Vel
ut quidam ponunt to
ty cibus ille aptus fuiss
ad consumpcione p pu
ritate et vtute. Et
ho suppositio solum q
ibi suffecerit. Et d i
tas duas vias no
fuisset egestionis ut vna
sz probabilius e q dicitur in
una

Superfluitas seminis
e duplex

Dis xx^ma^ de creatione potestatis ut [illegible] [illegible]

iratione quiescens eam quiescenti et sensu eius [illegible] dicit [illegible]
tacione esse in coitu propter [illegible] hominis [illegible] [illegible] in quo [illegible]
viget sensus / si ergo tanta erat tunc quiescentia ut maior quam [illegible]
et sensus tunc magis vigebat quam modo / videtur quod [illegible] [illegible]
ior quam nunc esset delectationis intensio ¶ 3° una [illegible] [illegible]
delectatur in facilitate et complemento sue operationis [illegible] [illegible]
to maior esset completio et facilitas tanto maior esset delectatio [illegible]
generativa in qua viget sensus tactus facilius et complecius [illegible]
in actum suum quam nunc / ergo maior esset ibi delectationis intensio ¶ [illegible]
plus delectabatur in aspectu lucis / et auditus in auditu cantus [illegible]
perfecti ut audit homo lapsus ergo pari ratione in gustu et tactu [illegible]
perfecti quo [illegible] multo plus habet delectari / ergo [illegible] [illegible]
eum quam nunc maiorem delectationem habuisset ¶ [illegible] Augustinus dicit [illegible]
dei [illegible] homo non peccasset sicut membra genitalia applicare [illegible]
sicut modo applicamus manus [illegible] / sed in applicatione manus ad os aut [illegible]
aut modica habemus delectationem. ergo pari ratione [illegible] [illegible]
brorum ¶ 2° [illegible] tanta erat delectationis intensio tunc quanta est nunc [illegible]
ordinatio in actu generandi propter intensionem delectationis tunc [illegible]
na deordinata / ergo non esset generativa [illegible] [illegible] [illegible] ¶ 3° [illegible]
actu illo nunc [illegible] erat delectationis intensio / cum fortificatio [illegible] [illegible]
non usus alterius [illegible] quod sic nunc in illo opere absorbetur usus [illegible]
tunc / sed hoc non potest esse sine hominis subversione / ergo non esset [illegible]
inordinata et subversa ¶ 4° [illegible] tanta erat tunc delectatio in [illegible]
[illegible] [illegible] quanta est nunc / ergo [illegible] tanta esset appetitus [illegible]
nunc. sed vehementia desiderii et appetitus [illegible] / et [illegible]
[illegible] facit membra illa inobedientia rationi et repugnantia [illegible]
lapsus erat pugna et [illegible] quod est contra omnes [illegible] et [illegible] [illegible]
tat ergo quod tempore nostre [illegible] quod [illegible] [illegible] non erat [illegible]
sa ¶ [illegible] [illegible] intelligendum est hic dupliciter modo esse [illegible] [illegible]
voluerunt [illegible] ut maior erat delectatio tunc quam nunc / et [illegible] non erat [illegible]
ta, tanta erat propter virtutis naturalis [illegible] immoderata non erat [illegible]
[illegible] non erat inhabilis illi delectationi et eam deferebat [illegible]
non absorbebat nec erat ibi repugnantia [illegible] voluit [illegible]
¶ [illegible] et aliquis modus dicendi qui magis concordat [illegible]
[illegible] scilicet quod in decisione seminis et commixtione sexuum tempore [illegible]
alia fuisset delectatio moderata tamen et mensurata [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] quod eam volebat temperate hominis ratio / et [illegible] non erat tanta [illegible]

nunc enim quod virtus illa maxime convenit contra impetum [illegible] amisit origi-
nalis iustitie vinculum et retinaculum per quod imperabat viribus inferiori-
bus, sed laxatis sibi habenis toto impetu et conatu se precipitat in de-
lectabile sibi oblatum non per intercessionem virtutis movetur sed per defectum
virtutis retardatur. Unde sicut equus lascivus freno rupto velocius currit et
impetuosius quam cum in freno est et detinetur a suo sessore, licet non habeat ma-
iorem virtutem et in proposito intelligendum est sic habere. Et hoc est quod dicit Augustinus de
civitate dei [illegible] ille digni felicitate paradisi si peccatum non fuisset et diligenda
prolem gignerent et pudenda libidinem non haberent. Et ideo concedendum est rationes
ostendentes quod non esset tunc tanta delectationis intensio quanta est nunc, sed modo
tanta sit ut modum et ordinem debitum non observet. Ad primum ergo dicendum quod
dicitur in [illegible] quod natura deperdebat [illegible] suppleri. Ad secundum dicendum quod verum est. Sed id deper-
dit [illegible] terminum et limitem et in natura instituta illum terminum non excederet, nunc
autem excedit et ideo [illegible] tanta est. Ad 2um dicendum quod non tunc esset comparatione
sed tamen quod virtus [illegible] super delectabile comparatur aut [illegible] instituta, et si
esset generatio quieta cum quiete et [illegible] non tunc tanta esset virtutis in-
clinatio et inclinatio quanta est modo, et ideo non esset tam [illegible] et tam intense
delectatio. Ad 3um dicendum quod verum est sed tunc ad hoc esset delectatio [illegible]
[illegible] et habet [illegible] si homo stetisset. Et quod illud [illegible] potius [illegible] hic est
[illegible] delectatur [illegible] delectationis nostra non potest maior. Ad [illegible] dicendum quod verum est
de delectatione naturali sed non est verum de delectatione curiositatis, nunc est de delectatione
que in visu et que in tactu quia visus delectatur in obiecto quod est nobile et magis
accedit ad naturam spiritualem [illegible] et auditus. Et ideo in beatis delectatio visus
potissime intenditur, tactus non delectatur in re magis grossa et materiali. Et ideo
intensio sue delectationis magis impugnat statum spiritualem et magis reddit
hominem carnalem et animalem, qualis est homo in statu miserie. Et sic patet quod illud
non est simile.

Quarto queritur utrum in illo coitu esset integritatis corruptio, et quod non videtur.
Dicit Augustinus xiiij de civitate dei capitulo 26 sine ulla corruptione
integritatis infunderetur maritus gremio mulieris. Secundum veritatem si homo stetisset
nulla esset integritatis corruptio. Primo ubi corruptio est integritatis ibi reha-
bente [illegible] est passio et dolor, quia dolor est [illegible] divisionis [illegible]
dicit philosophus. Sed in actu illo fuisset integritatis corruptio tunc esset in re [illegible]
[illegible] per quod dolorem passio. Sed hec passio non poterat esse in natura instituta,
ergo nec integritatis corruptio. 3o ubi est corruptio integritatis est amissio
virginalis dignitatis. Sed si homo stetisset in actu non fuisset alicui dignitatis a-
missio, ergo nec integritatis violatio. Preterea corruptio integritatis est principium
destructionis et dispositio ad mortem, immortalitas cum integritate dicitur. Et
[illegible] corruptio. Sed in statu illo manente tamen [illegible] mulier erat immortalis

Ad 2um quod 2o obicitur quod delectatio verit comparatione fuerit cum quiete et [illegible] ad 2um.

Ad 3um quod 3o obicitur quod virtus delectationis in applicatione et facultate [illegible] ad 3um.

Ad illud quod 4o obicitur quod [illegible] plus delectatur visus in [illegible] et auditu ad 4um.

ergo integritate per corrupcionem aliqua non poterat perdere. Secundo quia
semen suscipi et emitti nisi per apercionem vasis. Sed in actu generacionis
fuisset seminum commixtio ergo fuisset et vasis apercio. Sed in apercione vasis
est integritatis virginalis violacio ergo etc. Tercio quamvis naturalia sunt ...
nata deteriorata non tamen sunt ablata. ergo sic non consisteret ...
uxori ita et tunc. Sed nunc non potest consistere sine corrupcione integritatis ...
ergo tunc. Quarto quia aliqua virgo concepit hoc est miraculum et privilegium solius ...
Sed quod miraculum est supra naturam et contra naturam videtur quod natura stante nulla mulier potest
concipere manente virginitate et incorrupcionis integritate. ergo nulla mulier
posset parere salva pudoris integritate quia fetus non posset nisi per aper...
porta genitalia exire cum per clausa ... hoc est solius Christi ...
et non impleta. ergo tunc esset integritatis corrupcio in partu potest racione et in concep...

Respondeo dicendum quod ista questio plus habet curiositatis quam utilitatis. Quia tamen ...
ortum ex verbis augustini ideo introducta est maxime propter explanacionem illius ...
dicit quod maritus commisceretur uxori sine ulla corrupcione integritatis ...
non videtur esse intelligibile. si enim mulier permaneret integra in qua ...
ad mulierem carnis commixtio propter quod intelligendum est quod integritatis cor...
tria dicit. scilicet claustri apercionem. penalem passionem. et fedam delectacionem
est nature. secundum est pene. tercium est corrupcionis viciose. quia tenet medium ...
culpa et pena. Si enim vir uxorem cognovisset in tempore nature institute ...
ibi claustri apercio sicut ostendunt raciones secundo inducte non tamen fuisset ...
nalis passio et feda delectacio quia membris generativa vel esset corrupta ...
infecta sed animo obediret sicut illa tuba sicut dicit augustinus sicut obedit ...
nus et lingua videmus sicut manus aperitur et clauditur et os aperitur et clauditur
nec esset ibi passio vel pena vel delectacio feda. Sic fuisset ...
ta. nec turpius fuisset tunc loqui de operibus membris quam sit loqui de aliis ...
enim quod turpe est loqui propter hoc quod natura horret et erubescit actum ...
racione feditatis que in ipso consistit. Et sic patet responsio ad racionem ...
te contrarium opposita. Omnes enim procedunt de corrupcione ...
sonat in violenciam et penalitatem et in delectacionem et in feditatem ...
minuit dignitatem virginalem. et hoc patet pertractanti singula

Quarto queritur. Utrum in qualibet coniunctione viri et mulieris ...
generacio. Et quod sic videtur quia in tempore innocencie ...
tum non in remedium. Sed officium consistit in procreando prolem. ergo solum ad ...
rat. si ergo vir et mulier non conveniebant nisi ...
nem. Item videtur quod numquam convenisset nisi prolem generaret ...
tum peteret in statu innocencie nature lapse pro necessitate ...
peccaret saltem venialiter. ergo debitum peteret ...
procreandi aut si peteret peccaret et caderet a statu innocencie. ergo ...

Non tamen fuisset mulier virgo postquam fuisset a viro cognita ... adamissionem dignitatis ... fractione claustri virginalis nisi velimus dicere apercionem ... fractum claustri ... nale. Et per oppositum virginitas in vita et status virtutis ... virtutis ... propter ... multiplicacionem prolis et peterit ... admixtum est ... in culpam et penam non ... per consequens penam pati et ... non solum apparuit esse ... cum ... [illegible] ... etc.

nete unquam cognosceret uxorem quin cum ea susciperet prolem / sed ubi actus
non esset privatus debita intentione nec intento debito fine / privacio
intencionis recte non est sine culpa / privacio non utilitatis intente
non est sine pena quorum neutrum erat in natura instituta ¶ 3º num-
quam homo comedisset quin cibus ille comestus suscepisset refectionem et
usque nutritiva in suo actu privata fuisset suo effectu / ergo per racione(m)
generativa in suo actu unquam caruisset debito fructu / sed fructus
eius est proles ergo etc. ¶ 4º nunquam homo seminasset terram quin ea collegisset
fructum temporaneum / sterilitas enim non fuit in terra nisi propter hominis culpam, ergo
pariter mulieres ita erant aliene a sterilitate sicut terra tempore nature in-
stitute / ergo nunquam mulierem cognovisset quin ex ea debitum fructum suscepisset
¶ Sed quemadmodum nutritiva semine administrat generative / ergo sed homo continue
nutriretur haberet semen aliquod generative continue ammistrabatur / ergo ut opor-
tebat hominem per ordinacionem pollui / sicut natura generacioni ex retencione seminis
vel aliquam mulierem cognosceret quam non esset apta generare ut potest quis pro-
lem habere in utero / sed ergo prima verba duo sunt inconveniencia / constat ergo 3
quod uxorem aliquam cognovisset quin prolem non generasset ¶ 2º sicut comedere
est actus naturalis ita eciam et coire / sed homo naturaliter appetit comedere
non solum in statu nature lapse sed eciam institute / ergo pari racione naturaliter
appetebat coire / sed homo tempore nature institute debebat appetitum na-
ture satisfacere cum natura esset ordinata et ordinate appeteret aliquin
penam sentiret / ergo videtur quod sine macula posset coire sine non corruptione
veritatem plus gaudere aliquam mulierem cognosceret ¶ 3º penam quod Adam
cognosceret uxorem suam per generacionem quero aut peccaret aut non / sed non / ergo non
erat necesse quod in omni coitu generaret / sed sicut quod paucorum erat tunc ani-
marum quam tempore nature lapse, et erant magne ut maioris efficacie
unde ut homo in primo consensus et coitus a culpa est quod nulla est plus
gaudere veritas / ergo videtur quod multo forcius tunc ¶ 4º non erat maior
inordinacio in contactu illorum membrorum quam in admovendo manum ad os / sed
manum admovere potest ad os sine aliquo peccato eciam pro veritate / ergo videtur
quod Adam potuit cognoscere uxorem suam absque peccato pro veritate plus
gaudere ¶ Ad primum quod verum in quolibet actu quo cognovisset uxorem
suscepisset ex ea prolem et racio huius est quia congruencia ordinis exigebat
et ipso utilis ad hoc sufficiebat / exigebat namque hoc congruencia du-
plicis ordinis constituti generative ad rerum voluptas ad suum finem / unde
enim generativa ordinem habebat ad racionem ordine nunquam perfecte sufficeret
et in actu non exiberet nisi quod racio dictabat / racio autem recta et ordinata

Quod homo in quolibet coitu
suscepisset prolem in statu
innocencie

dictat nulla re esse utendum nisi ad id propter quod est, et quia vis generativa data fuit homini ad prolis multiplicationem, ideo ratio ideo nunquam dictarat quod generativa unquam exiret in actum nisi propter prolis generationem; hoc enim congrue natura ordinis exigebat. Propterea enim virtutis aderant que ad hoc sufficiebant, quia enim vis generativa in viro ad generandum erat potens et sufficiens, nec habebat impedimentum, similiter et in muliere [illegible] et sic cum ordinate congnosceret virum tempore semper concepta prolem suscepisset, propter congruentia duorum ordinis et sufficientia duplicis virtutis, scilicet generantis et suscipientis concipientis, sicut predictum est. Solvendum rationes hoc ostendentes que credende sunt. Ad primum quod primo obicitur in contrarium quod multa semina deessent generatione. Dicendum quod ita esset natura ade ordinata ut nunquam de cibo sumeret nisi adeo temperate quod superfluum [illegible] quod semine non esset sufficiens coadunata quousque veniret hora debita generandi. Ideo enim in statu innocentie posse nature sue cognovisset et [illegible] mensuram alimenti et tempus et horam qua generare debet, et ita [illegible] modeste et sobrie quod non ad superhabundantiam, ut admodum [illegible]

Ad id quod secundo obicitur quod naturaliter appetit coire sicud comedere etc. dicendum

Ad secundum dicendum quod non est simile quia actus comestionis ordinatur ad salutem individui in quo continue fit deperditio, actus vero generationis ad speciem et multiplicationem solum quod non debet continue fieri sed temporibus determinatis, et ideo [illegible] esset appetitus naturalis ad coitum sicut est ad cibum, non ita continue [illegible] frequens. Per enim [illegible] coitus ad tempus nature lapse non sicut est [illegible] ad coitum sicut ad cibum, multo minus nec in ada erat, quia [illegible] appetitus vis generative. Hec propter est corruptionis nature quam imperfecta.

Ad id quod tertio obicitur quod per quod non [illegible] repugnantia non peccatum

Ad tertium dicendum quod per sermones non fit cognoscere sine deordinatione vel corruptione vel contrarie, et quod in statu innocentie deordinatione tunc [illegible] quod non erat ibi rebellio ut per [illegible] non fuit cognovisset per [illegible] voluit cognoscere in ordinate fuisset, et ideo peccasset. Non est simile [illegible] de [illegible] in statu nature lapse, quia nunc non solum est in officium [illegible] sed etiam in remedium vitande fornicationis, sicut melius in [illegible]

Ad id quod quarto obicitur quod non esset ibi actio deordinata quantum in admonendo manum ad os etc. dicendum

Ad quartum dicendum quod similitudo illa attendi [illegible] ad hoc quod [illegible] in [illegible] et utrumque competere [illegible] et [illegible] hoc tamen dissimilitudo est, quia magis oportebat actum illum [illegible] ordinare quam qualemcumque motum manus et pedis [illegible] usus illorum ad [illegible] prolis, [illegible] aut manus et pedis [illegible] ita determinatus, et ideo non [illegible] adimplere [illegible]

Sexto et ultimo queritur utrum equalis fieret multiplicatio virorum et [illegible] natura per [illegible] in generando, sicut deus eam instituit [illegible]

duxit naturam humanam produxit masculum et feminam in pari numero / ergo sicut
et natura in pari numero multiplicasset ¶ 2° generatio hominis non petat com-
muniter per masculum et feminam et ita necessario est ad generationem mulie-
res et masculos / ergo natura equaliter intendet utrumque sexum. sed sic
intendit ita multiplicabat ergo etc. ¶ 3° sicut vir intendit se salvari
sic in viro quem generat sic et mulier in consimili sic in muliere / sed natura est
bene ordinata in muliere sicut in viro. ergo si vir non frustratur sua in-
tentione similiter nec mulier / sed quod requirit masculos ad generationem sexus
virilis / tot requirit feminas ad generationem sexus mulieribus ¶ 4° In
statu innocentie sicut quilibet generaret ita quilibet prole multiplicaret et
omnibus esset dominium ex se et multiplicationis etc. ¶ 5° quilibet haberet uxorem / sic
ergo in matrimonio requiritur quod sint duo in carne una tot esset viri quot
mulieres nec plures nec pauciores ¶ Oppositum est quod dicit philosophus in libro de animalibus femina
est vir occasionatus. ergo videtur esse preter nature intentionem. sed preter nature in-
tentionem non esset recta [illegible] produceret preter intentionem propriam. ergo
videtur quod nulla mulier generaretur / vel saltem pauciores quam plures esset viri quam mulie-
res ¶ 2° sicut vult philosophus 2° de generatione [illegible] et 8 physicorum [illegible] et 2
de celo et mundo [illegible] ¶ [illegible] depredicat quod melius est sed sexus virilis
perfectior est et melior quam sexus mulieribus / ergo natura magis depende-
ret generare viros quam mulieres / ergo sic produceret secundum quod depre-
dicat plures produceret viros quam mulieres ¶ 3° generatio masculi est propter vi-
gorem virtutis generantis et seminis decisi sicut dicunt naturales et medici
sed in statu nature constitute virtus generativa et semine deciso completam
et sufficientem habet virtutem, ergo semper vel plures masculos generari
contigeret ¶ 4° quando semen viri predominatur semini mulieris / tunc ad similitudinem
trahit et generatur, sed [illegible] nature masculus potentior est femina / ergo nature
statu semper vel plures vinceret semen virile. ergo plures generaret nature
masculos quam mulieres ¶ Respondeo dicendum quod [illegible] in statu innocentie equalis numerus multi-
plicarum virorum et mulierum. ratione autem huius facile est accipere apte sibi   Facile
quia sed difficile est accipere a parte principii a quo / a parte namque finis
ad quem [illegible] cum distinctio [illegible] multiplicationem
generis humani et completionem numeri electorum / et illa multiplicatio ad omnes
[illegible] et hoc [illegible] legem matrimonii in qua [illegible] una [illegible]
[illegible] est sed natura [illegible] tot fuisse mulieres quot viros / sed nulla mulier
careret viro / et nullus vir careret muliere sua uxore / nec una esset plu-
[illegible] plures viri. ratione autem a parte principii effectivi assignare
est difficile / [illegible] descendendo ad principium alterius sicut [illegible]

[margin: Ratio quare generatur masculus et femina]

[margin: Semen debile et virtus vilis seminis]

et medicine quarum utrumque famulari habet theologie magna enim est questio apud naturales et medicos de distancia generationis maris et femine et sunt quatuor cause quare modo mas modo femina generatur. Prima ratio redditur a dispositione vasis suscipientis. Si enim suscipitur in parte dextra dicunt quod ibi generatur vir propter fortem calorem qui ibi viget. Si in parte sinistra generari habet mulier. Secunda ratio redditur propter quantitatem utriusque seminis scilicet viri et mulieris. Si enim preduat semen viri generatur masculus. Si vero semen mulieris tunc trahitur ad suam naturam et generatur sexus femininus. Tertia ratio redditur propter virtutem seminis virilis. Si enim semen virile fuerit virtutis fortis quod generatur ex supplicitate caloris et spiritus in ipso semine tunc fit coagulatio et generatur fetus vigorosus scilicet masculinus. Si autem virtutis debilis tunc fit coagulatio mollior et fragilior et generatur sexus minus scilicet femineus. Hoc autem ratio tercio dicta principalior est istis tribus nec alie habent efficaciam nisi ab ista. Nam sicut vult philosophus in animalibus principaliter movens in generatione sive maris sive femine est semen virile et ideo nec semen mulieris nec locus matris sunt principium nisi hoc dicatur propter debilitatem seminis virilis quia accidit ad fortitudinem seminis mulieris. Nec locus matris facit sexuum diversitatem principaliter secundum principaliter moventis. Sed sit cooperans principaliter movens quia fortitudo et debilitas in virtute seminis virilis. Si autem queratur quare diversitatis in debilitate et virtute vilis seminis. Simpliciter causa redditur. Prima est propter caliditatem et dispositionem bonam ubi aquosus fit generatio et propter quod sit seminis diffusio ita quod nec excedit in caliditate nec declinat ad frigiditatem. Tunc enim semen quod ab illo membro diffunditur est fortitudinis et vigoris. Si autem membrum se habuerit in opposita dispositione tunc semen est virtutis debilis. Alia ratio potest sumi propter qualitatem alimenti et venti et temporis quia multum faciunt ad vigorem et debilitatem virtutis. Boreas enim suo flatu virtutem roborat dum virtutem concludit. Sed auster debilitat dum eam dissolvit facit per eam fieri ab et temporis. Et qui contrarios dispositiones generant virtute sit et resistunt semine est fortis virtutis. Qui non sunt in contraria dispositione semine est virtutis debilis. Tertia ratio sumitur propter animi virtutem ymaginationibus et continuationibus ex quibus ymaginativa multum conformatur accidentibus anime et ymaginationibus propter quod memoria delectationis frequenter fit excitatio principaliter quod ymaginatione forti in sompnis fit effusio seminis secundum ad primam virtutis et virtus formativa que est principua virtus in semine et virilis.

ab ymaginatione. Secundo quia exempla ponuntur et sunt in sacra scriptura, et etiam in
medicina ut patet in ovibus Jacob Genesis xxx et narratur exemplo quod
mulier quamdam apprehendebat etc. a viro cognoscebatur omnes filios nanos
concipiebat. Nunc has autem rationes, sed omnes sunt bone et faciunt ad
primum vigoracione etc. in statu nature lapse. Sed prima sumitur ex
parte complexionis mebri. alie due sumuntur ex parte animi. Sed ut impedientes
ex parte nature institute. Quia corpus perfecte subiectum erat anime principalis vel
summi generationis maris et femine apte virtutes animalis moverentur et virtus gignendi
ex. Sed cum vir intenderet et vellet generare virum tunc vigoraret virtus
animalis eius imaginando, et esset semine maioris virtutis et generaret sexus
virorum sive masculi. Quando non vellet et vigorari generare sexum femi-
neum tunc minus forti in possessione agenti in naturam et seminacionem corporale, et tunc se-
men esset minus forte, et generaret sexum femineum, et ideo in statu nature in-
tegre generatio maris et femine subesset voluntati rationali. Et cum ideo dicta
ratio omnia fecunda esse ordinate, et tunc producere mulieres sicut viros ut deberent
in habere adiutorium similem sibi secundum exigentiam legis matrimonii. Ideo tunc
viros et mulieres produceret in numero equali. Nunc autem quod generativa non
subest virtuti animali i. imaginative, nec est rationali licet ei aliquo modo
conformetur sed magis variatur penes dispositionem mebri et exteriorem adiu-
toriis. Hinc est quod non est ita determinato numero nec in viris nec in feminis
generandis, immo modo quidem tendit generare masculum generat feminam, et quod
tendit generare feminam generat masculum, et aliqui plures habent feminas et
aliqui plures masculos. Dicitur ergo patet quod si homo stetisset in equali numero fieret
multiplicatio virorum et masculorum mulierum vel rationes hoc ostendentes
eadem sunt. Ad primum i. s. ad id quod obicitur quod femina dicitur vir occasionatus. Dicendum
quod philosophus non vult dicere quod femina sit preter nature intentionem sed quia virtus ne-
cessarie defectum habet in producendo mulierem respectu productionis viri. Ille autem
defectus non repugnat ordini nature sed potius salvat. Secundum enim ordinem
nature sicut producuntur in eodem corpore quedam membra magis fortia quedam minus
et producuntur in eadem quedam individua unius speciei quedam alterius, et ideo licet ille
defectus quantum ad ordinem nature corrumpit ut potest esse ille quem est causa defec-
tus mebri ut bone complexionis sit preter nature intentionem, generatio enim mulie-
ris non est preter naturam nec est contra naturam. Sed secundum naturam. Ad secundum dicendum quod non intelligi-
tur simpliciter deperdit melius simpliciter. Sed melius in ordine licet autem sexus
masculinus melior sit in se quam femineus non tamen esset ita sufficiens salus
nature in solo virili sexu sicut est in virili et muliebri, et ideo natura magis
intendit ut utrumque generet. Et hec sufficiendo respondetur ad id quod in contrarium obicitur quod natura professa in generando quod
cum deus instituit propter generationem non autem propter generatores vel natura professa generando compleret
numerum ipsum ad ultimos generatos qui debent complere numerum electorum, ultimos dico qualescumque sive ad ultimos ge-
neratos inclusive. Ad illos enim tamen spectabat et propterea generatis primo etiam et ultimi. Ad secundum dicendum quod generatio
intendit masculum et feminam quamdiu per se erunt necessarie ad multiplicationem. Sed per modum satis videtur probabile
intendit illum sexum qui nobilior est. Ad tertium dicendum quod complete non est in tunc usque ad completum numerum electorum utero
per plurare in sexu, tamen natura intendit per se tamen secundum voluntatem rationabilem intendit sexum nobiliorem etc.

Pro hoc satis habetur in
Glossa Genesis et in his-
toriis super hoc textu

Secundo autem dicere volue-
runt quod plures genuissent mas-
culos quam hoc ratione ut ha-
betur ab Augustino xiiii° de civitate dei
x° capitulo completo numero electorum
data est illis vita agendi
ea que est vita perfecte beatitudinis
sed pro quo habetur ab Augustino ix° super
super Genesim. Data fuit mulier
viro in adiutorium ad fili-
os procreandos et eis non in
venio ad quod adiutorium sed for-
te per mulier viro propter parere
di causa philosophus. Sed contra
contra quod generati quibus pa-
rentibus et quibus genitis
completus numerus electorum
impossibile non uterentur
ergo ulla esset necessitas vel
adiutorio mulieris. Ergo res
pondere debuit producere mulieres
nec debuit aliquid ab ulti-
mis parentibus generari
sed solo viri. Sed natura
appetit quod nobilius
est. Igitur primo producere
et per aliquid appetit quod est
minus nobile hoc est quod
tamen est ad id quod nobilius
est vel per nature institutam
intenderet producere mulie-
rem hoc fuit quia debuit
esse adiutorium viro et
producere plures, cessante
necessitate huius adiutorii
sed fuisset in producendo ultimo
generatorum utique fuissent apte

ecia aute no intedat muliebre nisi quecumque ordina ad virile / ad .d. f. ad quod pr qlibz [illegible]
/ ad 7 quod hoc sit 2 nos enim intedet / Distinctio xxxiiii / quelibz saluti in alio [illegible]
prudenciam et dispositione generatorum secure / preposito aut illeg rationis pot generatorum illius [illegible]
quod sumptum est falsum / hoc porro potest in prima progenie plurali / utrumque porro [illegible]

de pro victore quod nec auctas pbat nec ro arguit manifesta inter dubia relinquitur : —

desideat utrumque quam alter solum / ad 3m quod obicitur de se viri [illegible]
semi mulieris / ad 4m quod illa ro dz sane intelligi ad hoc quod valeat
enim loquendo nunquam semine prdnat semen viri / sed ro dr prdnari semi
mulieris / quia semine viri adeo debilis est virtus quod magis est disposita
ad productionem sexus muliebris quam virilis / hoc aut non potest
esse in statu primo ut pr ptactum est / Et per hoc pz responso ad [illegible]
de fortitudine caloris et virtutis / gradus enim ibi fuisset 2m ordinem [illegible]
nus et 2m generatam sexus / Itaque qui in aliquo operare actione magis
fortificata in productione viri / aliquid minus fortificata in productione mulieris
Si quis aut vellet dicere ut aliqui estimat quod mulier semper [illegible]
los gignet ita quod pars dextra attigat quod est maior virtute [illegible]
ad generationem sexus virilis / et pars sinistra quod est virtute magis [illegible]
ad generationem sexus feminei / tunc facile esset ad ea que obiecta [illegible]
respondere. hoc aut nec de facili pbatur / nec est de facili [illegible]
rationis iste modus solvendi pbabilis videtur magis esse rationabilis

In ista parte sunt dubitaciones circa litteram et primo queritur de hoc quod dicit
Infirmitas prima admiranda turpitudinis corporis honesta[illegible]
ciare / Ex hoc enim videtur dicere quod non possit actus ille sine [illegible]
et turpitudine compleri / Sed hoc est quia omnis actus qui est in [illegible]
sit sine peccato / ergo et coitus / Respondeo dicendum quod hoc non dicit turpitudinem
que sonet in culpam / sed que magis sonet in penam. vel potest [illegible]
intelligi tunc nuptie ita corripiunt puritatem carnis quod actus [illegible]
absque omni peccato ut sit. Unde quod dicit magister quod nuptie ordinate [illegible]
illud non est intelligendum ratione inordinationis que fit in actu illo [illegible]
in esset ubi esset minima in minimum de hoc aut diffusius agetur in [illegible]
de incontinentia / De hoc quod dicit quod in paradiso essent nuptie hono[illegible]

Queritur iterum / Videtur enim quod sicut sunt honorabiles in statu [illegible]
sacramentum magnum ut dicit Apostolus ad ephesios v^to sed circa [illegible]
nali / Si tu dicas quod honorabilitas nuptiarum attenditur quantum ad actum [illegible]
tunc queritur quare magis actus ille honestus et castus fit [illegible]
deo quam alius actus in quo est culpe deordinatio / magis enim [illegible]
dare quibus de actu illo honeste et caste [illegible] quam de alio actu [illegible]
to ut pote cognoscere uxorem quam pertinet suam / Respondeo dicendum quod [illegible]
loqui de nuptiis quantum ad signata et quantum ad fructum / et quantum ad actum [illegible]
ad hoc tria honorabiles erant in paradiso in statu non [illegible]
sunt honorabiles quantum ad signatum et fructum / sunt tamen [illegible]
angonum quantum ad actum / quia omnis [illegible] ratione actum ille [illegible]

de nupciis

operire coram aliis est contra gratiam nature. Ratione autem huius assignat augustinus in 14 de civitate dei, quia cum non deberet dominari corpori magis erubescit quam ipsa sibi contra-
dicunt partes corporis. Et quia aliqua pars corporis dominatur ei, sicut quia per inordinate do-
minatur sibi. Et ideo magis verecundatur de ordine libidinis que est in actu illo
quod perturbatione furore que est in quamvis dominio suo. ut corripet hoc est

Iterum queritur de hoc quod dicit deus non dum iusserat; videtur esse falsum, quia
dicitur genesis primo crescite et multiplicamini et replete terram. Constat quod hoc dictum
est quantum ad actum generationis ergo etc. Dicendum quod hoc queritur pro mandato, non
omnes obligabat quod per peccatum ergo videtur quod transgressi sunt quia non convenerunt in statu in-
nocentie, sed non ergo videtur quod poterat continere servare virginitatem. Alterum contra peccatum
mandatum maneat ad huc, quia per maneret ergo non licet alicui servare virginitatem
contra quod apostolus qui dicit prima corinthiorum 7o volo omnes vos esse sicut ego sum. Lo-
quitur de castitate, sed non obligatur quod iudicatum est. Videtur etiam quod non fu-
it melioris conditionis homines quam tunc, quia non possunt servare castitatem
tunc autem non poterat. Dicendum quod illud mandatum datum fuit viro et
mulieri in statu innocentie, sed tamen esset mandatum affirmativum non obliga-
bat ad semper sed pro loco et tempore. determinatio autem temporis pendebat ex revelatione
divine voluntatis, quod quia deus non dum eis revelabat, ideo dicit
magister quod non iusserat. Ad aliud dicendum quod quantum ad hoc mandatum fuerat iteratum
dicitur quod aliter obligabat tempore nature instituende et aliter nunc. Tunc cum omnes
obligabat, quia omnibus erat in officio; nunc autem non obligat omnes pro eo quod
multi sunt qui sufficiunt illud implere aliis conservantibus virginitatem fratribus
hoc autem conservandum competit statui nature lapse, non autem nature instituende, quia tunc
nulla esset virginitas non esset maior virtus continentie quam nubere et omnes place-
re vultum dei gaudent. Nunc autem propter difficultatem et arduitatem con-
tinentie magne est virtutis et dignitatis. Et sic patet ad ea que obiciuntur.

Queritur etiam de hoc quod dicit completo numero sine morte corporum in aliam
qualitatem transirent. Videtur cum hoc posito esset in eius primo quia magnam dis-
pendium esset parentibus per tanto tempore gloriam eorum differre quousque electorum numerus
complebitur et sic spes que differtur affligit animam. Videtur quod etiam esset aliqua affli-
ctio, sed cum sursum numerus electorum futurus sit in magna multitudine quod posset
omnes homines in paradiso spatium continere; hoc non videtur esse probabile. Dicendum
decens fuit hoc quod parentes transferentur absque liberis pro filiis et glorificarentur
hoc non videtur decens quia ad magnificentiam dei spectat omnes simul glorificari, sicut
fiet in die iudicii in generali resurrectione. Ad aliud dicendum quod videtur contra 2a potentia proba-
bilior est. Sic dicunt rationes videtur non obstat quod de simultate glorificationis. Hoc
cum magis est propter iudicium et resurrectionem corporum quam propter decet esse simul quam
propter multitudinis collationem. Alia rationes concessimus habentur in primo libro contra rationem etc.

Distinctio xx^ma de creatione posteritatis ut quidam [illegible]

Tercium queritur de hoc dicto magistri quod in parvulis constare [illegible]
ambulandi et loquendi peritia non [illegible] hanc enim opinionem videtur magister [illegible]
re / Sed contra hoc est verbum Augustini precedens paulo ante hoc dictum [illegible]
infirmitati mentis convenit hec infirmitas corporis sed non habuisse [illegible]
infirmitatem illam mentis / ergo nec corporis Item cum natura humana [illegible]
et nobilior est quam brutalis et quedam animalia fetus statim [illegible]
possunt ambulare multo fortius videtur quod filii hominis / [illegible]
opinionem credit asserere et dubium est utrum [illegible]
hanc opinionem approbat tamquam probabiliorem que dicit parvulos paulatim [illegible]
ex tempore ad usum membrorum / nec hoc est preter rationem / teneritudo enim membrorum [illegible]
parvuli hominis propter bonitatem complexionis et convenientiam nature que precedit [illegible]
cui complexioni adversaria sunt parvuli sunt teneriores [illegible]
cessus aut motu non esse miraculosum sed naturalis [illegible]
Et hoc rationabiliter magister hunc modum dicit magis approbat / verbum autem [illegible]
precedens intelligitur de infancia rationis et quodammodo [illegible]
rationis in perfectionis nobis Aliud quod obicitur de illis [illegible] animalium non [illegible]
rum sunt corporis et organizationis [illegible]

Queritur etiam de hoc quod dicit parvulos / perfice [illegible] enim rationalis non [illegible]
in tempore non videtur esse quia adcrescere temporibus alterius [illegible]
efficacia magis presens cum non habeat in se aliqua per tempora alterius / [illegible]
perficiat animam Ade perfectam statim / ergo pari ratione perfecisset animam filiorum [illegible]
tissime Responsio dicendum ad hoc quod hoc est probabilior opinio ut puto quod aliquam [illegible]
intervalla temporum in tempore et conditione perfecisset / [illegible]
complexione corporis mutata / et cum in infancia est mollis et fluida [illegible]
cerebri ideo non potest esse ibi fortis impressio specierum / unde forte [illegible]
sicut predicte facies non fluunt in aqua mota / [illegible] parvuli non [illegible]
statim ad usum conditionis Ad id quod obicitur quod anima non alteratur in tempore [illegible]
est quod hoc est de se / sed ratione corporis cum quo [illegible] et in tempore [illegible]
Ad id quod obicitur quod habet habitum dicendum quod puer habet [illegible]
bitum / non tamen habet quod ad actualem considerationem [illegible] organum [illegible]
sicud etiam non habent dormientes [illegible] parvuli baptizati [illegible]
in munere non in usu nec in actu / [illegible] intelligendum est parvulos [illegible]
esse / sed per modum complexionis facti habili ad considerandum statim [illegible]
considerationem sine penuria et labore et potissime [illegible]
verbum philosophi quod dicit in libro physicorum quod in quiescendo et [illegible]
dens et sciens / quia sessio et quies dicitur quod motus [illegible]
nem ut nocuum et hoc per industriam valere [illegible] hac [illegible] convenient ubi [illegible]
que [illegible] viderunt / et ubera [illegible] nequaquam credendum [illegible] filios [illegible]

Hec vero est de [illegible] constat
ad bonum honesti ubi dicitur
[illegible] et cultum [illegible]
et venerandum et [illegible]
rent tamen parvuli statim quod
illo tempore erat [illegible]

[illegible]

Iterum queritur de hoc quod dicit preceptum addidit obediencie quare deus
addidit preceptum super preceptum. Et quare tot fuerunt precepta que
homini dedit. Et utrum quare preceptum obediencie sive discipline potius
fuit negativum quam affirmativum. Responsio dicendum ad hoc breviter quod tria fecit do
minus ets precepta ipsius homini. scilicet quod fuit crescite et multiplicamini. 2a fuit
de ligno paradisi comedite. 3m fuit de ligno scientie boni et mali nolite
comedere. Numerus autem et sufficiencia istorum istorum preceptorum potest sumi duro vno
pe. quedam enim est preceptum quod ordinat ad deum. Et istud preceptum obe
diencie quedam quod ordinat ad proximum. Et illud fuit preceptum de multiplicando. quedam
quedam quod ordinat ad se ipsum. et id fuit preceptum de comestione. Secundo mo
do ut quedam preceptum respiciat corpus. Et hoc est preceptum de comedendo. quod
dam respiciat animam. et hoc est preceptum de abstinendo quod est obediencie me
ritum. quedam coniunctum. et hoc est preceptum de coniunctione multiplicando. preceptum
autem discipline fuit negativum ut facilior esset eius observancia. et homo
posset non de transgressione ut omissione habere excusacionem. et in
hoc terminatur totalis ista pars huius libri que est de hominis constitucione 2a d.

Videns autem de qua 2a d. terminata prima parte principali huius totius
libri in qua agit magister de hominis condicione. Sequitur 2a pars principalis libri in
qua agit de lapsu. Et quia lapsus hominis est per peccatum. et peccatum hominis
est duplex. quoddam in quo persona corrumpit naturam. et hoc fuit peccatum primi
hominis. quoddam in quo natura corrumpit personam. et hoc est originale. quoddam ubi
quo persona corrumpit se ipsam. et hoc est actuale. Ideo pars ista habet tres
partes. In prima determinat magister de peccato primorum parentum. In 2a de peccato
de peccato originali quod ab illo fuit causatum infra dist. xxxma. In superioribus
terminatum est 2a d. In 3a vero de peccato actuali. Infra dist. xxxvta. pars
secunda de peccato actuali 2a d. Prima pars in qua determinat de peccato primorum parentum
habet duas. In prima determinat modum transgrediendi. In 2a vero ut ostendatur quod
culpa cedit quod homo habuit potenciam resistendi. Secundo in prima determinat de
culpa per quam cecidit. In 2a de potencia per quam stare potuit. Infra dist.
xxiiita. Iterum diligenter investigari oportet 2a d. 2a d. Et quia culpa sive pec
catum ade comparacione habet ad diaboli temptatem. Et ad hominem cadentem
et ad deum permittentem. Ideo prima pars habet tres. In prima determinat de diaboli temp
tacione. In 2a vero determinat de hominis transgressione. Infra dist. xxii. Hic
vero diligenter investigandum 2a d. In 3a vero determinat de dei permissione. Infra dist.
xxiii. Sciendum quoque 2a d. Prima pars continet quinque partes distinctas et potest dividi
in 3s partes. In prima magister determinat quales primi parentes fuerunt temp
tati. In 2a vero determinat generaliter modos temptandi. Illud porro sciendum est du
as esse species temptacionis. In 3a vero concludit ipsius temptacionis preambula

3a precepta fecit
deus in paradiso

preceptum duplex

distinccio xxma

3a est peccatum duplex

reinspabilitez humani peccati ibi hoc est quia sola contritionis temptacione
2a dicta duabus ultimis partibus remanentibus in diuisis scilicet prima pars huius preg
prima determinat de temptacione primi hominis quantum ad motiuum scilicet ibi cum
2a uero quantum ad instrumentum ibi scilicet et per violenciam 2a dicta nunc uero determinat
ad processum ibi temptacio uero hominis modo facta est et per in parte contra
terminatur scilicet modus primo temptacionis et partes modi esse in quibus temptacionis
generali. postmo vero qualitas et quantitas peccati humani hic ibi licet ergo
sola temptacione 2a dicta Primus pars tria modit hic ipso

Ad intelligenciam autem questionis de temptacione primorum parentum
2o quaeritur de duplice temptacione 3o vero modit hic quo concerne
quantitate et qualitate peccati quod in illa temptacione est perpetuum Circa
primum queruntur tria primo quaeritur de temptacione primorum parentum quantum ad
motiuum 2o quantum ad instrumentum 3o quantum ad ordinem et processum

Quantum ad primum sit prima et quaeritur quid mouerit principaliter dyabolum
ad temptandum hominem Et quia invidia videtur primo per illud dicit
Sap ii Invidia dyaboli mors introiuit in orbem terrarum Invidia
tus ante fuit per temptacionem et seduccionem hominis. ergo ad temptan-
dum hominem invidia dyabolum commouit 2o Gregorius in moralibus in
paradyso dyabolus invidens homini superbie uoluit in fuisset ergo cum
in fuisset per temptacionem temptacio fuit ergo invidia 3o dyabolus temptan-
do hominem factus est homicida 2a quia dicit Joh viiio ille homicida erat
ab inicio scilicet homicidium procedit ergo odio odium autem procedit ergo
ergo a primo temptacio hominis in qua dyabolus fuit homicida processit
ergo invidia Contra primo quia despiciat casum alterius sine suo fructu
mouetur ex amore commoditatis proprie scilicet ex odio felicitatis aliene scilicet dyabolus
casum hominis desiderabat et absque suo fructu sic constat ergo mouebatur
odio felicitatis humane ad temptandum hominem scilicet tale odium non est aliud
quam invidia ergo 2a dicta Sed contra omnis invidia est respectu
uel superioris 2a quia dicit Gregorius super illud Job paruulum occidit invidia
superiores magis salte 2a reputacionem scilicet dyabolus non reputabat hominem
superiorem sibi ergo videtur quod ei non invidebat Item si ipsum temptabat
bat homo non erat ergo invidia 2o invidia est de bono quod alii
acquirit scilicet dyabolus non poterat peruenire ad eternam beatitudinem quia
erat irreparabilis. ergo videtur quod propter illud acquisitum non invidebat

3o Invidia est vitium [illegible] quod considerat nullus est invidens alicui de aliquo
nisi quod illud amat et cupit. Sed dyabolus nec cupiebat mandatis dei
obedire nec ad supernam patriam ascendere nec amicus dei esse [illegible] sive de
operatione. Ergo videtur quod hoc in homine non invidet. Ergo etc. Item quod invidia
non est nisi respectu eius quod est natum diminuere bonum [illegible] Sed beatitudinis con
sortio nullius bonum potest diminuere. Ergo non est aliquis quod ab aliquo invideri pos
sit. Ergo videtur quod dyabolus hominem aliquo appetitu cadere fecerit quia invidia mo
tus non fuit. Item [illegible] quod postea peractum fuit. Ista duo peccata sunt que
maxime possidet mentem dyaboli superbia et invidia. Unde sicut [illegible] fu
it super ceteros angelos dicitur [illegible] duobus quam prius erat lucifer dyabolus factus
est et sunt [illegible] hec duo inseparabilia ita quod unum concomitatur ad alterum
Superbus enim amat excellentiam et ita nullum vult habere parem. Sed ad hoc
statim appetit excellentiam singulariter possidere et ideo statim ab actu
vel habitu invidet cum nolet bonum [illegible] bono quod affectat ab alio co
municari sicut et dyabolus ab hiis duobus viciis possessa videlicet super
et invidia. Videns hominem in statu in quo poterat cadere sub dyabolica po
testate et in quo poterat ascendere ad supernam felicitatem a qua ipse ceci
derat. Et quia superbia motus est et quia invidia ad temptandum. Quia superbia na
[illegible] ut ipsum sibi subiceret quia invidia vero ut ipsum a superna felicitate impedi
ret. Et superbia fuit sicut movens primum invidia sicut movens proximum etiam me
diatum. Certum enim quod non posset dominium super hominem acquirere adhuc studuisset
ipsum a paradysi gaudiis impedire et ideo magis sub superbie quam invidie
imputatur. Et ideo [illegible] dicitur et eius comportatur dyabolus ad temptandum hominem
quia invidia motus esse. Et concedendum sunt rationes hoc ostendentes. Ad id ergo
ad primum obiectum quod invidia est de superiore vel paribus. Dicendum quod non solum est de su
perius qui est superior sed eius qui potest esse. Sicut dyabolus in statu illo non
reputaret hominem superiorem se invidebat tamen ne merito obedientie sublima
retur ad statum glorie in quo statu ipsum superiorem se non dubitaret. Item potest
esse dici quod [illegible] reputabat ipsum superiorem se in hoc quod poterat pervenire
ad illam gloriam ad quam dyabolus ascendere non potest. Ad 2m dicendum ut respondetur
est per interemptionem quod non solum invidet de eo quod potest optinere sed etiam illud
quod natus est habere sicut non posset habere sicut [illegible] et [illegible] invidet
aliis nisi et [illegible] licet aut dyabolus non posset ad beatitudinem pervenire
tamen habebat ad hoc naturalem aptitudinem. Ad 3m dicendum quod invidia non tamen
venit quod dependeat aliquo bono [illegible] imo quod odio boni alieni quod tamen

[Margin:] Sed contra quod 2o obiectum quod invidia est respectu boni quod potest acquiri dicendum

[Margin:] Sed contra quod 3o obiectum quod invidia est respectu boni dependerati vel dicendum

desidei l bom [illegible] vr esse puci l omnis pcti / ideo pt aliud dici q̄ vidia n
solum no est [illegible] eius boni q̄ depdat / sed est [illegible] eius boni aut obtentu minui
bonum depdere l et estimat minui / et quia dyabolus depdebat sicut estimat
qz qualtacone hominis estimat suum bonum impediri et ideo [illegible] vidi
qui vidia oppugnabat / et p hec patz [illegible] adultum q̄ et p hominis
cacio et qualtacio [illegible] vitate alicuius bonum no diminuet tamen [illegible] estimacione
flaz credi potuit esse alicuius boni diminuti / et qualia estimacione omni
vidia / affecciones eius no tamen oriunt [illegible] condicionis [illegible] / sed est [illegible] suspicionibus
et estimacionibus falsis / primorum parentum quantum ad instrumentum modi

Secundo querit de temptacione / et dicit in genesis iii q̄ dyabolus temptavit [illegible]
p serpente et q̄ iste modus no fuit [illegible] ostendit / primo sic quanto temptans
est ocultior tanto est ad decipiendum efficacior / sed [illegible] dyabolus [illegible]
poterat hominem decipe conabatur [illegible] q̄ ipsum temptacione spuali temptacione [illegible]
quam alicuius corporis assumpcione / 2o tanto temptans est efficacior quanto temptans
est in suggerendo affabilior. sed actus locucionis [illegible] debetur humane effigie
/ ergo [illegible] q̄ dyabolus ad temptandum magis debuit assumere effigiem hominis quam bruti
animalis. [illegible] brutum [illegible] penitus est [illegible] qua ad [illegible]
/ 3o quanto temptans magis simulat [illegible] tanto ma
prevalet in temptando / sed multa animalia [illegible] magis [illegible] simulate
tendunt quam serpens sicut columba et agnus ergo [illegible] magis debuit
assumere dyabolus ad temptandum / 4o instrumentum sive organum [illegible]
[illegible] p ipsum facto sed [illegible] temptacio est ad decipiendum / ergo dyabolus debuit [illegible]
me animal maxime dolosum et callidum. sed plus de dolositate est in vulpe [illegible]
pente / ergo magis debuit assumere vulpem quam serpentem / ad [illegible] sit [illegible]
/ sed quia verum concludunt [illegible] claudi in responsione / ad [illegible] intelligen
nondum est q̄ modus ille temptandi no tamen fuit [illegible] electione [illegible]
[illegible] sed est [illegible] permissione no enim licuit dyabolo temptacione omni modo [illegible]
vellet et posset. sed eo modo quo deus permittet / [illegible] dominus [illegible]
omnia ordinat et gubernat et permisit q̄ dyabolus temptaret hominem in effigie
animalis bruti. et no [illegible] sed [illegible] / sic enim [illegible] congruum
[illegible] q̄ ei homo temptaretur a dyabolo in effigie animalis bruti congruum [illegible]
[illegible] operis [illegible] divini iudicii / respectu operis [illegible]
naturis est inclinatus ad bonum [illegible] maxime [illegible] / [illegible]
erat ipsum temptacione in effigie animalis bruti / respectu [illegible]
erat q̄ adhuc ordinabatur temptacio et [illegible] plus animali bruto [illegible]
to bono incommutabili et [illegible] / et ideo ad hoc [illegible] ipse [illegible]
bruti debuit temptari / respectu divini iudicii est congruum fuit quia [illegible]

Cor

Cognitum fuit hominem temptari in effigie brutali

et adhereret bono commutabili

et fidelis non permittet hominem temptari ultra quam possit / et ideo pro parte dyaboli
in temptacione latere ut nichilominus posset ab homine deprehendi / et ideo non posset
esse quod dyabolus hominem temptaret omnino in specie consimili / et propter hoc non in specie vel
effigie humana sed potius brutali / Triplex ergo convenientia ordinis congruebat ut homo
a dyabolo in brutali effigie temptaretur hec est triplex convenientia congruente propter
quam missus est homo temptari a dyabolo / non in qualibet animali bruto sed in serpente / primo
ex operibus / quia cum temptacio fiebat per suggestionem in consensu que intrat ad
cor admodum serpentis / et ibi virus peccati diffundere quo homo spiritualiter moritur
/ ideo ut exterior effigies operi responderet interiori congruum fuit hominem
a dyabolo temptari in effigie serpentis cuius est serpere et venena diffundere et dif-
fundendo hominem interimere. Respectu est finis intenti congruum erat / quia cum in-
tendebat dyabolus facere hominis et caput et superiorem mentem quantum deorsum
et totum pronum / et per consequens ad malum finem deducere ponendo sibi primo quod
delectabile ideo permissus est temptare in serpente qui cum toto suo corpore habitare in
suo incessu adherere / Tercio est etiam [illegible] divini iudicii quia cum [illegible] temptacione
divino iudicio inter temptatum et temptatorem debat inimicicia [illegible] / et ideo
temptari in specie horribilis animalis hoc est in serpente debuit sibi quem [illegible] max-
ime [illegible] / et quem maxime sua calliditate [illegible] hominem ledere / et per patet
triplex convenientia quare dyabolus permissus est hominem temptare in effigie ser-
pentis / Ad id ergo quod primo obicitur quod temptacio tanto est efficacior etc. dicendum quod et
si dyabolus se manifestaret exterioribus sensibus in effigie serpentis nichilominus tamen
in illa manifestacione plus se occultabat quam manifestabat. unde mulier
non credidit eum qui loquebatur in serpente esse adversarium / sed etiam potius bonum
[illegible] / et ideo ita occulta erat illa temptacio / quia dyabolus loquebatur ad cor
intellectus / Aliud patet responsio quia iusto iudicio dei non est permissus temptare in
[illegible] quia non habebat posse nisi [illegible] nisi homo [illegible] sibi [illegible] / et
sic temptavit ab exteriori per sensum et voce sensibili magis quam voce spirituali
non cum debebat aliter permitti / Ad 3m de [illegible] affabilitate iam patet responsio
verum enim est quod si fuisset in effigie humana efficacior fuisset sed divina pro-
videntia non debuit hoc permittere sed cautelam dyaboli debuit temptare / et ideo
concessum est sibi corpus serpentis quod tunc habebat caput virginis ut dicit Beda / et re-
liquum corpus erat serpentis / et per unam partem posset latere per alteram deprehen-
di / Ad 3m quod obicitur de amicabilitate iam patet responsio quia non debuit permitti
ostendi effigies amicicie ut posset deprehendi veritas inimicicie / nam temp-
tator qui effigie amicicie ostendebat secundum veritatem inimicus erat / ideo sicut
operi animal maxime competebat quod habet aspectum humanum corpus non eius animalis
quod natura est homini esse maxime inimicum / Ad ultimum dicendum quod et si sint alia

3a convenientia quare debuit temptari in effigie serpentis

Ad id quod ultimo obicitur de [illegible] ditate etc. dicendum

animalia calidiora et perfectiora in nocendo et insidiando homini sapiencior
est et callidissimus. et quod calliditas temptatoris erat ad homines offen-
dendum [?] est quod inter cetera animalia magis permissus est temptare per serpentem

Tercio queritur de temptacione primorum parentum quantum ad ordinem et proces-
sum. Et dicit scriptura et magister in littera quod temptacio incepit a muliere
et per mulierem pervenit ad virum. Et videtur quod hic modus progrediendi repug-
nat astucie dyaboli. et quod eciam debeat a deo permitti. ordo enim destructionis
contrarius est ordini constructionis. que enim ultima sunt in componendo prima sunt
in resolvendo. Sed mulier fuit ultimo facta et formata. ergo videtur quod via destructionis
et corrupcionis a muliere debuit habere exordium ut exordium temptacionis
debuit eam posterius aggredi. Secundo temptacio exterior debet conformari interiori. sed in
temptacione interiori peccatum ascendit a sensualitate ad superiorem porcionem
mediante inferiori porcione racionis. sed ergo superior porcio est vir et
inferior est mulier. et sensualitas est serpens. sic temptacio interior pro-
cedit ad virum mediante muliere sic et temptacio exterior. Tercio cautus pug-
nator aggreditur ad bellum suum quem potest expugnare facilius. sed ergo mulier facilius
poterat expugnari quam vir. unde videtur quod processus temptacionis pervenire de-
buit ad virum mediante muliere. Quarto facilius est alium expugnare for-
tem inimicum per domesticum quam eciam per se ipsum. sed vir erat fortis
spirituali virtute preditus. ergo ut videtur quod dyabolus ausus fuit eum temptare per se
ipsum sed per suum domesticum. ergo mediante muliere temptacio pervenit ad virum.

Quoniam [?] quod primum non est in carne sed est in dei ymagine sed vir et mulier equali-
ter sunt ad ymaginem dei. quia in anima non est discrecio sexuum. ergo videtur quod temp-
tacio non magis debuit inchoari a sexu muliebri quam a virili. Secundo mulier
nullam habebat pronitatem ad peccatum sicut nec vir. et ita erat ita sicut vir
nec caro eius aliquo magis inclinabat. ergo videtur quod ita erat difficile
mulierem sicut virum decipere. nulla ergo videtur racio esse obqua temptacio dyaboli
magis inciperet a muliere. Tercio vituperabilius est vinci a muliere quam a
viro. gloriosius est vincere virum quam mulierem. sed ergo dyabolus maxime affectat
vituperium et audacissime querit gloriam. videtur quod magis temptacionem a viro
quam a muliere inchoaverit. Quarto natura audacium est libenter fortiores aggredi
sed dyabolus est audacissimus et peritissimus et maxime presumens de suis
viribus. ergo videtur quod dedignatus fuit primo aggredi muliebrem sexum sed virilem [?]
probabile quod prius temptaverit mulierem quam virum. Respondeo dicendum quod secundum scriptu-
ram et magistrum in littera non est dubitandum quin temptacio dyaboli a muliere inchoata [?] fue-
rit et per eam pervenerit ad virum. temptacio autem hec sumitur [?] [illegible]

quoniam [?]

dei / et ex parte astucie dyaboli / ex parte sapiencie dei dominus eum tali ordine permisit
dyabolo temptare / tum propter viri excitacionem / tum ne mulier haberet ex-
cusacionem / tum etiam propter maiorem erudicionem propter viri excitacionem quia ipse adeo
fortis erat / et spirituali merito preditus quod solus poterat resistere temptacioni
superveniens ex suggestione mulieris / et ideo fortiori temptacione permissus est
temptari per mulierem ne daremus excusacionem / primo debuit ab ipsa
temptacio incipere / nam si viro primo prefuisset eo quod vir sit caput mulieris
et dominetur ei / ideo esset multum mirandum si mulier ei consentiret / primo magis
non haberet excusacionis colorem propter maiorem erudicionem eciam hoc permis-
sum est / in illo enim modo temptandi perniciose cognoscimus nobis modum et pro-
cessum temptacionis invisibilis / et sicut ille a serpente venit ad viram me-
diante muliere sic iste a sensualitate pervenit ad superiorem partem racionis
mediante inferiori / ex parte similiter astucie dyaboli sicut supra dictum est dyabolus
animadvertebat mulierem esse minoris sapiencie et debilioris constancie / et ideo por-
abolus seductor quia eam voluit sibi facere subiectam et videns quod debilior
constancie facilior erat ad pervertendum / et ideo dyabolus expugnator aggressus
est hominis civitatem ea ex parte ex qua erat aditus minus munitus
quod solum in porta mortis erat adherere cogitavit dyabolus / et per ipsam
primo vinceret non quesivit quomodo per se non putaret virum vel dicitur
... de muliere quia laqueus est venatorum et sagena cor eius
vincula sunt manus illius / propterea dyabolus astutus impulsor incre-
pit a superiori feminas et fermeo / et sicut patet ex sacra scriptura et per
omne medium quia non fuit temptacionis incepcio a muliere / tum quia
hoc dyaboli astucia competebat / tum quia hoc divina providencia dispo-
nebat / sed in quedam sunt raciones ad hoc inducte / solucio primi / si quis
... non est sapiens dicendum / dicendum quod licet viro et
tamen autem quando dicitur imago eque expresse est in racione ... spiritus sic
... quando dicitur enim in corde complexione ... quia racione de-
... et sapiencia consistit in quadam affirmacione / et propterea
... ex parte ... fortitudo maior gracie facilius incurvatur
ad malum sapiens feminea et propterea non cogit / solucio secundi / dicendum quod ve-
rum est quod ... quia habebat equalem stabilitatem ... non haberet con-
... in affectu / nec ... decepcionem in appetitu / facilius tamen
potuit in hoc incidere quam vir in quo et naturaliter erat fortior et grande re-
... habundancior / solucio tercii / si quia vituperabile est viro a muliere / dicendum
quod vere ... gloriosum est mulierem luctando superare quam

Pro quare dyabolus primo temptavit mulierem

mulier est minoris sapiencie et constancie quam vir

per experimentum

solucio quare 2a obiectione quod mulier ... ad hoc ... dicendum

> Ad d[ictum] q[uod] 2o obi[citur] q[uod] audacius liberius aggreditur fortes et hec [illegible] 2o [illegible] et alibi

> De modis temptationis in generali

cum viro luctando succubuerit, et quia dyabolus si incepisset a viro timebat ne mulier sibi resisteret, ideo maior cautela studuit eam adipisci. Ad 2m dicendum quod illud verum est ubi est audacia sine astucia; dyabolus autem non tantum est audax et protervus, immo etiam est astutus et fallax, et ideo intemptando non primo aggressus est viam difficiliorem sed potius efficaciorem, quia iste non putabat sibi totam suam contra potentiam, sed cum non vincat nisi volentem, per debiles in pugnando, et ideo non a fortiori sed a debiliori suam incohavit temptationem.

Consequenter queritur circa 21 articulus de modis temptationis in generali. Dividit autem magister temptationem in eam que est ab hoste et in eam que est a carne; sed cum de temptatione que est ab hoste aliqualis possit haberi notitia per ea que determinata sunt supra de potestate demonum, ideo hic queritur de temptatione que est a carne. Et circa hoc queruntur quasi tria: primo utrum carnis sit temptatio; 2o utrum temptationem carnis a temptatione dyaboli contingat separare; 3o queritur utrum quis contra istarum temptationum difficultatem possit resistere. Procedit. Et ostendit quod carnis sit temptatio racione.

Circa primum primo sic: sicut concupiscentia temptatur a concupiscentia sua abstractus et illectus, hec concupiscentia que maxime nos abstrahit et illicit est concupiscentia carnis, ergo etc. 2o Cassiodorus diffiniens temptationem dicit quod temptatio est assimulatio boni ad fallendum, sed appetitus carnalis facit ut non videtur esse bonum simpliciter, et hec decipit et fallit spiritum, ergo contingit spiritum temptari a carnali appetitu. 3o temptatio dyaboli non est aliud quam suggestio, sed sicut dyabolus suggerit homini mala, ita et carnis providentia que est de ne inimica, ergo si dyabolus dicatur temptare cum suggerit mala, eadem racione et caro cum spiritum trahit ad carnalia. 4o dyabolus impugnat nos, temptatio non est aliud dyaboli temptatio quam eius impugnatio, sed sicut impugnamur a dyabolo ita et a carne impugnamur et impellimur, ergo videtur quod sicut temptamur a dyabolo ita necesse et temptemur a carne. Sed contra est Hugo de sancto Victore: temptatio est callide aspiri et quasi absconditum bladitis conatibus proprie compunctionem sinuere; hec est solius spiritus racionalis, ergo non videtur esse carnis. Item temptans dicitur a temptato aliud et temptat seipsum, sed quando temptat est homo carnalis, sed et homo carnalis a carne sua non differt per substantiam, videtur quod ille caro temptat homo temptetur a carne sua vel ab alia, constat ergo ulla caro temptat. 3o persuasio ordinata ad decipiendum potius est sophistica quam temptatio, temptatio autem est persuasio ordinata ad finem compunctionis, sed caro vicioza diverte declinat ad malum, et sua inclinatione [illegible]

[illegible]

spm | go mem⁹ spulsacos porq dz dici sophisticos q temptat. ¶ pro quo
nedz ad actus de aliq sbsequens dr | dr ... ad qm̄e i eis repto
sdus temptare dr i psptuit et dyab et ho et caro | go ... ad qm̄e
dz dici | s carone vr aliqo conuicate aliq eid deo et eid spu age
lico | go vr q ei no posset copete temptao | a s spetat hoc eit equore
et ... aliud mod | ddi | et s ... tur e go ... q mod dr | et que illa car
nis ipulso temptao appellar ¶ ... ddm q hoc vocabulum temptare
multas habz acceptiones sic dicut illi qui scrutati sunt vocabuloz studiose
nimis sut | s tn velim eius pncipale et ppriam scrutacoz accipe
temptare | s pbare est | vnd temptao dici pt quida tactus quo illud qd tangit
pbatur. sic eni dicit temptare qui suo tactu vult aliqua certitudinez habere de ali
qua re q tangit p hunc mod i spualib temptao dr q dedtactus ad pbandi
ordinatus hoc aut pt ee qdpliciter ¶ vl q ille qui pulsat i tedit pbare et
expbare sic pbandi ostende | et hoc mo temptat deus ... q dr sapie iusto
deus temptat illud et iuenit illos dignos se ¶ vl ut ille q pulsat i teditq
pbare et expbare sine expbanda facere et sic temptat dyabolus ... q dr actu v
cum temptat pacienas cor tuum metum spus sco ¶ vl ut ille q pulsat i te
dit solu pbare et expimentum sumere de eo q e i hoie | et sic temptat ho
minibus et de hoc ecci ... qo multis loquelis temptabit te et subridens ...
rogabit te de absconditis tuis ¶ vl ut et s pulsans nichil intedat ad eius
tn pulsacone sic pbao et expbao hois | et sic temptat caro ut carnalis
ocupiscencia de q Iacob p in ... a ocupiscencia sua abstractus et il
lectus | carne eni sine a carnis ocupiscencia ho pulsat et q tangit cuitar
tn sine pulsacoi s ostendat pbare et expbare s no differat pbare et exp
bare | et sic recte et ppe carnis impssio temptao dici pt ¶ vnd voces hoc
ostendentes qnde sut ¶ ad pm i s q temptare e ... ddm q illa ro ab
... no assignatur nisi de temptacone dyaboli | s aut quis gnalr velit ea itte
gere ut se extedat ad omez temptacoez q ad q ad malum inclinat tunc dicendu
e intelligit p eam ut sit sensus q ptemptacoz sit expiencia et pbare vel ho
dignus pt expbari ut expbari | et hoc no tm fit a dyabolo s etia a carne ¶ vl aut
velit ... dre hoc esse ... esse dicendum tunc dicemus q noie carnis no intelligitur
corpus solum | s ro carnalis et eo ipe ho ... q carnalis est | et ad carnem quia
sepius temptat | ... q spualis est et diuine legi pobedit ¶ ad ... dd q sic
iudicare et iudicari sut s actus duar parcium sive psonaz | nichilominus tn eadem psona
alia et alia sui porcone pt se ipsum iudicare sic seinctipsum ho
diiudicat | et superior porcio iudicat iudicat iferiore ¶ vl ... intelligendum
e q spualis ipsa sensibilitas temptare pt ronem | sive ho exterior interiore

hoc ... q 2o psalmus

Temptare pt sic per de
... sit

Ad ... q 2o obicitur q temptas
dr a temptato ... rel
ddm

et ita eciam caro temptat proximum non eum temptatur est. Sed aliquis ab alio illa temp-
tacionem habet in eadem persona. Solucio. Dicendum quod propositio ordinata secundum disposi-
cionem [illegible] porro est sophisticacio quam temptacio dici potest cum temptacio large dicta se
extendit et sophisticacionem et temptacionem proprie dictam. Sophistica est propositio
potest homo de alio comprimentum sumere. Ita non valet illa obiectio. Quia temptacio conprehen-
ditur contra deceptionem et sophisticacionem non dividitur. Aliter tamen possumus dicere quod temp-
tacionis nomen magis [illegible] est a temptacione mali in qua est quedam pulsacio
et quod certum de temptacione quam a temptacione illa que est in examinacionibus potest nominari
contra sophisticacionem ut dicatur aliquis per illum sophisticus aliquis temptatus. Ad
ultimum patet responsio quia predicte aliqui cum sumuntur in omnibus illis de quibus
dicuntur actum temptandi videlicet tactum quendam pulsacionis ad quem solet pulsatus
vacare et hoc prius conplanatum est. [illegible] carnis a temptacione dyaboli se-

Secundo queritur utrum distinguatur temptacio per se et cetera. Et quod sic videtur. Convenien-
ter dividitur ex opposito quia potest esse sine altero sive separari potest ab alio.
Sed temptacio carnis dividitur contra temptacionem dyaboli quia hostis eorum. Secundo dyabolus temp-
tavit homines primum et temptavit Christum. Sed nec eum Christum nec eum homines ante
ad malum impellebat ergo neuter a carne temptabatur ergo eius temptacio
a dyabolo. Temptacio que est a dyabolo separatur a temptacione que est a carne. Tercio
quia dyabolus nunquam nobis mala suggereret nichilominus spiritus ad malum
adolescencia generi esset. Ergo omnis temptacio dyaboli [illegible] ad quod homo tem-
taretur a carne [illegible]. Ergo aliud est incitamentum carnis et aliud incitamen-
tum spiritus. Sed dyabolus impellit ad peccata spiritualia, caro non ad peccata carna-
lia. Ergo eciam peccatum spirituale possit esse sine carnali et econverso. Ergo
temptacio carnis sequestrum habeat a temptacione dyaboli. Quarto [illegible]
potest per se [illegible] quod uno contingit mereri et alio demereri illa contingit abin-
vicem separari. Sed temptacio hostis est materia conprehendendi virtutis. Temptacio non a car-
ne semper est a culpa et eciam culpa peccati et [illegible]. Ergo una ipsarum po-
terit sine altera. Contra. Temptacio carnis et hostis differunt sicut [illegible]
[illegible] sicut temptacio interior et exterior. Sed quod est exterius [illegible]
ab eo quod est interius. Ergo et corrupcio carnis ab ea que est a dyabolo. Si
dicas quod temptacio que est ab hoste est ita interior sicut temptacio que est a carne
hoc non effugitur. Quia eciam deus fidelis non permittat homines temptari super
id quod possit et alterum ipsorum moderare et ad conprehendendum sufficiat. Nec homo
nunquam potest esse [illegible] cum [illegible]. [illegible] quod alio et alio tempore fiat [illegible]
tacio carnis et temptacio dyaboli. Dicendum quod temptacio carnis non habet
esse sine temptacione hostis. [illegible] super illud [illegible] dulce a malo [illegible]

bonum glo. Ieci mala omnia ab instinctu dyaboli procedunt sicud bona ab instinctu
dei / ergo nullum peccatum fit in quo dyabolus non interponat partes suas / ergo
temptacio carnis via est ad peccatum / minor quod non possit esse sine temptacione
dyaboli ¶ 2o actus instrumenti non est sine motu principalis motoris / sed caro
non est sicud instrumentum in temptando respectu dyaboli / sic dicitur super id Job. x tra-
dita est in manum impii .i. caro in manum dyaboli / ergo titulacio carnis
non est absque impressione vel impulsione dyaboli. per consequens hec est temptacio
patet 2a / ¶ 3o Et si non potest ponere primum malum quod non sit ab alio / est tamen
ponere malum quod est inicium omnis mali / sic dicitur Eccli x. inicium omnis
peccati superbia / Sed dyabolus rex est super omnes filios superbie et pater omnis
mendacii / verum quod nullum sit peccatum quin aliquo modo non procedat ab ipso et
ita ad nullum malum impellit caro absque dyabolo / ergo temptacio carnis
non separatur a temptacione hostis ¶ Pro et temptacio hostis non separatur a temp-
tacione carnis sicut ostenditur ad Gal. v manifesta sunt opera carnis
que sunt fornicacio adulterium contenciones emulaciones / ire rixe et
invidie et ibi enumerantur peccata carnalia et spiritualia / ergo videtur quod omnia peccata
procedunt a carne .i. ad nullum malum inclinat temptacio hostis absque
temptacione carnis ¶ Item quarto [illegible] transfertur a corporalibus ad spiritualia / sed in corporalibus
[illegible] quantum ad a parte absque matre / ergo in spiritualibus / sed pater omnis peccati dicitur
esse dyabolus mater vero caro sive concupiscencia / ergo 2a prima pars patet / 2a manifesta
est per id quod dicitur Ezech. xvi pater tuus amorreus mater tua cethea per
amorreum intelligitur dyabolus per cetheam vero concupiscencia / et expressius dicit Gregorius
super levi xix concupiscencia mater omnis peccati et dyabolus pater ergo etc. / Et dyabolus non
sit temptans bonum angelum nec malum neque spiritum separatum sed solum spiritum
carni coniunctum / ergo videtur quod aditum non habeat ad mentem nisi per car-
nem ergo absque carne non temptat / ergo non contingit temptacionem dyaboli a temptacione
carnis separari ¶ Responsio dicendum quod cum dicimus temptacionem esse a carne / vel ab hoste
hoc dupliciter potest intelligi / vel sicut a movente primo / vel sicut a movente proximo et im-
mediato / si sicut a movente primo per temptacio carnis nunquam potest esse absque temptacione hostis
quia omnis temptacio carnis est ex ea temptacione quam ortum habuit a prima hostis temp-
tacione / temptacio tamen hostis potest esse absque temptacione carnis hoc potissime quando est temp-
tacio [illegible] carnis corrupcio sicud fuit in Adam et in Christo / vel quando ex illa temp-
tacione nulla oritur in carne / sed si vero temptacio hostis ad peccatum perficit cum ultimum peccatum
sit in mente quod non habeat ortum ex concupiscencia alia / sic temptacio dyaboli a temptacione carnis
non potest separari sicut [illegible] quod temptacio dicitur esse a carne vel ab hoste tamquam
a movente primo / Si autem sicut dicitur esse sicut a movente proximo et proprio sicud

temptacio esse a carne / vel ab hoste intelligitur dupliciter

accipit magister in littera pro sequitur et distantia formali et distantia temporali; dyabo-
li quia alio modo temptat caro, et alio dyabolus; et ad aliud vicium impellit hoc et ad
aliud ille; et primum movens est aliud et aliud. Consequitur est distantia temporalis; quia
tempore vincit dyabolus et instigat ad aliquod vicium ad quod non inclinat caro; et dis-
potest esse e converso; et preter ista ultimo non accido quare temptacione carnis et temptacione
hostis ut accipit magister in littera, concedendum est eas [illegible] ut non solum
unam et alteram per diversa; sed eciam una possit esse sine altera [illegible]
rationes quibus hoc probat. Ad primum [illegible] ad id quod primo obicitur quod omne malum [illegible]
instinctu dyaboli intelligendum est sicut a movente [illegible]; et non sicut a movente [illegible]
[illegible] absque dyabolo potest esse a [illegible] voluntate [illegible] carnis
concupiscencia. Ad 2m dicendum quod hoc verum est quod dyabolus temptat carnem et [illegible]
carne [illegible] spiritum et tunc temptacio carnis et dyaboli non [illegible]
[illegible] carnem mediante [illegible] sibi spiritum [illegible] ad malum [illegible]
re, non dyabolo non movente; et tunc non movet sicut instrumentum [illegible]
primum; et hoc modo [illegible] a temptacione dyaboli. Ad 3m dicendum quod hoc est in-
telligendum quantum ad [illegible] in mediato respectu [illegible]
eius non fuit aliud et ipsum fuit [illegible] originalis [illegible]
est inclinacio ad omne malum. Ad quartum dicendum quod [illegible] large
omni concupiscencia que inficit [illegible] ad carnem; et [illegible]
carnis intelligitur concupiscencia que est [illegible] omnium malorum; et sine hac dyabolus
[illegible] in nobis ad peccatum. Et per hoc patet [illegible]
spirituali; accipitur enim [illegible] caro et concupiscencia large [illegible]
non [illegible] quod temptacio dyaboli non possit esse absque temptacione carnis [illegible]
tacio dyaboli est peccati [illegible] cum temptat [illegible]
id quod obicitur quod non temptat nisi hominem carnalem [illegible]
dyaboli pendeat a temptacione carnis; sed non potest [illegible] temptare nisi [illegible]
[illegible] et est in statu merendi et demerendi; et [illegible]
ut hoc est quod spiritus [illegible] est [illegible] carnem mortali [illegible]
concluditur quod caro in temptacione dyaboli potest [illegible] solum causa [illegible]
nem. Consequenter queritur cum istarum temptacione potest difficilius resistere [illegible]

Temptacioni carnis vel [illegible] quod dicit magister in littera [illegible]
difficilius [illegible] quia [illegible] de nostro [illegible]
temptacioni difficilius est resistere [illegible] difficilius est vincere [illegible]
peste [illegible] inimicorum quam familiaris inimicus; sed inimicus carnis [illegible]
quam dyaboli; ergo eius temptacio [illegible] et periculosior [illegible]
tior. 3o contra temptacio est ad nocendum efficacior tanto difficilius [illegible]

Ad 2m contra 2o obicitur quod caro movet sicut instrumentum [illegible]

Ad 3m contra 3o obicitur quod peccatum [illegible] omnis mali [illegible]

Ad 4m contra 4o obicitur quod omne peccatum [illegible] a carne [illegible]

teptacom quia teptacio carnis est efficacior ad nocendum quam teptacio hostis quia
ad teptacio hostis sit cocedere virtutis nostra teptacio carnis nunquam est sine
culpa saltem veniali. ¶ Secundo quanto difficilius est resistere alicui persuasori quanto ille
qui persuadet magis amatur, sed homo multum diligit carnem et multum odit
dyabolum, ergo multo difficilius est ei resistere impulsioni carnis quam suggestioni
com dyaboli sive teptacioni. ¶ Contra. ¶ Quanto impugnans est fortior tan
to eius impugnacionem difficilius resistere, sed dyabolus est hostis fortissimus sicut
dicitur Job xl non est potestas super terram que ei possit comparari, ergo difficilius est
eius teptacioni sive impugnacioni resistere quam ei teptacioni que est ex carne.
¶ 2o quanto teptans est versucior et callidior tanto difficilius est eius la
queos et cautelas evadere, sed dyabolus est versutissimus, ergo difficilius est eius illa
queacionem sive teptacioni resistere quam teptacioni carnis. ¶ 3o quanto inimicus
est occultior tanto minus potest homo eius impetum declinare, sed dyabolus est hostis
spiritualis et occultus, caro non est hostis manifestus, ergo teptacio sive pleiti dyaboli
... est periculi quam teptacio carnis, sed ... difficultate ei resistere. ¶ Secundo
facilius superatur qui est in nostra potestate quam qui non est in nostra potestate, sed caro in
nostra potestate est, nam corpus possumus mortificare et eum viciis et concu
piscenciis crucifigere, dyabolus vero nequaquam, ergo multo fortius est resistere eius tep
tacioni quam teptacioni dyaboli. ¶ Quanto aliquis ei magis adheret bono
...o quam bono carnis sive bono interiori quam bono exteriori, sed dyabolus sug
gerit et inclinat ad bonum interius dum teptat de peccatis spiritualibus, ca
ro vero ad bonum inferius dum teptat de peccatis carnalibus, ergo diffici
lius repellitur quod est avis ad herere, difficilius repellitur teptacio hostis que est de
peccato spirituali quam teptacio carnis que est de peccato carnali. ¶ 6o difficilius est
resistere violenciis quam blandiciis, quia violencia importat de sua racione
impossibilitatem et difficultatem resistendi, sed dyabolus teptat violentando sicut dicit
hugo, caro autem teptat blandiendo, ergo difficilius superatur dyabolus quam superatur
caro. ¶ Respondeo ad predictorum intelligenciam notandum est quod cum queritur cui teptacioni
potest difficilius resistere utrum teptacioni carnis an hostis dupliciter potest intelligi, primo quod
ad eiusdem peccati vel alterius per ... eiusdem peccati ut puta peccati carnalis
ad quod instigat caro instigat et dyabolus, talem dicimus est quod teptacio carnis
est difficilior propter concordiam carnis ad spiritum ob quam magis animam inclinat
et sic intelligit magister in littera, et raciones probant ad primam partem inducte.
Secundo autem intelligitur comparacio facta respectu diversorum peccatorum ut puta teptacio carnis
intelligitur respectu ... et teptacio hoste respectu peccatorum spiritualium sicut superbie ut ...

Quod est difficilius resistere teptacioni carnis et dyaboli potest dupliciter intelligi

dencia et concessa. Videmus enim homines sunt qui magis sunt proni ad peccata
carnalia ut puta ad luxuriam quam ad superbiam et hiis difficilius est resistere
temptacioni carnis quam temptacioni hostis. Videmus autem sunt qui proniores
sunt ad peccata spiritualia quam ad carnalia ut puta illi qui magis diligunt
honores quam voluptates et hiis difficilius est resistere temptacioni hostis quam
temptacioni carnis. Si quis autem sit indistinctus vel indifferens ad utrumque ce-
teris paribus [illegible] de se. Si quodammodo temptacio carnis est difficilior quodammodo temp-
tacio hostis. temptacio carnis est difficilior propter maiorem et magis intrinsecam et
magis continuam adherenciam. temptacio vero hostis difficilior propter maio-
rem permissi apparenciam et propter latenciorem instigacionis falaciam. Sic enim Gregorius in mo-
ralibus ostendit hostis antiqui [illegible] quia sunt vicia in veritate palliat per
speciem virtutum. Si ergo queritur que harum temptacionum sit ad vincendum difficilior [illegible]
eiusdem peccati intelligitur. Patet quod temptacio carnis [illegible] dupliciter potest se habere [illegible]
concedenda et concessa sicut ostensum est et sicut procedunt raciones ad utramque partem.
aut queritur que earum magis concedat alteram. Dicendum quod licet omnes [illegible]
vicia sua et homines communiter pro maiori parte carnales sunt et desideriis carnis [illegible]
quantum quod difficilius est resistere temptacioni carnis quam hostis. Ad racionem illam
obicitur in opposito quia hostis ille est forcior et astucior et adherencior [illegible]
est videndum quia non permittitur temptare nisi tantum sua potencia et astucia [illegible]
temperatur potestate divina. Ad id vero quod obicitur quod caro est in nostra potestate [illegible]
quod et si in nostra sit potestate secundum ordinem nature tamen propter pronitatem corrupcionis
in multis et regnat ancilla et servit domina et nimius amor carnis facit
ventrem esse dominum hominis. Et ideo non est in nostra potestate quousque liberemur de
potestate corporis huius adiuvante gracia dei per Ihesum Christum dominum nostrum. Tanta enim
est vis amoris ut amantem amato quodammodo subiciat unde et si [illegible]
sit in potestate propria non est tamen propter hoc facile occidere vel affligere filium [illegible]
difficile. Sic in proposito intelligendum est. quia nemo unquam carnem suam odio
habuit sed nutrit et fovet eam. Ad id quod dicitur quod bonum interius magis ad-
heret. Dicendum quod et si magis adhereat spiritui tamen quia spiritus est [illegible]
heret tamen quia carnales [illegible] omnes aut fere omnes homines carnales [illegible]
non remanet spiritus dei in homine quia caro est. Ad id quod obicitur quod diabolus tempt-
[illegible] violencius. Ad quod nulli infert violenciam [illegible]
in inmissione aliquarum [illegible] et tribulacionum que non ita movent [illegible]
sicut carnis incitamenta nisi caro interponat partes suas

Consequenter queritur ad xiij articulum scilicet de qualitate peccati primorum paren
tum et circa hoc queruntur 3a. Primo queritur utrum primum peccatum
potuit esse veniale. 2o queritur utrum fuit irremediabile sive re
missibile. 3o queritur utrum inter cetera genera peccatorum fuit maximum sive

Circa primum sic proceditur et queritur utrum primum peccatum hominis fuerit
vel esse potuerit peccatum veniale. Et quod sic videtur. Consensu articu
lo mere pro sua ... aliquid propria oblectatione quam magna, sed magna
oblectatio est culpa mortalis et parva est culpa venialis. Ergo tunc cecidit
a statu rectitudinis in novercie veniale transiit ad mortale. Ergo prius pecca
vit venialiter quam mortaliter. 2o consensus sive electione precedit
appetitus; intellectus eius eligimus nisi id prius appetamus. Ergo ante consensum
primi hominis fuit appetitus; sed appetitus ille erat ad illicitum. Ergo erat
peccatum, sed non mortale, quia intellectus est mortale erat consensus. Ergo veniale prius
peccavit peccato veniali quam peccato mortali. 3o contingit ad diligere in
ordinate et supra deum contingit est ad diligere ordinate et sub deo, sed inter
hec duo cadit medium scilicet videlicet diligere ad sub deo sed inordinate sicut est
ab extremo in extremum pervenitur per medium ut x methaphisice. Prius diligit homo ad
inordinate sub deo quam supra deum, sed primum est mortale, 2m veniale. Ergo etc.
Sed in contrarium est quod homo in statu innocentie non potuit peccare venialiter. Ostenditur
quia primum peccatum veniale ... omissio est peccatum veniale quod est de genere suo ... non potest
... aliquid mandatum. Sed adam poterat verbum ociosum dicere ... sua
... Ergo poterat in statu suo venialiter peccare. 4o 44 potest in magis potest
... ordinatum ad id, sed adam poterat peccare mortaliter, sed peccatum
mortale est magis quam veniale, ergo adam primo potuit peccare ven
ialiter. Quo est ponere statum in quo non potest quis peccare venialiter nec mortali
ter sicut est status comprehensoris. Et statum in quo potest peccare venialiter et mortaliter ut
potest via vel status viatoris. Et statum in quo contingit peccare mortaliter
et non venialiter sicut status ante lapsum. Ergo erit ponere statum in quo contingit
peccare venialiter et non mortaliter. Sed hic non est status nisi hominis instituti
... ergo etc. Item quod peccatum veniale ideo veniale est quod potest impulsione et pravitate
quam homo habet ad illud. Sed primus homo nullum habuit impulsum. Ergo non po
tuit primo committere veniale peccatum. 2o ... Item nullus erat motus
brutalis sed quilibet erat cum deliberatione rationis. Sed peccatum committitur ex de
liberatione rationis ubi nulla est pravitas non potest esse nisi mortale. Ergo etc.
3o regimine anime a deo ordinatum erat sicut dicit Augustinus quod si ipsa fuerit

Dis. xxij de quantitate peccati primorum parentum

subdito ordine inter se convenit quod animus imperii quod impossibile fuit homini pec-
care nisi prius adeo se averteret. Sed hoc est promortale. Ergo etc. Item secundum gradum
dignitatem sui status non solum peccavit mortaliter sed etiam irremediabiliter. Ergo si status
innocentie concedebat statum miserie in magna precellentia, veritas quod in statu
est modico modicum et leve in statu illo est magnum et grave. Ita quod
ibi levia et minuta peccata sed ea essent grandia et mortalia. Item omne pec-
catum auffert innocentiam sed quod auffebat homini innocentiam auffebat immor-
talitatem et inferebat mortem. Et quod inferebat mortem est mortale. Ergo a primis
peccatum poterat esse in homine quod non fuisset mortale. Contra cum Adam primo
set veniale, quero utrum potuisset penitere an non. Si non, ergo fuisset irremediabile.
Si sic, ergo ipsum veniale peccatum doluisset, ergo passibilis fuisset et passibilis
et mortalis, sed eadem est in eo ratio passibilitatis et mortis. Ergo non
ut primum peccatum primi hominis vel esse mortale et irremediabile, et quod esset
veniale et inferret mortem quod duo simul stare non poterant. Propterea ad pleniorem in-
telligentiam notandum est quod circa hoc duplex fuit opinio. Quidam dixerunt quod
primo peccavit mortaliter, potuisset tamen peccare venialiter, non tamen quod veniale
quidam eius est veniale quod est veniale quo gravius actus sic dicitur [illegible]
datum suo sumpsit ut convenire in risu dissolutum, et hoc est veniale, non
provenit ex omnibus indicandum sed etiam ad [illegible], et hoc peccato dicunt Adam primo
cadere potuisse. Est aliud genus peccati venialis quod dicitur veniale a veniendo quia
venit ex subreptione et pravitate nature corrupte, et hoc provenit non ex
indicando [illegible], et tale peccatum dixerunt Adam peccare non potuisse [illegible]
dignitatis iustitie, quo inferior potentia ita subdebatur superiori quod [illegible]
peteret absque eius imperio et dictamine. Et hoc posteriores fuit probabile
verum quamvis non approbant eam doctores theologi. Nam probabilitate [illegible]
attendat ad personam status et non habet tantam rectitudinem in qua erat [illegible]
eam nullam habebat in potentiis quam non poterat nisi [illegible]
tiam et [illegible] suam innocentiam et corruptionem naturam suam quod [illegible]
culpam adeo non veniale sed mortale fuisse ut aliud esse potuisset. Et [illegible]
prius opinio quam hodie approbant doctores quod Adam in statu innocentie [illegible]
peccavit mortaliter nec primum eius peccatum veniale esse potuit. Non [illegible]
quod hoc ostendunt. Ad primum igitur dicendum quod prius est proximum ad [illegible]
ad magnam. Ad secundum quod ... est ubi est civitas [illegible] et [illegible]
ibi autem potius fuit [illegible] quam [illegible] dicitur [illegible]
[illegible] qui fuit mortale peccatum. Et [illegible] rectitudinem et illo [illegible]

contradicit mediu(m) ¶ Et p(ro) q(ui)b(us) vid(e)t(ur) h(oc) / dico q(uod) h(oc) no(n) fuit p(ro)p(ter) i(m)mediata(m) app(ro)p(in)q(uati)o(n)e(m) c(on)t(ra)riis ad peccatu(m) mortale / S(ed) q(uia) in tali p(ro)b(ati)o(n)e erat q(uo)d q(ue)d(am) ut op(or)tebat esse sanu(m) vel mortuu(m) ¶ Ad 2(m) dico q(uod) verum est / s(ed) appetitus qui p(re)cess(it) c(on)s(e)q(ue)nt(er) formo(rum) pavor(um) no(n) fuit libidinosus s(ed) n(atur)alis / co(n)tra aut(em) incepit esse libidinosus qu(ando) voluntas d(e)p(ra)vata c(on)sensit / et tu(n)c incepit esse mortalis et ita no(n) ante cepit esse p(e)cc(atu)m q(uam) esset mortale ¶ Ad 3(m) dico q(uod) et si sit mediu(m) q(ua)n(do) status ad statu(m) su(m)pt(u)s q(ua)n(do) t(amen) ad c(on)t(ra)riu(m) illud no(n) era(t) debet mediu(m) / P(ro)p(ter) h(oc) aut(em) h(om)i(n)e(m) erat p(ro)p(ter) magna(m) app(ro)p(in)quatio(n)e(m) ad deu(m) ob q(uo)d nichil poterat in ordinate dilige(re) q(uia) p(ro)pt(er) h(oc) deo i(n)iuria(m) faceret / ac p(ro)pt(er) h(oc) sup(er) deu(m) diligeret ¶ Ad q(uar)tu(m) dicendu(m) q(uod) verbu(m) ociosu(m) est su(m)me mortale p(ro)p(ter) [illegible] p(er)so(na)s p(er)fect(as) Unde q(uo)d dicit(ur) ad peccatu(m) esse mortale g(e)n(er)aliter sunt v(er)ba g(e)n(er)aliter p(ro)mi(ss)a ... h(oc) intelligend(um) est de no(n) lapsis ¶ Ad q(ui)ntu(m) s(ed) q(uod) p(ec)c(atu)m i(n) maiori p(ec)c(atu)m in minori / Dicendu(m) q(uod) illud no(n) est semp(er) verum / q(uia) no(n) e(st) h(om)i(n)is p(ro)p(ri)etas aliq(ua) ita ordinata admi(ni)stra(n)d(um) sed ad maius vid(etur) maius e(ss)e h(om)i(n)e(m) mori qu(am) febricitare sicut t(amen) p(ec)c(atu)m ad alique(m) i(n)ferre morte(m) qu(am) febre(m) / sic et h(oc) su(m)p(tu)s no(n) se potuit co(m)mitt(er)e qua(m) debilitate(m) i(n) s(er)vis mortal(ibus) q(uam) venial(ibus) p(er)a(gere) ¶ Ad 6(m) dicend(um) q(uod) q(ua)l(is) status esse debet i(n) q(u)o posset t(ame)n venial(iter) p(ec)care / dicend(um) q(uod) ille status ult(im)o q(ui)rit e(ss)e / q(uod) ei ad p(ec)c(atu)m sit veniale / dein h(oc) est p(ro)p(ter) magna(m) puritate(m) q(uam) h(abe)t ad p(ec)c(at)um et difficultate(m) q(uam) h(abe)t ad p(ec)c(at)um et ubi h(oc) fuit est facilitas ad mortale / et ita nu(n)qua(m) i(n) p(ro)pe statu(m) i(n) quo peccaret venial(iter) i(n) quo no(n) posset peccare morta(liter) / est t(ame)n po(n)e(re) e(con)t(ra)rio statu(m) s(ed) i(n) quo c(on)tingit peccare mortal(iter) et no(n) ve(n)ialiter p(ro)p(ter) defectu(m) puritatis Et hui(us)modi est status demonu(m)

S(e)c(un)do q(ue)rit(ur) utru(m) p(ec)c(atu)m q(uod) p(r)imo fecit est co(n) te(m)ptatio(n)e illa su(a) erit irremissibile vel remissibile / et q(uod) i(r)remissibile v(idetur) Augu(stinus) de mirabilib(us) sac(re) sc(ri)pture loque(n)s de a(n)g(e)lo dicit q(uod) resurge(re) no(n) potuit / q(uia) de sublimissimo statu cecidit / s(ed) h(omo) cecidit de nobilissimo gradu et statu q(ui) potuit h(ab)e(re) i(n) via / ergo et no(n) potuit resurge(re) demo(n) p(ro) ro(ne) v(el) [illegible] ¶ 2o p(ec)c(atu)m ad q(uo)d ult(im)a(m) h(abe)t h(om)o i(n)clinatio(n)e(m) et q(uod) o(mn)i car(et) c(on)pensatio(n)e no(n) est dignu(m) remissione / s(ed) p(ec)c(atu)m q(uo)d o(mn)i(n)o i(n)e(p)tu(m) est ad remissione(m) est irremissibile / ergo p(ec)c(atu)m illud e(st) irremissibile q(uo)d fit sine aliq(ua) i(n)clinatio(n)e / sic tale fuit p(ec)c(atu)m q(uo)d c(on)se(cu)tu(m) est co(n) p(r)ima te(m)ptatio(n)e ergo (et)c(etera) ¶ 3o mo(r)bus qui tota(m) n(atur)a(m) i(n)ficit est i(n)curabilis q(uia) o(mn)e(m) sanitate(m) et p(ro)p(ri)a(m) sanitatis [illegible] / s(ed) p(ec)c(atu)m q(uo)d co(n) p(r)ima te(m)ptatio(n)e p(er)p(e)t(ra)tu(m) e(st) tota(m) n(atur)a(m) h(uma)na(m) [illegible] videt(ur) q(uod) fuit morbus i(n)curabilis ¶ C(on)t(ra) Ada(m) aut(em) peccavit no(n) p(ro) [illegible] h(abe)bat n(atur)a(m) / s(ed) erat c(on)t(ra) [illegible] sicut ostendit(ur) i(n)fra / et h(oc) i(n) gl(os)a Luce [illegible] / ubi dicit q(uod) homo vulneratus fuit i(n) n(atur)alib(us) / et spoliatus i(n) g(ra)tuitis

Ad 1(m) d(icen)d(um) q(uod) 2o obi(citur) q(uod) appetit(us) p(re)cedit c(on)sensu(m) (et)c(etera) dicend(um)

Ad 3(m) d(icen)d(um) q(uod) 3o obi(citur) q(uod) mediu(m) e(st) vel diligere ordinate p(ro) deo et i(n)ordinate sup(er) deu(m) (et)c(etera) dicend(um)

Ad 4(m) d(icen)d(um) q(uod) 4o obi(citur) q(uod) poterit dici v(er)bu(m) ociosu(m) q(uo)d est ve(n)iale (et)c(etera) dicend(um)

Ad 5(m) d(icen)d(um) q(uod) 5o obi(citur) q(uod) p(ec)c(atu)m i(n) maiori p(ec)c(atu)m i(n) mi(n)ori d(icen)d(um) q(uod) d(icitu)r no(n) (et)c(etera)

Angelus uero non habuit gratia tunc sed solam naturam sicut supra dictum fuit supra ergo
maiorem corruptionem fecit peccatum hominis in homine quam peccatum angeli in angelo
sed peccatum quod magis corrumpit minus est aptum sanari ergo si peccatum angeli fu-
it irremediabile multo fortius peccatum hominis ¶ Contra primo peccatum est remissio-
ne veniendum sed primi parentes peccatum quod peccabant potuit penitere quod postquam pecca-
uit doluit et penituit ergo potuit veniam et misericordiam invenire ergo peccatum
eius fuit remissibile ¶ 2o dignum est ut qui ab alio peccat ab alio
adiuuetur sed homo cum peccavit alio temptante dictum est ergo debuit ipse ha-
bere presidium et adiutorium ad resurgendum sed illo habito peccatum hominis est remis-
sibile ergo etc. ¶ 3o peccatum primi hominis tota humana natura infecit ergo
si irremissibile fuisset tota humana natura dampnata fuisset ergo diuina provi-
dentia et dispositio qua hominem fecerat ad beatitudinem fuisset frustrata et in-
vana ¶ 4o non est maioris stabilitatis culpa quam gratia nec demeritum
quam meritum ergo si culpa Ade fuisset irremissibilis gratia precedens fuisset amis-
sibilis ergo si gratiam potuit amittere pari ratione a culpa potuit resurgere
¶ Questio est quare peccatum quod remissibile fuit peccatum humanum non angeli
¶ Respondeo dicendum quod primum peccatum hominis quod potestate diuina fuit remissum est remissi-
bile fuit ¶ Et ratio huius ¶ Dicendum quod quod ex 3bus conditionibus una per se
fuerit colligitur irremissibilitas naturae fuit peccatum primi hominis quod erat in corrup-
tabilis ex parte voluntatis vertibilis quia in fuisset post peccatum ex corruptibilis carnis mor-
talitas faciebat remissibilitatem potuit cum diuina misericordia penitentia
et etate sui iudicii in homine corpore post eius dampnationem in hoc quod
peccatorem morti tradidit et homo innocens morte satisfactione suscepit
et per consequens in homine penitentiis viduata per culpa perfecta ut quem-
modum homo voluntarie peccando deum deserueat et per ipsum morte
culpe occideat per spiritus in vita deserit corpus et mors corporis in pena
sicut commissa fuit in culpa ¶ Angelus autem per naturam immortalis erat non
mori poterat neque morte eterna et ideo non erat alia via qua ipsum
misericordia penitentia neque per mortem dampnationis eterna et per consequens
immortalitas multum facit ad hoc quod peccatum hominis erat remissibile non immutabi-
litas ad hoc intellectus faciebat et quia homo conditus est in vertibilitate arbitrii quod ut
debebat esse in eo admonitio sed eam ad tempus diuinum et locum
debebat esse viator hinc est quod per gratiam adueniens eius voluntati non debe-
bat vertibilitatem ad malum per culpa superueniens non abstulit potentiam
ad bonum et per potuit transgredi ita potuit conuerti ut ante et per
venit ad iram diuinam per primam redit ad gratiam hoc autem

buit sic sup̄ ostensum fuit dis̄ xiij ex bonitate spacii merendi prius quod voluntas eius vertibilitatem habere non poterat sicut ibidem est ostensum / comparabilitas eius in culpa faciebat ad peccati hominis remissibilitatem / et cum alio suggerente cecidit dignum fuit per alium sublevari / et ideo competebat sibi mediatorem habere / et quia lapsus non poterat resurgere sine manu sublevantis / et inimicus non potest reconciliari sine mediatore interveniente / sic ergo quod peccatum hominis remissibile fuit non peccatum angeli / quia homo qui per alium cecidit per alium debuit habere adiutorem et relevatorem. angelus non non cecidit per se ipsum / et hec est ratio quam magister reddit in littera / et sic patet quot sunt rationes quare peccatum hominis remissibile fuit / et iste 3es concurrentes reddunt unam rationem integram quamvis tamen principalis est ratio que medio loco posita est scilicet vertibilitas voluntatis post lapsum per quam homo susceptibilis erat pietatis mediatoris qua ad veniam poterat venire / Concedende sunt rationes ostendentes peccatum hominis quod ex parte temptationis peccatum est fuisse remissibile / Ad id ergo quod primo obicitur quod cecidit de nobilissimo statu / dicendum quod quamvis homo esset in statu sublimi non tamen sicut dicitur de sublimissimo statu cecidisse sicut angelus / angelus enim proximus erat creatori adeo quod uno solo motu conversionis ad deum poterat effici gloriosus / non sic fuit de homine / et ideo non est simile / Ad 2um dicendum quod et si non fuit inclinationem interius habuit tamen impulsionem exterioris suggestionem cuius aliquo fuit peccatum eius comparabile / esto tamen quod comparabile non esset inpe intellectus quod remissibile fuit est quod homo incepit de sua transgressione dolere / Ad 3um dicendum quod et si corrupta sit tota / quantum ad totam posteritatem quam seminaliter continebat perdidit / intellectus tamen remansit ipsi ade primo in quo videtur sicut ex ge[..]tes. i. xxo. in quo illa fuit corrupta pro primo sanctissimus fuit / et ideo contraria ratio mala a fece peccati evanuit / Remansit enim in homine aliqua naturalis rectitudo ut potest sindere[si]s quod non fuit in eo conflicta qua monente et instigante potuit peccatum detestari et detestando ad deum converti et veniam [consequi] / Ad [4um dicendum] quod ad obicitur quod hec sunt naturalia et gratuita que perdit dicendum quod et si ad donum amisset in peccando quod lucifer non perdidit quia non habuit ut tamen rectitudo non est adeo obligata in homine sicut fuit in demone et non tam in superbe et pertinaciter adhesit ei quod apperiit sicut angelus cum illum habuit rectitudinem datum

Tercio queritur utrum peccatum quod contra illa / temptacione subsecutum est fuit in se gravissimum / ut [dicit] Augustinus xiiij de civitate dei / magna fuit in peccato iniquitas ubi tanta fuit in non peccando facilitas / quo vibo dicitur tale argumentum / nulla actio est facile

Ad id quod 2o obicitur quod homo ultra fuit inclinatio ... dicendum

Ad id quod 3o obicitur quod tota corrupta est dicendum

Ad id

letas ad obediendum / ibi maior e culpa i qtemp^do / s; primo hoi de
dic fuit facilimum / ergo t[ra]nsgressio illa fuit pctm maxi / 2o dicit
ibidem obedientia ferendi hominis eo e p[re]dicator quo factus est obediens usque
ad mortem quaquo ubi pt dici tale ar[gumen]to pt q e obediens usque ad mor
tem l; maxi / meritum i obediendo / et e maxie laudabilis sic fuit fi
lius dei pt qui pt e i obediens ut eos no desistat [pro]pter timorem mortis
maxie e culpabilis et vituperabilis / s; talis fuit i obediens primorum
parentum qui quia mortis no timuerunt t[ra]nsgredi divinum mandatum
/ ergo vr q illud pctm fuit maxi / 3o Certo g[e]n[er]e e pctm quod
magis corrupit q pctm e corruptio noi spei et ordis / s; pctm
primorum parentum fuit maxie corruptivum / q no solum ipsos corrup
s; etiam totum genus h[uman]um / ergo fuit om pctorum maxi / 4o toto g[e]n[er]e
est pctm q[uod] maiori pena punitur p iustum dei iudicium / s; pctm
primorum parentum punitum fuit pena mortis / et [con]sequenter i[n] o[mn]ibus
suis posteris et hec e maxia penarum / ergo id pctm fuit maxi / s;
q mais est pctm irremissibile q remissibile / s; pctm id fuit irremiss
ut sup[ra] probatum est / multa aut pcta sunt irremissibilia / ergo 2o / 5o g[e]n[er]e
est pctm q nullo e comparabile q aliquid habz comparatione / s; pctm
parentum aliquam l; comparatorem in hoc q factum est ad aliena i[n]stig
pctm aut i proprium suum colore comparacionis no l; / ergo pctm id no fuit
simum / 3o toto g[e]n[er]e est pctm q[uo] co[m]maior libido procedit / s; in
parentibus minime regnavit libido et voluptas i p[ro]hibitis eo corpus
fuit munda et sana / ergo vr q illa t[ra]nsgressio seu inobedientia no fuit m
ima / Xo g[e]n[er]e e pctm quod e q ronem et naturam et i[n]stitucionem div
q q[uo]d solum e q divinum mandatum / s; pctm primorum parentum fuit colla
tione preceptum e nec fuit ois q naturam nec q ronem / s; solum q divina i[n]sti
tucione / nam nec na[tura] nec ro [pro]pter dicebat de illo ligno no ee ede[ndum]
multa aut sunt pcta que sunt [contra] naturam et ronem et i[n]stitucionem divinam
nos appellamus pcta q naturam / ergo no vr q illa primorum parentum t[ra]nsg[ressio]
seu om pctorum fuit maxia / Ad pri[mum] dicendum q eo multis modis posse
pctm unum g[e]n[er]e et mais altero / ad pri[mum] q[ui]dem attendendum e q pr
dis dicitur unum pctm esse g[e]n[er]e altero / a [pro]pter maiorem libidinem
vel corruptorem / a [pro]pter maiorem i[n]gratitudinem / Si primo mo loquimur pr
nec fuit maxi / sunt et pcta maxi / om pctorum co[m]maiori libidine

Unum pctm maius altero
dicitur 3bus modis

rauit / et eciam filii adam qui maiori libidine peccant quam peccauerunt
et peccauit primus parens / sed non secundo modo dicitur peccatum maius s. quantum ad
magnitudinem / quia peccatum ade non fuit maius simpliciter / maius tamen fuit
et omni humanorum maius tamen nam simpliciter non fuit quia diuali gomaioi
magnitudine peccauit cum plura bona in sua creacione recepit et de sublimiori
statu lapsus fuit / fuit tamen maius omni humanorum quia in nobiliori statu
et maiori erat quam aliqui posteriorum suorum qui lapsus fuit in peccatum / et io
maiore indicatur fuisse ingratus / Si autem dicatur secundo peccatum maius
alio racione maioris lesionis sic adamus fuit maius omni et quidam
non maior eius lesio duo sit intelligi et esse intensiue et extensiue
intensiue loquendo peccatum ade non fuit maius lesionis quia non adeo deprauauit
voluntatem suam sicut multa peccata deprauat / extensiue non loquendo
peccatum illud maioris lesionis fuit quam ullum peccatum est quod tot personis
nocuit et in tot pertinuit sic illud peccatum quod perpetuum fuit extensiua
prima et ita adamus fuit grauissimus adamus non / Ex hiis patet responsio
ad raciones ad utramque partem adductas / utraque enim earum diuisas vias vera
concludit sicut apparenti patebit planum est / primo de quibus quod dicitur quod duas

[Marginal note: Maior lesio dicitur sic intelligi]

In ista parte sunt dubitaciones circa literam et / loquebatur perperam ignora
tem sicut per energuminos / Secundo quod dicitur duas modos energuminos mediate
virtute sensibili / Ergo uidetur simile quod moueret sperpete ad formandam locucionem
mediate sensibili virtute / hoc autem non uidetur posse / quia uirtus serpentis non erat
corporis humoris et locucionis / ergo mediante illa non poterat vocem articu
latam formare / Cuius hoc queritur a qua virtute fuit illa locucio formata
primo et videtur sicut data noua potestas serpenti / sicut et fuit miraculum sicut
fuit in locucione asine balaam / Responsio dicendum quod ad locucionem formacione ista
duo concurrunt primo instrumentorum aptitudo . et quieta / secundo non virtus moti
ua secundo virtus directiua cum regimine sicut vox articulata / et hec
dua fuit in hore completo a sua natura / In brutis non animalibus reperiuntur in
complete / habent enim quedam animalia organa apta licet non complete ad vocis
formacionem / habent et sensibilem motiuam . habent et vim cogitatiuam sine cogitatiua
racione cum erudiunt ad aliquas voces pronunciandas / non tamen est in eis co
plete / Sed non quod est vis racionalis que possit et regere et mouere / Sed huic
illa potencia incompleta ad actum habet reduci / et sic fuit in illa forma tempore
tacione / non diabolus concitabat vim motiuam et afformabat et dirigebat

[Marginal note: 3a requiruntur ad formacionem vocis]

ut posset illas voces articulatas fore / ita quod serpenti non est nova potestas / sed potestas superior assistebat / unde ipse miraculum non est quo convenabiliter admirari possit eum esse super potestatem vocales tales talia verba fore / hic est acer[?] et aptitudo et energumenis ?e... et organorum in loquendo quam in serpente quod tunc licet pur... fi moveret et dirigeret in formando ex litteris distinctis / ideo dicit magister eum non loqui esse dyabolum per serpentem quia locutus per demoniacum / ... quod ymaginativa vis serpentis non erat capax locucionis / et ideo ... locucione quantum ad significationem / sed non est verum quantum ad vocis ... / vel possit ... quod ipsius motus serpentis cooperaretur ad motum lingue non tunc cognitum ... ad voces articulatas et per hoc patet causa quare ... / est ... serpens callidissimus ...

Queritur autem de hoc quod dicitur serpens callidissimus dicitur / ... dictus est callidissimus ... propter ... per dyabolum quod ... aliud aut ... callidissimus dicitur / ergo non esse eum quia magis aliud aut ... quod ... ipsius dicendum quod calliditas attenditur in cognitione ordinata ad nocendum ... ducendum / et quia duplex est nocumentum videlicet spirituale et corporale ... esse calliditas / dicitur in nocendo corporaliter / dicitur in nocendo spiritualiter / calliditatem in nocendo corporaliter hoc habet serpens a natura sue industria loquendo ... status nec ... / calliditatem vero nocendi spiritualiter non habet a se a ... presencia / et hoc loquitur augustinus et magister in littera / et quod spiritualia debet ... corporalia sibi similia / ideo eum serpens ... habeat calliditatem nocendi ... a corporalibus ... fuit per ipsum dyabolum ... calliditatem ... in nocendo spiritualibus / et est ... duplicem ... intelligi ...

Iterum queritur de hoc quod dicitur ... / ... est duas esse ... interiorem et exteriorem / ... temptatio non est nisi ... exteriorem ut ad culpam perducit nisi mente interiori / ergo non ... habeat distingui / ... subdividit interiorem in eam que ... et in eam que est a carne / et ... ista divisio ... insufficiens ... solum temptatio est ab hoste et a carne / sed est a mundo ... omne quod est in mundo dicitur est concupiscentia carnis etc. / ... membris et eum alibi legatur pluries dicere temptaciones ... distinguuntur ab illis / ... quod temptatio ... pt. s. quantum ad motivum / et quantum ad ... / et quantum ad effectum / ... dicendum / et quantum ad modum ... ad motivum / et generalis et spiritualis ... ut dicendum temptatio in eam que est ab hoste et a carne / et a mundo ...

Sicut duplex est nocumentum ita duplex est calliditas

Temptatio tribus modis consideratur

sepn'a mundi tavo d'mora d'upa monet pleas Si spales ut dicit
motiv qr p offert no solu p modi obiectiv s' est qd' inducit ad co
ntat p modi impulsum pt est illa divisio qua poit mgr. i lra
qr teptacio alia e ab hoste alia e a carne quor utraqz hz ad malu inte
de i. aut loquamr qntu ad instrumentu pt dur quodcu pt. Si gnalis vl spa
lis. si gnalis pt est illa divisio g'go qr teptacio q e p vicia et e p fla
gella. si spalis pt est illa divisio teptacois qr poit glo i ps omnes
esca abhominata est ut zel ubi dicit qr multiplex e teptacio. Sepe sca e error
sive nescientia vie veritatis. 2a difficultas vincendi concupiscentias
3a tedium boni. 4a tempestas periculi. Si 300. s. qntu ad effectu qui
dem ipa teptacio similiter duplex pt considerari. sa gnalis vl spalis. si
gnalis pt est illa divisio q poitur i glo sup id ia corinth' 10 teptacio
nos no apprehendat et zel ubi dicit i glo qr teptacio alia e dyabolica
alia est humana. et differunt quia pt ibidem i mitur teptacio dyabolica e q
malu hz completu et q ducit ad mortale peccatum. teptacio no humana
dicitur q completu periculosum no hz. sed et e ibi peccatum veniale ut illa
est ubi culpa levis qr ostenditur in glo ubi dicitur qr 3bus modis habz
fit teptacio humana. Si spalis pt e illa d' q augs i de doctrina xpiana
qr dyabolus teptat vl vexando carne vl blandiendo malitia vl componendo gratulare
hec ei ponitur spales effectus teptacois dyabolice. Si aut pro considerare
teptacio s. qntu ad g'du hoc pt esse dupl. vl gnalis vl spalis. si gnalis
pt est illa qua poit mgr. i lra. teptacio alia e exterior alia e interior
Si spalis pt e illa qr poit g'go et habetur i glo sup id ia ro unusquisque
tepta a concupiscentia sua zel qr teptacio 3 p ficitur suggestione delecta
tione et consensu. Ibi notatur gradus i pgressu teptacois complicate
qui ponebatur divisione sub habita implicate. per teptacoe3 exteri
orem intelligit suggestionem per interiorem intelligit illa i qua
dicitur pella mea adivicem no dispergunt eo vuid ordine ad al
terum. Si aut uros consideret teptacio s. qntu ad teptandi modu hoc
ut implicate. si implicate pt est illa q poitur in glo sup ps qui
habitat i adiutorio ubi dicitur qr e teptacio levis et occulta q gravis
et occulta. q levis et manifesta. et q gravis et manifesta. Si aut qr

teptacio dup.

Spes

plurale sic est illa quam ponit Beda super vii nebulas / quarum prima est impetuosa
s. que proterve insipit / 2a dubia s. que animum dubietatis nebula involvit
3a est subita s. que iudicium rationis preveniet / 4ta occulta que s. deliberationis
ordinem perfugit / 5ta violenta que vires magis (?) / 6ta fraudulenta
dulcita que s. animum seducit / 7a complexa que variis viciis impedit
Similiter eciam distinccione complicatur difficultates et qualitates temptacionum
sive modorum temptandi et latentem que in priori distinccione implicite declarabantur
sed tamen hec distinccio quam predicta est de modis temptacionis in sua qualitate
considerate / Si autem consideretur pater temptacio potest consideri a temptatore
dyabolo sic modicum eius duplex potest assignari ut implicite est dictum
in quadam sermone / dyabolus temptat ut leo temptat ut draco / ut legitur
textus / et sic est illa distinccio Gregorii super Iob xl super quem locum dicit Gregorius sic
de hoc famulos dei dux tantus hostis callidi machinamentis insinuat s. ...
promittendo capit / impediendo trahit / minando terret / suadendo blanditur
desperando frangit / promittendo decipit / Similiter autem duplex compleccionem
modi quos Augustinus clarificat sub hiis duobus verbis contemptat ut leo temptat
ut draco / et sic patet ratio assignandi diversas diversos temptacionis
modos diversas eius considerationes patet intelligenti respondendo ad obiecta

Queritur iterum de hoc quod dicit textus Temptacio que fit per carnem non est sine
peccato / Sed cum dyabolus possit carnem commovere et voluntatem etc.
nulla temptacio que est ab hoste sine peccato esse non possit / 2o cum ...
in nostra potestate temptari et non temptari / 3o contemptacio de se non ponit ...
nobis culpam nisi ei consentiatur / sic ergo temptacio hostis cui non consentitur
concedere virtutem / ita videtur esse temptacio carnis propter hoc est quod quia temptacio ...
magis est semper cum peccato quam temptacio hostis / Respondeo dicendum quod temptacio ...
... et impulsus sensualitatis quod convenienter appellatur primus motus / et ...
illo impulsu sensibilitatis movetur in ordinate / et sic rationis ordine ...
est contemptacio carnis numquam est in nobis quin sit in nobis aliqua ...
et ita aliqualiter venialis culpa / temptacio vero hostis cum quod sit ...
sive aliqua delectacione inordinata in nobis consentire / et ideo dicit magister quod temptacio
hostis potest esse sine peccato / temptacio vero carnis minime / alia est possibilis ...
vero / quia caro est in potestate nostra et eam possumus ad libitum nostrum ...
re / et ideo porcio imputatur nobis in culpam carnis impulso quam ...
abolica suggestio / quo autem carnis impulsu sive primus motus debeat ...

Hic postq[ua]m infra suo loco mag[ist]er q[uod] p[otu]isse d[eter]minabit ¶ Re[cap]. dis. xxj
h[ic] m[agister] diligent[er] i[n]vestigat[ur] &c. ¶ Hu[iu]s egit m[agiste]r de lapsu h[omi]nis
in c[om]paratione ad dya[bo]l[i] te[m]ptatione[m] h[ic] aut[em] no[n] p[ar]te agit q[ua]ntu[m] ad hominem
t[ra]nsgredie[n]te[m]. div[idi]t[ur] aut[em] p[ar]s ista in p[ar]tes duas ¶ In p[ri]ma d[eter]minat de p[e]cc[at]o
p[ri]mor[um] parentu[m] q[ua]ntu[m] ad gen[us] ¶ In 2a v[er]o q[ua]ntu[m] ad radice[m]. utr[um] s[cilicet] fuit ex
in[con]tinentia an ex ignora[nti]a ibi ¶ Hys aut[em] opponi solet h[oc] modo
¶ p[ri]ma p[ar]s h[abe]t tres p[ar]tes ¶ In p[ri]ma d[eter]minat de g[e]n[er]e p[ri]mi pecc[at]i g[e]n[er]al[ite]r ¶ In 2a
v[er]o de g[e]n[er]e pecc[at]i viri et mulieris sp[eci]al[ite]r ibi ¶ Et tale quide[m] clare
i[n]notesc[it] mulieris ¶ In 3a v[er]o q[ua]erit quis eor[um] peccaverit mag[is] g[e]n[er]alit[er]
ibi p[o]p[ulu]s manifeste adduc[i]t[ur] p[ro]pt[er] &c. ¶ Glob[us] aut[em] hor[um] p[eccat]or[um] dividi p[otes]t
in duas vel in quatuor ¶ P[ri]mo d[eter]minat v[er]itate[m] ¶ et 2o removet
dubitatio[nem] ¶ 2a v[er]o p[ar]s p[ri]ncipalis in qua d[eter]minat de pecc[at]o q[ua]ntu[m] ad radi-
ce[m] divi[di]t[ur] in 3 p[ar]tes ¶ In p[ri]ma inq[ui]rit utr[um] p[e]cc[atu]m illud ex ignora[nti]a p[ro]
cesserit et p[er] ista[m] c[ulpa]m [...] h[ab]eat ¶ In 2a v[er]o q[ua]erit s[e]c[un]d[u]m p[ro]cesserit p[ri]mu[m]
p[e]cc[atu]m malicia ibi ¶ Solet etia[m] q[ua]eri an sine vicio esset n[atur]a &c. ¶ In 3a v[er]o
an p[e]cc[atu]m fuit a voluntate utr[um] p[ri]mo ante voluerit q[uam] peccavit ibi
¶ In v[er]o q[uaeri]t[ur] utr[um] voluntas p[e]cc[at]i [pro]cesserit &c. ¶ Sub diu[er]sis p[ro]ponit
et intellig[itur] s[e]c[un]d[u]m apparet ¶ P[ri]mo enim m[agiste]r d[eter]minat de ipsa culpa p[ri]mor[um]
parentu[m] i[n] se ¶ 2o v[er]o p[ro]ut co[m]parari h[ab]et ad radice[m] ignorancie

Ad intellige[nti]a[m] hui[us] p[ar]tis c[irc]a duo mevet h[oc] questio ¶ P[ri]mo q[uaeri]t[ur]
de culpa p[ri]mor[um] parentu[m] in se q[ua]ntu[m] ad inordinatio[nem] affectus ¶ 2o v[er]o
q[uaeri]t[ur] i[n] c[om]paratione ad ignora[nti]a[m] intellectus ¶ C[irc]a p[ri]mu[m] q[uae]r[un]t[ur] tria.
P[ri]mo q[uaeri]t[ur] quo g[e]n[er]e pecc[at]i mulier peccavit ¶ 2o utr[um] q[uod] mulier appet[iv]it
vir concupierit ¶ 3o v[er]o q[uaeri]t[ur] quis eor[um] g[ra]vi[us] peccavit

Circa p[ri]mu[m] sic p[ro]cedit[ur] et ostendi[tur] q[uod] mulier peccavit pecc[at]o sup[er]bie ecc[lesiastic]i
x initiu[m] om[n]is pecc[at]i sup[er]bia ¶ Et thy[mothei] ecc[lesiastic]i xxv a mulier[e] i[n]iciu[m] pecc[at]i
[et] mulier peccavit pecc[at]o sup[er]bie ¶ 2o aug[ustinu]s i[n] li[br]o de v[er]itate dya[bo]l[u]s in
celo voluit esse sic[ut] de[us] cadens aut[em] p[er]suasit homini similitudine[m] sue
voluntatis ¶ Ergo s[ic] p[er]suasit mulieri et mulier p[er]suadenti co[n]sensit peccavit [et]
p[ro] sup[er]bie ¶ 3o h[oc] vi[detu]r r[ati]one q[ui]a simpl[icite]r e[st] h[om]inem d[e]ordinari i[n] p[ro]
inferiori ins[u]p[er] plus d[e]ordinat[ur] i[n] superiori [et] v[er]o potat plus plus in
ordinate q[uan]ti ad bonu[m] inferi[us] et potenci[us] quid petet[ur] ad bonu[m] superi[us]
s[e]c[un]d[u]m q[ui] i[n]ordinate ad bonu[m] superi[us] h[oc] est sup[er]bia ¶ Ergo p[ri]mu[m] pecc[at]u[m] mulieris
n[on] potuit esse nisi sup[er]bia ¶ 4o mulier voluit inducere p[ri]mu[m] h[oc] n[on]

fuit ypi[ocrisis] famine ut appetitus delectandi in cibo cum ulla est in guste
cuius inordinatio. Et hoc fuit quia ad spiritualia pericula cibi quaestiones
intendebat. hoc autem non erat nisi per deum quod dyabolus promiserat. Secundo
quod vero quod primum peccatum mulieris fuit inobedientia. Primo quia hoc innuit tex-
tus Genesis iii° quis indicavit tibi quod esses nudus nisi quod de ligno de
quo preceperam tibi ut non comederes comedisti. Secundo quia hoc confirmat
apostolus ad Romanos v° sicut per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi etc.
Tertio per unius inobedientiam mors intravit in mundum. Postremo hoc expresse
declarat Augustinus de vera religione ubi ait Adam propter transgressionem in-
obedientiae de paradiso eiectus est. Sed secundo primum peccatum hominis inobedientia
sed vero quod fuit superbia. Secundo vero quod primum peccatum fuit gula. Primo vero pro-
bat hoc innuit textus Genesis iii° vidit mulier lignum quod esset ad vescendum
pulchrum suave. Secundo hoc confirmat evangelium quia Christus primo fuit temptatus
a dyabolo de gula sicut legitur Matthei iiii° dic ut lapides isti panes etc. Secundo ordo
temptationis temptator primum hominem quo temptavit Christum sicut dicitur.
Postremo hoc expressius declarat Ambrosius in illo primo per pomum in
morte mortem corruit. Sed quod peccatum primi hominis fuit gula. Secundo non
ut superbia cum fuit diversa peccatorum genera et unum et idem simul et semper
in diversis generibus esse non posset. Tertio vero quod primum peccatum mulieris fuit
avaricia. Primo probatur textus Genesis iii° eritis sicut dii scientes bonum et malum
promisit dyabolus et hoc primo credidit in mulieris appetitu. Sed appetere al-
titudinem scientie plus quam decet hoc est avaricie sicut dicit Gregorius. Secundo hoc
confirmat apostolus i Thimothei ultimo radix omnium malorum est cupiditas. Sed primum
mulieris omnium aliorum peccatorum radix fuit. Postremo hoc ipsum expresse de-
clarat glossa super illud Psalmi quae non rapui etc. ubi dicit quod Eva voluit
rapere divinitatem. Sed secundo rapina est peccatum avaricie. Primum peccatum Eve
fuit in genere avaricie. Secundo non fuit in genere superbie. Sexto vero quod primum
fuit infidelitas. Primo quia hoc innuit textus Genesis iii° ubi dicit
mulier ne forte moriamur dubitavit secundo de verbo dei. Sed qui dubitat
de eo quod debemus credere hoc est infidelitate peccatum infidelitatis primum
sit. Secundo hoc confirmat evangelium Luce primo beata que credidisti dicit virgini ma-
rie. Sed secundo salus respondit per oppositum prevaricationi et hoc incepit
a fide marie. Sed vero quod illa incepit ab infidelitate. Postremo hoc expressius
declarat magister et habetur in dist. predicti in pr[...] temptacionibus

animus dubitantis ab affirmatione recessit et neganti appropinquavit. Sed hoc
non fuit sine culpa infidelitatis. Ergo infidelitas fuit prius in ipsis. Praeterea in
quo primo peccavit peccato superbie. Si forte tu dicis quod pluribus peccatis quibus
simul et semel peccavit, hoc non videtur possibile quod simul et semel non pos-
sit se pluribus conversionibus et aversionibus deordinare. Et ideo dicendum de hoc sicut pla-
num est confesse secundum peccatum unum solum quemadmodum sicut [illegible] propter superhabundantiam
dici habeat. Propter dictum quod sicut in unitate totius et confesse dicit apostolus prin-
cipale peccatum hominis per quod lapsus est fuit inobedientia. Et per quod divinatur
mors in omnes posteros suos et ad hoc dyabolus ipsum inducere intendebat
quod patet per primam suam interrogationem. Cur precepit vobis deus etc. Sed quia ne-
mo operans ad malum aspiciens nec appetit malum nisi sub specie boni
ideo clare deprehendens dyabolus quod non posset intentum in peccatum precipitare ni-
si proponeret aliquid appetibile. Illa in temptando proposuit fallaciter ad que
omnis homo in beatitudine et veritate tendit naturaliter. Naturaliter enim omnis homo beatitu-
dinem appetit que est bonum [illegible] et copiosum et delectosum. Ideo
naturaliter omnis homo appetit excellentiam et sufficientiam et leticiam. Et in or-
dinato appetitu eorum consistit iustitia. Et in inordinato non consistit vel
peccatum. Nam superbia non est aliud quam immoderatus appetitus excellentie.
Avaricia non est aliud quam inordinatus appetitus sufficientie. Gula non est aliud quam
inmoderatus appetitus cibi conferentis suavitatem. Considerans autem ergo dyabolus hec esse
via ad precipitandum intentum in culpam. Primo promisit dignitatis excellentiam dicens
Sicut dii etc. Secundo promisit cognitionis habundantiam sciendi bonum et malum.
Tertio predicit suavitatis copiam cum ostendit lignum pulchrum visu
et ad vescendum suave. Et quoniam intra dyabolice suggestioni consensit, ideo primo
in appetendo esse sicut deus fuit superbia. Deinde in appetendo scire bonum et malum
plus quam oportebat, et sciendi plus quam oportebat fuit avara. Postremo in appe-
tendo suavitatem ligni vetiti fuit etiam gulosa. Et in hoc fuit transgressionis
rea, et culpe inobedientie involuta. Et sic patet quod peccatum ipsius inchoa-
tum fuit in superbia. Progressum habuit in avaricia, consummationem habuit in gula.
Concupiscentia quod inordinata fuit extenditur ad triplicem potentiam scilicet quantum ad irascibilem
dum appetiit alta, quantum ad rationalem dum appetiit scire occulta, quantum ad concupiscibilem
dum voluit degustare suavia. Videtur quod ex illo peccato pullulaverunt radices omnium pec-
catorum. Galterus de patientia dispositio ad composita. Rationes enim ostendentes quod primum peccatum fu-
it superbia vere concludunt quod ab illo fuit inchoatum. Rationes similiter ostendentes
quod fuit inobedientia gula et avaricia vere concludunt. Licet non fuit ibi avaricia proprie
dicta quod dicitur appetitus pecunie, fuit tamen avaricia large quod est appetitus sufficientie

hoc sumitur contra tertiam opinionem
3o modo

peccatum eius inchoatum fuit in superbia, progressum habuit in avaricia, consummationem in gula

et in ipa fuit pcm possibus / sed in pcto gule et inobediencie fuit consumatu
in actu videlz quando comedit / Gula enim erat in potu in illo cibo in quo de
delectari volebat / sed inobediencia erat in actu ipius comestionis quia diuinum
impium faciebat / et hec expresse dicit Augustinus in quadam omelia ubi ostē
dit quod tribus peccatis quibus temptavit dyabolus xpm sic primus temptauit ad
eum / et in illis tribus a xpo victus est / sic per illa tria mulier victa
nec est in quocumque plura genera peccatorum et possum mouere ad unum fugam
petrandum · ffacilius enim est de pecco in peccatum ruere per quod sit de motum
mi virtutis ad motum alterius aprehendere / Ad id quod plus erat respondendum quod dis
iectum est de infidelitate non est concedendum est utique pecm infidelitatis
nisi fidelitas capiatur valde large / Ad 4m quod obicitur quod mulier dixit forte
dici potest quod forte est ibi nota suavitatis non dubitacionis / sed quod magister dicit
sed quod nota est dubitacionis / Vel aliter potest dici quod uerum intelligitur non dubi
tat verum esse quod dominus dixerat / sed de hoc dubitat qualiter dominus intelli
gebat utrum scilicet intelligeret de morte corporali et spirituali / vel alio
modo / et illa dubitacio non fuit pena nec fuit culpa / sed quando ne
quam dyabolus temptationi prebuit viam / Nec cogit illud quod obicitur de fide
marie / Illa et si fidem in concepcione filii dei non modicum tenuerit
eam habuit humilitatis respectu per ambulationem (?) dicitur ergo do
cuisse / sic ipa dicit respexit deus humilitatem ancille sue / nec est omne
pendum ordinem respondendum comparacione destructionis primo propter et
/ sic via resolucionis et composicionis opposito modo habet tamen et
comparari per i propositio potest intelligi / apperiit vir · eam concupiscit
Secundo queritur utrum quod mulier / non vir · Ille etc 2o vir · non superbie
tulis sed mulier · / sed si adam voluisset esse sicut deus quadam
utique eam victus fuisset / sed ergo eam victus est seductus non fuit id quod
apperiit non concupiuit / 2o Augustinus super genesim ad litteram non arbitror
eum similiter spiritualem mente preditus erat credere quod dyabolus promittebat /
ergo adam gravem habuit partem 2o / 3o sicut adam apperiit esse sicut deus
eum ad hoc nullo minore habere similitudinem quam lucifer / ut ad 5
neque peccauit adam quam lucifer / ergo sicut peccatum lucifer fuit irremissi
peccatum hominis fuisset non remissibile quod supra improbatum est / 5o sicut adam ap
periit esse sicut deus / aut ergo suggerente aliquo aut suggerente serpente
non suggerente serpente quia ipse adam non conqueritur de serpente / sed de alia
ne 3 mulier quam dedisti michi 2o sicut suggerente aliquo

mulier decepta fuit a serpente ita vir a muliere. Serpens enim mulieri dixit serpens decepit
me et seduxit me; ita vir dixisset mulier decepit me. Sed hoc non dixit
sed dixit mulier dedit mihi etc. Sed si tu dicas quod ita fuit quamvis scriptura non
exprimat, hoc sumptum apparet improbabile, nam si mulier dixisset comede
quia eris sicut deus cum ipsa comedisset et absque dubio non esset sicut deus nulla
ratione videtur probabile quod vir ei crediderit. Sed contra quia super id [illegible] superbie
initium etc. nisi homo suggestione serpentis ut deus esse voluisset non letalis
culpe fuisset ad nos hereditas. Si tu dicas hoc esse dictum quantum ad mulierem
obicitur de viro per id quod dicit Gregorius in moralibus et habetur in glossa super Job xli. Post
rapere divinitatem adam et immortalitatem gloriam amisit. Ergo adam
quod mulier appetiit. Contra ad Philippenses 2o super id non rapinam arbitratus
est, glossa non usurpavit quod suum non erat scilicet equalitatem dei sicut diabolus
et primus homo. Ergo primus homo voluit esse sicut deus et hoc voluit mulier
ergo etc. Si tu dicas quod primus homo peccavit ibi pro muliere. Contra super id ps. que non
rapui etc. adam et eva voluerunt rapere divinitatem et amiserunt
felicitatem. Sed hoc ergo videtur dici de utroque. Contra 3o hoc videtur de maiori fami
liaritate habebat vir ad deum quam mulier. Ergo si [illegible] est magis fal
sitatis. Videtur quod multo magis credibile fuit viro appetere esse sicut
deus quam mulieri. Contra 4o multo sapientior erat lucifer quam esset homo primus
[illegible] sua sapientia lucifer voluit esse sicut deus nec sapientia impe
divit superbiam multo minus videtur quod hec sapientia impediret humana. Si
quod hoc mulier appetiit non est improbabile quod vir concupierit maxime cum
doctores et auctores videantur hoc dicere. Responsio dicendum quod quamvis ista [illegible]
que non potest homo intelligere [illegible] et scriptura non determinat expresse et [illegible]
super hoc loquantur varie tamen sunt hec opiniones diverse. Quidam enim
[illegible] auctores inductos dicunt quod adam idem primo quod mulier appetiit et
cupivit sed non credidit sicut mulier; et propter hoc factus est superbus. Sed tamen non
dicitur fuisse seductus appetere enim potest aliquis aliquid et tamen non credere ad hoc per
venire; multa quidem cupimus ad que non speramus nos perventuros
quia non possit quid. Sed quid velit attendit [illegible] flagitium. Secundum
[illegible] super medio respondendo ad rationes ad utramque partem. Sed quia
[illegible] augustinus hoc opinio non sonat, immo expresse videtur petere [illegible]
[illegible] cum inducte [illegible] nec videtur esse credibile quod vir ap
petere aliquid ad quod credidit se non posse pervenire, sed ante illud peccatum

4m

R°

3a opio

2a pars

valde ordinatus esset. Adeo est 2a pars quod vir in appetibili corpo-
rali motio non fuit conformis mulieri in transgrediendo licet ei confor-
mis in transgressione mandati dei, utique enim inobediens fuit. Sed aliter
vir quam mulier ad inobedientie culpam lapsus est. Non enim vir pomum co-
medit propter appetitum excellentie sive ad deum assimulationis, nec propter appe-
titum sufficientie in rerum cognitione, nec propter appetitum suavitatis in
cibi degustatione sicut fecit mulier. Fuit tamen in viro quedam superbia, quedam ava-
ricia et quedam lascivia per quam perductus est ad inobedientiam. Quedam e-
nim superbivit dum preter magnitudinem potestatis nimis esse apud deum estimavit et
tanti ut pro comestione illius cibi non incurreret gravitatem alicuius supplicii
sed de facili consequeretur veniam de offensa. Fuit etiam quedam avaricia dum aurem
prebuit (?) voluit quod sibi eveniret dum cibum vetitum degustaret. Fuit
quedam lascivia non carnalis delectationis sed cuiusdam amicabilis affectionis
qua frequenter fit ut offendatur deus ne contristetur proximus. Hoc autem fe-
cit adam dum comedere voluit ne suas delicias contristaret. Hoc timens ne u-
xorem offenderet. Unde et deus ipsum arguit quod obedivit voci uxoris
et per hoc perductus est ad inobedientiam et transgressionem mandati dei. Ex
hoc 3a [illegible] quod verbis Augustini super Genesim ad litteram quas adducit magister
hic. Primo enim dicit quod non est putandum quod homo deceptus sit nisi precessisset
in eo quedam elatio comprimenda. Et tamen dicit voluit adam lignum vetitum
[illegible] non videtur mulierem mortuam esse illa precepta. Et tamen voluit
eam contristare quam credebat sine solatio contabescere et a se alienatam
tenere. Concedendum est tamen quod adam non appetiit esse sicut deus quemadmodum
mulier sicut credidit rationes ad hoc inducte. Si autem dicitur alicubi concu-
pivit esse sicut deus, hoc potest esse dupliciter ratione, aut quia contempsit di-
vinum imperium et voluntatem suam divine pretulit iussioni et sic plus tamquam
[illegible] et quod hoc deo comparari velle. Dicitur etiam quod mulier de illo appetitu
[illegible] appetiit sicut deus esse et per synodochen quod est pars attribuitur toti vel ...
quod appetiit alter frequenter loquitur synodochice et attribuitur utrique. Sed potest hoc
dicitur intelligi quia ipse cum esset mulieri oppositus conparium non compescuit ...
bi imputatur culpa mulieris. Similiter autem intelligenda est appetiisse
esse sicut deus non per quamdam equalitatem sed per quandam conformitatem in
dignitate super creaturam modum quod cum vir non compescuit primo ...
voluntati eius paruit sibi peccatum mulieris imputatur et voluisse sic
esse sicut deus refertur. Et sic patet responsio ad auctoritates que prius inducte sunt.

Marginalia:

quod mulier appetiit in prima parte

quod in peccato ade fuit superbia, avaricia et lascivia

Qualiter intelligitur quod homo appetiit esse sicut deus

et phãr viam d'monstrari pont si que alie cõa stam magz cõstites in
veniant ¶ Ad illud go qd obicit qz maiore assimilacone habebat vir
qz mulier adam et si maiore habet assimilacone habebat tm prelleca
&c et cognitionis ... ipsis q dno no pareebant homez ita etiam
a modica similitudine sic mulier ¶ Ad 2m dd qz verum est de cognitione i na
... non tamen verum est de cognitione gratuita / cedit eum a doctoribus qz
in ho ante lapsum habuerit gratiam peccandi melius ostendetur infra / d'luci
fero no cedit qz gratiam gratum facientem no habuit sic dt'minatum fuit

Ereo quitur quis eorum gravius peccavit vtrum vir an
mulier / Et qz vir gravius peccavit vir gravius est peccatum ubi maior
est ingratitudo sed ubi maiora sunt dona ibi maior est ingratitudo in
peccando / sed adam precellebat mulierem in naturalibus datis et gratuitis / go cum
peccavit magis ingratus fuit / go 2o ¶ 2o magis est peccatum quanto
persona est maioris gradus constituta / gravius enim peccat prelatus quam subditus
eadem gravitate peccati / sed vir erat caput mulieris et ei prepositus / go vir qz pec
cavit gravius ¶ 3o tanto gravior est culpa quanto ibi maior est contemptus
in transgressione mandati in mediate suscepti a dno quam mediate
alio / sed mandatum per virum pervenerat ad mulierem vir qz magis
contempsit vir quam mulier / go 2o ¶ 4o tanto gravior est culpa quanto
ubi maior est lesio et corruptio qz peccatum de se corruptio est / sed
peccatum ade magis fuit corruptivum quam peccatum eve / qz de peccato ade fuit
et totalis posteritas corrupta 2o quod dicitur ad ro v per vnum i obedi
entiam peccatores constituti sunt multi 2o / go 2o ¶ Contra est Augustinus super
Gen. et magister refert in ... peccaverunt in pari fastu sed pari fastu
ubi est pari fastus ibi est pari transgressio / go no magis
vir quam mulier ¶ 2o sic in bonis qz simpliciter est melior est melius
et 3o topicorum ... ita qz simpliciter est peior est peius peius prelo
quendo / sed peccatum eve simpliciter fuit peccato lucifer quam ade propter maiore e
latione superbie / go magis fuit peccatum eve quam ade ¶ 3o Tanto gravi
or est culpa quanto maiori digna est pena / sed mulier magis fuit
punita quam vir sic patet Gen. iijo et adeo qui iuste punivit / go
amplius peccavit quam vir ¶ 4o gravius peccat qui peccat in se et in alterum
quam qui peccat in se tamen / sed mulier peccavit in se et in virum dando persuasionem
et causam ad peccatum / vir autem peccavit in se tamen de peccato actuali loquendo

.f. ad 3m ...

Ad ... qz ... ...
... ... 2o ...

...

hec ... 2o ... ...

Qualiter peccatum Ade dicitur fuisse gravius peccato Eue et econverso

Secundo queritur quis gravius peccavit, utrum vir [an mulier]. ¶ Respondeo dicendum quod sicut predictum fuit, super peccato dici potest gravius alterum altero tribus modis, videlicet magnitudine, libidine et consequenter corruptione. ¶ Si enim loquamur de maiori gravitate quantum ad ingratitudinem, gravius peccavit vir quam mulier, pro eo quod habundanciora dona suscepit, et ideo tum beneficiorum oblitus benefactorem suum contempsit et offendit, magis ingratus fuit, et ideo per ingratitudinem maiorem culpabilior extitit. ¶ Si autem loquamur de maioritate quantum ad libidinem, sic apparet [gravius] peccavit mulier quam vir, pro eo quod mulier ex superba voluntate peccavit dum concupivit deo assimilari et ardentius concupivit dum credidit hoc se optime posse quod dyabolus ei suggessit, et ideo quia ex voluntate magis superba mulier peccavit cum maiori libidine, et quantum ad hoc culpabilior viro fuit. ¶ Si autem loquamur de maioritate culpe quantum ad corruptionem consequentem, distinguendum, quia aliquid potest dici corrumpere dupliciter: aut per modum cause aut per modum actionis. Si per modum cause, sic quia peccatum viri fuit causa [illegible] sionis peccati in posteros, et ita corrumpit se et alios, maior apparet corruptio [illegible] viri corruptio, et quantum ad hoc culpa viri videtur fuisse gravior. Si per modum occasionis, sic quia peccatum mulieris fuit occasio peccati viri, et ita etiam omnium aliorum. Hoc modo mulier potest dici ceteros corrupisse non solum posteros sed etiam virum suum. Vir non solum peccavit in se sed erat [illegible], et quantum ad hoc dici potest mulierem gravius fuisse peccatum. ¶ Per hanc distinctionem respondendum est ad rationes ad utramque partem adductas, pro eo quod [illegible] huius distinctionis procedunt alii, sed dicunt et in idem redit, quod peccatum potest dici gravius altero, aut ratione circumstantiarum ex parte peccantis, aut [illegible] circumstantiis [illegible] ex parte peccati. ¶ Si enim ex parte peccantis, gravius peccasse dicitur vir quam mulier tum propter donorum excellentiam, tum [illegible] status [illegible], quia mulier [illegible] plata erat. ¶ Si autem per circumstantias ex parte peccati, gravius peccavit mulier quam vir, tum propter impietatem [illegible] iniquitatem in proximum, deum enim [illegible] sua abusione [illegible], et [illegible] suggestione decepit, et ad hoc procedunt rationes [illegible] ad oppositum. ¶ Quod autem dicitur angelus quod [illegible] facto [illegible] hoc [illegible] non [illegible] ad maiorem [illegible] afflictionem, [illegible] mandati transgressionem ad quod [illegible] equaliter obligabatur vel par [illegible] dicitur non [illegible] equaliter. [illegible] peccatum Ade [illegible] et per consequens colligitur quod peccatum Eue aliquo modo [illegible] et aliquo modo [illegible]. ¶ Si autem [illegible] ad [illegible] magis [illegible] quod tum peccatum Eue [illegible] peccatum Ade in [illegible] peccatum [illegible] et potest in maiori [illegible] libidinis [illegible] quod magis et magis [illegible] peccatum Eue magis [illegible] et gravius fuit simpliciter loquendo, et [illegible] est quia magis punita fuit, et per ad infimum descendisse [illegible].

Quomodo aliquid potest dici corrumpere aliud dupliciter

Quomodo peccatum dicitur gravius alio dupliciter, et probatur quod peccatum fuit gravius Ade et Eue

habuisset. Nec obstant rationes ad oppositum adducte, quia primum arguebat a qdro
huius peccantis qui non faciunt peccatum omnis simpliciter, sed condemnando
Consequenter queritur de peccato primorum parentum in relatione ad ignoranciam
propter intellectum, et circa hoc queruntur tria. Primo queritur utrum peccatum
primorum parentum fuit ex ignorancia. Secundo queritur utrum ignorancia aliquo
sit culpa. Tercio queritur utrum sit culpe excusatio. Primorum parentum fuit
Et circa primum sic proceditur et ostenditur quod peccatum quod ex ignorancia admisit
peccatum mulieris Genesis iiio: Serpens seduxit me etc. Sed ubi
seductio ibi est simpliciter privatio. Ubi autem hoc est ibi est ignorancia, ergo etc. 2o
quia dubitat de a quo de quo debet esse circa peccatum dicitur illud ignorans quod simpliciter
intuitu de verbo domini debuit esse circa quod dixerat quacumque die comederitis mor-
te moriemini, et de hoc dubitavit cum dixit ne forte moriamur, ergo ex
ignorancia peccasse videtur. 3o quia credidit mortale peccatum esse veniale ignorat veri-
tatem verbi domini. Sed Adam credidit peccatum illud esse veniale sicut dicit Augustinus et magister
dicunt. Sed arbitrari est illud esse veniale non mortale debetur, ergo videtur
quod ex quadam intuitu peccavit ex ignorancia. Ergo omne peccatum quod est ex ignorancia
quod est ex infirmitate malicia, sed peccatum primorum parentum non fuit ex malicia
quia tunc esset peccatum in spiritum sanctum, nec ex infirmitate quia ullam habebat pronita-
tem ad peccandum, ergo fuit ex ignorancia. Contra si Adam et Eva tradidisset
hominem contulit deum offendere et totas penalitates incurrere cum ullam ha-
buit ad peccatum pronitatem ullo modo videtur quod culpam commisisset. Sed ergo culpam com-
misit videtur quod hoc ignoranciam, et ita ex ignorancia peccavit. Dicendum
Si peccavit ex ignorancia, aut illa ignorancia fuit pena aut culpa. Si cul-
pa, ergo culpa fuit in eis ante primam culpam, quod est impossibile, cum implicet
duo opposita. Si pena, ergo pena fuit ante culpam. 2o si fuit ibi
ignorancia, aut ergo iuris aut facti. Non facti quia bene sciebat sic de ligno vetito
non comedere. Non iuris quia bene sciebat se deo debere obedire, et communiter
nullo facto ulla ergo videtur in eis ignoranciam fuisse. 3o si fuit ibi
ignorancia, aut ergo voluntaria aut involuntaria. Si voluntaria, ergo videtur quod propter eam non
sunt in appetendo ignorancia esset inordinata. Si involuntaria ergo videtur
quod nullo debuit eis imputari culpa. Si enim ergo imputata non fuit, videtur quod fuit
ex qualitate ignorancia. 4o si fuit ex ignorancia, aut ergo innata aut contracta
aut influxa, ergo fuit ex ignorancia innata, sed non decebat deum facere naturam
cum pronitate et in peccato. 5o preterea ratione non debuit deus facere cum re-
ctitudine et ignorancia. Sed ergo ex ignorancia peccaverunt, videtur quod hoc possit impu-
tari deo. 6o si aliquo modo dicitur ex ignorancia peccasse videtur hoc esse quia

Com

a serpente seducta fuit / sed vir non fuit seductus secundum dictum apostoli / ergo ex ignorantia
peccatum cum non processit / ergo radix peccati in viro et muliere non fuit alia et alia
vir etiam quod nec mulier peccavit ex ignorantia. ¶ Respondeo dicendum quod peccatum esse
ex ignorantia potest dici dupliciter videlicet simpliciter et quantum / simpliciter autem distinguitur peccatum
ex ignorantia contra peccatum ex infirmitate et ex industria / et hoc modo ignorantia dicitur
privatione scientie que non competit homini conditi sed merito pene culpe fuit contracta / et hoc modo peccatum primorum parentum non potest dici ex ignorantia / nec etiam
sub illa divisione qua dicitur quod omne peccatum est aut ex ignorantia aut [...]
quia illa cum divisio peccati est 2 statum nature lapse / ¶ Communiter dicitur peccatum esse ex
ignorantia quod committitur aliqua nescientia existente circa peccantem sive cum
nec aggravat gravitatem culpe nec gravitatem pene / et sic peccatum primorum parentum
ex ignorantia dici potest fuisse / quia tamen non ex toto in muliere fuit aliqua nescientia que non
fuit pena / sed quia valebat imperfecto magis imputata in muliere quam in viro / mulier
cum ignoravit utrum serpens sibi verum vel falsum suggereret / ignoravit
etiam severitatem divine iustitie / vir autem alterum horum dicitur ignorasse
videlicet divine iustitie severitatem in hoc quod estimavit de illa transgressione
to veniam in venie / ignorantia cum erat severitate divine iustitie [...]
cum consistere potuit presumptionem quam habebat per male facere et per longe
recipiendo ignorantia dici potest peccatum primorum parentum fuisse ex ignorantia
et magis peccatum eius quam ade / et hoc concludunt rationes ad primam partem
inducte simpliciter non accipiendo ignorantiam 2 quod dicitur pena / et hoc est privatio
nescientia eius rei quam homo potest debet scire 2 dicitur ex ignorantia per peccatum
primorum non fuit ex ignorantia per concludunt rationes adducte ad partem contrariam
hoc patet discurrendo per singulas ¶ Ad id quod obicitur primo quod [...]
norantia aut est pena aut culpa dici potest quod ista divisio non est sufficiens quia
ignorantia simpliciter / ista non solum homo sicut institutus sed etiam angeli beati aliquam
ignorat ad multa in notestat [...] et [...] p[...] tamen [...]
ratio nec culpa est nec pena est / quia est in homine quam non decet scire quod [...]
quando nec ¶ Ad 2 dicendum quod non fuit ibi simpliciter loquendo ignorantia quod ad [...]
sed quantum ad angelum ut [...] quantum ad severitatem iudicis [...] non fuit ibi
ignorantia facti quantum ad [...] quod [...] per gustare lignum vetitum [...]
tamen in muliere quedam ignorantia quantum ad id quod credebat [...] pellitus mulier [...]
assimilatoz ad deum / et ita non fuit ibi ignorantia simpliciter dicta sed [...]
¶ Ad 3m dicendum quod ista non est divisio pro immediata [...] accipiendo [...]
aliquis enim est qui non cogitat de eo quod ignorat et tunc nec est [...]

Margin notes:

peccatum esse ex ignorantia potest dupliciter dici

peccatum primorum parentum fuit fuit ex ignorantia

Ad id quod 2o obicitur quod aut fuit ignorantia iuris aut facti etc.

Ad id quod 3o obicitur quod ignorantia aut erat voluntaria aut involuntaria etc.

voluntarie nec involuntarie et pro causa dicta illa ignorantia erit ¶ Ad 2m
quod causa innata vel contracta. Dicendum quod illa ignorantia dicebatur quedam sitis in
apprehensione et in potentiis que in causa animabus primorum parentum quod de se fertur per se
... per hoc quod anime actum non erat in commoda lucis plenitudine. Similiter autem
... debuit per ... sicut infra patebit primus debuit esse ma-
... quam apprehensor, nec tamen quod illa ignorantia dicitur homo fuisse in tenebris
... quia sufficiens lumen habebat ad ... in principio
... non est ... de pravitate. Pravitas enim non solummodo dicit in potentiis sed etiam
... inclinationem ac per hoc deordinationem ¶ Ad quod dicitur quod non solum
mulier ignorasse dicitur propter seductionem sed etiam quia ignoravit pene
... acerbitatem, et licet in adam non fuit ignorantia seductionis fuit
ignorantia per experientiam divine ultionis, et ideo aliqua ignorantia sive
nescientia fuit in adam licet minor quam in eva. Vel dicendum illud quod de radice
ignorantia non poterat ibi esse tamquam ex prima radice, sed quia quodammodo
... nescientia occasionem prebuit ad peccandum.

Secundo queritur utrum aliqua ignorantia sit in aliquo homine / possit esse culpa ¶ Et quod sic videtur
1 corinth. xiiij Ignorans ignorabitur. Sed nullus ignoratur a deo nisi
propter culpam ergo etc. ¶ 2o super id psalmi noluit intelligere etc. glossa autem
ignorantia in hiis que intelligere noluit est peccatum ¶ 3o sic ... quod scire
credenda et operanda est actus virtutis scilicet fidei et prudentie, sed ...
... est virtutibus privatio. Sed privationes virtutum sunt vicia et peccatum ergo
... ignorantia est culpa ¶ 4o Non facere ea que homo tenetur facere est peccatum, ergo
... scire non amare est peccatum, ergo scire nescire quod homo tenetur scire est
peccatum. Sed nullus est qui ignorat ea que tenetur scire ut potest ea scire nisi
... non possunt, ergo in talibus ignorantia est culpa ¶ Item ...
... est peccatum ... cum ratione eius quod potest ... ratione eius quod privat, non ratione
... quod potest, et peccatum privatio est non positio, sed ratione eius quod privat, sed ...
... privat scientiam et privatio scientie est ignorantia, ergo ignorantia est culpa
¶ Contra augustinus in enchiridion dicit quod inflicta est nobis ignorantia rerum agendarum
... nexuerunt, sed nullum peccatum est in nobis inflictum, ergo ignorantia
non est peccatum ¶ 2o sic ... In omni enim peccato est quedam ... a bono in co-
mutabili ad commutabile, sed ignorantia nulla est ad bonum commutabile
..., ergo ignorantia non est culpa ¶ 3o nullum peccatum remanet post primam
ignorantiam remanet in homine post primam et confessionem, ergo ignorantia non est cul-
pa. Si tu dicas quod remanet actu sed transit reatu, ergo ... quod ignorantia

Ad 3m quod quando dicitur quod viri non peccaverunt per ignorantiam quia non fuit seducta etc.

non esset culpa actualis sed originalis / sed non est originalis quia manet post baptismum / et hoc melius patebit infra / nec actualis / ergo non est culpa / Item omne peccatum est in affectu / seu omne peccatum est voluntarium / sed ignorantia est in intellectu ergo ignorantia non est peccatum / Quod autem ignorantia sit peccatum / ergo ignorare est peccare / sed ignorante verum est dicere quod in omni instanti ignorat / ergo in omni instanti peccat / ergo fuit in eo peccatum quod fuit in sua anima / quod est hoc est falsum et ita ponere ignorantiam peccatum non esse / Respondeo dicendum quod secundum intelligendum est nomine cognitionis prout ipsa habetur ut hic tempore et hic dicitur / Cognitio ignorantie debet cognitione fuisse / Attendendum autem quod quedam est cognitio aliquorum que est necessaria ad virtutem sicut est circa incessabilitatem et liberalitatem / et hec cognitio non est necessaria ad esse virtutis / et illa ignorantia que est huius cognitionis privatio culpa non est sive per ignorantiam negationis / sive dispositionis / que etiam potest voluntaria esse / Alia est cognitio credibilium et operabilium que ad salutem necessaria est et ad ... / et hec est cognitio fidei / et precipue / Et ad hanc cognitionem habendam tenemur / quia sine hac nullus potest recte vivere. Huius autem cognitionis privatio duplex potest in nobis esse / vel manente temptatione / aut non manente / si manente temptatione / est tunc ibi culpa / quia cum quis tenetur ad aliquid / et illud non implet hoc ipso culpa / et dignus est pena / Si autem sit in nobis huiusmodi non manente temptatione ut puta cum non possit / et impotentia corrumpat ab ... / sicud est in infantibus / talis privatio huius cognitionis culpa non est / sed ... Et hec ignorantia que dicit cognitionis privationem ~~ad salutem necessariam~~ privationem cognitionis ad salutem necessarie omnino non peccatum / alio nomine dici potest / et hec est ... / Et hec privatio cognitionis ad salutem necessarie duplex potest esse / vel ita quod est in nobis / sed non a nobis / et hec non culpa non est / sed magis pena / et cum non sumus eius ... ut demonstratum / aut ita quod est in nobis et a nobis / et per culpam hoc duplex potest esse ... / vel cum ... veritatem ... voluntarie ... et in errorum foveam nos precipitamus / et hec privatio potest dici ignorantia erronea que est in hereticis / Vel cum ad veritatem valentes pervenire in tenebris ambulamus / et hec potest dici ignorantia affectata / et hec quadam pigritia et negligentia non curamus veritatem addiscere / et hec dicitur ignorantia crassa et supina / et in utroque istorum est culpa / sed prima maior quam secunda et secunda quam tertia / Et per ... ad rationes ... quod ignorantia aliquando potest esse culpa. Ad primum ergo dicendum quod ... ignorantia nobis inflicta / Ad secundum quod prout nobis inflicta est / pena est et non culpa

ad virtutem ut est necessarium ad

Cognitio duplex et per quam ignorantia duplex et que ignorantia est peccatum et que non

Que ignorantia est peccatum et que non est peccatum

Privatio cognitionis duplex potest esse et per hoc habetur que ignorantia est peccatum et que non

Ignorantia potest esse a nobis et in nobis

Relatio ad rationes

ut tamen voluntas nostra aliquo modo ordinatur contra illam sicut prius dictum est incipit esse
culpa / sicut passiones sanctis martiribus ille pene erant contradicente 2m sic / contra
tamen ad voluntatem. propter libenter eas proferentes propter amorem Christi erant eis
meritorie / Utrum autem aliquo modo sit culpa patet. si contracta est (videbitur infra eo
[illegible] de originali peccato / Ad 2m dicendum quod verum est patet et pura sanacio / patet
tamen in parvo concomitatur aliquo modo nostra affectio non habet veritatem / et hoc modo dicitur esse
culpa non primo / Ad 3m dicendum quod non remanet patet habet racione culpe set racione
voluntatis concomitantis ut condampno eam causantem / Sed si remanet hoc est in quantum
habet racionem pene concomitantis [illegible] / non quod adimpleri in quo habet racionem actualis transsit
[illegible] actu / sed est reatu eo quod penitet (quantum vero ad 2m condampno re
manet / et ita videtur ignorancia remanere actu / et in hoc habet quandam
comparacionem ad peccatum originale / Sed secundum id tamen quod culpa est actuale per
omnino est / Ad 10m. si quod ignorancia est in intellectu / dicendum quod illa ignorancia / Ad
opponitur cognitioni veritatis ad quam tenentur non tamen respicit intellectum
sed affectum / sicut et virtus opposita sibi. unde non tamen dicit sicut carenciam
sed voluntatis incuriam et negligenciam ad sciendum pertinencia / Ad quintum
si in quolibet instanti ignorat / dicendum quod ignorare non dicitur esse culpa nisi ea
tenus qua quis tenetur scire quod ignorat / et ideo etsi in quolibet instanti igno
rat et in quolibet teneatur / quia tamen preceptum est affirmativum quod non obligat
semper sed pro loco et tempore ignorans ignorando non peccat nisi in illo instanti
et tempore in quo tenetur nosse vel addiscere quod ignorat / Non communiter semper dicatur
ignorare / non tamen semper dicitur peccare / consideracio / et quia sicut videtur post tunc

Tercio queritur utrum ignorancia sit culpe / 2o maiorem contrariis sive quia
hoc vel ignorans fecit / sicut ergo ignorancia fuit racio quare pervenit ad maiorem videtur
quod ignorancia comparabilem fecerit eius culpam / 2o sicut aggravat culpam
[illegible] [illegible] voluntate dominum sui 2o ergo per oppositum ignorancia alle
viat ergo comparat / 3o omne peccatum est voluntarium ergo quod diminuit de racione voluntarii
diminuit de racione peccati. sed ignorancia diminuit de racione voluntarii quia voluntarium est
ut dicit [illegible] 3o [illegible] ergo [illegible] [illegible] est in ipso cognoscente singularia ergo etc.
Contra. ad resistendum peccato requiritur fortitudo / sicut est [illegible] et [illegible] sed defec
tus fortitudinis ut patet infirmitas comparat culpam / ergo similiter videtur quod et defectus
cognicionis sive ignorancia / 4o / quod in sua plenitudine omnino tollit culpam et plenitudine aliquo modo diminuit / sed eo abs sumptum est ignorancia sicut in pueris et furio
sis quod facit imputari eis in peccatum sicut dicit Ambrosius et alii doctores / ergo videtur quod
ignorancia peccato proprie aliquo modo [illegible] comparacionem [illegible] / Contra [illegible]

> Ad [illegible] quod 2o dicitur quod ignorancia non est [illegible]

> Ad [illegible] quod 3o dicitur quod ignorancia remanet [illegible]

Habet 3o capitulo rc po

in lo d' ecclesia institutione nulla in culpa maior est qui diu nescit qd
q ignorantia no excusat s aggravat. 2o sup illud ad ro ij dn ignorans
Ambrosius in glo grauissime peccat q ignorat. Ergo videtur ignorantia aggravat
culpa. 3o ignorantia de se malu est s malu additu malo facit
maius malu. Ergo videtur q ignorantia peccatum auget no excusat. Item sicut
nec auget nec minuit meritu s sola gratia et caritas. Ergo pari ratione nec
ignorantia auget nec diminuit demeritu. Ergo no excusat peccatum. Contra
q unus sciens peccat cu aliqua libidine. et alius ignorans cu tanta libidine
p equalis est ibi libido. Ergo equaliter dz esse punitio. Ergo videtur q equalis pe
utrobique excusatio vel accusatio. Ergo no magis excusat vel accusat ig
quam scientia. Est 2o questio ista quid magis excusat ignorantia quam scientia
et cu tam ignorantia quam infirmitas excusat. Utrum 2a questio q peccatum
magis excusat. Respondeo ad hoc sicut patet intra differentie ignorantie et culpe
contra q carent excusat et q no. et q magis et q minus. Propter ad in
telligentia predictorum est notandum q omnis ignorantia aliquo modo excusat peccatum
tu et ro huius est q minuit d' ratione voluntarii minuit et dim
contemptu. ceteris paribus magis contempnit qui peccat q dicit
quam qui ignorans peccat. et ideo cu voluntarium includat in se contemptum
quod pertinet contemptum pertinet d' ratione voluntarii. Prima ergo peccatum inclinatione
2a concupiscentie libidinis et contemptus. et ignorantia diminuit d' ratione horum
nealiter verum est q omnis ignorantia in quantum huius excusat peccatum. et si pone
sit q pervertat omnino ratione voluntatis et ratione contemptus excusat a toto. Si
vero no omnino pervertat excusat a toto. Concedende sunt rationes ostendentes
q ignorantia excusat peccatum. Ad primum quod obicitur in glo. super d' ypocrisi s g
peccat qui deum nescit. Dicendum q ypocr' ibi computat peccatum infidelitatis
peccatis grauia. et ipsum in se valde grave est. et no est sine magna
d'ordinatione. Nichilominus tamen cum quis ignorans aliquid facit et in
credulitate sicut dicit apostolus de se minus graviter peccat quam ille qui facit
certa scientia. Ad 2m dicendum q hoc dicitur no ratione maioris culpe s ratione
tatis magis periculose. Et cum no habeat scientiam d' morbo sine culpe
contrit medicinam. et ita semper remanet morbus. et hoc est quod dicit aug. ille est
eo insanabilius peccabat quo me peccare non arbitrabar. Ad 3m
q illud habet veritatem cum malo malo conformatur. malum aut pena
sit in voluntario no conformatur malo culpe quod est voluntarium. et ideo
s porius diminuit. et cum ignorantia in nobis no est pro culpa qui contrahit

Ratio quare ignorantia ali quo modo excusat

Quod ignorantia excusat a toto

Ad id quod ambrosius dicit grauissime peccat qui ignorat etc. solutio

Ad id quod 3o obicitur quod malum addi tum malo facit maius malum etc. solutio

sit pena sed culpam ppter circumstanciam excusat ¶ Ad quartum dicendum quod sicut sola non auget meri-
tum ¶ Dicendum quod illud non sequitur quantitas enim meriti non est a nobis sed a gracia
dei demeritum non et eius quantitas quia ortum a voluntate huius actus et ideo
quod facit ad rationem voluntarii facit aliquo modo ad augmentum peccati et similiter
quod diminuit facit ad alleviacionem peccati talis autem est ignorancia ut dictum fuit prius
¶ Ad quintum dicendum quod peccantes corporis libidine equaliter puniuntur ¶ Dicendum quod hoc non co-
git quin ignorancia excusat quia sicut ille qui ignorat peccat contracta libidine eo-
gitata ille qui cognoscit in peccatum ignoranciam corrigens sicut habet peccatum peccancia
multo maius et ita numquam peccaret et numquam puniretur et ideo ignorancia quam in
ipso est excusat peccatum excusat magis et minuit quantitatem peccati non quod quia sed
quod habet per ignoranciam non esset ¶ Ad aliud quod queritur quam magis excusat v-
trum ignorancia vel infirmitas · respondeo dicendum quod duo sunt de ratione voluntarii
videlicet cognicio singularium circumstancium ut quod operans percipiat et ex super eo
ignorancia excusat que privat de ratione cognoscendi infirmitas autem excu-
sat que privat de ratione perfecte percipiendi et quia privato posterius privatur posterius et non
contra et cognoscere preambulum est ad facere plus tollit de ratione voluntarii
ignorancia quam infirmitas vel impotencia et ideo magis excusat ceteris paribus
adeo tamen potest infirmitas precellere et ignorancia prima esse pure excusa mca
prede exceptis eiusmodi ideo et sic in generalitate loquendo verum est dicere quod magis excu-
sat ignorancia quam infirmitas descendendo tamen ad particularia possunt se habere per
precedenciam et excessum ¶ Ad id quod queritur quam ignorancia excuset et quomodo · Dicendum
quod est ignorancia facti et ignorancia iuris ¶ Ignorancia facti potest esse duplex aut
adhibita debita diligencia aut non · si adhibita diligencia excusat a toto · si
non adhibita non excusat a toto sed a tanto · Si autem sit ignorancia iuris hec
potest esse duplex quia est invincibilis aut vincibilis · si vincibilis tunc est ignorancia
que est culpa et hec aut est ex contemptu ut ignorancia affectata et
ista sicut excusat ex parte excusat et ex alia parte magis aggravat aut est ex
negligencia et ignavia sicut ignorancia crassa et supina et ista sicut aliquo modo
excusat non tamen ita excusat ut sic penitus igne non ardeat sicut dicit augustinus
et magister in textu ¶ Si autem sit ignorancia invincibilis hec potest esse duplex quia ista
ignorancia est in nobis introducta per culpam preambulam quia post omnem vel
pravum post omnem culpam quia simpliciter privat cognicionem iuris sicut in
infantibus et furiosis qui omnino carent usu racionis et hec excusat a toto
vnde dicit Bernardus quod pueris infantibus et dormientibus nichil quod faciunt in-
putatur aut non tollit omnino usum racionis ad plenum et tunc non excusat a
toto sed a tanto sicut est in hiis qui non sunt plene furiosi sed habent aliquo modo

Duo sunt de ratione vo-
luntarii

Ignorancia facti potest esse
duplex

lucida intervalla, et in pueris qui aliquo sunt capaces rationis licet non
plene. Si autem ignorantia est inducta per culpam propriam sicut in
ebrio et furioso quorum utrumque se precipitavit in hoc per culpam suam, sic
non excusat a toto sed a tanto, quia sicut philosophus dicit 3° ethicorum ca° 2° vel
habebit duplices maledictiones, scilicet maledictionem scilicet pro culpa precedente et
maledictionem pro culpa subsequenti. Quantum autem et qualiter excuset sequentem
parum diversimode quidam determinant. Quidam enim dicunt quod ut ebrius vel
furiosus qui usu rationis caret committit novam culpam sed quod in eum
sequenti aggravatur culpa prima, sed tamen culpa aggravat concedentium sequentem.
Alius autem videtur quod nec sic excuset qui novam culpam committat, non
est adeo gravis sicut si illam faceret conscientia sua. Primum tamen modo dicunt probabile
hoc esse videtur. Colligitur patet quod Loth ... non omnino excusatur a culpa incestus
cum agnovit filias suas. Primum quidem quia non fuit in eo plena ignorantia
licet enim dicatur in textu quod non sensit quando filie accubuerunt hoc dicitur
quia non discrevit. Secundo vero quia in illam ignorantiam venit per ebrietatem quam de-
buisset vitare, et ideo sancti dicunt fuisse culpabilem, licet ex alia parte di-
cunt fuisse aliqualiter excusabilem. Et post queritur de hoc quod dicit S.

In parte ista sunt dubitationes circa litteram. Unde non peccasset humanum
genus minime peccatis corruptum fuerit. Sed quia ita contingit homo nascens
carnis a muliere sicut a viro, et magis. Si ergo originale peccatum contra-
hitur ex corruptione masse dampnate, ergo ita contrahet originale peccatum ex cor-
ruptione mulieris sicut ex corruptione viri. Preterea dicitur quod quia puerile proprie
propagationis respondet penes virum, potestas sanandi, iustitia maxime penes
virum respondebat. Et deus hanc sanandam viro commisit, et si vir non pec-
casset posteri originali iniustitia non caruerit. Ad illud ergo quod obicitur de mulieribus
respondendum dicitur, et quod homo tunc corpore mulieris contrahet corruptionem penalitatis
non corruptionem feditatis, et per vim quam habet per virtutem corporis viri, ut dicit
probabiliter videtur. Unde mulieri commixtus aplius non esset. Pro dicto ...
novam formasset hoc palus quod sina dampnatio et morte et corruptione
permansisset in ea ... quod dicit 3 ... mortis, ... ut autem ...

Queritur etiam de hoc quod dicit ... 1 ... 2 ... Beda dicit ... in ...
inflicta ... primum peccatum videlicet infirmitas ignorantia malici-
a et concupiscentia, sed ergo omnia ista sunt penalitas primi ... tamen ...
in sufficientibus esse quod ponit ... tria mala. Item ... sicut ignorantia ...

industria || isti infirmitati opponitur potentia | Ergo sic ponitur aliud genus peccati esse ex ignorantia et aliud esse ex industria | Similiter debet poni aliud ex infirmitate aliud ex potentia | Respondeo dicendum quod ista divisio peccati accipitur penes corruptionem virium anime ita quod ignorantia respicit rationalem infirmitas irascibilem malicia respicit concupiscibilem | et vocatur idem peccatum ex industria | et ex malicia | et ideo cum omnes vires motive sub hiis tribus comprehendi possent omne peccatum quod fit in statu nature lapse ad ista tria genera habet reduci | Ad id non quod obicitur de concupiscentia | dicendum quod ille modus non distinguit contra alia quia sicut idem Beda dicit concupiscentia generaliter sumpta est ablata | et ideo penes concupiscentiam non sumitur a qua dicitur | sed secundum quod precedat ~~delictum~~ || ipsa | sicut cum dicit Augustinus | dicit lex prohibet concupiscentiam prohibet omne malum | Ad id quod obicitur quod potentia opponitur infirmitati sicut industria ignorantie | dicendum quod industria non stat ibi proprie pro scientia que est ignorantie opposita | sed stat ibi pro malicia quia committitur scienter quare autem peccatum ex malicia dicatur ex industria | infra patebit cum agitur de peccato in spiritum sanctum

Queritur iterum de hoc quod dicit | ignorantiam ~~Bonacio~~ eorum qui scire nolunt dum possunt non excusat | quia sicut dicit philosophus primo methaphisice capitulo primo omnes homines natura scire desiderant | sed quod naturale est nullo modo appetitur et contrarium | Ergo videtur quod nullus homo scientiam respuat | Item sicut se habet scientia ad intellectum sic se habet pax ad affectum | sed quia pax est proprie affectus nullus est qui non appetat pacem sicut dicit Augustinus | ipse qui pacem conturbat omnibus quicumque bellat | Ergo videtur similiter quod nullus scientiam respuat | Respondeo dicendum quod sicut contingit aliquis nosse in universali et ignorare in particulari sic contingit aliquid appetere in universali et tamen contempnere in particulari | ~~sic contingit aliquid~~ et hoc patet | omnis enim homo appetit beatitudinem illam tamen beatitudinem quam christiani concupiscunt multi sunt qui abhominantur et refugiant et primus enim appetitus est a voluntate naturali | secundus est a voluntate electiva | per hunc modum est etiam in proposito | et sic omnes homines natura scire desiderant et vellent esse scientes | Quemadmodum tamen mandatorum dei plurimi abhominantur | Et sic patet responsio ad illa duo obiecta | nam scientiam refugere hoc non est nisi a voluntate electiva | et sic etiam pacem in universali nullus refugiet tamen hunc modum pacis vel illum multi refugiunt et confugiunt ad bellum

Iterum queritur de hoc quod dicit non est confugiendum ad ignorantiam

Sufficientia penalitatum peccati et fluctuare

Nota quod sic appetitur in particulari sic et negari

Primo patet responsio et obiecti

Falsus appetitus ... d' re

tenebris quia enim ignorantia est priuatio sciencie et nichil appetitur nisi sub
ratione boni et utilis uidetur quod ignorantia non possit affectari ut ad eam
confugi. 2o nichil amatur nisi cognitum. sed ignorantie tenebre non cognoscuntur
ergo uidetur quod ad eas nullus confugiat. Respondeo dicendum quod quidam appetitus est qui aliquid
appetibile et delectabile quod dicitur ipse sicut bona spiritualia et corporalia. alius
appetitus est bonum quod ad ea consequitur. et corporibus dicitur. sicut ab appetitu angustias
tias et tribulationes quibus peruenit homo ad prosperum in merito et premio
alius appetitus est corporum maioris mali penam ab ne capiatur ipse de alio. et
illud ipsum non est appetere. sed ad ipsum confugere. per hunc modum intelligendum
est esse in proposito. quia enim homo timet deprehendi in scelere ideo fugit lucem
non enim uenit ad lucem ne arguantur opera eius. et quod non confugit fugit
lucem nisi in tenebris et per tenebras. ideo oculus adulteri obseruat caligi
nem. et qui uult male facere diuinorum mandatorum requirit ignoranciam
non quod illam propter se appetat. sed quia refugit sceleris deprehensionem. et exem
de lectione quam habet in preceleris perfectione

Queritur etiam de hoc quod dicit Sine ipso homine et in aliquo casu ... spirit ut fiet deterior
hoc enim uidetur quod homo non peccasset nisi dyabolus fuisset et hoc
falsum. quia homo habebat liberum arbitrium. ergo eius potestati omni temptatione
dyaboli in malum potuit consentire ac per hoc peccare. 2o augustinus probat quod
homo auctore nullo potest fieri deterior in primo lxxxiij questionum. quia nec a minori
nec a pari nec a superiori. a minori enim non potest peccari quia non simul
superius non uult. quia nichil est superius bono nisi bonum non uult bonum dete
riorare. Respondeo dicendum quod absque dubio nulla temptatione pulsante homo peccare
poterat sicut patet in lucifero qui peccauit sine impulsu alieno qui est
excellentior creatura homine. Secundo auget aut loquitur supposito medio pecca
di sicut quod homo lapsus uidelicet ad suggestionem dyaboli. et ideo dicit quod ipse
homine et in dyabolo causa quod fuit homo fiet deterior. sed et aliud et aliud
solum causa causam inducens et que admonendas. sed homo fuit causa perfecta et cet
meritis. et quod omne peccatum quod facimus quamuis sit ortum a peccato primo
ruptione qua inoleuit per originalis transfusionem hic est quod solum
pariter deterioratus dicitur fuisse a dyabolo. primo et omne peccatum dicitur esse
ipso. Vnde Ieronimus super Ieremiam in originali dicit quod peccatum
dis malorum operum perpetrauit impium est demonum. quia uel omne pec
predit cum suggestione demonum immediata. et quod illa suggestione
ria. et sic patet illud quod dicit magister et illud non obstat illud augustini

git de principali agente volens ostendere quod corruptionis primaeva nulla potuit esse principalis actor nisi ipse homo. Secunda dis. xxiiii.

Preterea quia solet. Cum deus hominem etc. Superius egit magister de lapsu primorum parentum in creatione ad dyabolum temptante et hominem succumbente. In hac agit de lapsu primorum parentum in creatione ad deum permittente et quia non est equum permittere aliquem esse sine adiutorio cum venit. Ideo ut ostendatur prima permissio esse iusta, post ista haec duas. Prima determinat cum deus hominem temptari permisit. In secunda vero determinat quod et quale cognitionem habitum ei dedit. Ibi et quidem in animo etc. Prima parte remanente indivisa secunda dividitur in tres partes. Prima determinat qualem homo cognitionem habuit utrum per disciplinam et studium an per divinum donum. In secunda vero determinat quam cognitionem habuit. Ibi sic homo ante lapsum triplicem cognitionem perditus. Et illa postea habetur. Prima determinat qualem cognitionem habuit de rebus conditis. In secunda qualem cognitionem habuit de deo. Ibi cognitionem quoque creatoris etc. In tertia quam cognitionem habuit de se ipso. Ibi porro sui cognitione etc.

Ad intelligentiam huius partis, cum duo incidit hic circa predicta duo circa quae precipue versatur totalis diffinitionis intentio. Primo queritur de permissione temptationis. Secundo queritur de primorum parentum cognitione. Circa primum queruntur tria. Primo queritur utrum deus debuit hominem facere inexpugnabilem an talem qui posset expugnari. Secundo queritur utrum homo quod poterat expugnari debuit permittere temptationem impugnari. Tertio queritur utrum temptationibus pugna a viris iustis debeat deprecari.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod deus debuit hominem facere impeccabilem sive inexpugnabilem et hoc primo per divinam bonitatem, quia ut dicit Boethius optimi est optima adducere. Sed melior est natura rationalis quae non potest peccare quam quae potest. Ergo videtur quod decuit deum optimum facere hominem ad peccandum impossibilem et ita inexpugnabilem. Secundo hoc ipsum videtur per divinam liberalitatem ad excellentiam liberalitatis non solum facit dare multa et magna sed etiam dare meliora sed donum gratiae confirmatis et beatis hoc magis est quam donum ceteris gratiae gratum faciens. Ergo per hoc dona deus quod disposuerat et homo quod prima sui conditione ad hoc pro donis capax videtur secundum statum eius de cetero ferretur debuit ei hoc donum dare. Sed per hoc habet esse inexpugnabilem. Ergo etc. Tertio ostenditur quod propter sapientiae maiorem cum est sapientiae praevidere mala prave quam per quam ferri

sit remediu(m) adhibe(re) / Ergo p(er) diui(n)a sapia max(ime) ma(n)ifesta(n)da e(st) i(n) homi(n)is (con)ditio(n)e. V(idetu)r q(uod) tale(m) debuit eu(m) face(re) et tale(m) ei (con)tra(riu)m adhibe(re) q(uod) no(n) posset i(n) malu(m) inclinare / Ergo hoc ip(su)m oste(n)d(it) q(uod) tanto dive(n)te poten(tie) q(ua)nto eius potencia maior e(st) tanto uelo(citi)ùs (con)p(ro)bat. ig(itu)r diui(n)a pote(nti)a ma(n)ifesta(tu)r i(n) op(er)e p(er)fecta qua(n)to i(n) op(er)e p(er)fe(c)tissima p(er) q(uo)d homi(n)is (con)tificatio et (con)firmatio et glorifica(ti)o e(st) i(m)media(n)te a deo / Ar(gumen)t(um) q(uod) deus p(er)fecto et i(n) eode(m) i(n)sta(n)ti i(n) quo ho(min)e(m) fecit de(bu)it eu(m) (con)tificare et cu(m) gr(ati)a (con)firmare / ac p(er) hoc i(n)i(m)pugnabile(m) face(re) / S(ed) (contra) q(uia) gl(ori)a est bonu(m) lauda(bi)le / S(ed) nullu(m) est laudab(i)le i(n) eo q(uo)d habet nisi habeat illud p(er) m(eri)ta / Ergo p(er) deus fecit ho(min)e(m) ad hoc ut p(er)ue(n)iret ad statu(m) gl(ori)e et p(re)mij. V(idetu)r q(uod) debuit eu(m) face(re) ho(min)e(m) i(n) statu m(er)iti / S(ed) stat(us) m(er)iti et p(re)mij debet esse disti(n)cti sic(ut) stat(us) vie et p(at)rie e(st) l(e)ge (com)mu(n)e(m) / Ergo et dona vie et p(at)rie / S(ed) i(n) habe(re) i(n) possib(ili)tate ad pecca(n)d(um) hoc spectat ad p(er)fectio(n)e(m) habitudi(ni)s v(ie) q(ua) a p(ri)n(cipi)o no(n) debuit ho(min)i dari / Ergo debuit ho(min)e(m) (con)i(m)pugnabile(m) fac(ere).

2o Ad plena(m) p(er)fectio(n)e(m) (con)u(en)i(en)s decuit fi(er)i o(mn)e(m) c(re)atura(m) q(ua)m (homi)ne ultra potuit (con)tra cogitare / ut dicit aug(ustinus) i(n) 3o li(bro) de ar(bitrio) / S(ed) (con)u(eniens) (con)cogitare e(st) ad p(er)fectio(n)e(m) (con)u(en)i(en)s p(ro)parare c(re)atura(m) q(uae) h(abe)ret libera(m) (ar)bitrij et i(n)iecta esset i(n) manu (con)silij sui / hac (ergo) decuit fi(er)i et i(n)s(er)ta(m) (con)tib(ili)tat(is) (con)stitui / S(ed) hoc nulli c(re)ature mag(is) (com)petit qua(m) homi(ni) ig(itur).

3o (con)u(en)i(en)s e(st) q(uod) appositio mali ad bonu(m) decora(ret) q(uia) (con)iu(n)cta(m) (con)tra ut dicit aug(ustinus) et co(mmuniter) i(n) (com)mu(n)i xxxiiij q(ui) malu(m) bonu(m) (et)c. / S(ed) ergo d(e)cor(em) (con)u(en)i(en)s (con)u(en)i(en)s v(ar)ietate debuit decorare. V(idetu)r q(uod) hic decore(m) (con)u(en)i(en)s n(on) debuit auffer(r)e / S(ed) p(er) s(er)uiss(et) homi(n)e(m) i(n)i(m)pugnabile(m) / sum(m)i dec(or)e(m) ei(us) (et)c.

4o s(ecun)d(u)m a(liquos) d(icitur) q(uod) o(mn)ia d(e)i (con)u(en)i(en)s fecit ad sui ip(s)i(us) ma(n)ifestatio(n)e(m) / tu(m) deus su(m)me e(st) potens et sapie(n)s / ut e(st) su(m)me iust(us) et mis(erico)rs / Ergo tale(m) debuit face(re) (con)u(en)i(en)s i(n) quo ma(n)ifestare(tur) ei(us) su(m)ma iust(iti)a et su(m)ma mi(sericordi)a / S(ed) su(m)ma iust(iti)a no(n) ma(n)ifestat(ur) nisi i(n) p(er)nitate p(ro)bat(ionis) bo(n)o(rum) malo(rum) / su(m)ma mi(sericordi)a no(n) ma(n)ifesta(tu)r p(er)fecte nisi i(n) libe(ra)tio(n)e mis(er)o(rum) et i(n) (re)missio(n)e d(e)lictor(um) / hoc aut(em) no(n) posset esse nisi ro(na)lis c(re)atura facta e(ss)et i(n) statu i(n) quo poss(et) peccare et (con)pugnari / (ergo) iusticia et mi(sericordi)a (con)uigebat ho(min)e(m) (con)tib(i)le(m) et (con)pugnabile(m) fi(er)i.

5o ad p(er)fecto(rum) i(n)telligencia(m) no(ta)nd(um) est q(uod) et p(er) ip(s)a diui(n)a op(er)atio no(n) d(e)struit (con)p(ro)bat(io)ne(m) p(ro)pt(er) eo q(uod) quod q(ui)d deus facit b(ene) facit et recte fa(cit).

verum ad contraria derisione in mente fidelium et compescenda rabie
in ore blasphemantium. Et deus in suis operibus manifestatur. Quarum ergo
ratio assignari potest quare deus talem fecit hominem ut posset ab adversario
impugnari. Et prima est manifestatio divine potestatis. Voluit enim deus
ostendere homini quod licet sine eo factus non fuerat et nunc sine ipso persistere po
terat ut homo nosset quod divinum posse non solum non est omnibus potentiis ma
ximum sed est omnis potentie consumativum. Et quoniam solum est quod potest defecere
et impugnari. Ideo placuit sibi creaturam facere vertibilem et impugnabilem
in ipsam consummare quousque complemento desistet quod ipse solus est in quo
mutari non posse. 2a ratio est manifestatio divine sapientie. Maioris enim
sapientie ostensivum est scire ordinare bona cum malis et elicere bona
ex malis quam ordinare sola bona cum bonis. Et ideo cum non deceret deum
facere mala debuit talem facere creaturam que posset in operando deficere et
mala committere ut deus mala illa ordinando suam sapientiam declararet.
3a ratio sumitur ex manifestatione divine misericordie in restauratione peccantis quod
potissime manifestatum est cum unigenitum filium suum tradidit ad liberationem sui. Quarta
ratio sumitur ex manifestatione divine iustitie que potissime manifestatur in hoc quod
deus statuit inimicis et operas sua proprie meritis punitione malorum. Hoc
[illegible] tribuendo et puniendo et ex prestita misericordie liberatio non esset nisi deus ex
[illegible] mutabilem et proprie hominem in statu vertibilitatis fecisset et ita potentem
impugnari et compugnari. Et ideo conveniens fuit deum hominem in tali statu facere
et credende sunt rationes ad hoc inducte. Ad primum scilicet quod deus debuit fa
cere hominem optimum dicendum quod est optimum simpliciter et est optimum in ordine. Cum autem
dicitur quod optimum est optima adducere non intelligitur absolute sed in ordine
et ideo non sequitur quod homo debuerit fieri in optimo statu simpliciter sed in statu in
quo optime pluralis universitatis ordo et pulchritudo. Et factum est cum primo
fuit in statu vertibilitatis ut ordinato processu perveniret a merito ad premium
et a imperfecto ad perfectum a minori ad supremum. Ad 2m dicendum quod et si deus sit libera
lissimus tamen libertas non precludit viam iustitie et sapientie. Ideo licet dona sua distri
buit largiter ut tamen non concludatur sapientie ita ordinato et iustitie iusta iustum
ideo non statum debuit bonificare et confirmare sed melius hominis comportare.
Ad 3m dicendum quod falsum est. Immo multo maioris sapientie est morbum curare
quam a morbo preservare. Secundum augustinum in enchiridion indicavit deus de malis
bona facere quam mala nulla permittere. Et maioris est sapientie attestatum ut predictum
est per res ordinate ut convenienti est de ordinatione non desperet. Sed ea non or·

Ratio quare deus fecit ita hominem ut posset a diabolo impugnari

Ad rationes
dux in optimum

Ad id quod 2o obicitur de summa liberalitate dicendum

Ad id quod 3o obicitur quod maioris sapientie est preservare malum dicendum

Dis. xxiij de lapsu p[ri]mor[um] p[are]ntu[m]. q[ua]re ad deu[m] p[er]mittere

d[iv]inacio d[e]claret. Ad t[er]ciu[m]. s. q[uo]d obi[citur] d[e] pote[nci]a dico q[uod] i[n] t[ri]b[us] op[er]ib[us] d[iv]i[ni]s
manifest[atur] d[iv]i[n]a pote[nci]a et ta[m]en qui[a] sp[ec]tat ad ho[m]i[n]is [con]fusione[m] et [con]sola-
cione plus fuit ad manifestacio[nem] d[iv]i[n]e m[isericord]ie et iusticie q[ua]m potencie. s[ed] q[ui]a
est [con]iu[n]cta [et] [com]posita q[uia] i[n] [com]posicio[ne] nichil h[ab]ui[t] h[omo] [con]s[il]io alia m[od]o q[uo]
ipsa hu[m]ana i[n]fi[r]mitate et indige[nci]a plus i[n]notescit ho[m]i[ni] d[iv]i[n]a pote[nci]a
q[ua]m si h[omo] nu[m]q[ua]m [com]p[er]isset [in]stabilitate[m] i[n] r[aci]onali c[re]atura etc.

Secundo q[ue]r[itur] q[uare] debuit deus p[er]mitte[re] i[m]pugnari. Et [vi]d[e]t[ur] q[uod] n[on]
q[uo]d dicit m[a]g[iste]r. No[n] ess[et] laudabile bene viu[er]e n[is]i ess[et] q[ui] male p[er]s[ua]-
der[et]. E[r]go si debuit p[er]mitte[re] o[mn]e q[uo]d faciebat ad h[omi]n[is] laude[m] am-
pliand[um] debuit [et] p[er]mitte[re] ho[m]i[n]e[m] i[m]pugnari p[er] suggestio[n]e[m] dya[bo]li.
Secundu[m] rect[um] iudiciu[m] r[aci]onis et attestacione[m] ap[osto]li i[n] [secund]a [ad] T[imotheum] ij n[on] coro-
nab[itu]r n[isi] q[ui] legittime c[er]tau[er]it. Si [er]go h[omo] p[ro]duc[en]dus e[ra]t ad et[er]na[m] glo[riam]
u[e]l ad corona[m] glo[ri]e. [vide]t[u]r q[uod] [er]go recto or[di]ne statui debuer[it] i[n] [con]flictu
t[em]ptacio[n]is et pugne. 3o d[e]clar[a]t de[um] p[e]r admi[ni]strac[ionem] re[rum] et [ex]e[m]p[lo]
d[e] ut palma p[er] l[ign]o q[ua]m i[n]cidit e[ss]e a p[ri]ma[m] [con]dic[ion]e s[e]c[un]d[u]m [Augustinum]
vij de ci[vitate] dei p[er] res q[ua]s deus [con]didit a[m]miss[i]t ut e[ss]e a[liquando] [con]s[er]-
motus s[er]vat. S[ed] deus fecit et face[re] debuit ho[m]i[ne]m i[n] [ha]bilitate [li]-
b[er]i a[r]bitrij et r[aci]o[n]e [con]s[er]vare eu[m] i[n] ma[n]u [con]silij sui et si[mi]l[ite]r lu[ci]fe[rum]. E[r]go si dya[bo]l[us]
volu[er]it ho[m]i[n]e[m] t[em]ptar[e] et h[omo] volu[er]it ei [con]s[enti]re deus n[ull]um illo[rum] d[e]-
buit impedire. 4o facili[us] e[ra]t ho[m]i[n]i vi[n]ce[re] adu[er]sariu[m] q[ua]m dy[abo]lo
vi[n]ce[re] ho[m]i[n]e[m]. h[omo] e[ni]m n[on] pot[er]at vi[n]ci n[is]i vole[n]s. E[r]go pugna ill[a]
de se mag[is] erat ordi[n]ata ad victoria[m] ho[m]i[n]is q[ua]m ad victoria[m]
dya[bo]li. E[r]go mag[is] ad bonu[m] q[ua]m ad malu[m]. Si [er]go deus p[er]mitte[re] d[e]b[uit]
di[r]ect[a]e ad ho[m]i[n]is bo[num] ordi[n]a[ta]. [vide]t[ur] [quod] p[er]mittere p[er]mi[sit] ho[m]i[n]is adu[er]s[ar]i[um]
n[on] e[ra]t a[r]gue[n]d[u]s. Co[ntra] i[m]pi[us] ess[et] p[ate]r q[ui] p[er]mitteret filiu[m] ag[re]d[i] [be]l-
lu[m] i[n] quo sciret eu[m] esse ab alio supera[n]du[m]. S[ed] deus nou[er]at ad d[ic]ta [t]e[m]p-
tacione ess[et] supera[n]d[u]s. E[r]go [vide]t[ur] q[uod] n[on] ta[m]q[ua]m pius p[ate]r se habuit d[e]u[s] [p]er-
[mit]t[en]s eu[m] a dyab[o]lo sup[er]ari. 2o n[on] est bonus p[re]latus v[e]l pastor qui p[er]mit-
tit oue[m] a l[icet] lupo morderi et capi du[m] p[otes]t ip[su]m repelle[re] et [c]ar[e]re; s[ed]
p[re]latus et pastor ho[m]i[ni]s e[ra]t. E[r]go eu[m] videt lupu[m] a[r]cere [et] i[m]p[ro]s[e]r[e] n[on] [de]-
buit p[er]mitte[re] ab adu[er]sario ho[m]i[n]e[m] i[m]pugnari si[n]e i[m]p[e]d[imen]t[o] [im]p[e]r[io]
p[ro]p[ri]o. 3o no[n] e[st] rect[us] iudex qui bellu[m] [con]stituit int[er] eos q[uorum] unus fo[r]-
ci[o]r est. S[ed] dyab[o]l[us] i[n] [con]fl[ic]tu fort[i]or e[ra]t virib[us] n[atur]ali[bus] q[ua]m h[omo] cu[m] [con]s[ti]tu-
s[u]p[er]ior ? q[uia] posset ei [con]ferri i[n] [con]flictu etia[m] e[ra]t ap[er]tior i[n] malicia q[ua]m
homo e[ss]et i[n] g[ra]cia. Si [er]go deus iudex equus est n[on] debuit p[er]mitte[re]

militie confligere ¶ Xº Non est fortis possessor qui permittit alium in
vadere atrium suum / cum enim fortis armatus custodit atrium suum in pace
sunt omnia que possidet / sed homo in primo statu terram et templum erat dei et
dominus ipsum custodiret / aut deus non fuit fortis armatus et custos
quia non debuit permittere adversarium rapere et invadere hominem per conflictum
et pugnam temptationis ¶ Ratio dubii est quod deus posset adversarium pro
hibere ne hominem temptaret debuit tamen ipsum permittere / et non coercere habere
pro rationibus passignatis in predicto problemate in quo ostensum est quod deus de
buit facere hominem in libertate liberi arbitrii ¶ Propter has tamen rationes assignari potest non
primo ex ordine qui attenditur ex comparatione virtutis ad proprium actum. Si enim
deus res omnes ammisisset ut eas agere per suos motus sinat / et ideo
tamen hominem quem deus specialiter constituit in libertate arbitrii et in manu consilii
sui reliquit et utrumque permisit agere quod voluit sive hinc in temptando sive
illud agendo consentiendo hoc enim competebat regimini in conservatione ordinis qui atte
ditur ex comparatione virtutis ad actum proprium ¶ 2º vero sumitur ratio ex ordine
qui attenditur per comparationem boni ad suum oppositum in quo gloriosior et lau
dabilior ostenditur virtus sive ex ipsa per contrariam comparationem aliquid plus et
magis et magis apparet sive quod tanto nobilius triumphi assecutione
aliquid fortificatur et vigoratur / sic ut virtus hominis clareret et proficeret
decuit deum permittere ipsum adversarii vel ab adversario impugnari / quod et
hic ut per comparationem temptationis in repulsione manifestanda esset fortitudo
et eminentia caritatis de qua dicit apostolus quod neque mors neque vita neque
principatus neque potestates ab ea poterunt separare ad Romanos ¶ 3ª vero
sumi potest ratio ex ordine qui attenditur ex comparatione morbi ad suum
remedium / quod enim peccatum hominis non debebat carere remedio propter hoc quod
in ipso humana natura erat / sic debuit deus hominem permittere peccare quod
deberet ipsum eadem redemptione reparare / et eo magis disposuit deus
permittere hominem peccare alio suggerente et impellente quam volun
tate sua in [illegible] qua fortassis in creatione sua recidisset et si minus
adversarius perfidus suggessisset ¶ Quarta vero sumi potest ex ordine qui atte
ditur per comparationem meriti ad premium / quod cum nemo dignus est coronari
nisi qui certat legittime / ideo decuit deum hominem militem suum in campo
certaminis per suos comparare quem ipsum in ista conflictione / et quod comparatio
in conflictu et pugna / permittere debuit hominem a diabolo impugnari / Et

Ratio quare deus decuit deum permittere hominem temptari

et alie rones que possunt de hoc ipso reddi / ad presens tamen iste sufficiant / Ad
id autem quod primo obicitur in contrarium de pietate divina / dicendum quod licet deus sit pius
est tamen iudex equissimus / et ideo licet deceat deum erga homines pietatem suam
ostendere ut tamen non obmittat officium potestatis iudiciarie et ideo scit de homine
non esse sustinere debuit ipsum ab adversarii impeti temptacionis bello / Ad 2m
dicendum / quod pastoris dicitur ovem a morsu lupi eripere sive quod ad hoc tenetur ex lege
caritatis / sive quod ex malo bonum elicere nescit / et ideo non potest elicere bonum
maiorem utilitatem ex pugna hominis oppositum reperitur in deo si in[illegible] attendat hoc
et ideo illa ratio non cogit in proposito / Ad 3m dicendum quod licet sit dyabolus forcior et astu-
cior ipso homine / in pugna tamen temptacionis non erit forcior immo multo de-
bilior sive quantum ad legem temptacionis / qua nemo vincitur nisi volens / sive
quantum ad fidelitatem dei qui non permittit aliquem temptari supra id quod potest / immo
facit ad temptacionem proventum et ideo impulsus temptacionis puniatur et sit ob-
servata dei fidelitate et temptacionis lege non fiunt in ordine potestatis in-
dicatur / Ad quartum dicendum quod licet deus homines fortiter custodiat non tamen
custodiebat inuitum sive involuntarium quod non acceptat deus servicium coac-
tum sed liberale et voluntarium / et ideo si homo cum deo stare voluisset nullus tamen
de manu dei eum auferre potuisset / sed quia ipse ab eius custodia se subtraxit
ideo deus suam custodiam denegavit / et quod forcior adversarius eum temptavit / immo
non ex defectu dei custodientis / sed ex negligentia hominis custoditi

Tercio queritur utrum temptacionis impulso deprecari debeat a viro
iusto / et quod sic videtur Jacobi primo / Omne gaudium existimate fratres
cum in varias temptaciones incideritis / si ergo temptatio cum gaudio est susci-
pienda / cum absurdum est videtur quod debeat affectuose deprecari / 2o Proba me domine et temptame
plasti me domine et temptasti me. hec scriptura petebat et
micius dicit hec a deo petere nisi quod dicit hoc deprecari ergo etc. / 3o hoc
racione / omne et illud quod facit ad virtutis probacione est appeten-
dum sed temptatio est huiusmodi [illegible] sanctus vir se temptari post virtutes ac-
cedat ne confidencia virtutum torpescat sed ei temptatio virtutis proba
patet etc. / 4o illud omne quod facit ad gracie promocionem est appetendum
sed temptatio est huiusmodi ut dicitur prima corinthiorum x facit cum temptacione proventum
etc. / si ergo temptacio promovet ad bonum videtur quod ad ipsam anhelare debemus
et se revelacionem [illegible] / quarto omne illud quod est opus et effectus divine
temptacionis est appetendum sed temptatio est huiusmodi [illegible]

crisdeo nere a<lt> 2o ¶ Quarto omne illud per quod proveniatur ad meritorum co
summacionem est appetendum sed temptacio est huiusmodi per preg. quia ulla ca<u>a temptacio
quod est q. e. per flagella tribulacio aut preciosa opera pericula vero operis perfecti
ho. vir quia quisque vult esse perfectus appetere debet temptacionis impulsum ¶ Sed
contra nichil est deprecandum cuius contrarium est fortiter petendum sed omnis vir
in ipsa illa peticione debet facere et ne nos inducas in temptacionem ergo nullus
debet appetere temptari ¶ 2o nichil est appetendum quod diligenter est praecavendum
sed temptacio diligenter est praecavenda sicut dominus monet Mathei xxvi vigilate
et orate ut non intretis in temptacionem ergo etc. ¶ 3o nichil est appetendum cui nemo
debeat se homo offerre sponte sed temptacioni non debet homo se sponte offerre sicut
dicitur super Mathei iiiito ductus est ihesus etc. glosa ductum esse ihesum me
morat ut nos instruat quod non sponte debemus in temptacionem insilire ¶ 4o
nichil appetendum est quod nostre saluti adversarius optat sed dyabolus quod precedat
nos temptare ergo videtur quod nullus debeat temptacionem appetere ¶ Pro ad predictam
questionem via duplex videri potest et utraque satis probabilis ¶ Uno modo sicut dicunt
quod ad predicta potest temptacio provenire a triplici principio scilicet a deo, a dyabolo a
carne ¶ Prima temptacio simpliciter appetenda est quia deus non temptat nos
nisi ad bonum ¶ Altera vero temptacio scilicet que est a carne simpliciter fugienda est quia
illa non potest esse absque peccato sicut super dixit magister dist. xxi. Tercia vero que est a dyabo
aliquibus fugienda est aliquibus appetenda est ¶ Illis enim qui virtute fortes sunt
non de facili in temptacionem induci possunt cavendo sed temptari appetibile est temptari
ad suae virtutis exercicium et cumulum meritorum sed infirmis vero minime quia vincuntur
sicut ut corpore impulsu in temptacionem inducuntur quod alios decet refugere unde
est temptari malum non potest in temptacionem induci sed malum est quia hoc est
a temptacione superatum et hoc est quod dicit Augustinus xiiii de civitate dei sicut scilicet fir
mitas et infirmitas electorum sicut mentes nostre cupimus temptari et 2o
hec distinctionem ad raciones ad utramque partem inductas potest de facili responderi quia
quod est 2o diversas vias procedunt ¶ Alio modo dici est quod dupliciter est loqui de
temptacione sub ipsa racione et sicut temptacio impulsus ad illicitum 2o quod de ea
sumitur et proposito loquamur et hic de temptacione dyaboli que fit per malicie culpe suggestionem
qua dyabolus homines ad malum inducit et incitare vel de temptacione dei que fit
per flagellacionem qua deus vult illos quos acceptat et approbat et approbatos
esse ... et temptacionem 2o sicut considerato nullus debet appetere immo abhorrere et refugere
... considerando sive ¶ Aliter est considerare temptacionem prout est materia concedendi virtutis

¶ Primo modo respondi
temptacio duplex est

+

de temptacione est loqui
dupliciter

et per a viris iustis comparantur sicut a bonis potissime qui in caritate fuerunt ardentes per ignis ductionibus eorum vel ipsorum peccata in flammam [illegible] quia contigua. ab eis aut qui modice sunt caritatis non sicut dependant [illegible] et [illegible] ventis sufflantibus fornace magis et magis accendit. Sed candela [illegible] et in temptacionibus impulsu. Et sic patet quod est in primo. Est effugienda per abominantes et ab infirmis potissime sicut rationes ad 2am partem inducte ostendunt. Sed quod [illegible] est virtutis concedendum a viris fervidis et perfectis appetenda. Sicut ostendunt rationes que ad primam partem inducuntur. Illud [illegible] genus temptacionis potissime appetunt omnes iusti quod est in flagellorum perpessione sicut passus est Job et [illegible] sicut eadem passi sunt martires ab impiis zelo divino concitatis et ad hoc ostendunt rationes que ad primam partem inducte sunt vel induci possunt. Ideo concedendum

Quoniam autem sequitur ad 2am propositum quantum ad cognicionem primorum parentum, Concidit hic questio circa ea. Primo est quomodo est de cognicione primorum parentum quantum ad perfectum. 2o vero quomodo est quantum ad defectum. 3o quantum ad [illegible] ratione quantum ad complementum et statum. Sic hoc statis [illegible] cognicione perfectissima

Circa primum sic proceditur et queritur utrum tempore medulla et [illegible] primus per verbum Hugonis in libro de sacramentis rerum omnium quem homo erat [illegible] factus fuit cognicione hominem accepisse nullum dubium est [illegible] sicut perfectissimam

cognitione habuit, ergo ulterius proficere non potuit. 2o hoc ipsum ostendit ratione quod fuit ipse Hugo non debere compositum nisi rei est [illegible] ille in se et omnibus nominare imponere que omnium rerum plenam habuit cognicionem. Sed Adam omnibus nomina imposuit, nec ille [illegible] alia sicut alii postmodum nomina imponenda [illegible] per Adam perfecte cognovit omnia creata, ergo in cognicione non perfectissima fuit [illegible] sue condicionis permansisset. 3o ille qui regit et gubernat ea quorum notitiam ignorat. Sed omnia fuerunt commissa regimini et gubernationi Ade. 2o Gen. [illegible] et in psalmo omnia subiecisti sub pedibus eius. Sed [illegible] ergo cognitionem [illegible] in Genesis et in psalmis omnia subiecisti sub pedibus eius [illegible] ergo cognitione plenaria habuit primus homo rerum cognicionem, ergo non profecisset ad illam per disciplinam per tempus intervalla. 4o [illegible] homo addiscit addiscit mediante via sensus memorie et experiencie ut 2o posteriorum. Et ita ab inferiori et ab exteriori [illegible] in statu innocencie didicisset per inferiora et exteriora ad perfectionem pervenisset [illegible] ordo non congruit nec innitutur et [illegible] ordinatus. Sed solum [illegible] omnibus [illegible] ture peccat. Sed [illegible] quod [illegible] sensibilium in statu illo didicisset. Sed quod [illegible] in illo per intervalla temporum profecisset ad graciam aliquam pecior est [illegible] in [illegible] ad nos multiplicando meritum creaturarum in gratia ergo per rationem per intervalla [illegible] temporum profecisset in rerum noticia. 5o Adam sciebat qua natura erat [illegible] fuit, ergo [illegible] lapsum suum et quod ex illo peccato suus est eventurum [illegible]

apparet esse falsum / quia futura non cognoscebat / sed ratione nec variat tempus / ergo
ista capiebat cognoscere 2° in tempore variatione / ergo perfectus in cognitione ¶ 3°
quia Adam omnia videat ut omnia audiebat / esto ita quod videt aliquam rem quam
prius non vidisset eam vide[re] potest cognoscere sic intelligere ratione quod sic necesse post quod sic
incepit intelligere incepit cognoscere / sic similiter sicut incepit videre incepit cognoscere
sic et multa sensibilia vidisset que prius non videat ratione quod multa didicisset
sensibilia per temporis intervalla ¶ 4° si homo stetisset aut unquam homo staret voluntate
et cogitationem alterius non sic / ergo fuisset egentem sermone / sed non ergo cum posset
ab alio edocendo adoceri / ratione quod in statu innocencie multa discere potuisset ¶ Ad 4°
ad predicta intelligendum est nondum quod perfectus status explicari potest via quadruplici
vel apte sensibilium ut apte modorum cognoscendi / vel a parte ma-
teria habilitate et habilitationis in cognoscendo ¶ Secundum primum modum loquendo in-
telligendum est quod quedam sunt res que fiunt cursu naturali / quedam que cursu mirabili / quedam
voluntario cursu et quod dominat anselmus / in earum ratione cognitione
quidem cursu naturali fiunt non perfectus Adam quia adnouit habitum acquisitorum
percepit enim sicut dicit hugo et magister sententiarum ab exordio omnium rerum plenam
notitiam et hoc est quod dicunt rationes que ad primam partem inducuntur. perficere tamen
potuisset quantum ad aliud modum cognoscendi et quantum ad maiorem promptitudinem cognos-
cendi / quantum ad aliud modum perficere potuisset / ratione quod noviter simplici notitia
cognoscere poterat quod postea / quod noviter intellectu cognoscere poterat et scire per
fidem et poterat quantum ad maiorem habilitationem. et quod frequenti quadam actione cognoscendi
noviter promptior fuisset et pacior admirandum de his rebus quarum habe-
bat cognitionem per habitum innatum / et quia enim fuimus homo non habebat tarditatem
hebetudinis per aggravationem corporis mortalis. habebat tamen spiritus eius quandam
minorem velocitatem per vegetationem corporis animalis / et sic in cognitione rerum
talium Adam quantum ad modum perfectus quantum ad modum minime sic stetisset / In earum vero ratione
cognitione que fiunt cursu voluntario et mirabili preter supernaturali simpliciter perfi-
ci potuisset non solum quantum ad modum cognoscendi sed etiam in acquirendo nova
cognitione / indiget nimirum et ad hoc quod cognosceret divina misteria indigebat
superna illustratione / ad hoc vero ut cognosceret secreta alterius indigebat ipsius
revelatione / per talis perfectus status innocencie derogabat / sicut est Beda
sicut in cognitione divinorum misteriorum et humanorum secretorum perficiant
Angeli quod dicitur ephesiis 3° ut innotescat principibus et potestatibus per ecclesiam multi-
formis dei sapientia ¶ et per hoc patet responsio ad primam rationem / Ad rationes ad

¶ Nota
perfectus status potest explicari
per via quadruplici

¶ quomodo ratione cognitionis perfectus
Adam

ad p(ri)ma(m) p(ar)te(m) in ducte p(ro)cedu(n)t de co(gn)itio(n)e eo(rum) n(atur)aliu(m) / et p(er) intelligi(t)
hugo / Illis eni(m) reb(us) adam no(m)i(n)a imposuit / et illa(rum) re(rum) s(u)bita cura (?) ...
sa fuit / Ulterius t(ame)n r(ati)o d(e) p(er)fectione abi(n)ferioris et co(n)terioris no(n) cogit / q(uia) sicut
dicit aug(ustinus) i(n) xij to d(e) Gen(esi) ad l(itte)ram obi(ec)tu(m) co(r)poreum no(n) agit in a(n)i(m)a(m) u(e)l i(n) sp(iritu)m s(ed)
e(st) / s(ed) ip(s)a a(n)i(m)a p(er) ip(s)am mo(r)a(m) occasione ab o(b)i(ec)to i(n)f(er)iori accepta / et i(n)for-
mando p(er) ip(s)am magis agit in obiectu(m) qua(m) agat(ur) ab ip(s)o / et hec fuiss(et)
in adam multo fortius et nobili(us) q(uam) p(ost) p(e)cc(atu)m lapsu(m) / ro(n)e illa r(ati)o no(n) cogit
q(uod) adam no(n) potuiss(et) r(e)sp(ec)tu eo(rum) q(uae) co(n)stituebat nouu(m) modu(m) co(gn)itio(n)is
acq(ui)rere / Nec p(re)dictis ro(n)ib(us) hoc astruu(n)t q(uod) adam no(n) posset magis
habilitari i(n) co(gn)osce(n)do p(er) frequencia(m) i(n) co(n)side(r)ando / Ro(n)es aut(em) q(uae) ad p(ar)te(m) op-
positu(m) i(n)ducu(n)tur co(n)clud(u)nt adam si stetiss(et) p(ro)ficere potuisse i(n) co(gn)itione re(rum)
eo(rum) q(uae) su(n)t volu(n)taria et mutabilia / D(e) aliis aut(em) s(cilicet) d(e) hiis q(uae) n(atur)alia su(n)t
no(n) co(n)cludu(n)t q(uod) adam acq(ui)siuisset cog(n)itio(n)e(m) nouam / ro(n)e illa s(e)c(un)da r(ati)o
d(e) co(m)pa(ra)tione gr(ati)e ad sc(ienti)am no(n) valet / q(uia) p(ro)fect(us) gr(ati)e no(n) t(ame)n e(st) co(n)donu(m)
e(st) q(uam) co(n)merito / p(ro)fect(us) aut(em) co(gn)itio(n)is i(n) adam erat co(n)donu(m) / et p(ro) stetisset
no(n) soli(us) in ip(s)o / s(ed) e(ti)am in posteris no(n) in docte a plurib(us) credit(ur) s(ecundu)m
fuisse saltem q(uantu)m ad habitu(m) / et hoc dico p(ro)pter etate(m) i(n)fancie
/ Ad alia satis plana est r(e)sponsio p(er) iam dicta :-

Secundo queritur de cog(n)itione p(ri)mo(rum) pare(n)tu(m) q(uantu)m ad d(e)fect(us)
et hoc est q(ue)rere v(tr)u(m) si stetiss(e)nt i(n) statu i(n)nocencie aliq(ui) decipi
possent / et q(uod) sic v(idetu)r Genes(is) iij dix(it) mulier s(er)pens seduxit me / s(ed)
co(n)stat q(uod) mulier no(n) co(n)sensit nisi q(uia) estimauit ve(rum) ess(e) q(uod) s(er)pens dixit
s(ed) ante co(n)sensu(m) no(n) peccauit / E(r)go antequa(m) peccaret decepta fuit / I(tem)
Aug(ustinus) sup(er) Genes(im) ad l(itte)ram et habe(tu)r sup(ra) dis xxij cr(e)didit adam v(er)u(m) si
posse ut et vxori more ger(er)et et p(ro) p(ri)ma(m) ve(n)ia(m) habe(re)t s(ed) co(n)stat
illud fuit falsu(m) / et hoc cr(e)didit anteq(ua)m peccaret / q(uia) alit(er) no(n) p(e)ccasset
e(r)go (etc.) / I(tem) m(a)g(iste)r sup(ra) dis xxi(m) a loquens d(e) m(u)liere et s(er)pente dic(it) q(uod)
lier no(n) horruit s(er)pe(n)te(m) qui(a) eu(m) nouerit ess(e) c(re)atu(m) eo officiu(m) lo(quendi)
di a d(e)o accepisset putauit s(ed) co(n)stat hoc falsu(m) fuisse q(uo)d putauit
e(r)go (etc.) / Co(n)t(ra) hoc v(idetu)r r(ati)o(n)e si adam stetisset dormiuisset vtiq(ue) et
habuisset alias op(er)aciones n(atur)ales / s(ed) eu(m) so(m)pn(us) s(it) co(r)p(or)ali motu(s)
mop(er)ta(ti)o et fantasmatu(m) circa organu(m) fantasie / adam so(m)pniasse(t)
/ s(ed) so(m)pno si(mi)litudo rei acc(ipit)ur p(ro) veritate / et ubicu(m)q(ue) hoc e(st) e(st) decepcio

Habe(tu)r j(uxt)a d(e) so(m)pno et an(ima)

p[ro] 2o | ¶ 9o Male est qz qcq̄ vr̄ | vr̄ sub angulo | et quanto ac[u]ciori alicui vr̄ sub ato minore ḡuat speciem et vr̄ qz sub angulo acucion | g[ergo] sol ita p[ar]uus vr̄ videt[ur] ipsi ade sic et nob | g[ergo] sic decipi[tur] sensus m[eu]s . videt[ur] d[icen]te solis ita vr̄ qz decipiet[ur] sensus ade ¶ 6o ponit[ur] qz ad ho p[ro]cessit adā ingrate et asseruit ei falsū | q[ui]a adā sciuit ipsum dic[er]e falsum | q[ui]a no[n] ss sic sciuit occulta cord[is] alterius . pono eni[m] qz ipse loqua[tur] ei de secretis cordis sui quo[m]o s[i]c . alio ꝯ[tra] vr̄ solus deus | s[ed] nescivit esse falsū | g[ergo] nescivit ipsum esse mendacē g[ergo] c[re]d[id]it ipsum esse veracē | et male iudicavit de ipso sed s[i] c[re]d[id]it ipsum esse veracē c[re]d[id]it ipsum dic[er]e verum | g[ergo] n[ec]c[essari]o decipit[ur] ¶ Dz q[uod] aug[ustinus] verum p[ro] falso approbare no[n] ē na[tur]a hominis instituti sed pena dampnati . s[ed] cū qs decipi[tur] approbat verum p[ro] falso ut ergo g[ergo] minus debet hoc fuisset in homine s[i] p[er]stetisset in statu i[n]nocencie ¶ 2o aug[ustinus] i[n] enchi[ridion] ca[pitulo] xc° ipse p[er] se ipsum error | q[ui]a mag[nus] i[n] re magna | q[ui]a p[ar]uus i[n] re p[ar]ua | tm̄ semp[er] ē malum | et ubicu[m]q[ue] ē decepcio ibi est error aliquis aut magnus aut p[ar]uus | g[ergo] no[n] p[otui]t esse i ali[qu]o q[ui] i eo p[otui]t malum s[i]c in adā i statu i[n]nocencie | nec fuit malum culpe nec malum pene | g[ergo] 2o ¶ 3o aug[ustinus] i[n] enchi[ridion] ca[pitulo] xix hic homines fallunt atq[ue] falluntur | mi[se]riores sunt cū mentiendo fallunt quam cū mentientibus c[re]dendo falluntur | g[ergo] vr̄ qz infelicius est i[m]p[er]fectius maior i[n] fallendo | g[ergo] s[i] in statu i[n]nocencie no[n] cad[eba]t infelicitas vr̄ 2o ¶ 4o in statu i[n]nocencie nichil ho[mo] pateb[atur] ut aug[ustinus] q[uod] n[on] vult | sed decepcio ē q[uo]d appetitui na[tur]ali r[ati]onalis (qui aug[ustinus] i[n] enchi[ridion] ut supra) tm̄ r[ati]onalis natura refugit falsitatē et q[ua]n[tu]m p[otes]t devitat errorē ut falli nolueris | ille q[u]i cui[us] amat falle[re] | adā a[utem] hoc na[tur]ali i[n]crepabat | g[ergo] i statu i[n]nocencie decipi no[n] poterat ¶ 5o q[uonia]m adam om[n]es vires inferiores subiecte erant voluti alioquin rect[us] ordo no[n] p[er]maneret in hoīe i statu i[n]nocencie g[ergo] s[i] ho[mo] no[n] debebat decipi nec assentire falso vr̄ qz [ni]chil in r[ati]one eius fuisset decepcio aut ad falsum inclinacio qz dum p[er]mansisset i statu illo p[ri]mo ¶ 6to maioris indignitatis est falli in actu quam pati i corpe | s[ed] dicit xpm assu[m]sisse passionē i corpe no[n] decepcionē i mente | s[ed] s[i] adā stetisset nulla i eo fu[iss]et corporalis passio | g[ergo] nulla i eo fuisset decepcio ¶ R[espon]so ad p[ro]dictam q[uestio]nē p[re]falli poss[um]us r[es]pondere et r[ati]ones ex duplici q[ua]m adā facili distinc[ti]o[n]e | posset enim ipse dici qz decepcio q[uan]do est circa scibilia | q[uan]do no[n] circa opinabilia | scibilia aut dico illa q[ue] cita r[ati]one co[m]p[re]hendi p[ossu]nt | p[ro]sid[er]o sunt illa de quibus s[ci]t s[ci]re

decepcio est circa scibilia et circa opinabilia et p[er] h[ec] i quibus p[ri]mus ho[mo] falli et no[n] falli poterat

liberales. Opinabilia vero voco illa que non habent cognosci nisi per qualemcumque

turam sicut preterita aliqua sive presentia et futura contingentia que sunt a Deo et fortuna

vel voluntate libera. In primis autem falli non poterat, quia omnium cognitionem habebat. In secundis vero dicitur contigit aliquem falli, aut ita quod adhereret firma

credulitate, aut quod adhereret qualicumque estimatione, et prima deceptio vocatur er-

ror proprie, et hec in primo homine statu non fuisset. Secunda vero potest dici opinio

qua est acceptio unius partis sine pleno assensu credulitatis, et hec potest dici

quedam estimatio falsa, et hec fuisset in adam absque culpa et pena, maxime

cum hec quasi estimatio non inde in peccatum nec in errorem dampnabilem, et aliquando

dubitationem solum sunt rationes ad utramque partem inducte. Unde rationes ostenden-

tes quod in adam potuit esse deceptio sive omnis procedunt de deceptione ...

quod dicitur qualiscumque estimatio. Rationes vero ad oppositum procedunt ... quod

dicit firmam credulitatem ut non solum quis de aliquo putando falsum esse ve-

rum, sed etiam approbando falsum esse verum ut expresso, et talis est deceptio que error

sed licet hoc quod dictum est probabile videatur, non tamen plene satisfacit rationi

Unde concordat verbis augustini. Dicit enim augustinus in enchiridion capitulo viii Cum in talibus ad-

sit errare quam verum putare quod falsum est, quamque quod verum est ...

pro incerto incertum nec probo sive falsum sit sive verum. Potest tamen sit in eo desti-

mie atque inderes quam pulchrum atque decorum esse sentimus et longe

et assensio eius est, non non probo et absque ipsum vita ista missa est que tamen

quod ei non inquod ut non amittat error est magis. Ecce hic verba colliguntur quia augustinus

vocat errorem qualitercumque omnem deceptionem, et illud dicit deceptum et in decto

ad vitam missam pertinere et in libro de utilitate credendi quo posse dicit que nullus error

absque vicio potest esse. Secundo dicendum est quod et si in statu innocentie fuisset in homine ali-

cuius nescientie imperfectio, sicut ostensum fuit supra distinctione ... precedenti, non tamen ibi fuis-

set deceptio. Deceptio enim ultra nescientiam addit indicii difficultatem, et hoc non

esset in adam in statu innocentie, et sicut non fuisset in eo passio corporalis, ...

hoc potest intelligi sic, sicut enim dupliciter contigit aliquem pati aut passione inferiori

ab extrinseco illata, sic contigit aliquem dici decipi, aut quia ipse se ipsum paralogizat

aut quod paralogizatur ab alio, neutrum autem horum in adam fuisset. Sic enim illa fuisset

in eo passio inferiori, quia deus est anime intima perfectio suo corpori ... et

ipsum conservare poterat, sic illa fuisset deceptio necnon abusio, ...

rationis omnibus potentiis ... preerat, nec ipse in ... rationi mon-

stra potius ab eo sufficientes dirigebantur. Quemadmodum et pati non poterat passio-

Multis contigit dici decipi

[illegible] fuit et nulla in tempore illo erat qui infecta fuit . . . ad esset divina virtus
[illegible] sit . . . determinatum est / per eadem in statu illo nemo potest esse qui
[illegible] convenire / paralogizaret / quia omnis . . . loquitur veritatem cum . . .
[illegible] essent divine inspirationis . . . sive . . . sive per . . . fuerint
[illegible] / et per adam . . . nulla fuisset in eo deceptio nec ab . . . nec ab . . .
[illegible] . . . hoc probant . . . potest / Ad . . . interius et . . .
[illegible] potest videri . . . sicut . . . fuit falsa . . . / et . . .
[illegible] . . . inobedientie et . . . fuit . . . merito . . .
[illegible] est oculis . . . ut . . . esse verum / statim . . .
[illegible] . . . de . . . / et . . . audita suggestione . . .
[illegible] mulier . . . posse . . . / et vir . . .
[illegible] mandati in veniale . . . / Aliter potest dici quod duplex est iudicium quoddam est
[illegible] speculationis et illud non est . . . et in eo est ut . . . et . . .
[illegible] error . . . est non . . . / est et aliud iudicium in agendis et
[illegible] . . . ad veritatem vite / et illud iudicium est . . . / et hoc . . .
[illegible] est sine voluntate / et huius iudicii error . . . potest esse culpa ut . . .
[illegible] ut infidelitatis / vel alicuius alterius et hoc fuit deceptio qua mulier . . .
[illegible] fuit . . . adam / et in ista deceptione non . . . in statu innocentie
[illegible] et per hoc patet responsio ad duas auctoritates . . . inductas / Ad . . .
[illegible] . . . quod mulier putavit serpentem . . . loquentem . . .
[illegible] intelligit quod talis putatio fuit in mulier . . . autem fuit
[illegible] quod hoc officium . . . virtutis . . . data . . .
[illegible] latentem virtutem permanente divina prudentia . . . gubernabat
[illegible] et . . . nec mirum . . . non . . . / quia non . . .
[illegible] nulla passio timoris . . . mulier . . . serpente falsum
[illegible] non . . . / sed aliquam ibi virtutem latentem ignoravit / Ad . . .
[illegible] / Ad . . . statu innocentie non fuisset . . . passione . . .
[illegible] ad modum . . . sicut dicitur . . . xxiiii . . . hoc . . . / quia vires
[illegible] non . . . / et . . . non obedit . . . / sed . . . fuisset hoc
[illegible] . . . mittere aliqua . . . in qua homo non deciperetur / ymo
[illegible] . . . quod esset ibi . . . non . . . quod esset . . . hoc ibi de
[illegible] / deceptio cum . . . / . . . aut . . .
[illegible] . . . deceptionem . . . qua . . .
[illegible] . . . homini . . . quam diceret quod . . .
[illegible] / Ad . . . dicendum quod . . . esset deceptio quia . . . adam

quod res a remotiori apparet esse minor, et ideo non iudicatur ab apprehendente
oculi tamen, sed pensata distantia medii, et ideo non fallitur, sed habet iudicium
rectum. ¶ Ulterius iam patet responsio ad predictum, quia ut Adam manifeste sic
non deprehenderet ipsum peccasse quod satis videtur probabile, cum valde magna sit
mutatio facta fuit in anima Ade per commissionem culpe, et tunc non oportet eum
discernere interiora quemque aliter videret et sibi eandem fore, aut si non discerneret
eum peccatorem in ubi sua non sufficeret cautela succurreret divine prudentie
cura diligentissima quod nec permisisset eum ledi, nec permisisset falli per voluntatem
sed eius imperiis obtemperantem subici. ¶ complementum et statum. ¶ Et quantum

Tertio videndum quantum ad cognitionem Ade, utrum Adam deum cognovit in sta-
tu innocentie, eo genere cognitionis quo contemplantes deum cognoscent in statu
glorie, et quod sic videtur magister Hugo de sancto Victore in libro de sacramentis cognovit
eum creatorem suum non ea cognitione qua modo credentibus absens fide queritur
sed ea qua tunc per presentiam contemplationis scienti manifestius [illegible]
manifeste deum cernebat, hoc est visione beata ergo etc. ¶ 2o magister in 2o dist. xxiii
ca. dicit quod causa, homo qui ante peccatum sine medio deum videbat etc. sed
videre deum sine medio hoc est videre faciem ad faciem et hec est visio
glorie ergo etc. ¶ 3o Exodi xxxiii loquebatur dominus ad moysen facie ad faciem sicut
solet homo ad amicum suum. sed multo excellentior fuit status nature institute quam
lapse, si ergo sine medio videbatur deus a moyse multo fortius ab homine in
statu nature institute. ¶ Si tu dicas hoc fuisse in subita raptura, obviatur quia dicitur
numeri xii palam et non per figuras et in enigmate deum videt. ¶ 4o hoc ipsum
ostenditur ratione sic. voluntas peccati quantum ad Adam non plus fuit constituta in
paradiso corporali ymo et in paradiso spirituali quantum ad delicias mentis, fruebatur
enim deo sicut dicit damascenus et augustinus, et hoc est de se planum est, homo enim in
tempore nature institute ipsum deum in se et immediate amabat, ergo pari ratione sic
erat intellectus ad cognoscendum sicut affectus ad amandum proportionatus videtur quod sicut
deum in se ipso amabat, ita et in se ipso videbat. ¶ 5o omnibus qui in
desiderat videre deum, ergo Adam hoc desiderabat, aut ergo si desiderium eius non imple-
batur et ita iam affligebatur quod non est dicendum, aut aliquo deum videbat, sed non vi-
debat visione ymaginaria nec corporali, ergo intellectuali. sed hec est visio qua
videtur deus in sua essentia ergo etc. ¶ In oppositum [illegible]
quod [illegible] ab omni peccato immunis, sed mens Ade ante statum nature corrupte
non habebat aliquam peccati maculam, ut oculus habebit aliquam obstructionem
nube, ergo videtur quod in ipsum deum immediate aspectum suum figere poterat

hec visio quam conspicamus gloria ut videamus ipsam dei substantiam ergo etc. ¶ Item
[illegible] non dicit videatur quam videbitur ab adam ostenditur ¶ Dicit enim in glossa videri
deus in mente [illegible] mente per mentem hoc se poterat videre adam in via ¶ In medio te-
[illegible] hoc esse plus per persuasione supra completa medio [illegible] et quod cog-
noscens sit cognoscibile [illegible] potentia quam [illegible] per quod cognoscit intellec-
[illegible] non potest super ipsum lucem in creaturam in se [illegible] elevatur per gratiam sine
[illegible] quia illa semper in infinitum excedit ¶ Ergo impossibile est quod intellectus ipsam
[illegible] videat in se ipsa ¶ Contra si dicas ratione istam non cogere quia
potentia cognitiva plus est in suscipiendo quam in agendo ¶ Respondetur hoc ipsum
[illegible] persuasione quod cognoscitur ad cognoscibile [illegible] maxime [illegible]
[illegible] magna et magna delectatio ¶ Sed ergo illius lucis summe ad intellectum nostrum
[illegible] improportionalis et tantus ut per nichil additum possit ei proportionari
[illegible] intellectus qui semper excedat in infinitum ¶ Unde quod nunquam in fonte
[illegible] intellectus non contemplari deum ¶ Contra si iudicas quod non [illegible] ibi proportio
[illegible] conformitatis ostenditur hoc eadem persuasione 3a [illegible] in gloria [illegible]
[illegible] et absque omni medio [illegible] nulla habeat [illegible]
[illegible] uniformiter ¶ [illegible] esse in gloria dicas [illegible] non videtur [illegible]
omni medio deus a glorificatis videatur ¶ [illegible] sine medio [illegible]
[illegible] ab adam ¶ [illegible] ergo quod adam eo genere cognitionis cognovit quo cognitu-
[illegible] ¶ Sed quod est exodi xxxiii° non videbit me homo et vivet
[illegible] hoc non intelligitur de vita spirituali sed de vita animali ¶ Sed adam in ista
[illegible] vita animali vivebat ergo deum videre non poterat ¶ 2° Joh.
deum nemo unquam vidit unigenitus etc. ¶ [illegible] ergo nullus unquam vidit deum ante
[illegible] christi ergo nec adam ¶ 3° Super illud ysaie vi vidi dominum sedentem
[illegible] in contemplacione perficeret semper [illegible] deum videret [illegible]
[illegible] aliqui homines pervenirent ad eminenciam gratie que fuit in adam et ulla
[illegible] contemplacione deum videat ergo nondum habebit illa visio
[illegible] ¶ X° visio dei est totum meritum ergo [illegible] visione [illegible]
[illegible] plenam [illegible] et qui hoc habet plenam gratiam [illegible]
[illegible] talis potest cadere sed adam cecidit ergo non vidit deum in se ipso
[illegible] tanta perfecta delectacione delectabitur aspici ergo sed adam illa fru-
[illegible] perfecte in ea [illegible] fuisset ergo nunquam [illegible] ab ea [illegible]
[illegible] ¶ 5° status vie et status patrie debet esse distinctus ergo [illegible] ratione eo-
[illegible] vie et contemplacio patrie sed adam erat viator ergo non erat eo

¶ Dum

phesi; ergo non eo genere visionis videbat quo videt comprehensor in
patria. ¶ Quarto ad predictorum intelligentiam est notandum quod quidam omnes ponunt
cognitionem quam habebat adam de deo mediam inter cognitionem que est in statu
miserie, et cognitionem que erit in statu glorie; sed in medio ponendi
est diversitas. Secundum namque intelligentes auctores male intellectos et verbis
philosophorum dixerunt deum nunquam in mediate videri, nec in via nec in patria, sed
cum Crisostomus ipsum qui deus est non secundum substantiam sed ut angeli videntur
alie spirituales auctoritates consimiles quas male intelligentes et putantes hoc dicere
esse quod deus in mediate videri non posset propter improportionem lucis increate ad
oculum mentis creatum, dixerunt quod deus per quandam lucem creatam videtur habitualem
et in statu vie et in statu innocentie videbatur et in statu glorie, et nullus
luminis influentiam dixerunt deum in hiis statibus videri magis clare et minus
clare, et quod ipse deus vult magis oculo mentis comparare et diversis theophaniis
ostendere. Hec opinio posita est heretica et est reprobata ut in meo quodam quomodo est
Sed anima perfecte dicere non posset dei in corpore videat deum; et contra quod dicitur
scriptura: Nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem; cum videbimus
debemus eum sicuti est. Ideo hoc est in numero auctoritates doctorum spiritualium quibus
adherendo error iste reprobandus est; et auctoritates per quas videntur esse pro
omnes exponentes quod loquuntur de cognitione comprehensionis qua deus ad totalitatem
cognoscitur; et hac cognitione deus per se soli cognoscibilis est ut patet in loco 3º patebit.
¶ Secundus modus dicendi est quod deus a prelatis intellectibus non solum in patria sed et in statu
innocentie et in statu vie in corpore videri habet; nec est diversitas nisi in
gradu quod clarius et perfectius in statu glorie videbitur, et minus perfecte in statu in-
nocentie, et minime in statu nature lapse. Diversitas autem istorum graduum venit ex
hoc quod anima in statu glorie est omnino secura et totaliter absoluta, a motibus et
corporis separata quod nullo modo impediat ipsam, quoniam possit in mediate in deum
tendere, et totum suum posse. In statu vero nature lapse, licet corpus corruptibile
et animale impediatur et aggravatur contra naturam in habitatione, ne possit in
liberaliter tendere perfecte. In statu vero nature institute medio modo se habebat
quia corpus ade etsi non esset perfectum nec in immortalitate et passibilitate, erat
tamen indigens alimoniis et opportebat animam circa regimen et vegetationem
circa corporalia occupari; et ideo ut adeo contellectus intueretur summo deo, impediebatur
intueri in gloria; nec adeo contellectus intuens in prima intueri impediebatur non
hac autem sua perfectione convenit augustinus dicens quod deus in pluribus locis dicit

..tur q et in p(rese)nti vita no(n) est p(ossibi)le ho(min)e v(ide)re deu(m) q(uo)d fieri [illegible] et hoc (est) q(uo)d
[illegible] d(icit) q(uo)d a p(ur)gat(is) mentib(us) [illegible] / doc(tor) (est) i(n) [illegible] lo(co) q(uo)d abb(as) d(icit) q(uo)d
[illegible] veritat(is) et bonitat(is) intueri deu(m) / [illegible] hec p(ro)p(ter) [illegible] et p(ro)p(ter) [illegible] add
[illegible] adip(is)ci(tur) [illegible] intelligi(tur) [illegible] deu(m) [illegible] no(n) [illegible] / [illegible] et dicit
[illegible] d(e) mystica theolog(ia) q(uod) [illegible] mod(is) [illegible] ignote [illegible]
[illegible] / nec ip(s)e moyses valuit deu(m) vide(re) / et [illegible] introductus d(icitu)r [illegible]
[illegible] caliginem [illegible] vocat eos indoctos qui dicu(n)t se nosse eu(m) qui
posuit tenebr(as) [illegible] latibulu(m) suu(m) / Et (est) [illegible] d(icit) q(uod) [illegible] [illegible] contempla(ti)one
[illegible] no(n) p(er)ueni(un)t ad [illegible] dei / [illegible] doctor(es) [illegible] in hoc [illegible]
[illegible] illud q(uod) d(icit) ap(osto)l(u)s q(uod) q(uam)diu sum(us) in hoc corp(or)e p(er)egrinam(ur) a
d(omi)no / p(er) fide(m) ambulam(us) no(n) p(er) sp(eciem) · [illegible] auct(ori)t(at)es dic(unt) i(n)veniant(ur)
[illegible] in p(rese)nti vid(er)e ab ho(min)e et [illegible] no(n) p(otes)t intelligi de q(uo) vide(re) in
sua essentia / [illegible] effectu interiori [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] fortass(is) in [illegible] qui rapiu(n)t(ur) [illegible] fuisse i(n) paulo [illegible]
[illegible] p(r)iuilegii statu(m) maiore(m) sup(er)g(re)diu(n)t(ur) / [illegible] ibi [illegible] agit(ur) [illegible]
[illegible] / 3us modus [illegible] q(uod) in patria videbit(ur) deus i(m)mediate et plene
[illegible] videt(ur) / In statu no(n) misere mediate et semiplene / In
statu no(n) i(n)nocentie i(m)mediate [illegible] mediate et semiplene / [illegible] plene
[illegible] no(n) [illegible] ad [illegible] plena(m) [illegible] / Immediate [illegible]
[illegible] habebat [illegible] [illegible] et [illegible] videt(ur) [illegible] [illegible] hu
[illegible] intelligend(um) (est) q(uod) ho(mo) in statu i(n)nocentie videt deu(m)
i(n) sua essentia sicut facie ad facie(m) / hinc et obuiat [illegible] et auct(ori)t(at)es [illegible]
[illegible] / Et [illegible] (est) [illegible] mo[illegible] ad h(oc) q(uod) [illegible] status i(n)nocentie
[illegible] est int(er) [illegible] statu(m) glorie et statu(m) mis(er)ie / [illegible] et locus paradisi
[illegible] est int(er) hanc valle(m) mis(er)ie et p(at)ria(m) celeste(m) / et quemadmodu(m) paradi(sus)
[illegible] plus [illegible] terra(m) [illegible] q(uam) [illegible] celo [illegible] ade [illegible] status
[illegible] plus [illegible] status [illegible] qua(m) futuri / [illegible] in
[illegible] statu glorie videbit(ur) deus i(m)mediate in [illegible] ita q(uod) nulla [illegible]
[illegible] / In statu [illegible] i(n)nocentie / et [illegible] lapsu [illegible] mediate
[illegible] difficult(er) / q(uod) i(n) statu i(n)nocentie videbat(ur) deus p(er) speculu(m) clare
[illegible] i(n) [illegible] nebula / In statu no(n) mis(er)ie [illegible] p(er) specu(lum)
[illegible] p(er) [illegible] hominis / [illegible] nu(n)c [illegible] p(er) speculu(m) et i(n) enig
mate / Enigma (est) [illegible] d(icit) aug(ustinus) [illegible] xv de t(ri)ni(tate) [illegible] similitudo obscura · [illegible]

De cognoscere deum — Nota quod quadruplex est modus cognoscendi deum. scilicet per fidem / per contemplationem / per propriam et apertam visionem / Et primus est gratie gratis date / 2us est gratie gratum facientis / 3us gratie consummate / 4us glorie consummate / Sufficientia istorum modorum sic colligitur. Omne enim quod cognoscitur cognoscitur per aliquid presens. si ergo deus cognoscitur necesse est quod per aliquid presens in-

Cognoscere ad presentiam dei — tellectui cognoscatur. presens autem vocatur hic id quod augustinus vocat quod presens est intellectui ad videndum aut ergo cognoscitur deus per hoc quod est presens in aut per hoc quod est presens alicui / per hoc quod est presens alicui potest esse cognitio fidei quod enim deus sit trinus et unus hoc ego credo dei filio qui hoc enarravit et predicavit et spiritui sancto qui hoc spiravit / Sed et communiter debemus auctoritati prout dicit beatus augustinus de utilitate credendi / aut cognoscitur deus per hoc quod est presens in hoc potest esse dupliciter / Scilicet per hoc quod est presens

Presentia potest esse ad explicandum — in effectu proprio et tunc est contemplatio / quia tanto est eminentior / quanto effectum divine gratie magis sentit in se homo / vel quanto est melius scit considerare deum in exterioribus creaturis / Sed est presens in signo proprio et potest esse apparitio / sicut et apparuit deus abrahe in subiecta creatura quia ipsum deum significabat / Sicut potest spiritus sanctus apparuit in columba / Sed est presens in lumine suo / Et in se ipso / Et potest esse cognitio qua videtur deus in vultu suo sive facie ad faciem et potest esse aperta visio qua tota dicitur merces omnium meritorum / [illegible] et ultimum genus cognitionis statui innocentie non competebat / [illegible] cognitio enigmatica et per hoc quod cognitio fidei ut plurimum est [illegible] / 2um quod timuit apostolus / Ultimum non ibi esse non poterat [illegible] primam [illegible] homini non [illegible] / [illegible] comedia non [illegible] contemplationis et apparitionis utrique statui communia esse potuerunt maxime cognitio contemplationis qua in utroque statu est [illegible] potissime vigebat [illegible] templates [illegible] et inferiorum [illegible] quibus duobus [illegible] mundum autem carnem in statu [illegible] lapsus non potest ad illum gradum contemplationis [illegible] / [illegible] et [illegible] adam deum non cognovisse [illegible] tamen in gloria sit credendum / Ad [illegible] autem que ad oppositum adducuntur [illegible] respondendum / Ad illas 3 [illegible] enim auctoritates primo [illegible] enim intelliguntur de contemplationis cognitione non per [illegible] per [illegible] intellectus et obscuritatis [illegible] qui aliquos [illegible] facti sunt / Ad id autem quod obicitur [illegible] meditante deum amabat / [illegible] est sicut amor et potest velle / [illegible] multo plus potest [illegible] sicut [illegible] enim estimatione [illegible] a qua dilectio / et ipse est dicit [illegible] de amore dei [illegible] ubi deficit intellectus ibi proficit affectus / Et [illegible] [illegible] non rei [illegible] / Sed dilectio non solum est rei [illegible] sed est [illegible]

ma visio no dicit qualecu[n]q[ue] modu[m] cognoscendi | s[ed] modu[m] cognoscendi
plenu[m] | dilecto nos et p[er]fectu[m] p[ro]pt[er] ee et i p[er]fectu[m] io co[n]ni[u]s i mediata dei
vis[i]o p[ro]pt[er] i via | p[ro]pt[er] ho[c] t[ame]n d[ici]t q[uod] vis[i]o sine cognicio i media[ta] | Ad id q[uo]d
d[icitu]r q[uod] adam [con]templabat[ur] deu[m] vide[re] &c | d[ic]e[n]du[m] q[uod] ve[rum] e[st] s[ed] n[on] [con]templabat
vide[re] q[uod] aliqua[m] cognicio[n]e[m] habebat in qua [con]templabat[ur] | et aliq[ui]d [con]templabat
i i[m]mediacione et s[e]c[un]d[u]m et illa qua[m] [con]templabat erat cognicio pa
[tr]ia | illa n[on] qua[m] habebat erat [con]templacio vie q[uam] erat p[ro]p[ter] p[ec]c[at]u[m] | Et
p[ro]pt[er]ea vt[ur] erat vis[i]o intellectual[is] et co[mm]u[n]i[ca]b[ili]s | Ad q[uod] intellectual[is] s[ed] n[on] corp
[ora]l[is] d[iv]ine esse[n]cie in s[e] | s[ed] ab eo gr[ati]e ut influe[n]cia et illa[m] i se p[er]cepta[m]
n[on] et vide[re] pot[er]at[ur] s[ed] [s]c[ri]b[i]t a[n]i[m]a s[an]c[t]a q[uo]d b[ea]t[u]s e[st] cu[m] p[ro]p[ri]e alloquit[ur]
in | Ad id q[uod] p[ro]ba[tu]r q[uod] me[n]s h[uma]na in statu illo erat deo i media[ta]
d[ic]e[n]du[m] q[uod] i media[ta] erat q[uan]t[um] ad esse n[atur]e | q[uod] nulla n[atur]a est ea superior q[uod]
illa ad statu[m] n[on] erat i mediata adulteriore cu[m] statu[m] p[er] modu[m]
[con]stitut[us] ei erat i similitudi[n]e gr[ati]e s[ed] et p[ro]ducenda erat ad dei formita
te[m] gl[ori]e i qua n[on] solu[m] appareret divinu[m] effectu[m] | s[ed] eciam vultu[m] d[e]p[ro]p[ri]e
videndu[m] c[re]do t[ame]n nichilominus q[uod] occulta app[ar]et[ur] in deu[m] s[ed] p[ro]pt[er] | ita q[uod]
d[e] nichil aliud s[ib]i appareat | aliq[uan]d[o] n[on] p[ro]p[r]i[e] appareret vel videbit p[ri]mus lu
c[is] cl[ar]itate | i[m]mo pot[iu]s elevabi[tu]r in caligine | Et ad hoc q[uo]d d[ic]it[ur] de
aliq[ui]b[us] p[er] o[mn]i[m] ablacione[m] s[ecundu]m dyo[nisium] [et] i li[bro] d[e] mistica theologia | et n[on]
[se]c[un]d[u]m cognicio[n]e[m] docta[m] ignorancia[m]. hec ei e[st] q[uae] i[n]vi[ta]bit[ur] i [con]flamat[ur]
[a]ffect[us] pa[u]c[i]s ei[us] pat[e]t q[ui] aliq[ua]n[do] [con]venerunt ad amag[ist]ros elevat[i]
[con]fessu[s] | hunc cognoscendi modu[m] arbitror cu[m] illis viro iusto i via esse q[uod]
illu[m] q[uo]d deus aliq[ui]b[us] f[ac]eret ult[ra] hoc p[ri]vilegiu[m] e[t] [s]p[eci]ale n[on] lege[m] [com]
| Ad id q[uod] q[uae]ri[tu]r utru[m] deus in p[at]ria videa[tu]r p[er] mediu[m] an sine medio
d[ic]e[n]du[m] est q[uod] vide[re] p[er] mediu[m] hoc p[otes]t i[n]tellig[i] t[ri]pl[icite]r q[uia] p[er] mediu[m] dispo
s[iti]o[n]is p[er] medi[um] deferens q[uia] p[er] mediu[m] deduce[n]s | p[er] mediu[m] disponens v[er]ite[r]
c[at]holice pon[itu]r deu[m] in patria esse videndu[m] | q[uia] a[n]i[m]a i p[at]ria mediate
d[e]iformitate et influencia glorie dispone[tu]r ad hoc q[uod] clarissime deu[m] pos
sit vide[re]. deiformitas e[ni]m glorie suffic[ien]s e[st] disposicio ad hoc | q[uia] a[n]i[m]a
posset deu[m] i se ipso vide[re] | ad hoc e[ni]m q[uod] videat n[on] o[mn]i[no] q[uod] a[n]i[m]a potes[ta]t[e] [est] in
se g[ra]t[ia] vide[re] cu[m] pot[iu]s e[st] i suscipiendo q[uam] i agendo | maxi[m]e cu[m] ma[teri]a lu
minis sit n[on] [pr]o[por]ci[onat]a ei [pro]porcionari q[ua]ntu[m] v[ir]tute s[ed] q[uan]t[um] ad d[e]iformitate[m] ut sit tanta [con]tin[uu]s
ei [pro]p[or]ci[on]ate s[ed] suffic[it] [pro]porciona[lit]er q[uan]t[um] ad similitudine[m] [con]fessa[m] | s[ed] co[n]tra ma

vide[re] p[er] mediu[m] p[otes]t 3[pli]c[ite]r
intellig[i]

q[uod] q[uo]d p[er] medi[um] videb[itu]r deus
in patria

iore et minore pter peccatone erit ordo in gradibus primorum in futura gloria
et sic patet quod per ponam deum videri per medium dispones per preparacionem que prius pone
bant dissoluunt, et vectas explicatur per medium aut defendit illi possunt deum
videri, cum ipse sit in medio rationali creature. Sed per medium deducens sive separans
ras posuerit aliquis deum videri, sine per correlacionem lucis obvidet arcus intelle
ctus, et porcio dicebatur quod letificaret, hoc hic ponam sic primo tactum sicut non
est sanum nec habet rone, quod lumine de porcio est salvati quod corrupti prius
cellenciam in ullo abest sed porcio consortes, et quod pax et gaudium et lux illa super
omnem sensum, ideo his totis undique repleti, ut nichil ad quietis sed porcio absorbe
atur ipsa mira intelligencia abeminenciam lucis sic et ipsa affectus ateriete vo
luptate, et hoc supra determinatum fuit in primo libro dis j diffinicione. Nunc autem per forma
tamen dictum est quod et sic adam deum in sua prima non videbit in statu innocencie, videbit
tamen in gloria in sua prima, per hoc lege hugonem quod sit in futuro et dico. Illa hic et magister
articulus explicatur ab omni parte magistrorum parisiensium tempore domini Willelmi de

Articuli x explicati a magistris parisiensibus

nus cancellarius, et fratris alexandri de hales pris et magistri mei, in quo
cuntent subscripti sunt. Primus articulus est quod divina essencia in se nec ab homine
nec ab angelis videbitur. Secundus est quod licet divina essencia una sit in patre et filio et
spiritu sancto tamen ut in ratione forme una est in patre et filio et non una in hiis cum
spiritu sancto, et tamen forma est eadem quod divina essencia. Tercius est quod spiritus sanctus ut amor vel nex
us non procedit a filio sed tantum a patre. Quartus est quod anime glorificate non sunt
in celo empireo cum angelis, ut corpora glorificata erunt ibi sed in celo aqueo
vel cristallino quod est supra firmamentum. Quintus est quod mali angeli in principio creationis
sue creationis fuit mali et nunquam fuit boni. Sextus est quod angeli in uno in
stanti possunt esse in diversis locis et ubique si voluerit. Septimus est quod multe veri
tates ab eterno que non sunt deus. Octavus est quod primum nunc et creacio passio non
creator nec creatura. Nonus est quod habet meliora naturalia plus habebit de
necessitate de gracia et de gloria. Decimus est quod mali angeli unquam habuerunt
unde stare possent nec etiam adam in statu innocencie. Hii omnes errores a suis
tibus personis prohibiti fuerunt et excommunicati et intendit sunt tanquam perpetuo
evitandi. Sunt dubitaciones circa literam. Et primo quod dicit de hoc quod dicit (?)

In hac parte, non esse hominem laudare quia nemo male vivere prudente
verum quia per eius hoc verum esse tunc nisi quod vita mundi in gloria laudabilis
non erit ubi nemo male vivere providebit. Item esto quod diabolus nichil
hominem persuasisset nichilominus mori potuisset, sed per merita esse laude digna

laus est duplex

ad ¶ pro dicendum quod laus quedam est que respicit dignitatem operis voluntarii in se quod illud est nobile ¶ et hec potest esse in homine etiam si nullo tempore tempta[tur] ... quedam autem est laus que non tamen respicit opus voluntarium ¶ sed et opus strenuum ... quod assistit in oppugnatione adversarii et temptatione triumphi ¶ et de hac ... nullus coronabitur nisi qui legitime certaverit ¶ et de hac laude ... intelligit ¶ et sic patet ad duo obiecta que procedunt de laude ... primo

¶ ad hoc quod dicitur gloriosius non est non consentire peccato quam temptari ... ¶ non posse ¶ sed quod deus non potest temptari ¶ homo non potest ... est homo quam deus ¶ 2º in statu glorie non potest homo temptari ... vie potest ¶ ergo gloriosior est status vie quam patrie quod verum est glorios... miseria quam gloria ¶ pro dicendum quod verbum illud intelligendum est ... gloriosius quo ad merito suorum operum ¶ et ideo non valet quod obicitur ... ¶ ... glorie intellecta est in verbo proposito non quantum ad premium essentiale ¶ sed quantum ad ... accidentale laude qua laudabitur ... ca. xxx. quem potuit ... est non est transgressus ... ¶ et ideo non valet illud quod obicitur 2º

Deinde quaeritur de hoc quod dicit quod si etiam tunc cautione homo non prodidit ¶ et propterea in ... de ea non erudietur utrumque et verum et falsum ¶ constat enim quod nobis quasi innumerabiles ... de rerum naturas ignorantiam et ignorantes nascimur ¶ nec nosse possumus ... magna difficultate discimus ¶ dicunt enim esse falsum ¶ quod in parte ... de productione omnium ... in operibus vi dierum et que producte sunt et ... ¶ pro dicendum quod et si homo merito primi peccati ... ignorans tamen in cognitione ... propter ipsum creature ¶ sed ... salutis sue ¶ ... cum ... in 2º quam in primo ¶ ... ad cognitionem ... nullam potest homo perficere proprio studio atque ingenio ¶ sed in cognitione ... ad vitam ... plus deficit quam proficit nisi divina ... dignatur et propterea magis datur nobis scriptura divinitus et per ipsum ... in cognitione fidei et morum quam in cognitione rerum naturalium ¶ ... omnis ... a spiritu sancto esse dictum ¶ et ... intelligendum est verbum ... fuisse dictum ¶ ad ... quod obicitur de ... non tamen ... valet ... ¶ ... non quod obicitur quod ... scriptura in ... ¶ dicendum quod non ... ibi ... speciales naturas et ... quod ... fides sana ... divinam voluntatem omnium esse ... per verbum et ... per verbum

Q[ueritur] verum de hoc quod dicit ho[mo] non habuit p[re]sciam hominum q[ue] ventura erant. [Quod] p[er] an[te] hoc verum esse eo nos multa p[re]sciam de futuris et p[ro]phete p[re]stimerunt ad ventum xp[ist]i et p[ro]phete s[imilite]r scitur v[er]um quod ada[m] non fuit ita sapiens sic nos sumus fimus hodie / Et tu dicas quod non est i[n] geneb[us] ip[s]a c[on]stitutis [illegible] [illegible] in nobis est et p[ro]phetis ut aliq[ui]s sciam q[uod] ignoravit adam. dic[itur] q[uod] hoc quod p[re]sciuit / c[on]ponuit ada[m] in sopore illo raptus est et ad celeste curiam diu[ine] p[re]sencie p[er] ductus / et hoc i[n]nuit tractatus [quod] statim p[er] evigilacio[n]em p[ro]phetice locutus est [illegible] nunc os ex os[sibus] meis p[ro] ueo go locutus est p[ro]phetice p[ro]gnovit q[uod] signabat unio[n]is et viri c[on]iunctio et int[er]ce[ssi]o de late[re] viri forma[ti] / s[ecundu]m q[uod] sig[nificat] xp[ist]i incarnac[ionem] [et] passione[m]. Ergo p[ro]gnovit xp[istu]m i[n] carnacio[n]e[m] et xp[ist]i[an]i passionem / [illegible] de imp[er]io et [illegible] p[ro]supposuit lapsum / ergo p[ro]gnovit adam lapsum futurum et remedium / [Ad] p[ro]b[lem]a dico quod mag[iste]r non loquit[ur] de q[ui]buscu[n]q[ue] futuris s[e]d de hijs q[ue] spectabat ad statum suum ut pote de lapsu et c[on]firmacione. c[on]firmac[ionem] eius p[re]scire non potuit quia non erat mansurus / lapsum ante sc[ire] non debuit / et [illegible] sup[er] assignata sunt eo quia sunt sunt de angelis / [illegible] ergo dei quod p[re]stituit i[n]c[ar]nacione[m] / dicitur videtur / Tunc non quia hoc falsum est / et si est s[ecundu]m suum [illegible] quam est sibi p[er] c[on]iugij sacramentum non tamen oportuit quod p[re]sciret i[n]carnac[ionem] et passione[m] [pro]pt[er] [illegible] quod c[on]iugium t[em]p[or]e innocencie non significabat c[on]iunct[ionem] xp[ist]i et ecclesie [illegible] nat[ur]e c[on]iunctione[m] s[ecundu]m p[er]sonalitate[m] et dilectio[n]em / Aliq[ui] d[icu]nt mod[um] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p[ro]gnovit suum p[ri]ncipatum / non tamen p[ro]gnovit sua[m] dediccio[n]em et [illegible] sunt aut[em] ad i[stam] / [quod] adam nosse potuit aliq[uid] quod spectabat ad huma[n]e n[atur]e c[on]p[er]acione[m] sic fuit xp[ist]i incarnacio / ita tamen quod ignorabat posterit[atem] su[am] lapsum p[re]sciam p[re]varicacione[m] sed ut quod ipse non [re]velavit / et quod ipse non p[ro]bavit tamen / diligent[er] i[n]vestigari op[or]tet ecc[lesia] / Sup[erius] d[eter]minavit mag[iste]r de culpa

N[unc] venit / [quod] p[ro]pter quid ho[mo] cecidit / In hac p[ar]te d[eter]minat mag[iste]r d[e] auxilio p[er] q[uo]d stare potuit / et quia hoc auxilium est liberum arbitrium et h[oc] a[d]iu[n]ct[um] habet [illegible] c[on]sideracionem videlicet in c[om]paracione ad alias potencias a[n]i[m]e [illegible] c[on]paracione ad p[ec]c[a]tor[um] g[rati]e [illegible] p[ar]s est i[n] t[ri]a s[cilicet] 3[a] p[ar]t[e]s. In p[ri]ma d[eter]minat d[e] lib[er]o ar[bitrio] i[n] c[om]parac[ione] ad alias p[otencias] [illegible] tenuis / In 2a no[n] d[eter]minat d[e] ipso est p[er] se. dis. xxv ibi[dem] ad p[ro]posit[um] [illegible] In 3a no[n] d[eter]minat d[e] ipso p[er] c[on]paracio[n]em ad gra[cia]m infra dis. xxvj / hec est g[rati]a operans et cooperans / et q[uia] i[n] c[on]paracione lib[er]i ar[bitrii] ad pot[encias] a[n]i[m]e ostend[it] [illegible] et [illegible] p[ar]ti[b]us [illegible] p[ri]ma p[ar]s [illegible] duas In p[ri]ma d[eter]minat d[e] lib[er]o ar[bitrio] in c[om]p[ar]ac[ione] ad alias pot[encias] a[n]i[m]e In 2a no[n] d[eter]minat qualit[er] in h[om]i[n]e t[em]ptacio / ordo et p[ro]cessio c[on]sumat[ur] [illegible] [illegible] quoq[ue] p[er]mittitur non est / p[ri]ma p[ar]s [in] 3 s[cilicet] p[ar]ticulas In p[ri]ma d[eter]minat [illegible]

datum fuit illud auxilium homini. In 2a uero quod potest illud adiutorium ibi hec distinctio est 2a quid fuit illud adiutorium 2a. In 3a uero ad maiorem complationem subiungit distinctionem potentiarum. potentiarum ibi Est enim sensualitas anime uis scilicet qualibet hec pars diuidi potest in duas. In prima determinat veritatem in duorum dubitationum ibi Sed quo ordine et bona voluntate. Similiter 2a pars in duas determinat quod fuit adiutorium in duas. In prima applicat quod fuit de quo intendendo. In 2a diffiniendo ibi liberum arbitrium est facultas. Similiter 3a pars in qua diuisionem potentiarum ponit in duas. In prima assignat diuinam sensualitatis ad rationem in 2a uero ostendit viam per quam cognosci potest et distinguitur illa diuina ibi Cernendum igitur quod uero 2a. Hic est totalis lectionis particule sententia cum duo uersa. uide de adiutorio quod fuit homini collatum et cum potentiarum collatione distinctionem ad intelligentiam huius partis cum duo mouentur hec questio. Primo queritur de adiutorio homini collato per quod posset resistere. 2o queritur de dispositione potentiarum anime. Circa primum queruntur duo. Primo queritur utrum dari potuit homini pure aliquod tale adiutorium quod esset naturaliter inflexibile. 2o queritur utrum datum fuit ei adiutorium per quod posset absque auxilio gratie temptationi resistere. adiutorium

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod homini dari potuit pure liberum arbitrium inflexibile per naturam. hoc est absque gratia super addita. Primo aliquis contingit enim aerem lucem corporale quod impossibile est per naturam in specie ab omni obnubilari sicut lux empirei, ut lucem solis. ergo lucem spiritualis multo permanentior est corporali. minor quod anima humana potuit fieri impressione tanti luminis per naturam ut nullomodo posset obscurari per ignoranciam uel per culpam. 2o contingit rem in aliquo subiectum corporale inpermutabile quantum ad formam et quantum ad proprietates sicut est corpus ultimum sicut empireum et hoc non solum quod per gratiam sed per naturam. ergo pari ratione possibile est formam spiritualem per naturam in tanta tanta stabilitate fieri quod nullo valeat permutari a rectitudine naturali. sicut enim ipsa est in subiecto corporali uel superiori spiritu potest in subiecto digniori. 3o gratia est perfectio nature et perfecto conseruacio suo perfectibili. sicut ergo gratia confirmationis ordo reddit naturam impossibilem ad peccandum. ergo anima humana naturali capax potest talis subtilitatis stabilitatis et inflexabilitatis. Sed si diceres quod non est capax talis inuertibilitatis nisi mediante gratia obicitur quod hec quod inuertibilitas ad malum aut est essentialis ipsi nature uel non. si non sicut est essentialis ergo per gratiam non posset auferri, et si non est essentialis ergo minor quod per gratiam sine inuertibilitate ad malum possit natura rationalis fieri per causa sua naturam et ultra super addita gratia. Item hoc est questio eo tam liberum ar. habens quam gratiam potest quod creatum potest infra ut quod dari potest gratie est inflexibilitas ad malum et non potest

et inuertibilitatem

dari creature rationali vel ei ratione consimili quod si peccaret posset dari mihi quod possit alteri. ¶ Item quia omnis creatura proprie est vertibilis in non aliquid tunc ideo quia a sua origine quod impossibile est casus corruptionis. Et hoc sunt sine aliquo addito naturaliter, ut patet in posterioribus simpliciter unde angeli et anime per naturam sunt immortales. Ergo pari ratione vel quod aliqua anime possunt creari per naturam ad malum inflexibiles. ¶ Vel ergo fuisse possibile tale adiutorium adeo confirmari per quod naturaliter valet ad malum non posset inflecti. ¶ Sed quia contra duo sunt contrabilia sicut vult dominus et magister in

9^m

delicto esse creabile et esse vertibile, sicut ergo in omni creatura necesse est esse aliquam vertibilitatem. Sed in natura spirituali non est vertibilitas nisi per liberum arbitrium. Ergo necesse est quod sit per electionem. Sed impossibile est liberum arbitrium creatum esse licet ar. per naturam inflexibile. ¶ 2° non est per naturam magis arctatus affectus quam intellectus. Sed intellectus eo ipso quod intellectus est per naturam suam est natus omnia intelligere ut dicitur 3° de anima. Ergo pari ratione affectus per naturam suam est potens hoc et illud appetere. Ergo ab uno oppositorum in alterum transire. Ergo omnis affectus qui est de natura sua non solum bonum simpliciter sed etiam apparens non solum bonum concessum sed etiam prohibitum potest velle et eligere. Ergo etc. ¶ 3° liberum arbitrium creatum hoc ipso quod liberum est dominus actuum suorum hoc ipso quod creatum est servum est debens ad suum creatorem videlicet honorem. Ergo si dominatur actui suo potest non reddere quod debet. Sed hoc est peccatum. Ergo necesse est hoc quod est de sua natura sit flexibile ad peccatum. ¶ 4° si liberum arbitrium per naturam suam esset inflexibile ad malum, ergo stare in bono et facere bonum esset ei naturale. Sed omne opus conditionis a libero arbitrio est in genere operum naturalium. Sed nullum est in genere moris. Ergo si hoc verum est, tunc nullum esset meritorium nullum etiam esset laudabile. Sed propter quod nullum est opus quod faceret esset liberum arbitrium ad gloriam ordinabile. Sed hoc est contra

4°

liberi arbitrii impositionem. Ergo impossibile est aliquam creaturam dari liberum arbitrium per naturam inflexibile. ¶ Ad quod impossibile sunt bonorum ut aliqui creaturam rationalem per naturam habere liberum arbitrium inflexibile ad malum. Hoc enim repugnat rationi operis creature rationalis et apte premii et aptas penas finalis. Et hoc patet sic, si habebit enim liberum arbitrium creature rationalis naturalis ad malum inflexibile, aut hoc esset propter opus arctationem ad bonum aut propter opus determinationem. Si propter arctationem ut sic faceret bonum sicut lapis cadens deorsum, iam liberum arbitrium non esset liberum nec opus eius esset laude dignum. Et ita in operis ad finem premii que est servum videlicet ad laudes et gloriam premii. Si propter determinationem aut inflexibile esset ad malum propter determinationem, ita sic potens esset per gratiam in bono ut non possit deficere in malo. Sicut est de libero arbitrio divino quod ad solum bonum determinatum est. Iam tale arbitrium careret natura per naturam suam. Ergo [illegible]

creatura ut producta ex nichilo / sed omnis creatura vanitati subiecta sit / et tamen hec
sit contra naturam principii rationalis quantum ad hoc dicimus creaturam rationalem convenienter
esse productam / repugnante in natura rationalis creature et propter initiales principii
et propter finales tamen impossibile fuit homines vel alia creatura creaturam rationalem
[illegible] naturam [illegible] impeccabile / Sed concedendum per rationes hoc ostendentes
Ad primum quod obicitur de luce corporali dicendum quod non est simile / Sed quia [illegible] hec fons lucis
corporalis [illegible] sit in genere creature / Fons autem lucis spiritualis non [illegible] in genere
creature sed est ipse creator unde illud Eccl. i. fons sapientie verbum dei in excelsis
/ Sed etiam quia lux corporalis [illegible] habet [illegible] adeo ut
[illegible] non sit laudabile secundum [illegible] naturale / non [illegible] de [illegible] et operis
rationalis creature per voluntatem de liberatione / Ad 2m quod obicitur quod aliqua substantia
[illegible] immutabilis [illegible] / Ad patet [illegible] per hoc quod non valet sine quod
[illegible] creaturam spiritualem [illegible] esse [illegible] ad opus [illegible] corporalem
[illegible] quod non [illegible] in genere [illegible] per aliquam creaturam corporalibus tenet
[illegible] in genere corporum / Veritas dici possit quod omne corpus mutabile est
[illegible] genere mutationis / [illegible] / sine quod ipsum mutari [illegible]
[illegible] mutari in ipso / et hec ultimo modo mutari posset esse in empyreo
Ad 3m dicendum quod gratia dicitur perfecta [illegible] non solum quod adiuvat sed etiam quia
[illegible] / Sed in omni natura creature rationalis est ad [illegible] naturalis / quia
[illegible] quod habet [illegible] illa [illegible] in genere creature perfecta / et ideo non [illegible]
[illegible] aliquid [illegible] per [illegible] quod [illegible] per naturam / Et si dicatur quod deus
[illegible] quod dedit gratie / dicendum quod [illegible] non fuit nata suscipere / Preterea
[illegible] alia est natura operis moralis alia operis naturalis / ut [illegible] operis moralis
[illegible] operi naturali nisi naturale [illegible] esse naturale / non [illegible] laus
[illegible] que est [illegible] operis moralis [illegible] quod [illegible] operi naturali
[illegible] in [illegible] est [illegible] / Ad [illegible] de [illegible] patet
[illegible] quod [illegible] naturale est in [illegible] hec non est laudabile vel
[illegible] / et ita [illegible] creatura [illegible] nec laudis nec vituperii
[illegible] Utrum datum homini naturale [illegible] per quod possit absque
[illegible] omni gratia temptationi resistere / Et [illegible] ut dicit
[illegible] est [illegible] fortitudine [illegible] naturale / [illegible]
[illegible] absque addita gratia / [illegible] fortitudinem sine [illegible]
[illegible] fortitudine temptationum non [illegible] / [illegible] et [illegible]

Ad [illegible] quod [illegible] gratia [illegible]

go 2o) ¶ 2o ponat ho in puris naturalibus quod go posset dyabolo resistere pro
dcti quia no s no et nullus peccat in eo qd vitare no pt go et p s tentat
teptacōm dyabolice no peccaret qd e impossibile s pt go puale adiutorium
sive gra addita sup superare poterat adversarium ¶ 3o nam nulli det ee
qui eel det ei aliquam potentiam permanendi cu no desinat i natura
qd pt aliquid naturalis ppa agat pt eel in esse naturali dbite qtum ad natura
s go li. ar. hoi dat p naturaz ppriaz i nocens erat et immune a culpa g
p naturaz ppriaz absqz omni gra permanere poterat in pura innocentia g ad.
¶ 4o rectitudo voluntatis solo actu voluntatis servatur quam ei recta e oblique
esse no pt quia dum vult esse rectus s michil tam e i voluntate in g
ipa voluntas michil facilius hoi recto qz velle rectitudinem n gra li. ar
hominis qz qu e d. sua conditione primaria recta erat absqz omni gra sup ad
dita rectitudinem servare poterat et pt adversarium resistere et teptaciones supe
¶ Sz contra est aug. d. na. Innocentia humana h innocentia et pacia
tegra in qua condita est permaneret nullo tamen modo pt ipam creatore non
servari go qlicumqz ho haberet li. ar. ad hoc ut permaneret necessarium ei erat
ee dine suffragium ¶ 2o pt potentia d potentia ne teptacōni resistere
et naturalia in nobis et in ipso go teptacōi resistere esset a nob p mis
posse frustra go frequentius dominicam orone petimus et ne nos in
ducas i teptacōez qd s absurdum est dicere patz 2o ¶ 3o s virtute pp
posset ho absqz omni gre teptacōni resistere potuisset cum victoria
suo inimico optinere sz victorie correspondz corona go absqz oi gra
potuisset mereri et p vīa ad gloriam q s evidenter falsum e respo
¶ 4o teptacōni resistere hoc est opus de se laudabile sz facere opus
laudabile no pt no pficere s s virtute ppria habuit vnde posset facere
virtute ppria habuit vnde posset pficere qz e g ingratum i li. a qm quilibet
vnde seruiret posset sz no habuit vnde posset pficere ¶ Re d. q aliqui
posse resistere virtute ppria teptacōni dyabolice absqz omni gra intelligi pt du
pliciter aut ita qz condendatur qtinuacō dine influencie aut ita q
datur appositio nove gre primo i simpliciter e impossibile nunqz eni li. ar. vale
suggestioni resistere nisi deus sua bonitate influencia qtinua in bono
qservaret ¶ 2oo virtute veritate habz p statu i nocencie pt e d
in li. a magna erat i pae pro hoie li. ar. ab oi labe et corrupcione

aliqui posse resistere virtu
te ppria teptacōni dyabolice
absqz omni gra intelligi
pt dupliciter

Immunitas atque naturalium potentiarum anime sinceritas et vivacitas, et per hoc poterat eam tolerare et repellere suggestionem diaboli, non indigebat ad hoc opponi sibi novam gratiam cum in primo homine nulla esset in eo difficultas pre-
dicta vel in loco. Et vocat ostendentes que ad primam partem inducuntur et eo
procedit. Dicit primo ij s. d. augustinus de vera innocentia ita intelligo ita respondeo
quod cum nulla creatura rationalis possit sine divino adiutorio consistere, nec ex
hoc ostenditur predicto quod ei necessaria nova gratia quam dum esset in innocentia
ipse in eodem statu esset necessaria ei sibi divine bonitatis influentia. Dicit 2º
quod eadem sunt naturalia in nobis et in primo homine. Dicendum quod et si eadem sunt 2º
pariter tamen infirmata sunt et vulnerata et deteriorata, et ideo non sequitur quod
tantum posse habeat quantum habuerunt cum natura erat instituta. Dicit 3º quod propter
tentationi resistere hoc est victoriam obtinere. Dicendum quod est adversarium superare
quod eidem resistere, ad hoc enim quod aliquis adversarium superet oportet quod opposi-
tum consequatur ad quod adversarius perficere intendebat. Hoc autem patet quod quando ho-
mo tentationi resistit adversarius voluntatem vero eius meritorie. Sed cum recte
movet diabolus quantum est ex impugnatione tentationis per quam intendebat in ruinam
adducere homo proficit ad meritum. Hoc autem liber arbitrium facere non potest nisi per gratie
adiutorium quamvis per se possit refugere peccatum, si enim aliquis sine gratia peccatum
refugeret meritorium sibi non esset et non tentationi resisteret. Et per hoc patet
responsio ad questionem. Ita magister non loquitur de quocumque profectu sed de profectu in
merito in quo non perpetuo proficit homo cum facit opus bonum bonitate mora-
li nisi assit gratia spiritus sancti sicut melius infra patebit.

Cumque et anime. Et

Consequenter queritur de 2º videlicet de diuisione potentiarum. Circa hoc queruntur
quatuor. Primo enim queritur de illa diuisione potentiarum anime que est per
cognitivam et affirmativam. 2º queritur de illa que est per portionem superiorem
et inferiorem. 3º queritur de illa que est per deliberationem ut deliberativum et na-
turale. 4º et ultimo queritur ad maiorem explanationem de illa diuisione
que est per possibilem et agentem intellectum.

Affectus sive

Circa primum sic proceditur et queritur utrum intellectus et affectus sive ratio et volun-
tas sint potentie diverse per essentiam. Et quod non videtur. Augustinus ix de
trinitate dicit quod hec tria scilicet intelligentia memoria et voluntas sunt
una mens una essentia una vita, sed hoc non esset si essent diverse
per essentiam. 2º et 2º. 2º preterea in 3º de anima dicit philosophus quod intellectus speculativus

relatiuum coextensione sit principium / et coextensio non variat potentiam per essentiam / sicut eadem est per essentiam intelligentia speculatiua et practica / ergo et cognitiua et motiua / 3º potentie distinguntur per obiecta sicut dicit Aristoteles 2º de anima / ergo prima non distinguendi est quaprop obiectorum non est maior distinctio in potentiis quam in obiectis / sed verum sub ratione veri est obiectum intellectus / bonum sub ratione boni est obiectum affectus / eadem ergo eadem sunt per essentiam bonitas et veritas / probata est ratione / ergo eadem erit per essentiam ratio et voluntas / 4º magis conformia sunt imagini quam summe trinitati quam conformia vestigium / sed in summa trinitate nulla est diversitas essentialis sed solum est ratione relacionis / sicut ergo bonitas et veritas et voluntas sola relacione differunt in creatura / et non essentia / multo fortius videtur quod ratio et voluntas sola relacione habeant distingui / 5º ad omnem delectationem concurrit cognitio / delectatio enim convenientis cum convenienti [illegible] / et cognitio [illegible] sed constans est quod voluntas habet delectari / ergo habet delectabile cognoscere et sentire / ipsa est potentia cognitiua / 6º ad omnem habitum virtutis necessario concurrit amor et medium imperatum / sicut enim vult Augustinus in libro de moribus ecclesie omnis virtus est amor et sicut vult Aristoteles 2º ethicorum capitulo 5º quod virtus est in imperando medium / ergo virtutes sunt in voluntate / ergo actus voluntatis est medium imperare et amare / sed primum pertinet ad virtutem cognitiuam / secundum ad affectiuam / ergo eadem est potentia cognitiua et affectiua / 7º lumen et calori in corporibus correspondet cognitio et amor in spiritibus / sed sol per eandem virtutem illuminat et calefacit / calefaciendo generat quod radios / multiplicatione / ergo multo fortius videtur quod spiritualis potentia est quod per eandem virtutem cognoscat et diligat / 8º optimum in unoquoque [illegible] non potest esse nisi unum / sed optimum in anima est illud quod est in mente quique [illegible] est intellectus et affectus sive ratio et voluntas / ergo non sunt diverse potentie [illegible] / Si tu dicas quod melior omnibus potentiis [illegible] tenet voluntas et illa est quasi intimius ad hoc / obicitur quia [illegible] quod virtus unita plus potest quam multiplicata in libro de causis / sed in anima una potentia sola tendit in deum perfectius quam si tendat pluribus / ergo si optimum non solum est ad premendum [illegible] / Quod autem sit verum quod una sola potentia sit ratio et voluntas secundum essentiam / Augustinus in 2º de trinitate dicit animam esse ad imaginem quo ad unitatem essentie et trinitatem potentiarum / ergo si unitas est ibi trinitas et ita est ibi potentiarum distinctio / ergo non solum non distinguuntur relacione / sed etiam secundum id quod sunt absolute / 2º si eadem potentia per essentiam esset ratio et voluntas / sicut una essentia est in patre et filio / et pater non est per filium [illegible] voluntas / sed per se ipsum / sic voluntas non solum intelligit per intelligentiam

[illegible] aug. xb. d[e] t[ri]nit[at]e / cu[m] d[icit] nichil volum[us] nisi p[er] volu[n]tate[m] nichil intelli-
gimus nisi p[er] intelligencia[m] / 3° c[on]p[re]ssimus aug. d[e] t[ri]nit[at]e c° x° loquens d[e] c[ar]it[at]e
et volu[n]tate / siue deuocio[n]e et amore ait sic admonem[ur] p[er] vtr[um]q[ue] vide
[illegible] t[ame]n a[n]i[m]a c[on]ist[it]e[re] / et tanqua[m] i[n] volu[n]ta[te] euolui ut scia[m]u[s] et imme
[illegible] / vel ut ita dica[m] assimil[ar]i / x° r[ati]o[n]e v[idetur] cuilib[et] pote[n]cie [con]uen[it]
[illegible] p[ro]p[ri]a [vel] act[us] ut acti[us] [con]signa[n]t / s[ed] act[us] [con]plecte[n]s tota[m] intellige[nci]a[m]
[illegible] / s[ed] act[us] [con]plecte[n]s tota[m] affectiua[m] est affici / ergo s[ed] act[us] p[ri]mi et
[illegible] potencias s[un]t d[ic]i assimil[ar]i vi[detur] [illegible] r[ati]o[n]e q[uod] sim[ilite]r et ip[s]e pote[nci]e
[illegible] sola distinct[i]o [secundum] r[e]lac[i]o[n]e[m] in c[re]atura n[on] est distinc[ti]o i[ntr]a in diuinis e[st] rea[lis]
dist[in]c[ti]o p[er]sonar[um] / ergo s[ed] i[n] a[n]i[m]a n[on] e[st] distinct[i]o pote[n]ciar[um] nisi sola [secundum] r[e]lac[i]o[n]e[m]
[illegible] illi[us] su[m]me t[ri]nitat[is] simil[it]udo [con]p[re]ssa / et ita ut [illegible] q[uod] s[ed] hoc [illegible]
[illegible] / 6to a[n]i[m]a c[re]ature [est] q[uod] eo[rum] vigor[e] act[us] vni[us] pote[nci]e nimio
[illegible] act[us] alteri[us] [illegible] hoc q[uod] pote[nci]e radicant[ur] in ead[em] s[ubstanci]a / ergo n[ul]la fore[t]
[illegible] vni[us] pote[nci]e inte[n]sus [non] mittit alteri[us] actu[m] eiu[s]d[em] pote[nci]e / ergo si [illegible] et
[illegible] ess[et] eade[m] pote[nci]a / cu[m] intedit cognicio minuit[ur] affectio / ergo
[illegible] de[um] videmu[s] tota[m] mi[nus] amarem[us] / q[uod] s[ed] o[mn]i[n]o falsu[m] e[st] [illegible] [illegible]
[illegible] lux et calor sic [illegible] differu[n]t ess[en]cialit[er] / sic p[ate]t in [illegible]
[illegible] r[ati]o[n]e [illegible] pote[nci]a [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] dysting[u]u[n]t[ur] / s[ed] sic [illegible] in a[n]i[m]a ergo [illegible] / [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible] hoc q[uod] siue vna p[otencia]
[illegible] alta nullu[m] p[re]iudiciu[m] n[ec] fidei n[ec] moribus g[e]n[er]atur / [illegible]
[illegible] alii qui tractat d[e] potenciis a[n]i[m]e plurimu[m] loqu[u]nt[ur] d[e] potenciar[um]
[illegible] / et q[uod] [illegible] q[uod] plura [illegible] [illegible] pedet q[uod] [illegible]
[illegible] d[e]t[er]minacio[n]i [illegible] [illegible] diligent[er] [illegible] insist[er]e / [illegible] q[uod]
[illegible] [illegible] q[uod] illi[us] [illegible] [illegible] pendet q[uia] [illegible] d[e] [illegible]
[illegible] a[n]i[m]e [illegible] [illegible] [illegible] ad[m]i[ssi]b[ilis] sic q[ui]sq[ue] et [illegible]
[illegible] volu[er]it q[uod] pote[nci]a a[n]i[m]e n[on] e[st] [illegible] ip[s]a r[e]lac[i]o / [illegible] ip[s]a a[n]i[m]a re
[illegible] / et h[ic] ponit q[uod] o[mn]is a[n]i[m]e pote[nci]e s[un]t vnu[m] p[er] essencia[m] / nec
[illegible] a[n]i[m]a nisi sola [illegible] r[e]lac[i]o[n]e ad actu[m] aliu[m] et aliu[m] / et ho[c]
[illegible] [illegible] aug. in li[bro] de a[n]i[m]a et sp[irit]u ubi vi[detur] hoc [illegible] dice[re] et [illegible]
[illegible] q[uod] ille lib[er] n[on] e[st] augustini [illegible] n[on] [illegible] / [illegible] hoc [illegible]
[illegible] d[e] potenciis a[n]i[m]e q[uod] s[un]t vna essencia vna vita / [illegible] n[on] di-
[illegible] volu[er]it q[uod] pote[nci]e a[n]i[m]e n[on] [illegible] dicu[n]t mod[um] siue r[e]lac[i]o[n]e[m] / s[ed] [illegible] dicu[n]t
[illegible] ip[s]i a[n]i[m]e q[ue] s[un]t d[e] g[e]n[er]e accide[n]cium ut pote[nci]e [illegible] i[n] 2a sp[eci]e q[ualitatis]
[illegible] [illegible] potencie et i[m]pote[nci]a / et isti dicu[n]t q[uod] pote[nci]e i[n] a[n]i[m]a dif[ferunt]

[Margin:] [illegible]
[Margin:] d[e] hoc [illegible] [illegible] / dis[tinctione] 3a [illegible] 3°
[Margin:] 2a p[ro]p[osi]c[i]o

3a positio

ferunt essentialiter sed diverse forme accidentales consequuntur in eodem subiecto. Et hanc opinionem
imitari videtur quidam vocatus hugo qui dicit in quodam libello quem fecit de anima
dicit quod noticia et amor non vere sunt quasi ipsa mens sed quasi affectiones quedam et for-
me ipsius quibus non potest hec abesse sed adesse tamen ei quod hoc est aliquid. Cum
cui sunt qui dicunt quod potentie anime non aliquid sunt quam ipsa anima sed sunt eius intrinseca prin-
cipia et essentialia non adeo diverse ut cedant in aliud genus sicut accidentia
sed in genere substantie sunt per reductionem. Et isti dicunt quod cum potentie simpliciter non dicant
aliquid preter animam quod non possunt differre essentialiter ipse potentie quia sunt diverse essen-
tia et tamen non sunt omnino idem cum anime essentia dicunt quod non sunt omnino idem per essentiam.
Et ideo quidem medium tenentes inter utramque opinionem dicunt quod quedam anime potentie
differre abinvicem ut ultimo possint esse una potentia. Modo tamen credunt eas sim-
pliciter distinguere essentialiter ita ut dicantur diverse essentie sed differre es-
sentialiter in genere ita ut dicant diverse potentie sive diversa instrumenta eiusdem
substantie. Quelibet autem dictarum positionum suos habet defensores ut est satis
rationibus cogentibus credere aliquam improbare. Prima tamen hec positio ultima dicta quasi
concordat rationi cum et auctoritatibus doctorum et magis consona rationi. Secundo in hac
positione ad veritatem questionis respondendum est quod intellectus et affectus sive
voluntas non est una potentia sed diverse et hoc percepit precessores mei sed
eorum minus augustinus sicut composite apparuit quod auctoribus respondetur. Omnis est quod
dicit potentias anime prima divisione dividit in cognitivam et affectivam sive
cognitivam et noticiam. Sicut Augustinus cum quibus adsentit ipsum reddit videlicet
quidam comparatione dicte potentie que habet ipse quemlibet et diversitatem
sunt in cognoscendo et in amando ut ad diversa instrumenta vel imperfecte
ipsius potentie manifesto indicio apparebit quod maior est distantia intellectus
ad voluntatem quam sit intellectivi ad memoriam. Et est irascibilis ad con-
cupiscibilem. Memoria et intelligentia negotium circa idem. Itaque ipsa accipit et
illa conservat. Hoc est illa offert et ipsa diiudicat. Similiter concupiscibilis et irascibilis
sunt habent quod concupiscibilis acquirit et irascibilis defendit. Et quod utrumque hec nomina
est ad perfectionem actus cognitionis et affectionis. Quod memoria et intelligentia
dicuntur diverse vires quam potentie simul et irascibilis et concupiscibilis
exemplum sicut per eas habet diversa instrumenta ad diversos actus. Sicut exemplum
ad scindendum et martellum ad fabricandum domum. Possibile tamen instrumentum
secundum vel securam parte ad scindendum et propter aciem. Et quo alia parte ad
actum illi conveniens. Iuxta hoc valet exemplum quod non est potentia similis in
eis sicut in potentiis spiritualibus. Concedendum est quod sunt vires et anime potentie

et voluntate diversas potencias esse ¶ Ad 3m . s. ad id quod primo obicitur de
quod sunt una essencia et una vita / Respondetur quod ideo dicuntur esse una
quia sunt in una essencia radicata / et adeo adheret illi intrinsece ut non re
aliud genus / et ideo ad illam composicionem intendit beatus augustinus talem composi
sicut ymago non sit composita ab intellectu et sensu illam verbi distorta colli
libro augustini in xv de trinitate ubi dicit quod ipse deus est tres persone
natura huius ideo potencias non est ipse potencia / hec est dissimilitudo que trinitate
et trinitatis increate / Quod est ibidem complanet verba prius posita quibus
concedam quod ipso verbo beati augustini colligitur quod cum dixit memoriam intelligen
et voluntatem unam esse essenciam non dixit per modum per identitatem
quandam intrinsecam adherenciam / Et hoc modo credendum est habuisse aucto
libri de anima et spiritu sine fuit augustinus sine alius / Tamen sicut aliquis intel
valde improbabiliter videtur fuisse locutum . propter hoc quod ei convenit sensus / quod
et idem esset vis interior et exterior sensus / quod adeo quod rationem est
assignat ipse auctor ¶ Ad 2m quod obicitur quod intellectus speculativus
sit practicus / Dicendum quod philosophus vult sicut in textu demonstrante patet
differenciam assignat inter practicum intellectum et appetitum non intellectum
intellectus sit appetitus / sed bene dicit intellectus sit practicus / quod ille idem in
et illa eadem potencia quod dicitur in comprehendendo / quemadmodum regulatur in
voluntas autem non est intellectus practicus / sed appetitus racionalis / Et ideo
quod sola concepcione non fiat voluntas / ut quod intellectus fiat affectus
3m . s. quod potencie dicuntur per obiecta / Dicendum quod in mediacione distinguuntur po
actus per obiecta / ad predictam differenciam autem potenciarum essencialem sufficit diversi
2a racione / et ideo quamvis verum et bonum non dicuntur essencialiter
cognoscere et amare absque dubio sunt actus differentes / potest quod
actus requirunt diversitatem habitus ¶ Ad ultimum . s. de vestigio / Dicendum
ideo non est ad opposita sicut quibus recte intelligat quandam ad propositum / quod
representat ipsa ymago illam summam trinitatem quandam vestigium
sicut realem distinccionem in suppositis et personis / Ideo anima est compositum
ymago dicitur in se habere trinitatem in qua sit realis distinccio / aliquin non esset
similitudo / Illa autem differencia que est in creata pure 2a habitudine
non dicit distinccionem nisi solum quod ad modum / Ideo et sicut tales distinccio
in racione vestigii aptior dicitur esse in racione ymaginis / et ideo illa vero non
¶ Potest aliter dici quod ideo vestigii primum comparacione creature ad creatorem
attendi 2a relacionem effectus ad causam / et quod illa comparacio . s. que
creature ad creatorem 2a triplex genus cause est omnimode ipsi creature est

speciales Sed non differunt in ipsa creatura veritas et bonitas essencialiter sed
ro vigorus attendit in creatura ergo et ipsa comparatur ad deum racione obiecti
Et eciam ymago dei est quo capax eius et particeps esse potest Et quod
eadem potencia habet actum ferri in deum et in vires alias cognitiva
non sunt essenciales ipsi anime ratio et voluntas ut predictum est Et ideo non oportet
tanta sit convenientia inter intellectum et voluntatem quanta est inter veri
tatem principalem et bonitatem Ad quartum dicendum quod ad delectacionem concurrit
Dicendum quod verum est sed non oportet quod ille sensus sit ipsius voluntatis quae delectatur
et sufficit quod sit racionis associatus Sicut eciam oculus videt plus et pedis et tamen
aliud organum quod pedis sed ratio percipit et voluntati et voluntas
sibi appetit et cetera Et quod illud sit verum patet per auctoritatem augustini
in ducta qua dicit quod nichil intelligimus nisi per intellectum nichil nisi
per voluntatem Ad quintum dicendum quod ad virtus est amor et inspectrix medii
Dicendum quod inspicere medium hoc est duplex vel per modum comparacionis vel per modum
inclinacionis Primo inspicere medium non est cuilibet virtuti sed per
imitacionem quia sit ratio videt quid sibi et aliis ut prudencia et fides dirigunt
sibi et aliis virtutibus Si autem secundo dicatur inspectrix medii quod per inclinationem
ad illud tendit sicut lapis tendit deorsum et medicina una dicitur habere
appetitum ad talem humorem purgandum sic non solum est cognitivis sed
eciam affectivis Et ideo quod hoc non concludit quod eadem sit potencia affectiva
et cognitiva Ad sextum dicendum quod comparacione luminis et caloris iam patet
per racionem adductam in contrarium quod hoc non habet veritatem cum sibi in aliquo
informative sed si habet veritatem hoc est solum cum sunt in aliquo effective
ut patet in sole hoc plures negant quod sol per eandem virtutem calefacit et illu
minat Et potest esse quod verum dicat sicut ostensum est supra dis xiiij Ad
quod obicitur de capacitate anime Dicendum quod est capacitas quantum ad esse primum et capacitas
quantum ad esse secundum et capacitas quantum ad esse primum tantum sic ut potest forma
completiva hoc quantum ad esse secundum non oportet quod sit unum nisi intelligatur esse
quod conceptus est collectum sicut ad hoc habet esse multa concurrunt et sicut quia potest
creature arctata est non potuit creatura habere posse perfectum nisi esset
ea multitudo potenciarum quarumque collectione sive adunacione unusquaque
plete effectum alterius resultaret unum posse completum sicut manifeste
animadverti potest in organis humani corporis quorum unumquodque indiget a virtute
alterius adiuvari Et si obiciatur quod potencia sunt anime primitus eius essentiam
quia tunc essent magis communia Ad hoc dicendum quod communis illud veritatem habeat quia

supperiore medium est duplex

capacitas duplex potest attendi

potentie ad actum unum / non tamen habet comparationem ad diversos / quia etiam per veritatem
non habet comparando potentiam ad idem / non tamen est verum comparando ad diversa. Ve-
rum exemplum quia si homo habet unum oculum utroque prius videt ille quam non vide-
t [illegible] tamen ita bene videt solus sicut videt ipse et socius eius
[illegible] intelligendo est sic habere / et ideo magis est completum posse anime quam
potentiis collectum quod sit etiam simpliciter unitum / quia una potentia alteram
diminuit / sed adiuvat et ipsa minime adiutorio / et quamvis speciale obiectum
[illegible] posse anime esse unum quia etiam habitum consistens in anima esse unum non
hoc dicimus sicut sunt in ipsa potentia et habitus [illegible] vocum et specialium [illegible] / sed
hoc dicimus est per quandam collectionem / ad perfectum enim posse anime concurrunt omnes
potentie ad perfectam habilitatem omnes virtutes habilitates / unde [illegible]
[illegible] videtur ponere unitatem potentiarum anime et virtutum intellectarum est
[illegible] perfectum videlicet est quandam collectionem / Si vero queratur que
[illegible] anime esse anime essentiam intelligendam est per reductionem ad idem genus
[illegible] sunt in genere per aliam reductionem / Illa per se sunt in genere que
[illegible] essentiam completam illius generis ut species et individua illa non per re-
ductionem quia non dicunt completam essentiam / Sed hec sub [illegible] continentur / Quedam redu-
cuntur sicut principia / quedam sicut complementa / quedam sicut vie. quedam sicut similitudines. et quedam
[illegible] sicut principia duplicia aut essentialia aut integralia ut principia essentialia / sicut
materia et forma in genere substantie ut principia integralia, sicut partes substantie sunt in genere
substantie per reductionem / Si autem reducuntur ut complementa hoc potest esse dupliciter / quia est
complementum per modum actus / et sic [illegible] et reducitur ad idem genus
[illegible] est actus ut vivere et esse substantie ad substantie genus / quia per modum apti-
tudinis et sic due complectiones ad idem genus reducuntur cum specie / Si autem re-
ducuntur sicut vie hoc potest esse dupliciter aut sicut vie ad res et sic motus et mu-
tationes ut quo reducuntur ad formam / aut sicut vie a rebus et sic habent reduci po-
tentie ad genus substantie. Prima enim agendi potentia que egreditur dicitur habere ab ipsa
substantia ad eius genus reducitur que non adeo elongatur ab ipsa substantia ut dicat aliam
essentiam completam / Si autem sunt similitudines per se in genere per reductionem / et reducuntur
ad eius genus sub quo continentur illa quarum sunt similitudines ut species in similitu-
dine albedinis et coloris quia quamvis non est albedo / sicut albedo non est color / Sicut
[illegible] privationes non habent essentiam aliquam nisi per habitum
[illegible] genere esse habent in quo et habitus per reductionem / Et sic patet responsio
ad omnia quesita.

Dis. xxiii de dispone potencia anime

Secundo quer(itur) de illa dispo(siti)o(n)e po(tenti)ar(um) a(n)i(m)e q(ue) e(st) p(er) sup(er)iore(m) et i(n)feriore(m)
porc(i)o(n)e(m) et v(idetur) q(uod) sic q(uia) sup(er)ior porc(i)o et inferior sunt diu(er)se po-
tencie. Et q(uod) sic v(idetur) p(ri)mo sic dicit aug(ustinus) xii de t(ri)ni(tate) int(er) sup(er)iore(m) porc(i)o(n)em et
et inferiore(m) e(st) coniugiu(m) q(uia) h(e)c d(icit)ur vir h(e)c d(icit)ur mulier. S(ed) no(n) e(st) coniugiu(m) eius-
de(m) ad se s(ed) diu(er)si ad diu(er)su(m) sed e(st) int(er) h(e)c duo sit coniugiu(m) i(n) a(n)i(m)a sunt pote(ntie)
ergo i(n) a(n)i(m)a pote(ntie) sunt diu(er)se. Secundo sic i(n) plurib(us) locis i(n) li(bro) de t(ri)ni(tate) s(cilicet) li(bro) xi(i) ca(pitulo)
dicit aug(ustinus) q(uod) yrago no(n) co(n)sistit i(n) r(aci)o(n)e q(uantum) ad inferiore(m) p(ar)te(m) s(ed) q(uantum) ad sup(er)iore(m) s(ed) esse
ad ymagine(m) no(n) est actus potencie a(n)i(m)e s(ed) e(st) eis essencialis. Cu(m) ergo sup(er)ior por-
c(i)o et inferior differat p(er) esse ad ymagine(m) et no(n) esse ad ymagine(m) :-:-:-:-
vi(detur) q(uod) sunt pote(nti)e p(er) esse(n)cia(m) diu(er)se. Tercio sic vult aug(ustinus) sup(er)ior porc(i)o se h(abe)t
ad inferiore(m) sic(ut) regens ad rectu(m) regens aut(em) et rectu(m) sunt ad inuice(m) relati(ue)
opposita. Si ergo relati(ue) opposita no(n) po(ssun)t esse e(ius)de(m) nec(esse) e(st) aliam p(ar)te(m) pote(n)-
cie q(ue) regit et aliam q(ue) regit(ur). Quarto nichil s(ecundu)m id(em) agit et pati(tur) s(ed) sup(er)ior p(ar)-
c(i)o mouet inferiore(m) et inferior mouet(ur) ergo i(n) p(ar)te e(st) q(uod) o(per)ant(ur) ...
potencia ergo et c(etera). Quinto si r(aci)o sup(er)ior et inferior no(n) differret nisi q(uia) h(e)c in-
tendit et(er)nis et illa i(n)tendit t(em)p(or)alib(us) ergo no(n) plus differt q(uam) oculus aspiciens
sursu(m) et oculus aspiciens deorsu(m) s(ed) nullo mo(do) diu(er)sos actus i(n) sup(er)iore(m) et i(n)-
feriore(m) p(ro)p(ter) hoc q(uod) aspiciat sursu(m) et deorsu(m) ergo nec r(aci)o sic diui debet s(ed) ergo diui-
ditur. Sexto r(aci)o sup(er)ior et inferior no(n) differu(n)t penes actus et aspec-
tus s(ed) penes id q(uo)d sunt. Septimo si solu(m) penes aspectus diu(er)sos et actus
ibi d(icitu)r cu(m) r(aci)o angeli aspiciat et sup(er)iora et inferiora vi(detur) q(uod) debet diuidi i(n) su-
p(er)iore(m) et inferiore(m) s(ed) h(oc) diuisio i(n) potencijs angeli no(n) co(n)uenit assignari
ergo differu(n)t s(ecundu)m actus et aspectus ergo redit id(em) q(uod) p(ri)us q(uod) sunt diu(er)se potencie
s(ecundu)m id q(uo)d sunt. Sed (con)tra aug(ustinus) dicit xii de t(ri)ni(tate) cu(m) disserimus de na(tura) mentis huma-
ne de vna q(ua)da(m) re disserimus nec ea(m) p(er) h(e)c duo q(ue) co(m)memora(ui)mus nisi p(er) off(ici)a ge-
minamus s(ed) no(n) pre(ss)it de sup(er)iori porc(i)o(n)e r(aci)o(n)is et inferiori ergo et c(etera). Secundo au(ctorita)te
a(ristotilis) iii° de a(n)i(m)a c(apitulo) ix s(ecundu)m intellectu(m) q(uo) o(per)amus e(st) a(n)i(m)a s(ed) h(ec) no(n) e(st) nisi pote(ntia) intel-
lectiua cu(m) sit vna nata esse q(ue) co(n)templat(ur) a(n)i(m)a. Si ergo d(icitu)r r(aci)o sup(er)ior i(n) q(uan)tu(m) a(spi)cit sup(er)iora
et inferior i(n) q(uan)tu(m) cognoscit inferiora ergo no(n) e(st) alia et alia potencia. Tercio habe-
bitur q(uo)d dirigit aia(m) ad amore(m) dei et p(ro)ximi sunt pote(nti)e caritas ergo intelligencia
eadem potencia qua co(n)tinu(ntu)r ad deu(m) et ad p(ro)ximu(m) s(ed) h(ec) e(st) r(aci)o sup(er)ior et inferior.
Quarto lux increata scil(icet) ad creaturas sic(ut) lux solis ad colores sic(ut) d(icit) aug(ustinus)
i(n) li(bro) soliloquiorum s(ed) ead(em) e(st) pote(nti)a co(n)ptiua qua cognoscimus ta(m) luce(m) q(uam)
colore(m). Si ergo intellectiua multo largior e(st) et liberior q(uam) pote(nti)a corporalis vi(detur)
vna et eade(m) e(ss)e pote(nti)a q(ua) co(n)tuat(ur) a(n)i(m)a ad luce(m) et(er)na(m) et ad h(e)c t(em)p(or)alia. Ad
ordine(m) q(uod) diuisio r(aci)o(n)is i(n) sup(er)iore(m) porc(i)o(n)e(m) et inferiore(m) no(n) e(st) adeo p(er) diu(er)sas

... ut hec et illa sit potentia alia et alia per rationes ostendit ad secunda partem
... dicitur in comparatione ista convenientia ut non sit differentia in eis nisi solum secundum as-
... est et differentia in eis secundum dispositiones et officia secundum dispositiones quia hec for-
... illa debilis secundum officia quia hec regit et illa regitur ratione diverse dispo-
... in debilitate et fortitudine hec vir vocatur illa mulier ratione diversi-
... in officio et regimine hec vocatur superior quia regit et illa inferior
... regitur talis autem dispositionum diversitas oritur licet non ex diversitate nature
... diversa comparatione eiusdem potentie dum enim ratio mea ad superiora ...
... et illuminatur et perficitur dum leges eternas aspicit et immutabi-
... virtutibus et caritatis in bono fortificatur et vigoratur dum autem ad hec
... inclinatur et potest ad penalitates et corruptionem quantum trahitur et ...
... potest eiusdem nature ratio superior et inferior differentes secundum fortitudinis
... dispositionem et quia una oritur ab altera et ei coniungitur tamquam
... adiutorium simile sibi recte hec dicitur vir et illa dicitur mulier et ...
... coniungitur diversitas enim officiorum simpliciter non venit ex diversitate nature
... diversitate dispositionum quia et hec fortis et illa debilis hec intelligens
... et aspiciens divinam voluntatem illa non operatur ... hec regit illa regitur
... illa superior et ista inferior appellatur ... patet quod superior por-
... et inferior per aliquod rationem ... tamen diverse potentie non sunt ista
... videlicet superius et inferius ... potentie non variant sed dis-
... et officia et hec insinuat ipsa nota ... ergo quod obicitur de eo
... patet ... et dicitur ... translatum non quia ratio superior
... inferior sit diverse potentie sicut vir et mulier sunt diverse persone sed quia eadem una
... natura tamen non differunt sed sibi invicem coniunguntur quia ... mutuum ob-
... quod obicitur quod hec est ad ymaginem illa non ... quod eam negamus ...
... esse ad ymaginem non hec dicimus quod ymago non sit illa
... sed non attenditur secundum comparationem illam vel non attenditur ratio ymaginis a par-
... inferiori secundum id quod est ymago et secundum id quod est ratio sed solum secundum comparationem super-
... rigens et rectum ... dicimus quod verum est sed quoniam non sunt
... spiritualis potentia ... maxime ... nata est ... per se ... et ...
... et voluntas ... ergo obicitur quod relative opposita non possunt esse circa idem ...
... et ad idem ... autem ... ad diversa nichil impedit ...
... relationes mutuas sine repugnantia et oppositione ... licet ...
... esse et non secundum idem ... per hec patet responsio ad id quod queritur quoniam secundum ...
... hec ... est de actione et passione physica de passione autem spirituali ...

Dis. xxiiij de diuisione po[tentia]r[um] a[n]i[m]e

dicimus eos esse moueri et regi veritate non tamen eum dicat qui posuit se mouere
libertate esse instrumentum sed ipsum mouens. Ad duo ultima dicendum quod
concedo et quod illa diuisio non solum attenditur secundum diuersitatem in aspectu sed etiam
in dispositione et effectu quod non inuenitur in angelo ut in celo secundum quod patet per ea que
dicta sunt et ista sufficiant. potentiarum anime quedam est naturalis et deliberatiua

Iterato queritur de illa diuisione. Et uidetur quod incompetens sit diuisio voluntatis per
naturalem et deliberatiuam sit per diuersas potentias et quod sic videtur. Damascenus enim di
uidit potentias anime. Primo dividit in thelesim et bulesim, id est naturalem et delibera
tiuam, et postea subdiuidit per alias potentias. Ergo per maiorem diuisionem uidetur quod sicut
naturalis voluntas et deliberatiua sit potentia alia et alia. 2o dispositio
rationale et non rationale variat ipsum per essentiam. Ergo dispositio potentie per huiusmodi diuersas
facit potentias essentialiter differre. Sed talis est dispositio potentiarum anime per naturale et deliberatiuum.
Ergo etc. Item hoc idem per hoc quod dicit philosophus quod rationales potentie sunt ad opposita. Sed quia aliqua
potentia naturalis mouet ad aliquid non modo ad oppositum ergo potentia ut est naturalis non
est uere rationalis. 3o eum diuidimus naturam per corruptibile et incorruptibile diuer
sificamus eam essentialiter. Ergo pari ratione cum diuidimus potentiam per mutabilitatem et
mutabilitatem eam essentialiter variamus. Sed potentia quantum est naturalis adquirit
non conformitatem, deliberatiua non vertibilitatem. Ergo etc. 4o potentia que
tamen est brutis non potest esse eadem cum potentia [illegible] differimus. Sed naturalis ap
petitus conuenimus cum brutis et in rationali differimus. Ergo etc. Sed contra: beatus naturalis
appetitus perit esse conformatur sicut et nos appetimus. Item potentia que habet
obiectum sub eadem ratione non habet diuersitatem. Sed naturalis voluntas et deliberatiua
idem habent pro obiecto videlicet bonum naturale cum bonum appetit et quod deliberatiue
cum sit ordinatum finem. Ergo etc. 2o potentia que ordinat in ipsum finem et id
quod est ad finem non est alia et alia. Sed voluntas una ut est in fine est naturalis quia
naturaliter omnes appetit beatitudinem propter bonitatem ut est in re ordinata ad fi
nem quod est deliberatiua. Ergo etc. 3o eadem potentia que contraria est qua appetit
aliquid naturaliter et per acceptionem ergo pari ratione eadem est voluntas qua ali
appetimus per naturalem instinctum et per deliberationem arbitrium. 4o omne agens
aliquid natura est. Ergo quod operatur naturale. Sed voluntas pacti est velle ergo natu
ralis deliberatiua quod vult naturaliter. Sed voluntas que vult naturaliter quod est naturalis
voluntas deliberatiua est voluntas naturalis. Respondeo dicendum quod eum diuidimus appe
titum in naturalem et deliberatiuum quod in quantum aliud potentia hoc duobus modis potest
esse ita quod appetitus naturalis et deliberatiuus diuersitatem habeat in obiecto
ut potentia non diuidit in appetibile solum a parte rationalis quod dicitur in appetibilibus

Appetitus diuidi potest dupliciter

et hoc modo brevi attingit naturalem potentiam et deliberativam esse div[ersas]
potentias. Alios potest dividi appetitus sive potentia in naturalem et deliba[tivam]
quia non potest dici in obiectis. Sed in modo appetendi ut eam appellamus
esse voluntatem naturalem qua quidem naturaliter inclinat et impegit
honestum et innititur quod malum et voluntatem deliberativam esse
quae post deliberationem aliquando adhaeret bono aliquando malo. Et potest di[ci]
potentia naturalis et deliberativa non variat eam quia est essentia potentiae
modum movendi et hoc modo dividit damascenus ut ~~dam~~ damascenus quod
et deliberativa sunt diverse potentie. Sed quod una est potentia diversimode
movens et hoc sufficiat ad divisionem potentiarum. Unde notandum quod multis modis
invenitur auctoritas divisionem potentiarum animae accipe. Aliquando enim
potentia ut eam dividunt potentie anime in vegetabilem sensibilem et ro[nalem]
rationalis in intellectivam et affectivam. Aliquando vero est
dividuntur in superiorem et inferiorem. Aliquando est partus ut eam divi[dit]
intellectus in speculativum et practicum intellectus enim speculatus est ali[quid]
efficitur practicus vel dicitur cum quibus voluntati et operi in dictando et re[...]
Aliquando vero fit divisio potentiarum animae quia scilicet appetitus per dicitur potentia
in rationem intellectum et intelligentiam quia appetit ad inferius
Aliquando vero est actus per fit divisio in irascibilem et inde
concupiscibilem et et inde quae sunt actus potentie contrarie adinvicem
Aliquando fit divisio potentiarum quia modus movendi et per illa
naturalem et deliberativam. Ex tribus hiis modis diversificatur virtus anime
potentiarum anime. Et in primo modo dividendi attenditur essentia potentie
diversificata. Concedendum est igitur quod naturalis voluntas et deliberativa potest esse
potentia in quidem est aliud et aliud modum movendi per et per appe[tendi]
... cum potentia qua appetit beatitudinem et qua appetit virtutem sive sa[lutem]
... bonum ut illud ad beatitudinem ordinatum. Sicut appetit beatitudinem
... immutabiliter appetitus eius ad beatitudinem inclinatur. Sicut non ap[petit]
... hoc bonum ut illud facere deliberativa dicitur quia iudicio rationis potest in
... Ad id ergo quod primo obicitur quod dispositio potentiarum fuit in adam eo quod
... ut ibidem est potest in prima compleccione ... post quam hoc dispositio diversi
modi attendit quam diversitatem potentiarum movendum. Ad dicitur quod
naturalis est contra irrationalis quia non est ad opposita. Ad quod eum dicitur quod potentie
naturales sunt ad opposita hoc non intelligitur de omnibus oppositis sed de
... cum voluntas ita ordinatur eam ad quod nullo modo appetit

Potentie anime dividuntur iiij modis

sunt opposita ut patet in ordine voluntatis cum est ad beatitudinem et felicitatem. Iterum dicit determinate inclinatur ad beatitudinem ad multa tamen quorum appetitiva illa est eadem voluntatis potentia est indeterminata. Ita quod nota et moveris in opposita et ipsa sit naturalis ut tamen non desinat esse rationalis et deliberativa. Potentia autem sic esset determinata ad unum quod nullo modo posset in opposita sicut est potentia calefaciendi et illuminandi in igne. Tunc esset pure naturalis et non esset deliberativa puta rationalis. Solutio ad 3 dicendum quod incorruptibilitas. Dicendum quod non competit dici incorruptibilitas sicut et immutabilitas potentie quia incorruptibilitas cum in prima dicit absolute. Et ideo esse corruptibile et incorruptibile opponuntur. Et sicut in appositione est idem corruptibile non et immutabile. Potentia accipi potest respectu diversorum obiectorum. Ut patet in aliqua voluntas est immutabilis respectu finis et mutabilis respectu eorum que sunt ad finem. Et ideo non oportet potentias per hec verba efficere diversificari. Solutio ad 4 dicendum quod de naturali appetitu in brutis. Dicendum quod dispositio secundum dicit non quantum eidem brutis et potentie naturali appetitu quibus distinguitur naturalis potentia a rationali non solum quantum ad modum appetendi sed etiam quantum ad appetibile. Et penes hoc contingit diversificari terram diversas accipere. Maioris evidentie predictorum queritur de

Quarto et ultimo ad 4 dubium potentiarum anime per agentem et possibilem quod quia diversas intellectus in duo dividi convenit. Sed videtur quod intellectus agens et possibilis sint una potentia et diversis. Sed quod diverse videtur sicut in aliquibus materia sunt in mediis et idem cum aliis causis sicut vult Aristoteles. Sed sic se habet materia ad formam ut efficiente. Ita sicut se habet intellectus possibilis ad agentem sicut dicit. Ergo intellectus possibilis et agens sunt potentie diverse. 2o. potentia dividitur per actum et passivum activa et passiva sicut dicit Aristoteles ix methaphysice. Pone prima intelliger verba primo dividitur est maxima differentia que sit in illo genere. Ergo cum potentia activa et passiva est maxima differentia potentiarum. Ergo impossibile est unam potentiam esse possibilem et agentem. 3o impossibile est idem et idem esse actu et in potentia et semel sed anima et intellectum agentem est continue in suo actu et possibile. Ergo etc. 4o impossibile est idem esse illuminans et illuminatum. Intellectus agens se habet sicut lux. Intellectus possibilis sicut illuminatus. Ergo etc. Sed contra in impetibus non differt esse et posse sicut vult Aristoteles. Ergo et potentia multo minus ut potentia activa et passiva. Sed anima est perfectiva et intellectus. Ergo non est differentia potentie possibilis ad agentem. 2o in comparatione que est magis naturalis virtus quod intellectus non sunt due potentie comparatione activa alia passiva. Ergo in nullo potentior est virtus intellectiva. 3o potentia tantum una virtus quod per agentem et possibilem diversificari non habeat. 3o potentia et abstractiva in corporalibus possunt generari in unitate organi sicut patet

[...] rati qm pt speciem suscipe et eam ipse denotare facere generari vo[c]e
[...] motu forti unde q intellectus agens et possibilis comparantur in una po
[...] spirituali ¶ Secundo intelligere est actus unius [...] ipse / ergo est a potentia una simpli
[...] in intelligere concurrit intellectus possibilis et intellectus agens / Sed ro
[...] duplex potentia est ¶ Quarto intellectus possibilis aut intelligit aut non / si non / ergo non
[...] intellectus non potentia intellectiva / Si intelligit ergo aliquo modo est potentia activa
[...] q intellectus possibilis pt alia potentia ab agente ¶ Quinto intellectus
[...] aut intelligit / aut non / si non / ergo non debet dici intellectus nec potentia intellectiva
[...] intellectus non possit intelligere aliud a se nisi speciem illius habeat
[...] per se / et omne illud quod est susceptibile speciei pt aliquo modo possibile
[...] possibilitatem a possibili ¶ Responsio ad primorum intelligentiam est notandum
[...] modos recitaverunt per diversos nitentes assignare differentiam intellectus
[...] agentis ¶ Quidam enim dixerunt quod differunt sicut due substantie / Alii
[...] q differunt potentie ¶ Tertio modo dixerunt alii quod differunt sicut habitus et
[...] / quarto dixerunt alii quod differunt sicut potentia absoluta et comparata ¶ Primus autem
[...] quo dicitur quod differunt sicut substantie due quia intelligi quidam [...]
[...] voluerunt quod intellectus agens sit intelligentia separata / intellectus
[...] possibilis sit [...] continuatus / Et modus iste dicendi fundatus est super intentionem
[...] quam posuerunt animam illustrari a decima intelligentia et perfici quod
[...] ad illam. Sed iste modus dicendi falsus est et erroneus sicut supra improba
[...] Nulla enim creata potentia habet illuminandi et perficiendi animam ipsam
[...] immo [...] mente [...] habet adeo illuminari sicut in multis locis augustinus
[...] ¶ Alius modus intelligendi est quod intellectus agens esset ipse deus / et in
[...] possibilis esset in anima / Et iste modus dicendi super verba augustini est fundatus
[...] pluribus locis ostendit et dicit quod lux qua nos illuminat magister qui nos docet / re
[...] nos dicit deus est [...] illud johannis erat lux vera que illuminat
[...] hominem etc. / Iste autem modus dicendi et si verum ponat et fidei catholice
[...] est ad propositum / quia cum anime nostre data sit potentia ad intelligendum
[...] data est potentia ad alios actus sicut deus sit principalis
[...] in opere cum [...] dedit tamen [...] activam per quam [...]
[...] operatione ¶ Sic credendum est et non dubitandum quod anime humane non tantum modo dedit
[...] possibilem sed et agentem ita quod utrumque est ad ipsius anime / Et ideo primus modus
[...] dicendum est [...] ad propositum [...] omittendus est quo scilicet dicitur quod intellectus
[...] agens et possibilis differunt sicut due substantie ¶ Secundus modus dicendi quo scilicet dicitur quod differunt
[...] sicut due prime potentie diverse sicut intelligi et vivere [...] / alio modo [...]
[...] et dicendum est quod intellectus possibilis sit potentia pure materialis que est

¶ Responsio

Dis. xxxiiij^a de divisione potentiarum anime

anime ex parte sue materie. Intellectus vero agens sit potentia pura formalis in anima ex parte sue forme. Et hic modus dicendi fundatur in verbis super verba quorum dicit quod intellectus possibilis est quo est omnia fieri, intellectus agens quo est omnia facere, sicud contingit in forma et materia reperire. Sed hic modus dicendi non consonat veritati, quia cum intellectus possibilis esset potentia pure passiva et se pure teneret ex parte materie possibilis poni in omnibus que aliquid est corpore male ponitur. Preterea per ... non dicitur corpus sit talis potentia non debet intellectus. Alius modus intelligendi est ut dicatur quod intellectus agens et possibilis sunt due intellectus differentie date ... que respiciunt totum compositum. Dicitur autem intellectus agens formalis et possibilis materialis quia intellectus possibilis ordinatur ad suscipiendum, intellectus agens ordinatur ad abstrahendum. Nec intellectus possibilis est pure passivus, sed cum suscipit speciem abstractam a fantasmate se convertit et convertendo per ... intellectus agens illud suscipere et de ea indicare. Similiter nec intellectus agens est omnino ... Non enim potest intelligere aliud a se nisi adiuvetur a specie que abstracta a fantasmate intelligitur, sed unicuique ... ut possibilis intelligit sive agente sic agens sive possibili. Et iste modus dicendi verus est et super verba philosophi fundatus. Dicit enim agentem et possibilem esse duas differentias intellectus. Non enim sunt duo intellectus nec omnino in medio ad hoc quod abstrahat species ab obiecto videlicet luce et diffinicione ita quod per unum abstrahit et per aliud differt et suscipit. Sic et in composito ... potest intelligere. Ita ad unum actum hec duo concurrunt ut hoc sine illo non habeat operationem suam completam. Tertius modus assignandi differentiam quo dicitur quod differunt per potentiam et habitum dicitur. Sed intelligi potest uno modo ut intellectus agens dicatur habitus quidam constitutus cum omnibus intelligibilibus. Intellectus vero possibilis intelligatur ... est in proposito ad acquirendam cognitionem per fantasmata. Et hic modus ponendi dicitur super verba Boecij qui dicit quod summa ... singula ... aliqui intelligunt sic quod intellectus ... apud se dicunt ... in natura aliquin non posset per virtutem suam abstrahendo et a sensibilibus et fantasmatibus facere intellectum possibilem actu intelligentem. Sed ... adducit ad ... in actum est eius in actu. Sed ille modus dicendi verbis philosophi non consonat qui dicit ... est ... sicut tabula rasa. Sed ... habitum ... in natura ... acquirere ... et ... Alius modus dicendi est ut dicatur intellectus agens ... per ... potentia ... Sic quod agens sit pure habitus ... et ... tualis. Et iste modus dicendi probabilis est et verus et super verba philosophi et ... fundatus. Verum enim est ... quod ... intellectuales eo ipso quod intellectuales ... sunt. ... perfecto et complemento ... intellectuali ... spiritualis ...

[illegible] anima cognoscit intellectu sui quodam lumine in ipsa / de quo lumine dicit in
[illegible] illud: Signatum est super nos lumen vultus tui domine / et hoc lu
men videtur philosophus intellexisse esse intellectum agentem / dicit enim quod ille intellectus
quo est omnia facere est sicut habitus quidam ut in lumine quodammodo / et lumen
facit colores potentia actu colores sicut habere in se diversa / hunc autem satis potest poni
[illegible] rationi / quia non solum habet potentiam recipiendi per naturam propriam sicut alio
[illegible] potentiam faciendi in se species per naturam luminis sibi inditi / Quartus
modus assignandi differentiam inter possibilem et agentem quo differunt sicut potentia
absoluta et comparata dicentes potest intelligi [illegible] ut intelligatur quod una
et eadem est potentia intellectus agentis et possibilis differens comparatione solum
[illegible] sicut est in se considerata [illegible] non [illegible] corpori et fantas
matibus / Et hunc modum dicunt videri fundari super verba philosophi qui vult quod intellec
tus agens semper est in suo actu, possibilis non aliquando sic aliquando non / quia cum anima
[illegible] perturbatur in actu intelligendi hoc est comparatione sui ad corpus
Sed hic modus ponendi deficit a veritate / quia anima separata habet intellec
tum quo est omnia facere / et habet intellectum quo est omnia fieri / ergo habet agentem
et possibilem / et tamen separata est / ergo intellectus possibilis non variat [illegible] solum quo
[illegible] sicut tamen corpori / Alius modus intelligendi [illegible] differentiam ut dicatur in
tellectus agens differre a possibili sicut potentia absoluta a comparata / non quod
[illegible] eadem potentia comparatione differens / sed quia [illegible] sunt alia et alia intellectus
[illegible] est per quam ordinatur anima ad superiora percipiendum / altera vero per quam ordinatur
ad [illegible] / et ita una de se quantum [illegible] est completa et habilitata alia
indigens habilitatione et complemento cum sit nata ad id complementum recipere
[illegible] corporibus et corporalium [illegible] est ipsa anima / ita quod habet
[illegible] ad corpus [illegible] / et [illegible] duplicem passibilitatem unam [illegible] actus
[illegible] actu suo propter impedimentum [illegible] corporis / Alteram vero fantas
[illegible] a quibus [illegible] habet / et hanc passibilitatem non habet nisi comparatione
[illegible] sit potentia [illegible] / quia est omnia fieri quod non solum est in anima
[illegible] in anima separata / Sic ergo patet quo [illegible] modis [illegible]
[illegible] differentiam inter intellectum agentem et possibilem / [illegible] cum sint [illegible]
[illegible] modi assignandi differentiam inter hos intellectus / et quilibet [illegible]
[illegible] duos [illegible] modo [illegible] solum modo [illegible]
[illegible] quorum unus ab altero non discordat / [illegible] habet [illegible]
[illegible] differentia [illegible] intellectus [illegible] totum [illegible]
[illegible] complementum / alia non [illegible] / hinc est quod una

4us modus

no solu tenet rone potencie primo est potencie habituat altera no fuit
pure rone potentie Et hinc e quod vna dicitur quemenie aie 2a spe. Altera in
in comparacione ad corpus. et vna semper esse in actu altera no est. Quod
semper aia actu intelligat per intellectum agentem Sed sic lumen corporale
semper lucet et de se promptum e ad illuminandum res aut illuminabiles
no semper illuminat propter aliquod impedimentum sic et in proposito e intelligendo
Concedende sunt 7 rones ostendentes intellectum agentem et possibilem duas differentias esse intellective potentie licet alie rones no sint multum cogentes
Ad primum quod obicitur s. quod no differt posse et esse in perpetuis Dico quod licet intelligere esse perpetuale et de differentia no est nata. Sed de distancia in tempus quia in eternitate non precedit actum Et hoc nichil facit ad propositum quia intellectus possibilis no dicitur possibilis esse primus sed actus est. Ad 2m s. de comparacione no differt potentia activa et passiva Dici potest quod magis dicitur intellectus quia organum corporale in quo recipitur fantasma est ei loco potencie passive sed ipsa no recipiens fantasmata est loco potencie active Aliter potest dici quod no e simile quia in speciebus differt a sensu in suis adiungnacione no erat genus abstractionis a quibus sunt in sensu particularis Sed cum species habent ad intelligendum nouum genus abstractionis ab organo Et aliud genus luminis io magis indiget potencia activa ~~et passiva~~ distincta a qualibet ipse intellectus quam imaginacio vel sensus Ad 3m. s. de contrarietati Dico quod et si potencia receptiva et abstractiva possunt concurrere ad vnum complecionem. nunquam tamen concurrunt in eandem racionem organi dispositionem Aliud est dispositio contrarietati quod que recipit s. perspicuitas et alia per quam abstrahit s. luminositas et alterius et alterius nature sic et in potencia intellectiva sunt que concurrunt ad complementum et perfectionem potencie intellective potencia per quam recipit et potentia per quam abstrahit no sunt tamen eiusdem nature sic per eandem naturam in qua sunt illa no sunt vna differentia potentie sed diverse Ad 4m. s. quod intelligere e actus vnus et simplex. Dico quod et si intelligere possit quodam genere simpliciter dici actus tamen quia ad illius intelligere concurrit recipere et iudicare sunt ea que ad intelligere requiruntur et suscipere Et hinc sunt plures actus ad invicem ordinati. quibus integratur vnus actus perfectus sic et in potenciis intelligendi que sunt diverse differentie intellectus ut tamen in pluribus accionibus ad invicem ordinate sunt et concurrere ad actum intelligendi perfectum sic inde et forte propter illas rationes esse constituendas Ad 5m s. quod intellectus possibilis intelligit et intellectus agens simpliciter recipit Dicendum quod e intellectus possibilis no e pure passivus sicud sunt potentie a quibus est potentia sic concedi sunt tamen e aliquo modo activus sicud agens quia no sunt sua conposicione ut species abstrahat ut dispositione

... mp admixtio ymmo agelsis / Sumitur nec ipse intellectus agens
... intelligendi pt pficere mp formare acies intellectus per quas ab ipso
... quia formacione est in plenior actualitate sed eius quod dz
... cat primo cum carebat specie / et ita cum cogitamus de intellectu a
... non debemus cogitare. q de dualibus substanciis ut qui de duabus
... separatis quod una sine alia habeat operacionem suam perficere / et ad
... intellectus agens sine possibili / et ad agnoscat intellectus agens / quod
... est ille intellectus ignoravit / hec cum vana sunt et frivola
... fecit intellectus meus quod ego nescio / et sic cogi^{de} sunt esse sunt
... quod una operacione completa intelligendi vociant inseparabi
... lume et dispensione venerit in absorcione talis / ut sunt hec
... tibi physici quod multi quorum magna parte decepti sunt in influenca
... sup aia quod non admittit fides katholica
... ista sunt dubitaciones circa lit / est primo / pervenit de hoc quod magister
... malo non fecisset illi merito / quia nichil causa in eo quod ma
... impellet. p ei hoc verum est tunc tamen ulterius fuisset in malam impellens
... in aliquo opere suo / 2o quod ulterius habuit interius impellens
... cum dyabolo intemptacione respicit et in ortu suis ulterius habuit de
... / 3o ut meruit in sua temptacione / ut in malam operacionem quod racione
... / 3o quod completa eius natura esse malum tamen fungit / sic angelus
... meritori quod steterunt. hoc enim est contra veritatem / et contra augustinum qui dicit
... et gratia quod angelo qui aliis cadentibus remanserunt. hic
... incede 1 recepimus / quod ... quod stando meruerunt. / Adhec
... quod est meritum dimissionis pene sine satisfactorium / et est meritum
... sine ... primum. ad primum requiritur penalitas et difficultas. ad
... sola ~~...~~ caritas / magister aut intelligit de merito ... prima ...
... quia illud meritum satisfactorie magister fuisset in ada ut perfectus
... nocence permansisset. Secundo respondeo non videtur pertinere ad propositum
... esse dicens quod est meritorium / ... de genere operis / et est merito
... caritas / meritorium de genere operis dicitur quod est opus ... hoc
... et difficile / Alio modo dicitur meritorium ... ad ... quod
... caritas procedat / sed magister dicit / quod in ... temptacioni ade non
... non habuisset gratiam / ut primo ut 2o / ... non ... et ...
... meritum fuisset 2o non primo / ... aut ... est meritorium et utraque
... difficultate ad bonum et pronitate ad malum / et per hoc patet

dux ... merito

Meritorium dux ...

rēspōsio ad obiecta que procedunt de merito 2° distinctionis 2a videlicet de eo quod est
meritorium rone radicis / que declinare a malo semper vitat peccatum
Quantum de hoc quod dicitur / sed non semper meretur palmam / quia cum declinare
a malo ex caritate / quando non sit non semper ut facere bonum ex caritate
tum meretur palmam / ergo non est dicta ut declinare a malo et facere bonum
pro tunc esse illud quod fit ex caritate et meritorium probatur 2a / Situ dicens quod non
palmam consequitur operibus que non est difficile hoc non potuit / que licet non sit diffici-
le homini in statu innocentie est tamen difficile in statu nature lapse ergo meretur
palmam / 2o declinare a malo est una pars iustitie sicut facere bonum ergo sicut
unum est meritorium ita et reliquum / Responsio dicendum quod declinare a malo dupliciter
dicitur primo non velle malum vno modo significatiue primo dicitur dormiens non velle
malum que non habet aliquam affectionem ad malum / Alio modo contrarie ut dicitur nol-
le malum que respuit et contraria affectione afficitur contra malum / sic et declinare
a malo dicitur dupliciter / et sic dicitur contrarie tunc est meritorium primo modo significatiue vitare
peccatum / quia qui non peccat non punitur / non tamen meretur palmam que ibi non est
opus meritorium / et sic primo modo non est pars iustitie / 2o modo non / quia non est opus
Tertium quaeritur de hoc quod dicitur / que sic hoc verbum quod sed tunc liberum arbitrium deficit
semper consequitur peccatum quod plane falsum est / 2o videtur quod hoc non debet poni
in diffinitione liberi arbitrii / quia sicut dicit philosophus 4o ethicorum peccat qui ad diffinitionem ponit
otia / et peccata ad que non habet principaliter ordinari / Si liberum arbitrium ergo quod est desperabile
quod est de prima conditione sua non ordinatur ad malum non debet diffiniri
ratione mali / Responsio dicendum quod magister diffinit hic liberum arbitrium non simpliciter sed in statu
nature lapse / et quia in statu nature lapse defectum habet et inclinationem ad malum
ideo non tamen non diffinit per electionem boni ad quod ordinatur mediante gratia
electionem mali ad quam cadit ex sua fibilitate propria / ut ponit ibi electionem mali
tamquam finibus ad quod ordinatur sed ut per hoc magister innotescat quantum
potentiam ordinauit / non enim ad illud peruenit nisi per gratie adiutorium
patet responsio ad utrumque obiectum / Sequitur magister de dispositione potentiarum
Illud quod est praemittendum 2o libri super / liberum arbitrium manifestationem
parte que 2a gradus potentiarum est ordo et processio temptationum determinat
quantum et quo ordine peccatum peruenit anime postquam dicit habeat et proueniat
consummatione / Diuiditur autem pars ista in 3es partes / in prima determinat qualiter praui motus
nunc habeat processum ad consummationem / in 2a ubi praedeterminata repeti-
maiore explanatione ibi Itaque ut breuiter summa praestringam / in 3a ubi sicut pre-
minata epilogat ad faciliorem commemorationem ubi hoc de anime partibus
Quotlibet harum primo diuiditur in duo 2a duo capitula quorum in quolibet primo

Qui declinat a malo dupliciter dicitur

ut ad quod

Post xxiiii conatur peccatum in viribus anime habeat ingressum ad assimulacionem

Post duas primas determinat questionem et ordinem virium anime. Sed 2a vero determi
nat qualiter habeat fieri progressus culpe ibi Nunc super est ostendere qualiter ros
... post duas primas complanat et extra loquitur assimulacionem virium anime
... informacione peccati ad primam temptacionem Sed 2a vero ponit quandam similitudinem
... sine viro dampnari non potest ibi Ut sane cum sola cogni
... Item 3a post et ultra duas has supprema breviter epilogat et ro
... dispositionis assignat supprema vero multiplicacione huius nominis persona
... ad maiorem evidenciam complicat et manifestat ibi Nec autem plenio
... Huius partis continet 3a Primo queritur qualiter peccatum ha
intelligencia habeat fieri et esse in parte racionis superiore 2o qualiter
habeat fieri in inferiore. 3o qualiter habeat fieri in sensualitate Cir
... duo Primo queritur utrum in superiori parte racionis habeat esse
... 2o queritur utrum possit in ea esse venale 2 Et pro hoc est
... primum per ... et ostenditur quod in superiori parte racionis absque inferi
... partis inferioris non possit esse peccatum Primo per illud augustini quod marcus
... aut Primo in mala adduci ad sensum peccati per non potest nisi cum delec
... in illa parte animi que debet obtemperare racioni ... et ...
... superior non peccatum procedat in parte inferiori 2o arguitur 3o
... intellectus semper est rectus fantasia aut recta et non recta ergo
... est de se numquam errat ergo nec superior parcio deviat a veritate
... inclinare per sensualitatem et inferiorem partem sine porcionem
... peccatum est per compositionem ad bonum commutabile sed superior porcio ros
... ad eterna inferior que convertitur ad temporalia ergo impossibile est peccatum
... fieri in nobis per actum partis racionis superioris absque actu inferioris Ergo
superior dicitur que legibus eternis intendit sed impossibile est aliquem peccare in
... a legibus eternis ergo impossibile est peccatum in superiori parte racionis esse
... Item motus est media inter sensualitatem et racionem superiorem sed sensualis
... semper movetur ad bonum ut motus qui est de se ergo racio superior que est de se
... ad bonum simpliciter sed virtus que movetur ad bonum simpliciter in movendo
... ergo in superiori parte racionis que est de se peccatum esse non potest Item anima
... ad deum ... meliorari et perfici sed superior porcio racionis at
... convertitur ad deum ergo cum peccatum fedet et obnubilet peccatum in sup
... parte racionis esse non potest 83 questionum ... 2o ... in ephesios et
... temporaneum ... ad ... ergo ... composuit dicitur
... sine superior porcio racionis ... habeat per peccatum con
... et fedat 2o augustinus xii de trinitate ... manducat cum superior porco

Contra

romis consistit illecebre. Sed ei cui pertinet consensus circa conceptum, scilicet ex hoc superioris partis et secundum rationem. ¶ 3o contingit aliquid pertinere peccato in fidelitate ex credendo contra articulos quam potest pertinere dignitati. Sed ad illos scilicet articulos solum superior ratio portio potest extendit. Ergo in illo genere peccandi portio superior principaliter culpam committit. ¶ 4o licet actus constat esse voluntatis, sed liber maxime consistit in superiori portione rationis, cum ibi maxime potest iudicium et imperium. Ergo maxime in superiori portione est. Respondetur in illa potest voluntatis ad malum, ergo et peccatum. ¶ 5o superior portio rationis est illa que decernit tam de agendis quam de credendis. Sed iudicium contrarium quod est determinatio ab ipsa que est de fide contra fidei katholice, ergo ipsa potest errare et abutitur determinatione et per hoc potest ipsa peccare. ¶ 6o angelus cum peccavit primo peccavit appetendo esse equalis deo in potentia et inter se in sapientia. Sed hoc non est appetibile solum partis superioris, ergo videtur quod tam peccatum hominis quam peccatum angeli incepit a parte rationis superioris. Ergo in superiori parte rationis est peccatum, secundum sententiam et cetera. ¶ Contra ad predictorum intelligentiam notandum est quod aliud dicere videretur quod superior portio rationis non est aliud quam synderesis et ipsa superior portio que est determinatio semper est recta et fortis in decernendo et mollia per portionem inferiorem. Et ideo dixerunt peccatum in ea non esse, sed si peccat hoc solum dicitur esse consentiendo inferiori parti in peccato consentiendo ei de ordinatione. Sed hec positio simpliciter deviat a veritate primo in hoc quod dicit quod idem est superior portio rationis et synderesis, quoniam falsum est cum superior portio rationis et inferior pertineat ad rationem sicut dicit Augustinus. Et ideo nominant potentiam deliberativam. Synderesis autem potentia naturalem nominat que semper uniformiter ad bonum inclinat. Secundo a veritate deviat in hoc quod dicit in synderesi aliquod potest esse peccatum, hoc est plane falsum est sicut infra manifestabitur, et glossa dicit quod posse esse peccatum. ¶ 3o non a veritate deviat in hoc quod dicit in superiori parte rationis non potest esse nisi ab inferiori procedat et tribuatur sibi occasio. Hoc tamen non est in ratione, cum in illa portione consistit libertas et ita principaliter ipsa mala voluntas et ita possibilitas ad peccandum. Et est ex hoc quod ... punitum ratio superior non solum habet iudicare secundum leges eternas sed iudicare et secundum lumen proprium et secundum lumen ab inferiori acceptum continuis applicando ad leges eternas non posset iudicando ... recipit a superioribus ut est secundum lumen fidei datum et innatum potest deficere

ordinata maxime in statu nature lapse / Isto cum quod [illegible] repugnat credibile et articulis fidei ut potest articulus de trinitate et unitate / Tunc iste [illegible] repugnet sepius et frequentius [illegible] Sed et dispiceret a natura individuo [illegible] intellectus 2° libro [illegible] vel apprehendo ad partes ipse [illegible] deficit et dissentit et peccavit / Et per hoc est aliquis modus [illegible] duplex est genus peccati / quoddam est scilicet peccata carnalia / quoddam non spiritualia [illegible] de peccatis carnalibus sic fatendum est quod non contingit esse peccatum [illegible] parte rationis absque inferiori / Si autem loquitur de peccatis spiritualibus [illegible] concedendum est quod peccatum habet fieri et esse licet non semper fiat in superiori [illegible] rationis 2° libro / Et rationes quae hoc ostendunt concedende sunt [illegible] responsio ad illud quod primo obicitur in contrarium [illegible] Augustinus in [illegible] loquitur de processu in perpetratione peccatorum carnalium / Ad 2^m intellectus semper est rectus / dicendum quod verbum philosophi intelligendum est in [illegible] ad quam [illegible] potentia intellectiva per modum nature [illegible] non ad quam movetur [illegible] deliberationis non licet veritate. Unde [illegible] vocat ipse intellectum [illegible] valet / Ad 3^m quod peccatum est per quamlibet [illegible] ad bonum commune [illegible] dicendum / Primo quod non solum est peccatum quando fit conversio ad id bonum commutabile sed etiam quando fit aversio ad bonum incommutabile et appetitur commutabile / Aliter potest dici quod etiam superior portio differt ab inferiori [illegible] quod ipsa convertitur ad superna nichilominus tamen habet converti ad inferiora [illegible] disponit et dirigit inferiores potentias / et sic potest deordinari male [illegible] sine frena laxando sine suo imperio [illegible] / Ad 4^m [illegible] superior intendit legibus eternis / Ad 4^m quod iste est actus nobilissimus superioris [illegible] non semper habet actum [illegible] / Primo etiam intendit sibi / et ad se [illegible] potest minus ad se converti ac per hoc adeo averti et deviare a [illegible] eternis / Ad quintum scilicet quod sinderesis inclinat ad bonum ut nunc / Dicendum [illegible] non semper movetur inordinate et propter quod [illegible] inordinate movetur / Non tamen propter hoc concluditur quod superior portio rationis semper ordinate moveatur / Illa enim vis assignatur 2° libro quae semper ordinate movetur [illegible] sinderesis quae est scintilla conscientie / Ad 6^m scilicet quod superior portio [illegible] convertitur. Dicendum quod hoc non est verum in quantum actu convertitur. Sed in [illegible] converti [illegible] inordinate converti potest et averti quod converti / Ad [illegible] quod superior ad deum [illegible] et illuminat et perficit. hoc intelligitur [illegible] quod non [illegible] est necessarium in [illegible] actione superioris portionis [illegible]

Ad 4^m [illegible] ad 2^a portio

duplex est genus peccati

Dis. xxviij^a. Quale peccatum habeat in consensu in omnibus aie

Secundo queritur utrum in superiori porcione racionis possit esse veniale per se statum. Et quod sic videtur quia contingit circa aliquem articulum fidei per surrepcionem dubitare et sic stat ibi esse peccatum cum sit motus [illegible] constat etiam esse veniale cum sit per subrepcionem. Ergo etc. Secundo hic peccat superior porcio racionis et tamen commedit quod est plenus assensus et delectacio in actu in dignitatis peccati. Sed contingit ad plene assentire in verbum ociosum [illegible] [illegible] et hoc non potest nisi peccatum veniale. Ergo etc. Tercio superior porcio racionis est corrupta sicut inferior ad originale cum in omnibus anime inficiat et debilitet. Ergo et peccatum veniale potest esse in alia virtute que subsistit [illegible] secundum corrupcionem quam accepit ex originali eadem racione et in parte superiori. Contra. Quarto contingit quod aliquis in quietudo sit ad deum pro amore est negligens. Sed non tenetur homo magis ad hoc mandatum quam ad alia. Ergo si negligencia in aliorum mandatorum observacione est veniale, ergo et negligencia in amando deum est veniale. Sed hoc est in superiori parte racionis. Ergo etc. Sed contra Augustinus dicit et magister in littera dicit quod superior pars racionis consentit dilectacioni et est peccatum dampnabile et mortale. Ergo videtur quod quicumque peccatum superiorem partem attingit statim sit mortale. Secundo peticio superiorem partem racionis spectat regula directiva in toto regno anime. Sed tota obligacio in regula [illegible] [illegible] aliqua rectitudo non spectat rectitudinem. Ergo cum superior porcio racionis peccat deordinatur tota anima. Ergo si plena deordinacio non est absque mortali peccato videtur etc. Tercio nulla creatura est gravior quam ad superiorem racionem sicut Augustinus in multis locis innuit et dicit quod [illegible]. Sed angelus propter dignitatem non potest peccare nisi mortaliter. Ergo videtur quod racionem [illegible] veniale possit esse in superiori parte. Quarto nichil est adeo veniale quod non fiat peccatum mortale dum placet. Sed complacencia tunc videtur quod superior pars ad culpam inclinatur. Hoc autem fit cum ipsa peccat. Ergo non videtur quod aliquod peccatum possit in ea esse quin sit mortale. Quarto ad predicta intelligendum nonnulli [illegible] dicere voluerunt quod in superiori parte ut porcio racionis non potest esse nisi mortale peccatum et hoc propter elongacionem a carne et sensualitate in qua consistit incentivum suggestionis male et [illegible] habet peccatum veniale et statum non lapsus. Et hii dixerunt quod cum sint tres potencie anime correspondentes serpenti mulieri et viro videlicet sensualitas porcio inferior et superior. Sensualitas est ibi peccat venialiter superior porcio inferior et superior ... [illegible] ... rationis [illegible] contra [illegible] sapit utrumque. Sed quod planum est in superiori porcione [illegible]

2^a porcio

posse aliquos esse motus ordinatos qui surreptione plane sunt ca esse
operatione aliqua quo originali contractione. Ideo aliis videtur probabilius et melius
peccatum veniale in ratione superiori habeat esse. Ideo concedendum est rationis
et superiori concedentes. Ad primum quod obicitur, scilicet quod qui superior superior, pars rationis est
quod damnabile et mortale peccatum. Dico quod intelligitur de pleno consensu
cuius actus peccati cuius actus est in prohibitione, sicut est de consensu in peccato formi
cationis. Ad 2m, scilicet quod penes superiorem partem residet regula directionis
quod regula directionis non tollitur per qualecumque peccatum. Sed per id quod est di
minui consensum et actione adeo. Hoc autem non est in quolibet peccato
puro peccatis ut potest in illo quod ex surreptione committitur. Ad 3m, scilicet quod nulla
superior est etiam 2m merito. Dicendum quod et si nulla pars superior 2m ordinem
et finis. est tamen alia maioris dignitatis et excellentie nature, et
minorem habet excusationem. Quod nulla natura rationalis in statu in
nocentie peccat venialiter ut supra ostensum est. Nulla autem natura rationalis
de culpa per consequens nisi homo propter fragilitatem carnis. Et ideo non
illud quod obicit de angelo. Ad aliud. Dicendum quod placentia non dicit
et plenum consensum et deliberatum cum quadam quieta
et ita hoc non concluditur quod omnis ordinatio superiorum partem reddat in
peccatum mortale. Secundo queritur quo peccatum habeat fieri et esse in
principale inferiori parte rationis. Quantum duo. Primo queritur
utrum ad peccatum habeat esse in inferiori parte absque sensualitate. 2o queritur
peccatum mortale possit esse in ea parte rationis superiori non potestate
primum per predicta et ostenditur quod nullum peccatum possit esse in
inferiori parte rationis absque sensualitate. Ideo per auctoritatem augustini de trinitate
sicut in omni nichil agitur nisi ad eum ad peccatum quemque di
qualiter actio est in illis tribus serpente muliere et viro. Ergo peccatum
incipit a serpente. Sensualitas est serpens ut ipse dicit omne peccatum in
sensualitate. 2o Dicitur omnem consensum precedit delectatio. Ita omnem
precedit aliqua suggestio. Sed nullum peccatum rationis est absque delectatione
et suggestione. Suggestio autem non est nisi partis sensualitatis ut pa
peccatum est in inferiori parte rationis quod non incipiat a sensualitate
non peccat nisi quod appetit bonum ut nunc. Sed vis appe
est sensualitas. Ergo non peccat nisi sensualitate. Ideo nichil
intellectu quod sensibus non fuit in sensu. Ergo per rationem nichil est in ratione quod
non fuit in sensualitate. Ergo si non de ordinatione necesse fuit sensualitate prius de or
Ergo omnia peccata actualia ortum habent a peccato originali et per ipsum quod

concupiscentia que cum originali peccato nobis inolevit / sed tamen originale quam
concupiscentia non est anime coniunctione sui ad carnem. viribus autem anime quedam
minima contingit, tamen est ipsa sensibilitatis / ergo omne peccatum incipit a sensu-
alitate / Item absque ea in inferiori parte rationis non potest fieri peccatum / Quia ma-
gis est coniuncta superior portio inferiori ad eandem potentiam et naturam / sed non pec-
catum potest fieri in superiori rationis parte absque inferiori sicut supra probatum est. videtur
multo fortius quod possit fieri in inferiori absque sensualitate / 2o potest in superiori
parte rationis peccare peccato spirituali appetendo aliquod spirituale bonum / sed sensualitas
non appetit nisi bonum sensibile / ergo potest peccare in superiori portione absque sen-
sualitate / 3o. quia sicut potest viribus inferioribus, potest et viribus superioribus / ergo sicut sensu-
alitas potest de se moveri inordinate ad aliquod appetibile sine viribus superioribus, multo for-
tius superior potentia ut potentia rationis potest sine inferiori inordinate moveri, potest absque
sensualitate / 4o quia in diabolo non est sensualitas, cum non habeat unquam carnem
sed constat quod ipse habet peccare non solum in deum sed etiam in homines. sed ergo peccatum in-
tum attenditur secundum appetitum rationis que vocatur inferior pars ratio-
nis quod absque sensualitate contingat illam portionem peccare / ergo [illegible]
hoc quod est inferiorem partem rationis comedere et quod delectatio fuisset a sen-
sualitate in ratione / Et si tu dicas quod hoc est quod non admittitur et propter [illegible]
lectari [illegible] dux est in concupiscentia / contra quod homo sepe consummat peccatum et [illegible]
cogitat nisi de appetitu nec aliud nisi ut se delectari et tristari et
ita videtur quod [illegible] possit peccare mortaliter / Ita quod inferior portio non comed[illegible]
Aliud est in genere concluditur / Quod cum propter delectationem non potest malum
peccati augmentari / Nam videtur quod preceptum rationis per suggestionem sensu[illegible]
culpa non aggravat, quod plane et manifeste falsum; nemo esse dub[illegible]

Responsio ad predictorum intelligentiam notandum quod sicut innuit magister in fine [illegible]
distinctionis sensualitas dupliciter potest accipi / Quandoque accipitur pro vi que appetit bonum
ut nunc / et hoc non solum est in parte sensibili immo etiam in rationali et sic [illegible]
sensualitate hoc modo dicitur nusquam contingit esse peccatum in inferiori rationis [illegible]
Quandoque et cum peccat bonum ut nunc concupiscitur / Alio modo dicitur sensualitas
viribus anime sensibilibus quia intenditur in corporibus sensibus sicut habitu propter [illegible]
sine hac contingit esse peccatum in inferiori parte quantum ad peccata spiritualia / [illegible]
ad carnalia vero aut nunquam [illegible] in carnalibus [illegible] corrupto veniunt esse
ditate carnis et concupiscentia partis sensibilis / et ita in eis peccatum [illegible]
esse absque [illegible] a sensualitate / et veniunt ad mulierem / Dicit [illegible]
esse in sensualitate quod aliquas apprehensiones delectabiles oblectatur et movetur [illegible]

Sensualitas dupliciter accipitur

[illegible] et propter prave sue delectationis. hoc enim ex concupiscentia est ut dicitur
[illegible] illa delectatione de vetito cibo gustasse. Secundo tunc vero
[illegible] et peccatum esse incipit quando propter delectationis adiunctionem et propter
[illegible] delectari delectatur et in delectatione persistit. Contra ei. scilicet propter delectationem
[illegible] vero comedere dicitur et peccatum tunc sensualitate in paradiso. et propter
[illegible] delectabili et in eo delectari. hoc sunt partes superioris rationis [illegible]
[illegible] hoc est partis rationalis. et ideo vero comedere dicitur propter proprietatem
[illegible] partes sensibili condelectetur. Sed tamen credo quod aliquid genus peccati proveniat
[illegible] rationis porrecto. absque suggestione sensualitatis partis rationis ad 2am partem
[illegible] concedit. aliquod vero genus peccati vix aliquando provenit ut potest carnalis
[illegible] sensualitas precedat et excitat. et sic ad hoc peccati genus loquitur augustinus quod
[illegible] et propter hoc patet responsio ad primum quod obicitur in genere. Ad 2m dicendum quod omnis
[illegible] quod suggestio large accipitur ad omnem apprehensionem boni ut nunc
[illegible] appetibilis precedit et quod precedit ad omnem delectationem. si non accipitur stricte
[illegible] partis sensibilis. sed non sic veritate in aliquo peccato. Secundo
[illegible] carnis. et propter hoc patet responsio ad secundum quod dicitur quod sensualitas
[illegible] ut nunc ibi est accipitur sensualitas large. et sic
[illegible] absque ea non potest esse peccatum in inferiori parte rationis. [illegible] esse
[illegible] absque sensualitate dicitur [illegible] peccatum spirituale. Ad 3m dicendum quod obicitur quod
[illegible] intellectu quod prius non fuerit in sensu. Ad [illegible] et ut in suo
[illegible] sic fingit illa que numquam vidit. [illegible] propter quam vult cogitet
[illegible] cogitatio non generatur a potentia a sensitiva movente. et ista est intelligenda
[illegible] et sensualitate. Ad [illegible] dicendum quod obicitur quod omnia peccata habent ortum ab originali quod
[illegible] Ad [illegible] dicendum quod et si omne peccatum quantum ad hoc quod ab originali ortum habeat. et
[illegible] non tamen omne peccatum tamquam a proximo movente [illegible]
[illegible] et sensualitate. precipue quod originale peccatum non tamen inficit
[illegible] immo etiam inficit partem rationalem et corrumpit. Secundo concupiscentia
[illegible] viribus anime et ideo sunt sensualitas [illegible]
[illegible] concupiscentia — mortale. absque supra
[illegible] inferior possit peccare. Et quod sic videtur augustinus
[illegible] et habetur in textu. si peccatum diu in cognitione delectationis teneatur
[illegible] mortale est. Secundo tunc vir non dicitur comedere nisi quando
[illegible] Ideo sola mulier comedere [illegible] peccare mortaliter
[illegible] et habetur in textu eo. i. [illegible] quod sola mulier eo
[illegible] Secundo hoc non est nisi peccatum mortale sola mulier
[illegible] peccare mortaliter. Tertio superior portio rationis dicitur

in quantum nata est apparere superioris. Secundo contingit ad peccatum committendum ita quod nichil cogitetur de legibus eternis. Secundo contingit aliquem peccare mortaliter solo actu inferioris partis nichil faciente actu superioris. 3o frequenter offendit quis proximum nichil cogitans de offensa dei. Sed inferior portio est que ordinatur ad proximum, superior est que ordinatur ad deum. Secundo contingit peccare mortaliter solo actu inferioris partis sine actu superioris. Xo magis propinqua est ad peccatum inferior portio quam superior cum propinquior sit ad sensualitatem mollior et ablior inter omnes. Secundo si superior portio tamen potest peccare ipsa superior in inferior quoniam fortius quam inferior. Sed contra est augustinus xii de trinitate et habetur in littera capitulo i o cetera ne eciam dicit quod cum mens sola cogitatione oblectatur de talibus delectationibus cogitationibus venia petenda est pectusque percuciendum et dicendum dimitte nobis etc. Sed talis est penitencia venialium. Ergo quod dum inter comedit absque viro peccatum est solum veniale. 2o impossibile est inferiorem portionem dampnari sine superiori. Sed superiori portione nunquam dampnatur sine culpa ergo impossibile est inferiorem portionem absque superiori peccare mortaliter. 3o impossibile est esse peccatum sine consensu. Sed consensus residet penes iudicem et arbitrium principale hoc autem est superior portio rationis sicut dicit augustinus et habetur in littera eodem. Xo impossibile est aliquem peccare mortaliter sine auctore. Sed cuius est auctoritas eius est quod non autem est superiore parte. Secundo inferiorem portionem absque superiori impossibile est peccare mortaliter. Quarto nunquam incitatur ab imaginatione bonum ut proponat aliquid facere ut compleri possit. Secundo similiter nunquam ab demente de merito mortalis peccati in cognitione mali qui proponat illud complere sit. Hoc autem non est sine superiori portione rationis ergo etc. Sexto cum delectatio est veniale consentire in illud non facit peccatum mortale. Sed delectationalis ut consensus est veniale. Ergo consentire in delectatione ita quod non consentiatur in opus non erit mortale. Si ergo consensus in opus est superioris rationis prout dicit augustinus nunquam est peccatum mortale in inferiori parte absque superiori. Quod autem consensus in veniale non facit mortale probatur quia per hoc quod consensus in verbum ociosum et mendacium iocosum non est mortale sed veniale. Si autem tu dicas quod non est simile quia delectatio cum voluntate dicitur mortale peccatum tunc ego quero quare peccatum consensus in delectatione attribuitur inferiori parti quam superiori et quare consensus in opus peccati

[illegible] cum inferioribus partibus ita tamen sit regere inbalante et affectiones et
[illegible] ita tamen sit in potestate inferioris partis prebere arma iniustitie pro
[illegible] quarte hoc est consensio quod deliberata sit in tantum peccare et co
[illegible] comedere sit [illegible] quod complete. Et qui dicit inter comme
[illegible] mortale et qui veniale. Ideo [illegible] aliud [illegible] augustinus
[illegible] viri esse generaliter [illegible] comedere qui probaret arma
[illegible] facto [illegible] sit peccatum quod consummatur in sola cogitatione
[illegible] tamen [illegible] et comedit et illa [illegible] prebent arma [illegible]
[illegible] habeat [illegible] Primo ad peccatorum intellige
[illegible] pars sit mulier comedere absque non [illegible] possit
[illegible] mortaliter absque viro [illegible] inferiore parte absque superi
[illegible] pars sit. Aliud est enim peccatum mortale [illegible] aliud
[illegible] degustare peccatum enim mortale [illegible] adeo [illegible]
[illegible] inordinato aut [illegible] passione et hec est superiore
[illegible] complete aut ad illud potentia spectat
[illegible] iudicium [illegible] et regiminis auctoritas. Hec autem
[illegible] veniale. Et [illegible] est ad peccatum mortale esse
[illegible] superiori portioni non imputetur. Et quo ipsa non de [illegible]
[illegible] peccati mortalis [illegible] ibi esse et [illegible]
[illegible] deliberationes quorum [illegible] est superioris partis. Est [illegible]
[illegible] superiore portione et infe
[illegible] Et [illegible] tenetur alterum [illegible] et [illegible] non sit
[illegible] sensualitate et inferiore portione. Et [illegible] hec cum inferior
[illegible] negligentie viri qui debent eam [illegible] imputatur. Et
[illegible] culpabiles iudicantur. Et [illegible] pars [illegible] est inferiore portione
[illegible] superiori mortali peccato [illegible] absque alta
[illegible] Et hec [illegible] et [illegible] ad delectationem [illegible] actum
[illegible] viri. Contingit aut veniale potentia ad delectationem esse
[illegible] oblatam [illegible] actum inferioris portionis. Ita tamen quod non [illegible]
[illegible] superioris. Et ita contingit mulierem comedere cibo non degustante
[illegible] attendamus [illegible] temporibus et delectationibus. [illegible] delectabile
[illegible] 2º non delectatio adveniens. 3º non [illegible] ad quod [illegible] de
[illegible] delectabile [illegible] sensualitatis delectationem
[illegible] inferioris partis [illegible] interiores motus et affectus [illegible]
[illegible] hec enim [illegible] auctoritatem hec sit
[illegible] Hec est superioris partis in qua [illegible] auctoritas

Delectationis pro [illegible]
[illegible]

Delectari contingit tripliciter

indicandum pertinet. Contingit enim delectari ad apprehensionem delectabilis ante ad-
visionem delectationis et hoc est sensualitatis. Et absque dubio est veniale peccatum.
Contingit etiam delectari per apprehensionem delectabilis et preponere delectabilis
ante plenum consensum delectationis. Et hoc est inferioris partis. Et aliquando est mortale
et aliquando veniale. Et tunc dicitur comedere sola mulier. Contingit etiam 3o delectari
per apprehensionem delectabilis et adiunctionem delectationis. Et per plenum consensum
deliberationis et tunc dicitur vir. Et tunc est mortale peccatum. Sed hijs gradibus per
contrarium [illegible] actus potest in prohibitione [illegible] plenum consensum et deordinationem [illegible]
[illegible] inchoat a sensualitate planum est esse veniale. Cum consumitur in
superioribus rationis parte planum est esse mortale. Sed non sola inter comedere
potest esse mortale et veniale. Et de dubio est distinguendum quia potest mortale et ve-
niale. Potest enim distingui hoc modo [illegible] delectatio aut statim expellitur aut

Cogitatio mala potest [illegible] fieri tripliciter

retinetur. Si statim expellitur tunc leve est peccatum. Si non et tunc hoc est
quia placet ipsa delectatio et operis consummacio [illegible] voluntas delectandi in co-
gitatione et opere si facultas adesset. Et tunc est deliberatus consensus et per-
mortale sicut comedere viri et mulieris comestione. Si placet delectatio sed
displicet peccati consummacio et tunc est consensus incompletus et tunc dicitur mediocriter
[illegible] tamen peccat mortaliter cum in illa consentit delectatione [illegible]
quia displicet sibi ipsa interior delectatio et operis consummatio. Et tunc aut adver-
tebatur [illegible] non advertit periculum delectationis ut expellit eam peccat [illegible]
non mortaliter [illegible] peccat quia [illegible] statim viliter expulisset. Si autem advertit pe-
riculum et delectationem illam non expellit sed moratur in talibus cogitationibus
[illegible] sicut. Et tunc dicunt magistri quod peccat mortaliter. Sed [illegible]
ubi [illegible] verius. Et tamen ibi consensus [illegible] et comedit sola mu-
[illegible] tamen peccatum [illegible] imputatur viro. Sed [illegible] consensum debuisset et
tenetur non tamen consensit. Hoc autem [illegible] non ultro [illegible] non est [illegible]
[illegible] negat ei aliquid esse mortale [illegible] negligentia [illegible] ubi est [illegible]
[illegible] quibus periculum advertit. Sed tamen securior via tenenda est [illegible]
voluntatis. Et per hoc contingit [illegible] quod de ipso ut de mortali peniteat [illegible]
dubijs enim securior via est eligenda. Et nota quod non de quacumque delectatione [illegible]
ut potest de illa qua quis delectatur cogitando de pulchritudine mulieris [illegible]
contingit [illegible] cogitationem illius operis nepharij. Sed [illegible]
de sine [illegible] viro [illegible] dicitur solum comedere [illegible] plenus consensus [illegible]
tunc dicitur arma [illegible] peccati [illegible] tota [illegible] ad peccatum [illegible]

comparis sive sponsus peccare aut mortaliter non potest absque viro quia non potest esse
sine viri consensu vero ut videtur probatur ¶ Concedendum est quod ratio est
quia inferior porcio absque superiori non potest peccare mortaliter licet dicat
quod non cogitat. ¶ Ille enim ostendit quod mulier non potest comedere sine viro
quia consensu in delectatione dicit non non esse peccatum ¶ Et absque dubio falsum
quia augustinus in litera non valet quod obicit de consensu in bonum ut de consensu in verbum
et non tamen non valet quia plura requiruntur ad bonum consummandum quam ad
perpetrandum ¶ Cum enim circumstancie deficiunt operatione formata.
quia ultimum ubi est periculum in delectatione veniali ¶ cum actus est venialis ¶ Ubi autem
est cum delectatio vana est perducens ad mortale peccatum ¶ Ad illa non quia ratio
[illegible] patet in ipso componendo videlicet quod dicta potest intelligi comestorum ¶ et
de mortalis commissione ¶ patet enim quod non dicitur comedere ¶ et quia videtur
[illegible] qui videtur in comedendo peccat mortaliter ¶ et qui peccat venialiter ¶ Supra
[illegible] consensus in delectatione attribuitur mulieri ¶ et consensus in opere viro ¶ quia
[illegible] in opere perfectione est plenarius consensus ¶ consensus non in delectatione absque opere
[illegible] semiplenus ¶ Si autem peccatum consistit in sola delectatione tunc consensus
[illegible] plenarius consensus ¶ et tunc non tantum est in delectatione in feriori ¶ Sed est
[illegible] dicitur viri consentire quia movet exteriora membra ¶ Sed quia movetur non
[illegible] plenaria ¶ et hanc credo loquitur augustinus in eo quod dicit virum comedere cum
[illegible] peccato patet ¶ Ad rationes autem que adducuntur ad oppositum quibus
[illegible] quod inter sine viro mortaliter peccare potest plana est responsio ¶ unde
[illegible] loquitur de consensione non de culpe commissione ¶ Ad 2m quod
[illegible] superior porcio rationis est quasi ad superiorem ¶ Sed cum quod non solum
[illegible] est ad supernam sed est actus eius est disponere et prestare de hiis que sunt in rebus — nil sunt
[illegible] ¶ et compescere vires inferiores ¶ et ideo cum non compescit imputatur
Ad duo sequencia simile patet responsio ¶ Ubi enim dualis rationibus ostenditur
[illegible] potest esse in inferiori porcione rationis absque ipso actu rationis
[illegible] ¶ et hoc quidem verum est ¶ Sed tamen conclusio non sequitur quod peccatum possit esse
in inferiori parte rationis absque superiore quia ipsa negligencia cohibendi inferiorem
parte in suum motum deordinatione reddit ipsum culpabilem ut supra
dictum est

Consequenter queritur circa ¶ 3m Secundo queritur quo peccatum habeat sedem et esse
¶ in sensualitate ¶ queruntur duo ¶ Primo enim queritur
utrum in sensualitate possit esse peccatum veniale ¶ 2o queritur utrum in
sensualitate possit esse peccatum mortale

Circa primum sic proceditur ¶ et ostenditur quod in sensualitate possit esse peccatum veniale
Ait primo augustinus xii de trinitate quod vetat magister in litera ¶ Sed in motu

sensibili tamen peccati illecebra teneatur veniale est ¶ 2o sup. eodem q. xxiiii ponitur
est in dicendo etc. / solo propter necessitatem et fragilitatem carnis singulis diebus in
ut voluntate peccamus / sed ergo peccamus in nostri voluntate rationali
est in voluntate rationalis sed solum in sensualitate ¶ 3o vero motus ad illicitum
est inordinatus et reprehensibilis et malus sed primi motus sunt huiusmodi ergo sunt
peccata sed primi motus sunt in sensualitate ergo etc. ¶ 4o omne quod est ordinabile
regulam iustitie quod deordinatur habet in se culpam sed sensualitas ordinabilis est
regulam iustitie et contingit eam ordinari in motibus suis / vero quod ipsa esset
culpabilis ¶ Contra est Augustinus in libro de vera religione dicens
est quod tamen fiat / et hoc est deus / sed quod tamen quod fit ut non / sed quod fiunt esse ut
bitur libertas pure voluntatis / sed in sensualitate non potest esse peccatum propter suum distinctionem
Ad 2a non potest esse peccatum propter sui artationem / eo quod sensualitas potest
nos movere agi quam agere / quod vero quod etiam in ea peccatum non possit esse ¶ 2o
culpa differimus a brutis / ergo quod in proprie est in nobis esse peccatum / est eo
communicamus cum brutis hoc autem est sensualitas ergo etc. ¶ 3o solum et
sicut sunt ipsa sensualitas / et tamen in illo suo actu peccant / ergo peccatum
non est deordinatione sensualitatis / ergo illud peccatum in sensualitate ponendum
¶ 4o quia ea sola potentia nata est esse culpa est quod hic capax est laude et vitu-
perio / ergo est illa non potest esse culpa ¶ Respondeo dicendum sicut intelligendo notandum quod

quod utrum peccatum veniale possit esse in sensualitate / Respondeo quod sensua-
litas dupliciter potest considerari / aut in se / aut prout ordinabilis est a ratione et sub ratione
in se considerata / hoc modo habet proprie sumptum / et hoc modo est aliquid quod ea communicamus
cum brutis / et sic non potest in ea esse peccatum / sed secundum considerationem potest esse
alio loquitur de sensualitate est quod ipsa ordinabilis est ad rationem / et secundum
hoc modo habet regulari est lege iustitie / et secundum quod movetur ad illicitum ipsa cum
ordinatio habet esse peccatum / et secundum quam tenetur quod et sic in sensualitate est per se
vata peccatum esse non possit / potest tamen in ea esse peccatum ut est ad rationem ordinata / et
per hoc declarari possunt argumenta ad utramque partem inducta / Verumtamen adhuc
restat questio quale in sensualitate possit esse peccatum et culpa / cum illos ponunt
in ea esse actus vel gratia / et contraria peccati volentibus hanc questionem intelligere
apparebit modo quodam / sciendum namque aliqui qui dixerunt quod in sensualitate ordinata
ad rationem non esse ponendum esse peccatum / sed aliquos est quod peccatum duo dicunt
licet actum et ordinationem circa actum / et licet peccatum dicatur esse in sensualitate ratione
actus et rationis motus tamen ipsa deordinatio est in ratione quam nimis cauta et salubris
fuit providentia ne talis motus inordinatus in sensualitate consurgeret / ut est nisi diligens
est reprimere / ideo illa deordinatio peccatum veniale ponitur in ipsa ratione quod

[illegible] vel ge imputatur cum ei veniale / non mortale propter hoc quod non te
[illegible] peccatum comperetur collige quinque / prima tamen ratio superior vel inferior ¶ Secundo
[illegible] minus sufficienter esse videtur primo quia [illegible] hoc omne peccatum veniale posset
[illegible] peccatum per obmissionem [illegible] inclinatione ¶ 2o quia quod sunt
[illegible] vitale non potest sic dicit augustinus [illegible] ¶ 3o non quia [illegible]
[illegible] ubi est actus qui deordinatur / et ita per motus et actus peccati in se
[illegible] ponitur in ea debet poni et deordinatio ¶ Preterea cum aliquis modus dicitur quod
[illegible] peccato in [illegible] secundum rationem [illegible] et in [illegible] secundum rationem culpe ¶ [illegible] habet
[illegible] culpe per opponitur gratie / et facit illud dignum esse vituperio / et hoc
[illegible] peccatum ex libero arbitrio ¶ Alio modo [illegible] peccatum [illegible]
[illegible] inordinatorem aliorum potentiarum [illegible] actus sibi debiti / 2 [illegible]
[illegible] / et quia talis deordinatio habet esse in sensualitate / ita quod illa [illegible]
[illegible] ad opus vituperio dignum potest poni in sensualitate esse peccatum
[illegible] autem distinctionem manifesta [illegible] inter eos / et omnium obiectionum [illegible]
[illegible] dissolutio / hoc autem melius [illegible] infra cum agetur de [illegible]
[illegible] gratie et de oppositione virtutis et culpe / mortale ¶ Et quod [illegible]

Secundo queritur utrum in sensualitate possit esse peccatum / videtur quod sic primo [illegible]
[illegible] habet esse in parte sensibili ita et actus in quo est consummatio peccati / ergo
[illegible] in sensualitate esse peccatum veniale propter primum motum / ita [illegible]
[illegible] mortale propter actum consummatum ¶ 2o [illegible] in quo est dispositio [illegible]
[illegible] habitus [illegible] veniale disponit ad mortale / ergo cum veniale possit esse
[illegible] ut [illegible] ¶ 3o iustitia originalis opponitur culpa mor[talis]
[illegible] illa originalis iustitia non tantum fuit in adam [illegible] ratione [illegible] parte
[illegible] totum ordinatum erat / ergo videtur quod mortalis culpa in sensualitate esse
[illegible] opposita nata sunt fieri circa idem ¶ Contra sicut superior potentia [illegible]
[illegible] ad bonum ita sensualitas declinat ad malum / [illegible] superior por[tio]
[illegible] potest esse veniale peccatum [illegible] sicut supra [illegible] est / ergo
[illegible] et peccati [illegible] mortale peccatum [illegible] poterit [illegible]
[illegible] / ut [illegible] sensualitas [illegible] veniale peccatum / ita superior
[illegible] peccatum originale sensualitati ¶ [illegible] mortalis
[illegible] est [illegible] / [illegible] ratione [illegible] / [illegible]
[illegible] / ergo [illegible] ratione potest peccatum esse peccatum mortale ¶ 2o [illegible]
[illegible] facit peccatum mortale / [illegible] ratione [illegible] ¶ 3o
[illegible] mortalis et gratia mutuo se expellunt / ergo [illegible] esse circa idem / [illegible] gratia

superior

¶ Contra

gratum faciens cum in ea attendatur ymago similitudinis non habet esse nisi in
ratione, ergo nec culpa mortalis. Item si culpa mortalis esset in sensua-
litate hoc non esset nisi quia per ipsam perpetratur; ergo qui aliquid perpetrat homi-
cidium per gladium et manum, peccatum homicidii est in cultello et manu,
quod falsum est dicere; absurdum est dicere et peccatum mortale esse in sensuali-
tate. Respondeo dicendum quod peccatum mortale ut est culpa, ut magister [illegible] po-
nendum est esse in sensualitate. Et ratio huius est quia aliquid vocatur peccatum mortale [illegible]
veniale. peccatum enim mortale vocatur et dicitur deordinatio [illegible] ut
dicatur quamquam consistit in aversione a deo et cuius [illegible] consensu et deliberatione ra-
tionis. hoc autem solius rationis fuit, et ideo mortale peccatum in sola ratione consistit.
Deordinatio vero venialis non est deordinatio consummata sed inchoata, et
quia deordinatio inchoata habet in potentia inferiori et consummatur in superiori,
hinc est quod veniale peccatum in quantum [illegible] vitium est in sensualitate reperitur; non enim dicit
habitum oppositum virtutis sicut vitium ~~[illegible]~~ mortalis peccati, sed solum quan-
dam inclinationem et comparationem ad finem, ad quod disposuit viciositas. Deor-
dinatio mortalis simpliciter quod excludit habitum virtutis. [illegible] omne pec-
catum mortale in ratione ponitur et nullum in sensualitate. Et [illegible]
hoc concedentes. Ad primum quod obicitur, sed quod actus mortalis peccati est in sensualitate [illegible]
primus motus. dicendum quod etsi contingat utrumque in sensualitate, principium aliter [illegible]
Item primus motus in sensualitate [illegible] ita quod ibi sumit originem et [illegible]
sensualitatis [illegible] concupiscentia [illegible] et motu. Aliter [illegible]
mortalis peccati sicut [illegible] in sensualitate quod originem sumit ab impulsu [illegible]
et est sensualitas [illegible] motu quam movetur et quam deordinatio et [illegible]
tas ibi ponitur esse peccatum ubi sumit originem, et ubi est in ratione [illegible]
non in ratione [illegible]. hinc est quod [illegible] motu consistit in sensualitate [illegible]
ibi esse peccatum veniale, quod actu non peccati per sensualitatem perpetrato non [illegible]
in ea esse peccatum mortale. Ad 2m sed quod dispositio et habitus in eadem potentia
habent fieri. dicendum quod [illegible] de illa dispositione que est [illegible]
et de qua [illegible] ad habitum sicut [illegible] dispositio sit [illegible] habitus [illegible]
dispositionem que est alterius generis et dispositio solum per quandam deordinationem [illegible]
tatem non habet. Aliter enim unius potentie [illegible] dispositio ad [illegible]
alterius potentie sicut [illegible] ad affectionem sicut [illegible]
valet. Ad 3m de impotentia [illegible]. dicendum quod [illegible]

[illegible] dicit omnino vivum ratificatione plenariam. Primo modo signat impia
[illegible] sola ratione et per oppositum ei culpa. 2o modo sed non solum esse in
[illegible] in viribus inferioribus et per non solum sed auferri per culpam. Sed est
[illegible] per aliquid quod habet aliquo modo rationem culpe et tale est veniale
[illegible] quod esse per se sed sensualitas ad illicitum per se sed ratio ad bonum
[illegible] illa comparatio non valet propterea quod plus potest virtus superior quam inferior
[illegible] superior potentia possit inducere actum et dispositionem inferiorum et nunc
[illegible] obiecta non tamen per se quod possit eam e contrario
[illegible] ista sunt dubitationes circa litteram. Et primo queritur de hoc quod dicit
[illegible] non diu tenetur in delectatione venialis est. Si vero diu in delectatione
[illegible] ut in consentia tenetur et per voluntatem proferendi deficit mortale
[illegible] videtur quod sola mora de veniali facit mortale. Sed contrarium
[illegible] genus peccati. Ergo si mora temporis est contrarium [illegible] faciet
[illegible] erat veniale esse mortale. 2o mortale procedit veniale in infi-
[illegible] non augmentat in infinitum. Ergo si mora temporis [illegible] est
[illegible] hoc queritur quanta mora temporis faciat quod erat veniale esse
[illegible] hoc potest in aliis generibus peccatorum per se [illegible]. Et item
[illegible] dubitatur utrum mortale ut veniale [illegible] quanto potest eius [illegible]
[illegible] 4o dicendum quod mora temporis [illegible] de se non facit ut quod prius erat veniale
[illegible] mortale sed solum occasionaliter [illegible] quia inducit consensum [illegible]
[illegible] hic autem inducit consensum [illegible] conducit intantum delecta-
[illegible] libido adeo ut homo vult [illegible] interiori delectatione persistere
[illegible] autem non inducit consensum [illegible] qui homo advertens periculum
[illegible] refrenare neglexit eam [illegible]. Hoc autem non est absque contemptu
[illegible] eo quod dispositioni se componat. Illa enim delectatio [illegible] intrat se
[illegible] venena diffundit per que rationalis spiritus incurrit mortem culpe
[illegible] salute sua corporali negligeret qui [illegible] collocaret
[illegible] delectatione adverteret ~~[illegible]~~ periculum ut deberet advertere voluntatem
[illegible] opponat se dispositioni qui [illegible] repellere neglexit. Et peccato dicitur
[illegible] mortali. Et potest [illegible] ad obiecta quod hoc non facit
[illegible] ratione consensus ut contemptus. Quod dicitur non quod queritur quanta
[illegible] hoc faciat. Dicendum quod in generali [illegible] quod tanta mora hoc facit
[illegible] adeo [illegible] delectatio et libido quod superveniet ~~libido~~ consensus vel adeo [illegible]
[illegible] negligentia ut [illegible] memoria quod perveniat contemptus et consensus

in ... ... Si aut in speciali quaeratur quanta sit mora vel ... vel dimidij ut ... spacij non potest ... in ... dari quia aliquando ... minore ... ... sensus ... et ... ... hoc ... ... non modicum ledi ... ... morosa delectatione ... ... temptatio quia non ... aliquam ... tenebras et in ... affectum ... ... eligere et ... ... et ... ... talis. Ad illud quod ... quaeritur ... sit in omnibus peccatis ... est quia in omnibus peccatis delectatio morosa vigilanter et strenue ... est ... verbum augustini ... ... intelligi ... ... delectatione ... magis ... et ad quam ... ... cum magna diligentia est vitanda non solum autem hoc ... omne peccatum ... cum frequenter ... esse venialia ... mortalia et difficilius ... ... dis... ... ... a facie colubri ... habet ... qui vult salvari ... fugere ... de hoc quod dicit ... fuit ... semel fuit ... ... non ... ... quod multiplicat ... mutat genus ... ... primum peccatum est veniale et 2 et 3 ... faciunt unum mortale. ... ... veniale ... cum gratia ... nullum ... gratiam ... aufert vitam ... nunquam dampnat venialia ... ... hoc ... respondendum ad ... ... xvi ... ad ... dixisse sufficiat quia plura venialia non dapnant ... mortale ... ... solum ... ... frequenti ... ... augetur libido et libentius ... ... et ... intelligendum ... ... esse dictum ... quod dicit magister ultra ... ... in scriptura ...

Tercium quaeritur de hoc ... sensualitatem inferiorem partem rationis intelligi ... cum non videatur rationalis ut rationabilis ... quia cum rationalis ... ... nullo modo ... quia ratio sensualitatis nomine ... ... de hoc quod dicit ... in scriptura hoc ... ...

Quartum quaeritur de viribus ... ... sensualitate ... est hoc quia scriptura sacra et doctores ... ... hoc nomine utuntur ... nomine sensualitatis intelligatur ...

Iuxta hoc quaeritur utrum ... plures et utrum intelligatur vis cognitiva aut motiva ... intelligatur vis cognitiva ... ... cum vis cognitiva est ... aut motiva ... ... habet esse peccatum et ad malum habet inclinare etc.

Respondeo. Dicendum quod scriptura distinguit hominem interiorem et exteriorem, sicut habetur 2a Corinthiorum 4o: et si is qui exterior est noster homo corrumpitur, tamen interior renovatur de die in diem. Exteriorem autem hominem vocat ipsum corpus, tamen secundum corpus cum viribus animae per quas habet [illegible] et eis inhaerere. Interiorem autem hominem vocat ipsum spiritum rationalem, [illegible] habet circa caelestia ipsum [illegible] accompagnat, et hoc intelligendum: homo habet potentias animae per quas convertitur ad spiritualia, et etiam potentias per quas convertitur ad sensibilia; et illae virtutes per quas convertitur ad spiritualia in summo collectae in posse perfectum animae integrant, et quandam potestatem resultant interioris hominis regitivam, quae quandoque vocatur arbitrii libertas, in qua consistit principaliter meritum et demeritum. Secundum autem [illegible] secundum quod convertitur ad sensibilia similiter habet quasdam potentias quae simul in unum convenientes integrant quandam vim per quam possit [illegible] intendere circa sensibilia, et hoc nomine sensibilitatis censetur; et ipsa quae simul comprehendit sensibiles cognitivas et motivas [illegible] libertas ut videbitur infra. Et hoc est quod habetur supra eadem distinctione: sensualitas est quaedam vis animae inferior ex qua est motus qui intenditur in corporis sensus atque appetitus rerum ad corpus pertinentium; et ita [illegible] accipitur sensitivam et motivam brutalem, et cum [illegible] ratio per peccatum [illegible] trahitur a sensualitate, et homo comparatus jumentis et similis factus est illis. [illegible] inferior [illegible] nomine sensualitatis censetur [illegible] nimiam [illegible] ad se[illegible]. Patet responsio ad omnia obiecta. Ad id tamen quod quaeritur utrum hoc nomine [illegible], dicendum quod sensualitas non tamen nominat ipsam potentiam sensibilem [illegible] naturam [illegible] et [illegible] rationalis habet quandam rebellionem quae [illegible] originali in homine traducitur, et qui non praevenerunt ad [illegible] originalis peccati, ut lapsus hominis [illegible] non [illegible] hoc nomine [illegible] scriptura.

[illegible] ad propositum [illegible] videamus 20. Supra magister egit de libero arbitrio in comparatione ad alias potentias. Hic vero [illegible] de libero arbitrio [illegible]. Dividitur [illegible] ista in partes duas. [illegible] prima [illegible] determinat de libertate arbitrii, et [illegible] differentiis [illegible] statuum in speciali. Ibi: Consideremus [illegible] per quas [illegible] magister [illegible] assignationem. [illegible] ad [illegible] assignationibus [illegible] quandam [illegible] dubitationem. Ibi: Et quidem [illegible] assignationem. [illegible] duas [illegible] determinat [illegible]. [illegible] non [illegible] differentiam [illegible] praeteritorum et futurorum, et [illegible] non [illegible] futurorum.

Homo est duplex: interior et exterior

Sensualitas quid est

Divisio

Agenciu[m] ibi hec aut[em] signu[m] est q[uod] li[ber] ar[bitrium] etc. Determinat aut[em] 2a pars d[e]i[n]c[eps]
l[icet] s[ecundu]m p[ro]x[im]ima mo[re] dubitac[i]o[n]e[m] s[ecundu]m 2a vero d[e]t[er]minat ibi s[ecundu]m alte[r]ac[i]o[ne]m li[beri] ar[bitrii]
Ad intellige[n]d[um] s[ecundu]m p[r]i[m]a p[ar]s q[uo]d inducit hec q[uo]d s[ecundu]m q[uo]d p[otes]t libe[rum] ar[bitrium] s[ecundu]m
Aremp[tu]s et quo eius quidditas et ut cogn[osc]i assignado q[uo]d circa
et dra[m] ipi[us] ad voluntate[m] et r[ati]o[n]e[m] s[ecundu]m d[icitu]r ipso q[uo]d redde[re] i[n] c[om]paracio[n]e ad r[ati]o-
ne[m] et voluntate[m] ad s[ecundu]m q[uo]d aut[em] c[om]paracionis de[c]laracione circa q[uo]d ro-
tigit dubitare et q[uer]i. Primo queri[tu]r utru[m] li[berum] ar[bitrium] sit in solis h[ab]itib[us]
r[ati]o[n]e et voluntate. 2o dato q[uo]d sic q[ue]ritur utru[m] sit potencia distincta a
r[ati]o[n]e et voluntate an no[n]. 3o dato q[uo]d no[n] q[ue]ri[tur] utru[m] c[om]plectatur s[imu]l
r[ati]o[n]e[m] et voluntate[m]. 4to dato q[uo]d sic q[ue]ri[tur] utru[m] c[om]plectatur illas p[er] modu[m]
potencias p[er] modu[m] potencie an p[er] modu[m] habitus. 5to dato q[uo]d p[er] mo-
du[m] habitus q[ue]ri[tu]r utru[m] habitus ille addat ad p[otenci]as r[ati]o[n]i et vo-
luntati. 6to et ultimo q[ue]ri[tu]r 2o q[ua]m illaru[m] duaru[m] potenciaru[m] p[r]incipalius
i[m]p[ort]et acc[io] li[beri] ar[bitrii] utru[m] videlicet 2a r[ati]o[n]e an 2a voluntate

Circa p[rimu]m q[uo]d p[ro]pter predicta et q[ue]ri[tu]r utru[m] li[berum] ar[bitrium] sit i[n] solis h[ab]itib[us] r[ati]o[n]e
an i[m]p[ort]et in brutis a[n]i[m]alib[us]. Et q[uo]d sit i[n] a[n]i[m]alib[us] brutis v[idetu]r q[uo]d illa
potencia libera d[icitu]r esse cui[us] e[st] elige[re] bonu[m] et fuge[re] malu[m]. S[ed] hanc
potencia[m] vide[mu]s esse i[n] brutis sic p[atet] i[n] ove q[ue] fugit lupu[m] et se-
quit[ur] pastore[m] s[ecundu]m etc. 2o illa potencia libertate[m] h[abe]t q[ue] potest i[n] op-
posita s[ed] i[n] brutis a[n]i[m]alib[us] e[st] potencia ad facie[n]du[m] opposita q[uia] no[n] osten-
dunt benignitate[m] no[n] vero ferocitate[m] no[n] vadunt no[n] veniunt
talia a[n]i[m]alia a libertate arbitrii no[n] s[un]t aliena. 3o illa pote[nci]a e[st] li-
b[er]a q[ue] e[st] d[omi]na suor[um] actuu[m] hec aut[em] e[st] q[ue] sit s[ecundu]m ip[s]a i[n] suo actu refe-
nar[e] et c[om]pescere s[ed] talis potencia r[e]p[er]i[tu]r in brutis a[n]i[m]alib[us] c[om]pescit q[uo]d
nam et c[om]pescere. S[ed] talis potencia r[e]p[er]i[tu]r in brutis a[n]i[m]alib[us] c[om]pescit
abs[que] q[uo]d appetitu[s] p[er] disciplina[m] c[om]pescit[ur] sic planu[m] est i[n] a[n]i[m]alib[us]
domitis et domesticatis. 4o illa potencia libertate[m] h[abe]t i[n] mo-
vendo cui[us] mot[us] incipit a p[ri]ncipio intrinseco hec ei mot[us] e[st] pote[nci]a p[er]fe[cte]
movendo s[ed] i[n] a[n]i[m]alib[us] brutis a p[ri]ncipio i[n]t[ri]nseco incipit s[ecundu]m etc. 5to illa p[otenci]a
movendo s[ed] in a[n]i[m]alib[us] brutis a p[ri]ncipio i[n]trinseco incipit s[ecundu]m etc. 6to illa p[otenci]a
tera libera e[st] p[ro]pter cui[us] e[st] gere[re] p[ro]videncia[m] no[n] solu[m] no[n] d[e] p[re]-
s[ent]e [et]c[etera] circa futura s[ed] talis e[st] i[n] brutis sic patet i[n] formicis et i[n] a[n]i[m]alib[us]
alijs irr[ati]o[n]abilib[us]. 6to illa potencia magis p[ro]pinq[u]at libertate[m] q[ua]m
p[otes]t redigi i[n] s[er]vitute[m] q[ua]m q[ue] p[otes]t. S[ed] homines i[n] s[er]vitute[m] redigu[n]t[ur] s[ed] q[ue]da[m]
a[n]i[m]alia bruta q[ue] nequaq[uam] domari possu[n]t sic d[ic]i[tu]r de leonib[us]. Ergo
talia maxime h[abe]nt arbitrii libertate[m]. Contra li[berum] ar[bitrium] p[er] diffini[cionem] ab aug[ustino]

[illegible] arbitrium est facultas rationis et voluntatis per habitum a dis p
[illegible] nulla e facultas rationis i quo non potest ro et hec e i solis ra
[illegible] et li ar ¶ 2o quia omne qd' est li ar e laudabile et vitup
[illegible] solis rationabilia et rationalia sunt digna laude et vitu
[illegible] penis et premio zc ¶ 3o omne quod est li ar natum e consiliari q
[illegible] et deliberare / hoc aut e solius rationalis / ergo zc ¶ 4o li ar e no
[illegible] i hoie / ergo p li ar i reperitur i brutis nobilissimi q e in
[illegible] i celis / ergo ea nobilia essent bruta aialia sicut sunt rationalia
[illegible] e i quiete patz zc ¶ 5o dico quod absque dubio li ar reperitur
[illegible] rationalibus / et ro huius summitur tum propter libertatem / tum pro
[illegible] arbitrationis / propter libertatem libertas et opponitur servituti / vnde illa
[illegible] esse libera q domina est plenum tam respectu obiecti quam respectu actus
[illegible] aut potentia domina libera quo ad libertatem respectu obiecti q non est artata ad ad
[illegible] appetibile / nata e omnia appetibilia appetere / et omne fugibile respuere
[illegible] sunt q sunt i appetibilibus et quorum opposita sunt i fugiendis · vnde
[illegible] conferens et delectabile / et nomine boni hic intelligitur honestum / cum
[illegible] conferens et delectabile nata sunt appeti ab irrationabilibus / sed
[illegible] a solis rationabilibus potest appeti / et ro i eis potest respicere aliquid vtrumque
[illegible] ad quod ad genus appetibile artata / ac propter hoc huius libertatem respectu obiecti
[illegible] solo respicit potentia huius libertatem respectu actus proprii quod patz
[illegible] irrationalibus non solum compescit manum exteriorem et pede
[illegible] compescit se ipsum / et refrenat incipiens adire frequenter quod prius di
[illegible] / et hoc competit solus in nupto et domino / sed brutis aut animalibus
[illegible] non potest reperire domina respectu actus exterioris quod bene refrenat
[illegible] in animalibus domesticis / respectu vero actus proprii interioris videlicet
[illegible] domina non e · vnde si ad amat non potest illud non amare / sed appeten
[illegible] aliquid rei amate accreatur timor aliqua passionis influente / vnde da
[illegible] magis agitur quam agat / ac propter hoc cum non possunt actum proprium re
[illegible] actu proprio / non habent libertatem sicut respectu obiecti / et ro differentie in eis
[illegible] / non sunt principales / sumitur etiam ro propter arbitrationem / arbi
[illegible] e quasi iudicium ad cuius nutum cetere virtutes moventur et obediunt
[illegible] aut illud e 2m rationem completa cuius e discernere inter iustum et iniustum
[illegible] et alicuius / nulla potentia novit quid iustum et iniustum
[illegible] principibus solum rationis / et nata e cognoscere summa iustitia aque

regula omnium iuris. Hec autem solum est in ea parte que est ad ymaginem dei quia
est potentia rationalis. Nulla enim potentia discernit quid verum et quid alienum
nisi cognoscat se ipsam et actus suos proprios. Sed nulla alia potentia se ipsam
cognoscit aut supra se ipsam reflectitur quia potentia alligata materie. Sed potentie alli-
gate materie et organo corporali preter solam rationalem. Sola illa est que potest supra se
ipsam reflecti, et ideo ipsa sola est in qua est plenum iudicium et arbitrium
in discernendo quid verum et quid non verum et quid proprium et quid alienum tam ra-
tione libertatis quam ratione arbitrii liberum arbitrium in solis potentiis rationalibus
reperitur. Concedendum est per rationes que hoc ostendunt. Ad rationes vero ad opposi-
tum plana est responsio per iam dicta. Ad primam scilicet quod bruta eligunt bonum et ma-
lum, dicendum quod verum est de bono conferenti et delectabili, sed non est verum de bono
honesto respectu cuius proprie liberum arbitrium consistit. Ad 2am scilicet quod bruta possunt
ad opposita moveri patet responsio quia non possunt in omnia opposita moveri sed so-
lum in illa que sunt infra dignitatem liberi arbitrii. Ad 3am scilicet quod bruta dominantur acti-
bus suis, quia possunt se reprimere, dicendum quod non dominantur actibus interioribus li-
cet dicantur exterioribus, quia sepe enim reprimantur ab actu propter metum retrahuntur ab appetitu.
Vel aliter dici potest quod et si retrahantur ab actu propter metum, hoc est per domi-
nium proprium. Hoc enim est quod ymaginatio mali fortioris quod adeo convertit ut
magis retrahat quam appetitus allectat, et ideo se in appetendo et [illegible]
magis aguntur quam agunt, sic et in abstinendo ut se retrahendo magis re-
primuntur quam se reprimant. Et per hoc patet responsio ad aliud quod dicit quod
ipsum motum est abstinendo in brutis animalibus. Dico enim potest quod et si proprio
motu fortiorem procedit abstinendo, tamen appetitu interiori potentia [illegible]
ab fortiori appetibili quam compressio appetibile [illegible]. Sed non quo-
modo motu interiori facit potentiam liberam sed ille motus quo vis motiva
movetur se ipsam. Voluntas enim et liberum arbitrium ut dicit Anselmus est se ipsum movens.
Ad quartum scilicet quod prudentia est prudentie. Dicendum quod prudentia quedam provenit ex actu de-

liberationis et ratiocinationis. Cum dicitur prudentia provenit ex instinctu naturali. Potest liberum
arbitrium ut arbitrarie et reperitur in solis rationalibus. Secundo modo est naturalis
sagacitas et industria. Nam et prudentia est, et hoc reperitur in brutis animalibus,
et talis non ponit liberum arbitrium. Ad 5m quod obicitur quod aliqua bruta domari non
possunt. Ad quod dicendum quod non posse redigi sub servitute hoc potest quidem vo-
luntarie libertatis sed ratione naturalis ferocitatis quam inhiberi(?) non potest. Et hoc non
redigi in servitutem contrarium cum quis possit aliquem compellere [illegible]

infirmitatem

prudentia est duplex

generare quod tñ ad intencionem velle nemo pt alterum cogere sicut patebit
¶ 2º nã aliq bestie sunt indomabiles ut possunt redigi
... quia tanta est earum ferocitas et impetus adeo quod ferocitas
... ut no possunt assuefi adea que sunt conuenientia / et ideo
Secundo quãm / virtutum li ar pt potentia distincta quod / illa no cogit
rone et voluntate / et quod pt uiz Bu͂ridus d' li ar loquens de po
li arbitrium quod similis ciuitati quod no pt ciuitas / sic ergo ciuitas
... rone ut voluntate / uiz quod li ar pt alia potentia a
... ¶ 2º Racio respondet filio voluntas spiritui sancto / ergo in nobis
... ponere aliquam potentiam conformata correspondente patri / et cum
... ponere aliquam potentiam pter rone et voluntate que ... ad
... talis aut no est nisi li ar ergo etc ¶ 3º ad productorum
... ista tria sunt necessaria videlicet posse / et scire / et velle / ergo
... pro rone / solummodo pro voluntate / uiz quod pt in nobis ponere 3a
... pro qua sumus potentes / hec aut dicitur li ar facultatem
... ¶ ... lapis mo' deorsum / ... 3a respondet intencio ...
... et appetitus / dicitur quod lapis intendit deorsum moueri ...
... operans pro intencione / appetit etiam deorsum moueri / habet
... virtute pro deorsum moueri / ergo uiz ... 3a pt respondere
... rationali / ... rone ... intende voluntas appetere / et ponere
... cum pt voluntate agere / hec aut dicitur li arbitrium facul
... ergo etc ¶ 4to indicans preeminet indicato / et mouens
... mobili sed liberum ar est liberum de voluntate indicare ergo ubi
... indicare de voluntate / similiter li ar est mouere omnes virtutes
... ... imperare ut disponat et voluntati ut appetit / ergo uiz
... 3a potentia ab istis distincta ¶ ... quod potentia ... rationalis suf
... diuiditur per cognitiuas et affectiuas / ergo ... comprehendat
... cognitiuas et voluntas affectiuas / no uiz quod pt queres 3a po
... potentia ab hiis differentem ¶ 2º actus li ar est indicare sed de
... indicare per rone indicatur / ergo no uiz quod li ar pt potentia a
... rone et voluntate distincta ¶ 3º omni alia potentia circumscripta ... ma
... sola voluntate et rone possumus ... pt ...

Pactu ronis / et subseqn̄ poptas pactu volutatis / ergo qn̄
est actus li ar vr q li ar no pt alia potea a rone et volutate.
Ergo li ar e moues / R t mouz volutate / a no / p no / go no vr esse
plene libera / s mouz volutate / et e alia potea / go volutas no
ab alia potecia / s mot ab alia potea / go no e libera s volutas i
nobis e maxe libera / vr 2o. Ergo eade e potea qnitiua qua
intelligo alq et intelligo me intellige / go eade e virtus et no alia
qua volo aliqd et volo me velle aliud / s potea q volo me velle
e li ar qui potea qua volo e volutas / go li ar no e alia potena
a volutate. Ad pdc qstois intelligena notad q pp hac
qstone diuse fuerut doctor opinioes. Quida eni dicut volu
erut q sit mes duplr acci / aliqn quut et sic ppehedit mes
vid intelligena et volutate / aliqn ppie et sic distiguit eni
intelligena et volutate / sic li ar dur acci qnut et sic no dis
tiguit g roez et volutate / et ppie et sic g rone et volutate
habz distigui et est actus impans roni et volutati et vtrusq
regens et moues / actus ppu no est diserne et velle / s
actus reflexus sup hec duo et duo hec moues et regens / ille
videlz quo dicit qui velle disrne ut velle se velle / et iste
actus pambulq e ad roez et volutate / et ista potea correspo
det pri pco q actus eius maxe potes e et pmq eu no mou
atur / s moueat / et io a scis dr potestas s no facultas volu
tatis et ronis. i potestas facult moues rone et volutate / et
sistit i istis 2bus qa io ygimus et ymagimus qpte motus
pucipali p grati i via / et p dotes i pria habz esse i / Alij
aut dicut vr q cu ronis et volutatis sit reflecte se supsse / et
iste due potee sufficiat ad omes actus aie pficiendos volutas
ad vidend et fugiend / et eligend q frustra ponetur i aia alia
potea differes ab istis / s d na nichil facit frustra / potee aie
ronalis sufficiat diuidut p qonibus et affectias / sue pro
et volutate / et io dicut q li ar no e potea ab istis duabus
potecijs distincta. qlibz aut harum poptoum intus habilis
et si volumq vtruq eor intellige diliget et pie i veniunt

[illegible] non discordat / sed ad omnem veritatem maiorem comprehensionem
[illegible] / cum enim dicimus aliquam potentiam distingui ab aliis hoc est
[illegible] / secundum rationem / per rem per / 2m rem potest distingui intel
[illegible] et affectus / 2m rationem potest distingui non ut est cogitiva et
[illegible] dictas moveri / sed disponens ad motum / loquendo de dis
[illegible] 2m rationem dico quod hoc ac quodammodo distingui a ratione et volu
[illegible] hoc 2m quod hoc ac nominat in ratione movente voluntas non et
[illegible] ratione moti hoc in ratione importatur iste due in ratione concurrentes
[illegible] pre per quandam rationem appropriationis in qua in anima quedam ratio
[illegible] / et plures modum intelligi potest / et rationes contra quod
[illegible] parte in dicuntur / non et concludit distinctionem hoc ac a ratione et
voluntate 2m rem / sed solum 2m rationem et appropriationem potest predictis dicit
[illegible] / loquendo autem de distinctione potentiarum 2m rem / potest hoc ac
potentia diversa et distincta a ratione et voluntate pro eo quod po
[illegible] rationalis sufficienter dividitur per cognitivam et motivam / et
[illegible] actus anime per has potentias quod sunt cogitiva et affectiva / sive
[illegible] et voluntas concurrere possunt sicut rationes que ad hoc inducuntur concedunt
[illegible] quia voluntas sit nata supra se reflecti / tum nolo volu
[illegible] ut volentem aliquid et voluntate ut volenti per velle potentia
[illegible] dico et aliam 2m rem / movens enim et motum in spiritualibus
[illegible] differre 2m rationem / quod sicut dicit augustinus anselmus voluntas est
[illegible] per ipsam movens / et non est virtus per ipsam cognoscens
[illegible] / et sic aliqua est ibi distinctio hoc est solum 2m rationem
[illegible] oppositio ad questionem / et rationes ad oppositum patent / concedo enim
[illegible] 2m rem non dicit potentiam distinctam a ratione et voluntate / concedo tamen
[illegible] quod aliquam distinctionem habet 2m rationem / ratione enim dicitur facultas
[illegible] ista autem sicut distinctio melius patebit infra / aliud prius autem tamen
[illegible] sufficiat quod non est tanta distinctio quod faciat ipsam esse aliam po
[illegible] patentem a ratione et voluntate realiter distinctam / et quod ob
[illegible] et tunc appropriatur patri est virtus anime posse / [illegible] non potest
[illegible] distinctionem quandam 2m quandam appropriationem et rationem quandam
[illegible] quod ipsa non includit in se intelligentiam et memoriam / et ita aliquid
[illegible] patri / et ad per quod assimilatur filio / ipsa voluntas includit
[illegible] et concupiscibile et ita potentia per quam appetit / et potentiam

pro qua ptest et ideo non oportet li. ar. esse aliquam aliam potentiam preter has ¶ Ad illud quod ultimo obicitur quod iudicans preeminet iudicato et movens moto ¶ Dicendum quod non oportet in spiritualibus loquendo de preeminentia que facit duplitatem essentie. procedunt propter dictum est eadem enim vis que vult ad et que vult se velle. et iudicat et iudicat se iudicare aliquando esse iniustum. nichilominus tamen sortitur quosdam officium diversum in ratione iudicantis quam cum est in ratione iudicati. tum est in ratione moventis quam cum est in ratione

Tertio queritur utrum li. ar. complectatur simul rationem et voluntatem ¶ Et quod sic videtur Augustinus de vera religione cum de li. ar. loquitur non de parte ante loquitur sed de tota. ergo non tantum complectitur cognitivam sed etiam affectivam ¶ 2o Damascenus ut dicit anima li. ar. appetit libere. dicit libere impetum facit libere disponit libere vult libere eligit sed hec complectuntur actus rationis et voluntatis ergo etc. ¶ Et si tu dicas hoc esse dictum pro obiectis hoc nichil est. quia ipse dicit in eo quo quidem sunt virtutes cognitive et vitales complectitur ergo li. ar. dicit et vim cognitivam et vim motivam ¶ 3o hoc ipsum videtur per diffinitionem li. arbitrii quam ponit Bernardus in libro de libero arbitrio quam diffiniens dicit quod li. ar. est consensus ob voluntatis inamissibile libertatem et rationis indeclinabile iudicium. ergo simul complectitur rationem et voluntatem ¶ 4o per aliam diffinitionem augustini quam magister posuit dis. predicta quod li. ar. est facultas voluntatis et rationis. sed facultas rationis et facultas voluntatis sunt quid ipsa voluntas. facultas rationis est ipsa ratio. ergo facultas rationis et facultas voluntatis complectitur utramque potentiam. sed li. ar. est talis facultas ergo etc. ¶ 5to hoc ipsum videtur ratione. quia peccatum et culpa est in solo li. ar. sed ad peccatum est in ratione ut peccatum in facultate ad est in voluntate. ergo li. ar. complectitur ipse rationem et voluntatem ¶ 6to gratia et virtus est in solo li. ar. sed tres virtutes theologice dicuntur esse in rationali concupiscibili et irascibili. ergo li. ar. omnes illas potentias habet ibi amplecti ¶ Contra li. ar. non potest cogi ratio autem potest cogi. ergo li. ar. rationem ipsam non complectitur. quod autem ratio aliquando potest cogi hoc indicat ipsum nomen cogitare planum est. quod li. ar. non possit cogi hoc indicat ipsum nomen quia si posset cogi non esset liberum ¶ 2o ratio est earum que sunt a nobis in ipsis liberum vero solum est earum que sunt a nobis. ergo in plus est ratio quam li. ar. ergo li. ar. non complectitur in se rationem ¶ 3o quod complectitur dat voluntatem videtur voluntas in ea aliquando est transmutabilis

bolet'

hoc nⁿᵐ appetit permutabiliter appetit ergo etc. ¶ Preterea voluntas est pos
sibilium et impossibilium / sed liberum arbitrium est possibilium tantum / ergo ad plura se extendit
voluntas quam liberum arbitrium / ergo liberum arbitrium non comprehendit in se rationem et volunta
tem ¶ Item ratio et voluntas sunt diverse potentie / sed liberum arbitrium est una po
tentia cum habeat unum actum scilicet eligere preter contrarium / ergo impossibile est
comprehendere in se rationem et voluntatem ¶ Contra liberum arbitrium comprehendit in
se rationem et voluntatem / aut ergo sicut partes subiectivas / aut sicut partes integrales
... partes subiectivas / ergo tota ratio liberi arbitrii salvabitur in ratione / et tota
in voluntate / tunc in alia potentia quam ratio / et alia voluntas / et in malo
... partes / videtur quod in qualibet harum sunt duo libera ar-
bitria quod manifeste falsum est / Si autem sunt partes integrales ¶ Contra
... potentiis ... fit una tertia potentia / maxime cum ille potentie
sint distincte / et actus earum sint ad invicem ordinati / ita quod unus
... alterum / sed ergo voluntas et ratio sunt distincte potentie / et actus earum
ordinati ad invicem ... prius et posterius / videtur quod liberum arbitrium ... integ
non possit tamquam ... constitutus / et ita videtur quod liberum arbitrium non pos
rationem et voluntatem comprehendere ¶ Responsio ad predictorum intelligentiam
... quod liberum arbitrium sit comprehendit rationem et voluntatem et hoc manifestat ipsa no
... ipsa est notificat manifestat / et sue ... ... nominatio manifestat
... dicitur enim liberum arbitrium / et dicitur arbitrium / et arbitrium est ... rationis / libertas vero
... voluntatis ad utrumque ... et ... ... quam sunt in
... hoc ... Augustinus ... liberum arbitrium dicitur ab arbitrio quia ratione
... eligat / quia ... nomen accepit hoc est ... ... non
... / dicitur enim esse facultas voluntatis et rationis ... ... rationis
voluntatis / postmodum aliud ... manifestatur ... sue ... maiorum
... sue ... potentiam ... habitum ... ... potentia ut
... et dominium ... potentie / et hoc planum est ... nomine libertatis
... aut quod dominium ... hoc potest esse duplex / ... / ... actus / ...

Dominium duplex potest attendi

... attenditur ... hoc quod possit ... / et ... ... quam
... modos dominium ... per tres modos ad portandum / quod ...
... facultate portat / dominium autem ... actus attenditur ... hoc
... potest esse ... et ... ab actu ... ... et ...
... hoc autem quod aliqua potentia hoc dominium habeat necesse est quod ipsa pos
... / et quod possit ... actum ... ... possit

Liberum arbitrium comprehendit rationem et voluntatem

potest super actum suum flectere numquam posset illum refrenare nisi posset potest
ipsam movere nec posset in illum convertere cum vellet ¶ reflectere autem se super se
hoc est virtutis cognitive sublimate a materia ¶ quod quidem est rationis ¶ movere autem se
hoc autem est virtutis appetitive rationem comprehensis ¶ Ad hoc igitur ut dominium perfectum ha
bere necesse est quod habeat et rationem et voluntatem ¶ Unde propter hoc tamen habet et
non voluntatem propter quam movetur possit se super actum suum reflectere ¶ sed
non posset movere ut imperare ¶ Bruta non appetitum suum habent ¶ et non rationem
possunt utique movere et in actum convertere ¶ sed quia non possunt se super actum suum re
flectere non possunt utique refrenare ¶ et ita dominium non habent ¶ Sic igitur
concursu virtutis duorum hominum resultabit ut resultat quedam facultas
ad portandum unum lapidem ¶ que non posset fieri alter eorum ¶ et sic concur
su patris familias et matris familias ad disponendum regimen domus
resultat una potestas ¶ ita quod alter non sufficit ¶ et sic concursu virtutis
manus et oculi resultat potestas scribendi ad quam alter eorum non sufficit
¶ Ita ex concursu rationis et voluntatis resultat quedam libertas sive quoddam
dominium ad aliquid faciendum et disponendum ¶ Et sic patet quod li. ar. rationem
complectitur et voluntatem ¶ Patet etiam quomodo li. ar. sit potestas sive quoddam
dominium resultans ex concursu istarum duarum potentiarum, scilicet rationis et volun
tatis quod optime notatur per hoc quod dicitur li. ar. non uno nomine sed composito
cuius nomine respondeat rationi et alterum voluntati ¶ Optime etiam diffinitur
cum dicitur esse facultas rationis et voluntatis ¶ Facultas enim non tamen notat
[illegible] ¶ immo facultatem potentie ¶ propter quam non tamen potens est sed etiam promptus
ad [illegible] in actum ¶ et sic facultas dicitur potestate sive dominium quod quis habet
dicitur esse rationis simul et voluntatis ¶ quia non est unum nisi concomitante altero
¶ Concedende sunt rationes probantes quod li. ar. rationem comprehendit et voluntatem
¶ Ad rationes ad oppositum facile est respondere ¶ Ad primum ergo dicendum quod
comprehendit totam voluntatem ¶ Et dicendum quod [illegible] est sed comprehendit solum ipsam potentiam
cognitivam que [illegible] est affectiva ¶ et affectivam [illegible] est cognitiva
[illegible] et affectum deliberativum et deliberatione voluntariam ¶ et [illegible]
rationem notat ipsam potentiam cognitivam ut ordinatam ad affectivam et
voluntas ipsam potentiam affectivam ut regulatam et rationatam ad cog
nitivam hinc est quod li. ar. dicitur potius facultas voluntatis et rationis quam [illegible]
lectus et affectus non enim comprehendit totam cognitivam sic due potentie [illegible]
rationis concedunt ut totam affectivam sic due [illegible] sed ad hoc et ad illud

[illegible] rationis ad primam partem in ducte ¶ Ad id quod obicitur quod liberum arbitrium [illegible] una cum habeat actum unum ¶ Dicendum quod communis actus liberi arbitrii ut po[illegible] et conferre unum esse videatur ¶ Nichilominus tamen implicat in se [illegible] ¶ [illegible] cum dicit concordiam aliquorum duorum et ita concurrunt ac[illegible] rationis et voluntatis in unum ¶ Eligere enim includit in se rationis iudicium [illegible] appetitum ¶ Et ita quemadmodum conferre et eligere ¶ Et per unum actum [illegible] duarum potentiarum actus in se includit sic liberum arbitrium et per videtur una [illegible] duarum in se potentiarum complecti ¶ Ita quod ex concursu illarum sic in [illegible] resultat in nobis [illegible] potestatis perfecte ¶ Ad id quod ultimo [illegible] complectitur eas sicut partes integrales aut subiectivas ¶ Dicendum quod non [illegible] sic totum integrum ¶ Ut omne sic sit totum [illegible] ¶ Sed sic [illegible] quod partes naturam totius integri ¶ Partes naturam totius [illegible] ¶ Namque [illegible] habet in hoc quod in una potentia non potest salvari absque al[illegible] totius [illegible] habet quod ex earum concursu adinvicem qualibet earum [illegible] in se duo habens facultatem sicut findi lapidem quae neutra [illegible] et illa facultate potentia [illegible] qualibet earum dicitur esse facultas ut [illegible] ¶ Sic intelligendum est in proposito ¶ Et numquam sic similitudo est [illegible] similibus ¶ Ita quod non est omnino sine altera ¶ Et tamen qualibet earum [illegible] ut dicitur esse duae ¶ [illegible] ¶ Sed una ¶ Sic libertas dicitur esse in [illegible] et voluntate ¶ Ita quod utraque illarum potentiarum est liberae coniunctione [illegible] ut tamen sint in eis duae libertates sed una ¶ Et sic patet obiecta [illegible] ¶ Utrum liberum arbitrium complectatur rationem et voluntatem per modum potentiae [illegible] per modum habitus ¶ Et quod per modum potentiae [illegible] per Anselmum [illegible] liberum [illegible] sic liberum arbitrium est potestas servandi rectitudinem ¶ Sed potestas [illegible] potentia ergo etc. ¶ 2° Hugo de liberum arbitrium ¶ Tolle liberum arbitrium [illegible] quod sal[illegible] non dicitur in se [illegible] ut potentia rationis potentia ¶ Ergo liberum arbitrium [illegible] ut potentia ¶ Sed non est [illegible] ¶ Ergo est potentia ¶ 3° In nobis est ponere potentiam quae semper inclinat ad [illegible] bonum simpliciter ut potentia [illegible] aliquam quae inclinat ad bonum ut nunc [illegible] ut potentia [illegible] est ponere potentiam mediam [illegible] hanc autem dicimus liberum [illegible] ¶ Contra omne quod est superpositum est habitus est potentia ¶ Sed liberum arbitrium est superpositum [illegible] ut patet [illegible] ¶ Ergo est potentia media ¶ Patet per Augustinum qui dicit [illegible] habet ad liberum arbitrium [illegible] ad equum ¶ Sed quia est Augustinus in enchiridion [illegible] male utens [illegible] et se perdidit et ipsum ¶ Sed nulla potentia perdendo [illegible] liberum arbitrium non est potentia ¶ 2° liberum arbitrium sic diffinitur ab Augustino in diffinitio

am

posita est dis precedenti liberum arbitrium est facultas voluntatis et rationis sed facultas est illud quo potentia efficitur facilis; tunc ergo omne illud quod reddit potentiam facilem ad opus reddat eam habilem et tale est habitus; videtur ergo etc. Tertio verbum de li arbitrium liberum arbitrium est habitus animi liber sui; per hanc diffinitionem recte est assignatum videtur quod liberum arbitrium est habitus. sed non nisi rationis et voluntatis ergo etc. Item liberum arbitrium non est potentia nisi sed actus et potentia diffinitur quod liberum iudicium sed iudicium non est potentia sed actus vel habitus ergo etc. Item posse non potentia vel potentia dicitur esse in potentia sed liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis et est in ratione et in voluntate ergo non videtur quod sit potentia aliqua sed est actus vel habitus ergo etc. Item omne quod diminui et augeri potest secundum rationem habitus quam potentie sed liberum arbitrium est huiusmodi augetur etc. contra quod maior libertas est in beatis quam in non confirmatis ergo etc. Item doctrina quod circa quod certum liberum arbitrium sit nomen habitus vel potentie; hoc dicitur quod quedam ita quod quedam verba proprie nominant habitum, ut proprie nominant potentiam, et tales partes sunt difficultatem provenire quod omnia nomina potentiarum aliquando accipiuntur pro potentiis, et aliquando pro habitibus, aliquando pro actibus. sicut cum dicitur intellectus aliquando potentia intellectiva, aliquando habitus intellectus, aliquando actus; et consimiliter quod voluntas aliquando dicitur instrumentum, aliquando affectus, aliquando usus; et ideo in posita questione non intenditur de illo quod est intellectus secundum questionem, ut hoc intelligatur in questione an videlicet primo et principaliter nomen liberum arbitrium imponitur; et quod de eo diversi doctores loquuntur diversimode et diversa opinio est modus respondendi et diversi.

Quidam et posuerunt quod liberum arbitrium nomen est potentie quod principaliter habet per modum unius rationem et voluntatem et comprehendit eas per totum vere comprehendit partes suas sicut potentia rationalis rationi et voluntati dicitur esse quod; per ea libertas sicut istum modum dicit. Sed illud supra improbatum est. Dicitur enim nominare potentiam rationalem ad rationem et voluntatem, tunc ratio et voluntas sunt due potentie rationales. Item quod iam essent in eis due libertates et duo libera arbitria quod est incongruum. Alia opinio quod liberum arbitrium nominat potentiam cum voluntate et ratione constituta ad aliquid faciendum ad quod neutra illarum potest aut potuit, et quod una iuncta alteri non tantummodo reddit potentiam potentem, immo et facilem. hinc est quod liberum arbitrium non tantum nominat potentiam sed est facile potentiam et habilitatem et potentiam non. Sed quoniam de illud quibus est nomen impositum potentie videtur tamen esse nomen habitus. Sed quoniam de illud quibus liberum arbitrium legitur facile est intelligere quomodo de duabus potentiis una constituitur, aut quo liberum arbitrium facultas voluntatis et rationis est due potentie maxime cum non dicatur ratio et voluntas sed facultas voluntatis et rationis. Et ideo est tertius modus dicendi quod liberum arbitrium est nomen principaliter impositum habitui; arbitrium enim habitui; et hoc plane manifestum facit ipsa nominis positio;

1a positio

2a positio

habitus manifestat etiam ipsa notificatio pro dicto li ar esse potentia facul
potentias quemadmodum autem cum dico potentia facile dico pe
habilitatam per cum dico facultate potentia dico habitu eiusdem
hic li ar ... priam assignarem facultatis voluntatis et rationis
... puer dicit habitus et complectitur rationem et volunta
... ratio potentia consistit specie constituta sed tamen habitus qui
... facultas et domini ... consurgit coequatione utriusque et po
... super actum utriusque potentie pro et impe comendate sunt sic arbitria
... sed super actus utriusque impe comendate ¶ Concedo ... rationes
... li ar nominat habitum verum et concludit quod habitum pu...
... specificatur loquendo hic et ... li ar est habitus aut pme fa
rationis et voluntatis ¶ Ad ea non ... obiciuntur de facili respondeo
... cum li ar aliquid supponit potentia et actum per potentia sed hoc
... li significatione sed proprium nomen potentie trahitur ad nomen
... nomen habitus frequenter ad nomen potentie ¶ Et sic patet ad utrumque
... li ar ... addit super rationem et voluntatem quod sic ...
... ¶ omnis habitus addit aliquid super potentiam sed li ar est
habitus ... ergo aliquid addit super potentiam hoc est habitus ...
... ¶ 2o sic sicut se habet potentia ad ... sic se habet facultas ad pote
... potentiam dicitur potens sic potentia per facultatem dicitur facilis sed
... addit super ... ergo et facultas super potentiam ... facultas sed
... rationis et voluntatis ergo et ... ¶ 3o omne quod ... addit super
... complectitur omnem actum rationis vel omnem actum voluntatis et ... hoc
... ergo omne ... est aliquod addit ... quod li ar super
rationem et voluntatem addit ¶ 4o intellecto quod ... rationi sic volunta
... li ar ... habet appetitum sic ratione non habet li ar ergo
... ratione ... voluntate ... quod addit super utrumque ¶ ...
... qui addit aliquid super potentiam determinat potentiam ad aliquem actum
... ampliat potentiam ... actum ... addat ... 20
... actum morale sed nullus habitus ... qui addit
... super potentiam est indifferens ad bonum et malum li ar est ad bonum et ma
... ergo super rationem et voluntatem nihil addit ... intelligere po
... omni habitu qui addit ad super potentiam sed ... intelli
... rationem et voluntatem qui ... intelligere ... li ar ergo li ar super ...
nihil addit novum ¶ 3o ... est ... libertate arbitrii

sicud esse ad ymaginem dei / Sed tu dicis animam esse ad ymaginem dei in quantum
est addita natura et potencijs / ergo pari racione intellectum addo racioni et volun-
tati cum dicis animam habere liberum arbitrium ¶ Secundo si liberum arbitrium adderet aliquid super racionem
et voluntatem / aut ergo id haberet ortum ab eis / et non / si non ergo esset habitus
infusus ut arguitur quod absurdum est dicere / si sic ergo cum id quod addit super po-
tenciam et ortum habet ab eo dependenciam habet ab illo et quod dependet et ortum
habet ab altero posterius ab illo habet regi quia ipsum regere posterius sed prius
dominari / et ita liberum arbitrium in homine non imperaret ¶ Tercio si liberum arbitrium diceret habitum
adderet super racionem et voluntatem / sed unius actus non posset esse diversis
habitibus secundo quod ille habitus habet tunc plurificari propter plurificacionem actuum
quod plura arbitria esse in homine uno quod omnino deviat a vera racione ¶
¶ Ad predictorum intelligenciam est notandum quod cum habitus reddat potenciam facilem
et duobus modis potencia habeat esse facilis / duobus modis habitus habet
potenciam comparari / Quedam namque potencia respectu alicuius actus est facilis
per se ipsam ut patet cum dicitur intellectus esse natus ad memoriam per se ipsum in-
telligendum perfecte / et tunc talis habitus non dicit a potencia realiter sed
racione et modo differt / et tunc non addit ad essenciam potencie racionem plus

Habitus ad potenciam duplicem habet comparacionem

Quedam potencia que respectu alicuius actus est habilis per aliquid superadditum potencie
intellectus ad cognicionem figurarum geometricarum non est habilis per
se ipsam sed per aliquid accidens quod habet esse in ea / tunc habitus talis ad-
dit super potenciam non solum racione sed essencia et rem / Sed
non est potencia facilis est ad aliquem actum per se ipsam / non tamen
cum alia / et per potencia realis vel racionalis sine aliquo habitu super-
addito quod sola condicione sui cum appetitu nata est in actum procedere
eligendi ... / et hoc modo habitus et facultas non addit aliquid ad potenciam
essencialiter / sed addit solum racione intelligendi / Sed medio non addit
esse / quod non addit aliquid absolutum sed respectum / ut per patet cum dico
... et racione assecutam sive admixtam voluntati non addo ad unam
... ipsam racionem ... / sed solum condicionem sui ad alterum ... ad aliquam
consequente actum / unde per quod plures ... ad ... unde ... fa-
lapidum in potenciam ... reddit potenciam alicuius facilem ...
virtus et habilitas advenit potencie alicuius ... et ...
intelligendum est ... habere ... Et hinc est quod liberum arbitrium / et si accidens esse videatur
quod sonat in racione habitus essencialiter remissius non est actus potencie per ...

actualiter pt virtus / quod tn no dt habitum vni potencie absolute
in ordine vni ad altam, i duabz potencijs puta i^ua duaz po
potest esse vni / no eni est habitus sup additus pro gne inseponere / ut
quada dispositio / s poru dici esse habitus quo ro et voluntas pus
ordinant / qm quide e i eis sua nali origie / pro eo q nale ipe
potencie i eade sba sut radicate / ut qtigit vna ab altera sepa
recidere / sut i rones ostendentes q li ar 2 l essenciali michil addit
rone et voluntate / addet tn aliquo mo 2 l esse / puta 2 l relacoz
quide no post aliqua nova qlitate esse in rone et volunt
rone et voluntate ad vni actu qcurre 2 l nalez aptitudi
Ad 1 l d ad i q ois habitus aliqd addit sup potencia . Dd l
no e verū intelligendo d' addere essenciali / maxe ubi potea est
absoluta pse ipam . Ad 2 l . d . q ois potea addit sup sbam / Dd
... pro eo q facultas essencialior pt esse potee qua pt pote
... / similiter tn alia potea e q ad eadem genus habz iduci
... habitus sunt sup . Ad 3 l d q li ar / sigt thet rone et
... / Dd q hoc n e p addicioz aliq absoluti / s p qcomitancia vol
... q simul qcurrut ad dominii l ar / no tn p qcomitanciā
... cuiusl actus pprii . as ei ad appetit appetitus ... q d' no est
... / et alid nominis et cōmune esse vera puta voluntas velit
... no . Ad 4 et ult / Dd ut tam ... quo ... no qcludit
... aliq qlitatē nove sup rone / s solu qcomitancia volu
... / puta voluntate ro libera no e / ut et ... p aut ipe due
... in aliq qplexu modo / nere e i pone arbitri libitate / Et
... ar / et p dicat habitus qplectēte rone et voluntate / no
habitu ... / ... sed ... / ymo porq dt aliaz duaz po
... vale ... actus qui e eligere puta qcretē / Et ...
... ar / facultate qua ptatez / qua voret habilitate esse
... ad alios habitus ... :
... et volo e qsto / ... ar / pt habitus puta facultas ... pe
rone et voluntate ... / ... qua ... potēt principaliter
... / et q principaliter ... rone ... p ipam ...
... ar / p eius adiecti l poni rem sua ... sua ...
principaliter dr aliqd de aliquo q dici 2 l abstraccione / Et q dici 2 l qcrecione

et habet ille nomen arbitrium liberum ¶ Nota libertas arbitrii, arbitrium
proprie tenet conceptum rationis verum ergo etc. ¶ 2o philosophus dicit quod ratio nata est regere
rabile et concupiscibile voluntas consistit in illis duabus viribus …
cibili et irascibili, ergo ratio nata est regere voluntatem. Sed hoc est magis
regens quam rectum, ergo magis proprie tenet conceptum rationis quam voluntas. Si
tu dicas quod philosophus intelligit de irascibili et concupiscibili brutali …
de illa que consistit voluntas ¶ Contra hoc est ipsa littera, dicitur quod hoc …
berum de voluntate indicium, si ergo indicatis est regere indicat …
perfecto ultimo iudicio rationis … semper movetur voluntas, ergo …
indicans et illud proprie tanquam indicatum cum libertas magis repetat penes
quod imperat et imperat quia penes illud quod proprie et obedit. Verum quod … plus proprie
conceptum rationis quam voluntas ¶ Pro hoc … eo ipso liberum est quo potest …
fugere et persequi. Sed … actus voluntatis non est nisi per iudicium rationis …
ante rationis inclinat semper voluntas proprie impetum … ergo liber-
tas est penes rationem quam voluntatem ¶ Sed … eo ipso dicitur liberum …
nobis est a coactione, ergo penes illud maxime est … quod magis …
natura coactionis, et tales potentia est ipsa voluntas non ratio in intellectu …
cogi non proprie voluntatem ergo etc. ¶ 2o … est id quod est in nobis maxime …
tum. Sed magis est in nobis imperativa voluntas quam ratio …
fiet quod voluntas proportiat ¶ 3o … est id quod principaliter consistit in nobis
ritum et demeritum. Sed meritum et demeritum principaliter consistit penes volun-
tatem ergo etc. ¶ 4o … est in nobis potentissimum proprie … et plus
hoc sonat. Sed intellectus et adeo est in potentia … voluntas et actus …
quod maior penes voluntatem … est in nobis libertas ¶ …
cultas pure domini … potentia facilis … ad movendum
ad movendum … ratio movendi inchoatur in ratione et consumatur in vo-
luntate, ergo et arbitrium libertas residet penes rationem et voluntatem …
omnia illarum potentiarum inchoatur et in alia consummatur. Non autem dico …
ri in ratione quod non movetur appetitus nisi preambulo cogitatu …
mus possumus quod non cognoscimus, et … ad hoc quod motus fiat …
dispones, et … voluntas perficit … precedat cogitat…
motus proprie … nisi ipsum quod impetet voluntatem … et proprie voluntas
habet moveri ad obiectum amplectendo vel refugiendo illud nisi preambula …
tum, proprie … non habet appetere vel refugere pure … et … actum …
nisi rationis actus precedat qui dictet ipsum esse bonum vel malum …

[illegible] refrenandi / ex tali cum actu preambulo voluntas in actu suo incipit
placet et displicet / et per hoc patet quod libertas arbitrij et dominium [illegible] in voluntate consistit
[illegible] quae dicitur liberi arbitrij in ratione inchoatur / et in voluntate consummatur / et quia
[illegible] principaliter residet penes quod consummatur / ideo principaliter libertas arbitrij et dominium
voluntate consistit / et etiam quia illud in quo res inchoatur [illegible] per modum materialis
[illegible] quo consummatur [illegible] per modum formae / et advertendum sicut substantivum [illegible]
[illegible] informans [illegible] in nominatione illius proprietatis nomine respondens rei significatae
[illegible] nomine respondens voluntati significatur adiective / et [illegible] magis venerantur
[illegible] liberi arbitrij quam arbitrandi libertas / et per hoc patet responsio ad [illegible] obiectum
[illegible] Ad 2m. [illegible] quod ratio regit irascibilem et concupiscibilem / dicendum quod per irascibilem et
concupiscibilem intelligitur de appetitu brutali [illegible] potentia appetitiva rationali
[illegible] ratio per modum disponentis et [illegible] est de se / [illegible] regat per
[illegible] hoc non est nisi mediante voluntate quae dat ei auctoritatem
[illegible] aut non dat dicit aliam potentiam [illegible] a concupiscibili et irascibili
[illegible] appetitum et rationalem [illegible] rationi coniunctam / et per [illegible] et
[illegible] concupiscibilis autem et irascibilis [illegible] potentia affectiva [illegible]
[illegible] dicuntur inferiores / non quod ad naturam [illegible] / sed quod ad effectum / et hinc est
[illegible] apprehendit [illegible] 3s potentias videlicet rationalem irascibilem et [illegible]
[illegible] et augustinus [illegible] loquitur / non de [illegible]
[illegible] hinc est [illegible] quod [illegible] virtutes non [illegible] ponantur in liberi arbitrij
[illegible] illud quod [illegible] dicit quod 3s virtutes theologicae sunt in rationali
concupiscibili et irascibili / voluntas [illegible] non nominat aliam potentiam
[illegible] et naturam ab irascibili et concupiscibili [illegible] nominat. / Ad 3m. [illegible]
[illegible] quod ratio iudicat et voluntas [illegible] / Ad [illegible] quod dixi est iudicium rationis
[illegible] in solo dictamine / et hoc est rationis [illegible] / aliud est iudicium diffin[itivum]
[illegible] ut fiat ut non fiat / et [illegible] est [illegible] voluntate [illegible] ei non debet
[illegible] diffinitivum iudicium quod [illegible] voluntas / et [illegible] dicitur
[illegible] iudicium / intelligitur de iudicio quod consistit in solo dictamine
[illegible] quod ad illa [illegible] voluntas [illegible] intelligitur de iudicio
[illegible] non [illegible] quod voluntas [illegible] actum alicuius / [illegible]
[illegible] ad [illegible]. / Ad illud quod ultimo obicitur quod [illegible] est [illegible]
[illegible] / [illegible] actus rationis [illegible] / [illegible] ab illo [illegible] est
[illegible] ei [illegible] actum voluntatis esse malum [illegible] voluntas [illegible]
[illegible] / et [illegible] possibilitas [illegible] principaliter [illegible]
[illegible] ad eum [illegible] et [illegible] et [illegible] intelligendum est.

Iudicium rationis duplex est

pposito. Ex predictis igitur patz quid sit liberum arbitrium scilicet rem et quale sit
ad rone et voluntate. Per ea ergo omia que predeterminata sunt insimul coniuncta in
puto satis posse constare intellectum. Si quis aut in aliquo predictorum dissentit velit
reliqua non pertractas non ita euidet in notescet ei quod sit li. ar. quod dictum est

In parte ista primo dubitatur de tribus. Et primo quia de hoc quod philosophi diffinientes
li. ar. dixerunt esse liberum de voluntate iudicium. Uidetur quod ista diffinitio assignata
assignata non sit bona vt sit scilicet arte philosophorum assignata. Philosophi in
topicorum reprehendunt diffinitionem cuiusdam in qua per tot vocabula exponitur
diffinitio quot composite diffinitiua sunt vt patet per quas diffinitio tumida magis
dicat eam esse collobrium aequi et sic est in proposito. Si tu dicas quod non est
secundum rationis interpretationem tunc est questio quare proprie li. ar. vocatur sit quod dicitur liberum
iudicium. Secundo videtur quod ad philosophos non pertineat diffinire li. ar. quia cum autem
ymago dei scilicet li. ar. ut dicit Richardus et mediante li. ar. mereatur philosophi
non cognouerunt aiam esse dei ymaginem ut merito cognouerunt. Videtur quod li. ar.
nerunt ut potuerunt diffinire. Tertio dicit quod sic dicitur in predicta
proprie in nominis interpretatione quam diffinitio. Magis aut facultas illa censetur
nomine ut dicatur li. ar. quam li. iudicium. Proprie quod iudicium importat actum
regulatum scilicet regulas rationis siue supreme legis. Arbitrium autem impor-
tat actum rationis regulatum scilicet imperium voluntatis. Unde ille dicitur iudex
qui causam scilicet iura determinare. Ille aut dicitur arbiter qui ad proprium nu-
tus nutum causam terminare habet. Et quia li. ar. quod est de sic dicitur habens
in se voluntatis nutum magis quam iuxta iuris preceptum. Hinc est quod magis
nominatur per nomen arbitrij quam per nomen iudicij. Respondeo dicendum quod et predicti
quod magna fuit sapientia eis qui imposuerunt nomina. Non est sine causa
facultas duplici nomine censetur ut sine causa vocabulum pertinet ad
significationem substantiue vocabulum pertinens ad voluntatem vocatur adiectiue.
vocabulum pertinens ad rationem proprie dicitur arbitrium quam iudicium. Est enim
facultas duarum potentiarum ita quod ratio sic habet in ratione et dominium
adiutum et imperium voluntatis. Ad id ergo quod obicitur quod philosophi non in hoc
erat. Deinde quod de li. ar. est loquendum aut scilicet quod est principium operationum moralium
quod est principium operum constitutorum. Et primo modo est de consideratione philosophorum
quam separati sunt etiam errores quorumdam dicentium li. ar. est principium scilicet singularium ... et
mores naturales quod est in ... impressum. Secundo est de consideratione theologorum ...
appetitum ad diuinam gratiam cuius cognitio est per fidem katholicam ...

pi x~

de li. ar. est loquendum dur

[illegible] vnica sit et si cetera videantur laudabilia / et in hac comparatione de
[illegible] philosophorum preciosa / et per hec patet obiectio / In hiis etiam videtur esse. li. ar.
Tercio queritur contra hoc quod dicit quod 2m potentiam assignatorum / qui voluntatem mutare
possunt / si enim li. ar. ad tantum modo est in homine 2m statum viatoris / primo est
[illegible] et beatitudinis sicut determinatum fuit super dist. vii. potentia assis
[illegible] diffinitio non videtur esse conveniens / quia non solum modo hii qui habent volunta
[illegible] sed etiam hii qui habent voluntatem immutabilem habent li. ar. de volunta
[illegible] / ergo falsum dicit magister quando dicit quod quedam assignatur potentia solum hiis
[illegible] qui habent vertibilem voluntatem / Propter hoc queritur cum diuerse assigna
[illegible] li. ar. ponantur a sanctis et magistris vtrum vna earum sit diffinitio que per illorum assigna
[illegible] / Hugo enim diffinit sic habitudo est in dist. predicta sic. li. ar. est facultas
[illegible] voluntatis et rationis qua malum eligitur etc. / Anshelmus vero li. ar. diffinit
[illegible] li. ar. est potestas seruandi rectitudinem propter se ipsam / Bernardus vero li. de li. ar.
[illegible] ar. est consensus ob voluntatem et inamissibilem libertatem et rationis indecli
[illegible] iudicium [illegible] est quod pro [illegible] dicta. de singulis enim dispu
[illegible] / et pars facit ad propositum / Ad hoc dicendum quod vbi dicit magister
[illegible] non refertur ad illam notificationem philosophorum in hac distinctione posita. li.
[illegible] de voluntate [illegible] / sed ad illam refertur que posita fuit in predicta
[illegible] est facultas voluntatis et rationis qua bonum eligitur etc. / et quod ad illam dicit
[illegible] quod non convenit li. ar. alicui nisi solum 2m statum mutabilis / Vnde non quod li.
[illegible] 3a comparatione / Ad primum generaliter 2m quod convenit creature et creatori / et sic
[illegible] ab Anshelmo cum dicit li. ar. est potestas seruandi rectitudinem etc. Ad 2m esse quod sed
[illegible] non convenit nisi statum / et sic est dicta illa bernardi li. ar. est consensus etc. Ad
[illegible] statum viatoris. et sic est illa augustini li. ar. est facultas etc. sunt tamen michi
[illegible] notificationes aliter distingui [illegible]. li. ar. sed comparatione ad ac
[illegible] ad actum et obiectum sed est comparatur ad actum et obiectum et finem vlti
[illegible] comparatione diffinitur a bernardo / quod ad 2am ab augustino / quod ad 3am ab
Anshelmo / et hoc patet comparanti ipsas notificationes / Vnde Anshelmus diffini
[illegible] non solum dicit ipsum esse potestatem seruandi rectitudinem sed et addit propter
[illegible] ipsam rectitudinem. sed hoc est attendendum quod alia est rectitudo [illegible] / et alia
[illegible] / hec enim est creata / illa increata / quia tamen vna intelligitur in al
[illegible] refertur ad rectitudinem creatam sicut supponit quod rectitudine
[illegible] creata rectitudine intellecta sicut summa veritas in omni veritate
[illegible] bonitas in omni bonitate
Quarto queritur de hoc quod dicit / sed / aliis actus li. ar. in creatore quam in creaturis
sed quia hec est quia Anshelmus dicit li. ar. dicit

li. ar. 3a comparatione sic

quia eadem dicitur esse diffinitio in homine de li. ar. et in deo propter eadem rationem et homini
et asino et animali. Contra hoc vero primo ratione qua ipse assignat quia homo
potestas servandi rectitudinem que non tamen convenit creatori primo et creature
sed angelo secundum li. ar. maxime deo assistat? vero quia li. ar. in deo et homine [illegible]
Item potest dici quod cum loquitur de li. ar. secundum generales conditiones et secundum speciales
secundum conditiones generales potest li. ar. dici facultatem liberam a coactione
ordinatam ad rectitudinis conservationem, et hoc modo respicit creatum et increatum
conformiter, et secundum eadem rationem non conformitate et univocatione
per quandam analogiam et secundum quamdam habitudinem que est inter deum et creaturam [illegible]
in primo libro in pluribus locis ostensum fuit. Sed loquendo de li. ar. secundum proprie-
tates speciales et potest li. ar. est facultas que quandoque non est [illegible]
libertas, potest esse in potestate servandi rectitudinem quia non est ipsa rectitudo, et [illegible]
tudine obliqui que est de parte creature. Quando autem li. ar. est ipsa divina essentia et ipsa [illegible]
tia, ideo non obliquari potest nec mutari, et quia ad has conditiones speciales dicitur magister li.
ar. aliter in deo aliter in creaturis esse [illegible]. Secundum [illegible]

Hic consequenter [illegible] 20. Supra egit magister de li. ar. hic postquam [illegible]
[illegible] eius statibus in speciali ostendens quod diversos eius status
sunt libertates condictis. Primo quod libertas arbitrii minui [illegible] per peccatum, et quod
libertas arbitrii [illegible] diminui. Secundo ponit quantum tres [illegible] Supra assignat
magister gradus libertatis in homine secundum diversos status. Secunda ibi assignat
[illegible] duas libertates, ibi est autem [illegible] libertas arbitrii. Tertia ibi
epilogat ostendens quod ad [illegible] libertatem li. ar. intelligi debeat [illegible]
peccatum, ibi [illegible] in quo per peccatum. Prima [illegible]
Supra [illegible] gradus libertatis. Secunda ubi assignat status diversos
quibus libertas [illegible] augeri et diminui, ibi et [illegible] in homine [illegible]
[illegible] 20. Tertia ubi determinat [illegible] minui libertas arbitrii, ibi [illegible]
est quod [illegible] penalitate. Secunda [illegible] tertio secundum [illegible] libertas [illegible]
[illegible] agit de libertate a coactione, secundo de libertate a culpa, ibi est [illegible]
a miseria 20. [illegible] autem [illegible] divisionis manifeste sunt [illegible]

Ad intelligentiam autem [illegible] habitudinis de li. ar. [illegible]
[illegible] de ipso in comparatione, et circa hoc queruntur [illegible] primo queritur de li. ar. [illegible]
[illegible] ad [illegible]. Secundo queritur de ipso in comparatione quia ad actum. Tertio [illegible]
[illegible] ad obiectum. Quarto in comparatione ad agens [illegible] Quinto [illegible]
admonens [illegible] deum. Sexto et ultimo in comparatione ad corpus [illegible]
Circa primum procedit et queritur de li. ar. [illegible] comparationem ad [illegible]

[illegible] est sit equatur aut in magis et minus. ¶ Et quod sit in omnibus equali-
ter probo per hoc quod dicit Bernardus in libro de libero arbitrio manet libertas voluntatis tam
[illegible] in bonis quam in malis, sed in bonis ordinatior et tam integra quam [illegible] pro
[illegible] in creatore. ¶ 2o In eodem libertas arbitrii recte pervertitur ratione
[illegible] appetit ut magis est in bonis quam in malis et etiam sumitur quod ut augetur
[illegible] ut minuitur culpa ¶ 3o liberum arbitrium eo ipso dicitur liberum quod est a coactione
immune; sed omne liberum arbitrium est ab omni coactione immune ¶ ergo per libertas arbi-
trii in illis utique privat coactionem et omnimoda privatione non est magis et minus
ergo libertas est in omnibus in quibus est equaliter ¶ 4o magis et minus est per permixtio-
nem unius ad aliud; sed libertas arbitrii nullo modo potest permisceri in aliquo
[illegible] quae quamvis est secundum coactionem; ergo non videtur quod possit in magis
et minus participari; ergo equaliter est in omnibus in quibus invenitur ¶ Sed contra liberum ar-
bitrium suadi rectitudine sicut dicit Anselmus; sed maior est potestas servandi recti-
tudinem in bonis quam in malis confirmatis quam in non confirmatis; ergo liberum arbitrium potest
in magis et minus participari. ¶ 2o libertas arbitrii est quaedam dignitas in
[illegible]; sed ulla fuerit dignitas creatura sicut creatori creatura; ergo imperfecte est
libertas arbitrii in creatore et in creatura equatur [illegible] ¶ 3o libertas arbi-
trii est facultas quae fundatur super rationem et voluntatem; sed vis cognitiva ut
[illegible] in deo quam in creatura et in una creatura quam in alia, similiter
et vis appetitiva; ergo pariter rationis et facultas comparata potentia rationis et potentia
voluntatis liberi esse dicitur. ¶ 4o liberum est de in quo [illegible] cadit genus servitutis
[illegible] in quo potest ad genus servitutis cadere; sed [illegible] alia sunt quae nullo modo possunt
[illegible] ut [illegible]; quaedam non quae eis subiecta sunt et serviunt; videtur ergo
[illegible] ab illis liberum arbitrium [illegible] non participetur equaliter. ¶ Ratio [illegible]. Ad p-
[illegible] intelligentiam notandum est quod cum queritur utrum liberum arbitrium sit equaliter in omnibus non est questio
[illegible] quod dicitur liberum ea libertate quae est a miseria et a culpa. Hec enim
[illegible] planum est quod liberius est in uno quam in alio; sed est questio de libero arbitrio in quantum dicitur
[illegible] coactione; sicut ea videntur auctores [illegible] sibi invicem repugnare; et
[illegible] quod videtur de medio dimicandum; intelligendum quod liberum arbitrium prout libertas
[illegible] comparationem ad illud a quo et ad illud ad quod; per comparationem ad id
a quo dicitur privative prout negative dicitur et liberum a coactione; prout quod est
[illegible] coactione immune; per comparationem ad illud ad quod dicitur positive; quod
[illegible] arbitrii est quaedam facultas prout potestas servandi rectitudinem; hec autem fa-
cultas per privationem coactionis quieta est habet quandam dignitatem; digni-
[illegible] potestatis est non posse cogi; sicut in liberum arbitrium intelligitur tria clau-

servituti

In intellectu li ar[bitrii] i ch[..] dicit coactione i immunitas excellentie dignitas et potestas seu facultas

dicitur a coactione immunitas, excellentie dignitas, et potestas prout facultas
Quantum ad primum li ar[bitrium] i aliis i quibus e[st] equalit[er] sic habetur sic dicit aucto[ritas]
et ostendunt rones ad hoc inducte pro eo q[uod] i omni i quo prout ...
et ultimo omnem concludit errorem coactione ... et ... quod ... plena
e[st] ar[bitrii] libtas i creatura suo modo sic i deo creatore quod et si non posse ...
si verus actus esse dicitur de aliquo quod dicitur per prius ... intelligi ...
dicitur per omnia omnimoda separatione. Quantum aut ad 2m videlicet quo ad excel-
lentie dignitate est i equalit[er] i creatore et creatura sed equaliter i ... crea-
turarum adinvicem. Dignitas enim li ar[bitrii] i creati superexcellit dignitatem li
ar[bitrii] creati quod illa e[st] dignitas summa et omnis dignitas creata e[st] ...
infra illam et ... illam et sic i equalitas e[st] i libertate arbitrii quantum ad dignitatem
prout comparatur i creaturis et creatore prout aut i creaturis comparatur ...
... sic licet i eis reperiri equaliter pro eo quod omne li ar[bitrium] i mediate est
deo conditum et est imago ... per ipsum deum primum ... attenditur ...
rationalis creature supremum quo solo deus superior e[st] sic vult augustinus
Aut ad 3m videlicet quo ad facultatem aut ad ... potestatem ...
equalitas non reperitur solum i creaturis et creatore sed etiam i creaturis comparatis ...
Una enim creatura multo potentior e[st] alia i fortitudine ... sic beatus
... et hoc e[st] quod dicit ... li ar[bitrii] libtas ... alia e[st] ... non
est facta ut ab alio accepta que e[st] solus dei. Alia e[st] a deo facta et accepta
que est angelorum et hominum. Sed aut sic accepta alia e[st] ... ...
alia caret. Illius alia tenens ... alia i ... Carens aut ...
tenens ... alia non ... Secundum hec distinctione ... ...
... gradus libertatis non solum i creaturis ... creatoris sed etiam i creaturis ad
invicem relatis. Secundum enim hec diversa libertatis ... id quod e[st] i ea ... et ...
contingit ... plus et minus ... li ar[bitrii] ... et sic ...
... adducte ... ... ad ... ...
... ad ... quod rones ... probat equalitatem ... de li ar[bitrio] ...
quod dicit ... Rones vero ad oppositum ... id quod dicit ...
concedende sunt, quia ... concludunt verum ...

Secundo queritur de li ar[bitrio] i comparatione ad actum ... et ...
contingentium ... et quod sit contingentium ... ...
sit. Hoc aut ... quod li ar[bitrium] non refertur ad ... et ad ...
... futura. 2o li ar[bitrium] e[st] ... eorum actuum qui sunt a nobis et eorum ...
plexum ... non ... de necessariis et impossibilibus ... de contingentibus ...

sut in nobis possumus face et no face ¶ vr' q soli actus qtingentes ad li
ar' ptineat ptin' ¶ 3o li ar' e ptas racionalis. s ptas ronalis e in
differens ad faciend et no faciend et nichil q quit a potecia indifferenter
se habente ad hoc et ad eius oppositu e necessari s qtingens go etc ¶ Itm rone
cessit et volutas in qoppoito dinidut ¶ 5o p actus li ar' ess necessarius
no esset volutarius. p 5o dis actus li ar' e volutarius ¶ vr' q nullus pt necessarius
¶ 3 9 Aug' i enchi' erit hoc sic ut velle male no posset nec tn ideo
carebit li ar' ¶ et paulo post neq aut volutas no est aut libera dicenda
no est q beati sic esse volumus ut esse misi no solu no volumus. sed
nequaq possumus velle possumus ¶ Ex hoc qposse colligi q li ar' e ta acta
necessarij et imutabilis ¶ 2o li ar' e i deo et agelis et sctis beatis s deus
est imutabilis p'ncipaliter aut no et hoc beatus p'gitaz. go i ipis li ar' necessario
et imutabilit i actu suu qverit ¶ go no solu e sui actus qtingentis verum
et necessarij ¶ 3o no e meritu sine actu li ar' s qsect' bonu vult se fe
cisse et hoc ipo meret' s i hoc v'l h' fecisse bonu de merito illo qui fecit
e necessari li ar' e i' actus necessarij ergo e i statu meriti ¶ 4o li ar' e ptas
no alligata eo ipo q li ar' e ¶ s i potecia intellectiua eo ipo q no est al
ligata pt qgnoscere necessaria et qtingencia ¶ 5o ad volutas ut arbitri libertas
ad nichil astringit' vr' q erit s' actuu necessariorum et qtingencium simul ¶ Respo
dendum q li ar' duo' pt qsiderari ¶ s e l q liberu ¶ ac l q deliberatiuu ¶ p loquend'
de ipo l q liberu pt qcedo q no pt esse solu i' qtingent ¶ s et necessarij sic
ps i deo et i agelis et sctis beatis ¶ Qui ei dup' pt necessitas videlicet coac
cionis et imutabilitatis ¶ necessitas coaccionis repugnat libertati arbitrii ¶ necessitas veo
imutabilitatis no pco q arbitriu dr' liberu no q sic velit hoc ut posset
velle eius oppositu ¶ s q' q omne vult appetit ad suu ipius imperiu ¶ q' sic vult ad
ut velit sic velle illud ¶ et eo actu volendi se ipm moue et pbido
mina' ¶ et ptato dr' liberu qquis imutabiliter ordinet' ad id ¶ Si aut lo
quam' de li ar' l q sic deliberatiuus vtz hoc fiat ut no fiat sic actus eius
de q deliberat e qtingens ¶ nullus ei deliberat d necessariis et impossibilibus ¶ actus tn ille
pt esse eo necessari ut erit qtingens i li ar' o e q qsideat actu voluntatis et
ipm volitu ¶ et i q li liberu ar' e deliberatiuus nece e q qtingens sit et put eo
utrumque respcit ¶ ut qu' eo alterum ¶ cca utrumque ut eo q deliberat vtz velit i fine eligi
one ¶ sed velit diligere i inimicu ¶ cca alterum ut eo q deliberat vtz debeat pbi
pare et displicere malu q fecit ¶ et vtz debeat qpetere et dispetere appetitui

¶ liberu arbitriu pt qsiderari dupliciter. s i eo q liberu et liberatiuu

nali in perto ut pote appetitui beatis per actu li ar deliberat
sit esse ita necaria l per et qtiget / actu no li arbitriu ut liberu
pt esse ita necaria l. sed esse necaria in per / Et phs ppo ad
qsonantz / patz ex ppo ad obiecta / ita rones q ostendut q hoc
ro actus necaria cludut de li ar 2 l q liber pt qz manifeste p
Rones no et rones ad oppositu intelligut de li ar 2 l q delib
qplacatz / aliter no cogut / Ita q ipo obiect de vobo ingri plani
sit de li ar 2 l statu viatoris pt ipe in ingi i ira pe ipm
Simile q 2o obiect q li ar e cor de fy qplacan / hoc et verum de li
2 l q tenz rone deliberant / Ad 1o q obi q ronales ptes ad op
Dicu q 1o no e verz de ai ptate ronali pt ea i pcepti ppleu
tebit sed hoc e verz de ronali ptate 2 l statu mutabile et
2 l q statu intelligi ubi pti / Ad 3m qd obi q voluta
cessori q oppoto diuidut / Dicu q verum e 2 l q necessari
a necessitate coactos / 2 l aut q necari l dey est a necessite
libertatis no diuidi q voluntal l in voluntal dici a volunt
deliberante et qplaciate / Et hoc mo by qcedo q voluntas e
Et hoc no obviat. sed potius qsolu qsonat et q pdictu est

Tercio qru de li ar in qparacone ad obiectu / Et e qsto verum
2 l q liber possit i malu Et q pe voi d ullo vitupa
lauda in de ullo q e li ar / 2 l q e liber / sed de pcto et malo vitup
quis et puni / go pctm est a li ar 2 l q li / go li ar pt i pcctm
liber et i malu / 2o actus li ar 2 l q liber e elige sed li ar de
est gra destitutu lz elige malu / bonu aut no digit in
gre / go li ar q e de se plus habz obiectu malu q bonu / 3o
tes ronales pt ad opposita 2 l q hmoi et li ar 2 l q liber
lib go e ad opposita q e de pu na / sed no e ad opposita q pt
veru et falsu et cosimilia / go ad opposita q pt bonu et malu
bonu e obiectu li ar liber 2 l q liber / Ro li ar pt face malu
i pe ipo / aut alio / si alio q quo mediate et no e da
q e cor illud est li aut sic / et si no est liber ea in ope suo
laudabile ut vitupabile / et ita nec pecare posset / si aut est liber
ues est abire in infinitu ut e dac q li ar pe ipo peccat
i malu et pe ipo liber / go li ar 2 l q li habz pobio ipm malu
Augustinus de li ar q libitati appo cu diminuit et pepat aug

bitas n° p[ro]p[ter] libertate[m] et p[otes]tas peccandi e[st] h[ec] q[uo]q[ue] ut d[icitu]r et q[ue]stio q[ue]libet tu[m]
q[uia] p[otes]tas peccandi nec est libertas n[ec] p[ro]p[ter] libertate[m]. s[ecundu]m malu[m] no[n] e[st] obiec
tu[m] p[otes]tatis peccandi li[beri] ar[bitrii] ergo q[uo]d libe[rum] no[n] habet p[ro] ob[iec]to malu[m] ¶ 2° posse
s[e] peccare plus d[icitu]r inpotencia quam potencia et plus d[icitu]r defectus qua[m] co
plementu[m] / s[ed] li[berum] ar[bitrium] ergo q[uo]d libe[rum] est sub deo potentissi[m]u[m] / ergo li[beri] ar[bitrii] ergo q[uo]d libe[rum]
no[n] habet obiectu[m] malu[m] sive peccatu[m] ¶ 3° s[ecundu]m malu[m] e[st] obiectu[m] li[beri] ar[bitrii] / ergo
ubicu[m]q[ue] est e[st] libertas est p[otes]tas ad malu[m] / ergo vel i[n] deo est p[otes]tas ad ma
lu[m] vel i[n] ipso no[n] est li[berum] ar[bitrium] q[uo]d s[ecundu]m veritate[m] h[oc] e[st] i[n]possibile et q[uo]d aug[ustinus] respuit ¶ 4° pro
li[berum] ar[bitrium] nu[m]q[uam] facit n[ec] appetit malu[m] nisi sub r[ati]one boni / s[ed] vi[r]tus no[n] est appetitiva
nisi p[ro]b[abi]li r[ati]one dulcis / op[er]ans p[ro]pt[er] e[st] appetibile s[ed] dulce / s[ed] 5° malu[m] no[n] appe
tit nisi i[n] q[uan]tu[m] d[icitu]r bonu[m]. solu[m] bonu[m] e[st] obiectu[m] libe[ri] / ¶ Item maius potencia est
[illegible] tu[m] quieta e[st] pro obiecto mediate actu q[uam] tu[m] no[n] quieta / ergo s[ecundu]m ma
lu[m] est obiectu[m] li[beri] ar[bitrii] ergo q[uo]d libe[rum] / li[berum] ar[bitrium] est q[ui]escens cu[m] [illegible] i[n] malu[m] s[ed] hoc e[st]
falsu[m] manifeste s[ed] 2° ¶ 6° s[ecundu]m malu[m] est obiectu[m] li[beri] ar[bitrii] ergo q[uo]d libe[rum] / ergo
sufficienter diffinitur ab anselmo cu[m] dicit p[otes]tas s[er]vandi rectitudine[m] ¶ Item
dicit q[uo]d bonu[m] e[st] obiectu[m] p[ro]p[ri]e et malu[m] p[er] acc[iden]s. hoc no[n] valet / quia no[n]
sufficienter diffinit mediu[m] esse s[ecundu]m [illegible] s[ecundu]m nisi addat eius opposito / sed
mediu[m] est s[ecundu]m [illegible] p[ro]p[ri]e et e[ss]e p[er] acc[iden]s ¶ P[ro] 10 d[icen]du[m] q[uo]d de li[bero] ar[bitrio] e[st] loqui
dupliciter / s[ecundu]m q[uo]d i[m]minet r[ati]one ergo q[uo]d r[e]spicit in creatore et creatura / et pro obiecto
h[abe]t bonu[m] et equu[m] / malu[m] vero no[n] e[st] obiectu[m] nisi quibus dicat hoc esse obiec
tu[m] q[uo]d li[beri] ar[bitrii] hoc et illud r[e]spuit et detestat[ur] / hoc aut[em] vera obiectu[m] illud q[uo]d
intendit li[berum] arbitriu[m] p[er] actu[m] p[ro]p[ri]u[m] sive q[uo]d efficiat ¶ Alio mo[do] contingit loqui
de libe[ro] ar[bitrio] ergo q[uo]d i[n] creatura r[e]spicit / et pro e[st] loqui de ipso du[pliciter] / a[ut] i[n] q[uan]tu[m] libe[rum] / sa[n]t
i[n] q[uan]tu[m] defectibile / i[n] q[uan]tu[m] libe[rum] p[er] natura[m] e[st] q[ue]rere i[n] actu[m] e[quitatis] equitatis suscepti[bi]le
et caritate informatu[m] / s[ed] aut[em] loquimur de ipso i[n] q[uan]tu[m] defectibile per libe[rum] arbitriu[m]
i[n] q[uan]tu[m] arbitriu[m] p[otes]t et q[ue]rit i[n] actu[m] deliberati / s[ed] defectibile q[ue]rit i[n] actu[m] de fortu
na malu[m] / s[ic] ergo p[ate]t q[uo]d li[berum] arbitriu[m] i[n] q[uan]tu[m] libe[rum] e[st] et est obiectu[m] bonu[m] et q[ue]rit
in bonu[m] no[n] i[n] malu[m] s[ecundu]m r[ati]ones r[ati]o[n]is ad p[ri]mu[m] p[ate]t e[st] concedit ¶ Ad [com]plementu[m]
tu[m] i[n] q[uan]tu[m] cu[m] libertate habet defectibilitate[m] potest i[n] malu[m] / ita q[uo]d malicia no[n] est
obiectu[m] li[beri] ar[bitrii] n[ec] a li[bero] ar[bitrio] ergo q[uo]d libe[rum] s[ed] ergo q[uo]d defectibile / s[ecundu]m aut[em] p[ro]sequitur eu[m]
s[ecundu]m q[uo]d deliberativu[m] q[ue]rit a li[bero] ar[bitrio] ergo q[uo]d li[berum] / s[ed] p[ate]t q[uo]d hoc r[e]spo[n]so ad p[ri]mu[m]
obiectu[m] q[uo]d e[st] obiectu[m] solis operacionibus li[beri] ar[bitrii] de laude et vituperio / hoc n[on] solu[m]
conv[en]it de his q[ue] li[berum] ar[bitrium] r[e]spiciunt ergo q[uo]d libe[rum] / s[ed] et ergo q[uo]d defectivu[m] pro eo q[uo]d
[illegible] e[st] vitupero dignu[m] r[ati]one defectibilitatis q[ue] no[n] h[ab]et causa[m] efficie[n]
te[m] s[ed] deficiente[m] s[ecundu]m infra manifestabitur ¶ Ad 2[m] d[icen]du[m] q[uo]d obiectu[m] q[uo]d li[berum] ar[bitrium] de p[er] eligit
malu[m] / d[icen]du[m] q[uo]d et s[i] sufficiat ad eligendu[m] malu[m] p[ro] eo q[uo]d facile e[st] deficere qua[m] p[ro]fi
cere / no[n] t[ame]n ad illud ordinatur p[ri]ncipali[ter] / ad 3[m] hoc no[n] q[ue]rit et ergo nec p[ro]p[ri]e

¶ D[e] li[bero] arbitrio e[st] loqui du[pliciter]
s[ecundu]m q[uo]d r[e]spicit i[n] creatore et creatura
vel s[ecundu]m q[uo]d r[e]spicit i[n] creatura r[e]spicitur

complementum. Sed porro non est ipse defectus, propterea et si de se eligat
malum, nunquam tamen eligit malum nisi in quantum apparet esse bonum. Ad aliud
obicitur: rationales potestates sunt ad opposita. Dicendum quod et si reperiatur in rationalibus
potestatibus defectibilibus et creatis, non tamen est verum in rationalibus potestatibus in quibus
non potest esse defectus. Vel potest dici quod illud propositum verum potest verum quod dicitur
de eis quae sponte agunt. Hoc enim est contra veritatem et contra Augustinum [illegible]
fuit, et inferius suo loco ostendetur quod cum dicitur rationales potestates ad opposita
sita, hoc non est quia sunt rationales, sed quia sunt defectibiles, maxime si ad
opposita intelligantur, quorum unum est privatio alterius, sicut se habent bonum et
malum, et ita ex hoc non sequitur quod liberum arbitrium in Deo [illegible] quod liberum arbitrium possit [illegible] malum.

Ad illud quod ultimo obicitur, quod liberum arbitrium per se ipsum possit in malum, dicendum quod et si per se ipsum
possit, non tamen per se ipsum potest efficere; sed porro per se ipsum deficere potest, sed ipso existente
deficiente, non oportet aliud invenire ad hoc quod cadat in malum.

Quarto quaeritur de libero arbitrio in comparatione ad aliud creatum, et est quaestio utrum
liberum arbitrium ab aliquo agente creato possit cogi. Et quod sic videtur:
Damascenus et philosophus dicunt quod quaedam sunt operationes voluntariae, quaedam
involuntariae et quaedam mixtae. Permixtae quae voluntariae et involuntariae sunt intermedi-
ae in materia et consilia, sed ergo involuntarium est illud quod per violentiam [illegible]
operationes concomitantes a libero arbitrio contingit permixtam violentiam. Ergo si contingat
magis et magis permisceri, contingit eas simpliciter esse involuntarias [illegible]
actas. Ergo liberum arbitrium cogi potest in actione sua. ¶ 2° maior virtus potest in [illegible]
[illegible] minori, sed quod potest in se violentiam potest appellare. Ergo minor virtus a
maiori potest compelli. Sed alia virtus potentior est libero arbitrio voluntatis, ut potentia
virtus angeli. Ergo saltem ab angelo liberum arbitrium minus potest cogi. ¶ 3° si aliquid non
potest impediri ab actu suo, potest violentiam; et si sufficit potest impediri [illegible]
potest violentiam; et si sufficit potest violentiam potest cogi. Sed liberum arbitrium ab actu suo
et usu impediri possit, sicut patet quod diabolus potest auferre usum liberi arbitrii
et facere eum furiosum. Ergo videtur quod ab eo liberum arbitrium minus possit compelli et cogi.
¶ 4° quod radius est tamen aqua mota aqua vere est movetur radius, sed [illegible]
to maiori vinculo coniungitur anima corpori quam coniungatur radius aquae. Sed [illegible]
tore vere est moveri affectus animae. Sed per aliquam virtutem creatam potest corpus
transmutare potentia per quam liberum arbitrium vertere et compellere ipso nolente.
Sed sicut se habet intellectus ad verum ita se habet affectus ad bonum. Sed intel-
lectus compelli potest ad credendum quod verum. Ergo et affectus ad amandum bonum.

si g° li ar no dicit aliud quā rōne et voluntatē / videt q̄ et ipm̄
ↄpelli possit p coactionē alicui agētis cāti ¶ Co to agēs cātū sua
acōne pt liberū ar· cogē coactionē i ducēte q̄ē dispōsito īspetu
coacto sufficiet / sz dispōcō ↄsequēte p̄u icāctionē pt fi necess
sitās· g° vr q̄ p voluntas possit cogi coactōe i ducēte q̄ pressu
ipi ↄpelli possit coactōe suffīti p actionē alicui cāture ¶ Sz cōtra
P̄n 40 d' li ar· voluntas p̄rgenita p̄u nobilitē ulla cogitur neītate
sp go voluntas animē pt cogi / et hoc ē no ob aliud nisi p̄p li arbi
trij libitatē, go li ar a ulla cātura cogi pt ¶ 2° p alia cātura possz li
ar· hoīs cogē hoc maxīe ↄpetet ipi dyaº / de q° dr̄ Job xl no ē ptas
sup tr̄a q̄ ei possz ↄri / s go dyaº li ar· nīuj no pt cogē q̄ ↄ tūc nos
forēt ↄtinue pccare. Arr̄ q̄ ulla alea cātura possit ipm̄ cogē ¶ g° ulla
ar· ↄpulsio pt fi li ar· hoīs q̄ p ↄteptacōne mortis sz morte ↄtepta
ad ↄpellas li ar· no suffecit sicud patz i martiribz s̄cis et alijs / s̄ arr̄
q̄ ab aliā cātua no possit ↄpelli ¶ 3° li ar· ē ī eo q̄ ē suprēmū i aīa
in ipm̄s pt rege et movē oēs potēas· s̄ eo q̄ supremū ē i aīa / solo deo
s̄ē / s̄ go ulla cātua pt sup eū / ulla ī cātua pt ↄpois li ar· ↄpelladū / s̄ pt
¶ Ad ↄdictōs intelligēdū est notādū q̄ ē loq d' li ar· q̄ pl ad actū ↄtēriorē
et q̄ pl ad actū ītēriorē, pt q̄ pl ad actū ī... ↄsd et actū dēcim / p loq
mur d' li ar· q̄ pl ad actū ↄtēriorē pt vi talē actū pt inuēnē eo
actū / pt ē ab ↄpelli ut gēma cora ydolo flectat / et ut ↄ... mai
bz thura altarib; imponat ut i cedat ¶ Si aut loquimur q̄ pl ad actū īte
riorē / qui s. ē uelle vel eligē aut ↄpetē, / pt vi tales actus pt li ar·
aliquo mō i duci pt et impediri / sz ullo mō pt ↄpelli ↄ̄dūcī q̄dē
pt q̄n amat i d ↄpe et q̄ infra pe ē / ī ipu p ablacōnē alicui rei amate
ut ablacōnē pt i duci ad ↄpetēdū i ad malū nīliter efficaci p pua
sione p que mōdū ydolatrē teptabat s̄cōs martirēs ↄpetē i ydola
trā mō ↄmittēdo d'labilia / mō i fligēdo tormēta ↄpatz inducēdo loc
depost a coactione pt plaat ipē q̄ ctq q̄ n° bladimētū allici n° tormētis
frāgi adeo potuit ↄ̄ ut a vitate cusionē inuitaret / et pt li ar· in
ducī pt q̄ amat alique infra pe ut potē vitā tēpalē ul aliud ↄple
q° pt agēns cātū auffērre ut ↄferre pt eī impedi ↄ̄ inclicacōz
ↄquercōz sui ad nāūj corpalē que sub est virtuti cāture n° l' vō
hōi possz aliquib aliud eta ledē q̄ ipsū li ar· amittet / g° ho tū li arbitriū

s̄ li ar° ī loq̄ q̄ pl ad ac
tū intēriorē et ↄtēriorē

no cogit. coactio et ponit li ar actu et v[er]um ab ligno ut impediens
tollit / et itum impeditio proveniens potest ab inferiori / coactio proveniens
potest a superiori / et hinc est quod li ar / et si possit induci ab agente ex
ratione boni coactionis amoti / et possit impedimentum ratione causarum quas
non potest cogi respectu actus proprii / hoc est dignitate habet hoc ut libertas
libertas sola deo potest subiectum / et quod in quod libertas ut hoc agenti contra
cum coactio potest a superiori. ultimum agens causatum potest ipsum cogere / sed quod
potest rationes hoc ostendentes. Ad primum ad id quod obicitur in quo quod est actio
mixta ex voluntario et involuntario. dicendum quod id intelligitur de actione quod est
ori / et quod ad illa potest interveniens coactio forma intelligitur ubi de voluntario
non potest dici involuntarium per violentiam non in quod violentia coactionis
sed solum in ductis. Ad 2m dicendum quod maior virtus potest violentiam minori
respondeo / quod ad libertatem dignitatem per omnibus sunt in primo et plurimum
omnibus causatis rationalibus sunt equalitatem / ut una est ista perfectam
altera potest agere / et per hoc nec alia violentiam / nec cogere / cum ei dico
maior virtus potest violentiam minorem hoc veritatem habet in 2a quam
nata potest agere in minorem. Ad 3m dicendum quod ratio hoc quod hoc non requirit
quod possit cogi impedimentum et sit actu libertatis sed coactio ponit
actum li arbitrii et potest cum hoc ponere quod non potest libertatem / et ita potest in
potest si ponatur quod aliquis actus esset voluntarius / et hoc melius videtur
/ et ideo ratio illa non cogit. Ad 4m dicendum quod non est simile propter gradum
multiplicatio est naturalis / ut potest lucem per ipsam non multiplicatur cum
naturaliter sibi apta / et per multiplicationem radiorum a naturalibus ita reflexio
est naturalis et repercussio / et propterea cum causa moveat alios propter
/ non necesse est ipsum alios reflecti. li autem arbitrium potest cum tali
voluntarium quod cogit / et per ipso est suum actus variatio / non potest
sit aliqua mutatio et coactio. Ad 5m dicendum quod et si aliquo modo
paccio quamplurimis non sit commoda similitudo / quamquam per omnibus sunt per liberum
arbitrium plus potest tamen quod potest motiva quae cognitione et ideo coactio plus
pugnat affectioni quae repugnat cognitioni et propterea non potest
lectum potest cogi quod et affectus. Ad 6m dicendum quod et si in ducto videtur
coactio maxime est humana iniuria quod dicitur illud quod fit contra motum
bedio ratione maxime de eo motu qui potest cadere in potestatem nisi propter
procedat coactiora opera sed dum veritatem ... ductio sunt de libero

Ad id quod 3o obicitur quod li ar potest in
sua actione impediri vel
dicendum

Ad id quod obicitur ... quod cum motu
naturali modo et radius ei quod
... vel dicendum

Ad id quod obicitur quod dicitur comparatione
intellectus ad verum et affec
tus ad bonum vel dicendum

Ad id quod obicitur quod potest in dubio
vel dicendum

volutatis nec ei repugnat . aliquis sed potius repugnat plenitudini
amoris et voluntatis / non enim ita plene vult alter quod vult cum condicione
sicut qui vult absolute sicut patet de iactatione mercium in mare / multis
enim istis placuit alteri non libertatis et voluntatis / ¶ Unde tales metus
apud deum non excusat a culpa sicut apte patet in negatione a petro
facta / contractus non sunt quod possit a creatura in duci quod possit cogi / ut
volunt quod oberit de dispositione aliqua sed sicut necessitas peticionis / hec enim
vera est respectu virtutis naturalis et actus qui determinatur ad unam differentiam quod
vocatis / non autem vera est respectu voluntatis que absoluta est et quod est
dispositibilis propter preterea illud locum habet in eo genere disposicionis quod est
communis generalis et specialitatis / ut est dispositio proxima et remota per
quod non est in proposito sicut ostensum est supra et sicut patet obiecta

Quinto quaeritur de libero arbitrio in comparatione ad motorem primum scilicet ad ipsum deum
et est questio / utrum liberum arbitrium possit a deo cogi / et videtur quod sic luce xiiii^o compelle
intrare et compelle intrare ut impleatur domus mea / sed domus
dei non conpletur nisi per proprium liberum arbitrium et domus intrare compellitur ergo liberum
arbitrium cogit / ¶ 2° Joh vi^o nemo venit ad me nisi pater traxerit illum
sed ipsum non est nisi per liberum arbitrium actum / sed liberum arbitrium non venit ad filium nisi
trahatur a patre tractus est motus violentus sicut dicit philosophus liberum arbitrium a deo violentatur
et cogitur / ¶ 3° proverbi xx^o sicut divisiones aquarum ita cor regis in
manu domini quocumque voluerit inclinabit illud / sed liberum arbitrium inclinatur
ad unam partem contradictionis quod sicut ad illam inclinetur deus potest perfecte
facere quod velit oppositum / sed potest cogere liberum arbitrium ad volendum / ¶ 4° omnis creatura
est in potentia obedientia respectu creatoris sed liberum arbitrium quod creatum est a deo
vere est ipsum esse in potentia obedientia [illegible] / sed aliqua virtus potest a deo compelli
sicut et virtus liberi arbitrii / sed deus dicitur aliquis creaturis potest facere contra naturam sed et de
liberum arbitrium potest fieri contra libertatem / sed potest ipsum compelli / ¶ 5° plus potest facere
liberum arbitrium supplicando quod possit liberum arbitrium super ad virtutem / sed hoc potest ad [illegible]
cogere ad aliquam operationem infundendo per violentiam / sed multo fortius virtus
increata potest cogere voluntatem nostram / ¶ Sed contra quod augustinus super genesim ad litteram
[illegible] non potest deus facere contra naturam quam bonam constituit quam non potest contra
voluntatem suam facere / sed deus voluntarie libertatem liberi arbitrii ~~dedit~~ dedit
impossibile est eum de libero arbitrio facere contra indictam per libertatem / sed per ipsum eo

sequitur contra libertatem eius facit. ergo liberum arbitrium cogi a deo est impossibile. Secundo quia [illegible]
a dei illud est remanens rei naturale quod de ipsa facit dispositione competenti volun-
tas. ergo per contrarium naturale est violentum. nichil quod facit deus est violentum. patet quia co-
actio est per violentiam. igitur deus de libero arbitrio faciat nulla [illegible]
ac per hoc nulla coactio. Tercio voluntas hoc ipso libere vult [illegible]
velle et per ipsam movetur. sed impossibile est voluntatem aliquid velle [illegible]
velle patet a voluntate per ipsam movente. et quia voluntas velit per velle [illegible]
impossibile est liberum arbitrium cogi non solum ab aliqua creatura [illegible] a deo [illegible]
aliud est dicere aliquid facere ad contradictionem [illegible] quod faciat aliud [illegible]
arbitrium vel voluntatem cogi ad actum contrarium non est [illegible] quod voluntas aliquid [illegible]
invita [illegible] aliquid illud non vult. ergo voluntatem cogi [illegible]
aliud est facere nisi facere voluntatem [illegible] et simul velle et nolle [illegible]
duo contradictoria simul esse non tamen est impossibile creature [illegible]
Quarto dicunt aliqui voluntatem cogi quando ad oppositum sue inclinationis movetur [illegible]
ipso quod libera est ita natum est inclinari ad unum oppositum [illegible] et ad reliquum
libertas eius salvatur [illegible] inclinationes ad utrumque oppositorum [illegible]
ad [illegible] coactio concludit libertatem, et libertas non concludit ad [illegible]
inclinationem [illegible] quod nulla inclinatio est cogi [illegible] libertas arbitrii sed non est aliquid [illegible]
ipsum cogendi nisi inclinando ipsum ad [illegible] voluntatem. ergo impossibile [illegible]
[illegible] per agens creatum ut per agens primum. Respondeo dicendum [illegible] intelligendum [illegible]

liberum arbitrium cogi a deo dupliciter intelligitur

cum queritur utrum liberum arbitrium possit cogi a deo, id potest intelligi dupliciter. aut ita [illegible]
quod possit auferre libertatem, et auferendo libertatem [illegible] adducere [illegible]
et hoc nulli dubium esse debet quin deus possit hoc facere [illegible]
terie. Aliter ut intelligatur quod deus cogit liberum arbitrium salva [illegible] libertate
eius natura, et hoc modo non solum est impossibile sed est non intelligibile [illegible]
[illegible] duo contradictoria opposita. [illegible] liberum arbitrium [illegible] vult libere [illegible]
hoc quod voluntarium [illegible] vult voluntate vult, et per ipsam movente vult [illegible]
quod cogitur [illegible] simul vult, et [illegible] quod vult invite vult, et quod vult [illegible]
alio vult [illegible] violentum [illegible] nichil [illegible]
arbitrium cogi non est aliud quam actus liberi arbitrii simul et semel esse liberos et [illegible]
luntarium et non voluntarium [illegible]
contradictionibus, non tamen est impossibile creature [illegible] illud posse [illegible]
posse [illegible] plenum est quod liberum arbitrium [illegible] modo intelligendo [illegible]
[illegible] est impossibile [illegible] ad hoc [illegible] Ad [illegible] intelligendum [illegible]
[illegible] ad oppositum inductam. [illegible] dicere voluntatem [illegible]

tate mutal et voluntate cogi ¶ Dicitur etiam induci dicitur quando aliquid proponitur
sibi disponens ut ad aliquid appetibile inclinetur ¶ Et sic valde intensa sunt nomina
contra se fortius ¶ Primus non potest vere coactio ut ostensum est prius ¶ Dicitur autem volun
tas mutari quando ipsa de nolente vim potenti virtute affectio immittitur ei ad quam
de nolente fit volens ita quod una affectio compellitur et gratia induci ¶ Secundum
paulum deus de amatore tempore aliud facit tempore aliud contemptorem ¶ Et hec dicitur esse
quidam compulsio et tractio divina cum voluntas abiecta propter se cum per amo
ris glutinum fortius ingebatur ¶ Dicitur autem voluntas dici cogi quando intelligitur
repugnans invita quando velle et repugnante actu voluntatis deliberatione aliena
virtute movente et repugnantia manente ad aliquid volendo inclinatur ¶ Et
hec duo opposita implicant sicut ostensum est ¶ Voluntas ergo induci potest ab age
nte creato ¶ Mutari vero ab alio non potest nisi ab agente increato ¶ Cogi vero ab ali
quo non potest ¶ Et per istud dicitur Bernardus quod libertas voluntatis est ita plena suo modo
in creatura sicut in creatore ¶ Et quod in omnibus equaliter. hoc etiam sicut prius explanatum
sit intelligitur quantum ad coactionis privationem ¶ Et per hoc manifesta est responsio
ad auctoritates et rationes ¶ Quod etiam dicitur in scriptura deum voluntatem hominis appellare
et voluntatem hominis trahere ¶ Et voluntatem hominis quocumque voluerit inclinare
sicut dicitur ille textus sicut auctoritas hoc intelligitur non quod voluntatem cogat ¶ Sed
voluntatem creatam non solum inducit sicut agens creatum verum etiam immutat
immittendo affectiones varias in qua immissione non est coactio propter eo quod ita
voluntarie volo illud quod deus immittit ¶ Sicut id quod ego me ipso volo ¶ Et per aliquid
nolo volens nolo non invitus ¶ Et ita in volendo ad nichil compellor ¶ Ad
secundum ad id quod obicitur de perfecta obedientia creature. dicendum quod ex hac ratione potius potest
concludi oppositum quam propositum ¶ Quia etiam ibi est obedientia perfecto et hoc ar. Sed dicit ad
omne quod deus voluerit sicut habet moveri sicut pila ad omnem motum ¶ Non
dicit de ipso ut etiam ipsum faciat non compellit nec violentat ¶ Nec etiam alicui
creature violentiam inducit quantum ad illam potentiam obedientie ¶ Quantum autem ad potentiam
passivam nature aliquam infert violentiam in miraculosa operatione ¶ Sed talis vi
olentia infertur virtuti naturali non voluntati ¶ Quia utique naturalis sicut est determinata ad
unum ut per naturam ad oppositum hoc fit per violentiam ¶ Voluntas non determinabilis
est ad utrumque oppositum ¶ Sicut et rota et pila habet vertibilitatem ad motum ¶ Ad
tertium ad id quod obicitur plus potest liberum arbitrium divinum propter hominem quam humanum ¶ Dicendum
quod verum est in hiis que posse est posse ¶ Posse autem cogere utique hoc est potentie
oppositum in coactione humana libere hoc est in ordinatione et impotentie sicut per q
... ¶ Coactio etiam non sic repugnat nec brutali sicut repugnat hoc ar.
... illa obiectio non concludit : - : - :

Sed voluntatem in duci ad
cogi ad mutari

Dis. xxvi. De li. ar. in comparatione ad corpus quietum

Sexto et ultimo queritur de li. ar. in comparatione ad corpus quietum. Et
quia sompnus [illegible] in ineptitudinem corporis ligari habeat [illegible] ad utrumque. Et quod
videtur in libro de li. ar. in infantibus et insensatis et dormientibus nullum [illegible]
imputatur. Sed hoc non est nisi quia caret usu li. ar. Et hoc non est nisi propter aliquod
impedimentum ex parte corporis, ergo etc. Secundo hoc ipsum videtur quia populus [illegible]
et castus cuius castitas est magna frequenter in sompnis [illegible]
illos facit tempore vigilie. Ergo in sompnis ligatur actus li. ar. Sed hoc non est nisi propter lassitu-
dinem et etiam ineptitudinem ex parte corporis ergo etc. Tertio deficiente [illegible]
id quod est posterius. Ergo impeditur ab actu quod preambulum est ad ipsum li. ar. [illegible]
per ineptitudinem corporis necesse est et ipsum li. ar. impediri. Sed actus ad hoc
operatio intellectus quod per ineptitudinem corporis est etiam impeditus sicut patet in
[illegible] et in freneticis et prius est quod corruptum quoddam [illegible]
[illegible] ipsa complexio ergo etc. Quarto sicut homo lassatur in currendo ita etiam lassatur
in cogitando et in meditando. Sed quod corpus lassatur in currendo indiget quiete
[illegible] in quo impeditur ab operationibus sensuum. Ergo [illegible] li. ar. [illegible]
corporis ab actu et usu proprio impediri. Sed contra, 3 Regum 3 refert hystoria quod [illegible]
in sompnis apparuit Salomoni et merito petitionis quam fecit
dedit ei sapientiam multam nimis. Ergo meruit [illegible] apud deum [illegible]
suscepit hoc in visu li. ar. in bonis. Videtur quod propter lassitudinem et ineptitudinem
et actum in sompnis li. ar. ab actu suo non habeat impediri. Item [illegible]
Job: Terrebis me per sompnia loquentes de nocturnis illusionibus [illegible]
spiritus agit superna dispensatio bonique permittit in electorum cordibus [illegible]
saltem a passionibus [illegible] sompnus [illegible] ergo [illegible] in sompnis [illegible]
in aptitudine corporis li. ar. non amittit usum proprium. Item anima [illegible]
operatione intellectiva sine li. ar. nulla [illegible] actus ergo [illegible]
non exercet per aliquod organum ergo [illegible] corporale organum ut [illegible]
[illegible] li. ar. non potest usum proprium. Item quanto anima magis intelligit [illegible]
[illegible] ad interiora tanto magis viget operatio interior. Sed [illegible]
[illegible] contrariorum intelliguntur vires anime abstractioribus ad interior[illegible]
tur maxime dum viget operatio interior. Sed [illegible] hac attenditur [illegible]
ergo quando corpus efficitur ad sentiendum ineptum ut patet per sompnum li. ar. [illegible]
habere potest suum usum [illegible]. Quod vide futura hoc [illegible] maxime [illegible]
Sed in sompnis potissime fit revelatio et visio futurorum. Ergo altissime [illegible]
rationis viget in sompnis dum in ineptitudo ex parte corporis [illegible]

2

3

4

5

huius ar(gumenti). Secundo multo magis pendet a corpore virtus fantastica et ymaginativa quam
rationalis virtus intellectiva. Secundo si propter indispositionem a parte corporis aliquando
in freneticis et aliis in sompniis non impeditur operatio fantastica, ymmo etiam mi[illegible]
[illegible] quod non debeat impediri operatio intellectiva. Item tertio contra operatio
[illegible] intellectus multo minus pendeat a corpore quam [illegible] est quod impeditur et
ligatur propter aliquam indispositionem factam circa corporale organum. Et iterum
impeditur cum minus pendeat a corpore quam virtus fantastica. Quod hoc est
magis perdit usum suum [illegible] in sompniis quam fantasia vel ymaginatio. Item
[illegible] ratio quia ad actum huius ar(gumenti) maxime sit potens et libera. Quod est hoc quod
propter indispositionem corporis faciliter tollitur usus huius ar(gumenti) quia ab actu rationis
in sompniis et [illegible] aliquis habet rationales motus et in furiosis similiter. Hoc
[illegible] quod multa dicunt que non possent dicere nisi ratione haberent. Quod ad [illegible]
[illegible] respondet. In veniendo tamen dicere usus huius ar(gumenti) est. Quod etiam hec diffi[illegible]
[illegible] faciunt questionem. Quarto dicendum quod si ad hanc questionem facile sit respondere
[illegible] quod iterum huius ar(gumenti) ligatur propter corporis indispositionem quantum ad usum. Tamen ipsa
[illegible] hoc plane dicendum et manifestum facit quod ligatur in pueris et dormientibus
et furiosis. [illegible] tamen questione que habet sub [illegible] videlicet quare ligatur
huius ar(gumenti) a corporis indispositione cum non sit potentia alligata organo valde est difficile
[illegible] eius intelligendo tamen quod est quadruplex modus satisfaciendi
huic questioni. Secunda et dicere voluerunt quod [illegible] rationis et aliis huius ar(gumenti) im-
peditur et ligatur a corporis indispositione propter [illegible] compositionem. Quidam non propter
[illegible] corporalis [illegible]. Sed nec modo dicendum est propter [illegible] rationalis
[illegible]. Tertium autem modum propter corporis et anime unionem ad [illegible] quod
[illegible] ymmo propter compositionem dixerunt aliquam animam impediri ab actu [illegible] — [illegible] mo(dus) d(icen)di
[illegible] indispositione corporis. Quod est corporis indispositio est quod aliqua le[illegible]
[illegible] est in furiosis et freneticis. Et tunc anima cessat ab opere
[illegible] intelligendi propter hoc quod nimia compressione [illegible] ad [illegible] ratione
[illegible] organi lesi. Sed est in indispositione que est in membris et organis
[illegible] in pueris et tunc anima adeo intenta gubernationi corporis et [illegible] quibus
[illegible] corporis [illegible] quod [illegible]. Et ideo quod nimia compressione ad cor[illegible]
[illegible] organorum lesione sive compressione contingit usum rationis
huius ar(gumenti) impedit. Sed hic modus dicendi non plene satisfacit. Videmus enim quod
[illegible] dolor propter corporis indispositionem [illegible] factus rationis usum non impe-
[illegible] anima illum dolorem multum [illegible]. Item tertio in sompniis non magis [illegible]

29 mo[du]s

ad corporalia quam in vigilia propter vaporum [illegible] / patet tunc videtur quod sit quies eius [illegible]
sopitus cum regimine corporis ¶ Secundo secundus modus dicitur est videlicet quod licet anima [illegible]
opus licet impediri propter privacionem obiectorum corporalium / et si eius opus intellectuale
non fiat per organum intellectionis tamen virtutes sensitive ipsi intellective [illegible]
ad obiectum ad hoc quod exerceat suum actum. dum ei obiciunt sua fantasmata
intellectui in actu intelligendi / Similiter videlicet quod offert illa fantasmata intelle
ctui possibili sicut obiectum offert speciem oculo / Et in hoc est quod intellectus [illegible]
[illegible] habet obumbracionem quam diu est coniunctus corpori / Et ideo quando lesa est
et ineptitudo propter organum potencie sensitive sit plurali fantasmatum
impeditur ipsius anime et intellectus propter hoc quod aufferat sibi debitum obiectum
sicut oculus meus potest impediri ab actu videndi propter obstructionem alicuius [illegible]
re visibili [illegible] licet [illegible] speciem offerre et [illegible] medium [illegible] / Sed ille modus
ad hunc non plene satisfacit pro eo quod nos videmus operacionem intellectus [illegible]
dum non [illegible] impedimento in ope [illegible] / virtutes sensitive ut potencie [illegible]
et fantasie / et [illegible] cum intellectus et memoria intelligibilium aliquas species
ut habeat abstractas quas in se et penes se continuat quas anima [illegible]
pore separata / videtur quod omnis obiectio fantasie et fantasmatum [illegible]
~~[illegible]~~ lectus opus suum habere debeat [illegible] corporis [illegible] habitum et [illegible]
ne falsum est / Ergo hoc impedit a [illegible] corporis quam [illegible] / Sicut [illegible]
corporis que non [illegible] ¶ Et tercius est 3us modus dicitur quod [illegible] anima et [illegible]
quod corporis ineptitudinem habet impediri propter quandam [illegible] operacionum
[illegible] aut [illegible] non potencia intellectiva operacione sua corpori [illegible]
[illegible] ei esse / et [illegible] fuit [illegible] / non solum in quantum anima [illegible]
et sensibilis / Sed eciam in quantum racionalis ¶ Anima enim racionalis advenit corpori humano
sicut [illegible] facit ipsum esse et [illegible] / ita facit esse [illegible]
ta sicut aliquas operaciones communicat corpori in quantum facit [illegible] / et in quantum facit [illegible]
eciam aliquam communicat in quantum facit [illegible] licet non [illegible] / [illegible]
ei [illegible] communicat anima corpori que respiciunt potenciam vegetativam et sensitivam
operaciones potencie intellective / Ita opera vegetative et sensitive sicut [illegible]
corporis ut sunt in corpore et per corpus sunt eciam in corpore / non sunt corporales [illegible]
[illegible] anima in [illegible] mediante organo corporeo / Nec [illegible]
in corpore / ¶ Intelligere autem sic communicat anima corpori ut sit intelligat [illegible]
aliquo agente / [illegible] tamen non intelligit per corpus quia sic intelligat [illegible]
tamen eciam intelligat cum est separata a corpore / Ergo quod dicitur in corpore [illegible]

Zus mo[du]s

nalē opont̄ īo facta in ordinacōne ꝯptē cor^is ſz illa oparō impedi
ſz ꝯ iste modꝰ ddi calūpnia habz in hoc qd dicit qꝫ oparō intellectꝰ ali
quo^o ꝯtinuat^r cor^i. ſed id nō videat^r ūez et phus ꝯdicē videat^r qꝫ ipſe
īlo aliud ubi dicit^t qꝫ intellectꝰ ē ab ꝯtrario ꝯtus^s hoc qꝫ nullo mō ē in
mixtꝰ corpi. ſed hoc ipsū dt^r i 3o d' aīa. ſed etiā ꝯ ꝯcedi^r qꝫ hō intelligat
nullo mō tn̄ ꝯcedit^r nec d' toto core ut d' pte qꝫ intelligat. ſi ūn ūrꝰ qꝫ
hoc dicat^r d' toto ꝯiūcto rōne ptēs. ſicut ꝯt ꝯt dicit^r hō ē albꝰ. hoc plūd
ſolū dr^r rōne cor^is ſz ptera ē ꝯtꝰ modꝰ ddi. ſcz oparō aīe i corpe
impedi habz ꝯt cor^is ī aptitudīez. ſed hꝰ rō ē ūnio cor^is et aīe adō
mi ꝯ ꝯstitucōe qꝫ ē ūnū possēcia et tn̄ dicta^r ꝯtra opō ē qꝫ est
ūni. hoc aūt oparō nō ē ūne tn̄ ut ptē ſiue mouē. ſz et rōnari
et intelligē. ſed ꝯt ipsū ūnōe nō tn̄ pedet aīa qꝫ core ꝯpl ad actū
ꝯ diffēcia aliquo mō ꝯpl ad actū intelligēdi. quā dūi ē i core. ſz ſolo
ꝯ alit et alit. nā ꝯpl ad actū vegetādi et ſētiēdi ſic pedet ut nullo
mō possit illos ꝯcē nisi i core. nō aūt ſic d' actū itelligēdi ſic ꝯtā pe
det ut illos actus ꝯcat p core et p organū corporeū. nō ſic ē de
actū itelligēdi. ſed lō actū ſētiēdi dr^r ꝯiūctū aīa cor^i. ſi ūn nō absur
de oīo dicat^r actꝰ ūdz nō aūt ſic dicat^r d' actū itelligēdi. dicat^r aūt ſētiē
ꝯ cor^e ſed nō intelligē p core. qꝫ dūi duo ꝯcurrūt ad actū itelligēdi et ſē
tiēdi ūdelꝫ recipe et iudicaē. i ſētiēdo recipo ſpēs ē a core. ſz iudiciū
ꝯt a ūtute intellectiua. ſz i intelligēdo utꝫqꝫ ē a ūtute intellectiua
ūdelꝫ ab intellectu ꝯꝯli et agēte. ſed ꝯptera intellectꝰ dr^r ūis nō alli
gata nū'. ſed oparōne hac ſic hēē ꝯ ē ſepata a cor^e. ꝯtūa dūi aūt ē i cor^e
nō oīo intelligit ſic corpa. ſic ei eē aīe i core aliq^{ao} pedz a cor^e ꝯtūꝫ nō
ꝯpetit eē ipsū aīe imp̄. ſed lō adhoc ut aīa ſic i cor^e ūtte ē corꝰ debite lō
ꝯpetit eē. ſed ad illud ꝯpoꝯcōnis corruptoꝫ ꝯtigit aīaz aplꝰ nō eē i core
ꝯ ſi dūi aīa ē i core intelligē ſiud nō ē ſine core. ſed ſine aliq̄ dispoꝯcōe
ꝯtē cor^is eiꝰ cuiꝰ actualitas ꝯueiat actui intelligēdi ſic q̄ſa dispoꝯcō
ꝯdicat ꝯiūctōe aīe i core et ꝯſro eiꝰdē. illa aūt actualitas attēdit^r
ꝯsd id qꝫ ē ſupmū i core et ꝯpl ad nobilissioꝰ ſpūs qui locū habēt
nobilissīs organis cor^is. ſed ꝯpl cū ad aufferat^r ab aliqo ſpūs auffat^r ab eo
ꝯ ē i eo ꝯcellētissī. ſed eō aliq̄ ūtꝰ debilitat^r ſpūs qꝫ auffat^r ab ea
ſīmiꝯ hinc ē ꝯt lesōne cor^is cuiꝰ tollat^r d' ē qꝫ corpꝰ ꝯturbat^r opōi
ꝯ quā illud r^{ri} qꝫ ꝯfor-mat opōi ſēſitiē. ſed lō ſūmo ꝯtates aꝯ
ad tābꝫ ꝯturbāt ſpūs i ſēpūs ut impuertꝰ et ifrenotꝰ et
ꝯ alia lesō organozꝫ i quibꝫ ꝯpēdet ſpūs ſubtilissimi et nobilisso corpo

ſꝯtiꝰ modꝰ

rales facilius impedit usum rationis quam ymaginationis. Et sic patet quod im
pedit(ur) conmeptitudine corporis usus rationis et magis impeditur quam
inferiorum virtutum. Et ex hac eadem ratione colligitur quare magis impeditur ratio quam
ad usum liberi arbitrii quam quantum ad alios actus rationales quibus in sompnis et furiosis
aliquid dignoscitur. Hic actus enim liberi arbitrii respicit potentiam rationalem ut potentia
in omnimoda et plena libertate. Liberum arbitrium enim dicit dominium potentie super actus suos
super determinatus est. Et quia eo impeditur alius actus operativus prius aufer
tur actus ille qui ei inest ad plenitudinem suam potentie quo ad sensum operationes
facilius aufertur ei potentia uoluntatis credendi quam potentia ambulandi sine
licet impedit(ur) hic actus quam ille. Et ideo in corpore facilius et frequentius
auferri usum libertatis quam quemcumque actum potentie intelligendi. Credendum (?) quod
rationes assignatas quod liberum arbitrium conm(e)ptitudine corporis corporibus habentibus impedimentum
ad suum opus impediri(?) impeditur in pueris et infantibus et furiosis et dormien
tibus. Ad id quod primo obicitur de Petro et Salomone quod fuit in sompnis
dicendum quod illud fuit aut gratie specialis et privilegii non lege generis quod in sompno
potuit mereri et dignus fuit exaudiri aut etiam hoc dicendum non quod deo
in eo placuit, sed ante vigilando et preguntando (?) id deo placuit. Et quod ...
lia placuit deo precibus ... manifestare voluit in sompnis. Et frequenter ...
sompnis quam in vigilia apparere conveniret. Et per hoc patet responsio ad
verba Augustini. Sed ei dicit frequenter vivens in sompnis mei hoc dicit ... consumma
ta adeo quod paruit(?) in sompnis postmodum meretur in vigilia. Sic non potest
mereri dicitur in pollucione nocturna quam prima cogitatione procuravit
cum in recordatione postmodum delectatur. Ad id quod obicitur quod anima est opera
intellectiva non est actus alicuius partis. Iam patet responsio quod operatio ...
enim non operatur per organum corporale nichilominus tamen ad hoc quod anima opere
in corpore ... est corpus est nobilis spiritus et nobilia organa ...
actualiter et dispositione quas sicut prius ostensum est. Hec dispositio to
litur per corporis ineptitudinem non per quos actus rationis et ideo liberum arbitrium impeditur.
Ad id quod obicitur quod anima in sompnis revocatur ad interiora, dicendum quod verum est
quantum ad omnes operationes interiores, sed quantum ad operationes rationales. In sompnis ...
est quoniam virtutes animalium sunt in impressione rationalium et ideo non sequitur quod ...
ut liberum arbitrium in sompnis intendatur, cum licet porro contineantur sub viribus animalibus
quam rationalibus. Ad id quod obicitur quod in sompnis anima videt futura, dicendum quod ...
determinatum est super dist(inctione) viii ... in sompnis non semper futura ...
enuntiatur ab altissimo prout dicitur ... xxiiii magis aut duo ... in sompno
quam in vigilia ostendendo futura ... hoc quod anima in vigilia ...

d(e) sompno

de sompno

intra sensibilia comprehendenda. Secundo quia ille dominus qui posuit tenebras
latibulum suum ad pertinens ipsius occultacione magis vult in sompnis quam
in vigilia revelaciones emittere. Secundo quia in sompnis magis agitur quod
prodagat. Et in revelacione divina plus facit quam ipsa humanus quod suppositum quam a
... Tertio quia in sompnis medium tenet quod inter mortuum et vivum. Ita
quidam a vita humana medium recedit. De qua domino quod dicit xxxiii dicit non
... me. ... et vivet. Tercio quod non potest concludi quod usque hic ... potest in
sompnis quamvis ibi contingat revelaciones ... quia in sompnis magis agitur
quam agat. Sed in vigilia hic ... magis agit quam agatur. Ad id quod obicitur quod
... fantastica non impeditur in sompnis. Dicendum quod et si videatur fantastica magis
in sompnis quam in vigilia vigere nichilominus tamen impeditur quod potencia
... in vigilia ad ... ymaginandum omne quod vult quod in sompnis. Licet
... ymaginacione non ita appareat in vigilia propter quam ... adgote
... Et in sompnis medium motum ... propter ... concitacione. Et si obicitur
quod non potest impediri qui aliquo habeat ipsum suum fantasia. Dico non debet
... potencia superior. Tamen patet opposito quod ... suprema cum sunt
in sompnis plus augmentantur virtutes ... quam naturales. Maior autem et
... potencie intellective. Ad id quod non potest impediri ipsius fantasie. ...
... dicta sunt.

Consequenter ... questiones circa ... Et primo queritur de hoc quod dicit
In parte ista sunt ... quod libertas arbitrii per peccatum ... ... parte ... dictat
illo capitulo ... manifestum ... ... dicit ... hic de libero
arbitrio ... amittitur ... culpa minuitur. Item in eodem ...
... de libero arbitrio ... diminucionem vel defectum non patitur. ... ibi
... de ipso quo condita est statu aliquatenus non amittitur ...
... est ... mortalis possidet. Ergo male assignat
... libertas. Item ... libertas quod potest per peccatum diminui
... aliquid ... amitti. Ergo ... rationale
... libertate arbitrii ... per peccatum diminui. Respondeo ad hoc
... loqui de libertate arbitrii ... ad esse et ... ad bene esse. ... loquitur
... hic ... non potest diminui per peccatum. Si autem loquamur ... ad bene
... concludit malum ... culpe et pene. Et ... ad hoc ...

arbitrii non potest diminui. Et haec libertas per peccatum potest tolli, secundum in deprivatione (?) qui
necessario subiecti sunt malo culpe et malo pene. Et per hoc patet solutio
ad hoc quod procedit de libertate intelligendo. Ad aliud ad esse

Queritur etiam de hoc quod dicit: Est namque libertas arbitrii triplex scilicet a ne-
cessitate a culpa et a miseria. Videtur quod ista divisio sit insufficiens
tum quia non potest inveniri nisi duplex malum scilicet culpe et pene. Videtur quod non sit nisi duplex
libertas. Item cum libertas dicat exceptionem ab aliquo malo. Videtur quod non debeat
esse nisi duplex libertas dicta. Contra. Cum non sit tantum malum culpe et pe-
ne sed etiam temptationis. Videtur praedicta divisio esse diminuta, quia obmit-
tit unam differentiam quae est libertas a malo temptationis. Si tu dicas con-
tinetur sub libertate a miseria, tunc ego quaero quare similiter libertas
a culpa non continetur sub libertate a miseria. Item Bernardus in libro
de libero arbitrio dividit libertatem in libertatem arbitrii et complaciti et consilii (?).
Quaeritur quid sit inter has divisiones dictas. Et penes quid sumantur
divisionum membra. Respondeo dicendum quod sicut ex praedictis colligi potest quod ar-
bitrii libertas privative dicitur et positive. Privative dicitur per comparationem ad
id quod dicitur libertas ut a quo. Positive per comparationem ad illud id quod
libertas ut ad quod libertas dicitur. Privative opponitur servituti. Servitus autem duplex est
videlicet servitus coactionis et servitus subiectionis. Servitus autem subiectionis est
sub duplici differentia. Est quod est duplex malum, scilicet est malum quod patimur
hoc est malum miseriae, et in hoc attenditur libertas a miseria. Et malum
quod facimus, et hoc est malum culpe, et in hoc attenditur libertas a culpa
dicta. Et sic patet quod libertas est quae consideratur per comparationem ad illud a quo
libertas habet dividi in tres differentias scilicet libertas a necessitate et a culpa
et a miseria. Si autem consideretur libertas per comparationem ad illud ad quod
ad actum quem exercet, hoc potest esse dupliciter: aut prout simpliciter comparatur
respectu actus volendi ad finem relati quem dicitur rationis ut [illegible]
attenditur libertas consilii. Aut respectu actus volendi quietati (?) in [illegible]
actus sui (?). Et penes hunc attenditur libertas complaciti. Et per hoc patet
sufficientia utriusque divisionis et diversitas quae praedictis divisionibus ha-
bent assignari. Possent tamen ad unam convenientiam reduci ratione dicendi (?)
ri. Sic est et praedicta libertate arbitrii. Ad aliud ad esse. Et ad aliud ad esse
ri. Sic est ut praedicta libertate arbitrii.

Margin notes:
libertas ut a quo et ad quod
servitus est duplex

quod ad esse pr vocatur a magistro libertas a coactione. Et a bernardo libertas
nichil ab nono positive ab altero privative. Si. quia ad bene esse et ad bene
esse sunt dux bonum videlicet bonum virtutis et bonum delectationis puce bo
cordinatis et bonum quietatis. et per oppositum concluditur dux malum videlicet
malum deformans et b. malum affligens per e dux dicunt que una punitur
dolorem dignitatis et hic dicitur libertas consilii a bernardo. Et a magistro libertas a
culpa. Alia non punitur rationibus boni quietatis. Et a bernardo vocatur libertas compla
cui a magistro libertas a miseria. Inde ei ipsum quod bernardus nominat positive puce
quantum dictum ad quod magistri nominat privative puce per operationem a quo
opera est dimponimus perfecta. Patet est proposito ad obiecta. primum ei malum
culpe et pene est assignare 3m dicitur libertas arbitrii qua non punitur in
subiecta ista illa que attenditur quod ad esse et malum temptationis quodammodo
vita dicit malum culpe, quodammodo ad malum pene. Ad malum culpe
probitur vitatque. Ad malum non pene neque affligit quietatis. Et sic
patet quod mediis ab illis 3bus diunpsim   plane ut illa libertas ar-
bitrium quod dicitur de hoc quod dicit. Petrus nob[is] magistri qua quis liber est ad
malum et illa qua quis liber est ad bonum. Hoc est contra anselmum
qui dicit quod potestas peccandi non est libertas nec pars libertatis. 2o contra vide esse contra
ea quod [illegible] dicitur denominari a suo optimo et libertas que est ab omni miseria
et culpa hoc est ab omni miseria. 5o licet contra dicitur denominari ab illa. 3o libertas
non dicitur non solum quia est in bonum sed quia sit in malum cum in beatis non possit in ma
lum quod equivoce dicitur libertas contra in viatoribus et in beatis. Sed contra hoc est quod quodcumque
magis et minus est rationibus univoce. 5o equivoce dicitur quia licet in beatis et in non
beatis esse contra libertas in beatis quod in nobis quod est contra magistrum in littera qui differentes
libertates assignat. Propter hoc est propositio vel libertas a coactione et a
culpa et a miseria dicitur equivoce vel univoce. Et cum primo nomine libertatis
communiter. Pro quo dicendum quod cum nomen imponatur rei apprehense que est possibilis in creaturis
mutabilibus et essentialiter. Et libertas essentialis habet non sit libertas a miseria
et a culpa. Sed libertas a coactione ab illa habet nomen debet denominari et quia hic
quod est de se indifferens est ad bonum et ad malum. Ideo magistri dicunt in
[illegible] in littera quod licet contra aqua denominatur liberi. Non est libertas ad bonum tantum
vel malum, non quod prius appareat malum sed quia dicitur generaliter nominis signare non
dicitur ad licet principaliter respiciat bonum quam malum. Et per hoc patet re
[illegible] obiectum. Ad id vero quod obicitur quod nominari debet sicut ab optimo. Dicendum quod illud
[illegible] de optimo non concludit sed essentiali et inseparabili. Ad id quod sequitur.

v. folium

ut in dicat libitas quore et unmore ¶ Dicit q ut sit ut sit a2 quod analogia a propter quemcumque cum unmoro rapit quasdam et minus propter quemcumque cum equivoco rapit quadam distinctionem analogum enim medium tenet inter univocum et equivocum et propter
Hec q apta sunt ¶ Incipit dis xxvii

Hec e gra opans et coopans zc ¶ Supra egit mgr de lib arb
de adiutorio hoi quato in sit ¶ Hic vero agit de ipso quantum
ad auxilium gre. dividitur aut ista ps i duas ptes i pa de
tmiat quod possit lib arb cum gra ¶ In 2a quod possit sine ista gra infra
dis xxviii ibi Id no i gentes zc ¶ pa ps habz duas i pa dtmi
de adiutorio gre opantis coopantis collato lib arb put illud adiutori
qparatur ad lib arb ¶ Superdda put qparatur ad habitum constitutum et ipm ple
bitum ibi hec quidem est cum pdictis ¶ pa ps habz duas i pa dtmi
quod sit sine cuius et efficacie sit illud adiutorium gre quod lib pp
¶ In 2a vero pte dtmiat quod ad volutate sine ad lib arb ordinat ibi
¶ Ipsa eadem tn quedam gre dona pueniunt ¶ pa ps habz 3 ptes
pa dtmiat quid sit id adiutorium lib arb propter additum quod ad actum pfectum ¶ In 2a vero quod ad ptem ibi Voluntate ipam dnq i lib zc ¶
vero quod ad ipm donum constitutum ibi Et p i tedas diligent
particulis 3 lz ptes ¶ In pa pte dtmiat veritate ibi Ipsa eadem
tn zc ¶ In 2a vero removet dubitatoz ibi Hoc est tamen ignorandum
¶ In 3a vero pte subiungit veritate i recapitulacione ibi Illa ei g
tn pte. Hec aut prim coadiuvo pocb manifeste sut i lra pte
Ad intelligentiam huius ptis supposita gre entitate et necessitate
hoc infra quer pro loco ¶ Quer de gre quiddite h
ut magr i lra ¶ Et circa hoc querimus sex ¶ pmo quer utrum gra sit
circa acceptatate ut circa acceptatum ¶ 2o dato q gra sit aliquid
acceptatum quer utrum sit donum creatum et increatum ¶ 3o utrum sit
substantia aut accidens ¶ Quarto utrum sit i gnue accidentis corruptibilis aut incorruptibilis ¶ Quinto quer utrum primo i sit essencie aut potencie ¶ Sexto et ultimo
quer utrum in sit admodum pfectionis tn a ... motor
Circa primum sic procedit et ostenditur q gra dei aliquid ponit
constitutum dicit ei Joh primo de plenitudine eius accepimus gra
pro gra ¶ q accepimus i nobis est dina gra i constituta sine acceptata
a deo habz esse ¶ 2o 1a corinth. xii diversiones grarum sunt

concedens singulis prout vult. Hoc autem non est nisi donum gratie in sin-
gulis aliquid ponit, ergo etc. Si tu dicas hoc esse de gratia gratis data, sicut
magis a minori: quia si gratia gratis data aliquid ponit in iustificato, multo ma-
gis gratia gratum faciens que maioris est efficacie et reddit ipsum iustificatum
deo acceptabilem. 3o gratia gratum faciens efficit quem dignum superna
beatitudine, sed omnis dignitas aliquid ponit in eo in quo est, ergo dignitas attributa
alicui aliquid ponit in eo qui dignus est. Hoc autem non est nisi gratia, ergo etc. 4o
culpa qua deus hominem odit et displicet ponit aliquid deformitatis
in eo qui displicet, ergo pari ratione gratia qua deus aliquem diligit et ac-
ceptat aliquid ponit in eo qui acceptatur. 5o contingit aliquem qui non est gratus
fieri gratum, sed hoc non est per mutationem aliquam factam ex parte dei accepta-
ntis, ergo hoc est per mutationem aliquam factam ex parte hominis accepta-
ti; sed mutatio nichil ab homine tollit, ergo addit circa hominem acceptatum. Preterea
deus est equus ponderator, ergo non magis acceptat unum ho-
minem quam alium nisi aliquod bonum et aliquod donum sit in uno quod non sit
in alio. Hoc autem vocamus ipsam gratiam, ergo gratia dei addit circa ipsum
iustificatum acceptatum a deo. Sed contra: Daniel pro decem diebus gratiam domi-
ni accepit in oculis principis eunuchorum etc. Sed constat quod tunc nichil novum colla-
tum est Danieli ad hoc quod acceptaretur ab illo eunuchorum principe, sed solum quia
benignior et ad acceptandum propensior, videtur quod nichil oportebat in homine poni
ad hoc quod acceptetur a deo, sed gratiam dei habere non est aliud quam a deo esse accep-
tum etc. 2o videmus quod ex promisso sic quod homo homini efficitur gratus ex solo
pacto, sicut ad datum homo homini cum suscipit aliud in gratiam suam, ergo pari ratione
sine aliquo habitu dato ut suscipiatur in gratiam dei. 3o omnibus illis qui sunt alii gratis
in eo dilectis, sed dilectio dei non ponit circa dilectum aliquid novum, quia dilexit
nos ante mundi constitutionem, sicut dicitur ad Ephesios primo; sed dilexit eos nos cum
adhuc peccatores essemus, sicut dicitur ad Romanos v, ergo pari ratione ut illa ac-
ceptatio iustificatio aliquid ponet circa iustificatum. 4o solus probabiliter aliquos absque
aliqua mutatione interveniente sicut quibus amicos effici et gratos alicui cum prius
essent inimici et odiosi, sed hoc est in homine cum dicimus multo prius sicut admi-
[illegible] videtur quod multo fortius possit hoc reperiri circa gratiam dei. 5o
gratia dei ad iustificatum et acceptatum ad acceptatum, sicut se habet laus ad
laudatum; sed laus nichil circa laudatum ponit, sed circa laudantem, ergo nec gratia
in iustificato. 6o habundatiore caritate diligit et acceptat eum qui
magis est amore sicut inimicum quam amicum, ergo divina caritas et bonitas
plenius acceptat bonos sed eos qui sunt malos, non solum dignos, sed eos

¶ Dicis [?] xxobi / d' gra q poit ad tra gtificatu pue acceptatu

Dīna voītas ī acceptado no afficit^r

Dīna vītas ī apbando n fallit^r

ad 3^m

gflectus indignos / g° dīna acceptaº pue gtificato no n^r aliq ponit
tra ipm acceptatu aut gtificatu ¶ Pro dd^m q gra dīna aliq ponit
tra gtificatu pue acceptatu / Ro huius est ista q^r dīna volutas ī ac-
ceptado no afficit^r dīna vītas ī apbando no fallit^r / et nec^o
n gtificado muta^r / q^r dīna volutas ī acceptado no afficit^r ut acep-
tat aliquē ppt novum affectum / nec^o ē q^r acceptet ppt aliq effectu
et ita aliquis ē effectu ponit^r tra cui qui accepta^r / q^r vītas dīna
ī apbando no fallit^r / Io no pfert unu alt^i n^r apbat unu magis
quam alterum / nisi q^r hz ī se aliq qd ē magis dignu apbacoe dīna
/ nemine aut acceptat nisi que apbat / et ita nemo ē gtus ut
acceptus nisi ī se habeat aliq ppt qd sit apbacone dignus / q^r ut volutas
no muta^r ī acceptado ut vītas ī apbado / cu ergo de novo incipit ali-
quis acceptari / et nulla cadit muta^o ex parte dei acceptantis et apbantis
nec^e est q^r aliq cadat muta^o ex parte acceptati et apbati / Et hoc
est q^r aliq ei aufferi^r / est g° muta^o q^o ad donu illi^a de novo collatu
patz q gra aliq donu ponit tra ipm gtificatu / Unde gcede ra-
tiones hoc ostēdētes ¶ Ad id aut q pº obi^r ī qn^m d' gra hmōi
q dici^r q deus dedit graz danieli .20. dd^m q illud simile desicit
qdcumq assignatis / tum q^r ho ī acceptado afficit^r / tum q^r indicado
frequent^r decipit^r / tum est q^r de no acceptate fit acceptas nisi pro pa-
/ hoc aut ī deo no poni^r / et io no ē simile / et p hoc patz p^mum et s^m
obiectu ¶ Ad id qd obici^r de dilectione q no poit aliq ī dilecto
q no est simile / p eo q dilectio sit gtendit no solu no ad puus
ad futurum / et inde est unde no tm diligit nos deus dilectione
tra ctna / acceptaº no et gtificaº solu ad puus se gtendit
effectiu no solu ī habitu / tra ī actu poit tra ipm acceptatu et gtificatu
¶ Ad 3^m f. ad id q sole preb reconciliat / dd^m q illud
ubi reconciliacio fit p mutatione affectus / ut cu deus qui aliqui
rat iratus p preces aliq mitiga^r / hoc aut tra deu no poni^r
qui ī scriptura deo vīda^r figuratiue ī telligend ē vidlz p aut
toy ¶ Ad ad q obi^r de laude / dd^m q sic laus tatūc no poit
tra laudatu / tra laudate / sic et gra qua unq ho alteri accepta^r
Deus uº qui no vbo laudat / apbacoe laudado aliq ponit
datu / cu galior no sequi^r q gra dīna nichil ponat / post
no est simile de laude et gra / q^r laus respicit psona
datus ipe manifeste effica^r / acceptacio respicit bona
ī una psona :

in persona redditur alteri accepta ¶ Ad ultimum quod obicitur quod maiorem caritatem acceptat, eciam qui minus est dignus, dicendum quod acceptacio non tamen respicit opus vel effectum sine donum largitatis, sed eciam iudicium veritatis; ipsum enim aliquid acceptat ipsum eciam approbat, et quia divina veritas et caritas non potest approbare nisi bonum et equum, ille quidem cum sua in gratia est esse deo accepta, et si eciam multa sibi beneficia a deo impendat, et per quod suo sua non cogit, patet quod est divine largitatis immensitas ut non excludatur divine veritatis ineffabilis equitas

Secundo queritur supposito quod gratia addat ponat creatam sit creatum. Utrum sit unum donum, et quod sit in creatura videtur pro eo quod dicit Didimus libro de spiritu sancto dicens summum donorum dei esse spiritum sanctum. Nec estimare debemus spiritum sanctum secundum substanciam dividi quia multitudo donorum dicitur, impassibilis enim est et indivisibilis. Igitur differentes intellectus multe donorum vocabulis nuncupatur spiritus sanctus est donum increatum; constat quod gratia gratum faciens dicit quid increatum; hoc ipsum ostenditur per effectus sive actus gratie qui dicuntur gratie in operando quos quidam auctores in esse colligunt. Gracie enim est in creatura gratie reformare, vivificare, illuminare, assimilare, unire, gratificare acceptabile deo reddere, et affectum sursum ducere et elevare. Ex primo actu ... per creata creat deus quo creat et eciam quibus creatur ut dicit Augustinus; est in creatura et si deus per ipsum creat, non per aliquid creatum; sed per ipsum creat et reformat ... sed id quo reformat est gratia, ergo etc. Ex secundo actu arguitur sic per pari ... ad affectum et quantum ad intellectum; sed mens in medio ... veritate ... quantum ad intellectum ut dicit Augustinus; ergo et in mente quantum ad affectum ... bonitate summa. Ex tercio actu ut effectu arguitur sic: vivificare est actus gratie gratum facientis, et deus animam vivificat per ipsum non per medium ... ergo gratia non est aliud quam deus; minor probatur per Augustinum qui dicit ... corpus vivit anima ut per corpus vivit anima, ita anima vivit deo; sed anima per ... vivificat corpus; ergo deus per ipsum vivificat spiritum. Ex quarto actu et effectu ... spiritus ... necessaria aliqua lux ... ad hoc quod efficiatur actus ... deus est ... et essencialiter est in anima ... ad illuminandum animam ... est deus ad facere ... videtur illuminans animam nichil aliud sit quam divina essencia. Ex quinto actu

... operans sive preveniens cuius effectus est — liberare a peccato / preparare ad bonum volendum

Cooperans sive subsequens cuius est ... ne frustra velit sed efficaciter agat bonum quod vult

... gratia data ... — elevacione ... attenditur in ... bonorum ... / expedicione ... ad bonum ... / ... attenditur ut in ... honoribus et complacenciis

|| hominum

ut effectu ar^e^ pe. sicut color esset sua similitudo non esset necessaria nova simili-
tudinis generacio/ ad hoc quod oculus conformaretur ut conformaretur ipsi colori in
se ipse color esse posset in oculo. sed in deo per suam simplicitatem non differt essencia
et similitudo. similiter etiam quia in similitudo patris est equalis patri. cum esset eius proprie
gracie ex deo assimilacio/ et gracia est similitudo dei/ impossibile est graciam esse aliud a
deo ¶ Secundo actu ut effectu ar^e^ pe/ medium convenit plus quam
conveniencie quam communicant communicantia/ sed deus est vicinior anime/ ergo impossibile est quod inter
et animam cadat aliquod medium unitivum quod sit ab utroque commune diffusum/ sed gracia
est unitiva anime deo/ ergo gracia non potest anima/ nec est graciam esse deum ¶ Secundo actu
ut effectu ar^e^ pe impossibile est veritatem per veritatem stabiliri/ sed stabilitas veri-
tatis/ si est eius creatura veritas est/ sed gracie non est animam stabilire/ ergo non est aliquid crea-
tum/ sed gracie est stabilire animam in bono/ hoc planum est/ ergo gracia non est donum creatum
sed increatum ¶ Secundo actu ut effectu ar^e^ pe eodem ipso acceptat deus aliquem
quo amat/ sed pater et filius diligunt nos spiritu sancto sicut sancti dicunt et habetur
supra in libro i^o^/ non aliquo creato/ ergo acceptat nos spiritu sancto non per aliud donum
creatum/ sed ergo gracia est id quo deus animam acceptat et reputat dignam vita
eterna ¶ Secundo actu ut effectu ar^e^ pe/ nichil potest mentem nostram supra se eleva-
re nisi illud quod est mente superius/ sed solus deus est altior mente nostra/ gracia
dei est ipsam super se elevare/ sed iste actus ut effectus dicitur esse gracie/ ergo
impossibile est graciam gratificantem esse aliquid a deo diversum. hiis autem racionibus colligitur
gracia non est donum creatum sed increatum ¶ Ad oppositum arguitur per raciones ostensas
in 2° racionibus inductis ad impossibile/ ad evidenciam autem graciam gratificantem esse
donum creatum per addu- rationem auctoritatem/ et est violencia racionis/ primo ex parte
virtutis proprie/ diversificacio gracie fuit idem cum spiritu sancto/ sed non est diversificacio increati
doni creati ergo etc ¶ Item si dicas auctoritates istas debere intelligi non de gracia gratifi-
ciente/ sed de gracia gratis data/ solvitur hec per libro augustini ad bonifacium de
gracia meretur augeri ut aucta mereatur perfici/ sed tamen ipsum donum increatum non
et augmentum/ sed augmentum non consistit nisi circa donum creatum/ merito
non consistit nisi circa donum gracie gratum facientis/ ergo gracia gratum faciens est quod
¶ Item si dicas augmentum quod attenditur in gracia non est id quod est sed est effectus ad
ad hoc auctoritas nititur in verbo quod sunt quibus augeri ubi et dilig-
attendas nichilominus tibi demonstratur quod sit ipsa gracia voluntate
separatas si fides cum dilectione/ sed ergo fides est donum creatum constat quod et ipsa
voluntate separatas donum creatum est/ ¶ 2° hoc ipsum ostenditur racione/ et
hiis actibus gracie assignatis racio colligitur quod sit etiam gracie conformacio

et vivificare et per ea aliis / cum omnis actus talis sit ab aliquo sicut a principio
factivo ei est informato vel conforto vel vivificativo et sic de aliis sicut for
maliter est aliquod donum positum in anima quod per ipsum anime informetur / sed deus
non potest esse forma perficiens / que eius posset sic habere in ratione forme et completa
quod dicitur donum increatum quod est deus ad hoc quod anima iustificetur necesse est ponere do
num creatum / hinc autem ratio necessitatis colligitur quod non mouetur quod ab eo non potest
fieri ut actu / sed tamen valet illa ratio medium colligi quod diuisim applicare
per ratione contra ponentibus gratiam gratum facientem esse donum creatum / Item ex hoc
et rationibus ducentibus ad impossibile contra primam conclusionem / Vel gratia gratum faciens
ponit aliquid creatum in iustificato / cum deus de non grato facit gratum / sed nichil / si
nichil / ergo nulla mutatio ex parte creature iustificate / ergo fit mutatio iustificatio sed gratie ex parte
creature quod est impossibile / Item etiam si nichil creatum poneret non esset melior ille
qui est deo gratus quam ille qui non est gratus / sed hoc est impossibile ponere quod gratus
non possit melior quam non gratus impossibile est quod possit melior nisi aliqua bonitate quam
habet quam alter non habet / et hoc non potest esse nisi quod creatum necesse est quod gratia ali
quid creatum ponat in iustificato / sed non ponit aliquid creatum / quia est donum prime ad habitus
quia actus sunt doni primi / sed est donum et aliquis habitus habeo propositum scilicet quod
gratia in iustificando ponit aliquid ad donum creatum / sed non est actus et ut patet gratia prius est
iustificato quam in non iustificato nisi quod operatur / ergo non est gratia in puero baptizato
quod est in aliis dormientibus magis quam in non baptizato et in habitibus prioribus
quod hoc est falsum et alienum a fide / necesse est gratiam ad donum in iustificato po
nere / Item hoc ipsum ad idem ratione tamen confide quod quod aliquid oportet supponere
quod impossibile est aliquid in creatum esse sine gratia / et hoc medium manifesta

meritum

hoc supposito quod tunc / sed gratia est aliqua proprietas hominis / et dicitur omnino
aliqua forma diuisa / sed est aliqua proprietas hominis habeo propositum sed
quod gratia in eo non est aliquid donum creatum / sed gratia non est aliqua proprietas hominis
sed deus cum homine cooperatur in opus meritorium / quod est super ipsum in merendo por
agat et moueat quod moueat / et per hoc sicut motus sursum non attri
buitur lapidi ut patet ex eo lapis laudabatur et vituperabatur / sed opus meritorium
soli homini attribuendum / et ita non homo ex quo illo est aliquid premio dignum
quod hoc est impossibile et falsum / restat ergo quod quod plures est quod dicitur gratiam non esse ad do

¶ Prima conclusio / Vel sed secunda intelligentia est notandum / quod circa hoc quidam
perfectiones operum generi propriis / sed habet et circa hoc aliquid est quod fides dicit
et aliquid quod ratio investigat / fides et scriptura determinant quod absque gratia
impossibile est placere deo. determinat etiam quod absque dono creato quod est spiritus sanctus ho

¶ Prima

ho no pt fieri deo acceptus nec assumi in adopcione filiorum dei [illegible]
so omnes recte intelligentes concedant i ipsius esse gre donum [illegible]
creatum esse donum creatum quam est spiritus sanctus increatus. Et hoc a fide [illegible]
firmatur. Et sic quam gra illa humana ponitur est habitus creatus. Sed utrum sit necessarium
donum ponere in nobis creatum per quod primum deo accepti et non oppositae dis-
minatur scripture auctoritate in regata a doctoribus communi probabilit. Et cum
habitus quam dona quam et virtutes cognoscit hoc per plures opiniones
circa diversam operacionem actum et effectum gre ad ipsam gratiam dupliciter
hoc doctorum opiniones. Sed et placuit fuit in opinione gre et racione
gre est informacio. Gre est vivificacio assimilacio conveniens probabilis accepta
facere fieri filios liberacio. Hos actus quidam comparant ad gratiam sicut ad
effectum. Et quam deus sufficit ad hos actus sicut effectus [illegible]
naturali creatura. Et solum deum decet pro sua dignitate et soli deo sunt possibiles
pro sua difficultate. Ideo dixerunt quod donum creatum ponere ad hos effectus
faciendos informe est superfluum et indecens et impossibile. Alii vero [illegible]
runt effectus predictos ad gratiam sicut ad formam. Nichil enim est vivificatum et
formatum ab aliquo sicut efficiente et ab aliquo sicut informante. Et quam [illegible]
possibile non decens deum esse formam perfectivam alicuius creature. Ideo ponit [illegible]
incarnatum quod comparatur ad hos actus tamquam principium effectivum quemadmodum [illegible]
tum ponere donum creatum per quod anima informetur. Hec autem posicio [illegible]
dam modo ponit. Tum quia est cum secundior. Tum quia racionabilior. Securior nam
quia conformat communitati magistrorum. Et verbis expositorum et pietati [illegible]
res cum parisienses communiter hoc tenent et tenuerunt ab antiquis [illegible]
eciam expositorum. Hoc intendunt cum gratiam in parvulis dari. Et [illegible]
augeri dicunt sicut et meritis et virtutes. Huic posicioni concordant [illegible]
si donum gre non posset ita proprie adeptum racionabiliter sanctitate [illegible]
que non latet divine bonitatis influencia quam mittit per mentes nostras [illegible]
quam raciocinando cognoscitur. Hoc eciam per eius meritum. Ut [illegible]
tribuat secundum totum gre dei cum quantumcumque alius det gre dei a [illegible]
credit. Et per ultra tribuendo gre dei aliquid subtrahat [illegible]
vero aliquis gre subtrahitur et non tribuitur quod est gre ubi sit [illegible]
Et exponitur cum ista posicio que ponit gratiam creatam et increatam plus gre [illegible]
buat quam alia et maiora ponat in ira [illegible]. Huic est [illegible]
humilitati magis est consona. Et ostenditur est magis secura. Ideo [illegible]
quod tam a pietate et humilitate non declinat. Tenere ipsum non est [illegible]
preferenda est. Hec opinio racionabilior per eo quod est securior et magis credit [illegible]

Prima posicio

2a posicio necessario

Ideo quod gra creata faciens est donum creatum

pelagii / Verius enim audiat negans peccare in nostra iustificacione aliquod donum
creatum nobis a deo conferri / Cum timere enim debet unusquisque ne forte nega
do donum gratie create efficiatur ad instar eius gratie ingratus / Conferenda est eciam quia
racionabilior / Sicut enim in opponendo ostensum est fuit racionabiliter tales effectus
et actus non possunt cogitari in nobis esse qui sunt ab aliquo sic efficiente et
ab aliquo sic informante / Quo et actus vere informacionis et vivificacionis
est in anima nisi sit aliqua forma complens animam informans / Et ideo contra hanc po
sicionem quasi ipsa gratia creata influencie lucis et puriori cuius quasi philo
sophi [illegible] et scriptura vocat deum prout proprium solem mentis / Sicut sol abiecto so
le materiali influit lumen corporale in aera per quod aer formaliter illuminatur sic a
sole spirituali qui deus est influit lumen spirituale in animam a quo anima formaliter
illuminatur et informatur et iustificatur et vivificatur / Sicut inter omnia corporalia
maxime assimilatur gratie dei luminis influencia / Sic et hec est quod influencia
assimilat creaturam racionalem sui superiori ipsi fonti luminis [illegible] ad perfectionem / Sicut &
ea que spiritualis influencia [illegible] mentes racionales fonti luminis [illegible]
assimulat et conformat / Hec autem influencia vere dicitur gratia tum quia datur
[illegible] liberalitate nulla [illegible] cogente necessitate / Tum eciam quia [illegible]
[illegible] nec a deo [illegible] de necessitate / Sed sua mera benignitate / Tum
eciam quia gratum facit / Quod enim hominem deo conformat et assimilat reddit ipsum
deo amicum / Et facit deo esse placitum et acceptum / Tum eciam quia facit hominem
gratis facere ea que facit / Affectus enim hominis [illegible] est et mercena
rius [illegible] de se / Sed per quod facit intendendo proprium commodum [illegible]
[illegible] divina gratia supervenit / Sic hominem totum gratum facit / Ut pure a deo
[illegible] propter seipsum pure ad honorem dei velit se totum gratis impende
re / Et sic patet quod talis influencia valde racionabiliter gratia nuncupatur / Hac
in posicione sustinendo tamquam securiore et racionabiliore ad obiecta in contrarium
facile est respondere / Illud enim quod dicit dicitur [illegible] donorum dei esse spiritum
sanctum / Et per hoc alie auctoritates que veniunt intelligende sunt per causam et appropriacionem
quia spiritus sanctus est donum in quo omnia alia dona donantur / Et quia est fons omnium
donorum / Non autem concluditur donum creatum per illud [illegible] / Sicut enim eciam quis
tenet equum per frenum dicitur tenere equum / Non tamen concluditur tenendo frenum quod
tenendo frenum tenet equum / Sic cum spiritus sanctus dicitur [illegible] donorum / Non conclu
ditur donum creatum / Immo includitur / Non et ob aliud dicitur nobis dari spiritus sanctus

ms qeco qd pr est in nob a deo ut habeat a nobis / hic aut habet a no-
bis qui habitu hu[illegible] quo possimus eo frui / et hoc e donum gracie [illegible]
patz oppo ad illud auct et ad ques / [illegible]
fectu [illegible] qd e a deo [illegible] qd [illegible] a deo [illegible]
effectus [illegible] qz deceat e [illegible]
[illegible] nate [illegible] formal / [illegible]
et pui effecti / [illegible] formati / [illegible]
e de no cute in qua [illegible] e pducco rei no [illegible]
viam [illegible] ad omnes rones [illegible]
qpat ad gram [illegible] ad pui effectiuum / hoc aut [illegible]
sit pmo deum est / et [illegible] melius patz [illegible]
erit / [illegible] ad [illegible]
de vnione [illegible] qd gra no [illegible] ad esse [illegible]
[illegible] intima [illegible] potencia et [illegible]
endi [illegible] ad cognicione et amore [illegible]
a precedibus [illegible]

Tercio qr[illegible] [illegible] accus [illegible]
te est actus / [illegible] gra ad [illegible]
est actus / [illegible] qd ad est et ab est [illegible]
ra [illegible] sit patz / [illegible]
qd [illegible] et [illegible] e actus [illegible] gra [illegible]
est i vno qua i alio et i eo de [illegible]
Ergo [illegible] aut gra e [illegible] actus [illegible] actus habeo [illegible]
[illegible] forma [illegible]
[illegible] no qz [illegible] vnibilis / [illegible]
[illegible] vnum [illegible] / ergo [illegible] no e [illegible] qd e actus / [illegible]
est [illegible] aut corporalis [illegible] / [illegible] corporalis hoc [illegible]
aut deus [illegible] / [illegible] qd gra [illegible]
[illegible] ut ronalis [illegible] / ergo [illegible] qd gra [illegible]
[illegible] nulla [illegible] e habitus / [illegible] gra e [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] ergo gra no e [illegible] et e [illegible] ut actus [illegible]
actus e nobilis [illegible] / [illegible] gra e nobilior [illegible]
[illegible] est nobilior [illegible] / ergo gra no est actus / et [illegible]
ergo [illegible] / [illegible] nullus actus e [illegible] gra [illegible]

qd e gra

actus caritatis est deo placitior ¶ et dicitur i(n) pulcra / ergo gratia est i(n) genere q(ual)itatis ¶ 3o ultimus
actus est stabiliss quam pulcra propter hoc quod pulcras / probatur subtiliter accidentis et
non compositis gratia stabilit potentiam animam et confirmat in bono ut patet ipsa gratia
aliquo modo in curvari in malo / sed tamen anima est per gratiam gratia et plena ¶ 5o omnis forma
est principium vite est in genere q(ual)itatis / sed gratia est principium vite et nobilissime
vite / ergo gratia est in genere q(ual)itatis ¶ 6o tria sunt genera bonorum sunt bona ma
xima bona minima / et bona maxima sunt virtutes augustinus in libro de libero arbitrio / sed bona
minima / et bona media sunt in genere q(ual)itatis / ergo multo fortius bona maxima et cetera
est ad bona maxima ergo et cetera ¶ 7o omne accidens quod est aliquid ut accidens
aut in predicamento est per accidens / sed in gratia est actus ut accidens / aut in est per se
ergo sed valens ymitatus / sed per accidens / sed omne per accidens reducibile est ad
per se / ergo per gratiam in est actus per accidens erit aliud solum cum in est per se / quia
non per aliud / sed aut non est aliquid tale dicitur ergo constat quod gratia non est accidens et
non ut probatum est ergo et cetera ¶ 8o dicitur quod ponentes gratiam esse donum creatum
non tamen ponunt gratiam esse in genere accidentis ¶ ad quod intelligendum notandum
quod est ad actus quod comparatur ad aliquid sicut ad subiectum et causam / aliquid quod solum
comparatur ad aliquid sicut ad subiectum et ad aliud sicut ad causam / ubi gratia manet
in corpore comparatum ad ipsum corpus sicut ad subiectum et causam lumine in aere
sed species in speculo comparatur solum sicut ad subiectum non sicut ad causam / quia et in
ubi recipitur aliunde tamen licet creatum tale aut accidens quod comparatur ad deum sicut ad
subiectum et ad aliud ut ad causam potest esse prout simpliciter dictum concedendum est esse
licet creatum ab inferiori / concedendum quod licet creatum a pari / concedendum quod licet creatum a
superiori sicut ab inferiori ut species lapidis in oculo / sicut est intellectus et in
sicut a pari ut plenitudo speculi in speculo / sicut a superiori ut lumine in aere
illuminato / tale aut accidens quod licet creatum a superiori non est actus et complementum
est non quod ad esse primum / sed quod ad esse secundum / quia non a superiori est licet nobilitate
propter hoc quod mergit ipsum et confirmat ei quod est ipso superius et per tale accidens quod
anima habet ab ente primo et supremo per cuius ordo ut in supremo sit et perfectum in plu
ribus tamen ratione per modum ex te cuius a quo procedit in quo imprimitur omnis per
fectio et honor hominum augmentum / et per hoc completa beatitudo ¶ concedendum in sunt
rationes hoc probantes gratiam esse accidens ¶ ad id aut quod obicitur in genere quod ultimus
actus nobilis et pulcra / dicitur quod illa non deficit simpliciter primum quandoque quia nobilitas
sive et accidens et bonitas plus et accidens ipsa non habet comparatione / accidens est bonum dicitur

¶ Accidens duplex potest comparari ad aliud

¶ Accidens quod comparatur dupliciter ad unum sicut ad subiectum et ad aliud sicut ad causam est simpliciter dicta

Nota alio modo dicitur anima deo similis, alio modo gratia

no plus sed alij no sunt ordinati, sed sunt ro ordinati, sed ipsa subiecta bona est tamquam bonitatis participativa. Aliud est defectus est [illegible] per nullum actum sit nobilior substantia prout actus comparatur in se quod ad esse generis, prout est quod ad esse primum, intelligimus tamen prout actus [illegible] in subiecto et includit in se esse substantie quandam nobilitatem superaddit quam esse 2° vel 3° eciam defectus est quia quod gratia dicitur nobilior anima et est anima, hoc non est ratione sue tamen, sed quia nunc bono in anima sit potius et. Ad id quod obicitur quod nullum actum similius est substantie quam substantia. Dicendum quod dictum est de bonitate quod alio modo deus dicitur anima bona, et alio modo gratia, sic eciam alio modo anima assimilatur deo, et alio modo gratia, anima enim deo assimilatur sicut divine similitudinis susceptiva, gratia non sicut ipsa similitudo vel donum assimilativum, unde non est comparacio proprie inter hunc modum assimilandi et istum. Aliud est defectus quia cum anima assimiletur deo per gratiam ubi unum per alterum obiective tamen sic non est maior vel minor assimilacio deo in anima quam in substantia quam in gratia quam in substantia. Aliud est defectus est quod est plus assimiletur substantie in ratione [illegible] nichil probatur actus plus assimilari alicui substantie sub ratione perfectionis, sicut anima sapiens plus assimilatur deo quam sed est eius per quam ipsa qualitas sapiencie intelligimus tamen deus est sapiens plus assimilatur anima in quantum est sapiens quam in quantum est substantia, et sic proposito intelligendum est. Ad id quod obicitur quod ultimus actus est nobilior. Dicendum quod verum est de illo accidente quod comparatur ad aliquid sicut ad formam et complementum non accidente quod aliunde est habens originem non habens veritatem, sicut lux in corpore a sole quam sequitur permanenter aere moto, et quia gratia est talis accidens in illa ratione non habet locum in proposito. Ad id quod obicitur quod gratia est forma que dat vitam. Dicendum quod illud habet veritatem de forma que dat vivere quod spectat ad esse primum. Gratia autem est forma dans vitam que ad esse secundum, prout est quod ad esse, et ideo non valet, nam ei sit unum per essenciam quod est vivificans gratia, et sic sit unum per essenciam quod est vivificato et anima vivificata. Ad id quod obicitur de bonis maximis et minimis et medijs. Dicendum quod illa divisio bonorum est secundum acceptorem boni quam ad dicitur bonum quia bonum delectabile et utile sicut patet quoniam augustinus quia bona sunt maxima quibus nullus non attingit male uti, et ideo ad gradum bonitatis secundum illum modum quo ex loquitur augustinus nichil facit. Vel bonum et quod dicitur maximum in genere virtutis vel actus. Ad id quod [illegible] vel in sic anima [illegible] per actum. Dicendum quod [illegible]

n est in genere potentie subiecti / sed non proprie in genere cause / et quod proprie est in
genere potentie / ideo non est concedendum aliud proprium nisi per prius in potentia / quia non non in
est proprie in genere cause / ideo non in est oi[illegible] anime ut conspicimus anime habere oc[illegible]
genere / ideo quodammodo habet naturam accidentis in genere propter quodammodo naturam acci-
dentis in genere per actus / potest in genere accidentis corruptibilis aut incorruptibilis

Secundo queritur utrum gratia / et quod potest actus corruptibilis videtur / Omnis actus
qui est in subiecto variabili et quod est variabile est corruptibile sed gratia
est in subiecto variabili ut potentie in anima et libertate ~~animi~~ arbitrii in qua est
semper mutatio et vertibilitas ergo etc. / 2° omnis actus qui habet oppositum potens
in esse pro subiecto est corruptibilis / sed gratia opponitur culpe / et culpa potest in esse anime viri
ipsius quam diu est in statu vie ergo etc. / 3° omnis actus qui est aliunde et non
habet causam in subiecto potest ab illo separari / sed gratia est in anima / et non habet ortum ab anima
potest separari ab ipsa sed post separationem non potest in esse servari ergo gratia nata est cor-
rumpi / 4° omnis actus cuius conservatio pendet ex conversione voluntatis ad deum
est corruptibile cum voluntas posset a deo averti / sed gratia est huiusmodi ergo etc. / Contra
in anima eo ipso quod est ymago dei est incorruptibilis / non enim esse ymago dei sicut
dicit augustinus si morte tanto clauderetur / ergo cum in gratia consistat ymago reformata
videtur quod gratia potest incorruptibilis / 2° actus qui est in subiecto non a se sed ab alio
non movetur necessario admoto eius in quo est / sicut patet de lumine consistente in speculo
et lumine consistente in radio sed gratia est in anima non a se sed a deo / ergo non videtur quod ad
mutationem pure ad variationem anime corrumpatur / 3° huius apparet corruptibilia
dicit damascenus speciem potentiam sed aut gratia non est corruptibilis / quia si corrumpi-
tur habet virtutem producendi gratiam sibi similem sed gratia non potest sibi similem producere
~~producendi~~ ipso oppositum est / ergo non est corruptibilis de se / 4° omne quod cor-
rumpitur interpolatum per diminutatem senescit in tempore sed gratia quanto magis durat
tanto fortior est et stabilior et renovat semper / ergo gratia non videtur
corrumpi / Solutio / Si gratia corrumpitur / aut corrumpitur a deo aut a libero arbitrio / aut a peccato
sed non a deo quia gratia corrupta per malum / a libero arbitrio non / cum ultimum subiectum corrumpat
personam / a peccato non quia peccatum est pura privatio / et modica gratia potest
omnes culpas / ergo cum nichil habeat corrumpens videtur quod potest incorruptibilis
sed si corrumpitur / aut corrumpitur sed in nichil / aut in materiam potentie aliquid [illegible] in
quod non aliquid dare eum non producatur ex aliquo / sed de nichilo / Si in nichil
qui corrumpitur perdit omnino in non esse / sed gratia nobilissima est inter omnia
et deus non permittit alia actiam in non esse cedere / videtur quod ut de gratia permittat

Ad quartum dicendum quod cum gracia sit accidens non potest esse sine subiecto in quo est sed in subiecto in quo est non possit simul cum culpa subsistere et ipsi subiecto in quo est contingit culpam inesse. Necesse est graciam esse aliquid corruptibile. Sed cum gracia non producatur ex aliquo materiali, sed per simpliciter donum gratuitum et eius desumpcio descendens a patre luminum. Et omne quod corrumpitur in id redeat unde producitur. Necesse est graciam que ex nichilo producitur per non aliud redigi cum corrumpitur. Talis autem modus corrumpendi non competit gracie racione sui ipsius sed racione ipsius cuius modi consistendi in qua sunt ipsius quia sicut dictum est ex nichilo producitur ita in nichil redigitur. Quemadmodum in aliis accidentibus contingit ut quamplures non redeunt unde procedunt cum producuntur. Competit autem hoc ei racione eius modi consistendi quoniam cum gracia non causetur ex principiis in quo est sed dependeat a subiecto et aliud per causam. Quemadmodum cum lumine corrumpitur ut splendor in speculo sicut ipsa species in anima non corrumpitur in id a quo est ut redeat a quo est sed quasi ex toto in nichil redit. Sed gracia quia non habet esse in [illegible] modum nature sed per modum habitus ut sermo habitus est. Non ex principiis autem producitur cum per corrupcionem in nichilum redigitur [illegible] racionem in quo sit gracie corrupcio dicitur esse nichil et inter omnes corrupciones summo conservatori omnium bonorum magis displicere demonstratur. Ad rationes

in oppositum. Ad primum quod obicitur contra graciam quod gracia reparatur racione ymaginis. Dicendum quod aliud est quod

perficitur ymago hic et alibi. Illa enim est ymago dei que capax dei et particeps esse potest. Et ita ipsius beatitudinis facta ad beatitudinem aptitudinem quam beatitudo non potest in esse nisi [illegible] peccato mortali. Non ut anima sit mortalis. Credimus secundum hoc solo dicitur ymago. Sed cum ymago informacio. Et quia illa ymago per graciam perfecta potest deformari quod gracia potest corrumpi non valet illa racio quia hic non in eadem consistit. Ad secundum ad id obicitur contra quod non habet ortum a subiecto non mutabilitatem subiecti. Dicendum quod hoc non est ipsius solum quod habeat ortum unde sed quia non dependet ab eo in quo est ut patet in radio et in lumine. Gracia autem non solum dependet ab eo in quo est sed etiam ab eo a quo est. Sed semper in ea nisi quam diu habet faciem suam prout mente ad deum. Ad tercium ad id quod obicitur contra rei corruptibilis dicendum quod virtutes propagandi.

Dicendum quod veritas est que res est nata tali virtute suscipere. Et quod illa corrupcio in est rei ex defectu suscipiente non. Neutrum autem horum competit gracie.

Alius dicitur anima ymago dei et alius gracia

ta est immediate ab ipso deo procedit ut aliquomodo corrumpatur nisi per aucti
onem mentis in qua a rectitudine veritatis exiret / Et per hoc patet responsio
ad primum. / Ad secundum quod obicitur quod omne quod corrumpitur senescit in tempore / hoc est
verum de eo quod habet causam corruptionis intrinsece / Ad quartum quod obicitur ut gratia
ipsa a deo corrumpitur et a peccato et ab homine / Dicendum quod ipsa gratia deficit in se ipsa
/ Sicut gratia non habens causam deficit hoc est per aversionem mentis humane / Cum enim
non salvetur nisi per continuationem influentie a bonitate divina super faciem
mentis in qua / Tunc causa a deo avertitur influentia non continuatur et per quod gratia cor
rumpitur / Causa autem avertitur per peccatum et ideo quodammodo gratia per peccatum dicitur corrumpi
non quod peccatum agat in gratiam / Sed quia causa per peccatum se avertente et deo cessante influere
influere necesse est gratiam in se ipsa deficere / Ad quintum quod obicitur quod nichil
corrumpitur perendit esse in non esse / Dicendum quod illud habet veritatem in accidenti
bus que habent esse naturale / Et in eis quod corrumpitur [illegible] principiis constitutivis propter quod cum
corrumpitur accidentia manent nichilominus et salvantur illa principia / et ideo
talia accidentia corrumpuntur non in omnino annichilantur / Sed huiusmodi accidentibus non ha
bent esse habitum sicut similitudo in anima et lumine in aere non habent veritatem
Non enim similitudo hominis mortui que est in anima tua / Si de anima tua deleatur et cor
rumpatur redit ad hominem illum / Sicut et lumine corrumpitur reddit ad solem nec
per corruptionem luminis fiat per corporis in potenciam / Nisi forte quis dicat ad pri
mum originem redire / ideo quod ad hoc salvatur in suo principio effectivo / Ex patet quod
durare ille [illegible] / Sic igitur gratia habet se admodum habitus / et ex nichilo produci
tur ut prius habitum est / Ideo illa ratio non habet hic locum / Et si tu queras unde
hoc est quod deus permittit perire tam nobilem actum satis facile est respondere
Similis est [illegible] quia licet deus diligat amicos suos / et plus diligat
animam suam quam diligat celum et terram / quod est quod permittit animam suam
[illegible] et non permittit celum et terram corrumpi / Ad hoc respondebit qui
sana intelligit quod hec cursum [illegible] et [illegible] quas condidit
administrat ut eas agere proprios motus sinat / Et [illegible] thesaurum gratie
habemus in vasis fictilibus / [illegible] valde nobilis / tamen de facili amittitur quamdiu
[illegible] temptationum [illegible] / probare [illegible] potencias / Et quod primo in

Quinto queritur utrum gratia primo sit in [illegible] / Et probare videtur [illegible] potentia anime est
continue in suo actu / Sed gratia est continue in suo actu quod continue reddit hominem deo
acceptum et gratum / Sed gratia non est in potencijs anime / Secundo gratia est vita anime sicut dicunt
[illegible] et doctores / Sed vivere non est actus potentialis non in est [illegible] per potencias
[illegible] per [illegible] / Sed primus actus gratie est vivificare animam quod prius in ipsi

tiat sbam qua potencias ¶ 3o actus habz innari p prius [illegible]
et si gra primo e i potencijs cu potencie sunt multe sicut et gram [illegible]
multiplicari / si go e i sona aia / sona tuc e gra / vr ergo gra primo [illegible]
suba qua i potencia . ¶ ergo in gra et virtutibus consistit ymago [illegible]
cionis / sed ymago informacionis respondet ymagini creacionis / sed ymago
go creacionis consistat i trinitate essencie et trinitate potenciarum
tres sunt habitus virtutes que respiciunt tres potencias / vr ergo sit ad [illegible]
que respiciat ipam aie essenciam / sed non est nisi gra / go et ¶ [illegible]
sequit a potencia sicut potencia oritur a suba / go [illegible] non plus [illegible] acceptu a deo
[illegible] opacio nisi prius accepte substa et [illegible] potencia / sicut [illegible] accepte
potencia nisi prius accepte sba / go cu p gram fiat acceptus [illegible]
gra i sba quam i potencia ¶ sto in paruulis baptizatis est deus p [illegible]
tate gram sicut dicit augus de presencia dei ad dardanum / go cu i ipsis
nulla sit potencia expedita / gra non respicit expedicione potencie [illegible]
potius vivificacione sube et sic p prius est i suba qua i potencia ¶
contra est augus qui dicit ergo gra se habz ad li. ar. sicut sessor ad equum
respondet i aia rone liberi arbitrij / sed li. arbitrium nominat potencia go et ¶
contra i illa adducit auctoritate augustini i qua dicit gram i [illegible]
quetem / et vtraque istarum diffinit p comparacione ad voluntatem go
gra p prius sit i potencia qua sba ¶ 3o sicut inter potencia et actum
medius habitus / sic inter sbam et habitu cadit media potencia
gra sit i aia ut habitus et qualitas que vr. [illegible]
go p prius e i potencia qua i sba ¶ ergo opposita nata sunt fieri [illegible]
gra opponitur culpe i [illegible] culpa / sed culpa primo et [illegible]
libertate pa rone et gra / et p prius est i potencia qua i sba ¶ [illegible]
donum descendens desursum [illegible] est aie [illegible] supremu sed supremum
sicut vult augus est ipa mens / mens aut non e ipa sba aie [illegible]
tencia suprema / go vr ergo gra p prius sit i potencia ¶ sto gra habz [illegible]
i aia [illegible] quipone ipius aie ad deum et amitti habz [illegible]
id [illegible] aia primo auertit et conuertit hoc e potencia vr ergo gra p prius [illegible]
potencia qua i sba ¶ amo gra non est i aia [illegible] ipam [illegible]
tia ab aliquo principio quod e [illegible] ab eo diuisum / cu e aia suscipit gram [illegible]
aliquam potenciam ad suscipiendam gram aut non / si non habz potencia [illegible]
¶ go nunquam eam suscipiet / si aut habz potenciam mediante qua suscipit [illegible]

est racio aut voluntas, aut aliqua alia potencia ab hiis diversa. Sed non est
ponere potenciam aliam in anima preter cognitivam et affectivam, ergo videtur quod media
[illegible] gracia [illegible] ab anima. ¶ Quo [illegible] gracia non [illegible] anime [illegible] potencias
[illegible] possibile sit abstrahi per intellectum [illegible] a potenciis suis possibile [illegible] esset
intelligere animam esse gratam sine potenciis abstracte. Sed omnis anima grata [illegible] dis-
posita ad gloriam, ergo posset intelligi per quod anima gloriosa abstracta potenciis
[illegible] potenciis abstracte anima nec videt nec amat deum, ergo possibile est animam glorio-
sam ponere que nec deum videt nec deum amat. Sed hoc est impossibile, ergo id quod
[illegible] ¶ [illegible] ad [illegible] intelligere [illegible] notandum quod omnis opinio
tenet graciam primo respicere animam [illegible] et virtutes post respicere potencias
[illegible] graciam in virtutibus fiat [illegible] formam ymaginis [illegible] in [illegible]
[illegible] et unitate [illegible] ¶ Hec autem propositio [illegible] potest intelligi uno modo ut [illegible]
[illegible] deus [illegible] influat graciam in essenciam, et [illegible] modo influencia illa [illegible]
[illegible] redundat in potencias ut [illegible] conformitas gracie ad animam [illegible]
[illegible] racione ymaginis [illegible] ut [illegible] Alia [illegible]
[illegible] racione [illegible] ut essencie respicit [illegible] equalitate, racione non
potenciarum respicit organorum diversitate. Et [illegible] anima [illegible] et [illegible] habet
[illegible] Sed [illegible] et [illegible] formam [illegible] potenciam [illegible]
[illegible] modum [illegible] conformiter anime [illegible] racione racione, [illegible]
respicere [illegible] anime [illegible] et [illegible] virtutes [illegible] esse [illegible] potenciarum. Et [illegible]
[illegible] modum dicendi [illegible] dicitur gracia respicere [illegible] et virtutes potencias
[illegible] intelligitur esse dictum per [illegible] [illegible] [illegible]. Alio
[illegible] intelligi [illegible] proposicio per [illegible] quandam [illegible] quod deus [illegible] influat graciam
[illegible] quam in potenciam. Sed [illegible] anima [illegible] graciam et virtutes media
[illegible] potencia. Et [illegible] gracia quam virtutes [illegible] anime per potenciam, [illegible] est hec
[illegible] illa virtus [illegible] dicit [illegible] operibus. Gracia non dicit [illegible] dei accep-
[illegible] et [illegible] operum potencie distinguitur. Hec est quod virtutes potencias
[illegible] ut distinctas et [illegible] sunt in actu [illegible] potencie sunt in actu potencie
[illegible] ad deum acceptate [illegible] acceptacione acceptatur [illegible]
[illegible] sunt. Et [illegible] necessarium in [illegible]. Et [illegible] est quod gracia [illegible]
[illegible] et actu [illegible] et primo dicitur respicere [illegible] non quod sit in illa
[illegible] potencia. Sed [illegible] que in potencia. Sed [illegible] esse in potenciis ut [illegible]
[illegible] essencia. Virtutes [illegible] dicitur esse in potenciis [illegible] ut [illegible] ad
[illegible] diversas. Et hec est modus intelligendi [illegible] [illegible]
[illegible] habet ad [illegible] ad [illegible]. [illegible]

pante et opante dicitur ibi [illegible] ad voluntatem magis est conformem. Si cum intelligis graciam tamquam habitum quendam et influenciam in essentia anime ad deum quippe cum talis habitudo et influencia susceptiva [illegible] non possit intelligi nisi per potenciam non [illegible] posse recte intelligi quod gracia sit in anima abstracta potencia. Preterea per graciam dicitur gracia eo quod gratificat eo ipso quod gratificat habet oppositionem ad culpam cum opposita sint in eodem nata fieri esse, secundum quod idem ipsa anima nata est gratificari secundum quod nata est et [illegible]. Culpatio autem et laus et vituperium in essentia anime primo [illegible] gre domini, non est quod acceptatio gratificatio dicitur [illegible] illa persona quam deus acceptabat dicatur ut reputetur eam in remuneratione dignam et talis [illegible] ipsam arbitrij libertatem. Et ideo gracia in essentia anime primo [illegible] arbitrij libertatem. Et huius signum est quod ad eas solas potencias se extendit ad [illegible] se extendit arbitrij libertas. Concedendum ergo [illegible] racionibus hoc ostendentibus quod gracia in essentia anime secundum potencias. Ad rationes autem ad oppositum [illegible] respondendum per eandem viam [illegible] et obicitur quod gracia est coniuncta in suo actu [illegible] at ei competit dum [illegible] competit ei potencia in relatione ad opus non [illegible] actu non obviat ei [illegible] et si non habeat [illegible] gracias [illegible] ratione tamen ad se bonum in qua est et in suo actu [illegible] ita et de [illegible] quedam virtutes et quedam actus [illegible] ipsius [illegible] potenciis [illegible] ipsi [illegible] quemadmodum et ipsi [illegible] et ideo [illegible] hac comparatione a gracia [illegible] perfectibiles. Aliter dicitur [illegible] posset dici quod duplex est actus ipsius forme [illegible] est a forma per modum informationis et alter qui est a forma per modum efficientis sicut albedo [illegible] suum de albat et oculum disgregat. Quod ad primum est [illegible] ma in actu [illegible] quod ille est actus ut habitus. Quod vero ad secundum [illegible] gracia [illegible] sit in suo actu [illegible] quantum ad illud actum [illegible] quod habet per modum informationis non [illegible] in actu [illegible] quantum ad illud quod habet per modum [illegible] et subsequentis [illegible] cooperante et operante. Ad [illegible] considerandum. Dicendum quod et si vita [illegible] quod dicitur esse [illegible] primo [illegible] esse [illegible] quod potencia non tamen [illegible] de vita [illegible] quod dicitur esse secundum [illegible] additum non [illegible] essentie. [illegible] potencie habet anima in esse potencia [illegible] sicut color dicitur esse in [illegible] ita quod [illegible] superficie. Ad [illegible] quod obicitur quod [illegible] per [illegible] Dicendum quod [illegible] quidem ea que [illegible] diversa [illegible] et [illegible] [illegible] quando non per eadem [illegible] non oportet esse in [illegible] duplex [illegible] sit gracia et potenciis anime in [illegible] conveniat ad unum [illegible] et [illegible]

Actus forme duplex est

in libertate arbitrii sed prius dicitur de essentia. Unde sicut una sanitas dicitur esse omnium medicinarum hominis, sic est in proposito. Ad 2m quod ad unam originem reducuntur et 3m comparatione conveniunt, sic et in proposito intelligendum est. ¶ Ad illud quod obicitur de conformitate ymaginis creationis et reformationis. Dicendum quod cum deformata ymago non posset esse nisi per potentias, sic nec informari, et ideo ymago reformationis in qua homo sufficienter informatur ipsam animam secundum quod est in suis potentiis, potentiis cum fortius et perfectius per quas formatur et perficitur ipsa essentia. Et ad perfectam reformationem anime non oportet dicere poni quod per prius sit in essentia quam in potentia nisi hoc dicatur per consuetudinem quandam. ¶ Ad illud quod obicitur quod deus non acceptat actum nisi prius acceptando potentiam. Dicendum quod non est simile pro eo quod potentia potest esse sine actu et gratia in potentia absque merito non operatur. Essentia autem absque potentia esse non potest, et si posset intelligi, non intelligi absque potentiis anima dona suscipere in quibus donis decoratur dicitur, facies anime eo genere decoris per quem deus acceptat. ¶ Ad ultimum dicendum quod etsi potentie in parvulo non sint ydonee ad operandum in usu gratie et virtutum, nichilominus tamen ydonee sunt non solum per donum gratie sed etiam per habitus virtutum decorari et perfici, et hoc melius declarabitur in quarto cum agitur de effectu baptismatis quem habet in parvulis etc.

Secundo et ultimo queritur utrum gratia comparetur ad animam in ratione motoris. Et quod sic videtur primo per auctoritatem Augustini quam magister adducit in littera quod gratia preveniens est que prevenit bonam voluntatem meritum et in quo ipsa voluntas bona pedissequa est non previa. Sed gratia in voluntate se habet per modum caritatis imperantis et regentis et omne tale se habet in ratione motoris, ergo etc. ¶ 2o Augustinus: gratia se habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum. Sed sessor est motor equi. Ergo gratia est motrix liberi arbitrii. ¶ 3o hoc videtur ratione. Potentia que potentia aliquid suscipere erigitur quam ipsum liberum arbitrium. Sed gratia elevat potentiam liberi arbitrii ad opera meritoria que sunt supra ipsum liberum arbitrium. Ergo est motrix. ¶ 4o plus potest gratia super liberum arbitrium quam liberum arbitrium posset per se super se ipsum. Sed liberum arbitrium est instrumentum se ipsum movens sicut dicit Anselmus et voluntas se ipsam movet. Ergo multo fortius moveri potest a gratia. ¶ 5o omne quod est in potentia virtute est in potentia in motu in eo quod [illegible]. Sed gratia est potentia in virtute in anima, ergo etc.

Contra voluntas eo ipso est libera quod non cogitur a [illegible]. Sed gratia potest aliud a voluntate. Ergo si moveret voluntatem auferret ei libertatem. Sed constat quod gratia voluntati libertatem non aufert. Ergo ipsam non movet. ¶ 2o omnis motor sufficiens habet aliquam operationem distantem a mobili. Ergo aut gratia non movet liberum arbitrium aut si movet est

[con]t[r]a p[r]ima[m] p[ar]te[m] q[uod] g[rati]a c[re]ata no[n] p[otes]t ess[e] i[n] gn[er]e s[ubstanti]e. S[ed] i[n] g[e]n[er]e acc[iden]tis [illegible]
Si g[rati]a mov[et] l[iberum] arbitriu[m] aut movet [natur]ali[ter] aut violent[er] aut volu[n]tarie. Si n[atur]al[iter]
op[er]a m[er]itoria erunt n[atur]alia. [illegible] p[er] n[atur]al[e]m mot[um] [illegible] mo[tum] [illegible]
[con]sequit[ur] h[om]o ab op[er]ib[us] m[er]itoriis. Si violent[er] e[r]go n[on] salvat[ur] ubi n[on] [illegible]
tas arbitrii q[uod] [illegible] p[ate]t [illegible]. Si volu[n]tarie s[ed] v[o]l[untas] mov[et] volu[n]t[ar]ie [illegible]
beat [con]gnic[i]o[n]e[m] et volu[n]tate[m] e[r]go g[rati]a [con]gnoscit et vult [illegible]
nalis. It[em] ut g[rati]a s[e] mov[et] l[iberum] ar[bitrium] no[n] e[st] ad c[re]atu[m] ut [illegible] ad [illegible]
l[iberum] ar[bitrium]. ¶ Item s[i] mov[et] l[iberum] ar[bitrium] q[uia] p[otes]t motor mot[us] [illegible] motor no[n] mot[us]
tu d[e]b[e]t q[uod] p[otes]t motor mot[us] e[r]go cu[m] nichil [illegible] movea[tu]r et movea[tu]r
[illegible] habebit alia[m] et alia[m] [illegible] p[er] qua[m] movea[tu]r et movea[tu]r
[illegible] act[us] su[m]pti. [illegible] motor no[n] mot[us] s[ed] [illegible] motor no[n] [illegible]
g[rati]a no[n] e[st] [illegible] c[re]atu[m] [illegible] no[n] mov[et] arbitriu[m]. ¶ Item [illegible] movet [illegible]
[illegible] e[st] natu[m] facere [illegible] e[r]go s[i] g[rati]a e[st] [illegible] c[re]atu[m] et mov[et] l[iberum] arbitriu[m] [illegible]
et[iam] se[m]p[er] ad [illegible] [illegible]abit. l[iberum] ar[bitrium] e[r]go [illegible] facit h[om]o p[er] g[rati]a[m] [illegible]
[illegible] op[er]is m[er]itorii [illegible] l[iberum] ar[bitrium] no[n] [illegible] ad [illegible] op[er]is [illegible]
[illegible] aut illa [illegible] no[n] s[i]t a g[rati]a aut g[rati]a no[n] [illegible] c[re]atu[m] aut g[rati]a [illegible]
et [illegible] p[otes]t l[iberum] arbitriu[m]. ¶ [illegible] dubio [illegible]
dicit n[on] [illegible] l[iberum] ar[bitrium] [illegible] a g[rati]a movet et [illegible] ab ipsa [illegible]
p[er]ante [illegible] et coop[er]ante ad op[er]a m[er]itoria [illegible]
m[er]itorii g[rati]a e[st] [illegible] p[r]incipalis motrix et volu[n]tas [illegible]
aut ipsa g[rati]a cu[m] [illegible] actus [illegible] ip[s]a[m] habeat move[re] hoc [illegible]
ad [illegible] aut difficultate[m] [con]plicacio[n]e[m] [illegible] e[st] mod[us] [illegible]
[illegible] quo l[iberum] ar[bitrium] dicit[ur] a g[rati]a moveri [illegible] mo[tu]s [illegible] g[rati]a [illegible]
l[iberum] ar[bitrium] [illegible] ipsa [illegible] disp[osi]tio ad quenda[m] [illegible] motu[m] [illegible]
disponit ad motu[m] [illegible] et suo mo[do] [illegible] i[n] sp[irit]ualib[us] [illegible]
rituale pondus datu[m] [illegible] [illegible] tende[re] [illegible] l[iberum] ar[bitrium] [illegible]
[illegible] move[re] [illegible] actus [illegible] quos [illegible] ad [illegible] et i[n]form[ata]
gracie [illegible] move[re] [illegible] ita [illegible] l[iberum] ar[bitrium] p[otes]t movens et mot[us]
disponit [illegible] sub r[ati]o[n]e mov[e]ntis [illegible] et [illegible] g[rati]a move[re] [illegible]
ar[bitrium] g[rati]a i[n] fortiu[m] mov[et] [illegible] p[er] que[m] modu[m] amor dicit[ur] move[re] [illegible]
ad magna op[er]a facienda. ¶ Alius e[st] mod[us] [illegible] [illegible]
dic[itu]r agens a g[rati]a moveri. g[rati]a [illegible] influe[n]cia [illegible] a luce [illegible]
na que se[m]p[er] habet [illegible] sua [illegible] l[umi]ne [illegible]
sue [illegible] [illegible] [illegible] ei op[er]o r[ati]o[n]e [illegible]
[illegible] a quo est. [illegible] l[umi]ne no[n] [illegible] cu[m] [illegible]

nec rōnē continuacōis eius sue forte. Sc̄ et gra nō solū opat̄ eū libe-
ro arbitrio, sꝫ eciā opat̄ in libero arbitrio, et h ac moz. Vnde nō ē aliud di-
ce gratiā h ac moue qr gratiā esse principiū sc̄ instrumentū ad mouendū
h ac. Vel sꝫ horū modorum intelligendi quecūꝫ ē et recte n̄ cong[ru]e
aliis sufficit. Vnde primū competit gr̄e cooperanti siue subsequenti. Secundū cpe-
tit gr̄e operanti siue preuenienti. Gra eciā operans h ac preuenit et moz
qr deus illā infundendo voluntati hominis parat et preparat. Gra nō
cooperans siue subsequens h ac dicitur mouere qr voluntas tali dono gr̄e i-
formata moz se ipsam. Hac eciā potentiā habꝫ voluntas s. mouendi se ipsam qr
ꝯ potentia sine nō allegata, ut sup ostensū ē eciā de h ac agentibus. Ad ra-
cionē [illegible] hoc ostendentes qr gra ad h ac ꝯparatur habꝫ i rōne motoris.
Ad rōnibus autē oppositū planū ē i proposito qua dicit. Ad 1m qr sc̄
[illegible] de voluntate qr se ipsam moz. Dicendū qr hoc nō obstat, īmo ꝯprobat
[illegible] qr mouet p graciā. Sc̄ et voluntas moz se ipsam ad opa naturalia si
[illegible] p graciā moz se ipsam ad opa meritoria. Vel dicendū alio modo [illegible]
[illegible] deus p graciā moz voluntatē [illegible] hoc voluntati repugnat, qr vo-
luntas nata ē moueri a deo. Vnde sc̄ mouetur a deo qr [illegible] a se ipsa, et eo
operibus meritoriis attribuitur gr̄e et h ac. Ad 2m qn dicit qr motor distat a mo-
bili. Dicendū qd intelligitur de eo motu quo mouens ē vel patitur. Sc̄ ē i motu cor-
porali et de eo motore qui ē causa sufficiens, et tota causa motus, et talis motor
nō dz esse gra [illegible] qr nō moz nisi per disposicionem et sc̄ i instrumentū [illegible] sunt
explanatū. Ad 3m s. qr qn dicit moz naturale [illegible] dicendū qr moz voluntariam
[illegible] a voluntate qua ipsa gra sc̄ volens [illegible] ante qua deus graciā infundens
[illegible] volens, et a voluntate qua h ac ꝯfirmatur vult mouere se ipsam. Ad
4m [illegible] qn dicit sc̄ motor motus ut in motu [illegible] in proposito. Illa eciā
[illegible] motoris ē de motore qui ē hoc [illegible] et [illegible] et ē motor sufficiens.
Talis autē motor nō ē gra ut predictū est. Ad 5m qn dicit s. qr [illegible] ma-
[illegible] dicendū qr illud fallit [illegible] et eo 2m qr [illegible] moz p graciā p eandem gra-
[illegible] ad diuersa opa. Dicendū qr h ac se ipsam moz p graciā addi-
[illegible] et ipso cognitionibus et affectionibus diuersitas. Vel 2m qr ordinari habꝫ ad
diuersa opa [illegible] et eo [illegible] gra nō variatur i se [illegible] moz tamē ad diuersa [illegible]
[illegible] i motore sola siue quieto siue quo nō pt mouere. Similiter eciā gra
[illegible] operibus meritoriis nisi voluntas sibi cooperetur.

Post ista possunt dubitaciones circa liberū arbitrium. Et primo qrit de hoc qr dicit voluntas

est animi motus ad aliquid assequendum. Secundo ei dicit plus preter quam diffi
niunt id quod est in recte per id quod est in motu. Sed voluntas est potentia. Si volle diffi
niuntur non dicitur voluntas est animi motus. Secundo velle plus est agere quam pati quia
plus movere quam moveri, sed motus sonat in passionem. Videtur quod voluntas non de
beat dici animi motus. Responsio dicendum quod propter dicit anselmus voluntas dicitur equivoce
ad voluntatem instrumentum et voluntatem affectionem et voluntatem usum. Secundum
non diffinit hic voluntatem prout accipitur pro potentia sed prout accipitur pro usu. Sed
tamen quia actus, quare magis diffinit voluntatem prout accipitur pro usu quam pro pote
ntia. Huius est quia potentie manifestantur per actus, ideo consequenter voluntatem usum
quo cognoscitur voluntas potentia. Ad primum dicendum quod motus non tantum non ac
tive passive, immo est actus activus, et preterea omnes actiones anime quodam
passiones sunt. Quod dicit quod gratia voluntatem preveniens et subsequens est
Iterum queritur de hac diffinitione. Videtur enim quod ista notificat gratiam non per se
cum enim gratia et virtus diversas habeant notificationes non videtur quod una
notificat per aliud ut aliud. Secundo cum gratia non solum sonat ad
et caritatem, sed etiam spem. Videtur insufficienter dicere magister cum dicit quod est fides
dilectio. Propterea hic queritur de diversis diffinitionibus et notificationibus gratie assigna
dis similiter. Penes quid sumuntur et distinctio harum. Responsio dicendum quod magister
non intendit in illo verbo notificare gratiam, sed tunc sufficiente quod ad suum effectum
intendit eam notificare quia per posteriora, et quantum ad effectus
habitus cognoscuntur per actus, et actus gratie dixit duplex scilicet duplicem potentiam
scilicet intellectum et affectum. Ideo per illas est gratia notificata, et quia illi
actus non consequitur gratiam nisi mediantibus habitibus, virtutibus videlicet fidei et carita
tis. Ideo notificans gratiam dicit quod gratia nihil aliud est quam fides cum dilectione
per eo quod per istos duos habitus vel actus motus quorum per quos notificatur magis
Ad aliud dicendum quod de pluralitate diffinitionum queritur. Dicendum quod gratia ut comparata ad suum
principium, vel comparata ad suum subiectum, vel comparata ad suum effectum, vel comparata ad suum
finem, vel comparata ad suum premium, et scilicet habet diversas comparationes diverse sunt no
tificationes. Scilicet comparatione ad suum principium quod est illa ... gratia est divina vo
luntas, quod bona voluntas est gratia. Comparatione autem ad suum subiectum ...
super id premium et conglutinans facere in alios. Gratia est quedam nitor anime ...
sanctum amorem. Per comparationem ad suum effectum est illa ...
explanans gratia est iustificatio et remissio peccatorum. Comparatione ad suum effectum
est illa ... gratia est puritas mentis de celo veniens. Comparatione ...
premium est illa gratia est similitudo glorie. Ordinem autem omnis ...

Gratia scilicet diversas comparationes diversas habet notificationes

pro assignatur una diffinitio integralis que talis est Gratia est forma a deo
gratis data sine meritis que facit habentem et opus eius bonum reddit
videmus autem et alia notificatio gratie que dicitur Gratia est manifestatio spiritus
ad utilitatem assumpta est quod illud quod dicitur i ad corinthios xij unicuique datur manifestatio
spiritus etc Sed ista est notificatio gratie gratis date

Queritur de hoc quod dicitur fides qua iustificatus es gratis tibi data est et quod
videtur dicere augustinus et magister quod mediate fit iustificatio hoc autem non
videtur esse quia iustificatio aque et vivificatio sed vivificatio est ab ipsa
gratia fides sine gratia non vivificat ymo mortua est ergo non videtur
iustificatio fit a fide sed a gratia Si tu dicas quod iustificatio attribuitur fidei
sine admixtione gratie Contra nichil attribuitur alij virtuti sicut fidei
[illegible] quod dicitur fides impetrat iustificationem aut intelligit de for-
mata vel informi et per eam nichil meretur et non impetrat sed
informata hoc non potest sane intelligi Nemo habet fidem formatam
nisi sit iustificatus Responsio dicimus quod iustificatio dupliciter dicitur potest uno modo
iustificatio dicitur iustitie infusio alio modo iustificatio dicitur iustitia
et aut quod iustificatio dicitur iustitie quantitatis [illegible] Sic verbum [illegible]
nil est et planum Nemo enim in iustitia quantitatur nisi mediante fide operante
per dilectionem et hoc dicitur impetrare iustificationem i. profectum ius-
titie qua [illegible] operum et meritorum multiplicationem
[illegible] sine fide et caritate Sine fide enim sicut dicitur ad hebreos xj
impossibile est placere deo Sine caritate est impossibile sicut dicitur i ad corinthios
xiij Si autem dicitur iustificatio iustitie infusio sicut ad [illegible]
[illegible] non ita plane Sed aut est infusio iustitie in parvulis aut in
adultis In parvulis sicut dicitur est iustificatio precedens non sequens sed parata
[illegible] sicut dicit augustinus ad bonifacium Si autem fit iustificatio in ad-
ultis [illegible] maior concurrat ad iustificationem gratie infusio contritio motus
[illegible] peccati remissio sicut dicunt magistri et motus liberi arbitrii est motus qui
[illegible] a virtute fidei non in quantum dicitur adultus per fidem iustificatur
[illegible] obstat quod iustificatur per gratiam illa enim maior necessario requiritur ad ius-
tificationem impij Et ideo aliquando homo dicitur iustificari per gratiam aliquando per fidem aliquando
per penitentiam quia peccati remissio presupponit illa tria Et per illa patet
[illegible] ista cum melius explanatur in libro quarto dist. xvij

Diffinitio gratie integralis

Iustificatio dupliciter dicitur

Dis. xlvi De gra et operacione

Hic considerandum est cum predictum sit etc. Supra egit magister de adiutorio gracie et per hic non agit de ipsa et operacione. Dividitur autem pars ista in duas. In prima comparat unam graciam gracie ad aliam sub racione habitus. In 2a non comparat unam habitum ad aliud sub racione usus. Usus autem gracie est meritum. Unde primo comparat graciam ad virtutem et admirandum effectum.

Si non queritur quo illa gra preveniens vocatur etc. Ista 2a pars dividitur in duas. In prima parte movet duas questiones et premittit quandam parabolam ad determinacionem. In 2a non incipit dissolvere. Ibi: hic videtur et queritur ut quo sistitur. Dis. xxxvi quomodo significetur aliquid etc. Sunt per premissa ... quia ibi non ubi sistitur per apparatum determinacionis ponitur questiones. Illa ergo pars in qua solvit in duas partes. In prima solvit secundum opinionem communiorem. In 2a non determinat secundum aliquam opinionem ... ubi: Alii non dicunt virtutes esse bonos usus etc. Prima in duas et prima magister determinat. In 2a epilogat. Ibi: Ecce premissis ... teste etc. Prima pars in duas. In prima determinacione duorum dubiorum. Prima determinat illam questionem qua querit de operacione gracie ad virtutem. In 2a determinat illam questionem que queritur de operacione gracie ad virtutes ... fecit ubi: hic videndum est quomodo virtutes etc. Secundum facit ... quod gracia dicitur esse bona etc. Subdivisiones autem patent manifeste.

Ad intelligenciam autem huius partis in qua agitur de gracia et operacione duo queruntur. 2o de gracia comparata habitui. Et primo queritur de gracia et operacione ad aliud habitum. 2o queritur de gracia et operacione ad meritum. Circa primum queruntur 3a. Primo queritur de una dicta gracie ad aliam. Secundo queritur de ipsa gracia et operacione ad virtutem gratuitam ... de ipsa gracia et operacione ad gloriam.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum gracia habeat per diversa ... per essenciam. Et quod sic videtur quia magister dicit primus auctoritate Augustini ... do graciam et prevenientem et subsequentem. Sed ista recta divisio est quia ... posita et opposita non possunt sibi esse simul et semel ... unam et eandem graciam esse prevenientem et subsequentem. ... nisi esse solummodo per diversa ... ad actum et effectum ...

Contra hoc est quod dicitur in glosa super Gen. xxxv ... graciam etc. ... una gracia sufficit simul ... et precedit ut Deum diligat et ...

Altera pubsequitur ut sic nudos respondeat | 3o divisio gratie in preveniente
et subsequente non plus est quam diversos usus | sed est per diversos habitus | 2o gratia
convertens vero dividitur gratie et cetera | sic est ille gratie quas ibi distinguit apostolus
divise sunt et a spiritu sancto dividuntur | videtur quod essentialiter distinguuntur | sicut tu di
cis quod loquitur de gratiis gratis datis non de gratia gratum faciente | obicitur contra hoc quod
plura sunt necessaria ad hoc quod quis habeat gratiam gratum facientem quam gratiam gratis
datam | sed si ad perfectionem usus gratie gratis date requiritur multitudo habituum multo
fortius ad perfectionem gratie gratum facientis | 3o hoc ipsum videtur ratione sicut unum quod
peccatorum dicitur intemptum et relinquendum | sicut quod illi opponitur sed culpa eo ipso quod
culpa est opponitur gratie gratum facienti ergo est gratia est | 3o cum multe sunt dicte vel
pena quod formaliter distinguuntur | videtur quod multe sunt dicte gratie gratum facientis quia sic
facultates diversificentur | 4o habitus diversificantur per actus | sed ad gratiam ergo quod
formaliter animam curat | et rectum et a malo separat ut rectum et eadem bono
comfirmat | sicut isti sunt alii et alii actus ergo quod et medicine corporales
diverse distinguuntur quia alia est medicina preservativa et alia curativa et
alia restaurativa | pari ratione videtur hoc convenire gratie | 4to sicut se habet scientia
ad conclusiones | sic se habet gratia ad meritorum | sed scientia est que est de diversis conclusionibus
aliud est alia et alia | ergo videtur quod gratia quod est principium diversorum meritorum est
alia et alia | hoc autem est gratia gratum faciens | ergo et cetera | 5o quod prima divisio
gratie gratum facientis est in prevenientem et subsequentem | sed illa uniba ut dicit magister in ea
efficit duplicitate habituum | sed effectuum ergo ut alia alia uniba gratiam
similiter | 2o eadem est lux in sphera qua fugat tenebras et illuminat ac
ergo in spiritualibus eadem est influentia que culpam expellit et ad bonum disponit
prima est gratia disponens | 2a subsequens | ergo videtur quod una tantum gratia est in aliqua
homini acceptati unica est accepta | sicut est gratia non est aliud quam ipsa accep
tatio ut racio accipitur di qua aliquid acceptatur a deo | sicut videtur quod in uno homine una
esse ponitur gratiam gratum facientem | 4o ymago creationis respondet ymagini
recreationis | sed ad ymaginem creationis non solum requiritur potentiarum pluralitas
sed essentie unitas ad quam reducitur illa pluralitas | ergo et in ymagine recre
ationis ponitur aliquis habitus unus in quo conveniunt omnes habitus virtutum
sed non est nisi gratia gratum faciens ergo et cetera | 4to omnis homo cum omnibus virtutibus
equaliter meretur | et in omnibus equaliter acceptatur | hoc autem non est nisi per unam
acceptationem ipsius hominis ergo sicut et in omnibus actibus suis | hoc autem non est nisi
gratiam gratum faciens ergo et cetera | 5to dicitur quod in una anima una tantum est ponere gratiam

Cap. xvij de gracia [illegible]

gratum faciente. Secundo autem huiusmodi innuitur propter principium effectivum et propter finis ultimi. Propter principium effectivum, quia gratia est influencia procedens in ipsam animam. Secundo quia deus totam animam sibi assimulat. [illegible] rei una est similitudo, sic una anima recipit una gratia procedens ab effectu [illegible]. Propter subiecti simul [illegible] gratia gratum faciente esse una pro qua gratia [illegible] ad animam sicut principium domus et vita in esse [illegible], et quia unius [illegible] est vita sive principium vivificans, sicut est quod una anima tantum esse [illegible] gratia. Propter vero finis tamen [illegible] quia ultimi [illegible] intermedii [illegible]. Gratia est ad hoc ut faciat hominem deo acceptum, et est ad hoc ut perveniat homo ad verum et summum bonum, et est ad hoc ut opus [illegible] condicionis sit meritorium apud deum. Primum quia deus non acceptat hominem sed quod sibi acceptat totum acceptat, et opera eiusdem hominis [illegible] sunt [illegible] meritoria, et merces omnium meritorum est una. [illegible] necesse est ponere uno homine gratiam esse unam [illegible] hoc [illegible] ad principium effectivum et ad subiectum et ad finem immediatum et ultimum [illegible] rationes hoc ostendentes concedende sunt. Ad illud [illegible] quod dicit [illegible] de divisione [illegible] quod ponit in littera. Dicendum quod illa divisio gratie est per effectus quos habet in nobis, quorum unum accipitur [illegible] mali a quo liberat [illegible] boni ad quod ordinat. Sed nominis est quod nomine gratie equivocatur [illegible] accipitur pro habitu, a quo procedit effectus, et in [illegible] divisio [illegible] sed pro effectu. Pro hoc etiam modo accipit illa glossa in qua dicitur omnia gratia necessaria est [illegible] non unum effectus gratie tamen, sicut [illegible] habitus diversificatur per actus et effectus. Ad [illegible] quod [illegible] virtute [illegible] quorum unum ad alterum aliud alterum non habet ordinatum [illegible] quia actus gratie preveniens ordinem habet ad actum gratie subsequentis [illegible] de auctoritate apostoli quod obicitur. Dicendum quod sicut in oppositis [illegible] hoc intelligitur de gratiis gratis datis [illegible] multiplicantur [illegible] hoc quod ordinantur ad [illegible] teriora. Item quod [illegible] prima et immediata [illegible] effectus diversos [illegible] na autem gratum faciens [illegible] non habet [illegible] opera exteriora [illegible] nisi mediatibus habitibus virtutum et donorum. Sicut [illegible] illa [illegible] est [illegible] sub una ratione [illegible] sub ratione meriti. [illegible] non tenet illud quod quartum obicit quod maior est [illegible] gratie gratum faciens [illegible] gratis data, et [illegible] non tamen [illegible] quod [illegible]. Ad [illegible] quod obicitur de culpa multiplicatur [illegible] et gratia [illegible] respondendum sicut [illegible]

Pro quo [illegible] una anima tamen una est gratia gratum faciens

Gratia quandoque accipitur pro habitu, quandoque pro effectu habitus

defert dupliciter

~~defert~~ pt duplr. ¶ primo quidem quia illud intelligitur de multiplicacione vel diuisione que in partes [illegible] ¶ Sed duplex acceptionis sive possi[bilis] [illegible] ¶ sed in irrationale diuidatur quam rationale ¶ quod patet quia tot sunt rationalia quam irrationalia ¶ 2o quia defert quia cum bona nata sunt oppositum plura ma[la] ¶ sed malum pt multiplicarium et bonum vno modo ¶ Ad [illegible] s. quod [illegible] quia actus gratie [illegible] quia gratia in duplicitatem quod [illegible] ¶ Ideo quia et per actus illi dupli[cis] sunt tanta duplicitate quia in [illegible] diuersis rebus attribuntur quia alterius me[dicine] [illegible] et alterius medicine in [illegible] ¶ in [illegible] non [illegible] non pt di[ci] ordinem ¶ [illegible] quia ipsius habitus [illegible] quaqua habitus ut possit natio multiplices effectus sive sui multiplicationem quam ut corporalis hec [illegible] naturam quiccione ¶ Ad [illegible] s. de [illegible] ¶ plana in ipso [illegible] dicitur ¶ No in [illegible] ~~tamen~~ quia [illegible] dicit habitum habere [illegible] ad [illegible] cognoscitiva et [illegible] et [illegible] conditiones et [illegible] ¶ [illegible] quia aliquo modo ~~[illegible]~~ [illegible] causata corporum dicitur [illegible] [illegible] quia ad [illegible] maxime plures distinguere opposita [illegible] [illegible] et conditionem [illegible] in gratia ¶ [illegible] habere pt [illegible] [illegible] sunt ¶ et [illegible] non plus [illegible] vna [illegible] vna ¶ gratuita ¶ Et in [illegible] gratia

Secundo queritur de [illegible] gratie ad virtutem ¶ gratum faciens et virtutes gratuita differunt [illegible] ¶ Et quod [illegible] ¶ [illegible] quod [illegible] dicit ¶ et habitus [illegible] quia gratia gratum faciens in fides cum dilectione ¶ Sed fides et [illegible] virtutes sunt [illegible] ¶ 2o [illegible] differentie sunt eedem ipsa sunt eadem ¶ Sed gratia per differentiam [illegible] ¶ gratia quia diuine [illegible] donum [illegible] bone voluntatis [illegible] ¶ Sed hec differentia conuenit virtuti gratuite ¶ [illegible] ¶ 3o eadem [illegible] gratia operans et cooperans ¶ Sed gratia cooperans [illegible] ¶ proxime aliud [illegible] virtus gratuita ¶ sed [illegible] pt voluntati cooperans ¶ [illegible] in virtus et gratia [illegible] effectus et actus [illegible] et in mediate [illegible] ipsa sunt eadem ¶ Sed [illegible] opus meritorium facere ¶ [illegible] virtuti [illegible] ¶ [illegible] dicitur [illegible] et ad [illegible] sine fide [illegible] placere deo et [illegible] caritate non habeo nichil [illegible] effectus gratie virtuti [illegible] gratia et virtus [illegible] ¶ 4o [illegible] habitus sunt dup[lices] [illegible] ¶ Sed gratia virtute [illegible] ¶ [illegible] et virtus gratuita ¶ [illegible] virtus et gratia non [illegible] ¶ 5o [illegible] alio habitu [illegible] ~~habitu~~ intellectu [illegible] habeat fidem et caritatem habet gratiam gratum facientem ¶ [illegible] gratum fa[ciens]

gratia quam accepit per habitum
quam per effectum habitus

Dissimilitudo inter [illegible] et gratiam

facietis non est aliqua per essentiam differens a virtute. Quod tamen
perfectionibus et habitudinem voluntatis nullus habens nisi dei gratiam promerente. Sed virtus non est aliud quam rectitudo voluntatis. Ergo virtus est a gratia promerente
in creaturis dicit effectus a causa per essentiam. Ergo virtus gratuita essentialiter dicit a gratia.
Secundo quaecumque ita se habent quod unum est medium operandi respectu alterius illa differunt
per essentiam. Sed intellectus causatus agit per propositionem. Sed gratia in opus bonum et fructus dicitur
tantum movere mediante virtute. Ergo gratia et virtus gratuita differunt per essentiam. Tertio
quaecumque ita se habent quod unum illorum habet actum completum et alterum relinquit
actum incompletum illa differunt per essentiam. Sed gratia et virtus se habent sic. Gratia
est in actu completo, quia unit et vivificat et animam deo reddit acceptam. Virtus
non est completa in suo actu. Ergo etc. Quarto quaecumque se habent quod unum dicitur
dans dividendo illa differunt per essentiam. Sed gratia dividitur per promerentem et gratum facientem.
Virtus non per cardinalem et theologicam. Ergo etc. Quinto quaecumque se habent
sicut quod unum manet stante corrupto alio illa sunt per essentiam diversa. Sed virtus aliquando
remanet post perpetrationem culpae. Gratia non gratum faciens ullo modo. Ergo etc. Sexto
quaecumque se habent quod unum remanet in duplici et reliquum non dividitur et
plus illa essentialiter differunt. Sed gratia in una anima est una, sed supra essentia
supra virtutem vero multe possunt ostenditur infra et apostolus dicit prima ad Corinthios
xiij nunc autem manent fides spes caritas tria haec etc. Nota
gratiam et virtutes gratuitas differre per essentiam. Pro quo dicunt aliqui
intelligendum est notandum quod omnia haec dicta duplici modo possunt
dici voluerunt quod gratia nihil est aliud quam virtus intellexerunt quod gratia
non est aliud quam quaedam rectificatio potentiarum animae secundum eum ad quod sunt. Sed
rectificatione quae supra naturam est non potest nisi deus. Et quia talem rectificationem
faciendo in anima dat virtutes speciales potentiis ut rationali fidem concupiscibili
caritatem et irascibili spem. Ideo dixerunt gratiam creatam nihil
aliud esse quam virtutem gratuitam. Differre autem sola ratione dicunt
gratia dicitur in quantum deus per illam rectificationem animam acceptat et gratificat.
Virtus in quantum anima per rectificationem habet operari in opus arduum et laudabile.
Alii dixerunt quod gratia et virtus gratuita essentialiter differunt sicut potentia
separata, et sicut se habent et virtus. Sicut et potentia animae non est ipsa essentia
eius emanat et procedit ab illa sicut virtus perficit potentiam
gratia quae perficit animae substantiam. Sed porro aliqui concedentes ab ipsa sicut se
quaedam totum potentiale sic et gratia sit quaedam totum potentiale. Gratia
est se et virtus perficit ipsam animae substantiam. Est tamen origo plurium

In margin: Pro
Ipsa parcius
Primo posito

i(n) p(ar)tes potencias vnde dicunt illas virtutes non solum non differre i(n) se
sunt virtutes / Sed est q(uesti)o utrum gratia sit alia gratia sp(eci)alis / a qua fides
dicitur gratuita / plus a qua spes / a qua fides gratuita / plus a qua spes alia a qua
caritas gratuita inmorpata / In quibus aut(em) hanc p(ro)p(osi)c(i)o(n)em et i(n) probabilitatem
habeat intelligentiam / Si quis intentus aspiciat videbit aliquis utrique a
veritate i(n) nitere declinans / Na(m) p(ri)ma q(ue) dicit q(uod) gratia nichil aliud est quam
virtutis habitus / nec e(st) dicere / et q(uod) omnes virtutes sint vna virtus / et q(uod) in vno
homine sint infinite gracie gratum facientes quarum utrumque est improbabile / et vnum
est plane p(ro)p(ter) et aliud est falsum improbabile · videlicet q(uod) omnes virtutes sint
vna virtus / et improbabilius pro loco nec est habere dicere / et q(uod) gratia gratum faciens
non totaliter tollitur p(er) culpam / et q(uod) p(er) peccatum nichil remanet de virtute aliqua
et p(ri)mum horum est q(uod) communiter doctores sentiunt / Secundum vero est contra p(er)spicue
cum sic in modo ille dicendi non modica est calumpnia / Aliud est falsum
tibi dicere dicitur et m(odo) / Primum in eo q(uod) ponit q(uod) gratia p(ri)mo consistat in sola
et p(ro)p(ter) quemadmodum influat in potencias hoc enim p(ro)batum est supra / 2° vero in eo q(uod) ponit
i(n) vno et eadem hora esse diuersas gracias gratum facientes et hoc supra supra in plu
ribus est · Unde enim decet qui datur et facit cum eo quo non solum ipsa accep
ta(?) i(n) vno habitus et op(er)a / Et ideo 3us modus dicendi est q(uod) quemadmodum cum dico lumine
et colore illuminata dico aliud et aliud formaliter licet vna sit ordinata ad alia(m)
et quando altera applicatur quodammodo ipse alterius p(ro)p(ri)etas / Similiter intelligendum est de gratia et
virtute gratuita / quemadmodum enim calor qualitas est corporis terminati que appre
hensa(?) lumine in physica(?) consueta applicatur ut possit moueri corpus / sic virtus
que est habilitans potencias aliquas gratia gratum faciente informis est / sic calor
sine lumine / Sed ea adueniente quoniam tota anima in se et in suis potenciis
decoratur formaliter et viuificatur dicitur habitus virtutis et efficitur deo accepti
et quemadmodum quod lumine in se ipso et colore non sit vnum p(er) essenciam / Sed per ordinem
sic lumen in se illuminat actu quemadmodum corporis terminato / et i(n) se reddit
colorem luminosum non est aliud et aliud p(er) essenciam / Sed sola operacione differunt
et non sunt esse / Et sic vnum lumen diuersos colores ad actum habere reducere
simul sic multiplicatur / sic in fluencia gratie est et habitu virtutis intelligendum est esse / Sed
gratia superueniens cum habitu virtutis que formans dicitur / non facit vnum per
essenciam / Sed formans quod ad finem suum ordinat / Similiter gratia a qua anima dicitur
esse deo grata et a qua alia virtus dicitur esse gratuita non differt nisi sola operacione
sicut predictum est de lumine / Similiter vna est gratia a qua omnes virtutes
dicuntur esse ~~[illegible]~~ gratuite / Concedendum est sint omnes conferentes q(uod) habitus

c̄ et quo

gracie gratum facientis et virtutis habitus sunt diuersi ¶ Ad primum dicendum de magistro qui dicit quod gracia est fides cum dileccione ¶ Dicendum quod illa non est per essenciam sed per quandam concomitanciam et signum et ducit ad predicacionem per causam ¶ Ad 2m quod obicitur quod diffinicio gracie que ... ¶ Dicendum quod illa notificacio vel non est propria aut per esse propria eo non ... quod dicitur de gracia. gracia enim est sicut donum primum et concrescit ... et sic donum quod completur tota bonitate dominatus sic autem intellecta hac notificacione non competit virtuti ¶ Ad 3m quod obicitur ... gracia ... est virtus Dicendum quod ille actus non assignatur gracie 2 ... ordinat virtutes et sic dicitur libero arbitrio comparari ... sic arguetur esse quibus sic ... ita arguetur color ... luce ... quo color non dicitur aliud ¶ Et philosophus ... quod ... vivificat et acceptum reddat et opus meritorium ... competit virtuti alicui gracia gracie enim competit primo virtuti non ... quod per abundanciam gracia format et ordinat ¶ Ad 4 quod obicitur ... habitus sunt diversi unus non denominat alterum Dicendum quod ... denominacio ... sicut albedo album denominat corpus et denominacio per ... in gracia aliquando ... quod unum habitum ordinat alterum 2 ... tas deliberans et iusticia prudens ¶ Et philosophus ... virtus ... ¶ Ad id quod obicitur quod ... habitu Dicendum quod caritate ... gracia quod caritas ... virtute ... per quas ... tate habitum amoris quo natus est homo diligere deum ... et si modo non posset absque gracia reperiri ... in adam ... lapsum fuit ut supra dis. iij patuit ¶ Et sic patet ... quod est aliud ... potencia ... ita homine ... ad ... potencia ... gracie gratum facientis ... melius videbitur infra qui agitur de necessitate gracie 2 ... statuit ...

dinatio e dup

T Ercio queritur de gracia in comparacione ad gloriam ¶ Et est quod ... differenciam ... ¶ Et quod sicut ... gracia gratum faciens ... et si non sit fides ... sine fide quia sine fide impossibile est placere deo gloria autem ... fide ... non est gracia et gloria per essenciam differre ¶ 2o ... gratum faciens per habitum ad gloriam sicut via ad terminum ¶ Et sicut ... terminus ... distinguitur a via et finis ab eo quod est ad finem ... racione ... quod gracia et gloria ¶ 3o sic per habitum culpa ad ...

perfectio gratia ad premium | Sed culpa et pena eterna differunt essentialiter ergo pari
ratione gratia et gloria ¶ 2o corruptibile et incorruptibile differunt per essentiam
sed anima corruptibilis et amissibilis est sicut supra ostensum fuit | gloria non autem est
incorruptibilis ergo etc. ¶ 3o quod est cognoscibile ab homine differt per essentiam ab
eo quod est cognoscibile | sed gloria ab eo qui habet eam cognoscitur | intelligitur est
gloriosus quando nescitur se esse gloriosum gratia non ergo differt per essentiam a gloria
¶ 4o sicut se habet caritas vie ad caritatem patrie sic se habet gratia ad gloriam
sed caritas vie non differt per essentiam a caritate patrie | sicut enim dicitur prima Corin
xiii caritas nunquam excidit | ergo pari ratione gratia a gloria ¶ 5o Christus ab ista
tempore conceptionis habuit gratiam et habuit gloriam sed gratia illa quam habuit
fuit ad cognoscendum et fuit ad amandum deum statim cum conceptus fuit cognovit
et amavit cognitione et dilectione comprehensoris | et in ipso gratia non differt
habita a gloria ¶ 6o perfectum et non imperfectum non variat rem secundum essentiam sed
gratia dicit applicationem anime ad deum secundum statum imperfectionis | gloria vero secundum statum
perfectionis ergo etc. ¶ Sexto dicitur gloria addit acceptum deo | aut non | si non
[illegible] plus deo gloria quam gratia | ergo ut status patrie quam status [illegible]
[illegible] ergo cum ille sit [illegible] gratie necesse est gloriam esse
[illegible] ¶ 7o [illegible] ab [illegible] gratia transit ad gloriam | aut perdit gratiam | aut non | si perdit [illegible]
ergo [illegible] desinat esse [illegible] deo | et quod gloria et gratia habeat adinvicem
[illegible] quorum utraque [illegible] est | si non perdit tunc gratia sicut vita anime sic oportet
[illegible] | et in una anima [illegible] sicut una vita | aut gloria non est vita anime gratia
et gloria erunt idem per essentiam | sed constat quod gloria est vita ergo etc. ¶ 8o in [illegible]
[illegible] qualis [illegible] habeat gratia ad gloriam [illegible] ab una ad aliam
[illegible] diversa nomina | si non diversa sunt ut quod gloria appellatur gratia
[illegible] diversitas | sed divina gratia omni statui communicat sicut statui
[illegible] statui patrie [illegible] deus acceptat ¶ 9o [illegible]
[illegible] quam gloria [illegible] divinam influentiam per quam anima habet
[illegible] deus habitat in anima | habere autem contingit dupliciter | vel plene | et habet [illegible]
[illegible] vel semiplene et [illegible] dicitur in ratione [illegible]
[illegible] quibus appetit patriam [illegible] statum vie | et ideo premium
[illegible] gratie et quia premium est [illegible] meriti | ideo gratie attribuitur
[illegible] gloria non [illegible] regnandi ¶ [illegible] per essentiam magis
[illegible] et minus perfectum | [illegible] quod gratia et gloria [illegible] designatur [illegible] modum ha

habere dicitur dupliciter scilicet plene et semiplene

bendi deum differunt solum ratione status et quia nobis gratia deum non est et quia
deum habitare in nobis, ideo gratia et gloria non solummodo distinguuntur ratione modi
habendi deum, sed ratione habitandi deum in nobis. Unde cum dicitur deum habitare
in homine, duo exprimit dicit scilicet divinam dignationem qua homines acceptat et sibi
confederat, et per quam humanam exaltationem qua homo a deo sic specialiter
participat, et ideo illa influentia per quam deus in nobis habitare dicitur vere gratia
ratione primam comparationem videlicet inquantum deus homini condescendit, et dicitur esse glo-
ria ratione ad secundam comparationem videlicet quod homo per illam inhabitationem subli-
matur et ad magna consurgit. Ordinem istarum comparationum et ratione [illegible] modi
gratia et gloria non differunt nisi sola comparatione, unde vita eterna vocatur gloria
et vocatur et gratia Ro. vi. Gratia autem dei vita eterna. Et sic patet responsio
questionis proposite. Concedendum enim est quod gratia consummata et gloria non differunt
per essentiam, sed aliquo modo differunt et hoc ratione comparationis aliud et aliud esse
sunt in eodem sicut in beatis et in Christo qui dicuntur habere et gratiam et gloriam,
vel ratione status aliud et aliud ratione quod successive eidem insunt. Gratia primo
in statu vie, et postmodum gloria in statu patrie, postquam gratia [illegible]
modum consummatur. Ad illud quod primo obicitur in contrarium quod gratia pertinet ad fidem, dicendum
ratione status. Fides enim que est enigmatica cognitio sunt sicut [illegible]
gratia ratione status imperfectionis, non autem sicut [illegible] ratione status plenitudinis [illegible]
dit omne quod est imperfectum. Unde ex illa ratione non sequitur concludi quod gratia et gloria
differunt per essentiam sive ratione habitus, sed solum ratione status. Ad illud
quod gratia se habet ad gloriam sicut via ad terminum. Dicendum quod hoc dicitur ratione status.
Dicimus enim quod gloria super hoc addit gratie sicut terminum addit imperfecto
sicut perducit ad complementum, et quantum ad statum sic concedendum est quod differunt
sicut inter gratiam et gloriam. Ad illud quod obicitur quod sicut se habet culpa ad supplicium,
quod non est simile, quia culpa primo est corrupte actionis, supplicium non ad corruptionem
corporis. Gratia autem et gloria in se [illegible] ab eadem et ratione [illegible] et ad idem videlicet
[illegible] ad deum. Possibile dicitur quod aliquando culpa pena est, sicut videbitur infra,
ita aliquando pena non differt a culpa. Dicitur est in gloria illa [illegible]
[illegible] beata eadem cum gratia, sed gloria que consistit in stola corporis [illegible]
[illegible] Ad illud quod obicitur quod corruptibile et incorruptibile variant essentiam. Dicendum quod [illegible]
veritatem nisi ubi corruptibilitas et incorruptibilitas [illegible]
hoc autem non est in proposito, quia in mutabilitas glorie [illegible]
tibilitas non gratie [illegible] videlicet [illegible] Ad illud quod [illegible]

de cognoscente. Sed cum per illud non concludit differentiam per essentiam, supra a... sed si statim potest facere ut videat quod prius videri non poterat, sicut aliquis
non cognoscit affectionem prius quam non est contingens. Sed quia per premodum intendere tunc
specialiter descendere et querere. Iste color in tenebris non est visibilis et in lumine
est visibilis. Sed hic color non dicit eius non potest duplicitas in modo constituendi non est gratie et
gloria non habeas esse eius duplicitatis, et per partem exposito ad omnia argumenta.

Consequenter queritur de gratie comparatione ad meritum consideratam et circa hoc queruntur
tria. Primo queritur utrum per gratiam contingat mereri ipsum gratie donum. Secundo utrum
contingat mereri gratie augmentum. Tertio utrum per gratiam contingat mereri ipsius gratie consummationem
videlicet glorie premium.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum | per gratiam contingat mereri ipsum gratie donum
| iam habitum. Et quod sic videtur: primo
... in corporalibus bonis est videmus et sentimus multitudo meretur quidem
... pro sibi gratis domum datum per ipsum ipsius ... ergo similiter est efficacie
... in spiritualibus in merendo res spirituales sicut res corporales in merendo rem
corporalem. Videtur quod per gratiam bonum opus meretur quis donum gratie iam acceptum.
Secundo sicut potest in maius potest in minus. Sed per opus gratie contingit mereri gloriam
... habendam. Ergo multo fortius contingit mereri gratiam iam habitam. Tertio nullum
... magis est efficax ad merendum sibi quam aliis. Sed vir iustus in quibusdam est gratia
orando meretur alius primam gratiam, sicut dicit Augustinus de predestinatione sanctorum.
Ergo multo fortius homo bene utendo bono gratie efficitur dignus habitu gratie quem
accepit. Sed contra: uniuscuiusque magis potest efficere ad merendum plus quam alius plus
... quod dicitur super illud Matthei ix. videns Iesus fidem illorum, ibi glossa ...
... fides ... plus ... aliena ... dicit multo plus. Quarto ... plus
... plus deus petito et oro pro habendo ... plus ei gratie ...
... Sed ... caritate orantis meretur ... quod petit sibi petit pro se et pro
... et ad salutem. Ergo pari ratione qui gratias agit pie et perseveranter
caritate dignus efficitur eo quod iam accepit. Quinto sicut se habet caritas ad
... sicut se habet gratia ad merendum. Sed per caritatem non solum meretur contingit
... aliquis. Sed ... ipsam caritatem ... vult augere et in ... ha
... Ergo pari ratione per gratiam contingit mereri ipsum gratie donum. Sexto ...
... et habitibus ... agens ... super se ipsum ...
... intelligit quod intelligit sicut intelligere. Ergo ... esse
... meritum ... quis meretur et illud per quod meretur. Sed contra meritum
... relative dicitur sicut pater dicitur relative ad filium. Ergo sicut ...
... esse ... ipsius sicut ... non potest esse meritum ... ipsius. Ergo

¶ Dis. xxvij. ¶ Utrum gra et cooperacione ad meritum concurrant

ꝑ gratiam no attingit meri ipsius gre donum habitum ¶ 2o meritum et
premium habent ordinem per viam et terminum et per dispositionem ... ad qd dis
ponit ¶ 2o notandum quod meritum precedat premium ut tempore ut natura ...
pqle ē ꝑ gratiam meri ipsius gre donum ¶ 3o contritum et debitum ...
sed quanto ad magis cadit sub merito tanto magis habz rone debiti
sed 2 usus gre no aufert ipsi gre esse donum contritum ¶ primo procedit
dit ¶ 2 ipsius ipsum gre nullo modo meri posse gre donum ¶ 3o ...
quod plus tunc meritum ¶ sed usus gre no plus deo ... ipsum gre
¶ 2o ut plus mereatur usus gre eum gra qua gra ... ipsius donum
gre eo ipso quod habetur no meretur ... ¶ ... pari rone ut usus gre attingit
meri iam habitum gre donum ¶ ... quod ... gre ...
no attingit meri habitum precedentem ut ... ad quod meritum ...
ad meritum condigni ¶ ... ad meritum congrui no ... usus gre ad ...
habitum no comparatur per meritum ad premium ¶ ... quod ... ordinat ...
bitum ... ¶ sed ad aliud ¶ ... quod no habz ordinem ...
... ad premium fundamentum et origine ¶ meritum aut ... quod ...
... ordinat ad premium ... via et dispositio ... ambula ...
... ut ... ad meritum condigni ... gre attingit meri ipsius donum gre
et ipsius usus ... ¶ ... quod ipsa gra ... rone ...
... rone contritum ut nullo ... rom de ...
... ¶ ... no ... gra ¶ ... usus gre ...
mereri quanto magis ... tanto minus ... ipsa ...
esse deo contritum ¶ ... quod ... premium meritum ¶ planum ...
no attingit meri ut merito condigni ¶ ... tollere ... gre ...
... meriti ¶ nec merito congrui quod no salua ... ordo quod ...
et premium ... altendi ... ¶ ...
... de similitudine meriti ... corporalibus ¶ ...
... rone no ... rone contritum ¶ ... salua ...
quibus ... habitum meri premium aut gre donum ... quod tale ...
... contritum ¶ ... facit ... meretur ¶ no ...
iam habitum ¶ sed quod contritum ... et si aliqui dixerint quod attingit meri
... iam habitam per ... angelis ¶ no ... intelli ...
quod attingit meri gratiam iam habitam ¶ ... ...

ptimint sdm q illud no habz veritate nisi qd aliqs ordinat ad meri et admini ordine aplit pt aut no e i ppoito, Na opus gre or dinat ad mendu glaz no ad merendu graz. pco q ipam opus suppo nit tanqua fundamentu. / Ad 3m s. q ab mert aly forma graz. ddm q no e sile pmu qz gra i uno iusto pcessit gram i fudeda vno pcti / Opus aut gre i eode hoie pcipum habz ipm donu gtuitu pcedu eu ab mert alij graz / Donu gre no pdit ex hac rone q gratuitu eo gtuti attendit i habitu gre i comparacone ad eu cui dat / Similiter aut vir iustus orat p peccore q peccori dat habitu gtuitu qz no pt esse sine gtuita libitare divine mie / et io no sit q pt vm aliqs mereri grae habenda q ipe possit mereri pbi gra habitu q nc dict q plus vincinqz fides yheia qua fides aliena hoc intelligit ybe gre / Ad qtum s. q grar acto ita e efficax p habitu sic oro p habitu / Sz q et si grar acto pt deo ita accepta p pstoito / sic oro psfutus / qo hoc tn no sit q grar acto pt ordinata ad merendu ia habitu pco q gd grar acto et laus p beneficijs acceptis plus tenz rone formj q rone meri / Sz p tenz rone meti ordinat qo dnia liberalite pccy ad donu pmerendu quia ad pmerendu ia habitu / Ad qtum ddm q qio qz sile meritu ei de sua rone i portat relacone, Amor no impor tat actu potecie no alligate nec / et qz ide no habz ad pe isferri et ordinari / Sz actus potecie no alligate nec no habz sup pe reflecti / Sicut qz p amore qtingit amari Sz meritu no qtingit mereri / Et p hoc pz responso ad id q vltro obicitur / Illud ei veritate in eis actibz no hz qui quide i portat staciz et ordine et pt eu hoc aliqua i pfcoz / actus ei merendi Sz actus glorios imppfcaz aliqs dicit et ordine et relacione sic pus ostensu est / et io illud no valet / et sic vm

Secundo qm vtz p graciam qtingit mereri gre augmentu / pmo per nrgquid ad benefaciend / gra meret augeri ut aucta mereat et pfici / hoc qm de / Scdo iuus gram hz vm posset pfici i merito / Sz pfci merito no est nisi p augmentu gre / ergo gra per opus augmentu meri pt / 3o praus vno gnere pcti merit cade i aliud genus pcti vm peior pt pravus pcto supbie merit cade i pecciz luxurie / Sz pai qulz vtz gra p bonoz opez qpacon merui ut fiat pbi gre augmentu / 4o laudabilior e qui pe qtendit ad opus pfectius ad mi

nori admixtio qua qui se extendit cum maiori. Ergo si licet minorem gratiam se eleuat ad opera equalis perfectionis cum illo qui habet maiorem vt ergo tanto plus apud deum meriti habeat. Ergo si ita sit in tribuendo mercedem vel gratie gratis et talis mereatur augmentum in gratia. Quarto qui petit pie et perseueranter et ad salutem meretur consequi ... qui petit gratie augmentum ... Ergo vt ergo gratie augmentum meretur. Sed contra meritum ... impleri ... gratiam cum sit forma simplex augeri et impleri ... augmentum. Secundo meritum non est finis cuius ... quia ... ad potestatem eius quia habet sit bonum perfectum ... possit per se dici augmentum ... possit perfici ... perfectum gratie ... augmentum perfectum gratie ... eius potestate ... et augmentum. Ergo non videtur ad ... meritum. Tertio Nichil augetur nisi per ad ... et ... quod non cadit sub merito ... est et augmentum ... meritis ... gratia ... meriti ipsius gratie donum ... meriti ipsius gratie augmentum ... deus remunerat opus ... radice. Ergo ... ita quanta est illa gratia a qua procedit opus ... gratia augmenta ... vero quod minor gratia ... opus non posset mereri ... augmentum. Quinto Si autem meretur augmentum tunc si deus non augeret ei gratiam ... tibus et cum augeret opus illud est remuneratum. Ergo vt opus illud ... dignum remuneracione glorie. Si ... est falsum et impossibile ut ... gratie auferatur efficacia merendi gratiam impossibile est ... augmentum ... meri contingat. Quarto ... augeri. Cuius autem sit modus augendi et modus merendi difficile ... sicut ... sunt modi augendi quibus ... gratie non est facile ... ne. Contingit enim ad augeri ... cum ... sit dicere ... in ... contingit ... augeri ... noui succedit maius sicut dicitur augeri dies. Contingit et ad augeri ... multorum sicut lumen augetur in ... multitudinem candelarum ... sit aggregacio luminis. Contingit et ad augeri per addicionem sicut augetur ... tum. Contingit etiam augeri per magnificacionem ... sicut augmentati fuerunt ... panes ... cum de ea facta sunt ... et sicut augmentati fuerunt ... v milia hominum pasti sunt. Contingit etiam ... ad augeri per ... sicut ad ... magis pulchrum et magis ... ad perfectionem pulchritudinis et lucis. Contingit ... modis dixerat ... augeri. Sed primi tres modi ... sunt ... et ... probat ...

Augeri dicitur sex modis

d. xvij Cum agit^r de augmento caritatis Credo enim non tam caritas q^d gra
debet augeri / Sed non mor^l pro^ptis satis quemeticos sunt mir^c myptkal de fa
ali possunt / Primus tamen corpe famosor est pro eo q^d magis consonat prophe auctor
predicit dicere i augmento gre e fundi nouam gratiam cum loquuntur dns prophe
pinctore efficacia / Qualiter autem hic modus valeat sustineri i p^o ho dis
dicitur sunt / Solum aut modus non est minus intelligibilis q^m alii preductorum
fuis et hic dicendi modum obiectionibus q sunt sunt contra gre augmentum
facilius declinari possunt / quibus cum augmentum per appositorum videatur ipsius
uel simplicibus maxime cum i sperituralibus cepto ad e simplicis tanto pt virtute
mis / Augmentum tamen paruissimum ad summum valde vir^e eius conuenit / Sed circa
quintum horum modorum propriorum dicitur non e magna vis facienda / Sed circa pha
tantum graciam dei i nobis augeri posse laborare debemus quantum i nobis an
per bona opera pro illa enim ut dicit augustinus meretur augeri ut aucta mereatur
perfici / Quomodo aut meredi gre augmentum pt vide possumus / Sciendum
est enim ad merendi congruo / Et contingit de meritum congruo / Sed condigno merito
de condigno quidem ro meriti reperitur ibi perfecte et plene tunc e quando summo
e condigno meriti ad premium / Et ex hac non e cum gra augetur / hinc e
quod pt quis mereri gre augmentum merito condigni / Si i^r contingit ipsum
augmentum gre mereri hoc e merito condigni / meritum aut congruum i quo
est aliqua dispositio congruitatis i^s cum ad quilla dispositio ordinatur que tamen
habet a rone condignitatis / Et hec pt esse triplex ro triplicatur / Aliquando enim e
congruitas sine dignitate et pt peccator per bona opera i genere suo quod cum
mereri prima gratiam / Ibi est ora congruitas q facit congrui pte / ubi non
est dignitas / quia inimicus dei esset i dignus pane quo vescitur / Aliquando e ibi
quedam dignitate / ut e quando vir iustus meretur peccatori prima gratiam / Digni-
tas enim e propter viri iusti qui e amicus dei et dignus a deo exaudiri
dignitas propter peccatoris / et io non e ibi plena ro meriti / Aliquando e ibi
dignitas cum gradibus dignitatis / et pt cuius graciam minore meretur per
quod premia ad gre augmentum / Et hic modus merendi / et pt deficit
a merito condigni et tenetur pro merito congrui / maxime cum inter rationes mo-
dos merendi accedit ad personam meriti / Et io quasi medium tenet inter
meritum congrui et meritum condigni / Ex predictis i^r habetur pt quanta gra au-
gmentata augeri meretur / Vi aut dict et rones ostendentes congruam mereri
per pnde fuit / Quod autem. p. adiditum i gra obuiatur / cum pt simplex non pt

augmentum gratie
meritum condigni dispositio

dr^2

dispositio congruitatis
pt esse triplex

augetur. Ad primum dicendum ut quia gratia non est vnio simplex sed solum per comparationem praemii
comparatiuam quantitatem voluntatis mouentis, non autem per comparationem praemii comparatiuam
virtutis. et quantum ad tale genus praemium est ei augmentum, non quantum ad primum. Vel
potest dici secundum vltimum modum dicendi quod augmentum quod attenditur per accessum ad summum
non ponit compositionem, sed quandam maioris simplicitatis et vnitatis perfectionem et
non repugnat gratiae ratione simplicitatis etc. Ad 2m sic quod perfectio est propria

perfectio gratiae duplex est

gratiae. Ad minorem dicendum quod duplex est perfectio accidentalis ut potest attendi in receptione sub-
iectione ut habet radicari et operum multiplicare et haec perfectio est propria
gratiae. et secundum hanc perfectionem gratia non dicitur augeri simpliciter quia non efficitur homo dignus
maiori praemio essentiali per illud. Alius non est perfectio quae respicit praemium essentiale
secundum quod dicitur homo dignus maiori praemio. et hic non est in potestate gratiae sed ipsius
illius potestate cuius est gratiam infundere. et ideo licet gratia non faciat sed mereri
dispensans hunc effectum attenditur gratiae augmentum. Ad 3m sic quod augmentum
gratiae est causa gradus in gloria. Ad minorem quod et si sit causa [illegible] quantum ad rationem habi-
tualitatis est quantum ad statum [illegible] quod supponit gratiam [illegible] et quia causa est gradus
in gloria praemio data, ideo non sit meriti merito condigni sed merito congrui
quia non gratiam praesupponit maiori congruitate meretur quis gratiae augmentum
quam gratiam primam sicut supra dictum fuit. Ad aliud quod ex immutacione attenditur
quantitas. Respondendum est quod illud intelligitur in merito condigni, in merito con-
grui locum non habet. Ad [illegible] eodem modo respondendum est ad illud quod vltimo.

Tercio quaeritur utrum contingat per gratiam mereri operibus complementum hoc
praemium gloriae. et hoc quantum ad meritum condigni quia de merito congrui non
dubium. Et quod sic videtur 2 ad Thi. iiijo Reliqua reposita est mihi corona iusticiae
quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Item 5o quod redditur ex iusticia
meritis debetur et ideo cadit sub merito. Item talis corona quam expec-
tabat apostolus est gloriae praemium. ergo illud contingit mereri per gratiam.
Item 2o Zacharia [illegible] ad equabit gratiam gratiae comparatur praemii et doctrinae
quod ad equabit gratiam patriae gratia viae et hoc confessus habet [illegible]
[illegible] quia mensura mensus fueritis remetietur vobis. Item ibi est adequatio
meriti et praemii ibi contingit reperiri meritum condigni. Item 3o sicut
habet culpa ad poenam sic se habet gratia ad gloriam, sed per culpam condigne
meretur aliquis aeternam damnationem. ergo per gratiam est condigno meretur aliquis
beatitudinem. Item 4o eque dignus est qui vincit adipisci honorem et gloriam
sicut qui vincitur est dignus ignominia. sed ille qui permittit se a diabolo
vinci tur

ex digno in eterno imperio vr(um) quia qui timet condigno meretur ex
sua superna. ¶ Quarto aut confirmatur quia homo faciat deo meritum aliquid / ea nichil
[illegible] qui deo servit. p. ad eius premium maiorem pertinet dignitatem
[illegible] merito / et nichil pertinet excellenciam gratie nec gloriam / et per nichil pertinet opus
meritorium suffit remunerari nisi per gloriam / ergo loquendo de merito condigno
attingit per gratiam gloriam mereri ¶ Dicendum ad primum viij. Nota per condigne
passiones huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis / ergo per eas
attingit futuram gloriam mereri merito condigni ¶ 2o ad primum nisi super
[illegible] morbus est gratia dei vita eterna glo(sa) maluit dicere gratia dei vita
eterna ut intelligeremus deum ad vitam eternam propria miseracione nos perducere
non meritis nostris / ergo non perducat nos meritis nostris vel 2o ¶ 3o
[illegible] ultimum confirmatur quia debitum deum reddere obligat eum cum sit in aliquo
[illegible] luce xv qui [illegible] hiis fuimus etc. Sed homo totum quod facit / et
[illegible] facere totum debet deo / ergo videtur quia non obligat deum ad reddendum sibi
[illegible] / ergo nichil meretur apud deum merito condigni ¶ Primo ultimum confirmatur
[illegible] gratis obligat eum cum sit in aliquo / Sed opera facta ex gratia fiunt gratis / ergo
non obligat eum cum fiunt ad retribuendum condebito. Sed solum de congruo
[illegible] per plus ¶ Quarto tibi non est meritum condigno ubi est racio dati et
accepti. Sed deus nichil potest a nobis accipere quia bonorum nostrorum non indiget
[illegible] premium gratie quod est excellentissimum / non possumus condigno mereri apud
deum ¶ 4o dicendum quia circa istam questionem aliqui doctores reperiuntur diversimode
[illegible] dicere voluerunt quia quoddam meritum congrui et quoddam obligacionis ¶ 2a pars
retribucione et quoddam commensuracione in premio et retribucione / et dicunt
[illegible] obligat et premio glorie nichil aliud potest commensurari / Isti dixerunt
[illegible] potest celestem gloriam mereri condigno / Sed per meritum. hoc est contra
[illegible] ad ipsam per proporcione ascendendo nullus fidelium audivit patre
[illegible] et comportatur quam hoc contra videtur / Sed quia in scriptura reperi[illegible]
[illegible] quod deus omnibus retribuet iuxta opera sua / et in parabula in qua comp[illegible]
meritum et retribucio Matth. xx. dicitur Tolle quod tuum est etc. et plura que
[illegible] ¶ Ideo aliorum posicio est quia gloriam non tantum attingit mereri nec
[illegible] tale cum meritum reperiri potest in gratia gratis data / Sed attingit mereri
[illegible] propter gratie et glorie quandam est commensuracio / et in deo quandam cadit ob
[illegible] generositate / Sed ex sua mera bonitate qua voluit promittere et
[illegible] commensurare cum hiis qui eum diligunt quia ipsum mercedem retribuet

Opus meritorium compa= habz ad tria et ... te ut racione ... et ali= rum condigni

sicud in abraham apparz. Si aut velimus considerare quibus ...
dicendi sit verior in hominis quod ... diversitas comparaciones operis meritorii
respectu in eo et meritum congrui et meritum condigni. Opus enim meritorii
comparacione habz ad principium a quo oritur et ad finem pro quo fit et ad
tum in quo fit. Si loquimur de ipso per comparacione ad principium sic opus
tum habet a voluntate libera et virtutem habz a gracia. Et in quantum habz
tum a voluntate libera est meritorium merito congrui sic eni quodam
tum est et qui alterius gracius est est sic ipsum premium quod deus ei attribui
tum aut habz virtutem a gracia sic eum gracia reddat homines deo accepto
et sic quod divinum. Et ad hoc sit ordinata ut ducunt ad deum opus
est meritorium merito condigni. Si aut tempus comparemus opus meri
ad eum quem pro quo fit hoc sit esse dupliciter vel ad largitatem dispensa
sit ad veritatem pollicentis. Si comparetur ad largitatem dispensantis
meritorium merito congrui. nam propter liberalitatem in ... proprio
deus obsequio attribuit magnum premium. Si aut comparetur ad veri
tatem pollicentis quia quod promisit et quodammodo se voluntate obliga
... tanto operi tamen reddet premium sic opus id est meritorium merito condigni
Si aut 3° comparetur opus meritorium ad statum hoc sic esse dupliciter
aut quo ad temporis opportunitatem aut quo ad operis difficultatem. Si
temporis opportunitatem quia nunc est tempus promerendi sic dicit apostolus
facit opera meritoria penitus perficit in terra bona magnum est ut
terra magnum fructum suscepit. Et ... dominus ei qui im
mittit modicum promittit reddere centuplum. Si aut consideremus
arduitatem quia opus tale sic est in voluntate facti sunt ...
res et ... in sacerdo ... ... et bono ... ...
... hinc est quod tale genus operis ... ... dignum
... meri ... merito condigni. Patet igitur quod opus meritorium
... in comparacione ad voluntatis libertatem et dispensatoris liberalitatem
et temporis opportunitatem est meritorium merito congrui. Sed comparatio ...
ac dignitatem ad pollicentis veritatem sed ... difficultatem me
ritorium merito condigni. Et per hoc solui possunt raciones et ... ad ...
utramque partem inducte. per eo quod ... diversas vias procedunt ...
probant quod per gratiam ... ... premium ... merito condigni ...
dicit ... alteram istarum comparacionem. Illa tamen racio ... de simili ...
culpe ad penam et gracie ad gloriam non cogit. Tum quia gloria ...
excellit in bono quam pena in malo. Tum eciam quia facilius est ...

aprende comparantes ut ad oppositum procedit secundum aliam viam videlicet quod opus habet comparationem ad voluntatem meam quod cum non est de se sufficiens ad meritum / Ita omnis iustitia mea est quasi pannus menstruate / Sed sicut certa [illegible] comparari ad liberalitatem domini mei quod ultra potest obligari / Sed dices sa[illegible] et [illegible] liberalitate facit. et hoc non verum concludit quod non potest ibi meritum condigni / Nullus enim rationes ille non cogeret / Ideo quod dicitur quod passiones [illegible] temporis non sunt condigne ad / hoc verum est in quantum sunt passiones per se [illegible] condigne in quantum sunt ex caritate et actionibus et passionibus dat efficaciam et valorem / Ad 2m quod obicitur quod deus non perducit nos ad gloriam nostris meritis [illegible] est quod hoc intelligitur [illegible] quod merita mea comparantur ad voluntatem nostram / non [illegible] quod sunt ortum a gratia / Ad 3m quod obicitur [illegible] quod homo facit debet deo / Dicendum quod [illegible] opus aliud potest debitum in [illegible] ratione est tamen constitutum in quantum fit ex gratia et caritate, et ideo si ratio debiti non tollet rationem constituti sic et non tollet rationem meriti / [illegible] obiciat quod non opus constitutum ut debitum potest obligare deum / Dicendum quod et si non posset nos deus obligari ratione dati et accepti [illegible] non ultimum / obligat tamen dicitur [illegible] sua mera benignitate qua voluit [illegible] se ipsum diligentibus [illegible] meritum condigni non necessarius [illegible] obligationem in retributionem / Sed [illegible] sufficiens ordinem eius qui remunerat ad ipsum remunerationem mediate [illegible] laudabi[illegible] opponere / [illegible] autem sufficiente quod ordinem [illegible] in [illegible] ad optimum [illegible] gloriam / [illegible] ratione [illegible] dignitatis [illegible] totum honorem [illegible] et acceptum et carum / [illegible] est [illegible] paradisus / [illegible] ardue opponitur sicut [illegible] factum est / [illegible] sicut patet in proposito ad [illegible] rationes [illegible] / [illegible] quod obicitur quod [illegible] fit non obligat / Dicendum quod [illegible] obliget [illegible] hoc non tollitur a merito qui posset esse condignum [illegible] si non obliget eum cum [illegible] retributionem et remunerationem [illegible] factum [illegible] utilitate / obligat tamen eum quodammodo [illegible] retribuit [illegible] fidelitas / [illegible] magis meretur apud deum [illegible] ei [illegible] filiali et liberali / [illegible] amat [illegible] mercedem et retributionem / [illegible] autem [illegible] obiciat quod [illegible] esse meritum condigni / quia non est ibi [illegible] / Dicendum quod [illegible] non potest [illegible] aequalitate / [illegible]

quere[n]te[m] irreprobabilite[r] sic fructus dicitur recte quiescendi [illegible] concredit [illegible] quiescebat fecunditati [illegible] et sic [illegible] sic [illegible] non esse contentus [illegible] non [illegible] [illegible] sic ulterius esse contentus [illegible] operibus meritoriis factus [illegible] [illegible] perfectum quod complet et [illegible] totum desiderium

In ista parte sunt dubitationes circa litteram. Et primo quaeritur [illegible] dei [illegible] voluntatem hominis liberat, cooperatur non [illegible] eandem adiuvat. Gregorius [illegible] [illegible] distinguebat gratiam praevenientem et subsequentem dicit [illegible] praevenientes attenditur [illegible] ad dona [illegible] subsequens [illegible] ad dona [illegible] [illegible] gratia operans et cooperans [illegible] operans non [illegible] [illegible] liberat. Si forte tu dicas quod aliquando [illegible] praeveniens et subsequens [illegible] de [illegible] [illegible] ut dicitur gratia praeveniens gratia subsequens, gratia operans gratia cooperans [illegible] gratia [illegible] cooperans [illegible] ulla [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dici praeveniens [illegible] praeveniens dicitur per comparationem ad actum [illegible] per comparationem ad [illegible] per comparationem ad actum [illegible] dici praeveniens [illegible] [illegible] actum [illegible] per comparationem ad [illegible] ulla [illegible] dici praeveniens [illegible] ulla [illegible] [illegible] [illegible] gratia ad [illegible] dulsimode dicitur et [illegible] de [illegible] [illegible] dubietas remanet. [illegible] gratia [illegible] multiplices dispositiones [illegible] diversas comparationes [illegible] gratia [illegible] suum [illegible] [illegible] comparationem ad suum oppositum [illegible] suum effectum ad quem ordinatur [illegible] comparationem ad [illegible] [illegible] gratiam praedestinationis vocationis, iustificationis et magnificationis. [illegible] gratiam [illegible] offert et [illegible] confert et [illegible] complet. Et [illegible] hoc attendi [illegible] distinctio [illegible] de eo quod dicit apostolus ad Romanos viij. Secundum autem quod comparatur gratia [illegible] [illegible] sic dicitur gratiam cognitionis voluntatis et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gratia, videlicet [illegible] et effectuam et operativam. Et hec divisio ponitur a [illegible] [illegible] [illegible]. Secundum autem quod comparatur [illegible] propter [illegible] illa divisio gratiae [illegible] gratia [illegible] liberans et salvans [illegible] et hec divisio [illegible] gratia adiuvat [illegible] multiplex malum [illegible] temptationis sive pugnae, malum [illegible] sive [illegible] [illegible] et malum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] liberat [illegible] [illegible] et hec divisio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] protegit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et liberans [illegible] et salvans. Secundum comparationem [illegible]

Gratia praeveniens et subsequens

Gratia [illegible] ad [illegible]

Gratia [illegible]

vel cogitans

a quibus cum dividitur in prevenientem et subsequentem sive operantem et co-
operantem capit dicta gratie secundum effectus quos habet in ipsam voluntatem
dicitur enim gratia preveniens in quantum ipsam voluntatem facit bonam. Et ideo
preveniens quia non est ab homine acquisita sed potius infunditur ab ipso deo. Cooperans sive
subsequens dicitur in quantum adiuvat liberum arbitrium ad bona opera eliciendi. Et notandum

Gratia accipitur dupliciter

quod hoc nomen gratie dupliciter accipitur. Primo enim [illegible] due dicte pre-
veniens et subsequens. Secundo accipitur enim gratia [illegible] largius sumpta et comprehendit do-
na naturalia et dona gratuita utraque et [illegible] Et hoc modo gratia que
dividitur in prevenientem et subsequentem ita quod preveniens vocatur dona naturalia, subse-
quens vero dona gratuita. Et [illegible] accipitur [illegible] in moralibus. Aliquando accipitur
minus communiter et comprehendit gratiam gratis datam et gratum facientem. Et
sic dividere gratiam in prevenientem et subsequentem non aliud est quam dividere gratiam
gratis datam et in gratum facientem. Et [illegible] ad [illegible] quam dicit quod [illegible] est
[illegible] cogitatio et hec vocatur gratia preveniens. Secundo [illegible] perficit
[illegible] hec dicitur gratia subsequens. [illegible] hec tria operatur deus
nobis: cogitare, velle, perficere. Primum sine nobis operatur, secundum nobiscum
[illegible]. Tertio accipitur [illegible] et comprehendit eandem gratiam gratum faci-
entem et gloriam. Et tunc dividere gratiam in prevenientem et subsequentem non est aliud
quam dividere in gratiam et gloriam. Et sic dividit Augustinus [illegible] et gratia. Quod
gratia prevenit ut pie vivamus, subsequitur ut cum ipso vivamus. Sive prevenit
ut vocemur, subsequitur ut glorificemur. Quarto accipitur gratia magis stricte
et vocat solum gratiam gratum facientem. Tunc dividitur eam per prevenientem
et subsequentem. Hoc est duplex effectus gratie qui possunt distingui [illegible] vel

Effectus gratie

[illegible] effectus [illegible] malum et alter ad bonum. Videlicet quod utraque [illegible] ad [illegible]
[illegible] competit gratie [illegible] quod informat alter [illegible] ad morem. Videlicet quod utraque
[illegible] gratie [illegible] unus in [illegible] et alter in [illegible]. Et potest explicari quod
[illegible] in homine [illegible] et gratia [illegible] vero gratia preveniens hominis volun-
tas liberat et [illegible] subsequens vero in [illegible] eandem adiuvat. Secundo modo gratia
preveniens prevenit voluntatem ut sanetur, et subsequitur ut sanati
[illegible]. Tertio gratia prevenit voluntatem ut velit, subsequitur ne frustra
[illegible] ad obla [illegible]. Est triplex genus bonorum
[illegible] de hoc quod dicit 2o c. [illegible] alia vero sunt magna
[illegible] minima, alia media. [illegible] bona [illegible] esse in sufficiens
[illegible] sunt alie bonorum [illegible] est et bonum fortune et bonum nature et

et glorie. Si tu dicas qp iste dre rednam' ad hoc. Queritur
istam ptinecat' bonum qd deus e sm ipa ap aia. Si tu dicas qp sit magis
bonus. Contra magna bona sunt ut dicit quibus no ptigit male uti. deus
sit quis male uti, sicut cu deligis deum pp aliud, ergo no ptinet ipo magnus
bonus. 2° ar' sic: sp deo ptigit male uti vidlicz ad ipse[?] ad
et deus est optimus inter oia bona, ergo citiq bonis ptigit male uti, ergo nulla
sunt bona magna. falsum e dict. scdm dicit magna bona sunt q[?] no p
git male uti. 3° arguitur male quoplificare de virtutibus. nam quis pt de
virtutibus superbire, sicut virtutes pp laude humana amare et hoc e
uti. ergo arguitur qp virtutibus possit ab uti, ergo sit magnus bonus no pot
ptineri. Pro° dicit qp Augustinus cu dividit bonum p istas tres dras, s
bonum magnu medium et infimum no generaliter accipit divisione bon
sed cuius boni qp e bonum alicui. et hoc e bonum qp ptigit aliquo infra
d mali, et ideo dedit hic bonum utile. Et pp hoc, cu simplex sit div
utilis pp qp quis ordinat ad fine simplic bonu pot dividi. Aliquid e p
utile ad fine ut tn sine illo possit ad fine pvenire, sicut sunt bona
corporalia. Aliquid aut e ita utile ad fine ut tn sine illo no posse
ad fine pvenire pprie. tn pt quis a fine deordinari, sicut e li
quo ptigit male uti. Aliquid e ita utile qp sine ipo ad fine no p
venire nec pprie ptigit aliquo a fine deordinari, sicut e virtus
Et quia i primo bono minima est utilitas, in 2° vo a[?] in 3° ma
hinc e qp dedit bonum p has tres dras. s. p bona minima medi
magna et sic ptz dvisio sufficiens et responsio ad id qd obicit d pri
bono qd deus est. Ad id no qp obicit' qp virtutibus ptigit male uti
qp uti aliquo est nichil aliud ... sicut i... vidlicz
et habetur directivo, sicut ... ptigit male uti virtutibus
... bonum ... virtute deordinat
... qp virtus bonus usus voluntatis ut dicit Augustinus. 2° ptigit male
virtutibus nec e ad ita bonu ... qd no possit ... deordinat
d ... amando i' ... rone virtutis quia pot i ... virtus est bona

Iterum queritur de illa qualitas mentis ... hoc notifica ...
videtur posse a nobis ... nichil ... de alteo i ...
... habz de alteo i ... dicit philosophus ... virtus e bona
nullo virtus diceda e esse bona. 2° videtur ... diffinitio ...
quantibilitatis ... ergo hec tota ro ... sunt ... et dominus et aliquo

Uti aliquo e ...

virtus acc ¶ 3o redarguit a falsitate in hoc quod dicit quia deus in nobis
sine nobis operatur. hoc enim est contra augustinum qui dicit quod qui creavit te sine
te non iustificabit te sine te ¶ et bernardus qui dicit comparando opus nostre salutis
duo concurrunt scilicet deus et liberum arbitrium ¶ Quarto hoc quarto ¶ cum vnius rei vna
sit diffinicio et differret diffinicio a diuersis ipsa virtus ¶ quomodo ille diffini
ciones distinguuntur ¶ Pro quo dicendum quod virtus accipitur quinque modis specie et magis
generaliter et 2o quod generaliter acceptum comprehendit virtutem moralem et naturalem
et per duplicem habet diffinicionem ¶ In comparacione ad actum ¶ In comparacione ad
rem et finem vltimum. primo modo diffinitur a philosopho in de celo et mundo quod
virtus est vltimum potencie de re ¶ 2o diffinitur ab eodem in vij ethicorum
quod est disposicio perfecti ad optimum ¶ iste ei due sunt notificaciones virtutis
generaliter sumpte comprehendit virtutem naturalem et moralem ¶ Alio modo
virtus specie sumpta comprehendit moralem tantum ¶ et per extenditur ad poli
ticam et gratuitam ¶ et per duplicem habet comparacionem ¶ aut per comparacionem ad
actum siue per comparacionem ad principium directiuum ¶ per comparacionem ad actum
diffinitur a philosopho in ethicorum. virtus est habitus qui perficit habentem et
opus eius bonum reddit ¶ per comparacionem aut ad directiuum per diffinitur
a philosopho ibidem ¶ virtus est habitus voluntarius in medio consistens racione
determinatus sicut sapiens determinabit ¶ et 2o hoc est diffinitur a tulio per
alia verba ¶ virtus est habitus in modum nature racioni consonus ¶ secundo
hac duplici comparacione diffinitur ab augustino virtus moralis
alia verba ibidem significat in libro de spiritu et anima per virtus est habitus
mentis bene composite ¶ in libro de quantitate anime virtus est equalitas vite racioni
vndique consonans ¶ hec due notificaciones per quas attendat realiter
sunt in predictis ¶ et tamen iste quando ille sunt aliquid virtutis quam per assignare
acceptum ¶ 3o per comparacionem virtus magis specie sumpta accipitur pro virtute
et per quadruplicem per comparacionem videlicet ad finem ¶ ad subiectum ¶ ad actum ¶ et
principium et quadruplex genus cause videlicet finalis materialis
et efficientis ¶ in comparacione ad finem per diffinitur ab augustino in
virtus est racio ad suum finem proueniens ¶ in comparacione vero ad
conformat quod est ipsa voluntas per diffinitur ab eodem in de ciuitate
dei virtus est bona voluntas ¶ in comparacione vero ad actum principium sic
per diffinitur ab eodem in libro de moribus ecclesie virtus est ordo amoris sine

Virtus accipitur scilicet et qui diuisiones de diffinicione

amor ordinatus ¶ In ꝑparatione uo ad ꝑ suo ꝑncipio ꝗ effectu dat illa que
ponit a agro ꝑ lra. virtus ē bona qualitas mentis ꝗ cessus diffinitioe
hec ꝗ dr qualitas mentis ponit ꝑ genere ¶ Et ꝑtingit ꝑ dra ꝑ ꝗ
dicit qua recte viuit ꝑ separat ab corporalibꝫ ꝑ hoc ꝗ dr ꝗ nemo
nemo male vti ꝑ separat a ꝑfectatibus spiritualibꝫ et naturalibꝫ ꝑ hoc aut ꝗ
ꝑtingit quam deus ꝑ nobis sine nobis operat ꝑ separat a ꝑfectibꝫ spiritualibꝫ et quietudinibꝫ ꝗ
tudibꝫ ꝗ ꝑ sunt boni ꝑ potencia aie ¶ uo sunt ꝗ ꝑ ꝑ
ꝑ ꝑ acquisitorum ¶ Et ꝑ ꝑ intellectus huius diffinicois et distinctio ab alijs
¶ Ad ꝑ ꝗ ꝑ ꝗ n dz dici bona cum sit bonitas ¶ Dicendum ꝗ ꝑ ꝑ ꝑ
mbꝫ est ꝑ ꝑ ꝑ ꝑ simplicitate. hec aut n ꝗ ꝑ
ꝗ sunt dominati ꝑ ¶ de quibꝫ ꝑ loquitur ¶ uo ꝗ dr albedo ꝗ colorata ¶ Ad 2m ꝗ ꝗ ꝗ qualibet. Dicendum ꝗ hic uo diffinit ꝗ sunt ꝗ
vocat ꝗ dona et alios habitus ꝑ virtutes ¶ ꝑ sunt nomina virtutes ꝑ
omnis qualitas aie ꝑ ¶ possunt ꝗ dici ꝗ ꝑ ꝑ ꝑ
virtutum ꝑ expedite ꝑ ¶ ꝑ ꝑ beatitudinum ꝑ alibi manifestabitur ¶ Ad ꝗ
Dicendum ꝗ sine nobis uo ꝑ ꝑ ꝑ ꝑ ꝗ ꝑ ¶ ꝑ disposicione ꝑ ꝑ
virtutis ꝑ ꝑ effectiuam ¶ Distinctio xlviij

Dis xlviij

It vero ꝑ ꝑ et ꝑ ꝑ ꝗ Supra determinat magister ꝑ ꝑ
ꝗ ꝑ gra ¶ Incipit uo ꝑ determinat ꝗ ꝑ ꝑ ꝑ sine gra ꝑ
ꝑ hec ꝑ ꝑ duas ¶ In ꝑma determinat de ꝑtate ꝗ ꝑ ꝑ ꝗ
habz gra ꝑ ¶ 2o uo determinat ꝗ ꝑ ꝑ ꝑ hominis ꝑ gra ꝑ
et cooperante ꝑ infra dis xxix post hec ꝑ ꝑ ꝑ
· diuiditur aut ꝑ ꝑ ꝑ ꝗ ꝑ ꝑ ꝗ ꝗ pelagiani errabat ꝗ ꝑ
tate ꝗ ꝑ ¶ post illus ꝑ ꝑ ꝑ ꝑ ¶ In 2a uo respondz ad pelag
ꝑ argumentaciones ꝑ ꝗ ꝑ ꝑ dixit sine gra ꝗ ¶ In 3a uo ꝑ
ꝗ catholice veritatis ꝑ ꝑ ꝑ ꝑ ꝑ de gra et ꝗ ꝑ ꝑ
teneamus ¶ ꝑ media ꝑ diuiditur in tres ꝑtes ꝗ tria media ¶ a quibus
sumitur tres rones ¶ quibꝫ magister ꝑ respondz ¶ primo ꝗ ꝗ ꝗ ꝗ
pelagius dicebat nullum esse culpandum ꝑ ꝑ uo ꝑ ꝗ ꝑ
illud ꝗ ē ꝑ ꝑ ꝑ ¶ ꝑ sumitur due rones ad ꝑ magister respondz ꝑ
ꝑ talis ¶ 2o uo ꝑ ad illud ꝗ pelagius dicebat ꝗ ꝑ ꝗ
ꝑ ꝑ ꝑtate ꝗ ꝑ voluntas ¶ et ꝑ augustinus pelagius ꝑ
¶ ubi ꝑ augustinus ꝗ hunc gre ¶ 3o uo ꝗ ꝗ ꝗ pelagius dicebat
ꝗ ꝑ ꝑ ꝗ ꝗ ꝑ ꝑ ꝑ augustini ꝑ duobꝫ locis ¶ et ꝗ

Respondet in duobus capitulis Et incipit illa pars ubi In comparatione
... ad ... Sumus post omnia mandata hic questio de potestate
Ad intelligentiam autem li. arbitrii contra gratiam et cum hoc quaeritur
primo utrum creatura possit libere ar absque gratia gratum facien-
te 2º utrum creatura possit per se absque gratia gratis data Et
... Queritur 3ª Primo queritur utrum li. ar sine gratia gratum facien-
te possit a culpa resurgere 2º queritur utrum possit absque gratia gratum fa-
ciente ad observandum vivere 3º queritur utrum absque gratia gratum faciente li-
berum possit omnia mandata implere
Circa primum sic proceditur et queritur utrum li. ar absque gratia gratum facien-
te possit a culpa resurgere Et quod non ... ... quod dicitur ad Ro. ... iustificati gratis per gratiam
... et paulo ante ex operibus legis non iustificatur omnis caro Et ...
... 2º non ex operibus iustitie que fecimus nos sed secundum suam misericordiam
... gratum faciente ... non potest li. ar per se resurgere a culpa
... ad Gallatas 2º Non abicio gratiam dei si per legem iustitia ergo Xrus gratis
mortuus est sed ergo virtute li. ar possit homo ad iustitiam redire videtur
... Xrus mortuus esset quod hoc impium est dicere patet ... 3º ...
... petit ab alio quod habet in sua potestate ... petit ... ... sana
... domine Et dimitte nobis debita nostra ergo ... 4º hoc ...
... qua facit ... de impio fit pius de malo fit bonus
... de malo fit bonus et melioratur nullus tamen habet posse ... nullus
... meliorare ... virtute ergo ... absque gratia dei a culpa resurgere 5º
... omni peccato offenditur deus qui est ipsa iustitia Et omne peccatum fit ...
... dei ... offensa quanto ille qui offenditur ... ipse ... fit
... offensa habet aliquo ... li. ar ... ...
... statum redeat nisi reducatur per divinam misericordiam que sua ...
... culpam sive remittat offensam hoc autem non fit sine
... gratia ... 6º ... peccatum est privatio vite spiritualis et privatio lucis
... non potest redire ad ... nisi a fonte vite ... nisi a fonte lucis
... resurgat a culpa nisi deus qui est fons vite et lux per
... sua benignitate eam vivificet et illuminet hoc autem non est nisi per donum
... Item ... damnum ... peccatum est ... ...
... facilius est ... rei moveri ... quam ... ...

ar. virtute gratia peccando potest moveri preter naturam et virtute gratia redire
poterit ad naturam. ¶ Ergo sicut potuit cadere ita et resurgere ¶ 2º maior est
virtus li. ar. quam nature sed non tamen inclinatur peccati potest absque auxilio
divine. ¶ Ergo multo fortius tamen li. ar. confirmatur per culpam peccati potest absque
omni gratia. ¶ 3º absque gratia facere quantum de ignorantie potest fieri homo
non solum in hiis que sub sunt nature sed etiam in hiis que sunt supra naturam. ¶ Ergo pari
ratione absque gratia quantum facere poterit homo fieri iustus de peccatore ¶ 4º
peccator in mortali peccato constitutus potest deponere et velle iustitiam sed iustitia
est esse iustum et velle iustitiam. ¶ Quia iustitia est rectitudo voluntatis. ¶ Iustitia
voluntas ita est quod vult iustitiam. ¶ Ergo peccator in mortali peccato absque gratia quantum
facere iustificari potest ¶ 5º per eandem viam per quam quis movetur ad
aliquid quesierit idem ¶ Sed per ea non movetur ad culpam nisi voluntate
est ubi ubi per voluntatem et quantum vult. ¶ Ergo si non vult in culpa persis-
tere absque gratia quantum facere. ¶ Videtur quod possit a culpa resurgere ¶ Dicitur
dicatis quod non potest velle ¶ Contrarietates rationales sunt opposita sicut dicit
philosophus et voluntas quam dicimus est in via virtutibus est. ¶ Ergo sicut voluntate
potuit culpa appetere ita voluntate potest a culpa resurgere ¶ 6º
gratiam et culpam media est in nocentia sine gratia sicut habita fuit
in primordio. ¶ Et in nocentia habita delectatur culpa. ¶ Videtur quod sine gratia
facere ab possit a culpa resurgere ¶ Ratio dicendum quod hanc questionem
determinatione aliqui fecerunt philosophi. ¶ Alii fecerunt heretici. ¶ Alii fecerunt
tatores catholici ¶ Philosophi enim ignorantes quantum peccato offenditur divina
maiestas et quam diminuatur potentia habilitas dixerunt quod homo per contritionem
iustus poterat fieri et effici sicut per ordinationem a vita tune fuit
quod et philosophus dicit quod prius ad meliores contritiones deductus. ¶ Et mutatus
a perfecte in gratiam habitum recipiunt ¶ Heretici vero ad lumen fidei
cognoverunt quod per peccatum offenditur maiestas divina et quam damno depu-
ratur conrupta tamen non considerauerunt quomodo culpa confirmatur et ideo dixerunt
quod adhuc quod li. ar. a culpa resurgat. ¶ Non probatur neccessaria divina gratia
¶ Sed sufficit sola gratuita dei misericordia que inclinatur ad remittendum peccata
quam satisfactionem quam Christus pro nobis facere voluit. ¶ Dum se in cruce
tulit ¶ Hec autem positio non tamen a veritate deficit. ¶ Sed etiam dum gratia in-
plicat se ipsam destruit dicit quod adhuc quod li. ar. a culpa resurgat.

Iusticia que

Positio philosophorum

¶ 2a positio hereticorum

necesse est quod deus sibi culpam remittat / et tamen non est necesse quod ad
hoc subveniat ut eam ipsum faciat. quia cum deus non mutatur et tamen ipse necessario
necesse est ut michi accipiet inquantum tamen quod valet ad hoc quod culpa remittatur
et peccatori deo reconcilietur / notandum est quod aliqui ipsi peccatori subveniat quod morbus
[illegible] / Catholici vero tractatores huius fidei et auctores scripture [illegible]
[illegible] quod peccatum et dei est offensivum / et etiam quodam depravatio
[illegible] homo per hoc subiicit se servitute dei ad servitutem diaboli / et propterea [illegible]
[illegible] / et ideo dixerunt quod ad hoc quod homo resurgat a culpa necesse est gratia non
[illegible] gratia dei [illegible] voluntas dei / ut ostendit quod dicitur liberalis passio
[illegible] etiam quod dicitur habitus amicitia cum voluntate dei quod currit ad hoc
[illegible] offense remissio voluntarie cum nobis condonat offensam / liberalis
passio ipsi currit ad hoc quod fiat morbi [illegible] aut gratia ha-
[illegible] ad hoc quod fiat ymaginis reformatio / et ideo ad hoc quod homo resurgat
a culpa necesse est per omnem modum necessaria est plus gratia / Concedendum est tamen [illegible]
[illegible] quod homo absque gratia gratum faciente non potest a culpa resurgere / Ad
[illegible] / quod motus iste non quod est contra naturam / Dicendum quod verum est de illo motu qui est contra
[illegible] per privationem potentie naturalis / et de illo motu qui est per naturam [illegible]
[illegible] corrumpitur vel diminuitur aliqua naturalis potestas / sicut est in motu lapidis sursum
[illegible] descendit deorsum [illegible] sursum / sed quod movetur deorsum est
[illegible] potestate / sed etiam quod per impetum sursum vel diminuebatur vel adimeretur
[illegible] gravitate / Non sic autem est in proposito / sed quod movetur ad culpam est
[illegible] / sed et quod motus ad culpam diminuit habilitatem [illegible]
[illegible] non cum solum homo corporaliter [illegible] sed etiam vulneratur in naturalibus
[illegible] ad peccatum quod habitur [illegible] sanitatis necessarie ad [illegible]
[illegible] voluntate / non est simile / Illa sanitas corporis est in potestate nature
[illegible] non spiritualis [illegible] quod est supra naturam [illegible] corporis
[illegible] virtus [illegible] sanitatis / et ideo a tali [illegible]
[illegible] sanitate naturali / potest sic regressus / [illegible] reducit ipsum gratia dei
[illegible] spiritualis sanitas et potentia [illegible] esse
[illegible] / quod aufert homini [illegible] / [illegible] mortuus [illegible]
[illegible] virtute [illegible] et supra naturam [illegible] de peccatore non
[illegible] naturalis et voluntarie / [illegible] / Ad id quod obicitur de [illegible]
[illegible] sine gratia gratum faciente / Dicendum quod non est simile [illegible]

[illegible] 3a culpam

velle ad e dur

eum in quantum hominis posset dicit defectum pene quam culpe unde ignorantes
qui ignorant non displicent deo, peccantes autem contra quia peccantes deo displicent et ideo
culpe iste opponitur gratia que reddit deo acceptum, sed ignorantia opponitur sciencie
et quia oppositum compellit habet per suum oppositum, ideo non sequitur quod si ignorantia
compelli sine gratia quod similiter culpa. Ad id quod obicitur quod peccator manens in
tali potest velle iusticiam, dicendum quod velle aliquid est duplex ut quod velle dicitur et
inplene sicut dicitur vult et non vult piger ut plene et sufficienter et sic
deus operatur in nobis velle et perficere, primo modo potest esse in peccante sed talis volun-
tas non facit aliquem iustum. Secundo non potest esse sine gratia preveniente et adiu-
vante voluntatem hoc autem secundo non primo voluntas iusticie reddit aliquem
iustum. Ad id quod obicitur quod per eandem per quam aliquis motus acquisitus dicendum quod hoc
est in eo motu qui est ad actum complementum, hoc autem non oportet esse in motu con-
trario, ab eo et nichil fieri per violenciam, nec tamen oportet compellare eadem virtute in motu con-
sistat, et quod peccatum corrumpi dicitur, non oportet quod ab eo persistat in peccato, quod opposito actum vo-
luntatis sicut per actum nostrum se in peccato precipitant sic per se in eo quem se voluntarie
intulerit, ut voluntarie se demergit. Ad id quod obicitur quod deus possit ipsum
tunc innocentiam et ita delere culpam absque gratia, dicendum quod hoc vere est quia lar-
gitas divina non se debet auferre malum per quod homo deo displicet ut sit deo
bonum per quod homo deo placeat, sed numquam compellit culpam qui sicut ipsum
et in ea habitus per gratiam videtur ut est medium et [illegible] hic ut iustum et puram
eum homo naturaliter nere ... causa ut esse purgatum per culpam ut creatum per gratiam

Secundo queritur utrum homo absque gratia gratum faciente posset adipisci [illegible]
sed est quod sic videtur. Gen. iiij° dicitur est Caym sub te erit appetitus
tuus, et tu dominaberis illius. Sed constat quod Caym iam erat in mortali peccato, ergo
tunc illo durante potuit appetitum suum sed alias victoriam habet in nobis adipisci
nisi per illum appetitum, potest absque gratia gratum faciente Caym superare potentem
[illegible] appetitum. Videtur quod posset eam vincere adipisci. Secundo sic liberum
arbitrium est potentissimum sub deo et illud dicit quod liberum arbitrium per nullum defectum amit-
titur quam potentissime in ipso est et incommutabilis imago divinitatis, videtur quod
licet iniciam, nec sit tunc creatum ut diu iusticia ut gratiam accipit augmentum vel de
peccati iusticia destructum, ergo si liberum arbitrium adiunctum gratia et iusticia possit superare ad-
versarium pari ratione videtur quod posset eam per se ipsum. Tertio sicut luxurie dicitur
vinciatur per continentiam, et superbia iracundie per pacienciam et sic de aliis sed continentiam
et pacienciam potest homo absque gratia gratum faciente per gratiam gratis datam ergo videtur.
Quarto difficilius est vincere se ipsum quam vincere dyabolum sicut ea habitum fuit et
unde dicitur super de ... xxxj ferrum est temptatio carnis quam temptatio hostis, et homo absque

gratum facientem sit per ipsum vincere et mortem opponere se potest in [illegible] ¶ ergo
[illegible] forcius videtur quod absque gratia gratum faciente possit de dyabolo triumphare
[illegible] adversarius noster in quo nulla est gratia gratum faciens frequenter per nos de
[illegible] et plures subiugare, sed ergo non est peiore conditionis homo quam per dyabolum videtur
[illegible] aliquo dono gratie possit quis adversarium suum vincere ¶ Contra Cor. ergo
[illegible] Christi nemo potest de inimico habere victoriam ¶ ergo Christus amplius nobis
[illegible] me liberabit de corpore mortis huius et respondet gratia dei per Ihesum Christum dominum nostrum in [illegible]
[illegible] ¶ ergo nullus vincet adversarium nostrum qui liberavit a lege peccati et
[illegible] adversarium vincere ¶ 3o super primum instituatum [illegible] ergo non potest
[illegible] [illegible] dominus ei resistere ab angelo laborare sed non
[illegible] absque auxilio gratie gratum facientis non [illegible] vincere temptationem
[illegible] data non gratum faciente solum dicitur
[illegible] in peccore [illegible] peccore ibi glossa dicit
[illegible] gratum faciente non potest nisi per illa crimina [illegible] a peccato crimini
[illegible] devincere ¶ 4o vincenti debetur corona [illegible] apostolus [illegible]
[illegible] ulli pugnanti contra adversarium debetur corona [illegible] nisi ei qui habet
[illegible] gratum facientem ergo nullus absque illa potest dyabolum devincere ¶ 5o [illegible]
[illegible] quod dum est [illegible] gratia gratum faciente [illegible]
[illegible] culpa [illegible] est dyaboli [illegible]
[illegible] gratum faciente [illegible] est de dyabolo triumphale ¶ 6o [illegible]
[illegible] quod differt dicere aliquem resistere adversario et aliquem [illegible]
[illegible] plus enim importat victoria quam resistentia ¶ Resistentia [illegible]
[illegible] quod non [illegible] suggestionem dyaboli ¶ Sed victoria [illegible]
[illegible] quod dyabolus intendebat ¶ Intendebat autem dyabolus
[illegible] inimicum dei ¶ Et facere eum dignum eterno supplicio [illegible]
[illegible] quod per [illegible] temptationem ut efficiatur maior dei amicus
[illegible] ¶ Et quamvis hoc absque gratia gratum faciente esse non
[illegible] suggerenti ¶ [illegible] absque dubio quod [illegible] horam acceptam

deo ipsum vincere non pt ut contra eius intentionem perficiat dignitate
meriti sicut merito condigni. Videntur concedende sunt rationes que hoc ostendunt
Ad primum quod obicitur s. de eo quod deus est capax publica te et appetitus. Dicendum
quod si propter potestate eius esset appetitum refrenare ut in actum peccati non prodeat
absque gratia gratum faciente, non tamen quod hoc sequitur quod possit adversarium devincere
quia et si non sine gratia hoc faceret, esset ibi resistentia per quam vitaret penam non
tamen esset ibi victoria per quam meretur palmam. Ad 2m s. quod li. ar. est po-
tentissimum. Dicendum quod quemadmodum sunt super posita hoc intelligitur quantum ad fugam
coactionis non quantum ad potentiam superandi virtutes. Ad 3m quod obicitur de publius
Dicendum quod et si per pertinaciam aliquis absque gratia gratum faciente possit esse resisten-
tiam luxurie illa tamen resistentia triumphus dici non pt pro eo quod illam non
assequitur palmam. Ad quartum s. quod pt esse vincere se ipsum. Dicendum quod falsi
quamvis et heretici qui exponunt se morti videantur se ipsum vincere, non tamen est ibi victo-
ria sed deceptio, superantur enim ab erroris improbitate et quadam pertinacie
obstinationis profunditate et propter hoc magis meretur confusionem et ignomi-
niam quam illa mortis perpessione quam gloriam. Ad quintum s. quod diabolus pt devi-
ncere absque gratia. Dicendum quod victoria diaboli consistit in frangendo propositum bo-
num perversum, victoria vero hominis consistit in proveniendo illud quod diabolus concupis-
cit et quod pt facilius est perdere quam bonum perficere, per facilius est diabolum su-
perare hominem quam hominem adversarium superare, preterea diabolus non vincit ho-
minem volentem et consentientem, diabolus autem nunquam vincitur nolens, et ideo
quod si diabolus pt reportare victoriam de homine absque gratia quod similiter possit esse
non est possibile sicut ostensum est. Facere li. ar. possit omnia manda-

Deinde queritur utrum absque gratia gratum faciente impleri et quod sic videtur deuter. xxx.
mandatum quod ego precipio tibi hodie non super te est neque procul positum sed
prope sermo est sermo valde in ore tuo et in corde tuo ut facias illud. Sed hoc
non esset si observantia mandatorum esset super posse li. ar., ergo videtur quod absque gratia gra-
tum faciente non est super li. ar. posse consistat mandata dei servare et implere
2o hoc videtur auctoritate novi testamenti. Matth. xi. iugum meum suave et o-
nus meum leve, hoc autem non esset si mandata dei essent super posse li. ar.
ergo etc. 3o hoc videtur ratione quia multo benignior est sanctus suus deus quam
homo sed homo pt mandata hominis servare absque gratia gratum faciente quare
divina et ulta, ergo videtur quod multo fortius possit servare mandata divina

mandatorum dei aut precipitur ipsa genera operum aut precipiuntur opera secundum
proprium operum formam / ergo qui honorat parentem pietate naturali non secundum
caritatis proprietatem vel illud mandatum obmittit quod precipit honora parentem
et matrem et proximum [corr. proxime] in morte [?] / Ad absurdum est dicere / sed est ipsa genera operum sunt
in preceptis et hoc concrimus est quod possumus facere absque gratia gratum faciente / vel
quia mandata divina absque dono gratie gratum facientis contingat impleri / Ergo
Consilii difficilius est quam animam suam ponere / maiorem enim caritatem nemo habet quam ut ponat
Io. 15. sed absque gratia gratum faciente potest quis mortem pro aliis subire / ergo ut
fortius omnia genera aliorum mandatorum impleri / Ad quod dicitur per Aug. quod Deo
dicente quod non est hominis vita eius nec viri ut ambulet et dirigat gressus suos
sed quando implet divina mandata dirigit gressus suos / ergo non est in potestate
hominis divina mandata implere / 2o adducitur Io. hoc est ingenio quod neque nos
neque patres nostri portare / sed per gratiam domini nostri Ihesu Christi credimus salvari et lo-
quitur ibi de mandatis legis / ergo divina mandata observare non contingit absque di-
vina gratia / 3o observatio mandatorum dei facit hominem amicum dei / Io. 15 vos
amici mei estis / sed nullus potest effici dei amicus absque dono caritatis et gratie
gratum facientis ergo impossibile est quod absque huiusmodi dono mandata dei servari / 4o obser-
vatio mandatorum dei facit hominem dignum vita eterna Mt. 19 Si vis
ad vitam ingredi serva mandata / sed nullus potest mereri vitam eternam absque dono
gratie dei ut dicitur ad Ro. 6 gratia dei vita eterna / ergo absque illa nemo potest
divina servare mandata / 5to sicut fundamentum legis veteris est timor ita fun-
damentum evangelii est amor sicut insinuat apostolus ad Ro. 8 non et cetera accepistis
et cetera / ergo sicut mandata legis veteris observari non poterant absque dei
timore / sic mandata evangelii impleri non possunt absque caritatis amore / sed donum
amoris non est absque dono gratie gratum facientis / ergo absque huiusmodi dono non
possunt divina mandata impleri / Responsio dicendum quod mandata dei dupliciter contingit
impleri uno modo quantum ad genus operis / alio modo quantum ad intentionem mandantis / si
loquimur de impletione mandatorum quantum ad genus operis sic peccatores carentes caritate
contingit ea impleri sicut per fidem mandatum de adoratione per quandam naturalem pie-
tatem et devotionem mandatum de parentum honoratione et sic de aliis / Alio modo
loquimur de impletione mandatorum quantum ad intentionem mandantis et sic quod deus precipit
mandata ad hoc quod voluntas nostra conformetur voluntati sue / et hoc non potest esse
absque caritate / et caritas non potest esse absque dono gratie gratum facientis manda-

Mandata dei contingit dupliciter impleri

dei 2ª intencione madati absqz hui9 dono no pnt obsuai et hoc e q̄ att
aplus ad Ro xiij qui diligit ꝓximum legem impleuit et ideo plenitudo legis
est dilectio et 1 thi 1 finis precepti est caritas de corde puro 2ª et hoc est
ꝓpri᷑ i summa deus ro 9 ubi p enumeraciones mandatorum decalogi subdi᷑ ma
datum datum caritatis quo dicitur dilige dominum deum tuum ex toto corde tuo ex
parte et ꝓ predicte quatuor sunt neccias gre gratum facientis quo no solum est neces
saria ad remissionem peccatorum verum eciam ad victoriam temptacionum et ad
obsuacionem obsuacia madatorum diuinorum inter quos errauit pelagius q dixit
homo deum posse habere ut no indiget gra gratum faciente hac re ꝓposicione
quod habita repudiata implorada e gra dei per quam delean9 pcta et vi
cant᷑ diabolica temptamenta et impleant᷑ diuina madata no solum 2ª genus
opis sed eciam 2ª intencione madati no solum ad vitacionem pene verum et
ad meritum glorie Sunt et sic huius modi obsuacio pt esse per gram gratis data
2 uero no pt esse absqz gra gratum faciente sic prius ostensum est et 2ª hac ra
procedunt raciones que ostendunt absqz gra gratum faciente madata diuina
impleri no posse verum credendum est Ad primum quando dicitur madatum
no est sup hoiem sed prope Dico quod hoc intelligitur de obsuacia quantum ad genus opis
Si autem intelligitur de obsuacia quantum ad intencionem madati tunc dicitur esse prope
quod homo possit illud facere sine dono gre sed quia gra dei prope est in
cuiusque nec abs eam gra quam gra dei pt pulsis sed quia ipse deus est gre Ad
secundum quod madata dei sunt leuia et suauia Dico quod hoc intelligitur in uo habe
caritatem homini eum habenti caritatem e facile diligere inimicum sed no habenti
est valde difficile et quasi impossibile et ideo est exemplum in auibus que leues
sunt ad volandum quia habent pennarum habundanciam quod no pennis pmuni᷑ graues
sunt ad volandum ut volare no pnt ideo dominus dicit madata sua esse leuia
volentibus illa suauie et gratis ad deum dat caritatem et pennas virtutum per quas
possunt volare sicut et sic supposita facilitas elevare Ad 3ª i. f. quod homo potest im
plere madata hominis Dico quod non est simile quia homo indiget obsequio hominis
et plus attendat actum exteriorem quam interiorem interiorem deus autem qui
bonorum nostrorum no indiget et magis intuetur corda quam facies opera autem
hominis no acceptat nisi prius acceptabilis sit ei hominis voluntas per quam fiunt
illa opera Ad 4 et ultimum arguitur est patet plana oppositum concluditur
probat enim quod madata dei suani possint absqz gra gratum faciente quantum ad
genus opis et hac quidem verum est non sit homo mandatum illa homo pcip
re absqz gra impleret ut sic vitam penam possit eciam facere aliquid quod videtur

et alia mandata adimplere absque gratia gratis data, et non poterit facere aliqua que videntur ardua sicut eciam pati tribulacionem ¶ In illis tamen omnibus non implentur mandata quantum ad acceptacionem et retribucionem divinam quia ut patet Corinthiorum 13 dicit apostolus 2a corinthiorum 13 caritatem multiplex genus operum predicit quod prebuerit sine caritate non habuerunt nichil michi prodest ¶ Et hoc fuit quod pelagius non considerauit propter quod in errorem recidit / et credidit aliquem cum simplici mandatorum obseruancia per se ad eternam opera dignum esse vita eterna que est contra fidem patrum et sanctam scripturam apostolus in auctoritate premissa ostendit

Consequenter / ¶ Queritur utrum stante lege generali homo possit se extendere absque gratia gratis data / Et circa hoc queruntur tria ¶ Primo queritur utrum lex absque gratia gratis data possit se ad gratiam gratum facientem sufficienter disponere ¶ 2o queritur utrum omni gratia destituta possit aliquam temptacioni resistere ¶ 3o utrum possit per se absque omni gratia in bonum transire

Circa primum sic proceditur / et queritur utrum lex destitutus gratia gratis data possit ad gratiam gratum facientem se extendere sufficienter disponere / Et quod sic videtur zacharie primo convertimini ad me et ego convertar ad vos dicit dominus / Sed hoc dicit convertimini ad nos non est aliud quam gratiam impetrare / Quia quod aliquis in eundem homo potest ad eum convertere sed se convertendo ad deum disponit se ad gratiam ergo etc. ¶ 2o Boecius de natura est impertita nobis veri boni cupiditas / Omnis gratia gratis data transcripta pallida anime racionalis natura / potest homo verum bonum desiderare sed desiderando verum bonum disponitur ad donum gratuitum ergo etc. ¶ 3o omnis potencia equalis naturalis / naturaliter appetit suam perfeccionem eo ipso quo ipsa indiget / et anima nata est compleri / sed lex apta nata est compleri per donum gracie et glorie omni gratia formata perfectione gracie deprecabitur et queret / sed hoc est ad gratiam gratum facientem se disponere / igitur etc. ¶ 4o Sufficienter potest ad gratiam se disponere qui facit quod in se est / facit autem quod in se est dicitur homo qui facit quod est in sua potestate / Sed lex omni gratia destitutus potest facere quod in se est / ut illa et dubitat qui possit facere quod potest / 5o absque gratia potest se disponere ad gratiam gratum facientem ¶ 6o lex destitutus gratia gratis data / quod potest deo auxilium / sed ut patet ergo non esset in culpandus quod hoc quod se non preparat ad gratiam / sed ad preparandum id quod potest scilicet recte est dicere quod lex potest id scilicet facere scilicet toto tempore preparare ad gratiam / et quamuis per se preparat sufficienter se disponit ergo etc. ¶ 6o operum non est compulsiuum gracie / sed eciam nocivum nature / sed omnis natura refugit plus nocivum ergo lex gratia omni destitutus et plus relictus peccatum habet de peccatum et refugere sed detestando et refugiendo culpam disponitur homo ad gratiam ergo etc. ¶ Contra augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus monet ad quaerenda salutem

Dis xxviii De ptata h ar q(uod) se extendat absq(ue) gra g(ra)tis data

libtas ar s admonere pus ho et i iutate ad saluta, ut ut eligat aut persequat / aut agat accone salutis hoc e ipuracoms dei / sc v(er)o q(uod) in qua h ar mg pt se ad via salutis p(re)parare nisi adiuuet p(er) aliqua gra g(ra)tis data. ¶ 2o timor s(er)uilis e id q(uod) mediate declinat amalo ut dr prouerb. p timore dei declinat ois amalo s timo s(er)uilis e dm dei q(uod) nulla pt dispone se ad gra nisi declinet amalo / sc nulla pt ad q(uod) eciam se dispone / sine aliq(uo) dono gre. ¶ 3o dispo e q(ua)s(i) p(ro)ui(si)o ad eo ad q(uod) disponit / sc ad bonu g(ra)tuitu no pt quis se dispone / nisi p(er) ad aliquid gratis datu, q(uod) impgle e q(uod) ad id se disponat h ar oi gra de situtu. ¶ 4o dispo p(re)uenit illud ad q(uod) disponit, s q(uod) h ar poss se ad gra g(ra)tu faciete p se ipsu dispone, sc poss g(ra)a p(re)ueni(re) s hoc e g(ra)tuitu g(ra)ie p(re)ueniet vi(delicet) rel. ¶ Sexto ad p(ro)bacoe intelligendu no(ta)n(dum) e q(uod) in actu nu q(uod) h ar destituit oi gra g(ra)tis data / quia noie gre g(ra)tis date no plus nos intelligim(us) illa q(ua)m nat aptus / p(rim)a corinth xii aliis dr q(uod) s(ecundu)m se ipsum et s(ecundu)m hoc gra gratis data q(uod) illud pt q(uod) sup additu est nalibq(ue) adiuuat aliquo et p(re)parat volutate ad habitu ut r(ecip)iat gracie sine illud g(ra)tis datu pt habitu p(er) timor s(er)uilis ut pietas aliq(ui)s virtutibq(ue) i p(er)ta desu(n)t cia / sine pt eciam aliquis actus s(ecundu)m aliqua vocaco at locaco qua deus excitat animu hois ut se redeat / sine hac quide gra g(ra)tis data vix aut umqua ab habetu r(ecip)i(er)et h ar r(ecip)it / et sine hac q(ue)cedi e h ar nisi se dispone ut posse se dispone ad gra g(ra)tu faciete s(ecundu)m s(an)c(tu)m br(um) dt q(uod) sit s(ecundu)m libro de libero ar cao de xxbiio. q(uod) conat h ar ad bonu tam si pt s(ecundu)m agenda non nisi at et ut p no q(uod) reatu / et pst dt q(uod) gra q(uod) reatat h ar / s(ecundu)m p(er)ma(n)at s(ecundu)m tatem. ¶ s(ecundu)m p(ri)ma dispo q(uod) pt ad gra g(ra)tu faciete est cogitac(i)o / et hec no e absq(ue) dono gre g(ra)tis date / q(uod) impgle e q(uod) absq(ue) h ar oi gra destitutu ad g(ra)tia g(ra)tu faciete disponat se ipsu. ¶ Raco aut hui(us) e hec / no q(uod) gra g(ra)tu faciens necessario requirat disposicone gre g(ra)tis date / s q(uod) ipa e quod diuinu et rex o(mn)i(u)m sup h ar / et eciam sup nale medicatoriu at medicatiu.... q(uod) h ar umqua assurgit v(e)l ad q(ua)prehendu gra nec ad petendu nisi aliquo assurgendo q(uod) reatur / et p(er) ad donu gre g(ra)tis datu q(uod) tenet q(uod) mediu int donu gre g(ra)tu facientis et nalez libitate voluntatis. ¶ Remedi e ig(itur) q(uod) h ar s(ecundu)m q(uod) reatur p ad donu gre g(ra)tis date pt ad gra g(ra)tu faciete se de q(ua)gruo dispone. ¶ Si aut oi tali munere q(ua)rgat ipsu destitui nu(m)qua posset ad illa disponi / s(ecundu)m v(e)l rones hoc ostendetes q(ue)cede pot. ¶ Ad p(ri)mu

qd ai gr i. e. qlr ar e quta ad deu / ad .4m qr li ar lapped nunquam ad deu q
ueter mp aliquo mune gre qortaret qr qr ipso e io dt dus qutinui
adme hor et ipso qr p(u)lsat et vocat qolibz homi ad domu gtulud p qd
qonter et qortatq aliquatr adepti quta et p quius p gray gtud fra
ute a deo acceptr / et qphor dicit deus quta ad qrpy. vnde p qs ve
lr attende ordine li ar et gre dine qoppsse nr rsinuat Augus
q li o d' ecclastice dogmtibg pones mynor gdas nt qs gra prevet li
ar aut et sit Initiu saluti nre deo inspirante habeng ut acceptam
salutal inspiratom nre ptate est ut adipiscam qd ad qrendu
donum dne cognoni dni est munes ut no laban ad adepto
salutis munus sollicitudis nre est et relique parte adiutorij In
hrc go vbo p quis diligent inspiciat i sinua valde clare qp pos
sit. hor / nad ad pnt i salute ope yra mpr videlz / subitas ar
qreste / acqre / et pmaue / pmu e inspiratoms dei / 2 libtatis
ar 3 munes dni / 4 sollicitudis nre et dni parte adiutory
et phor sotes apte ura addissoluedu rones peptes / ad s m
qd obicitur / q inserta est nob meri boni cupiditas / ad 1 qp r(espo)n(de)r
est i gnali ut ante qqnosca i spali qd sit illud bonu / et depedet
et sequitur hor no e absq dei dono / illa aut gnalis cupiditas n
suffrit ad disponendu ad gray sic p3 i phis qui btitudinem nrm
ipplaucerunt / nec p ty gray adepti sut / ad 2 sf qrma appetet su
m pfey / ad m qr r(espo)n(de)r e d' pfone illa q e insita hmibs nare pio aut
3 de illa / q pup naz e / vel p d' illa nrtelliga / es no appetet quo rog
nite pe aut no qonoscit i spalius i nr gnali ty sic ffit aut qsmirao ostendo
et ape do no p disponit suffi ad donu gre sic pus ostensu e / ad 3 m
qsuffi dispoit qui facit / ad qr facere q i se e hor pt dur nrtelligi / vno
modo qr facit ad ordinatu ad gray et ty facit qd i se est / et hor mo ve
rutate habz smo pdcus / alio mo pt nrtelligi suatie ut dicas facere q i
se est facit qr est qnus illud no pt ordinatu ad gre susceprez / et hor
mo / lz a depntatu est facere qd i se est / et pdcus smo no habz veritate
et phor lz disppo ad respos / qr ei qui d pt ad / a u / ad 4 m qr aliq p / s
ad aliq nrtel i sibi gre susupe sic posse comede ad ut aliq posse e

ffacere q i se e pt ee duplex

no d' phis

Culpa detestari potest dupliciter

nichil, [illegible] facit ad hoc quod aliquis suscipiat donum gratie. Secundo (?) quia potest detestari culpam virtute gratie necessarie; secundo quod dicitur potest detestari culpa, scilicet propter offensam maiestatis et caritatis divine, aut propter lesionam proprie nature. Primo modo detestando disponit ad gratiam gratis facientem, ut utique cum aliquo dono gratie gratis data; tum (?) ... substratum uero nature lapse cognoscendo ei quod per culpam offendatur deus, donum di[vinum] sanam amisit [illegible] et [illegible] alium morbum; et talis detestatio potest esse a virtute nature; sed hoc non disponit ad gratiam gratum facientem. Et sic patet questio. Per hoc etiam patet quomodo erravit Pelagius, qui liberum arbitrium non solum dixit liberum potentiam disponendi se ad gratiam gratum facientem, sed etiam merendi eam per [illegible] virtute; sicut cum medicus facit et ... hoc quod dixit primam gratiam pro merito cadere. Et hoc quod dixit liberum arbitrium sine gratia ad gratiam posse se disponere.

Secundo queritur utrum liberum arbitrium omni gratia destitutum possit aliquam temptationem resistere. Et videtur quod non, quia quod [illegible] in mortalibus [illegible] ... non vincat nisi volens; sed quod quis voluntarie facit potest non facere; ergo ... consentire (?) contra quod adversarius; potest etiam gratia destitutus non consentire; ergo hoc temptationi resistere. Item liberum arbitrium omni gratia destitutum adhuc est liberum; ergo potest repugnare diabolice suggestioni, et si hoc, ergo et resistere non solum uni sed etiam omni temptationi. Item bonum potentius est quam [illegible] malum; sed liberum arbitrium omni gratia destitutum adhuc est naturale inclinatorium et incitatorium (?) ... ei per naturam; ergo cum ... potest bonum potentius est ... [illegible] et temptatione ... inclinante ad malum; et si hoc, ergo potest non solum uni sed cuilibet temptationi resistere.

Item sicut potest [illegible] posse vitiis (?) gratie necessarie, et vitia [illegible] quod dicitur in glossa ... posse gratia addit super posse nature, sed posse vitii diminuit; ergo posse nature est supra posse vitii; ergo circumscripta omni gratia manente sola naturali potentia, videtur quod liberum arbitrium resistere possit vitio impellenti. Contra liberum arbitrium vertibile est ad malum ita quod libet [illegible] tibilis est et non esse; sed inter creaturas [illegible] esse sed aliqua gratia gratis data naturalia priora et divinam presentiam; ergo pari ratione videtur quod liberum arbitrium gratia destitutum virtute absque aliquo dono gratie supra appositio possit de [illegible] primum effugere. Item demones habent sibi data integra et splendidissima; ergo multo fortius liberum arbitrium hominis lapsi; sed liberum arbitrium non lapsum potuerat per se temptationi resistere; ergo pari ratione videtur quod liberum arbitrium lapsum hoc possit, et sic potest gratia destitutum. Sed forte tu dices quod potest integre quantum ad naturam potentie in suo statu esse et diminutum quantum ad habilitatem [illegible] tempus adeo ut non possit resistere. Dicitur ergo queritur an potest, an non potest habere; si non potest et ullo modo inculpandus est in eo quod vitare non potest; ergo aut liberum arbitrium non resistendo temptationi non peccat, aut non peccando non est inculpabile ...

sine magis hominem est impossibile / ergo resistat alteri s. quod possit temptacioni resistere / Unde quod
[illegible] Et ne nos inducas in temptacionem dicitur in oratione dominica. Sed utrius
ab alio postulat quod per se non potest / sed ex hoc hec sapiencia patet adeo / Unde quod hec
non possit homo per liberum arbitrium absque aliquo dono gratie gratuite ¶ 2° Augustinus diffiniens
liberum arbitrium habitum est per hoc de civitate XXmo[?] quod liberum arbitrium est facultas voluntatis et rationis
qua bonum eligitur gratia assistente et malum gratia desistente sed ex hoc non videtur
nisi assit gratia divina semper liberum / malum eliget / ergo nulli temptacioni resistet ¶ 3°
hoc idem Romanos 7° velle adiacet michi [illegible] glo. [illegible] est quod non velle [illegible] Sed [illegible]
et velle quod semper ad carnis [illegible] / ergo [illegible] quod absque adiutorio gratie semper
in temptacione [illegible] culpe ¶ [illegible] liberum arbitrium [illegible] affectum [illegible]
[illegible] declarat Augustinus libro de libero arbitrio et [illegible] mai
[illegible] Sed absque gratia [illegible] data liberum arbitrium corrumpit [illegible] amor [illegible] boni
[illegible] quod semper illud [illegible] est de se [illegible] gratia divina assistat ergo [illegible]
[illegible] mortis non est nobis nisi [illegible] / ergo ubi est necessitas mortis videtur quod
non assit gratia dei potest simpliciter necessitas et peccandi / Sed ubi est necessitas peccandi
non est potestas resistendi temptacioni / sed [illegible] liberum arbitrium [illegible] est gratia destitutum patet
[illegible] / [illegible] pede claudo cum ambulat necesse est claudicare / ergo [illegible]
[illegible] affectum deordinatum et obliquum necessario claudicat in [illegible] actu
[illegible] liberum arbitrium gratia destitutum cum sit lapsum et obliquum [illegible] peccato
[illegible] impossibile est absque dono gratie temptacioni resistat. ¶ [illegible] [illegible]
intelligendum est notandum quod aliqui [illegible] liberum arbitrium [illegible] statu in quo nunc est abs-
que [illegible] gratie omni posse temptacioni resistere [illegible] virtute [illegible] non est
peccatum [illegible] imputari non debet. Sed hec [illegible] plane falsa est et [illegible]
[illegible] sed [illegible] nemo potest resistere temptacioni [illegible] nisi per [illegible]
[illegible] / nemo temptacioni de infidelitate nisi per fidem / [illegible] aut et fidem
non [illegible] habere absque dono divine gratie / [illegible] [illegible] non posse
[illegible] ¶ [illegible] dicitur fides in corde [illegible] / planum est [illegible]
[illegible] quod liberum arbitrium absque munere gratie non potest omni temptacioni resistere. [illegible]
[illegible] Augustinus libro de [illegible] iusticie [illegible] / et libro de natura
et gratia et libro de [illegible] religione [illegible] quam non vult ab alio [illegible]
[illegible] / et ita [illegible] peccatum [illegible]
de [illegible] et [illegible] peccatorum intelligendum est esse et [illegible] illa
[illegible] pelagii tamquam erronea repudianda est / hec aut fuit [illegible]

pelagium quod li. ar. numquam destituitur omni gratia gratis data et ipse posse gra-
attribuit ~~ipsi~~ nec ¶ superbia eius excecatus nescivit distinguere inter domi-
2a posicio — naturalia et gratuita ¶ Aliorum vero positio fuit quod li. ar. lapsum a gratia destitu-
tum nulli possit temptacioni resistere pro eo quod lapsum est ¶ et lapsu suo adeo in-
firmatum et obligatum quod nisi assit divine misericordie donum in cuncta ad omne malum
quod sibi suggeritur et affertur ¶ et innititur super illa glosa quae dicit super [illegible] impul-
siones per angelos malos ¶ dyabolus potestatem habet in pravos [illegible] perdere ¶ et ex
hoc arguunt quod nisi assit divinum auxilium ¶ faciet illud pro voluntate sua fa-
cere vel vincere de peccato in peccatum ¶ et inclinabilis alia glosa super [illegible] nes
[illegible] ~~[illegible]~~ potestatem accepisse ut viribus eius nemo possit resistere hoc
intelligendum est esse dictum propter absque auxilio divine gratie ¶ et propterea obiciunt ad
quod tunc homo culpandus non esset ¶ Respondent per id quod dicitur in glosa ad Ro. vij [illegible]
operor [illegible] quod habitat in me peccatum ¶ ubi glosa numquam [illegible] in [illegible] dicit hominem pravum
inde dz — in invitis videlicet a divine non vincitur [illegible] eius vicio et despicio hec recepta
sunt quod eum mancipant sic possessum peccato in re durat illius [illegible] quod illud valde
durum videtur esse dicere quod li. ar. in statu tali nulli possit temptacioni resistere ¶
nullo habeat meditacionem ¶ et quidam infectum naturalem in [illegible] vulneratum quod malo
3a posicio — et non per in malo confirmatum ¶ Ideo est 3a via medium tenens inter hec duo
extrema quod li. ar. ¶ a gratia destitutum nec omni temptacioni possit resistere nec nulli
a temptacioni pertrahere ¶ non possit enim nisi omni temptacioni resistere propter sua i[n]-
becillitate et infirmitate misera ad terre primo peccatum peccavit nullum [illegible] i[n]sta-
bilis factum est ¶ et glosa super id terre iijo misericordie domini [illegible] non per hoc dum sancte quod
impulsus dyaboli nisi misericordia domini adiuvetur ¶ Unde si contingit hominem resistere uni
temptacioni tamen posset multiplicari quod nisi divinum auxilium adesset necesse ha-
bet homo decidere sicut paries completus in foraminibus navis per [illegible]
paries completus impugnare qui cum se coopit corona per [illegible] et [illegible]
et destroopit a magis concepto pugnatore leditur ¶ sic etiam dyabolus frequenter
facit pluribus quibus predicit temptacione de luxuria pro [illegible] non consentiunt [illegible]
et eos compellit in superbiam ¶ nec tamen propter evitare homo quin in aliqua temptacione
incidat ¶ et hoc propter sua in [illegible] et infirmitatem nota [illegible] in aliqua
temptacione incidere ¶ [illegible] ei per obtenebratus ignorancia ¶ et alligatus [illegible]
cupiscencia ¶ [illegible] sua temptacionem [illegible] et infidelitatem non posset evadere qui-
bus aliquid [illegible] nisi adiuvaretur aliquo munere divine gratie ¶ [illegible]

patet responsio ad quintum argumentum. patet etiam per predicta responsio ad obiecta. Ille
rationes quas primo probat quod contingat temptationi resistere per se concludunt de temptatione
[illegible] concedendo sunt ut concesse, sed non concludunt quod absque gratia aliis temptationi
possit resistere ideo oportet eas dissolvere. Ad id quod primo obicitur quod diabolus non cogit [illegible]
voluntatem, dicendum quod verum est aliquando sunt quas volumus quod ad illos voluntas nostra
[illegible] inclinatur propter corruptionem originalis culpe nisi assit auxilium gratie
[illegible] et [illegible] et ideo quamvis non cogat voluntatem, non tamen sequitur quod homo absque gratia
possit resistere. Ad secundum quod [illegible] non potest cogi nec per consequens, non enim est ibi coactio
[illegible] in ad malum inclinatio et voluntatis pronitas, quod nisi esset aliud sic
[illegible] haberet motum voluntatis aliquando in malum [illegible]. Ad tertium quod [illegible] potest
[illegible] malo, dicendum quod verum est proprie loquendo. sed quia bonum prebuit se malo, malum
[illegible] bonitatem boni, et prebuit plus bonum et per hunc modum in homine regnat
[illegible] peccatum sicut dicit apostolus non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Et per hoc
patet responsio ad sequens. Ad quartum quod obicitur de velle necessario et velle vicii velle [illegible]
[illegible] velle necessario, et propter naturam deordinatam efficitur ipso velle necessario po[illegible]
[illegible] sicut videmus in aliquo morbo qui adheret virtuti naturali. Ad quintum quod viti
[illegible] non probabiliter absque motione gratie superaddite. dicendum quod non est [illegible] sed et
[illegible] defectum sicut [illegible] in non esse [illegible] totum quod in ipsa [illegible] et determinate
appetit [illegible] et quod deus [illegible] re [illegible] quod appetitus [illegible] sola divina [illegible]
[illegible] continuas, licet in [illegible] lapsus indifferenter appetit licita et illicita et prohibi
ta et concessa et cum magno appetitu tendit ad malum, ideo ad hoc non ut probabiliter
[illegible] ei aliquod gratie donum. Ad sextum quod obicitur quod [illegible] integra est [illegible]
[illegible] sicut dicebatur in opponendo quod hoc intelligitur quantum ad [illegible] potentiam non quod [illegible]
[illegible] continuus. Et [illegible] utrum possit resistere vel non. dicendum
quod [illegible] temptationi per se non potest, [illegible] non est a culpa in [illegible]
[illegible] adiutorium gratie prebita est, [illegible] et [illegible] hoc est quod [illegible]
[illegible] culpa [illegible] in illam necessitatem et hoc est quod dicit augustinus quod [illegible] nolu
[illegible] peccatum dum potuit [illegible] est ei ut non possit cum velit. hoc est dictum
[illegible] quod [illegible] peccatum ante reparationem gratie, [illegible] a [illegible]
[illegible] et [illegible]. Et [illegible] non potest non peccare est dampnabiliter [illegible] quod [illegible]
[illegible] posse temptationi resistere non cogit de necessitate. Ad
[illegible] ad oppositum quibus obicitur quod non possit temptationi resistere facile [illegible]
[illegible] concludat quod [illegible] aliquid eadem de plano sunt concedenda. [illegible] aut
[illegible] velit arguere, et de [illegible] quod in omni temptatione succumbet, respondi

Dis xxviij de ptate, li. ij ar. qd pc gtendat absq gra [illegible] data

pt ad p'num d'ordine q illud petit' no q no possit aliam teptacoem resistere
q no pt ei resistere p se. Ad 2m. s. q obic' q li. ij ar. x legit malum gra d' psiste
dd'm q illud no intelligit' p se ad aqu. Ad 3m. s. q puelle nc ff p'param' dd'm
q hor no intelligi' q i omi teptacoe q pcedit ho a nali fortitudine voluntat
[illegible] q illa fortitudo no e tate vtutis q possit eripere hoiez a sfutute pcti. Ad
4m. s. d' necitate moriendi. dd'm q necitas moriendi no e est hoi gd ppriu q m
e s'is [illegible] ii p'cu qd' infuit [illegible] c' no qcludit q necium pt hoiez p'icie [illegible]
necessar' it pt hoiez peccare ul peccasse. Ad qtu q obic' q li. ij ar. pc' affec
tu pdnante. dd'm q affect' no pdnat' i hoie i'o cuilibz mali q' suggesti
pt patz [illegible] auaro suggerit' bonoz suoz dispsacio ul pdigo bonoz suoz re
tencio et io no pc' q assentat ei pecc. Pterea qm affect' erga aliq ihabitu pt q
alia qside'acone magl affici erga eiq oppositum i actu pc ho frequet' [illegible]
rem quam multu diligit. Ad 5tu q obic' d' claudicacoe pedis dd'm q hoc pt
q actus ambulacois nuq pcepai pt a dispocone claudicacois impede
dos no pt aut e d'actu affeccoms i'o d' ordiacois quz e i li. iij [illegible] multitud
motum et affectuum qui qsurgunt i nob p diustate qsideracoum pc [illegible]
tu est ob quam ho mouet nto ad vnum nto ad eiq oppositum. Et io [illegible]
[illegible] [illegible] obliqo. pher aut q dem pt patz ipposo ad obiecta et ob
qsilia q obici possunt in hac ma. Ad illas aut duas glos q i [illegible]
adducte sunt quibq vr' i nui q li. ij ar. absq gra ulla teptacoem posset [illegible]
te. dd'm q intelligende sunt no q dya l' plene posse habeat sup hoiez
ad actu teptadi et q hoc ullo no possit ei resistere. sz hor intelligi [illegible]
hoc q posse habz i eiq morte ad i finalia supplicia ullo impediente [illegible]
ita q homo viribz eiq no pt resistere possit i ad bonum i g'e et

Tercio q'ri' utz li. ij ar. omi gra destitutus q pc vr' vtutis qsuetudi
lis no dat nouam potenciam voluntati sz solu reddit eam facilem i vo
lutas hus vtute qsuetudiale pt i bonum i g'e et i bonum qsuetudinis [illegible]
q i hoc possit caueri illa vtute lz cu difficultate. 2o brutum bruto [illegible]
pt qpati. Ergo et ho homi pt qpati circumspecto omi dono gre et p pt qpati [illegible]
[illegible] pt et elemosinaz largiri et hoc bonum i g'e dare elemosinaz i dignis [illegible]
[illegible]. 3o vicium no fortificat na sz ho vane glorie pt pdicere [illegible]
facere aliud opus bonum i g'e. Ergo p hoc ho de puatq vicio i aius glorie pt
ullo fortq pt hor qsptate nc. 4o difficilius e auaro dare [illegible]
quam dare pte eoz q h' sz auarq absq omi dono gre pt [illegible] et diss

pare oīa bona sua / go nullo forcius absq dono gr̄e pt daē uniā elemosinā
ad illud pt nullo et nullo facilius ¶ 9to au / hu ar / si gra̅ destitutus pt
in ad bonū / aut nō / si nō go ulli͡q ē potē / si pt ī ad ūu prius ꝗd ī vero
tu distingua a prīo q ē nā / illud nō tm̄ est bonū nale / sʒ est bonū mo
rale / ʒ nimiū nisi oīa bona est bonū ī gnē / go rel ¶ 8ʒ ꝗ dns ps Iohis
sine me nichil potestis facere / glo nt̄ pūm bonū / ī absq auxilio gr̄e dei / hu ar /
nō pt pficē ad bonū ¶ 2o ꝗa corinth iij dīc q̄ nō simꝰ sufficientes cogitaē aliq
a nob qs ex nob / s ī cogitaē bonū ē minimū ōm bonoꝝ et hoc nō possimꝰ p
nos / go ulli͡q bonū pse pt hu ar / dīna gr̄a destitutus ¶ 3o Aug ad bonifa
ciū ꝗ hoc nō pt ho aliqđ boni cogitaē nisi adiuuē abeo qui malū n pt
uelle ¶ 4o ysidorꝰ contra defensores hu ar / nichil bonū posse nisi diuine gracie
munie suffulte / go addit ibi ꝗ pꝰ ¶ 5o Bñ dꝰ sup cantica sermone xxxiiija
dicit nisi hostes gr̄e nt̄ ad bonū cogitādū sufficiē ōr humanū est ꝗ possimꝰ ī
hu ar / contra ī nob deus opat cogitaē velle et pficē / s ī sine nob 2a nō
absqʒ ꝑ nos / ¶ 6to Aug in eod lo ca° viijo velle pūde ī nob ē ꝗ
hu ar nō aut posse q volum / nō dico velle bonū / s velle malū / sʒ velle
tm̄ / ghis ch aux coll ꝗ hu ar / gr̄a destitutus nō posset ī ad ꝑlurimū
pnd ¶ 7° ad pdcōꝝ intelligeciā ē nōnd ꝗ opus aliqđ ꝑ dicit pt dici
bonū / vno mō dicī ad bonū simpli et hoc est bonū qđ ē ordiatū in
sine / et hoc ē bonū mēitoriū / et ī hunc bonū nō pt / hu ar / absqʒ aux
auxilio gr̄e ꝑm facere ¶ 2o ad dr̄ bonū qđ hoc q aliqꝰ de genꝰ dis
ponit ad bonū / et tale est bonū qđ fit ex caritate nichilominꝰ tn̄ ex rca
intencione / et ī tale nō pt / hu ar / absq munē gr̄e ꝑtis date ꝑ qđ dignā
et illuminat / et ꝑonitē nt̄ velit face aliquid ꝗ sit deo placitū / et quod
hoc pt mun gr̄e nōtari ꝗ possse ī unit sapie viijo ubi dicit ꝗ sciui ꝗm
aliť nō possū esse ꝯtines nisi deus det et hoc ipm̄ est sapia scīe cui
hoc donū esset / vbi nō ē pūm donū gr̄e agnoscē ipm̄ munus gr̄e et
ꝗstē ꝗ sine gr̄a ho saluari nō pt ¶ 3oo dr̄ ad bōl ꝗ ī se bonū ē or
dinabile et ꝗ aliquid ordiaciōꝝ nisi sed sine ꝯtraistu sup nūz debita sc
sapē esuricē / sine ꝯ debita ꝯstitua sup addita videlic ad hoc facit
ꝯgruit tpus et locꝰ et oportunitas. ad istud aut genꝰ bonū ~~aplicadū~~
aplicādū / et s gr̄a ꝑtis data sit necessaria ad hoc ꝗ fiat facilius cōstsp
ꝯ mune gr̄e / et hoc / ꝯ ꝑfecto ī pluribꝰ naliby ꝑ nale indicatoriū

Opus ad ꝗdo pt dici bonū

et mfectu poss in tale bonu deo sibi cooperante sic coop^r aliqs ca^{tur}
nd sine primo agete nullu agens pt age. sic pro loco insm dici^{tur} ca^a
sc^{da} vltz omis acco pt a deo. Aldpuis aut tm dispositio sufficiat q l'a
sola dei coopatone absq aliquo munere gre licz difficilr pt opinari
ad bonu morale p illud tn nec disponit^{ur} ad gram nec ad glaz qr nec c
pte inducte. et ea sut qcedende sub bonu aut q ducit ducat ad bonu p sctu
ne merito qdigni no pt absq auxilio dei pt qposse dicit^{ur} aut
n'l adducte. et sic oibs intelligede sut. et q isto mo dicit^{ur} intelligi planu
est. nam p li. ar. i. poles nalibz sibi relinqua^{tur} ad h^r remanebit ei ronibs inde
p qd' qgnoscet parentes esse honorados. Et qstat q si qz hoc nale inde
torum p illud p qd' pt nosse parentes esse honorados p illud pt cogitat
et cu habeat nalez instinctu pt ea h'r velle. et cu habeat qtetiora org
sibi qformiaria pt ope implere. sz p illud facit indicatiu^m ronibs iste
s muneri gre no digit ad optinedu sine qui deus e et merede eius beatitud
quia nosse no pt nisi deus revelet. et gtrea dicit sci q nec cogita ut sufficie
le nec facere pt bonu absq innamete diue gre. qr loquu^{tur} d' bono ad qd
natu ad appequedu btitudinez. Ci aut intelligemus aut' de alio bono bm
de gra no est intelligedu aliquis habitus supadditus nalibz sz intelligit^{ur} gra
dei influentia p qua etiam qservat et adiuvat ut qpleat opones suas.
intelligit^{ur} illud vbu Johanis xv^o sine me nichil potestis facere et d' ysa
xxvj^o oia opa nra i nob o e dne. et qsimilia. Sic etiam intelligenda
q dicit^{ur} i li^o d' magistro. q nulla pt ad addiscere n' deus doceat. hoc cu n'
qr oibs cogitaco pt inferre. sz q lume creatu no pt pficere opone sua
qz cooperacone luminis increati p qd' illuminatur ois ho qui venit i hunc mudu.
Et hoc mo intelligenda sut vba dyonisij et alior. scor qui dicut q oibs esse
a pma essentia. et ois bonitas a pa bonitate. hec ei etiam pt. no q deus pt cau
ca pa. sz qr sed ipso no pt age aliqua virtus creata. Qpatz i qposdicti qi pt non
libi arbitri gra gratu faciens. qr sine ea no pt a pcco resurge. nec pt adiu
rud vincere nec pt madata dei implere. patz nichilominus qi pt nota gra gtu da
qr sine ca no pt li. ar. ad gram gratu faciete se disponere. no pt etiam omibz
tacoibs resistere. no pt etiam i ad bonu qplendu modicu qd' pt ordinatu ad pr
bute. et licz posset i ad bonu morale. vix aut nuqua facit nisi mili
iter pcti originalis corruptoz. Ex hijs manifeste qvincit^{ur} error pelagij et sue
pbra qua se i^g diuitz gram erigebat. et i gratuitz gre dei sibi qcedat gre usur
pabat. et dum agebat hoc se ipm a munere diue gre elogabat. et qtra o

De illuminacone hois q venit i hunc mud

vel ipse cavendus est non modicum Unde Bernardus in libro de libero arbitrio circa principium quamvis
et ne eum hoc scilicet bonum propositum in possibilitate nostra aut nobis penitus mataturi fore
...ut voluntati mee attribuam que infirma est aut dei necessitati quod nulla
est sed illi gratie qua quis plenus est haec Bernardus Concitat eum premiat cogita
tum plurat eum invitat affectum Corrobat ut perducat vel formet ne petat de
fectum per aut eum liberum arbitrium operatur ut id primo preveniat interius comitetur Deinde ita
comprehendit ut sibi deinceps coopetur ita tamen quod a gratia ceptum pariter ab utroque
perficitur ut mixtim non sigillatim simul non vicissim per singulos profectus operentur
non pars gratie nunc partem liberum arbitrium sed totum singula opere in dividuo peragunt totum quidem
hoc et totum illa sed ut totum hinc ut in hoc pars totum est ab illa

In preterita sunt dubitationes circa litteram et primo de hoc quod dicit Augustinus libro
pelagii gratiam in libro contra infideli calliditate supponebat dicens ad hoc ei
dari hominibus etc. Videtur enim quod verum diceret pelagius Si enim gratia habitus est et est
habitus reddit potentiam facilem Videtur quod ad hoc detur gratia libero arbitrio ut facilius possit
operari bona opera Si tu dicas quod in hoc non refellit eum sed in hoc quod negabat
gratiam ultimum posse ut ... asserebat Videtur quod in hoc est verum dicebat quod ...
liberum potentie est posse et gratia non est potentia ergo non dat novum posse Item
nullus alius habitus affert novam potentiam ei in quo est ergo videtur quod nec gratia Item
... gratiam hoc est ... quare magis in ipsa quam in aliis Responsio Dicendum quod quidam est habitus
qui circa habita potentia prout ille qui per assuefactionem acquiritur ab eo in quo est et de talibus
habitu verum est quod non dat novam potentiam sed prompte potentiam habilitat Est et
alius habitus qui desuper descendit et non solum pendet ab eo in quo sed magis
ab eo a quo et talis habitus habet potentiam nobilitare et prout circa illa in quam
est movere et prout ... elevare rationem illius a quo prodit et talis habitus est
ipsa gratia Et quia pelagius non attribuebat plus habitui gratie quam aliis
habitibus hinc est quod Augustinus et alii arguunt eum tamquam hereticum Et per hoc pa
tet ad obiecta prius

Questio Item de hoc quod ... Deinde reprehendit pelagium in libro in hoc scilicet quod dicebat gratiam
dei qua liberamur homines ab impietate secundum
merita dari Videtur enim quod verum diceret per illud quod dicit Ieronimus de penitentia Quid
valet mater ... et quam ignosce penitenti et ad misericordiam ... et misericordiam
aperire Item secundum ... contribuit ... merita videtur quod homo ... ad
... misericordiam mereatur sibi gratiam dei Item nos videmus quod homo potest mereri gratiam
... postquam sibi imperetur ... ratione videtur multo fortius quod mereri possit
gratiam dei Responsio Dicendum quod gratiam primam non contingit mereri Item quod est fundamentum omnis

vel ad effectum

habitus duplex

homo non potest sibi mereri primam gratiam

meritum et premium / sed etiam quia est donum pure gratuitum dei. nichil apud deum mereri potest merito condigni / quia sine illa nichil acceptum habet deus in operibus nostris / Primum sub ipsa est ita donum gratuitum quod non reddit meriti potest cum dicit apostolus ad Ro. xi si gratia est non ex operibus iam gratia non est gratia. Et quia pelagius adversabatur divine gratie cum dicebat aliquem eam posse mereri / auferebat ei ipsi gratie suam dignitatem et excellentiam / dum eam meritis hominum supponebat / auferebat etiam sive suam efficaciam dum potestatem merendi alii quam gratie attribuebat. Unde videtur Jeronimus dicere quod iniuria ibi dicitur divine bonitati gratiam non prius accipiet meritorum congruentiam. Ad id quod obicitur de gratia habitus [illegible] non est plena / sed quia acceptio habitus non est ita mere gratuita sicut divina / sed etiam non est ita cum predicatis per illa. Si autem queratur utrum aliquis in statu gratie constitutus possit sibi mereri secundam gratiam quam perdidimus / et hoc orando petendo ut per det illud deus illuminare. Dicendum quod non potest ex merito condigni sibi illam convenienter quia merita condigni implicat quam perseverantiam / ideo quod peccatum subsequens mortificat et in oblivione ducit bona opera sua facta / potest tamen ea facere.

Tertium querit de illo verbo pelagii quod posset inveniri in libro suo / et quibus non est imputandum ei ad mortem / videtur enim quod verum dicat. Unde Jeronimus dicit: Anathema sit qui dicit deum impossibile precepisse / ergo si precepit hominibus aliquid, videtur quod pelagius dicat verum. Item augustinus in quodam sermone: servus non dampnatur pro ea que fieri non potuit imperare / ergo videtur quod [illegible] precepit. Solutio: prout quanto videtur id habeat veritatem quod illius potestati in eo quod est ponit esse ut vitandum. Quarto dicendum quod posse ad faciendum et vitandum dupliciter potest alicui attribui / uno modo dicitur aliquis posse quod per se ipsum sine aliquo alieno suffragio potest id / sicut aliquis potest comedere cum est panis et habet cibum / alio modo dicitur aliquis posse non solum quia potest illud per se et inmediate / sed quia potest cum alio quod sibi presto est / et hoc modo accipiendo posse / non omne quod precepit est in nostra potestate / ut patet in exemplo [illegible] alicui potest si precipit dominus suo quod det sibi ad bibendum / et ipse non habet aquam, potest eam acquirere non comparare / primo et in proposito intelligendum est. Secundo accipiendo posse sine aliquo / possit in se sine predicti [illegible] intelligit augustinus / et hoc si sine alicuius verbum est in eo potest quod ultionis curatione potest / et per intelligit Jeronimus cum dixit illum esse anathema qui dicit deum precepisse impossibile. Pelagius autem accepit primo modo / et ideo erravit et plus attribuit homini / quam posset. Illud etiam apparuit videndum quod predicta verba intelliguntur de impotentia naturali, non de illa impotentia quam ex culpa sua homo per se ipsum incurrit. Sed post duplicem cognitionem de suo quam debuit ire ad medicinam et precipitavit per se ipsum in foveam / sicut plures modo comparent

errore pelagii magis concludit   Intelligi autem est in nostra potestate quod ipsa
Verum tamen de hoc quod dicit Augustinus in littera / voluntas voluntas. hoc enim vult esse
falsum quod concupiscentia facilius est ei homini ieiunare et magnos labores sustinere
pro inimicis suis diligere. facilius enim est omnia bona pura dispositione quod volu
ntate pura contingere. Item propter hoc videtur quod / Quomodo vult quod tamen bonitas hominis consistit
in voluntate quod homo possit facere talem qualem se vellet. Respondeo ad hoc dicendum quod quando
intelligitur non aliquid gratie dei pro eo quod bona voluntas quantum ad actum volendi non re
quirit impedimentum sed habeat aliquod gratie. Sed quantum ad opus exterius impe
dimentum recipit. Unde omnia bona possum velle non tamen omnia facere. Et per vide
tur intelligendum melius aliquid gratie non concludendo sicut concludebat pelagius.
Aliter potest videri quod velle dupliciter in nobis accipitur uno modo ut nominat actum po
tencie affective ut est quedam potencia naturalis. Alio modo ut nominat actum. / Vel aliter
velle idem est quod affici circa aliud. Alio modo velle idem est quod eligere unum
Et hos duos actus distinguimus in nobis voluntas appetitus et voluntas delige
ndi quia in nobis iste due voluntates essencialiter differentes. Sed quantum ad modum
volendi est alter et alter. Dico igitur quod verbum Augustini non intelligitur de voluntate
appetitus quia quod a deo adheret alicui rei ut interdum ut nunquam possit ab eo re
cedere. Sed hoc intelligitur de voluntate eligente qua quis vult se velle quod vult
et velle. et hec semper in nostra potestate est. Non tamen per hoc concluditur quod in nostra potestate sit
voluntate. quia non est effectus in nobis in quantum principalis voluntati appetitus et
non principaliter in nobis per gratiam. Unde multi sunt peccatores qui vellent esse iusti et
vellent quod nunquam affectarent mala. Intelligi non minus tamen in peccato permanent in
operari quia non adiuvatur a gracia divina   Quantum liberum arbitrium dirigit aug

Postquam hec concludendo etc. Supra magister ostendit de gratia et statu ante
lapsum. Consequenter ostendit quid meruit videlicet operatur gratia operante et cooperante et
statum ante institute. dividitur autem capitulum in duas partes in quarum prima determinat de
gratia que collata fuit homini ante peccatum. In secunda parte proposuit determinat de super
pena que inflicta fuit homini post peccatum. ibi Si nullus quis patri penam etc. prima
in duas in prima in qua ostendit magister. videlicet hominem ante lapsum gratiam egueret
videlicet in statu illo gratiam et virtutes habuerit. ibi Potest queri similiter videlicet homo
de lapsu etc. Secundum. Secunda pars principalis dividitur in duas in prima determinat aliquem penam homo
punitus est post peccatum videlicet pena compulsionis de paradiso ubi et applanat
consilia cum hec magis In secunda removet dubitaciones que exoriri possent
Potest queri similiter videlicet de ligno vite etc. et ibi finiatur illa totalis pars in qua

velle dupliciter in nobis accipitur

Dist. XXIX

Legit magister de primi hominis lapsu et quomodo ad peccatum per se cecidit, et quomodo ad adiu-
torium per quod stare potuit. Postea in qua agit de gratia adiutorio in statu nature
Ad intelligentiam autem huius institute incidit hic questio circa 3a. Primo utrum
Adam ante peccatum gratia egueret. 2o queritur utrum ante peccatum gratiam ha-
buerat. 3o queritur de quantitate gratie quam in illo statu habuit. Circa primum
queruntur duo. Primo queritur utrum in statu innocentie circumscripto dono gratie esset deo
acceptus. 2o queritur utrum absque gratia posset proficere in opus meritorium.

Et circa primum sic proceditur et queritur utrum absque dono gratie homo esset acceptus in sta-
tu innocentie. Et quod sic videtur Genesis primo. Vidit deus cuncta que fece-
rat et erant valde bona. Sed summo bono non potest non placere quod est valde bo-
num. Sed hominem inter ceteras creaturas inferiores per incorporationem optimabat, videtur quod ipse
valde bonus erat, et propter hoc ergo deus illud acceptabat. 2o Sapientie xi. Di-
ligis omnia que sunt et nichil odisti eorum que fecisti. Sed homo in statu innocentie nichil
habebat quod esset dignum odio, et totum quod habebat a deo factum erat, ergo deus ip-
sum totaliter diligebat. Sed quod sic a deo diligitur ab eo acceptatur, ergo etc. 3o Pro-
verbiorum 8o Ego diligentes me diligo. Sed homo in statu nature institute dilige-
bat deum ipsum sic et super omnia, quia rectus erat, ergo videtur quod etiam sine omni gratia deus eum
amabat, et propter hoc ergo deo acceptus erat. 4o Artifex complacet sibi in opere
suo et illud acceptat quod opus fabricat ad voluntatem suam. Sed deus qui est
summus artifex hominem formaverat ad ymaginem suam et optima sibi eum
dederat, ergo videtur quod cum naturalibus sibi datis homo deo placebat. 5o mulier
plus faciat ... circa deo et accepta tamen propter tota pulchra est et ma-
cula non est in ea macula que esset contra naturali conditione, ergo absque omni gratia superaddita
deo erat accepta. 6o Aut deus poterat facere aliquam creaturam ita pu-
ram quod in puris naturalibus sibi placeret aut non; si non videtur quod non esset omnipotens; si sic
ergo non videtur quod ad hoc quod aliqua placeat deo necessarium sit superaddi donum gratie
sed talis homo perfecte conditus fuit in conditione status nature, videtur quod deo placebit absque
omni dono gratie superaddite. Contra Hebreorum xi. Sine fide impossibile est placere
deo. Sed fides est donum superadditum nature in quo dicitur prima Corinthiorum xii. Alii fi-
des ... non gratie nature superaddite nullus potest placere deo. 2o Sapientie 7mo Neminem diligit
deus nisi illum qui cum sapientia inhabitat. Sed sapientia est donum dei nature superadditum
in quo infra ... mitte illam de celis sanctis tuis etc. 5o absque dono
gratie nature superaddite impossibile est dei amicum esse. 3o Dyonisius in li. de angelica
ierarchia. Lex divinitatis est infima per media, et media superiora reducere

ꝑ media bona ſūt potētie ṅales / bona maxīa ſūt gr̄e et virtutes q̄bus nō ꝑt
q̄s male vti / ſc̄o 2ª vero ordīe aīa nō ꝑt ad deū redire ut deo placere niſi
ꝑſoāt̄ ꝑ dona virtutū et gr̄e / ſ̄xo nichil ꝑcellētie ē 2ª nāe in hoīe quā ipā
imago ſ̄ ymago ī diffīns ē ad acceptatiō et nō acceptatiō / ſ̄o ad hoc q̄ aīa
ſit deo accepta nēē ē ultra ṅalia eē aliquod donū nō ſupadditū / ſ̄ſtō q̄
quāuis deus aīaz acceptat eā ī quātum ſibi dispoſat viu et aīaz dicit ſpō
ꝑ ſua in natus / ſ̄ q̄uis aliq̄ catura ſit ꝑcelleus / ſ̄up in ifinitū eſt deo in
ſ̄ / ſ̄o nunq̄ digna ē ī quātū aſſumi / niſi deus ex mera liberalitate
accōmodat / et hoc ē p̄cipue gr̄am ſ̄ore / ſ̄xto cū deus hoīez acceptat ſi
ſuū filiū reputat 2ª q̄ dicit̄ Ioh̄. 1º dedit eis ꝑtatez filios ſ. dei fieri ſ̄ q̄ catura
q̄ ſit nobilis ſ̄cāp̄ ē deo ſ̄ua ſ̄ ſ̄ ſ̄uq̄ nō ꝑt adoptari ī filiū qui fiat eiꝰ
ꝑ ſ̄o īpſe ē q̄ aliq̄ catura accepta ā deo ſine ſ̄one gr̄e ſup addite
ſ̄ſ̄º ad ꝑdcōz intelligentia ē nōnḋ q̄ d̄r q̄ ꝯtīgit dice aliquid acceptari a
deo ſ̄ mōꝰ q̄dā aptitudie ṅali / ſ̄ut ī ſ̄t acceptare aliquid q̄ ſi reputare bonū
et bono ꝯſnāre / et hac acceptacōe nō tm̄ acceptat̄ catura ronalis ſ̄
ꝯōne opus dei / ſ̄ſ̄t et alia acceptatio ſpālis qua dicit̄ acceptare illud
q̄ dignū reputat eterna btitudie et tali accepcōe nō acceptat deus niſi
catura ronale / ſ̄illa ei ſola ē q̄ eiꝰ capax eſt / et ꝑticeps eē ꝑt / hac aut catu
ra ronalē tūc acceptat cū ꝯſecrat in teplū et adoptat ī filiū et aſſu
mit ī ꝯiugiū / illā aīā ſ̄t q̄ deo placet / et dicit̄ teplū dei / et dicit̄ filie dī
et dr̄ ſpōſa dei / ſ̄ 2ª q̄ colligit̄ ex hiis et nō eꝰ / ꝯ̄uiū q̄ a acceptacōes nō ꝑt
eē ſupadditio donū gr̄e ult̄ ea q̄ ſūt de ꝯdicōe nāe / ſ̄ 2ª nō ſ̄uq̄ accep
tacōnē nō ꝑt nō eē ꝯ̄ſtitutā / ſ̄ſ̄ ſ̄p̄t ꝯſtitutā dei ꝯdeſcēſcōe / ſ̄ ſ̄p̄t catuē
ꝑlatcōe ultra t̄inos p̄ue ꝑtatꝯ nāe / ꝯſtituta nāā ꝯdeſceſo ī ſ̄ acceptā
ſ̄ nāe ſ̄ ſ̄ q̄ deus ī mēſus habitare velit ī aīā ut ī teplo q̄ ſ̄ / ſ̄e
ſ̄ ſ̄uū velit reputare ꝑ filio q̄ ancillā ſuā aſſumere velit ī ꝯiugiū / hoc ne
mo dubitat eē nīe gr̄e / et ꝯdeſceſcōis liberalitate catue nō ſolūmō ī illa
acceptacōe ult̄ ſtatū nāe ꝯ ſ̄ / ſ̄ et catura ꝯſecrat̄ ī teplū / adoptet̄ in filia
aſſumit̄ ī ꝯiugiū / hec eſt ꝯ ꝑfectio ṅale ꝯplemētū omīs catue / et iō ut
ſ̄ ſ̄ adoptatio / ut ymo aīā ad deū ſit ꝑ aliq̄ ꝑfectōe nāe / ſ̄ ſ̄ aliquod donū et dei
ſupadditū q̄ aīaz ꝯſecrat ꝑ ſit teplū aſſimulet ut ſit dina filia q̄ ſ̄a
ſ̄ decorēt ut apta ſit dei ſpōſa / ſ̄ hec aut oīa facit dina gr̄a ꝯſtitu facere
ſ̄ ē ad nuta dei ꝯformitas ut nullo mō poſſit deo diſſiīlis fi. adeo ꝑ meta
ſ̄ veritas ut nullo mō poſſit deformari / et iō reddit aīaz deo acceptā / et ſ̄

Quo acceptat a deo
ꝯtīgit dice dupliciter

non acceptasset. Dicendum quod illas tres proprietates praedictas quae quidem conveniunt ei non in tempore
primo aut in sui suppositione, sed in veritate aut in proprietate. Et per hoc patet quod homo
in statu innocentiae gratiam gratum facientem indiguit ad hoc ut deo placeret, et quod
necessitas supposita est propter modum acceptandi. Possibile nihilominus et alia essentiam non
propter acceptaret. Deus enim qui omnia fecit in gloriam suam et ultimo indiget
potissime refertur a creatura rationali honorem, et quod honorem deo quilibet
qui ipsi omnia refert tanquam in omnium auctorem et finem non deduxit de ulteriore
minimum producere ad perfectionem gloriae pro eo quod virtutem habet propriam [illegible] nec sed per-
minimum additum naturalibus ut quilibet homo magis deo grates [illegible], et totius
salutis suae opus deo attribuet. Et per hoc patet quod nemo potest acceptari a deo
absque munere gratiae superaddito naturae. Concedendum sunt rationes ad hoc inductae.
Ad rationes ad oppositum planum est respondere quoniam quae contra sunt. Ad dicunt primo
auctoritates intelligunt de acceptatione et dilectione in generalem modum. Nostra
hic loquitur de acceptatione in modo speciali quo deus acceptat ipsum quem
ut reputet eum dignum aeterna gloria. Ad illud quod obicitur ego diligentes me
diligo etc. Dicendum quod illud intelligitur de dilectione caritatis quae non est absque gratia.
Et hoc plurimum differt a dilectione naturali qua homo diligebat deum ipsum propter
super omnia sicut ostensum est supra dist. iii. Ad illud quod obicitur quod artifex creatus
complacet sibi in opere suo. Dicendum quod ista est vera de illa generali acceptatione et
placentia qua quis reputat aliquid esse bonum, sed de illa acceptatione qua deus ac-
ceptat aliquem ut reputet se illi obligatum ad retribuendum aliquid magnum non habet
veritatem. Hanc enim solum contingit respicere rem opus divinum quod habet liberum et natura
nata est esse laus et vituperium. Ad illud quod obicitur quod natura instituta absque
gratia esset tota pulchra et sine macula. Dicendum quod licet esset sine macula non tamen esset
tota pulchra ea pulchritudine quae est a gratia. Pulchritudo enim gratiae est sicut amo-
ris conciliativa, sicut dicit glossa super illud Proverbiorum ut complaceat faciem in oleo gra-
tia est quidam inter duos ad conciliandum ipsorum amorem. Ad illud quod obicitur quod deus
posset talem naturam facere quod esset ei accepta absque munere gratiae. Dicendum quod si ipse
posset omnia tanquam omnipotens natura tamen non esset capax. Unde impossibilitas non est
propter creaturae. Si enim hoc faceret nihil aliud esset facere quam quod faceret donum gratiae
esse donum naturae, et gratiam esse naturam; hoc autem impossibile est. Nam donum gratiae est ul-
tra terminos naturae. Unde sicut impossibile est quod homo fiat adeo beatus per naturam quod [illegible] posset

quid est gratia

ein beatus / qr btitudo qsistit i bono qd e sup omez naz / Sic est itelligendu ei gra / pteia esto q poss facere no tn decuit qr no decuit / et ro hu bat est videlicz / ut qsequer dina bnt gloria / pter a ppudiciu deus neiez acceptat / qsuetu est meschloming ipa gra q ullo mo pt / nec dz qpe i gra / et ipe dz davi ut reputar esse gris data / poss in opus meritori qparie abs

Secundo qre vtrq ho i statu nre institute / ex dono gre / et qr sic vide aut in hoc na et gra / quus nesitat ita ferun hoiez ut i codi ar / iuste innediu ppos possibilitate et capacitate sua qstitu etur / go vr qd cogi ar / nalis posset iuste vivere et opa meritoria facere / 2o dani manetes i eo qr e 2l natz et virtute simul opa itud ul virtuosa sit meritoria / go si par i integritate sue nre manes abs gra potest facere opa meritoria / 3o dei psca sit opa et pfeye e aliqd unde pfius cu attigit ipse virtuti / go si ho pfectus qditus a potest qole ipsorona yl quad factus e / hec aut opato p qua pvem ad gloriaz go rel sic ordo caritatius caritus p distat a fine suo ad que ordina data est qua p qua possit ad illud fine pvenire sic patz i igne qui cu dorss est pa leutate pt sursu ferri / c an hoiar / nuabilis fuit ut cetera caritas ip duc catue p naz hnt poteria pvenedi p naz ad pmu fine vi ut is ferriq qr et hoc poss ho p virtute nre aute statu misere / 4o na ut fruct sufft ut deficit i necess / s nichil e magis necessari homi quam q pud qo no pt vivere / go cu potestas necendi / hoc sit vir q hoi i ess ci p naz gra dicipta / 5o / rtusopta gra intelligamus hoiez i statu nre suae hna madata sit i mer adlid ut / p ut / go fruct opa / s fruct opai no pt ee sine aliu pena / hec aut no potest esse i na i stituta / p ad mer / cu opa ter pt ad btitudinez ordinatu / vr qr qopinis nalibus meri poss pmiu etnu

Cetz ad po rn / gra dei vita etna / et glo nichil aliud deus coronat i nob munera sua sed qcepte qua go glo intelligit qr vita etna u attigit abs gra / 2o deus ullo mo i diget bonis mers / go p acceptat bona ura hec no e pp aliquid pria utilitata / s p e hoc i p mera benig / et nec dina iustia qdscedat p gram nunq le qr reputet ali digna glorie yl aliqua opa q faciat / 3o merita et pmia de esse proronabilia / s na qdondis eminens i proronabilit e / et altius qua sit habitudo gloie i nupple e meri glorie p pura nalia / 4o iusbilior e ppa qua opato / s deus nunq acceptat hoiez sine inlene gre operone homis reputat meritoru / nus p cedat a hoie et a gra i rel

Dis. xxix. Gratia adiutoria circa statum nature institute

Postquam ostendit quod non solum modo gratia necessaria est ad merendum circa statum nature lapse, [illegible] circa statum nature institute, sed circa statum nature lapse magis indigeat [illegible] gratie. In statu namque nature institute necessaria erat gratia tum propter conditionem retribuentis tum propter conditionem retribuendi [illegible] quia ipse deus bonorum nostrorum non indiget, ideo non acceptat hominem propter opera nec aliquo merito obligari potest [illegible] ratione dati et accepti. Ideo ad hoc quod bonum opus creature sue ad [illegible] complaceat necesse est quod ipsius creature bonitati influentia operante [illegible] quam creatura ipsi creatori grata consistat. Similiter propter conditionem retribuendi [illegible] [illegible] meriti sine auxilio gratie condignum faceret pro eo quod premium quod meretur est beatitudo eterna. Beatitudo autem eterna consistit in habendo eum qui est omne et summum, et qui est super omnes nature [illegible] et lucem inhabitat inaccessibilem. Et ideo [illegible] est quod homo merendo ad illud summum bonum ascendat et perveniat nisi per adiutorium [illegible] propter hoc in statu nature institute absque dono gratie meritum potuerat tum propter conditionem retribuentis tum propter conditionem retribuendi. In statu vero lapse [illegible] homo solum modo indiget gratia ad merendum propter has conditiones, sed etiam propter conditionem operantis et operum meritoriorum. Operans autem in statu nature lapse [illegible] in peccato et adversarius et inimicus nisi a peccato [illegible] per gratie donum. Et ideo [illegible] voluntas eius preveniat a gratia, que deo reconciliat, nichil meretur merito condigni, pro eo quod est adversarius et inimicus. Deus autem opera non acceptat nisi prius acceptet personam, sicut in [illegible] Genesis [illegible] respexit deus ad Abel et ad munera eius. [illegible] etiam operum necessaria est gratia, quia nulla est gratia operacio meritoria nisi recta, nulla est recta nisi fiat cum recta intentione, et nulla potest esse recta intentio nisi quando [illegible] bonum sibi bono proponit. Nulla autem intentio potest hoc facere in statu nature lapse sine dono gratie et [illegible] qualecumque et quandocumque faciat homo opera absque gratia non meretur, quia non respicit deus [illegible] hoc faciat. Patet igitur quod [illegible] est necessitas gratie ad merendum [illegible] propter conditionem retribuentis et retribuendi, operantis et bone operationis. Ita quod hec quadruplex necessitas concurrat ad statum nature lapse, et due ad statum institute. Et hoc est quod dicit magister in littera quod homo indigebat gratia operante et cooperante circa statum nature institute, sed non circa omnes modos gratie operantis.

[illegible] quod [illegible] Augustinus et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et non potest sufficienter in operibus meritoriis [illegible] quod [illegible] ordinata [illegible] gratia et [illegible] a culpa. [illegible] quod [illegible] persona [illegible] opera [illegible] persona [illegible] est [illegible] et est persona [illegible] ad esse [illegible] et persona [illegible] ad esse circa [illegible] [illegible] ortu a persona circa esse primum [illegible] illa persona [illegible] attendere [illegible] [illegible] [illegible] persona [illegible] ad esse circa [illegible] non causam a persona circa [illegible]

Nota causa quare gratia in statu nature institute

Gratia necessaria est homini in statu nature lapse

Persona est duplex

d[icitu]r esse p[er]fecta in esse c[on]stituto et glorioso q[uo]d quide[m] e[st] i[n] nob[is] no[n] conaturalis / s[ed] a deo / cu[m] i[n] dic[itur] q[uo]d i[n] p[er]fecta sunt op[er]a hoc intelligit[ur] q[uan]tu[m] ad esse p[ri]mu[m] et q[uan]tu[m] ad esse 2[m] q[ui]a cau[s]a[tu]r ab i[n]tellectu ad id esse s[e]c[un]d[u]m q[uo]d no[n] tra[n]sit a p[er]fectione i[n] esse p[ri]mu[m] voc[it]ate no[n] l[ic]z / qu[i]a fecit deus om[n]es beatos et gloriosos / s[ed] illos solos vis[er]unt q[uo]s p[re]destinavit c[on]formes fieri yma[gin]i filii sui / hoc et disponit d[omi]n[u]s p[ro]missa tanq[uam] bonu[m] laudab[i]le / et vo[luntas] h[uius]q[ue] c[on]gruu[m] fuit sup[ra] dist[inctione] xxiiii. ¶ Ad id q[uo]d obic[itur] q[uod] alie c[re]ature possint p[er]venire in fi[n]e[m] ad q[uem] sunt p[ro]ducte n[ec]c[essari]o. Dic[endu]m q[uod] no[n] e[st] sile q[ui]a finis c[re]ature r[ati]onalis e[st] p[ri]mu[m] bonu[m] q[uo]d e[st] sup[ra] om[n]e[m] n[atur]a[m] / finis v[er]o aliaru[m] c[re]atura[rum] e[st] bo[n]u[m] c[re]atu[m] q[uo]d e[st] i[n]fra n[atur]am / et ideo c[re]atura r[ati]onalis mag[is] indiget dono gr[aci]e ut possit p[er]venire ad p[ro]p[r]iu[m] fi[n]e[m] q[uam] alie c[re]ature ¶ Ad id q[uo]d obic[itur] q[uod] n[atur]a no[n] d[e]ficit i[n] n[ecessari]is id p[atet] p[er] p[ro]p[osi]t[i]o[nem] / hoc e[st] intellig[itur] d[e] n[ecessari]is q[uo]d quide[m] attendunt[ur] q[uan]tu[m] ad esse p[ri]mu[m] / et q[uan]tu[m] ad esse s[e]c[un]d[u]m q[ui]a cau[s]a[tu]r a p[r]i[n]cipiis n[atur]e / q[uan]tu[m] v[er]o ad illud esse q[uo]d e[st] sup[ra] n[atur]a[m] no[n] e[st] n[atur]a deficie[n]s / et tale e[st] esse c[on]stitutu[m] et glorio[su]m. Ultimu[m] t[ame]n q[uo]d hoc fit n[atur]e p[ro]videntia d[e]fectu[m] n[atur]e supplet et s[ic] p[er]fecto i[n] eis e[st] offert t[em]p[u]s et loc[um] c[om]ple[n]di et d[e]c[e]n[ter] quod n[atur]a no[n] poterat ¶ Ad id q[uo]d ult[im]o obic[itur] v[ide]l[icet] h[om]o magis ad ut intell[igere] p[er]ficit op[er]a illu[m] q[ui] no[n] merere[tur] aliq[ui]d de c[on]digno / s[ed] de c[on]gruo et p[er] mundo disponet[ur] ad gr[aci]am / et s[ic] no[n] operare[tur] frust[ra] / et p[ro]p[ter] dicta p[ate]z q[uan]tu[m] h[abe]t n[atur]a n[ecessari]o i[n] s[ta]tu i[n]nocentie egueri[n]t gr[aci]a

¶ I[n] statu i[n]nocentie habuit gr[aci]am c[on]stitu[tu]m facie[n]te[m].

Q[ue]ritur [illegible] q[ui]a v[ide]l[icet] h[om]o / et c[ir]ca hoc q[ue]runtur duo ¶ P[ri]mo q[ue]ri[tur] v[ide]l[icet] habuerit gr[aci]am ante lapsu[m]. ¶ 2[o] v[ide]l[icet] fuerit c[on]dit[us] fuit i[n] c[on]stitut[i]s et n[atur]alib[us].

Circa p[ri]mu[m] s[ic] p[ro]cedi[tur] et q[ue]ri[tur] v[ide]l[icet] h[om]o ante lapsu[m] habuerit gr[aci]am ¶ Et q[uo]d s[ic] v[idetu]r [Luce] x° qui eci[am] despoliaverunt eu[m] et plagis i[m]positis abierunt se[mi]vivo relicto / et exponit [illegible] et glo[ssa] q[ui]a despoliaverunt eu[m] c[on]stitutis et vulneraverunt i[n] n[atur]alib[us] / s[ed] p[er] hoc intelligit[ur] i[n] p[rim]o ho[min]e / p[ri]mu[s] h[om]o no[n] t[ame]n habuit n[atur]alia s[ed] c[on]stituta ante p[e]cc[atu]m. ¶ 2[o] s[ed] eti[am] vide[tu]r p[e]cc[atu]m i[n] p[ri]mo omniu[m] ho[m]i[n]u[m] emulatione fundatu[m] et d[e] v[ir]tute vestitu[m] et hoc accepisse i[n] t[er]minu[m] ho[min]em q[ui] p[ro]p[ter] [illegible] amisit i[n]vidit i[n]p[er]tinabilis homicida / et q[uo]d hoc e[st] p[ate]z q[ui]a p[ri]mo [illegible] c[ari]tate habebat et om[n]es v[ir]tutes ¶ 3[o] Adam p[ro]p[ter] q[uo]d s[ed] sopore [illegible] p[ro]phetavit s[ic]ut i[n] [textu] genes[is] et i[n] glo[ssa] hoc aut[em] no[n] fuit nisi q[ui]a i[n]ductu[s] fuit i[n] sopore i[n] s[an]ct[or]u[m] celestis curie s[ic]ut plures dicu[n]t auctores / s[ed] ultimu[m] decebat [illegible] introduci qui no[n] h[ab]eret gr[aci]am c[on]stitutu[m] facie[n]te[m] [ergo] et c[etera] ¶ x° Adeo i[n]cepit mandatu[m] disciplin[a]e / s[ed] p[ro]p[ter] illud mandatu[m] servasse absq[ue] gr[aci]a nichil me[ruisset] [ergo] id mandatu[m] datu[m] e[st] ei i[n] meritu[m] obedientie v[idetu]r q[ui]a deus no[n] de[bebat] [illegible] improp[er]tu[m] p[rae]t[er] gr[aci]e adiutoriu[m] alioqu[in] dedisset i[n] malu[m] q[uo]d ullo no[n] [de]cebat fore deu[m] ¶ C[ontr]a [illegible] p[e]cc[atu]m Ade arguit[ur] fuisse maxi[mu]m i[n] c[on]stitutis s[ed] ultimu[m]

donum in via cum minus gratie gratum facientis. ergo per maiorem ingratitudo fuit in peccato
ade quam in peccatis aliorum posteriorum. et posteri eius post acceptum donum gratie dei
offendunt. videtur quod ipse ante peccatum habuerit donum gratie gratum facientis.
quia deus sciebat ipsum statum lapsurum. ergo sciebat quod id gratie donum in illo
esset sibi utile sed potius esset sibi in nocumentum. sed sapiens artifex non
debet aliquid frustra facere. ut est quod utatur in operibus suis in dampnum et nocumentum.
videtur quod non dederit illi gratiam. Secundo. dicendo quod iustitiam originalem habuit
quam perdidit et voluntate perdidit numquam quod eam recuperavit. ergo pari ratione
si habuisset donum gratie gratum facientis. ut ipse ut alii posteriores eius gratiam
recuperassent. sed ipse gratiam gratum facientem recuperavit. videtur quod ante lapsum eam
non habuerit. Tertio adam habebat optima naturalia. et tamen habebat
pronitatem ad malum et difficultatem ad bonum. ergo si gratiam et caritatem
habuisset totaliter deo adhesisset. ergo numquam in peccatum cecidisset. sed constat quod ce-
cidit. ergo gratiam ante lapsum non habuit. Quarto lucifer non habuit gratiam
gratum facientem sicut probatum fuit supra. ergo si adam gratiam gratum facientem ha-
buit et ab illa cecidit. ergo ab altiori gradu cecidit quam angelus. ergo magis impr-
obatus eius fuit irreparabilis quam peccatum angelicum. sed ergo hoc constat esse falsum
adam ante peccatum non habuit gratie donum. Quinto peccatum debet esse exprobari
quam in amicitiam assumi. hoc non solum verum est in amicitia humana verum
etiam in amicitia divina ad hebreos viii. Abraham per multas temptationes et per
multas tribulationes probatus dei amicus effectus est. sed in illo habet
gratiam qui habeat dei amicitiam. videtur quod ante ~~temptationem~~ temptationem adam non habu-
it gratiam sed statim post temptationem peccavit. ergo non habuit gratiam ante lap-
sum. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hoc due sunt opiniones.
Prima. Quidam dicere voluerunt quod adam non habuit gratiam gratum facientem
pro eo quod non videtur credibile quod lapsus esset si tale adiutorium habuisset. Et ad auctoritates
et ad rationes respondent dicentes quod adam habuit multas gratias gratis datas
et naturam habuit valde bonam et perfectam. sic videtur dicere ipsum adam habuisse
statum gratuitum ante lapsum. non quod habuit donum gratie gratum facientis sed donum gratie
gratis date. et per illud poterat temptationi resistere et ad gratiam gratum facientem
se ipsum disponere. Sed quia auctores sancti propositi videntur dicere de gratia gratum facien-
te sicut patet in illis quas magister adducit in littera. et hinc est quod communiter magis sequitur
auctoritas et rationis probabilitas. Ideo est alia opinio communior verior et probabilior
quam etiam magister sequitur in littera. scilicet quod adam ante lapsum gratiam gratum facientem ha-
buit per quam non solum malo resistere sed etiam in bono proficere potuit. et illa gra-

Prima opinio

2a opinio

diuitus ita ibi meruissent mandatum domini observando peccando demeruit [suf]ficiendo / habitu et opinione superiendo credendo possumus ... ad pacem perduxit. ¶ Ad illud autem quod obicitur in contrarium quod deus prebebat patri ipsum lap[sum]
sum et lapsurum. ¶ Dicendum quod quamvis hoc non debuit dimittere donum gratie subtra[he]re duplici ratione. primo quidem / quia simul illis cum hoc quod prescebat, bonum
debebat de lapsu eius dicitur ¶ 2° non quia deus in conferendo gratiam non attendit
futura peccata / sed idoneitatem presentem ad gratiam sicut patet cum confert gratiam
in tempore spiritibus et eis quos ab eterno reprobavit et in utroque eorum commendatur
dei largitas et papiencia et arguitur hominis ingratitudo et iniuria in hoc quod
tam beneficio / et a tam benigno se avertit sine causa. ¶ Ad illud quod
obicitur quod non potuit recuperare originalem iusticiam quam habuit quam perdidit
... quando est tota ratio scilicet quod voluntarie amisit iusticiam illam / sed simul cum
hoc facit / quia iusticia originalis non tamen respiciebat voluntatem deliberatam
sed respiciebat ipsam naturam institutam / gratia autem respiciebat ipsam vo[lun]tatem ut est libera / et quia voluntas de facili vertitur et convertitur natura autem
corrupta est non sic de facili reparatur. hinc est quod magis potest recuperari gratia
quam prima iusticia / quamvis utraque fuerit per peccatum amissa ¶ Est et alia ratio quare
non recuperatur originalis iusticia / sed hoc manifestabitur inferius cum agetur
de originali peccato. ¶ Ad id quod obicitur quod si adam habuisset gratiam quod inseparabiliter
deo adhesisset. ¶ Dicendum quod hoc non oportet quia licet gratia movere potest contra
... inclinacionem et frequenter movetur ... ad quod movet
gratia / sed frequenter contingit quod homo magne caritatis in ordinate affectu propter eo quod
non ... actualiter fervet in illud / sicut quod ... depederunt ¶ Sic intelligendum
... adde ... in homine huius caritatem qui peccavit ... de eo
... semper habet / et actu quod diceret quod deus amabilis est / et quod
nefas est ipsum offendere ¶ Ad id quod obicitur quod lucifer non habuit gratiam
... ¶ Dicendum quod ... quod hoc tamen non sequitur quod homo peccavit maiori
ingratitudine / propter eo quod lucifer proximior erat statum glorie / sic et recepisset
gratiam et gloriam. / homo non sic ... fuit ut longe ante habet gloriam quam
... / et non potuit esse in terra quasi longe a celo distans / et propter hoc ... dei
... cecidit de alto ut lucifer / ... adeo fuit in gratia ... adeo
... peccatum ¶ Ad illud quod obicitur quod plus ... temptari quam in amicicia
... ¶ Dicendum quod illud intelligitur de illa amicicia que facit hominem deo ...
familiarem propter quam modum dicit ipse dominus apostolis Jo xv vos autem dixi ami[cos]
... amicicia autem large dicta / hoc non potest intelligi apud deum / licet posset /

Vel deus propter peccatum homo non debuit dimittere sibi dare gratie donum

Gratie non recuperat originalis iusticia

intelligi de amicicia apud homines. Ex eo q̃ in̄ps deus graciam docet in p̄ta do porcio cōplebatur quam cōplebatur. Nos ei habemus vnde possimus cōplacari a deo in̄ps p eius donum. Nō pt aut ē de hoie, ideo homis et pr pz illud

Sc̃tudo gr̃a tocia hō pl qditus fuit in nat̃is et naturalibꝫ. Et q̃r vr̃ p tx tū genesis p̄o faciamus hoiez ad ymaginē et ad similitudinē nr̃am. Sc qz pōnit augꝰ et habetur ī sup̄ dis xvi i ygo ē in naturalibꝫ et similitudo ī grātuitis. Ygo p hō factus ē ad ymaginē et similitudinē. Vr̄ q̃ si fuit simul qdit̃ in naturalibꝫ et grātuitis. 2o cui xvi deus dedita cāuit homiez et pq e al pe necessarium illud virtute. Ygo hō a pu qdicone p̄maria fuit virtute repletus et p hoc videt idē q̃ prius. 3o dam. effecit deus hoiez in norētē nectū virtuosū sine pallicatudine sed tpr̃a omni virtute decoratum oībꝫ donis ornatum. Ygo vr̄ q hō in grātuitis fuit qdit̃. 4o hec vr̄ rōne. Deficeret hoiez pfectū qtl ad etatē et qtl ad qgnicōez ab exordio sue qdiconis. Ygo vr̄ pari rōne q̃ fecerit eū pfectum qtl ad voluntatis rectitudinē. Sed voluntatis rectitudo qsistit in dono gracie. Ygo vr̄ q̃ donum gr̃e habuit in inicio sue dicōis. 5to ad hoc q̃ alicui detur grā requirit̃ diuina liberalitas et recipientis ydoneitas. Sed deus in p̄mordio erga adam qdidit liberalissimꝫ erat et adam in sue qdiconis primordio ad suscipienda graciam ydoneitatem habebat. Ygo ab ipso qdiconis primordio deus ei graciam qferebat. Oꝫ ꝗ̄ ā augꝰ dicit q̃ hō in sue cr̃acionis primordio habuit vn posset stare sed nō vn posset pficere. 2o augꝰ sup̄ dis xxiiii potuit hō p auxiliū gracie cr̃aconis vitare malum sed nō pficere bonum. Sed si habuisset graciam gratum facientē ab exordio cr̃aconis potuisset vtrumq. Ygo si nō potuit pficere bonum pz etc. 3o magis quer grā cū gloria quā nā cū gr̃a. Sed in hoie grā precedit gloriam. Ygo pari rōne primo tpore nā precessit donum gr̃e. 4o p graciam fit matrimoniū inl deum et hoiez aīaz et hoc matrimoniū est vt ut nō fiat absq mutuo qsensu. Vr̄ q̃ nulli adulto grā dz dari nisi precedit qsensus. Ygo adam prius fuit q̃ qsentire posset nō simul habuit nām et graciam. 5to donum gr̃e in fructuosum est nisi recognoscatur a deo. Vnde e nemo ei graciam in pe rōnāc pt nisi p illa deo grās persoluat. Et si magis tenet rōne grātuiti q̃ ē naturalibus sup additum quam q̃ ē naturalibꝫ inditum. Et donum gr̃e ē mē grātuitum. Ygo vr̄ q̃ nō ab ipsa cr̃acione. Sed pq donum gr̃e fuit homini collatum. 4to ad pdcōꝫ intelligenciam ē notandum q̃ circa hoc dux fuit opinio. Secunda nā q̃ dicere voluerūt q̃ hō fuit cr̃atus nō solum in naturalibꝫ verum etiam in grātuitis ppter diuinā liberalitatem tum etiam ppter hois ydoneitatem. Sed quam stant aut

videt sonare, contra quod est alia opinio communior et probabilior quod homo prius tempore habuit naturalia quam haberet gratuita. Unde est hec opinio in statu innocentie distinguuntur duo tempora secundum quod fuit tempus quo tantum habuit naturalia secundum quod in quo habuit naturalia et gratuita. Et in diversitate horum duplicem temporis dissolvuntur apparentes contrarietates in auctoribus predictorum. Nam quod videntur dicere quod homo habuit gratiam quod non quod non et utrumque verum dicunt pro diversis temporibus. Quare autem deus voluit per naturam dare gratiam quod posset dare prius sumitur quod ex triplici ordine, videlicet ab ordine sapientie bonitatis et iusticie. Ordo sapientie hoc requirebat ut sic esset constitutio in alterius generis quam esset naturale sicut in diversis temporibus homini confertur. Et propterea machina mundi prius tempore fuit creata et distincta quam ordinata et post ordine sapientie quemadmodum sic etiam fiet circa hominem qui est minor mundus. Ordo etiam bonitatis hoc competebat, hoc est ordine decenti ad ordinari in pedem sum, tunc in gradu homini ordinate dei quod dat ei est quod est utilior et fructuosior, statu quo gratia dei nobis utilior et fructuosior, quanto per eo contra crocus deo quoniam. Et ideo sic debuit dari ut ex ipso ordine dandi cognosceretur donum illud esse gratuitum. Et propterea non fuit a creatione indita sed non iam perfecte et constitute fuit superinfusa. Ordo etiam iusticie hoc requirebat. Deus enim est lege communi refert aliquam preparationem et dispositionem aptam in anima ad hoc quod infundat aliquam gratiam sive eo non infundit ut in adulto sive in alio admirate est quod contingit in parvulis. Et ideo gratia non fuit homini concreata sed dilata fuit quousque homo per actionem et usum virtutis quando se disponeret ad illam suscipiendam et sic verificatur illud augustini in psalmo homine qui creavit te sine te non iustificat te sine te. Sed quia multiplex ordo hoc exigebat ut homo prius fieret in naturalibus quam in donis gratuitis ornaretur. Et concedende sunt rationes que hoc ostendunt. Ad id quod primo obicitur ferramentum hominem ad imaginem et similitudinem etc. dicendum quod plenitudo attenditur ibi in gratuitis dat. Vel dicendum quod deus dicitur fecisse hominem ad primam plenitudinem non quod statim ei dedit imaginem sicut et dedit et plenitudinem sed quia alterius dedit sive imaginem et ad alterum habilem fecit videlicet ad plenitudinem quam proximo modo per locum et tempore dedit ei. Unde quod homo est capax ubi non potest concludi quod sunt et semel facti in homine imago dei et similitudo. Et per hoc patet responsio ad duas autem rationes videlicet et duas quas per intelligunt non quod deus statim ut hominem condidit instituerit et ornaverit sed quod tunc dispositum fecerit et non longo tempore complevit. Ad id quod ultimo obicitur de perfectione status et operum, dicendum quod primo est perfectio status et operum non tamen elongatur a perfectione necesse sic perfectio gratie necessario per naturam indicatur post premium ad perfectam statum et perfice ad operum.

Circa secundum utrum sic decuit deum per angelorum et hominum vitam ordinasse ut prius in eis coram possibilitate liberum arbitrium de mediante gratie sine beneficii iusticie

¶ 2a opinio

Secundum deus prius dedit homini naturalia et post gratuita

B inq̄d pp̄e p̄t ho i habitu gre nisi deus infundat sua mera largi
tate Ad illud qd' q̄to obi̅ q̄ ho erat ydoneus et deus erat liberalissimus
Dic q̄ deus maiorem ydoneitate expectabat in quadam compter ordi
sapientie et bonitate et iustitie sue p̄t p̄us ostensum est et ideo no statim statim
gram dedit s̄ distulit p̄ eo q̄ deus sic operatur liberaliter ut tamen sua liberalitas
no excludat sapiam nec iustitiam quanta gram p̄mus ho habuit

Consequenter q̄ ad 3m articulum qr̄ Et p̄mo est q̄ de quantitate gre
p̄mi hominis q̄tum ad donorum multitudinem 2o q̄tum ad donorum
magnitudinem Credit et q̄rit vtrum habuit tot virtutes ante lap

Circa p̄m sic p̄ sum q̄ habz post lapsum et q̄ sic vr̄ p̄mo p̄ dam
dicitur q̄ deus fecit hominem omni virtute circumdatum et oibus bonis
ornatum ergo no vr̄ q̄ ab hitus virtutis qui sit in nob̄ de esse eidem
2o compte cognitionis no cognoscimus plura q̄ adam cognovit ut
habemus plures in nob̄ scias ergo pari ratione compte affectus no videtur
q̄ plures habeamus habitus virtutum quam habuit p̄mus ho 3o quia
io est i virtutibus sic sc̄i dicunt et suo loco ostenditur i suo lo ergo si adam ha
buit aliqua virtute necesse est q̄ habuit omnes ergo tot habuit q̄t nos habemus
Xo dicit aliqua virtute habemus quam no habuit adam quod no si no ergo tot
habuit virtutes q̄. q̄t nos habemus p̄ p̄ a ergo illius fuit virtutis adam capax
aut no si no ergo videtur q̄ q̄ p̄teum maiest i nob̄ boni capacitas q̄ absurdum
est dicere si sic p̄ cum deus daret gram ade s̄m capacitatem suam vr̄ q̄ omnem
virtutem quam nob̄ confert post lapsum et ipi ade contulerit ante lapsum S̄
virtus fortitudinis consistit i p̄pessione terribilium s̄ in adam i statu innocentie
no poterant esse tales perpessiones ergo nec fortitudo 2o temperantia consistit i cohercen
dis p̄uis carnis passionibus s̄ tales no poterant reperiri i nā i statuta ergo nec
temperantia 3o penitentia consistit i de detestatione malorum perpetratorum s̄
nullo contingebat i statu i norentie de malis commissis dolere ergo tunc no po
terat esse i homine virtus penitentie Xo qui hz donum pseverantie no cadit
a iustitia s̄ adam a iustitia cecidit ergo pseverantiam no habuit hac aut nulla
fuit i statu nature lapse ergo no est oes virtutes q̄ nunc e fuit i statu innocentie
R[?] Dicendum q̄ cum sit comparatio multitudinis donorum gre ad statum nature lapse
et statum nature instituite hoc potest intelligi vel de donis gre gratis date vel de
donis gre gratum facientis si intelligatur de donis gre gratis date sic sic fuit
sic concedenda et concessa p̄ eo q̄ q̄ alia dona gre gratis date habuit adam
in statu illo ut pote i mortalitatem in passibilitate que no habuit aliquis

97

posteris eius et alia dona gratie gratis date sunt postea sibi que ipse non habuit
sicut est gratia sanitatum et operatio virtutum. et genera linguarum et consimilia. Pro autem
huius dubitationis veniunt colliger qualia dona conpetebant illi tempori et alia competunt
isti. Si autem loquamur de donis gratie gratum facientis sicut sunt illa dona que ordinata
sunt quantum ad habitus et quantum ad actus qui perfectionis sunt sicut credendum est quod in equali multi-
tudine fuerunt in homine primo in quo receperunt in eius posteritate. hoc dico quantum
ad habitus et quantum ad actus qui perfectionis sunt. sicut tenebis ad primam partem in diuturna
ostendit. Secundum autem non ad actus qui sunt imperfectionis angustia non competebat virtu-
tes secundum statum illum in adam ponendum. et per hoc patet responsio ad tria obiecta quorum
primum est de fortitudine. alterum de temperantia. 3um de patientia quod omnia predictorum actus
sunt imperfectione aliquam angustia que quidem imperfectio non competit illis virtutibus secundum
omnem statum. sed solum secundum statum presentis miserie. Ad quartum vero ad obiectum de perseverantia
dicendum quod perseverantia dicitur duobus modis. positio perseverandi in bono. et hoc modo est virtus ut dicit
ipse quas virtutes inseparabiliter. Alio modo perseverantia est continuatio in bono usque
ad finem. et non dicit habitum. sed potius dicit statum. et hunc primus homo non habuit. hoc hoc
si non sicut quod aliqua virtute caruit pro eo tempore quo fuit in gratia primus parens. Si queritur autem quare eiusmodi
actus habuerint virtutes. scilicet in primo homine que imperfectione sunt angustia in actibus suis secundum
statum nature lapse. Secundum quod actus illi in statu innocentie plurimum conformes erant
actibus quos in patria virtutes sunt habiture. cuius autem sint illi determinat magister in iii libro
dis. xxxiij et ibi suo loco determinabitur. data dona magne efficacie ad merendum

Secundo queritur utrum dona gratuita fuerunt efficacia ante lapsum sicut sunt post lap-
sum. Et quod fuerint maioris efficacie tunc quam nunc videtur quanto perfectior est cognitio
tanto perfectior est dilectio. et quanto maior est dilectio tanto opus magis est deo accepta-
bile. Prima propositio patet per id quod qui cognoscit et cognoscitur diligit. sed in adam secundum statum
innocentie clarior fuit cognitio. videtur quod caritas ad merendum fuit efficacior. 2o
albus est qui est in nigro in permixtione magis est meritorium quod in uniformi habitu de
demerito. sed omnia merita nostra quodammodo permixta sunt culpe secundum id ysaie xlviij
omnes iustitie nostre sunt pannus menstruate. sed in adam secundum statum innocentie nulla omnino
fuisset in permixta culpe. videtur quod secundum statum illud dona gratuita erant multo ma-
ioris efficacie. 3o meritum est a gratia sicut et habitu. quanto igitur maior gratie obedit
tanto gratia efficacior in actibus meritorum. sed tunc natura magis erat obediens gratie quam nunc
in corruptione. igitur tunc dona gratuita erant ad merendum efficaciora. Ideo amor
concupiscibilium et sollicitudo rerum terrena impedit hominem ne inguat deo perfecte. sed in
statu innocentie nulla vigebat in homine concupiscentia. videtur quod deo perfectius
et ducius adherebat et ita magis ad merendum dispositus erat. Sed quia in isti

in no coronabitur nisi qui legitime certaverit / sed magis impugnabat homo ante statum nature
lapse quam ante statum nature institute / ergo si gloriosius pugnans vincit gloriosius triumphat
et si gloriosius triumphat maiorem meretur coronam ergo etc. ¶ 2º philosophus dicit quod
ars et virtus est circa difficilia / ergo per hoc propter verum est quanto actus virtutis est diffi-
cilior tanto virtuosior / et quanto virtuosior tanto ad merendum efficacior / sed ergo circa
difficultates in proficiendis divinis mandatis nunquam erat in statu nature institute / ergo videtur quod erat
sit merendi efficacia ¶ 3º si homo stetisset aut Christus non esset incarnatus aut si esset incar-
natus nunquam esset passus sed Christus sua passione non sibi meruit sed nobis / et tamen meri-
ta nostra quasi precipue meritoria efficaciam habent a passione / et eius fide sine qua impossibile omnia grata
deo placere possunt / hoc fuit deo acceptissimum vel quod Christus se obtulit hostiam deo et patri
et inde sumunt efficaciam merita nostra et illam efficaciam non habuissent merita in
statu nature institute / ergo videtur quod non essent efficaciora ¶ 4º natura non deficit in ne-
cessariis ut dicit philosophus sed hoc est verum in natura creata / multo magis verum est in natura increata
sed divina providentia non deficit in aliquibus de quibus minus cura est et ergo multo mi-
nus ut deficit hominibus / sed natura humana magis indiget adiuvari quam in digni-
tate lapsa / ergo videtur quod nunc deus homini dat fortius et efficacius adiutorium / sed in
efficacia meritorum attenditur ante magnitudinem caritatis et gratie / videtur quod nunc dona
gratuita sint maioris efficacie ¶ Preterea dicendum quod efficacia meriti comparatur respectu
videlicet quo difficultate operis / quo promptitudine voluntatis / quo magnitudine cari-
tatis / difficultas operis aliquid facit ad meritum / et adeo facit ut homo qui est minoris
caritatis quandoque agendo possit mereri ut perveniat ad sublimitatem angelicam
ut colligitur ex eo quod dicit ecclesiasticus 7 de Iohanne baptista qui minor est
in regno celorum maior est eo / Non est enim dubitandum quin homines sint exaltati ad or-
dines excellentium angelorum / et tamen ante statum vie minoris caritatis erat quam angeli
ante ¶ Promptitudo etiam voluntatis plurimum facit / sed enim voluntas prompta est ante quod plus
accepta est / ad meritum comparatur eius sit in homine gratia nisi sit voluntas gratie
subita nunquam elicit opera meritoria / et quanto magis voluntas gratie subiugat et confor-
matur tanto magis homo in operibus meritoriis operatur / magnitudo caritatis principaliter
inter omnia est que facit ad meritum quia ante illius quantitatem attenditur remuneratio premii
substantialis / propterea enim amoris est quod dat valorem operibus meritoriis. Dicitur fiat comparatio effi-
cacie merendi in donis gratuitis ante statum post lapsum et ante statum ante lapsum / re-
spondendum est quod quantum ad primam conditionem videlicet quantum ad difficultatem efficaciores sunt
virtutes nunc quam tunc fuerunt / nunc enim magis in pugnando et in pugnando probatur et con-
firmatur virtus quam tunc sit per Christi passionis meritum / et sic procedunt rationes ostendentes
dona gratuita ad merendum esse nunc efficaciora / Si autem quantum ad 2am conditionem sic quantum ad

Efficacia meriti venit ex tribus

3º ad quod dona gratuita fuerunt minoris efficacie nature lapse / et quod ad quod nature institute

promptitudine voluntatis efficaciores fuissent virtutes in merendo tunc quam nunc pro
eo quod voluntas tunc [illegible] promptissima fuisset in bonis operibus deo placentibus sine retardatione, nunc
autem propter [illegible] sine repugnantia [?] frequenter a bonis operibus cessat et in-
tendit aliquid rebus nocivis. Secundum [?] in viribus tunc fuit difficultas ad bonum, tunc
fuit promptitudo ad malum. Et quantum ad hanc conditionem procedunt rationes probantes quod do-
na gratuita in statu nature in statu [?] fuissent ad merendum efficaciora. Et per hoc patet respon-
sio ad utramque partem. Procedunt enim secundum diversas vias secundum quas se habent dona gratuita
in merendo scilicet comparata et comparativa et respectu [illegible] secundum diversas conditiones [illegible] et ef-
ficacia et per illam viam rationes illas impugnantia utrobique [?] verum concludunt secundum
diversam viam. Si autem queratur ulterius de maioritate efficacie quantum ad tertiam conditionem
[illegible] considerandum est quod aut fit comparatio particularis persone ad particularem personam, aut
status ad statum. Si primo modo dicendum quod se haberet per comparata et comparativa. Ra-
tio [?] enim probabiliter credi potest quod aliqui sunt qui habent maiorem gratiam aliquibus qui fuissent
in statu innocentie, sicut Adam [illegible] alii non maiorem aliquibus. Sicut dicitur convenit
[illegible] status legis scripture ad statum legis evangelice. Si autem comparetur generaliter
status ad statum tunc non videtur [illegible] in quo statu dona [?] hominum magis in-
[illegible] gratie et caritatis [illegible] pro eo quod secundum diversas conditiones respectu [illegible] et [illegible] ido-
neitas in homine suscipiente. Et quod plus et magnitudo gratie distribute plus atten-
ditur secundum distinctionem distribuentis quam [illegible]. Hec autem probabilior videtur
et magis auctoritatibus consona, ut dicamus quod deus maiora munera gratie elar-
gitus est homini lapso quam dedisset homini in statu innocentie perdurantis [?], cum quia homo
[illegible] gratie indiget, tum etiam quia deus de malo magis bonum elicere quam sit
illud bonum quod ad minus malum [illegible], tum etiam quia mediator et intercessor pro nobis inter-
pellat [illegible] in [illegible] persona [illegible] appareat vultui dei pro [illegible] ad
[illegible] pro nobis et pro nobis in cruce oblatus fuit, et cotidie offertur. Valde proba-
bile videtur quod magis munera gratie tribuantur nobis quam si ipse non fuisset incarnatus et pro
nobis oblatus. Et hoc [illegible] Ioh. vii [illegible] quod spiritus nondum erat da-
tus quia Ihesus nondum erat glorificatus [illegible] ostendit in [illegible] dedit do-
na hominibus. Et [illegible] ratione [illegible] in commendatione misericordie
et secunda in commendatione sapientie et tertia in commendatione divine [illegible] satis rationabiliter
colligitur quod nunc magis sunt efficacia dona gratuita ad merendum quam in statu inno-
centie [illegible] ratione difficultatis [illegible] ratione gratie et caritatis [illegible] non absur-
de dici possit quod maior efficacia in merendo erat tunc quam nunc ratione promptitudinis
voluntatis. Et hac via procedunt rationes que ad primam partem inducuntur, ut patet intuenti. Ali-
[illegible] non cogunt. Ad id quod primo obicitur quod maior caritas tunc dilectionis quia maior conatus, dicendum
[illegible] de dilectione [illegible] potentie concupiscibilis [illegible] non

est verum de dilectione [illegible] q[uod] se tenet ex parte [illegible] alaz elevat
at q[uod] virtus que (?) [illegible] [illegible] [illegible] q[uod] illud no[n] est verum de [illegible] [illegible] p obici
p[ri]mo talis [illegible] aut no[n] magis viguit i p[ri]mo parente q[uam] i viris [illegible] qui fuerunt et
[illegible] de merito i statu i[n]nocentie [illegible] q[uod] hoc verum [illegible] q[uod] voluntas no[n] est ita
p[ro]mpta [illegible] [illegible] carnis [illegible] et [illegible] et p[ro]mptitudine [illegible] quiete
et [illegible] illa p[re]dicit ex parte p[ro]mptitudinis voluntatis [illegible] et due ro[n]es [illegible]

In ista parte sunt q[ues]tiones [illegible] et [illegible] de hoc q[uod] dicit adam non tunc habuisse
virtutes quas perdidit [illegible] dicere [illegible] q[uod] si no[n] habuit eas quas perdidit ergo ante
amisit eas quam perderet [illegible] virtutes no[n] sunt amitti sine peccato ergo ante peccavit
quam peccaret. [illegible] hoc [illegible] homo qui peccat est sapiens et stultus [illegible]
ergo no[n] peccabat [illegible] stultus ergo non videtur stultitia esse pena peccati [illegible] q[uod] [illegible]
[illegible] peccati ade [illegible] dupliciter determinari [illegible] a 2 i [illegible] et 2 [illegible] [illegible]
[illegible] sermo magistri [illegible] veritate 2 intellectu differente [illegible] si intelligatur de [illegible]
ut sit sensus no[n] habuit virtutes quas perdidit i. qui peccare [illegible] [illegible] q[uod] [illegible]
ille intelligitur q[uod] no[n] habuit virtutes q[uan]tum ad usum [illegible] habet virtutes q[uan]tum ad habitum
[illegible] i peccati sui [illegible] [illegible] no[n] virtutes habuit [illegible] no[n] [illegible]
habuit 2 habitum [illegible] carnis [illegible] si aut intelligatur de tempore [illegible] peccati [illegible]
[illegible] peccati fuerit i instanti et [illegible] sunt peccatum [illegible] et esse [illegible]
dicti sermo veritate [illegible] no[n] [illegible] hoc q[uod] adam tunc no[n] habuerit virtutes q[uan]tum
ad usum [illegible] verum q[uan]tum ad habitum [illegible] tunc habuit peccatum [illegible] q[uod] no[n] habuit
virtutes habitum [illegible] i peccato simul est [illegible] et [illegible] esse [illegible] habitu
virtutes simul amitti et amissum esse [illegible] amissum [illegible] no[n] habet [illegible]
[illegible] q[uod] qui peccavit virtutes no[n] habuit [illegible] q[uod] no[n] amiserit [illegible] amitte
[illegible] q[uod] [illegible] amittitur no[n] potest habere [illegible] habuisse [illegible]
no[n] [illegible] hoc aut melius manifestatur [illegible] impossibile
hec patet [illegible] duo objecta [illegible] ergo ne forte mittat manum suam et sumat

Quer[itur] [illegible] hoc q[uod] dicit Nunc [illegible] de ligno vite [illegible] hoc verum [illegible]
[illegible] q[uod] adam no[n] [illegible] i necessitate moriendi [illegible] die come
deris morte morieris [illegible] lignum vite [illegible] illud lignum vite q[uod] [illegible]
[illegible] i medio paradisi [illegible] lignum [illegible] [illegible] illis qui i digne
sumunt ergo videtur q[uod] si adam comedisset de illo ligno [illegible] quam [illegible]
ergo no[n] viveret i[n] eternum [illegible] q[uod] [illegible] illud [illegible] domini loquentis ad [illegible]
[illegible] splendida est [illegible] nunc ergo supple videte ne mittat manum suam [illegible] hec
aut dixit d[omi]n[u]s no[n] q[uod] adam i eternum viveret si [illegible] de illo ligno comedisset [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] illud [illegible] intelligi [illegible] misericordie [illegible] d[eu]s
nolebat [illegible] vivere i calamitate [illegible] vite [illegible] [illegible] merito
[illegible] [illegible] esse [illegible] rigoris iustitie ut [illegible] ada gustando [illegible] ligni [illegible]

Ex[emplum] [illegible] ade [illegible] [illegible]

indignum redderet, redderetur ad proprium effectum ligni vite. Secundo dubitatur in verbo premisso in quo fertur sententia contra eum indicat se adam duplici bono privari videlicet ligni et fructu ligni effectus non quia per peccatum posset ad illum effectum pervenire sed per merito peccati prius meruit amittere. Et per patet illa que obiecta sunt. Conversum illud quod obicit de permixto alterius non est simile quia ipsi pertinenti est efficacia spiritualis et eo de convenientia singularis ratione sue dignitatis et excellentie. Nullus autem homo respectu ligni qui manducat et bibit indigne non sic autem erat de illo ligno vite

Tertium queritur de hoc quod dicit quod misit eum deus de paradiso voluptatis in locum ubi quem verum videtur quod deus non debuit facere. Sicut enim deus sit maioris misericordie quam sit homo et nos videamus peccatores sustinere multum contra quod est paradisus quando non videtur quod deus debuisset de ceteris species longanimitatis ad penitentiam expectare. Item quero quare dicit indu... in sibi fuisse locum quantum aut enim erat deterioratus aut non si non erat deterioratus non videtur quod esset habitatio ubi eiectus per culpam si deterioratus erat videtur quod magis debuisset deteri... omnis locus ille et quod peccavit quam ille et quod non peccaverat. Quartum hec queritur de quo fuerit locus ille homini quando non habuit nisi per diem indicium fruetur ergo videtur quod frustra factus sit locus ille. Respondeo dicendum quod deus hominem de paradiso eicit a quo iudicio ita quod simul fuit divina misericordia et veritas. Veritas namque fuit ibi quia sicut angelus de paradiso eiectus est quia ibi permaneat et sic indignum illo loco redderetur. Sic et homo de amenitate sui paradisi respective eici debuit. Gratia enim ibi fuit ut homo in loco maioris calamitatis constitutus per ipso paradiso frustra esse et quod tunc hoc modo se ipsum reputaret et putet vitam que temptando ad bonum in superbia surgeret et illa depraedaret et sic ad illam pervenit. Sic etiam temporalia amarum impedirent ne spiritualia apprehendat. Et sic non amat corruptum quamvis terra quando et hac valle miserie quanto magis tunc amarum si esset in illo paradiso amenitatis. Propter quam morbo compositum est corruptum esse. Tanta enim cor tunc adhereat temporali inhereret ut nunquam eternam requireret. Et ideo cum eo actu est misericordie et iustitie. Et per hoc patet dubitationes premisse. Prima patet enim quod non est simile de paradiso. Secunda patet enim quod locus ille magis est congruus statui miserie et si verum deterioratus esset peccatum sed quia locus ille frustra non est nullus enim fuerit ad nostram eruditionem et ut non occasione nobis probata recurrende salutis in qua constitit prima et perfectio longi humane vitalitatis. Lignum non conferebat immortalitatem nisi sepe

Quartum etiam de hoc quod dicitur quod de illo sumeret. Hoc enim videtur esse falsum quod immortalitas conferat post hominem quam statum mortalitatis. Sed frequens comestio post hominem statum mortalitatis. Secundo per frequentem usum ligni vite non perduceretur ad perfectam immortalitatem. Tertio frequentatio alicuius rei non variat effectum contrarium per se sed solum confirmat vel tendit. Quinto si unica comestio non potest facere immortalitatem videtur pari ratione quod nec frequentatio. Respondeo dicendum quod magistri hic dubie loquuntur sicut causa utraque enim probabilis et quod lignum vite unica comestione conferret immortalitatem

De eiectione Ade de paradiso

De ligno vite

nec hiis obviat quod deus precepit ade quod de omni ligno paradisi comederet quia preceptum cum affirmativum non obligat ad semper sed pro loco et tempore. Potest etiam intelligi quod non conferret illud effectum virtute comestionis sed pluribus. Aliter quia lignum de non conferebat immortalitatem ut causa principalis et effectiva sed ut dispositiva, et quemadmodum videmus in medicina quod frequentata disponit ad sanitatem ad quam non sufficit disponere semel sumpta. Sic et in proposito intelligendum. Aliter patet quod obiectum sunt. Procedit enim ac si lignum vite per se esset principale effectivum immortalitatis. De effectu autem huius ligni plane habitum est supra. Hec autem sufficiat dicto. Incipit dis. xxx

Dis. xxx de originali peccato

Insuper his omnibus insinuatum est etc. Pars ista in qua magister determinat de hominis lapsu divisa fuit in tres partes. In prima determinavit corruptionem peccati in qua una persona corrupit naturam. In altera vero natura personam. In tertia vero natura corrupit se ipsam. Prima quidem competit in peccato primorum parentum, secunda in peccato originali, et tertia in peccato actuali. Prima autem parte terminata aggreditur hic magister partem secundam. Dividitur autem pars ista in partes tres. In prima determinat quod sit originale peccatum. In secunda vero qualiter traducatur infra dis. xxxi. Nunc propter investigandum. In tertia vero qualiter deleatur infra dis. xxxii. Cum iam supra dictum est peccatum originale esse vitium. In prima vero determinat utrum peccatum originale multiplicetur et extendatur per peccata proximorum parentum infra dis. xxxiii. Propterea advertendum est quod pars que continet presentem distinctionem dividitur in partes tres. In prima ponit partem prohemialem. In secunda determinat propositum principale ibi Primo videndum est quid fuerit. In tertia determinat quandam incidentem dubitationem de virtute humane nature ibi Ad hoc autem quod ingenium etc. dicunt superius etc. Prima parte eminente in dicta media pars dividitur in tres. In prima inquirit utrum originale peccatum sit et dato quod sit. Secundo inquirit utrum sit pena vel culpa ibi Diligenter investigandum est. In tertia querit utrum sit concupiscentia vel alia culpa ibi Nunc super est videre quid sit illud peccatum. Horum autem premissorum sententie plane sunt in textu.

Ad intelligentiam autem huius partis et tertie que determinat magister in textu inducit hic questio circa tria. Primo namque queritur de originalis peccati entitate. Secundo de quiditate. Tertio de virtute humane nature. Quantum ad primum articulum queruntur duo. Primo queritur utrum corruptio in humana natura insit ei ex primo ortu sue conditionis vel ex merito pene transgressionis. Secundo dato quod merito transgressionis est questio utrum sit peccatum ad humana natura sit corrupta penaliter tantum an etiam penaliter et culpabiliter.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum corruptio quam videmus in humana natura insit ei ex sue conditionis primordio an ex peccati merito. Et quod non in sit ex sue conditionis primordio sed ex peccati merito videtur tamen quod ordine divine iustitie quam ordine sapientie etiam quam ordine bonitatis. Differt enim explicat iste ordo in creaturis. Ita per iustitiam fit ordinatio in remunerationem et meritum. Et per sapientiam fit ordinatio premii ad servitium. Per bonitatem vero ordinatio in aliquo in suum finem. Secundum ordinem divine iustitie creature per ultimam

infligitur pena nisi precedat culpa sed nichil aliud est pena quam passio involu-
ntaria in rationali creatura ergo nullo modo fuit talis passio in homine antequam precederet ut pre-
cessit in eo culpa ergo tali corruptione non fuit in humano genere a primordio pre-
ditus sed ex merito transgressionis. Secundo a summa iusticie equitate nulla procedit iniquitas
et obliquitas sed humana natura non solum corrupta est corruptione penalitatis
verum eciam corruptione iniquitatis, nam videmus homines quod corruptione plus inclinantur [illegible]
[illegible] ad malum ergo nunquam a divina iusticia processit quod humana natura sit corrupta
a suo primordio ergo si corrupta est hoc est solum propter meritum. Ex ordine
[illegible] sapientie arguitur sic: ubicunque est summa [illegible] summa sapiencia ibi est summa pulchritudo
secundum quod probat Augustinus in libro de vera religione quare spiritus appropriatur filio sed a summa pulchritudine
nichil procedit fedum nec turpe nec quod rationi offendat aspectum sed in homine re-
perte sunt aliquae passiones quales de quibus rationabilis erubescit ergo tales passio-
nes non fuit in homine a sua prima origine et fuit per [illegible] merito transgressionis. Quod patet quia
Item ubicunque intelligitur summa sapiencia intelligitur summa veritas et summa equa-
litas sed a summa equalitate nulla debet procedere improportionabilitas sed [illegible]
[illegible] statum [illegible] iusticie est improportionabit [illegible] quod est eius [illegible]
hoc [illegible] aliud peccatum ergo nunquam humana natura sit producta fuit in pri-
mordio a summa sapiencia [illegible] ergo quod hoc acciderit [illegible] culpa. Ex ordine
divine bonitatis arguitur: a summa bonitate nichil procedit quod sit magis pronum ad
malum quam ad bonum, cum [illegible] summa bonitas operetur, sed
sensus et cogitaciones hominis prona sunt in malum ab adolescencia sua [illegible] dicit
[illegible] ergo in illa corruptione in qua est non fuit natura humana a summa boni-
tate producta. Item [illegible] nichil quod procedit a summa bonitate est dignum maledictione
sed multe sunt in nobis passiones maledictione digne [illegible] quas tamen [illegible] Ieremias
[illegible] maledixit diei [illegible] et in lege maledicebantur [illegible]
[illegible] ergo non videtur quod humana natura in ea corruptione qua nunc est creata sit a summa boni-
tate, videtur ergo quod in hanc corruptionem et statum devenerit merito culpe. Cum hoc
sit contra ordinem bonitatis sapientie et iusticie [illegible] ordine in quo [illegible] a deo [illegible]
fuerit. Sed contra primo ostenditur quod hoc non repugnet ordini divine iusticie quia non
est maior innocencia hominis quam sit ovis et agni sed ovis mortalis et passibilis
producta fuit a deo [illegible] in nullo contra hoc arguitur ordo divine iusticie ergo pari
ratione videtur quod si tale produxisset hominem qualis nunc fuit est non videretur in
aliquo derogari eidem. Secundo quod non repugnat ordini sapientie videtur [illegible]
[illegible] deus produxit hominem [illegible] produxit [illegible] et [illegible]
[illegible] non repugnat pulchritudini divine [illegible]
[illegible] sunt corruptibilia. Immo hoc facit ad ordinem universi [illegible] in pluribus locis

ostendit angius 5º no vr esse q ordine sapie p deq eapte stiet hoi et pos sibilitates a nã indidit quas eciã dedit alijs aialibus ¶ 3º ¶ 4 no pt q or re bonitas dne iuste. ad summa eni bonitate spectat dare vnicuiqz inclinacõne competete pre nã / qz sic aia ronalis delectari habz in bono simplicr et ita sensib lis in bono ut nūc / et sic tra lez cepte deorsum / ita et ignis sursum / p z deus ortus dedit cras inclinacões / l' a pmaia hois cstitucõe sciẽ diusitas appetitum sensib et ronali / erat inclusionis appetitq diusib in elemtis corq cstitueth / p z diusitas p^e inclinacõs facit rebellione et diusitas 2^e inclinacõs induxit tepta cõne / vi z q p h hor modo cdita est i isto derogare ordini bonitas dne ¶ Item q tl fuit ho cditq vi posse p^o vadei cõ rõne supta 2^m l p^ua nalis phie. ¶ Cu ei ho sit mior mudq qp q oia sca sut / dz h hre nalez cforita tẽ ad mũd maiore / tam qz ipm factq ẽ a pria pmaia cdicõne / et ita videm i maiori mũdo q i feriores orbes quo mouet motu orbi supiori 2^m q di cut phi nales / go pi rõne vi q hoie p^ua porcõ sũita mo q iudicaui ronis / qz hec est corrupco q i nob ẽ max i ordiata / p z hec ẽ a pma cdi cõne / vi z q ois alia ¶ Item hor vi alia rõe sumpta p p^ua moral' phie dr ei morat phica et phus q vtus ẽ difficultaz operatiua / n^e ẽ aliq vtut laus et ubi nlla ẽ difficultas / p go ho fuit cditq ad vtute dispoitq vi z q a sua pma cdicõne habuit difficultate faciendi bonu et vitandi malu et ita fuisse dispoitq q ois vtutis poss i eo hre p^uid opus / go vi creatus fuisse cu hmoi corrupcoibus ¶ Item hor vi rõne supta 2^m p^ua theologie / dr eni p sep^tuaz sp^us scus / qz via pueniendi ad gloriaz et solemnitate ẽ p ignomi et humilitate / via pueniendi ad corona ẽ p teptacoz et pugna / via pue niendi ad leticie et tranquillitate est p labores et tribulacões / p z ho debuit sic fi cress dispoitq peruenire ad gloriaz et victoriaz et pacẽ pfectaz / vi z q huana nã i pe nalitatibus et corrupcoibus i quibus nũc ẽ / a pe cdicõnis pmordio fuit cst tuta ¶ ¶ p^o dd' i cpabsqz dubio nã huana i has teptacões dicta ẽ mcito sine puaicacõs no instituta a pmordio pue cdicõs / hec ei fidei veitas pdicat sacre scripture aucttas cfirmat / roĩs pbabilitas manifestat. fides hor clamat / et dr filiu dei passu esse et ut nos a morte et eripet et nos i duxerat simul pares ¶ Sacre scripture aucttas cfirmat q dr Gen ij quacũq ho peccasset i obedie pena mortalitt i curreret ¶ Ro aut hor manifestat sic sub i appo^o monstratu / tam cordia q respicit diuinaz iust^a q cor q m respicit sapiaz / qualt est cord^ia q respicit bonitate summa / attendas et cpro i tgredo du sic pcede / a put ẽ adiuta radio fidei / et pcedit cs pciendo deus superiores / a put indicto ipo reluta est / et sic pcedit i spi

ad eius

nendo ad nãs et corp infeliores / acquirit eius felicitatem per viam sensus et experie
ne / primo rõnum doctorum catholicorum et fidelium contra ea que sunt fidei / et ideo huiusmodi
modum ratiocinandi multum est contrarium rationi quia deus in tanta miseria et calamitate
in qua nunc est / homines a principio non fecerit / immo dicere contrarium magne impietatis
videtur esse pie et sane mentis / Ideo ratiocinando processerunt philosophi qui non apposuerunt
in suis consideratione sua principaliter auctoritatem / sed apposuerunt principia apparentia et opera
rationes quas habet per virtutem naturalem / et ideo huiusmodi modus ratio penitus discordat veritati
catholice quia concordat / Et hec est ratio quare philosophi scilicet qui fuerunt tanti veritatis indagato
res non pervenerunt ad lapsus humane conditionis quia eis videbatur valde esse rationale
hominem sic fuisse conditum eciam catholicis doctoribus non solum fide sed eciam ratione cui
demum intendimus cuius oppositum apparet esse verum / unde et rationes hoc osten
dentes multa hoc concedunt credere sunt / Ad id quod primo obicitur quod deus fecit omnem
possibile quantum non peccavit / Dicendum quod non est simile de homine et omne / homo enim qui
summus perceptus est / capax est beatitudinis et miserie per oppositum culpe et miserie
unde sicut homo obligari culpa est sic et pati pena est / sed omne aut neutrum
contingit recipere / Ideo passibilitas omnis non facit ad ordinem nec contra ordinem diuine iusti
tie cum sit conditio meritorum congruentia / non sic autem est de passione in natura hu
mana / Ad secundum scilicet ad id quod obicitur quod ideo complexio alia contraria qualium fuit sic corrup
tibilia / Dicendum quod non est simile propter quod alia natura absque homine non habet formam completam
incorruptibilem / sed solo autem homine anima est in morbus per naturam sic corpus fuit supra
et ideo in mortalitas in aliis animalibus non potest aliquid apparere possibilitas ad speciem
perfectam sic potest in homine / At per hoc non ita repugnat mortalitas in aliis ani
malibus ordini que sapientia servat in rerum conditione / sicut mortalitas recepta in homine / Ad
tertium scilicet ad id quod obicitur quod summe bonitatis est dare cuilibet suam inclinationem / Dicendum quod
hoc verum est salvo ordine qui attenditur inter res et quod contrarium ad naturam
quam bonitas non prudicat sapientie / et quia ideo ordinem nec corpus debet esse solum acce
dere possibilitas sola debet esse ratione / per debuit deus dare inclinationem tam corpori
quod superiori corporis contrariam nullo prudicamento rectitudini rationis / et hunc est quod et si
possibilitas bonum ut nunc appetit ut latera ultra tamen rebellio erat in postquam hoc
potentiam appetebat sicut ratio dictabat / nunc autem est rebellio quia sic mediam corporis
fragilitas appetit / et propter hoc tales effectus primi et immediati in superioribus corporalibus
sunt homo in primordio conditus fuit in honore et dignitate rationis / et per hoc ma
nifesta est responsio ad secundum obiectum quod obicit de duplici motu orbium celestium
quia videatur ibi esse contrarietas / non tamen est ibi contrarietas / Immo ordinatio recta propter quod
superior semper movet inferiorem / et magis inferior superiorem / nunc autem in nobis non est
propter quod videmus aliam legem in membris nostris repugnantem legi mentis nostre

temptinate nos in servitute peti. Ad istud quod obicitur quod virtus est difficultatis et ceterum contra
Dicendum quod quedam est difficultas que venit ex contrario operis. Adam non convenit quod defectu

difficultas est duplex

operantis. Prima difficultas est de essencia virtutis, virtus enim circa quam virtus est magna consistit et
ardua. Hec autem difficultas in primo fuit, sicut homo enim ita perfecte deo obediuisset, et ita
perfecte deo adhesisset per perfectam virtutem, et obediencie et amicicie hec requirunt et per
de aliis virtutibus. Secunda alia difficultas que venit ex defectu operantis, et ista quidem non
est de essencia virtutis, sed magis accidit virtuti. Unde quod virtus est, et ideo ad hoc quod homo esset virtuosus
opus non oportuit hanc difficultatem reperiri in homine in primordio, et quod illud sit
verum hoc planum est, quia quanto enim aliquis magis proficit in virtute tanto magis operatur cum mi-
nori difficultate ex parte sua, sed hec difficultas esset de virtutis essencia, tunc quanto
proficeret minueretur in eo virtus, quod falsum esse nemo dubitat. Ad quartum autem
quod dicitur de via perveniendi ad salutem, dicendum quod sacra scriptura in tempore. Dicendum quod scriptura primo
tradita est homini lapso et documenta tradidit per que ducatur ad patriam, dicendum quod quantum per-
tinet statui presenti, ideo ex hoc non potest argui quod tales debuerit homo sic ut phar-
riam devenire, tales enim in se valde sunt apte. Si autem homo non peccasset non cum
asperitate sed cum delectatione pervenisset ad premium finem, et est simile, quod pueritas fuerat
per bona cibaria et suavia, sed non recipiunt nisi per potiones amaras.

Secundo queritur utrum merito prime transgressionis humana natura fuerit corrupta per
sensualitatem, an etiam culpabiliter, et quod culpabiliter corrupta sit videtur Ro. v. sicut per
unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors ita et in omnes homines mors
pertransiit in quo omnes peccaverunt. Ex isto verbo colligitur quod omnes in Adam fuerunt infecti
et peccatores constituti. Si forte dicatur sicut dicunt pelagiani quod pertransiit per imitationem,
contra. Ephe. ii°. Eramus natura filii ire sicut et ceteri, sed nemo est filius ire nisi per culpam,
ergo per naturam omnes eramus filii ire, omnes per naturam contrahimus culpam, ergo videtur quod natura huma-
na culpabiliter est infecta. Item 2° Jo. iii. nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non in-
trabit, sed nulla a primo celo excluditur nisi per peccatum. Sed omnes non excluduntur dum
sive sint pueri sive adulti, ergo omnes ex quo nati sunt habent culpam, sed non culpam quam
fecerat cum habent sine sine publicaceat ante usum racionis, sicut patet in pueris ter-
ciaris. Genesis xvii. hec est culpa quam generalem generatorum vitium in quolibet esse.
Item 3° sicut tota natura esset in una persona corrupta illa persona quantum ad esse corrupta, verum
tota natura corrumpi quantum ad esse, ergo persona tota sicut corrumpitur quantum ad bene esse corrum-
pitur tota natura quantum ad bene esse. Sicut enim propter Adam moritur homo moritur, sic peccante Adam
peccat homo peccavit. Cum tota natura esset in Adam qui peccavit videtur quod tota in eo peccavit ac
per hoc tota in omnibus et singulis culpabiliter infecta fuit. Item ex veneno fontis
per quod venenatur eciam rivuli a fonte procedentes, sed omnes homines processerunt
ab Adam sicut rivuli a radice, et rivuli a fonte et ipse infectus fuit morbo com-
posite qui fuit in eo culpa. Videtur quod et ceteros corrumpit eodem corruptionis genere

et ita culpabiliter. ¶ Quarto patet per hoc quod si nocens [illegible] in nocente generaretur per peccatum [illegible]
proprium, sed si adam stetisset in prima innocentia omnes filios genuisset innocentes,
et tota humana natura esset innocens et pura quantum esset corpore. hoc satis planum est.
Pari ratione cum peccavit totam humanam naturam constituit peccatricem, ita quod omnes fi-
lios generet peccatores. ¶ Quinto quia adam peccavit factus est mortalis, et quia mortalis est
necesse fuit quod generaret omnes filios mortales, sed sicut se habet effectus ad effectum ita
se habet causa ad causatum, sed causa mortalitatis fuit culpa, et mortalitas propter
ade totam humanam naturam fecit mortalem et totam corrupit penaliter. pari ratione videtur
quod culpa ade totam humanam naturam infecerit culpabiliter et omnes per illo concientes cor-
rupit culpabiliter, sed culpa que omnibus inest per naturam est culpa originalis, colligitur quod
omnibus hiis rationibus quod ponere est culpam originalem. ¶ Sed quia quidam dicit xviij. filius non por-
tabit iniquitatem patris et pater [illegible], dicitur hec lex divina est contra legem divinam quilibet portat
sibi et non alteri. [illegible] prouerbiorum [illegible] si sapiens eris tibi met ipsi eris, si autem illu-
sor solum portabis malum, sed non videtur quod corpore patris filius habeat infici culpa-
biliter. ¶ Secundo tam in novo quam in veteri testamento nuptie concesse sunt tamquam bone et
licite, sed ad utrumque bonum necessario consequitur malum, sed ad nuptias necessario sequitur malum ¹ut pecare
si plus culpam generet a patre originem, ergo non nuptie sunt male et illicite quod est
contra [illegible] sacram et fidem christianam, sed non est ponere peccatum originale. ¶ Tertio corrupta
res transmutabilis et nunquam nobilis, non sed hoc corrupit quod est transmutabile et magis
nobile, sed [illegible] hominis est transmutabilis et minus nobilis quam natura tota et natura speciei perpetua
est et magis nobilis quam una [illegible] singularis, ergo [illegible] fuit causa a persona ade
totaliter et per culpam infici. ¶ Quarto malus generaliter est verum quod malum habitum precedit
malus actus [illegible] sicut in bonis, ergo habituat [illegible] corpore [illegible] particulari cul-
pa [illegible] de se semper est recta et non peccat quia peccatum est [illegible] voluntate,
ergo non videtur quod [illegible] natura infecta fuit, vel potuerit infici. ¶ Quinto nullum tale est culpa-
bile [illegible] laudantur vel vituperantur, sed designat culpa est naturalis corrupit eadem
apud omnes, ergo videtur quod ista duo sunt incompatibilia quod aliqua [illegible] sit culpabilis et quod
sit originalis, ergo non videtur quod natura tota a persona potuit culpabiliter infici. ¶ Sexto nullum
[illegible] voluntarium, sed [illegible] naturalis est neccessaria, ergo non est voluntaria [illegible] culpa est
[illegible] voluntaria [illegible] quod dicit augustinus [illegible], ergo [illegible] originalem corruptionem
esse culpam, redit ergo idem quod [illegible] quod nulla culpa sit originalis, et quod natura huma-
na [illegible] non fuit infecta culpabiliter. ¶ [illegible] absque dubio [illegible] hoc est
[illegible] hominibus penialiter ab adam descendentibus corrupta est, non solum pena
sed etiam culpabiliter. hoc enim manifestat [illegible] dei [illegible], rationalis erubescere
[illegible] predominantia. ¶ [illegible] dei hoc manifestat quod nullus debet
[illegible] bono ad quod factus est [illegible] nisi [illegible] habeat aliquid [illegible] indignum sit divino
[illegible] tale autem non est nisi culpa, sed [illegible] est sunt [illegible] dei

> [illegible] humana culpabiliter corrupta est [illegible] adam mani-
> festat tria

Dist. xxx De originali peccato :-

baptismi

Per naturam nostram per culpam filii ire et flammis vindicandi. planum est per omnes que sequuntur sunt
quod per sua origine culpam. Erubescentia enim omnibus hoc manifestat, nam et vir
nobilis erubescit de huiusmodi passionibus quas habet a natura nostra in se sunt et per eas culpabilis est sed omnis
homo naturaliter erubescit de motibus genitalium membrorum. Ex hoc ergo colligitur et manifestatur
quod quilibet in se ipso non tantum penalis est sed et corruptibilis et culpabilis est corruptus quidem
est de sua naturali origine. Predominancia concupiscentie hoc evidentissime manifestat. Ordo
enim est quod tunc anima hominis est ordinata quando spiritus est sub deo et caro et virtutes animales
sunt sub spiritu et sequuntur eius imperium. Ab opposito ergo tunc anima hominis est perversa quando caro
et virtutes animales preferuntur spiritui rationali. Et hoc quidem verum est de plano non tantum modo
per fidem, verum etiam secundum philosophiam. Sed in homine vigor concupiscentie et lex membrorum quando-
que [illegible] a nativitate captivat spiritum et ei preponitur. Ex hoc ergo clarum et aptum est
quod anima cuiuslibet hominis a nativitate perversa est et inordinata sed sic ordinata in homine
et rectitudo iustitia est quod perversitas et inordinatio culpa est. Sed anima cuiuslibet hominis
per legem concupiscentie perversa est a sua origine in quolibet homine. Indubitanter ponendum
est esse peccatum originale quod est de sua prima nativitate et hoc nemo dubitat
nisi qui negat quantum sit vigor concupiscentie et qualiter spiritus rationalis deo
debet subesse. Constat etiam quod non subest spiritus nisi perfecte deo nisi diligat ipsum super omnia
et propter se. Planum est etiam quod nullus in statu nature corrupte deum diligit super
omnia et propter se sine dono gratie, immo necessario vincitur a vigore concupiscentie ut magis
amet se vel aliquod bonum apparens. planum est ergo quod anima cuiuslibet hominis in sua na-
tivitate peccatrix est eo quod perversa et inordinata sit sicut ostensum est. Et hoc dicit
apostolus ad Romanos vii in persona hominis lapsi: video aliam legem in membris meis re-
pugnantem legi mentis mee et captivantem me in lege peccati, et geme-
bat: Infelix homo ego quis me liberabit a corpore mortis huius? et respondet: gratia
dei per Ihesum Christum. hanc igitur legem et ordinationem ad deum si quis velit attendere
nullo modo dubitabis hominem peccatorem esse a sua nativitate. immo evidentia est ut
dubitari non possit de originali sicut etiam nec de actuali. hoc tamen ignoravit
aliquis philosophus et etiam heretici quod nescierunt attendere in quo est rectitudo anime et iustitia
et in quantum anima debet esse ad deum ordinata. Constat ergo quod tota humana natura corrupta
est non solum penalis sed etiam culpabilis. a quo autem corrupta fuit hoc pla-
num est quod corrupta per peccatum. Ab Adam potuit Adam totam naturam corrumpere et culpa-
bilem facere suo peccato. Triplici conditione concurrente. Prima est quod non tantum erat
persona nature individuum sed totius humane nature principium. Secunda est quia non tantum fuit
sibi datum mandatum sicut singulari persone sed etiam propter totius humane nature et hoc
significavit apostolus quod mandatum illud descendit prius ad mulierem. Tertia quod Adam in nocen-
tia et immortalitate suscepit ipse et sua tota posteritate, unde ipse innocens et
immortalis generasset immortales et innocentes, et ideo ipse continebat omnem posteritatem. Et tribus

Quod singularis homo potuit peccare dupliciter, scilicet per inordinatum appetitum pure in ordinata quiescere ad bonum
commutabile absque eo quod esset ei expressum de non attendendo ad aliud, et tunc sibi peccavisset et ad bonum
commutabile quietasset se, et sic illa quia personalis tantum nunquam traducitur peccatum in posteros. Alio
modo potuit peccare transgrediendo preceptum et hoc dupliciter, vel preceptum sibi factum specialiter solum
ut erat persona singularis et tunc adhuc non esset nisi corruptio singularis et numquam traducitur
in posteros, vel potuit peccare contra preceptum ut expressum non ut erat sola singularis
personalitas sed ut habebat naturam totam et totius principium totius posteritatis et peccavit et per

Singularis homo potuit peccare dupliciter.

fuit ergo adam mandatum quod erat ei datum [illegible] quod erat primum / et amisit illam iustitiam et innocentiam quam debebat omnibus posteris conservare / Unde est quod per ipsum originalis iustitia simul privati / et eius infectione totam sunt infecti non tantum penaliter sed etiam culpabiliter / Iustitia enim debitum ordinationis quod debet esse in nobis / tunc enim caremus illius innocentie quam debemus habere / tunc enim per inobedientiam concupiscentie [illegible] sine [illegible] sunt in ordinate et iniuste / et sic iniuste sunt et in ordinate necesse est eas punire iustitie duplici / patet igitur quod tota natura humana est corrupta non solum penaliter sed etiam culpabiliter / patet [illegible] aquis fuit corrupta cum a primo parente / qualiter autem illa culpa [illegible] habeat hoc determinabitur infra / Respondeo dicendum ad primum [illegible] quod procedit sunt / Ad dictum quod postea obicitur quod filius non portabit iniquitatem patris / dicendum quod intelligitur de peccato quod peccat pater ut singularis persona sicut melius manifestabitur infra / et [illegible] non habet in successione [illegible] quod illa non fuit [illegible] singularis sed persone [illegible] / Ad aliud [illegible] ad dictum quod ad bonum non necessario sequitur malum / dicendum quod [illegible] loquendo / [illegible] ad [illegible] non necessario sequitur gemite [illegible] corruptio [illegible] ibi mariti et femine [illegible] naturalis / sed [illegible] admixta est corruptio [illegible] primi parentis / Et si tu obicias sicut obiciunt heretici quod qualitercumque sequatur malum [illegible] esse illud bonum / dicendum quod illud non est verum nisi quando malum preponderat bono [illegible] autem non est sic / [illegible] non est illa culpa [illegible] est [illegible] esse [illegible] non esse / maxime cum [illegible] ei per gratiam baptismalem / Ad aliud [illegible] obicitur quod corrupto minus nobili et [illegible] mutabili non corrumpitur magis nobile et perfectum / dicendum quod illud verum est / Et bonum habet quando illud quod est magis nobile et perfectum non dependet a minus nobili et [illegible] mutabili / non sic autem est in proposito / quia tota humana natura dependebat a persona ade quantum ad posteritatem / unde si adam fuisset mortuus totum genus humanum esset corruptum / Ad aliud [illegible] quod obicitur quod malum habitum precedit malus actus / dicendum quod hoc verum est / [illegible] non [illegible] quod malum habitum necesse precedat malus actus necessario [illegible] quod natura [illegible] sufficit quod precedat malus actus persone / propter quod natura et persona sunt [illegible] / et ideo corruptio personalis potest esse naturalis sicut dicit [illegible] de precepto originali / possumus tamen dicere quod et si natura in se non peccavit peccavit tamen quia fuit [illegible] in adam / ipse cum adam peccavit [illegible] erat omnium hominum principium / Ad aliud [illegible] quod obicitur quod nullum naturale est culpabile / dicendum quod [illegible] augustinus dicit dicitur natura et natura corrupta / [illegible] aliquid esse naturale quod consequitur [illegible] naturam secundum institutionem / et potest aliquid esse naturale quod consequitur [illegible] naturam secundum corruptionem / dico igitur quod [illegible] naturale quod consequitur naturam secundum institutionem nullo modo est culpabile / Illud vero quod est naturale et quod consequitur naturam corruptionem culpabile est / et tale est originale / et sic patet illud / Ad aliud [illegible] quod obicitur quod nullum necessarium voluntarium [illegible] dicendum quod et si hoc [illegible] eiusdem veritatem possit [illegible] non necesse est quod habeat veritatem / quia est necessarium voluntarium / potest esse [illegible] / et sic est originale quod [illegible] in nobis necessarium / [illegible] fuit

[illegible] non erat obligata persona tantum sed natura tota et omnis potestas in ipso / [illegible] successione non fuit [illegible] corruptio debita [illegible] persona [illegible] sed etiam in tota natura et potestate persone [illegible] descendente ab ipso / [illegible] in [illegible] obligabatur natura [illegible] / ita in successione [illegible] et in corruptione corrumpebatur / Et si obicitur quod corruptio illa fuit [illegible] et voluntas non est nisi singularis et etiam singularia / ergo non erit corruptio nisi etiam singularis tantum / dicendum quod [illegible] singularis potest esse dupliciter ut singularis ut singularis solum / [illegible] respondemus naturam que in [illegible] singularis [illegible] et [illegible] duplex potuit esse hec corruptio [illegible] frater alexander

[illegible] pro [illegible] naturale [illegible]

voluntarium et ratione illius voluntatis nobis imputatur in peccatum unde dicitur omnes peccasse in ipso. hoc autem melius ostendetur cum manifestabitur qualiter peccatum originale traducitur. Secundo videlicet quid sit originale peccatum.

Circa primum questionem de quo queruntur duo. primo queritur utrum originale peccatum sit concupiscentia. 2o queritur utrum sit ignorancia.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum originale peccatum sit concupiscentia. Et quod sic videtur per hoc quod dicit magister in littera. Originale peccatum est fomes peccati. Et videtur quod non quia originale peccatum in mortali corpore glosa super illud. peccatum id est fomes peccati. sed fomes peccati non est aliud quam concupiscentia. si igitur fomes peccati peccatum est et non est peccatum actuale restat quod sit originale. 2o per verbum concupiscentiam nescienda esse peccatum. Ro. glosa. concupiscentia est lex unde omnia mala proveniunt. sed illud quod est origo omnium malorum est originale peccatum. videtur quod peccatum morale nichil aliud sit quam concupiscentia. 3o hoc ipsum videtur ratione. quales sunt actus tales sunt habitus. sed concupiscere ut concupiscere est peccatum. ergo necessitas concupiscendi mala est peccatum. sed necessitas concupiscendi a natura contrahitur. si igitur peccatum quod a natura contrahitur est peccatum originale. videtur Ro. Ex hoc omni peccato est conversio aliqua ad commutabile bonum sive in actu sive in habitu. si igitur peccatum originale est peccatum. ergo ubi est aliqua conversio in ordinata ad bonum commutabile. sed conversio in ordinata ad bonum commutabile non est aliud quam concupiscentia. ergo necesse est peccatum originale concupiscentiam esse. Sed contra quia per verbum peccatum est transgressio accepta per mandatum operatum et in me omnem concupiscentiam. hoc autem non potest intelligi de peccato actuali intelligi ergo de originali. sed operans non est operatum. ergo concupiscentia non est originale peccatum ut videtur. 2o Beda dicit quod iiijor sunt nobis inflicta propter peccatum videlicet ignorantia infirmitas malicia et quarta concupiscentia. sed quod est inflictum propter peccatum non est ipsum peccatum. ergo per hoc merito originalis peccati sunt nobis inflicta 2a quod dicit Beda. ergo Ro. 3o concupiscentia manet cum gratia. originale peccatum non potest manere cum gratia. ergo originale peccatum non est concupiscentia. Similiter dicitur quod concupiscentia manet cum gratia in quantum est remissa et sic est plena. similiter autem est intensa non manet et sic est culpa. Contra magis et minus non diversificat speciem. ergo si concupiscentia remissa non est culpa sed pena pari ratione videtur quod nec concupiscentia intensa. Item concupiscentia postquam remissa est intendi potest et in primum dominium ducatur sic per peccatum. ergo si originale peccatum est delebile tunc et baptismus quod est contra institutionem ecclesie. Et est in questione quid sit originale peccatum per concupiscentiam et cum a magistro dicatur et ab augustino esse concupiscentia sicut patet in littera, ab anselmo autem in libro de conceptu virginali dicatur esse debite iusticie carentia. Queritur quo ista duo verba possunt simul esse vera. et in quo horum verborum magis explicatur quod sit originalis culpa. Ad hoc dicendum quod sicut actuale peccatum non dicit simpliciter privationem eo quod non dicit tantum aversionem a primo verum etiam quandam conversionem non tamen dicit simplicem privationem boni primo relinquit aptitudinem et aliquem actum primando circa creaturam. ergo ipsum sic et in originali suo modo intelligendum est. unde sicut non dicitur peccatum actuale esse in aliquo solum pro solo quod careat iusticia quia tunc lapis diceretur peccatum habere. sed solum quod aliquam inclinationem habet cum ad in quod non debet esse

pcca no repit sit et originale pctm dr esse etiam aliquo mo solu qz caret
originali iustitia sz etiam qz cuitate habz et necitate cocupi dei pm quadmodum
videmus in egritudine corporali ut pote i paralisi qz talis morbus non est quedam
desolutione virtutis stat q no oio puat mo virtus motiva sz in mortuo
sz aliquo manz no potest membra regere et ita sequitur pti corruptione pti qd sed
manz trem et timulc sz intelligendum est tamen in actuali qz morali pcto quadam
mod est p quas quero quod esset pctm carnis dur posse ei notificari videlicz rca
inclinaces d ordinate ut dicam e i modcaty appetity rei tractabil z carnem
et ronem puacof boni ut dicam esse puato capitatis et clementie et virtutis mo re
pedit sit contrarie sic ad qm q pt originale pctm recte respodz q pt cocupis
cta i modcata recte est respodetz q pt debite iustice carentia et in ronia ratis respo
pond laudit alia liz una notifiz ipm originale rone cuius q e i ipo huius mo
ad qsitos altera no rone puacionis Cocedendu e i pt rones ostendunt et ma
gis dicet in lra q originale pctm e cocupiscentia et hec no cocupis sz cocupiscentia p
ut laudit in se debite iustice carentia hec aut e cocupiscta i modcata et i rega
adeo ut pt carnis ad spm pdnantia et talis pcupis est iusta carentie debite
iustice et z q e i nobis ab origine dicit originale pctm et hec e q dt glo sup
illud sic ps dimisse pt testatis glo iniquitate dt fomite qui ante baptismu
notum pena est sz culpa p baptismu no pena tm e et no culpa cu ei deletur
originale no dr ut oio no pt sz ut no pt pctm Cocedede i put rones q hec
ostendunt ad rones autem opposita patis planu est respode pea q dca sut ad
illud q ei q pmo obi q pctm opat cocupiscentia dictu q d intelligi d cocupiscentia q plad
actu q dt opari madatum qz accidetale cocitat i nobis ipm cocupiscentia que
p habz p mod hitus Ad z q obi s q cocupiscentia e i nobis instituta p pctm
dictu q si intelligit d cocupiscentia put e dimissa pt pcti rone pene et hec mo
no est originalis culpa sz ipius pena Et phor pz responso ad rones s ad z q
obi q manz sunt ad gra no ei manz put dcm est i opposito put i rega
q sipe dt aie p quipone ac phor originalis iustitie puacione put aute est
dimissa p gra psera hec no dt et pt obiectis q magis et minus pctm no va
riet dcm q s sit istud locum habeat i naturalibus notm veritate habz i morali
bus q nitutes et vicia i moribus attendunt penes medie tm et eius opoma q
sit sup fluum et diminutum et hec no solu verz est apud morale phm sz
etiam apud theologum qui dt q amor creature citra deum et sub deo no e pctm
mortale si no pp deum intedat mortale pctm efficit Ad ptm q obi s q cu
pena dimissa sit pt intedi dico q et si intedi possit intedat hec e ipe pctm

notificat dux d pctm originali

actuale concupiscentia non interpretatur nec dicebatur peccatum originale nisi sit per quam habebat a prima origine / et per hoc non potest esse nisi semel contrahendo et concupiscentia interdum originale peccatum non iteratur

Secundo quaeritur utrum peccatum originale sit ignorantia / et quod sic videtur per illud psalmi delicta iuventutis et ignorantias meas ne memineris glossa ignorantia nostra id est originale peccatum quod est in parvulis et paulo ante delicta ignorantiae dicit ea quae sunt in parvulis qui pecco originali tenentur Hugo in libro de sacramentis in vija parte / originale peccatum est vicium quod nascendo contrahimus scilicet ignorantiam in mente et concupiscentiam in carne / Secundo videtur quod originale peccatum sit ignorantia quia si tu dicas hoc esse verum dictum per eum / obviat illud quod dicit Hugo in eadem parte ista / maior mala in homine apparent / superbia ignorantia / concupiscentia / Superbia mentis tamen culpa est / concupiscentia carnis pena tamen / ignorantia non culpa et pena / sed non est nisi culpa originalis ergo etc / 3o originale peccatum maxime habet delere sacramentum fidei sacramentum / ergo directe opponitur ipsi fidei quae est in intellectu contra virtuti alicui conferenti in affectiva / sed ignorantia dicit privationem virtutis cognitivae / ergo videtur quod peccatum originale sit proprie ignorantia / 4o pena respondet culpae sed originali pecco proprie debetur pena carentiae visionis dei / quae privatio opposita cognitionis videtur quod et ipsum originale / quod per hoc ... redit quod prius / Quinto sic peccatum est in concupiscendo ea quae non sunt appetenda / sic peccatum est in non credendo ea quae sunt credenda / 6o ... sic habere necessitatem ad concupiscendum est culpa / sic habere necessitatem ad dissentiendum / sed parvulus contrahit necessitatem habendi et non habet nisi originale / 6o sic ponitur originale peccatum in parvulo esse cupiditas sive concupiscentia / sic debet poni esse ignorantia / Sed contra quia Beda dicit quod quatuor sunt nobis per peccatum inflicta / ignorantia / infirmitas etc. / Sed peccatum originale non dicitur infirmitas pari ratione nec ignorantia quae est pena pro ipso inflicta / 2o Augustinus ad Valentinum ignorantia in hiis quae sciri non potuerunt pena peccati est / sed ignorantia in parvulis est invincibilis ergo est pena / et non culpa maxime cum videamus parvulos per ignorantiam corporali absque culpa / 3o originale peccatum deletur in baptismo sed ex hiis est ignorantia parvulorum baptizatorum sicut non baptizatorum ergo ignorantia non potest esse originale peccatum / 4o sicut contactu suo creat infirmitatem illa infirmitas non dicitur in eo esse culpa sed pena / ergo pari ratione / sicut ex contactu parentis ignorantiam contrahit non debet dici originalis culpa sed eius pena / et potest hic esse locus a maiori / quia magis debet imputari ignorantia in culpa in quam cadit contactu proprio quam contactu alieno / 5o cum peccatum originale sit concupiscentia ut probatum est per / et Augustinus dicit / sed ignorantia cum concupiscentia et ignorantia sint diversorum generum / et tunc in quolibet esset pluralitas originalium peccatorum quod omnino videtur esse falsum / Respondeo dicendum quod duplex est ignorantia [...] fuit de ignorantia in adultis ipsorum videlicet peccatum non esse nisi sit habens voluntatem concomitantem / sic cum cognitio non est in virtute nisi ei inerat per affectum per p

Ignorantia duo dicit

hunc modum intelligendum est in proposito quod ignorantia proprie dicat nescientiam, prout est
tantum pena, prout dicat nescientiam ut est quedam concupiscentie prout est culpa, propter quod talis
ignorantia opponitur habitui cuiusdam virtutis et gratie, gratia enim adveniens in animam non solum modo
rectificat affectum per caritatem sed etiam cognitivam per fidem, non enim potest digna voluntas im-
pariter digna ratio et libertas arbitrii fiunt in ratione et voluntate consistit. Hoc in modo
[illegible] peccatum originale esse ignorantiam, et intelligit magister Hugo et glossa et pre-
dicte rationes, que ad primam partem inducuntur. Ad illud tamen quod obicitur de carentia visionis
dei [illegible] quod ratio illa duo deficit. Primum quidem quia carentia visionis dei non tantum debe-
tur [illegible] que respiciunt cognitivam primo que respiciunt affectivam, tamen visio potest [illegible] mer-
cedes que redditur omnibus virtutibus et meritoriis operibus. Secundo non quia tamen dicimus parvulos
puniri carentia visionis in hoc intelligimus [illegible] quibus quod fuerunt et dote fruitionis et
dote tentionis. Rationes autem que ad oppositum inducuntur procedunt de ipsa ignorantia
[illegible] dicit puram nescientiam, et sic est pena non culpa. Alia autem quod habitus contra
concupiscentia culpa est, nec tamen [illegible] hoc sequitur quod in nobis sint plura peccata origi-
nalia [illegible] concupiscentia. Sed hoc ponimus quod etiam originale sit unum deordinat et
[illegible] totam animam, non solum in affectiva sed etiam in cognitiva [illegible] quod [illegible]
[illegible] affectivam [illegible] magis proprie notificatur originale per concupiscentiam et debi-
te iustitie carentiam quam per ignorantiam, quia tamen concupiscentia quam debite iustitie
carentia notificat ipsum originale in quantum est culpa et [illegible] de ipso [illegible]
[illegible] ignorantia autem notificat magis in quantum est in [illegible] cognitiva deordinans
unde magis [illegible] de peccato originali in quantum [illegible] ipsa ignorantia peccatum [illegible]
[illegible] quam [illegible]. Et hoc confirmat ipsum verbum Hugonis [illegible] ipsum originale esse
[illegible] per [illegible] gratiam, et hoc etiam declarat ipse Anselmus in libro de conceptu
virginali, ubi dicit quod omne peccatum est iniustitia, et [illegible] iniustitia [illegible] voluntate [illegible]
[illegible]. Et per hoc patet quid sit originale peccatum [illegible] concupiscentia et debite iustitie
carentia. Patet etiam quomodo originale peccatum ab Hugone dicitur ignorantia et per que ea que
ad utramque partem sunt adducta.   De veritate humane nature, et circa duo queratur.

Consequenter circa 3 articulum queritur ad hoc generaliter dicitur de veritate humane nature
[illegible] videlicet et secundo. Ad quid liber [illegible] spectat dicere de veritate humane nature
[illegible] forme ubi agitur de resurrectione. Adhuc non locum spectat inquirere de verita-
te humane nature [illegible] ubi [illegible] magister ut [illegible] utrum aliquid [illegible] in veritate
humane nature possit transire. Circa hoc enim queruntur duo. Primo queritur utrum aliquid transeat in
veritatem humane nature per actum generative. Secundo queritur utrum aliquid transeat in veritatem huma-
ne nature per opus nutritive.   utrum aliquid transeat in veritatem humane nature per

Circa primum proceditur et queritur [illegible] actum generative, et quod non videtur primo auctoritate doctorum
antiquorum videlicet magistri Simonis et Hugonis, sicut et magister [illegible] per omne [illegible]

corporibus naturaliter est descendit a primis parentibus lege propagationis et ipse auctus
et multiplicatus est in illa posteriori substantia in id sufficienter / Similiter magister hugo de
sancto victore in sue summe parte de prima coste ipse divina virtute absque intrinseco
additamento multiplicata corpus mulieris factum est quemadmodum postea natura humana
a primis parentibus in successione generationum seminata a modico tamen in se multiplicata
crevit ut multa hominum milia per eos iam provenisse videamus ¶ 2º hoc ipsum os-
tenditur 2º auctoritate scilicet dicit Anselmus in libro de conceptu virginali capitulo 2º loquens de primis
parentibus quia in eo natura humana in illis erat / et ut quod ipsos erat in eo infirma et cor-
rupta Et quia magister Augustinus super genesim ad litteram dicit quod nos fuimus in adam 2 ratio-
ne seminale et 2 corpulentam substantiam / caro autem christi fuit solum 2 corpulentam substantiam
ex hoc natura vera sit quod tota caro et omnium posterorum caro fuit in adam / sed nichil quod
tunc eorum per virtutem generativam fuisset in ipsum ¶ 3º hoc videtur auctoritate Mathei xv. Omne
quod in os intrat in ventrem vadit et in secessum emittitur / ergo non videtur quod aliquid quod ab
homine comeditur plus corporis constituatur. et maior viij omne quod intrinsecus nutriet
hominem non potest eum coinquinare / quia non intrat in cor sed in ventrem et in secessum quod
per genus omnes estas ibi glossa quibus tenuissimus humor et liquor esca in venis et
artubus decocta fuit et digesta per occultos meatus qui graece pori pori vocantur ad in-
feriora dilabitur et in secessum vadit ¶ 4º hoc ipsum videtur ratione primo per veritatem ge-
nerationis / generare enim est de prius substantia aliquid producere / sed omnes vere et proprie dicuntur ab
adam geniti et filii ade omnes sunt de aliquo quod est omnis substantia propagati / secunda
ratione manus mea / et pes et aliud membrum constitutum habens quod fuit in adam
eadem ratione et singula membra / videtur igitur quod totum corpus cuiuslibet hominis quod de
semine fuit constitutum / et si hoc nichil quod ex eo fuisset in veritate humane nature
pactum virtutis generative ¶ 5º hoc ipsum videtur per legem agnationis quia sepes non potest
...s eius aliquo tempore precedente / ut aliqui approximates prophetis plus adicere ... / hec
autem non est nisi propinquitate carnis et sanguinis / ergo videtur quod non de superfluitate nutrimenti
sed de substantia primis plus generetur / et non solum de substantia primis proximis / immo etiam primis remoti
aliqui quia aut ... cognationis quod non solum est contra veritatem sacre scripture / immo
etiam contra dictamen nature / ¶ 6º hoc ipsum videtur per rationem ... nature est et tamen
tamen ... corporis reddi ... quia ... et potest multis de carnibus humanis ge-
neretur plenius / semine illud de alimento sumptum est / cum hinc alimentum esse de veri-
tate corporis alterius hominis redicit ad primum corpus / ergo iste non resurget qui generatus
est ex illo semine ... anima ... proprio corpore / si hoc est impossibile / idem stat et illud in-
possibile esse videlicet quod aliquid quod ex eo fuisset in semine / augetur quod a primo parente
decisum fuit in corpore sine alterius appositione ¶ Sed contra philosophus in libro de animalibus dicit
quod semen est superfluitas ultimi cibi / et medici in libris suis quae dicunt ut dicit causa sua

q̄ ē gñare

[illegible] credendum est / et nullibi sentit in hiis que dicunt contra suam sententiam credendum est
additur de generatione hominis pertineat ad potentiam naturalem credendum est enim quod semine
sit [illegible] / et sic quod aliquid corporis in veritate nature humane possit
[illegible] / 2° [illegible] luc ... beati ... glo[ssa] [illegible] de eodem fonte et
[illegible] et semine [illegible] emanat de semine / ideo [illegible] potuit [illegible]
[illegible] potuit [illegible] / 3° augustinus in libro de vera religione / alimenta cor-
[illegible] per [illegible] meatus [illegible] ad [illegible] reddit terre ad alias
formas assumendas / ad [illegible] quasi [illegible] ad [illegible] latentes numeros acci-
[illegible] / numeros autem vocat seminales rationes. per ipsam auctoritatem [illegible]
colligitur / quod semine sit [illegible]. Sed forte tu dicas quod augustinus intelligit [illegible] ad
[illegible] seminis [illegible] / [illegible] ipsa auctoritas que dicit [illegible] numeros .i.
rationes seminales. Illa enim [illegible] dicit esse [illegible] specierum [illegible] actiua
et [illegible] / [illegible] eadem auctoritate [illegible] quod [illegible] alimento sit traducto [illegible]
nova forma / et planum est [illegible] medicos quod [illegible] radicalia [illegible] speciem
habet [illegible] radicali / [illegible] hoc [illegible] ratione / [illegible] aug-
mentum quod sit per naturam vel sit per [illegible] / vel sit per additionem / si ergo [illegible]
[illegible] quod ab adam decisum fuit omnes naturaliter producti sunt [illegible] auctum
vel per [illegible] / vel per additionem / sed per [illegible] non posset / quia nec tot athomi fu-
erunt in illo semine quot homines sunt [illegible] producti / si ergo auctum est / hoc est per additio-
nem / ideo [illegible] intrat in seminis [illegible] / [illegible] tu dicas [illegible] modo au-
geri esse per multiplicationem [illegible] / [illegible] hoc per hugonem de sancto victore
qui dicit [illegible] ad [illegible] et [illegible] sine appositione hoc est [illegible]
[illegible] / [illegible] impossibile est [illegible] per virtutem [illegible] nisi [illegible] apponatur ad [illegible]
[illegible] / ergo [illegible] ratione impossibile est virtute augmentatiua augmentare
[illegible] nisi addatur aliquid [illegible] per quod augmentetur / aut et [illegible] augeri
[illegible] / [illegible] de nobilitate agentis est / quod possit aliam
[illegible] et [illegible] ignis [illegible] / si ergo potentia [illegible]
[illegible] completa et perfecta / et [illegible] seminales [illegible] maxime actiua [illegible] quod
possit agere in [illegible] et in [illegible] et ratione seminale [illegible]
[illegible] per opus virtutis generatiue in veritate humane nature [illegible] ad [illegible]
[illegible] / [illegible] intelligendum est hic quod [illegible] / [illegible] nigri [illegible]
[illegible] in veritate humane nature per generationem [illegible] / hec [illegible]
[illegible] probabit / [illegible] attendat verba [illegible] / et sunt [illegible] hoc [illegible]
[illegible] et legem cognatiuus / hec [illegible] quedam [illegible] dicentes quod
[illegible] sine [illegible] appositione in humana natura sit per virtutem [illegible] naturalem

[illegible]

[illegible]

Dis. xxx^ma^ de veritate nature humane

hoc
Alii quod fit per virtutem supercelestem. Tercii quod hoc fit virtute elementare. Pri-
mi dixerunt quod sicut deus sibi coniungit carnem circumcisionis [illegible] in mortalitatem
sic et substantiam corporum humanorum multiplicat et augmentat sine addicione extrinseca
sicut multiplicavit panes evangelicos. Et sic multiplicavit costam de qua formata
est eva. Et hoc quia corpora humana sunt ad immortalitatem ordinata, non tamen dicitur
facere miracula per multiplicationem et hoc faceret quod faceret per naturam, nam cum alendo et nu-
triendo que fauet extrinsecus, sed deus est quam infinitum prestat intrinsecus. Huic
autem modo dicendi obviat et sensus et racio et auctoritas. Sensus obviat quia sic videmus homines
ex homine produci sicut arbores ex arbore et sic planta ex planta, sic in aliis corporibus naturalia fi-
unt extrinseca addita et sensus non fallitur iudicando esse sumpta esse ex cibo corpora humana.
Racio eciam obviat, quia non est generacio naturalis nisi ex eo in quo natura est vere agens et
vere producens sibi simile, sed in multiplicacione hominis ex homine non esset per virtutem proprie
nature generacio hominis ex homine non esset naturalis, et si sic hoc non esset generacio vera. Sic
pugnat eciam auctoritas de qua Augustinus super Genesim ad litteram, quod nos fuimus in Adam
corpulenta substantia et secundum racionem seminalem, Christus tamen secundum corpulentam substantiam sine semine
mixta educeretur ex semine Ade per virtutem supernaturalem, ideo in ipso deberet dici sic
et Christus esse potuisse secundum corpulentam substantiam non secundum racionem seminalem, sed seminalis
racio dicat virtutem activam. Alii vero sustinent predictam posicionem dicentes quod talis mul-

2us modus dicendi

tiplicacio est per virtutem supercelestem, sicut et quanta esse potest luminosa natura ex-
tra se emittere lumen et per ipsum multiplicare non educendo naturam luminis ex illo
corpore quod illuminat, sed simul multiplicat materiam et formam. Sicut et in proposito dicere voluerunt
quod materia in natura humana multiplicata esset de natura quanta esset, potest ipsa in se ipsa multiplicari. Huic eciam
modo dicendi obviat sensus et racio et auctoritas. Sensus quia ultimum corpus celeste multiplicat
lumen suum in se, sed non multiplicat, multiplicat corpus in materia extrinseca, et etiam non videmus
quod sol multiplicando generet solem, ut producat solem, sic per secundum naturam celestem attendi-
tur ista multiplicacio in humano semine, sic multiplicabitur in se ipso nisi aliud extrinsecum superad-
ditum, ut ex tali multiplicacione homo producitur ab homine, sicut nec sol producitur a sole. Racio eciam
obviat quia multiplicacio per virtutem causata est ab aliquo principio activo, sed secundum formam est tamen agens
et forma non assimilatur materie nisi alteri forme, impossibile est igitur ad multiplicandum per virtutem ce-
lestem que ad primum materiale sicut materia elementare non celeste. Auctoritas eciam repugnat
quia lumen est deducens a corpore luminoso, corpus non est sicut homo, sed in se materia et hoc superius plenius
ostensum fuit. dis. xiiii ubi et auctoritates ad hoc inducte sunt. Difficile est eciam quod multi-
plicacio secundum istam posicionem quatenus natura quanta esse non intret constitucionem humane
nature et nisi hec sane intelligantur sicut explanatum fuit supra. dis. xviii non potest defen-

3us modus dicendi

di sustineri. Tercii vero sustinent quod talis multiplicacio fit per virtutem efficientem nature
generantis simul potencia susceptiva ex parte materie et activa ex parte forme. Sicut cum quis ede-

non habet contentionem / vel sed quod extenditur tamen ut plures hic habet est totiens fere
plus admittit / Unde quamvis parva ponatur de materia in aliquo corpore capax esset vel
de magne contentionis per esse aliqua agentia quod possent formam tante contentionis imprimere
/ propter non formae est potentia multiplicandi plus et plus / et sicut est / quod in semine adiun
natur et conservatur per alimentum contentionem / unde illa seminalis in sua materia potest se separ
multiplicare et esse nullo repugnante / et ideo non oportet ad contentionem in veritate humana
nec necessario sufficere / et hoc vult Augustinus super Genesim ad litteram quod uno semine segetes segetum et
plures plurium greges gregum plurimi plurium educi potuit / ita quod nichil repugnat in corpore
illius possibilis non fuit in visibili in semine illo primo / sicut aut portionum / et sic
mirabiliter [illegible] videatur / nichil longius tamen sit et sedatis repugnat [illegible] / et aut[illegible]
repugnat quidem primo repugnat / Nam sic in quibus [illegible] fieret [illegible]
[illegible] absque [illegible] / hec unde esset / esset multo maior quam fuit [illegible]
et visibilis esset cotidie / non ei possent dicere quod sit [illegible]solutione. x. [illegible]
[illegible] ad [illegible] / [illegible] repugnat / quod materia non est [illegible]
[illegible] aliquo esse / [illegible] et sic materia corporalis per intellectum abstrahi possit
a forma corporis / nichil tamen [illegible] aliquam [illegible] potest [illegible] contentionem
[illegible] / et forma corporea [illegible] plurimis locis dicit Augustinus quod [illegible]
/ et super Genesim ad litteram / et in libro de immortalitate anime / [illegible] hec materia [illegible]
[illegible] et [illegible] in sua contentione ultra quam nunc non potest [illegible] quod dicit plures
[illegible] est et [illegible] magnitudinis et augmenti / et alibi
/ quod in uno pugillo terre potest [illegible] in millecupla proportione / et quod in uno
pugillo non potest [illegible] / sic hoc [illegible] ita in [illegible] ponere
[illegible] corporalis [illegible] augeatur absque [illegible] ut alterius [illegible]
hoc dico operatione [illegible] / et attendendum est hic quod large [illegible] loquendo est de materia
[illegible] et [illegible] [illegible] / [illegible] est [illegible] de materia in uno lapide
[illegible] in uno [illegible] / loquendo [illegible] / [illegible] in materia [illegible] non
potest [illegible] et [illegible] / et sic [illegible] non [illegible] hanc portionem / [illegible]
[illegible] / dicit ei Hugo in [illegible] parte ubi distinguit [illegible] opera / [illegible] primum est de nichilo
ad facere / [illegible] est de aliquo ad facere [illegible] et [illegible] in maius / [illegible] opus est de ali
quibus aliquid facere [illegible] et [illegible] in minus / [illegible] opus est de aliquo aliud facere
[illegible] et [illegible] in maius / [illegible] opus est de aliquibus aliud facere / [illegible]
[illegible] et [illegible] in minus / [illegible] opus est de aliquo nichil facere de
[illegible] operum [illegible] quod [illegible] opus et [illegible] et ultimum [illegible] soli deo [illegible]
[illegible] / [illegible] talis multiplicatio ut nichil [illegible] dicit [illegible] ad [illegible] operis
[illegible] virtute nec inferioris [illegible] auctoritas non sufficit ostendi hac [illegible]
[illegible] super Genesim ad litteram [illegible] ubi sic ait / Illa que produxit [illegible]
[illegible] in semine [illegible] non molle corporee magnitudinis / [illegible]

[illegible] ut [illegible] / [illegible] est [illegible] et [illegible] ut [illegible] et
[illegible] debita [illegible] et [illegible] actualitate / [illegible] ad [illegible]
[illegible] ut [illegible] capilli et ungues / [illegible] ad duo prima [illegible] / nichil [illegible] / [illegible] ad
duo ultima [illegible] / [illegible] opera [illegible] non [illegible]

potēcia causali / qua illa magnitudo copia tīre hominis pp ꝯ̄sista ē / ꝑ illā
ī corpore ꝯ̄no mirabilior ꝓstatōr ꝙ qua valuit adiecius humor ꝯiunctus
tīre tamqȝ materiꝰ vīti ī lignū illū ꝯ̄litate ī ramorū diffusiōz ī foliorū viri
tate / nō ī semē ī semet ipō auget ꝑ alteriꝰ appoīcōne / et adhūc ꝯfissū
sup genesis ad lit ī fine decimi / quod absurdū quod putaē illum esse corporis
manente sue nē ꝯ̄tute / ꝙ vndiqȝ restat nisi racefat / ꝙ ꝯ̄titas peius
deripi manz / et nō racefit et vndiqȝ restit / hec nō pt esse sine appoīcōne
nē / nisi hec fiat mirabilit / quoniqȝ ī ꝑdiorū morū sustineat opio magistri
eciā contra omnibus moi ꝯ̄senciunt ī vnū sue ꝑt quilibz adaptet plura
occurrunt difficilia ꝑ que multi refugiunt sustinē opiōne magistri ī parte ista
2a opio est ista poīcoz ē aliquorum ꝑspetiui vba nālia et mediocria dicentū
ꝯmediate virtute ꝯ̄atiua nō solū aliquid fuisset ī veritate hūane nē ꝯ̄
nō tū virtus plus ꝯ̄tate ē ꝯ de ꝯtinuo addito / qꝛ ē ꝯ superfluo nutrimenti
hec aut dicunt esse / qꝛ modū operandi ē ordinatū et delectabiliū et expeditū or
dinatū ꝙ ibi incipit opaꝰ ꝯ̄ative vbi cessat opacō nutritive / nā ei ꝑfius
intendit sibi qua aliquid / et tū nā ꝯ̄acōis est superfluitas vltimi cibi / q̄ ꝯde
et ꝑ ꝑt superflua nutritive / est tū ꝯ̄acioū ꝯ̄ative / modū ꝯ̄ ille ē delectabi
quē nā delectat ī emissione superfluitatis / et ꝯ̄ra et dolet ī emissione nō
et sibi quieti / ꝑ ꝯ nā maxime delectat ī ope ꝯ̄ative ma ꝯ̄acōis
est ꝯ superfluo nutrimenti / modū ꝯ̄ ē expeditū / ꝙ eo tēmꝰ cibū ꝑt ī potēcia
ꝓxima ut ꝯ̄ta in singula mēbra / ꝑ nā dz ꝯ aliquo humore fabricare corpus febris
ꝯ illo / ꝑ enim nō fabricet ꝯ̄ncurro / restat ꝙ fabricat ꝯ superfluo / quoniā
natura opat ꝯ̄to ꝑt breviū et delectabiliū et ordinatiū / nō dicunt talē modū pre
audi videlz ꝯ superfluo nutrimenti maxie esse ꝯ̄uenientē nē / conveit eciā
ut dicunt hec disposicōni dīne et ordinacōni corporū ad resurreccōz / qm ei ꝑ semē
nō resurgat ingrāntes / ꝑ ī ꝯnito / ꝑ nō vult humor ille fuisse de ꝯ̄antis
veritate / ꝑ potiq̄ de hūidū superfluitate / licz aut hic modū ddi multū videat̄ ꝓba
bilis a credenti vba pūs / obviat tū ei ꝑt et alijs modi ddi brevis et vo et autas
Brevis quidē ꝙ vnd ꝯ plenū aliquū assistat pauo et ꝑc ꝑt assistat pauo sta
ꝑt assistat ei qui pressit ad ꝯ̄acōz decimā / ꝙ et sic deinceps / ꝙ vir ꝯ aliqui
ꝑt ī isto ꝑmo filio deducto aparete ꝑmo / et iterū ꝙ videamꝰ hoiez ꝯcoitu
attenuari / et ꝯfrequentacōne talis actus mortē accelerari / nūt ꝙ nō solū
hec ī semine fiat superflui emissio / ꝑmo ꝙ eciā aliqui hūidū radicalis / et ita
plꝰ nō tū de superfluitate alimenti ꝑcedit ꝯ̄ de veritate ꝯ̄antis ē / ꝑ eo eciā
obviat ꝙ ꝑ solū esset plꝰ ꝯ superfluitate cibi ꝑius / ut esset vera ꝯ̄acō
ꝯ̄ ꝑt depilacō ꝯ̄antis / nō esset vera ꝯ̄acō / ymo magis attinet ho porco
d quo sumptū est nutrimentū quam ꝑri ꝯ̄anti / virtutis ē repugnat / ꝯ

ꝯ· ꝑsse dt augꝰ :-

2a opio

modū operandi ē or
dinatū delectabiliū et
expeditū

vū
nt disposicōni

ipse dicit aug(ustinus) sup(er) Genes(im) ad lit(teram) q(uod) om(n)es fuim(us) in adam s(ecundu)m corpulentam substa(n)ciam
et s(ecundu)m seminalem r(ati)o(n)e(m). Et q(uod) mag(is) est ap(osto)l(u)s dicit q(uod) om(ne)s i(n) adam p(e)cc(a)ue(r)u(n)t. Et q(uod) le
vi in lumbis erat abrahe qu(an)do decimat(us) fuit ad hebreos vii°. Ideo hec p(ro)posic(i)o
i(n)p(ro)bat(ur) sequi(tur) videt(ur) q(uod) p(ro)p(ter) h(oc) erit plus de sup(er)fluo nutrimenti no(n) esse(t) g(e)n(er)ac(i)o ut
g(e)n(er)acio vera. Ideo p(re)dicti no(n) s(ic) ponu(n)t q(uod) nichil de alimento fuisset i(n) p(ro)lem seq(ui)
videt(ur) q(uod) no(n) fu(er)it g(e)n(er)acio naturalis. Si e(ni)m p(ro)p(ter) h(oc) habend(um) e(st) q(uod) g(e)n(er)acio ho(m)i(n)is co(n)s(er)uat(ur)
et vera e(st) et naturalis, nece(ss)e e(st) habem(us) viam mediam int(er) vtraq(ue) harum p(ro)po(sitionum) sicut te
n(e)t ut dicam(us) q(uod) aliq(ui)d de sup(er)fluo nutrime(n)ti fuisset in semine. Ut tu(n)c s(ecundu)m h(oc) semen
e(st) de sup(er)fluo nutrime(n)ti. Sed n(on) quod est ibi de h(umi)do radicali et q(uod) ... semen
p(ro)pagin(is). Quod sic videm(us) co(n)tra intellectu(m) q(uod) e(st) h(umi)ditas radicalis et nut(ri)
mentalis ut pot(est) illa que fluit. Sic intelligend(um) est eciam contra vi(rtute)m g(e)n(er)atiua(m)
q(uod) ip(s)a est aliq(ua) h(umi)ditas radicalis et aliqua fluens et (con)fluens. Et i(n) g(e)n(er)a
c(i)o(n)e plus vna fluit q(uam) alia tra(n)smisit i(n) adam q(uan)do g(e)n(er)auit p(ri)mu(m) filiu(m) aliq(ui)d
de illa h(umi)dit(a)te radicali. Et illud modicu(m) p(er) v(ir)tute(m) p(er)mixt(ion)e ne toti corp(or)i filij fu
it co(n)iu(n)ctu(m) i(n) mixtione p(er)fecta, q(uod) ult(er)i(us) p(ro)p(ter) h(oc) erat p(ro)pagat(um) in corp(or)e filij in
quo n(on) esset aliq(ui)d de illo h(umi)do q(uod) a p(at)re traduxit. Sic et filius ade i(n) g(e)n(er)ando
p(ro)lem s(ua)m ... ad depredabat de p(ro)p(ri)o h(umi)do radicali. P(ro)p(ter) h(oc) erat q(uod) aliq(ui)d tra(n)smittebat
de eo q(uod) su(m)pserat a p(at)re, et sic de in(ce)p(s). Et p(ro)p(ter) h(oc) dicit(ur) om(ne)s fuisse i(n)
adam. Non q(uod) i(n) eo fuit ibi totali(ter) om(n)i(u)m n(ost)ro(rum) corpo(rum) s(ed) q(uia) ibi erat aliq(ua)ta m(ateri)a
et (vir)tus seminalis p(er) que pot(er)at a d(e)o q(ua)ntitati a(d)di alia m(ateri)a ita ut sufficeret ad om(n)i(u)m p(ro)
pagac(i)o(n)e(m) addita p(ro)p(ter) illo(rum) q(uo)d posse(t) se multiplicare. Et est e(xemplu)m q(uod) p(ro)p(ter) h(oc) habet fermentu(m)
q(uod) (con)iu(n)gat(ur) (con)mixtione p(er)fecta toti paste, nichil fiet de illa totali pasta fermenta(ta)
q(uod) no(n) dicat(ur) fi(eri) de illa pasta. Et postea s(i) illa pasta (con)iu(n)gat(ur) adhuc alij maiori paste
et sic p(ro)cedendo q(uod) i(n)numerabiles panes possent fermentati fi(eri) q(uo)modo fermento p(ro)p(ter) h(oc)
p(ro)po(r)c(ion)e(m) fermentabilis. Sic et i(n) p(ro)posito q(uo)modo semine p(ro)p(ag)ac(i)o(n)e(m) h(uius)mo(d)i sup(er)p(ro)
tibilis v(ir)tutis seminalis possunt i(n)numerabiles ho(m)i(n)es p(ro)pagari. Et iste mod(us) p(ro)p(ri)e
(con)sonat r(ati)o(n)i. Sed i(m)pugnat v(er)bis ph(ilosoph)i, et su(m)pta e(st) q(ue)da(m) v(er)bis aug(ustini) sic p(a)t(et) in
(com)pendio auct(orita)te p(ri)us post(ea) (con)su(m)pta e(st) de l(ibr)o de vera religione, ubi dicit q(uod) alime(n)
tu(m) accipit latitudines neruos t(ame)n a(n)i(m)alis et inchoat(ur) in p(ro)lem. Et modicu(m) (con)spi
cit in fine q(uod) li(ber) sup(er) Gen(esim) ad lit(teram). Sic p(a)t(et) i(n) auct(orita)te p(ri)us posita ubi o(s)tendit(ur) q(uo)modo di
(ui)no semine g(e)n(er)at(ur) arbor magna. Huic (con)sonat modo dici(tur) q(ui)d magis intelligibili et magis
(con)sono ph(ilosoph)ie magis adhereo. Credo e(ni)m b(eatu)m aug(ustinum) hoc sensisse. Sic q(uo)libet eo(rum)
possum(us) colligere. Et s(ecundu)m hunc mod(um) saluat(ur) v(er)itas (con)giunctionis et g(e)n(er)ac(i)o(n)is. Sicut q(uod) ad
h(umi)dum radicale a parente tradu(ci)t(ur) i(n) p(ro)lem. Sup(er)ueniente nichilo(minus) g(e)n(er)acio
et p(ro)pagacio esse naturalis q(uod) hoc fit p(er) alime(n)ti addic(i)o(n)e(m). Et i(d)eo (con)cedende sunt r(ati)o(n)es (con)t(r)a.

dicetis quod aliquid de alimento fuisset in veritate humane nature mediante opere
nature, quia non solum id radicale quod a patre decidit fit de veritate plus, sed quod
illud quod de alimento superfluo post ibi mutato ita quod illud quod erat superfluum tunc fit
necessarium alicui / certum sed tamen est fundamentum fabrice totius corporis generati. Ad
illud autem quod primo obicit in genere de auctoritate Hugonis et Magistri / dicendum quod verbis eorum
hac parte magistri non conveniunt / ut ego eos intelligo / ut tamen aliquo modo illos sanius dix-
isse, sed magis intelligo aliam opinionem. Ad id quod 2o obicitur de auctoritate Hugonis
et Augustini iam patet supra / dicunt enim quod in Adam fuimus non quod nulla alia ma-
teria sit in corpore nostro nisi illa quae fuit in Adam, sed quia nulla alia materia est
hoc non est nisi per productionem eius ab illo quod ab Adam fuit decisum / et per hoc dicitur quod
ipse Hugo dicit quod totaliter humana natura erat in Adam. Ad id quod hoc non dicit quantum ad co-
mpletam potentiam, sed quantum ad continuationem actualem, quia non actu erat de veritate huma-
ne nature nisi quod in Adam erat aliquid tamen potentiale erat ad hoc quod fieret de veri-
tate humane nature, sed hoc virtute et operatione ... Ade. Ad id quod 3o obicitur de auctoritate
Domini in evangelio et glossa / dicendum quod hoc nequaquam intelligunt ut textus vel glossa quod
hoc totum egerat quod manducavit, sed quia cum homo manducat fit separatio puri ab
impuro per digestiones interius factas / et purum et necessarium quiescit interius re-
tinetur / et impurum contrarium compellitur / et predicto dicebat Dominus quod nichil
quod in os intrat hominem coinquinat / et verissimum est verbum Domini vel quod vadit ad
secessum. Possibile tamen dici quod secessus ibi vocatur non tantum via inferior per quam
currunt egestiones, sed omnes meatus subtiles per quos fit ciborum colatio / et
glossa dicit quod Galenus vocat illos poros / et ita non sequitur quod totum alimentum co-
tinue egerat / et nichil de illo in veritate plus perfecerat. Ad id quod quarto .s. quod
generatio esset de substantia generantis / iam patet supra. Dico enim quod id quod de radicali humiditate
parentis fuisset in plenum / et tunc illud palam ibi veritas generationis / ut tamen
dicitur quod ibi sit proprietas vel totum generantis ad genitum, sit enim generans non dat
esse totum sed partem sui / sic et genitum non continet a generante vel totum sed vel aliquam
partem / ut illud totum quod a generante traxit fuit radicale ipsi genito, sed
est additum radicali ut posset augeri. Ad id quod quintum .s. ad id quod obicitur de lege
cognationis / iam patet supra / ita lex enim palam lex cognationis per traductionem filius
a patre trahendo aliquid humorem radicalem cum addicione continuo semper de
contrario nichil addetur primo mixto vero / addicio enim continua facit ut linea
consanguinitatis aliquando finiatur / et quanto magis distat a principio minor consanguinitas

ymaculo generatur. Et si obiciatur quod si traducitur ad decimum quod pari ratione pos-
set totum traduci, et quod necesse sit illud esse multiplicatum in se, tunc etiam tot
athomi non fuerunt in corpore Ade. Dicendum quod semen est quasi mole et est
quasi virtute, et quantitas virtutis se extendit secundum exigentiam forme, et sic
dicitur seminalis, et hec eadem sit semper multiplicata est. Hec est potest sibi si-
mile sibi inducere in materiam sibi appositam. Quantitas non molis et quantitas per
ita sit sic tamen adeo extendi ut consistere valde quantitati magne per eam
materiam, quia omne corpus in infinitum divisibile, et tamen magne quantitati sic consisteri
et totum trahere ad naturam suam, et quod illa totalis quantitas sit ad finis quod non fiet de ipso
semine per se et quamvis fiat quod illa totalis quantitas dicitur facta per se, ut tamen est divi-
dere diversas partes quibus diversa fiat in illo semine primordiali. Secundo
videtur primo pro eo quod illud per additionem suppleri nutrimenti adauctum est.

Illud obiectum de quolibet de lege communis, respondet aliquis quod hoc non sit generari de car-
nibus alterius hominis, pro eo quod alimentum et illud quod convertitur in semine debet esse in po-
tencia suppositi cuius in quod convertitur. Caro autem hominis 2a specie est in actu, et ideo non sit
in aliud hominem transmutari. Sed id non videtur sufficere pro eo quod carnem possunt generari
in nutrimentum, postquam generari planta et fructus, et tunc esset in potentia propinqua carnis huma-
ne, et ita pluralitas transmutationes videtur quod ex eo posset fieri semen. Alii non dicunt
quod caro hominis sit possibilis ad omnem transmutationem sicut et alia, et quod de illa possit generari
semen, et tunc resurget in ipso genito pro eo quod ad ipsum habet specialiorem comparationem
et deus supplebit alii aliunde addendo virtute super naturam sicut fecit in paulo. Sed quia hoc
dicitur de una parte quod potest dici eadem ratione, et de qualibet, et sic possibile hoc totum corpus
suum amittere. Ideo est 3us modus dicendi quod caro hominis 2a specie non sit fieri caro alterius hominis
2a specie propter necessariam ordinationem quam habet ad animam quam ipsam vivificavit.
Nec autem illa ordinatio fundatur in appetitu pulveris ut in pulvera conditionis difficile
et distincte, quia credimus tamen non sit ad hoc plana est propositio. Illud autem planius tamen
determinatum in quarto libro ubi manifestatur quod in quo resurget. Resurget autem semen
genito non in generante, quamvis deus sit. Hic quod semen sit de radicali humiditate generantis.
Illud est semen est radicale generantis et aliud generato, et generantis est radicale 2a parte
prius, et est radicale secundum virtutis generative non secundum virtutis nutritive. Virtus autem ge-
nerativa et eius humiditas est ordinata ad aliud, quod per humiditas generantis decidatur
ab aliquo parte alia generaliter sed non ... quod resurget in eo, et hoc est quod quamvis in emis-
sione seminis fiat deperditio alicuius radicalis humiditatis, nulla tamen est ibi pena, quia illa humi-
ditas per naturam erat ad aliud ordinata, quod et manet ibi modus expandi et expedi-
te delectabilis et ordinatus, et hoc totum est quia illa humiditas in generante erat ad

primus modus dicendi

2us modus dicendi

3us modus dicendi

altum ingentis non quod opera fecit fabricaverit totum corpus quod est per totum corpus
fundamentum et tunc quando anima venit ei incipit esse vere et proprie de veritate hu
mane nature tunc enim primo incipit habere veritatem ad resurrectionem prius autem
licet caro puerilis unde si qua taliter inter facerit aborsum ante animam nunquam
non illud ut illud nunc resurget ad tunc sufficeat in veritate humane nature me
Secundo quantum contra hoc videtur quia dicitur quando aliquid opere nutritive et quod non verum prius
per augustinum qui xxii de civitate dei dicit quod parvuli resurgent in perfectione
corporali et in etate virili quam habituri erant pro eo quod id totum in ratione ha
bebat quamvis non habeant in mole, hoc est in corpore suo ergo si tamen magis
suscitabuntur parvuli sicut et illi qui aliquam comederunt verum quod superflua alimentorum
veritate humane nature non augeat ac per hoc nichil de illis in humanis cor
poribus veritate perficeat 2° ibidem dicit augustinus quod si aliquis nutritur de carni
bus humanis caro illa non resurget in eo qui nutritur sed in eo in quo prius fuit
caro sed nichil est de veritate alicuius nisi quod resurget in eo ergo caro que pa
lumentum generata non resurget in eo in quo est verum quod nichil generatur per
fiat in veritate alicuius mediante opere nutritive 3° probatur id dicitur esse verum
quod habet actum proprium per naturam quiescente ergo id probatur est de veritate carnis humane
quod habet actum quiescente tali carni sed caro huius actum proprium quiescente
illam carnem tempore quantum et dicitur caro est speciem ergo illud probatur sufficit in veri
tate carnis humane quod sufficit in veritate est speciem sed mediante opere nutritive
nichil sufficit in carne est speciem sicut vult philosophus alioquin esset augmentum in infi
nitum ergo mediante illa virtute nichil sufficit in veritate humane nature 4° quod illud est po
tius de veritate alicuius in quo vera probatur salus sed prima humiditas radicat est illa que
manet quod continuatur usque in finem ergo illud probatur sufficit in veritate humane nature quod
sufficit in humiditate radicale sed nichil potest sufficere in humiditate radicale mediante
nutritiva sicut dicunt medici alioquin posset homo immortalis et vita perpetuari
ergo mediante hac virtute nichil sufficit in veritate humane nature 5° quod per naturam generatur
tur potest per naturam corrumpi ergo quod mediante opere nature nutritive consistit et perficitur potest
et minui et deperire si ergo mediante vi nutritiva aliquid in veritate humane nature
sufficeret illud posset deperdi et per continue novum restaurari contingeret sicut aqua
quo homo ad corpus habet sicut videmus in aqua que exit de fonte Sed contra augustinus de vera
religione in huius visibilis corporis structura que alimenta sunt apta assumuntur
non apta vero per congruos meatus eiciuntur si ergo que de corporis huius structura
et integritate est de humane nature veritate verum est 2° omne quod resurget
est de veritate humane nature sed illud in quod sufficit alimentum mediante opere nutritive

tunc resurget / ut pote capilli / Respondeo p capillis de capite vestro non peribit
per res / 3o veritas carnis non est aliud quam vera caro / sed vera caro est cui debet
operatio carnis potissima autem carnis operatio est vivere per animam / sed in hac carne
suffit alimentum mediante vi nutritiva / quia tota caro hominis vivit / ergo / Dico
vbicumque est nutrito ibi est quiescit et assimilatio et vnio / sed ubi est assimilatio et vnio
eius non fit aliud cui vnit et quod vnit / 5o per hoc facit virtus nutritiva
generando alimentum verum quod per operationem ad convertendum alimentum in veritatem humane nature suf
fit / quinto patet per hoc quod generativa ad productionem prolis per generationem / per quod habet nu
tritiva et augmentativa ad perfectionem et conservationem nutriti et augmentati / ergo sicut ad
sufficit in veritatem humane nature generati mediante generativa similiter et ad sufficit
in veritatem humane nature nutriti mediante nutritiva et augmentativa / Respondeo dicendum quod
quod patet veritas humane nature / et quod dicitur patet veritate humane nature et car
ne sive speciei / et universaliter quod patet dicitur veritate carne sive speciei et carne sive materie
et quare magis dicitur veritas humana nature / quam veritas nature assimilate / hec omnia
valent ad ea intelligenda que dicuntur in questione in opere de ratione / Propter deo dicendum quod propter
generalem intentionem qua veritas dividitur quam plures sive propter intentionem rebus vera dicitur
quibus materia et materia et actum perficiente / Est et alia intentio veri duplex / qua
scilicet verum dicitur quod permixtum / aliam vero qua verum dicitur quod vanum / et primo loquendo dicitur
verum quod est purum et impermixtum / aliud vero dicitur verum quod est permanens et fixum
secundum hoc loquitur cum res de humana natura loquitur sub vocabulo veritatis vocatur
earum veram / pro eo est aliud dicere veritatem humane nature quam humanam naturam
veram / potest autem vocari eam loquentes de natura humana propter corpus pro eo quod corpus
humanum potest hoc quod habet formam et operationem perficientem / potest et alia causa nature
huius secundum ordinationem ad immortalitatem / et ita quodam in permixtione in hoc
quod non potest tandem tunc tunc mutabile quod tandem reddatur anime quam prius quod in formavit
habet nichilominus quandam perfectionem puritate in corporeorum pro eo quod vnitate est in operationem aliquid
fit in mortalitate / vero in ordinatione ad incorruptionem propter quod in est homini corpus humanum non
tunc debita operatio / sed eorum impermixto et quedam incorruptio dicitur corpus humanum
verum / Aliud ergo proprie et simpliciter est de veritate humane nature quod est ordinatum
ad incorruptionem et rationem / aliud autem ordinatur ad rationem dicitur vel de veritate
vel de augmento / Aliud autem ordinatur in nobis ad rationem de veritate in quo consistit fun
damentum et fabrica corporis huius / et hoc est illud cui primo anima vnitur et tale
tractatum est agnatis / et in tale nichil potest sufficere opere nutritive sive quod in
humana operatur per animam / Aliud non ordinatur in nobis ad rationem de quo
in quo consistit fabrice nostri corporis complementum / et hoc est quod facit ad quantitatem

veri intentio duplex est

ad ordinationem ad rationem

car^s psti et pt ad alimeto pt quti i veritate hũane nẽ mediate
vi nutritiua et augmentatiua quo ordinat ad applendam cor^s fabricam
tpata fuit mediate ꝗ vi gn̄atiua cui ꝯpetit opus ut opãl ꝯsummata
i fundam̄ et potuit pq̄re ꝯpacto nutritiue et augmentatiue ad ꝯsummand̄ et
complend̄ corpus / Sicut aut̄ modo ꝯcedat tam ñales psti quam medici
ñales cum phus distinguit i homine duplicem carnem s. carnẽ s^m speciem
et carnẽ s^m mãz / et vocat carnẽ s^m speciem illam que hz virtutem actiuã
et potẽam alimentum ꝯuertendi ꝯuertendi in carnis naz / Carnẽ uo s^m mãz
vocat illam q̃ p^t ẽ caro ut tñ no posset aliud i carnẽ ꝯutẽ ipsa virtute
/ dicit enim ꝗ virtus nutritiua et augmentatiua no ꝯutit alimentum i car-
nẽ s^m speciem s^z s^m mãz ꝗ si aliter ess̄ tunc nũq̄ staret augmentum / sed aug-
mento cum carnis ꝯstet et virtus augendi / hoc aut̄ no pt ẽ / et ita caro
s^m speciem solum ẽ a gn̄antibus puenit mediate gn̄atiua / Caro s^m mãz
s. que fluit et refluit possit esse mediate nutritiua / et ẽ ꝗd dicimus ge-
nerato i vite ꝗ galz potẽam ꝯutendi aquam / s^z illa aq̃ no hz potẽciam
ꝯutendi aliam aquam / q^r si hoc / tunc semper possz quis apponẽ aq̃ et manẽ
suum / pt enim i ꝓposito intelligendum ẽ ꝗ virtus cor^s fabricatiua pt dare ṡme carni
potẽciam ꝯutendi / et illa ꝯutit quo usque tñ aduenit d' carne s^m mãz quia
erat ibi potẽcia ꝯutendi / sicut videmus i vino / tñ ꝓpter caloris tñ ꝓpter
ꝯtẽplicitatẽ ipsius carnis s^m speciem / et sic est ꝗ unus hõ magis aug-
mentatur quam alter / et aliquid stat augmentum ꝗ caro sup'adueniens in fine q̃
s aquosa facit sicut dicit phus / quadmodum aqua sup infusa vino / s^m
hac distinctione carnis distingui pt in theologia vitas hũane nẽ dux
pt spẽm ẽ / Medici medici distinguunt hac duplicem hũiditatẽ s^z radicalẽ
dicialẽ et nutrimentalẽ / et dicit ꝗ hũiditas radicalis ẽ illa i qua calor
sustentatur / nutrimentalis ẽ illa q̃ ꝓbet sicut calori fomentum / dicit
ꝗ hũiditas radicalis solum ẽ a gn̄antibus et mediate ope gn̄atiue
nõ nutritiua i hac hũiditatẽ no pt / si ẽ possz tunc hõ immensum et
vitam suam i ꝑpetuum ꝯtinuaret / s illud hũidum renouare possz ꝗ tunc ꝯstet
esse falsum / dicit ꝗ alimentum mediate nutritiua no tranfit i aliud hũi-
dum / et sic ẽ ꝗ illi qui laborat ꝓpter ethice i qua ẽ illius hũidi
ꝯsumpto liberari no pnt ut dicit / In hũiditate q̃ calori pabulum ꝓbet
pple est alimentum ꝯuti mediate ope nutritiue / et est ꝯplud i...

Caro ẽ duplex s^m speciem et s^m mãz

Quare unus hõ plus alio augmentatur

Humiditas radicalis et nutrimentalis

propter ardere in qua est humiditas olei et humiditas licinij / et humiditas
licinij assimilatur humido radicali / quod cum ab aqueo consumitur non potest restaurari
et illo licinio sufficienter sustentari / humiditas vero olei assimilatur humiditati nutrimentali
que prohibetur per hoc ignem et impedit ne cito licinium consumatur
et illa humiditas aliquando augetur / aliquando minuitur aliquando consumitur / aliquando re
paratur / et ideo hanc duplicem humiditatem distinguunt theologi dicentes
humane nature veritatem sicut prius dictum est / et phisici patet ex supra ad contrarium
questionem / patet ex supra ad obiecta . nam rationes que sunt pro prima parte inducuntur
videlicet quod nichil transit in veritatem humane nature mediante opere nutri
tiue procedunt tantum de veritate humane nature dicta esse ad quod est de ne
cessitate ordinatum ad motum corporum / et hoc modo concedendum est quod nichil transit in
veritatem nutrimenti / rationes vero ad oppositum procedunt de veritate humane nature
tantum quod dicitur esse de veritate quod est ordinatum ad rationem de congruo / ta
le autem est non solum quod refertur a generante / sed etiam tota illa caro que recipitur in ho
mine in eius morte maxime si non faciat ad corporis deformitatem / nec hoc impe
dit quod dominus parvulos suscitabit in perfecta quantitate / dicit enim augustinus quod supplebit deus
divina ubi deficit natura / ubi vero natura sufficienter potest naturaliter deus non agit sup
plendo sed conformando / ut valet illa ratio quod si deus supplet in virtute sine ad
ditamento quod nichil simpliciter et similiter fiat sine additamento / quod eadem illa oppo
nibilis et propter naturaliter homines non generato et augmentato quod nichil est naturali sicut / et ex
eo illa ratio quam magister adducit in littera non cogit / immo sicut aliqua aspicienti argumentum
amorem affirmando / illa non quantum ceteris congruebant tamen plana sunt propter ea que dicta sunt
et procedit ad unum dicere / concedendum est secundum predictas rationes quod aliquid contingit
transit in veritatem humane nature / sed mediante opere generatiue transit in verita
tem prout veritas dicitur simpliciter tantum quod dicit necessarie ordinationem ad incorporationem
mediate vero opere nutritiue transit aliquid in veritatem humane nature / prout veritas
dicitur large / videlicet tantum quod dicit ordinem ad rationem de congruo / et aliquid quod
est de veritate unius potest confingere in alio tantum quod manifestatum in predicto / huius rationes
satis plana est / sunt ea que dicuntur in littera / hoc solutum tamen queritur [illegible] / sed
magister in littera in illo capitulo tunc super est videre noceret originale peccatum unius nonobstante
quo distinguerent illa nova / et dicendum ad hoc quod originale peccatum habet comparationem
ad id a quo est / et sic dicitur originale peccatum quod est ab origine / dicitur etiam ex lege car
nis concupiscentie mediante carne / habet etiam comparationem ad id ad quod est / sive
ad quod inclinat / et hoc est in dispositione commota / et sic dicitur concupiscentia

vel concupiscibilitas

Sufficientia nominum originalis peccati

vel in dispositione preuiori et per dicit fomes, at eadem in dispositione ...
ima et per dicit corruptela, habet eam comparacionem ad illud per quod inclinat ...
per dicit lex membrorum, habet eam comparacionem ad illud in quo est, et hoc dicit vel in ...
reddit difficile ad bonum, et per dicit languor naturae, at in ... producit ...
lutati ut est in eam in morbo et per dicit tyrannus, et per pater ... dicit
sas operaciones diuisibus nominatur nobis. Dis xxxii^ma

Nunc super est investigare etc. Supra ostendit magister quod peccatum originale
hic parte intendit investigare qualiter a parente traducitur ... ideo
pars ista in 3 partes diuiditur. In prima magister falsitatem improbat. In 2a veritatem
3a uero veritatem epilogat ut addat dicit. Iam ostensum est quod peccatum originale per
carnalem. 2a pars quam duas. In prima ponit falsitatem ut falsam opinionem contra
originale traducitur. In 2a coniungit eam improbacionem. Ibi hec autem fides
Catholica respuit vbi ostendit quod originale non potest traduci per traductionem
anime. Sitque 2a pars in principalis duas habet in quarum prima veritatem determinat
ostendens quod originale traducitur mediante carne. In 2a uero simonem dubium ibi
Hic quaeri solet vtrum causa originalis etc. 3a pars principalis similiter duas habet in
quarum prima determinata epilogat et complanat. In 2a uero dubitationem mo-
uet et determinat ibi. Sed adhuc opponitur. Hic magister et per hanc distinctionem intel-
lectam oportet principaliter circa duo quaerere scilicet primum est quod originale non potest tra-
duci mediante anima. Secundum est qualiter traducitur mediante carne.

Ad intelligendam autem eorum quae in hac parte dicuntur mouet hic quaestio circa duo.
Primum est vtrum originale traduci possit mediante sensibili potentia.
Secundum est vtrum traduci habeat mediante carne. Circa primum arguitur 3a. Primo
quaeritur vtrum sensibilis anima in hominibus sit a generante. 2o quaeritur an sit materia. Primo
in peccatum originale. 3o quaeritur an vtrum per originale maior fiat in nobis cor-
ruptio generatiue quam aliarum potentiarum.

Circa primum per procedit et quaeritur vtrum anima sensibilis in homine
sit a generante. Videtur quod sic per ... philosophi in 2o de anima ubi dicit quod sensitiui prima mutacio est a generante. Sed prima
mutacio sensitiui est illa quae est ad esse. Ergo videtur quod sensitiua in nobis educitur est
a generante. 2o Ex ... polis intellectus intrat ab extrinseco, ergo polis intellectus
intrat per creationem, ergo videtur quod anima sensitiua in nobis educitur de potentia materiae et per ge-
nerationem. 3o per operatio animae sensitiuae in brutis pendet a corpore, ita et in homine
vnde sicut bruta impeditur ab operatione ... lesis organis, ergo et ... sicut

ꝑ habz ad operacione sicut ꝑ habz ad generacione / ergo si in brutis est aīa sensi-
bilis nō ꝑ creacione / sed ꝑ generacione / ꝑt quantum tenetur et prius ostensum est dis-
putatum ergo et in hoīe ꝑuenit ꝑ generacione / ergo sicut in generacione brutorum primo
est aīa quam equus / sic est in generacionis hominis prius est aīa quam homo / ergo prius habz
operacione et ꝑfectione sensitiua quam habeat ꝑfectionem intellectiue / et huius signum
est / in embrione prius uiuit et sentit quam perficiatur aīa racionali / ergo uidetur quod ante
productione racionalis educatur in nobis sensibilis / et hec non est ꝑ creacione / ergo
ꝑ generacione / Quarto aīa sensitiua est in potencia materie aliquin materia ab agente
naturali in hiis que ꝑ putrefactione generantur possit produci in esse / sed ergo eque
potens et magis potens est uis generatiua in homine quam sit in bruto / et uidetur
sit ꝑ uim generatiuam animam sensitiuam ad esse producere nullo facere in hoc uidetur
in homine / Quinto sicut in nobis est sensitiua ꝑ creacione in brutis ꝑ generacionem
ergo non uidetur quod sit in nobis uel in ipsis uniuoce · et ꝑ hoc aut dicitur equiuoce
de asino et de homine / quod ꝑ hoc est in quantum conuenit quod sit in brutis est ꝑ generacionem
et similiter in homine / Sed contra Augustinus in libro de spiritu et aīa cum recedit aīa a corpore
secum trahit sensum et ymaginacionem et racionem et intellectum / sed nichil quod separatur
a corpore est ꝑ generacionem sensibilis aut in hac est humana / ergo etc / Secundo Augustinus in libro
de ecclesiasticis dogmatibus dicit aīa animalium non sunt substantie sed cum carne ipsa carnis
uiuacitate nascuntur / et cum carnis morte finiuntur / aīa non humana non cum
carne moritur / sed ut cum carne perimatur / Tercio philosophus in 2o de aīa dicit quod sunt se-
sitiua est in intellectiua sicut tetragonum in penthagono / et uegetatiua in sensitiuo
sicut trigonum in tetragono / sed ab eodem principio est tetragonum a quo et penthagonum
ab eodem est aīa intellectiua et sensitiua / Quarto conuenientia sunt eadem in substancia ab eodem
principio educuntur in esse / sed in aīa sensitiua et intellectiua in eodem homine sunt idem in
substancia quia unius ꝑfectibilis una est ꝑfectio / ergo si racionalis non est ꝑ generacionem
uidetur quod nec sensibilis / Quinto omnia que corrumpuntur sicut eorum producuntur / ergo per
racione que sunt separata sunt et in fundunt / sed recedente aīa racionali nullo modo
remanet potencia sensitiua in homine / sed si ponitur admitti potencia sensitiua in corpore aīe
... in fundere in aduentu / ideo est a creacione / sed a generacione / Sexto sensitiua inte-
ditur operacio sensus minuitur operacio intellectus et econuerso / sic ergo ꝑ oppositum
ergo intensio in sensu et intellectu uel esse una potencia uel esse potencias
eiusdem substancie / sed secundum hoc si eadem non habent educi in esse / sed in racionalis non
sit producere / uidetur quod nec porro sensibilis in homine / Si forte tu dicas quod manet
hec alia ꝑ ordinem et unionem in uno ꝑfectibili non minima sensibilia autem
obest de hoc quod aīa racionalis aut sit substancia / aut non / si non sit / ergo uidetur quod non

possit corpus vivificare / quia si posset sequeretur inconveniens quod iste potentie fundarentur in eadem
substantia / si tu dicas adhuc quod duplex est in nobis substantia / una a generante et hec corporalis
alia a creante / et hec cum anima separatur / Obiecto quod hoc quod ut non fecit pro plu
ra quod posset facere per pauciora / sed ergo substantia illa que est a generante sufficit pro plu
ribus ad perficiendum / multo fortius illa que est a creante sufficit hoc / ergo non est alia po
nendum corporis ad perfectionem vegetalis / hoc non videtur sufficere / quia si talis anima
est substantia completa in homine sicut in brutis / et in brutis non convenit operatione substantia
/ videtur ergo quod in homine / aut est in nobis ponere duplicem actum perficiendi sicut
et semel / quod est ponere quod substantia sit in nobis a creante / Sed primum manifeste est
falsum / Item sequeretur quod ultimum sicut tacere / Sed ideo dicendum quod cum hec explicationem et modum dicendi / ad
tores catholici / Aliquid et heretici fecerunt quidam heretici aliud videntur fuisse psychologi / aliud fecerunt de
sicut a deo bono / altera a deo malo / et quod hoc dixerunt quod videtur in nobis quasi pa
una illarum animarum scilicet que est a bono deo non potest facere malum / altera scilicet illa que est que est
a deo malo non potest facere bonum / Huic modo dicendi taquam hereticorum replicat augustinus
in libro de duabus animabus ostendens quod ista positio implicat in se duo contradictoria
tum posse tale rebellionem esse in homine / et posse fieri cum hoc hominem penitere
posse / Hec est positione facile esset improbare aliud vero
quod per efficaciam in parte est ab omnibus dicitur patet quod in esse producis / sed ergo anima non
dixerunt quod vegetalis et sensibilis sunt in nobis due substantie non tamen sunt due anime
per eo quod anima est nomen officii / et ille due substantie ordinate sunt ad unum corporis
perfectionem / ita quod una disponit ad alteram / una tamen illarum est per generationem scilicet sensibilis / et huius signum est quod dependet a corpore et est perfectio alicuius partis corporis
vegetalis non quia nulla pars corporis est actus per creationem est / Sed huic modo dicendi
opponit augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicens non duas animas in homine uno
esse dicimus sicut iacobus et alii syrorum scribunt unam animalem qua animetur corpus
et mixta sit sanguini / et alteram spiritualem que rationem administrat / et si tu dicas quod
negat duas esse animas / non negat duas esse substantias per hanc scripturam apparet
quod negat duas substantias esse / Dicit enim sicut dicimus unam eandem esse animam in homine que

corpus sua societate vivificet et penetret ipsam pura ratione disponat ¶ Et
expressius in libro de spiritu et anima dicit quod una et eadem anima dicitur spiritus dum spirat
et [?] dum desentit ¶ Et iterum dicit quod anima eo redditur perfectior quo potentius spiritus
¶ Doctores autem theologi dicunt quod sensibilis et rationalis in homine eiusdem
sunt et ab eodem principio habent educi in esse videlicet a creatore propter quod quod nos
non sunt variant substantias diversas ¶ sed diversas potentias eiusdem substantie sicut Augustinus
ubi de hac materia loquitur confirmat expresse ¶ Et hoc idem valde est rationabile po
nere in homine unam formam perfectivam que dat ei vitam et sensum et intellectum
Nec repugnat hoc verbis philosophi si recte intelligantur ¶ Et est notandum quod spiritua
litas 3bus modis accipitur ¶ Uno modo spiritualitas dicit dispositionem corporis carnis
ad actum virtutis spiritualis ¶ Et hoc modo accipitur in libro de anima et spiritu capitulo xiiii ubi
dicitur anima que vere spiritus est et caro que vere corpus est et spiritus convenientibus facile
iunguntur [illegible] anime quod corpus non est sed simile corpori et spiritualitate carnis
que vere spiritus est ¶ Alio modo spiritualitas dicit dispositionem carnis corporis
nis ad recipiendum eam virtute spirituali movente nondum anima carnem perficiente
¶ Et talis spiritualitas est in embrione ante ipsius completam animationem
¶ Ibi enim non potest esse forma anime perfectiva ¶ Sed potest perfectio corporis physici et organici
quod nec possit actualiter completive in corpore completo in debita complexione et or
ganizatione ¶ Potest tamen ibi esse virtus anime prius que quidem est in semine sicut in subiecto
deferente ¶ sicut virtus motoris defertur simul cum lapide proiecto ¶ Et eo hec
cessat quando eius operatio consumatur quod fit quando corpore organizato educitur anima sup
tura perfectiva sive educatur de potentia materie subito sive cum rationali infundatur
ab extrinseco ¶ 3a vero spiritualitas est que non tam dicit dispositionem cum virtute mo
ventis sed eam habilitatem que in est corporali perfectiva ¶ primo et 2° modo accipi
endo spiritualitatem est in nobis a generante ¶ Et eo premisso dependetur ut dici
dum calores et spiritus per quos caro disponitur ad recipiendum infunditur eam si
mul cum hac alia virtus anime que movet et regit et operatur ipsis ad forme
inductionem ¶ Tertio spiritualitas est in homine ab anima perfectiva quamdiu non habet
esse per generationem sed per creationem ¶ Huius visis patet responsio ad rationem quod
contra est cum quod anima sensibilis non est in nobis quod ducere sicut ostendit ra
tiones ad 2am partem obiecta ¶ Ad rationes vero que adducuntur in oppositum facile est
respondere ¶ Ad primam quod obicitur quod generatio forma mutatio est a generante ¶ Dicendum quod
loquitur de generatione [?] quod notat formam non [?] quod notat potentiam forme in corporibus
vel eam hec dicit ratione illius spiritualitatis ¶ 2° dicendum dicendum quod quidem habet

¶ Spiritualitas 3bus modis accipitur

quia eadem est substantia intellectiva et sensitiva hominis

esse a generante ¶ Ad id quod obicitur quod prius intellectus intrat ab extrinseco. Dicendum quod ibi vocatur intellectus substantia intellectiva / et licet sensitiva hominis ideo pro hoc non concluditur sensitiva hominis sed sensitiva brutalis ¶ Ad id quod obicitur quod opposita simul in eadem substantia repugnant ... ¶ Dicendum quod quamvis hoc non sequitur quod substantia de potentia in eadem substantia respectu oppositorum que ei possunt competere per corpus hec autem non conveniunt ei nisi ... ratione corporis / et ita ... quod corpori iuncta est / et propterea patet quod corporalis / ut anima vel illa potentia per quam a corpore separatur / ut patet quod potest esse ... quia substantia illa alia habet operationem / hoc autem planius invenietur distinctione ... in questione de quomodo anima separata ¶ Ad id quod obicitur quod sensus est alia quam homo / Dicendum quod hoc dicitur quod sensus respectu in comparatione operationis animalis quam operationis hominis / sensus enim modo est sensibilis / quia ratiocinatur / sed hoc est a sensualitate / ... procedit a virtute movente non procedit a virtute sensiente ¶ Ad illud quod obicitur quod anima sensibilis est in potentia ... / Dicendum quod verum est vel quod anima sensibilis nominat substantiam generabilem et corruptibilem / sed non procedit non ... nominat potentiam substantie incorruptibilis / et quia anima sensitiva in brutis substantiam nominat similiter est quod bruta sua anima sensitiva educuntur de materia / per se et in quibus potissime que generantur per putrefactionem / sensibilis vero in homine dicit potentiam rationalis substantie / et ideo ab illo solo producitur a quo substantia rationalis / et ideo quod sensibilis non possit propagari in homine sicut in brutis hoc non est imperfectionis ... virtutis generantis / sed ratione perfectionis que competit sensitiva hominis ¶ Ad illud quod obicitur quod est communicare in homine et in asino / Dicendum quod ad productionem per generationem et ad productionem per creationem non tollit univocationem / sicut deus modo creat unumquemque hominem eiusdem speciei esse cum aliis hominibus / sicut maior ratio univocationis in specie quam in genere planum est quod hoc quod diversis modis producitur anima sensibilis in homine et in asino non facit hominem et asinum dici equivoce / Et si tu obicias quod sensibilis in homine nominat potentiam / in asino nominat substantiam / secundum equivoce dicitur / Dicendum quod in asino et potest nominare substantiam et potest nominare potentiam principaliter tamen nominat potentiam / quia nomen eius sumptum est ab actu sentiendi / In homine similiter nominare potest et substantiam et potentiam sed procedit nominat substantiam non dicitur aliquid diversum a rationali / eadem enim est substantia que facit hominem et sentire et rationari / cum sit alia et alia potentia / et patet quod hoc non tollit univocationem in genere et animalis sive rationalis et irrationalis

Secundo queritur ratione cuius partis primo insit homini peccatum originale et

q primo in pt rone potencie vegetative vn̄ / qr originale in est aīe coniungit
rone sua ad carnem corruptam / s aīa magis unit carni qr potencia vege
tativa q est prima potentia in ipa / ergo vn̄ q primo in pt ei rone potencie ve
getative / 2o hoc vn̄ alia rone potentia generativa corporis aīe vegetabilis
s illa e mediate qua originale transfundit / et q maxime p peccatum inficit sicut
patebit inferius / ergo vn̄ q rone vegetabilis primo et principaliter in pt aīe
culpa originalis / Sed aut rone potencie concupiscibilis vn̄ / originale e ipe sicut dicit augus
est concupiscencia / s concupiscencia primo et principaliter in pte concupiscibili radicatur / concu
piscentia dicit appetitum boni ut nunc prima acceptione / et hoc q pert
pti concupiscibili / ergo vn̄ q originale peccatum primo habeat subiectum aīa in illa ptem
/ Item ex actuali comparacione pcti videmus q peccatum pervenit ad rationem
mediate sensualitate per eo q primo homo incipit abusione et aversione
sione a bono incommutabili / ergo si peccatum originale incipit ab inferiori
videlicet a carnis infectione et aīa ab inferiori habet inficere / vn̄ q primo
habeat aīe in esse rone potencie concupiscibilis / Sed aut primo in pt rone pte
rationalis vn̄ originale e carencia debite iusticie / s iusticia habet esse ipo
in rationali voluntate primo et principaliter sicut dicit anselmus in lo de conceptu virginali / ergo
originale peccatum primo et principaliter rone ptis rationalis habet aīe in esse / Item originale peccatum
est peccatum mortale / ergo principium e adeo aīa aiunt s aversio est ipius potenciis rationa
libus principaliter / ergo vn̄ q originale peccatum primo habeat in se aīe rone rationalis pote
ncie / Videtur q primo in pt ipi anime rone sue substancie ut essencie vn̄ q originale contrahitur
in aīa compositione ipius ad carnem / s per prius per naturam unit substancia aīe ipi corpori
quam potencie organicis prius e e unie q moveri / ergo prius per naturam inficiat aīe substancia
quam inficiant potencie / et sic hoc videtur originale primo est aīe corrupte sue substancie. Item
originale cum pt unum inficiat omnes potencias aīe / s nichil est unum commune omnibus pote
ncis aīe nisi eius substancia / ergo originale primo e in aīa rone sue substancie / Est e aliquod quod
originale primo in pt aīe / Utrum ratione substancie vel potencie / et si potencie utrum
vegetative aut sensitive aut intellective / Respondeo ad predictorum intelligenciam e notandum q
aliqui dicere voluerunt originale peccatum sicut traducem et ideo aīam ut primo in
pt aīe rone substancie sue a primo eius contingit / et contrahitur mediante substancia a corpore potencie
inficiunt pro eo q non unitur potencie carni inficiente nisi per unionem substancie / et sicut
unica est gracia q reformat aīam et eius potencias q insunt dicimus / et primo respicit
aīe substanciam ut dicunt sic e unum originale q omnes potencias aīe inficit et
deordinat / s si contrarium quibus ita intelligeret q per originale peccatum primo habet vi
ficium substancie quam potencie / ita q originale in pt aīe non rone potencie s rone

Dis xxxi^ma prima Quale^r peccatum originale traducatur in prolem

spus pbe vmte hoc no vi^r intelligibile q^r tu origi^le pt carencia debi
te iustitie supra aut ta pt rectitudo voluntatis est pmo i voluntate tn
cciam q^r originale est deordinatio ipus aie deordinacio aut no e i aliqua nisi ro
ne potee q^r p ipam pt ordinari et deordiari vlt pt sup dcm fuit deordinacio
q^r ipa respicit pportionem no q^r possit esse in aie pportio decu pcepta potencia sz q^r e
i potencys aie 2^m q^r qtinuat ad vna pportionem sic est in ppto intelligendu e ut
origi^le peccatum dicit subiectiue respicie q^r i eis potencys aie no qpactis sz ipss
sz put qtinuat sut in vna pportione aie put est vnita carni infecte si
ta tm q^r pmo in pt ipa deordinacio potencie quam pbe no ei dici subiectiue ordina
ta ut deordinata nisi rone potencie hoc e supposito q^r originale i pt aie
pmo rone potencie intelligendu e q^r du^r est loqui de originali peccato aut
put est culpa reddens deo aiam odiosam aut put est viciu deordinans
ipam potenciam pro accipiendo primo e i est aie 2^m lib^m et mayo^e 2^m volunta
tem ipam cum solum e 2^m q^r aia culpa^r ut lauda^r tm e in actu et 2^m q^r est
laudabilis ut culpabilis a suo ortu accipiendo 2do s put dicit viciu
deordinans potenciam sic q^r sonictum istius deordinacois ortum habz a carne
et rationalis motiua 2^m ratio habz p appetitum siue qcupiscencia sensitiue
qui ad illecitum impellit et mouet sic dcm est q^r peccatum originale pue
viciu qd nascendo qtrahimus in est aie pro rone ptis sensitiue et per pz
pposito ad ppoitaz qstione patz ccam inpte sup^o ad obiecta Concedo enim
q^r originale put est viciu in nobis pmo inchoat a pte sensitiua q^r mot
corruptiue ecrio est in hoc nobis quam fuit in adam ubi enim corrupit natura et
ro pte sensibile et voluntas carnem et per cocrio pt in nobis originalis
corruptio ascendit ad pte ronale mediate porcione sensibili 2^m q^r est
concupiscibilis hz 2^m q^r e culpa habeat esse in sola pte ronali i qua e lib
tas arbitrii vnde minor rones medie vera concludit et pcede pro Ad
id q^r obici^r de pte aie vegeta^tiua dcm q^r vnio ad corpus no est tota ca qtrahendi ori
ginale sz vnio cum possibilitate ad deordiacoz no enim corrupi^r p originale 2^m q^r e vna
nisi q^r e aliquo modo ordinabile et quia vegetatiua plus tenet
modu agendi natale quam voluntariu hinc e q^r originale no pt respicit
vegeta^tiua sic respicit sensitiua in q^a pt esse appetitus et delectacio q^ndam Ad
q^r 2° obici^r de vi a generatiua id pz sup^o q^r i ea viget corrupcio no solum q^r
pt potencia aie vegetabilis sz etiam q^r rone sensus admitti pt delectacione et co
cupiscencia deordinata Ad 3^m vero qd ultimo obici^r q^r pmo pt originale peccatum

70

inde perturbat rationem. Ad primum quod sicut tactus est primo non est sic tamen secundum requiritur
ita ibi ad hoc possibilitas ad deordinationem peccati talis aut non est in tanta
secundum potentiam ut predictum est supra. Ad id quod obicitur de unitate originalis, dico quod hoc
non concludit quod originale primo sit in anima, secundo quod sit in potentiis secundum quod continuantur
ad unam partem sicut prius explanatum est de gratia. Hoc autem melius explanabitur
infra cum agetur de unitate originalis peccati.

Tertio queritur utrum maior sit infectio generative originale quam alterius potentie. Et quod sic videtur:
illa vis est in nobis magis corrupta per peccatum in qua maior est rebellio
et inobedientia, sed talis est potentia generativa sicut patet quod numquam illa non
perturbaret imperio rationis. Ergo videtur quod illa vis sit magis corrupta. Secundo illa
vis est magis per peccatum infecta in cuius actu maior est eru-
bescentia, sed maior est erubescentia in actu potentie generative quam alterius potentie,
ergo etc. Tertio illa vis est magis in nobis corrupta cuius actu magis necessaria
est medicina, sed talis est generativa cuius actus non potest fieri absque peccato ni-
si excusetur per sacramentum matrimonii, quod numquam non contingit in aliis potentiis, ergo etc.
Quarto illa vis magis est in nobis corrupta in cuius actu maior est incurvatio, sed
talis est potentia generativa, quia in eius actu totaliter absorbetur ratio ut ef-
ficiatur homo tota caro. Ergo maior est ibi corruptio. Quinto illa vis est magis
in nobis corrupta in qua magis regnat concupiscentia, sed talis est vis ge-
nerativa sicut patet per pruritum quem sentit in membris genitalibus. Ergo vis illa
maxime inter ceteras corrupta videtur per originalis concupiscentie vicium. Sed contra per
que quis peccat per hec et torquetur ut dicitur Sapientie xi. Sed ergo peccatum primorum
parentum perpetratum fuit magis per nutritivam quam per generativam, primo minime
per generativam, videtur quod nutritiva magis debuerit esse corrupta. Secundo illa potentia est
magis corrupta que minus potest refrenari, sed magis potest homo compescere appetitum potentie
generative quam potentie nutritive. Ergo videtur quod vis nutritiva magis sit corrupta.
Tertio secundum corruptionem que est per carnem videtur quod illa vis potissime sit corrupta que
primo est in carne et per carnem suam operet operationem, sed talis est potentia nu-
tritiva. Longe enim ante nutritur homo quam generet, et prius appetit delectabilia gustus
quam delectabilia tactus. Ergo videtur idem quod prius. Quarto vis augmentativa tenens medium inter
nutritivam et generativam, prius enim est nutriri et postmodum augeri et tertio generare, sed inter
omnes vires anime augmentativa minime corrupta est. Ergo si medium capit naturam
extremorum, videtur similiter quod generativa minime debebit esse corrupta. Contra. Ad hoc
quare inter omnes sensus tactus plus habet de corruptione, et inter omnes potentias

anime vegetative generativa est in nobis corrupta ¶ Propterea dicendum quod absque dubio inter
omnes potentias sensibiles magis corrupta est vis generativa, unde pro quanto
convenit dici alie vires potius dicuntur corrupte, ipsa vero corrupta dicitur
et infecta propter concupiscentie pruritum et vehementiam que residet in ipsa. Propter autem
quare magis inficitur vis generativa quam alia potentia ponitur ratio quia ipsa est
vis non solum deserviens persone sed etiam deserviens nature, et ideo originalis corruptio
sive vitium quod in est nature cum corruptione persone per prius respicit illam poten-
tiam quam aliam; deservit autem vis generativa nature in quantum per ipsam fit suffusio se-
minis in prolem, et quoniam in illo semine est radix infectionis et corruptionis
¶ Hinc est quod illa vis que est illius administrativa plus habet in se de infec-
tione et corruptione ceteris. Rursus quia potentie generative in nobis iuncta
est sensus et potentia sensitiva respicit ipsam libidinem in se quodam modo habens vim
istam deservientem persone, et quoniam inter omnes sensus tactus est maxime naturalis, et ap-
prehendens cum maiori adherentia sensibile coniunctum ad sensibile, et hoc maxime viget
in membris genitalibus ratione multitudinis nervorum. Hinc est quod modica corruptio
ratione magnitudinis sensus plus inficit illam potentiam quam inficiat aliam et
[illegible] maxime in ea regnat pruritus et concupiscentia, et quia post sensum tactus sensus
gustus maxime est naturalis inter alios, hinc est quod inter alios vires magis
patitur inordinatio circa actum nutritive sive gustative. ¶ Replicatur in dis-
tinctione ratione tota collatione sufficientibus ratio quare aliud peccatum originale plus inficit in genera-
tiva quam in alia potentia. ¶ Et quod hoc probat rationes que ad partem oppositam inducuntur leviter
cedende sunt. ¶ Ad illud ergo quod primo obicitur in contrarium quod nutritiva debet magis puniri, quia pec-
catum fuit primo perpetratum per eam, ¶ Dicendum quod illa ratio teneret si peccatum respiceret
personam, non si respiceret naturam, et verum est quod quantum ad illam vim actus fuit
punitus per famem et sitim et etiam postea puniuntur plurimorum abstinentia
in quibus maior est pena quam sit in coitu minus continentia. ¶ Ad illud quod obicitur quod
nutritiva minus potest refrenari, ¶ Dicendum quod quod aliqua potentia minus posse refrenari
hoc est duplici ratione vel ratione vehementie appetitus et delectationis, vel ratione indige-
ntie naturalis; et cum non possit de facili refrenari propter vehementiam appetitus et incli-
nationis magis est viciata et corrupta, sed non hoc licet ratione indigentie
naturalis, non potest propter hoc quod magis corrupta sit. Cum ergo dicitur quod nutritiva minus
refrenari potest hoc non est ratione maioris vehementie appetitus, sed hoc est ratione
indigentie naturalis, quia non potest sustentari sine cibo, non potest est digestiva in quantum
implicitas appetitus propter necessitatem sed propter corruptam feditatem, et hinc est quod fini

motus generative potius dicuntur peccata quam primi motus nutritive ¶ Ad 3m
s. pro obiecto quia nutritiva magis unitur carni et per prius habet actum suum in
carne ¶ Ad 4m quod quamvis hoc non concludatur quod corruptio intensius ¶ Sed quia eius corruptio peccata
dimittit ¶ Peccata communio non est tamen causa sed productum est prius ¶ Ad 5m s. ad illud
quod dicitur de augustia ¶ Ad quod potentia augustia prime motus naturalis non sed propter
quantum ratione cum peccatum delectat et quam non subiacet voluntati ideo per prius non
habet ordinale ¶ Tamen quia sibi adiunctum non habet ¶ Hinc est quod non est in eadem
tanta concupiscentie ¶ Non potest autem esse in nutritiva et generativa ¶ Utrumque enim habent subiacens
voluntatis imperio ¶ Utraque habent habet suum adiunctum ¶ Et quia plus est in potestate
voluntatis abstinere a coitu quam a cibo, et sensus tactus qui maxime viget
est viget in organo generative ¶ Hinc est quod ante est ea corruptio non solum
potentiarum anime vegetabilis sed etiam ipsius potentie anime sensibilis ¶ Et per hoc illud
quod contrahatur ¶ 2m principale quomodo contrahatur vitium originale transfundatur
Consequenter considerandum ¶ Mediante carne procedendum est ¶ Et circa hoc queruntur
tria ¶ Primo queritur utrum anima possit infici a carne ¶ 2o queritur utrum
hoc sit per solutatem animi et appetitu anime ¶ 3o queritur utrum talis infectio fit
ad propagatione vel libidinis ¶ Utrum anima inficiatur a carne Et quod
Circa primum potest procedi et queritur ¶ Videtur ¶ Primo per auctoritatem apostoli ad Ro. vii. Scio
quod non habitat in me hoc est in carne mea bonum ubi glossa ¶ Corruptio
perditionis offensionis manet in corpore robur tenens divine sententie date in ada
cum qua anima maculatur peccato ¶ Et hoc quod ipse colligit quod caro inficit spiritum
¶ 2o Augustinus super verbis apostoli vivimus concupiscentie quod anima pertrahit per carne ¶ 3o hoc
ipsum videtur ratione ¶ Peccatum originale in est homini quod hoc quod traducitur a primo parente
in quo omnes posteri dicuntur peccasse sed non deus filius nostri corpore videtur solummodo
ratione carnis quam corpore trahit ¶ Ergo per animam efficitur peccatrix hoc est a corruptione
carnis ¶ Ergo Nulla proprietas traducitur ab uno in alterum nisi mediante aliqua
re deferente quod potest communis utique sed nulla res est communis patri et proli nisi sola car-
nis res ¶ Ergo in prole est peccatum prius in anima sed illud descendit nisi mediante carne ¶ Quarto
mala dispositio corporis in carne potest inducere oblivionem in memoria et divine
rationi intelligentiam ¶ Ergo pari ratione in voluntate potest inducere concupiscentiam ¶ Sed quia
concupiscentia in anima est peccatum originale per omnes fuit prius ¶ Ergo caro potest animam fa-
cere peccatricem ¶ Quinto anima iuncta carni passibili efficitur passibilis et dolens
ergo pari ratione iuncta carni infecte et lapsue maculatur et efficitur concupiscens
ergo concupiscentia peccatum est sed contra ¶ Sed contra Augustinus de concepta virginali cap. vii.
non est magis culpa in semine quam potest seminare quod potest in sputo vel sanguine ¶ Preterea

mala voluntate corrumpit / a compagine sua ad emittit / Secundo quia non potest dare aliquid quod
habet / Primo quia caro non possit animam inficere / Secundo autem in ... imperfectum propter quod omne agens quod
trahitur est patiente et efficiens magis, sed anima prestantior est carne / ergo ullo modo caro
potest in animam agere et ita ipsam inficere / Tertio quia vult philosophus necesse est agens et patiens
in materia communicare / sed caro et anima non communicant in materia / ergo caro non potest agere in
animam / ergo nec ipsam corrumpere / Quarto multo spiritualior est anima quam radius / sed radius
ex coniunctione sui ad corpus immunda non habet infici / ergo nec anima ex coniunctione ad cor-
pus infecta potest inficiari / Quinto nulla corruptio que est in effectu precedit in causa / sed cor-
ruptio que est in carne / non est corruptio culpabilis / quia culpa ut dicit Anselmus est
in sola voluntate / sed ergo minima culpa peior est quam maxima pena / et plus
habet de ratione mali secundum Augustinum in sermone de innocentibus dicitur quod corporalis in ratione
criminis imperfectior est culpa quam anima ... / Sexto corruptio que est in carne / aut est pena
aut culpa / non culpa hoc constat / si pena ergo iusta est / sed nichil iustum est cau-
sa iniustitie / ergo ... / ergo corruptio que est in carne / cum sit pena non potest esse
principium inficiendi animam culpa / Respondeo dicendum quod absque dubio sancti dicunt et te-
nent doctores quod anima peccatum contrahit originale mediante carne / quomodo autem hoc
possit intelligi invenitur ad hoc diversis diversimode / Quidam enim dicunt quod cohercio
quod anima unitur carni mortali et passibili quod non potest regere efficaciter concupiscentiam et contra-
hit maculam originalis culpe / quia ipsam concupiscentiam sine necessitate concupiscentie incidit
animam ... / et quia caro secundum propaginem communem mortalis / et mortalitas fuit in
carne primi parentis propter peccatum inobedientie / hinc est quod originale peccatum dicitur in nos
transisse a primo parente / et hoc concordat verbis Hugonis quem dicit in libro de
distinctione ... ubi ait sic quod caro mortalitate corrupta est ipsam per legem in
infirmitate dissoluta quod ... disposicionis ... pena contendit
quia ergo caro humana a parentibus cum mortalitate seminatur in eo ipso quod semi-
nata spiraret mortalitati vivificatur quemadmodum carnis concupiscentie subiecta
... necessitati cum ipsa mortalitas infirmitatis causa est quam sequitur concupiscentie
necessitas / Sunt ipsa verba Hugonis quibus videtur idem dicere quod prius dictum est / sed
cum in ipso fuit mortalitas et infirmitas / ut tunc fuit in eo concupiscentia et origina-
lis culpa non ... plene satisfacere / ut tota causa quare caro inficit animam
assignetur / Respondeo enim quod cum caro a fomite purgaretur remanente mortalitate sicut fuit
in beata virgine sanata tali corruptione ... / non videtur quod contrahit originale licet corpus
sit passibile et mortale / Et ideo alii aliter dicere voluerunt quod cum peccatum originale
non sit potentia et qualitas essentia / sed peccatum primum et iustitie carentia non contrahit illud

Falsa positio

aīa carne / ita q caro aliq̄ maīaz agat ut influat ꝶ q plꝫ ipi aīe ob
staculū sone cuiꝗ aīa debita iusticia pri⁹ / et priuata illa iusticia impotēs
ꝯcupiscē corpū fort / cū nō hēat dnaciōiꝫ et ita ꝯcupiscē pz ꝗ debite
iusticie carentia / et debite iustic carencia prodit ipam ꝯcupiscēciā pn⁹
plꝫ aūt caro ipi aīe obstaculū et offendiculū ut nō habeat illam
iusticiam / ꝗ hec ꝗ ꝑpagata ē a pū parēte / siuꝫ ꝯiunctione aīe ad talem
carnē ille qui n̄r pr̄ d̄r ēē fili⁹ ade / et q adā offendit deū notūꝫ
ꝑ est ī tota sua posteritate / ꝑnūc ē q aīa hoc ipo q tali carni iungit et
ꝑ tot ad genus ade ī digna effr ut deus sibi iusticiā apponat / et cū illā
debeat hēre et nō habeat culpabilis est et rea / et ꝑ ꝯnꝯ effr ꝯcupiscēs
et vana / sic mañ palestra ꝗ dissolute ꝯ virtutes regitur effr̄ simulo
pl / et ꝗ v⁹ ꝑhi ꝗ vbis aūpel de ꝯcepciū hūnali ca° v° ubi aīt pro est
ꝗ pr⁹ talis rōs q̄ iusticia et corp p' aīa velud cor⁹ vencos / ut que
sonat ad pr vr qui malo corpe hō mala facit opa / na ꝗadmod cū ī do
uitacōm rupt⁹ malis distrāto perit / et nauis ꝑ gubnator dimis
ꝑ gubnatols dimittit cū ventis et motibꝫ maris vagat et ī velit ma
ꝑs picula / dicit q hoc facit absencia cattene a gubnacōe / nō ꝯabsēcia
hōz ad pt pr cū malꝯ ~~ꝑtit~~ perit clamantes q op ī iustā nō q
ꝗ pt ulla essencia / et itē infra ca° xxv spoliat ꝑsō naz bona iusticie
iudiciu / et nā egēs fcā oīs potencias quas ipa de se ~~ꝑuaret~~ creat
eadem ꝯsciate peccatores et ī iustas facit. hoc nō tū sp̄t peccatū ꝑ
sonale ade magis qui d' illo ꝯsolute ꝑpagantur. Ex hijs verbis v⁹ ꝗ tol
lis possit intellectꝯ q̄ prius dictꝯ est / sꝫ tamē ad hūc illud nō v⁹ plene
intellectum satisfacere / q ex tō q aīa illa q cat in cor° q° corp caret
et iuste plus ul⁹ dare quod dixit / cū cor' ī fudit nō diceret hēre orī
nale peccatū / sic nō purū ēē et ī nocens / ī dꝫ intellige q aliq̄ nō
corpe rdudz maīaz ꝯcarne / ~~et~~ hoc est 3us mod⁹ ītelligēdi q
ī carne ade ꝑ peccatū duo fuit corp° / una .s. pure penalitatis / et
sic hac aīa cū iungit cor° ꝯhit passibilitē / alia nō fuit corp° vicio
sitatis pure feditatis / q qua caro est spūi rebellis / et ꝗ hoc aīa ꝯhit
culpā orīgīale / quia hec viciositas q̄ī mediū tenz int' culpā et penā
et hoc ē q iungit dicit ī ha / et q sonat sac° scripture vba q ꝗ ꝯ feri nō
ꝯ parcetū et ꝯcupiscē libidinosa ꝯhit caro feditatē q ꝗdam
ꝯcupiscē ī est tā origīalis pcci / et ī te viciā pure corp° carnis appellat pt

3us mod⁹

Dis. xxxi. Qualiter originale peccatum traducatur in prole

Ad intelligendum autem quomodo anima possit infici ex corpore per unionem culpabili quadam foeditate per tria supponenda sunt tamquam manifesta. Quorum primum est quod foeditas carnis fuit in carne rebellionem spiritus quod patuit in Adam qui post peccatum sensit carnis sue rebellionem. 2m est aliud quod anima unita carni per suam coniunctionem spiritus ad carnem ut contrahit eam sensum et ab ipsa trahitur deorsum per vinculum quod est spiritus carnis ad animam. 3m est quod anima propria virtute non potest regere carnis rebellionem nisi iuvetur per divinam gratiam. Unde Apostolus exclamat: Infelix ego homo etc. Ex hiis tribus suppositionibus notandum est quod quia anima sic carni unitur quod ab ipsa trahitur deorsum et per concupiscentiam in eam, sed anime in eam non est aliud quam eam puniri. Punitas autem in potentia rationali que est capax iustitie non est aliud quam iniustitia et culpa. Ex hoc clarum est quod foeditas que est in carne est anime sibi unitam facere peccatricem, et quia ista foeditas a primo parente se traducit in omnes posteros genitos secundum legem propagationis, hinc est quod mediante carne ad eos transfundit originale. Hoc autem melius explanatur per evidentiam exemplorum. Videmus enim quod caro de se non dolet ut est in ea passio doloris ante adventum anime, quamvis in ea possit esse incisio. Ponatur ergo anima uniri carni incise et lese, statim cum ei unitur habet dolorem, et dicitur dolorem aggravari in anima non in corpore. Sic in carne incisio potest facere animam dolentem, quamvis non sentiat carnis quandam foedationem et dissolutionem faciat lasciviam et concupiscentiam quam dum habet in carne. Item esto quod aliquod corpus ineptum esset ad recipiendum spiritum sicut est corpus quod in ea dispositione quam habet freneticus et furiosus in tali corpore non dicitur esse furia et ignorantia sed quedam dispositio mala. Si tamen anima tali corpori infunderetur statim efficeretur ipsa ignorans et furiosa quamdiu esset in carne illa, quare non sunt possumus intelligere et in concupiscentia. Rursum esto quod aliquod membrum formaretur ad motum et regimen anime inceptum et inhabile ut patet in ea complexione quam habet membrum paraliticum statim cum virtus motiva uniretur illi membro, diceretur ibi esse morbus paralisis et esse virtutis dissolutio et per quandam simulacionem. Virtutis autem dissolutio non esset nisi ad corporis proportionem spiritus virtutis motive infusi, sed sicut ad ineptitudinem organi quod debet regi ab illa virtute sic et in proposito intelligendum est quod in corpore ante adventum anime non est actualiter morbus culpe sed iuncta anima que debet ipsum corpus regere propter carnis ineptitudinem caret anima rectitudine virtutis cognitive, et illa carens fuit lapsa efficitur per actum concupiscentie, et sic patet quod valde est verisimile quod originale possit contrahi in anima ex carne. Ad dissolutionem autem obiectorum primo notandum quod sicut dicitur aliquid agere in alterum uno modo per preeminentiam sicut superius agit in suum inferius, alio per influentiam sicut corpus superius agit in hec inferiora. 3o per colligationem ut cal

ligantia. Sic cum duo ita sunt coniuncta quod unum trahit ad se alterum et communicat alteri sui
conditiones. Cum ergo dicitur carnem inficere animam hoc intelligitur quantum ad istum modum
agendi scilicet propter colligantiam quam habet ad animam propter quam dicitur de corpore tendit eam
[illegible] ut ei dicit Gregorius quod labenti in intellectu necesse est ut eam labere
labatur. Per hunc viam patet ad ea quae obiecta sunt. Ad illud enim quod dicit Anselmus quod peccatum
non est in semine. Dicendum quod hoc est quantum ad corruptionem actualitatem spiritus peccati
quia de condicionibus apparentibus rationalem voluntatem sic solum corporum non autem vult
negare quin ibi sit causa peccati, immo asserit sic patet ex verbis suis sequentibus.
Ad aliud scilicet ad id autem quod omne agens praestat in patiente. Dicendum quod intelligit
de agente per influentiam. Per hunc autem modum in originali contractione
non dicitur carnem agere in animam sicut predictum est. Ad tertium scilicet id philosophi quod agens
et patiens debet communicare in materia. Dicendum quod ipse intelligit de actione qua aliquid
vere agit in aliquid per predominantiam. Ad quartum scilicet id quod obicitur quod multo spiritualior
est anima quam radius. Dicendum quod etsi spiritualior sit, tamen magis alligata est
carni quam radius aeri. Sed radius illuminato non magis contrahit eius proprie-
tates sed passibilitates sive feditates quam radius proprietates illuminabit.
Ad quintum scilicet ad illud quod obicitur quod non est actio corruptionis in effectu quam in
causa. Dicendum quod id dicitur fallit primum quia id non se habet in ratione proprie causali-
tatis solum in ratione permanentis et defectus, sed si velimus comparare corruptionem
rationis animae puniti ad primam causam videlicet animam Adae respicitur in quantum
est magna et maior. Deficit adhuc quod magnitudo corruptionis intende-
retur secundum nobilitatem et dignitatem corruptibilis, et tanto maior est vi-
tium et corruptio maior quanto natura perfectior sicut Augustinus dicit, et hinc est quod
quia anima corrumpitur a carne maior est in ea corruptio quam in carne
fuit, et hoc est ratione nobilitatis subiecti. Ad sextum scilicet ad id quod obicitur quod pena
non est causa culpae. Dicendum est quod verum est de illa quae est pura pena. Talis
autem corruptio viciosa in Adam subsecuta est cum culpa, quia postquam
peccavit caro eius dissoluta est non solum dissolutione ordinata ad mor-
tem sed etiam faciente rebellionem et faciente concupiscentiam quod non licet, et
talis viciositas et a culpa est et ad culpam sit quodammodo causae
[illegible] hoc autem non facit ad ipsam animam impediendo et inficiendo sed po-
tius rebellando et deo subtrahendo, et hoc modo intelligit magister animam in-
fici a carne et trahere conditiones aliquas, et hiis verbis concordat verba Anselmi
[illegible] vult Anselmus dicere quod caro ea debitum iustitiae perdidit necessitate concupiscentiae

rendi. Omnia ista et huiusmodi non intelligenda sunt quod caro inficiat animam per se
ratione passibilitatis, sed est ratione adiuncte feditatis et corruptionis quam in pro-
mine esse manifestum ipsa corrupta a primis parentibus in actu generationis virtutis et in membris
ubi respondet principaliter generationis omnia alia ita sunt possibilia per illa

Secundo queritur utrum originale contrahatur in anima ex carne ex aliquo appetitu et vo-
luntate anime. Et quod sic videtur primo per rationem Augustini quam facit Thomas lxxxiii.
questionum dicens quod nulla potest ab alio fieri deterior, sed si potest deterior hoc fit et erit
a seipso aut cum sit, si sit deterior, aut ergo a superiori aut a pari aut ab inferiori. Ab
inferiori non potest, a pari non, quia ei non prevalet, a superiori non quia ille aut esset bonus
aut malus; si bonus ergo nunquam faceret eum deteriorem; si malus ergo cum sit inferior et
et deterior. Similiter arguitur in proposito et concludit per hoc quod anima non possit fieri mala nisi
cooperante voluntate propria. ¶ 2o Omne peccatum ab aliqua voluntate est, sed placit
voluntas est peccati principium, peccatum ergo originale quod est in parvulo aut est a voluntate
propria aut aliena, si a voluntate aliena ut parentis aut cuiusdam ante non fuimus
nisi Adam inquit quod ad esse originale peccatum in hoc aut nisi Adam quare ergo per ipsum non debe-
mus esse natura in corpore dei fieri, quod si hoc falsum est non ergo solum fuit a vo-
luntate aliena restat ergo quod contrahitur a voluntate propria. ¶ 3o Corpus non po-
test animam inferiori in merito culpe, et nisi si ei se conformat mera voluntate, sed
anima eum (vitiat) iuncta carni ante unionem non fit culpa, ergo si inficitur a carne
hoc non est absque voluntaria ipsius anime coniunctione. ¶ 4o Si aggreditur tram-
cor. quod in factum non decet. Quo hoc contrahitur originale si in anima contrahitur hoc non est
nisi per aliquem appetitum quem habet ad carnem, et per hoc videtur quod originalis culpa
contrahitur mediante appetitu anime et voluntate. ¶ Contra quia peccatum quod contrahitur a volun-
tate est peccatum actuale, ergo peccatum quod parvulus contrahit non debet dici peccatum origina-
le sed peccatum actuale. ¶ 2o Si peccatum originale esset a voluntate ipsius anime, ergo pu-
niendus esset pena actuali, sed ergo non punitur pena actuali sed pena dam-
ni sicut infra videbitur, ergo non videtur quod a voluntate anime causetur. ¶ 3o Natura et
voluntas sunt principia disparata ita quod effectus qui sunt a natura et qui sunt a pro-
posito sunt alii et alii, sed ergo originale peccatum eo ipso dicitur originale quod est a natura
non est a voluntate propria. ¶ 4o Peccatum quod est a voluntate propria per proprium actum
commissum est, si nullum aut peccatum per proprium actum commissum sine proprio actu dimit-
titur, ergo si originale contrahitur per animam voluntate nunquam in parvulis per baptismum deleretur
quod si hoc est contra fidem constat quod peccatum originale non contrahitur per animam voluntate. ¶ 5o Si
contrahitur per voluntatem aut per naturalem aut per deliberativam, non per deliberativam quia in

ipso instanti creationis unitur anima carni non per naturalem quia naturalis voluntas
est certa et per modum ... quam eam constituit actor deus / ergo illo modo potest esse pecca
ti ... reddit idem quod prius ¶ Pro eodem quod cum quaeritur utrum peccatum originale consistat
in voluntate aut appetitu animae hanc conclusionem potest intelligi / Concedit autem hoc tale
intelligere prout spectat ad hanc puritatem et talem ut spectet ad rationis probata
tamen / et 2° credo non ut spectet ad fidei veritatem / Cum enim duplex potest in anima appe
titus videlicet naturalis et deliberativus per potest intelligi quod anima prius debebat de carnis
infectione et ei quaedam voluntariae et condelectatione et quod hoc consistat culpam
originalem potest intelligi haereticum est pro eo quod doctores catholici dicunt quod anima cre
ando infunditur et infundendo creatur et apostolus ad Romanos de Iacob et Esau loquens
dicit antequam aliquid boni aut mali gessissent etc. / Est et aliquis in anima appetitus naturalis et
per hunc appetitum dicitur potest intelligi consistere peccatum originale / Non ut potest intelligi
consistere quia unio corporis et appetitu animae quod corporis carnis potest per naturalis et
et naturalis appetitus animae ad corpus quam et ad ipsam unionem et unionem an
tecedit natura quamvis non antecedat tempore per habeat in ratione efficientis eo modo quo
est dicere peccatum in habere causam efficientem / Et potest dici consistere originale peccatum a
carne infecta mediante appetitu per quem anima carni colligatur / et quaedam
modo ei condescendit ac per hoc ei se subicit et subiciendo polluitur / ut tamen quod hoc di
citur culpa illa esse acta sed contracta ut personalis sed naturalis / Et ille appetitus
est appetitus naturalis / Sed tamen totum peccatum propter cum corruptione carnis adiuncta
a primo parente propagatur / Hoc autem et si probabiliter esse dicam videatur tamen
imbecillitate a veritate deviare quod prout talem contractus originalis potest propter
animae consensum et doctores dicant originale peccatum prout traduci a primo parente quod
non propagatur nisi secundum carnem ¶ Alio modo potest intelligi peccatum originale consistere ab anima
per naturalem appetitum ipsius animae ad carnem ita ut prout dicebatur non ponatur propter car
nem / Et appetitus ille naturalis sit causa sine qua non et hoc quidem habet veri
tatem et verum est ponere. ¶ Quia cum caro possit animam in fide nisi anima haberet natu
ralem colligantiam ad ipsam / naturalis autem colligantia non est nisi per appetitum
ipsius animae ad ipsum corpus per quem anima adeo alligatur carni / ut per eam sit
secundum nisi virtutem habeat per quam carnem regat necesse est de corpore fieri cum car
ne / Et per hoc captivari in servitute peccati / et propter hoc premissa concedendum est originale
esse contractum / et illo modo debet dici actum / et hoc ipsum nomen indicat quod dicitur peccatum
originale non actuale / dicitur naturale non voluntarium / Sed concedendo primo rationes
quae ad 2am partem inducuntur ¶ Ad id vero quod primo obicitur quod non potest homo fieri malus ab alio
...quia ... d'alio agente quod quodlibet est ita aliud quod non est naturale alligatum

ai qd debet sibi deteriusque sit aut non est in proposito / nam caro naturalem habet colligantiam cum spiritu per naturalem appetitum minus ad alterum. Ad 2m. s. quod peccatum originale dicitur contractum a voluntate propria ab aliena. Dicendum quod ante aliena. Ad 3m. s. quod peccatum originale dicitur fuimus in isto 2m quod in ipso adam. Dicendum quod licet ibi et quod fuit in potentia causali sed quod in potentia non fuimus entes in actu sicut et originale peccatum plus quod est 2m quod admodum 2m quod reductum est ad principium per oppositum nec / nam tunc prius essemus ante ipsius plus generatorum et in ipsa plus propagatione commixtione anime ad corpus incipit esse peccatum simpliciter / ut requiritur ibi actuat ut nova deliberatio sicut fiet ipsa propagatio et anime ad carnem coniunctio. Ad 4m. s. ad idem. s. quod simplicius non potest abinfectione. Dicendum quod habet veritatem tamen unde quando non est naturalis colligantia sicut anime ad carnem sicut deum et spiritus possibile tamen dici quod eodem aliquis meruit sed hoc melius patebit cum agetur qualiter salvatur anima infecta ex unione anime ad carnem. Ad duas ultimas rationes iam patet responsio per ea que dicta sunt nam per alios ponetur in carne infecta / et anima innocens ponetur in flamma / ut ista patet sed hoc non esset propter defectum appetitus deliberativi / sed propter hoc quod non esset ibi appetitus nec colligantia naturalis / et sine hoc non potest anima a carne infici sicut prius dictum est / quibus hoc non potest cum predictis complexis et naturalis appetitus salvatur in anima ad carnem per hoc sicut ... et tamen anima nullam culpam contraheret.

Quarto queritur utrum caro ipsa inficiatur ex propagatione tamen ut ex propagatione et libidine / et quod ex libidine videtur. Quod autem augustinus de fide ad petrum peccatum originale non transmittit ad parvulos propagatio sed libido / sed ergo anima ex ratione sed ex libidine. Item 2o. augustinus contra iulianum pollutio qua est in carne quod est ex reatu conceptus parentum et concupiscentia libidinosa contrahit caro dicitur concupiscentia ergo hoc autem quod feditas illa in carne non est ex propagatione sed ex libidine. Item 3o. corpus christi de beata virgine est conceptum et de massa humani generis / et tamen non habuit illam feditatem in carne / nec originale in anima / ergo talis feditas in carne non est ex caro ex carne educitur / sed ex cum libidine seminatur. Ergo sed magis natura lapsa esset ut nichilominus esset propagatio carnis ex carne ut esset in ea feditas ut peccatum originale per quod ergo si propagaretur homo ex homine esset traductio originalis hoc non est ratione ipsius propagationis sed ratione adiuncte libidinis. Ergo si fieret propagatio absque libidine iam nulla esset inordinatio concupiscentie vis generative si nulla esset inordinatio concupiscentie virtutis generative / nulla esset feditas in semine et si hoc non esset feditas in carne nec in anima contraheretur originale / sed ergo inficitur

et uidetur hoc non est ex propagatione tantum sed causa libidinis ¶ Ad 3m dicendum quod originale peccatum contrahitur ... tradatur peccatum originale eo modo quo in ipso erat vel in ipso autem erat et propaga-
tione non autem libidine ergo tantum originale quod carnis feditate propagatione
contrahitur non libidine ¶ 2o libido respicit parentes proprios sed originalis traducitur
respicit primos parentes unde non dicitur originale quod habetur a parente proprio sed ab Adam
ergo videtur quod ipsa libido que est in coitu nichil facit ad transfundendum peccatum originale
¶ 3o possibile est quod aliquis sit ita conscitate repleta absque omni peccato sed ubi non est
libido ubi est voluntatis improbitas et aliqua culpa ergo possibile est eos generare absque
libidine et per traductionem feditatis carnis ut originalis peccati esset ratione
libidinis proles sic genita non haberet originalem culpam ¶ Item si traducitur originalis
ratione libidinis ergo ille qui cum maiori libidine nascitur magis contrahit originale
... adulterio cum maiori libidine generatur quam ille qui nascitur ex legittimo
matrimonio ergo videtur quod maior esset in eo culpa originalis et corruptio originalis peccati
... corrumpitur ... Item ... talis corruptio non traducitur per libidinem ¶ Item peccatum
... dependet de tubis ... et transfundetur ... vtriusque ita quod nec ...
... delectatione ... vtitur sed ubi plus ... abseque libidine ergo tales
proles non haberent peccatum originale quod sicut hoc est absurdum ponere et intelligere quod
... ad ... generet ... corruptione ... in eo ... est ...
... non ... feditate carnis ut originale peccatum transmittitur
ad posteros libido sed propagatio ¶ ... et augustinus de
fide ad petrum et magister ... feditatis carnis et contrahitur originale ...
... propagationis sed causa ... feditate libidinis ... augustinus et petrus ...
... non transmittit propagatio sed libido ut feditas ... humana facit homines nasci
in peccato sed feditas libidinis ¶ Ad cuius ubi intellectum et ... notandum est ...
libido 3 dicitur primo libido dicitur improba voluntas ... dicit augustinus ... de libero
... nichil aliud videmus in toto malefaciendi genere ... libidinem generari hoc est ...
... improbitate ¶ ... libido dicitur delectatio immoderata ... dicitur ... maiorem
esse libidinem in opere ... generative quam alterius potentie ¶ 3o dicitur libido
corrupta ... dicimus esse in potentia et virtute generativa per actum
... ipsa virtus generativa dicitur esse corrupta et infecta ... his
modis contingit esse libidinem contra actum generationis humane ... et est ibi
corruptio ... et delectatio immoderata et voluntas improba ... prima
libido hoc est improba voluntate contingit generationem frequenter ... secunda hoc est
immoderata delectatione ... aut ... tertia numquam propter ... ex lege

libido 3 dicitur

¶ Dis xxxi quomodo originale peccatum traducatur in posteros

ne. Ad 2m dicendum quod peccatum transmittitur ad posteros non propagatione sed libido, hec non intelligitur de libidine primo et per se non sed ex eo. Et per hoc patet responsio ad omnes rationes que adducuntur ad utramque partem. Nam primo auctoritates et rationes que ostendunt originale transfundi per libidinem et acceptionem seminis intelliguntur. Rationes non ad oppositum procedunt de libidine et acceptione prima et per se. Et hec patet pertractati omnes et singulas rationes cum licet et primo queritur de hoc quod magister

In parte ista potest dubitari. Queritur in littera ubi hec queri potest utrum ea originalis sit in carne sit culpa vel pena. Non enim videtur ipse respondere ad questionem propositam. Pro cuius solutione nota dicitur quod sit culpa vel determinat quod sit pena et videtur quod neutrum sit, culpa non est quod stat pena non videtur esse. Et pena moralis sola non est in qua et impunita nata est esse et impunita in ea sola in qua et beatitudo nata est esse, hec autem est sola intellectualis natura. Ergo autem ad vectum ave non potest esse pena vel culpa. ¶ 2o omni pena ab puniente sed corruptione que est in femine ate ad vectum ave nullus puniens ergo non videtur esse pena. ¶ Sed in contrarium est quod ea sit corruptio quibus quo culpa et omnis talis sit pena videtur talis corruptio esse pena. ¶ 2o ea omnis maledictio sit pene vel culpe et femine datur maledictum 2o quod dicitur papie (?) et augustinus exponit in libro ypo nosticon ergo etc. ¶ Respondeo dicendum quod ad hoc breviter quod magister ad propositam questionem respondet valde caute et rationabiliter, nec enim sustinuit quod sit pena, nec sustinet quod sit culpa, nec tamen negat. Non enim actualiter est pena vel culpa corruptio illa pure feditatis. Non pena sub ratione pene et culpa sub ratione culpe potest esse sed ratione rationale, nec tamen negat quod sit pena vel culpa, quia ad utrumque ordinem habet et utrorumque quodammodo est causa. Nam cum coniunctione sui ad carnem ratione illius feditatis contrahit penam et culpam, sed culpam ipsam contrahit per naturam quam inficit pena, non magister vel utrumque comprehendat vocat eam vitiositatem pure carnis feditate. ¶ Et per hoc patet responsio ad utramque partem quia quodammodo dicitur est pena et quodammodo non

Queritur deinde 2o quod dicit feditas maior videtur esse in carne que propagatur traducta quam in ea de qua traducitur. Sed enim hoc verum est cum originale contrahatur quod illa feditate videtur quod magis sit originale in uno quam in alio. ¶ 2o Nulla infectio est intensior in effectu quam in causa quod est in minore in utroque. Ergo si feditas in carne traducta tanquam ab eo a quo traducitur non videtur magister dicere verum cum dicit quod ea est hec quam in alia. ¶ Respondeo dicendum quod cum dicit magister quod maior sit feditas in carne que traducitur quam in carne a qua traducitur, hoc in hoc intendit quod ad carnem

que est malus nubibus et de fuit alius nubibus qua nubibus generatiue hec
aut dicit quod in illa potentia est quedam fontalis infectio ydest quod quando femine
sibi genitiua et per illam vim descendens maior in fectione infecit quam
aliqui habentes quod manifestat veritas et fuor corpus sicut ipse dicit in littera. tamen
non vult dicere quod femine quequo generatur plus sit magis infectiua, quam fe
mine quequo genitrice prima, unde fuit quod magis sit originale in plus quam
fuit in prima. et ita patet responsio ad illud. Sed hec plenius explicabitur
cum agetur inferius de quantitate originalis. traducta est ab adam
Item quero querimus de hec quod dicit non quod ex carne, accepit primum et fui
mus ex prima traximus. et est questio per quibus ipso fuit de carne a
de corrupta per legem generacionis. videtur quod habeat originale. et quod non videtur dicere
magister in littera et hec ipsum videtur augustinus dicere contra pelagianos ubi dicit quod alibi
frenitales et frenti hec quo nisi ex feminis ex ponere. et pro femine
generatiua est sit preceptiva est femine erat maledictum ab utero et pro clerici
modo ghi non sit protoplasti sine feminis assumpcione. Sed contra alibi forma
vel qua et spiritum viam non videtur quod habeat originale. Sed quod deo videtur quod sic to
cum ade corrupta fuit et fedata multo culpe videtur pari rone quod primum
habet ipse fuit de alia parte sicut fit de femine. 2o feditatis illa non pergat
pro duplicitate organizacionis. Sed per aliam originale contrahit quia quedam est potest illi
corporis pari rone videtur quod contrahet illa anima quamvis ingereretur corpori quod illa carne for
mato ubi nulla fuit ratione eius purificacio. Responsio quidam tenent quod contrahet
originale ydest hec quod non solum est corrupcio et fedacio in parte sed in tota car
ne. Alii non tenent oppositum dicentes quod et si sit in omnibus nubibus corporis
penalitatis corrupcio tamen feditatis que est principium originalis in parte generatiua
assistit. Utrumque hoc dicere non est magna vis faciendi. Sed ut illa est quam non
generatur ex lege propagacionis quod per femine in facto nisi solus christus de quo dicitur
et quod non habuit originale peccatum. Vel rectius ponere est adherere verbis magistri
ydest hec quod magis consonat verbis augustini. tamen ipso fuit quod alia parte sicut cum
multis facta fuisset corpori vim per quam traheret penalitatem aliquam habuisset
non tamen peccatum originale ut videtur quod obiectum de corrupcione vera et per in omnibus nubibus
sit corrupcio penalitatis corrupcio feditatis est in solo femine racione infeccionis
principalis que est vim generatiua. Sed nunc aut vis illa magis sit infecta quam
alia determinatur est supra. Ut certe in quantitate accepta primum eos. Hoc isto est
Queritur etiam de hec quod verbo videtur colligi quod actus matrimoniales magis quod

nota hec solus christus
sed originale peccatum contrahitur

videtur actus matri
moniales sit fi
sine peccato

absque peccato habeat sit. Et hoc ipsum vir parentes aug. in ypo. dicit ei dei gr[atia]
in talibus coniugibus partes ipsa libido pro iniuria mihi mancipant ut moueri
non valeat per ipsa desinet. Et ad voluntatem honestis coniugibus non est
sine quadam libidinis. Sed queritur utrum sit quia omne mandatum dei sit absque
peccato impleri. Sed et plene seruare absque peccato sit homo ad cultum dei. Sed
hoc dicitur sed quia actus immortalis sit sine omni peccato maxime cum
sit causa generande prolis vel cum redditur debitum. Et cum dicitur potest intelligi
de peccato originali impleri non de peccato actuali imponente. Et sic
subditas voluntatis. Et hoc non plus est pena quam culpa. Et hoc plenius determinatur in capitulo in libro de inmunis

Dis. xxxiii qualiter peccatum originale curatur

Dis. xxxiii

Quoniam supra dictum est peccatum originale etc. Super magister ostendit quam peccatum originale traducitur. In hac parte ostendit quomodo curatur. Diuiditur autem pars ista in duas partes. In prima determinat magister quod originale peccatum fecit habeat deleri in baptismo quod est opus diuine misericordie. In secunda vero determinat qualiter in ipsis animabus supponitur saluari diuine iustitie. Ibi Solet etiam queri que iustitia teneat etc. hoc aut fecit quia vniuerse vie domini misericordia et veritas et in vnius benignitate misericordie manifestatur et sepe sub castitate iustitie. Prima pars diuiditur in tres partes. In prima ostendit qualiter in baptismo deleatur peccatum originale quo ad culpam. In secunda vero qualiter remaneat quo ad concupiscentiam. Ibi Solet autem queri vtrum et ipsa etc. In tertia vero determinat de pena que remanet in vita id est de concupiscentia quomodo et ab adultis. Ibi queritur utrum solet vtrum concupiscentia etc. Similiter pars principalis 3 habet partes. In prima parte determinat utrum deus cum iustitia debeat culpam originalem anime imputare. In secunda vero queritur utrum deus velit animam illam mundam maculari. Ibi Si vero queritur utrum deus qui fecit ipsam etc. In 3a vero determinat qualiter creatur anima a deo. Ibi hic aliquibus queri solet utrum anima etc. Et sic nominatur magister in puncto distinctionis duo principaliter determinat: unum quod quando originale deleatur per opus diuine misericordie. Alterum vero quod quando contrahatur salua castitate diuine iustitie et omnia que determinatur in parte ista possunt reduci ad tria: primum quando deleatur originalis culpa. 2 quo a quo sit ipsa concupiscentia. 3 vero est quod anima in infusione anime et originalis culpe imputatione salua diuina iustitia.

Ad intelligentiam huius partis hic queritur circa tria. Primo queritur de originalis culpe deletione. 2o queritur de viciis concupiscentie remanente. 3o queritur de castitate diuine iustitie in infusione et in punitione anime. Circa primum queruntur duo. Primo queritur utrum baptismus deleat originale quo ad culpam quo ad meritum. 2o vero

utrum deleat quantum ad eius tam que est in carne / originale quantum ad culpam

Circa primum sic proceditur et queritur utrum baptismus deleat / et quod sic videtur Ioh. 3o
nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non introibit in regnum celorum
hoc autem non est propter culpam actualem in parvulis / ergo propter hoc est propter culpam originalem / sed per
baptismum non prohibentur parvuli regno celorum / ergo necesse est quod in baptismo tollatur quod videbatur
hominem in digni[tate] corpore dei [illegible] / 2o ad Ro. vi quicumque baptizati sumus
in Christo Ihesu in morte ipsius baptizati sumus et post [illegible] enim mortuus est peccato
iustificatus est a peccato et glossa ista per baptismum mortui sumus peccato sicut Christus semel
mortuus est pene / ergo peccatum totaliter tollitur per baptismum / 3o hoc ipsum
videtur ratione baptismi cum est sacramentum veritatis et [illegible] nove legis / ergo sicut in baptis-
mo lavamur corporaliter ita non lavamur interius / sed ergo in baptismo puer corporaliter la-
vatur / videtur quod interius a peccato originali mundatur / 4o in baptismo efficitur homo [illegible]
et regeneratur generatione spirituali / ergo [illegible] quod autem non potest quod diu manet in peccato
mortali / videtur quod per baptismum originale deleatur quantum ad culpam / Sed contra impossibile est deleri
maculam peccati sine deformitate [illegible] qua diu manet fomes [illegible] debet
[illegible] / sed in homine post baptismum manet concupiscentia illa originalis iustitie que fuit in Adam
in statu innocentie / ergo per ipsum non deletur macula originalis culpe / 4o manifes-
tum est per ipsum peccati diffinitionem hoc manifesta est per ipsum concupiscentiam / quod manifestum
[illegible] videmus quod post baptismum caro spiritui non ita subicitur sicut in Adam subiciebatur.
2o ipse est macula peccati deleri qua diu manet actus peccati sic manifestum
est in eo cum alicui committitur peccatum fornicationis qua diu est in actu fornicationis
sed post baptismum manet originale quantum ad actum sicut dicit magister / ergo impossibile est quod in baptismo
deleatur quantum ad maculam et reatum / 3o concupiscentia post baptismum culpa est [illegible] tales
sunt actus tales sunt habitus / ergo concupiscentia que remanet post baptismum est cul-
pa sed non est culpa actualis ergo originalis / ergo per baptismum originalis culpa non deletur
quantum ad maculam / 5o culpa est meritum pene / ergo si remanet culpa / [illegible]
remanet pena / sed et post baptismum remanet pena debita originali ut patet mors
et ceteres pene / non videtur quod per baptismum fiat deletio originalis culpe quantum ad ma-
culam / Et si tu dicas quod macula peccati deleta adhuc potest remanere reatus
[illegible] et obligatio ad penam pro culpa [illegible] / [illegible] quod originale remanet
quantum ad reatum male [illegible] dicit magister quod originale transit reatu et remanet actu / 6o
[illegible] dicit magister in littera et accipit [illegible] augustini duplici ratione dicitur originale
remitti in baptismo / [illegible] baptismi [illegible] concupiscentie debilitatur / atque [illegible]
[illegible] ut eam non regnet et quod reatus ipsius solvitur / Ad huius autem [illegible] intelli-
gendum notandum quod [illegible] dicitur potest [illegible] et [illegible] non [illegible] et per habitus / [illegible]

et ita

Sic sicut Augustinus dicit in libro de baptismo parvulorum originale est concupiscentia prout
quam vocant concupiscentiam et hoc ipsum dicit magister in littera. Hec autem concupiscentia prout
dicit originale peccatum nominat appetitum boni commutabilis intemperatum et inordi-
natum. Et ratio huius est ista quia originale peccatum non tantum est culpa sed est culpa
moralis. Secundum quod est culpa dicit privationem ordinis debite. Secundum quod est moralis non
tantum dicit boni debiti privationem sed etiam dicit ordinis et iustitie prohibitionem. Quod
hoc est quod concupiscentia in aliquo dicat culpam originalem necesse est quod dicat necessitate
concupiscendi prout appetitus in modum carentiam cum debito non concupiscendi et in
dominio ita quod cum nat appetitus post peccatum. Et quod utrumque horum est in homine
ante baptismum habet enim debitum non concupiscendi quod ad hoc tota humana
natura in Adam fuerat obligata ut illa obligatio alterum fuerat violata
habet esse dominium quod gratia destitutus in naturali lege tubus hinc est quod habet ipse ori-
ginale peccatum. Sed autem homo baptizatur tunc gratiam infundit et meritis meritorio
passionis Christi cuius effectum recipit per baptismum ab illo debito absolvitur. Sed
non exigit autem et dat ei potentiam ut non moveatur a concupiscentia, et per hoc au-
fert ei dominium. Et hinc est quod in baptizato talis concupiscentie dominium et per
ut non concupiscendi debitum quod omnino aufertur et culpa ab ipsa concupiscentia
licet aliquo modo remaneat. Et hinc est quod magister dicit quod originale in baptismo
transit reatu et manet actu. Et si remanet concupiscentia non tamen remanet
prout est culpa et obligatoria ad penam. Et hinc est quod magister dicit duplex ro-
tatus solvitur. Quod autem est potest intelligi videtur et ut intelligamus sicut supra dictum
est. Sed in originali culpa reperimus conformitatem quandam ad culpam actualem sicut
et videmus quod in culpa actuali est conversio et est aversio in ipso actu peccandi
et in ipso habitu peccati est privatio habitus boni et quedam habilitatio ad actum peccati
peccati. Sic in originali intelligimus esse debite iustitie carentiam et concupiscentiam.
Et quemadmodum in actuali privatio habilitatis bone est ipsum peccatum formaliter lo-
quendo. Ipsa vero habilitatio prout pronitas ad actum peccati non est peccatum nisi
materialiter loquendo pro eo quod non est culpa. Nisi quam diu manet cum privatione. Sic
intelligendum est in proposito. Et quemadmodum in actu peccati delectatio cum gratia instru-
stati remanet culpa in quo erat deformitas et privatio nihilominus simul cum
hoc manet quedam pronitas ad actum licet remissa in his potissime qui perfecte

prioris consuetudinibus / sic quod gratia baptismalis infundit virtutem anime sanati remanet o-
riginale peccatum catena qua erat captiva debite iustitie / sanati enim
gratia est in anima sunt ad ea que et iusticia / concupiscentia vero non dicto tollitur / sed mi-
nuitur pro eo quod pravitas ad culpam sunt post sanatum eam gratiam / quia sic deum est non
cat ipsum peccatum loquendo formaliter sed materialiter / vel aliter cum concluditur carentia debite iust-
itie per gratiam baptismalem manet concupiscentia ratione pene / Et hinc est quod dicit
magister quod transit reatu et remanet actu / quia ea non est culpa pro se hoc dignum sit pe-
na sed pena est consequens precedenti culpa relicta / Sanato enim dicitur quod originale peccatum dicitur
ratione deus dimitti in baptismo et quod concupiscentia remanet et quod debitum solvit / solvit
namque debitum deus per infusionem gratie respectu iustitie originalis in nocentie concupis-
centia vero dimittitur deus potestas datur spiritui per gratiam vincendi et vincendi eam
/ Secundo dicitur sic ratione [illegible] peccatum originale quantum ad baptismum culpam delet
in baptismo / Ad id vero quod post obiicitur in genere quod manet fomes originalis iustitie pro eo
dicitur quod debitum solvit merito passionis Christi et respectu sit gratia spiritus sancti quem
deus dat anime / et quod enim plus acceptat quam iustitiam in nocentie / Ad aliud
ad id quod manente actu non potest deleri culpa / Dicendum verum est de actu in quo consistit
plena ratio culpe / sic in actu fornicationis consistit consummatio illius peccati / Deletum autem
originali peccato nocetur hic concupiscentia pure non vitatis concupiscendi / sed hec non ma-
net post in ipsa est alia peccati consummatio / sic et deum est nec manet quantum ad domi-
nium manet quantum ad non concupiscendi debitum / Sed sic in alio casto per deletionem et di-
missionem peccati luxurie manet post alia pravitas carnalis concupiscentie et actum in
actum concupiscendi consensu / salva melius loquentis / sic et in proposito intelligendum
est esse / Ad 3m. sic quod concupiscentia post baptismum est peccatum / Dicendum quod [illegible] / sed alter
non sic quod illa concupiscentia ante precedebat ad concupiscendum sit peccatum et quod peccato re-
licta / Ad [illegible] dicitur quod qualibet sunt actus tales sunt habitus hoc intelligitur de habi-
tibus generalibus quod actibus [illegible] et frequentatis / sic de habitibus consuetudinali-
bus concupiscentia vero illa que post baptismum remanet non est augmentata consuetudine concu-
piscentie sed [illegible] et ideo non habet rationem culpe sed pene / quia non adma-
lum inclinat [illegible] quam penalitas appellari debet / Ad [illegible] sic quod re-
mota culpa debet per consequens removeri pena / Dicendum quod [illegible] est de pena eterna
et eius reatu / de aliis vero penis temporalibus hoc non oportet sicut manifestum est in pec-
cato primo in quo et si deleatur culpa [illegible] nichilominus tamen obligatur homo ad satis-
factionem / [illegible] cum deus remittat offensam adhuc restat emenda / [illegible]
post baptismo est plena remissio [illegible] actualia quantum ad penam et culpam / et
[illegible] originale / ad hoc satis planum est responsio / Sed [illegible]

Sed sufficit quod sit peccatum

f. dis. infra 2o probleumate

determinacio non spectat ad locum istum sed ad quartum librum in ea parte in qua agitur de baptismo quantum ad effectum et ibi determinatur in veniens / quamvis hoc in baptismo a quibusdam peritis absolute adiungatur nomine, et quod superfluitas vitanda est et singula suis locis tractanda sunt / tum propter ordinem / tum propter brevitatem ad presens obmittendum est / Utrum originale peccatum per baptismum deleatur habeat quantum ad culpam

Sic arguendo quaeritur / et quod videtur per Ubertinum damascenum qui dicit quod duo in baptismo correspondent duobus quae sunt in homine / ait enim / cum duplex sit homo ex anima et corpore duplicem dedit purgationem per aquam et spiritum / spiritu quod in nobis ymaginem et similitudinem renovante aqua etiam per spiritum sanctum gratiam corporis a peccato purgante et a corruptione liberante · Propter hoc corpus a peccato causa originalis peccati transfundendi / Unde quod originale peccatum non solum deletur quantum ad culpam sed etiam quantum ad causam · Secundo potentior est Christus in satisfaciendo quam fuerat adam in corrumpendo sicut dicitur ad Romanos quinto non sicut delictum ita et donum, quod exponit in unit quod multo magis fuit donum quam delictum / Sed per delictum ade non tamen potuit hominem inficere in se sed potuit in posteros alterius / Unde quod sacramentum baptismi non tamen curat hominem in se sed et potest alterius personam · Tertio non remoto effectu persistente causa / Sed per baptismum removetur ipsum originale peccatum ab homine necesse est quod causa originalis peccati excludat ab ipso, et per hoc videtur quod baptismus non transfundat in alterum peccatum originale · Quarto Non sufficienter curat morbum qui relinquit radicem morbi / Sed aut ipse non est perfectus medicus / aut si perfectus medicus est per medicinam sacramenti baptismi non solum operatur originale quantum ad culpam sed et quantum ad causam / et per hoc ergo et cetera · Quinto tales sunt fructus quales sunt et arbores sunt rami quales et radix unde et dominus in evangelio Mattheo non potest arbor bona fructus malos facere et aptus ad Romanos xi si radix sancta et rami sancti / Sed per originale delictum deletum est in parente et parens est purificatus videtur similiter quod purificetur et proles / et per hoc aut originale non deletur per baptismum aut si deletur quantum ad culpam delebitur similiter quantum ad causam · Si tu dicas quod baptismus non purificat hominem ab originali in quantum est corruptus naturalis sed in quantum est corruptus personalis · Contra si oppositum est causa oppositi et propositum est causa propositi / Sed persona corrupta corrumpit naturam / ergo per rationem persona sanata purificat et naturam · Sexto per hoc curet aliquos aliquos alioquin / quod lepra est morbus hereditarius hoc ipso quod aliquos curet dat ei potentiam generandi prolem et filium sanum / ergo per rationem si originale morbus est hominis unde quod non deleatur quin auferatur illa corruptio per quam originale in aliis transfunditur · Sed quod baptizatus est per baptismum sanctificatur in se non autem in concupiscentia sed concupiscentia ortum habet a carnis feditate / et illa est causa originalis peccati ipsa

quia baptismus non curat morbum originalis peccati quantum ad radicem. ¶ Secundo culpa originalis
peccati respondet penes carnem, sed gratia spiritus sancti respicit superficiem mentis; ergo si culpa
originalis peccati non opponitur ipsi gratie, videtur quod per gratiam baptismalem non habeat re-
moveri. ¶ Tertio si baptismus curaret originale non tamen magis morbum reponat. Sed quia plene
morbum naturalem, ergo parente baptizato non oportet prolem baptizari; si ergo contrarium patet ex
permanere in baptizatis, videtur quod baptismate non fiat deletio originalis quantum ad tamen
radicem morbi. ¶ Quarto sicut peccatum originale habet ignoranciam in mente et concu-
piscenciam in carne, sed baptismus non tollit homini ignoranciam que per tamen ergo
per rationem; ergo multo minus ut illam corruptionem que tenet ex parte carnis, sed illa
est causa originalis; ergo etc. ¶ Respondeo dicendum quod duo est loqui de causa originali aut
in comparacione eius habitus in se, aut per comparacionem ipsius ad alterum quod ipso propagatur.
Primo modo loquendo sic semper cum delectatione originale peccatum delectatur et causa origi-
nalis peccati quantum ad hoc ut non posset de inceptis peccatum originale curari in anima bap-
tizati. Remanet tamen cum eadem feditas carnis et pravitas et proclivitas sive tyra-
nnidis ratione cuius habebat potius in servitute peccati redigere, quod quidem non potest fieri
post baptismum propter auxilium gratie quod ibi datur potius per quod superiorem curavit; et ita est
factum virtute gratie eadem redundat in carne. ¶ Si autem loquimur de culpa originalis
per alterum propagandi per propaginem baptismus non delet originale quantum ad tamen pure radicem; et ro-
tamen ut credo potissima est quia corruptio qua culpa originalis peccati propagandi et corruptio
nature sive consistens penes vim generativam que habet radicem in carne. ¶ Non originale peccatum
ut est viciam persone respicit voluntatem; prout autem est vicium nature respicit generativam
virtutem et carnem. ¶ Gratia autem sacramentalis superficies respicit corruptionem persone quia non
corruptionem nature non habet ordinem directe; et hinc est quod cum infunditur gratia bap-
tismalis delet originalem culpam, quia hec erat peccatum persone. ¶ Remanet tamen ob-
ligatio in carne quia est culpa originalis propagetur. ¶ Si autem queratur que est medium gratie sa-
cramentalis ordinatur directe quod originale ut corrumpit personam et non prout cor-
rumpit naturam. ¶ Dicendum quod summus medicus hoc instituit racione congrua complete tamen
ex parte medici, tamen ex parte egroti, tamen ex parte medicamenti. ¶ Ex parte magis medici
quod per deus debuit nos curare ut salutem nostram longiquissimam ab ipso immediate
recognosceret; et ideo remedium voluit curare in pueris baptismate immediate et imper-
fecte. Tercio baptismus delet originale in homine et quod est in dividuo non est quod est alterius
prima ut quolibet reddat longissimas depre quam dominus debitum et magis recognoscat
sue salvacionis beneficium. ¶ Ex parte eciam egroti congruencia erat deus eum nemine vult
salvare nisi salva sua arbitrii libertate; et ideo tale efficaciam medicamento dedit
ubi salva esset libertas et meritum liberi arbitrii, sicut est ut fides habeat locum occultat

dus sine sacramenti effectu / et ideo non curatur nec morbus ¶ Propter etiam me-
dicati. Ideo est quod virtus regenerativa in sacramento est ipsa fides vel a fide pas-
sionis dicuntur sacramenta habere efficaciam ¶ Secundum quod haec virtus regenerativa primo
respicit et voluntatem et mentem / virtus autem generativa de ratione carnis a
carne. Hinc est quod baptismus sanat prius curat originale ¶ 2. Quod est morbus
propter quod datur gratia per quam iustificatur personalis voluntas / remanente morbo
omnis in carne corruptione et in vi generativa quae est causa transfundendi originale
culpam ¶ Et sic patet quod per baptismum deletur originale peccatum quantum ad culpam / non tamen re-
movetur sed causa transfundendi originale in personam alteram. Sic rationes ostendunt
quantum ad secundam partem in dubitatur et ideo concedende sunt ¶ Ad id quod secundo obicitur de damp-
natione et spurcitia peccatum committitur in baptismo ¶ Dicendum quod dampnum intelligit carnem per gratiam / quia fe-
ditas carnis aliquo modo remittitur / non quod omnino tollatur et illa remissio sit diminutio
feditatis per gratiam vocat. Propter hoc quod non est amplius causa culpae in eo in quo est
¶ Non tamen per baptismum omnis feditas deletur / sed non tamen per virtutem remanet sicut in paganis re-
manet etiam in corporibus. Probabile tamen est quod aliquo modo illa feditas per baptismum remittitur
vulgo enim dicitur quod pueri baptizati non ita fetent aliis sicut non baptizati ¶ Ad 2m. Sed quod

satisfaciendum

Christus fuit magis sufficiens ad sanctificandum quam Adam ad corrumpendum ¶ Dicendum quod verum est / nec tamen
quia non dedit omnem virtutem sacramento quam dare potuit / sed quam dare congruebat
quo etsi sufficientior esset non tamen dedit virtutem sacramento curandi omnem corruptionem
sed solam corruptionem personae sicut ei congruebat ut prius ostensum est ¶ Ad 3m. Sed quod non re-
movetur effectus remanente causa ¶ Dicendum quod verum est de causa efficiente et conservante / sed non
tamen de efficiente tamen verum est, caro de compositione causae in ea dispositione in qua producit
effectum / Sed neutro tamen istorum modorum remanet caro originale prius quia feditas ipsa non
est causa conservativa originalis tamen originale sit in anima separata prius quia non remanet
in ea dispositione et in tempore 2. Quod anima corrupta contrahit originale ¶ Ad xm. Sed quod non
sufficit curare morbum qui reliquit radicem ¶ Dicendum quod haec est quaedam radix morbi alicui
quaedam quae potest caro velut in eo qui curatur non sit aut relinquitur radix originalis
peccati / a qua deinde possit iterum morbus illud caro eius qui baptizatur ¶ Possit tamen ta-
liter dici quod utile est relinquere radicem aliquam egritudinis quia ratione egritudinis frequenter cu-
ratur / sicut autem corruptio quae remanet in carne caro est cautela contra mala et per quas
faciendi contra bona / sicut ostenditur in 4to lib. de effectu baptismi ¶ Ad 9um. Sed quod
radix est ficta et ramus ¶ Dicendum intelligitur proprie loquendo ut per peccatum sit radix 2. quia
radix baptismus autem et per sanctificat hominem non tamen sanctificat eum 2. quod est primum
alteri / quia remedium illud curat morbum personae non naturae sicut ostensum est ¶ Ad
4tum. Sed quod curato leproso datur ei virtus generandi sanum ¶ Dicendum quod non est simile. Le-

pra a(n)i(m)a(m) p(otes)t e(ss)e morb(us) h(er)editari(us) q(uia) no(n) e(st) ali(us) morb(us) ut corru(m)pat p(er)sona(m)
et no(n) corru(m)pit na(tur)a(m) / eo q(uod) totu(m) ho(m)i(n)e(m) inficit p(ro)pt(er) carnis no(n) ... p(er)sona
... diminutiva(m) / sed et ... ad g(e)n(er)ativa(m) / et eo lep(ro)sus g(e)n(er)at lep(ro)su(m) / q(uia) ita
corruptus est i(n) eo humor g(e)n(er)ativus p(er) nutritivu(m) / et q(uia) ho(mo) a lep(r)a cura(tur) ut(rum)
q(ui)a liberi sunt in ip(s)o cura(n)t(ur) / s(ed) i(n) o(ri)g(in)ali p(e)cc(at)o e(st) corrupcio p(er)sone et na(tur)e ita q(uod) p(er)sona
corrupte sunt diu(er)se. corrupt(i)o cu(m) p(er)sone i(n)ficit lib(er)ta(tem) voluntatis / corrupcio
u(er)o na(tur)e e(st) q(uia) ab illa causa(tur) i(n)ficit g(e)n(er)ativa(m) virtute(m) / est e(nim) na(tur)a vis i(n)pr(es)sa ...
...b(us) q(ui)b(us) si(mi)lia ... p(ro)creant(ur) / et eo ... corrupcio(n)e(m) p(er) baptis(mum)
cura(n)tur no(n) o(mn)e(s) q(uia) curat(ur) a(nim)a / et h(ic) e(st) q(uia) i(n)differe(nter) p(er) baptis(mum) g(e)n(er)at i(n)...
...tas ... genite p(ro)lis ... dispo(sitio) ... g(e)n(er)ative qua(m) dispo(sitio) volu(n)t(at)is
lib(er)e / et eo ... aug(mentum) q(uia) p(er) ... g(e)n(er)at ... / et ... mu(n)
do g(e)n(er)at ... palei(s) / et hoc eo q(uia) ... erat i(n) vi p(ro)pagativa / et ...
... hec p(ro)pagavit / ... illu(m) q(ui) e(st) i(n) homi(ni)b(us) q(uia) corrupc(i)o p(ri)ma
... i(n) vi g(e)n(er)ativa ... voluntas cura(tur) p(er) g(ra)cia(m) / g(e)n(er)at ho(mo) ... i(n) quo assi
mila(tur) ade / no(n) ... q(uo) assimila(tur) xpo / et eo p(ro)ducit filiu(m) si(mi)le(m) ade p(ro)pa
gatori magis qua(m) xpo redemptori / concupisce(n)cia est ...

Concupiscit a(nim)a ... de morbo / duo ... p(ri)mo i(n) quo p(otes)t concupisce(n)tia
ta(m)qua(m) i(n) subiecto / 2o ... i(n) quo p(otes)t ta(m)qua(m) i(n) p(ri)mo effectivo / videlic(et) utru(m)

Circa p(ri)mu(m) ... p(otes)t concupisce(n)cia ta(m)qua(m) i(n) subiecto / p(otes)t i(n) a(nim)a ut
in carne ... carne ... ad ro(manos) vij d(icit) ap(osto)l(u)s video alia(m) lege(m) i(n) me(m)
bris meis repugnante(m) le(gi) m(entis) m(ee) / gl(os)a video alia(m) lege(m) .i. fomite(m) p(e)cc(at)i qui
regnat i(n) me(m)bris meis ut i(n) ... concupiscencia i(n) ... / ergo concupis(cencia)
e(st) i(n) ... / 2o hugo de s(an)c(t)o victore ... h(uman)e duplex corrup(ci)o ...
inficit na(tur)a(m) ignora(n)cia me(n)te(m) co(n)cupisce(n)cia carne(m) / s(ed) ignora(n)cia e(st) i(n) me(n)te ta(m)
qua(m) i(n) subiecto / ... q(uia) et concupisce(n)cia p(otes)t i(n) carne ta(m)qua(m) i(n) subiecto / 3o ... habe(n)t
... ad me(n)te(m) ... habet ... carnis ad carne(m) / s(ed) ... me(n)tis e(st) in
me(n)te ta(m)qua(m) i(n) subiecto / ergo ... carnis e(st) i(n) carne ta(m)qua(m) i(n) subiecto / s(ed) ...
carnis e(st) concupisce(n)cia ... ad ro(manos) vij / ergo etc / 4o concupisce(n)cia carnis
no(n) e(st) i(n) a(nim)a ... qua(m)diu a(nim)a e(st) coniu(n)cta carni / ergo ... salvat(ur) habet
i(n) ipso subiecto / ... q(uia) concupisce(n)cia ipsa no(n) p(otes)t i(n) ip(s)a a(nim)a ... separabilis e(st) a carne
... in carne ipsa / q(uia) aug(ustinus) ... e(st) ... habitu(m) / s(ed) ... carnis e(st)
concupisce(n)cia ... ad Galla(tas) ... caro concupis(cit) adv(er)s(us) sp(iritu)m / ergo concupisce(n)cia e(st)
a carne / s(ed) q(uia) aug(ustinus) de ... ap(osto)li ... concupisce(n)cia e(st) ... p(er)tinet
a carne / s(ed) illud ... ergo concupisce(n)cia ... p(otes)t
in subiecto / 2o aug(ustinus) ... lxxxiij ... concupisce(n)cia e(st) turpis affectio / qua a(nim)a

anima inferiora preferatur que magis proprie cupiditas dicitur. Sed contra hoc esse in anima
quam in subiecto ergo etc. Tertio illud solum est concupiscentie subiectum quod est consensus ergo in illo
solo est concupiscentia in quo est consensus. Sed consensus est in anima tamquam in subiecto ergo et
concupiscentia. Quarto illud solo est concupiscentia tamquam in subiecto in quo potest esse culpa. Sed
tale non est caro sed anima ergo etc. Contra anima recedente a carne non plus concupiscit
caro quam lapis. anima non potest carnem concupiscere sed et depositam sed et dolere. ergo
videtur proprie quod concupiscentia esse habeat in anima ut in subiecto proprio. Respondeo Dicendum quod concu-
piscentia dupliciter accipitur. Uno modo dicitur concupiscentia omne desiderium immoderatum sive
sit circa interiora sive exteriora sive inferiora et hoc modo accipitur ad Ro. vii
ubi dicitur in glossa bona est lex que dum concupiscentiam prohibet omnia mala prohibet. et sic
concupiscentia habet esse in vi anime appetitiva sive dicatur vis appetitiva brutalis
sive dicatur vis appetitiva rationalis. Alio modo sumitur concupiscentia pro appetitu de-
lectabilis secundum tactum et accipitur communiter [illegible] concupiscentia [illegible] preceptum
et de hoc [illegible] concupiscentia quam ignis [illegible]. Hec autem concupiscentia dicitur
esse in carne et in sensualitate et in rationali parte. Sed in carne est causaliter
in rationali non parte formaliter in sensualitate non [illegible] nec [illegible] causaliter et
formaliter. Ideo dico quod in rationali parte et sensualitate est formaliter. Quoniam actus quem con-
cupiscentie sit [illegible] est proprie spiritus anime. Ideo non dicitur causaliter esse in car-
ne, quia caro infecta inficit animam corporea infectione reddit eam concupiscentem
[illegible] proprie [illegible] concupiscentie carnalis assignare. ut tunc dicit
carnem. ut tunc dicit animam. Sed ipsum [illegible] ut [illegible] est actus [illegible]
[illegible] actus [illegible] est delectari carnaliter et concupiscere. [illegible] quod non caro
dupliciter sumitur in scriptura. Aliquando dicitur caro homo exterior et carnalis et [illegible]
et [illegible] carnem [illegible] potentia anime [illegible]. et hoc modo proprie est subiectum
carnalis concupiscentie. Alio modo dicitur caro pro homine constitutio et hoc mo-
do non est credendum quod concupiscentia sit in carne sed dicitur in ea esse [illegible].
Rationes et [illegible] quod concupiscentia magis proprie est in anima quam in carne con-
cedende sunt. Ad id quod primo obicitur de verbo apostoli sentio aliam legem in membris meis
etc. Dicendum quod ibi non tunc vocatur ubi caro exterior sed eam accipit ubi pro car-
ne et virtute appetitiva. Ad secundum quod obicitur de Hugone respondeo quod sumitur pro car-
ne accipit pro homine carnali ut sic caro dicatur ipsum corpus tunc intelligitur de
predicatione [illegible] ut concupiscentia [illegible] dicatur carne in se ut carnis [illegible]
ut corporis [illegible] concupiscentia [illegible]. Ad tertium quod obicitur de lege carnis Dicendum
quod caro accipitur ubi pro homine carnali et exteriori et potius [illegible] in ultima
auctoritate que dicitur caro concupiscit adversus spiritum. Ad id non quod obicitur quod in anima [illegible]

Caro dupliciter dicitur

non est concupiscentia carnalis. Contra quod hoc non sequitur quod caro sit principium
concupiscentie. Sed quod hoc sequitur quod concupiscentia non est actus nisi spiritus, ut communiter dici-
tur / Aliud ulterius ad idem ... quia dicitur caro concupis-
cit adversus spiritum / caro ibi est quia glossa exponit dicitur hoc carnalis pro sensua-
litas carnis / contra hoc conceptio sit ipsa concupiscentia tamquam a principio / et est

Secundo queritur / utrum concupiscentia sit a deo. Et quod non videtur / Rom. 7° vetus ho-
mo noster simul crucifixus est / glossa vetus homo id est fomes qui ex nobis est, non a deo
2° Augustinus in libro ... malum quod diabolo / et bonum quod deo esse libi-
dinem. Sed libido et concupiscentia idem ergo etc. / 3° Dei filius assumpsit omne quod in na-
tura plantavit / Sed concupiscentiam non assumpsit / ergo concupiscentia non est in nobis
a deo / 4° omne quod est a deo est bonum et de se ad bonum ordinatum / Sed concupis-
centia malum est et ad malum ordinata / quod cum opus sit actus concupiscendi sit ma-
lum / ergo videtur quod concupiscentia non sit a deo / 5° fomes in quantum huiusmodi est causa originalis
culpe / et ita est causa nociva et deformata quod non attenditur libertas voluntatis / Sed quod
est causa alicuius rei nocive et deformate ad malum est causa mali / Si igitur esset fomes
a deo tunc sequeretur quod peccatum originale esset a deo / quod quia hoc est falsum restat quod et primum
/ Sed contra Augustinus de libero arbitrio: omnis pena peccati iusta est et supplicium nominatur
Sed concupiscentia que remanet post baptismum pena est / ergo iusta est. Sed omne quod iustum est
a deo ergo etc. / 2° omnis pena aut est acta aut inflicta aut contracta. Sed fomes non est
pena acta quia est in parvulis qui nichil boni aut mali egerunt / non pena contracta
quia fuit in Adam qui non contraxit ab alio parente / Restat igitur quod est pena inflicta / Sed
omnis talis pena est a divina iustitia ergo etc. / 3° concupiscentia dicit amoris intemperantiam
amoris autem intemperantia dicit peccatum / Sed omne quod dicit aliquid ... est ab illo a quo pre-
dicit esse et omne esse ergo etc. / 4° deus est auferre donum cuius est dare / Sed
deus dedit donum homini ut spiritui rationali subessent vires inferiores / videtur quod illius
solius fuit auferre. Sed auferre donum nichil aliud est quam infligere deordinationem
concupiscentie in penitentia ob quod caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus car-
nem / Sed hoc donum a deo est ablatum / videtur quod concupiscentia veniat ab ipso sicut inflic-
tum / 5° quod vires homini non obtemperent hoc est ex divina dispositione ergo quod princi-
cui disponitur sicut ut resurgunt ... / ergo ratione quod vires inferiores non obediant
superiori hoc est ex ultione divina. Et quod illud venit sicut ultio actus precedentis videtur
dicere quod ... quod ideo rebellio est homini inflicta / quia homo rebellis fuit deo / hec
autem rebellio nichil aliud est quam concupiscentie vicium. / Respondeo dicendum quod dupliciter est loqui de ipsa
concupiscentia. aut in quantum est pena / aut in quantum est concupiscentia. Si loquamur de ipsa in quantum est pena
sic dicit ordinem ad culpam / et hoc modo habet causam promerentem et causam ordi-
nantem / ... est homini habere talem rebellionem / quia propria inobedientia. deus non hec

malum ad aliud superius ordinat consona iusticia / Et aliter est loqui de concupiscentia 2m id est / et sic concupiscentia duo dicit. scilicet eius appetitum / dicit nichilominus in actu appetitum compressum / Appetitus vero ille substractus bonum et eradicare compressus an tecte et diuinitus in sugare / Sed autem concupiscentia ratione compressus siue actus dicunt communis videlicet licere dici pena hoc planum est / hec enim est concupiscentia appetitus virtutis appetitiue que est passibilis non motiue / et quemadmodum inter potenciam simulat et mouet velocissime / et hoc non tenet quod virtutis augmento / sed potius quod virtutis detrimento / ut potuit fortitudinis et fortificacione / sed potius dissolucione / sic et in concupiscentia intelligentia est quod appetitus in amore rerum temporalium quandiu deest / ut patet per ipsum animum summo in continuo motu et concupiscentie ratione consistit / in qua intelligentia est potentie quod dictum est retinaculis / sic mouentur sine ruptis vinculis et naues destructis gubernaculis / Concedendum est primo rationes ondentes quod concupiscentia non potest a deo est concludunt de concupiscentia 2a id quod est / Ad id quod augustinus quem dicit quod omnis pena iusta est / dicendum quod intelligit et intelligit de pena sub ratione pene / sic enim iusta est ratione iuste ordinationis ad precedentem culpam / possibile tamen dici quod intelligit de pena que pure pena est. hec est quanta pena est quod ut est culpa ut de se ordinata ad culpam / Concupiscentia non a culpa est / sed ordinata ad culpam / et ideo hec non habet locum auctoritas illa / Ad id 2o. scilicet quod omnis pena / que est inflicta vel actu vel contracta / dicendum quod concupiscentia in adam fuit acta pro eo quod primo do sed ipsum peccauit originali iustitia et in dicit in se concupiscentia / In nobis non est pena contracta pro eo quod a parentibus naturalis communis infecta que facit concupiscentiam esse in anima propter unita / Ad 3m. scilicet quod omnis potentia est a deo et propterea non dicit concupiscentiam 2o / dicendum quod sicut claudicatio et simulatio potenciam dicit quandam ~~quod actum~~ quam post actum et virtute possessiuam / dicit eciam nichilominus defectum et priuacionem / claudicatio enim defectum in tibia potius / simulatio non defectum in virtute mouente sine in corpore contra mobili / sic et in proposito intelligendum est ut superius complanatum est / et ratione eius quod ibi ponit absque dubio a deo est ratione non causa quod ibi defectus et priuationis non est querenda causa efficiens sed deficiens / Ad 4m. scilicet quod dei est auferre domum et dare / dicendum quod ipse cui datum est donum per malam custodiam potest amittere et intelligendum est hominem perdidisse donum id quod habebat ratione superioris inferiorum / et hoc non propter ei ad ablatum voluit / sed quod cum esset in sua potestate tale donum seruare conseruare propria incuria et negligentia noluit et amisit / propterea homo dum peccat a se mittit ipso fugit gratiam diuinam / et deus dicitur auferre quod iusto suo iudicio ultra non apponit dum homo reddit se ipsum indignum ad donum dei recipiendum / Et per hoc

eam poss respondere ad primum obiectum de amissione dominii bestiarum pt ty
dicitur quod non est simile quia quod bestia non obtemperet homini hoc non prouenit ex culpa
ut in bestia que non peccauit sed in homine qui non precepit ¶ Secundum tamen est dicendum et ratio
quidem sensualitas rationem impugnat mouendo et inclinando ad illicitum ipsa
talis impugnatio est ex culpa ¶ Et ideo proprie non debet proprie dici talis rebellio esse ad
modum inflixisse concupiscentia ¶ Et per aliquos tales auctores inueniuntur intelligendi per
ex oppositione ut loquuntur de concupiscentia quia pena est ¶ Et sic patet obiecta
Consequenter queritur de 3o videlicet de equitate diuine iusticie qua anima tali car-
ni infundit ex qua contrahit reatum eterne dampnationis ¶ Et circa hoc queruntur duo
¶ Primo queritur utrum deus illam maculam quam anima contrahit de iusticia debeat sibi imputare
¶ 2o queritur utrum deceat diuinam iusticiam animam tali carni sociare
Circa primum sic proceditur et queritur utrum illa macula quam anima contrahit ex carne debe-
at sibi imputari ¶ Et quod non uidetur augustinus in libro de duabus animabus contra manicheos reu-
tenuit quod quia quod non facit quod facere non potest puniri iniquitatis et insanie est ¶ Sed anima
paruuli in primo ortu habere non potest iusticiam ergo quod nullo modo potest ei originalis macula
imputanda ¶ 2o preterea gloria respicit meritum et pena respicit demeritum sed
meritum simpliciter respicit tantum actum ergo et demeritum ergo non imputandum est alicui pro de-
merito quod non potest cauere ergo etc ¶ 3o in eo quod omne datum naturale non est laudandum quod
non uituperandum sed talis culpa in est paruulo originalis quia cum anima et carnis
per illa non est paruulus laudandus non uituperandus sed macula illa quam contrahit non debet
sibi imputari ad penam ¶ 4o quod prior est deus ad imperandum quam potest homo sed homo
aliquid habet corruptum per impossibilitatem ut puniat eum qui non est reus culpa sed
talis quidem reus est paruulus non quod non potest in ipso debeat ei imputari ad uitium ¶ Sed
quod actuale peccatum reddit hominem indignum quia hoc quod est illi peccato aliquod bonum quod debet inesse sed ori-
ginale peccatum in hoc conuenit cum actuali quod in eo est priuatio alicuius boni quod debet inesse ut
potentia originalis iusticie ergo originale peccatum facit eum in se esse dignum eterna pena sed ostendere est a iusto
iudice impunitum ergo etc ¶ 2o originale preterea probatum est malum culpe est sed culpa de or-
dinata dimissa non potest nisi pena ut dicit augustinus ergo etc quod uult augustinus ergo per diuina iusticia
non debet dimittere aliquid quod inordinatum in uniuerso debet puniri originale peccatum in quo
tamen reperitur siue in paruulo siue in adulto ¶ 3o preterea quod est quod deus ab omni anima quod
est honore et sibi debitum sed est pulchritudo uirginis in creatura rationali ad honorem
ad honorem dei ¶ Deus a qua requirit creatura rationali corrigit illam pulchritudinem sed qui
iusticie corrigit aliquid ab aliquo per carere illo recte imputatur ei ad penam ¶ Sed originale
originale peccatum caret illa pulchritudine quam anima debet habere ergo etc dicendum est imputari
ad penam a summa iusticia ¶ 4o preterea Adam fuit quando obediuit peccatum Adam fuit quando pena
meretur per apostolus dicit ¶ Ergo per hunc uirginem stetit Adam est dignum gloria per hunc uirginem stetit [illegible]

e dignus pena sed omnis qui regeneratur in baptismo Christo. hec ipso confitetur secundum ...
Christi vera licet gratiam baptismalem reputatur a deo dignus gloria eterna quamvis nichil boni
vel mali fecerit. Secundo per oppositum omnis qui generatur ab adam cum hac generat ...
eius debet a divina iustitia deputari indignus gloria et reus pena. Respondeo dicendum
quod absque dubio deus imputat originale peccatum ipsis parvulis in demeritum quantum ad
reatum pene saltem pene dampni. Hoc autem congruit divine potentie altitudo
et sapientie pulchritudo et iustitie rectitudo. Altitudo divine potentie hoc congruit
ob hoc deus fecit omnia propter suam gloriam et honorem. et ideo si aliqua creatura non reddit ho
norem deo cum ipse non habeat deo ... divinus dicitur per quod deus honorari habet
necesse est quod deus dedecorem culpe recompenset in decore iustitie. Pulchritudo est sapientie
hoc requirit quod non patitur aliquid turpe ut inordinatum remanere in universo et quia
turpe peccatum sive sit actuale sive contractum est privatio modi speciei et ordinis necesse est
quod inordinatio non recompenset deus per ordinem pene ut sic pulchritudo universi
in nulla parte remaneat deturpata. Rectitudo est divine iustitie hoc requirit quod deus
a creatura id exigit quod ei dedit quia enim deus humanam naturam in primo homine iustam
fecerat non tantum iustitiam non solum a primo parente sed etiam ab omnibus posteris in quibus natura
illa reperitur debet exigere. Quandocumque igitur talis iustitie carentia invenitur imputatur a di
vina iustitia. et hoc est quod dicit anselmus in libro de conceptu virginali capitulo xxvii. Dicit
quod aliter deus erga infantes debeat agere et aliter ... Nam homo debet exigere a natura quod
sibi dedit et quod sibi non debetur ut iuste redarguit homo humanum cum culpa iniustitie
quam ipse non commisit. et de qua non nisi passivum peccavit. deus non recte exigit a natura
quod sibi dedit et quod sibi iuste debetur sic igitur patet quod deus deo culpam imputat quam
contraxit generatione. hoc etiam congruit tam potentia quam sapientia et iustitia et ideo concede
sunt rationes que hoc ostendunt. Ad id ergo quod primo obicitur in genere de viribus augustini in libro de duabus
animabus. dicendum quod ista ratio duo dicit. Primo quod secundum communiter intellectum auctoritatis procedit
augustinus et loquitur de impotentie que in est simpliciter hec ergo natura non deceat in qua homo ...
sus est per voluntatem et culpam sicut supra distinctione xxviii ostensum fuit quod libero arbitrio cum
ad invicem. hec autem impotentie secundum rectitudinem iustitie non fuit in dicta hec ...
dictione nisi secundum peccatum in utriusque fuit qui voluntaria transgressione ade. Secundo est defectus
in assumptione. Dico quod deus non imputat parvulo peccatum originale sed hoc quod non fecit quod
facere non potuit. sed hoc hec quod non licet qui habet debet. et hoc bene imputatur homini et de luce et huius
dabitur et habundabit. non habenti nec etc. et apostolus dicit quod ignorans ignorabitur. et
circa sunt homo ... non solum propter enormitatem actualis peccati quam ...
carentia rectitudinis imperialis quam per totam homo in originali conceptus nisi reparatur in baptismo

non permittitur aulam superni regis intrare quia gerete hoc illa superne aule dignitate
¶ Ad 4m dico quod 2o obiicit s. quod dominium respicit actum ¶ dicendum quod peccatum primi parentis gratiam
originalem sit vita eterna pro eo quod illa gratiam habet per sacramenta christi qui eis vitam
eternam sua gratia et passione promeruit ita quod ab ea tamen gratia non privatur quia in rebus potest et
in opere intelligendum est quod macula peccati contraxit anima corpore generatione in prima propagatione
et hoc ab ipso adam qui contractu pro natura humana fedavit et ideo in ipso dicitur potest
esse et dimerere ipsum et per eius inobedientiam peccatoribus contracta esse ¶ Aliter est
in nobis culpa quia fuit in ipso habet tamen rationem demeriti ab illa qua processit ¶ et
hoc est quod dicit augustinus in libro de correptione et gratia capitulo xxxi ¶ originale peccatum aliud intelligere non
possumus in parvulis nisi ipsum reatum per inobedientiam ade iuste debite indicatam iudi-
catam per quam obstricti sunt filii ire cum et natura accusat potentia quam fecit iniuste dicto
mortem personam occupat impotentia recuperandi ¶ quam commutaret beatitudinis mediator
et hec sicut sunt prius omni iustitie rectitudine ita sunt ablate omni beatitudine ¶ Ad 3m
s. quod non est aliquis laudandus vel vituperandus pro eo quod non est in eo. Dicendum quod si intelligatur de
non imputata vel est laudandus nec vituperandus non nec apud deum vel apud homines ¶ quia
ipse deus natura instituit vel dicit culpam quod facit ¶ Si non intelligatur de eo quod non
est secundum naturam lapse pro dico quod non est homo apud homines vituperandus sicut
dicit augustinus et habetur est in 2 parte quod homines quando ad talia parentis sicut ¶ unde
homo quod non dedit ab homine exigitur ¶ apud non deum qui aliter natura instituit vi-
tuperandus est ¶ quia in parte non habet quod deus iuste ab ipso exigit ¶ Aliud in libro
quod dicit quod plura quod naturalibus nec laudantur vel vituperantur ¶ hoc est intelligendum de
naturalibus quia ad nature institutorem attinet per de aliis intelligatur hoc intelligitur quod ad in-
dicium humanum non quo ad iudicium divinum ¶ Ad 4m quod ultro obicitur quod per mor-
tem deus ad imperandum quia homo ¶ dicendum quod verum est pro eo quod plenam naturam prestat ei
cum sibi placeret imperare ¶ nichilominus tamen dicit dispositionem iudicat sicut
pro illo verbo tollitur in evangelio verbo de omni verbo ocioso reddet homines rationem in die iu-
dicii. Verum multa sunt peccata que apud homines tollerantur et non puniuntur ut po-
tius sunt peccata et interiora de quibus oportebit in die iudicii nos reddere rationem
quia cum vera iustitia non secluditur

Secundo queritur utrum deceat divinam ¶ iustitiam animam tali carni infundere ¶ et
quod non videtur ¶ Non est vere innocens
qui per aliud se liberat a culpa et non liberat ¶ ergo multo fortius non
est vere innocens ille qui per aliud se obligat a culpa et non se liberat ¶ Sed cuiusa-
tor potest animam quam creat a culpa observare ¶ ea tali corpore non infunderet ¶ ergo
videtur quod eam infundendo tali corpori faciat minus iuste ¶ 2o Id est facere aliquid

iuste et facere ad quod fecit vere est in primo fine sicut idem est iusticie et facere quod fecit homo ne-
cessario moriatur. et quia apud deum dominus illuminat [illegible] quod facit ad quod fecit dominus il-
luminat. Sed animam infusam maculare carni vere est efficere peccatricem sed idem est ani-
mam peccatricem facere et animam tali carni infundere. Sed ultio dei divinam iustitiam animam pec-
catricem facere ergo ultio dei eam infundere. ¶ 3o minus malum est affligi quantumcumque pe-
na temporali quam maculari culpa mortali. Sed ultio deceret divinam iustitiam animam in-
sine cooperationis primordio absque [illegible] unire corpori in penam [illegible] infinitam primo dicenda
ipsi anime facere in [illegible] quam innocentem humiliare in pena ergo nullo [illegible] de-
cens est divine iusticie. et in iniuria [illegible] ipsi anime [illegible] quamvis ipsi carni maculata
[illegible] maculam originalem ¶ 4o si caro posterorum aliquo modo fuit in Adam ani-
ma tamen [illegible] fuit creata propagate. Sed immediate a deo sed in medio a deo producte fuit ergo
videtur quod anima nichil eius meruit [illegible] demeruit. Si fit non decens sed divinam iusticiam
animam Ade infundere corpori maculato in primaria [illegible] [illegible] per [illegible] videtur quod debet
eam tali carni sociare ¶ 5o non est vera iusticia nisi ubi coniuncta est misericordia quia universe
vie domini misericordia et veritas. Sed cum deus infundit animam carni maculate [illegible]
corpore [illegible] ante baptizetur ut possit converti ad deum [illegible] facit misericordiam ergo
videtur quod in tali operatione non [illegible] divina iusticia que [illegible] ¶ 6o si
aliqua anima haberet [illegible] voluntatis et [illegible] tali corpori et uniri non esset iustum quod
deus illam [illegible] in [illegible] corpore [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] ad [illegible] liberrimum arbitrium videtur quod ultio [illegible] rectitudinem iustitie
sociari debet carni maculate ¶ [illegible] iustum est ut [illegible] satisfaciat
appetitui naturali quem ipse imperat. Sed corpus ab Adam propagatum [illegible]
zacione organizatum appetit uniri anime rationali. ergo [illegible] potest satis-
facere illi appetitui nisi [illegible] videtur quod ad divinam iustitiam pertineat illi
corpori animam infundere ¶ 2o iustum est ut gubernator conservet res eo modo quo nate
sunt conservari. Sed species humana nata est conservari sicut et species aliorum animalium
propagatione hominis ab homine [illegible] ergo corpora procreata iustum est deum animam
illis infundere. ergo quantumcumque sint corpora [illegible] ab Adam propaganda anime debet illis cor-
poribus sociari ¶ 3o iustum est adiutorem [illegible] in eo quod precipit alii auxi-
lium suum impendere. Sed deus precipit homini filios procreare et homo non potest sine divino
adiutorio perficere et perfecte et complete quod [illegible] dando formam [illegible]
[illegible] completivam. ergo [illegible] et quotiens homo generat [illegible] non est defectus
[illegible] hominis [illegible] corpora videtur quod iustum et equum sit deum auxiliari
infundendo animas ¶ 4o iustum est equum distributorem [illegible] [illegible]

tota posteritate in servitutem redigeretur per leges humanas videmus per crimine le-
se maiestatis quod heredibus totam posteritatem. Per hoc Adam peccavit omnium hominum in corrupta-
bilis et huius corruptibilitatis dominium perpetravit. Unde merito pro omnes posteros eius in
miseriam et servitutem redegit. Et per hoc iustum est quod sunt animas eorum corporibus
infectis et penalibus copulari. Quo ad secundum intelligendum est non modo
quod iusticia dicitur comparative accepta. Uno modo dicitur iusticia ipsius divine bonitatis condecencia
alio modo dicitur iusticia prout concedit meritorum exigencia. Si dicatur iusticia divine bo-
nitatis condecencia hoc modo decet divinam iusticiam animam racionalem infundere carni generata
propagata quolibet que est trium conditor tum quolibet que est conservator tum quolibet que est
gubernator sive administrator. Conditorem decet appetitum naturalem satisfacere. Et ideo
cum natura in anima conciata corporis fuerit huius appetitum ad animam racionalem ad divine
bonitatis condecenciam spectat illum appetitum supplere et perficere. Conservatorem autem
decet res per conservare quia conservare est conservata in conservari. Sed species humana in Adam inchoata
nata est conservari per propagacionem hominis ab homine. Cum habeat homo corpus animale ut
possit in pluribus corporibus conservari absque animabus ad divine bonitatis condecenciam spectat
in quantum deus est ut conservator animas corporibus infundere ut lege propagatis guberna-
torem et per decet res administrare quia instituit et ut preceditur virtute
et potencia admovendo et operando. Unde dicit Augustinus in hoc libro de civitate dei quod
per res quas condidit administrat ut eas agere proprios motus sinat. Quia in deus
instituit humanam naturam ut Adam generaret corpora et ipse corporibus illis infunderet
animas et istud non Adam instituit in statu mutabili i. e. s. possibile esse mor-
talis et immortalis. Ex hiis duobus necessario colligitur quod ad divine bonitatis condecenciam
spectat in quantum est deus administrator quod animas talibus corporibus infundat. Sicut in pro-
ma condicione per instituit et dicit ut corporibus propagatis ab Adam animas
racionales infunderet et iterum per decet administrare res ut eas agere proprios mo-
tus sinat ut salva sunt leges institucionis et leges administracionis quamvis ab Adam corpora
propagentur dum tamen sunt disposita ad animam racionalem decet deum animas hiis infun-
dere quamvis culpa deus in aliquo. Et hec est quod satis manifestum. Si quis enim
alicui quamvis dolia faceret de aliqua arbore implere ei vino et radix illius
arboris sit infecta ut omnia dolia que de illa arbore fiunt vinum inficerent quod ille
non culpa mereatur infunderet vinum in talia dolia quare ego facio quod de-
beo et ... sed eius culpa est qui radicem arboris infecit et recepta do-
lia ... fuerit. Et sic patet quod iusticia dicitur divine bonitatis condecencia hoc
exigit ut animas talibus corporibus infundat. Si autem iusticia dicatur ... quod

Iusticia du[illegible]

respicit meritorum condignitatem sicut nulla est quo vult deus animam tali corpori infundat
iuste vel iniuste / iusticia enim hec non respicit conditionem sed respicit retributionem
distributionem. ¶ Aliud autem est animam creare et infundere / aliud coniunctis sibi retri-
buere / quod enim eam creat non comparat sicut anima meruerit / sed anima appetitu naturali uni-
ri appetit. Possibilis tamen dici quod etsi non potest assignari iusticia istius secundum quod hec infectio ad
ipsam animam in se / convenienter tamen reperire in comparatione ad meritum ade et hoc est quod dicit
anselmus in libro de conceptu virginali capitulo xxviii / sicut vir et uxor ad magnam quandam dignita-
tem et possessionem nullo suo merito / sed sola gratia provecti sunt / sed eam [illegible] sine
inexcusabiliter amittat et ideo iuste deiciuntur et in servitute rediguntur / quemadmodum
cunt filios quos post dampnacionem genuerint ut genuerint ea non sibi acceperunt permittunt
sed postquam ad bonum quod perceptos amiserunt iuste gratis debent restitui / itaque parentes
parentes et illorum filii quos iuste propulsa prima de beatitudine in miseria dedit in eo-
dem grauant [illegible] de quibus tanto distinguitur. Dicitur enim iudicium quanto delictum eorum post
bari improbabilius de pluribus ut iudicium ipsum [illegible] / Vel est secundum quod de-
cet diuinam iusticiam infundere animas corporibus propagatis ab adam et credere pro [illegible]
quod hoc condicit ¶ Ad id quod primo obicitur in contrarium quod non est ne innocentes qui post aliud
relevantur a culpa / Dicendum quod id verum est de eo innocente qui ut post ut non possit ma-
la conbonis eligere / ut enim ecclesia non est ulterius naturam [illegible] / et eo loco in proposito non
/ Ita deus mala permittit non solum non originalia verum etiam actualia / Ita
res quas condidit sic administrat ut eas agere proprios motus sinat / Ita etiam quod
nouit de malis eligere dicere bona ¶ Ad secundum dicendum quod illud factum quod secundum veritatem est id
quod hoc veritate habet quam effectus consequens directe pertinet ad id factum in me
dio et secundum ordinationem operis et secundum intentionem agentis sicut est in eo qui aperit fenestram
ut illuminetur domus non sic autem est in proposito / quia deus non intendit infundere animam
carni ad hoc ut contrahat culpam / Ita etiam quia in [illegible] anime ad carnem non directe
ordinatur ad anime maculationem nisi solum per quas [illegible] ratione feditatis
traducte in carne ex culpa ade / et eo talis effectus consequens est operi diuini
/ et eo non imputatur secundum actus ¶ Ad tertium dicendum quod deus ponit animam in fine ut / Dicendum
quod non est simile / quia cum dico animam ponere in meruo hoc non attenditur secundum ordinem
nem / sed talis locus non potest debitum anime per naturam / sic ergo ordinate ponitur unde est
quod ponitur secundum iusticiam quae respicit meritorum condignitatem / sed anima quamuis corpori infunditur
nulla habens merita / et eo potest in fine collocari nulla est ibi iusticia / non sic autem est
in proposito ista quia anima naturalem habet appetitum ad carnem et caro ad spiritum / et eo secundum or-
dinem anima in tali corpore collocatur / ut dicitur infringi appetitus naturalis [illegible] aliud actus [illegible]

naturale ut pote hereditatis uel penalitatis. ¶ Ad quintum dicendum quod anima non propagatur quo(d) anima
sicut materia corporis alterius. Dicendum quod etsi potentia virtutis generative non se extendat
plus quam ad corpus quod propagatorum quodammodo efficitur, intentio tamen nature se extendit
tendit ad totum compositum. Ideo cum non intendit generare carnem, sed intendit ge-
nerare hominem perfectum ex corpore et anima, et ideo omnes dicuntur filii Ade et propterea licet Adam
non potuerit demereri anime ut persone potuit tamen demereri anime ut nature huma-
ne et ideo illa non valet. ¶ Possumus tamen et aliter dicere secundum tractatum in quod illa anima in
suppositione non respicit merita precedentia. ¶ Ad sextum. Sed de anima separata que caret usu
libere voluntatis. ¶ Dicendum quod non est simile, quia si talis anima corpori libere voluntatis ha-
beret et corpus tale respueret, in suppositione talis ut illa non posset esse absque pe-
na, et ita culpa precedit carentiam in suppositione, quod plus sic fiet in iustitia. Non sic autem est
in proposito, quia tunc anima corpori unita appetat illa unio et talis licet actualiter quod hoc
generat culpam et penam. ¶ Ad septimum. Sed quod iustitia dei excedit misericordiam. Dicendum quod tertium
est non iustitie, ymmo quod dicitur divina bonitatis excederet quanta est misericordia, quia quamvis dicitur
divine bonitatis affluentia. ¶ Et certis in proposito licet nobis in hoc etiam ipso quod deus animas
stillat corporibus infundit manifestatur affluentia divine bonitatis que solem super bonos
et malos oriri facit ut per transgressionem Ade subtraxit manum a gubernatione
creature. ¶ Dicendum autem quod iustitia respicit meritorum conditionem sed et habet
magis quantitatem, sed mentio supradicta locum habet locum in proposito nisi comparetur ad
peccatum Ade, nam per comparationem ad peccatum Ade est ibi iustitia, quia deus propria trans-
gressione totam posteritatem Ade punivit. ¶ Ita est misericordia quia eam non omnino
delevit, quam Adam hac propria transgressione meruerat, ymmo multis peccatorum pos-
terum restituit gratiam, aliis non qui moriuntur ante baptismum. Et si non prestat be-
neficium tamen ad impendendum misericordiam in hoc quod conservat eos esse, nam melius eis est per-
petuo esse quam omnino non esse. Preterea eciam esse eis impendit beneficium sive producere
vivit ad baptismum si voluerint. ¶ Et quod non producat hoc evenit quod desiderium naturale. ¶ Sed si
tu queras cur deus hanc preveniet quam anima corpori illi infunderet, ut eam preservaret
eam Adam lapsurum et carnis humana corruptam, quare sic et non aliter propaga-
tos homines constituit, cum talis posset instituere ut ullo modo ... preiudicium.
¶ Dicendum quod in tali conditione plus respicitur ordo divine sapientie quam respicitur ordo iustitie
et misericordie. Ordo autem divine sapientie hoc exigebat ut rationales spiritus immediate
crearentur ut constitutum a deo ad quod sunt digne ut omnes homines propagarentur ex uno
homine, multis de causis secundum magistrum dist. xviij assignatum est. Et quamvis deus videret
malum inde proventurum non tamen debebat ordinem quem requirebat divina sa-

peccata in mutatione eliciendo cum quo malis sibi occurrentibus totum reducat ad ordinem perfectione appetentie, et deinde quomagis malis maiora elicit bona quamdabilior redditur et potentia et sapientia et bonitas. Propter quod exclamat Gregorius et dicit o felix culpa que talem meruit habere redemptorem. Et ideo si quis velit attendere quomodo sit quamdabilis deus in operibus suis non debet aspicere solum ad illud quod presentialiter videt verum etiam ad antecedentia et futura, quia sicut pulchritudo mentis non perspicitur nisi videatur secundum integritatem sic pulchritudinem bonorum operum et laudabilitatem perspicere non potest qui respicit ea in parte. Circa litteram est primo questio de hoc quod dicit manentem post

Istam partem sunt questiones. Primo autem augustinus in corrumpe mortis humane carnalis concupiscentia, cum enim per baptismum non debeat remanere in nobis nisi pena permanens et concupiscentia magis sit pena suffocans quam permanens non debet remanere in corpore mortis humane. Item autem sit pena sufficiens patet in hoc quod peccatum quia dicitur eius dependentia ipsius noxiis non debere obedire precipimur. Si dependentia concupiscentie sit noxia et prohibetur obedire concupiscentie ergo videtur quod sit pena suffocans. Item actus concupiscentie ligat rationem maiorem in opere virtutis contradictione. Sed talis est pena suffocans ergo etc.

Respondeo dicendum quod concupiscentia que remanet post baptismum non est pena suffocans quia non excludit aditum vite spiritualis stat enim simul cum gratia. Concupiscentia et sic includit addicitum non tamen spiritualis, quia pulchrior nobis est appetitus in ea, et nos durare possumus illius. Remanet autem hec concupiscentia in nobis nichil ut pena permanens magis quod ad exercitium pugne que facit ad augmentum meriti et corone, sicut figuratum est in ingressu filiorum israel in terram promissionis in qua reliquit eis deus adversarios cum quibus pugnare possent, et propter hoc deus eos probaret utrum ipsi deum diligerent an non sicut patet in libro iudicum. Sunt et alie plures utilitates ad quas modo homo occupatur concupiscentie in parte relicte secundum hec invenitur sicut libro quarto distinctione prima. Et per hoc patet responsio ad obiecta, nam concupiscentia non suffocat nisi ei obedire velimus, et licet actu generandi rationis usus impediatur non tamen est illud suffocatum quia talis actus potest esse meritorius. Item de hoc quod dicit per gratiam baptismi concupiscentia mitigatur et minuitur.

Queritur hoc est autem enim concupiscentia et gratia baptismi habent oppositionem contrarii si sit. Sed vera non potest stare cum altera. Ergo adveniente gratia recedit concupiscentia non minuitur. Si non opponitur ei sed videtur quod spatium non diminuat. Item si concupiscentia minuitur per gratiam cum ergo non sit in infinita videtur quod aliquando totaliter auferatur quod est contra augustinum in littera qui dicit quod hoc non potest nisi miraculo in effabili ut in hoc patet in virgine concepta. Ideo est hic questio utrum fomes in aliquo fuit totaliter extinctus.

Respondeo dicendum quod sicut dictum est supra concupiscentia duo dicit, dicit enim appetitum in moderatum boni quantitatem. Dico enim quod ista in moderata circa appetitum potest esse du-

aut ita quod raptus et anima putatur ut notitiam habeat inponendi bonum commutabile bono incommutabili / et sic dicitur esse concupiscentia in se / et hec modo tenetur ratione culpe ratione videlicet illius immoderantie / Alio concupiscentia dicitur immoderancia non quia ratio succumbat sed quia subiectum non potest obtemperare rationi et hec modo tenetur ratione pene. Primo modo quod tenetur ratione culpe committitur ipsi gratie superveniens et ideo gratia superveniens aufert illam immoderanciam pro eo quod talis immoderantia ponebat debite iustitie carentiam / Alia autem immoderancia que sic dicitur et dicitur ratione pene non tollit tollit gratia in suo adventu . propter hoc quod non opponitur ei formaliter / sed quamvis gratia et concupiscentia relicta sive eius ad quod inclinat quandam habent oppositionem / hinc est quod secundum quod homo plus conforta[tur] in gratia magis et magis diminuitur concupiscentia / tamen numquam omnino tollitur concupiscentia quia propter remanet radix eius in homine nisi auferatur per donum gratie specialis sicut in virgine creditur fuisse propter conceptum filii dei / sed hoc magis habet locum in 3o cum queritur de sanctificatione virginis / Per hoc autem que dicta sunt patet obiecta / gratia enim et concupiscentia opponuntur quodam modo / et quodam non sicut ostensum est / Ad illud quod obicitur 2o quod concupiscentia est finita [illegible] aliquando totaliter aufertur / Dicendum quod hoc verum est si concupiscentia diminueretur quantum ad causam sed solum minuitur quantum ad exercitium sive per privationem actus ad quod est / et ideo numquam totaliter tollitur sicut habilitas anime numquam totaliter per peccatum adimitur / et hoc infra melius videbitur.

Queritur de hoc quod dicit quod manet vicium concupiscentie in vetustate carnis tamen superatum et peremptum nisi illicito consensu reviviscat et in regnum proprium revocetur / hoc enim videtur falsum esse / quia si concupiscentia prius regnabat dicebatur esse peccatum originale ab Augustino videtur quod et si revocatur in regnum proprium per baptismum quod peccatum originale dicatur / et per hoc est falsum quod stat 2o / 2o quia sunt diversorum generum unum non auget alterum sed illicitus consensus est culpa et concupiscentia relicta est pena / ergo non augetur per illicitum consensum / Respondeo Dicendum quod concupiscentia augetur per consensum illicitum sicut dicit Augustinus et hoc dupliciter quo causa / primo quia gratia compellitur quodam modo recedere / ratio sic superata facit et per quam remittebatur concupiscentia / Alia est ratio quia potentia frequentia actus magis prompta efficitur ad exercendum in actum consimilem et quia actus illicitus dicitur actus concupiscentie / hinc est quod concupiscentia augetur ab actu illicito quo applicatur / Ad illud quod dicitur quod tunc redit originale peccatum / Dicendum quod hoc non potest dupliciter quo causa / primo quia concupiscentia regnans non dicitur peccatum originale nisi in quantum habet et regnum et dominium ab ipsa hominis origine / Secundo autem quod habet per illicitum actum non habet rationem peccati originalis sed potius actualis / Alia est ratio quia aliud diminuitur

concupiscentia per baptismum aliter augetur per illicitam consuetudinem. per baptismum enim per dimi
nitur ut auferatur id quod sibi debet erat peccatum originale videlicet carentie debite iustitie
vel enim absolvitur quis a debito originalis iustitie ad quam omnes tenebantur quoad ipsam obliga
tionem ad eam. Sed per illicitam consuetudinem augetur dicitur pro eo quod diu ipse potest magis efficaciter pronus
ad malum fieri et tepidus. Et sic dicitur ad alias peccatum generis declinatum. ¶ Ad i^d ergo
quod primo obicitur quod sunt diversorum generum concupiscentia prout est culpa et prout est pena. Dicendum
quod et si sunt diversorum generum in genere moris, non tamen in genere nature, ubi sufficiens actus
est concupiscentie. potentia et si concupiscentia prout est pena, non sit eiusdem generis
cum concupiscentia ad prout est culpa simpliciter loquendo, quod cum est pena vitiorum ad illa
de se ordinat, et propter hoc una augmentata per alteram sicut dicitur ipsa concupiscentia.

Queritur tertio de hoc quod dicit ¶ Sed non alia peccata transeunt actu et remanent reatu
ita est hic quia concupiscentia transeat reatu et remaneat actu ¶ Sed contra si
concupiscentia remanet actu ergo et originali non tamen quo ad reatum vel effectum
ergo debet dici peccatum actuale. ¶ Item falsum videtur dicere cum ait quod alia peccata transeat ac
tu et remaneat reatu. Sed cum remittuntur peccata actualia in baptismo transeunt
et quantum ad penam et quantum ad culpam. ¶ In penitentia etiam transeunt quantum ad reatum pene e
terne. ¶ Et si tu dicas quod remanet reatus ad penam satisfactoriam et temporalem
obicitur similiter de originali post eius deletionem in baptismo remanet obligatio
ad mortem et alias penas temporales. ¶ Respondeo dicendum quod magister large vocat hic ac
tum non solum ipsum actualem motum sed etiam pronitatem illam que est in se ordinata
ad actum, et ideo dicit originale peccatum remanere actu, quod cum sit ibi privatio origina
lis iustitie per quam homo est reus carentie visionis dei sicut et pronitas per quam homo
ordinatus est ad actum concupiscendi, aufertur illa privatio iustitie originalis et reatus
quo ad illam inclinationem habitualem. ¶ Ad i^d quod secundo obicitur de transitu actuali dicendum
quod magister non loquitur de transitu qui est per peccati deletionem sed per peccati cessationem
qualicumque modo prius in preterito dicit transisse. ¶ Et ideo dicit quod transit ad actum et re
manet quantum ad reatum quia actus est in fieri et reatus in quiete ¶ Circa ultimum sed

Tertium queritur de hoc quod dicit ¶ Anima non est talis qualis deus eam fecit ¶ Ita operatio
...nt et fieri et factum esse. Sed id autem est nomen deus facit animam ergo est, ergo et
deus facit talem animam ergo talis est, et magister implicat duo opposita vel ... ¶ Item
... deus fecit animam iustam, vel iniustam. non iniustam. ergo deus dedit ei iustitiam et
hoc falsum, nunquam ei iustitia data fuit cum ipsa anima sit iniusta et talis est, ergo talis est anima
qualem deus eam fecit ¶ Respondeo hoc est ... qualem deus fecerit animam et non videtur quod possi
bile sit dari quod fecerit eam iniustam, cum sit prima iustitia non possit facere ad iniustum non

nisi sic quod faciat eam iniustam / ad primam igitur quod cum in primo instanti fuit iniusta
simul fuisset iusta et iniusta et hec sunt contradictoria / non enim videtur quod possit dari me-
dium inter hec / quia hec duo sunt immediate opposita circa animam / Pro solutione questionis
quando dicitur deus fecit animam quantum ad bonitatem et maliciam quod potest intelligi dupliciter / aut
quantum ad bonitatem et maliciam moris / aut quantum ad bonitatem nature / si quantum ad bonitatem mo-
ris predico dicendum quod ut fecit eam bonam neque malam. bonam illam non fecit / quia non
dedit illam bonitatem anime desistente infectione propter corpus cum anima in eodem in-
stanti iuncta fuit in quo creata non fecit eam malam / quia quamvis anima abstracta per
creationis mala sit hoc tamen non est a deo causante / sed a carne infecta / et ideo dicit
magister hanc non esse credendam / animam esse talem qualem deus eam fecit sed corruptam
effectam / non quod deus dedit ei iusticiam actualem / sed quod dedit ei bonitatem nature ad
habendum iusticiam ordinatam / anima iusticiam formaliter per carnem infectam / Et sic patet
obiectio. Prime est modum respondendum est per contrarium de actione mala a qua potest esse
a deo vel quod actio non enim est a deo / vel quod iniusta / quia non est iniusta / nec vel quod iniusta
quod iniustam non est a deo. sed est a deo vel bonitate nature per quam est in diversis ad utrumque
obiectio non intelligendum est et in creatione anime / creatione una eius anima est subiecti

Queritur utrum quod dicit ratio illud quod ab ipsa / hec anima in essentia / et ad intel-
ligendum memorandum quod habilior / hoc enim videtur esse falsum / quia sicut dicit Ecclesiastes
omnes homines nos pares genuit / et plures et ab ipsa creatione anime pares sunt
Item queritur utrum subtilitas ingenii et habilitas ad memorandum veniat
propter corporis / an propter animam / Et quod propter animam videtur magister in littera dicere / Secundum quod quidem
quemadmodum / quia anima qualis ipsa que non valeat per ipsam / nam diversior est modus ad in-
telligendum acutior / hoc autem non potest esse nisi propter corpus / Item videmus quod colerici
et melancolici sunt melioris ingenii quam flegmatici / ergo sic hoc dicit complexionem propter corporis
vero vel / Pro solutione quod sicut dicit magister in littera satis probabile est quod in ipsa creatione
sunt excellentia in animabus et quod dicuntur pares / hoc non intelligitur quantum ad formacionem
ordinis naturalis in excellencia / sed ad formacionem ordinis in dominio et servitute / Si autem
queritur unde veniat ista excellencia naturalis / utrum propter animam vel propter corpus / dicendum
quod cum anima non potest sine corpore / sed corpus sine anima ista excellencia propter animam venit
hoc autem excellit una anima alteram non esse principii quam quod eam potest commendabilio-
rem creare per conditionis / et producit eam vel debitam ordinis nostri / non tamen in negando quin
nihil tamen corpus faciat ad operationem illarum habilitationum quam anime in principio creatione
insunt / nam bona dispositio corporis multum coopedit / et e contrario mala multum impedit
et potest hec indicari videlicet boni ingenii quod anima una quantum ad ipsam illam ha-
bilitatem innatam per quietem dispositionem propter corporis / aliquando non est illa in principali
boni ingenii / quia aliquando videmus homines contrario complexionis boni ingenii / Ideo eorundem
unusquisque hominibus ad diversa gloria aptos / quosdam ad artes mechanicas / quosdam ad

liberalis et etiam quedam ad mathematica quedam ad metaphysica quedam ad naturalia
quedam ad realia. Sed contra vero tamen respondebit theologus quod hoc est quod distributione
donorum dei a quo non tantum procedunt dona gratuita sed omnia etiam naturalia et na-
turalia gratie nota ante. Et dicitur tamen intelligitur illud quod dicit prima petri quarto unusquisque
quisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes etc. Sed aliter autem
respondebit quod hoc verum quod aliqua dispositio competit corpori ut quantum ad complexionem
ut quantum ad organizationem ulterius tamen ... Sed theologus melius quod principaliorem assignat
causam quam et auctor theologie de aliqualibus cum assignat causam dispositionis ubi non
invenit causam principalem competentem non recurrit ad dispositionem conditiones proprias

Dis. 33

P predictis advertendum etc. Sed primo ostendit magister quomodo peccatum originale
per baptismum deleatur. In hac parte intendit in qua vltra originale peccatum pa-
rentum priorum parentum multiplicetur et intendatur. Dividitur autem ista in
partes iiij. In prima ponit magister quandam questionem et determinat eam opinione aliorum.
In secunda determinat eam veritate. Secunda ibi aliquando sibi quedam ostendit ut prius
ante dicitur quod precipuus sit lectori. In tertia non parte dissolvit quandam apparen-
tem scripturam. Tertia autem ibi et aliud peccatis parentum. Prima pars habet iij partes. In prima
magister movet questionem. In secunda determinat eam opinionem aliorum ibi de hoc augustinus move-
bat absque difficultate etc. In tertia non quod illa opinio videbatur super verba augustini esse
fundata constringit modum per quem augustinus illam questionem dissolvit ibi quod non
in actuali peccato ade ple etc. Sed ubi autem quod augustinus illam questionem protractat ali-
que etc. quam in soluta eam dimittit. Sed Circa primam partem huius habet tres partes.
In prima ostendit magister quod peccatum originale non intenditur nec multiplicatur propter
peccata priorum parentum et hoc ratione supra competente penitere. In secunda non quod origi-
nale peccatum ortum habet a peccato primi parentis determinat de gravitate peccati ade qui
conveniri potest ut propter peccatum ade. In tertia non determinat de illius peccati remissione
ibi Si non queritur an id peccatum etc. Sed circa tertiam partem huius partes habet iij. In prima
parte magister movet dubitationem quia sicut est contrarietas quedam. In secunda parte deter-
minat illam apparentem contrarietatem componens auctoritates quantum ad intellectum litteralem ibi Sed
ut aut ... ut loco prophete. In tertia non componendo quantum ad intellectum mysticum
et moralem ibi quod eam mystice intelligentie esse ostenditur. Circa tertiam partem
capitule determinat magister in hac videlicet qualiter peccata parentum habeat imputari
posteris et quomodo ... et in temporalibus sicut culpa originalis. Et postremo sit circa de-
terminat qualiter habeat puniri. Circa tractandum intendit hic autor et ponit quod deo

A d intelligentiam tamen partis originalis quantum ad causam predicte. Secundo
quantum ad gravitatem quantitate. Tertio non quantum ad penam ... Circa primum

[illegible] duo Primo q(ue)rit(ur) utru(m) parentes p(ro)ximi possint t(ra)nsmitti ad p(ro)les pecca sua actualia an a solo p(ri)mo parente t(ra)nsfunda(tur) o(rigin)alis culpa ¶ 2o q(ue)rit(ur) utru(m) p(ri)mi parentes potuerunt i(n) p(ro)lem t(ra)nsmitte(re) satisfactionis iusticiam sicut t(ra)nsmiserunt [illegible] culpam

¶ Q(ue)rit(ur) utru(m) pecca parentu(m) p(ro)ximo(rum) filiis [illegible] Circa p(ri)mu(m) sic p(ro)ceditur ¶ Et [illegible] putet(ur) vel ad eos t(ra)nsmitta(n)t(ur) ¶ Et p(ri)mo sic p(ro)bat(ur) auct(oritat)e exodi xx° ego sum deus zelotes visitans pecca patru(m) i(n) filios [illegible] deus no(n) iudicat nisi p(ro) culpa ¶ Et videm(us) dei [illegible] a patre i(n) filium [illegible] p(ro) culpa ¶ 2o hoc p(ro)bat(ur) exemplo 3° re(gum) xiiii ego i(n)duca(m) mala sup(er) ieroboam et [illegible] domu(m) ei(us) et ibi habe(tur) quo tota posteritas [illegible] pecc(atum) patris fuit assumpta ¶ Ergo v(idetu)r q(uod) pecca p(ro)ximo(rum) parentu(m) filiis imputent(ur) ¶ 3o hoc p(ro)bat(ur) r(ati)one [illegible] simbolum [illegible] magis [illegible] et [illegible] parentes p(ro)ximi ad p(ro)lem q(uam) parentes remoti ¶ Sed parentes remoti potuit culpam t(ra)nsmitte(re) i(n) posteros ¶ Multo fortius v(idetu)r de parentibus p(ro)ximis ¶ 4o parentes p(ro)ximi t(ra)nsmittunt pecc(atum) i(n) filium q(uod) aliunde [illegible] ¶ Sed ma[illegible] q(uod) h(abe)t a se q(uam) q(uod) h(abe)t ab alio ¶ Ergo v(idetu)r q(uod) multo fortius possit ad p(ro)lem t(ra)nsmitte(re) pecc(atum) q(uod) [illegible] t(ra)nsmitte(re) sicut pecc(atum) q(uo)d aliunde [illegible] ¶ Quinto ideo pecc(atum) ade t(ra)nsijt ad posteros q(uia) i(n) adam fuimus [illegible] ipse peccavit ¶ Ergo pari r(ati)one si parentes p(ro)ximi peccavit ¶ Quia p(ro)les eius erat i(n) lumbis ei(us) v(idetu)r [illegible] q(uod) pecc(atum) parentes p(ro)ximi i(n) p(ro)lem t(ra)nsfunda(tur) ¶ 6o p(ro)pter q(uo)d pecc(atum) o(rigina)le t(ra)nsfundi(tur) est q(uia) est i(n) [illegible] virtutis [illegible] actum generando ¶ Ergo [illegible] pecc(atum) [illegible] actum [illegible] v(idetu)r q(uod) tale debeat i(n) p(ro)lem t(ra)nsfundi ¶ Sed tale est pecc(atum) adulterii ¶ Ergo v(idetu)r q(uod) saltem illud pecc(atum) [illegible] debeat i(n) posteros [illegible] ¶ Et p(er) hoc pecc(atum) o(rigin)ale i(n)tende(re) et multiplica(re) ¶ Sed [illegible] ezech(iel) [illegible] filius no(n) portabit iniquitatem patris ¶ Ergo si hoc no(n) e(st) ver(um) de parente remoto ¶ Et de adam salte(m) [illegible] veritate [illegible] ¶ 2o ad gal(athas) vi un(us)q(ui)sq(ue) on(us) [illegible] portabit ¶ Sed si pecca parentu(m) [illegible] i(n) p(ro)lem no(n) portaret un(us)q(ui)sq(ue) on(us) [illegible] eciam on(us) alterius ¶ Ergo etc ¶ Et alibi un(us)q(ui)sq(ue) [illegible] reddet r(ati)o(n)em [illegible] deo ¶ 3o [illegible] s(e)c(un)d(u)m [illegible] ca° xxiiii parentu(m) p(ro)ximorum pecca ad o(rigin)ale pecc(atum) no(n) [illegible] ¶ Sed si t(ra)nsfunderent(ur) a parente i(n) p(ro)lem p(er)tinerent ad o(rigin)ale pecc(atum) ¶ Ergo etc ¶ 4o no(n) [illegible] q(ue) t(ra)nsfundit i(n)iusticia [illegible] ¶ Sed [illegible] no(n) generat filium [illegible] et baptizatus no(n) generat baptizatum [illegible] fuit sup(ra) ¶ Ergo pari r(ati)one [illegible] no(n) t(ra)nsfundit pecc(atum) suum i(n) p(ro)lem ¶ Quinto [illegible] pecc(atum) t(ra)nsmitti(tur) i(n) p(ro)lem [illegible] ad p(ro)lem a parente nisi mediante carne ¶ Sed pecca actualia [illegible] carnem no(n) immutat [illegible] ¶ Ergo v(idetu)r q(uod) ad p(ro)lem t(ra)nsmitti no(n) possunt ¶ Sexto si pecca actualia t(ra)nsmitterent(ur) a parente i(n) p(ro)lem ¶ Ergo

Dis. xxxiij De peccato originali quantum ad culpam predicte

peccatum transire in filium tripliciter ...

duplex est punicio

Filius scilicet esset peior patre et dignus maiori punicione, sed hoc est magne credu-
litatis et impietatis dicere quod parvulus natus peior sit unquam parente suo etc. Secundo
dicitur quod peccatum parentum transire ad posteros potest intelligi tripliciter: quantum ad punicionem, quantum ad imi-
tacionem, aut transfusionem. Si punicione potest pluribus puniri pro peccato parentis, si
attendamus quod duplex est punicio, scilicet eterna et alia temporalis. Quantum ad punicionem eternam
ullo modo transit, videlicet quod aliquis dampnetur pro solo peccato parentis. Unde Anselmus De conceptu
originali dicit quod parvuli non dampnantur pro culpa Ade transeunte sed pro culpa propria quam habent licet
non habeant eam agendo sed contrahendo. Si autem loquamur de temporali punicione potest.
Potest puniri in filio pro et ad tempus videmus et scriptura habemus transit peccatum parentis in
filium sive filii volente sive nolente et hoc est de severitate divine iusticie. Alio modo
dicitur peccatum transire a parente in filium per imitacionem et sic peccatum diaboli quod a(n)i(m)o
transiit in genus humanum et peccatum Ade in posteros et peccatum seniorum paren-
tum in filios frequenter transfusum est ... transfusit ... Sapiencie ij° Invidia diaboli
mors intravit etc. Non tamen transit in omnes sed in eos qui imitantur eum. Tercio dicitur peccatum
transire a parente in filium et hoc per transfusionem per infectionem nature corrupcionem habens ab a-
lia infectione. Et hoc modo peccatum transfundi habet a primo parente. Pro quo notandum est
quod duo sunt in peccato scilicet deformitas et macula ... debiti et corrupcio debita, et ... hec
duo ponuntur in peccato deformitas et macula, macula namque ponitur quo corrupcio sed deformi-
tas quia debiti separacione manente obligacione. Ad hoc igitur quod aliquis possit peccatum contrahere
considerandum est quod nullo posset ad deum obligari et posset eo bono ad quod bonum obli-
gatur in ipso conari et posset eciam maculari. Hoc autem solum fuit in primo parente
Adam et tota humana natura et omnes posteri in illo obligati fuerunt videlicet ad habendum
rectitudinem iusticie quam non ... et in illo per eius amissionem illam rectitudinem ...
nati sumus et quia illa anima carnem sibi infecit infectione feditatis et passione
mortalitatis et caro mea habet propagacionem ab illa. Unde est quod in illo habemus ... et
ab ipso traducimus singulariter peccatum etc. plenam ... in illo autem posteriorum nova
obligacione obligamur filii in parente, licet eciam caro transfundenda infectionem nova in-
fectione quia aliqui culpe actualis ... et unde est quod multi parentes proximi
sunt in filium suam culpam actualem transfundere. Et hoc est quod dicit Anselmus in libro De conceptu vir-
ginali capitulo xxviij parentum proximorum peccata ad originale peccatum non estimo pertinere
... Ade nequissimos ... quos generaturus erat ... traducere ...
... transmittere. Hoc autem intelligitur quantum ... culpe
ad quam ... eterna dampnacio, sed ... quantum ad punicionem temporalis pene ...
... Non nego quod merita bona parentum filiis multa et magna beneficia
corporis et anime impetrant, et ... parentum filios et nepotes usque ad iij et iiij
generacionem et forsitan ultra ... in hac vita tribulacionibus flagellari et ...

bona in corpore et in anima quam forsitan acquireret si iustus fuisset. Quarto quia exemplum lo-
quendo est licet inspirare. ¶ Solutio patet supra ad quaestionem propositam. ¶ Concedendum est enim quod
peccata actualia proximorum parentum ad originale non pertinent, sicut enim originale trans-
funditur. Sed rationes ad secundam partem inductae ostendunt nihilominus aliquo modo trans-
ire quantum ad vindictam et punitionem temporalem, sicut supra probatum autem de duo et decimo quo-
que. ¶ Ad id quod obicitur propter quod facilior est transitus in [illegible] ¶ Dicendum quod
illud verum est quod ubi utrumque aequaliter [illegible] vel principium agentis. Peccatum autem actu-
ale non [illegible] potestate vitiandi [illegible] nisi ille plus [illegible] obligat et in quo [illegible]
humani generis potuit vitiare sicut ostensum est, et ideo non exigit. ¶ Ad id quod obicitur
transmittit quod aliunde suscepit. ¶ Dicendum quod cum hoc non sequitur quod transmittat id quod
est a se peccatum et quod aliunde suscepit est peccatum naturale, sed peccatum quod ipse fecit est
personale, quamvis [illegible] aut aliquam infectionem per viam generationis plus respicit vi-
tium naturae quam actum personae sicut prius ostensum est. ¶ Ad id quod obicitur quod [illegible] peccati
minimum in Adam quia fuerit tempus [illegible] peccavit ¶ Dicendum quod ista non est tota causa sed
[illegible] hoc contingit quia in ipso parente omnes posteri possent obligari et tamquam omnium
posterorum possent inficere et foedare. Hoc autem in alio quam in Adam non habet [illegible]
[illegible] patet [illegible] ¶ Ad illud quod obicitur quod peccatum adulterii attenditur circa actum genera-
tivum ¶ Dicendum quod etsi circa actum generativum attendatur non tamen dicit corruptionem
[illegible] in ipsa virtute generativa [illegible] cum voluntate rationalem
et ita circa personam, et [illegible] hoc culpa adulterii [illegible] quod culpa in plenum trans-
fundi non habet, nihilominus tamen quia circa actum generativum consistit plus impu-
tatur proli quam alia peccata parentum cum [illegible] reputatur et abiectus ille est qui
natus est de adulterio et [illegible] contra leges humanas hereditate paterna reputa-
tur indignus. Unde et peccatum plus redundat in prolem quam alia actualia,
non tamen sic redundat ut [illegible] parentis culpa quae posteritatem suam non
tamen obligat ad ignominiam et poenam, sed eos foedat peccatum originalis culpa, ob
quam quilibet cum nascitur dignus est ira et indignus visione dei.

Secundo quaeritur utrum primi parentes pro posteris suis potuerint satisfacere
sicut eos potuit [illegible] culpa sua maculare. Et quod sic [illegible] supra [illegible] de [illegible]
originali capitulo xxiiii. ¶ Videtur quod Adam ad eos quos generavit [illegible] nequam in [illegible]
suam [illegible] [illegible] ad eos in [illegible] transmittere ¶ [illegible] hoc [illegible] ¶ [illegible]
quod Adam potuit sua culpa filios Adae culpabiles, sua satisfactione potuit
eos facere [illegible] ¶ [illegible] omnes in Adam peccaverunt quia fuerunt in Adam [illegible]
[illegible] omnes fuerunt in Adam [illegible] [illegible] quod ipso satisfaciente [illegible]

assimili ¶ 3o hoc ipsum videtur ratione per oppositum et causa oppositi; ergo oppositum est causa oppositi. Sed Ade transgressio fuit causa nostre corrupcionis. ergo videtur quod eius iustificacio et satisfactio fuit causa nostre reparacionis sicut in Adam peccavimus ita videtur quod in Ade satisfecimus et iste 3a ratio supra posita fuit plorum apta ¶ 4o hoc ipsum ostenditur plorum a maiori. pronior est deus ad misericordiam quam ad condempnandum. Sed divina iusticia per transgressionem Ade condempnavit totam posteritatem pena mortalitatis. ergo multo forcius divina misericordia per satisfactionem Ade debuit reddere graciam iustificacionis ¶ 5o potencior est gracia in bona quam sit culpa in malo sed culpa Ade potuit totam posteritatem inficere et reddere deo odiosam. ergo multo forcius gracia que fuit collata Ade potuit totam posteritatem reparare et reddere deo gratam ¶ 6o Alegatus (?) humanus tutor magis potest condicionem pupilli meliorare quam deteriorare sed ergo multo maioris benignitatis est lex divina quam humana videtur quod postquam condicionem in primo parente de peiori potuit facere meliorem quam de meliori deteriorem ergo si transgrediendo potuit transfundere culpam multo forcius satisfaciendo potuit transmittere iusticiam ¶ Sed contra statim cum Adam peccavit a statu immortalitatis cecidit in mortalitatem et in necessitatem moriendi. ergo si gracia superveniens non aufert immutabilitatem divine sentencie (?) ... incurrit per graviter mortalis sed mortalis de necessitate generat mortalem. ergo quantumcumque Adam satisfaceret generaret filios suos morti obnoxios Sed nulla creatura rationalis est morti obnoxia nisi propter culpam ergo numquam potuit satisfacere qui transmitteret culpam ¶ 2o iusticia originalis consistit in Adam in mentis et corporis integritate. Sed ista integritas dicitur in corrupcione mentis et carnis quo (?) quando semel est perdita numquam per satisfactionem potest recuperari. ergo pari ratione neque originalis iusticia numquam per satisfactionem recuperatur. ¶ Si ergo complet iusticie privacionem est in nobis originalis culpa impossibile fuit quod Adam satisfaceret pro posteritate sua ¶ 3o omnis satisfactio peccatoris fundatur super graciam gratum facientem. Sed gracia gratum faciens nunquam potest transire ab uno homine in alium sicut in primo libro probatum est sed gracia immediate a solo deo datur. ergo videtur quod in primo parente satisfacere non potuerit genus humanum ¶ 4o officium est in uno quod fides sua prodest (?) et gracia ... sed Adam non potuit pro se satisfacere. Sed oportebat (?) fuit dare filium pati sicut dicit Anselmus in libro cur deus homo. ergo non videtur quod potuerit satisfaciendo iusticiam in alios derivare ¶ Respondeo dicendum quod cum queritur utrum tota posteritas in Adam potuerit satisfacere sicut in eo potuit maculari. hoc est quod potest intelligi dupliciter ita quod Adam posteris communicaret et culpam et satisfactionem simul. Vel ita quod communicaret satisfactionem sed non culpam ¶ Vel ita quod pro se satisfaceret et pro se quod posteris non communicaret culpam. primi duo modi non solum sunt impossibiles. Sed eciam non intelligibiles

que concludunt in se duo opposita. Si enim Adam communicasset posteris simul culpam
et satisfactionem, sunt essent culpabiles et satisfacientes. Ergo sunt essent iusti et iniusti.
Si dicitur quod communicavit satisfactionem et non culpam, ergo innocentes satisfacerent,
et hoc similiter non est intelligibile, quia non est satisfactio nisi pro offensa. Et si Adam non
communicavit posteris culpam, ipsi habuerunt commoda innocentiam, et sic hoc locum non
habet in eis satisfactio alia quam innocentia alia, et satisfacere non est intelligibile. Tertius
autem modus dicitur, videlicet quod Adam per satisfaceret pro culpa sua ut sua satisfactione
impediretur transfusio originalis culpe, et sic intelligibilis, impossibilis fuisset ipsi Ade,
et ideo [illegible] hunc melius videtur in tertio hoc eodem agetur de modo reparationis humane.
Ad primum autem hec dixisse sufficiat quod Adam per satisfacere non potuit ut impe-
diretur transfusio originalis culpe impossibilitate sua, et ideo [illegible] primum ex
parte ipsius Ade, et a parte gratie, et a parte corruptionis nature. Ex parte Ade quia ipse
debitor mortis erat et dignus penalitate et miseria, et ideo quamvis per mortem
et penam sustineret pro transgressione sua non potuit deo satisfacere sufficienter. Ex
parte non gratie, quia satisfaciendo [illegible] illa gratia erat gratia [illegible]
quam non respiciebat ipsam voluntatem proprie, et ideo per ipsam non curabatur mor-
bus concupiscentie qui radicabatur in carne, et exteriora quamvis satisfaceret remaneret
natura corrupta et ita necessitas ad transfundendum originalem culpam. Ex parte necessitatis
nature [illegible] quia eadem natura humana tota in ipso viciata esset, tunc separabatur illa cor-
ruptio nature quantum [illegible] est tota natura humana, et ideo quamvis Adam faceret longe penitentiam esset,
eo quod porrigebat deus ad totale corruptionis et damnationis reparatione, et ideo [illegible]
non potuit satisfacere. Possunt etiam multiplices assignari rationes ex parte divine essentie,
scilicet quod esset infinita, ratione cuius quod est infinitum non respiciebat reparatione
nisi ad satisfaceret qui esset infinite bonitatis, et ideo [illegible] dicunt aliqui quod non
plenam satisfactionem pro peccato Ade. Sed [illegible] alio peccato fundata est super meritum et
satisfactionem Christi, in cuius fide et sacramentis deus parcit quibus [illegible] parcat, et ideo
[illegible] omnes de plenitudine eius accipere et ipsum dici [illegible] finalis
[illegible]. [illegible] non dicatur impossibile fuit Adam pro posteris satisfacere
[illegible] [illegible] hec [illegible]. Ad [illegible] verbo angeli [illegible] necessitas
[illegible] originali, et illa [illegible] quod Adam et [illegible] potuit posteris
transfundere. Hec autem intelligenda est [illegible], non quod alia qualitas que est in anima Ade per
[illegible] ad posteros descenderet, sed anima Ade innocens [illegible] fuerat car-
ni [illegible] et immaculate et sic [illegible] anima [illegible] illa carne [illegible] et a
[illegible] mortis et a [illegible] libidinis, et hec [illegible] erat originalis iustitia.
[illegible] in hac Adam [illegible] eodem generaret posteros carne immaculata [illegible]
[illegible], et plures [illegible] anima innocens [illegible] tali carni [illegible] posse et eadem

rectitudinem habet quam habuit anima ade et per hoc originalem iusticiam et per
tato originalis iusticia sufficiendi dicitur quia per hanc habet. Sed necesse est quod hanc ha-
beat filius et hoc in conformitate bone disposicionis corporis propter carnis quam originalis ius-
ticia concomitatur, non sed ex iusticia satisfactionis contra voluntatem opponit non carnis inte-
gritate. ¶ Ad 2m dicendum quod sicut in adam peccatum ita similiter in ipso satisfactione ut pa-
tet satisfaciente. ¶ Ad 2m quod non est simile quod peccatum ade pro eo quod illam iusticiam originalem priva-
bat non tantum respiciebat personam sed eciam naturam. Sed quia satisfactio illa innocentem non
respiciebat personam non naturam respiciebat. Et ideo non sicut in posteros redundare po-
tuit satisfactio sicut redundabat transgressio. ¶ Ad 3m dicendum quod sicut oppositi causa est causa oppositi. Dicendum
quod illud intelligendum est de hiis oppositis quorum utrumque est aqua naturaliter in causa que sunt per
opposita. Et 2o ideo in quo opponuntur. Et racione illius triplicis condicionis illa regula non habet
locum in proposito. Primo quidem quia culpa non est aliquid naturale sed peccatum privacio. Secundo non quia
iusticia satisfactionis non directe opponitur culpe originali sed peccatum originale iusticiam.
Et sicut prima originalis iusticia fuit in adam generante fuit eciam oppositi. ¶ 3o non quia cul-
pa ipsius ade quod ponitur ipsi satisfactioni in quantum corrumpebat personam, non in quantum cor-
rumpebat naturam. Et in quantum corrumpebat personam meritum erat eterne dampnacionis.
In quantum non corrumpebat naturam privativum erat totius corrupcionis. Iusticia ergo satisfactionis
auferebat ab ipso adam meritum eterne beatitudinis dampnacionis. Et 2o ideo opponebatur
ei et erat causa oppositi videlicet eterne beatitudinis premodum meriti unum quod corrupcionis non
auferebat ut eius oppositum causabat quia 2m illud non opponebatur ei. ¶ Ad 4m dicendum quod
prior est deus admirandus quam ad condempnandum. Dicendum quod illud verum est ubi misericor-
dia sic habet locum quod non excludit iusticiam. Iusticia autem requirebat maiorem satisfactionem
quam adam posset facere. Et ideo misericordia per illa modica satisfactione ade non debuit toti
generi humano donare offensam sed quod nobis et sibi deerat decebat ipsum supplere
quod et fecit cum propter nimiam caritatem suam filium suum unigenitum misit in similitudine
carnis peccati. Et cum essemus mortui peccatis convivificavit nos Christo. ¶ Ad 4m dicendum quod
quod potencior est gracia quam sit culpa. ¶ Respondeo dicendum sicut dicit primo quod id intelligendum est in illis
effectibus ad quem gracia ordinatur. Gracia autem gratum faciens ipsi ade collata non
ordinabatur ad tollendum ut removendum carnis corrupcionem sed voluntatis inordinacionem
que refrenata erat in gratis. Sed non reparatura carnis. Unde Anselmus libro ... in responsione car-
nis potencior est aliquo quam culpa. Vel dicendum per graciam mediatoris hominem prelatum. Aliter
potest dici quod et si gracia potencior sit quam culpa, non tamen sequitur quod totum reformet
quod culpa destruxit. Sicut facilius est destruere quam construere. Vel unum malum
citius aliquid plus corrumpit naturam quam tota bone medicine possunt eam reparare

quamuis medicine ille sint valde potentes et virtuose. Ad octauum cum dicitur de lege pupillorum. Dicendum quod adam ad posteros non comparatur sicut tutor ad pupillos sed sicut pater ad filios. vnde sicut pater facilius potest bona sua dissipare et destruere quam possit illa per devastacionem et consumpcionem reparare sic et in proposito intelligendum est sicut habetur

De quantitate originalis et utrum sit equale in omnibus

Consequenter circa 2um articulum principalem duo quero. Primo queritur de peccato originali utrum racione quantitatis continue unum vel plus unum originale possit esse maius altero. 2o queritur quantum ad racionem quantitatis discrete utrum videlicet possit ponere unum originale vel plura. primum sicut procedit et queritur utrum originale in omnibus reperiatur equaliter.

Circa primum dicendum duplex de originali peccato circa xxxvio. Quod originale peccatum in omnibus est uno esse equale. 1o hoc ipsum videtur racione. originale peccatum est carencia debite iusticie sicut supra dictum est. sed quibus illa originali iusticia privati sunt nudati et privati. ergo per equaliter omnes sunt privati equaliter. originalis macula sunt infecti. ergo in quibuscumque reperitur originale peccatum equaliter reperitur. 3o hoc ipsum ondendit peccatum originale peccatum est in nobis per ade inobedienciam. sed inobediencia ade vna fuit et equaliter omnes posteros inspiciebat. ergo videtur quod equaliter omnes culpabiles faciebat. 4o hoc videtur per penam omnes cum habentes culpam originalem equaliter puniuntur videlicet commoda carencia corporis dei. sed quantitas pene respondet quantitati culpe videtur quod peccatum est equaliter in carencia corporis propter equalitas in corrupcione originalis. 5o hoc ipsum probatur per comparacionem. originale est peccatum adame malum reddit primum peccatum per accidentem vnde dicit legis phisicibus concupiscencia. sublata dicitur omne malum. ergo originale peccatum vero in reciprocum corrumpit. utrumque sed utrumque corrumpitur non contingit reperire esse maius et minus. immo omnibus in quibus reperitur ut in uno reperitur. ergo videtur quod talis culpa non possit esse maior in una persona quam in alia. 6o per maius est peccatum originale in uno quam in alio. aliquod est peccatu parcius. aliquid peccatu plus. peccatu parciale esse non potest. non sicut plenum est super peccatum parciis in plenum non tussit. peccatu non plus esse non potest sicut planum est. ergo videtur quod nullo originale in uno quam in alio reperitur integrum. Sed quia est duplex de conceptu originalis sicut per naturam naturatam persona corrupta. ita non per personam efficitur magis peccatum. sed peccatum quod inficit naturam est peccatum originale. ergo videtur quod originale peccatum in aliquo possit fieri magis et minus. 2o hoc videtur racione nullum malum est in primo. quia nichil est prime sed originale peccatum malum est. ergo non est in primo. sed quod est circa primum potest intendi et augeri. ergo originale peccatum intensibile est et potest magis in uno quam in alio reperiri. 3o originale peccatum est concupiscencia. sed concupiscencia potest intendi sicut et diminui. et aliquando intenditur sicut patet in peccatum comparatum. ergo videtur quod peccatum originale intendi valeat ut potest magis in uno quam in alio et eciam in tempore in eodem esse statibus diuersis. 4o sed ...

De xxxiiii. De equalitate originalis peccati

rum quae anima contrahit originale. sed caro non est infecta in primis, et quod non est in-
fecta in primis dicitur fuisse per viam infectionis potest magis et magis infici; si tamen caro
mea fuisset per viam infectionis dicitur [illegible], videtur quod magis et magis inficitur et per consequens
originale continue augmentatur. Item virtus quanto magis unitur sue cause
tanto intensior et fortior, et quanto magis elongatur debilior; sed corruptio originalis ab adam
producitur tanquam a fontali principio et radice, ergo videtur quod quanto aliquis est ad propinquior
tanto originalis culpa sit in eo intensior. Contra. Una anima meliora habet naturalia
quam alia sicut in predictis dictum est, sed tanto corruptio peior est quanto est in meli-
ori, ut patet per augustinum, dicit et [illegible] non manifestat [illegible] dignitates [illegible] quod corruptio, ergo
originalis culpa peior est in una anima quam in alia, et sic [illegible] videtur quod culpa sit dissimilis.
Respondeo dicendum quod sicut si adam stetisset omnes essent equaliter innocentes, ita nunc cum ad [illegible]
[illegible] omnes sunt equaliter peccatores et ideo culpa originalis in omnibus reperitur equaliter, ita quod
non est maior in uno quam in alio, ut [illegible] in eodem habitu in eodem subiecto. Ad cuius intel-
lectum notandum est quod ista tria conveniunt ad originale peccatum, scilicet debite iustitie carentia et
concupiscentia et carnis feditas, et [illegible] in ipso originali comprehenditur, et non multe, et [illegible]
[illegible] per suum complementum fuit, per quod originale debet augeri [illegible] ipsorum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habet et habeat in omnibus habet [illegible]
reperiri. Secundum ad carentiam debite iustitie non potest intendi ista carentia [illegible]
[illegible] maior in uno quam in alio, [illegible] [illegible] [illegible] aut quia potest obligatio fortior
aut quia potest ibi privatio maior, aut quia modus privandi potest detestabilior; nullo
istorum modorum maior est carentia in uno quam in alio. Non est ei obligatio
fortior quia omnes equaliter obligabantur in adam. Nec privatio [illegible] per eadem dono [illegible]
originalis iustitie omnes per originalem culpam privantur. Nec modus privandi est detes-
tabilior quia omnes privati sunt per viam inobedientie ade et per originale [illegible] [illegible]
[illegible] debite iustitie non recipit magis et minus sed in omnibus est equaliter. Secundum [illegible]
ad concupiscentiam [illegible] habet [illegible] intenditur [illegible] et concupiscentia [illegible]
[illegible] in aliquo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Primo modo [illegible] dubio concupiscentia augeri [illegible] de concupiscentia
[illegible] que magis fuit in [illegible] et [illegible] quam in melancolicis [illegible]
[illegible] facit ad culpam, [illegible] [illegible] culpabilis [illegible] naturalis et penalis. Similiter et secundo con-
cupiscentia intendi potest in eodem [illegible] [illegible] in eo qui assuefactus est luxurie et bo-
na [illegible] comedere quod magis est [illegible] et ardentius concupiscit quam ille qui talia non
gustavit, sed [illegible] [illegible] facit ad originale peccatum sed potius ad actuale, quia non de
originali peccato concupiscentia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab origine est contracta. Tertio non
potest intendi sed in omnibus habet equaliter reperiri [illegible] [illegible] [illegible] originalis iustitie
[illegible] culpe ade in omnibus est contracta, et [illegible] [illegible] [illegible] 3° modo attenditur [illegible] ori-
ginalis [illegible] concupiscentie, [illegible] [illegible] [illegible] ad concupiscentiam originalis culpa in omnibus [illegible]

recipit equalit. ¶ Similiter quintum ad feditatem que est in carne non potest esse magis et minus origi-le
nalis hec patet quia quod aliqua proprietas intendatur contingit [illegible] ad intensionem tamquam
potest [illegible] susceptibilis [illegible] propter proprietatem [illegible] quia [illegible] propter
agentis et per alias [illegible] deficit proprietas illa non [illegible] intendi ¶ sic patet [illegible]
aut deficit in proposito ¶ Defectus enim est propter susceptibilitatem ita sicut speculum novum
[illegible] a [illegible] [illegible] quod intrinsece inveteratum est [illegible] apposite
non recipit novam infectionem ¶ Sic [illegible] in [illegible] primordio [illegible] nova [illegible]
[illegible] habuit [illegible] ¶ [illegible] non [illegible] inveterata [illegible] nova corruptione
non recipit novam infectionem ¶ Defectus [illegible] est propter agentis quia [illegible]
[illegible] [illegible] obligacionem [illegible] hinc est quod talis
culpa non habet [illegible] carne [illegible] ¶ Defectus est propter proprietatem [illegible] susceptibilis
[illegible] non habent [illegible] magis et minus sicut [illegible]
¶ feditas autem carnis [illegible] quod est [illegible] quedam [illegible] originalis [illegible] habet [illegible]
originalis [illegible] et quod carentia illa est nuditas quedam et nudus non est [illegible]
[illegible] magis nudum sicut originalis [illegible] nuditas non recipit magis et minus
[illegible] carnis feditas ¶ [illegible] patet quod propter feditatem carnis originale non habet
intendi [illegible] augustinus [illegible] et in [illegible] propter [illegible] et [illegible]
[illegible] sicut [illegible] est ¶ [illegible] plura [illegible] ad originale [illegible] est quod
originale [illegible] in quibus [illegible] esse equalis ¶ et [illegible] hec [illegible]
[illegible] ¶ Ad [illegible] quod [illegible] quod non [illegible] efficitur magis peccatum
¶ [illegible] dupliciter accipitur [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ¶ Alio [illegible] [illegible] duobus modis [illegible] natura [illegible] persona
[illegible] quod natura corrumpit personam ¶ [illegible] natura [illegible] propagativa ¶ et corrumpit [illegible]
[illegible] illa [illegible] voluntate [illegible] ¶ Sed aut dicit [illegible] quod non [illegible]
non magis peccatum accipit [illegible] in proposito ¶ et hoc patet
[illegible] quod [illegible] adam peccante peccat homo [illegible] adam magis peccante magis
peccat homo ¶ et [illegible] non habet [illegible] originale [illegible]
male ¶ [illegible] originale habeat esse magis et minus ¶ Ad [illegible]
malum est in summo ¶ Dicendum quod est summum simpliciter et summum in genere ¶ et [illegible]
[illegible] summum malum simpliciter ¶ est [illegible] malum [illegible] est summum in [illegible] genere
[illegible] quod non potest esse magis ¶ [illegible] in proposito potest intelligi quod
originale simpliciter [illegible] originale ¶ et [illegible] in [illegible] est [illegible] ¶ [illegible]
[illegible] non [illegible] in summo non [illegible] quod possit intendi ¶ [illegible] potest esse defectus
propter susceptibilitatem et propter agentis ¶ et utrumque hic deficit sicut [illegible] ¶ Ad
[illegible] [illegible] potest esse ¶ Dicendum quod [illegible] est [illegible] ¶ [illegible] non [illegible] ¶ [illegible] tamen
[illegible] facit ad originale [illegible] non potest [illegible] vel
[illegible] ¶ Ad [illegible] quod [illegible] feditas potest esse [illegible] ¶ Dicendum quod [illegible] feditas

carnis sicut in corruptione peccati intelligitur et concipit sicut patet in lepris et semiflu-
is et aliis feditatibus et infirmitatibus corporis. sicut tamen ipsa est prima originalis culpa
habet reperiri in singulis que ab uno solo et primo fonte procedit ¶ Ad quod dicendum quod
proprietates intemporum est ad assignatam pro signum ¶ Ad [illegible] quod de proprietate
[illegible] natura et corporis et de ea quod licet contineat ad pro signum sicut
in virtute movente et luminis in fusione aliter non habet veritatem sicut patet ¶ sicut candela
in flammata ab alia et alia inflammabit sicut inflammabat ita utrumque ei deficit in propor-
tione quod illa caritas feditatis plus dicit rationem privationis quam positionis ¶ Ad [illegible] quod illius fedi-
tatis tamen super est pro generatione in qua generatur primum et ideo habet eandem quam habebat
generans primus ¶ Ad octavum dicendum quod prima anima habet meliora naturalia quam alia. Dicendum quod hoc et si
verum est sicut et concedendum ¶ tamen quod pertinet ad puritatem innocentie ¶ omnes autem equales effi-
ciuntur quod illius privationem diversitate apparet originale ¶ hinc est quod si alia naturalia sint perfectiora
non tamen propter hoc intenditur corruptio originalis culpe ¶ quod autem dicitur quod tanto peior est
corruptio quanto melior est natura. hoc intelligitur quando [illegible] quod natura per unum corrumpitur aliter autem
non habet veritatem ¶ quod frequenter ille qui habet meliora naturalia non [illegible] peccata
sicut ille qui habet minus bona et in eadem generatione peccat ¶ Et quod unum solum originale
Secundo queritur utrum sit ponere unum originale et plura ¶ Et quod unum videtur
aliquis ubi dicit unum peccatum non pluribus parvuli obligati sunt ¶ Secundo hoc ostenditur
ratione sumpta a contrario quod peccatum originale opponitur [illegible] in obedientia ¶ Sed per unam tamen culpam
sunt eius in obedientia [illegible] quod [illegible] sit unicum et nullo modo plura ¶ Tertio hoc ipsum
ostenditur ratione sumpta a pena ¶ originali et debetur sola carentia visionis dei ¶ et hec est una
pena. sed unius culpe unica debet respondere pena. ergo etc. ¶ Item hoc ipsum ostenditur
ratione ad [illegible] originalis est non solum est ab origine sed et origo est et principium omnium
aliorum ¶ si ergo quod per se suprahabundantiam dicitur unum solum quietat et statum est productionis ad unum
videtur quod originale peccatum non sit nisi unum solum ¶ Item hoc ipsum videtur in comparatione ad [illegible]
originale est in anima ratione coniunctionis sue ad carnem ¶ sed persona in caro unum anima coniungitur
et unico unione [illegible] et unitas est in anima ideo quod carni [illegible] ergo et
necessario peccatum originale sit unum ¶ Item hoc ipsum ostenditur per comparationem ad oppositum originalis
est peccatum et carentia debite iustitie. sed debita iustitia cum originale est privatio in homine non est
nisi una quod in uno innocentie una est innocentia ergo etc. ¶ Sed contra hoc arguitur primo auctoritate super [illegible]
[illegible] in requisitionibus [illegible] peccati. glosa multitudines sunt originalia peccata et intelligitur
sunt [illegible] ¶ Secundo hoc ipsum videtur ratione sumpta per eadem via [illegible] prima
propositio ¶ et primo ratione sumpta a causa originale cuius peccatum est in nobis peccatum primorum paren-
tum. sed adam et eva plura commiserunt peccata ¶ Ergo videtur quod plura sunt in nobis originalia
qua ratione redundat in nobis peccatum unius eadem ratione peccatum utriusque ¶ Tertio hoc ipsum
ratione sumpta a pena ¶ quod unius culpe una debet respondere pena ¶ sed multa genera pe-
nalitatum ad originale peccatum consequuntur ut famis sitis mors infirmitas etc.
¶ Item iiii. dicit beda notandum quod peccatum originale est inflicta sicut in firmitate ignorantie

concupiscencia et malicia. ¶ Vnde tamen quod 2a diversa genera penalitatum sunt diversitas originalis peccati. ¶ 2o hoc ipsum videtur per comparacionem ad capitalia peccata, sicut habitus diversificantur per actus et actus per obiecta. ¶ Sed originale peccatum reddit hominem pronum ad vii capitalia peccata que sunt diversorum generum. ¶ Vnde quod in quolibet homine sit multitudo originalium. ¶ 3o hoc ipsum videtur ut dictum est per comparacionem ad subiectum, quod omnes vires anime inficiuntur per originale peccatum. Sed multiplicatis corruptibilibus multiplicantur corrupciones. Et in diversis potenciis sunt diversi habitus. Ergo in vno homine necesse est ponere multa originalia. ¶ 4o hoc ipsum videtur per comparacionem ad oppositum, quia per originale peccatum est privacio omnium virtutum eo quod ipsum fiat in carne nostra ante adventum omnibus virtutibus opposita. Sed plures contingit in nobis reperire virtutes, plures contingit in nobis reperire vel peccata originalia. ¶ Respondeo dicendum quod questio vult [illegible]. Hic ergo originale peccatum dupliciter dicitur. Vno modo dicitur originale peccatum quod est origo omnium peccatorum, et sic peccatum ade dicitur peccatum originale, et hoc modo originale peccatum non tamen est vnum [illegible] vero eodem modo. ¶ Alio modo dicitur originale peccatum quod est in nobis ab origine et a quo est certa quam sumunt in nobis originem. ¶ Et hoc modo contingit hic de vnitate originalis peccati. ¶ Ad huius questionis declaracionem intelligendum est quod eciam contingit de vnitate dupliciter: aut contingit de vnitate secundum speciem et formam generis, aut de vnitate secundum numerum et supposita. Primo modo loquimur de originali peccato, sic vnitatem habet secundum speciem, eo modo secundum quod peccatum dicitur secundum speciem. ¶ Vnitas autem illa in originali peccato venit prout comparatur boni quod privat et comparate peccati ade per quod introductum est. Hoc est comparate oppositi et comparate principii. Vna est enim secundum speciem originalis [illegible] et in vno cum privacio est originale peccatum vna est sicut in habitudine racione eius totum genus humanum est corruptum. Et eo secundum speciem originale peccatum est vnum in nobis. Si autem loquimur de vnitate originalis quantum ad numerum, sic dicendum quod in vno homine est vnum, et tamen quod peccatum dicitur numerari aut racione subiecti in quo sunt, in diversis hominibus diversa sunt peccata, vel racione actus per quem homo culpabilis efficitur, sicut qui plures luxuriatur et plura habet peccata. Nec autem istorum modorum originale peccatum multiplicatur, sed vnum est in diversis. Vnde in vno homine vna est anima que per originale peccatum inficitur. ¶ Et similiter homo vna est generacio eius qua et per quam originale peccatum transfunditur. Et ideo originale peccatum in vno homine est vnum non solum quantum ad vnitatem secundum speciem sed eciam quantum ad vnitatem secundum numerum. Et concedende sunt raciones que hoc ostendunt. ¶ Ad primum s. de [illegible] in [illegible] peccata originalia. ¶ Dicendum quod dicitur multiplex quod frequenter in scriptura accipitur pluralis pro singulari, et ego [illegible] quod complexit [illegible]. Vel autem quod scriptura originale cum peccato numero plurali notat est propter multiplicitatem inclinacionum ad mala que occasione originalis peccati nascuntur. ¶ Ad 2m s. quod originale peccatum ortum habet a peccato primorum parentum. Dicendum est quod [illegible] generacione plures sunt et non sunt [illegible] pro vno [illegible] completum [illegible] per se suffecit, quamvis sunt diverse persone et distincte sicut et [illegible]

Di. xxx iii^ta de [illegible] originalis peccati

originalis peccati transfusione intelligendum est. Et si peccatum ade et peccatum eue fuerint
diuersa, prout tamen in originali peccato includebatur in utroque una generatiua uirtus per[illegible]
seminale in prole causabat. Ita quod sicut principaliter uirtus generatiua residet penes
uirum, ita quod transfusio originalis principaliter attribuitur uiro; merito non dicimus tamen utrumque
attribuitur primo non [illegible] parabola est illa [illegible] qua quamuis utroque transfunditur, originale si tamen
[illegible] ut tamen mulier peccasset. Sed cum ad generationem duo concurrunt tanquam unum principium
non patet. Duos parentes in corrupta natura corrupta conuenire ut ergo [illegible]
sint in statu nature institute sed nature corrupte seruari proportio et conformitas uirtutum
agentis ad naturam suscipientem cum in tactu illo efficiatur una caro. Quod di. 3. l. s.
de multiplicitate penarum. Dico quod unius culpe respondet una pena principaliter. Plures
tamen aut possunt esse non principales. Principalem autem dico eternam penam. Non principalem
temporalem, que pena temporalis est quodammodo ad bonum ordinata. Sed principaliter uero illa
que [illegible] [illegible] non principalem non quia addita quod originali autem una pena eterna
punitur uidelicet carentia uisionis dei, unica cum pena temporali principaliter
uidelicet mortalitate corporis. Sed ad mortalitatem corporis multe consequuntur penalitates.
¶ Quod quarto querebatur scilicet de multiplicitate inclinationum. Dico quod sicut una corda rupta qua
multe colligantur per laxationem multa. Et tamen una est ibi prima corruptio et laxatio per
intelligendum est in proposito quod iustitia innocentie per originale peccatum priuata omnes ui-
res anime [illegible] laxat una tamen est corruptio loquendo essentialiter. Plures autem intelligendo
causaliter. ¶ Quod quinto querebatur scilicet quod est corruptio diuersarum uirium. Dico quod sicut uirtus
[illegible] sicut generatiua potest esse in uiribus anime prout tamen continuatur ad unitatem substantie anime et
una est generatiua in ceteris uiribus sicut et originale peccatum est corruptio plurium uirium
ut tamen ille uires in unitate substantie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et sic intelligendum
est illud uerbum quod ab aliquibus consueuit dici, scilicet quod originale in est anime essentia
hoc cum non est intelligendum quod respectu [illegible] anime originale peccatum [illegible] respiciat quod potentias
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] originali quod tamen iustitia [illegible] in iustitia [illegible] est in [illegible] [illegible]
quoniam ibi [illegible] de peccato originali. Et intelligendo quod peccatum originale ut culpa est [illegible]
[illegible] sicut uirum per in pluribus potentiis et ad unam [illegible] [illegible] intelligendo
habere unicam [illegible]. Sicut [illegible] una potest in ceteris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non sicut autem est de peccato originali actuali. Nam peccata actualia diuersa [illegible]
respiciunt quod ad diuersos actus [illegible] et [illegible] diuersos actus [illegible] [illegible]
et [illegible] diuersitate [illegible] [illegible] differre non sicut est de originali peccato quod [illegible]
[illegible] anime ad carnem. Quod sexto querebatur scilicet de comparatione ad oppositum [illegible]
[illegible] originale peccatum primo et principaliter [illegible] non opponitur. Sed opponitur
iustitie originali de qua [illegible] est. Et illam priuando per quam [illegible] inclinat ad diuersa

nicia / et reluctando cum aliis virtutibus habet impugnandum. Quod vero illa non cogit quod non surgit quia per primum parentem ducitur. Sed solum per primum parentem peccatum est.

Consequenter queritur quantum ad 3 articulum de pena originalis. Et circa hoc primo queritur utrum decedentes in solo originali puniantur pena ignis materialis. Secundo queritur utrum puniantur pena interioris doloris aut solum carentia visionis dei.

Circa primum sic proceditur. Et queritur utrum pueri decedentes in solo originali puniantur pena ignis materialis. Et quod sic videtur augustinus de fide ad petrum firmissime tene parvulos qui sine sacramento baptismi de hoc seculo transierunt eterni ignis supplicio sempiterno puniendos. Secundo augustinus quibus [illegible] vivere ita incipit ut aut finiat vitam quam ab eius originali obligatione solvitur per unius diei vel unius hore spacium aut vixit in carne necesse est cum eis eodem loco simul ablata super plura sustineat / ex hoc colligitur quod originali non tantum debetur carentia visionis set pena ignis. Tertio hoc ipsum videtur ratione pueri in hac vita multas sustinent afflictiones et penalitates / aut ergo iuste / aut iniuste / non iniuste hoc constat quia omnis pena iniusta est / si iuste ergo merentur. Hoc originalis culpa / si ergo culpa / non remanet impunita / et originalis meretur penam perpetuis / videtur quod pueri pena sensibili cruciantur. Quarto, id est magis dignum puniri in quo magis resplendet ratio peccati [illegible] quibus peccat per illam tanquam [illegible] / sed traductione et ratio originalis peccati maxime resplendet penes carnem / ergo videtur quod pella potissime debet puniri / sed ergo ad [illegible] culpa digna est divina visione privari multo fortius caro est digna eternis suppliciis cruciari. Quinto pueris non resistentibus contra dona / habebunt contra passiva. Sed omne passibile necesse est aliquid pati ut ab optimo et ab [illegible] et affligentur. / Sexto videtur quod pueri contra aliquid pati.

Contra quod est augustinus in enchiridion mitissima omnium erit pena qui preter peccatum originale contraxerunt nullum insuper addiderunt / set pueri caruerunt visione dei, et punirentur igne materiali non haberent mitissimam penam. Secundo nemo dubitat eos visione dei privandos. Ultimo esse ponendum ipsos corporali supplicio puniendos. Secundo ergo [illegible] aliquam pro originali peccato cum penis pueri contraxerunt nullam aliam materialis [illegible] ut quod esse omnibus pena [illegible] quod visione dei carebunt in perpetuum. Tertio hoc ipsum videtur ratione [illegible] pena quod commissum est in culpa / sed ergo pueri nullo actu suo [illegible] inperando / videtur quod nullum debetur preter etiam tale tormentum. Quarto [illegible] pene respondet [illegible] delectationis [illegible] apostolus glorificavit se et in deliciis fuit tantum date illi tormentum. Sed ergo nulla quieta sunt [illegible] pueri [illegible] et debili nullam delectatione corpore senserunt / sed non videtur quod pueri debeatur acerbitas pene sensibilis

¶ Quo horribilius et continue et eternaliter in tormentis esse quam omnino non esse, si ergo deus aliquem quem creavit sine superpetitione alicuius peccati eternis suppliciis deputaret, utrumque videbitur plus bonitati [illegible] nec vero simul cum iustitia conveniret, quia per hoc esset in deus apud dei dicere peccatum maiorem [illegible] ¶ Respondeo ad secundum in tal[illegible] legendum est nondum [illegible] duo in opinio ¶ [illegible] omni attendentes rigorem divine iustitie ac sine quod deus hominem pro uno modico mortali in quo momentanea et quia illa fuit delectatio homines [illegible] eternalis ¶ dicunt quod parvuli [illegible] igne materiali ergo tamen minus quam ille qui peccaverit peccato actuali. hoc enim dicunt sensisse augustinum ¶ [illegible] dixit in enchiridion penam parvulorum esse mitissimam et in libro de fide ad petrum ¶ parvuli [illegible] eternis suppliciis ¶ mitissimam autem illam vocat penam non absolute sed [illegible] ut in hoc dicit [illegible] ut dicat [illegible] plus manifeste [illegible] quam [illegible] eo quod minus malum est in tali pena esse quam omnino non esse ¶ [illegible] non potest ibi [illegible] [illegible] manifestat augustinus in libro de libero arbitrio. et hoc dicunt [illegible] ut [illegible] in originali peccato est carentia debite iustitie et concupiscentia [illegible] et in pena [illegible] carentia visionis dei et afflictio ignis eterni ¶ Sed valde durum videtur dicere quod deus tam dure et tam aspere agat cum parvulis ¶ [illegible] decedentibus qui omnino non poterant vitare nec mortem culpe nec mortem nature [illegible] cum videamus deum in impiissimis et scelleratissimis peccatoribus in multis misericorditer agere ¶ Ideo est alia opinio minor que magis concordat pietati fidei et iudicio rationis scilicet quod parvuli decedentes cum originali carent iustitia et propter hoc sine gratia que est pignus hereditatis eterne privantur in eternum visione dei ¶ [illegible] non in carne fuit feditas non ponentur in loco [illegible] [illegible] ¶ sed quia non habuerunt ipsi actualem delectationem peccati nec in spiritu nec in carne ¶ ideo non sentient pene ignis acerbitatem. hunc modum dicendi magis approbat magister [illegible] [illegible] et in ipsum sustinendo secundam opinionem magister [illegible] in [illegible] ¶ [illegible] que ad hanc partem inducunt concedo ¶ Ad primum [illegible] quod [illegible] de verbis sancti augustini ¶ dicendum [illegible] non in credit dicere quod parvuli [illegible] [illegible] sed intendit eorum penam manifestare [illegible] ad carentiam visionis dei et [illegible] ad [illegible] loci ¶ et hoc valde habundat [illegible] [illegible] plus dicens et minus volens intelligi ¶ Nec sine causa loquitur sic ¶ hoc enim fa[illegible] ad [illegible] illam heresim que dicebat parvulos ulla pena punire [illegible] [illegible] in moribus documentum est quod qui vult ab uno [illegible] [illegible] ad medium [illegible] declinare [illegible] ad contrarium [illegible] [illegible] ¶ sic et beatus augustinus ut illam heresim [illegible] que dicebat parvulos ab omni pena immunes et ad medium reduceret [illegible] ad penam carentie visionis [illegible] asserunt eos cum illis peccatoribus aliis eternaliter dampnari ¶ [illegible] autem intellectum [illegible] in [illegible]

¶ Ad istas autem [illegible] augustini ¶ Respondet magister [illegible] in [illegible] de originali peccato [illegible] ¶ [illegible] non augustinus [illegible] dampnationem que pena [illegible] debet parvulis [illegible] ¶ sed [illegible] quod [illegible] duo loca [illegible] loca [illegible] et loca ignis eterni [illegible] non [illegible] duo [illegible] [illegible] in [illegible] a [illegible] et a [illegible] ¶ [illegible] possit dicere quod parvuli decedentes [illegible] baptismo non erunt in paradiso ¶ [illegible] ¶ ergo [illegible] pene [illegible] loca ¶ [illegible] respondendo et quod sustinebunt [illegible] in suppliciis ignis non attendens [illegible] pena [illegible]

ubi dixit penam eorum esse mitissimam sicut dicit magister textus. Ad 2m dicendum quod parvuli
interius penalitates sustinent in hac vita. Dicendum quod etsi temporaliter puniuntur propter
originale peccatum, non tamen sicut quod exeuntes ex [illegible] et quod pene temporales non tamen
sunt punitive sed eciam promotive. Videmus non tamen affligit inimicos suos
verum et amicos sicut patet in Thobia et Job et isti in afflictione temporali senectuti
iusticie gracia et benignitas divine quando eligitur reprimi debet in omni di pu
rore et innocentia. Sicut autem non attingit in pena eterna superiori hoc enim pu
ressus de rigore iusticie si animas parvulorum ignis supplicium gehennalis cruciaret.
Ad 3m dicendum quod in carne maiorem respondet cum peccato. Dicendum quod etsi cum peccato quodammodo re
plicat in carne hoc est per modum habitus non per modum actus. Unde caro non sentit
tamen parvuli contraxisse et per hoc nec ipsa ut anima in ipsa debet actuali [illegible]
ignis torqueri. Sed sicut anima sentiatur visione dei sic et caro sentiatur sola presertim in loco
[illegible] et tenebroso corpus non collocanda esse in celo empyreo sicut a talis feditate
corrupcionis sunt sanati per baptismi efficaciam. Ad quintum dicendum quod parvuli non habent
corpora dotata sed corpora passibilia. Dicendum quod ad non pati ab alico duo attingit. Unum quod corpori
[illegible] correspondeat divine iusticie. Dico quod corpora parvulorum sint passione
[illegible] hoc non est [illegible] virtute quam habeat [illegible] sed corpora [illegible] ordine di
vine iusticie [illegible] regula ignis infernalis agentibus [illegible] in [illegible] di
vine iusticie. Unde sicut idem ignis magis cruciat maiorem peccatorem quam minorem sicut
in eadem igne patiuntur corpora eorum qui peccaverunt peccato actuali. Parvulorum non corpora
[illegible] ignibus infernalibus volverentur passionem non sentiunt et tamen non habent impas
sibilitatis dotem quod non [illegible] ignis [illegible] per hoc quod habeat aliqua virtute. Et sicut tu
[illegible] quod debet pati passionem [illegible] ut potest fame et siti
[illegible] non habeat corpora impassibilia et immortalia. Dicendum quod sicut dampnatorum corpora
[illegible] passiva et dissolubilia tamen divina virtute sustentate perpetuantur in vita ut ab
ignibus non consumantur sic et parvulorum corpora eadem virtute divina in vita continuantur ut
non indigeant cibo nec potu. Non tamen habent illam sanitatem et soliditatem quam habebunt
corpora gloriosa

Secundo queritur utrum parvuli decedentes in solo originali puniantur aliquo
dolore interiori. Et quod sic videtur. Dicit [illegible] [illegible]
[illegible] et aliquid effici [illegible] quod peccata sunt [illegible] tamen [illegible]
[illegible] tamen dolore ut etsi nulla [illegible] pena torqueret hoc sola sufficeret
[illegible] parvuli [illegible] sicut adulti [illegible] quod maiorem [illegible] interiori dolore et [illegible]
[illegible]. 2o quidam [illegible] dependeat [illegible] et 1o [illegible] [illegible] illud [illegible] et dole
[illegible] homines [illegible] dependeant beatitudinem. Sed parvulorum anime eterna beatitudine
[illegible] quod [illegible] [illegible]. 3o anima parvuli [illegible] carni [illegible] [illegible]
[illegible] separata a corpore [illegible] in [illegible] illa [illegible] et ipsa [illegible] in [illegible] hoc

Ad ab alico (?) duo attingit

de igne infernali

contrat / ergo potest acquiri / sed acquisitio semper est vel ad dilectionem vel ad penam cum de-
lectionem non habeat de peccato / cum penam non habeat / ergo non anime parvulorum doloribus erunt
private / videtur quod doloribus utique erunt afflicte. Item parvuli decedentes cum originali et illi
qui preces in lymbo contentis ubi privabantur visione divina / sed ergo apostoli debebat pena
puniri parvuli qui habebat culpam quam patres qui illam habebat culpam / videtur quod corporalia
carentia visionis dei aliquam penam parvulorum anime habebat. Item aut dolor est an non quod
penam aliquis bono sine causa quam quod penam aliquam / ergo penalis ratio aut dolor est do-
lor quod penam communior tam quam quod communior / sed ergo anime parvulorum communior cum pena
visione divina quam anime adultorum videtur quod magis doleat utique. Item anime parvu-
lorum per naturam sunt affectiones sed affectiones nature est vel accitat vel per eas etiam affi-
citur magnitudo cum affectionum non modica est afflictio. Sed afflictiones parvulorum non erunt
certate aliquam in esset in quadam fortitudine. Solus enim deus est qui accitat despi-
cit anime / ergo videtur quod penalia erit in affectionum varietate et magnitudine quod erat gratia in
dolore et in afflictione. Item quod est Augustinus in littera Nullam aliam penam sensiunt parvuli
hic ignis materialis aut conscientie vermis nisi quod visione dei carebunt in perpetuum / videtur quod non
habeant dolorem interiorem. Item originale in est anime corruptione adcurrente / ergo aliquis
dolorem dicam carere merito originalis peccati illo potissime carere dicitur quod est anime corruptio-
ne / sed ergo caro non cremabitur igne materiali videtur quod anima non cruciabitur igne spirituali. Item
si parvuli decedentes in originali dolebunt post hanc vitam / aut dolebunt de culpa / aut de dapno
/ si de culpa dolebunt / ergo erunt iusti / si de dapno dolebunt cum de dapnum et pena care-
re corporis dei sit iusta / et qui dolet de iusto est iniustus videtur quod parvuli decedentes
cum originali non tamen sit culpa originalis sed etiam actualis. Item si parvuli dolebunt de
amissione illius summi boni cum ipsi virtutem pacientie non habeant et qui dolet de aliquo
malo careat virtute pacientie contra minuitur quod punietur et in fligetur / ergo videtur quod
anime parvulorum minuerent quod deus / sed nullus potest minuere quod deus nisi in quo et in
iuste / ergo videtur quod pena post ... anime decedendo in originali magis efficiatur in
iuste. Item quod dolet aut tendit sive habere de bonum / aut in
quaque quando ante quod est impossibile. Item quod dolet aut tendit sive habere de bonum / aut
sunt quod nunquam habebunt / constat quod non ... ad bonum habendum / cum non habeant spem
quod ... / sed de
ergo dolore sunt de bono ad ... habedi ... desperatio / sed de
... est acerbissima omnium penarum infernalium / ergo parvuli puniret pena acerbissima
... est dicere. Item quod dolet / aut dolet in summo aut non / si in summo dolet / ergo a
... et magis
acerbissime puniuntur / si non dolet in summo / ergo processu temporis possunt magis et magis
dolere cum dolor ille ... habeat contrariam affectionem / ergo in eadem dispositione ma-
nente culpa / videtur quod in eis crescat pena quod duo sunt impossibilia. Item ad predictorum multi-
... possit loqui ... / et sic eam possit deter-
minant / ideo doctores theologie sunt opiniones varia / quidam enim volunt dicere quod

paruuli carebunt et cognitione et dolore. cognitione quidem carebunt contingente iustitia, dolore carebunt contingente misericordia. Iustitia namque contingit ut non detur eis post hanc vitam dominium cognitionis quam in hac vita non habuerunt. Sed sicut caruerunt cognitione fidei et eius que cognitionis intellectualis illi qui mortui sunt ante usum rationis sic et carebunt post hanc vitam [illegible] temporis addiscet sicut nec morientes qui nil plus sciunt quam morientes quando naturaliter et in nullo tempore invenerunt. Misericordia contingit ut non habeant penam actualis doloris cum non habuerint maculam culpe actualis, et eo iusto suo iudicio privat eos deus omnium eorum cognitione que possunt eis inferre dolorem, melius enim est eis talia ignorare quam scire sicut peccatori penitus ad peccatum melius est ignorare quam nosse ea que eum inclinant ad peccatum. Sed quia difficile est intelligere quod anima separata non habeat usum rationis et non cognoscat eam saltem que cognitio est ei valde naturalis, cum corpore corrupto impedimentum non habeat. Ideo alii aliter opinantur quod paruulorum anime et habebunt cognitionem et habebunt dolorem [illegible] et sunt pro illo bono merito originalis culpe [illegible] et [illegible] dolorem habent et afflictiones doloris magis alleviabunt. alii non habebunt dolorem qui mentis dicitur vermis, quia non habebunt remorsum quod perdiderunt illud [illegible] negligentiam et contemptum, et privatio doloris corporis erit multo minor quam dolor adultorum. Sed quamvis plus videtur [illegible] pena ipsorum dolere sicut in opposito monstratum est, tamen [illegible] hoc quod dolor ille est absque [illegible] et absque spe et tamen minor et dispar [illegible] tamen quia dolor [illegible] redundat in carnem, et pro talis [illegible] non esse absque actuali obligatione. Propter hoc et hiis similia est 3us modus dicendi videlicet quod anime paruulorum carebunt actuali dolore et afflictione non tamen carebunt cognitione et [illegible] per hunc modum [illegible] medium tenent inter [illegible] gratiam et culpam actualem, et quam status [illegible] debent respondere statui [illegible] sunt, in tali statu debent anime paruulorum poni ut medium teneant inter bonos et [illegible] natos, quia [illegible] beati caret malo pene sensibilis, et cum hoc habet dei visionem. dampnati [illegible] pro tenebris et ponuntur pena sensibili. Paruuli [illegible] debet [illegible] in uno cum dampnatis [illegible] cum [illegible] gratiam et [illegible] quia hic in ullo [illegible] cum dampnatis. [illegible] dei non sunt cum pena sensibili. Sed cum [illegible] in hoc [illegible] afflictione exteriori et interiori. Sed dampnatis non [illegible] visione dei et lucis corporalis. Paruuli autem [illegible] domino iusto iudice inter bonos et simpliciter [illegible] medio constituti et hoc noverunt, et [illegible] comparacione [illegible] comparacione [illegible] equa lance divina

alia opinio

3a opinio

medio corporis cognitio et affectio liberatur et in tali statu perpetuo ut nec tristitia dicat
nec letitia inficiat. Et sic hoc mirabilis operatur divina sapientia ordo qui cuncta novit
suis locis disponere et ad suam gloriam ordinare. Sicut nunc in nubibus in beatis potuisse
manifestari misericordia, in dampnatis iustitia, in illis misericordia simul et iustitia. Et quod hoc patet
Et quod hoc patet quia non facit frustra deus animas quas novit de corpore ante susceptum
baptismum egressuras quod enim facit deus ad gloriam suam manifestandam. Unde pro tunc queritur quid
parvuli faciant vel addiscant vel operentur vel ad quod opus operentur. Breviter quod ipsi
deo quod divine iustitie claritas et immutabilitas in eodem statu quantum ad corpus et quantum ad animam
sive quo ad cognitionem et quo ad affectum perpetualiter eos consolidat ut nec proficiant
nec deficiant nec letentur nec tristentur. Sed ipse sit conformiter maneat ut possit malum
dari divinam iustitiam quod ipse est equum et iustum ut nullum bonum maneat irremuneratum
nullum malum remaneat impunitum et perfectissime teneat medium inter superfluum
et diminutum. Secundum hanc opinionem concedere possunt communiter concedentes quod parvuli non sentient
penalem dolorem. Ad primum quod obicitur in contrarium de Augustino dicendum quod intelligit
de hiis qui excluduntur merito actualis peccati qui dum viverent et remorsum sunt habituri
et ideo non habent locum in parvulis. Ad secundum dicendum quod tristitia non est que dependeat non
implere. Dicendum quod ... est quod non apprehenditur nec sit desperatio secundum comparationem dependentis
quod non aliqua desperatio fit non est necesse tristari sicut nullus qui vellet esse in paradiso
solatur de statu vite presentis et contentus sit eius quod habet communis modicum habeant. Sic et
in parvulis intelligendum est esse quod eis sufficiat status suus, nec elevant oculos suos
ad opes quas habere non possunt. Ad tertium quod contraria parvuli habeant cum ipsis concupiscentia, dicendum quod
in hac vita non cupiunt nec dependeant ad quod non debuit. Sic est in futura vita, sed
ibi divina sententia collocati erunt in fuga et appetitu, ita quod neutrum eis dabitur
et ideo habebunt actuale gaudium nec actuale supplicium, unum eorum dispositio pellitur.
Ad quartum, scilicet quod obicitur de sanctis patribus, dicendum quod isti patres spem et certitudinem habebant de
futura gloria habenda et gratiam habebant per quam donum aliquod cognoscebant, et
ideo non sequitur quod equaliter punirentur ut parvuli pro eo quod habebant plus consolationis. Ad
quintum, scilicet quod ardor dolor est alicui eorum punitor aliquorum causa, dicendum quod parvuli bene sciunt se carere
se esse privatos, sed quod illud tamen non apud se habuerunt sed aliud contraxerunt, et ideo do-
lorem nec remorsum habebunt. Videant autem parvuli intelligentia in punitione iusta
et in qua puniti puniunt remunerant. Sic autem non est in proposito. Ad ultimum dicendum
quod affectiones parvulorum pertubuntur medio claritatis divine, vel totaliter quietantur
sicut affectiones beatorum in patria. Unde sicut dicit immunitas a passione sine aliqua
sui pena in parvulis et beatis. Sic beatis est dotis in parvulis non sicut donum est sicut intelligitur

quid faciant parvuli in loco post iudicium

est de castitate corporis affectionum anime [illegible] racionem [illegible] quia [illegible] tale [illegible] poss[illegible]

In ista parte sunt dubitaciones circa [illegible] plura peccata in una [illegible] adam [illegible] vero [illegible] in [illegible] ratione [illegible] in quolibet vno peccato est multitudo peccatorum [illegible] assignandi diuersa peccata in vno peccato quam augustinus ponit [illegible] quolibet eius [illegible] mandatum dei [illegible] ergo [illegible] homicidium et inobediencia et [illegible] alijs [illegible] fuit ibi pluralitas peccatorum [illegible] quolibet peccato [illegible] multitudo originali [illegible] dicas [illegible] fuit [illegible] originale ratione omnium [illegible] alicuius [illegible] ergo [illegible] ratione [illegible] fuit [illegible] ratione gule et superbie et inobediencie et [illegible] inobediencie [illegible] ad [illegible] in obediencia peccatum [illegible] fuit [illegible] aut fuit gula et [illegible] die [illegible] morte morieris et [illegible] originale peccatum [illegible] propagacione carnis [illegible] ergo [illegible] peccati originalis carnalis [illegible] non fuit ibi peccatum [illegible] gula [illegible] aut fuit superbia [illegible] parte [illegible] obediencia [illegible] obstinatus est [illegible] racione [illegible] superbia [illegible] creatore [illegible] obedienciam non tenuit [illegible] creator [illegible] ignorancia carne non [illegible] dampnauit [illegible] originale [illegible] fuisse [illegible] in primo peccato [illegible] adaptacione [illegible] diuersos effectus et [illegible] diuersa [illegible] peccatorum [illegible] multiplicitas [illegible] quadam adaptacione et quadam metaphora [illegible] sicut supra explanatum fuit in [illegible] et [illegible] diuersa [illegible] peccata et superbia [illegible] et gula [illegible] et inobediencia [illegible] peccati [illegible] et [illegible] ratione [illegible] ratione alicuius [illegible] originale peccatum [illegible] superbia [illegible] originalis [illegible] et gula [illegible] et inobediencia [illegible] peccatum [illegible] ade [illegible] fuit peccatum inobediencie [illegible] non fuit [illegible] fuit peccatum gule [illegible] fuit [illegible] fuit peccatum superbie et [illegible] supra ad [illegible] de hoc [illegible] dicitur de peccato ade [illegible] peccatum ade [illegible]

Queritur [illegible] fuisse [illegible] peccatum [illegible] peccatum hoc [illegible] corrumpit totam naturam [illegible] corrumpit [illegible] sola persona [illegible] peccatum ade [illegible] totam naturam corrumpebat peccatum [illegible] sola persona ergo [illegible] fuit super [illegible] de peccato ade et [illegible]

Vnum peccatum est quasi altius multis modis

fiat quod dum sit tamen sibi unum peccatum dicitur esse magis altum. Et quod novem quasi
tribus modis dicitur peccatum magis et minus esse prout quasi altum. Primo ratione culpabilitatis
et sic peccatum diaboli dicitur esse magis quasi in via mortis stetit et infinit in orbe
fuit. Secundo generalitate et sic peccatum primorum parentum dicitur fuisse magis quia in totum genus
humanum se diffundit. Tertio enormitate et sic peccatum Jude dicitur esse maius
quia vendidit dominum. Quarto ingratitudine et sic peccatum illius dicitur esse magis qui plura
recepit bona et dona gratiarum. Quinto periculositate et peccatum ignorantie dicitur esse
maius quia periculosius. Sexto inseparabilitate et sic peccatum cupiditatis dicitur esse magis
unum quia cum alia vicia cum homine senescant sola avaritia iuvenescit. Septimo
pervitate et superbia dicitur esse maius quia corrupit bonis et operibus consurgit. Octavo
pravitate et sic luxuria dicitur esse quasi ad quam homines magis sunt proni. Nono
maiori gratie impugnatione et peccatum in spiritum sanctum dicitur esse maius. Decimo ratione
maioris offense et peccatum ydolatrie dicitur esse maius. Undecimo ratione facultatis
resistendi et sic dicit magister quod peccatum Ade fuit gravissimum. Duodecimo ratione maioris
libertatis atque libidinis et sic cuiusque gentis peccatum magis potest esse altum. Hii xij
modi conveniunt a doctoribus assignari. Fortassis et alii apparebunt modi. Sed isti
sufficiant tamen magis convenienti. Et per hoc patet responsio ad id quod obicitur.

Tertium quando dicitur quod peccatum commissum est ab homine Adam tota natura in eo corrupta
est. Et hoc et cetera quod post Adam peccasset aliud peccatum quod in eo tunc esset
tota natura quia totam naturam corrupisset. Responsio quod Paulus quod Adam solo consensu peccasset
tunc corpore in actu peccati ante non communicasset. Secundo tamen non fuisset infectus origi-
nalis culpa transfusa. Tertio penitentia integram restituit eam menti perdi-
dit sed non restituat eam quoad corruptionem. Quarto si habitum mortalem peccasset sine
penitentia consurgeret. Quinto non quod originalem culpam transfunderet. Et propter hoc etiam
[illegible] peccasset aliquo genere peccati originale transfudisset. Sexto dicitur quod [illegible]
[illegible] fuit [illegible] et dicere voluerunt quod tunc omne peccatum est prevaricatio
legis divine et rebellio in obedientia mandatorum. Et per omne peccatum actuale
Adam et fiat ei rebellis quod cuiusque generis peccati Adam peccasset rebellionem carnis
et spiritus transfudisset. Sed tunc omne peccatum est iniustitia cuiuscumque generis peccati peccasset Adam
privatus fuisset iustitia originali quam habebat. Sed tunc omne peccatum mortale est mors anime
[illegible] mortalitatem. Sed quid [illegible] faciat originale transfundi
mereretur quod Adam transfudisset originale cuiuscumque generis peccati peccasset. Et hoc magis
[illegible] magister. Responsio ad hoc de facili respondetur ad id quod obicitur quia [illegible]
per peccatis spiritualibus caro [illegible] et hoc quia nichil aliud est carnem [illegible]
nisi quam voluntatem [illegible] in carne esse et in peccato dicere voluerunt quod omne peccatum
[illegible] esse potuit ut per peccatum quod commisisset spiritualiter puniretur corporaliter. Alii [illegible]

contra opinionem

ut ex parte ade morbus peccasset et mandatum illud non fuisset transgressus non
transfunderetur originale. Et ideo quia est ex prepostera transgressione illius mandati quam
cata fuisset quantumque est dicit ei mortem per peccatum ut genesis. Et ideo hec prepo-
sitione verbum magis quod dicitur tunc intelligitur presupposita transgressione illius man-
dati cui adiuncta erat mortalitatis pena. Propter quod eius modo debet videri esse probabilior. Quia
conceptum non committitur mortem nisi per illam inobedienciam non aliquid de illa quamquam
non intelligitur de potencia ad omnem mortem culpe. Quid autem istorum verius sit dubium
est. Vnde ubi magna vis facienda est modica est utilitas et nulla predicacionis neces-
sitas. Vtrum de hoc quod Christus homo iuste in carne moreretur cum non commisisset non

Queritur cum mortem pateretur quod traxit a propagacione peccati. Hoc ei videtur convenienter
dictum. Pro eo nulla pena debetur homini nisi merito culpe. Et homo in carne a
deo potest iuste dimitti ut potest dignus statui evolare. Videtur quod pro eo non potest meritum alicuius
pene vel mortis vel alterius. Alterum pro morte debetur cuilibet iusto peccato. Videtur quod
quod nulla gratia fuit in martiribus qui mortem pro Christo sicut vel latronibus qui suspen-
duntur pro latrocinio. Contra hoc quod dicitur pro morte debetur homini pro originali peccato et venit est
in homine originale peccatum quod non fuit in lazaro quod bis mortuus est. Responsio dicendum quod nulla
mors nostra absolvit hominem a debito mortis pro eo quod iustitia quam est in nobis
per voluntatem. Et est preterea mors non est pena naturalis. Et ideo per nullam
iusticiam dignus est homo a morte absolvi. Vnde deus sua bonitate aliquos a mor-
te liberavit. Sed haec vel extra sine finitate quam deus est esse uniuersaliter prelatus esse et
prelatus reditum est ut fides locum habere posset. Ad id quod queritur de martiribus dicendum
quod illud quod non erat a debito pro quo voluntate fiat potest sic quod martires aut
quamdiu mortem voluntarie sustinuerunt quam effugere potuerunt imo mortem pro Christo pe-
ante tempus obtulerunt mors quam alias esset pena fuit eis valde meritoria
quod deus eam valde reputat preciosam. Et hac dicitur etiam contracta est. Ad id quod de lazaro
dicendum quod secunda mors fuit ad manifestandam gloriam dei. Et de supplicio vero pena
tamen preque beneficium. Propter hoc ipso resuscitatus est fuit ei ampliatum meritum
premium et melius erat ei per bis mori quam semel mortuus fuisset quod cum hoc
alium per spatium ut sustineretur magis reputat per hoc spatium beneficium quam in supplicium.

Post peccatum de actuali peccato considerandum. Ista sola pars secundi libri in qua agitur a-
git de lapsu hominis divisa fuit in tres partes quarum prima consistit quam adam cor-
ruptus peccati. Duabus partibus terminatur in quibus agitur de peccato quod personam corrupit
natura et de peccato quo natura corrupit personam ut potest de originali. Restat tercia pars in qua
agitur de peccato in quo persona corrupit per se hoc est de peccato actuali et hec durat usque
ad finem libri. Dividitur autem hec pars in duas quarum prima determinat de peccato primo de malo et
secunda est vero qualiter a voluntate habeat malum prime peccatum committi infra distinctione

Distinctio 38 de peccato primo de malo

38 Ipa prima de voluntate et 2o Prima pars habz duas i prima determinat de peccato sive malo quantum ad eius causalitatem 2o vero quantum ad eius qualitatem infra dis 39 post hec videndum est quid sit peccatum Prima pars continet partez dis et dividitur in duas i prima agit magister de malo quantum ad eius originatem In 2a de malo quantum ad suum sive causam efficientem ibi origine p'a habz tres In p'a agit per modum interrogationis in generali In 2a vero ostendit quod malum ortum habz a re bona vel causa et origine 2o In 3a vero quod est a voluntate libera ibi mala autem voluntas 2o Secunda 2a pars principalis habz 3es In p'a ostendit quod malum est in bono quod firmatur hac auctoritate augustini 2o vero elicit quoddam corollarium i.s. quod in aliquibus contrariis fallit regula dialectica ibi ideo contrariis contrariis 2o In 3a vero et ultima removet quoddam dubium ibi ad hoc autem quod dam est et per propositio quod malum sit duo manifestat magister de malo s. a quo sit

Ad intelligendam hanc partem duo que magister determinat in littera et in quo incidit hec questio circa duo principaliter p'o queritur aliquo sit malum tamquam ab ex generali primo 2o in quo sit tamquam in subiecto circa primum queritur 3a p'o circa utrum malum sit a bono ut a malo 2o utrum a bono non efficiente ut deficiente 3o utrum sit ab intentione ut sit intentione sit a bono ut ab origine

Circa primum sic proceditur et queritur utrum malum est quod sic videtur p'o auctoritate augustini de libero arbitrio ubi sic ait malum est in subiecto in quo nullum bono illorum ad hec vere quod faciunt libero arbitrio sed bonum est peccatum sit a libero arbitrio peccatum sed malum est a bono 2o hoc apparet in exemplo quod nichil efficit nisi libera voluntas quod patet quod ipsum amare se ipsum et posse se amare in moderate et inordinate talis amor non est sine malicia sed tale peccatum fiet et non nisi a bono 2o 3o vero malum est vituperabile in se et vituperate reddit actorem sed nichil est vituperandum in sua actione nisi aliquando posse facere bene et nisi habeat in bonum aptitudinem ad hoc sed aut tale est bonum ergo nichil sit malum facere in bonum Preterea ille dicitur facere malum nisi que facit quod non debet facere et que non facit quod debet malum omni pro actor est indebitum et eius oppositum decens et debitum sed omne id cui malum est indebitum et oppositum mali decens bonum ergo omne id a quo sit malum necesse est esse bonum Contra primum malum est ab alio quia id est bonum si malum probum habeo propositum sit malum aliud est ab alio quia a proposito sit ab alio prius erit queritur de illo ergo si non est abire in infinitum stat est in aliquo malo quod sit a proposito Oz que omne quod est a proposito ullo alio dicitur ut sit et omne tale est perfectius et omne quod sibi perfectius est omne habet perfectionem et beatitudinem et in se et a proposito et omne tale est perfectum bonum ergo si est quod ad sit malum et non sit ab alio si stat est in sit per stat et in abire in infinitum quod malum est a bono 2o prima malum est ab alio quia malum culpe habz rationem voluntatis aut non pro eo habz rationem voluntatis sed nullius sit culpam non dz hoc et patet tam in lege naturali quam in lege civili et divina habz rationem voluntatis sed voluntas et eius virtus est magnum bonum est et nobile ne

agro

repugnat ergo malum a bono esse per aliquid est ¶ Contra Mathei vii non potest arbor bona
fructus malos facere ¶ explicat autem noviter augustinus quod bonum non potest esse causa mali ergo primum ma
lum est ab aliquo non est ergo potest a malo ¶ 2o confessionibus in glosa nullum medium quin causa boni
potest bonum et mali mala ergo malum a bono ¶ 3o hoc videtur per maiorem dicitur quod causa
boni ipsius quo bonum / sed ergo mali causa est bonum ipsius malum est bonum. sed in hoc est pluries mali
[illegible] ¶ 4o hoc ipsius per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo causa boni est
bona et ultimo malum causat bonum / ergo videtur quod nullo modo malum bonum causet malum / sed quod
malum potest a bono ¶ 5o hoc ipsius videtur per [illegible] nostrum et [illegible] / [illegible] est [illegible]
[illegible] ergo omne bonum causatur a primo bono / sed malum est ab aliquo bono malum est a primo bono
ergo primum bonum facit malum / sed malum est a primo bono / primum bonum non est [illegible]
[illegible] et hoc est [illegible] ergo [illegible] ¶ 6o. [illegible] est ponere summum malum / [illegible] non / sed non est [illegible]
[illegible] mali [illegible] ergo hoc [illegible] est [illegible] necesse est [illegible] [illegible] necesse est ergo ponere [illegible]
malum sicut summum bonum non est ab alio summo causa omnium bonorum [illegible] / ergo [illegible]
[illegible] ponere summum malum [illegible] quod id non potest ab alio. sed causa omnium / respondet quod malum non potest
a bono ¶ 7o ad [illegible] intelligendum est notandum quod causa hoc fuit et [illegible] [illegible]
[illegible] manichei errant et [illegible] quod [illegible] quod [illegible] causa mali est malum non bonum
[illegible] quod [illegible] posset [illegible] possit est [illegible] duo vero est [illegible] ¶ [illegible] ma
[illegible] bono et [illegible] cupit bona / alterum vero a deo malo [illegible] cupit mala / et [illegible] est
[illegible] est [illegible] pugna et omnia mala que faciunt oriuntur a primo malo / sed
bona a bono / hanc heresim [illegible] valde [illegible] augustinus in libro de duabus animabus. ergo
[illegible] [illegible] culpam ¶ 2o [illegible] oppositum [illegible] / [illegible] et ut [illegible] et est volun
tas [illegible] et [illegible] quod [illegible] [illegible] / et vera libera est absque voluntas est animi mo
tus nullo cogente nullo ad ad admittendum ut adipiscendum / has duas notificationes
manifestas facit et manifestat. et per [illegible] [illegible] [illegible] manifestis [illegible] [illegible]
[illegible] destruit / [illegible] [illegible] [illegible] error [illegible] ipsius destruit / dicit [illegible] mala
non posse [illegible] / et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. [illegible] quod [illegible]
[illegible] / et [illegible] [illegible] / [illegible] has duas diffinitiones voluntatis atque
[illegible] esse [illegible] totam [illegible] manicheorum heresim [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] ubi [illegible]
[illegible] oppositum [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] planum [illegible] culpa
[illegible] / planum [illegible] quod est [illegible] [illegible] manichei hoc [illegible] / [illegible]
[illegible] quod [illegible] est penitentiam qui facit malum / [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] mali
[illegible] esse [illegible] boni. [illegible] [illegible] potest bonum / quod [illegible] est [illegible] mali quod esse
[illegible] boni / malum esse a bono / [illegible] est [illegible] augustinus [illegible] non sit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] adducte [illegible] est [illegible] heresis
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] est [illegible] de fides

et magister dicit in littera De quo Augustinus manifestat quod malum a bono habet originem. Ad obiectum autem manifestacionem intelligendum est quod malum culpe de quo loquitur primo quod inde conspicit circa voluntatem creaturam rationalem respicit potest circa ipsam consistere et considerari de quo ad exteri orem effectum. alio quo ad interiorem. alio quo ad habitum malum enim prout primo dicitur aliquid ex tus exteriorum. aliquid actus interior. aliquid habitus interior. unde actus furandi est malus et voluntas furandi in actu est mala. et habilitas prout habituat affectum ad furandum est mala. Secundum dicitur quod malum dicitur opus exterius potest uno modo esse primum in genere culpe. sed non in genere mali quia actus exterior trahit ab actu interiori. et malicia actus exterioris a malicia volun tatis interioris. Sed autem quod malum dicitur mala habitus similiter ut est primum in genere culpe sed non in genere mali. nam mala habitus a malo actu trahitur. quia ex malis faciis mali sumus. Si autem quod malum dicitur mala actus interior potest esse primum in genere mali. sed non in genere culpe. In genere mali potest esse primum. sicut patet in prima deordinacione voluntatis luciferi. cum aliqua mala precessit malicia. non tamen potest esse primum in genere culpe. Actus et omnis a potencia procedit et illa est prior. tamquam effectus est posterior causa. et tamen potencia illa est bona et de genere bonorum. patet quod malum originem habet a bono. Et quo unde sunt rationes ad hoc concludunt. Ad id vero quod obicitur de auctoritate domini in matheo et in glo. dicendum quod certam textum quod glosa intelligitur de malo. vel quod consideratur circa actum exteriorem et hoc quidem manifestum est per ipsum textum consequentem. Ad id quod obicitur de maxima in primo capitulo est bonorum etc. Dicendum quod illa maxima intelligenda est prout est in se in ubi liquet per causam in quibus bona et quibus est bonum. vel quod trahit hoc autem non est verum in proposito. Quia per concessum quod bonum potest primum mali. non tamen concedendum quod potest primum mali vel quod bonum. Causa autem istius debeat dici. ergo prout primum patebit in sequenti problemate. Ad id vero quod obicitur per quod genera generatur genus contrarium. Dicendum quod ista propositio habet veritatem vel quod intelligitur de generibus quorum contrarium est aliquid naturale. et in causis agentibus naturalibus et qua sunt ad unum effectum determinate. aliter manifeste est manifestum esse falsum. Sed deus est vel in malicosis facit talem et frigidum. causa rationalis potencia vel plurium est et oppositorum. et ideo non habet locum in malis. quia malum non dicitur natura aliqua. vel quod malum. et quia est a voluntate. vel quod libera que non est determinata ad alterum generum. Ad id quod obicitur quod et cetera. Dicendum quod questio propositorum prout locus positus vel arcuus potest et quod illa qua dicitur quod alterum de altero predicatur de eorumque predicatis et per quod. et quod ipse propositio intelligitur de predicato et essentia quam querit enim quod non est que nullum aliud. non autem potest esse in proposito et per bonum est causa mali. hoc non est vel quod habet a primo bono sed ratione defectibilitatis quam habet de nichilo. Ad id quod obicitur ultimo quia cum potest ponere primum malum per ipso dico vel quod est ponere malum ante quod non est aliud malum. Sed quod obicitur quia potest primum eius summo et ibi quantum ad corruptio consideraverit primum distributive. absque quod est in uno vel ad id quod est in pluribus. Non potest non primum et summo hoc. in primum eius potest esse in proposito. non potest autem de bono. quia bonum est eius quantum. Quia est ponere primum malum in genere mali. non potest in procedendo in infinitum quia non potest primum primum

in genere entibus non videtur habere esse a se sed aliunde et ita a bono

Secundo queritur utrum malum sit a bona causa ut pote a voluntate, [voluntate] a voluntate non defici|ente vel deficiente. Et quod sit a voluntate non deficiente videtur. Primo per augustinum in enchiridion ubi ait sic nemo querat causam male voluntatis non enim est causa efficiens sed deficiens. Secundo hoc videtur per illud quod dicitur a dyonisio de divinis nominibus malum est preter naturam et causam. Sed constat quod non vult dicere quod malum non sit ab aliquo. Vult ergo dicere quod non est ab aliquo tamquam a vere causante et efficiente. Ergo si ab aliquo non est constat quod sit tamquam a deficiente. Tertio sicut videtur sic se habet effectus ad actum efficientem ita defectus ad ipsum deficientem. Sed verus effectus non potest educi in esse nisi a vera causa ut efficiente. Ergo nec defectus nisi a deficiente. Sed malum est defectus contra naturam sicut dicit augustinus ergo etc. Quarto omne perfectum est a causa perfecta. Ergo omne deficiens est a causa deficiente. Sed malum sicut dicit malum est defectus a debita constitutione. Ergo malum est a causa deficiente. Quinto facere et deficere opponuntur sicut construere et destruere opponuntur. Ergo sicut construere est facere ita de|struere est deficere. Sed in malo corrumpere est quod bonum corrumpitur quod non dicitur malum nisi prout adimit aliquid de bono. Ergo in malo corrumpere est deficere. Sexto omnis efficientia est a primo et summo efficiente. Sed malum nullo modo est a deo. Ergo nullo modo procedit ab aliquo ut primo efficiente. Contra dixit in de divinis nominibus quod causa mali sit causis talibus. Sed causa est talis per modum efficientis ergo etc. Item omne id quod sumitur potest esse quod habet causam efficientem. Sed malum sumitur esse quod potest ergo etc. Primo et secundo manifeste patet. Tertio sicut alie res magis indigent causa efficiente sic que magis est sufficiens. Sed voluntas mala magis sufficit ad malum quam ad bonum. Ergo magis habet causam efficientem mali quam boni. Sed bonum est a voluntate ut efficiente ergo malum similiter etc. Quarto si voluntas est causa mali aut quia deficiens aut defectus ille est pena aut culpa. Si pena ergo pena ante culpam. Si culpa loquimur de culpa que est a voluntate aut quia deficiens aut non. Si primo ergo ante primam culpam est culpa. Si non ergo primum malum non est a voluntate ut deficiente. Videtur quod nullum malum. Quinto si malum primum est a voluntate ut deficiente aut ergo defectus naturalis aut pro naturali. Sed naturalis et semper est primi mali cum sic haberet hic defectus in principio. Si de|fectus pro naturali aut est contractus aut inflictus a voluntate acceptus nullo istorum modorum potest poni in voluntate lucifer et hominis primi ergo etc. Sexto primum malum est a deficiente voluntate. Sed in quo deficit a summo bono aut in quo deficit a bono quod habet. Sed in quo deficit a summo bono ergo eo defectus sit in omni creatura in omni tempore. Si in quo deficit a bono quod habet. Sed nullus a tali bono deficit nisi prius maneatur merito alicuius culpe ergo ullo modo prima culpa a voluntate deficiente esse potest. Respondeo ad istud quod sine dispositione causa voluntatem contingit quod sit causa proxima et immediata ipsius mali

sit

primi

non est nisi accidentalis causa, patet cuius nam hoc convenit ei cuius vel quia de nichilo quia hoc convenit tam voluntati bone quam voluntati male. Vel etiam quia volens per eandem rationem, vel quia volens malum. Quia velle malum est primum peccatum et velle malum est primum malum, per hoc enim non est in ea prius vel causa voluntas non dicitur causa mali quia volens malum. Quarto advertendum quod absque dubio malum sive peccatum est a voluntate ut deficiente ut posuit dicit augustinus et concordat dionysius. Sed tamen intelligentiam est notandum quod eundem effectum dicitur esse causa aliqua sub dispositione ut concretione superaddita hoc potest intelligi exemplo. Dicitur ita quod illa dispositio dicitur causa habitualis ad illum effectum, alia quia dicitur causa augendo, alia quia dicitur illum eundem effectum ut informans et denominans suum proprium effectivum. Primo lumen dicitur esse a sole lucescente. lumen cum sit actus habitualis ad illuminare. Secundo dicitur lumen esse a sole calefaciente calor enim concomitatur lumen. Tertio dicitur lumen esse a sole illuminante cum enim dicto sole illuminare et lumen esse a sole ut influens. Dicitur aliquid tamen et aliud importatur in diversa comparatione, et pluribus modis intelligendum est in proposito quod cum dicitur quod malum est a voluntate deficiente hoc potest intelligi triplici. Sciendum quod notandum quod triplex defectus respicit circa voluntatem unus quidem naturalis, alius culpabilis, et tertius penalis. Naturalem defectum voco ipsam defectibilitatem quae inest voluntati hoc ipso quod ex nichilo. Defectum culpabilem voco ipsum peccatum. Defectum penalem illud dampnum sive nocumentum sive lesionem quam operatur illud de quibus aliquibus hominibus defectum predictis sine veritate habet. Illud malum culpe est a voluntate deficiente defectu naturali ita quod ille defectus habitualis est ad culpam, nunquam enim voluntas potest vel posset in volendo bonum deficere nisi naturalitatem et defectibilitatem haberet. Similiter malum est a voluntate deficiente defectu penali ita quod ille defectus est culpe augmentum, nunquam enim est decor peccati sive decore nisi recte. Verum est etiam quod malum culpe est a voluntate deficiente defectu culpabili non tamen alia culpa sed eadem diversimode comparata, eadem enim est culpa qua deficit voluntas et cuius interior est actus autem potest considerari malum esse a voluntate deficiente. potest actus a forma agente. Secundum tertium potest defectus circa voluntatem bonam nunquam malum dicitur per formam voluntate deficiente quorum unus scilicet naturalis est habitualis ad defectum culpe, alius vero penalis est augmentum et augens defectus penalis nisi comparabilis prout defectum culpabilem simpliciter est enim esse decorem peccati prout dicit augustinus sive decore condicione. Defectus autem culpabilis non prius nectio vel in comparabilitate ad defectum naturalem non nectio sequitur per aliorum potest defectus naturalis quod ibi potest culpa. voluntas enim non potest nisi ipso peccat quia ex nichilo. Sed hoc ipso quod est ex nichilo potest ex deficere. hoc

ipso quod voluntas est potens est sine actione rectitudine iustitie. Hoc ipso non quod voluntas
est, sed in nichilo potens est quod est de se illud deperire, et ita defectus ille circa voluntatem
reddit eam ad peccandum. ¶ Si autem queras quid faciat ipsam voluntatem concurrere in pec-
catum, et quod sit dispositio ipsius in media ratio culpe. ¶ Dicendum quod nulla prius additur quando
sed illa voluntas que est domina sui actus et libera sit se vult se ipsam quantum ad id
ad quod vult. sed sed indebite se habet tunc peccat nulla superinducta nova dispositione
apte voluntatis que sit preambula ad ipsam culpam; exemplum ille qui stat iuxta precipitium
potest si vellet sine nova dispositione advenientem dimittere se cadere sed volun-
tas que ita consistens et in ordine ad ultimum finem sit illud concurrere, et consequens ille peccat
et ¶ Reducitur patet quare malum est a voluntate deficiente. ¶ Ex hiis manifesta
est responsio ad omnia que in contrarium obiecta sunt. ¶ Ad primum in oppositum scilicet quod anima est causa mali per
ignis calefacit. Dicendum quod non est similitudo quantum ad modum causandi speciale sed generale
singulariter non causandi est quo contra, quia utrumque se habet in ratione cause efficientis in speciali
est dicendum quod ignis est causa per modum nature et necessitatis, anima non per modum libertatis, ille per
modum potentis et ratione efficientis, ista per modum separationis et deficientis. ¶ Ad secundum scilicet quod ma-
lum sit esse sine causa quia sit etc. ¶ Dicendum quod malum eo non quod habet esse, eo modo habet et sic, et
cum malum separatio est et defectus sic potest dici in causis; hinc est quod sic malum esse non est
ad necessitatem sed ut malum efficere est ratione ab aliquo sic ut effectus sed ut deficiente. ¶ Ad tertium
scilicet quod anima magis sit in malum. ¶ Dicendum quod sufficientia in defectu non est sufficientia simpliciter sed
secundum quid sufficientia et simpliciter insufficientia, et ideo contra tali sufficientia in forte vera sufficientia est
sicut probatur 2 quod et simpliciter sit potest et separari. ¶ Ad quintum scilicet quod querit utrum ille de-
fectus sit culpa aut pena, et utrum sit naturalis aut sit naturalis et utrum [illegible] cum que [illegible] patet
responsio [illegible] hiis modis ut dictum est sit accipi prout aut actus per defectum naturali
est et [illegible] quod de nichilo non natura ubi [illegible] defectus tamen [illegible] proxima
et immediata ipsius peccati ut prius dictum est. ¶ Prout autem actus per culpam non [illegible]
quod [illegible] sed quod voluntatem denominat [illegible] et est defectus actus a voluntate qui
voluntas deformiter prout actus per penam non [illegible] precedere sed comitari, et per hoc illa
patet et alia que sequuntur [illegible] ¶ 2m in intentionem ut sit, et quod sit intentionem

Tertio queritur utrum malum sit a bono; videtur primo per divisionem [illegible] de [illegible] non ma-
lum est sit intentionem [illegible] et [illegible] per sit intentionem habeo [illegible] ¶ [illegible] ne
[illegible] ad malum [illegible] sed [illegible] ad intentionem ad id aspicit quod [illegible]
intentio est quedam [illegible] [illegible] [illegible] aspicit ad malum aspicit [illegible] quod [illegible]
[illegible] ¶ 3o malum dicit deordinationem a fine sed intentio et voluntatem [illegible]
directio [illegible] malum non cadit [illegible] intentione [illegible] ¶ [illegible] omne malum [illegible]
[illegible] intentionem ne [illegible] omne malum quod est in moribus est sit intentione

voluntatis rationalis. Contra bonum et finis idem. sed intentio est ipsius finis ergo ipsius boni ergo intentio non potest esse mali, sed ultimum malum ab operante per voluntatem intenditur re dat idem quod prius. Contra voluntas rationalis est agens per intentionem et deliberationem ergo si esse malum culpe actualis est voluntarium esse est per intentionem fieri. 2° illius peccat nisi qui habet usum rationis et omnis talis est operans per intentionem ergo peccatum ut peccatum habet esse per intentionem. 3° quod fit ab agente voluntario preter intentionem fit a casu et fortuna. sed malum culpe non est a casu et fortuna, ergo non est ab agente preter intentionem. 4° illud indicatur malum a quo sed ab intentione hoc enim est quod nomen importat opus sed ab eo res speciem et principium res procedit a quo recipit complementum et denominationem ergo etc. Contra qui peccat ex malitia peccat ex certa scientia et illius agens ad certa scientia et ipsa agit id preter intentionem ergo si contingit peccare malum facere ut potest cum peccat peccato ipsi ipsum intentio etc.

d'malo dicitur esse loqui

Dicendum quod de malo est loqui dupliciter. quod de eo quod est malum, quod de malo sub ratione mali. Primo modo ergo quia vere fiat per intentionem ut patet. Dico quod per intentionem quod potest ad id quod est malum per se contingit malum intendere et tamquam finem et tamquam id quod est ad finem, per quod finaliter intendit lucrum ut vane gloriari tamquam id quod est ad finem per facere furtum intendit ut inde possit vivere voluptuose et intendit mentiri ut possit falso laudari. Si vero intentio comparetur ad malum sub ratione mali potest esse dupliciter. quod ita quod intendat hoc facere tamquam malum simpliciter et malum sibi, et hoc modo nullus intendit. quia nichil appetitur a voluntate nisi sub ratione boni simpliciter, vel boni sibi, aut ita quod intendat hoc tamquam malum simpliciter verum tamen ut bonum sibi et sic malum contingit simpliciter fieri per intentionem, et sic aliquando fit non abominatur sed a malo quoniam aliquibus propter corruptionem palati interioris mala sapiunt ut bona. Contra quod est id quod est malum cadit sub intentione et aliquando fiunt ut patet quod fiunt maledicta quomodo simpliciter sunt reprobabilia et qui intendit aliquid per se indicatur intendere quod est illi vim ut reprobabilia sunt et quod malum indicatur et punitur ut factum per intentionem. Contra rationes patet responsio ad questionem, ad quam studium est non simpliciter sed dupliciter. patet responsio ad rationes ad utramque partem adductas. Nam prime rationes procedunt de intentione et de malo sub ratione mali. ipsa intentio sed quod proceditur quod procedat in ducunt ipsum rationem boni et appetibilis. Illa tunc ratio de per se in non valet quod non est agens de intimatum. semper intendit quod melius est, quia aut est legis sibi inditas a deo unde si quid est ibi malum hoc est preter intentionem non per se aut est de voluntate deliberativa, quia non ipsa depellat quod melius est. Sed rationes ad oppositum procedunt loquuntur de malo est id quod est, et per hoc intenditur ab agente per voluntatem verum tamen ut in quo procedat ut hinc intentionem boni simpliciter ut bonum ut nunc, prime bonum ipsi facienti. per est illud quod letantur cum male fecerint, et per procedunt omnes ille rationes sub ratione ad id quod est, et certum hoc quod

Quamvis preceptum questione de 2° principium sed de malo in questio 13° sequitur utrum contingat ex opere

malum separatum ab omni bono ¶ 2° an verum malum habeat esse in bono sibi opposito ¶ 3° quaeritur utrum malum sit in eo in quo est tanquam aliquis habitus vel privatio ¶ primum per se patet et quaeritur utrum aliquod malum sit ab omni bono separatum et

Contra. hoc est quaerere utrum aliquid sit ita malum quod nichil habeat de bono sed sit malum in summo. Et quod sic videtur in hiis quae per se dicuntur simpliciter ad simpliciter et magis ad magis et maxime ad maxime per Philosophum Topicorum. sed hoc est natura per se bono oppositum malum. ergo magis bono magis malum et maxime bono maxime malum. sed ergo contingit reperire summum bonum contingit reperire et summe malum. nam per rationem oppositorum ponitur in uno per quibus ponitur reliquum ¶ 2° magis et minus dicuntur per accessum ad summum. ergo non ubi est reperire magis et minus contingit reperire summum. sed in malo contingit reperire magis et minus ergo etc. ¶ 3° aut est status in malis aut non. [illegible] quod necesse est statum ponere. nam aliter poneretur infinitum in actu esse. sed status non est nisi summum. ergo necesse est ponere summe malum. sed hoc est quod nichil habet de bono ergo etc. ¶ 4° omne per accidens reducitur ad per se. ergo si est ponere malum per accidens est ponere malum per se. sed id per se est alicui quod habet ortum ex suis principiis illius. si ergo aliquid est malum per se. nichil quod omnia principia sunt mala et omnibus principiis sunt mala totum est malum et per totum est malum nichil est ibi de bono. ergo a primo si est ponere malum per accidens est ponere ad oppositum simpliciter et totaliter malum. quod patet aut quod primum est ponere. ergo et alterum ¶ 5° omne deum per participationem reducibile est ad dictum per essentiam. sed ergo dicitur aliquid esse malum. si dicitur per participationem ad per essentiam si per essentiam. sed bonum per essentiam est summe bonum quod nichil habet de malo. ergo summum est ad ita malum quod nichil habebit de bono. si dicitur per participationem et omne tale reducitur ad deum per essentiam. ergo redit ratio quod aliquid sit malum essentialiter. et ita de quibus ¶ 6° in quolibet genere est reperire unum summum quo mensurantur omnia quae sunt illius generis. hoc planum est et patet per Philosophum qui hanc propositionem in x° Metaphysicae posuit ho[illegible]. ergo in genere malorum est reperire aliquod unum quod sit mensura omnium malorum. sed id non potest esse nisi summum inter omnia mala ergo etc. ¶ Contra. si est ponere summum malum quod nichil habeat de bono et esse aliquod bonum est. tunc est ponere summe malum esse et tamen non habere esse. sed haec duo sunt in contradictoria ergo etc. ¶ 2° sicut omnis potentia ut dicit Philosophus est de bonorum. ergo si aliquid est summe malum id nichil omnino potest. sed summum in omni genere plus potest quam illud quod est non summum. si ergo id quod non est summe malum aliquid potest. illud quod est summe malum nichil potest. ergo eo ipso quod summum nichil potest et non potest. sed haec duo sunt incompossibilia ergo etc. ¶ 3° sicut omnis bonorum est nocitum sicut bonum mali. forte est malum bonum est. ergo aliquid est summe malum contra notitiam boni et mali. ergo non potest facere malum nisi ledendo. sed hoc ipso quod malum est potest ledere bonum. sed hoc ipso quod summe malum est potest et nescit bona et mala. sed ista sunt incompossibilia ergo etc. ¶ 4° si aliquid est summe malum est malum per essentiam et natura. sed per malum per essentiam et naturam naturale est ei facere malum. sed unumquodque dum facit quod sibi naturale est bene facit. et quod bene facit est bonum. ergo si aliquid est summe malum ipsum est bonum. et dum

¶ De 3a d[ifferentia] mali in comparatione ad id in quo est

mali facit benefacit sed hoc est impossibile ergo etc. ¶ Secundo si aliquid est summe malum illud est vilissimum quanto enim magis malum est tanto vilius est et si vilissimum inter mala ergo inter illa est infimum sed quod est infimum inter mala non est primum et caput malorum ergo quod summe malum non est summe [illegible] ¶ Si tu dicas quod non sequitur est vilissimum ergo non est summe malum quia hoc est esse summe malum quod infimum respectu bonorum obicitur quod si quod ponitur summe malum non debet poni super alia sed infra et ultimum omnium ergo non est deus tenebrarum sed summus quod est quod erravit illud. ¶ Ergo si est summe malum ergo illud est ita omnipotens in malo sicut summe bonum in bono ergo omne malum subiacet eius potestati sed tamen quod boni corruptio est malum ergo cuiuslibet boni corruptio subiacet potestati summi mali ergo si summe malum est potest corrumpere omne bonum sed bonum quod potest corrumpi non est primum ergo si est ponere summe malum nichil est summe bonum et si non est summe bonum nichil est bonum ergo a simili si est ponere malum nichil est bonum quod si hoc est contra philosophum et impossibile patet etc. ¶ Preterea dicunt quod ponere malum quod adeo sit quod nichil habeat de bono non solum est [illegible] veritatis habere sed contra manifestam veritatem et scripturam sicut enim in opponendo [illegible] ipsa positio implicat in se opposita implicat enim quod illud summe malum sit et non sit quod et possit et non possit et quod et nesciat et sciat et quod implicat in se opposita destruit se ipsam unde in ponendo summum malum esse quod nichil de bono habeat ponit quod est summum ponit quod non sit malum ponit eciam quod nichil bonum habeat oppositum et hic eciam in opponendo manifesta sic quod manifeste conuincunt errorem predictum istum esse fatuum et [illegible] et auctorem [illegible] primum ostendunt fuisse excecatum et impium [illegible] totali tenebrositate [illegible] impiorum manicheorum [illegible] fuisse [illegible] dei tenebrarum qui excecaverunt mentem eius ut non fulgeret in eo illuminatio veritatis que super omnem irradiat intellectum et [illegible] hodie viget iste error pessimus [illegible] sit inrationabilissimus et [illegible] est [illegible] ipsa [illegible] civitatis [illegible] que regnat in [illegible] [illegible] [illegible] fidei et morum [illegible] [illegible] sacram scripturam opponentem [illegible] est omnium scripturarum [illegible] habeat quandam honestatem [illegible] [illegible] vitam omnium aliorum et merito huius [illegible] [illegible] ut [illegible] in errorem istum [illegible] a deo [illegible] ut nesciat discernere quid bonum et quid malum [illegible] bonorum possunt esse a deo malo quos Ysayas [illegible] v° ca° ve qui dicitis malum bonum et bonum malum ponentes lucem tenebras et tenebras lucem et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] argumenta ad [illegible] [illegible] tormenta ad [illegible] [illegible] suffragia ad [illegible] [illegible] hoc fiat de [illegible] [illegible] ¶ hac [illegible] [illegible] [illegible]

et blasphematum reputando / dicamus pro dicit fides katholica et uo ita
quod nichil est ita malum quin ad habeat de bono ¶ Ad intelligenciam autem horum est
notandum quod summum in aqua genere dupliciter potest sumi uno modo dicitur summum quo ultra potest esse
maius et hoc modo non contingit reperire ut ponere summe malum, ut enim non adeo ma
lum quin possit esse peius / propter eo quod ad habeat de bono quod possit magis priuari et
ita adhuc peius esset / prout Plato dicit duos quod malum est infinitum / Alio dicitur su
mmum quo nichil est maius quantum actum sed ipsum excedit omnia alia et sic contingit reperire
summum in malis / ut lucifer qui est ipso superbior omnibus filiis superbie possimus est super
omnibus. His uisis facile est respondere ad obiecta ¶ Ad primum sic dicitur oppositione mali. dicendum quod
comparacio illa intelligitur ita quod termini eodem modo accipiantur quia dicitur simpliciter et eius
dicitur eius correspondens / modo sic autem est in proposito / Ita cum dicitur quod bonum opponitur malo ac
cipit hic bonum pro participacione quia non ergo sequitur quod summo bono accidit debet bonum pro
bono per essenciam quod solum est summe bonum / et illi nichil opponitur ¶ Ad secundum sic quod ma
gis et minus accidit quantum maiorem et minorem accessum ad terminum / dicendum quod le
uiter in his qui dicunt positionem non autem est uerum in hiis que dicunt priuacionem primo
accipitur per recessum. unde magis malum dicitur quod magis recedit a bono et quod
tamen tum recedit quin adhuc magis possit. hinc est quod nunquam est ibi ponere
summum ¶ Ad tertium probatur de statu. dicendum quod status est quantum actum / sed non oportet quod sit status
quantum potenciam ut non possit esse ultra progressus / unde et sic in rebus naturalibus non
contingat inuenire actu malum infinitum / contingit tamen reperire infinitum in potencia
sicut patet in numero per appositionem et in continuo per diuisionem / sic et in proposito intelligen
dum et hoc infra manifestabitur cum agetur de corrupcione mali ¶ Ad quartum sic quod
per actus deducitur ad prime et simpliciter deum per participacionem ad deum per essenciam et
simpliciter quo in aliis genere est reperire unum primum etc / dicendum quod hic habet locum in
hiis que dicunt posicionem et naturam que possit causare quod per unum potest et que possit
essencialiter dici et quantum quod alia possit mensurari quantum eius participacionem a re et bene
malum autem priuacionem dicit in quod malum / Et ideo ille tres raciones non habent hic locum
et hoc sunt quod decepit manicheum ut dicit augustinus quod nescientes quid esset malum
et uoluerunt disputare de malo nescientes quod est malum ideo se et multos preceptauerunt in
errorem / superbia enim sua fecit ipsum ignorare modum addiscendi / Amen enim in
principio oportet prius intelligere quid est quod per nomen dicitur / et hoc tamquam progrediente
affirmare super [illegible] ad res ueritates posterius congrediendas / ubi opposito
Secundo queritur utrum malum fuit in sine malicia sit in bono / Et quod sic
uidetur augustinus in enchiridio / Quia mala et bona ultra contingat esse contraria non solum

simul esse possut s3 mala oio sed bonis et nisi i bonis n^o esse possut hoc
confirmare q^a mala sut i bonis sibi oppositis ¶ 2° aug^9 in his verbis
q^a bona et mala vocant^r deficit regula dyalec^ticorum q^a dicit^r nichil simul i esse contraria
s3 apparet q^o n^o deficit nisi mala esse i bonis s^i oppo^tis ut i [illegible] ¶ 3° malum dr̄ q^a cor-
rumpit ¶ s3 n^o corrumpit n^i id i q^o e et ei bono oppoi^r q^a corrumpit. g^o m^a q^a ma
lum sit i bono sibi opposito ¶ Con^a dyo^9 i iiii^o d' di no malum n^o e q^o bonis n^i i q^o
contrariis s3 omne bonum e d' gnē contrarii g^o malum n^o e i bono ¶ g^o n^o i bono s^i
opposito ¶ p^o vicium et virtus opponu^r et tu^m vicium vi opponu^r s^i g^o vicium n^o e i
virtute ¶ s^o n^i i bono sibi oppo^to n^o e cu^l ¶ g^o regula dyalec^ticorum e vera et n^o in^a ¶ g^o n^o
fallit i aliq^a mā una p^r fallet i una sola nā spendiaria esset tanq^a falsa s^i
arg^a dt q^a vim oppoi^r n^i e i d n^o cu^l cū ide et bo^l malo oppoi^r ¶ g^o malum n^o
e i bo s^i oppo^to ¶ s^o p^r malum sit cū bo^o sibi oppo^to g^o ab ipso n^o copelli^r ¶ et p^r n^o co
pello^r a pro opposito m^a q^a n^o copella^r ab eo q^o ¶ et p^r a nllo copelli^r p^r maiori g^o s^i co
sit e malq ppe e malq q^a s^i hoc e falsu^s spat q^a p^o ¶ Resp^o dd d' d' pdcoz in
telligenda e notandum q^a bo^l i creatura dr̄ pordinacoz ad finem vel bo^l dr̄ q^a e
i ordinatum i fine ¶ ordinaco aut 3^a rspicit ¶ s^l ipm ordinabile ad id q^a ordina
¶ ta illud p^r q^a ordina^r ¶ et id hoc 3° respi^r i nob bonum s^l bo^l qd e ordina^le et hoc
e nale ¶ et bo^l p^r q^a ordinat^r et hoc e virtus et gra ¶ et bonum id qd n^a ordina
bilis e a gra ¶ et hoc e habilitas media intelligendo e g^o q^a malum aufert ei
bono qd e ipa nā ut ipla n^o oppoui^r ¶ i2 ipam psam n^o corrumpit ut d' dyo

¶ 3° i bono

n^o contrarii corrumpe i eo q^a e ecy^a ut nā ¶ ei aut bono q^a e virtus et gra simplr
et directe oppoui^r vel mutuo se copellut et simul esse n^o possut ¶ ei aut bo
qd e habilitas medio qda n^o oppoi^r ¶ et qdam mo n^o ¶ nā illa habilitas me
dia habz cpai ad naz tanq e et ad gram ad q^a e ¶ id q^a cpa^r ad naz cq e ¶ ppr n^o
habz oppoicone ad malum ¶ tam habilitas illa ut est talis n^o e i dimis e^a ad
bonum et ad malum et ppr e sbiectum mali ¶ sed ut aut cpa^r ad gram p^r virtutem
et ad fine ad quā est ppr habz oppoicoz ad malum ¶ qia malum tollet ei istam
ordinacoz ad id ad qd e et reddit min^9 et min^9 habile ¶ Cum i malum cul
pe p^mo et p^nci^o ista habilitate respicit et habilitas ppc oppoi^r ipi malo
cū malum reddat ipam potentia i habile. hinc e q^a aug^9 dt q^a malum hz
ppr i bo^o s^i opposito ¶ et q^a huius oppo^tis i^a dyalec^ticorum deficit hoc e dicere q^a ad illud
opposita n^o se cotedit ¶ ideo qlis n^o pe^r q^a i^la dyalec^ticorum falsificet^r. sequimos
e phi poris contradicoibus instancias sbi ipse n^o d falsificat ipas s3 q^a intel
lectum contradicōnum certificat et manifestet ¶ ppr bt^us aug^9 tanquā vir pru
dens i genio hac i stancia manifestat illam maximam dyal^ecticorum i his oppo^tis

tenus que opponuntur oppone formaliter sicut opponuntur virtus et vicium gratia et culpa ¶ In aliis
aut oppositis que non opponuntur ratione eius quod important sed ratione eius ad quod important non est intelligendum
da [illegible] illa ¶ Quia illa possunt simul stare sicut stat gratia cum concupiscentia ¶ Et ideo
[illegible] quod alio sicut culpa in habilitate ¶ Ex hiis que dicta sunt manifesta
est responsio ad questionem propositam. dico enim quod malum non pertractatur in bono et non
plus in bono ¶ Sed etiam in bono quodam non sibi opposito sicut ostendunt rationes que ad primam
partem ducuntur ¶ Ipsum bonum autem quod directe et formaliter opponitur sibi pertractari non potest
sicut due ultime rationes que ad secundam partem inducuntur concedunt. ¶ Ad illud quod obicitur de verbo dyonisii
quod malum non est in existentibus etc. ¶ Dico quod ipse loquitur per se. scilicet quod non est in existentibus in quantum exis-
tentia ¶ Et secundum quod est in deficientia ¶ Cum sit defectus et privatio ut iam patebit in alia
¶ Ad illud quod obicitur contrarium omnium oppositorum etc. ¶ Dicendum quod illud intelligendum est de ve-
re oppositis et intelligendo etc. et proprie loquendo habitus aut potentia non opponuntur
[illegible] ratione virtutis ¶ virtus enim directe opponitur vicio ¶ Et quod malus habitus habilitatis
[illegible] non inclinat ad virtutem ¶ Inde est quod vicio opponitur quodammodo licet non [illegible] ut
[illegible] ¶ patet totum ¶ malum sit in bono tamquam in habitu aut sicut privatio in privato
Tercio queritur utrum ¶ Et quod non sit ibi tamquam habitu et potentia aliqua sed ut privatio
in privato ¶ Videtur quia primo per illud Iohannis primo sine ipso factum est nichil Glossa nichil i. peccatum
ergo peccatum nichil est ¶ Secundo augustinus malum non est natura aliqua sed defectus cuius nature mali nomen
acceperunt ¶ Ergo malum non est aliqua potentia sed defectus et privatio ¶ Tercio dionysius de [illegible]
[illegible] ¶ In mistica [illegible] ut est sicut tenebras ¶ non enim aliud est tenebras quam absentia
[illegible] lucis esse que non magis est aliud ubi deest esse corporis quam in ligno ubi non
deest ¶ Ergo hoc ipsum videtur ratione boni et eius contrarium ¶ Ergo de quocumque predicatur
bonum predicabitur et eius ¶ Sed peccatum esse eius malicia est [illegible] referre ad
debonitatem ¶ Ergo non habet aliquid de bonitate ¶ Ergo non habet aliquam debonitatem non habet sed aliquid
de entitate ¶ Ergo omne ens a primo ente procedit ut est aliqua potentia que in sit in dei potestate ut
illud producat ¶ Sed deus non potest producere vel facere culpam ¶ Ergo peccatum [illegible] non habet aliquid
de ente ¶ Ergo nichil est et privatio pura ¶ Ergo omne quod est ens habet aliquam formam omne autem quod
aliquam formam habet aliquam pulchritudinem ¶ Sed peccatum non habet pulchritudinem cum sit deformitas
[illegible] ¶ Ergo non habet de entitate ergo privatio et privacio ¶ Secundo quod est dicit augustinus peccatum est dictum vel
factum vel concupitum contra legem dei ¶ Sed omne dictum vel factum est aliquid ¶ Ergo peccatum secundum malum est aliquid
non ergo privatio pura ¶ Secundo virtus et vicium sunt contraria sed contraria sunt in eodem genere ¶ Et quod
predicatur generis sunt contraria est aliquid ¶ Et non privatio pura ¶ Ergo vicium aliquid est ergo peccatum
sive malum non est omnino nichil ¶ Tercio sive accipiatur concrete sive abstracte verum est dicere quod peccatum
est aliquid ¶ Et omne quod est ens sicut omne quod [illegible] legitur eligens ¶ Et omne quod amat est amans
et [illegible] est ens est aliquid ¶ Et non est privatio pura ¶ Ergo peccatum sive malum sive accipiatur concrete
sive abstracte non est omnino nichil ¶ Quarto nichil quod est in privatione [illegible] non infecit et admittitur

sed malum et peccatum intendi et diminui quia unum peccatum est maius alio et una malitia
est maior altera, ergo peccatum potest dici malitia non est privatio pura. Quarto omne comparatum
presupponit esse, sed malum culpe comparatur quia malum ordinatur ad malum pene per te, ergo quia ma
lum est ordinatum in penam, ergo malum habeat aliquid esse. Quinto aut peccatum est aliquid aut
peccatum aut nichil, pro ad habeo propositum per nichil, et deus punit pro peccato, ergo deus punit homi
nem pro nichilo, sed qui punit aliquem pro nichilo iniuste punit, ergo si deus punit hominem
pro culpa videtur quod puniendo iniuste faciat. Respondeo dicendum quod malum sive peccatum duobus modis potest accipi
uno modo abstractive alio modo concretive. Secundo aut quod malum dicitur concretive per quantum d
quod dicitur forte in aliquibus actorum ut peccatum et per dicitur malum res mala ut pote actio ma
la ut anima mala, et hoc modo malum aliquid est, et habet esse ne. Ergo aliqui dicunt ipsa
res mala sive peccatum vel peccatum nichil esse hoc dicitur quod ad bonum esse quod aliquid est ex
ordinatum omne ad deum homines nichil sunt cum peccant. Hoc non dicitur quod omne esse fuerit
sed privari esse ordinato quod aliquid est et completum de quo quidem dicit Boecius quod esse est quod or
dinem retinet servat quod naturam. Contingit etiam loqui de malo sive de peccato abstractive
et hoc modo peccatum sive malum in isto sive predicamento simpliciter non est aliquid sed nichil, quia non
est ut bonum sed privatio boni, et tamen aut malicia ut peccatum nichil potest in re
to in obliquo tamen aliquid est et aliquid ut oppositum et aliquid ut subiectum aliquid ut oppositum ut
pote boni malum enim est privatio boni, et quia per eam privatio boni ut tamen non potest omnino
bonum ad nichilato per privat bonum quod relinquat bonum ut per privat bonum gratie quibus
aut bonum nature, per privat actum ut relinquit aptitudinem, per privat bonum quod ad effec
tum ut tamen in potentia relinquit debitum, et sic malum absolutum proprie simpliciter loquendo privatio
est, et sic nichil est sed est aliquid entis ut subiectum quod est in alio etc. prout, sic est tamen omnino
de privato sive ad nichilato, et ad rationem huius modo auctoritatis et rationes ad primam partem in duo
te concedunt malum sive peccatum nichil esse, et sic concedendo sunt. Ad id quod primo dicitur per
intentionem quod peccatum est deus et sanctus etc. Dicendum quod quibus accidit peccatum sed malum concretive sunt
quod sunt actione abstractam, et hoc modo aliquid est sicut hoc impugnat sed opponat eius
quod dicunt sunt. Ad id quod sequitur quod virtus et vicium sunt contraria. Dicendum quod vicium quod contrariatur virtu
ti ut pote luxuria castitati non tamen dicit privationem sed etiam dicit aliquem habitum abstractum
quo quis redditur facilis ad perpetrandum opera peccati et hoc modo accipiendo vicium prout
est non est nichil sed alio modo accipiendo vicium prout est privatio boni tamen sed non contra
dicit virtuti quod respectu non opponitur sed privatio et habitus. Si aut dicatur aliquem hoc
modo vicium contrari virtuti accipiendo largo modo contrari pro illis oppositum et impugnationem
vel hoc dicit, quia et per quod necessitatem vicium oppositum virtuti ut privatio. Sunt tamen virtus
et vicium legunt contrarium hoc quod mutuo se compellunt, et ab uno fit ipsum
sub ad alterum in quantum contradictione opposita ut privatio et habitus ab hiis que opponuntur
per contraria dispergunt, et probato dicit augustinus in enchiridion quod in hoc fallit sancta dyaletica

<marginal note, red underline> De oppositione virtutis et vicii

rationis bonum et malum contraria. et hec quo ad rationem predicatam. Nichilominus tamen dicendum est quod ma-
lum et eius contrarium cum bono. sed hec non simpliciter et est contrarium rectum ordinem et ordinationem. sed
hoc est per quandam reductionem. et quia hec non potest quod malum sit aliquid. natura privationes ad ide-
am cum privationibus habitibus reducuntur. et tamen ipsa secundum se licet largo nichil sit. Ad aliud
quod malum est in alio. ergo est dicendum quod id non requiritur natura per se subiectum dicitur quod per se tantum quod per se con-
nuit. et huius privationes potest dici tamen non tamen divisione eius. Sed aut dicitur malicia
entitas. dico eam esse entis. sed cum dicitur malicia esse entis attribuo ei entitatem respectu
suum esse est esse aliquid. et aliquid esse est esse simpliciter. et ideo est ibi sophisma aliquid est et sophi-
sma quod dicitur hec malicia est utrumque potest concedi ut non. Ad aliud quod hec verbum est
invenit plus dicitur potest predicari aliquid accidit ut compositio media inter duo extrema
et dicitur tamen adiacens. ut cum dicitur homo est albus. Aliquando non potest predicari ut res importata
eius potest attributum nunc alterius extremorum. Cum ergo potest dici malicia est, hoc verbum
accipiatur ut predicatur. potest accipi aliqua verba ut legitur et hec tamen locutio est
falsa. Est et sensus malicia est id est malicia est entis. id est essentia aliqua. hec cum verbo
est predicata et secundum utrumque. Aliquando potest intelligi predicari et accipi tamquam
nunc pro copula. et est ordo quantum distinctiva. et sic est sensus malicia est id est ma-
licia aliquid est. ita quod ipsa malicia potest intelligi ut alterum extremum quod aliud potest
sensus per eum dicitur malum est intelligitur ad esse malum. et hec modo accipitur non valet
malicia est ergo est entis. Ad aliud quod privatio privationis non extenditur ut remittitur. dicendum
quod dicitur privatio privationis hoc est privatio nichil ponens neque in toto neque in obliquo. hoc modo
verum est dicere quod non recipit magis et minus sicut chimera non est. et yrcocervus non est
nec est unum magis nichil quam aliquid. Aliud dicitur privatio privationis quia ponit in toto ponit
in obliquo. et hoc modo malicia possit dici privatio privationis. sed hec non est verum quod non recipit
magis et minus. potest tamen recipere magis et minus ratione eius entis quod supponit in obliquo
unde dicitur maior privatio in qua est actio bona corrupta. et in qua minus de bono relinquitur minor non
quam minus de bono corrumpitur et plus relinquitur. Et patet quod quoddam non potest quod peccatum absolute
et largo sit aliqua perfectio. Ad aliud quod esse ordinatum supponit esse. dicendum quod
... quod ipse ordinari ordinatum supponit esse. sed illud aut quod ordinatur
... non supponit esse ipsum. sed ratione illius quod ut per quod ordinatur. et hoc malum dicitur
... non quia potest ipse ordinatum sed potest privationes modi speciei et ordinis. sed quod ordina-
tum habet in pena ideo ipsius punibilis. hoc aut melius determinatum est alibi ...
... Ad aliud quod peccatum nichil est quod deus punit homines pro nichilo. dicendum quod peccatum
... peccatum nichil potest in recto nichilominus tamen in obliquo est actio aliqua entitas ut
... et aliqua ut potest tamen quod dicitur debitum boni privati. dico quod peccatum est nec
... solum ratione privationis sed ratione debiti relicti et boni privati unde non est

hō dignus

puniri solet qui bona caret sed quia caret et hec lex contra illa qui sit de
bitum tamen videtur dicit est et eo quod hoc non potest quod deus puniat hominem pro nichilo
communis per quem nichil sit hoc autem aptum est per quamdam comparationem in republica exemplo
sicut rex rapit et careat suum quia non reddit sibi tributum ut dominus dicit creditor
in careat aliquis quia non solvit pro pecuniam mutuatam precio istorum pre
sed tamen debito in causa est / tamen contra hanc est primo quaeritur de hoc quod dicit

In parte ista sunt dubitationes quod mala voluntas angeli et hominis causa est ma
lorum supradictorum. Sed quia Augustinus libro lxxxiij q. dicit quod nullo alio auctore fit
homo fit deterior. Ergo mala voluntas angeli et hominis est causa omnium malorum. Ergo
omnia mala sunt eius imputanda. Respondeo dicendum quod est causa vel efficiens et producens
et est causa quodammodo disponens et inducens. Sed ergo dicitur quod mala voluntas an
geli et hominis est causa malorum voluntatum secundum quod dicitur per quamdam dispositionem et in
ductionem. Dyabolus enim inducit et disponit suggerendo homo vero corrumpendo in
ventiam et malum exemplum prebendo. Cum autem dicit Augustinus quod nullo alio auctore fit homo
deterior hoc intelligitur tamquam auctore principali possumus tamen dicere quod loquitur ibi intelligitur
de malis secundum quibus procedunt mala voluntate hominis et angeli non enim dicit de
causa personaliter. Sed sic eadem ita quod per mala voluntas eius est causa omnium ma
lorum que ipse facit / quod dicit in eodem modo voluntas illa est causa peccatorum quod

Overitur de hoc / penarum quia pena est passio in voluntate sed quod
a voluntate est voluntarium ergo pena non est causata a voluntate / Item
per causam a voluntate / vel bona / vel mala / a bona non hoc constat quia nemo pu
nitur pro bona voluntate / a mala non quia mala voluntas non est causa iniusti
huius. Sed omnis pena iusta est. Ergo nulla pena est causata a voluntate. Respondeo dicendum quod
voluntas dupliciter dicitur esse causa alicuius ut per modum principii / ut per modum efficientis
tamen ergo dicitur voluntas esse causa pene hoc non dicit per modum efficientis sed per
modum per modum meriti. Voluntas enim causando culpam efficiendo sive deficiendo
per meritum penam et ita esse causa penarum et peccatorum licet aliter et aliter et per hoc
patet solutio ad obiecta / bonum omnino carens malo integrum bonum est

Iterum quaeritur de hoc quod dicit / hoc enim videtur esse falsum quia integrum bonum est
illud cui nichil deest de bono et hoc est bonum in quo est omne bonum ergo
solum id est integrum bonum quod est summum bonum. Sed multa bona creata careant
sunt omni malo ut boni angeli et beate anime ergo per hoc videtur esse quod dicit ultra esse sum
me bona. Item hoc est quod dicitur aliqua creatura mereretur dici bonum integrum. Respondeo
dicendum quod per perfectum dicitur multipliciter et quoad perfectionem sufficientie et quoad perfectionem

superhabundancie potest et integrum bonum quod caret omni malo culpe et pene et
quantum ad integritatem superhabundancie, et potest dici integrum bonum in quo est omne bonum
et primo modo integrum bonum non dicitur summum bonum. Sed summum primo quia nichil habet
de malo admixtum. Secundo modo non dicitur esse bonum summum et est in solo deo perfeccio
intrinseca, quia participatione alicuius dicitur in hoc quod participat summum bonum quod aug
...gris, et ita bonum quod omnino est impermixtum malo, est summum bonum. Ad argumentum quod illo
verum est in hiis generibus quorum unum per se est et non aliud. In hiis autem quorum unum est et non aliud
et alterius privacio sicut est in bono et in malo luce et tenebra non habet veritatem
Unde sicut non dicitur magis lumen opacum quia minus habet de tenebris, sic non dicitur magis
bonum quia minus habeat de malo. Sed quemadmodum una stella dicitur clarior altera, quia ma-
gis accedit ad perfectionem lucis, sic magis bonum quod magis accedit ad perfectionem
bonitatis nichilominus tamen omnino carens malo non potest dici nisi solus deus et sic
et vis in hac quod dico omnino ut careat omni malo quantum ad actum et quantum ad potenciam
et quantum ad aptitudinem sive quantum ad possibilitatem nec posterius

Queritur item de verbo augustini in quo dicit in enchiridion ... illud ibi Ve hiis qui
dicunt malum bonum et bonum malum quod dictum est in ysaia intelligendum est de ipsis rebus quibus homines mali sunt
non de hominibus. hec enim videtur falsa, quia sicut peccat ille qui dicit adulterum esse bonum
vel homicidam, ita peccat ille qui dicit impium esse iustum virum et male dicitur
ille qui iustificat impium per ... ergo non tamen de rebus sed etiam de hominibus
habet veritatem. Respondeo dicendum quod cum dico hominem malum, et dico hominem et dico
maliciam. Sicut attribui bonitatem ei, quia bonitas nature quantum ad philosophum, quia bonitas moris vel ...
... et primo modo attribuere ei bonitatem veritas est non detestacionis prophetice.
Secundo modo maledictionis. Sed hoc est non quod laudat hominem quantum ad philosophum. Sed quod
laudat eum secundum quod malum, et hoc non est aliud quam laudare maliciam, et ibi dicit
augustinus quod non intelligitur de hominibus sed de ipsis. non negat quin peccet sicut qui dicunt
quemdam hominem malum. Sed hoc vult dicere quod non est peccatum secundum quod nominatur ... Sed peccatum
est secundum quod nominatur malicia Distinctio 3a quarta de peccati quidditate et diffinicione

Post hoc videndum est quid sit peccatum etc. Supra egit magister de peccati cau-
salitate et origine, hic agit de peccati quidditate et diffinicione. dividitur
autem pars ista in partes 3s. In prima ponit in genere magister de peccati causalitate quid sit
peccatum. utrum videlicet actio vel privacio pura. In 2a dato quod aliquo modo sit
actus et aliquo modo privacio inquirit utrum peccatum sit peccati pena infra distinctio 3o
Quedam tamen quodam sunt esse peccatum. In 3a vero inquirit utrum actio substracta
sit a deo tamquam a causa infra distinctio 3a Quod tamen et alii etc. Prima pars quatuor continet particulas

Dis 34ta d' quidditate pcti

disputacione dividi^r i ptes iiij^s quar^a pma ponit magr pcti notificaciones sc^a vo

qo ipis notificacionibus i ceredo elicit quod pt petrus 2^a l ra sc^a 3^a vo dis

solvit racones pruc oppones q^a q^a vidi^r veritati pertinacie p^ma ibi

ibi post hec videndum q^d sit peccatum ze 2^a ibi q^a ceca dupstant hq mduza

ze 3^a ibi omnibus oppon^r p oia q^p ze · pma ps pt dividi i 3^s ptes 2^a

3^s notificaciones pcti · s racone bonitatis remanz i dispi 2^a vo ps prici^{lis} dividi^r

i ptes 3^s in pma pte duorum oppiones narrat sc^a 2^a vo veritate apit et

wyota aq ordam opioz qoplanat ibi sane dici pt et libe 3^a vo aut^{bj}

secz qfirmat ibi cz aut voluntas oio et accio ze · 3^a ps prici^{lis} 3^s hz

ptes 2^a l ms dubitacioes quas moriz sc^a ca 2^a ps^a supta e qo hoc qp dicebit

illa pocio qp oia q^p bos^e 2^a vo qe hoc qp peccatum e corrupos boni 3^a nec

supta e qo hoc qp dici^r corrupcio boni est ipena · p^a apponit ibi omnibus oppon^r

p oia que s^e ze · 2° ibi pt ceca q^a i eis solvitur ze · et i q^ibz ista

pcti pmo oppont et 2° solvit · si qua i q^a cp sit peccatum ac peccatum sit pua

Ad intelligenciam aut hui^s ptis · 4 cio magis quam pocio est hic qstio

de corrupcio boni q^a hz fui p peccatum et circa hoc querunt duo · p^o qr^r utr^z

bonum habeat p peccatum corrumpi · 2° qr^r d' mo corrupcio corrupcioni · circa

p^m qrit^r 3^a · p^o qr^r utr^z peccatum sit a pcto pt boni corrupcio · 2° qrit^r

utrum peccatum pt ipa corrupcio · 3° qr^r utr^z peccatum i q^a l pcus corrupit q^a

bono i cato · pt pro^r et qr^r utr^z peccatum aliqd bonum habeat corrupe et

Circa pmum · qp pt au^r augs i ench · quod e a^d qp dr^r malum n^i priua^o

boni · bonum n^i minui malum est · malum go culpa quittit ucio ebi aliq^d bonum

pria^r · s nis e dre qp prue^r · ka^d qp p culpam · go necc e pone q^d peccatum h^eat (vel)

priue · et priuando corrupa · et hoc augs i pmat zeppius paulo post cu^m sbugt

qo malum corrupcio e nec q^a cu^m qlicuis priuat bono · 2° hoc ipum ostendit augs

tali racone · qp ullo priuat bono no noz · go qp noz aliq^o bono priuat · s malum

noz · hoc manifestum est · go aliq^d bonum adimit et aliq^o bono priuat · s qp priuat

et adimit bonum illud corrupit go ze · 3° pt pr hoc vicia corpor ad ma^a pt

um aliqt ad malos · s vicia corpor ledunt · et aliq^o corrumpit corpa · go vicia aie

ad corrumpunt ecia ipas aias · talia aut vicia sunt pcca go ze · 4° qu q^s pcct

a pdit ad boni aut meli^s · si meli^s go ita bonus e pp pt aute · go ita bonus

est qui peccat sic ille qui n^i peccat · go ita dz placere deo unus sic alter qp est

manifeste falsum · restat i^r qp ad pdit · s id bo^l q^d pdit^r corrupi^r · go e aliqi boni

corrupcio · s z q^a hoc ar^r pt · p^o p aut^c augs q^a dt qp peccatum e corrupcio modi

spei et ordis · s corrupcio no e corrupe · s corrupcio corrupit pari racone

et alia corrupcio et pt i i sium · s ipi actus no e age · go ui^r qp p peccatum est

corruptio quod autem non potest corrumpi. ¶ 2o si peccatum corrumpit aut ratione boni se-
parati aut ratione defectus. Ratione boni separati non, quia tunc corrumpere bonum posset
malum bonum in quantum bonum esset contra malum, quod est falsum. Si ratione defectus, quia cor-
rumpere est agere, nullus defectus est positivus vel activus, ergo peccatum ratione defectus non
corrumpit. ¶ 3o si corrumpit, aut ergo corrumpit precedente aliquo aut aliud non.
Constat quod nullum sit peccatum quod non sit malum. Si corrumpit precedente, sed con-
tra quod corrumpit se ipsum et nichil est aliud nisi malum est esse agens et paciens,
et tunc totum malum pene corrumpit primitus, ergo videtur quod malum culpe
non corrumpit precedente vel aliquem alium, ergo etc. ¶ 4o si corrumpit, aut quod
per corruptionis aut propter actum. Propter carnis non, quia nulla sunt peccata que conferunt
ad conservationem sanitatis corporalis et ad oblectacionem carnis. Si propter actum,
sed quia actus est in mortalibus, ergo in ea nulla cadit corruptio. Item si corruptio
cadit, impossibile esset ipsum esse perpetuum. ¶ 5to si corrumpit, aut corrumpit quantum
ad statum primum, quantum ad potencias, aut quantum ad actum. Quantum ad statum non, hoc constat. Quantum
ad potencias non, sicut videtur, quia potencie sunt incorruptibiles per se et sta[illegible], sp-
[illegible] ut corrumpitur dimittitur, sicut habet quis minorem po-
tenciam voluntatis per culpam quam ante culpam. ¶ Item ad actum non, ut videtur,
quia peccatum substrahit se ab actu et supposito, et nichil corrumpit illud sine
quo esse non potest et propter quod eciam dicitur in esse, ergo peccatum non corrumpit quantum ad ac-
tum vel quantum ad potenciam, ut visum est, ergo etc. ¶ 6to si peccatum corrumpit aliquod
bonum, aut ergo corrumpit bonum nature aut bonum gracie. Non bonum nature, quia ei non
opponitur, et ut vult Dyonisius nichil contrarium corrumpitur in eo quod efficiat
naturam. Si corrumpit bonum gracie, ergo nullus potest peccare nisi habens graciam,
quia bonum non corrumpitur nisi in eo in quo est, sed hoc est falsum, quia peccatores
peccare possunt, ergo etc. ¶ Respondeo in questione [illegible] peccatum in nobis corrumpere.
¶ [illegible] quod absque dubio sicut Augustinus in pluribus locis dicit peccatum corrumpit et
aliquo privat. Tum etiam peccatum fiat aut deformacio vel obscuracio, ut possit in-
telligi quantum ad deformari vel obscurari per amissionem luminis et pulchritu-
dinis nature, in intelligi peccatum quantum ad in nobis corrumpi bonum. ¶ Quod [illegible] intelligendum
est quod peccatum non est qualitercumque privacio vel cuiuscumque boni, sicut in qualibet
creatura [illegible]. Sed peccatum sive culpa privacio est iusticie. Iusticia autem, ut
dicit Anselmus, est rectitudo voluntatis. Voluntas autem in potencia racionali creatura est ac-
[illegible] et iusticia. Et per iusticiam in voluntate rectitudo, per culpam que est iniusticia est
voluntatis obliquacio, sicut [illegible] declinans a rectitudine et [illegible]

tudinis cotinuacio sit in culpe cmissione sit in aia q rtitudis adepcio
pue corrupcio / et est attendendum q cu ad rtitudine voluntatis tria cncurrut
videlicz ipa potencia rtificabilis / et ipe actus rtificatiuus / et ipa habilitas
media / pctm no corrupit ipam potenciam 2m q potencia e / ut simpliciter
ut 2m quod ipm vero habitum rtificacois / simplr tollit / ipam no habi
litate media corrupit et qntu no dluqt / go potenciam nec diminuit n
aufert instanciam simpliciter tollit / habilitate no media diminuit du ho
per pctm nimis et minus redditur ad rtificacoz instancie habet 2m q linc
a q magis et magis cuatur minus e habilis ad disposicoz rtitudis / Core
dendum e c sit rones cncludut q malum culpe hz totum corrupe ¶ Ad 1d ud qd
dr q puacionis no e puae ut corrupcois corrupe / Adm q cunctis actq
no habeat aliud actum cnuare / tn habitus habz cnuat pcactibq / et co malum cul
pe put e corrupcio et dordinacio cunctis i actu sit esse cu dordinacois / volu
tatis 2m habitum / et co pctm pue malum culpe dicitur corrupe et actus i
ordinatus voluntate reddit inhabile / Nec fera cohoc pacto sit cpacitate
et ordinacoe inactu ¶ Ad 2m s ad id q qrit
sz qd dordinac i habitu sit cordordinacoe inactu / Adm q corru
ptiuum malum corrupat roe boni cpsrati ut roe dfcus. Adm q corru
pe duo dicit videlicz agere et deficere / nec corrupcio e acco cu dfcu. dico q
malum culpe hz corrupe eta q roe boni subsrati e cu agedi / rone no
defectus e ro deficiedi / et illud pz. voluntas ei dum pccat corrupit se sp
dum se ipam mouz dordinate reddit se i ordinatam et ad bonum minus ha
bile / ut pt se de ordinac ins volendo et se ipam mouendo. et qd dico se
monere dico aliqd bonum cpsratum / qd aut dico i ordinatum dico dfcum / et
humafactum agendum qd ipoit augt et ingr rcatat i liuth / q mahaa corrupit
sit corrupit abstinencia / ad corrupcoz aute abstinencie et qrit vis nalis co
sumptiua / et dfcty alimenti / et ita acco cu dfcu / Alr et i pposito e in
tellegendum ¶ Ad 3m s aut pctm corrupit se aut alterum / Adm qd corrup
se spud stringit qd nichil se ipm corrupit / Adm q ve e s agat 2m opus
ne pue debitum / culpa aut n fit 2m ordine ne. ped sit naz / et p obi
at q nichil e agens et paciens scdm ide / Adm q ipsum falsum e i hys q po
terit q pnt sup se ipas reflecti / ita sit angel voluntas a i cmittedo se
ipm mouens et cu dordinat se ipam mouz se ledit et sibi ipi nocumetum
infert / pco q ud rto ordine se puat / sit a rto ordie se elongat ¶ Ad
4m s qrit qa pctm corrupit rone cuius a aie / Adm q pur rone aie / nam
et s pctm qd corrupat rone cuius hoc accit sit supsfluitas / ut obijit

petus noret cor9 ¶ In aia aut pctm ꝑ aliquid corruptu͂ facit p̄ ut nō ē i sbaz
ēm quā ē i mobilis et incorruptibil. Sz ē i rectitudi͂ez et habilitate ad opum ē i
quā aia ē variabilis et vix i eodē statu ꝑmanz sc̄ patz ꝑ experienciam
quā dūt simus ī hac miseria ¶ Ad 2m dic̄ ꝑ aug. corruptio corrumpit ꝑ
ad statum / a ꝑ ad potenciam / a ꝑ ad actum ¶ Ad 3m ꝑ malum culpe corrumpit
ꝑ ad actum nō sumptū sz ī ꝑ actus ille est ordinabil ī fine / nō eī culpa priuat
ipm actū / sz priuat ordinē actus ī fine ¶ Et ꝑ hūc modū dico ꝑ nō corrū
pit potenciam sz habilitatem ꝑ quā ordinat ad suū cōplementū ¶ Ob hoc aut dic̄ .
ꝑ diminuit potenciam sub racione potencie aut actum sub rōne actus [illegible]
¶ Ad 4m . s. ꝑ aug. corrupit bonum gre [illegible] ¶ Ad 5m ꝑ sic loquendo et [illegible]
malū culpe est priuacio habilitatis medie int bonum nē et bō grē ꝑ adamo
[illegible] int medium bonum grē et bō nē et rōne eius ꝑ ad bonum grē ordinat
attenditur penes ipam bonum et malum moris ¶ Rōne nō eius ꝑ ualet
est nō tm habz esse ī iustis sz etiā ī peccoribus et ideo pctm sine fiat ab alis
qui habz iusticiam / puenfat a peccore semper vel ad qd̄ puenit et corrupit
Secundo quitur vtrum pctm sit ipa corruptio passio specialiter loquendo ¶ Et
ꝑ vr̄ pctm sic̄ dicit augustinus ē ad ꝑ absencia ut carencia iusticie ubi dz
esse sz priuacio iusticie passiue nō est aliud quā carencia debite iusticie / ergo spē
aliter loquendo culpa ē corrupcio sicut ē passio ¶ 2o aug. ī sū confessionum ius
sit dñe et sic ē ut omnis motus inordinatus pena sibi sit / sz motus inordinatus
ē culpa pena aut motus inordinatus nō ē nisi qui corrupcio passiua ꝑ
hoc ī [illegible] ī ordinacione / ergo pctm ē ipa passio formaliter loquendo
¶ 3o omīs actus mū passiones sunt / sc̄ volt phūs / ergo oīs inordinacio acto
aia ē inordinacio passio / sz ꝑ ē inordinatum est culpa / ergo ipa passio siue cor
rupcio inordinata ē culpa ¶¶ Ꝑ contra aia dformat sic ipam ipa deformi
tas qua aia dformatur ꝑmanz ī aia et culpa similiter / ergo a dformitas est culpa
ē aliquid aliud / et cōstat ꝑ culpa q ꝑmanz ī aia / nō est aliud ꝑ ipa dformi
tas qua aia dformis facta ē / ergo vr̄ ꝑ pctm sit illa corrupcio passio
¶ Ad 2m corrupcio passio ī qua ē priuacio speci et ordis / sc̄ ē culpa a
est pena / sz pena ge vr̄ ꝑ talis priuacio sit a deo / ergo deus reddit deforme
aiam iusticia priuatam ꝑ ꝑphanum est dicere . cōstat ꝑ ꝑ sit culpa ¶ Ꝓ 3
augustinus li. de li. ar. / culpa ē malum ꝑ facimus et pena malum ꝑ pati
mur / sz corrupcio passio ē malum ꝑ patimur / vr̄ ꝑ nō sit culpa sz pena
¶ 2o augus malum culpe est affectio voluntaria / malum pene ē affectio
ī voluntaria . sz corrupcio passio nō est voluntaria sz ī voluntaria qz nemo

vult corrumpi nec deformari ergo non videtur quod sit culpa sed pena. Tertio arguitur sic: licet
peccatum dicatur privatio active non passive, nam ideo malum est peccatum dicitur corruptio
quia naturaliter qualicumque privat bono. Contra hoc ipsum videtur ratione. Omnis pena est iusta
et laudabilis. Sed omnis corruptio passio est pena cum de perfectione et privat eum
qui corrumpitur. Ergo omnis corruptio passio est pena iusta et laudabilis. Sed illa
culpa est iusta et laudabilis. Ergo illa culpa est corruptio passive dicta. Ergo
causa et effectus ab invicem distinguuntur. Sed peccatum corrumpit et est principium corruptionis
passive sicut patet consequens (?). Ergo corruptio passio et ipsa culpa distinguuntur
ab invicem. Non est culpa corruptio boni passive dicta. Respondeo dicendum ad evidentiam in-
telligentiam notandum quod sicut praetactum est peccatum est corruptio consistens circa volun-
tatem et eius actum, cum sit obliquatio a rectitudine iustitiae. Voluntas autem in
actu suo est instrumentum sive ipsum movens. Unde quod voluntas est ad quod movetur
libere se moveat et afficiatur inordinate. Illa inordinatio respicit volunta-
tem moventem et voluntatem motam, quia voluntas dicitur inordinate affici
ordinate movetur et inordinate movere. Et propter hoc culpa potest considerari in ac-
tu. Nichil aliud est quam motus voluntatis inordinatus, et ad illum motum
concurrit actio et passio. Non tamen est corruptio passio, sed magis est corruptio actio
ita inordinatio qua anima se deordinat, et in anima qua anima ordinatio. Quia anima
deordinat utrumque est culpa differens comparatione una tamen respectu (?). Et quia
quales sunt actus tales sunt habitus, maxime cum habitus generantur ex actibus. Sic
est in genere malorum habitus et habitudo. Unde sicut deformitas et privatio
in voluntate relicta, et habet in se ad correspondens actioni et ad correspondens
eius passioni. Illa voluntas dum peccat actualiter efficitur in habitu et in
quantum habet rationem moventis et in quantum habet rationem moti, et ita culpa considera-
ta ut in habitu, et in quantum remanet in anima post actum peccati, et est corruptio
sui correspondens actioni, et est corruptio sive privatio boni non solum active
sed etiam passive dicta. Et veritatem loquendo secundum apparentiam non corrumpit illa
in quantum est active intellecta tenet magis rationem culpe in quantum non passive dicta te-
net rationem pene, quia in quantum est active dicta tenet rationem voluntarii, in quantum non
passive tenet rationem involuntarii. Et ista possunt esse in comparatione ad eundem actio-
nem et motum. Unde corporaliter videmus quod in eadem actione corporali una et eadem
actio delectat et ledit, et per consequens contristat. Sicut cum scabiosus scalpendo cutem
suam dilaniat et dilaniando dilaniando delectatur et dilaniando ledit et

mens placet et illud quod displicet. ¶ Omnino et in eadem actione privatur animus ab incommutabili bono et convertitur ad commutabile bonum. ¶ Et animo placet et animo displicet. ¶ Sic et in proposito intelligendum est quod eadem culpa potest dici activa et passiva, sed tamen activa dicitur secundum quod tenet rationem culpe. ¶ In quantum vero passiva tenet rationem pene. ¶ Concedende sunt rationes concedentes quod aliqua corruptio passio, ut potest carentia rectitudinis, privatio culpa est. ¶ Ad primum: scilicet quod culpa est malum quod facimus etc., dicendum quod [illegible] dicendum est. ¶ Nam cum eius motus possit esse et actio et passio in quo voluntas se ipsam movet, sic et eadem actio potest esse culpe et pene, licet sub alia et alia ratione. ¶ Et hec responsio est ad sequens quod obicitur de voluntario et involuntario. ¶ Ad aliud quod obicitur de verbo Augustini. ¶ Dicendum quod dicitur per quandam appropriationem, magis cum proprie dicatur culpa corruptio actionis quam corruptio passionis. Verum est etiam quod alias dicendum [illegible] supra quando dicitur [illegible] culpabilis est. ¶ Preterea principalis quam culpabilis [illegible] quod ipse sibi fecit illam carentiam, non involuntarie eam sustinet; aliunde tamen tenet potius rationem pene quam culpe. ¶ Ad tertium: scilicet quod omnis pena est iusta et laudabilis. ¶ Dicendum quod est pena inflicta et pena acta et pena contracta. ¶ Et cum dicitur quod omnis pena est iusta et laudabilis, hoc intelligitur de pena inflicta, de pena acta ut contracta non habet veritatem nisi prout intelligitur sub ratione pene. Privatio autem boni passiva propter ipsius anime deformationem non est pena inflicta sed pena acta, quia anima hanc penam sibi facit dum peccat. ¶ Ad quartum: scilicet quod peccatum est tantum corruptio passive. ¶ Dicendum quod intelligitur de peccato quod est in actu, quia est tantum corruptio in voluntate per modum habitus et [illegible], sic est [illegible] est [illegible] licet respectu actionis et passionis potest tamen dici quod et sic peccatum dicatur corrumpere, non tamen est proprie tantum corruptio, sed potius ipse peccans. ¶ Et sic dicitur peccatum esse tantum corruptio passive, hoc dicitur ratione ipsius peccantis. ¶ Sic actio dicitur esse tantum passionis ratione ipsius agentis. Fortassis enim eius potest esse actio et passio sola consideratione differens.

Tertio queritur utrum peccatum ex hoc quod corrumpit bonum contrarietur bono in creato. ¶ Et videtur primo per Augustinum XI de civitate Dei: vitium contrarium est deo tamquam malum bono, ut non quod [illegible] naturam contrarium, sed vitium nocivum [illegible] malum in eo quod corrumpit naturam contrariatur summo bono. ¶ 2° quod facit hominem contrarium et rebellem deo, id est potestati divine. Sed peccatum facit hominem inimicum dei et pugnare adversus deum et [illegible] sicut quibusdam locis scripture accipi potest [illegible]. ¶ 3° contrarietas esse [illegible] attestatur contrarietati causare maximam quam est per [illegible] maliciam contrarium quod non potest [illegible]. Sed summi boni est iustificare, peccati vero iustitiam privare, ut

deus potest punire iniusticiam ut malum potest facere iniusticiam ergo uterque per malicia potest primo bono contraria quod repugnat iniuriam. Secundo contraria precepto alicuius contrariatur ipsi precipienti sed malum contrariatur iussionibus et mandatis dei tum quia est corruptio et corrumpit aliud quod mandata dei precipiunt servari ergo etc. Quarto caritas et cupiditas opponuntur similiter gratia et culpa opponuntur sed caritas et gratia deo uniunt et assimilant et tamen magis convenit cum primo bono quam vicia. Quinto cum cupiditas et culpa reddunt animam deo deformem et a deo separant et per hoc ergo habent cum deo contrarietatem et repugnantiam. Sexto malum ulli contrariatur nisi ei cui est malum et ulli est malum nisi ei cui nocet sed ergo ullum malum primo bono potest nocere quia cum non esset primum utrumque quod ratione similiacionis boni non contrariatur malum aliquid primo bono. Septimo omnia contraria nata sunt fieri circa idem sed malum ullo modo natum est fieri circa summum bonum ergo ullo modo contrariatur primo bono. Tertio omnium contrariorum aliqua est proportio sed mali ad bonum nulla est proportio ergo nulla contrarietas est neque mali ad primum bonum. Decimo omne contrarium aliquomodo resistit et repugnat suo contrario sed divine virtuti cum sit omnipotentissima nichil potest resistere ergo impossibile est malum contrariari deo ut in se ut in suo opere. Quarto nichil proficit ad pulchritudinem operis contrarium sapientie artificis sed mala que perpetrantur faciunt ad decorem universi ergo nullo modo contrariantur ut bonitati ut sapientie conditoris. Secundo quanto habeat deus iste si per malum facit habet deo inimicum et deo adversarium nisi dei voluntas impleatur quomodo ergo et cum conveniat cum voluntate et natura. Respondeo dicendum quod ad bonum contrarium alicui malo dicitur potest in illius que in se vel forma que in suo effectu et in opere. Sexto modo malum potest contrariari primo bono cum quod potest bonum possessivam cum unicuique omni contrarium. Secundo uno modo quo adamo potest contrariari et quo adamo non sicut dicitur potest aliquid repugnare alicui in suo effectu que repugnat propter virtutis ipsius agentis vel quia repugnat propter indoneitatis ipsius suscipientis propterea nichil potest repugnare deo in suo opere propter virtutis dei que est omnipotentissima est et ullum potest invenire obstaculum. Secundo sed distinguendum est quod nocumentum inferre effectum hoc potest esse dupliciter aut simpliciter et universaliter aut respectu propterea nichil potest contrariari deo in opere suo quantum est ex se talis ordo universitatis quod ei conditor dedit ut a nullo possit malo perturbari et quod plus gloriosus vult augustinus. Alio vero modo ad potest repugnare deo in effectu suo quia per malum contingit aliquid dei effectui reddi minus habilem ad perceptionem divine influentie et ad capiendum perfectionis et beatitudinis ad quam ordinatur conscientia humana conditione et sic patet quod uno modo malum potest contrariari deo in suo effectu sicut rationes ad primam partem inducte ostendunt alio vero modo non sicut concludunt rationes que ad secundam partem inducte sunt et ita diversis modis verum concludunt et concedenda sunt. Propterea hoc tamen modo solvendum est ad id ultimo contrariabatur sed quomodo quis dicatur dei inimicus ad modum solvendum est distinguenda est voluntas beneplaciti et voluntas signi voluntas

beneplaciti est ipse deus / voluntas vero signi dicitur aliquis effectus creatus / sed quo
modo homo adversatur deo hoc est intelligendum quod adversetur et inimicetur voluntati
beneplaciti cui nullus potest resistere / immo ipse implet / ut ab homine aut de homine sed hoc
dicitur quantum ad voluntatem signi / quia tunc deus recipiat vindictam / homo malus facit contra
et ita deo adversatur / et talem hominem qui sic adversatur deo / deus odit non affectu et
repugnantia voluntatis / sed effectu punitionis. sic cum affligit hominem per quod affli
gitur sunt adversarii et per eum affligendo ordinat ad honorem suum / et reddit
eum plus subiectum et voluntati beneplaciti. recte voluntates conveniunt et multa
quamvis alia vere videatur / ratione eius quod repugnat voluntati signi / dicitur esse ista ma
la a deo ordinari quamvis repugnare videantur divino ordini in aliquo effectu ...
et per hoc quod dictum est satis potest faciliter ad quesita respondere

Comparando ... quantum ad secundum principale de modo corrumpendi bonum per peccatum dicit augustinus
quod malum est corruptio modi speciei et ordinis / et circa hoc queruntur tria / primo
queritur videlicet per quibus malum corrumpuntur ista tria sunt et inseparabilia / 2o quare
... per hec tria per malum corrumpuntur equaliter sive eque ... / 3o quare ...
possint corrumpi totaliter / quare videlicet per quibus malum habeant ista tria mo

Circa primum sic procedatur / et ... dicitur species et ordo corrumpi sunt et inseparabilia
et quia ... per diffinitionem mali quod ponit augustinus malum est privatio modi
speciei et ordinis / propter hoc ... / sed quemcumque contingit malo / sed quibus ma
lum est privatio istorum trium / 2o implicare ... modum sine specie et ordine / et e converso
... conitatur ... non conitatur in privatione. propter quod malum est
privatio aliquorum / vere conveniunt illa tria habeat corrumpere / 3o ... in angelis
... videlicet modo specie et ordine / ... in ... virtutem qui ... duplex ...
... / sed ... habitum ... amittit ... nostro et ...
... / sed ... per malum ... ordo ... sic modus et species / ...
... meliorari ... et eius habilitas ... ad hec ... modum speciem et or
dinem ... reddit ... meliorem et pulchriorem et ... / sed ... culpa ...
... et tollat ipsam ... inseparabiliter corrumpat
... / ... modus attenditur in natura per comparationem ad deum sive ...
... et species ... et ordo sive ratione finis / sed ... d'ordi
... comparationem sub ratione finis / nihilominus ... comparatio ipsius
ad deum sive ratione efficientis et exemplaris / sed ad corruptionem ordinis non sequitur ... corrup
... speciei / 2o ... videmus modum auferri ... speciem / et speciem ... au ...
... per malum ... bono ... habet
... forme et ... / et sic ... in ordine / sed ... habet malum culpe ad

modum et speciem et ordinem in spiritualibus sicut malum quod negat necesse ad modum speciem et ordinem in corporalibus / sed in corporalibus non privat illa tria sicut et in separabitur vero quod nec in spiritualibus. ¶ 3o quia nos videmus quod alia bona naturalia sic se habent quod unum potest auferri sine altero sicut fortitudo sine eloquentia et econverso / sed modus species et ordo dicunt bonum ipsum quod naturalia vero quod unum sine altero per non habeat per malum culpe ¶ 4o tantum unum uni opponitur / sed unum malum opponitur uni bono tantum / sed ut dicitur in quolibet peccato claudit in se tria peccata sive mala aut per unum malum et peccatum vero quod tollat sicut et penitus ista 3a / ¶ Ditu dicendum ista 3a sunt concurrunt in unum bonum [illegible] possit hoc intelligi / tamen videndum [illegible]

[illegible]

¶ primus modus

[illegible]

¶ 2us modus

[illegible]

[illegible] voluntatem creatura

voluntatis operans. et ideo privatur hec modum speciem et ordinem. Secundo quia consistit circa ipsam voluntatem ut est operans voluntarie, voluntas autem cum habet modum speciem et ordinem per que bona est. Tunc autem voluntas nostra bona est quando movendo suum opus conformatur divine voluntati ut primo movendi et conformetur ei ut regule dirigenti. et unitur ei ut fini quietanti. Primo attenditur modus secundo species, 3o ordo. Secundo quia comparatio multiplex generat hec. Cum igitur nos peccamus, voluntas destituitur a deo tamquam a primo movente, quia deus numquam movet ad peccatum. discordat a deo tamquam a regula dirigente. et deviat per se et deordinat tamquam a fine quietante ponens creaturam finem. et ideo in omni peccato necesse est illa tria corrumpi. et per hoc patet quod omne peccatum corrumpit circa voluntatem hec 3a. scilicet modum speciem et ordinem simul et inseparabiliter. et concedende sunt rationes hoc ostendentes. Ad rationes in oppositum ad ductas facile est respondere. Ad primam quod probatur quod sicut manet salva comparatio ad esse et complere. Dicendum quod voluntas ut natura quedam est habet comparationem ad deum ut simplex ens et hoc habet quandam modum speciem et ordinem in quibus communicat cum omni genere creature. et malum culpe non habet. et hoc modo illa privatur. Ad 2m per predicta, licet comparationem ad deum ut moventem et dirigentem et quietantem. et hoc modo non manet salva comparatio ad deum per rationem finis. Ad 3m dicendum ad id quod obicitur quod in corruptis unum potest ad minus sine alio. Dicendum quod hec in corruptis diversa possunt accipi. uno modo prout accipiuntur penes dispositiones diversas, et hoc modo unum potest ad minus sine alio. Sed hoc modo non attenditur in eis ratio corrupti. Alio modo prout attenduntur penes idem scilicet operationes videlicet prout eadem forma formalis dat modum speciem et ordinem scilicet diversas comparationes in simplici genere ut ex hac dico quod ad finem eam. et prout eadem forma actualis dat quod ad bene esse et hoc modo numquam fallet quin si fiat corruptio in uno per consequens eciam fiat in reliquo et ordine et e converso. Ad 3m dicendum quod in aliis bonis naturalibus non est ita. Dicendum quod non est per se quantum ad alia bona naturalia essentialiter differunt. et ideo unum potest corrumpi et tolli sine altero, non per accidens et non per se. Bonum autem cui idem fundatur per essentiam est. Et per hoc patet responsio ad ultimum. Una et per modum species et ordo videantur esse tria bona non tamen sunt diversa per essentiam sed dicunt tres comparationes boni cuiuslibet. Secundo patet quod ultimo arguebatur quod res sicut est per se non est in omnibus in quibus reperitur modus species et ordo, quia non est privatio illorum trium. Quia in eis consistit generalis ratio vestigii, et consistunt circa omnem creaturam, sed prout consistunt circa voluntatem deliberativam peccatum corrumpit equaliter. Et quod per [...]

Secundo queritur utrum hec 3a per que bonum sit. Primo per Augustinum in libro de natura boni [...] hec magna sunt magnum est bonum ut parva parvum. Ergo cum hec tria attenduntur tempore et diminuuntur in omni bono. Sed per se bonum non potest esse maius et minus per se. Cum igitur per istam tria procedant quod eciam equaliter procedunt. Secundo ista tria se respiciunt ut est per se equalitas et proportionalitas. Sed per hec tria sunt quod unum sine alio esse non potest, per se eciam sunt equalia. Ergo quantum diminuitur de uno necesse

Et tamen diminui de alto ut de claro ¶ 3º hec tria privari non est in bonum vo mi penalis sic puris et essentiis. Sed in eodem et in eodem non est magis et minus in specie ergo per idem malum ista tria privantur necesse est privari equaliter ¶ Xº quanto voluntas plus recipit a deo tanto est deo similior, et quanto est deo similior tanto magis ad deum attendit, ergo necesse est quod equaliter licet de modo tamen habeat de specie et ordine, et per hoc necesse est illa tria bona per malum privari equaliter ¶ Sed contra quia malum privatur privet ordinem, cum malicia in opere privatur attenditur penes tercium scilicet deordinacionem, ergo penes hanc privacionem apparet ordo, videtur quod malum plus habeat privare ordinem quam modum et speciem ¶ 2º modus species et ordo correspondent illis 3bus videlicet unitati veritati et bonitati. Sed malum privatur et plus aufert de bonitate quam de unitate et veritate, ergo per hec 3ª correspondent illis 3bus videtur quod non adnihilantur ista tria equaliter ¶ 3º in hiis 3bus in quibus attenditur vestigium videlicet modus species et ordo correspondent illa 3ª in quibus attenditur imago videlicet memoria, intelligencia et voluntas. Sed peccatum non deformat ymaginem nec deformat omnes potencias equaliter, immo principalius et magis voluntatem, ergo peccatum tamen non corrumpit equaliter modum speciem et ordinem. Sed principaliter aufert ordinem quam modum et speciem ¶ 4º peccatum largiendo esse naturale et ymaginis deformitas est. Sed omnis deformitas principaliter dicit privacionem forme pulchritudinis, ergo species, ergo culpa non est privat hec 3ª equaliter. Sed principaliter privat speciem ¶ 5º malum aliquod potest bene ordinari sicut dicit augustinus in enchiridion. Sed illud non potest speciem habere, sed potest privacionem ergo videtur quod in malo magis fiat privacio speciei quam ordinis, non ergo fit privacio illorum trium equaliter ¶ 6º non fit privacio in aliquo respectivo nisi per privacionem communem prius facta in aliquo absoluto in aliquid, aliquid cum species et ymaginis necesse est communem prius facta in aliquo absoluto ut mutacio, ergo per ordo dicit relacionem ad alterum non potest fieri corrupcio in ordine nisi per corrupcionem factam in specie, videtur quod corrupcio fiat per malum non respiciat illa tria equaliter ¶ Responsio dicendum quod circa ista tria videlicet modus species et ordo possunt privari per malum culpe sunt condiciones eius bone voluntatis non solum ab invicem non separabiles verum eciam equales equaliter privantur per quod cuius malum culpe in tantum deordinat in quantum facit deo dissimilem malum culpe, similiter cum malum culpe in tantum deordinat in quantum facit deo dissimilem et tantum elongat a deo, ita quod quemadmodum gratia equaliter reddit animam ordinatam et speciem et tamen elongat a deo ita quemadmodum in gloria summum est adequacio et potentie in bonum tamen ut magna quemadmodum in gloria summum est adequacio dotium vel dotibus, sic eciam in culpa equaliter fit privacio horum trium, et sicut dicit ipse in gloria esse tota merces ipsius quiescione et equaliter in dotibus graciosis sic eciam ut dicit augustinus in libro de 83 questionibus quod totum nomen mali de speciei privacione receptum est, non quia per malum solum species privatur et principaliter. Sed quia in privacione speciei intelligitur privacio aliorum. ¶ Ad primum in contrarium dicendum quod sunt rationes que ad primam partem inducuntur. ¶ Ad primum sed quod malicia principaliter consistit penes interiorem.

conversum est. Ad 2m dicendum quod ipse dicit quod ordo attenditur penes intentionem. Ad quod illud intelligitur per quandam comparationem, quia circa primam intentionem consistit modus species et ordo, quibus et bona est intentio et bona est actio que consequenter procedit.
Ad 2m, scilicet quod modus species et ordinem respondent unitati veritati et bonitati, dicendum quod quia in hiis tribus considerantur generales conditiones, put autem in ipsis attenditur corruptio mali culpe, que consistit contra voluntatem. Hec 3a sunt que accedunt bono, et ideo cum sint in predictis, potuit et ea equaliter per malum sunt generaliter aut directe opponi illis. Ad 3m, scilicet quod malum non equaliter deformat omnes potentias, dicendum quod non est simile, quia ille potentie sunt diverse et ad diversos actus ordinate, ita quod aliquarum illorum actuum dependent culpa et ideo plus et minus non possunt esse in eo. Ita hec 3a sola comparatione differunt et eadem habent idem fundamentum, unde est quod quod diminuitur unum diminuitur aliud. Ad 4m, scilicet quod malum culpe est deformitas, dicendum quod non est deformitas pulchritudini opposita, sed est contrarietas opposita rectitudini; ideo non potest quod magis privet speciem quam ordinem, nec dicitur deformitas per plures pulchritudinis privationem, sed tamen in hoc intelligitur privationem aliorum magis directam a privatione speciei et forme, et hoc quod species non intelligeretur. Ad 5m, scilicet quod malum est ordinabile, dicendum quod duplex est ordo, scilicet est ordo ante formam esse quem consequentie faciunt, et est ordo post formam esse quem quidem attenditur, et ideo in istis ordinationibus: primus ordo est ille qui privatur a malo et per malum, alius ordinem malum non potest habere per rectam speciem. Ad 2m non ordo non privatur per malum, primo est ordinabile in peius, ideo ordinem illum. Ad 6m, scilicet quod non sit privatio in respectivo nisi per aliquid absolutum, dicendum quod tamen species quam ordo non, ut hic accipiuntur, utrumque est in respectu, ideo non magis privat unum per aliud quam equaliter; multiplicantur hec tria tolluntur per mutationem factam circa absolutum, sicut privatio ad liberum arbitrium privat inordinate movendo se ipsum | corrumpit totaliter, | et quod non

Tercio queritur utrum per malum castigat hec tria, et videtur quod sic. Augustinus in Enchiridion: bonum minimi malum est, quia unus quodcumque minuitur aliquid remaneat; ergo per culpam minus species et ordine, et ideo. Ad 2m Augustinus in libro de natura boni loquens de hiis tribus: ubi hec magna sunt magnum bonum est, ubi parva parvum, ubi nulla nullum; ergo si per culpam fierent totaliter adempta, fieret peccantis adnichilatio; sed hoc est impossibile quia peccando ... impossibile est quod illa tria totaliter corrumpuntur. Ad 3m malum per naturam ... adimit; sed impossibile est quod ... tot mala fiant, tamen peccaret, quin ad ... possit peccare; ergo numquam tamen peccat qui adhuc tenetur in eo culpam aliquid bonum possit adimere; sed hoc bonum consistit in modo specie et ordine, ergo etc. Ad 5m
| est dum est in via. | 5o quilibet peccaret adhuc habilitate habens ...

faciendi. Sed quamdiu habet habilitatem benefaciendi adhuc habet ordinem ad bonum quod malum non potest corrumpere et per hoc habet modum speciem et ordinem. ergo nunquam ista corrumpuntur totaliter per malum culpe. Quarto demus quod in aliquo corrumpantur totaliter. tunc contra aut ille desinit esse aut non. si primum ergo peccatum contingit quandoque corrumpere substantiam immortalem et incorruptibilem animam scilicet rationalem quod est impossibile. Si autem non desinit esse actu ergo potest peccare vel non. si potest peccare, ergo ordo ad bonum potest perdere et per hoc adhuc habet aliquid de habilitate et non perdit speciem et ordinem que corrumpuntur per malum culpe. si non potest, et contra racionalis creatura que vere potest peccare huius libera voluntate melior est illa que potest peccare quam que non potest [illegible] est. ergo per multiplicationem peccatorum perveniret homo ad statum meliorem. sed hoc est falsum et impossibile. ergo videtur quod nunquam per quotcunque peccata [illegible] modus ordo et species totaliter adimatur per peccatum. Sed contra omne id a quo fit ademptio et ablatio si non est infinitum aliquando totaliter est ademptum. Sed omne bonum quod est in anima sicut potest habilitas sive potentia finitum est. ergo si per malum culpe tollitur et adimitur necesse est quod aliquando totaliter adimatur. Secundo si tantum malum adimit tantum de bono, ergo magis malum magis adimit et duplo malum duplo adimit. sed nullum est peccatum ita magnum quin adhuc posset esse maius. ergo si unum peccatum adimit aliquid de bono possibile est quod peccator committat ita magnum peccatum quod totaliter auferat bonum quod per peccatum [illegible]. Tercio sicut in corporali quantitate data, quantumlibet modicum inde auferatur ut potest [illegible] auferatur gutta aque contingit intelligere quod aliquando totum sit auferendum. ergo pari ratione in quantitate virtutis quod quantumlibet parvum auferatur per malum. si homo peccaret continue aliquando esset totum consumptum. Quarto sicut se habet gratia ad puritatem sic se habet culpa ad bonam voluntatem. sed gratia adeo potest crescere quod omnino auferret proclivitatem, sicut patet in Christo et in beata virgine, in quibus tota fuit gratia quod nulla fuit in eis proclivitas ad malum. ergo pari ratione videtur quod adeo potest crescere culpa quod totaliter perdatur ad bonum habilitas. Quinto sicut status glorie confirmat in bono, ita status huius dampnacionis confirmat in malo. ergo sicut per gloriam redditur homo impossibilis ad malum, ita per dampnacionem eternam redditur impossibilis ad bonum. sed ubicunque est ad bonum impossibilitas ibi nulla est ad bonum habilitas. si ergo habilitas ad bonum est id quod adimitur per peccatum et eius modus species et ordo tollitur per culpam videtur quod hoc totaliter aliquando sit perditum et consumptum et adempta. Respondeo dicendum quod absque dubio per malum culpe non contingit omnino consumere et corrumpere habilitatem voluntatis ad bonum ut modum speciem et ordinem quantum ad illam attenditur et in hoc manifeste apparet quod numquam voluntas potest esse sine naturali habilitate et aptitudine ad bonum. sicut ergo non potest voluntas penitus desinere esse, sic non potest totam habilitatem illam perdere et modum speciem et ordinem quantum ad illam attenditur totaliter.

amittere et hoc ad[dit] augustinus quod posse est et quod sentiunt omnes doctores. Sed qualiter per · 1o

peccatum habilitas illa continue adimatur et nunquam finiatur pure consumatur difficile

est assignare, et propter hoc diversi diversimode. Quidam dicere voluerunt · solus

quod illa habilitas nunquam totaliter tollitur pro eo quod cum sit finita sit in se, est tamen ordina-

bilis ad infinitum bonum et ad infinitos actus, et ideo nunquam potest tolli nec per peccati

magnitudinem nec per peccati iterationem. Sed iste modus dicendi non sufficit, quia habilitas quantumcumque

diminuatur per peccatum ad huc est ad infinitum bonum et ad huc ad infinitos actus

quod illa parte ita magna est sicut prius erat. Sed in nullo modo est diminuta. Sed ordo

ad bonum infinitum, sicut ad actuum multiplicationem nichil facit ad illius habilitatis di-

minutionem, immo potius contrarium posset argui quod nullo modo minuitur quod in infinitum

non potest nisi infinito quacumque parte qua infinitum. Et propterea alii dixerunt aliter quod illa · 2a modus dicendi

habilitas sic per peccatum diminuatur, nunquam totaliter tollitur, quia divisibilis est in infinitum. Sicut enim in

corporalibus quantitas molis divisibilis est in infinitum et nunquam potest adeo per divisionem

diminui quin adhuc posset minor esse, sic in spiritualibus habilitas potentiae quae

est quantitas virtutis nunquam potest per peccatum adeo parva effici quin ad huc posset minor fieri

et hoc ut probatur quod aliquid potest in infinitum actu et in infinitum divisione, et ita quod potest semper

divisibile et nunquam totaliter consumptibile. Sed ut iste modus dicendi potest sustineri ut patet

fiat, nam quamvis continuum sit divisibile in infinitum, tamen nunquam est continuum ita magnum quin

diminuatur diminutione quantumcumque parva et proportionaliter quando fiat ablatio partis ita parve quod

possit quando procedendo quin aliquando totum consumatur sicut patet, sic in amotione auferatur ita modicum

de eius actione. Sed per malum culpae tollet de illa habilitate quod non posset ibi infinita

tantum aliquando totaliter consumpta. Si tu dicas quod hoc verum esset si in infinitum culpa

tamen adimeretur sicut in proportione, nunc autem non est sic, quia semper minus et minus adimitur et ita minor

quam fuit, sicut quaelibet in diminuendo accipiet millesimam partem diminuendi et proportionaliter

millesima parte residui et procedendo nunquam totaliter tollet. Si nunquam hoc modo dicere

non satisfacit pro eo quia actus culpae plus tollet de bono et minorem culpam

precedente potest sequi maior culpa et sic quando procedendo ergo semper potest fieri ma-

ior et maior ademptio, et ita necessario aliquando poterit fieri illius totius boni consumptio. Et ideo · 3a modus

dixerunt alii aliter, videlicet quia quod illa habilitas semper minuitur et nunquam finitur. Hoc est

ut [illegible] quod est durabilis et continuabilis in infinitum quamvis sit actu finita. Non tamen sic

[illegible] statuimus actu finita [illegible] potest tamen consummari quin semper sup-

ersit [illegible] hoc quod est [illegible] continue [illegible]. Sic et in proposito dicunt se habere

quod illa habilitas ad bonum [illegible] habet a libertate voluntatis et [illegible] voluntas

[illegible] de habilitate, quia tamen semper manet libertas semper potest se ad bonum habilitare et ideo

[illegible] radios solis illuminanti, sol possit continue suos radios [illegible]

[illegible] habeat actualiter finitatem. Sic et in proposito dicunt se habere, et ideo cum peccatum

ter

non possit ipsam voluntatem que est radix et principium illius habilitatis consumere et vo
luntas semper possit illam habilitatem continuare, malum culpe numquam potest eam totaliter
consumere, quamvis aliquid possit diminuere. Sed iste modus dicendi satisfacit, nam si ideo
habilitas non finiretur propter hoc quod continue restauratur per duo sequeretur inconveniencia
quorum unum esset quod ut habilitas minueretur nisi ad tempus sicut ut a causa fortis. Aliud
esset quod homo posset desinere opera per ipsum per illam habilitatem posset voluntas per
gratiam restaurare et restaurando continuare. Et ideo tercius est alius modus dicendi videlicet quod

Tercius modus

habilitas semper potest minui et numquam totaliter potest consumi et hoc quia est elongabilis a rectitu
dine in infinitum. Sicut enim linea recta potest in infinitum elongari a rectitudine ita numquam tantum elongari
quin adhuc possit magis. Sic eciam malum corrumpat habilitatem elongando ipsam a rec
titudine pro eo quod ipsum malum sive malicia est iniquitas et intensio in malo est per
recessum a bono. Habilitas illa numquam adeo diminuitur quin adhuc possit magis
diminui quia numquam adeo elongatur quin magis possit elongari et numquam adeo curvatur
quin possit magis curvari et ideo semper potest per malum diminui, sed numquam totaliter tolli. Hic
autem modus dicendi inter ceteros predictos magis videtur esse racionabilis pro eo quod fundatur super modum
admodum ipsius mali corrumpentis et sic dictum est per elongacionem a bono sicut Augustinus dicit et ma
gister in fine distinctionis precedentis in littera. Ad hunc igitur modum intelligendum plamore notandum
quod culpa sic corrumpit et diminuit habilitatem illam sicut ei opponitur. Sed non opponitur
illi habilitati racione eius quod est ut secundum est supra, sed prout fundatur in natura. Sed racione eius ad quod est
id est prout ordinatur a gracia et ideo numquam corrumpit eam, nec minuit ita quod aliquid de
terminis sui auferat racione eius quod est. Sed quia deordinat ab eo ad quod ordinat per hoc sic minu
it quod relinquit et ideo sic corrumpit quod numquam totaliter tollit. Nam sicut dictum est igitur quod
concupiscencia conversa contraria continue minuitur et numquam finitur quia voluntas non opponitur
ipsi concupiscencie racione radicis sue et secundum idem quo radicatur. Sed racione eius ad quod inclinat
sicut intelligendum est esse in proposito. Et illud melius manifestabitur per similitudinem quod in
nobis habilitas enim illa quam dicimus diminui non est aliud quam ydoneitas anime ad sus
cipiendum graciam et ad cooperandum gracie iam suscepte. Unde hoc dicitur culpa illam ha
bilitatem minuere quia reddit animam minus ydoneam ad utrumque. Dum enim homo peccat deum
offendit, et quia hoc efficitur indignus et ineptus ad suscipiendam graciam dei. Unde hoc eo
quod peccat prius ad malum reddit. Et in hoc ineptus efficitur ad opera virtutum. Sed planum
est illud quod numquam est aliquis adeo indignus gracia dei quin adhuc possit esse indignior
quia numquam tantum offendit quin adhuc possit offendere. Numquam est adeo indignus quin
quamdiu est in statu vie sit susceptibilis gracie. Et ita numquam quacumque parte efficitur
inhabilis in summo ad suscepcionem gracie. Similiter quacumque pravitate numquam est adeo pro
nus quin possit adhuc magis pronus effici pro eo quod voluntas semper est libera. Et ideo
numquam pravitas in voluntate potest fieri ultimata ~~qui adhuc~~ necessaria. Et ita sicut homo semper

fit magis et magis pronus et magis ineptus ad cooperandum gratie / at per hoc quod nulla parte totaliter deficit habilitas / et sic patet quod habilitas illa per culpam semper potest minui et numquam potest totaliter tolli / et ideo hoc est quod non minuitur aliqua partis ablatione sed elongatione non [illegible] / sed [illegible] ad quod est / hoc enim modo illi habilitati opponitur / et ideo per hunc modum aliqua diminuitur / Concedende sunt igitur rationes que hoc ostendunt / Ad rationes ad oppositum satis plana est responsio quod quod obicitur primo et secundo et tertio per hoc soluitur / quia ille tres rationes quomodo malo intellectu diminutionis procedunt / dicunt enim ac si habilitas minueretur [illegible] et cum partibus aliquota tolleretur hoc autem non est sic / sed per elongationem ut dictum est / et ideo numquam potest tota pars de habilitate qui adhuc posset magis perdi / nec etiam toto peccato qui adhuc maneret / et ideo dicit Dyonisius quod malum est infinitum / non quia aliquod malum sit summum quo nichil possit esse peius sed quia non est ad [illegible] ita malum / quin adhuc possit esse peius et ideo per plura mala numquam diminuitur habilitas [illegible] totum [illegible] et sit finitum non [illegible] diminuendi ipsum protendit se [illegible] in infinitum non infinitate actuali sed potentiali [illegible] a recto in infinitum potest recedere / Ad id quod quarto obicitur quod gratia totaliter tollit concupiscentiam / dicendum quod quedam est gratia que opponitur ipsi concupiscentie [illegible] quedam non que opponitur ipsi potentie [illegible] ad quod est / Et prima est gratia gratis data / et totaliter potest tollere concupiscentiam dum sanat et [illegible] naturam viciatam / Alia non est gratia gratum faciens / Et de hac dicit augustinus quod quamvis diminuat concupiscentiam numquam tamen finit eam / Et huic gratie assistatur ad [illegible] habilitatem / non [illegible] ita ut dictum est non opponitur illi habilitati [illegible] quo est sed [illegible] ad quod est / Ad id quod sexto obicitur quod gloria reddit impotentem ad malum / dicendum quod etiam pena reddat impotentem ad bonum / sed tamen aliter et aliter [illegible] gloria reddit impotentem ad malum in hoc quod in eo aufertur radix mali ipsa concupiscentia / et datur plenitudo boni / dampnatio vero eterna reddit impossibilem ad bonum / non quia ibi sit plenitudo omnis mali / nec etiam quia auferat naturalis aptitudo ad bonum / sed quia aufertur medium preparatum / et deus amplius non offert gratiam [illegible] ad bonum / et ideo illa impossibilitas non dicitur per privationem habilitatis [illegible] beneficiendi impedimenta / Unde si quis dampnatus ad statum vite reduceretur / nulla prius habilitate collata de novo habilis esset ad susceptionem gratie / et [illegible] ordine habilitas impeditur / tamen habilitas numquam totaliter [illegible] quod tolleretur [illegible] / Ad hunc tamen non sequitur quod totaliter tollatur per peccatum ulla cum culpa ponit hominem [illegible] statum [illegible] / et ideo nec aufert omnem habilitatem ad susceptionem gratie / [illegible] de illa diffinitione quam posuit

L[illegible] ipsa [illegible] sunt [illegible] litteram est / ponit peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem dei / [illegible] dicere falsum / [illegible] hoc intelligit hoc dis-

inuoluntarie aut sub disiunctione / si sub disiunctione ergo membra non possunt simul stare ergo aliquod idem peccatum est concupitum et factum / hoc est falsum quia omne peccatum factum est concupitum / Item videtur quod non conveniat omni peccato quia peccatum omissionis nec est factum nec concupitum nec dictum ergo videtur quod male sit assignata / quia non convenit omni peccato mortali actuali / Responsio dicendum quod predicta diffinitio est diffinitio peccati actualis et mortalis · pro hoc quod est peccatum actualis dicitur quod est dictum vel factum vel concupitum id est triplicem actum videlicet potentie interpretative et operative et affective / Nam omnes sunt potentie quedam non motive id est quod est mortale dicitur contra legem dei / et sic convenit omni et soli / Non quia omne peccatum actuale sive est concupitum tamen / sed est concupitum et contrarium consummatum / et hoc vel per verbum vel per opus / Vel non convenit / quia non convenit veniali / quod non est contra legem dei / nec originali quod non est dictum vel factum / Ad id quod arguitur contra / vel / tenetur ibi disiunctive et sub disiunctione / Ad quod disiunctive · Sed ultimum membrum intelligendum est cum precisione / vel aliter non minime / Vel concedendum est quod omne peccatum aut est dictum et concupitum / vel factum et concupitum / vel concupitum tamen / Ad id quod obicitur de peccato omissionis / dicendum quod omne peccatum sicut vult augustinus radicem habet amorem malum / et ideo quamvis in peccato omissionis sit privatio alicuius actus principalis / quia tamen illa privatio oritur ex quodam amore alicuius boni commutabilis / quia propter quod aliquis non vult ad matutinas surgere / quia vult in lecto quiescere / ideo peccatum omissionis cadit sub hoc membro quod dicitur concupitum

Queritur de hoc quod dicit / peccatum est voluntas retinendi vel assequendi quod iusticia vetat / Ad id quod ... enim est peccatum in quo aliquis non vult aliquid retinere nec aliquid assequi / immo potius intendit destruere sicut in ira et odio et invidia / Item nolle assequi id quod iusticia vetat vel retinere / hoc est avaricie vel rapine / ergo omne peccatum est rapina / est contra ... peccato ... sunt contra alias virtutes sicut contra iusticiam ... magis diffinit peccatum per oppositionem ad iusticiam quam per oppositionem ad virtutes alias / Responsio dicendum quod augustinus diffinit peccatum per id quod est radix omnis mali / hoc autem est amor libidinis / ... omnis amor libidinis vel libidinosus est rei habende et habende et hoc preter ordinem et regulam legis eterne / ideo dicit quod peccatum est voluntas assequendi vel retinendi quod iusticia vetat / Ita quod designabit amorem inordinatum qui est radix omnis peccati / et per id ad quod est et per id contra quod est / Ad id autem quod obicitur de ira et odio / dicendum quod ... ibi sunt detestatio ... est tamen ibi delectatio ... et ... continetur sub hac assignatione / Ad id quod obicitur quod tunc omne peccatum esset rapina / dicendum quod assecutio ibi non stat non solum pro rapina ... immo in talibus appetibilibus iusticia vero non tamen ibi stat prout est cardinalis virtus · sed prout est virtus generalis que omnes virtutes complectitur et cui omnia vicia opponuntur / assignatione de actuali peccato agit et

Queritur quare de hoc quod dicit ... / mortali vel veniali / videtur quod male sit

assignatio peccati. Pro cum recta descriptio vel assignatio debet convenire omni et soli, predicte
diffinitiones non conveniunt omni peccato, ergo non recte assignantur. Si tu dicas quod pec-
catum non dicitur de eis univoce sed equivoce. Contra, que conveniunt in causa et effec-
tu sunt univocata. Sed omne genus peccati ortum habet ex peccato Ade tamquam originale
quam actuale quam eciam veniale. Omnia eciam peccata generaliter hec sunt que reddunt
eum dignum pena et faciunt abesse aliquod bonum quod est iusticia vel ad iusticiam
ordinatum. Ergo videtur quod de eis univoce dicatur peccatum et per hoc ergo videtur quod una de-
bet eis communis assignari de peccato prout dicitur de hiis omnibus quibus. Respondeo: quelibet istarum
assignat unam communem racionem assignare omni generi peccati. Hoc est quod [illegible] peccatum de eis
dicitur univoce. Et si tu dicas quod prohibitum in genere est quod univocatur, tamen alias sunt
per racionem sed mortale et veniale nulla est proporcio, ergo nec univocatio. Ulterius
videtur falsum dicere quod dicit quod predicte assignationes non conveniunt peccato veniali; ve-
niale enim peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem dei. Ipse dicit ad Romanos: Sup-
er dictum non concupisces. Glossa: bona est lex que dum concupiscenciam prohibet omnia mala
prohibet. Ergo venialia prohibentur a lege dei, sunt igitur contra legem dei. Ergo predicta conveniunt
veniali. Respondeo dicendum quod peccatum prout dicitur de originali actuali mortali et veniali non
dicitur omnino univoce nec dicitur omnino equivoce sed quodam medio modo scilicet analogice. Pro cum ra-
cio habilitatis prius et principaliter recipitur in peccato actuali mortali et consequenter mortali et per
[illegible] veniali, et ideo notificationes que dantur de peccato simpliciter potissime referuntur
ad peccatum actuale mortale quod est peccatum simpliciter. Et per hoc patet responsio ad illa que
obiciuntur. Ad primum quod licet illa tria peccata conveniunt in causa et in effectu non concluditur quod
peccatum dicatur de eis univoce sed equivoce analogice quia in hiis non conveniunt equaliter sed per prius
et posterius, et ideo cum quelibet istarum possit una communis assignari. Ad [illegible] quod licet una assignatio
conveniat eis per prius et posterius, et ita secundum convenienciam analogice et potest sic dici
quod peccatum est meritum pene et privatio boni. Ad illud quod obicitur quod nulla est proporcio, dicendum
quod etsi nulla est proporcio quantum ad commensurationem quantitatis demeriti, est tamen proporcio inter veniale
et mortale secundum [illegible] quantum ad originem et ad effectum [illegible].

Queritur ulterius de illa diffinitione Ambrosii que ponit: peccatum est prevaricatio legis divine
et celestium inobediencia mandatorum. Videtur quod hec non conveniat omni peccato. Prevaricatio
quedam enim ut dicit Augustinus sunt mala quia prohibita, quedam prohibita quia mala; ergo si nulla esset lex
vel aliqua precepta data, adhuc essent peccata; non ergo omne peccatum est prevaricatio legis. Item
sicut obediencia distinguitur ab aliis virtutibus, ita inobediencia ab aliis viciis; ergo male dif-
finitur omne peccatum per inobedienciam. Item ita peccat qui non obedit prelato sicut qui non obedit
deo; ergo non tantum peccatum est inobediencia celestium preceptorum sed eciam terrenorum. Respondeo dicendum quod lex
aliquando accipitur stricte pro lege scripta et data, alio modo lex prout comprehendit legem nature et legem
scripture et legem gracie; et in predicta notificatione lex accipitur large. Ad illud quod obicitur de obe-
diencia dicendum quod obediencia dupliciter accipitur: uno modo prout dicit observanciam mandatorum dei et pre-

observancia mandatorum dei

e quib(us) ceteris virtutib(us) Illo mo(do) p(otes)t sp(eci)aliter q(uo)d p(re)cedat rone(m) p(re)cepti et p(er) virtut(em) di
versa ab aliis q(uo)d potissime (con)s(ist)it h(abe)t (et) v(er)sum fund(amentum) in h(ab)it(ib)us. q(ui)a non sunt bona q(ui)a p(re)cepta. et p(er)
obedie(nti)a dicit(ur) ca(usa) p(ro)p(ter) et i(n) obedie(nti)a dicit(ur) ca(usa) s(ecundu)m legem et sancte et i(n) p(re)dicta notificac(i)o(n)e
accip(itur) large. Sed id q(uo)d dicit(ur) de obediencia (com)plet(ur) (quia) q(uo)d totu(m) p(re)cedit ex madato dei q(ui)a p(er)
deus madat (et) obedit(ur) homi(ni) q(uo)d no(n) (con)sistente pecc(at)o (con)t(ra)r(i)us fortasse no(n) esse(t) au(tem)
Q(ua)reret(ur) it(em) de illo q(uo)d dicit(ur) cu(m) plur(es) dic(er)e q(uia) s(i) no(n) esset culpa pu(n)ior esset
(contra)rietas. Ergo v(e)t(er)us p(er)fec(ti)or et verior. S(ed) si tu dicas q(uo)d hoc no(n) asseri(tur) s(ed) sub dubita
tione dicit(ur). Co(n)t(ra) ita plur(es) d(icun)t q(ui) eciam (com)ponit ut dubi(um) (et) p(ro) q(uo) dubiu(m) asserit ut
certu(m). Et d(icendu)m q(uo)d i(n) illo v(er)bo no(n) ponit(ur) ut sig(nifica)t (contra)r(iu)m no(n) esse no(n) (con)sistente mali
tia. S(ed) hoc signum q(uo)d no(n) ita appareret sic nu(n)c apparet. et io d(icitu)r fortassis no(n) esse
i(d est) no(n) (con)sideraret ita esse. dicit in illo ca(pitul)o p(re)t(er) ea(m) d(icitu)r q(uo)d pecc(atu)m est p(ri)vacio siue
(con)t(ra)riu(m) q(uo)d d(icitu)r hoc q(uo)d (est) corrupcio boni. p(ro) e(o) p(ri)vacio et po(ssi)cio opponi(tur) et
pecc(atu)m recte diffinitu(m) est sup(ra) pecc(atu)m et dictu(m) v(e)l pecc(atu)m vel e(rgo) male diffinit(ur)
p(er) p(ri)vac(i)o(ne)m. q(ui)a hoc d(icitu)r cu(m) vni(us) rei vna sit diffinicio (contra) (est) hoc q(uo)d pecc(atu)m ita
multipliciter et varie diffinit(ur) a sanctis. Conceditur (quod) p(er) ven(er)es (et) ille diffinitio
nes distinguant(ur). Primo d(icendu)m q(uo)d de pecc(at)o (est) loqui formaliter et (est) loqui materialiter. s(ecundu)m rone(m)
abstracti et (contra) formaliter loquendo p(ri)vacio (est) materiali(ter) no(n) loquendo sub(iectu)m sunt subi(ectum) actu
Ideo aliquid diffinit(ur) p(er) p(ri)vac(i)o(ne)m. aliquid p(er) po(siti)o(ne)m. ex (quo) p(rim)o formales diffiniciones q(uo)d a(d)
males et veritas no(n) multiplic(an)t(ur). Si cu(m) (com)p(re)hendunt pecc(atu)m (et) q(uo)d d(icitu)r p(ri)vac(i)o(ne) hoc

p(otes)t esse t(ri)pliciter. p(ri)ma i(n) q(uan)t(um) dicit(ur) simpliciter recessu(m) a bono. 2a i(n) q(uan)t(um) d(icitu)r recessu(m) a rectitu
dine n(atur)e. 3a i(n) q(uan)t(um) d(icitu)r recessu(m) ab o(mn)ib(us) boni (com)plemento (et) p(er)fec(ti)one. P(ri)mo mo(do) su
mit(ur) diffinicio t(ri)pliciter ab aug(ustino) q(uia) o(mn)ib(us) i(bi)d(em) (con)tinuloquitur diu(er)sis v(er)bis. p(ri)ma
sumit(ur) de li(br)o de ciuitate dei. et (est) hec pecc(atu)m (est) absencia boni ubi d(ebe)t esse. 2a
de li(br)o de v(er)a religione. pecc(atu)m no(n) (est) appetitio natura(rum) mala(rum) s(ed) desercio
meliora(rum). 3a de li(br)o de n(atur)a boni. pecc(atu)m (est) corrupcio mo(dorum) sp(eci)ei et ordinis. Secundo mo(do)
s(ecundu)m q(uo)d pecc(atu)m d(icitu)r recessu(m) a rectitudine n(atur)e i(n)ueniunt(ur) 3 diffiniciones q(uia) d(icitu)r (con)
tinuloquitur quamuis alit(er) et alit(er). Quarum vna (est) damascen(i). pecc(atu)m (est) abeo q(uo)d (est)
s(ecundu)m n(atur)am in id q(uo)d (est) p(re)t(er) n(atur)am au(er)sio. Alia est Anselmi. pecc(atu)m (est) n(on) (con)tra
debite n(atur)e. 3a aug(ustini). pecc(atu)m (est) defectus quidam a luce v(er)itatis n(atur)alis p(ro)
nec(ess)a(ri)o obst(r)uas. 3o mo(do) videlicet s(ecundu)m q(uo)d d(icitu)r recessu(m) a bonis boni (com)
plemento et p(er)fec(ti)one. et rep(er)iunt(ur) t(ri)plices diffiniciones q(uia) d(icitu)r solo. Primo mo(do) qua(rum)
p(ri)ma est sumit(ur) ab aug(ustino) i(n) li(br)o de li(bero) ar(bitrio) q(uo)d malu(m) (est) au(er)sio a bono i(n)mutabili.
Altera no(n) ab eode(m) ex li(br)o de v(er)a religione pecc(atu)m (est) (con)u(er)sio bonis i(n)mutabilibus
quib(us) fruendu(m) est. 3a sumit(ur) ab eod(em) aug(ustino). pecc(atu)m (est) tenebra intelligibilis
hoc cu(m) est i(n) q(uan)t(um) p(ri)uat a diuisione luc(is) et(er)ne. Hec o(mn)ia sunt notificaciones
pecc(at)i q(uia) formales. S(ed) sunt alie notificaciones q(uia) (con)iungunt actu(m) subst(r)actu(m) et alie v
ariant(ur) (et) (com)pliciter (com)p(re)hendant pecc(at)i q(ua)m d(icitu)r subiect(iu)m rone. Sunt videlicet ad deum

que offendit, sc̃a ad veritatem quam concludit, aut ad bonum ut nunc ꝙ p̃re
dit. Sc̃m in cõparacione ad deum quem offendit sic est ex̃plo. Et p̃a una accipit
in lo aug. q̃ in questioñ peccatum e veritatis p̃cedens ut in ipsa veritate errare
Alia ab ambrosio i lo de paradiso peccatum est p̃uacio legis diuine et celestium in
obediencia preceptorum. 3a ab eodem aug. et habetur in lr̃a. peccatum e dictum uel factum
uel concupitum contra legem dei. Scdo. s. ꝑ cõparacione ad virtutem quam concludit sic re
perimus ex̃plicatũ diffinicõ. Prima vna sumpta e a Basilio peccatum e dispersio
auctoritatis p̃ se habitus ad virtutem. 2a ab aug. i lo de duabus aĩabus peccatum e volun
tas retinendi uel assequendi q̃ iusticia vetat. Accipitur cum in p̃ma ubi gñaliter
sumit omnes virtutes cõplectitur. 3a ab eodem aug. i lo de vera religione peccatum e
appetere q̃ xp̃c contempsit uel cõtempnere que xp̃c appetiit. Nam xp̃c fuit ois virtutis
p̃mlum et exemplar. Tercio. s. ꝑ cõparacionem ad bonum ꝙ p̃tendit simul i vera
ex̃plo assignato licet differat in verbis. Prima vna e aug. i lo de ciui. dei
peccatum e male uti bono. 2a uero i lo de vita. peccatum e uti fruendis et frui
utendis. et sic p̃ i lo 83 q̃ond. Et 3a e eadem aug. i lo de lo ar. peccatum spre
to i mutabili bono cõ mutabilibus adherere verbis. Fortasse aut et alie no
tificaciones absque dubio poterunt reperiri. Alie due alie sunt q̃ vidētur tertiā locum
peccatum et utraque acceperunt ut i illa peccatum est actus mendens a defectu boni
et illa peccatum est meritum pene eterne, et sic i ꝑmisso sunt xx

Sequitur tamen quedam sit esse peccatum etc. Supra determinauit magister ꝙ sit peccatum et
rem et diffinicõem. In hac parte mouit vtrum sit peccatum sit pena peccati.
Diuiditur aut p̃s ista in partes duas. Prima in p̃ma magister mouet quest̃one illam et de
terminat s̃m opinionem aliorum. In 2a uero s̃m opinionem p̃priam. Ibi In illo tamen p̃m
dicunt sui veritati etc. P̃ma pars habet tres partes. In p̃ma adducit magister auctoritates
in quibus dicit ꝙ unum peccatum sit ab altero pena peccati. In 2a uero mouet questionem
et determinat mens aliorum opinionem. Ibi et ideo mouetur q̃ri potest. In 3a uero ꝯfirmat
sic illam opinionem maiore cõplanacione. Ibi et licet cõsilium sensui oĩe peccatum
possit dici mortale. Sequitur 2a pars principalis in qua eadem questionem determinat
s̃m p̃priam opinionem diuiditur i partes tres. In quarum p̃ma determinat p̃positam questionem s̃m
p̃priam opinionem ꝯfirmans eam auctoritate sanctorum. In 2a uero determinat quoddam dubium in
p̃positis auctoritatibus p̃positum. Ibi Illud aut diligenter notandum e q̃ supra posuit. In 3a uero e
p̃logat ea q̃ dicta sunt. Ibi Satis diligenter eorum possumus etc. et i hac totali parte
agitur de cõparacione culpe ad penam principaliter, vtrum videlicet culpa sit pena tamen
licet tamen causaliter sunt et ꝯcausaliter, et quamuis s̃m aliquorum opinionem peccatum sit
pena tamen causaliter s̃m tamen opinionem magistri quam i lr̃a tenuit non tamen causaliter
sed etiam essencialiter pena est.

Dis. 36 vtrum sit pena peccati

Ad intelligenciam h(uius) p(ar)tis c(ir)ca tria cadit hic q(uesti)o / primo de compa
racione culpe ad penam q(uantu)m ad ydemptitatem / 2o vero de comparacione culpe
ad penam q(uantu)m ad impr(o)babilitatem / 3o queritur de comparacione pene ad divine iusti
cie equitatem / Circa primum queruntur duo / primo q(ueritur) utrum idem peccatum sit alterius pecc(at)i
pena / 2o q(ueritur) utrum passiones anime sint pene tantum an pene sint et peccata
Circa primum sic proceditur et q(uo)d idem peccatum sit pena pecc(at)i ar(guitur) p(ri)mo p(er)
apostolum alibi qui in sordibus e(st) sordescat / ad q(uo)d glossa inquid e(st) / ergo esse in
sordibus non e(st) aliud q(ua)m esse in peccatis et sordescere non e(st) aliud q(ua)m peccare / ergo
peccatum / ergo peccatum e(st) meritum alterius pecc(at)i / 2o a relatis peccatum sequens e(st) retri
bucio precedentis / s(ed) retribucio pecc(at)i non e(st) pena ergo etc / 2o Gregorius expressius
dicit et habetur in l(ite)ra nunc primum peccatum apostasie et ultimam penam et
inter eam media q(ue) sunt et peccata sunt et pena pecc(at)i / 3o ipsa deus occulta
superbia clericorum vindicat per manifesta(m) luxuriam / s(ed) vindicta pecc(at)i e(st) pena
ergo manifesta luxuria est pena superbie / 4o quociens quis peccat meretur
a deo derelinqui / s(ed) quociens derelinquitur cadit quilibet in aliud peccatum / ergo per hoc ius
tum e(st) quod cum peccatum commisit meretur propterea dimitti cadere in aliud / ergo sic dimis
sus cadit et in aliud peccatum id ... perpetratur ordinem h(abe)t ad p(ri)mum / sic ad meritum
s(ed) omne tale e(st) pena pecc(at)i ergo etc / 5o omne q(uo)d e(st) pecc(at)i pena in quo homo dep
rimitur et ledit(ur) et in q(uo)d p(er) p(ri)mum peccatum inducitur / s(ed) superbus hoc ipso quod vult a
liis precellere necessario cadit in invidiam quia videt aliud superare / sic dicit aug(ustinus)
li(bro) de vera religione / necesse e(st) h(abe)t aliquid in videre qui non vult ab aliquo superari / ergo
videtur q(uod) invidia sit pena superbie / et invidia absque dubio e(st) peccatum / ergo peccatum e(st) pe
na pecc(at)i / s(ed) q(uod) omnis pena pecc(at)i e(st) laudabilis / nulla culpa e(st) laudabilis
ergo nulla culpa e(st) pena pecc(at)i / ar(guitur) p(robatu)r q(ui)a omne q(uo)d iustum e(st) laudabile e(st) / s(ed) omnis
pena pecc(at)i iusta e(st) sicut aug(ustinus) dicit et habetur in l(ite)ra / hoc non oportet probare / 2o omnis
pena e(st) ordinativa culpe et per hoc faciens ad universi decorem / s(ed) culpa sub
sequens non ordinat culpam precedentem nec decorat / ymo magis deturpat / ergo culpa non e(st) pena pecc(at)i / 3o s(ed) culpa subsequens e(st) pena precedentis
ergo a relativis culpa precedens e(st) meritum subsequentis pecc(at)i racione illa culpa que
est subsequens est meritum alterius / et sic deinceps / sic ergo nullum peccatum debet re
manere impunitum / videtur q(uod) h(o)c debeat procedere in infinitum / sic ergo hoc e(st) inconveniens
et indignum patet q(uod) peccatum non e(st) pecc(at)i meritum / ergo nec unum peccatum est alterius pu
nitivum / 4o si sequens peccatum punit precedens / ergo cum deus non puniat
bis in idipsum culpa sequenti perpetrata culpa precedens non debet puniri / s(ed) ...

punit nō tm̄ dz puniri q̄ꝑ hoc esset verum reportetur quomodo de ma
licia q̄ꝑ hoc est in q̄ueiōs patz 20 / q̄to / ꝑ peccatum ē pena peccati et deus nō
punit supra condignum nisi q̄ peccatum sequens esset maius peccatum precedenti / q̄ꝑ
hoc de plano falsum est / q̄ de minori peccato devenitur ad maius planum est q̄
peccatum nō est pena peccati / ꝑ Ad 2ᵐ dicendum q̄ absque dubio sicut auctores sentiunt concesse
debent teneri ē q̄ peccatum pena ē peccati / ꝑ attendendum ē q̄ cum hoc dupliciter est
modus intelligendi / 2ᵐ q̄ magister thomas ē multi / ꝑ modum ei dicere voluerunt q̄
peccatum est pena peccati nō tm̄ essencialiter sine 2ᵐ ad q̄ ē / ꝑ rone eius q̄ q̄o
mitatur / ut rone eius q̄ q̄ sicut patz q̄ peccatum manifestum q̄ quod q̄fingit in
fama / dicitur esse vindictam peccati occulti / nō rone ipsius tm̄ sessionis / ꝑ rone
infamie quam / ꝑ vel peccatum i q̄ ē manifesta ignorancia est pena peccati super
bie / sicut peccatum q̄ naturale et alia huiusmodi q̄ vocat aptius passiones ignomie pena
ē rone ignorancie / nō rone culpe / et breviter q̄libet peccatum pt dici pena
peccati precedentis rone lesionis q̄ infert / et sic eodem dicitur peccatum et pena / ꝑ ita tm̄
q̄ peccatum dicitur essencialiter / et pena peccati causaliter / ꝑ sz quam 2ᵐ ipsum modum nō tm̄
unum peccatum possit dici pena alterius / ꝑ etiam unum peccatum possit ꝑ dici pena
sui causaliter loquendo / ut peccans sic ipsum ledit / ꝑ et tamen sicut consensum sunt i ꝑ
credibus nō tm̄ actus ē ordinata est culpa, vel eciam ipsam defomitas q̄ re
manet / et ipsam actus deformato nō modica ē ei pena / ꝑ et tamen sicut
vones sine dubio q̄ ordinato merito et inturbicio est multis culpam prede
ti et sequentis / etiam quantum ad id q̄ culpe sunt / ꝑ ipso ē alia opacio ut opinio, qui
magister dicitur q̄ tenebat q̄ peccatum sequens nō tm̄ causaliter ꝑ et essencialiter ut sic loquitur
est pena peccati precedentis / et hoc idem sic magister dicit ē illo sit sententia vel
tantumsumma / summa hoc est satis planum / ꝑ Nota pena duo dicit, et et malum sui
despiciuntur / et et ordinatur ad predicta merita. et hec duo q̄tingit reperire circa se
quens peccatum. dampnificacio cum et nocumentum ē ipso 2ᵐ q̄ peccatum eo ē est
peccatum quo nos et magnum malum incurrit / ꝑ sequens cum ē sit i peccatum et sui ut
aliud debet habere posterius / ordine nō tm̄ in eo q̄ sequens hoc ipso ei q̄ hoc ē
ipso dignus est dimitti in aliud / quam ad apostolum ultro sic dicitur in glosa ipsum
ē ut qui i sordibus est sordescat adhuc / ꝑ concedendum est i simplicior q̄ peccatum pt
esse pena peccati ut concesse dicunt auctores sanctorum / ꝑ Ad 3ᵐ q̄ obicitur q̄ omnis pena
laudabilis / ꝑ ad q̄ illa p̄po duo pt intelligi, q̄ planus attribuatur pene 2ᵐ id q̄ ē / ꝑ q̄
ad pena / ꝑ attribuatur pene 2ᵐ id q̄ ē sic ē falsum nisi ei sit pene q̄ sit passio
ignomie et nō pt laudabilis / ꝑ vituperabilis / ꝑ Si aut attribuatur pene sub
rone pene hoc ē i q̄ ē precedentis peccati punitum sic omnis pena ē laudabilis
quia hoc q̄ est ordinata. ꝑ eundem modum intelligenda est p̄po omnis pena ē iusta / ꝑ sed

Vide pena

meitu e dx

go sic infert' q' peccatum sit iustum et lauda^le est ibi perplexissima et accidens predicta a laudabilitate ordinis ad laudem rei ordinabilis. hoc aut no s^z q' sic
cont^r laus ordinis contrariatur ordinabili maxime cum e' q' e vituperabile ordinare
quenientes et laudabiliter. Solucio et f. q' ois pena e ordinata culpe. Sed q' vex e
q' eodem modo ordinat quo punit. et illa q simpl^r est pena et simpl^r punit
est simpl^r ordinata. et illa q suffi^r punit suffi^r ordinat. quod no e pena ul
quid et no punit suffi^r ordinat solum et quod et verum e illud q' sic quidam
ordo laudabilis est scilicet magis manifestus pene co^rsualis ad culpam. ita quidam ordo e
lauda^lis licet minus manifestus peccati subsequentis ad peccatum precedens et in hoc ordine
lauda^r diuina iustitia q' quum tale commissum peccatum iusto iudicio permisit labi in a^d. Sed
3m. f. q' culpa precedens no e meritum sequentis. Sed q' dux e meritum. s. meritum
meritum congrui et meritum condigni. et cum d^r culpa precedens esse meritum sequentis
hoc no e q' ad meritum congrui condigni sed congrui q' quedam congruitas in alia congruit
de facili sit respecta. sic est e congruum q' deus peccatorem permittat labi in aliud peccatum
sic est congruum e ut q' male usus est ita, cam sibi auferat. et in ipsum de misericordia
sic est congruum e ut dimittat eum cadere in ad peccatum sic est congruum e ut si velit ab
sumere det ei auxilium, ut in alia culpa no corruat. Solucio quarti. f. q' deus no pu
nit bis in idipsum. Sed q' peccatum sequens no erat pena in qua sicut retributio de co
digno sed solum de congruo. et sic retributio e q' meretur quis q' ad meritum congrui
no prejudicat ei q' meretur q' ad meritum condigni. Sed dat ei deus iustus bona in pu
ti, et no propter hoc dat minora in futuro. Sic intelligendum e de hoc in proposito. Solucio quinti
f. q' ultio obiecto q' deus no punit supra condignum. et sic patet responsio. hoc ei intelli
gitur de pena q' a deo infligitur iuste. et de ea q circa peccatum precedens respicit meritum
condigni. Sit totaliter aut habere defectus in proposito circa culpa sequens quod no e ad cul
pa circa sequens no ordinat ad precedens peccatum et vero condigni. Sed quod vero congrui. Sed
cum hec ordinis diuine iustitie penam consistit est   Item an pene sint et peccata

Secundo queritur. Si vero passiones anime sint pene. et q' sint pene et pecca
ta. q' sic est id q' quas meretur mortem eternam e peccatum. Sed passionibus anime meretur
aliquis mortem eternam Mathei v Qui irascitur fratri suo reus e gehenne ignis
ergo ira q' est passio anime est culpa pari ratione et alie passiones anime. 2o omne
illud q' directe impugnat virtuti est culpa. Sed ira et inuidia et alie passiones anime
impugnat virtutibus ergo etc. 3o omne e q' e contra rationem rectam e culpa. Sed passio a
nime q' e dolor de alieno bono e contra rationem rectam q' de illo iudicat esse gaudendum
ergo etc. 4o illud maxime tenet rationem culpe q' maxime impugnatum e gratie. Sed inpri
dencia gracie fratrie maxime impugnat spiritum s. gratiam ergo tu licet sit passio anime et

peccatum. vero quod passiones anime sunt pena ¶ Item ad hoc ... est quod dicit augustinus in libro 83 questionum
augustinus cum sit omnis perturbatio est passio sed plane omnis cupiditas est culpa / ergo peccatum
est passio / et est sic redit idem quod prius / Sed contra in omni peccato sicut augustinus de libero arbitrio regnat
libido / ubicumque autem regnat libido ibi est improba delectatio / ergo omne peccatum in quo per
catum delectat. Sed huius passiones anime eam puniunt et affligunt / secundum vero quod non sunt pec
ta ¶ 2° omnis culpa actualis est voluntaria sed iste passiones anime non sunt voluntarie
/ ergo non sunt culpa sed tantum pena ¶ 3° cum omnis culpa vituperanda passionibus autem anime non lau
damur nec vituperamur sicut vult aristoteles / ergo passiones anime non sunt pena ¶ 4° opposita
sunt nata esse in eodem genere / sed utilitas est passio / cum omnis virtus sit in genere habitus / sed alterum
vicium sive peccatum est passio ¶ 5° cum omni peccato est conversio ad commutabile bonum in quo
autem passionibus anime que sunt invidia ira accidia peccatum est tedium boni et aversio quare ...
ergo talis passiones anime non sunt culpe ¶ Ad primum dicendum quod sicut ... dicit magister in ...
et habet ... augustinus ... sunt passiones anime que non solum penales / sed etiam cul
pabiles sicut ira invidia / licet autem hec passiones pena sunt / tamen non sunt pena in quantum
passiones sicut dicit augustinus et habetur in littera / omnis autem passio in quantum ... ab patiente non est
peccatum / sed huius passiones pena sunt ... voluntate ... ut antecedenter
et consequenter ¶ Ad 2m quod non dicitur est ... est passio illata ab agente / et etiam hec non ...
sit meritum nec demeritum nisi in quantum a voluntate respuitur et acceptatur ...
... non est meritorium nisi in quantum voluntatem ... in talibus
passionibus non est meritoria passio sed sufferentia passionis / Et est alia passio ...
... duplex ... forma quedam ... corruptione ...
voluntatis libere / et illa que oritur ex corruptione nature in duplici ...
rupta est viciosa corruptione per concupiscentiam / et corrupta est corruptione penali per
mobilitate infecta / ille passiones que oriuntur ex corruptione nature ut est corrupta
penali corruptione / tenent rationem pene tantum / ut fames sitis / ille vero que oriuntur ab
ipsa ut est corrupta corruptione viciosa non tantum sed habent rationem pene sed etiam cul
pe sicut sunt inordinate affectiones anime que consurgunt ex morbo concupiscentie et tales
sunt passiones ire et invidie et consimiles ¶ Secundum autem quod ... passiones ...
... voluntatis ad aliquod bonum aut malum sicut ... quod voluntas ... passiones
... sunt in duplici genere. voluntas enim aliquando ... ad bonum simpliciter et tunc ...
... illi bono ut potest peccatum / et hoc modo passiones inde consurgunt
... et meritorie ¶ Contra etiam voluntas aliquando ad bonum ... et ad bonum
... / et tunc passiones que inde consurgunt culpabiles sunt et male / sicut etiam
voluntas a qua oriuntur / sed non habent plenam rationem mali et culpe nisi ... volun
tate assumuntur ut potest ... ad ... vult ... et ... / et sic patet quod huius
passiones anime pena sunt / et in quantum oriuntur ex corruptione concupiscentie / et in quantum oritur

... voluntas ... gratie

ex inordinato amore voluntatis deliberatiue ¶ Concedende sunt rationes ostendentes
aliquas passiones anime esse peccata ¶ Ad id vero quod obicitur in contrarium primo quod libido designat
omne peccatum ¶ Dicendum quod verum est [illegible] quod libido dicitur inpleta voluntas. sed non est [illegible] quod libido dicitur
inmoderata delectatio. nichilominus tamen potest dici quod etiam in istis passionibus reperitur libido [illegible] primo
[illegible] ista [illegible] delectatur in boni singularitate et [illegible] delectatur in adeptione [illegible]
tis ¶ Immo quod plus est [illegible] in quadam complacentia voluntatis delectatur dolendo de ma
lo culpe sicut etiam [illegible] quadam infectione inuenit in dolendo de aliena prosperitate
[illegible] quod delectatio est de uno et tristicia de altero ¶ Quemadmodum enim aliquis dum amisit illud quod
multum diligebat uellet ut tristaretur et magna est illi consolatio posse tristari ¶ Et ideo
[illegible] inuenit quietem in fletu et dolore sicut augustinus in [illegible] confessionum dicit de se ipso ¶ Sic per [illegible]
[illegible] in dolendo de bono alieno in illa passione inuenit quandam delectationem in eo quod plus
[illegible] de bono alieno contabescere ¶ Illa tamen delectatio mixta est respersa amaritudine ¶ Ad
2m i. f. quod passiones [illegible] sunt involuntarie ¶ Dicendum quod involuntarium dicitur dupliciter et voluntarium ¶ Uno modo dicitur

Involuntarium et voluntarium dupliciter dicitur

voluntarium cuius principium est voluntas ¶ Alio modo dicitur voluntarium quod concomitatur voluntas et
[illegible] Sicut dupliciter modo dicitur involuntarium ¶ Uno ut dicatur involuntarium quod non
est a voluntate effective ¶ Alio ut dicatur involuntarium quod non fit cum voluntate co
mitante. Primo modo accipiendo involuntarium secundum veritatem [illegible] de passionibus que
sunt et fiunt [illegible] quod earum principium est [illegible] ¶ Voluntarium autem est cuius principium est in ipso
¶ Non autem [illegible] veritatem in passionibus que sunt [illegible] sicut prius ostensum est ¶ Immo possunt
esse voluntarie ¶ Non solum sicut [illegible] concomitante ¶ Immo sicut a voluntate causa
te dum diligit [illegible] inordinate ¶ Ad 3m. f. quod passionibus non laudamur nec vitu
peramur ¶ Dicendum quod hoc verum est [illegible] loquendo ¶ Sicut tamen radicem habent ex voluntate
et voluntas concomitatur eis et laudari possumus et vituperari ¶ Sicut prius ostensum est
et ideo ratio illa non concludit quod huiusmodi passiones non sint peccata ¶ Sed [illegible] quod peccata non sunt
[illegible] eis patimur ¶ Ad 4m. f. quod nulla virtus est passio [illegible] potius [illegible]
virtus sicut circa passiones consistunt sicut paciencia et fortitudo. Sicut ille passiones esse
[illegible] voluntarie ¶ Sicut et in proposito intelligendum est esse ¶ Nichilominus tamen potest dici quod
[illegible] passio non sit virtus nisi [illegible] voluntatis fuerit [illegible] ¶ Potest tamen aliqua
passio in [illegible] a natura viciata et corrupta esse peccatum ¶ Nec obstat illa ratio
[illegible] ad complendum bonum quam ad [illegible] malum ¶ Ad 5m. f. ad
ultimum iam patet responsio ¶ Nam iste passiones oriuntur ex [illegible] voluntatis ad co
mutabile bonum et [illegible] sunt ¶ Nunquam enim aliquis inuideret alicui nisi nimis ama
ret ipsum bonum et ut vellet eam [illegible] esse [illegible] ¶ Immo generaliter
sicut dicit augustinus xiiij de ciuitate dei ¶ Omnes iste passiones ortum habent ex amore

Consequenter queritur de comparatione pene ad culpam 2m ~~infinitatem~~ incomparabi

bilitate. Et circa hoc queruntur duo. Primo queritur utrum contingat in aliquo ponere cul-
pam sine pena sibi respondente. Secundo queritur utrum contingat reperire penam in aliquo
sine merito precedentis culpe. Utrum contingat in aliquo ponere culpam sine
Circa primum sic proceditur et queritur quod pena subsequitur. Et videtur quod sic. Eccli. v. Altissimus
est patiens redditor. Sed patiens non statim vindicat iram suam sed usque in tempus
competens. Ergo videtur quod deus non statim peccatorem puniat. Ergo contingit in aliquo esse culpam
sine pena. Secundo pronior est deus ad miserendum quam ad condempnandum. Sed meritum non
habet statim commeritum ut quietum premium. Ergo videtur similiter quod culpa non statim habeat
meritam penam. Ergo etc. Tertio pena ut dicit Augustinus est labor et voluntas. Sed impiis et
pravis in hac vita multa prospera proveniunt et plures sunt qui a deo in malo letificantur
et dolore non feriuntur. Ergo videtur quod ponere sit peccatum absque pena saltem ad tempus. Quarto
si statim peccator cum peccat puniretur, aut punitio sufficeret aut non sufficeret. Si sufficeret, ergo non
debet amplius in inferno puniri. Si non sufficeret, ergo ad idem culpa ad tempus remanet
impunita. Sed qua ratione ad tempus remanet impunita eadem ratione et toto. Ergo videtur quod peccatum possit
saltem ad tempus separari a pena. Quinto multo misericordior et benignior est deus
quam sit aliquis homo. Sed ad laudem benignitatis [humane] spectat ut nullo vindicet iniuriam sibi factam;
quam multo fortius hoc decet facere deum. Ergo videtur quod saltem ad tempus debeat relinquere peccatum
impunitum. Sed contra Augustinus in libro Confessionum: Iussisti domine et sic est ut pena sua si-
bi sit omnis inordinatus animus. Sed ergo ad culpam necessario sequitur inordinatio, necessario et ad
culpam sequitur aliqua punitio. Secundo ubicumque est peccatum ibi est privatio modi speciei et ordinis.
Utrumque autem hoc dicit ubi est dampnificatio. Ubicumque autem dampnificatio est nullo culpe,
ibi est iusta punitio. Et impossibile est culpam esse in aliquo absque pena. Tertio quicumque
inordinate convertitur ad bonum ut nunc avertitur a bono simpliciter, et quicumque accipit car-
nale delectationem perdit spiritualem consolationem. Sed perdere spiritualem consolationem ad quam ani-
mata est et amittere deum qui est omne bonum omnis, hoc est maximum dampnum et pena
tercia. Ergo videtur quod nunquam peccatum committitur absque pena. Quarto universum deus dicitur esse
valde bonum quia optime ordinatum. Sed eo quod est optime ordinatum non potest esse ordinis
corruptio nec simpliciter nec ad tempus. Sed peccatum absque pena est inordinatum. Ergo impossibile
est admonendo peccatum esse impunitum. Quinto constat quod iustitie perfectio spectat supplere
iniustitiam sicut ad sapientie perfectionem spectat vincere maliciam ut dicitur Sapientie vii:
sapientia vincit maliciam. Sed quod sapientia vincit maliciam impossibile est quod malum
esse quod divina sapientia non statim ordinet et convertat in bonum eliciat. Ergo et iustitia
dei simpliciter omnes supplet iniusticia. Impossibile est aliquam culpam committi qui statim
ad eam sequatur aliqua pena. Quarto dicendum quod impossibile est culpam in aliquo esse quin
culpam sequatur pena inseparabiliter. Et ratio huius potest sumi ex perfectione divina

equitatis et ex pulchritudine universitatis et ex inordinatione culpe / et ex con-
dicione peccantis nec / Ex oppositione divine equitatis non sumitur / tante enim equitatis
est deus quod [illegible] ut non patiatur dedecus peccati admodicum esse sine de-
core iusticie [illegible] non debet iusticia vel iusticiam superare / Ex pulchritudine universitatis

de pulchritudine universitatis

non sumitur / universum enim ex ordine pulchritudinem habet / et talis certa pulchritudo
que debetur sibi ad ostensionem summe sapientie [illegible] philosophus [illegible]
[illegible] esse in ea ad inordinatum / et ita nec peccatum a pena separatum / Ex corruptione
culpe non sumitur / Nunquam enim culpa committitur quin modus species et ordo circa actionem vo-
luntatis sumitur / et quod voluntas per voluntatem in actu pro deordinat / semetipsum
[illegible] / et quod [illegible] / modus species et ordo [illegible] per quem ad habilitatem ad bonum [illegible]
aut [illegible] magna et in ipso circa dampnificatio et lesio / et non dicit augustinus in quodam
sermone de decimis nemo habet iniustum lucrum sine iusto dampno ubi lucrum
ibi dampnum / lucrum in archa dampnum in conscientia / tulit vestem et perdidit fidem / acquisivit
pecuniam perdidit iusticiam / Ex condicione peccantis non sumitur / voluntas que
est rationalis que est causa peccati quasi media est inter sensualitatem et synderesim media
est inter deum et alias creaturas. et quod se convertit ad hec inferiora / ab eo recedit quod
superius est / et quod acquirit parvum bonum amittit magnum bonum / quod acquirit
bonum ut nunc amittit bonum summum et quod erat media facit se [illegible]
Similiter cum peccando concordat cum sensualitate discordat ad synderesim / et quod cum syn-
deresi discordat incidit ex illa repugnantia remorsum quendam et afflictionem in-
ternam / et ita dum peccat perdit magnum bonum perdit honorem proprium perdit solacium in-
ternum incidit remorsum / et per hoc patet quod ad culpam sequitur inseparabiliter pena / sive dicatur
pena quedam dampnificatio / sive dicatur pena afflictio / sive involuntaria passio / sed
pena que est quedam dampnificatio sequitur et actu et habitu / quia nunquam est homo in culpa quin
[illegible] sit in dampno / Afflictio vero sive remorsio sequitur culpam in habitu communiter propter
delectationem [illegible] et inconsiderationem sive distractionem animi non sentiatur / Ex hoc
patet qualiter peccatum claudit in se penam / et qualiter peccatum potest dici pena peccati / et pe-
na sui ipsius / Ordinem enim divinum [illegible] separatione voluntatis peccantis ad synderesim et
sensualitatem [illegible] ipsum et habet rationem peccati et habet rationem pene, [illegible] est
Concedende sunt rationes quod pena sequitur culpam et inseparabiliter / Ad primum
dicendum quod altissimus est paciens redditor / Ad [illegible] de pena [illegible] ad statum
inchoationis et [illegible] ad statum consummationis / et ideo punitur homo remediabiliter / secundo in-
remediabiliter. pena in [illegible] statum inchoationis et remediabilis status infer[illegible]

deus et hec decet sua iusticia / Secundum peccatum non estimatur et irremediabiliter
differt / Hec est decet secundum benignitatem et pacienciam / 2m cuius diuicias nos con-
spectat ad primum. / Solucio 2i scilicet quod deus non peccati remunerat. / Secundum quod pro pena
magnitudo afflictionis differtur et interior afflictio et contricio peccatum comitatur / sic
et beneficiis multitudo dulcedinis absconditur [illegible] aliqua primicie spiritus de-
gustat et in bono opere quedam iocunditas consistit et tranquillitas [illegible] operanti accedit que
est sicut fructus et remuneracio operis illius / et hoc est quod dicit apostolus laborantem agricolam oportet
de fructibus edere / Solucio 3m scilicet quod pena est passio involuntaria et afflictiua [illegible]
[illegible] quod deus facit / Sed ibi est [illegible] et afflictio / [illegible] non est peccati / Solucio 4m
scilicet deus qui punit sufficit / Sed non. Dico quod punicio sufficiens est duplex / scilicet simpliciter
aut est quod competit peccati in presenti in punitur culpa sufficienter / Sed hec non simpliciter
sed prout competit peccati presenti / et eo in tali punicione saluatur debitus ordo / Sed sicut
[illegible] per confessionem [illegible] pene accumulatio / Sic remanet in puni[illegible] in
in futuro ad puniendum / Sed totum punitur / licet causa [illegible] et [illegible] est quod exigit tempus
et locus / Solucio [illegible] scilicet quod deus benignus totum condonat / Dico quod non est [illegible] quod [illegible]
deus [illegible] per graciam confessionem dimittit et penitencie in [illegible] facit ipsi [illegible]
[illegible] non est de [illegible] / [illegible] ipse sit ultimus iudex [illegible] omnia pu-
nienda / [illegible] quod ipse dimittit in punitione aliquis punire non potest / non potest autem
de [illegible] qui habet aliud superiorem iudicem / et quod ipse non punit quia ad deum re-
Secundo queritur utrum pena possit esse in aliquo sine culpa / [illegible] mittat
Et quod non [illegible] primo auctoritate [illegible] / [illegible] patimur peccata mea me-
ruerunt. / 2o Gregorius in quadam collecta nulla eius nocebit aduersitas si
nulla dominetur iniquitas / Ergo si non precessit dominium culpe [illegible] nemo pu-
niri possit supplicium pene / 3o Augustinus primo retractacionum quoniam et vita a
domino deo est / Sed vita ut donatur mors ut a vindicante / [illegible] mors a deo
est ut a vindicante [illegible] racione et [illegible] pena / Sed [illegible] [illegible] nisi
culpe precedentis / Ergo [illegible] quod in [illegible] potest aliqua pena qui in ipso fuit culpa
aliqua pene meritoria / Item pena [illegible] est de se dicit aliquod malum. diuiditur [illegible] ma-
lum in malum pene et in malum culpe / Ergo per malum culpe dicit [illegible]
aliquid boni et aliquid ordinabilita et mala pene / Sed per malum culpe ordinatur [illegible]
malum pene / [illegible] per malum pene [illegible] malum culpe / [illegible] culpa non potest esse sed pena
[illegible] pena sine culpa / [illegible] quod [illegible] est effectus diuine iusticie [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible] meritorum / [illegible] aut est meritum pene [illegible]
[illegible] impossibile est aliquem puniri nisi in eo precessit culpa [illegible] / Contra [illegible]
non [illegible] et in [illegible] moritur [illegible] et filius / Iob vi [illegible] appenderetur

punicio sufficiens est duplex

peccata mea quibus iram merui et calamitas quam patior in statera quasi arena ma
ris. Hec Gregorius. Ergo videtur quod pene que fuerunt in Iob non fuerunt merito precedentium peccatorum.
2° Ioh. ix quis peccavit hic aut parentes eius ut cecus nasceretur. ibi dicitur neque
hic peccavit neque parentes. sed quod cecitas non erat pena peccati. ergo idem quod prius. 3° quia peccato originali non
meretur quis nisi semel mori. sed Lazarus non fuit tamen semel mortuus sed bis. ergo
videtur quod aut mors prima aut secunda fuit ei absque merito peccati inflicta. 4° tota die videmus
quod impius affligit iustum. et de hoc conqueritur propheta Abacuc primo quare tacens conculcante im
pio iustiorem se. sed non esset iusta querela prophete si iustus pro peccatis suis puniretur. ergo videtur
quod talis multe pene et flagella que non infliguntur merito peccatorum. 5° Christus fuit agnus
dei immaculatus et plenus gratia quod in ipso nullum fuit omnino peccatum et mortalis pena fuit
hoc constat. ergo videtur quod pena possit esse absque culpa precedente. Respondeo dicendum quod malum
pene duplicem habet ordinationem. uno modo ad malum culpe quod puniendo ordinat. alio modo
in comparatione ad bonum quod deus elicit ex illa pena. dico igitur quod si aliqua pena infligatur

ex ordinatione prima consistit in comparatione ad malum necessario sequitur malum culpe pre
cessisse. sed tamen precessisse sed etiam aliquo modo concomitari inseparabiliter. pena enim que est di
recte ordinata ad puniendum. que est ordinata primo ad malum cohibendum. primo est pena
infernalis. secundo pena purgatorii. et primo sequitur pena perpetua culpe quoad deformi
tatem et maculam. secundo sequitur culpe perpetua quoad reatum et penalitatem. Si autem pena
infligatur primo propter ordinem quem habet ad bonum quod inde elicitur. hoc vel propter bonum proprium. aut
propter bonum alienum. si propter bonum proprium sic sequitur culpa in futuro illo a quo fuit culpa. et quod possit
esse de futuro. si autem propter bonum alienum sic sufficit pena ut fuit culpa in alio quam
in eo qui punitur in eo videlicet pro quo pena illa sustinetur. per quem modum fuit in Christo
cuius mors et passio ordinata erat ad redemptionem generis humani et liberationem et reparationem
de lapsu in quem ceciderat per peccatum primi parentis. et sic patet quod omnis pena aliquo modo
respicit culpam. sed quedam ut presentem in se ut potest pena infernalis. quedam ut preteritam
in se. sed presentem in reatu et penalitate. sicut pena purgatorii. quedam non solum ut preteritam. et
hoc in eo qui punitur. et sic omnis pena in statu Christo excepto. quedam respicit sed cul
pam non esse in se. sed in alio sicut patet in Christo. Cum igitur queritur utrum omnis pena sit causata
a culpa. dicendum quod si est quod si intelligatur de causa meritoria de condigno sic non habet
veritatem. Si autem intelligatur de causa sine qua non. sic aliquo modo veritatem habet. Nulla enim
esset pena in homine nisi precessisset culpa. Et per hoc patet responsio ad argumenta in contrarium
que. s. quantum ad hoc quod pena possit esse in aliquo sine culpa precedente. Sine qua quan
tum pena possit separari a culpa. Concedendum est enim quod sic propter ordinationem quam
habet ad bonum posterius quod ex ea elicitur. Ad primum in contrarium quod obicitur de Iob. dicendum quod eius
non accepit ibi meritum pro merito condigni sed peccati pro merito congrui. quod quidam est
sicut dispositio preambula et verum est secundum quod dictum est quod nisi fuisset in nobis peccatum

originale non esset in nobis contracta penalitas. Unde non esset aliqua afflictio pene et in corpore fuit, hec fuit solum ex voluntate. Solutio 2 ... quod obiicitur de ... Dicendum

quod secundum ... in hoc quod dicit nulla nocebit adversitas, uel adversitas que nos

infligitur homini conuigente merito precedentis peccati non est ei ... nocumentum. Set potius

ad eius profectum secundum quod illud apostoli diligentibus deum cooperantur omnia in bonum. Solutio 3

quod mors est a deo vindicante et ita alie pene. Dicendum quod licet in opere iustitie sit intus

in iustitie opus misericordie, et licet quantum prima dispositio ad penam fuit vindicta

iustitie, tamen pene consequentes ad illam dispositionem que posita sunt beneficia diuine misericor-

die et diuine iustificationes quam sunt instrumentum ire. Cum ergo dicitur quod mors est a deo

vindicante, hoc intelligitur de ipsa naturaliter moriendi. Set quod sequitur non sequitur quod omnis alia pe-

na sit a dei vindicta. Ymmo sic tactum est potest esse a dei misericordia que erudit

et flagellat omnem filium suum quem recipit. Et ei competit puri status. Solutio 4

quod pena ad ordinatur ad culpam sicut eius. Dicendum quod non est simile, culpa enim habet

ordinem sicut dictum est duplicem non solum ad prius set ad posterius. Set penam autem aliquis quod

huiusmodi ordinem habet solum ad posterius videlicet ad penam. Et ideo culpa semper

dicit inordinationem et ideo assit specialis pena, pena vero propter ordinationem ad pa-

tientis bonum ordinata et utilis esse potest et sine nulla potest culpa in eo qui punitur

aliqua pene meritoria. Illud enim malum compensat per maius bonum sicut elicitur

sicut patet in ceco nato et in Iob et in lazaro, et in quolibet viro iusto, quod aut

bona inde eliciantur invenitur determinatum in textu dist. xv. Solutio quintum et ultimum dicendum

quod patet responsio. Et si puniendo potest a diuina iustitia nichilominus tamen plus est

a diuina misericordia, sicut enim vult augustinus in quodam sermone quem facit de flagellatione

sicut deus immittebat pharaoni flagella impediebat misericordie be-

neficia. Et cor eius ad conversionem concitabat. Sed non contrahebat hoc causa com-

pone iustitie que propter ipsius pharaonis peccata deum illa flagella contrahebat ipsum ob-

durari sinebat, et pro tanto scriptura dicit quod cor eius indurabat

Consequenter queritur de comparatione pene ad diuine iustitie caritate. Et circa

hoc queruntur duo. Primo queritur utrum aliqua pena sit a deo. Secundo dato

quod sic queritur utrum omnis pena sit ab ipso. Quod non uidetur primo ... de quo mor-

... alia pena sit a deo. Et tamen non fecit, ergo sine mors

inter omnes penas est maxime manifestativa diuine iustitie, et hec non

a deo. uidetur quod nulla alia pena sit ab ipso. 2o Augustinus super illud locum

... deduc me domine in iustitia tua, cum punit deus malos non suum malum

eis infert. Set suis malis eos dimittit. Ergo uidetur quod nulla pena, 2 ... sit a

Di. 36 de cparacoe culpe ad penam ad diue iusticie equitate

deo. 3o pena est malum repugnans nature, sed conditor nature non facit quod nature sit repugnans. Igitur nulla pena est a deo. 4o omnis pena inducit privacionem alicuius boni et privacio boni dicit defectum boni, defectus autem non habet causam efficientem sed deficientem, si ergo deus nullius est causa deficiens, nullus defectus potest esse a deo, ergo nec pena aliqua. 5to sicut malum culpe privat bonam disposicionem voluntatis, sic malum pene privat bonam disposicionem nature, sed ita est a deo natura sicut voluntas, et ita conservativus nature sicut conservativus voluntatis, si igitur mala disposicio voluntatis a deo non est per aliquam racionem, nec mala disposicio nature; ergo sicut non est a deo culpa, ita nec a deo pena. 6to sicut in deo est summa bonitas quantum ad rectitudinem voluntatis que est iusticia, sic in deo est summa bonitas quantum ad complecionem et perfectionem nature, sed deus quia summe bonus est et summe iustus non potest facere aliquod malum sive aliquam iniusticiam sive peccatum, ergo pari racione cum sit summe bonus pro natura non poterit a deo esse aliquod malum quod sit nocumentum nature. Sed contra, non invenit malum culpe sicut nec malum pene. Oppositum quod est Ysaye xlv: Ego dominus formans lucem et creans tenebras, faciens pacem et creans malum. Sed hoc non intelligitur de malo culpe, ergo necesse est quod habeat veritatem de aliquo malo pene. 2o Deuteronomii xxxii: Ego occidam et ego vivere faciam, percuciam et ego sanabo, sed occisio et percussio est pena, ergo etc. 3o adhuc Ecclesiastici xi: Bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas a deo sunt, sed huiusmodi sunt pene, ergo etc. 4o adhuc Matthei xxv: Ite maledicti in ignem eternum, sed ab illo punitur est pena, a quo dicitur fugari, sed hic est deus, ergo etc. 5to Augustinus in libro de libero arbitrio: deus est auctor mali quod patimur, sed hoc est malum pene ubi ibidem dicit; ergo aliqua pena est a deo. 6to sicut actus divine misericordie est peccati remissio, ita actus divine iusticie est punire; ergo sicut peccati remissio et indulgencia est a divina misericordia, ita peccati punicio est a divina iusticia, ergo aliqua pena est a deo tamquam a causa. Respondeo dicendum quod pena plenius ... ubi dicit quod malum, malum importat absenciam sive defectum boni ubi debet esse, pena non importat ordinem ad ipsum meritum pene, et sic cum hoc dicit racionem alicuius quod disposicio ... pena est a deo, dicitur esse a deo sicut a principio. Hinc est quod racionabiliter conceditur quod pena est a deo, de illa potissime quod importat ordinem fundatum super talem disposicionem. Et tamen dicitur aliquo modo ordinem ad culpam precedentem, culpa precedens non est ... penam ... sed penas quo voluntatis inordinacione. Hinc est quod pena dicitur a deo vindicante. Ad rationes. Primo dicendum ... a deo, non tamen dicitur a deo esse sicut facientis, sed a deo vindicante.

quod aliqua pene a deo esse sunt credunt rationes ad hoc inducte, pro eo quod aliqua pene sunt dispositiones ipsius punibilis et dispositiones non qualescumque sed ordinate secundum rigorem divine iustitie. Ad 2m. s. quod deus mortem non fecit etc. potest responderi sic: non negatur quod mors non sit a deo ordinante, sed quod non sit a deo naturam instituente, quoniam et deus eam inflixit, quod homo eam meruit merito culpe. Ad 3m s. deus punit malos non infert eis malum. Ad quod augustinus non vult ibi negare penam inferri a deo, sed hoc vult negare quod defectus ille qui clauditur in intellectu pene non comparatur a deo, unde non dicit non infert penam malam simpliciter, cum dicit ipsius defectum sit a deo est, pena autem non tamen dicit hoc defectionem sed etiam dicit punibilis dispositionem. Ad quintum. s. quod conditor nature non facit contra naturam, dicendum quod sicut dicit naturalis creature obedientia ut naturale indicatur ad 2m ... est possibilis ad impressionem quam recipit hoc dicit in immediatam ordinationem ad deum, propter deus non facit contra naturam sed non facit contra propriam. Alio modo dicitur nisi operantis secundum cursum et exigentiam boni quod in est creature, consona origine, et hoc modo deus facit contra naturam sive per miraculum potentie sive per supplicia vindicate iustitie. Et per non facit simpliciter contra naturam, immo potius secundum naturam cum opus sit contra divine potentie et ad manifestationem divine iustitie. Et eum deus contra creaturam punit ad manifestationem divine potentie sive ad manifestationem iustitie contra eam punit dicendum.

Ad quartum. s. quod pena dicit privationem et defectum. Ad quod generaliter loquendo pena non dicit solum defectum, immo quedam pena est que dicit veram passionem circa ipsum punibilem. Unde sicut actio ignis etiam qua agit in aliquid aliquid est sic et passio qua patitur aliquid ab igne aliquid est, et etiam ad ordinatum est, et ita a deo est a quo est omnis essentia et omnis ordo, et si hec deficit illa ratio, quod non omnis pena dicit defectum purum. Ad octavum. s. quod malum pene sunt bonam dispositionem nisi sit malum culpe dispositionem voluntatis. Ad quod non est simile quod malum culpe sunt inordinate et vituperabiliter, malum vero pene sunt quod sunt ordinate et laudabiliter, et ideo quod laudabile est est attribuendum deo, quod vero vituperabile non, quoniam est quod directe aliquod malum pene deo attribuitur, malum vero culpe non, sicut infra melius videbis. Et propter hoc potest responderi ad ultimum. s. de perfectione bonitatis quod ad voluntatem et naturam dei. Concedendo enim bene quod ubicumque est summo perfecto, quod una et eadem est idem enim est in eo natura et voluntas. Applicato tamen divine voluntatis ad culpam et penam sive comparatione pene et culpe ad divinam voluntatem differens est, quod culpa sicut sui deordinationem deordinationem ponit circa peccantem, pena vero non deordinationem connotat

natura dicitur dupliciter

contra primum tertium et ordinate patet a deo. et quod per viam ad Ro. xii mihi vindictam
Secundo queritur utrum omnis pena dicta et ego retribuam. ergo videtur quod sic quia
Spectat ipsi deo. sed omnis punitio vindicta quedam est. ergo omnis pena et punitio est a deo.
Secundo Augustinus dicit et habetur in littera Omnis pena si pro peccato pena est iusta est et supplicium nominatur
sed omne quod iustum est a deo est. ergo omnis pena a deo est. Tertio dicit ad Ro. primo tradidit illos
deus in passiones ignominie. Glossa paulo ante dixit deus non apposito gratiam et appo
sita subtrahendo. sed in nulla pena magis cernitur ratio boni et pulchri quam subtrac
tio gratie et passio ignominie. et hec pene sunt a deo ut patet per contextum et glossam
ergo etiam omnis pena. Contra nulla pena est acrior quam spiritualis. nulla pena plus habet
de ratione separationis et defectus quam pena mortis. sed neutra istorum est a deo. ergo etiam
alia pena. Secundo subtractio gratie directe opponitur collationi gratie. sed gratiam dare
hoc maxime placet divine bonitati. ergo inter omnes penas minime est hec pena a deo actore.
sed hec est a deo actore. ergo et omnis alia. probatio minoris in subtractione gratie. gratie
ad nichilatio et quedam dei dehabitantis causa conditionis expulsio. sed ipsa adnichila
tionis soli deo est possibilis. ut dicit Hugo cum sit infinita distantia inter esse
mea et per ea nichil ut deum credere. ergo videtur quod talis subtractio gratie non possit esse
nisi a deo tanquam ab auctore. Tertio omne illud quod ordinat inordinatum et resti
tuit honorem deo sublatum est a summo ordinatore et honoris ipsius zelatore. sed
omnis pena est huiusmodi quia hec est ordinativa culpe. et in omni punitione honor redditur deo
subtractus per culpam. ergo omnis pena. Contra illud quod est precedit a divina iustitia. Augustinus 83 questionum
cecatio est quedam pena. sed excecatio non est a deo sed ex propria malicia. ut dicitur Sapientie
2 excecavit eos malicia eorum. ergo non omnis pena est a deo. quod autem excecatio non
sit a deo arguitur per contextum quia verbis Augustini qui dicit super illud Johannis primo lux in tenebris
lucet ibi dicit quod quemadmodum cecus presens est luci corporali et ipse non presens lumini
intelligendum est in luce spirituali et hoc ipse textus innuit. Secundo amissio sive expolia
tio gratuitorum est quedam pena. sed hec non est a deo. immo potius a diabolo. Luce x ut dicitur Luce x°
de homine descendente ab ierusalem in iericho quod a latronibus fuit expoliatus et vulneratus
ergo non omnis pena est a deo. quod expoliatio gratuitorum non patet a deo arguitur per hoc quod
ampliatur quod homo non habet gratiam non quia deus non dat sed quia ipse non recipit. Tertio ymaginis
deformatio est quedam pena. sed deus ymaginem suam ullo modo non deformat immo indignatur
contra deformitatem. ergo non omnis pena est a deo. Quarto autem ymaginis deformatio non sit
a deo arguitur quia ymaginem dei deformare est contumeliam deo inferre. sed deus numquam
facit sibi ipsi contumeliam. ergo numquam deformat ymaginem suam. Quinto nullus purus
defectus est a deo. aliqua est pena purus defectus. ergo aliqua pena non est a deo. ma
ior per se manifesta est. quia defectus non habet causam efficientem sed deficientem. sed deus nullius

cui est causa deficiens.

est causa deficiens / vel sicut dicitur quod ignorantia non est causa sed quod spiritualis tenebra / ergo est
huiusmodi pura et ignorantia est pena ergo etc. / Contra ultimum viam est a deo / aliqua
pena est vicium ut potest malicia et concupiscentia / ergo aliqua pena est que non est a deo
ait / et vero / sed manifeste patet / Ad ultimum penam est a deo sed nec penam est pena / sed
est eiusdem speciei et manifeste dicitur illa differentiatione quod remanet in anima per culpam
perpetratam / ergo aliqua pena est que non est a deo / Ad propositum ad predictorum intelligentiam notandum
quod pena de sui generali acceptione dicit nocumentum ordinatum / nocumentum
autem proponere licet et ad ipsum nocitivum et ad illud quod patitur nocumentum / et ad id
ratione cuius sustinet nocumentum illud attenditur / et ratione ipsius triplicem comparationem
nomen pene triplicem habet acceptionem / Uno modo dicitur pena actio vel ledentis ratione
comparationis ignis infernalis dicitur esse pena reproborum / Alio modo est pena passio
rei lese sive punite ratione cuius dicitur afflictio reproborum est eorum pena eterna
Alio modo est defectus alicuius boni et quod incurritur per illam passionem sicut defectus quietis
salutis et pacis est pena reproborum / Et quocumque autem istorum modorum dicatur
pena sive actio sive passio sive defectus semper nomen pene non sine
impositum est absurde / sed quod dicit notat ut ordinatum / et quia omne ordinatum
ut tale est procedens a deo a quo est omnis ordo / quocumque modo dicatur pena / et
quod sic dicitur pena in quantum pena / a deo est / quia omne ordinatum a deo est / a deo
enim habet quod sit ordinatum et deo placet omnis ordo / et ideo est sic deo auctore et deo
volente / Si autem loquamur de pena ratione illud quod subest huic ordini a quo
imponitur nomen pene / tunc dicendum est quod si pena dicatur defectus sive ca-
rentia alicuius boni / sic dicendum est quod talis defectus a deo non est / non enim habet causam effi-
cientem sed deficientem nec pena quod tale defectum notat est a deo / Si autem pena
dicatur ipsa passio rei punite que est via ad defectum alicuius boni tunc distinguendum
est quia quedam est passio que est ordinata / quedam non que quibus sit ordinata ratione que tunc est ordinata
simpliciter / quedam medio modo se habens passio illa que est ordinata simpliciter illa est pas-
sio que est pure penalis / sicut passio famis et sitis et talis passio a deo est
famis et sitis a deo dicitur esse passio vero que est de ordinata simpliciter / sed ordinata
ratione quando est illa que est culpabilis sicut concupiscentia ymaginis et corruptio habilitatis ad
bonum talis non est credenda esse a deo / passio vero media est illa que est passio vi-
ciosa ut potest illa que est per rebellionem carnis ad spiritum que quodammodo ordinata est
ad culpam precedentem / quodammodo deordinata est quia inclinativa et inclinativa ad culpam
sequentem / et hec non creditur esse a deo / et magister dixit super dist. xxxii quod fomes et
concupiscentia non habent deum actorem sed dyabolum vel hominem et sic distinctum est de pena
prout dicitur esse passio rei punite sic distinguendum est de pena / prout dicitur actio rei
punientis / Et predictis patet quod et si omnis pena sit a deo in quantum tamen ratione

Dis 36 De comparatione pene ad iusticie caritate

pene. Non omne tamen quod dicitur pena a deo est. Immo quedam est a deo quedam non. Illa est a deo que dicit potentiam aliquam ita quod non nominat deordinationem et hec est simpliciter pena. Illa vero non est concedenda esse a deo que nominat simpliciter defectum aut que nominat potentiam aliquam cum deordinatione. Unde non conceditur a deo esse contractio nec obduratio nec ignis de foco nec gratie subtractio sive spoliatio nec error nec ignorantia nec concupiscentia nec hiis consimilia. Ista enim hec ut dicunt defectum vel deordinationem aliquam. Concedendo tamen sunt rationes ostendentes quod non omnis pena est a deo. Ad id quod primo obicitur quod omnis vindicta a deo est et plura ad hoc contra quod dicitur quod omnis pena iusta est. Dicendum quod ille due rationes non concludunt nisi quod pena sit a deo secundum rationem pene. Sic enim aliquid dicit quod respicit ordinem quem attenditur in ultione divine iusticie. De eo autem quod subest non oportet illud intelligi quod sit a deo. Unde ei omnia divinibus vindicta et quod sic dicunt et supra ostensum est. Ad tertium scilicet quod passio ignorantie et subtractio gratie est a deo. Dicendum quod sic loquendo neutrum a deo esse conceditur nisi permissive. Et quod deus dicitur obdurare quia ipse gratiam non apponit hoc induratur. Sic etiam dicitur deus tradere in desiderium cordis. Unde glosa super ibi tradere est permittere et non compellere. Sed dimittere precedentibus quibusdam culpis et meritis iure et merito deseruntur a deo. Et per hoc quod deseruntur desideriis traduntur sunt. Quod dicitur deus gratiam subtrahere hoc non est quod auferat data sed quod homine se avertente deus eam non confirmat. Ad quintum de pena mortis et etiam dampnationis. Dicendum quod utraque a deo est utraque tamen potentiam aliquam et dispositionem nominat sine deordinatione aliqua et sic obicitur quod pena infernalis est acerbissima. Dicendum quod acerbitas non impedit quin pena sit a deo. Sed ponit deordinationem et effectum. Et sic obicitur quod mors dicit defectum dico quod mors non tamen dicit defectum. Immo dicit passionem et progressum ab esse ibi non esse quin quedam est passionis et corporis separatione ubi est gravis dolor et afflictio. Et licet defectus consequatur ad illam passionem mors tamen non nominat primum illum defectum. Sed ponit passionem et successum illum. Et tamen conceditur mors esse a deo. Communis non conceditur de aliis penis que nominant impositum ab ipso defectu. Ad quartum scilicet quod subtractio gratie est a deo. Dicendum quod falsum est sic loquendo nisi dicatur permissive ut dictum est. Item non obicitur quod ubi est obduratio et dei repulsio. Dicendum quod deum repelli non est aliud quam gratiam dei repelli. Gratiam autem dei repelli non est aliud quam gratiam corrumpi. Pro eo quod ipsa cum sit accidens non habet salvari nisi in subiecto rationali. Gratia autem corrumpitur et adnichilatur non ad privationem agentis. Sed propter defectum in se ipsa. Deficit autem in se ipsa propter hoc quod subiectum deficit sibi. Anima enim non est nata esse subiectum gratie nisi per compositionem

sui ad deum et io cum sit adeo aufert. hanc gratia gratum faciens in ea non potest
salvari et io in perpetuum deficit. Ad 4m 5o obiectum quod nichil potest gratiam adnichilare et
deum de habitaculo suo eicere. dicendum quod illa non procedit ac si talis adnichilacio
ex eiecto fiet per virtutem alicuius agentis hoc autem non fit. immo fit per ineptitudinem
suscipientis gratiam ut ipsum est. Ad obiectum. s. quod omne ordinatum et quod reddit deo honorem
est a deo. dicendum quod verum est in quantum tale. sed cum assumit quod omnis pena est huiusmodi verum
est in quantum pena. et tunc conclusio vera est videlicet quod omnis pena in quantum pena adeo
est. sed si ex hoc arguitur ulterius concludendo aliud quod dicitur pena est adeo ut puta culpa
et racione sui defectus fiet sophisma secundum accidens. quia quedam sunt que adeo attribuere potest
non sonat in contumeliam sicut in gloriam et potenciam sed alicubi comprehendit invenientur
quod concupiscencia et ignorancia et cetera consimilia adeo sunt quod ponenda sunt
verba. vel quod dicuntur sunt esse adeo. quia sunt permissive. ut quod dicuntur esse adeo in quantum
sunt pene vel dicuntur esse a deo secundum quod veniunt ad eius. non secundum id a quo primo et principaliter
inponuntur. sequitur hic. et primo queritur de hoc quod primo dicitur in primo
parte ista sunt questiones. et arguo. quod peccatum est causa peccati. sed quia aut peccatum est
causa peccati voluntaria aut necessaria. non voluntaria quia non voluntarie operatur
nisi quod agnoscit et appetit. talis autem est racionalis creatura non culpa. ergo non
est causa voluntaria. 2o non est causa necessaria. quia qui peccavit uno peccato non est necesse
quod peccet alio. ergo non videtur quod aliquod sit causa. 3o si peccatum est causa peccati aut racione
alicuius boni consstructi. aut racione defectus non racione boni consstracti quia tunc magis
debet dici bonum esse causa mali quam peccatum causa peccati. non racione defectus. quia quod
est nullius est causa mutacionis et causalitatis in solis entibus reperitur. Item quero utrum
unum peccatum sit causa peccati. et racione cuius peccatum sit causa peccati. Ad idem quod in peccato
duo sunt videlicet conversio et aversio racione utriusque peccatum habet ad aliud peccatum disponere
et per hoc peccatum aliud dicitur causare racione quidem aversionis. quia in hoc quod a
deo aufert elongat a bono. et per hoc efficitur homo impotens ad resistendum malo.
racione conversionis sicut actus unius virtutis disponit ad actum alterius ut puta actus
iusticie ad continenciam sic una culpa habet disponere ad aliam ut puta gula
ad luxuriam. ergo peccatum causa peccati. id est disponens et habens sive inclinans ad aliud
peccatum tamen racione aversionis quam racione conversionis. sed racione aversionis in qua conveniunt
omnia peccata quolibet est causa cuiuslibet. sed racione vero conversionis in qua distinguuntur non quodlibet est causa
cuiuslibet. sed peccatum unius generis disponit ad peccatum generis proximi ut puta spirituale
ad spirituale superbia ad invidiam et carnale ad carnale sicut gula ad luxuriam.
Ad primum dicendum quod causa est causa voluntaria vel necessaria. dicendum quod peccatum non est sufficiens causa peccati
sed causa disponens in hoc quod trahit voluntatem ut committat aliam culpam et ita reducitur

ad causam voluntariam. Illud 2m ut ad 2m quod sit. Utrum causa sit racione positionis aut defectus. Dico quod racione utriusque, sicut visum est. Conversio enim inordinata disponit ad aliam conversionem inordinatam, quia conversione enim inordinata augetur in nobis concupiscencia et pravitas ad malum, et dum augetur pravitas concupiscencia quasi quoddam pondus ponitur in anima, quod enim est pondus in corporibus hoc est amor in spiritibus. Et ideo beatus Gregorius dicit: peccatum quod per penitenciam non diluitur mox pondere suo ad aliud trahit. Et ita et defectus per se facit ut bonum presens bonum ad aliud. Ad 3m argumentum non valet, quia defectus non potest esse causa alicuius, ergo non potest esse causa peccati. Causare enim peccatum non est causare aliquid sed potius deficere. Unde est ibi sophisma 2m quid et simpliciter.

Iterum queritur de hoc quod dicit: Illico non ut peccat hoc sit in homine corrupcio quam fit deo actore. Sed quia hoc est quod illa boni corrupcio sive active dicatur sive passive est vindicta dei disposicio. Disposicio autem vindicte deo displicet et nichil quod deo displicet est a deo. Idem enim est fieri deo actore et deo volente. Ergo talis corrupcio non est a deo. Item eadem sunt principia actionis et passionis, ergo si corrupcio actio non est a deo, videtur similiter quod nec corrupcio passio. Respondeo dicendum: per illud verbum non est dicendum 2m opinionem magistri et 2m opinionem aliorum sicut prius, quia supra sepe tractatum est. Sed quid ipsum idem vero magister dixisse in ultimo capitulo precedentis distinccionis. Aliter respondendum, quod illa corrupcio est quoddam defectum et deordinacionem et est inclinacio eius quoddam passionem et ordinem ad precedentem actionem. Et quod ad hec duo ulterius corrupcio ista tenet racionem pene. Et quantum ad hoc dicitur esse a deo videlicet in quantum pena sumpta aut loquendo ut dicitur corrupcio quantum ad hoc dicitur esse a deo sive disposicio vindicte non admittit sicut racionem ostendit. Respondeo hoc quod talis corrupcio et defectus dicit et deordinacionem quod est culpa sicut ostensum est supra et est talis corrupcio pena non inflicta non contracta sed acta. Et ideo quidam tenet racionem culpe sicut ostensum fuit in precedenti dis. et quod ad hoc non intelligitur illud quod littera dicit et per hoc patet ea que in littera obiciuntur. Peccata sunt effectus penas esse quod in littera dicit

Queritur iterum de hoc quod dicit: Et quibus dicitur ea quasi in nullo fundierum sit vel etati, et postea subiungit quod hec prouniones iuste sunt ut peccata a deo sunt. Videtur enim hec esse implicacio contradictionis, ipso enim dicit quod vere et idem esse in loco quando est pena et culpa, et postquam dicit quod ideo ipsum et est a deo et non est a deo. Respondeo dicendum est ad hoc quod id et consimilia intelligenda sunt cum reduplicacione. Unde cum dicitur quod ad peccatum est pena peccati et quod pena illa est a deo, hoc intelligitur 2m quod pena hoc est 2m racionem ordinis. Et hoc innuit in littera cum dicit quo in quantum peccata sunt pene sunt, sicut in quantum peccata sunt a deo sunt, quod dicit cum in idem conveniunt racio deordinis et ordinis per assercionem ad diversa. Ordinacio est a deo, deordinacio non minime. Consimilia quidam de necessitate facta implicanda.

Iterum queritur de hoc quod dicit: Et hinc vero dicit augustinus in libro de dua

bynarijs dicitur cum quod illud solum est peccatum a quo liber est abstinere et dicendum ad hoc quod
sicut magister determinat ita quedam necessitas est ad venialia peccata saltem in [illegible] / Illa autem
vero et libero arbitrio [illegible] intelligitur de peccato actuali mortali / quantum autem sicut ne
cessitas sicut ad venialia hoc habet questionem infra suo loco ubi magister inquirit de

[illegible] Queritur de hoc quod dicitur addidit quod quidam actus non tamen essent / sed est in genere ce
terorum bonorum ut refert [illegible] · Queritur cum quanto dicitur bonum in genere si
quod dicitur bona absque circumstantia aliqua super addita / tunc videtur quod [illegible] indige
rem non sicut bonum in genere / quia ubi est circumstantia debita et eo quem refertur / Item
dicitur quod bonum in genere dicitur quod quin est et vite / tunc videtur quod sumitur debet dici
bonum in specie cum generale dicatur de specie / Respondeo dicendum quod quanto dicitur ad esse bo
num in genere [illegible] est sufficientia ipsius [illegible] preterea [illegible] · videtur esse
sufficiens quod non tamen est bonum in genere et bonum [illegible] et causa / sed est
bonum gratie et bonum glorie / Propterea dicendum quod magister dicit hic bonum non [illegible] modo
sed bonum prout est in actu / bonum autem huiusmodi habet [illegible] in se sine [illegible]
sicut est bonum [illegible] et habet iterum [illegible] [illegible] circa tria genera causarum videlicet
in [illegible] ad efficiens et formam et finem / et sicut bonum perfectum et [illegible] suf
ficientia / quare omnis actus autem [illegible] ad suum principium efficiens solum / aut [illegible]
ad suum efficiens [illegible] / prout respicit debitum obiectum / aut [illegible] ad suum prin
cipium prout respicit debitum obiectum et finem [illegible] / bonum autem [illegible] quod respicit
materiam debitam dicitur esse bonum in genere / propter eo quod sicut genus dicitur esse in potentia ad [illegible]
sicut completum quod completur per adventum differentiarum / sicut in actu [illegible] super materiam debitam
quod dicitur [illegible] bonum moris / illud autem bonum moris perficitur et completur
per adventum circumstantiarum / [illegible] sicut [illegible] et bene et male / [illegible] intelligendum est de ma
lo in genere / quamvis autem bonum et malum possunt in differentiis [illegible] et bene et
male [illegible] bonum [illegible] est de se dicit [illegible] boni et malum
similiter mali / et [illegible] nomen boni tenet / quia in ipso [illegible] genus / [illegible]
[illegible] bonum moris est quod in potentia [illegible] quod est potentia passiva / bonum autem
in genere aliquo modo est bonum moris / quod hoc quod [illegible] super materiam debitam / et
[illegible] potentie generis quod est aliquo activa / [illegible] cum est [illegible] ut dicit philosophus
[illegible] ad [illegible] in differentiis sicut [illegible] / Et [illegible] patet [illegible] ad ob
[illegible] bonum [illegible] sub bono [illegible] / et sub bono in genere / [illegible]
[illegible] omnibus bonis circumstantiis [illegible] sub bono [illegible] / [illegible] autem deficit [illegible]
[illegible] reducitur ad bonum in genere / sub bono [illegible] [illegible] actus gratuiti et
[illegible] possent aut [illegible] materia / sed alibi magis habet locum hic :—

Dist. 3a. Utrum actio in qua peccatum committitur sit a deo

Sunt autem et plurimi alii longe aliter de peccato etc. Superius ostendit magister quod peccatum sit peccati pena. Nunc declarandum quantum peccatum est punitio. In hac parte intendit magister inquirere utrum actio in qua peccatum committitur sit a deo. Propter hoc quia superius dictum fuit quod peccatum est actus, et quia superius recitatum fuit opinionem illorum qui dicunt actionem substractam malicie esse a deo. Et hic 2o prosequitur aliam opinionem, qua quidam ponebant nec maliciam nec actionem malam esse a deo. Dividitur autem ista in partes duas in quarum prima ponit predictam opinionem. In 2a vero exponit contra opinionem predictam adversam. Ibi: In hoc attendat verbo superiorum sive etc. Prima pars habet tres partes. In prima explicat magister illam opinionem. In 2a vero subiungit eius destruccionem. Ibi: Illa quoque Augustini verba quibus dicit etc. In 3a vero concludit quandam conclusionem. Ibi: Ex quo colligitur aliquos etc. Dicitur 2a pars habet tres partes. In prima exponit contra adversam opinionem. In 2a vero loco determinacionis ponit quandam questionem ad audiendum eruditionem. Ibi: Est etiam hic sunt tendat diligenter huius verbis. In 3a vero movet quandam dubitationem. Ibi: Et solet in hoc perquirere catholici. Qua magister inquirit utrum actio culpabilis

Ad intelligentiam autem huius partis [illegible] sit a deo. Inquirendo hic querenda sunt duo principaliter. Et primo queritur utrum omnis actio a deo sit et utrum [illegible] actio. 2o queritur utrum actio defectiva et utrum defectiva sit a deo. Circa primum arguitur tria. Primo queritur utrum a deo sit omnis actio et [illegible] actio. 2o queritur utrum a deo sit omnis [illegible]. 3o queritur utrum a deo sit omnis [illegible]. Et queritur utrum omnis actio et [illegible] actio sit a deo. Et [illegible]

Circa primum sic proceditur. Videtur quod sic. Iohannis 15: Sine me nichil potestis facere. Si omnis actio aliquo modo est eius, sive sit actio peccati sive alia, ergo etc. Si tu dicas quod illud intelligitur de actione bona, contra Ysaie x: Numquid elevabitur serra contra eum qui secat in ea? Glossa: Sicut instrumenta nichil sunt preter agentem, ita Senacherib nichil est preter deum patrem. Sed ergo actio Senacherib mala erat, et debilis ut ostenditur, et Senacherib in illa actione erat instrumentum dei. Videtur ergo quod omnis mala actio sit ab ipso tamquam a principio. 2o quia sunt eiusdem generis habent eadem principia prima. Sed dare elemosinam propter deum et dare elemosinam propter vanam gloriam eiusdem generis actiones sunt in genere nature. Si ergo actio ista qua aliquis ut quis dat elemosinam propter deum est a deo, videtur quod et actio illa qua quis dat elemosinam causa inanis glorie sit a deo. 3o operatio miraculorum est a solo deo. Sed aliquis faciendo miracula peccat, quia facit propter vanam gloriam. Videtur quod alia actio substracta deformitate culpe sit a deo. Ergo pari ratione et omnis alia. 4o omnis scientia a deo est. Sed aliquis addiscit propter avariciam. Ergo cum [illegible] addiscere non possit nisi deo adiuvante et cooperante, et illud addiscere sit peccatum, actio substracta peccato comparatur ad deum sicut ad principium. 5o aliquis in adulterando generat prolem. Sic ergo utrum illa actio sive coitus sit a deo aut non. Si est a deo habeo propositum. Si non est a deo ergo proles genita non est a deo. Sed est hoc contra [illegible] ponere quod aliquis [illegible] sit cum non sit a deo

et illud quo quis peccat videlicet quod actio substracta peccato non potest a deo. Ergo homo qui substituit peccato non omnino inexcusabilis est. Patet manifeste antecedens. Secundo sic: aliquid est causa ro a quo potest [illegible] a potentia creature recte et potest ab ea. Sed id quod habet de entitate id ergo. Sed ipsa actio est ab illa potencia. Aut est a deo aut non. Si est a deo, tunc omne illud quod est causa cause potest causa causati per se intelligendo videlicet per medium causatum est causa posterioris. Sed id quod habet a primo tunc per se necessario quod talis actio potest a deo. Si necesse non est a deo, tunc queritur aut est a se aut ab alio. Si ab alio, tunc queritur iterum similiter de illo alio ergo vel erit abire in infinitum, sicut est ponere quod creatura ad habeat a se ipsa, ut quod fiat ab alio quam a deo quod potest primum principium in quo potest stare. Sed hec omnia sunt impossibilia et sequuntur ex hoc quod ponitur aliqua actio non esse a deo. Ergo etc. Sed contra deus non facit quod sua prohibicione tunc probi ipsi contrarius esset. Sed deus prohibet aliquam actionem et ipsa actio est. Sic prohibuit ade non comedere de pomo. Ergo videtur quod illa comestio ade non fuit a deo. Respondeo: actio illa prohibita fuit. Sed ipsa actio absolute et quia comedere de pomo illo de se erat bonum et nulla erat in eo deformitas nisi propter quam fuit prohibitio. Secundo omnis actio que est a bona voluntate ut est operantis est bona per caritate bonitate perfecta in genere moris. Sed omnis actio que egreditur a deo egreditur a voluntate optima in qua est summa caritas. Ergo omnis actio cuius deus est principium vel est bona bonitate moris. Sed actio substracta peccato non est bona bonitate moris. Ergo non est a deo. Tertio omnia que cumque deus facit, facit bene bono fine [illegible] cum operatur; omne autem quod fit bono fine simpliciter bonum est. Sed actio substracta peccato non est simpliciter bona. Ergo non potest esse a deo. Quarto quando duo operantes continuantur regule in operando recte operantur et bene. Sed regula liberi arbitrii est ipsa rectitudo voluntatis divine. Ergo in omni operatione in qua deus cooperatur libero arbitrio potest continuato operantis ad [illegible] est rectitudo. Sed in alia operatione est per totum ablacio; videtur quod cuius cooperatio non potest a deo. Quinto si operatio que est subiecta peccato est a deo et a libero arbitrio aut tota est a deo et tota a libero arbitrio aut pars a deo et pars a libero arbitrio. Si tota a deo et tota a libero arbitrio, ergo videtur quod totum potest fieri et bona et mala quod est omnino impossibile. Si pars a deo et pars a libero arbitrio. Sed qua ratione ponitur una pars esse a libero arbitrio eadem ratione potest poni et altera et sic videtur quod tota operatio ista potest a libero arbitrio quod non potest a deo. Sexto si deus cooperatur libero arbitrio in actione substracta peccato, si est liberum arbitrium movens principaliter quod deus [illegible] cum constat quod liberum arbitrium in nulla operatione neque principaliter neque equaliter principium sicut deus si deus sit in movendo quod in tantum [illegible] dicitur esse sine causa sine motor principalissimus intelligatur. Si ergo deus movet principaliter ergo ipse motor principalis [illegible] et movet motore non principali [illegible] videtur quod in operatione culpabili liberum arbitrium [illegible] a deo. Sed tunc adulter luxuriatur et latro furatur ad tales actiones

Nota

a deo concitantur quod est omnino absurdum. Respondeo dicendum quod sicut dicit magister ultra circa hanc
questionem fuerunt diverse opiniones ad eo magnorum virorum et adeo rationabiles
ut ut magister asserit sit difficile videre que earum magis contineat veritatem. Aliter quod
per multam discussionem dubia deducuntur ad manifestationem nunc communiter tenetur
quod illa opinio verior sit que dicit quod omnis actio prout considerata preciso sive non est id
quod est actio est a deo, nec immerito quia illud debet poni per quod excellit eminentia divine
potentie, et indignitatem potentie create, quia cum deus est causa primordialissima
non est influere maxime in causas secundas, et adeo magne influentie ut nullo mo
dorum seu contingit per eum, dicendo modo tale sit aliquo modo eius procedat ab aliqua
causa creata nisi cooperante divina omnipotentia, omnis enim potentia creata quod est
de se defectiva est nec est pure activa, ideo contingit ut faciat modicam
operationem necesse habet adiuvari ab ea potentia que est actus purus absque omnimoda
impermixtione ad malum, et que sola sibi sufficit nullo modo indigens iuvari a quacumque
alia, et ideo hec positio que dicit omnem actionem esse a deo in quantum actio est absque ambi
guitate tenenda est. Vide Haupeling in libro de concordia predestinationis et li
beri arbitrii, omnis qualitas et omnis actio et generaliter quicquid essentie a deo est a quo est omnis
iustitia et nulla iniustitia, facit quod deus omnia et que iusta sunt, et que iniusta
voluntate sunt, id est bona opera et mala, sed in bonis quidem facit quod sunt et quod
bona sunt, in malis non facit quod sunt sed non quod mala sunt, et iterum ibidem omnes ac
tiones et omnes motus facit deus, quia ipse facit res a quibus et per quas et per
quas et in quibus fiunt, et nulla res habet ullam potentiam volendi aut facien
di nisi illo dante, ipsum quoque velle quod aliquando iustum est aliquando iniustum a deo est non
esse non rectum non est quia nec a deo est. Concedendo sunt ergo rationes hoc ostendentes et
ad rationes partis contrarie inducte. Ad primum dicendum quod deus non facit contra suam prohibitionem, et dicendum quod verum
est, sed deus cum prohibet aliquam actionem non prohibet simpliciter sed aliter ut prohibet suam coop
erationem qua non subtrahit creature, sed ipse creature prohibet operationem, et ideo cum coo
peratur ei, non facit contra suam prohibitionem, et si tu obicias in quod nichilominus ac
tio prohibita a deo est a deo. Dicendum quod in actione prohibita est duo considerare, et quod
actio et quod est prohibita, ab ea autem sit in quantum actio, non autem in quantum prohibita et ideo
non sequitur quod contra se ipsum faciat. Ad secundum scilicet quod actio que est a voluntate bona est bona
dicendum quod illud veritatem habet in voluntate increata sed non est quod habeat veritatem in volun
tate increata, loquendo de bonitate moris, et ratio huius est ista quia cum aliqua actio est
a bona voluntate creata, cum voluntas increata que ei cooperatur absque dubio bona sit
simpliciter, actio illa bona est quia forma eius causa est bona, sed cum voluntas increata est bo

que cooperatur voluntati creatae voluntas creata potest esse deordinata et ratione illius
provenire defectus circa operationem illam quod potest videri quia in alia operatione quae est
a deo et a virtute creata, quod defectu virtutis creatae totaliter deficit opus illa propter quod
quod deordinatione voluntatis creatae contingit deprivari illa actio. ¶ Aliud potest dici quod

operatio dicitur dupliciter

operatio dicitur dupliciter. Uno modo dicitur opus operis operantis, alio modo opus operatum, et cum dicitur quod voluntas
est bona opus est bonum, hoc intelligendum est de opere operante scilicet quod est actus ipsius
voluntatis ut velle, et talis non habet instantiam in deo, quia velle dei deus est, et actio dei
deus est isto modo. ¶ Si autem dicatur opus ipsum opus operatum, potest non (esse) quod tale opus
potest bonum bonitate completa sine meritorium, sed sufficit quod potest bonum bonitate naturae
sicut patet quod opera quae procedunt a voluntate dei bona sunt bonitate naturae et hanc bo-
nitatem habet actio quae substrata est maliciae. ¶ Ad 3m scilicet quod deus facit omnia
[illegible] ¶ Dicendum quod verum est quod actionem maliciae substratam per se facit, per se potest cum
cooperatur creaturae, sed autem dicitur quod operatio quae fit per deum est bona bonita-
te moris, hoc intelligitur de operatione rationalis creaturae, non de deo intelli-
gi non potest, pro eo quod deus non tantum cooperatur rationali creaturae sed etiam irrationali, illa
tamen opera non dicuntur esse bona bonitate moris. ¶ Ad xm scilicet quod quod agens creatum
continuatur regule dirigenti non errat. ¶ Dicendum quod verum est si simpliciter continuetur
cui tamen autem continuatur ei simpliciter qui continuatur et quantum ad operationem, et quantum
ad circumstantias, sed non convenit in operatione circumstantiis debitis privata, hoc
convenit in operatione continuatur eis, sed in hoc quod privat eam circumstantiis debitis de-
ficit ab ea discontinuatur, et ita discontinuatur non agendo sed deficiendo, et de-
ficiendo est principium mali, et in hoc quod deficit a deo recedit, quia defectus
ille a deo non est, principium cum deus cooperetur operanti non tamen deficit eo defici-
ente. ¶ Ad quartum scilicet quod quaeritur a toto operatio est a deo etc. ¶ Dicendum quod tota est a deo et
tota ab alio, non enim est intelligendum quod deus cooperetur hominis actui, sicut cum duo faciunt et fe-
runt lapidem unus cooperatur alteri, sed quod deus est intime agens in omni actione, et intimus
est ipsi potentiae operanti, ita quod potentia ipsa in nichil convenit quod non potest ab ipso. Et
probatur quod eadem actio erit tota bona et tota mala. ¶ Dicendum quod deus illi actioni non
dat nisi bonitatem naturae, homo autem actor non privat eam bonitate naturae, sed bonitate mo-
ris, et ista duo non habent oppositum, videlicet quod eadem habeat bonitatem naturae et privatum
sit bonitate moris. ¶ Ad 6tum scilicet quod deus est principalis movens in tali actione.
¶ Dicendum quod verum est, aliter non potest quod [illegible] quod compellit hominem actorem ad faciendum illam
operationem, quoniam dat ei aliquem affectum sive preeminentem ipsam voluntatem
hoc autem contingit in bonis meritoriis, in aliis non operibus et defectibus, sicut est

¶ Dis 37a ¶ Utrum actio in qua peccatum committitur sit a deo

malus non est nisi sola cooperatio divine virtutis que consistit in creatura potenti
aliter essentialiter et specialiter sic conservat eam in essendo, sic adiuvat in op-
erando, ymmo quod creditur ibi esse cooperatio non tamen preventio et subsecutio
Secundo queritur utrum omnis rei conservatio sit a deo. Et quod sic videtur primo per Gre-
gorium: cuncta de nichilo facta sunt et in nichilum tendunt nisi manus gu-
bernatoris ea contineret, ergo omnia que conservantur a deo conservantur. ¶ 2o esse est actus entis
et omne vivere est viventis, sed nullus actus creature non est a deo immediate, ergo actus esse
et actus vivere, sed ergo creatura continue est, et continuatio in esse non est aliud quam
duratio, sed esse eius non possit esse nisi a deo, omnis rei conservatio est a deo. ¶ 3o
nichil mutabile subsistit nec salvatur in esse nisi per deum qui est immutabile et
fixum; sed omne esse creature mutabile est et variabile saltem a preterito in futu-
rum, sicut enim dicit Jeronimus solus deus est qui non novit preteritum nec futurum, ergo nichil potest
subsistere nisi deo conservante. ¶ 4o creatus effectus magis recipit a causa tanto
magis pendet ab ipsa, et quanto magis pendet ab ipsa tanto minus potest dura-
re et subsistere sine causa ipsa; sed omne creatum totum quod est et quod habet a deo habet,
ergo nullus est aliquis ut ad momentum conservari in esse nisi deo conservante. ¶ 5o sicut
creatura habet essentiam ad primam essentiam et speciem ad primam speciem ita habet
durationem ad primam durationem; sed omnis essentia a prima essentia et omnis species a prima
specie, ergo omnis duratio a prima duratione producta sit a prima causa, ergo unde conservatur
a deo. ¶ Contra Augustinus super Genesim ad litteram libro tractatus aliud quod dicit sermo eius
potestate plenus est deus quod suum dicere est suum facere, sed statim quando deus fecit creaturam sic
eam hoc disposuit quod creatura durare debuit, ergo videtur quod statim dedit ei virtutem
continuandi se in esse, ergo non videtur quod amplius deus immediate conservet. ¶ Et si tu
dicas quod virtus creature data indiget ad hoc virtute divina sicut cooperante, contra
suum dicere est suum facere, et dicere non potest esse successivum, ergo nec facere, sed conserva-
re creature est per successionem, ergo non videtur quod illa conservatio sit a deo sic conservante
¶ 2o ad nobilitatem agentis creati pertinet quod possit facere opus perpetuabile non
indigens ipso artifice continue sustentante, sed deus est artifex multo nobili-
or et multo potentior, ergo videtur quod operibus suis det tale esse quod non indigeat ipso
conservante continue, et conservatio eius non videtur immediate esse a deo. ¶ 3o idem est principium
essendi et conservandi, sed forma sufficienter dat unicuique rei esse, ergo videtur quod ad conserva-
tionem unicuiusque rei sufficit virtus propria forme. ¶ Et si tu dicas quod forma
non potest conservare suam materiam, planum est hoc esse falsum in anima que habet unum vege-
tativam et regitivam corporis. ¶ 4o si omnis res conservatur a deo immediate sed divina virtus

nec possit a se deficere nec possit ab alio superari / ut quod tale nulla duratio creature nisi per defectum sui ipsius nec per actionem contrarii possit aliquid terminari nunquam

enim deficit duratio sine defectu virtutis conservativae / et planum est id quod multorum

duratio terminatur. Secundo ut quod tale conservatio non potest a deo tamquam a primo immediate

esse ex eo quod creatura sibi ipsi relinquatur a conservatione in esse aut corrumpitur si non

manet in esse, habeo propositum videlicet quod non omnis conservatio est a deo / si corrumpitur aut hoc

est aliena actione aut propria inclinatione / aliena actione non / quia nulla creatura potest a

parte alia potest annihilari et in nichilum redigere / propria inclinatione non est nisi semper

desideat quod melius est / et forma appetit unum nunc / et natura forte / si ergo motus

sequitur inclinationem et appetitum semper durabit et nunquam deficiet / Secundo redit

idem quod prius / videlicet quod non omnis conservatio est a deo. Pro isto dicendum quod non solum deficere ac-

tione a deo verum etiam conservatione vere est a deo esse et ratio huius est necessitas

et indigentia ex parte creature, creatura enim de se ex nichilo est et aliunde habet esse quia

ex nichilo est / non quantum est ex se vana est et vanitati subiecta est / quia non aliunde

habet esse / non esse est sibi quantum est ex se / ergo non est, deo ?? ... in

libro de causis / esse non est actus dei sed subsistens ... et manens ...

... pietas / sed ... non potest fulciri nisi per unum et stabile

actus non potest fulciri nisi per ... / sed esse creature non potest conservari absque

munificentia creatoris essencie / unde sicut creatura habet essenciam et actionem

a deo / ita etiam habet et durationem / et propter hoc quamvis creatura non possit esse actu

infinita / nichilominus tamen per unitatem durationem infinita infinitas et durationes

non prohibent in creatura aliquam actualem infinitatem / et ratio huius est quia potentia per quam

durat creatura / non tamen est ipsius creature / sed primo causa creatricis essentie verum est

quod creatura est aliqua potentia ad durandum sed illa non est omnino in actu sed primo est

in potentia quantum est de se nisi aliqua virtute quae est in actu infinita. Et hoc est quod vult

dicere philosophus in libro de causis quod omnes virtutes infinite pendentes sunt per unum

infinitum primum ... virtutem. Concedendum est tamen rationibus op-

posite quod omnis rei conservatio est a deo tamquam ab immediato principio non tamen

est ab ipso sed a tota causa / sed enim in creatura est aliqua virtus operativa tanta

per eam aliquam virtutem conservativam. Ad ... quod sunt dicere est sive facere. Ad hoc

dicendum quod hoc quod immediate ad dicere sequatur facere cum deus dixit ab eterno et fecit

in tempore / sed hoc dictum est / quia non est nova operatio ex parte dei ipsius facere super

additum ad dicere / sed attingit in operatione creature nec valet quod obicitur quod dicere non potest

successivum / Dicendum enim quod nec dicere dei nec facere successivum est et illud quod est

dicere et facere dei idem est / et aliud quod est / verbum sed ab eterno potest procedere

sit a divino dictum in quo nulla est successio sed precedit successiva duratio que quidem successiva est, ut totius generationis corruptionis corporis dei corporalis sive corporis rei conservatione ¶ Ad 3m. s. quod artifex creatus potest facere opus permanens stabile ¶ Dico quod non est simile, quia artifex creatus potest facere rem quod non facit eius principia intrinseca, non enim potest in tota rei substantia et ideo res sua quidem manet potest in suis principiis que non dependent a potestate artificis, non potest autem in opere dei, communiter enim opus quod deus facit secundum totum suum facit, et ideo totaliter ab ipso dependet et sine eius adiutorio conservari non potest ¶ Ad 4tum. s. quod idem est principium essendi et conservandi ¶ Dicendum quod verum est in genere cause formalis et similiter verum est in genere cause efficientis, quamvis creatura sit a forma causata tamen quam ab informante inclinatur tamen a deo est tamquam ab efficiente, et sicut ad conservationem rei necessaria est virtus forme complentis, sic etiam necessarium est adiutorium primi et immediati efficientis ¶ Ad quintum s. quod deus conservat res ut corrumpantur ¶ Dicendum quod id autem deficit dupliciter primo quia deus conservat voluntate, et ideo tamen conservat quamdiu placet sibi et secundum dispositionem sapientie sue prima conservatio rei non est a deo tamquam a tota causa sed requiritur corporis creature ydoneitas ad conservationem et virtus quandam conservativa ad cuius defectum velociorem vel tardiorem sequitur diuturnior sit vel minus diuturna duratio creature, et sic est ydoneitas creature ad durationem impeditum ut potest simplicitas deus esse eius eternaliter continuat ¶ Ad 5tum. s. utrum si creatura sibi relinqueretur corrumperetur ¶ Dico quod sic, et si contrat utrum aliquo agente vel non, dico quod nullo agente, sed ex defectu in se ipsa, talis enim corruptio que est ad nihil latio dicit purum defectum, et ideo requirit causam efficientem sed deficientem, hec autem in creatura est quod quod ex nihilo est ¶ Et si obiciat quod naturalis inclinatio cuiuslibet rei est ad durandum in esse, et quod motus sequitur inclinationem ¶ Dico quod quamvis est de inclinatione motus directe ponitur, verum est etiam principiis rei salvatis in esse super que fundatur illa inclinatio ¶ Si autem creatura sibi relinqueretur principia rei in esse non servaret immo in se ipsis deficerent, et ideo inclinatio ad esse periret ¶ Posset etiam dici quod cum ponitur quod creatura sibi relinquatur ponitur quod divina virtus se subtraxit, et dum ponitur quod divina virtus se subtrahat sequitur ponitur creature adnihilatio, sic enim per comparationem virtutis infi

nisi potest fieri eductio de nichilo in esse ita et per subtractionem potest fieri ad nichilum
et potentia dicit Hugo quod soli virtuti divine possibile est ad nichilum [illegible]. Verum
tamen illud verbum intelligendum est sane quia multum est calumpniabile

Tercio queritur utrum omnis compositio sit a deo et quod [illegible] ubi est aliqua compo-
sitio ibi est aliqua componentis actio, sed omnis actio est a deo, ergo omnis compositio
est a deo. 2o sicut potentie est [illegible] distinguere et separare sic potentie et vir-
tutis est resumere et componere. sed omne quod est potentie est ab omni potentia [illegible]
ergo etc. 3o videtur quod est compositio ubi est aliquo modo et ubi [illegible] est aliquo modo ibi
est aliqua unitas, sed omnis unitas est a summa unitate, prima autem et summa u-
nitas deus est, ergo omnis compositio a deo est. 4o Augustinus de vera religione omnis
res habet tria scilicet quod unum aliquid sit et specie propria discernatur et quodam ordine non
excedat. Sed sicut dicit Augustinus in 12 de civitate dei, a deo est omnis modus et omnis
species et omnis ordo sine quibus nichil esse vel cogitari potest. ergo si de compositione
omnis compositio aliquo est, videtur omnis compositio a deo esse. Sed contra [illegible]
[illegible] quia ydolum nichil est, glossa materiam ydoli deus formavit, sed [illegible]
hominis formam dedit, et [illegible] sunt in creaturis facta sunt per verbum, sed forma hominis
in ydolo non est facta per verbum sicut peccatum non est factum per verbum, videtur ergo quod compositio
talis forme cum tali materia non sit a deo. 2o quedam sunt que in [illegible] sunt iuncta, non
tamen a natura sed a deo ut patet quod [illegible] sunt simul et semel album et nigrum, sed intel-
lectus in phantasmatis [illegible] componit talia. nulla tamen compositio est a deo nisi
[illegible] a deo compossibilia, sed contraria non sunt a deo compossibilia et compo-
nuntur ab intellectu, videtur quod non omnis compositio sit a deo. 3o quedam sunt que non
possunt iungi in eodem sine monstruositate sicut duo capita in eodem corpore
et talis compositio non potest esse a natura nisi cum errore et preter intentionem, sed deus
in nulla compositione errat nec facit errare, videtur quod talis compositio nullo modo potest
a deo. 4o aliqua sunt que [illegible] coniungi sine ordinatione ut patet si homo commisceatur
bruto et equo, sed talis compositio non est aliud quam compossibilium deordinatio, sed hoc
[illegible] ordinare quia per compositionem et deordinationem non potest a deo, videtur quod aliqua compo-
sitio non potest a deo. R. dicendum quod cum componens compositionis [illegible] accipitur
in quibus [illegible] aliquid dicit, dicitur enim compositio componentis actio, dicitur etiam
compositio compossibilium passio, dicitur 3o modo compositio rei composite dispositio et quantum
tam actio quam passio, tamen dispositio rei composite vel quod compositum est aliquid
dicit, et omne quod dicit aliquam positionem a deo est [illegible] concedendum est simpliciter quod omnis
compositio sit a deo vel quod compositio sicut et omnis actio et passio. Attendendum est

¶ Dis. 2a ¶ Utrum actio sive qua peccatum committitur sit a deo

est tamen quod quemadmodum quedam actiones sunt que mox cum nominate sunt iuncte sunt malo sicut mendacium et adulterium propter quod quedam conditionis sunt compositiones sunt quasi inseparabiles comitatur aliqua difformitas et inordinatio sic quemadmodum actio que iuncta est defectui malicie inseparabiliter dicitur a deo esse, ita tamen quod defectus malicie non est a deo sed a defectu creature ut potentie libere voluntatis, per quod compositio cui iuncta est difformitas et inordinatio sic est a deo quod illa difformitas sive deordinatio que vere defectus est, est a defectu alicuius rei componentis creature et a defectu ipsorum componibilium ¶ Concedendum sunt rationes ostendentes quod omnis compositio est a deo ¶ Ad primum in contrarium quod ydolum est quod nihil importat quoad artificialem convenientiam ad divinitatem et sic hoc dicitur intelligitur ubi compositio videlicet forme artis ad materiam et divinitatis ad artificium et prima quidem compositio est composite rei

quo non est solum non est ignorantiam ydolatrie quantum ad primam compositionem ydolum aliquid est quantum non ad secundam nichil est in mundo in re quia aliquid estimetur. Credo quod pro

[margin: compositio in ydolo est duplex]

modo talis forme sive hac materia valet sit eius quod a deo est credendum est nichil omnino quod illa estimatio in quantum actus actus a deo est sed compositio divinitatis ad artificium quam estimatur esse ideo nichil est et hec a deo non est, quod non est talis ratio rerum simpliciter ordo alicuius forme artificialis ad convenientiam divinitatis, illa quidem potius est deordinatio quam aliqua positio, et hec quidem est a deo non est, sed a defectu cognitionis et fidei, cum ergo dicitur quod forma ydoli in tali materia non sit a deo non negatur compositio huiusmodi forme cum hac materia absolute esse a deo sed hic negatur quod non est a deo ad id quod fit quod homo illa effigie efficiat, et sic per quam ratio dicitur ydolum nichil esse, scilicet pro eo quod non est nomen impositum a fictore cui subest falsitas, patet etiam quod ydolum quantum ad id aliquid quod nominat sit a deo, et quantum ad aliquid non, quantum in quidem est est ibi positionis a deo est illud aut quod est privatio, ut deformitas non est a deo sed a defectu nostro. ¶ Ad 2m quod obicitur scilicet quod intellectus componit et tamen implicita sunt componi, ad quod talia ipsa talia sunt componi inseparabiliter deordinationis, tamen quam est potest non esse ver intelligi aliquid simul et semel sub duobus oppositis quam intelligere confusio et inordinatio, et quantum in actione dei quod deus per se agit ut totalis causa non potest esse defectus ordinis quod per esse iam potentia aliquid in operando deficeret, hic est quod talia a deo non possunt componi, sed in dei cooperatione intellectui potentie deficere potest esse, quod illud quod est ibi positionis potest a virtute dei, quod non est privatio, potest a defectu intellectus creati, non vero illa ratione, quod pro non potest deus per se illa compositione facere quod non possit in faciendo alii cooperari ¶ Ad 3m dicendum

Dist. 3a Utrum actio in qua peccatum committitur sit a deo

quod non potest componi sine monstruositate sicut patet. Primo quia si cum deo componeretur monstruosum duo dico, et dico compositionem et dico ulterius difformitatem et compositio quidem est a deo, deformitas autem monstruositatis a defectu et causa necessitate quae venit ex comproportione virtutis ad materiam super quam agit, sive pro eo quod materia superhabundat, sive pro eo quod deficit virtus et utrobique est defectus debite proportionis. Ad aliud contra quod quedam componuntur quae non possunt esse nec intelligi sine inordinatione ut patet si pes poneretur in pectore pro homine convenit ad invicem. Ad aliud quod etsi unum necessario consequatur ad aliud et intellectus unius inseparabiliter consequatur ex intellectu alterius nihilominus tamen diversitatem habent, sicut unum dicit prevaricationem et aliud dicit privationem et ideo potest unum deo attribui cuius alterum non attribuatur.

Consequenter queritur circa 2m articulum de actione defectiva utrum deo sit attribuenda. Et circa hoc queruntur tria. Primo queritur utrum a deo sit actio iniusta vel quae iniusta. 2o queritur utrum a deo sit operatio fortuita vel quae fortuita. 3o queritur utrum aliquid a deo sit enunciatio falsa vel quae falsa. Et procedit et queritur utrum actio iniusta vel quae huiusmodi sit a deo. Et quod sic Regum 3o 22 capitulo quis decipiet nobis Achab regem etc. Et post subiungitur quod dominus dixit spiritui mendaci egredere, sed quod sit deo precipiente fit a deo volente et auctore. Sed ergo spiritus ille malignus mentitus est et Achab decepit deo mandante sibi mentiri et decipere. Item quod tam mendacium quam deceptio vel quae huiusmodi sit a deo et sic hoc verum est. Ergo actio iniusta est vel quae iniusta a deo est. Item sicut vult philosophus si aliquid per sui absentiam est causa alicuius per sui absentiam est causa oppositi sed deus per sui presentiam est causa operationis iuste vel quae iusta est. Ergo ab opposito per sui absentiam causa erit iniustitie et actionis. Item qui adiuvat aliquem peccantem ad actionem furti sive velit ipsum iuvare ad furtum sive non, nihilominus dicitur currere cum fure et culpa furis ei attribuitur. Sed ergo deus adiuvat hominem ad actionem perpetratam malitie et iniustitie videtur quod talis deformitas tamquam actori attribuenda sit deo. Contra dat elemosinam propter vanam gloriam est peccatum et hoc ipso est peccatum et iniusta quod actio illa refertur ad talem finem, sed per dacionem elemosine non nichil est per relationem ad talem finem non nichil est. Sed ergo si relatio fuit ratio quare actio illa est mala et talis relatio est a deo. Sed non potest esse nichil. Videtur quod talis actio sit a deo. Item iste qui peccat in amando creaturam hoc ipso peccat

quo quesitum est t'ratiua sed querere in ratiua non oto inutile est, primo hoc ipso quod quesitum est aliquid e/ ergo etc. omne quod est sit a deo, talis quies e a deo, et talis cat ro culpe ergo etc. ¶ Ito nobilior e potentia voluntatis ut e delibe ratiua quam ut e natura etc. sed omne quod e a voluntate ut e na est a deo ergo omne quod e a voluntate delibatiua e a deo sed actio t iusta etc. quod sit e a voluntate delibatiua ergo etc. ¶ Dz q soli primo sine ipso factum est nihil glo. i. peccatum ergo uerum quod peccatum non sit a deo ¶ 2o quod ipso tradidit eos ut contumelijs afficiant cor. a sua in semet ipsis glo. t iudas actiones et contumeliosas ab aliqua afficiunt et tsiciunt corpasua hunc i semet ipsis mali sed non aliude sed a semet ipsis non eum hoc hoc a deo sed hoc non pt dici de actionibus etc. quod actiones sunt ergo dici de actionibus hoc a deo sed hoc non pt dici de actionibus etc. quod actiones sunt in iuste sunt ¶ 3o quicumque facit iniusta iniustus est, hoc deus non pt esse iniustus ergo non pt facere iniustitiam ergo iniusta actiones etc. et actio etc. quod iniusta non e a deo ¶ Ergo quicumque facit iniustitiam offendit deum qui e summa iustitia sed deus non pt se ipsum offendere, nec se ipsum negare sicut dicit apostolus ergo deus non pt iniustitiam facere ergo nec actionem iniustam etc. ¶ Ito iniustitia defectus est, ergo facere iniustitiam e de ficere sed deum posse non posse pro defectu ergo nec iniustitiam facere ergo actio etc. quod iniusta e non est a deo ¶ Ito, quicquid e a deo laudat deum sed iniustitia nullo modo laudat deum ut opus iniustum etc. huius nullo ergo modo actio etc. quod iniusta uel mala e deo attribuenda ¶ Rno dicendum quod cum iniustitia sive malicia circa actionem dicat privationem et defectum deordinatum de se et defectum carentie debito fine facere actionem iniustam hoc repugnat sapientie potentie et bonitati, sed ei ubi privatio utilitatis et ordinis et caritatis, et quia inutile est attribuendum deo nisi quod deus sua potentia sapientia bonitate in actionem de tribuere malam, non solum est falsitatis sed etiam blasphemie et impietatis ¶ Concedendum e quod actio mala et iniusta etc. quod huius non e a deo, et in rones hoc ostendentes concedende sunt ¶ Ad primum dicendum quod obicitur de ultio, dicendum quod cogitare et facere non intelligitur ubi impatientia sed in intelligitur ubi permissive vel rebus impati modi multiplex actio tempatiua scilicet preceptore, aliud consultore, aliud confirmatore et exemplar sicut in post sunt quod omnibus locis scripture ¶ Ad 2m quod de eadem ca quod sicut in presentia et absen tia est causa oppositorum sed quod aliud ubi veritate de ca a vultate sed absentat etiam quod eius absentatio principium e ab ipso, hoc autem non e proposito deus eum neminem se absentat, primo paratus est omnibus adiuvare et omnibus

¶ Iste ostendit quod hoc e contra ea rationes sed deus e ca liber, liber e ca peccati sive ex velle male ac tionis ergo etc. dicendum quod 2a ratio ubi tandi modus e ut formius sed deus e ca li ar, sed sicut lib arbitrium causa male actionis putatur defi ciens, et in utilibus hoc loco illa dicit, et patet hauptas sicut per genuit platone, et plato pro creationis, tertius e in opis sor et ei attinet ad causalitatem abusiva, si nus plato genuit predictum ut ut patrem sor, quod multa modi ab sorte, non ex generat eodem modo predictum de platone ex platone

ubi impati modi actio multiplex i.e. temptatiua

Genitus fuit a sor et sorte 3d

dat gratiam ¶ Ad 3m. s. quod ille qui inniat fine et actione dicitur tendere ad finem sed
precise hoc facit / Dicendum quod hoc non est sic sicut dictus est et causa est quod hoc quod ipse
non innitur in ea actione qua abutitur in sic / Primo quia deus impedire
in ipso ut sic vel ut possit inde bonum elicere vel ad illud adiutorium aliqua
lege astringat / Sed quia prohibeatur / non potest aut est in proposito / Tertio quod deus divinam
bonitatem ut solem suum oriri faciat super bonos et malos / ut dicitur influentiam
generalem suam subtrahere / vel bonus vel malus magis est illa influentia qua ipsi
sunt primum esse ¶ 2o non quod deus divinam providentiam potest res quas condidit animis
tradere ut eas agere proprios motus sinat ¶ 3o non quod ipse novit et potest bonum
elicere / et ideo cum cooperatur peccatori in actione facit laudabile / et ideo ultimo non ma-
litia que reddit suum auctorem culpabile est ei attribuenda ¶ Ad 4m. s. quod re-
bus actionis ad aeternam gloriam tradit ad finem a deo est / Dicendum quod Plato duo dicit
videlicet actum voluntatis et rectitudinem procedentis potest ad illud finem mediate illa
actione / et hoc quod est bonum est / et a deo est / Praeter hoc importat deordinationem
tali in actioni in ecclesia est deordinatio / quod tales fines tali operi non conveniunt / et quia
ad hoc est ibi malitia / et ideo in ipso est ibi ratione defectus quia in tali ratione est
/ et propter hoc non dicitur quod sit a deo / et est sic in claudicatione in qua est ambulatio cum de-
fectu / per et in proposito intelligendum est ¶ Ad 5m. s. de quecumque similiter respondetur
et quod amicus dicit potentiam aliquam in hoc quod dicit dilectionem caritatis et dicit privationem
rectitudinis in hoc quod dicit privationem finis ultimi in hoc eius quod ibi quiescit / et ultra non
tendit cum debet ultra tendere non tamen est positio / sed est privatio que quidem
non est a deo ¶ Ad 6m. s. quod quicquid est a voluntate naturali est a deo / Dicendum quod verum
est in quantum est voluntas naturalis / et similiter dicitur quod est a voluntate deliberativa
simpliciter credendum est esse a deo / sed malitia non est a voluntate simpliciter ut est de-
liberativa sed quia ut est defectiva / quoniam defectus ille non mandat nisi circa
actum deliberativum / et ideo quamvis a voluntate deliberativa non sequitur quod sit a
deo / quia non est in quantum deliberativa / sed in quantum defectiva / et propter hoc potest dici fuit super / sed
fit tale argumentum / voluntas deliberativa est a deo, et malitia est a volun-
tate deliberativa / ergo est a deo / peccat in quantum accidens / quod peccat contra illam regulam quicquid est causa
causae est causa causati / propterea cum potest esse sophisma sed fallacia in quantum accidens in causando
scilicet inhaerendo

Plato duo dicit

/ Operatio fortuita in quantum fortuita potest a deo esse quod potest
Secundo quaeritur utrum / Et videtur / quod bonum fortuitum quod casualis actio est
quod causis fluctibus ob aliud inceptum / Secundum Boecium in libro de consolatione

vel inceptus

Dis 3a Utrum [illegible] culpabilis sit a deo

Casus est inopinatus rei eventus ex causis concurrentibus ob aliud in
ceptis / Sed tale concursus causarum quandoque [illegible] preter aliud est a deo / ergo per nichil plus
requiritur ad hoc quod aliquid sit fortuitum vel casuale videlicet quod talia fortuita quando casu
alia videtur quod hec sunt a deo ¶ 2o sicut causa prima est a deo in quantum est prima sic et actus
in quantum actus / ergo sic operacio cause prime a deo est / ita et operacio cause per accidens
/ Sed casuale et fortuitum videtur quod huiusmodi dicitur operacione vel effectum cause per accidens / Sed
naturale et artificiale dicitur effectum cause prime / ergo sicut omne naturale et artificiale
est a deo in quantum huiusmodi sic esse casuale et fortuitum in quantum quod a deo ¶ 3o quando
sunt aliqua diversa concurrunt ad unum effectum producendum necesse est providum aliquid
contingit / Sed talia aliquando oriuntur tamen casuale quam fortuitum / et sunt diverse quod ad
venit / et preter diverse quod ad intencionem / ergo per coniunctum quoniam per aliud quod est super causas Sed
non est super agens naturale et agens a proposito nisi solus deus / ergo talium concursus
quam a deo est et huiusmodi concursus facit effectum casuale vel fortuitum ergo etc ¶ 4o
potencior est ad agendum causa prima quam causa per accidens / Sed causa prima ullum effectum producere potest
qui adiuvetur a deo ergo nec causa per accidens / Sed causa per accidens sunt casus et fortuna prout
vult philosophus in 2o phisicorum / ergo tunc eorum effectus sit casuale et fortuitum in quantum
huiusmodi etc ¶ Si tu dicas quod casuale videtur id quod est a deo est / non tamen videtur id quod casu
ale quia dicitur preter intencionem et preter naturam potest ¶ Contra hoc est quia sicut non operatur preter intencionem
ita operatur est conformiter et non contrario / Sed tunc aliquod opus fit preter solitum cursum
nature / illa que est opus dicitur miraculum et hoc opus potest a deo in quantum talis / sicut ergo opus quod
fit preter consuetudinem in quantum huiusmodi est a deo / pari racione et opus quod fit preter intencionem
in quantum huiusmodi est a deo ¶ 5o fortuitum eo ipso dicitur fortuitum quia est ab alia agente
intendente ad sicut inventio thesauri est ab eo qui intendit arare terram / Sed quod ille
aliud intendat hoc bonum est et a deo est / similiter quod thesaurum illud inveniat
hoc bonum est et a deo est / ergo fortuitum ut fortuitum est a deo necesse esse.

¶ Sed contra hoc arguit augustinus in libro 83 questionum / [illegible] causa sit temere fit / [illegible] temere
fit non fit providencie / sed omne quod fit a deo fit per providenciam / quia nichil agit sine
providencia / videtur quod casuale et fortuitum in quantum huiusmodi non sunt a deo ¶ 2o casus
et fortuna accidunt propter defectum cognicionis / Sed deus nichil potest facere nisi per se
notitiam et perfectam / ergo nichil casuale in quantum huiusmodi a deo est ¶ 3o sicut bonum re
pugnat malo / ita fortuna repugnat providencie / Sed a deo qui summe bonus
est non potest esse aliquod opus iniustum / ergo pari racione / cum sit summe providens non potest
ab eo provenire aliquod opus fortuitum ¶ 4o fortuitum videtur quod fortuitum [illegible]
a causa per accidens / ergo per deus est causa fortuiti videtur quod huiusmodi / deus esset causa alicuius rei per

p(ro)ducit(ur) / s(ed) c(aus)a p(er) accidens reducit(ur) habet ad tam nobiliorem ergo aliqua c(aus)a esset nobi-
lior deo / quod est absurdum ¶ Item omne quod est in natura per se habet ad suam causam per se casuale
et fortuitum ad suam / sed in natura non potest esse ab aliquo nisi operante in se per se
ergo casuale et fortuitum non potest esse nisi a deo qui est causa casualis et fortui-
te / sed deus ut sic non operatur casualiter vel fortuite / ergo casualiter sive fortuito
patet antecedens quod aliquid non est a deo ¶ Pro solutione dicendum quod et per casuale et fortuitum dupliciter
id quod est sit a deo / in quantum tale casuale vel fortuitum a deo non est / et ratio huius est
quia fortuitum et casuale aliquid ponit ut potest effectum qui est consequens sive causa ob
aliud inceptam aliquid privat / Dicitur enim casus et fortuna defectus intentionis
et propositionis et quoniam [illegible] causarum et concursum ad producendum tales effectus
Ad primum a deo est / quia ubi privatio et intentionis defectus est ideo a deo non est et
quia casuale et fortuitum ut per nominationem importata sunt a tali defectu / Hic
et quod non sunt concedenda a deo esse Et hoc vult dicere augustinus in libro 83 q(uaestionum) cum
dicit quod casu fit temere fit Et tamen non credimus quod temere [illegible] Ad quod si
sit a deo / patet non est credendum quod casuale et fortuitum. Ad quod hoc quia patet a deo per
se quia tamen casuale vel fortuitum ut per se nomine importatum a privatione in-
tentionis / Ad quod privatio intentionis dupliciter potest intelligi / Ad hoc casuale et fortui-
tum dicitur dupliciter ¶ Uno modo potest intelligi privatio intentionis simpliciter [illegible] agentis
sive particularis sive universalis sive operantis sive cooperantis sive consequentis sive
gubernantis / et hoc modo nihil est casuale / et casus et fortuna hoc modo ut sunt
et hoc modo posuerunt aliqui aliqui philosophi casum et improbat augustinus in libro
83 q(uaestionum) / per hoc quod providentia totius mundi administratur et ita nihil fit quod non
pertineat ad opera providentiae ¶ Alio modo potest intelligi privatio intentionis [illegible] agentis
particularis ut potest particularis vel intellectus creati / et hoc modo aliquid est ca-
suale et casus ad quod dicit boethius in libro de consolatione / diffiniens casum et ostendens
qualiter quis potest operari casualiter videlicet cum ad assequendum [illegible] inopinate / et ideo
dicit casus est inopinatus rei eventus ubi sunt [illegible] privationem et propositionem
propositionem per hoc quod dicit eventus ¶ privationem in hoc quod dicit inopinatus / et illa
privatio non est in deo / quia deus nihil potest facere inopinate sive in [illegible] a
a deo in quod sit defectus / sed potius a defectibili creatura ¶ Ad rationes
rationes [illegible] quod nihil est a deo casuale / et quod casuale [illegible] quod casuale non est a deo
¶ Ad primum [illegible] quod [illegible] omnis [illegible] a deo est [illegible]
[illegible] non [illegible] defectum. ¶ Ad [illegible] a deo est [illegible]
actus ¶ Ad [illegible] aliter dicitur actus de ente [illegible] est divinum entis / aliter [illegible] est

casuale et fortuitum dupliciter dicitur

actus dupliciter dicitur

dicta sunt. Semper ei est diuina entis et similitudine ad formam a qua dependet et
non priuatio. Semper autem est diuina cause et priuationum intencio. Semper quod aliquid dicitur
esse contra aliquam partem et licet non per se, sed per modum offendendi per accidens, in quo culpa sit
a deo et modum operandi per actus in quo culpa sit a deo. Solutio 3a. Scilicet quod diuerse
sunt indiget aliquo superiori coniungente ad hoc quod possunt unum effectum produ-
cere. Dicendum quod id dicitur potest intelligi uno modo uere, alio falso. Si enim ita intelligitur
quod ad hoc quod aliquam due cause concurrant necesse est nouam influenciam cause super-
ioris plus quam per non concurrunt et quibus operantur per se, sic non habet ueritatem. Hoc enim patet
quod qui abscondit thesaurum in terram et qui fodit terram sine noua influencia
ille due operationes concurrunt in thesauri inuentione. Si autem ita intelligatur quod omnes
sunt que concurrunt ad unum effectum reducuntur ad aliquod unum principium, sic ueritatem habet
pro eo quod illa que non possunt reduci ad unum principium uel omnia sunt diuersa, et ideo
nunquam possunt ad unum effectum concurrere. Sic enim in uno principio non conueniunt ista
omnino non habent aliquam communem, et ideo necesse est ponere quod talia sunt concurrentia quamuis
causas quamquam sint ab uno principio primo, sed tamen casus non est quod casuale in quo hoc
sit a deo quod sit a deo. 2o id quod est per causam non tamen dicit coniunctum sed causatum in
operatione. Solutio. Scilicet quod causa per actus indiget adiutorio sit causa per se. Dicendum
quod uerum est in ratione eius quod efficit, sed non indiget adiutorio in ratione eius in quo deficit
per se et per defectum, sed non per se per efficere, et ideo non probat quod casuale sit a
deo. Ad 2m id quod aliquid ponit non 2m quod dicit priuationem intencionis. Et per obiectionem
atque quod miraculum in quo hoc sit a deo et tendit tamen dicit priuationem consuetudinis quia
fit preter solitum cursum. Dicendum quod aliter miraculum fit preter solitum cursum et aliter
fortuitum fit preter intencionem. Miraculum enim sic fit preter solitum cursum ita quod supra
cursum naturae, sicut plus dicit potencionis quam priuationis. Casuale uero non ita fit
preter intencionem quod fiat supra intencionem, sed deficit ab intencione. Solutio quod
quod deus sit qui aliquid agens unum assequitur et aliud intendat, ita quod uterque sit
a deo. Dicendum quod uerum est, sed assequi unum et intendere aliud hoc non facit
casum uel fortunam in quibus aliud intendat ab eo quod assequitur, sed in quibus non
uidet nec intendit id quod assequitur. Sic enim id et aliud intendit et unum operatur
casualiter siue fortuite. Licet autem intendere ad aliud sit a deo, priuatio tamen a deo
est non intendere illud quod assequitur, quia primum dicit positionem et 2m priuationem
et casuale siue fortuitum in quo hoc non denominatur a primo sed a 2o, et ideo
in quantum tale non est a deo, sed a defectu in proposito agente creato

quod diuerse cause diuerse quando sunt in-
diget aliquo superiori causa dicitur
intelligitur

Tertio quaeritur utrum enunciatio falsa sive complexum falsum sit a deo. Et quod videtur
quandocumque aliqua duo fundantur super idem sive in re, si unum est a deo et reliquum.
Sed falsitas complexionis et veritas sunt opposita, fundantur super idem. Hoc enim
ipso complexum est verum homo est animal, hoc est falsum homo non est animal. Sed ergo omnis complexionis veri-
tas est a deo, ergo omnis complexionis falsitas est a deo. Secundo veritas est adaequatio rei
et intellectus, et falsitas est inadaequatione rei et intellectus per oppositum. Sed sicut
se habet aequalitas et inaequalitas in rebus, ita se habet aequalitas et inaequalitas in
complexionibus. Sed aequalitas et inaequalitas in rebus sunt ab ipso deo; sicut enim a deo est quod aliqua
duo sint aequalia, sic a deo est quod aliqua duo sic se habeant quod unum excedat reliquum.
[illegible] Augustinus dicit quod si essent aequalia non esset ordo. Ergo pari ratione adaequatio et in-
adaequatio signi ad signatum est ab eodem principio. Tertio a deo est falsitas complexionis
quam solus potest facere propositionem ipsam esse falsam, sed demonstrato aliquo pectore ista
est vera: iste non est impugnatus(?), et nullus potest hanc facere falsam nisi solus deus qui potest ei
dare impugnationem(?), ergo etc. Quarto maioris dignitatis et potestatis est falsificare hanc
complexionem iste est pector quam verificare eam, quia nullus potest hoc nisi ipse qui potest veri-
ficare eam, et hic in dignitate est. Sed [illegible] complexionis veritas a deo est, ergo multo
fortius complexionis falsitas est a deo. Sed contra: omne quod deus potest facere habet
exemplar in deo, sed enunciatio falsa sive complexum falsum non habet exemplar in deo, eo quod ipsa
[illegible] est non exemplandi(?), ergo enunciatio falsa sive complexum falsum non est a deo. Secundo sicut
se habet bonitas ad ~~fal~~ falsitatem ad maliciam, sic se habet veritas ad falsitatem,
sed a summa bonitate nullo modo potest esse malicia, ergo a summa veritate nullo
modo falsitas. Tertio verum et ens convertuntur, sed a deo non potest aliquid esse quod non sit
aliquo modo ens; si enim pure nichil esset, a deo non esset; ergo a deo non
potest esse nisi verum et ita complexum huiusmodi. Sed falsum dicit privationem veri, ergo videtur quod a deo
non debeat causari sive complexum huiusmodi. Quarto omne quod deus potest facere potest dicere, sed falsum non
dicit, ergo falsum non potest facere. Probatio minoris: si dicit falsum, aut ergo sciens aut ignorans.
Ignorans non, hoc apparet; si sciens, sed aliquis dicit falsum sciens mentitur, ergo
deus mentiretur, quod blasphemum et impium est dicere. Responsio: dicendum quod falsitas [illegible]
[illegible] defectum veritatis [illegible] verificari, sicut malicia dicit privationem bonitatis
[illegible] actione [illegible] verificari, et ideo sicut actio mala in quantum actio
a deo est, in quantum vero mala et iniusta a deo non est, sic et enunciatio falsa in quantum
enunciatio a deo est, in quantum vero falsa a deo non est. Nota quemadmodum in actione
duplex est bonitas, una naturae et altera moris, et una est essentialis, al-
tera accidentalis, et ideo una primaria, altera relinquitur, et ideo illa bonitas
relinquit actio illa a deo est, sic in omni enunciatione duplex est veritas, una

In omni enunciatione duplex est veritas

Dist. 3a utrum actio culpabilis sit a deo

essentialis, et hec veritas qua propositio representat id ad quod imponitur et instituta
est. Et hec magis proprie abenunciatione. Unde cum enunciatio significet illud ad quod in-
stituta est, sive sit vera sive falsa. Alia non est veritas accidentalis que
attenditur in propositione in hoc quod representat rem ut est, que est tunc eius dicitur adequatio signi
significato, et veritas enunciationis non est aliud quam quedam adequatio. Et hec veri-
tas opponitur falsitati, que tunc est in propositione ut enunciatio falsa, quod signum non re-
presentat rem sicut est res ut non est, sed representat per signum, et hoc est quod
philosophus ab eo quod res est vel non est dicitur oratio vera vel falsa. Hoc est dicere ab eo quod
res est sicut representatur dicitur oratio vera, et ab eo quod res non est sicut representatur
dicitur oratio falsa. Sed sicut in iniusticia est privatio rectitudinis, sic falsitas est defectus
adequationis. Et ideo sicut deo ut actori non attribuitur iniusticia actionis, sic non debet at-
tribui falsitas orationis, utroque enim est defectus, et ullus defectus deo attri-
buendus est. Nondum est tamen quod et si ullus defectus sit a deo, magis tamen omnis defectus
elongatur a causalitate dei quam alius. Ad tertium dicendum quod sunt diversi modi defectuum. Est enim
quidam defectus qui dicit privationem alicuius perfectionis et ordinis, sicut est defectus culpabilis, et
ille est defectus vituperabilis et vituperabilem reddit actorem, et talem defectum deus
non facit, sicut etiam facit illud quod secundum causam tali defectu deficit necessario. Unde nec
deus facit peccatum, sicut facit aliquid peccatum, sicut facit aliquid quod secundum se peccatum non vere illud
quod deus facit. Hoc dico propter actum in infusione in qua necessario contrahitur culpa originalis, sed
hoc non est ex actu dei sed ex sua causa, et sicut prius patet. Est et aliquis defectus qui est
privatio alicuius perfectionis non tamen est privatio ordinis, sicut est in aliquibus defectibus ordinati
et talis defectus licet non possit deo attribui, ad quod defectus sit attribui, ad quod coor-
dinatus, et de tali defectu licet non possit dici quod deus eum faciat, quia defectum
facere est deficere, sed tamen dici quod facit aliquid quod secundum necessario patitur ille defectus. Et talis
defectus est falsitas et ignorantia et cecitas et consimiles, unde quibus non possit con-
cedi quod deus facit falsitatem orationis sive orationem falsam, ad quod falsa est, sed tamen
concedi quod deus faciat aliquid quod secundum aliquam orationem est falsa necessario, sicut eam imperficat
impius factum ad quod secundum, hec enunciatio est falsa, ipse est impius. Concedo tamen sicut rationes
ostendentes quod enunciatio falsa, ad quod falsa non sit a deo. Ad primum in contrarium dicendum quod falsitas
et veritas fundatur super idem. Dico quod verum est, sed tamen aliter et aliter, quia veritas fun-
datur per modum positionis, et falsitas per modum privationis, et ideo non oportet quod sint ab eodem.
Vel aliter dicendum quod super idem fundatur ab eodem sunt intelligitur quod super id fundatur et
eodem modo. Ad aliud dicendum quod equalitas et inequalitas in nobis facit sunt ab eodem principio
referuntur enim quando est simile, quia in rebus unius inequalitas dicit privationem equalitatis ubi
debet esse, et tunc non est a deo cum sit defectus. Aliquo modo inequalitas dicit gradum et or-

qui dz essentialiter res et hec non et si videatur dicere pravitatem quia tunc dicit privationem a deo est sed adequatio signi ad signatum quod dicit defectum pro eo quod signum ipsum tunc est ut respicit signatum 2° quod est et non inadequatio signi ad signatum est falsitas, inadequatio vero intellectus et rerum non est falsitas et per consequens non precise inadequatio rei ad rem est a deo quod inadequatio signi ad signatum sit a deo. Possibile tamen dici quod inadequatio intellectus quamvis dicat defectum equalitatis a deo non est quoniam illud quod subest a deo est. Ad 3m s. quod deus non potest falsificare enunciationem. Dico quod hec est vera et tamen deus facit quod ista alia propositio est falsa. hec autem nunquam deus facit aliquam propositionem falsam sed hec est simpliciter et tamen deus facit falsitatem propositionis et hoc quia falsitas nominat ipsum defectum propositionis et ideo in ratione est sophisma pro fallacia 2m actus quia ... arguit facit ad quod sto est falsa ... facit propositionem falsam sine falsitate in propositione. Ad 4tum quod oportet quod maioris dignitatis est falsificare aliquam propositionem quam verificare. Dico quod veritate ad falsitatem contingit comparari dupliciter uno modo loquendo formaliter et causaliter secundum rationem eius quod sub est ipso loquendo formaliter sic veritas dicat adequationem et falsitas inadequationem et sic falsitas privatio veritatis propositionis, dignum est ... veritatem quam falsificare. Sed illud secundum dignior est veritas quam falsitas. si tamen contingit dicere dignum ... quo ulla est dignitas. Si autem comparamus veritatem ad falsitatem ratione eius quod respondet propter rei sic dico de plano quod aliquando dignius est id quod propter rei quod reddit aliquam propositionem falsam quam id quod reddit propositionem veram sicut patet dignius est ... quod reddat istam propositionem falsam iste non est bonus quam quod reddat eam veram et ... et istam quoniam veritas de se dicat ... sed dicit adequationem illa adequatio que potest alterius ... secundum ... privationem sicut ... et defectum sicut effectum sicut est defectus et ordinabilis et tamen defectus est per se cognoscibilis et per se significabilis a deo. Ad quartum sup quod fundatur veritas enuntiationis non ... quod propter rei respondeat aliqua veritas sicut ... contingit ... ipsum esse propter de illo quod ... non est contingit ... ipsum non est sicut ... quo ... signatum esse in actu sicut ... veritas signi ... super aliquam rem actualem ... relatio et ordo a deo sicut talis signatio et tamen veritas a deo est ut ... quod signatum sit a deo et non est ibi sophisma ... fallacia 2m actus sicut per argumentum ordinatio culpe et pene est a deo ergo culpa est a deo sicut non ... ... veritatis ... est a deo ergo ... est a deo et sicut patet quod et si veritati non ... respondeat ... significati aliquod

signe

leviq quam falsitati tamen veritas nobilior est quam falsitas et ideo non sequitur quod si verificatio propositionis sit a deo quod ab eodem sit propositionis falsificatio 2m quod falsa et sic patet questio

In ista parte sunt dubitationes circa literam. primo et quia dicitur ibi augustinus quod ista ratio pro quo dicitur super opera dyali quod vicia dicuntur actus sunt non res sed Ecce sul gerius dicit et habetur in glosa super ro 12o ad ro michi vindicta ego retribuam quod ille rei est ultor et augustinus et angelus non est actor ergo deus est ultor peccati peccatum est res 2o videtur quod contra impli- citur in illo verbo quod nomen est eius et alia res sed viciam est actus sicut ipse dicit et actus est quedam differentia entis ergo idem est dicere vicia esse actus et non res quod affirmare superius inferius et negare superius de eodem quod est impossibile 3o ipse augustinus videtur contra dicere sibi cum dicit in enchiridion quod aliqua sunt res quibus homines mali sunt tales non sunt nisi vicia et peccata igitur vicia sunt res ¶ 4o dicendum quod res accipitur generaliter communiter et magis generaliter Res 2m quod communiter dicitur dicitur a reor reris et sic comprehendit esse illud quod cadit in cognitione sive sit res extra sive in sola opinione generaliter vero dicitur res a ratus rata ratum 2m quod ra- tum dicitur esse id quod non est tantum in cognitione sed est in rerum natura sive sit eius in se sive eius in alio et hoc modo res convertitur cum ente ¶ 3o dicitur res magis generaliter 2m quod dicitur a ratus ta tum prout ratum dicitur illud quod est eius per se et firmum et sic res dicitur solum de creaturis et substantiis per se entibus et sic res accipitur pro peccato est res et quod ad actiones substratas et quod ad deformitatem et accipit ful- gentius Si vero res dicatur 2o modo sic peccatum dicitur res non ratione deformitatis sed ratione actus substrati et sic accipit augustinus in enchiridion ¶ 3o accipiendo hoc nomen res sic peccatum non est res ratione deformitatis nec ratione actus substrati et sic accipit augustinus in verbo proposito cum dicit quod opera dyali vicia sunt non res et per hoc patet responsio ad totum

Item de hoc quod dicit quod natura non est deus non fecit videtur enim hoc esse falsum quia multa sunt que fiunt preter naturam et tamen constat quod a deo sunt sicut multa acci- dentia que dicuntur per accidens et per violentiam et per gratiam et per miraculum. 2o nomen quod est natura aliqua sicut est privatio ut privatio ca naturalis caret sed multa sunt que naturalia non sunt ergo ut per se sunt 5o non videtur non esse verum illud quod dicitur quod deus non fecit illud quod natura non est ¶ 4o dicendum quod per hoc nomen res explicite accipitur ita hoc nomen natura uno modo dicitur natura quod naturale est ut privatio que naturali inest 2o modo largius et non solum res eius per se ut privatio naturali inherens sed omne quod consonat nature ut quod salte aliquo bono non privat et istos duos modos ponit magister in litera ¶ 3o dicitur natura largissime esse eius quod est in aliquo naturali sive sit naturaliter inherens sive non sive sit salvativum secundum non et secundum hoc dicit augustinus

Res multipliciter accipitur

Natura dicitur 3bus modis

q na e o[m]ne q deus fecit. p[otes]t na accipi 3bus mo[dis] 2o q facere dei acc[i]
p[itur] p[ro]ut p[ro]no facere dicit[ur] deus creando ¶ 2o c[on]creando ¶ 3o coop[er]ando et
ita 2m q[uod] c[on]tendit[ur] verbu[m] faciendi c[on]tendit[ur] nome[n] na p[otes]t facere dic[itur] deus
actione[m] subst[ra]tam subst[ra]tam pecco coop[er]ando h[ab]et p[otes]t et nome[n] na
p[otes]t c[on]tendit ad illa[m] actione[m] / et p[otes]t facere dei m[od]o q p[otes]t c[on]tedit ad d[e]for
mitate[m] / p[otes]t nec na / et to c[on]c[l]udat auct[oritas] no[n] p[otes]t habe[r]i q actio substrata
deformitat[is] no[n] p[otes]t a deo / s[ed] hec t[ame]n habe[tur] q deformitas no[n] p[otes]t a deo

Iterum q[ueri]t de illa r[ati]one qua[m] m[agister] dimittit i[nde] i[n] soluta / sicut
cu[m] p[otes]t q[u]id miru[m] si deus no[n] d[icitu]r esse actor pecc[at]i i[n] q[uo]d nichil
sit cu[m] nichili nulli actor q[uo]d sit c[on]stat m[odo] cu[m] efficaciter argue[re] / q[uo]d
cu[m] pecc[atu]m aliq[uo] habeat actore[m] et no[n] possit habe[re] 2m q nichil e[st] / habz g[o]
2m q aliquid est / p[otes]t 3 ullo no[n] habz dari actore[m] / m[odo] q pecc[atu]m i[n] q[uan]tum actu[s] est
a deo no[n] p[otes]t ¶ 4o d[icitu]r sol[utio] hoc q[uo]d a[uctorita]s defecit / p[otes]t aliq[uo] pecc[atu]m e[st] nichil / aliq[uo]
est nichil illud / q[uo]d nullo e[st] / pecc[atu]m ei for[te] l[icet] nichil e[st] / p[ro]ut nichil omni[n]o t[ame]n
ta[men] aliq[ui]d e[st] / et aliq[uo]d boni p[ri]vac[i]o e[st] et q[ui]bus illud q nullo e[st] / no[n] possit
habe[re] actore[m] / t[ame]n i[de]o q d[icitu]r d[e]fectu[m] t[ame]n eius p[otes]t h[ab]ere actore[m] no[n] m[od]o ac
tore[m] efficiente[m] s[ed] deficiente[m] / et p[ro]b[abi]l[ite]r q r[ati]o illa no[n] r[ec]te p[ro]cedit

Q[ueri]t[ur] et[iam] de hoc q d[icitu]r iniquitas ip[s]a no[n] e[st] s[ubstanti]a / s[i] e[nim] s[ubstanti]a dicit[ur]
sp[ec]ie / aut d[icitu]r q[uan]t[u]m / s[i] d[icitu]r sp[eci]e ea[dem] ut supra e[st] s[ubstanti]a / s[i] d[icitu]r q[uan]t[u]m / g[o]
q[ui]a q habz aliq[ua]m essencia[m] dici[tur] s[ubstanti]a / s[ed] habitus mali habz aliqua[m] essencia[m]
m[od]o habitu[m] / g[o] m[od]o p[ro]posit dici s[ubstanti]a / g[o] m[od]o q mali habitus ut luxu
ria d[icitu]r laudab[i]le deu[m] ¶ 8o d[icitu]r q s[ic]ut nome[n] na m[u]ltipliciter dicit[ur]
et accipi[tur] ita et nome[n] s[ubstanti]e / p[otes]t e[nim] alios m[aio]r modos q[ui]bus d[icitu]r p[ro]ut s[cilicet] q
s[ubstanti]a dicit[ur] na fo[rmaliter] p[er] a[ccidens] apocitu[m] et essencia cui[us]c[um]q[ue] / p[otes]t alio distingui s[ubstanti]a
s[ubstanti]a m[od]o v[er]ba b[ea]ti aug[ustini] p[ri]mo ut dicat[ur] res p[er]manens et p[er] se stans / alio
ut dicat[ur] res p[er]manens no[n] t[ame]n p[er] se stans / s[ed] ali[is] inherens ¶ 3o ut dicat[ur] s[ubstanti]a
q[ue] habz essencia[m] actu[m] eius sive p[er] se stans sive no[n] / et hoc m[od]o s[ubstanti]a p[otes]t q
tendit ad o[mn]e[m] eius / et[iam] accip[it] aug[ustinus] cu[m] d[icit] q nulla s[ubstanti]a e[st] nichil d[e]o
e[st] / ¶ d[icitu]r g[o] dicit[ur] q iniquitas s[ubstanti]a no[n] e[st] ¶ d[icitu]r q iniquitas accipi[tur] abstrac
te p[ro] ip[s]a deformitate no[n] p[ro] habitu t[ame]n q[ui]n deformitas c[on]sistit

Iterum q[ueri]t[ur] de hoc q d[icitu]r penarum deus actor e[st] / m[odo] et hoc esse f[als]um
q nullus e[st] deus actor nisi q habz c[on]exemplar i[n] deo / s[ed] pena no[n] habz
c[on]exemplar i[n] deo / g[o] m[odo] q deus no[n] p[otes]t actor pene ¶ 2o q[uia] e[st] s[ubstanti]a deo
actore et deo volente / s[ed] p[otes]t d[icitu]r da[m]n[atio] d[e]i no[n] plasmavit nos ad p[er]ime[n]d[os]

2m q pena

s[ubstanti]a d[icitu]r 3o

¶ di 3a utrum actus culpabilis sit in deo

q

quod deo non placet malum pene vero quod non sit ab ipso tanquam ab actore ¶ Ibi 4o dicit quod quedam sunt quorum est exemplar in deo et in conformitate quorum attenditur quantum ad esse eorum speciale / quedam non et in conformitate que attenditur quantum ad esse generale / sicut est pena sive passio non habeat correspondens in deo passionem ut penam habet tamen correspondens in genere entis et in genere ordinis et illud sufficit ad hoc quod quod habeat in deo exemplar / Ibi dicit quod voluntas in deo duplex est videlicet antecedens et consequens / quamvis pena non a voluntate antecedente nichilominus tamen est a voluntate consequente quales autem pena sit a deo et in hoc determinatum est supra dis precedenti / licet enim magister dicat penam a deo esse non tamen intelligendum est hoc verum / Ideo ad hoc ut ista verba que dicuntur in ista dis intelligantur sane notandum oportet istas propositiones iiii tanquam regulas infallibiles supponere. quarum prima est quod omne quod dicit positionem aliquam est a deo ¶ 2a est quod omne quod aliquem ordinem dicit in quantum huiusmodi est a deo ¶ 3a est quod nullus defectus in quantum huiusmodi est a deo propter hoc quod repugnat divine potencie / quarta est hec quod nullus inordinatio in quantum huiusmodi est a deo / quia repugnat divine sapiencie / his autem tanquam manifestis suppositis / oportet ea sane distinguere primo circa penam quantum ad rem pene et quantum ad illud quod consequitur ¶ 2o oportet sane quod alia pena est acta / alia contracta alia inflicta / 3o oportet intelligere distinctionem huius nominis res / quia dicitur simpliciter ¶ 4o oportet intelligere distinctionem huius nominis via et significat quod in quo defecta sunt supra et his intellectis manifestantur ea que dicuntur in hac / magister quid sit

Dis 38

Post predicta de voluntate cuius sit consequens ordinem / malum sive peccatum In hac parte determinat quatuor peccatum per actum voluntatis habeat introduci / dividitur autem pars ista in partes tres / quarum prima determinat magister quod peccatum habeat ortum a voluntate in generali / In 2a non descendit ad speciales dicas peccati infra dis xx / Fit autem voluntas mala et cooperacio sit consequens / In 3a non inquirit unde ortum habeat in ipsa voluntate peccatum peccandi / Infra dis xl et quinta / Post predicta consideracione de quo non tractat / prima pars habet duas in prima inquirit magister qualiter ipsa voluntas habeat depravari / 2a non qualiter depravatione voluntatis fiat depravacio in actu exteriori infra dis xl. preterea de actibus adiectis vero / prima pars habet duas in prima determinat qualiter voluntas habeat depravari / In 2a non inquirit quare magis voluntas depravetur quam alia potencia / infra dis 39 / hic autem oritur questio satis necessaria / prima pars quantum ad intentum secundum distinctionem habet duas partes / quia enim depravatio et rectificacio voluntatis attenditur penes finem et voluntas habet comparari ad finem mediante intentione / Ideo pars ista duas habet partes / In quarum prima determinat magister de rectificacione et de depravacione voluntatis

q pte finis ¶ 2o vs in qua dr̃ diaz volutatis et intencois ibi habz cam
qui d distet inter volutatem et intencionem ¶ prima ps habz in ptes
qr ei obliquo agnosti habz p rectitudinem, iud rectitud radix e pui et oblia
soi prima pte ondet magr q ppte finis vcit rectitudo volutatis ¶ 2o
dtminat quis sit ille finis ibi qm go caritate ubi ponit finem ¶ 3a
dtminat de unitate finis sr bonarum volutatum ibi hz qr vtrum omnes
bone volutates etc ¶ 4o ns movet qddam dubium et dtminat ibi verum
tamen hunc finem q deus est ¶ 2a ns ps in qua dtminat de diam vo
lutatis et intencois habz duas i quarum prima qrit diaz 2a ronem ibi so
let eciam qri etc ¶ 2o de diam 2a rem ibi s; qrit vtrum intencio talis
sit volutas et 2a hec duo dtminant in pte ista s de cparacione volu
tatis ad finem et de dia intencois et volutatis duo ¶ po qri de
distintelligencia i qua ptes incidit hic qstio circa ¶ cparacione volu
tatis ad suum finem ¶ 2o qrit de diam intencois ad volutatem ¶ Cir
ca primum qritur iiii ¶ po qritur vtrum volutas rone finis sit comme
dabilis ¶ 2o qritur quis sit ille finis ¶ 3o qri vtrum bone volutates
habeat unum finem ut diuisos ¶ 4o qrit vtrum male volutates qui event
qui event i finem s an constituant sibi fines alios et alios incdabiles
Circa pm sic pcedi et qrit vtrum volutas sit bona et c. | voc bui sis
lt q sit in mat. 6o si oculus tuus fuit simplex totum corpus tuum lu
cidum erit | s go oculus e intencio p quam volutas ordinat i finem 2a q
ibi ppom et corpus est cogitacio opum | mr q s finis bonus sit q oes
opacio volutatis sit bona et commendabilis ¶ 2o augt i xi d trinitate
recte sit omnes volutates s bo e illa ad quam recte ordinan | sz ille
ad q recte ordinari est volutas finis | s go finis bonus est | sequat q
volutas finis et oes finis volutas ad eam ordinata sit bo et ita ¶ 3o max
est phis tunc finis bonus e ipsum qz bonum sc p actus volutatis finis bo
nus e sic et ipsa e bona ¶ 4o in accione nali in qua forma est finis | bo
nitas generis et operis attenditur penes finem et formam | sed cum intencio
finis capit essencialis moralis actui ut nalis | et bonitas actus volutatis
ptineat ad mores | mr q bonitas volutatis et rectificacio penes bonitate fi
nis habeat attendi et cognosci ¶ Oz q finis bonorum e beatitudo sc magr dt
mlta homines appetit beatitudinem sc dt augus et omnes finalr eam intendunt
sc dt boecius i lo d consola phie quis diuso tramite ad eam currat | sc p
omnes volutates qui event i illo fine | s go omnes erunt bone et nulle male ¶ 2o

dt dyo(nysius) q(uod) nemo op(er)a(tu)r ad malu(m) aspiciens. 5o o(mn)is op(er)ans finalit(er) appetit ad aliq(uo)d bonu(m) q(uod)un(que) p(h)(ilosop)h(u)s 2o ph(isicorum) dt q(uod) bonu(m) et finis e(st) ide(m), 5o p(ro) o(mn)is voluntas ad intendit bonu(m), vi(detu)r q(uod) aut o(mn)is voluntas est bona, aut q(uo)d bonitas no(n) inest voluntati ex fine. 3o q(uia) p(e)c(c)ans ab finalit(er) appetit bonu(m) tame(n) nu(m)q(ua)m op(er)acio ei(us) est meritoria nisi sit caritate i(n)forma(ta), et ideo sit deo g(ra)ta et accepta 5o vi(detu)r q(uod) bonitas voluntatis i(n) actu po(n)itq(ue) vociat ex p(ri)ncipio q(uam) ex fine. 4o q(uia) bonitas voluntatis venit ex fine cu(m) finis o(mn)is bone volu(n)tatis sit deus et equalit(er) sit fi(nis) o(mn)ium, vi(detu)r q(uod) o(mn)is bone voluntates sint equalit(er) bone, s(ed) i(d) o(mn)es voluntates no(n) sunt equalit(er) bone, vi(detu)r q(uod) volu(n)tatis bonitas no(n) sit ei(us) ex fine. 5o medium al(iud) bonu(m) e(st), 5o q(uia) q(ui)s finalit(er) p(re)dicat ut medium eius op(er)a(ci)o ista habeat bonu(m) fine(m), vi(detu)r q(uod) p(re)d(ica)c(i)o p(re)dicac(i)o sit bonu(m) et laudabile, q(uia) i(d) tales actio(nes) iudica(n)t e(ss)e mala, vi(detu)r q(uod) voluntas no(n) sit bona ex bonitate finis. 6o q(uia) q(ui)s merit(u)r p(ro)p(te)r salute(m) p(ro)ximi, et salute(m) p(ro)p(ri)a(m) i(n) sit bonu(m) mediatu(m), illud e(ss)et bonu(m) et meritoriu(m). S(ed) no(n) voluntatis bonitate(m) h(ab)et ex fine, s(ed) (con)stat q(uod) mendaciu(m) nu(m)q(ua)m e(st) bonu(m), sicut dicit aug(ustinus) 6o vi(detu)r q(uod) bonitas finis no(n) sufficiat ad bonitate(m) voluntatis, q(uia) r(es)pi(cien)s ra(ti)o(n)e i(n)titudo et bo(ni)tas i(n) voluntate ex tr(...) ex fine, sic(ut) vi(detu)r dice(re) ma(gi)ster in alm(...) . R(espon)d(e)o d(icen)d(u)m q(uod) d(icitu)r voluntas e(ss)e bona ex bonitate finis, hoc e(st) dice(re), q(uod) voluntas e(st) bona ex ordi(n)e ad bonu(m) fine(m). Old hec aute(m) q(uo)d sit iusta ordinac(i)o ad bonu(m) fine(m) requi(ri)t(u)r q(uod) bonu(m) finis sit 2(...) mod(is) videl(icet), (...) ... et sub ro(ne) finis, aliq(uo)d ei e(st) bonu(m) i(n) se q(uod) ta(men) no(n) recte ordina(tu)r ad alt(eru)m in ro(ne) finis, sic(ut) min(us) bonu(m) q(uam)uis sit bonu(m), no(n) ta(men) e(st) bonu(m) finis maioris boni, p(ro)p(ter) eo q(uod) finis melior deb(et) e(ss)e his q(uae) sunt ad fine(m). S(e)c(undu)m ... ordinis duo r(e)q(ui)r(un)t(ur) videl(icet) ydoneitas ... ordinabilis et actualis ... voluntatis ordinatis, et cum ista ... absq(ue) dubio voluntas bona ex fine bono iudicat(ur), cu(m) aut(em) ... deficit bonitas finis no(n) suffic(it) ad bonitate(m) voluntatis ut patet q(uia) sit finis bonu(m) in se, no(n) ta(men) sufficit ad fini(en)d(u)m et (com)plend(u)m illud ... ipsi(us) sic(ut) mendaciu(m) q(uam)uis sit bonu(m) in se, no(n) ta(men) ... (com)ple... ro(ne) finis ... p(re)dicac(i)o(n)is, p(ro)pt(er) mendaciu(m) no(n) e(st) ordinabile ad bonu(m) cu(m) sit i(n) se malu(m), et i(de)o ... q(ui)s merit(u)r ... ad bonu(m) mediatu(m) no(n) e(st) bonu(m), q(uia) deficit ibi r(e)ctitudo ordinis p(ro)p(te)r defectu(m) ydoneitatis ... act(us) que(m) voluntas refert ad illud fine(m), sic(ut) ... ad v(er)itate(m) ... c(um) credendu(m) est sic(ut) m(a)g(iste)r d(icit) voluntate

esse rectam et bonam quo ad finem | hoc enim intelligitur per praedictas conditiones
| et secundum istum modum venies ad primam partem concedendo sunt | et propter hoc patet
responsio ad illa duo quae ultimo opponuntur videlicet de pertinacia et infidelitate
¶ Ad primum dico quod cum dicitur quod beatitudo est finis bonarum voluntatum et omnium ¶ Dico quod alius
est finis bonarum voluntatum et alius malarum | nam beatitudo quae est finis bonarum
voluntatum est beatitudo vera | beatitudo non quae est finis malarum non est beatitudo vera
sed simulata | avarus enim aestimat beatitudinem esse in divitiis | et superbus in ho-
noribus | et sic in aliis vitiis unde sic finis malarum voluntatum quandam habet
similitudinem finis veri bonitatis ut potest beatitudinis per eas malae voluntates
sequuntur speciem virtutis quam eligunt. Secundo dicitur quod omnis voluntas tendit ad beatitudinem
hoc intelligitur de beatitudine in sua generalitate considerata in qua appetitu
omnes ut dicit augustinus conveniunt | sed prout beatitudo consistit actu per illam quae appetit
visione dei | non ab omnibus appetitur | nec omnes in illam tendunt ¶ Ad secundum sic quod
nemo operatur malum aspiciens ¶ Dico quod est quod nemo aliquid est bonum secundum veri-
tatem | aliquid est bonum secundum aestimationem | et sine hac aestimatione non movetur volun-
tas ad aliquid appetendum admittendum deliberato appetitu | et ideo dicit dyonisius quod nemo
operatur ad malum aspiciens quod nulla est voluntas cuius operationem non praecedat boni aestimatio
sed licet id quod aestimatur esse bonum frequenter est malum ideo frequenter male operatur | sed numquam
aspicit ad malum sub ratione mali | cum ergo dicitur quod voluntas est bona quae intendit
bonum finem | hoc non intelligitur de fine qui est bonus tantum in aestimatione appetentis
sed etiam de bonitate reali ¶ Ad tertium quod obicitur quod non est actus voluntatis bonus nisi
qui est ex caritate ¶ Dico quod caritas non reddit bonum nisi per se ipsum quod ipsum
bonum refertur in summum bonum | non sufficiat in hoc aliquid esse affectum et operis
ad summum bonum est | non esse sed nisi coadiutore caritatis quae facit finem il-
lud cum aliis circumstantiis et praeceptis cuiusque spiritualis | et in eo quiescere tamquam
in fine ultimo | et hinc est quod bonitas omnis voluntatis attribuitur caritati nichil-
ominus tamen attribuitur bonitati finis | quod ubi est unum propter alterum ibi unum tantum
videtur quid praeferendum | pro dicta tamen nisi conveniat | et sic in proposito in-
telligendum est ¶ Ad quartum sic quod finis aequaliter est bonus ¶ Dico quod licet finis aequaliter
sit bonus | non tamen omnes voluntates aequaliter ordinantur et approximant illi fini
| et bonitas finis non redundat in voluntatem | nisi ratione ordinationis voluntatis
ad illum finem | et ideo licet finis sit aequaliter bonus | tamen secundum gradus diversos in ap-
proximatione et ordine voluntatum ad illum finem | voluntates non sunt aequaliter
bonae ¶ Ad duo ultima iam patet responsio ex praedictis

¶ Dis 38 ¶ De qparatione voluntatis ad suum finem

Secundo quer. quis sit ille finis | per cuius bonitate voluntas e bona
et ad quem debeat referri in(tentio) voluntatis | pro hoc quod possit recte | et quod
huius finis sit caritas | videtur (quia) i thi. i finis precepti e caritas | Sed ad illud fine refun
de possit voluntates ad quod referuntur precepta per hoc caritas e finis precepti ca
ritas e finis bone voluntatis ¶ 2o Ro xiii° qui diligit proximum legem im
plevit | et ibi plenitudo legis est dilectio | sed ad illud refunde sit volu
tates in quo consistit plenitudo et consumatio legis per hoc caritas et dilectio e
huius pz 20) ¶ 3o hoc videtur ratione omnis bona voluntas ad hoc ordinatur ut homo
fruatur deo et ad hoc quod habeat deum | sed nos non fruimur deo ut habemus ipsum
nisi per caritatem i. habere caritatem non e aliud quam habere deum | per hoc omnis bona volu
tas est ordinata ad hoc quod habeat deum | videtur quod finis bone voluntatis sit
ipsa caritas ¶ 4o natura in operando finaliter intendit formam perfecte in esse
naturali | ergo voluntas in operando principaliter intendit formam perfectivam in esse
moris | sed forma et habitus perfectivus voluntatis in esse moris e ipsa cari
tas | ergo caritas e finis principalis omnis bone voluntatis ¶ Sed contra Ro x fi
nis legis xpus | sed deus e finis legis et bone voluntatis | ergo videtur quod xpus sit prin
cipalis finis voluntatis bone non hoc caritas ¶ 2o Bernardus in libro de diligendo deo | de
amore venitur in caritatem | et de caritate venitur ad sapientiam | ergo sapientia
e excellentior quam caritas | sed ibi debet poni finis bone voluntatis quod e excellen
tissimum | ergo finis bone voluntatis non e caritas sed sapientia ¶ 3o finis e id
quo fruendum est | sed caritate non e fruendum quod solo bono increato e fruendum
| ergo videtur quod caritas non sit finis principalis bone voluntatis ¶ Sed tu dicas quod
finis bone voluntatis non e caritas creata sed increata | ¶ contra apostolus finis pre
cepti est caritas procedens de corde puro et fide non ficta | sed caritas
procedens de corde puro et fide non ficta non est nisi caritas creata ergo &c.
¶ 5o finis bone voluntatis e id quo habito voluntas nichil ultra querit | sed
habita caritate adhuc voluntas ultra querit aliquid | videlicet ipsum deum | immo
quanto maiorem habet caritatem tanto magis querit | ergo videtur quod caritas non
habeat ratione finis ¶ 6o quod e pondus in corporibus hoc est amor in spiritibus
sed pondus in corporibus nullo modo dicitur esse finis motus localis | ergo amor in spiriti
bus nullo modo dicitur esse finis appetitus rationalis | ergo nec voluntas ¶ 7o finis et prin
cipium sunt distincta sed caritas est radix omnium bonorum affectuum per hoc si
nihil quaeritur id quod e ad finem | et caritas est radix videtur quod nullo modo debeat dici
finis bone voluntatis ¶ Respondeo dicendum quod magister in textu dicit in eo quod finem | omnis bone

voluntatis caritati assignat secutus est enim in hoc doctrinam apostoli et
beati augustini. nam apostolus expresse dicit quod caritas est consumatio precepti et ple
nitudo legis. augustinus etiam dicit in enchiridion quod omnia precepta divina referuntur ad
caritatem. et in libro de doctrina christiana ostendit quod ad caritatis mandatum
quemadmodum ordinatur tota scriptura. et ita caritas non tantum modo est finis
bone voluntatis sed etiam totius sacre scripture et consumacionis omnis pietatis.
licet autem deus et beatitudo sive visio possit dici finis voluntatis bone
maluit tamen magister dicere quod caritas sit finis pro eo quod completa est in fine ad quem
petit ipsi caritati. ¶ Item circa 3m dicendum finis videlicet finis in quo quiescitur
et quo quiescitur. et finis quo quiescitur dicitur et finis. sicut ut nunc quibus ipsorum
motus caritas est finis bone voluntatis. nam caritas increata que deus est
de qua dicitur j ca. 4o deus caritas est. est finis in quo quiescitur. caritas non crea
ta et consumata ut potest caritas patrie est finis quo simpliciter quiescitur
in deo. caritas non inchoata ut potest caritas vie est finis quo quiescitur
in deo ut nunc. sicut enim locatum non quiescit in loco nisi mediante pondere
sic anima in deo non habet quietari nisi mediante caritate que est eius locus et finis ultimus nisi medi
ante dilectione qua habet complectendum bonum sub ratione boni. bonum autem sub ratione
boni sunt tenet videlicet finis et amabilis et expetendum in eo finis potius
sunt attribuitur caritati. ¶ ¶ Concedendo sunt rationes que hoc ostendunt. ¶ Ad
1m pro dicitur quod christus est finis precepti. Dicendum quod per hoc non excluditur quin caritas
sit finis. nam et si christus sit finis in quo quiescitur nichilominus caritas sit esse finis
quo quiescimus in christo. sicut caritas dicitur quod est finis in quo quiescimus quietate to
ti finis. et ideo simul possunt hec duo stare quod christus sit finis legis et caritas
finis. ¶ Ad 2m scilicet de caritate venitur ad sapientiam. ergo sapientia est excellentior.
¶ Dicendum quod 2m hoc quod ibi loquitur ibi de sapientia. sapientia non dicit aliud donum
quam caritas. sed novum statum eiusdem doni. ita quod caritas quantum accepta
distinguitur contra caritatem circa eius accessum. sicut tamen caritas describitur quantum
secundum amorem et sapientiam. et hoc non potest esse finis precepti.
¶ Ad 3m scilicet quod finis est id. ¶ Dicendum quod 2m quod finis dicitur dupliciter scilicet in quo quiescitur et quo
quiescitur. sed finis aliquo dicitur dupliciter. vel sicut obiecto. vel sicut dispositione. et utroque
modo caritate finitur. nam caritate qua deus est finitur sicut obiecto. caritate qua habitus est finitur
ut sicut dispositione. et patet quod id non obviat proposito. ¶ Ad ultimum scilicet quod voluntas
habito fine suo quiescit. ¶ Dicendum quod id verum est quod habet finem suum complete. sicut
erit in sanctorum et carnis in vita ista aut habebitur in premium nichil ultra queretur
pro eo quod tunc habebitur bonum increatum in quo consistit finis et quietacio omnium motorum

Dist. 38 De comparatione voluntatis ad finem suum

desideriorum ¶ Ad quartum s. quod pondus in corporibus non est finis motus. Dicendum quod non
est simile quod pondus in corporibus tantum in absentia loci debiti quia in presentia. Caritas
autem nunquam est in anima nisi ad dei presentem. Unde omnis qui habet caritatem habet deum et ideo dicit o
mnia opera ordinari ad finem deum ordinat ad finem caritas. Simpliciter est de pondere quod
non quiescit corpus finis pondus habet locum sibi debitum ¶ Ad octavum s. quod finis et principium
possunt diversa. Respondet ad quod talis caritas differunt modo est principium et finis
nam principium est bonum operis quantum est inchoatum et finis est quantum esse consumatum et perfec
tum. Ad hoc enim unusquisque bonum operatur ut in eo dei amor et caritas augeatur. Aliud
potest dici et probabilius. Quia sicut modus species et ordo super quod fundatur. Et tamen modus
dicit comparationem ad efficiens et species ad formam. Et ordo dicit comparationem ad finem. Sic cari
tas virtus boni operis potest habere et tenere efficientis et finis quantum diversas comparationes. Cari
tas enim continuat voluntatem nostram ipsi deo ut principio moventi et conformanti regu
le dirigenti et coniungit ut fini quietanti. Sicut ipse deus habet rationem efficientis in
quantum movens et formalis in quantum dirigit et finalis in quantum quietat. Sic ipsa caritas in
operis rationem habet illius triplicis causae. Ut enim in genere quantum physicum tria genera causarum possunt in
unum coincidere. Et patet quod et per caritas potest principium boni operis nichilominus potest esse finis
quantum diversas comparationes. ¶ Et per hoc patet responsio ad id quod ultimo querebatur quare caritas
dicitur radix et forma virtutum et finis. Hoc enim dicitur quantum diversas comparationes mentis
voluntatis ad deum divinam voluntatem. Dicendum est super hoc articulo procedens in compa
ad precedentes que nobis incumbunt circulo caritatis finis. An possit esse plures

Tercio queritur utrum bone voluntatis potest unus finis. Et quod unus solus videtur. Deu
m diligere dominum deum tuum. Glossa non vult deus suum amorem partiri ut possit
cum ipso diligamus. Preterea quicumque sibi diversos constituit fines non facit quod deus vult
et sic non facit quod deus vult. Non habet bonam voluntatem ¶ 2o Super epistolam philippenses
per octavam preterea bonam voluntatem. Glossa quantum ab adeo aliud quam deum querit non
caste diligit. Sed nulla voluntas est bona nisi illa que illum et eum caste di
ligit. Ergo nulla voluntas est bona que aliud quam deum querit ¶ 3o Sicut status est in primo
principio ita in fine ultimo. Sed sicut principium ita quia est status non est nisi unicum. Ergo et finis
debet respondere principio. Unde bone voluntatis non debet status nisi finis unus. Ergo si
voluntas statuit sibi fines plures non facit quod debet. Ergo non est bona ¶ 4o
cuiusque diversos fines intendit habet cor suum divisum. Sed qui cor suum dividit non di
ligit deum ex toto corde. Nam in toto corde querit deum. Et quicunque talis est deo non
placet qui precepit se ex toto corde amari. Et vult totum cor possidere. Ergo non
videtur quod bona voluntas possit esse que sibi statuit diversos fines ¶ Sed contra pa
corinthios ix super id quod debet in spe qui arat. Glossa predicator qui corda aperit
ad fidem debet arare in spe stipendiorum temporalium. Ergo videtur quod boni voluntatis no

tamen possit ponere sibi finem spiritualem sed etiam temporalem. Secundo videtur quod diversos fines
possit habere. Tercio luce xv quanti mercenarii sunt in domo patris mei. Ubi dicit
dominus quod nullus sunt mercenarii qui habundat spe fide et caritate, sed mercena-
rii statuunt sibi finem creatum, videlicet aliquam mercedem que est beatitudo creata per se
solum finem increatum sibi statuunt, ita non essent mercenarii sed filii. Ergo per consequens bo-
nos esse mercenarios contingit bonam voluntatem habere fines diversos. Tercio bonum addi-
tum bono facit magis bonum, sed per unum bonum finem fit voluntas bona, ergo multo for-
cius multi boni fines. Ergo videtur quod tanto voluntas melior sit quanto plures statuit sibi
fines bonos. Ergo non est necesse quod bona voluntas habeat unum solum finem. Sexto
sicut concupiscibilis appetit dulcedinem, ita irascibilis appetit celsitudinem et racionalis
appetit pulchritudinem, sed ergo pulchritudo non tantum est finis racionalis sed etiam perfectio
et per consequens aliis et plurium perfectionum plures sunt perfectiones. Perfectiones cum in nobis
sunt tres vires diverse quibus sunt sua convenientia videlicet racionalis concupiscibilis
et irascibilis. Videtur quod omni bona actione et voluntate sit assignare diversos
fines. Respondeo dicendum quod bone voluntatis unus solus est finis principalis. Item quod in-
telligendum quod plures fines statuere hoc potest esse dupliciter. Uno modo ita quod finis
sit sub fine et iste fine. Alio modo ita quod unus sit finis principalis, alter vero non
principalis, ita tamen quod finis non principalis non refertur ad principalem actualiter.
Tercio modo ita quod utrumque sit finis principalis. Exemplum autem huius assignari potest in eo
quod frequenter accidit videlicet cum aliquis vadit ad ecclesiam ad proprietates distribu-
tiones. Hoc enim potest fieri dupliciter: aut ita quod principaliter intendit honorem
et gloriam dei cum vadit ubi decantantur laudes et simul cum hoc intendit op-
time pecuniam ut pauperibus distribuat, et in alios usus licitos ad honorem
dei convertat. Alio modo potest aliquis ire ad ecclesiam intendens deo placere et simul
cum hoc pecuniam acquirere, ita tamen quod ad eam acquisitam ad deum non refert, sed
tamen ipsam pecuniam statuit finem principalem, pro eo quod ipsam non diligit propter
se. Tercio vadit quis ad ecclesiam duplici intencione ita quod vult deo placere
et vult optime pecuniam, quam sicut avarus appetit acquirere ut possit the-
saurum suum ampliare et in ea delectari. Item [illegible] primo modo statuere diversos fines
est bonum et meritorium et pertinet ad bonam voluntatem. Secundo modo statuere di-
versos fines non est bone voluntatis loquendo formaliter, ac tamen non potest reprehendi
qui possit cum ea stare est enim ibi peccatum veniale non mortale. Et hoc
vult dicere augustinus 10 confessionum ubi ait minus te amat qui tecum aliquid amat quod
non propter te amat. Tercio modo statuere diversos fines non est bone volunta-
tis immo contra bonam voluntatem, talis enim vult duobus dominis servire. Et hoc est

finis plures statuere
hoc potest esse dupliciter

minus

impleri sit mathei vi dicitur quando enim sit principaliter duos intendit fines vel sicut
illud ysaie 28 coangustatum est stratum ita ut alter decidat et pallium
breve utrumque operire non potest et talis est voluntas ypocritarum de quibus ve dap
natos est vne gemina peccatrici que per duas terram ingreditur duabus viis et
ideo dicitur ecclesiastici ii ne accesseris ad ipsum duplici corde quia ei accedit in
corde et corde ypocrita est et gaudium ypocrite adinstar puncti ideo dicitur
osee x divisum est cor eorum nunc interibunt per ea que dictis colligitur quod bo
ne voluntatis plures possunt esse fines ita quod unus sit finis principalis et alii
non principales sunt fines sub fine plures autem constituere fines principales
bone voluntati repugnat sicut ostendunt rationes que ad primam partem inducuntur
et eciam quia solus sit primum et verum bonum quod delectat humanam deside
rium necesse est quod voluntas bona ad hoc quod recta sit statuat sibi fi
nem unicum ¶ Ad illud ad primo obicitur quod qui orat debet in spe orare ¶ Ad
quod ipsa glossa illa obiectionem dissolvit dicens se ipsam manifestat in peticioribus
facit ei vim in hoc quod dicitur in spe non ypocrisis spem una ypocrisis debet finem princi
palem unde non tamen non dicit finem principalem immo finem quem continue in
fra finem et ideo quod illo verbo non potest tamen quod aliquis possit sibi plures fines prin
cipales statuere immo per aliter intelligitur potius sequitur oppositum ¶ Ad 2m
scilicet quod mercenarius statuit sibi finem creatum ¶ Ad quod est bonus mercenarius et ma
lus et malus mercenarius in duobus differt a bono primum quidem quia
malus mercenarius statuit sibi finem creatum quo habito non necesse ha
bet deus bonus non mercenarius statuit sibi finem in creatum quod cum non
est aliud quam habere deum sit ipsam fruicione dei ¶ 2o non differt
hoc quod malus mercenarius statuit sibi finem creatum tamquam principalem bonus
non mercenarius statuit sibi finem creatum tamquam finem sub fine non eciam amat
deum propter fruicionem sed fruicionem propter deum et ideo per hoc non habetur quod fines
bone voluntatis plurificentur ¶ Ad 3m scilicet quod bonum additum bono facit
ipsum magis bonum ¶ Dicendum quod verum est quando addicio boni ad bonum fit
salvo ordine cum eius bonitas maxime ponat ordinem per addicionem boni
ad bonum tollat ordinem bonum non auget sed potius perimit quia si plu
ralitas finium principalium ordinem non servat quia 2m rectum ordinem sta
tus debet esse in uno et unicum debet esse ultimum hinc est quod pluralitas fi
nium principalium bonitatem voluntatis non augmentat sed perimit ipsam vo

mercenarius est duplex

lutate de p(ro)uat / q(uia) d(eu)s vult placere cum displicet alt(er)i / et d(eu)s vult assequi
unus p(er)dit reliquos ¶ Ad 2(m) d(icendu)m q(uod) r(ati)onalis appetit primo pulchritu(din)em
et c(on)cupiscibilis dulcedinem ¶ Cum (ergo) pulchritudo et dulcedo p(otes)t duplici-
ter accipi / aut p(rou)t e(st) p(er)fectiua et i(n)formatiua virtutis a(n)i(m)e / a(ut) p(rou)t
est ip(s)ius a(n)i(m)e motiua / p(ri)mo mo(d)o ten(en)t r(ati)o(n)e(m) finis p(er) fine et p(ro) plu-
ribus p(otes)t 2(m) diu(er)sitate(m) dotis a(n)i(m)e ¶ 2(o) mo(do) p(rou)t s(cilicet) tenet r(ati)o(n)e(m) obiecti
et ~~motiui~~ motiui p(er) vnitate(m) habet / vn(de) i(n) deo id(em) e(st) pulchritudo vel
p(ul)chritudo et dulcedo et p(ro) tenet r(ati)o(n)e(m) finis p(ri)ncipalis ¶ Et p(er) h(oc) p(ate)t q(uod) q(uam)uis
plures fines no(n) p(ri)ncipales c(on)tingat c(on)stitue(re) / t(ame)n ad hoc q(uod) voluntas sit
bona necesse e(st) vnum solum fine(m) esse p(ri)ncipale(m) / vn(de) alit(er) alit(er) no(n) dili-
g(er)et deus ex toto corde / tates h(abe)nt vnu(m) fine(m) et q(uod) p(er) vo-
Quarto q(uer)it(ur) v(trum) male volu(n)tates h(abe)nt vnu(m) fine(m) et q(uod) p(er) vo- ¶ Aug(ustinus) sup(er) illud loc(um) ~~ps~~ p(s)almi p(ro)-
tas corda ei(us) finis cure et q(ue)stionis h(uma)ne e(st) delectatio ad qua(m)
q(uam)uis p(er) multa p(er)ueni(tur) / s(ed) (ergo) o(mn)es volu(n)tates male finiu(n)t(ur) i(n) vnu(m)
delectat(i)o(n)e(m) c(on)tra q(uod) o(mn)iu(m) volu(n)tatu(m) malar(um) sit vnu(m) fine(m) assignare
¶ 1(o) malar(um) volu(n)tatu(m) est vnu(m) mala q(uo)r(um) fine finiu(n)t p(ro)d(ucer)e
p(ro) m(od)o quor(um) finis mors e(st) / (ergo) s(i) ca(us)a c(on)tingit esse vnu(m) fini(m) pari
r(ati)o(n)e m(ala) q(uod) c(on)tingat esse vnu(m) fine(m) ult(imu)m ¶ 3(o) / finis c(on)tinet i(n) p(ri)mo c(on)tinet
ea i(n) fine ultio / s(ed) o(mn)es male volu(n)tates c(on)ueniu(n)t i(n) p(ri)mo p(er) d(icit) Aug(ustinus)
i(n) lo(co) de ve(ra) re(ligione) / pla(n)us e(st) m(od)o i(n) toto malefactori g(e)n(er)e nich(il)
aliud q(uam) libidinem d(omi)nari / s(ed) (ergo) c(on)ueniu(n)t i(n) vno p(ri)ncipali ut p(o)t(es)t libidine
vt p(er) r(ati)o(n)e(m) q(uod) c(on)ueniat i(n) vno fine ¶ 4(o) vicius imita(n)t(ur) virtute(m) 2(m)
appare(n)tia(m) q(uia) p(er) virtutes m(odu)s q(ui) c(on)sistit v(er)a b(ea)titu(d)i(n)e(m) merent(ur) / p(er) vicia v(er)o
b(ea)titudine simulata / s(ed) (ergo) p(er) o(mn)es virtutes faciu(n)t tende(re) volu(n)tate(m)
ad vnu(m) fine(m) s(cilicet) b(ea)titu(din)em / p(er) v(er)u(m) q(uod) o(mn)ia vicia faciat tende(re) volu(n)tate(m)
ad vnu(m) fine(m) q(uia) h(ab)eat s(imi)l(i)tu(din)e(m) cu(m) eo fine ¶ S(ed) c(ontra) 1(o) q(ui) v(er)i volunta-
tis g(e)n(er)e su(n)t delectat(i)o(n)es / ubi au(tem) su(n)t delectat(i)o(n)es g(e)n(er)e / ibi su(n)t fines diu(er)-
si (et) voluptates faciu(n)t volu(n)tates sibi i(n)uice(m) r(e)pugnare / (ergo) faciu(n)t
diu(er)sos fines h(ab)ere ¶ 2(o) mala volu(n)tas pot(es)t fine(m) i(n) c(re)atura / s(ed) i(n) p(ro)f(ecto)
est q(uod) nulla c(re)atura i(n) v(er)itat(e) vna(m) volu(n)tate(m) suffici(entem) / cu(m) n(on) sufficiat
volu(n)tati h(uma)ne nisi sola t(r)initas / s(ed) (ergo) volu(n)tas no(n) quiescat nisi i(n) eo
fine i(n) quo pot(es)t suffic(er)e / v(er)u(m) n(ecessa)rio q(uod) volu(n)tas mala diu(er)sos sibi fines
c(on)stituat ¶ 3(o) male volu(n)tat(is) appetitus ortus et radic(em) h(ab)et ex libi-
dine / s(ed) libido est quo q(ui)s amat bonu(m) (com)mu(n)e / s(ed) (ergo) t(ame)n (com)mu(n)e n(ecessa)rio

Dis 38 de cōparacione voluntatis ad finē suum

[S]ecundo diuersificatur in diuersis necesse est diuersarum voluntatum diuersos fines rep
eri Primo vnitas et conformitas voluntatum bonarum venit ex vnitate amo
ris in quo vniuntur et colligantur sed amor in quo diuersi colligitur et vni
untur vnitus est in eadem radice in pluribus repertus sed hoc non conuenit amori
libidinis sed solum amori caritatis qui est amor spiritus sancti vnde conmalarum volunta
tum non est finis vnicus sed diuersi Preterea dicendum quod ergo in bonis volunta[ti]bus et i[n]
malis non bonarum voluntatum vnicus est finis sunt bone voluntates sint diu[er]
se diuersitate nunali sunt diuersitate formali diuersitate autem nunale vero qui plu
res homines in eodem genere affectionis afficiuntur circa aliquid diuersitate autem formale vo
ro que id hoc diuersis habitibus virtutum afficiuntur circa diuersa sunt et per precise sic
bus contingat plures fines ponendos et propinquos assignare tamen finis vltimus et principa
lis necesse est est vnicus videlicet ipsum deum Et non solum est et ipso amoris
mouentis et ipso appetibilis quietantis quia cum amor caritatis liberalis
est et non querit quod suum est sed bonum commune hinc est quod plures homines ex cari
tate moti idem bonum appetunt finaliter Rursum quia appetit illud quod
perfectissimum est in quo non solum contingit reperire bonum perfectum sed etiam de
bonum hinc est quod omnes voluntates quantumlibet diuerse vniunt finem suum
in quo quietantur Sed est in malis voluntatibus tam ex parte amoris et ap
petibilis Prima quia amoris libidinosi voluntates solo nunero differentes diu[er]
sos habent fines propter amor libidinosus semper querit quod suum est quia
semper bonum priuatum non et si ex amore libidinoso quietant in actu vni
tamen vnusquisque querit finem suum priuatum, ut patet in adulteris et incestu
Quia iste querit delectacionem et illa querit munera propter ex parte etiam appeti
bilis necesse est diuersas voluntates formaliter differentes habere diuersos fines
Quia enim luxuria appetit iocunditatem et leticiam et auaricia suffi
cienciam et superbia excellenciam et hec omnia non contingit reperire circa ca-
dem rem creatam sed circa diuersas. hinc est quod voluntates male differen
tes formaliter non vnum sed diuersos fines sibi constituunt Quod contradicere vi
dentur que hoc concludunt Ad primum dicendum quod delectacio est finis cure et cogita
cionis Dicendum quod in racione illa est figura dictionis quia non eadem delectacio
est finis cure et cogitacionis humane sed diuerse non erat ibi delectacio
in sua generalitate et magis habet ibi supposicionem simplicem quam personalem
et ideo cum per delectacionem vel delectacionem descendit ad finis vnitatem est fal
lacia Ad secundum fiat dicendum commutacione supposicionis Ad secundum dicendum quod malarum

et vnq mala qrta q ¶ go vnq mala finis ¶ ad p̄m ꝙ no est sile na
male volutates differūt i q̄usione ꝫ queniūt i ausione ¶ et mala
qrta p̄ncipalr respicit ausione quā q̄usione ¶ finis vo mouēs p̄n
cipalr respicit q̄usione ꝙ ausione ¶ io ꝯ no s̄z ꝙ ōīs sit vnq
qrta quo ad morte dapnaco ꝙ ꝑ hoc ꝯ vnq finis motiuq ꝙ l
ad q̄te delcōis ¶ ad 3ᵐ. s. ꝙ male volutates queniūt i p̄nco vi
delꝫ i libidie ¶ ad p̄m ꝙ i p̄nco no quiit nisi ꝑ quādā qformitate ¶ na
alia e libido i vna et alia i alia et io no seqn̄ ꝑ hoc ꝙ queniat i spēz
vnicā alt ¶ et si i p̄nco queniret no ꝑ hoc nece eē ꝙ queniret intio
nā malū semꝑ ꝓcedit in dispsione ¶ bonū vo semꝑ redit ad vnita
te ¶ quāto eni aliq̄d magis colligr̄ tāto magis vigorar̄ et e pfectiq ¶ qnto
vo magis dispgit̄ tanto magis recedit a pfcōne ¶ et qplemēto ¶ et io
dr̄ pl̄ꝫ ꝙ malū e mltiplicatiū et bonū vno mō. ¶ ad q̄rtū. s. ꝙ vicū
vicia imitat̄ v̄tute ¶ ad ꝙ pr imitar̄ ꝙ plus h̄ꝫ de dissimilitudie
quā de silitudie ¶ magis eni v̄tuti ꝯrar̄ ꝙ ei qformet̄ ¶ et io pauq
infri ꝯ ꝙ male volutates habeāt fines dūsos ꝫ bone hūt vnū
quā eē ꝙ ei i hoc qsistit pfco v̄tutis vicū magis i hoc a v̄tute de
ficit quā eā imitari posset ¶ et pr p̄ꝫ ꝙ malaꝝ volutatū no e vnq
finis. ꝫ dūsi ¶ q̄r̄ de scdo videlꝫ de dria intecois et volutatis

Consequent ¶ et circa hoc q̄rūt̄ duo ¶ p̄mo q̄r̄ vtꝝ intecō sit
in solis roṅabilibꝫ ¶ 2ᵒ vtꝝ intecō i p̄ncipalibꝫ roṅe dicat
aliquid ex pte intellectq ut ex pte affectq ¶ in solis hūs a p̄ncipat

Circa p̄m sic pcedit̄ ¶ et q̄r̄ vtꝝ intecō sit ¶ roṅe ¶ et ꝙ sic videt̄
q̄r dicit glō sup illud illud luc. xi vide ne lum̄ etc. glō lumē aīe
e intecō ¶ ꝫ qstat ꝙ intecō no est lumē corpale ¶ ꝫ spūale ¶ s; ꝯr̄
lumē spūale e i solis substātiis spūalibꝫ q̄ nate sūt illūiari a sua luce
et hec sūt sole creature roṅales ꝯr̄ ꝙ i roṅe et intecō sit i solis roṅa
libꝫ ¶ 2ᵒ intecō e actq mētis collatiue qua ei intēdit ab vno in aliud te
dit et vnū qpat alt̄i. ꝑ go mētis collatiua e i solis ꝑ p̄ncipātibꝫ roṅe ꝯr̄
q̄ i eis solū repiat̄ intecō ¶ 3ᵒ itēcō e illud ꝑ ꝙ aīa i mediātis
qungit̄ ultio fini ¶ go i eis solū e repiri intecōꝫ q̄ sūt potēt ad medi
ate ꝙ deū possūt capē ei ei vniri ¶ ꝫ talia sūt sola roṅabilia, cū ipa
sola sūt ꝑ ad ym̄aginē dei ¶ go vr̄ in hūs solis qgat i tecōne repiri ¶ 4ᵒ
intecō e supmū in aīa ¶ vn ipa dr̄ eē caput mētis et oculq ¶ ꝫ
illa in quibꝫ quicūq cū irroṅabilibꝫ creaturis ꝑ i sima et est roṅe

Di. 38 De differentia intentionis et voluntatis

3o videtur quod in nulla alia creatura a rationali contingat intentionem reperiri. Sed
quod in omni, eo quod operari propter intentionem est reperiri intentionem. Sed natura ut dicit philosophus est
operans propter intentionem. Ergo videtur quod in re naturali est intentionem reperire et ponere. 2o quia
illud quod movetur ad aliquid et eo optento quiescit, illud movebatur in illud intendebat nisi
enim illud intenderet non moveretur ad eius absentiam nec quiesceret ad eius presentiam, sed res
naturales sunt huiusmodi ut patet de lapide movetur deorsum. Videtur quod intentio non tantum non
sit in rationalibus sed etiam in rebus naturalibus. 3o omne quod facit aliquod opus ordinatum
ad finem et ab illo dirigitur operatur per intentionem. Sed non rationales sunt huiusmodi sicut patet
in aranea que facit telam ad capiendas muscas. Ergo videtur. Item intentio est
regula appetitus. Ergo sicut non est ponere aliquid in universo sine tali regula et ordine
videtur quod ubicumque est ponere appetitum est ponere intentionem. Sed appetitus non solum
est superstitis rationalibus ~~[struck]~~ sed etiam in irrationalibus. Ergo etc. 4o ad
dictorum intelligentiam est notandum quod circa hanc questionem duplex est modus dicendi. Qui
ad presens occurrit. Ponamus enim ut distinguamus in modo operandi propter intentionem penes propriam
et alienam. Videtur enim satis rationabiliter posse dici quod quedam sunt que moventur
propter intentionem propriam, quedam propter intentionem alienam. Propter intentionem propriam moventur illa
que finem precognoscunt et operationem suam ad finem conferunt et referunt. Propter inten-
tionem alienam moventur illa que intra se non habent potentiam discernendi. Verbi gratia
sicut dicimus de eo quod discernit sicut sagitta ab arcu emissa moveri potest dici
propter intentionem non in se propria ut sagitte sed sagittantis. Iuxta hunc quidem modum satis
rationabiliter possumus dici quod omnes res naturales propter intentionem dicuntur moveri quia
quod movetur sicut deus instituit et sicut gubernat et regit. Ipse enim in omni op-
eratione est principalis motor. Et secundum hunc modum dicendi intentio proprie reperitur in
solis substantiis rationabilibus, licet irrationabilia aliquo modo dicantur propter inten-
tionem operari. Sed contra istum modum dicendi rationabilis sit et veri-
tate dicat non videtur sufficienter dicere quod dicit quod natura eo dicitur operari propter intentionem non
ratione proprie intentionis sed ratione intentionis aliene quia non dicit sufficienter
quia non assignat intentionem alienam tantum ex hoc etiam casualia et fortuita cum non
fiant preter divinam intentionem non deberent dici facta propter intentionem, cum videamus
quod naturalia appetitum habeant mediante quo tendunt ad unum et aliud, et una
queque res habeat in se quandam virtutem suam regitivam mediante qua ad finem proprium
inclinatur. Videtur quod naturalia non tantum habeant moveri intentione extrinseca et aliena sed
etiam quod moveant intentione propria et intrinseca. Sed propterea est aliquis modus dicendi quod sicut
triplex est appetitus videlicet naturalis, sensualis, animalis et rationalis et quilibet
istorum appetitum habeat proprium regimen non absurde videtur talibus istorum tendi ap

2a positio

petitiva. Propterea intencio magis etiam proprie intencio vocatur regimen appetitus rationalis
et ratio huiusmodi est quia ad regimen directivum appetitus naturalis plus spectat dirigi quam
dirigere. Sed directivum non appetitus rationalis proprie spectat dirigere. Directivum non appetitus
brutalis quodammodo medium tenet. Et huius est quia naturalia moventur quadam necessitate. Ratio-
nalia non mera libertate. Bruta non moventur quadam impetuositate que est infra
libertatem et supra necessitatem. Non enim possunt se [illegible] determinare, et tamen possunt ad opposita
partes tendere. Propter quod regula directiva operum reperitur in rationalibus proprie, in sen-
sualibus minus, proprie in naturalibus minime. Propter et intencio. Et per hec patet responsio ad argumenta
primum. Et ad rationes ad utramque partem. Nam intencio proprie accepta est ut quod dicit
[illegible] est collacio et tendencia indifferenter attendendo [illegible] supremum, et
hoc modo in solis naturalibus rationalibus reperitur. Propter ille rationes ostendunt. Intencio
non potest dici ordinationem et directionem appetitus ad aliquem finem, et sic sumpta de-
tante, non tamen modo est in rationalibus, immo etiam in brutis. Propter alie rationes ad primam
partem inducte ostendunt. Et per hoc patet quod utraque duarum viarum verum concludunt, et utrique
non sunt concedende. [illegible] ratione quod reperitur in rationalibus utrum se teneat

Secundo utrum dicitur [illegible] ex parte intellectus vel ex parte affectus. Et quod ex parte
affectus videtur [illegible] ad [illegible] ut oculus per simplicem duo sunt necessaria vi-
delicet caritas in intencione et veritas in electione. Sed caritas non est nisi in volun-
tate; ergo si caritas est in intencione, intencio se tenet ex parte voluntatis. Secundo dicitur
dicitur habere [illegible] intencio est qua se ad finem pervenire volo. Sed nemo vult
pervenire ad finem nisi per voluntatem. Ergo intencio est ex parte voluntatis. Tertio in-
tencio tendit in finem [illegible]. Sed voluntas non tamen modo dicitur appetitus [illegible] sunt
ad finem [illegible] et [illegible] finis [illegible] ut vult philosophus. Ergo id quod primo tendit in finem est
intencio et hoc ipsum est voluntas. Videtur quod voluntas [illegible] ut voluntas. Quarto
meritum [illegible] et penes intencionem. Sed id penes quod principaliter [illegible]
meritum et demeritum est ipsa voluntas. Ergo videtur quod intencio se teneat ex
parte voluntatis sive affectionis. Sed contra [illegible] oculus tamen finis [illegible]
vel glossa [illegible] ut per oculum intelligitur intencio. Sed oculus [illegible] non est intellectus
affectus sed intellectus. Videtur quod intencio non se teneat ex parte affectus sed magis
ex parte intellectus. Secundo Super illud Matthei vi°: videre ne lumen quod in te est
vel glossa intencio qua bonum [illegible] lumen est. Sed lumen se tenet ex
parte cognitionis; ergo [illegible]. Tertio intencio est [illegible] voluntate [illegible] finem. Sed eius
est inferre [illegible] est conferre; et conferre est proprie ipsius rationis. Ergo et intencio. Secundo
sed voluntas [illegible] quod vult ad volitum nisi [illegible] a voluntate vel a ratione
se [illegible] appetit finem nisi ratio ut affectus [illegible] finem [illegible]

ostedat / sic go intencio est illa que finem ostendit, vn p intenco pprie roncis se teneat. Si forte tu dicas q pprie ronis se tenet et voluntate sit Loq intede e actq vna go e vna pote / sono pt esse voluntate et ro nis simul et semel. Ergo si intencio se teneat pprie ronis et voluntatis siut go sic potencia / vel sic passio / vel sic habitus / sic potencia no vn sic ad volu tas et ro no sunt vna potencia et i vna hoie nd vna sunt sit vna itencio noie itecois / no pt intellig potencia / pari roe ut habitus q n e vna hitq i duabz potenciis / q ut passio qstat q passioibq no meren ut demerem tua intencione / sed e mertus et demeritus / ideo i no vn q intencio sunt ppe tet ad rone et volunte. Ideo si sit spectat ad rone et voluntate quo adq principalr et principalius vn se tene pprie ronis p hoc q glose dicat q intenco e lumen et oculq q qde e plus ronis q hic / Sic an principalius se teneat pprie volunt vn p hoc q intenco prior respicit finem / sic potencia i nobis q prior respicit fine voluntatis e / cu bonu et finis sint ide pp no pt prior esse pprie ronis vn q no qsistat i vsu potencia s. i roe et voluntate. Ad insfereas no qcedit se ad plus q sunt supq si intel ligencia e vlior qua itencio vnde dam intelligencia e pmq motq / quo aia aliquid e intelligencia intenco dr / Si go itelligencia no se qcedit ad rone sit et voluntate, sz tm qsistit i rone / pari rone vn qsunt ut intenco. Sed ad precepi intelligend e notand q frequenter ad qgrone rei pducim p qgruencia vocabulorum / qm ei pria vocabula i posuerunt proprietates rez potissime qsi deraverunt et mg illas vocabula i posuerunt / si i veling attede hoc vbm intende qponitur e ab in et tede. Hoc aut qpositu hz duplice sit i porte habitudinez / pari qponit huic vbo tede / vel sit ad obiectu / vel sit ad finem ultim / Et primo nota hoc q e tede pla qusione pote i vobi. Ideo no mo n tm no signt qusione primo sigt ad hoc qpd collectio et qinctio qctiviz et e lyra duplice acceptoz hoc vbu tede dupl hz qveniq dit ei dice intendo i hoc et intendo hoc / tu ei dico intendo in hoc / tende dr qusione pote ad aliud tanquam ad obiectu / sed vo dico intendo hoc / intede dr qusione po tene ad aliquid tanquam ad finem ultim que tendit qsequi et cu volt copu lavi / et io impma acceptione hm vbi intede intrpm et sud casuale tradit qposito media ut p hoc sigficare directo et qusio pote ad illud tn quod ad obiectu supp q sualed no sigficare no cadit ppposito media p eo q hoc vbu tede de se dicebat inclinacione et ordine ad aliquid / et hoc ppo preposm media sibi prop hoc addit qctacoz / vnd pesus a intedo bonitatem

sine beatitudinem, idest tendo in beatitudinem. Et propterea non oportet addi propositionem
et 2° ipsum ultimum modum accipiendi est hic sermo de intencione. Et quia illud vo
cabulum duo importat, videlicet quandam collectionem et post hoc quandam conversionem
ad collectionem, et quandam tendenciam in comparacione, et unum aspectum est racionis et
alterum voluntatis, hinc est quod nomen intencionis includit simul actum racionis
et voluntatis, quamvis cum sit unum vocabulum tamen 2° quod comportatum est per implicat
duarum potenciarum actus coniunctos ad unum, propterea quod non posset facere actum
unius sine actu alterius. Et est simile actui [illegible] quod quamvis videatur impor
tare unicum actum tamen uterque duo includit. Nam consensus non est aliud quam concor
dia voluntatis sit et racionis ad unum aliquid faciendum, unius ut arbitratis et medi
antis, alterius ut proprietatis. Et propterea per rite nominantur. Et inspiciat ipsum li
ber quod quidem sit consistit circa voluntatem et racionem sicut supra fuit ostensum, unum
sicut tota dispositio familie pendet ex consensu patris familias et matris
familias, sicut tota dispositio agendorum in domo aut ex consensu volun
tatis et racionis et sic pendet dispositio et regimen ex consensu, sicut pendet
direccio et obligacio [illegible], sicut cum ad rectum motum progressivum conveni
rit simul operacio pedis precedentis unum et operacio pedis incedentis sicut in actu
incedendi, includit simul actum racionis et voluntatis unius ut aspicientis alterius
ut ~~tendentis~~ incedentis, et quod isti actus iuncti sunt, ideo per unum vocabulum
compositum importantur. Ex hiis patet dispositio ad argumenta posita et ad raciones ad
trariam partem. Concedendum est enim quod intencio nominat aliquid ex parte voluntatis, sed
racionis ad [illegible] parte concludunt. Verum est enim quod intencio nominat aliquid
ex parte racionis racione cuius dicitur et oculus et lumen, sed concludunt alie raciones
et [illegible] ad hec duo intencio dicitur habens fidem et caritatem, fide clarificante
oculum intellectus et caritate rectificante pedem affectionis. Illud vero quod obicitur
contra hoc quod non possit simul in racione et voluntate, quod intendere dicit unicum actum,
dicendum quod falsum est, immo importat plures actus sicut superius fuit ostensum.
Est illud vero quod ... potest per potenciam et sicut passio et sicut habitus, dicendum quod
... aliquid dicitur ipsum potencia vel potencia intendens aliquid dicitur ipse habitus ...
que intendit, sicut aliquid dicitur actus intendendi, sicut ipsum intentum, principaliter
tamen nomen intencionis impositum est ipsi actui, nichilominus tamen in aliis acceptio
nibus contingit aliquid reperiri. Nam cum dicitur quod intencio est oculus actu intencio
potencia, cum dicitur intencio est lumen, actu intencio per habitum dirigente, sed ubi dicitur
intencio est ipse finis sicut quando dicitur magister in littera, actu intencio pro intento, sed

vo dicit quod intencio quedam est vita quedam est obliquacio intencio per actum / sed est et plures quod omne quod est in aia et potencia ut passio aut habitus / Dicendum quod plures pro habitibus comprehendit actus / vel loquitur de hijs que sunt in aia per modum quietis non per modum fluxus / talia enim poterit dicunt esse ab aia quod in aia et propter quod intencio potest esse actus potest eciam esse habitus et potencia / et sic non nominat unum actum simplicem sed plures sic non nominat unum habitum nec unam potenciam tamen nec valet uno illa / et una intencio / ad vero pro ut vel habitus quod hec est unum nomen impositum pluribus sicut supra dictum fuit de libertate arbitrij / et sic est in hoc nomine concordia et consensus ¶ Ad id quod queritur in quo sit principaliter / Dicendum quod est in duplici et principaliter est in cognitiva / et principaliter in motiva / nam quantum ad directionem principaliter se tenet ex parte cognitive / quantum vero ad tendenciam principaliter se tenet ex parte affective / et hoc non est in- consens ¶ Ad id quod obicitur quod intencio est in sensibus ad intelligere / Dicendum quod damascenus loquitur de intencione sumpta aliud accepcionem / sicut secundum quod dicit quusionem spiritus virtutis intellective ad obiectum determinatum / per quem modum dicitur in aliud intendere quando illud aspicit ut comprehendat / et tales modos accipiendi frequenter habet in scriptura / unde actuum 3° dicitur quod claudus qui stabat ad portam templi intendebat in eos. id est petrum et iohannem et psalmista deus in adiutorium meum intende / Queritur de hoc quod dicit voluntas quod

[I]n parte ista sunt questiones circa litteram et primo / finem suo conspectui ut ipsa sit recta in prava / finis autem voluntatis est beatitudo / Sed quia beatitudo est bonum nobis ignotum unde hoc est illud quod nec oculus vidit nec auris audivit / Sed sic per ignotum non possumus aliud cognoscere videtur quod voluntas non possit cognosci utrum sit bona aut prava cognicione finis ¶ 3° deus est nobis quod est nobis ipsis prius / quod est absens sed voluntas nostra est nobis presens beatitudo est absens / sicut ergo non cognoscimus presencia per absencia sed magis econverso videtur quod per beatitudinem non fiat cognicio bonitatis in voluntate / Primo dicendum quod cognicio beatitudinis duplex est videlicet in via et in patria / cognicio vero in patria videlicet ubi sit beatitudo ponenda habetur a nobis per habitum fidei a quo et a quo modo conspectam habenda per formitate glorie / nunc et cognoscimus que speculando / et a remotis et per non plene / tunc autem cognoscemus comprehendo perfecte / licet autem nondum non cognoscamus perfecte cognicione tamen certitudine fidei quod beatitudo est magnum et verum bonum / De voluntate vero utrum sit recta ut prava non scimus nisi per coniecturam / et ideo sic ita est non nemedi in cognicionem dubium sit cognicio beatitudinis facit venire in cognicionem bonitatis voluntatis dum quis per videt et voluntate sua ad beatitudinem tendere ¶ Ad 2° quod obicitur quod beatitudo nobis ignota est iam patet verum est enim quod non est nobis nota per speciem / est tamen nobis nota per fidem ¶ Ad illud quod obicitur quod beatitudo voluntatis est nobis presens / Dicendum quod sic in sex libro sunt occultus licet antiquitas et grecia sunt nobis presencia / sunt tamen nobis ignota in quantum

cognicio beatitudinis est duplex

contuita, licet nulla de eis possit haberi experiencia unde et si certissimus sim de affectione mea tamen utrum sit affectio valde tamen dubius sum de affectione mea utrum sit in gratia et contuita, et ita accipio nisi probabilitatem per alia signa

(preceptum est caritas de corde puro et conscientia)

Queritur de illo verbo apostoli quod legitur post in lectione: Finis precepti est caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta. Et quia tunc precepta decalogi sunt ordinata ad obediendum quam ad amandum, ergo potius sic debuit dicere: obediencia est finis precepti quam caritas. Item eodem finis est quod assequitur observancia mandatorum, sed per ipsa vita eterna potius debet dici finis precepti est vita eterna quam caritas. Similiter hic queritur de primo et circa illas tres condiciones appositas scilicet de corde puro, quia cum caritas non sit de fide ut de conscientia sed potius de affectione, non videtur recte notificari per illas condiciones. Respondeo dicendum quod ex hoc doctores exponunt apostolus hic diffinit caritatem. Sed quidam sic exponunt ut ille determinaciones de corde puro sint determinaciones composite subiecti, et hoc quidam dicunt finis precepti sit ipsa notificacio, ut sit finis caritatis procedens de corde puro etc. est finis precepti. Alii aliter exponunt ut hoc totum sit notificacio finis precepti de corde puro etc. Hic modus dicendi videtur convenientior, et secundum hunc modum dicendum quod caritas hic diffinitur per actum suum, actus autem caritatis qui est amare dupliciter notificari: et per comparacionem ad id a quo procedit tanquam a principio efficiente, et per comparacionem ad illud quod ad ipsum caritatem terminatur sicut ad eternitatem, et ideo in illa eius notificacione tangitur eius duplex comparacio, videlicet ad cor purum et ad ipsum preceptum. Et quia puritas cordis a qua immediate procedit actus dileccionis presupponit fiduciam fidei et rectitudinem spei tanquam dispositiones precedentes, ideo ut manifestum apostolus quod actus caritatis presupponit actus aliarum virtutum theologicarum tangit dispositiones ad ipsum. Unde est quod ista tria dicit de corde puro, in quo tangit caritatis puritatem, conscientia bona in quo tangit spei fiduciam, et fide non ficta in quo tangit fidei constanciam. Et in hiis duobus apostolus caritatem perfectissime commendat. Hoc quod dicit et ondit quod in actu caritatis consistat complementum virtutis, et finis omnis bone operacionis que intelligitur in nomine precepti. Primo intellectu sic dicendum diffinicio est ille: caritas est finis precepti vel caritas est id in quo consistit omnis mandati adimplecio, et omnium virtutum forma. Et hinc est quod scriptura nobis a deo commendat caritatem, et magis supra omnia temporalia, et apostolus eam laudat elegantissime. Ad primum ergo obiectum de obediencia et vita eterna quod debeat dici finis precepti, dicendum quod obediencia ordinata est ad caritatem. Similiter vita eterna non est aliud quam caritas consummata.

Tercium queritur de hoc quod dicit quod finis est deus pater et filius et spiritus sanctus, nec tamen hii

tres sut res tres res quibus fruendu e pr dt augus i lo d' doct a xpiana
go sut tres fines ¶ 2o intencio finis dicit' ex fide / g pert tres articlos in
credendo patrem et filium et spm sem go pari rone intencio i tendit i eius
statues pl'a tres fines ¶ Ruc'it go q're no sit diu'sitas finiu sr et diu's
tis articulor ¶ R'o dd'm q rones est distiguere et volutates vnire / finr
sus pt dt dam' / ¶ psone distiguunt' rone / et queniut re et na' e l'h' g'
intelligend e q ratio illa q sut quia ad re et rone illa put plurificari
/ illa no q sut realia pluificat no put / ps pt dici q pr et filius et spus scs
sut tres res / no tn pt dici q sut tres bonitates ¶ R'm q'p articulus
dt q e xpte rones / finis no dicit q'a'est i volutate / ps possimus dice
plures articlos / no tn possimus dice fines plures / lic' tn plures sut arti
vna tn e i cz veritas / q eo veritas q'plexa e l' aliquid pot r'duci
ad veritate i q'plexam / et vna pt veritas i q'plexa in patre et filio
et spu sto e l q sunt vna entitas et vna veritas / ita tres articli
sup vna veritate realem fundari habz ¶ Ad id go q obi' put es res
¶ dd q ro illa no v'z sz 3 res / go 3 fines prcedit' a pluralitate psona
li ad pluralitate essencialem / et differunt' acc' res eo dicit finis e res
/ et no eo dici tres sut res ¶ Ad id q obi' q fides distiguit / dd q'a
hoc no seq' q intencio distiguat plures fines / sr fides plures articu
los / nam eo intencio ex caritate q'sume' / et caritates pt vnire pus 3
intencio rone vniendi quam rez distiguendi / magis no d'stiat i p

Q̲uerit' de q'one ultio proita in lra quam / tem alterum vtru' sit vo
luntas finis et eius q e ad fine sunt due volutates vel vna, ad
q due sunt arr' phor q vna e creati et alia i cati / vna tpalis alia
eterni / q aut vna pt vr' phor q vbi e vnu pp' alteru / ibi aut hoc est
ibi tm vnu q / sed diligo vnu dulce no diligo duo s vnu ¶ R'o dd' q ma
gister hic pot duas expositiones / ut tn alius caz explat ut aliis ma
gris explbat / et ro huius est / q e l diu'sas q'ideracones vere dicit v'tq
et vtruq oz dice, vna ei dt q sut volutates due / alia dt q e vo
lutas vna / hoc aut dixerut appetitus ad diu'sa / volutas ei finis
du' pt esse / aut sr obiectu / a' sr finis i rone finis / ps pt volutas finis
sr obiectu / sr eo aliud pt obiectu creatu et a' increatu / alia est volun
tas qua volo finis eius et alia qua volo id q e ad fine sr aliq i motu affe

volutas finis pt e e du'

quo amo deum in se et alia mota quo amo creatura. Sed aut sit voluntas si
mul pro ratione finis, ut q. 3 art. 5 scz ad ipsum ordinari et per ipsum una voluntate
et ratione deamsu volo utrumque. Quantum quibus voluntas pl et semel posset
ferri super utrumque sed successive ut patet cum amo comestionem propter salutem
quia in amore comestionis includo amorem salutis. Et 2 habetis duas
duo sunt modi dicendi probabiles et veri si recte fuerint intellecti

Hic est articulus questio satis notoria. Questio undecima magistri utrum voluntas ha
beat istis finem et de primo. In hac parte magister querit utrum voluntas magis
dependeat in suo actu quam alia potentia. Dividitur aut pars ista in duas partes
in quarum prima inquirit de causa depravationis voluntatis deliberate. In 2a vero
inquirit de rectitudine voluntatis humane 2 quod modo premodum nec. Ibi preterea
plus hic queritur quo intelligendum sit. Prima pars dividitur in duas partes in quarum prima
movetur questio et determinat. In 2a vero opponit contra solutionem ad maiorem
veritatis comprobationem ibi. Sed adhuc queritur utrum hominis naturalis. Secunda pars
principalis dividitur in duas partes in quarum prima movetur dubitationem et opponit in
2a parte ad dissolvit 2 dicit contra opiniones. Ibi proposita est questio pfunda

Ad primum duo determinat magister in parte ista. Primo videlicet voluntas depravari
non possit tamen sit naturalis ante potentia. Scilicet quod homo habet naturaliter velit et appe
tat videlicet rationem naturalis adiutorii quia quidem est questio quod bonum dictat
ratione scintille remanens et questio quamquam est sed eius que semper ad bonum inclinat
et contra malum remurmurat. Quod autem hic questio circa duo. Et primo queritur

Quomodo intelligendum hominem perfectus. De ipsa questio que est voluntatis ad regula
directiva. 2o queritur de sinderesi quam dicitur ipsius questio scintilla. Circa
primum queruntur tria. Primo queritur de ipsa questio in comparatione ad subiectum utrum scilicet sit ex
parte cognitive an ex parte affective. 2o queritur in comparatione ad originem
utrum sit a natura vel ab acquisitione. 3o queritur in comparatione ad effectum utrum
videlicet omnis questio habeat obligare. Questio tenetur se ex parte in

Circa primum sic proceditur et queritur utrum intellectum ex parte affectus
et quod ex parte intellectus. Primo per illud ecclesiastici. Sed questio tua
quia tu crebro maledixisti aliis. Sed questio est actus hominis potentie cognitive. Ergo
questio est potentie questio se tenet ex parte cognitive. 2o dicit quod questio est
lex intellectus nostri. Sed lex intellectus non dicitur nisi preceptum quod dirigit re
spicit intellectum. 3o questio tenet se ex parte potentie intellective. 3o omnis
scientia est ex parte intellectus. Omnis questio est scientia. Ergo omnis questio est ex parte intellectus

actu habitus potentie manifesta tibi patet, quia omnis conscientia aliqua rei est secundum illam, ergo ad in-
uigilabis omnis conscientia est recta. ¶ Item conscientia dicitur perplexa et erronea, sed erro-
neum respicit actum et habitum intellectivum, ergo diffinitione et dicta conscientia pertinet
ad eandem potentiam actum. Videtur ergo quod conscientia teneat se ex parte potentie cognitive. ¶ Item hoc
ipsum ostenditur per actus, legere et iudicare et dictare, testificari et arguere; omnes isti
actus spectant ad cognitionem, sed omnes hii actus attribuuntur conscientie; nam conscientia est liber in
quo legimus, conscientia etiam intimus iudicat, conscientia testificatur, conscientia arguit, conscientia re-
mordet et dictat; ergo videtur quod conscientia totaliter se teneat ex parte cognitive, sed actus et
habitus sunt eiusdem potentie. ¶ Item quod conscientia teneat se ex parte cognitive, quia si esset po-
tentia, aut esset passio, aut esset habitus; non est passio, quia passiones maxime respiciunt af-
fectum; non est habitus, quia conscientia non nuda et non in nuda, et etiam habitus supponit
totaliter a natura et in iudicio et cognoscitur respectu et quod si conscientia tenet se ex parte cog-
nitive non erit aliud quam potentia cognitiva. Sed potentia cognitiva est de operabilibus non
solum de operabilibus, sed etiam de speculabilibus; videtur quod conscientia non tantum attendit circa ea
que sunt morum, sed circa ea que sunt disputationis, quod manifeste falsum est. ¶ Item sicut in-
tellectus se habet ad verum, ita affectus se habet ad bonum; ergo si ad est in conscientia que est in
bonitate, illud magis spectat ad affectum quam ad intellectum; sed conscientia est bona,
dicit enim apostolus 1 Thi. 1 caritas est de corde puro et conscientia bona, et etiam in eadem epistola
militet in bono militia habens fidem et bonam conscientiam, ergo etc. ¶ Item lex carnis
repugnat legi mentis, Ro. 7, quod dicitur, sed lex carnis sic se tenet ex parte mo-
tiue, ergo et lex mentis tenet se concedenda parte, sed conscientia est lex mentis secundum quod
dixit Damascenus, ergo conscientia tenet se ex parte affective. ¶ Item remorsus est actus potentie
affective, ubicumque enim est remorsio ibi est quidam dolor et passio, sed conscientia
est remordens secundum illud quod dicitur super illud 2a Corinth. 1a Nam gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre, glosa: non in illo
remordet me conscientia mea; ergo videtur quod conscientia ex parte affective se teneat. ¶ Item de-
lectabile et penale se tenet ex parte potentie affective, sed in nobis est pena et leti-
cia ex parte conscientie, quia vermis conscientie erit maxima pena in dampnatis; ergo videtur quod conscientia
teneat se ex parte potentie affective et non ex parte cognitive. ¶ Respondeo dicendum ad
predictorum intelligentiam est notandum quod sicut nomen intellectus aliquando accipitur pro potentia in-
telligendi, aliquando pro habitu, aliquando pro ipso principio intellecto, sic nomen conscientie,

conscientia multipliciter accipitur

sicut multipliciter convenit accipi a doctoribus sancte scripture, aliquando enim accipitur conscientia pro ipso
conscito, et sic dicitur quod conscientia est lex intellectus nostri; lex enim est id quod
conscientia nominatur, aliquando non accipitur conscientia pro eo quod conscii sumus, scilicet pro habitu per conscientiam
accipitur pro habitu sic consciente; aliquando autem accipitur conscientia pro ipsa potentia conscien-
tiae, ut ita dicamus, et quod dicitur quod lex naturalis scripta est in conscientiis nostris. ¶ Sed

quibus moris accipi soleat iste nomine [illegible] non conscientie nomine
pro habitu actu sit et nomine sit ad propositum. ¶ Sed contra est quod potentia sit habitus
vel quod habitus potentie conscientie. Talis tamen quod sit ipsa speculativa sciencia, quia sciencia
speculativa est perfectio intellectus [illegible], igitur est speculativus. Sciencia non est habitus
perficiens intellectum [illegible], et quod est practicus sive quod dirigit in opere et in-
tellectus secundum quod addamus rationem motivum vel motivum, non quod efficiat motum sed dirigit
et inclinat ad motum. Propterea iste talis habitus non simpliciter nominatur sciencia sed
conscientia ut in hoc significetur quod habitus iste non perficit ipsam potentiam speculativam
in [illegible] sed prout est addamus iuncta affectioni et operationi [illegible] quod nobis non dicatur quod de-
terminate conscientie sit ad hoc principium. Omne totum est maius sua parte. Et ad sciencia sed hujus di-
vinum quod sciencia dictat, Deum esse honorandum et consilia [illegible] conscientie sicut re-
gule agendorum. ¶ Concedendum est [illegible] quod conscientia pertinet ad partem
potentie [illegible], licet non pertineat [illegible] quod est speculativa, sed [illegible] quod est practica. In-
tellectus enim speculativus et practicus eadem potentia [illegible] sola extensione [illegible]
[illegible] dicit philosophus. Vel est aliquo intelligendum quod intellectus practicus sit appetitus
et voluntas, hoc enim negat ratione philosophus. ¶ Ad id quod primo obicitur [illegible] quod conscientia
non potest esse potentia nec passio nec habitus [illegible]. ¶ Dicendum quod ymmo nominare
potest et potentiam et habitum, et cum nominat potentiam non nominat potentiam [illegible]
sed ut se extendit ad [illegible] ea que moris sunt admonendo. Sed aut non
nominat habitum non solum nominat habitum naturalem sed etiam habitum acquisitum, et quod habitus
acquisitus potest [illegible] et fedare [illegible] est quod conscientia dicitur munda et immunda
[illegible] et non recta. Veritatem iste differentie respiciunt conscientiam secundum quod stat pro nomine
potentie [illegible] secundum quod stat pro nomine habitus. ¶ Ad id quod [illegible] quod conscientia dicitur esse bona et mala
[illegible] bonitas et malicia non tamen non respiciunt affectum, ymmo etiam intellectum
practicum et eius habitum [illegible] intellectus practicus non tamen [illegible] sed etiam se exten-
dit ad bonum [illegible] quod [illegible] conscientia bonum [illegible] bonum dictat
et ad bonum inclinat et a malo retrahit, et ipsum refugit, et [illegible] quod conscientia
[illegible] ¶ Ad hoc etiam quod dicitur [illegible] sed sufficit [illegible]
ipsa voluntate et affectione [illegible] ¶ Ad [illegible] lex carnis oppo-
[illegible] legi mentis. ¶ Dicendum [illegible] Hugo de Sancto Victore [illegible] non tamen est
[illegible] potentia motiva et inclinativa sed etiam [illegible] ad [illegible] et
[illegible] lex carnis [illegible] concupiscentia ad malum inclinante, [illegible]
[illegible] et [illegible] carnalia [illegible] ordinate [illegible] et
[illegible] lege mentis, est ista duo [illegible] conscientia aut [illegible] de se magis di-
recte opponitur legi carnis, ratione [illegible] sed ratione concupiscentie

Dis 39 q Utrum voluntas de sua natura possit esse sine naturalis anime potentia

Ad 1m p̄ de remorsu dicendum quod consciencia dicitur remordere per hoc quod cum ipsa monstrat
aliquod malum ipsi affectui habitui rectitudinis superioris ducit remorsum per quod ille affec
tus realterat vnde remorsus non est a consciencia primo vel mouente sed sicut a dictante
a scintilla aut conscientie quandoque est synderesis est sicut a mouente ut melius ibi probabit.
Ad 2m p̄ quod penale et delectabile est propter conscientiam dicendum quod non est consciencia ut est in co
gnicia nisi sicut disponente et dictante, gaudere enim et dolere proprie affectus est sed
cum consciencia que est velut testis testificatur de bono facto quod est bonum et de malo facto quod est
malum generat quod homo dolorem et gaudium in affectu vnde et apostolus dicit gloria nostra hec
est testimonium conscientie et ideo non attribuendo ipsi conscientie per se passionem letandi sed
sed actu testificandi. consciencia est habitus innatus vel acquisitus et quod sit habitus natus

Secundo arguitur sic, Ro 2o cum gentes que legem non habent naturaliter que legis
sunt faciunt ipsi sibi sunt lex qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis
testimonium illis reddente conscientia et glossa ibidem et si gentes non habent legem scriptam
habent tamen legem naturalem qua sibi conscii sunt ergo per textum et glossam patet quod consciencia dicit ha
bitum naturalem cordi humano inscriptum 2o Aug in libro 3 de libero arbitrio ante se me
tum bonum opus non est parum accepisse naturale iudicatorium quo sapientiam quis preponat
errori et quietem difficultati sed ergo consciencia est huiusmodi iudicatorium et est habitus hoi
in natus 3o consciencia dicit ius naturale est quod natura docuit animalia ergo si natura docuit
animalia ergo consciencia est ius naturale ~~non est aliud quam consciencia ergo etc~~ multo for
cius docuit hominem qui excellit omnia animalia sed cognitio iuris naturalis non
est aliud quam consciencia ergo etc 4o naturalem habemus instinctum ad appetendum bea
titudinem et honorandum parentes sed hoc non potest esse sine aliqua cognitione
ergo videtur quod ad hec facienda habeat aliquam cognitionem naturalem nobis impressam sed cogni
cio inclinans ad hec est consciencia ergo etc 5o lex naturalis cognoscitur ab homine aliquo mo
do ergo per acquisitionem vel per naturam vel per acceptionem, ergo non debet dici naturalis sed acquisita sicut
et virtutes politice, si vero per naturam et cognitio legis naturalis non est aliud quam consciencia
ergo etc 6o ius naturale naturaliter ligat voluntatem sed ligamen voluntatis necessario pre
dit actus cognitionis, affectum enim precedit intellectus, ergo si voluntas naturaliter adi
uis ligatur videtur quod precedens ius naturale ab anima cognoscitur, sed ergo illius iuris cognitio est
consciencia patet etc Sed contra quod philosophus in 3o de anima dicit quod anima creata est sicut tabula rasa in qua
nichil depictum, ergo videtur quod anima a sua prima conditione nullam habeat innatam
cognitionem, sed ergo habitus conscientie dicit actum cognitionis videtur quod non sit innata sed acquisita 2o Aug in
libro retractationum dimittit hoc quod dixerat animam cum veniret secum
affert(?) oblivisci eorum que sciebat, sed non retractaret nisi haberet hoc pro falso vel
falsum est et Aug quod anima habeat naturaliter cognitionem agendorum, ergo consciencia est habitus
cognitivus videtur quod non sit naturalis sed acquisitus 3o non habet cognitionem de quo placeo

omnino habeat

nisi habeat de inperplexo certitudinem non cognosceret quibus puer non constat luminosus ut
predicit philosophus quod pueri cognoscunt in quod luminosus. Sed cognitionem inperplexorum non
habemus nisi mediantibus principiis. Nemo enim cognoscit colorem nisi per visum. Et propter
rationem unde quem vere est una scientia amittetur. Sed secundo omnis scientia in complexorum est ime-
diate scientia. Vere est quod omnis cognitio complexorum sunt acquisita et acceptata a sen-
sibus. Sed scientia dicit cognitionem complexorum ut patet alicui regule iuris naturalis.
Ergo verum quod scientia non dicat habitum innatum sed acquisitum. ¶ Secundo est ulterius difficultas
ut maioris est sive ea que pertinent ad mores sive ea que pertinent ad simplicem spe-
culationem. Sed scientia que est habitus speculativus cognitivus speculatorum non est nobis innata
sed acquisita. Ergo prudentia et conscientia que est habitus directivus in agendis non est innata sed
acquisita. ¶ Ergo omnis habitus naturalis semper est rectus, conscientia autem aliquando est recta aliquando
erronea. Ergo conscientia non est habitus naturalis sed acquisitus. ¶ Ergo habitus naturales sunt ei-
dem speciei[?] quia naturalia sunt illa que sunt eadem apud omnes et naturalia communiter naturam
inprobabilia[?] sed conscientie non sunt eadem apud omnes, immo frequenter sunt contrarie. Conscientia
autem non semper est. Quare hoc frequenter incipit habere conscientiam quod prius non ha-
bebat, sicut religiosus quando intrat religionem habet conscientiam quod non liceat
sibi facere que aliqua, et hanc prius non habebat. Ergo etc. ¶ Pro ad predictorum intelligen-
tiam notandum quod secundum illud propter platonis quam omnes habitus possunt esse nec simpliciter
innatos sed oblivioni dari ad tempus propter corporis molem quam etiam complebat tamen philosophus
sepe inquirit[?]. ¶ Tres fuerunt opiniones doctorum de origine habituum cognitivorum. Et
omnes ille tres ponentes in hoc concordant quod sunt veritates consubstantiales non sunt
omnino a natura sed omnino ab acquisitione. Sed quidam ponunt innatos, quidam non acceptos, per que etiam
habitus acquisiti ut sunt omnino innati ut omnino accepti. In assignando autem modum est
quod isti habitus sunt innati sed [illegible] est quod sunt acquisiti diversificantur diversi. ¶ Quidam
enim dicere voluerunt quod innati sunt intellectui agenti, sed acquisiti sunt quantum ad
intellectum possibilem. Et quantum ad ipsum intellectum dicit philosophus animam tamquam tabulam
nudam. Et ille intellectus est aliquis per se mediantibus potentiis sensitivis. Sed id non
videtur esse consonum, sicut verbis philosophi ut recitatum sunt. Si enim intellectus agens haberet habitus
cognitivos, quare non posset illos communicare possibili sine adiutorio sensuum inferi-
orum. ¶ Similiter si intellectus agens haberet habitus cognitivos tunc anima a sua condi-
tione non esset ignorans, immo potius esset sciens. Difficile etiam est in hoc sicut
intelligere quomodo species dicantur esse in intellectu agente, cum possibilis dicatur quo est omnia
fieri et agens quo est omnia facere. ¶ Et ideo est quartus modus dicendi quod habitus cognitivi ut cogni-
tivi quodammodo sunt innati, quodammodo acquisiti. Sunt innati eo quod sunt quantum ad cognitionem in vir-
tute, [illegible] quo ad cognitionem in potentia sunt innati, quo ad cognitionem perfectam acquisiti

amittetur

De origine habituum cognitivorum

2a pars

¶ Dis 39 Utrum voluntas de p[ro]pria possit cum sit naturalis anime potentia

quo ad cognitionem conclusionis cuius dignitas est illa quam quisque probat auditam ¶ Sed nec iste modus dicendi consonat verbis philosophi et augustini primo philosophus in primo posteriorum probat quod cognitio principiorum non est nobis innata deducens ad plura inconvenientia et idem dicit quod cognitio principiorum acquiritur via sensus memorie et experientie ¶ Augustinus etiam in libro xii de trinitate loquens de puero qui respondebat de omnibus prout ut geometria dicit dicit quod hoc non erat quia aliquando illa primum prius illa novisset sed quia ipse videbat in quadam luce sui generis incorporea quemadmodum oculus carnis videt que in hac luce corporea sunt adiacentia cuius lucis capax est quia condicioni est creatus

3us modus dicendi ¶ Et tertium est 3us modus dicendi quod habitus cognitionis quidam non sunt nobis innati et quidam modo acquisiti non tamen loquendo de cognitione in principiis et cognitione conclusionis sed est de cognitione principiorum sed enim ad cognitionem duo concurrunt necessario scilicet species cognoscibilis et lumen quo mediante de illo iudicamus sicut videmus in visu et in predictis auctoritatibus innuit augustinus habitus cognitionum sunt quidam nobis innati ratione luminis indicii sunt etiam quidam acquisiti ratione speciei et hoc quidem verbis philosophi et augustini concordat cum sed in hoc concordat quod potentie est tunc sit lumen indicium quod vocat naturale indicatorium species autem et plurimus rerum acquirunt in nobis mediante sensu sicut expresse dicit philosophus in multis locis et hoc est expresse dicit memoria enim nunquam cognosceret totum quod pertinet quod premia quod minus nisi sensu aliquo cognitionem speciem eius acciperet et sic est quod amittentes unum sensum necesse unam scientiam amittere ¶ Illud autem lumen sive naturale indicatorium dicitur ipsam scientiam indicando tam de cognoscibilibus quam de operabilibus sed hoc attendendum est sicut ipse quod sunt in cognoscibilia quedam sunt valde evidentia sicut dignitates et prima principia quedam sunt minus evidentia sicut conclusiones particulares sicut in operabilibus quedam sunt maioris evidentie sicut potest in quod tibi non vis fieri alii ne feceris et quod deus obtemperandum est et huiusmodi ¶ Quemadmodum cognitio horum principiorum ratione illius luminis dicitur esse nobis innata quia lumen illud sufficit ad illud cognoscenda per receptionem specierum sine alia persuasione superaddita propter sui evidentiam sicut et principiorum moralium cognitio nobis innata est pro eo quod indicatorium illud sufficit ad illa cognoscenda ¶ Rursus quemadmodum cognitio particularium conclusionum preacquisita est pro eo quod lumen nobis innatum non plene sufficit ad illa cognoscenda sed indiget aliqua persuasione et habitu noua sicut est intelligendum est de expressive operabilium quod sunt agenda ad tenendum quia non cognoscuntur nisi per instructionem superadditam ¶ Primum est quod noiat habitum directivum in indicium sive operationum ¶ Hinc est quod quidam non noiat habitum innatum et quidam noiat acquisitum habitum sicut quod innatum noiat respectu eorum que sunt de primo dictamine nature habitum non acquisitum respectu eorum que sunt institutionis superaddita sicut enim est innatum dicitur

dicit 2° lumine directi, habitum nichilominus acquisitum in speculo speciei ipsius
cognoscibilis. Quale enim lumen habeo quod sufficit ad cognoscendum quod parentes
sunt honorandi, et quod proximus non sit ledendus. Illud tamen habeo naturale in impressum
speciei prius, et speciem proximi. Per hoc patet responsio plana est si respondeo ad questionem
propositam, et etiam ad obiecta. Concedo enim quod conscientia dicit habitum a Adamo in na-
tura videlicet illius luminis super nos signati quod quidem dicit nobis bona, et quod est lumen
seminarium aliorum habituum acquirendorum, et per eum veniunt rationes ad principia premissa
inducte. Concedo nichilominus quod conscientia dicit a Adamo habitum acquisitum videlicet ratione
speciei priorum cognitorum per que ostenduntur rationes brevis forme. Ad secundam partem inducte
Concedo etiam quod dicit habitum a Adamo non acquisitum respectu [illegible] aliud oppositum [illegible]
alie rationes ostendunt. Sed qualiter autem sit cognita a Adamo [illegible] per sinderesim
non per speciem ideo talem poterit dici conscientiam esse habitus simpliciter in natura ut po-
te respectu huius quod est deum amare et deum timere. Deus enim non cognoscitur
per similitudinem a sensu acceptam, immo dei voluntas notitia naturaliter est nobis
inserta sicut dicit augustinus. Et autem per amor et timor non cognoscitur homo per similitudinem
potentiis acceptam sed per essentiam. Sed et affectus [illegible] per [illegible]. Ex hoc patet
responsio ad illam questionem que querit utrum omnis cognitio sit a sensu. Dico quod per no-
[illegible] enim oportet ponere quod anima novit deum et per speciem [illegible] ipsam animam ad
minimum [illegible] potentiarum. Unde si dicat aliquis philosophus quod nichil est in intellectu
quin prius non fuerit in sensu, et quod omnis cognitio habet ortum a sensu intelligendum est de hiis
que quidem habent esse in anima per similitudinem abstractam et illa dicuntur esse in anima ad modum
picture. Et propterea valde notabile dicit philosophus quod anima nichil scriptum est non
quia in ea non est aliqua notitia, sed quia nulla est in ea pictura vel similitudo abstrac-
ta. Et hoc est quod dicit augustinus in libro de civitate dei: [illegible] nobis deus naturale iudicato-
rium ubi quid sit lucis quid tenebre cognoscitur in libro lucis qui veritas est, quia
veritas in corde hominis naturaliter est impressa. [illegible] et est questio [illegible]

[I]terum queritur de conscientia quantum ad effectum. Utrum teneamur credere illud quod
conscientia dictat esse necessarium ad salutem. Et quod sic [illegible] Ro. xiiij°
Omne quod est contra fidem peccatum est. Glossa quod non est contra fidem id est contra conscientiam [illegible]
malum esse peccatum est. Sed hoc non esset nisi conscientia ligaret ad omne id quod ipsa dic-
tat. Ergo tenemur omne illud facere quod est de dictamine conscientie. Preterea lex obli-
gat ad faciendum illud quod ipsa dictat. Lex enim dicitur a ligando. Sed conscientia est lex
intellectus nostri. Ergo tenemur ad omne illud quod conscientia dictat ad salutem esse
necessarium. Ergo tenemur ad faciendum illud quod [illegible] mandat. Sed conscientia est

¶ Dis. 39 ¶ Quantum valet voluntas d(e) [illegible] possit ad id quod valeat ac potentia

[illegible] inter [illegible] vij in glo(sa) / ergo tenemur ad omne illud quod conscientia dictat ¶ 2o pala-
m est quod quicumque aliquis facit aliquid contra conscientiam mortaliter peccat mortaliter pro eo quod con-
tempnit deum / 3o si non possumus nisi contra ea quae dictat conscientia [illegible] quod sit illud si
contra hoc faciamus peccamus mortaliter / 4o ergo quod tenemur ad faciendum omne illud quod
conscientia dictat esse ad salutem necessarium ¶ Sed contra si obligamur ad omne id quod conscientia
dictat, sed conscientia dictat ad faciendum contra deum, ergo tenemur facere contra deum / sed ille peccat
faciendo illud ad quod tenemur / ergo faciendo contra deum non peccamus ¶ 2o quia dato(?) sit ita
[illegible] quod deus non potest facere ut illa [illegible] illo sic bono possit
fieri sed ad nichil potest obligare conscientia ad quod non potest obligare deus cum conscientia sit infra
deum, ergo si conscientia dictat talia [illegible] quod ad talia non possit obligare / ergo non ob-
ligamur ad faciendum ea ¶ 3o / preterea id nullus [illegible] possit ligare animam / quod peccatum
omne est dictum vel factum vel concupitum contra legem dei secundum Augustinum / ergo si conscientia
dictat aliquid quod non potest contra mandato legis divine facere contra conscientiam non est peccatum cum non
est facere contra legem dei, ergo non tenetur quis ad id faciendum / preterea ad nullum ligat conscientia
quod est contra virtute sua ¶ 5o nullus potest ab aliquo ligamine absolvi per dictamen conscientie
/ ergo nec per id dictamen potest aliquis [illegible] ergo nec quod conscientia de se et per
se ad nichil possit ligare / est ergo questio ad quid conscientia ligat utrum liget ad
omne quod dictat / et utrum omnis conscientia liget / et utrum liget plus quam preceptum quod
conscientia dictat verum / et lex divina dictet contrarium et tamen magis sit obtem-
perandum. utrum dictamini conscientie / an precepto prelati cum obviat sibi in ratione(?)
¶ Respondeo dicendum quod conscientia aliquid dictat quod est contra legem dei / aliquid quod est secundum legem
dei / et aliquid quod nec est contra legem dei, et loquimur hic de dictamine [illegible]
[illegible] non [illegible] In primis
quidem conscientia simpliciter ligat et vere pro eo quod ad illa homo ligatus est per legem
divinam et conscientia quae illi concordat ligatum ostendit. In secundis vero conscientia li-
gat quamdiu manet [illegible] ut tenetur homo conscientiam deponere [illegible]
dictat conscientia adimplere ut potest si dictat quod necessarium est ad [illegible] contra-
ria licere. In tertiis vero conscientia non ligat ad faciendum vel non faciendum / sed
ligat ad ipsam deponendam pro eo quod tamen talis conscientia erronea sit er-
rore repugnante legi divine necessario / quamdiu manet [illegible] sa-
lutis / et ideo necesse est ipsam deponere quod sive homo faciat quod dictat sive
eius oppositum mortaliter peccat / si enim facit quod conscientia dictat / et id est contra
legem dei / et facere contra legem sit mortale peccatum absque dubio mortaliter
peccat / si vero facit oppositum eius quod conscientia dictat ipsa manente adhuc pec-
cat mortaliter / non ratione operis quod facit / sed quod malo non facit / facit enim

cepto dei | dum credit dictate sibi consciencia hoc deo displicere cuius deo
placeat | et hoc est quod dicit glo. super ad Ro. xiiij omne quod non est ex fide
peccatum est Ibi glo. | id est quod ad consciencia prefertur per aliud fiat dicit apostolus esse peccatum
cuius et fiat etiam quod bonum est pro non faciendo credit | peccatum est | et racio huius
est | quia non tantum attendit deus quid homo faciat sed quo animo faciat | et ille qui
facit quod deus iubet et credens facere contra ipsius dei voluntatem non facit bono
animo sed malo | et ideo peccat mortaliter | Sic igitur patet quod omnis consciencia aliqua ligat ad facien-
dum quod dictat | aliqua ligat ad se deponendum | non tamen omnis consciencia ligat ad faciendum
quod dictat sed ea que dictat non esse faciendum id ad quod homo alias tenetur | sed talis consciencia
dicitur erronea | Circa huius partes huius ad rationem solucionem et etiam ad obiecta patet
| Ad id non quod primo obicitur quod esse quod non est ex fide id est contra consciencia reputatur dispo-
sicio | dico enim quod facere contra consciencia semper est peccatum quod esse est dei preceptum | non
tamen facere contra consciencia esse bonum ut patet in consciencia dictante aliquid contra deum
Quod hec habet duas causas veritatis · facere contra consciencia est peccatum | et consciencia
ligat ad illud faciendum | aliud quod illud non potest fieri tali consciencia manente et
ideo est ibi sophisma | Et huius quod predictum ex pluribus causis veritate ad v-
num in ratione illa | Ad aliud dicitur quod consciencia est lex intellectus nostri. Dicendum quod vere
verum est quod lex est | sed non est lex suprema super ipsam est lex alia scilicet lex
divina | Tu autem dicitur quod lex ligat ad faciendum omne illud quod dictat | Dicendum
quod verum est quando lex inferior non dictat contrarium legi superiori | hoc autem sepe facit consciencia
et sicut respondendum est ad preceptum quod oportet de iudice | Ad ultimum scilicet quod si credit
peccare mortaliter | peccat mortaliter | Dicendum quod hoc verum est | illud enim generaliter verum est quod dicitur quod qui
facit contra consciencia edificat ad gehennam sed tamen propter hoc non sequitur quod teneatur facere omne
quod consciencia dictat faciendum | quia sic deus est illud habet duas causas veritatis | Ad illas
aut rationes primas in contrarium adductas respondendum non est optimum processus verum concludunt
ostendunt enim quod consciencia non ligat in aliquo | Ad illud vero quod obicitur quod ad nichil ligat
... non dicitur peccatum quod fit contra consciencia sed contra legem dei dicitur quod facere contra legem dei hoc potest
esse dupliciter | et ... et interpretative | sive secundum veritatem | vel secundum reputacionem | et utroque modo
est peccatum mortale | utroque enim contempnitur deus | et cuius faciens contra consciencia non
faciat contra legem secundum veritatem | facit tamen secundum veritatem | sed secundum reputacionem
consciencia est sicut precepto dei et ... | et quod dicitur non mandat deus mandat · quod
... sic ... edificat ... | et hinc est quod consciencia habet virtute ligandi
... in aliquo modo ... | Ad id quod obicitur quod non potest ab aliquo absolvere
| Dicendum quod non est sic | quia consciencia non potest aliam legem infringere | sed non potest a precep-
to dei absolvere | ut a precepto prelati cum sic homo obligatur ex lege nostri ...
tamen non ... quod non possit ligare simul ... | primo est articulus a vindicta descendo

Facere contra legem dei potest esse dupliciter

uni sit hec aūt nō valet ad conscientia nō pt sup superiorem ergo nō pt sup inferio
rem ita quod nō tealz consciencia non pt absoluere hoiem a mandato superioris ergo
nec pt eum obligare, lz tn̄ sic quod nō pt obligare contra mandatum superioris ad quod
tn̄ pt nos obligare pro eo quod anima sup nos est et media inter nos et deum s
enim pro medio est inter regem et [illegible] ¶ Ex hijs patet ea que ultio arguebant
videlicet qui conscientia ligat, et qui nō ligat ¶ patet etiam quod nemo ex conscientia
ꝑplexus est nisi ad tempus videlicet quamdiu conscientia manet ¶ nō tn̄ est ꝑplexus
simpliciter pro eo quod dz illam conscientiam deponere et sumere si nescit pro ut illa indiuiduem
pro eo quod nescit legem dei ¶ dz sapientiores consulere, et pro oratione se ad deum conuertere
si tamen consilium deest ¶ alioquin si negligens est excusatur pro eo quod dicit apostolus ignorans
ignorabitur ¶ patet etiam quod plus standum est precepto prelati quam conscientie maxime
quando prelatus precipit quod pt et dz precipere ¶ De synderesi que est conscientie scintilla

De synderesi

Consequenter queritur de 2o principali videlicet ¶ et circa hoc queruntur tria ¶ 1o
queritur de ipsa synderesi quantum ad essenciam utrum s. sit in parte cognitiua uel af
fectiua ¶ 2o queritur de usu quantum ad usum eius videlicet utrum possit ex
tingui ¶ 3o queritur de ipsa quantum ad abusum eius videlicet s. utrum possit deprauari

Circa primum sic proceditur ¶ et queritur utrum synderesis sit in parte cognitiua uel
affectiua, et quod sit in parte affectiua videtur primo quod dicitur in glosa super Ezechielem 1o qua
[illegible] post plura uerba dicitur de synderesi hic est spiritus qui postulat pro nobis gemitibus
inenarrabilibus ¶ sed gemere est actus affectiue ergo synderesis est gemere, synderesis
spectat ad potentiam affectiuam ¶ 2o Ambrosius dicit et habetur in littera quod homo sic
recta ratione naturaliter uult bonum, sed id quod naturaliter inclinat nos ad bonum, ut est
deus, uel conscientia, uel illa voluntas inclinans nos ad bonum ut est synderesis
uel conscientia sed nō est conscientia ergo est synderesis ¶ 3o contrarium malo est bonum sibi op
positum, sed nos habemus in parte motiua concupiscibili quod impellens ad malum
ergo et in parte motiua rationali debet nobis esse instigans ad bonum hoc
autem nō est nisi synderesis ergo synderesis est in parte affectiua ¶ 4o sicut intellec
tus indiget lumine ad iudicandum ita affectus indiget calore quodam et
pondere spirituali ad recte amandum ergo sicut in parte anime cognitiua est quoddam natu
rale iudicatorium quod quidem est conscientia ita et in parte anime affectiua erit pondus
ad bonum dirigens et inclinans hoc autem nō est nisi synderesis, ergo etc. ¶ Sed contra
super id malum et insipiditate spiritus meum et uxore adolescentie i. glosa 2o per
uxorem adolescentie intellige legem naturalem scriptam in corde. spiritus non dicitur
non malus pars anime precipit eam quod dei sunt. sed rationalis uel autem hanc uocat sy
deresim ¶ Item quod synderesis se tenet ex parte rationis sine contrarie ¶ Si tu dicas
quod spiritus accipitur ibi communiter ad intellectum et affectum, obicitur contra hoc quia eadem

glo. extinguitur hec est spiritus qui postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus / Sed postulare est actus rationis ergo etc. / 2o Super Luc. x. abierunt semivivo relicto glo. in naturalibus integre. Sed rationis scintillam abolere non possunt quia homo sapere et deum possit cognoscere / Si ergo scintilla rationis se tenet ex parte rationis et hec scintilla que in nobis remanet non est aliud quam synderesis videtur etc. / 3o scintilla conscientie et conscientia sunt eadem parte. Sed conscientia ut superius probatum est spectat ad cognitionem / et synderesis est conscientie scintilla / ergo etc. / Contra quod dicitur super eze. s. videtur quod synderesis se teneat ex parte cognitive / Respondeo Synderesis se tenet ex parte motive / aliqua ergo est potentia de passive / aliqua activa / passio non hec competit activa non ut videtur / quia aliquid est bonum et malum / non bonum / aliquid bonum est virtus / malum est vitium / nec neutrum creditur de synderesi / potentia non ut videtur / quia potentia voluntas non differret sed quia ad quam quia appetitus / synderesis autem non dicitur sensibili et potens et humana appetibilium ergo non videtur quod aliquo modo se teneat ex parte affective / Item in isto quod sit ipsa synderesis et comparatione ipsius ad legem naturalem et ad conscientiam quo se habent / utrum sint eadem an diversa / Item quare se habent ad tres potentias anime videlicet concupiscibilem irascibilem et rationalem / vel etiam quid sit aliquid preter hec tria / Contra quod habetur in glo. super I eze faciebus / glo. plures cum platone rationabilitatem anime et irascibilem et concupiscibilem ad hominem et leonem et vitulum referunt quarta vero super et quod hec ponunt quam greci vocant synderesim que scintilla conscientie in cayn quoque non extinguitur / qua victis voluptatibus et furore et ipsa interdum rationis similitudine decepti nos peccare sentimus quod proprie aquile deputat non se miscere turbis / Sed ipsa errantem corrigere / Contra hec glo. videtur quod differt ab illis tribus / Sed quia hoc est contra illud quod secundum aug.

et ma dicitur quod sufficienter dividuntur vires anime per has tres videlicet per concupiscibilem irascibilem et rationalem / ergo synderesis est ad animam videtur quod ipsa pars se teneat ex parte virium / sed penes omnes / Responsio Item quia ista distinctio synderesis ab aliis viribus multiplex est apparet / et ista distinctio aliarum virium anime / voluerunt etiam aliqui dicere ergo glo. predicti prius posita super I eze colligere quod synderesis dicitur supremum ipsius anime / supremum autem ipsius anime est superior pars rationis / quantum ad deum quia / et ita superior pars regit inferiorem partem rationis irascibilem et concupiscibilem / Hec autem superior pars quia ad deum convertitur semper est recta / obliquatur vero quia descendit ad hec inferiora / Item isti dixerunt quod inter synderesim et conscientiam et legem naturalem talis est differentia. scilicet quod synderesis nominat ipsam potentiam scilicet superiorem partem conscientia vero nominat ipsius habitum quia regit inferiorem portionem / Lex vero

naturalis nominat illud ad quod conscientia dirigit. Hic autem modus dicendi satis videtur esse
probabilis nisi quod repugnat illi glose super Ezechielem que dicit quod sinderesis aliis peccan
tibus non potest misceri, cum eciam in Caym non potuit esse absque actu super
ioris porcionis que in mandacione tamen consistit consummacionem peccati, si sinderesis
esset superior porcio racionis utique aliis peccantibus posset immisceri, si superior porcio racionis dicitur ordinata ad deum, actus autem sinderesis non tantum respicit deum
sed eciam proximum. 2us modus dicendi quod lex naturalis respicit utrumque. Et ideo est alius modus dicendi quod
cum potencia racionalis habeat moveri secundum intellectum et affectum per modum nature
et per modum deliberacionis, quemadmodum libertas arbitrii consistat in racione et
voluntate, secundum quod movetur deliberative, sic conscientia et sinderesis respici
unt racionem et voluntatem in quantum movetur per modum nature, et sic tamen sinde
resis quam conscientia, quam eciam lex nature semper ad bonum inclinat, sed hec magis
ad bonum quam ad malum. Et ideo sic hec sunt complectitur racionem et volun
tatem sic sinderesis et conscientia consistit racionem sunt et voluntatem complecti. Et
lex naturalis similiter et quod eodem accipi possunt. Quia secundum tamen sinderesis dicit po
tenciam, et conscientia habitum, et lex naturalis obiectum. Sine alio modo comparando ut
sinderesis dicat habitum tantum boni et mali in utroque, conscientia non habitum tam bo
ni quam mali in parte, lex non naturalis indifferenter sic habeat ad utrumque
sed quod ut habitum sunt prius, conscientia dicit habitum perficiente potencie intel
lectivam, unde eciam secundum conscientiam et sinderesim ponere in nobis aliquid
directivum, aut necesse est ponere quod sinderesis perficit potenciam affec
tivam. Et propterea est 3us modus dicendi quod quemadmodum ab ipsa creacione
anime intellectus habet lumen quod est sibi naturale iudicatorium dirigens
ipsum intellectum in cognoscendo sic affectus habet naturale quoddam pondus
dirigens ipsum in appetendis, appetenda autem sunt in duplici genere, scilicet
cum sunt in genere honesti, quedam in genere comodi, sic et cognoscibilia sunt in dupli
ci genere, scilicet in genere speculabilium et quedam respectu moralium et quemadmodum
conscientia non nominat illud iudicatorium nisi in quantum dirigit ad opera mora
lia, sic sinderesis non nominat illud pondus voluntatis sed voluntatem
cum illo pondere nisi in quantum illa habet inclinare ad bonum honestum. Et quem
admodum nomen conscientie potest accipi secundum potenciam vel secundum habitum et secundum habitum tantum, potencie
sic eciam sinderesis. Sed tamen non loquendi sinderesis nominat potenciam
habitualem quam nominat habitum, sicut patet in auctoribus et supra in dictis est.
Et quia illa potencia numquam separatur ab illo habitu, hinc est quod habitus
et potencia uno nomine comprehendantur et potencia illa sicut per habitum nomine

sui habitus sortitur. Et quod hoc patet respondeo ad questionem. Primo propter positam quam querebatur utrum synderesis dicat aliquid affectivum vel cognitivum dico quod synderesis dicit illud quod stimulat ad bonum. Et ideo competit affectionis secundum quod tenet secundum Anselmum ad primam partem inducere ostendit. Ad illud primum quod dicitur in Glossa quod synderesis est spiritus rationalis qui postulat et interpellat. Dicendum quod secundum quod dicit Glossa super Romanos primo non enim loquimur ad deum cogitationibus et verbis sed cum affectibus et desideriis. Et propterea dicitur synderesis quandoque stimulando nos per bonum deprecari dicitur gemitibus inenarrabilibus ad deum interpellare. Ad illud 2m de sensu rationis. Dicendum quod per sensum rationale magis intelligitur iudicatorium naturale quam intelligatur synderesis. Sed quamvis autem concedatur quod per ipsum illud intelligitur synderesis distinguendum est quod ideo accipitur aliquid per partem quantum aliquando accipitur quam compbendit totum spiritum rationale. Et per propter rationis non tamen sumitur competit cogitatione sed etiam competit affectione. Sicut patet de spirituali gustu et tactu et ideo hoc non probatur quod synderesis teneat competit cognitionis. Ad illud 3m quod synderesis est scintilla conscientie. Dicendum quod ideo dicitur scintilla pro eo quod conscientia que est de se non potest movere vel pungere vel stimulare nisi mediante synderesi que est quasi eius stimulus et igniculus sicut ratio non potest movere nisi mediante voluntate sic nec conscientia nisi mediante synderesi et ideo non probatur quod hoc competit competit cognitive sed magis potius quod competit affective. Ad illud quartum scilicet quod nihil secundum potest potentia vel passio vel habitus. Dicendum quod est potentia quedam attamen non nominat nisi potentiam voluntatis generaliter sed solum voluntatem quamvis moveatur naturaliter, et adhuc voluit secundum velle non solum bonum honestum vel eius oppositum. Nec non pot esse dicere habitum sed ille non dicitur vel virtus nec vicium, pro eo quod virtus et vicium que respiciunt liberam voluntatem que est deliberativa non que est naturalis. Ex predictis patet responsio ad illas questiones que ultimo querebantur. Ad illud id est quod queritur quo se habeat synderesis ad conscientiam et ad legem naturalem. Dicendum quod sicut se habet synderesis ad conscientiam sic se habet caritas ad fidem vel habitus operis affectus ad habitum intellectus proportionaliter quod est habitus. Lex autem naturalis quomodo se habet ad utrumque videlicet ad synderesim et ad conscientiam nam lex naturalis dupliciter accipi potest. Primo prout dicit habitum vel actum. Et sic quod per legem naturalem instruimur et per legem naturalem recte ordinamur ad habitum qui comprehendit intellectum et affectum. Et ita comprehendit synderesim et conscientiam. Alio modo lex naturalis vocatur collectio preceptorum et sic nominat obiectum synderesis et conscientie unum dictantis et alterum inclinantis, nam conscientia dictat, et synderesis appetit vel refugit et utrorum motus invenitur lex naturalis in duobus locis. Hoc tamen ultimo modo accipitur magis

Lex naturalis potest dupliciter accipi

consciencie. Et sic prout communiter loquimur, synderesis dicit potenciam affectivam in quantum naturaliter habilis est ad bonum, et ad bonum tendit. Conscientia autem non dicit habitum intellectus practici. Ergo non naturalis dicit obiectum vel superius. Et probatur per comparationem ad actionem ultimam qualem synderesis habebit ad concupiscibilem racionalem et irascibilem. Ille enim tres potencie indifferenter nominant potencias animae secundum quod movetur naturaliter, prout sunt quae movetur deliberatione. Synderesis autem nominat potenciam affectivam in quantum movetur naturaliter et recte et ideo non distinguuntur ab illis potenciis essencialiter potencie sed secundum modum movendi. Secundum illum modum movendi semper movet recte. Hic est quod dicitur super alios volare et aliis creaturis non potest immisceri. Et quod videtur su[illegible]

Secundo queritur utrum synderesis possit per peccatum extingui. Per illud Psalmi: corrupti sunt et abhominabiles facti sunt, glossa: omni iure racionali privati. Sed synderesis est potencia racionalis. Ergo per magnitudinem peccati potest synderesis privari in parte quantum ad actum. Item super illud Psalmi: ab altitudine diei timebo, glossa: stupor est qui non consistit et per consequens stulta arrogancia similis est stupori, quod quis de se presumens non timet ut timet. Ergo sicut per stuporem contingit corpus fieri insensibile sui morbi corporalis, ita et animam contingit fieri insensibilem respectu morbi spiritualis. Sed synderesis remurmurat morbo spirituali. Videtur quod synderesis contingit aliquando extingui. Item liberi per errorem suo sustinet mortem sed aliquo remorsu consciencie. Sed synderesis est remurmurans malo et tamen non remurmurat aliquo modo. Videtur quod tamen possit extingui. Item fomes peccati se habet ad oppositum ad synderesim. Sed fomitem contingit totaliter extingui, sicut patet in beata virgine. Ergo videtur quod similiter synderesim contingat extingui per peccatorum multitudinem. Sed contra in glossa preallegata super illud Ezechielis: facies aquile etc., glossa: scintilla conscientie in Cayn non extinguitur. Sed Cayn fuit magnum peccatum. Videtur quod per peccatum extingui non habeat. Item Augustinus XIX de civitate dei: tanta est vis probitatis et castitatis ut omnis aut pene omnis eius laude moveatur humana natura, nec usque adeo per turpitudinem viciosa non totum amittat sensum honestatis. Ergo ille sensus honestatis est synderesis. Videtur quod non possit per peccatum extingui. Item quod naturale insit potest impossibile. Sed synderesis inest nobis naturaliter. Ergo videtur quod actum eius non possumus omnino per peccatum amittere, cum tamen secundum Augustinum non deleat omnia nec vestigia. Item potissime in quibus debet extingui maxime est contenta in dampnatis. Sed in dampnatis synderesis non extinguitur, quod remorsum consciencie

in contrarium synderesis. Et hic remorsus maxime in eis viget, quia ut ignis eorum
non extinguitur, sic vermis moritur. Contra. Ad hoc dicendum quod synderesis quantum ad ac-
tum impediri potest, sed extingui non potest. Ideo autem extingui non potest, quia con-
dicit quod naturale non potest a nobis omnino auferri. Unde et glo. dicit super illud Luce x°
abierunt semivivo relicto, in mortalitate generis; sed rationis speculum omnino abolere
non possunt quin homo possit sapere et deum cognoscere, sicut nunquam viam delet
gemma nec vestigia quamvis aut actus eius omnino auferri, et extingui non possit, potest
tamen ad tempus impediri, sive per tenebras obcecationis, sive per lasciviam
delectationis, sive per duritiam obstinationis. Propter tenebras obcecationis impe-
ditur synderesis ne malo remurmuret, pro eo quod malum creditur esse bonum, sicut
est in hereticis, qui morientes pro impietate erroris credunt se mori pro veri-
tate fidei, et in remorsum non sentiunt, sed magis quoddam gaudium [illegible] et
vanum. Propter lasciviam delectationis similiter impeditur. Aliquando enim in peccatis carna-
libus ita absorbetur homo ab actu carnis ut remorsus locum non habeat, quia
carnales homines tanto impetu delectationis feruntur ut ratio tunc non potest loqui. Propter
duritiam obstinationis impeditur etiam synderesis ne ad bonum stimulet, sicut
in dampnatis qui adeo sunt in malo affecti ut nunquam possint ad bonum inclinari.
Et ideo synderesis quantum ad instigationem ad bonum perpetuum habet impedimentum. Et
propterea quantum ad istum actum patitur quamdam extinctionem, non tamen extinctionem simpliciter, quia habet
alium usum, videlicet remurmurationis. Ad secundum et illud dicendum quod synderesis habet
pungere et remurmurare quod malum maxime vigebit in dampnatis. Et hoc
dico propter remurmurationem quod malum tenet rationem pene, non propter tenet ratio-
nem culpe, quia illa remurmuratio erit ad commendandum divinam iustitiam, sed non
erit ad eliciendum fructuosam penitentiam. Unde remurmurabit synderesis in damp-
natis non ad culpam in relatione tamen ad penam. Et sic patet quod synderesis
quantum ad actum impediri potest, numquam tamen extingui potest, saltem quantum ad rationem oez
actum, et quantum ad omne tempus sicut rationes probant que ad secundam partem inducuntur, et ideo
concedende sunt. Ad [illegible] quod obicitur de glo. quod per malum fugit superari omni vi rationis
dicendum quod ratio sumitur pro potentia deliberativa et movente per modum de-
liberationis que in aliquibus omnino est ad malum conversa. Synderesis autem ut supra
ostensum est non dicitur virtus aut ratio rationalis nisi movente per modum deliberationis
sed ut movente per modum nature. Et ideo glo. illa non facit ad propositum. Vel
est intelligendum quod glo. illa vult dicere quod per peccatum fiat privatio quantum ad potentiam
rationis, sed quantum ad rectitudinem potentie. Ad 2m quod homo efficitur stupidus per peccatum

Cap 39 De synderesi

Dom[inum] similitudo illa attendi[tur] q[uia] p[ro]p[ter] q[uod] co[m]pte pot[est] e[sse] deliberatio 2[a] q[uo]d habz esse in nobis stulta arrogantia. possz tu dicere q[uod] stupor no[n] auffert simpl[ici]t[er] ... ffm sz auffert solu[m] n[on] ad tempus et ... esse q[ue] ad tempus ... adeo ... ad pecc[atu]m ut ... perdat ... d[e]merso sine ... delectationis intensione[m] sive ... correctione[m] cu[m] credit malu[m] esse bonu[m]

Dom[inum] 3[a] q[uo]d obr[eptio] d[e] h[er]eticis ... psz ... credo ... q[uod] no[n] ... sind[eresis] ut d[e]minuerit malo erroris i[n] q[ue]d ceciderunt ... no[n] e[st] corrupta p[ro]p[ter]eo q[ue] d[e]minuerat ... alia mala et ... illa a heretici credunt esse mala ... de fomite ... q[uod] no[n] e[st] sile ... fomes e[st] curiositas ... et i[n] totalit[er] tolli p[otes]t et salua na[tura] no[n] p[otes]t aut[em] e[st] de synderesi ... 2[a] ... ma ... institutione et i[n] na[tura] saluata no[n] ... auferri p[otes]t ... e[st] ... aqua e[st] gr[ati]a ... donu[m] g[rati]e ... datu[m] q[uod] directe r[e]pugnat fomiti et q[uod] amoru[m] carnis corrupcionu[m] ... aut et pecc[atu]m no[n] habz ... acta synderesis et i[n] ... ho[m]o peccat ... tu i[n] eo
~~tu~~ [con]scientia qua[m] synderesis ... ad ... et e[st] ... synderesis

Tertio dicit de synderesi ... possit de p[ri]uari p[er] pecc[atu]m et ... vide glo[ssa] sup[er] ... eze[chielem] facies aq[ui]le ... a dorsis ip[s]or[um] iiii[or] ... ubi glo[ssa] loq[ui]t[ur] d[e] [con]scientia et synderesi dicit sic ... hec sepe precipitatur ... et sui locu[m] amittit ... sine pudore peccat q[ui]b[us] ... dicitur frons ... et ... facta e[st] tibi ... no[n] e[st] ... sup[er] id ... filii me[m]phi[ti]cos. glo[ssa] malignu[m] sp[iritu]s ... et ... p[er]tingit ... castitatis ... incitus diffidentie ... corrumpit sz casta ... e[st] ip[s]a synderesis ... p[er] pecc[atu]m corrumpi ... ratione pena et culpa ... synderesis que e[st] ... esse ... 2[a] illud actu[m] ... esse pecc[at]i ... synderesis ... [con]scientiam ... iudicatorii ... [con]scientia p[otes]t esse ... et erronea ... synderesis ... monea[tur] recte ... moneat ... mordiaco re... in actu ... culpa ... opposita nata sunt fieri ... donu[m] sapientie et ... lucis ... synderesi[m] ... donu[m] sapie[n]tie ... et synderesis postulet p[ro] nob[is] gemitib[us] ... p[otes]t dono sapie[n]tie et b[ea]titudini opponi[tur] culpa ... culpa habeat esse ... illa[m] potentia[m] ... synderesis ... de bonis maximis ... de bonis mediis ... de bonis minimis ... de maximis ... gra[tia] ut ... utru[m] ... synderesis sunt maneat ... pecc[at]o ... de bonis mediis

castam

sed huius contingit malenti[?], ergo si malus usus est, ergo circa actum synderesis contingit esse culpa. De minimis non est dubium quod non est cum minima sint bona corporis. Sed contra. ¶ Sed quod glossa super Ezechielem primo synderesim aquile deputat non se miscentem tribus sed ipsa errantia corrigentem, si ergo non se commiscet tribus sed potius contingit videtur quod circa actum eius non consistat peccatum. ¶ 2o Anselmus dicit et magister adducit illud super id Ro. vii quod nolo id facio, ubi dicit quod homo secundum naturam vult bonum, ergo cum illa voluntas non sit aliud quam synderesis, synderesis semper vult bonum, et si semper vult bonum, ergo numquam peccat. ¶ 3o videtur idem quia motum primum directe repugnat peccato non deprivatur peccato, sed actus synderesis semper contra culpa remurmurat etiam in pessimis peccatoribus, ergo videtur quod non habeat deprivari et deordinari per culpam. ¶ Item quia tota natura per morbum corrumpitur non est ulterius possibilitas ad sanitatem, ergo si tota rectitudo anime auferretur per culpam iam non esset ultra spes redeundi ad gratiam. Sed constat quod spes est redeundi quia de venie desperandum est dum est in via, ergo videtur quod aliqua rectitudo remaneat. Sed rectitudo que maxime est adherentie est rectitudo voluntatis per modum nature et hec est synderesis, ergo non videtur quod deprivari possit per culpam. ¶ Contra. Obiectum quod contra illos qui dicunt synderesim non esse aliquam superiorem portionem rationis circa actum ipsius contingit esse peccatum. Dicunt enim quod ipsa superior portio rationis habet duplicem motum, unum quo ad deum convertitur et dirigitur contra leges eternas et sic circa eam peccatum non habet esse, alium prout convertitur ad inferiores vires et sic ab eis sumit occasionem deviandi et sic per peccatum depravari, et probat hoc quod in peccato Arrii qui erravit contra Trinitatem et unitatem, et ita contra superiorem portionem rationis sicut contra synderesim et hec dicunt quod glossa predicta super primum Ezechielem vult dicere. ¶ Ista positio dicit quod aliis potentiis non se commiscet, quia cadit quod scriptura et locum suum perdit, et utrumque dicunt hic esse veritatem contra diversas comparationes superioris portionis sive ipsius synderesis. ¶ Sed quia ipsi dicunt sancti et glossa manifeste synderesim quod est de se semper habet ad bonum stimulare et peccato remurmurare quamdiu fuerit in statu vie. ¶ Ideo dixerunt alii aliter, scilicet quod synderesis nominat ipsam voluntatem contra quod secundum naturam movetur, et quod peccatum non habet esse circa actum voluntatis ut natura est, sicut ut movetur naturaliter, sed solum ut movetur deliberative. ¶ Hinc est quod synderesis per peccatum non habet deprivari, quia tamen ipsa habet alios regere et dirigere et dominium regendi potest perdere. ¶ Hinc est quod contingit eam per culpam precipitari. Considerandum enim dominium a duobus pendet, videlicet a rectitudine prudentie et ab opposita pancia[?] familiaritate, et quantum synderesis quod est de se semper sit recta

q^a tamen ro et voluntas frequenter ei obviat, ro per erroris operationem
et voluntas per impietatis obstinationem, inde est quod preceptum dicitur pro eo quod effectum
eius et consideratio iuvet aliquas deliberationes per quas contra repugnantiam compellitur et
ponit exemplum in milite qui compelletur de se semper libere per debitum super equum, sequitur tamen
ratione preceptum ducis sicut et in gratiis et intelligentiis, hoc autem modo dicitur tamquam ra-
tionabilior a pluribus sustinetur, et ideo rationes que ad hanc partem inducuntur concedende
sunt ¶ Ad primum quod obicitur de glossa quod synderesis preceptum videtur iam patet responsio, non enim
sequitur per preceptum propter hoc quod per peccatum deprimitur, quod preceptum eius non tamen atte-
ditur circa actum prudentie sed circa circa actum aliarum virtutum quibus considerari debet
ipsa synderesis ¶ Ad 2m i.e. quod morbus diffidentie corrumpit intellectus rectitudinem
et quia contrahit usque ad rem ¶ Dicendum quod rector et rectitudo intellectus non vo-
catur ibi synderesis sed superior portio rationis, superior autem portio rationis non no-
minat ipsam potentiam actu, sed quod modo recto vero sed quod modo deliberative et ho-
mo circa ipsam licet peccatum consistere plus magis illud quod attenditur circa actum rationis quod
est superior sed per est peccatum infidelitatis, et desperationis et alia peccata que directe oppo-
nuntur virtutibus theologicis ¶ Ad 3m i.e. quod pena et culpa habent fieri circa idem
¶ Dicendum quod illud non habet veritatem loquendo proprie pro eo quod peccatum voluntatis totum con-
sistit punitur, et tamen quod per voluntas est principium peccandi ita principaliter punitur
ratio et rationis consistit plus est affectum voluntatis prout est deliberativa quod prout
est natura quedam per quam mutuam repugnantiam ... aut sola voluntas potest peccare pe-
ne, ut aliquid aliud habet infra suo loco manifestabitur ¶ Ad 4m quod consciencia est
indicatorium, precedens synderesim est recta et non recta, ergo et synderesis ¶ Dicendum
quod non sequitur pro eo quod potentia ipsa consciencia non tamen consistit in ratione primo eadem depen-
dit ad partem, non tamen modo motu simplici primo eadem collativo, nec mirum
quia consistit in ratione, cum quidem rationis est totum ab altero distinctum, et totum
ad alterum conferre, et ideo licet consciencia prout stat in ratione et modo appetitu simplici
sit semper recta prout tamen descendit ad particularia et confert potest fieri erronea, propter hoc
quod intermiscetur per actum rationis deliberative ¶ Et hoc patet per consciencia cuius in dece-
ptione qua primo naturali dictamine dictabat quod deo est obediendum, et ipsi post-
modum assumunt quod deus precepit non confessione et ciborum distinctione, et postea
formatur sententia contra ipsum preceptum ut per crucidare et a cibis abstinere ¶ Error autem iste
non venit ex primo sermone quod quidem verum fuit sed venit ex assumptione que quidem non fuit con-
sciencie prout est naturale indicatorium, sed potius rationis erronee, que quidem spectat ad li-
berum arbitrium, synderesis autem quod est semper modo motu simplici in remurmurando contra
malum et instigando ad bonum, peccatum modo quando malum non habet actum. sed vel ut ...

aliquo modo inclinetur synderesis ad detestandum hoc malum et illud. Hoc non est [illegible] quantum hoc sed in quantum malum. Et hinc est quod synderesis non obliquatur sicut conscientia errat. Illa ergo reddatur ratio quod synderesis nominat potentiam naturalem et ut est naturaliter habilitata, conscientia autem nominat habitum, non tamen naturalem sed causam acquisitam et quod non est quod est de se recte mota, quod autem acquiritur sicut habere contingit [illegible] rationem et [illegible]. Hinc est quod synderesis semper [illegible] recta, conscientia sicut [illegible] recta et erronea. Solvendum quod [illegible] quod donum sapientie est ergo synderesis. Dicendum quod sicut [illegible] et dona et omnes virtutes et beatitudines respiciunt voluntatem [illegible] quod deliberata est. Quod autem dicitur synderesis postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus, hoc intelligitur causaliter, quod nos instigat ad gemitum pro malis atque in [illegible]. Solvendum [illegible] quod bonus mediocribus contingit male uti. Dicendum quod id verum est de hiis que moventur ad nutum [illegible] actum proprie attendere usus et abusus. Synderesis autem cum sit potentia naturalis et non [illegible] non subest imperio [illegible]. Et non sequitur quod [illegible] possit ea abuti. Propterea [illegible] quod posset illa abuti, adhuc non sequitur quod hoc in ipsa esset peccatum, quemadmodum cum liberum arbitrium abutatur oculo cum intuetur ad concupiscendum, tamen non dicitur esse in oculo peccatum cum non est in eo quo quis abutitur sed potius in abutente.

In ista parte sunt questiones circa liberum arbitrium. Et queritur primo de hoc quod dicit quod velle malum malum est sed intelligere malum non est malum. Queritur quid est hoc et videtur quod similiter sit in actu intelligendi et in actu volendi, actus enim recipit diversam nominationem ab obiecto. Ergo sicut velle malum est malum, ita et intelligere. Secundo intelligere dicit motum [illegible] ad animam et velle dicit motum anime ab anima ad res. Ergo videtur quod plus pendeat actus intelligendi a re intellecta quam actus volendi a re volita. Ergo si malicia est a volito et intellecto potius debet dici depravari actus intelligendi quam actus volendi. Quarto dicendum quod a malicia que est in obiecto magis depravatur actus volendi quam intelligendi. Et huius ratio ponitur duplex: una propter [illegible] quia tanta est vis amoris ut transformet amantem in amatum. Unde qui diligit iniquitatem iniquus sit, et qui diligit veritatem [illegible]. Et propterea dicitur de malis quod sunt abhominabiles sicut ea que dilexerunt. Non sic est de actu intelligendi, nam et si aliquo modo conformet non transformat. Hoc autem contingit propter maiorem vim amoris quam [illegible] in ipso amore, sicut cum dicat [illegible] amore [illegible]. Propterea dicitur [illegible] deo coniunctus sit. Alia est ratio propter obiectum. Bonum enim obiectum est affectus, non intellectus. Intelligentie autem et memorie obiectum est verum sub ratione veri et bonum sub ratione veri. Et hinc est quod intellectus qui intelligit falsum falsus est, non tamen qui intelligit bonum est bonus. Affectus vero non dicitur esse falsus qui vellet

falsum quamuis dicat esse malus quia velit malum vel bonus tamen volt bonum vir
tutis cum a(ssum)p(ti)o obiecto deuiare habz (et) per hoc patz responsio ad utramque partem
illud dicit melius infra patebit distinctione . xlij . ubi magister inquirit utrum pecca
ce (sic) licet a voluntate | dicit quod superior scintilla rationis bonum volt et
Quaeritur de hoc quod | malum odit . sz (con)tra impossibile est simul et semel
(ean)dem voluntatem moueri motibus contrariis ut etiam dispperatis / sz homo aliquid volt
malum / ergo non videtur quod homo tamen velit bonum falsum / et dicit ergo ait quod illa scintilla semper
volt bonum / Si tu dicas quod voluntas naturalis et deliberativa sunt diuerse po
tencie / et ita simul possunt moueri diuersis motibus / sed contra illud precedenti habetur
quod prima voluntas que volt bonum gratia ad mentem liberatur et adiuuatur / sed ergo vo
luntas que a gratia adiuuatur et liberatur hec est in qua liberum consistit peccatum / videtur quod eadem
sit potencia voluntatis qua homo naturaliter volt bonum et qua aliquid volt malum
Si tu dicas quod eadem est voluntas tamen disposita diuersis habitibus et ratione illorum
habituum diuersitate potest habere diuersos motus / obicitur contra hoc / quia illa po
tencia est unita et simplex / ergo quando qu(...) se ad actum cuiusdam habitus / non potest
se (con)uertere simul et potest ad actum alterius habitus / et ita non mouebitur simul et
semel / bene et male / non ergo semper volt bonum / Item sicut precedatur / sed non ignis
quod mala voluntas destituitur sua naturali et (con)traria opponit et maxime voluntas naturalis
cum est moueri conformet / ergo videtur quod actus voluntatis naturalis qui est appetere
bonum simul stet cum actu voluntatis deliberative / qui est velle malum
Respondeo dicendum quod sicut magister dicit in littera . duo possunt hic moueri dici / Quidam enim dicunt
quod actus quo voluntas naturalis volt bonum / non est diuersus ut distinctus ab
eo quo voluntas volt deliberative malum / sed per malo culpe in actu quod
tenetur presentem bonum naturale / unde cum et idem actus est bonus bonitate na
ture / et malicia moris / sic dicunt intelligi et in voluntate quod voluntas
naturalis volt bonum in quantum volt actum substratum / volt nichilominus malum in
quantum illum actum deformat . sed hoc non sufficit dicere / Item cum aliquis dicit quod
homo naturaliter volt bonum non intelligit de bono nature tamen / quia idem est actus volun(tatis)
sz ens moris volt iusticiam et odit iniusticiam naturali voluntate / Et ideo
(alia) est oppinio quod aliquo modo dicendum / quod magister precise ponit in littera quod duo possunt motus / alius est
motus quo voluntas appetit naturaliter bonum / et alius quo voluntas deliberative volt ma
lum / utrum autem hoc possit esse simul magister non determinat / et circa hoc est diversa
oppinio doctorum / quidam enim dicunt quod oportet esse simul pro eo quod actus deliberativus
non concludit actum naturalem / et cum istorum actuum est voluntas ut mouetur
naturaliter / et alius ut mouetur deliberative / sed cum voluntas naturalis et deliberativa

2a positio | de duobus motibus in volu
ntate

xm q ostēd est una sit potentia et eadē potēa quē plene mq i bonū
et in malū / nō pt simul et semel moueri motu opposito et disparato qrs
simplicitē potentie / Sed dixerat dñi Alij qd motus volūtatis nālis nō est
semp actuatus i bonū, et qd dt mgr i lra qd sp vult bonū hoc intelligitur
habitualiter / impeditur aut et suffocatur p maliciā volūtatis deliberatiue
ut nō exeat i actū / sic ē i dampnatis in quibus sinderesis nō instigat
ad bonū et iustū. Vel dicatur aut sic de hoc vel simul possit esse motus volū
tatis ut ē nālis cū motu volūtatis ut ē deliberatiua / hoc tn verū ē qr vo
luntas nālis q bonū appetit nō ē sp i suo actu, qr nō sp cogitat de bono
et cū etiā cogitat frequēt, ultro nō afficitur / Et ideo lra illa exponenda ē qd hoc
qd dicit sp dicat ꝯtinuitatē qntū ad habitū volendi, nō qntū ad actū, et qd obi
it ꝯtinuus nō p̄ualet ꝯtra opōne / Sed qd intelligitur de opacōne ꝯbalita ipsi
ut esse rei / de opōne nō ꝯtinui q ē i uo aliq ꝯtinui, nō sp habz veritatē qd
nō p̄ualet actiue / Frequenter ei ob virtutē boni de qua i p̄uis actibus sepe interpolatur
ut tn qd ho dicit esse virtuosus ꝯtra opacōne p̄ualet dū i actus ꝯtrarios
nate sit opōne p loco et tpe | hoc ho nālr velit bonū / nō tn oz

Iterū quī de hoc qd dt oīs generaliter | qd ꝯcedi hrē bonā volūtatē / Et ratio
qr ymo qr uerior nō ē est alicui qd i est ei nālr qr qd i est accidentalr
s. qr sic p p deliberatiōe vult bonū qd hēat bonā volūtatē / Ita sequitur
qd si nālr vult bonū qd habeat bonā volūtatē / 2o qd nāle est nō assuescit
i ꝯtrariū, go si ho nālr vult bonū nūqm assuescit velle malū / Et hoc go dicit
aliqd qd ho nālr velit bonū, aut p dicit verū nc qd philo qd ho nālr vult bōn
qd sit simpliciter bonus / 3o Item qd bonitas volūtatis referat in appetitu nālī
et ꝯsumatur i virtute deliberatiua, ut est volūtas simplr bona et recta / incip
it rectari et qntū ad modū deliberatiue et i qntū modū nālr, et ideo sic illud argumentū inoz
ymo ē ibi fallacia ut sophistici 2 qd et simplr ipe ē captus nālr go ē captus ita
i nō p i e vult bonū nālr, go hz bonā volūtatē / Ad 1m qd obicitur qr verius
est nō est qd i ē nālr / Dicēdū qd ista ꝯparacio veritatē habz quādo qd i est acci
dentalr, nō supponit id qd i ē nālr, cū aut presupponit / tunc nō hz veritatē, sic
enim melius bn viuē quā viuē, qr bn viuē presupponit viuē, et melior ē
volūtas q rēc mo et nālī et deliberatiue qr nālr tn / Ad 2m f. qd nāle
nō assuescit i ꝯtrariū / Dicendū qd id verū ē de eo qd simplr ē nāle, videlicet de
eo q a nā inchoatur et ꝯsumatur / sed hoc nō ē verū i eo qd inchoatur a nā
et ꝯsumatur ab assuefacione / ut etiā agere, et tale est velle bonū et p
hoc patet qd dicitur i lra in hac pte | Supra ondit mgr quātr volūtas / Distinctio xlma

Postea de actibus addendū est etc. / Itas ꝯ fine habeat iudicari
et de ꝯ iudicari / In hac pte intendit ostende quātr actus et opacōes

tificari habeant et de operari ex affectu et fine / et quando obliquum habet ipsum rectum et malum pro bono. Hoc posito ipsa habet duas partes in prima inquirit quando intencio faciat opus bonum. In 2a parte inquirit quo ex obliquitate intencionis sive voluntatis habeat fieri opus malum. Ibi cum igitur intencio ut pre dictum est opus bonum faciat etc. Prima pars dividitur in partes duas. In quarum prima magister ostendit quod actus preter suam habeant boni et mali ex intencione et fine. In 2a querit utrum generaliter hoc sit verum quod bonitas operum causatur ex bonitate intencionis ibi sed queritur utrum omnia opera hominis etc. Illa 2a pars subdividitur in partes tres. In prima recitat diversorum opinionem. In 2a confirmat alteram illarum auctoritate augustini ibi sed augustinus evidentissime docet. In 3a redit ad confirmandam reliquam ibi quidem tamen contendunt etc. / Circa hanc partem in qua magister principaliter agit de bonitate operum quam habent ex intencione incidit hic questio circa duo

Ad intelligendam

Ad primum queritur de bonitate quam opera ab intencione recipiunt / 2o queritur de bonitate quam opera intencioni super addunt / Circa primum queruntur 3a / Primo queritur de bonitate operum quantum ad equalitatem / utrum videlicet equalitas operum equalitati intencionis generaliter correspondeat / 2o queritur quantum ad equalitatem videlicet utrum quantum quis intendit tantum faciat / 3o queritur quantum ad necessitatem utrum bona intencio absque operibus ad salutem sufficiat / utrum equalitas operum semper respondeat equalitati intencionis / Et hoc est querere utrum omne opus quod fit bona intencione sit bonum / Et quod sic videtur primo auctoritate ambrosii quam magister deducit ut adducit in littera / affectus operi tuo nomen imponit / ergo denominacio operis est a qualitate, et intencio sive affectus opus denominat / preterea eadem quod forma qualitatem / 2o arbor bona id est operatio bona semper facit fructum bonum sed voluntas que est arbor cum bona intencione operatur est bona / ergo videtur quod faciat opus bonum. / 3o actus non est meritorius nec demeritorius nisi quia voluntarius / et voluntas nec est bona nec est mala / nisi ex intencione / ut est supra / ergo bonitas voluntatis facit bonitatem in opere / et bonitas intencionis facit bonitatem in voluntate ergo a primo equalitas operis causatur ex equalitate intencionis / 4o potencia est bonum vel bonum quod malum vel malum / sed quandocunque fit opus et quandocunque fit bonum / vel quandocunque fit ex mala intencione / ergo intencio fortius quandocunque fit opus et quandocunque malum ratificari fit a bona intencione / et preterea cum id confirmari quia a minori et a simili / et per contrarium / et per oppositum est contrarium oppositum / et oppositum ergo mala intencio facit malum / ergo bona intencio facit bonum / Contra est quod aliquis faciat opus malum bono fine / ita quod mali sit in opere / et bonitas in intencione / aliquando intencio contrarium bona opere contrarie malo / aut in intencione sit mala opere existente malo / aliquando intencione facit opus bonum / sed primo non / ergo sit et sic meritorium et demeritorium quod est impossibile / 2o non sed quod opus est effectus intencionis / sed effectus non influit in causam sed potius econtrario / ergo potius intencio communicat suam efficaciam operi / quod opus intencioni ergo si intencio est bona / necesse est opus esse bonum quod ex ea procedit / 6o quandoque opus dicere sit

malum | si tamen fiat ab eo qui operatur dico potest interius sicut ab eo qui dico tamen corpus
tantum non est aliquo culpabile | ergo per puram intencionem opus quantumcumque de se malum potest puram
re maliciam et facere quod non sit malum / malicia moris per accionem videtur quod intensio
intencionis opus quantumcumque de se malum potest facere bonum et rectum ¶ Secundo quia Hugo
de sancto victore dicit Amor transfert amantem in amatum | hoc autem non videtur esse / ergo qualitas cuiuscumque
potest intencio si voluntas velit malum | tunc est eam efficere malam / ergo non videtur quod quali-
tas operis correspondeat qualitati intencionis ¶ Tercio dicit Augustinus quod quedam sunt que mox nominata mox
tamen sunt mala / et talia dicunt theologi esse mala in genere scilicet que sunt in actibus in quibus separari
adheret malicia | videtur quod huius actus non possunt fieri bona intencione mea ¶ Quarto ad
est malum quod est contra dei mandatum sed intencio mea non potest divinum mandatum infringere
| ergo non potest quod hoc faciendo contra dei mandatum non peccet | sed quantumcumque bona intendat preter
dei mandatum facit non erit bonum sed malum | ergo non est generaliter verum quod qualitas operis
qualitati intencionis respondeat ¶ Quinto nihil absolute presupponit bonum quod est adaptari | nihil enim est
simpliciter et absolute bonum / nisi vestiatur debitis condicionibus et circumstanciis | Sed talia
sunt que semper dicuntur contra eorum debite circumstancie sicut nichil facere in necessitate | et dicere
falsum et contumeliam | ergo videtur quod quantumcumque ad talia bona intencione faciat non erunt
simpliciter bona / ergo non videtur quod qualitas operis correspondeat qualitati intencionis ¶ Ad
¶ Ad predictorum intelligenciam est notandum quod circa hoc ab antiquo duplex fuit opinio sicut
magister Sentenciarum explicat in libro | Quidam enim dixerunt quod sicut verum est quod opera bona et
mala possunt pensari ex intencione ¶ Alii vero dixerunt quod opera non pensantur generaliter
bona vel bona sed solum modo illa que indifferencia sunt | ad hoc quod fiant bene et male | illa autem
opera sunt mala secundum se que ex intencione pensari non possunt | quia quacumque intencione fiant semper
mala sunt | Quibus autem harum opinionum verum dicit si recte intelligatur ¶ Intencionis
autem qualitas duo potest accipi | Secundo quod intencio dupliciter dicitur | uno enim modo intencio dicitur
voluntate finis | Alio modo non dicitur tamen voluntate finis | sed eciam ordinem et ordinatorem
causis que est ad finem | ad ipsum finem | quem appetit | et secundum hoc dupliciter potest accipi intencio
bona et mala | Uno modo dicitur intencio bona in qua est perfecta et bona ordinacio operis
ad finem intentum | et ergo dicitur mala in qua est indirecta ordinacio et hoc modo bonitas in-
tencionis non tamen modo respicit bonitatem finis sed eciam rectum ordinem causis que est ad
finem ipsum hec enim duo nomina requiruntur ad hoc quod oculus sit simplex | sicut dicit
Bernardus ad Eugenium scilicet quod veritas sit in electione / et caritas in intencione / et
hoc est dicere quod tunc est oculus mentis simplex sive intencio bona | cum hoc amat fi-
naliter quod est amandum et eligit quod est eligendum et hoc modo qualitas operis respondet
qualitati intencionis | nec licet in particula / Primo si oculus est purus | totum corpus est lucidum sive
| Si oculus est tenebrosus | hoc est intencio mala | et opus iudicatur malum ¶ Alio modo
dicitur intencio bona quod illud quod finaliter intendit est bonum | et mala quod illud quod
dicit finaliter est malum | et hoc modo non est generaliter verum | quod qualitas operis causatur a qualitate

Fortis

Intencionis qualitas dicitur duo

intencionis | et hoc dico quantum ad qualitatem que est bonitas | pro quibus enim mentiri
ut potest ad liberacionem innocentis | vel furatur ut pascat pauperem non dicitur
bene facere | sicut dicit aug(ustinus) et ap(osto)l(u)s | non sunt facienda mala ut veniat bona
quantum autem ad qualitatem malicie non sic intencionis | ymo necessario malicia operis
correspondet intencioni male in tendenti | qualecumque enim sit opus dum fiat
ad hoc mala intencione | deus qui scrutatur corda malum reputat | sed enim ad
bonitatem operis necessario requiritur intencio boni finis . sola enim illa desistente
opus iudicatur esse malum | non tamen illa sola absolute iudicatur esse bonum | quia
plura requiruntur ad construendum quam ad destruendum ¶ Cohe(renter) yb(i) patet responsio ad racionem
contrariam | et ad obiecta pro magna parte | unde obiecta que probant quod operis bonitas non
correspondet bonitati intencionis | loquuntur de bonitate intencionis prout respicit
ipsum finem et per verum concludunt | quod ad hoc quod opus sit bonum | non suf-
ficit quod homo intendat bonum | sed eciam requiritur quod recta via intendat ad bo-
num ¶ dirigatur non ad oppositum per magna parte procedit | alia via videlicet
prout intencio dicitur esse bona | pro eo solum quod intentum est bonum | sed eciam quia
ordinacio est bona | et tunc intelligitur autoritas ambrosii quod dicit affectus tuus
operi tuo nomen imponit ¶ Et ideo 2a et 3a | unde voluntas non dicitur esse
bona in se ut est bona arbor quo bonitate intencionis in se 2ª quia in-
tencio dicitur esse bona | quia bono modo ad bonum finem tendit ¶ Ad illud
quod obicitur quod mala intencio sufficit ad faciendum malum opus . dicendum quod non sequitur quod hoc
quod similiter intencio boni sufficiat ad bonum | facilius enim est destruere quam
construere | et quia bonum attenditur secundum constitucionem quo concurrentibus integritas cuiusque
cause | malum vero attenditur quamcumque privacione | hinc est quod malum est omnimodo
facile | et bonum uno modo | et ideo non sequitur quod si defectus alicuius rei sufficit
ad faciendum malum quod ideo eciam sufficit ad faciendum bonum ¶ plura enim requiruntur
ad bonum | ut est in alio loco assignatum ut animo ¶ Rursus quod malum est privacio
boni in talibus non tenet quia non in ipso sed potius quia contrario ¶ Ad illud quod obicitur
quod potencia potius debet influere in opus quam econverso ¶ dicendum quod opus non facit
intencionem malam aliquid influendo sed potius deficiendo | quia enim opus de se inor-
dinatum est | et intencio non potest illud ordinare | hinc est quod dum illi operi
se applicat se ipsam deordinat ¶ Ad illud quod obicitur quod privacio intencionis
privat maliciam ab actu ¶ dicendum quod non est simile pro eo quod privacio intencionis dicitur
privare maliciam ab actu | pro eo quod aliquid intencionis conferat ipsi actui | sed potius
quod trahit illum actum a genere moris | quia non est opus morale | nisi quod
sit cum intencione | et ideo quibus est modus arguendi in contraria racione et in proce-
dentibus quia arguebatur a comparacione mali ad bonum | pro eo quod sufficit ad

desiderium, ergo sufficit ad peccatum

Secundo quantum ad intentionem quod quis intendit tantum faciat ut per opus ab
intentione aliquo modo recipit qualita
tem, ita etiam recipiat quantitatem, quia per illud Mt. 12 [Mathei xij] bonus
homo de bono thesauro etc. glossa quod bonum intendis tantum facis. ¶ 2o hoc vi
detur ratione, omne agens per intentionem praefigit sibi finem ad quem opus suum men
surat, ergo omne opus morale et ab agente per intentionem ordinatur opus
moralis mensura attenditur in comparatione eius ad finem, sed comparatio ad
finem est intentio, ergo quantitas omnis operis moralis penes intentionem atten
ditur. ¶ 3o 2a quantitate caritatis attenditur meritum quorumcunque operum, et secundum
magnitudinem libidinis attenditur magnitudo quorumcunque peccatorum, ergo caritas
ut dicit Augustinus [?] appetit interiorem et similiter libido que dicit deteriorem in bono ca
to, ergo videtur quod quantitas omnis operis moralis secundum intentionem mensuretur
¶ 4o quia aliquod opus de natura sui generis est veniale, peccatum tamen[?] inclinans ille qui
facit, videlicet peccat mortaliter, quia mortaliter peccare intendit, hoc autem non esset
nisi opus reciperet quantitatem in genere moris ab intentione, ergo etc. ¶ Contra
quantum quis intendit tantum facit, ergo si hinc inde alius faciens pravus
intendit mereri gloriam peccati meretur gloriam peccati, et si apostolus in
tendit apostolus mereri, ergo licet minore caritate redderetur maius
premium quod est plane falsum. ¶ 2o si quod quis intendit tantum facit
ergo si quis adulterans intendit venialiter peccare, peccat venialiter, si
hoc est plane falsum manifestum est quod quantitas operis non causatur ex
quantitate intentionis. ¶ 3o quanto aliquis est simplicior tanto minus boni credit se
facere, sed intentio sequitur credulitatem quia fides dirigit intentionem, ergo
quanto quis simplicior est tanto minus bonum intendit facere, si ergo bonitas
operis mensuratur penes intentionem et intentionis quantitatem, videtur quod
quanto quis esset simplicior tanto opus eius esset minus bonum, sed hoc est
plane falsum ergo etc. ¶ 4o cum quis simplex aliquid facit parvum peccatum credit
esse gravissimum peccatum, aliquis impius et iniquus aliquid facit magnum peccatum
credit valde parum peccare, si ergo opus mensuretur penes inten
tionem videretur quod iniquus et impius et malitiosus minus peccat in
enormi genere peccati quam simplex in genere peccati quod credit levius, si
hoc est plane falsum ergo et illud ex quo sequitur videlicet quod quantitas operis
correspondeat quantitati intentionis. ¶ Responsio dicendum quod prout predicta problema
dupliciter distinguitur qualitas intentionis, et etiam in hoc intelligendum est quod quantitas

quantitas intencionis dupliciter potest intelligi

intencionis dupliciter potest intelligi / videlicet aut racione actus intendendi / aut racione ipsius intenti / et secundum hoc distinguitur illa locucio dupliciter quod intendens tantum facit / quia tantum et quantum possunt esse nomina vel adverbia / si tantum et quantum sunt adverbia / tunc dicunt quantitatem actus intendendi / et tunc est locucio vera generaliter sive in bonorum sive in malorum / quia quanto actus intendendi est intensior in bonitate et malicia / tanto opus intensius est bonum vel malum / omne enim meritum et demeritum ad actum voluntatis reducitur / licet circumstancie exteriores aliquando faciant ad maiorem voluntatis depravacionem / si autem tantum et quantum sunt nomina / tunc dicunt quantitatem ex parte intenti / et sic non est generaliter vera ille sermo / quia opus exterius factum non semper conmensuratur ei quod intencio intendit / frequenter enim intendit homo facere magnum bonum et facit parvum / quia plus non habet facultatem / habet tamen aliquando non voluntatem in malis videlicet intendendo licet non dimidium / et sunt tamen et quantum dicunt comparacionem proporcionabiliter non conmensuracionem qualitatis / unde qui intendit multum peccare multum peccat / licet parum opus faciat non tantum qui intendit parum peccare parum peccat / maxime si opus faciat quod multum habet de deformitate ¶ Ex hiis patet solucio ad questionem propositam / Credo enim quod quantitas bonitatis et malicie in opere correspondet quantitati bonitatis et malicie intencionis / secundum quod quantitas intencionis attenditur quantum ad actum intendendi / per raciones ad primam partem inductas ostenditur ¶ Credo etiam nichilominus quod quantitas operis non semper correspondet quantitati intencionis secundum quod quantitas intencionis attenditur ex parte intenti / per easdem raciones que ad secundam partem inducuntur ¶ Ad alias tamen duas raciones que ultimo inducuntur respondeo quod non cogunt / pro eo quod non est idem dicere de aliquo quod credit facere magnum et parvum bonum sive malum et quod intendit / aliud enim est estimacio / aliud intencio / et quantum opus potest estimacionem / non tamen secundum intencionem / preterea ille due raciones / sicut et alie procedunt de quantitate intencionis ex parte intenti / quamvis enim velit homo parum intendit facere / sicut tamen magne bonitatis est eius intencio dum cum magna caritate movetur ad illud faciendum ¶ Similiter eciam in peius homo intendit modicum malum facere / tamen quia cum magna libidine facit multum peccat valde est prava enim intencio dum nimium ad hoc bono caret / et ideo ut patet quod unum peccatum est magis malicie operis / bonitate operum quantum ad meritum / utrum videlicet intencio

Tercio queritur de quarto alicuius bonis operibus sufficiat ad merendum vitam eternam / et quod sic videtur quia per [illegible] de [illegible] intencio sufficit ad meritum

ra ad
bona actio requirit completiva ergo videtur quod glossa ad meritum vite eterne non potest ne
cessaria bonitas actionis exterioris ¶ 2o per illud psalmi dixi confitebor, vota
propono iudicium ergo tunc in bonis velle quantum velle et operari ergo etc. ¶ 3o
Gregorius Numquam omelie non est vacua manus a munere, quando archa cordis re
pleta fuerit bona voluntate, ergo plenitudo intencionis et voluntatis equivalet
plenitudini operum ergo sine potest sufficere ad salutem ¶ 4o mereri vitam et
non est in potestate nostra sed opera exteriora non sunt in potestate nostra ergo videtur quod opera
exteriora non sunt necessaria ad merendum vitam eternam, et ad meritum vite eterne
videtur sufficere intencio sola ¶ 5o intencio et voluntas non pendet ex opere ergo
opere non existente potest esse bonitas tamen in voluntate quam in intencione, sed qui habet
bonam voluntatem et intencionem est iustus et omnis talis habet quod sufficit
ei ad vitam eternam, igitur ad meritum vite eterne videtur sufficere intencio absque
exteriori opere ¶ Contra Matthei xxv esurivi et non dedistis mihi manducare etc. ita
dicit dominus reprobis et propter hoc sunt sententiam dampnacionis contra eos ¶ Item ergo propter de
fectum operum aliquis dampnatur, ergo actio bonorum operum est ad salutem necessaria
ergo intencio sine operibus non sufficit ad meritum ¶ 2o In canonica sancti Jacobi
ii capitulo dicitur fides sine operibus mortua est sed non est efficax ad merendum vitam
non est fides ergo sed fides non sufficit ad meritum sine operibus pari racione
nec intencio ¶ 3o Gregorius in quadam omelia amor dei numquam est ociosus
operatur enim magna si est, si autem operari negligit amor non est, ergo si opera
non sunt exterius non adest veritas amoris, sed nichil est meritorium vite
eterne absque vero amore caritatis, ergo deficientibus operibus intencio non sufficit
ad meritum ¶ 4o philosophus dicit quod ad virtutem tria requiruntur videlicet scire velle
et immutabiliter operari ergo si non est operacio non est salvatur virtutis racio
sed non salvata virtutis racione non potest salvari sufficiencia meriti ergo videtur
quod absque opere vite vitam eternam non condigne sufficienter mereri. Quinto
si sola intencio et voluntas interior sufficeret ad meritum sed leviter gravius
facillimum est velle bonum ergo facillime esset mereri vitam eternam, tamen contra
dicit dominus Matthei vii quod arta est via que ducit ad vitam ¶ Respondetur dicendum
videtur sola intencio et voluntas interior sufficiet ad meritum absque opere
exteriori distinguendum est aut enim ille qui habet intencionem habet facultatem bonum
operandi aut non, si non habet facultatem tunc nemo obligatur ad impossibile, si
bonam habet voluntatem et directam intencionem tunc sola plenitudo voluntatis
interne sufficit ei ad meritum vite eterne absque exteriori opere. Si autem

ancilla

3a requiruntur
ad virtutem

assit facultas, et se offert oportunitas, intencio non sufficit ad [meritum] sufficiens
absque opere, quod autem huiusmodi est divini mandati obligacio et virtutis perfeccio et volun-
tatis plenitudo. Divini mandati obligacio facit ut intencio sine operibus non suffi-
ciat cum se offert oportunitas et facultas, mandatum cum deus non solum obli-
gavit ad volendum sed eciam ad faciendum, et ideo qui non implet divina mandata cum
possit, peccat mereturque non tamen meretur gloriam. Virtutis eciam perfeccio est racio quare non
sufficit sola intencio, quia virtus est ultimum potencie, et ideo elevat potenciam ad
aliquid magnum et arduum, potencia autem activa non quiescit sua voluntate sine perfeccione
completam nisi procedat in opera sibi debita, quando est facultas et oportunitas, et eciam
illa intencio qua quis vult et intendit bonum, et tamen non facit cum possit,
non est intencio virtuosa, et propter hoc nec meritoria. Voluntatis eciam plenitudo
racio est quare non sufficit sola intencio, quia plena voluntas ponit effectum
si assit facultas, alioquin non dicitur habere plene aliquid velle, sed si non facit cum
possit facere, sed semiplene et pigre vult, sicut piger qui vult et non vult,
et ideo dicitur glosa quod nemo debet sibi blandiri de bona voluntate, ymmo de di-
leccione quod ait Iohannes, lingwa mentis manus debet esse quoniam, et sic hortatur nos beatus Io-
hannes [illegible] caritatem proximo diligere debemus non solum verbo et lingwa sed opere et ve-
ritate, quandocumque scilicet adest facultas, et se offert oportunitas absque operibus
exterioribus, ut est mandatorum dei implecio, ut virtutis perfeccio, ut voluntatis
plenitudo, et absque hiis non est sufficiencia meriti. Hinc est quod ad meritum
vite eterne non sufficit bonitas interioris absque bonitate operis exterioris
et raciones quibus hoc ostenditur concedende sunt. ¶ Ad primum quod obicitur in contrarium
de hoc quod bona intencio sufficit ad meritum, dicendum quod loquitur de intencione
illorum operum que non fiunt in precepto, vel dicendum quod loquitur in eo casu quando
cum non adest facultas bene operandi exterius. ¶ Ad 2m. s. quod voluntas pro
facto reputatur, dicendum quod verum est quando non se offert bene operandi oportuni-
tas et facultas. ¶ Ad 3m. s. quod Gregorius dicit quod non est vacua manus, dicendum
quod faciendum est vis in hoc quod dicit cum archa cordis repleta fuit bona
voluntate, nunquam enim aliter dicendum est plenus plene bona voluntate habet
qui potest facere bonum illud cuius habet noticiam ad votum et fructum non prevenit.
¶ Ad quartum s. quod opera non cadunt in potestate nostra, dicendum quod hoc solum concludit
quod in eo casu sufficit intencio quando deest facultas ad perficiendum opera-
cionem bonam. ¶ Ad quintum s. quod bona voluntas non perdit de tempore, dicendum quod
verum est aliter cum deest facultas plena voluntas necessario ponit bonum

opus ita quod per bonum opus non proveniat aut numquam fuit voluntas plena vel ut
desinit esse plena ¶ Et si ergo sine operibus non sufficiat / hoc non est quod plenitudo
bone voluntatis ex operibus pendeat / sed quia bona voluntas si plene bona est necessario
in bona opera redundat offerente se oportuna facultate

¶ Consequenter autem consideratur ad 2m principale de bonitate quam opera super addunt
bonitati interiori / Et circa hoc sunt tria / primo autem ostenditur quod addunt
opera bonitatis vel meriti super bonam interiorem ratione prerogative dignitatis / 2o
autem videtur quod addunt ratione extrinsece acceptabilitatis / 3o quod videtur quod ad
dat ratione communitatis / Et autem videtur opera potiora quod addat super

¶ Circa primum per prerogativam / bonam interiorem ratione sue excellencie et dignitatis
sunt super opera privilegiata / Et primo videtur super id philosophus / quod sit super omnes
magnitudo glorie quam increatum gloriae habebat primi doctores / ultra id quod
communiter habebunt alii hoc autem non est nisi ratione doctrine quam aliis communicat ergo
etc ¶ 2o quoniam in eternum plus premiatur martires quam confessores / sed constans
est quod eorum prius exhibet honorem vel meliorem suorum excellentia / ergo maiori
gloria digni sunt qui mortem pro quo ipso pertulerunt / quam illi qui solum pati
voluerunt ¶ 3o Christus ad nobis meruit per passionem quod ante non meruerat
videlicet apertionem ianue et multorum carismatum diffusionem / ergo cari
tas Christi fuit eminentissima ab initio conceptionis / et maioris fuit efficacie
in passione quam sine / videtur ergo quod aliis aliqua excellentia operis potencioris
addat ad meritum / bone voluntatis precedentis interioris ¶ 4o vel additum bono
facit magis bonum / sed opus privilegiatum est bonum / ergo additum interiori
facit eam magis bonam / sed quod addit ad bonitatem addit ad meritum / ergo etc
¶ Sed contra opera privilegiata nichil addunt super bonitatem interioris / ergo quis ea fa
cit frustra laborat / ergo consequens inpium est dicere quod qui facit opera excellencia frustra
laborat / videtur quod opus excellens addat super interioris bonitatem ¶ Ad 3m de
beato Martino cantat ecclesia / o beata anima quam et si gladius persecutoris non
abstulit palmam tamen martirii non amisit / ergo ita videtur quod beatus Martinus
habuit palmam martirii per bonitatem interiorem / sic si sustinuisset acerbi
tatem passionis / ergo non videtur quod opus excellens ad addat super bonitatem inte
rioris ¶ 2o operantis non placet propter operacionem / sed magis operacio propter operante
placet operacio illa potest nobilis / ergo quod deus approbat operantem tamen approbat
operationem / ergo non videtur quod homo maioris premii efficiatur apud deum dignus propter
operationem excellenciorem super additam bonitati voluntatis ¶ 3o si alias super

¶ Dis. 29 q. 4a De bonitate quam opera super addunt bonitati interiori

nec mortem pro mundo pertulit demeruit apud deum quam ad mereri sustine-
ntia mortis propter opus per aliud placet deo. hoc non est ob aliud nisi quia ordinatur ad
opus sed illa ordinatio est mediante interiore. ergo tota bonitas operum exterio-
rum consistit in excellentia interiori licet ortum et sic illud deo placet sed nisi unum et
alterum retrobiat tunc interius placet interior perfectus et bona ad opus. quod placet
sed opus. ¶ Item opera facient ad meritum illa que maxime opera humilitatis
et vilitatis. hec enim opera deus maxime commendat. sed opera privilegiata sunt opera
cuiusdam excellentie et dignitatis. ergo videtur quod minime vel nunquam omnia opera
addat ad bonitatem interioris meriti. ¶ Contra. nisi facultas deest voluntas
putatur pro facto per determinatum est supra. et hoc non est ob aliud nisi quia alias non esset plena
et perfecta voluntas. propter voluntas bona et sola propterea reputatur. videtur quod in
tali casu opus privilegiatum nichil addat super interioris bonitatem et
meritum. ¶ Respondeo dicendum quod magis bonum potest addi dupliciter: intensive ut potest quia
plus deo placet. extensive ut potest quia pluribus prodest. et sic hoc duplex
potest intelligi quod opus privilegiatum addat ad bonitatem interiorem. quantum ad proxi-
morum edificationem quantum ad dei complacentiam. ¶ Primo modo attenditur augmentum quantum
ad quod. secundo modo quantum ad meritum. si loquitur de additione quantum ad primum sine absque
dubio opus privilegiatum addet ad bonitatem interiorem quia bonitas interior
omnis non licet contentus in postpositione bonorum operum et maius privilegiatorum.
¶ Si autem loquitur secundo scilicet quantum ad additionem quam attenditur quantum ad meritum sic distinguen-
dum est quod est loqui de merito vel premii substantialis et vel premii accidentalis. respectu
premii accidentalis opus privilegiatum addet super bonam intentionem et volun-
tatem quia premium accidentale quod est aureola non debetur voluntati sine opere sed volun-
tati in opere. ¶ Si autem loquitur de merito vel premii substantialis adhuc oportet distingue-
re. quia est meritum congrui et meritum condigni. quantum ad meritum congrui absque du-
bio opus privilegiatum addet super bonitatem interiorem pro eo quod voluntas in
illo opere superaddit et disponitur ad susceptionem maioris gratie per quam dignatur
maiori retributione. ¶ Si autem loquitur de merito condigni sic absque dubio non
addit pro eo quod quantitas meriti condigni pensatur consequenter radicis et tunc pla-
cet deo quibus quam licet voluntate plenam et non potest habere opus quod ille qui habet
in voluntate. et opus quantum ad esse non valet premii retributionem per se sed in cari-
tate. et sic patet quod opus privilegiatum ratione dignitatis sue aliquid
addit super bonitatem interioris licet non addat omni modo additionis. ¶ Ideo
concedende sunt rationes que ad primam partem inducuntur. ¶ Ad id quod primo obicitur de bono

martio quod palmam martirii non amisit ¶ Ad iiium quod ubi palma martirii non
accidit pro merito actus illi quod est aureola sed pro premio substantiali quod est aurea. Unde
cum est martirii palma sed unum scilicet aurea respondet martirio quod sustinet
pro caritate ¶ Aliud vero aureola respondet ei quod est specialis privilegii et prero
gative ¶ Ad iium scilicet quod opera placent ipsi operanti ¶ Dicendum quod verum est actus diu operans
habitualis dono per quod placet deo hoc ipso disponit se ad magis et aliquo dignus
est quo quidem non esset si non ita habitus videretur ¶ et ideo non sequitur quod opera operata placent
deo ipsi operanti quod non magis placeat operans ipsi operi ¶ quia sine ipso
tamen impedit de duobus bonis quorum unum habet bonitatem ab altero qui ab eo
melius valeat ¶ quam valeat alterum illorum ipse ¶ Ad iium scilicet quod mori pro deo
duplex deo ¶ Dicendum quod verum est ¶ sed tamen consequens non sequitur quod tota bonitas operis privi
legiati veniat a contritione sed quod non potest esse opus perfecte bonum absque contri
tione ¶ nichilominus tamen opus privilegiatum aliquam bonitatem de sui natura
habet ¶ que iuncta cum bonitate interiori aliquam excellentiam tribuunt huius operanti
quam non tribueret alia gratia operum ¶ et ideo eo videlicet quod dicitur nisi unum ipsi
alteri vel sibi cum non habet hic locum ¶ hoc est intelligi ¶ quod ideo ipso quod alterum
participat aliquam perfectionem ¶ est quod tota ratio illius participationis non procedat
est in opposito utrumque est ¶ Ad quartum scilicet quod opera privilegiata sint opera excellentis
sima ¶ et ideo minus debet facere ad meritum ¶ Dicendum quod opus excellens duplex
potest dici vel ratione virium raciocinatione secundum quod reputat excellentiam iudicare
de deo adversariis et predicare aliis veritatem dictante ¶ et per sustinere
ignominiosissime genus mortis pro Christo est opus magne excellentie ¶ et tale
opus excellentie non concluditur quam opus humilitatis ¶ ymmo simul cum illa stat
et unio eam requirit ¶ et tamen facit ¶ et dum hoc habeat in se difficultatem
et dignitatem et caritatem preambulam et humilitatem annexam ¶ non est mirum
si disponit ad maiorem caritatem glorie ¶ Ad quintum scilicet quod voluntas reputatur
pro facto ubi facultas deest ¶ Dicendum quod illud est verum quantum ad sufficientiam ¶ et
potest quantum ad premium substantiale quia nemo amittit premium eorum ¶ quod licet quod fa
cere non potest non facit quod non autem est verum quantum ad premium excellentiam ¶ preter quam ad
premium accidentale ¶ et hoc modo predictum est ¶ quod opus privilegiatum addit super interiorem
bonitatem ¶ quam eciam bona opera addat super bonam intentionem ¶ quantum ad quanti

Secundo ¶ tatem dati ¶ et quod per apostolum ii ad Corinthios ix qui parce seminat
parce metet ¶ et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet ¶ si in
seminatio illa de qua loquitur apostolus est in elemosine datione ¶ videtur quod magnitudo

dati faciat correlativum glorie ¶ 2o Thobie 4to pro ut multum tibi fuerit habundanter tribue / sed ergo ista correctio non est utilis / verum quod habundancia dati facit ad incrementum meriti ¶ 3o quamvis deus cum equali bonitate conferat bona maiora et minora tamen ille cui maiora contulit tenetur ad maiorem graciarum actionem ¶ ergo pari racione si cum equali caritate detur magnum et minus et munus quod est deo maiori munere / maiorem reddet retribucionem ¶ 4o secundum non magis meretur qui plus tribuit quam ille qui minus ergo non plus meretur qui relinquit omnia pro deo et dat pauperibus quam ille qui dat unum obolum ergo 8 sunt stulti qui pro seculi divicias contemplativam vitam deserunt dicentes divinam contemplacionem esse indistinctam / verum quod quantitas dati faciat ad amplificacionem meriti ¶ Sed contra Marci xii Amen dico vobis quia hec plus omnibus misit in gazophilacium hec vidua / ergo secundum Christum plus appreciabatur datum illius vidue quod fuit valde parvum sed in tempore in multis quam magna dona aliorum / verum quod deus appreciatur opera solum secundum quantitatem bone intencionis / et nullo modo secundum quantitatem muneris exterioris ¶ 2o glossa super illud locum non esse rerum summam considerat deus sed quantitatem precium ex quo eundem quod offerebat / sed quanti- tatis ergo merita tamen valet quantum deus illa perdiderat / verum quod quantitas dati meritum interioris bone non augeat ¶ 3o super id si tu cor tuum et quod multum non ha- habundanter ubi glossa ubi eque est voluntas eque habebit mercedem ergo pro (?) qui dat magnum precium et parvum de equali caritate / verum quod eius retribuatur equaliter ¶ 6to secundum quantitatem dati aliquid addit / quia addit ad meritum / non ex premii spiritualis / quia non premii actualibus / non secundum premii spiritualis quod respicit caritatem radicem / et quantitatem gracie non actualibus / quia premii accidentale debetur operibus correlatoriis et privilegiatis non enim meretur aureolam qui potest quod dat magnam elemosinam / verum ergo quantitas dati ad bone interioris meritum nichil omnino addat ¶ 7o ad predictorum intelligenciam est notandum / quod de quantitate dati est loqui duplici / quia comparando datum ad datum solum / quia comparando hec ad voluntatem et ad dantis facultatem / primo modo loquendo quantitas da- ti ad addit ad bonitatem interiorem non / quia non premii sed essencialis directe / sed per aliquo disponit hominem ad proficiendum in bono et ad recedendum a malo / quia cum ma- ius munus tribuit ut sibi faciat amicum de mamona iniquitatis magis recipientem obligat ad hoc orandum pro se / et condempnando et obligando illum obligat deum / et eo plus se disponit ad graciam quam ille qui dat minus vel munus / similiter plus se disponit ad recedendum a malo / quia in hoc confacit maiorem elemosi- nam absolvi meretur a maiori pena / 2o quod dicitur Luce xi date elemosinam et omnia munda sunt vobis / et Thobie xii elemosina a morte liberat et ipsa est que

damel xto redime pecca tua elemosinis | Similr. p qparacionq qntitatis
datez in qparatone ad facultate danciu | maior qntitas no addit ad
meritu pmij sbalis directe s quodamo dispositive qm pesatis suis m
ribus plus dat qp al suis minibz pesatis magis ad donu grace se dispo
nit | magis eciã a pcco recedit, | et sic gnalr loqndo qntitas dati psup
ponit eqlitate bone intencõis pue volutatis qp ad pmiu essenciale
no addit directe et pse | s qdamo dispositive | ut qz disponedo ad cari
tate dispoit ad maiore gloriã | vel qz recipiedo a malo celeriq facit ho
mine pting̃e ad coronã | et hoc quidẽ no hz i spacia | quãtu ad gressus qntit
dati | et i qparatone ad datu | et in qparatone ad facultate dantis | nã ros
gorna pte datu tuo gcedit aliud nisi et qu gcedit ab aliquo
i qparatone ad facultate dantis | qque mado dixit dns qp vidua plus
miserat i gazophilaciu qp omes divites | qz to victu suu posue
rat | hic se hit sic gcedeã et gcessã | ¶ 2ª cu dns sas gdicones tunc
datu plus pmouz qp reliquu | maior cu qntitas dati plus valet
ad euadeda pena | qz sic dr pub. pcio redepcio aie viri sue pprie
divicie aor qntitas dati i facultate datis plus valet ad acqredu
gram pco qtalis magis se dispoit ad pfecione btitudis. s. paupertl
¶ Concedunt | sic ii rones ondetes qp quatitas dati ad augeat adme
ritu interiore bone. s. dispositive ¶ Ad no qp primo dicit i grum qp vidua
illa plus dedit illa dici pot qp loquitur donis de qntite dati p qparatione ad fa
facultate dantis qz illa tota dedit qp patz p sequete lram | ppterea deq
qui scrutatur corda et vidit qp vidua gmeliore volutate oblacione sua
dabat | et to magl donu eiq approbat vone volutatis melioris | tu aut
qrinq nunc tenendu qntitas dati ad addat ad boitate interioris | hoc
qrimus psupposita eqlitate bone volutatis alr tenda ulla sit qsto | qz pla
nu e qp plus valet magnitudo bone volutatis cu pvo dono qp pvitas
bone volutatis cu magno ¶ Ad 2ª. s. de glo qp dns no qpdat qp s
qpto ¶ Ad 3ᵐ qp verũ e qnr. s. qp ad retribucõz pmij sbalis | no negat
tũ glo qm qntitas dati aliquo disponat de qgruo ad are gloriã ut ad
gloriaz celerius habeda ¶ Ad 3m. s. de alia glo qp eqlis volutas eqlem
habz mercede id patz i nupo no cu sit maior i tribuo volutate ma
neretina eqlitate s qz qntitas dati dispoit ad studiu meliore volutis

et puritatem. Hinc est quod aliquis facit ad augmentum glorie. Et per hoc
patet responsio ad id quod ultimo obicitur in contrarium. Ad primum est quod aliquis non facit ad premium
substantiale licet non puniatur et per se sed mediante gratia et caritate ad quam disponit. Ad
nuptias id quod obicit de festo actus non cogitur propter hoc quod meritum accidentale non tamen est au-
reola sed gaudium de aliquo bono creato sicut patet alias prorogatione et ??correlatione
sue ?? et hoc melius manifestabitur in precepti problemate. Similiter meritum quod ad

Tertio queritur utrum bonitas operum addat ad bone interioris bonitatem.
Et est questio utrum bonum opus additum operi reddat operantem dignum
maiori premio essentiali. Et quod sic videtur. Primo per id Zach. ix^o coequabit gratiam gratie ergo
ubi
ibi est equalitas gratie est et equalitas glorie. Sed ergo aliquis duo operum equaliter gratiam in equali
operantur in ?? ?? in mercede glorie equabuntur. Secundo super id mediamus qui tege-
ret cum nixerit glo. plus dei est nosse in sermonibus ab eorum post se luce
emisset utrum Paulus an Petrus an Bartholomeus. Sed certum est quod Paulus plus
omnibus laboravit ut dicit i. Corinth. xv. ergo magnitudo premii non pensatur in mul-
titudine operum. Tertio dicit Augustinus non multitudo operum non diuturnitas temporum au-
get meritum sed sola caritas et melior voluntas. Sed nihil hoc possit
dici. Preterea Quarto quod homo diligit deum tamen diligitur a deo sed quod diligitur a deo tamen
remunerator a deo. ergo si est equalitas in dilectione est equalitas in remuneratione
sed multi sunt equales in dilectione quamvis tamen non sunt equales in operibus ergo videtur quod mul-
titudo operum non faciat ad meritum substantialis premii in merito. Quinto ??
ei aut qui operatur mercedes non imputatur secundum gratiam sed secundum meritum. Glo.
mercedes non dabitur secundum gratiam fidei tamen sed secundum meritum operum suum. ergo
videtur quod pluribus operibus maiorem mercedem quis mereatur. Contra. Secundo super illud
Gala. vi^o Bonum autem facientes non deficiamus glo. qui penitentiam in operibus
tamen metemus in fructibus ergo etc. Tertio quod omni bonum opus homo meretur vi-
tam eternam ergo si aliud superaddit quod sit pluribus tunc debet mereri premium aut
ergo meretur in idem etc. Ad quod superadditum illi si ad quod super addet illi habeo pro-
positum quod multitudo operum prosit ad augmentum meriti summi. ergo videtur
quod sumpsit opera. ergo stultus est qui sto uno bono opere ?? facit ad ?? hoc est
impium dicere respectat etc. Quarto peccatum non est magis efficax ad merendum pe-
nam quam est bonum opus ad merendum gloriam sed peccatum peccato additum predicto ?? est e-
quale ei meretur duplo accidentale penam ergo bonum opus additum predicto
meretur duplo maiorem gloriam. Quinto qui fuerit homo quanto dignior ei fuerit
tanto maiorem assequitur mercedem sed ergo deus in retribuendo et est misericors et libe-

r
opus extra bonum

ratione · quod potest homo meritum quod quanto aliquid contra pluribus ei sunt et quanto plura opera pro christo faciat, tanto maiorem ab ipso recipiat retribucionem. ¶ Sed ille qui multiplicat opera bona premiat in [illegible] bona, quia necesse est quod aliquem fructum premij propterea accipiat, scilicet premium accidentale, vel essentiale, vel aureas vel aureolas. Sed non aureole cum illa debentur operibus supererogationis. Sed respondet magis premium essentiale pure auree. ¶ Est quaestio quod propter bona opera multiplicata et quod fructum afferat. ¶ Responsio. Ad predicta intelligendum est notandum, quod perficitur in merito ut ad meritum potest esse duobus modis. Secundum duplicem dictam speciem premij, quodam cui est premium essentiale quod quidem consistit in visione et fruitione dei, quod ideo dicitur premium essentiale quia fundamentum sufficiens totius nostre beatitudinis deus est, et illo perfecto habito perfecta est in nobis beatitudo. ¶ Aliud non est premium accidentale quod quidam consistit in gaudio quod habet de bono creato, sicut de liberatione ab aliquo malo. ¶ Accipiendo in meritum respectu premij essentialis consistit dicta quod ad rationem perfectum meriti simpliciter, sed quia per illud meretur homo maiorem gloriam et hoc est non maior caritas et melior voluntas facit ad perfectum meriti, aut quia disponit ad merendum maiorem gloriam et talia sunt opera que dicunt facere ad meriti perfectum, quia quod continuat illa propter quod meretur homo gloriam, et per omnia bona opera perficiunt ad meritum quia est in ipsis caritas conservat et continuat et radicat, nisi homo finaliter perseveret in illa, et hoc non est [illegible] quia quantumcumque homo faciat non salvatur nisi finaliter perseveret, et sic patet quod operum multiplicatio quandoque non valet ad perfectum in merito in respectu premij essentialis; hoc dico disponendo et continuando non aut merendo maiorem gloriam, quo dignior [illegible] ad perfectum actionis premij accidentalis potest ad valere simpliciter, scilicet ratione adeptionis aureole, et per opera specialis [illegible] faciunt ad perfectum meriti voluntate bone, scilicet ratione adeptionis alicuius delectationis [illegible], et per omnia opera que fiunt [illegible] quedam non valent ad perfectum premij accidentalis cum quod homo plura bona opera facit, sed in hoc de pluribus [illegible] in [illegible] aut ratione diminucionis pene, et opera difficilia et penalia faciunt ad perfectum meriti, et addit ad meritum bone voluntatis quia [illegible] aliquis pene meretur homo [illegible] voluntate cum ope quam non meretur [illegible] sola voluntate. ¶ Hec autem [illegible] non solum [illegible] ad [illegible] quod [illegible] est sed [illegible] ad duos [illegible] generaliter cum hoc verum est quod operum dignitas et dati [illegible] et operum [illegible] ad perfectum meriti facit [illegible] premij accidentalis. [illegible] differentes [illegible] est [illegible] generaliter [illegible] omnia opera non faciunt ad perfectum meriti [illegible] premij essentialis nisi solum [illegible] disponendo et continuando. ¶ Rationes autem ille que ostendunt quod non multiplicantur merita premij essentialis cum multiplicatione operum [illegible] sunt verum cum concludunt. ¶ Ad illud vero quod primo obicitur in [illegible] quod ei qui opera [illegible] imputatur [illegible] meritum. [illegible] quod

premij essentialis et accidentalis
[illegible]

tractatu ille 2º l. quod glo. que patet non volt dicere quod quantitas mercedis respondeat oper
um. sed hoc volt dicere quod opportunitas operandi non sufficit gratia fidei sine bona
operatione. si aut opportunitas aut facultas deest. sola gratia sufficit. vnde promissio est ei
qui operatur. i. ei qui habet tempus operandi. Ad 2º l. s. quod obicitur de glo. quod quia permaneant
meritum in operibus tamen meretur cum fructibus. Dicendum quod nomine fructus intelligitur
hic gaudium quod habebit quis de bonis operibus non premium essentiale quod consistit
in deo. sed aut de illo. s. essentiali premio intelligatur. tunc tamen et quia non dicunt quietem
rationis. sed etiam dicunt dispositionem meriti. sed quantitatis. Ad 3m l. s. quod per
quem opus meretur tamen de quia l. p. p. Dicendum quod verum est quod non meretur aliud. sed de
ipsum quod prius meruerat. loquendo quia ad essentiale premium. et ideo quod qui vanum la
borat. Vnde et si premium opus erat meritorium vite eterne. tamen non meritorium effi
cacius. nisi caritate perseverante. et caritas non potest in homine viuente quin agat
ad in bonos actus. tamen potest et dicitur quod si peccatis opus sequitur non fit. Vnde quamuis non
addat ad premium excellentiam. addit tamen ad meriti efficaciam. disponit etiam vias
ad perfectum. et facit habitum ad incrementum meriti sive actualis premii per prius dictum
est. Ad 4m. s. quod peccatum additum peccato duplat meritum et supplicium. ergo et
bonum additum bono. Dicendum quod non est simile propter hoc quia mala facimus mali su
mus. sed non quia bona facimus boni sumus. Immo potius ergo bonitas operum oritur ex
bonitate operantis. et hinc est quod diuersis peccatis meretur homo diuersa supplicia. quamuis
diuersis bonis operibus mereatur homo vnam gloriam quia acto merendi et accipiendi in pluribus
bonis est unica ratio non duplicandi et diminuendi est in pluribus peccatis per diuersa. Ad
4m. s. quod apud homines magis premium meretur homo ex pluribus bonis operibus.
Dicendum quod non est simile quia homo non reputat opus dignum remuneratione propter bonita
tem operantis. sed potius operantem propter bonitatem operis. Deo est indiget alieno fructo
Deus aut qui bonorum nostrorum non indiget non operantem propter bona opera. sed opera propter
operantem acceptat et remunerat. et ideo non est simile quod parte ista et parte illa.
Ad illud non quod ultimo obicitur quod opera multiplicata non valent ad premium acci
dentale quia non assequitur aureolam. Dicendum quod accidentale premium in pluribus est quam aureola. nomi
ne enim aureole non intelligitur quodcumque premium accidentale. sed id quod habet quandam prerogatiuam
tiuam et dignitatem. sicut et opus cui respondet. nichilominus tamen gaudium de bonorum
operum multiplicatione ad accidentale premium spectat cum sit ipso posset habere vita e
terna. et ad hoc quod est faciunt bona opera multiplicata. faciunt etiam ad essentiale premium
in aliquo non per prius est ostensum. Et sic patet responsio ad illud quod ultimo arguebatur.

In parte ista sunt questiones circa litteram. Et primo queritur de hoc quod dicit Ambrosius quod af
fectus tuus operi tuo nomen imponit. ergo si quis admittit adulterium intendens
facere simplicem fornicationem. videtur quod pro peccato debeat dici fornicatio non adulterium

Ad 2o quod eodem affectu pot quis moveri ad credendum in deum et amandum ipm. ergo opus trahit nomen ab affectu. Dicendum quod credere et amare sunt operis eiusdem speciei et eiusdem virtutis et eodem nomine debuerunt nominari. Ad 2m dicendum quod ad nominandum contingit dupliciter videlicet in generali et in speciali. nomina generalia in moribus sunt bonum et malum, specialia autem sunt nomina specialium virtutum ut specialium virtutum et viciorum. cum ergo dicitur quod affectus operi nomen imponit hoc intelligitur de nomine generali. ipse non obicit de nomine speciali.

vocati contingit dupliciter

Punit eum qui dat de pcib

Queritur utrum de hoc quod dicit iusticia merito / transgressore supplicia ditis ut prebet pauperi. Videtur quod talem iusticia iuste puniat. habens enim superflua tenetur. ergo retinens superflua retinens alienum. Similiter dare pauperi eum alienum hoc retinens est. ergo iniustum est ad puniri. propterea opere virtutis iuste facit iusticia et tale punit. Ad 2o quod ideo deus qui precepit filiis israel quod furarentur vasa egipciorum exodi xijo et propter elemosinam dare pauperibus. sed illi furati sunt vasa volentes implere mandatum divinum non peccaverunt. ergo pari ratione ille qui furatur ut det pauperi furando non peccat. Ad 3o in omni peccato est quedam inordinata ad bonum commutabile. sed ille qui furatur ut det pauperi nichil amat inordinate nec aliquid amat quod impedit. ergo videtur quod non peccat aliquo modo. Respondeo dicendum quod tales absque dubio peccant. quia faciunt contra divinum mandatum. facit contra proximum quia rem eius ipso invito tractat et eo iuste punitur non plus a deo verum eciam a proximo. Ad primum quod obicitur quod iuste facit deum retineat superflua. Dicendum quod ad omnium quemque spectat erogare superflua propria superflua aliena retinere non spectat quod non est constitutus super eum, ut dominus vel iudex. et eo tum aliena superflua retineat quod non suum est usurpat, et propter hoc punitur dicit iusticia. Ad 2m quod obicitur de filiis israel. Dicendum quod non est simile, quia deus dispensavit cum eis quod precepit eis quod furarentur. ymo quod plus est res alienas in dominium eorum transtulit et hoc bene poterat quia ipse est dominus omnium. hoc autem dominium preceptum quod dominus precepit facere elemosinam non per contendit ad bona aliena. sed ad propria. unde nullo modo illi mandato repugnat quod precepit non furari. ymo id supponit et eum illo concordat. Unde quod dicitur verbum in honore domini de substancia tua. Ad 3m. scilicet quod nichil amat inordinate. Dicendum quod est inordinacio amoris duo precipue esse. a quia amatur res quam non debet. ut quod amatur res amplius quam debeat. et deum quis facit contra eum quod deus precepit suum mandatum magna affeccione sua quia peccat et est eius affectio inordinata. non quod magnitudine delectionis sed quod contemptu dive

Inordinacio amoris potest esse duplex

prolibitionis

Tercium querit(ur) // de hoc quod dicit quod iudei in figendo cristum arbitrabantur // se obsequium prestare deo / hoc enim videtur esse falsum quia per dictum sapientie ii^o cum malicia et invidia cristum condempnaverunt morte turpissima / et math. xxvii dicitur sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum / Secundo iactat se malefacere non arbitrabantur se obsequium prestare deo / Respondeo dicendum hoc non dicitur quantum ad omnes iudeos sed quantum ad simplices qui per maiores decepti sunt / maiores enim iudei scilicet principes sacerdotum et scribe moti sunt contra invidiam et maliciam / quia bene cognoscebant eius sanctitatem et in noticiam qua latebat eos divinitas / Simplices vero et populares / moti sunt cogis noticia / audientes enim a maioribus quod blasphemasset putabant se occidendo cristum deum blasphemum interficere et se obsequium deo prestare / constat tamen ignorantia non excusat ipsos quod opera que cristus fecit non solum magnum / sed etiam principibus noticiam sanctitatis eius prestare poterant

Dis. xl^ma

Cumque intentio ut supra dictum est etc. / Supra determinavit magister quod actus habeant ex sua substantia rectitudinem intentionis et voluntatis / singulariter parte intendit determinare quantum actus conditionem intentionis et voluntatis habeat comparari / Dividitur autem pars ista in partes duas / in prima ponit magister opera aditione deficiente / In secunda vero ponit malos actus sine mala opera ad voluntatem ibi post hec investigandum est. Prima pars dividitur in partes quarta prima magister movet questionem et determinat dicens quam necessario opiniones in secunda vero obicit contra illam determinationem adiungens illi questionem quandam supponens ibi huius autem obicitur in tertia magister dicens quod ad opiniones sumit aliam solutionem determinationem ibi Alii vero tripharia distinctionem actuum faciunt ibi innuit quod actiones nostre dividuntur per tres terminos scilicet per bona et mala et indifferentes inter utrumque media. Deinde secunda pars principalis dividitur in tres partes In prima querit magister utrum omne peccatum committatur per voluntatem / sive a voluntate In secunda querit utrum omne peccatum sit in voluntate ibi Illud est intelligentia perquirenda est In tertia vero parte concludit quod hoc non solum veritate de peccato exteriori quod per voluntatem. Secundum etiam tempore est de peccato interiori / quod quidem contingit contra voluntatem motus ibi Si autem omne peccatum in voluntate est / circa duas questiones principaliter determinat magister in parte ista / Prima est utrum sit actio mala sicut que non procedit cum intentione recta / Secunda est utrum sit culpa sit voluntaria / // Quia quatuor partibus incidit hic questio circa duo Primo quantum

Ad intelligentiam / querit(ur) de divisione actionis deliberative in bona

et in mala et in indifferentem ¶ Secundo queritur de comparatione peccati ad voluntatem ¶ Circa primum queruntur 3a ¶ primo queritur utrum actio deliberativa dividatur per bonum et malum tamquam per differentias oppositas ¶ 2o utrum dividatur per bonum et malum tamquam per differentias essentiales et intrinsecas ¶ 3o queritur utrum dividatur per has differentias tamquam per differentias immediatas

Circa primum sic proceditur et queritur utrum actio deliberativa || dividatur in bonam et malam utrum dividatur per differentias oppositas ¶ Et quod non [illegible] secundum philosophum in predicamentis contrarietas in moribus est inter bonum et malum, unde philosophus dicit quod bonum et malum non sunt in genere sed sunt genera aliorum sed prima genera maxime sunt opposita ergo bonum et malum circa actionem directam habent oppositionem et etiam repugnantiam ¶ 2o malum dicit privationem boni sed privatio et habitus directe sunt opposita ergo etc. 3o que habent oppositos effectus directe opponuntur sed bona actio et mala oppositos habent effectus in anima quia bona actio ornat et mala actio deformat bona ordinat mala deordinat ¶ 4o que habent oppositas retributiones directe habent oppositionem sed bona actio et mala habent oppositas retributiones quia uni retribuitur eternum gaudium et alii eternum supplicium ergo etc. ¶ 5o omnis vera divisio est per opposita sed actio moralis recte dividitur per bonum et malum ergo [illegible] sunt opposita ¶ Sed contra opposita non nata sunt [illegible] sed simplex [illegible] bonitatem et malitiam ut [illegible] circa eandem actionem succedere ergo bonum et malum circa actionem non habent oppositionem ¶ 2o omne quod deus facit est valde bonum, item omne quod fit contra dei prohibitionem est malum sed eadem actio fit a deo et contra dei prohibitionem ergo eadem actio est bona et mala sed opposita circa idem non sunt [illegible] ergo bonum et malum circa actionem non sunt opposita ¶ 3o cum duo [illegible] unus dat elemosinam et duo propter caritatem et unus facit [illegible] eadem actio est meritoria uni et demeritoria alteri sed omne meritum est bonum et omne demeritum est malum ergo eadem est bona et mala ergo bonum et malum circa actionem non sunt opposita 3o [illegible] actionem [illegible] caritate [illegible] ¶ [illegible] Sepe quod caritas incipit culpa peragit ergo una et eadem actio potest esse meritoria et demeritoria et per hoc redit idem quod prius quod bonum et malum circa actionem non sunt opposita ¶ 6o bonum et ens convertuntur sed ens est in plus quam actio ergo et bonum ergo per consequens non dividitur per suum proprium [illegible] actio deliberativa non potest dividi per mala et bona tamquam per differentias oppositas ¶ 4o [illegible] intelligendum est notandum quod actio deliberativa nata est habere duplicem bonitatem, boni-

at pred[illegible]

tate nature quia non est actio procedens ab aliqua virtute et bonitate morali in quantum procedit
a libero sive a voluntate. Secundum ad argumentum videlicet bonitas et malicia circa actionem
habeat repugnantiam ita quod impossibile videatur tamquam invicem opposita. Dicendum quod licet hoc non
exemplum de bono prout dicitur a bonitate essenciali et naturali, quia tale bonum non est differentia
actionis, ymmo convertitur cum ente et reperitur in omni actione. Prout autem bonum dicitur
a bonitate morali potest esse diversima differentia actionis. Pro quo quod bonum morale triplex dicitur

bonum morale est triplex

est. Quoddam enim est bonum in genere, quoddam quod ex circumstancia, quoddam vero bonum ex forma sive
principio sive bonum gratuitum [...], et aliqui harum duarum habent differentiam mali sibi opposito in
procedente, nam bono in genere opponitur malum in genere, et bono ex circumstantia opponitur
malum ex circumstantia, et bono simpliciter sive secundum se opponitur malum secundum se sive deme
ritum. Horum autem omnium exempla sunt manifesta. Potest ergo actio procedens a voluntate deli
berativa dividi habens per actionem bona et mala non solum tamquam per differentias dispe
ratas sed etiam ut per contrarias oppositas. Unde videtur quod hec concedenda sunt. Ad primum
scilicet quod opposita sunt nata fieri circa idem. Dicendum quod si intelligatur de eodem numero non habet veritatem
nisi in subiecto quod est [...] loquendo [...] est una et eadem
numero quod potest [...] contrariorum. Circa actionem autem [...] potest actus non [...] habere
meritum veritatem quod bonum et malum possunt circa eandem actionem numero. Sed sufficit
quia ad legem oppositorum quod habeant fieri circa eandem actionem in specie. Illa enim [...]
[...] bonum et malum non possunt sibi succedere in eadem actione, in eadem parte actionis
[...] hoc quod est actionis consistit in successione, et hoc melius infra patebit. Ad
secundum scilicet quod omne quod facit deus est valde bonum. Dicendum quod si intelligatur de bono
naturali illi bonitati non repugnat malicia moralis, ymmo eam presupponit, et eo
eadem actio potest a deo fieri et nichilominus esse prohibita. Quod licet tamen non sequitur
quod non possit concretari inter bonitatem moralem et maliciam. Unde impossibile est quod eadem
actio possit simul et semel in prohibitione et in precepto. Ad tertium scilicet quod eadem actio
est meritoria et demeritoria. Dicendum quod bonum et malum meriti et demeriti circa ac
tionem non sunt qualitates absolutas sed per comparationes diversas, unde actio bona
non est [...] actio ordinata in finem, differt autem actio in fine per intentionem. Cum igitur una
et eadem actio possit esse a duplici intendente et duplici intencione, ita quod ab uno
sit a principali motore, ab altero vero per [...], et una illarum intencionum
possit esse recta et altera illarum obliqua. Hinc est quod una et eadem actio potest esse bona
et mala per comparationem ad diversa principia, loquendo de bonitate et malicia meriti
et demeriti. Quod licet tamen non sequitur quod bonum et malum non sint opposita circa actionem
nam si comparantur secundum tamen eandem actionem et in comparatione ad diversas intenciones, si
tamen comparantur secundum se quod comparantur ad eandem intencionem, opposita aut respectiva secundum hoc

lege habent oppositionibus / 2 quia ad idem comparantur. / Dicendum non quod aliquis dicitur bonum de voluntate
aliquis de actione exteriori / prima enim voluntate dicitur bonitate aliqua superaddi
ta / et ideo in proposito quod una et eadem voluntas sit simul et semel bona / et ma
la non absolute ut in comparatione ad diversa, enim actione non bonum dicitur comparatione
ad debitum principium et ad finem. Unde aliquae duae actiones per omnia completas tam
in genere actionum quam in genere circumstantiarum moralium simpliciter differunt in hoc quod
una est meritoria / altera non, ideo quia una sit ab habente caritatem / altera a non
habente / Et haec dicta sunt ut sit de bono et malo / 2 quia bonum valet quam meritorium
et de meritorium / et ergo haec caret obiecto. / Ad 3 dicendum quod comparatio
inseparata operatione potest terminari comparatione / Dicendum quod comparatio est / secundum hoc
illa actio bona sit in genere naturae / non est tamen bona secundum quod in genere morum / propter eo quod
est bona potest voluntas quae est principium illius actionis / tamen aliter et aliter est dispo
sita dispositione / quae variat in genere moris / sicut est interno recta et obliqua
Ad quartum dicendum quod bonum est in pluribus unde potest divisio / obiecit enim de bono naturae / et hoc
modo non est divisa divisiva actionis et deliberatam / Utrum per accidentales videtur

Secundo quaeritur utrum haec divisio fiat per differentias essentiales / accidentia sunt
transmutabilia circa subiectum; sed bonitas et malitia ultimo transmutantur circa
actionem ut illa actio quae modo est bona eadem modo per modicum sit mala / et cetera / ergo
bonitas et malitia non sunt differentiae actualis actionis et sunt actualis ut esse
nales ergo etc. / 2o quaeritur quod actualia sunt inseparabilia 2 videtur / quia omnia sunt separa
bilia 2 intellectum / sed quaedam actio est illa ita mala quod nunquam potest esse nec intel
ligi bona ut puta blasphemare et odire deum / ergo videtur quod malitia non accidat
tali actioni / 3o contingit aliquem habitum esse essentialiter bonum ut puta
caritatem et gratiam / aliqui essentialiter malum ut in superbia et luxuria / ergo pari ratione
in actibus sunt comparabilibus / videtur quod aliqui actus sunt essentialiter boni / et aliqui essentialiter
mali loquendo de bonitate et malitia morum / 4o genus correspondet speciei / ergo cum
bonum sit in genere et malum in genere utrique correspondebit bonum et malum propter
sive per modum speciei sive habitus / sed genus est essentiale speciei / et species est addit
super genus differentiam essentialem / ergo si nota est aliqua actione ponendum quod sit essentialiter
et bonum in genere / et bona ex circumstantia / et pari ratione de actione mala / videtur quod si
dicta divisio fiat per differentias essentiales et intrinsecas / Sed contra quod est Augustinus in prima contra
pelagianos parte non est nisi alia sed actus inordinatus quod defectu boni sed omne
quod inest alicui incidentaliter non est de actualibus / ergo cum malitia est incidens
ultra malitia est essentialis alicui actioni / ergo etc. est accidentalis / 2o differentia
essentiales sunt constitutivae eorum quorum sunt differentiae / et differentiae constitutae eorum

principiis manant quibus manat ipsa quantitas. Sed malicia non habet causam
effectivam, accio vero causam effectivam habet. Tercio accio est a deo malicia non,
ergo impossibile est quod malicia sit aliqua accionis differentia essencialis. Quarto differentie essencia
les non alternant circa individuum eiusdem speciei. Sed actiones que sunt eiusdem speciei differunt
per bonitatem et maliciam, quia una bona est alia mala. Quinto bonum et malum non sunt essencia
les differentie accionis. Sexto differentia essencialis aliquid addit super id quod dividit. Sed malum non
addit super accionem, sed potius privat. Septimo malum non est accionis differentia essencia
lis. Octavo ad predictorum intelligenciam notandum est quod idem querere utrum hec divisio accionum, alia bona, alia mala sit per differentias essenciales, quod est querere utrum
bonitas et malicia sint proprietates et condiciones essenciales accioni volun
tarie. Et licet illud aliquo modo videatur posse concedi ei qui sustinet illam opi
nionem quod non omnis accio a deo est, tamen secundum illam opinionem quam communiter sustinemus
quod omnis accio a deo est, et secundum id quod est naturaliter bona est, concedi non debet. Nec
potest racionabiliter sustineri quod malicia essencialis sit accioni, cum potius dicat
defectum substancie, aliquid quod accidebat accioni, ita quod ei non accideret non pos
set privari accione manente. Attendendum est tamen quod malicia contingit multipliciter compa

re ad accionem. Primo secundum quod est accio, secundo secundum quod est hec accio, tercio secundum quod est talis accio. Si
comparetur malicia ad accionem secundum quod accio sit tenens accionem racione accidentis
separabilis et communis, sive racione accidentis separabilis tenens in hoc comparacio que conve
nit sibi cum culpa. Potest enim aliquando manere sine culpa. Sive racione accidentis
quibus tenet, licet circa accionem et eiusdem speciei contingit maliciam in aliquibus in ve
niri, in aliquibus vero non. Sicut ab predicat fidem Christi propter inanem gloriam, peccat. Alius
vero meretur. Si autem malicia sua accionis comprehendatur in genere habeat aliam
modo conformitatem ad actum separabile et commune, non tamen proprie est actus. Hec
sed non dicit ens, sed defectum entis. Si autem comparetur malicia ad ac
cionem secundum quod est hec accio, sic tenet racione accidentis separabilis et proprii racionem
tenet accidentis inseparabilis, quia hoc quod illa accio eadem numero que est mala
non potest esse ulterius bona. Propter hoc quod eadem numero fieri non potest, racione vero
accidentis proprii non tenet aliquid, licet non semper hoc quod illa malicia ortum
habet quod proprietatibus actionis et pacientis contraria operacione accidentis surgit in
ordinem sicut pater cum filius cognoscit cognoscitur in virginem, et cum homo blasphe
mat deum. Vero sunt inseparabiliter ad hec proprie passio proiecto. Sicut inseparabiliter
ad hec malicia. Licet huic accioni non est autem malicia propria pas

sic huius actionis, sed quod non dicitur de ea quilibet, sed quod non dicitur propter
hoc [illegible] actionem. Sed non comparatur malicia ad actionem 2° quod talis est sicut quaelibet
ratione differentie essentialis, sicut enim albedo est essentialis homini albo. 2° quod est albedo comparatur
qualiter [vel] non essentialis aut essentialis 2° quod homo, sicut malicia est essentialis actioni ma
le. 2° quod mala comparatur aut aliquo non dicitur essentialis, non tamen dicitur essentialis
quod dicat veram essentiam. Sed 3° ad modum precludit, et cum communia sunt nomina
imponuntur actionibus non 2° quod sunt actiones tamen, sed 2° quod sunt deformes
[illegible] talia moraliter nominata quaedam sunt mala, et sicut castitas po
nitur in genere boni essentialiter, sicut adulterium et mendacium ponuntur in genere
mali essentialiter; et hoc enim non significat quod defectus sit essentialis actioni, sed quod
defectus sit essentialis actioni 2° quod defectiva. Quod autem dictum est de ma
licia moris hoc ipsum intelligendum est et de bonitate. Hiis visis plana
est responsio ad questionem et etiam ad obiecta. Concedo enim quod haec divisio
actionis non est per differentias essentiales et intrinsecas et rationibus quae hoc ostendunt
dicunt concedende sunt. Ad 1m dicendum quod actus sunt transmutati circa formas, dicendum
quod non habet veritatem in eis accidente nec in ipso [illegible] formis. Sed de formis
permanentibus et fixis. Quia cum actus comparatur ad aliquid successive, hoc ipso
comparatur ei inseparabiliter, adheret quia illud statim fuisset in preteritum, et efficitur
intransmutabile, et apparet de motu et de fine non sunt perfecta in una forma
et tempore et specie sed [illegible], et ideo sicut est aliquis actus qui est aliud prius, et aliquis
finis, sicut in aliquo actu unus est in mensura aliud et ad tempus in successione et
renovatione secundum tempus actu, et ideo comparatur motui accidat velox et
tardus, tamen motus qui est velox 2° causa sicut est 2° quod est velox nunquam
potest esse tardus, sicut et in comparatione intelligendum. Ad 2m dicendum quod actio potest
saltem separabilia intelligi. Dicendum quod nunquam malicia sic adheret alicui ac
tioni, quin etiam aliquis actus possit per malicia compendiari, sed enim dico
actionem malam, et dico actionem et dico defectum et utrumque dimisse
possumus comprehendere. Similiter cum dico actionem huius et actionem hanc duo di
co, quia in mostro [illegible] [illegible] et actu publice [illegible] ipsa omnia tan
tum et rationibus habet esse appropriata, et tamen potest per alterum comprehendi et in
telligi, malicia autem non adheret inseparabiliter actioni huius sicut illa
ratione, sed potius ratione proprietatis et qualitatis super additae, et per [illegible]
illa potest intelligi sine illa proprietate sicut et actio sine malicia

Dis. xlima. De divisione actionis deliberate in bonam et malam et indifferentem

Obiicitur 3o. scilicet quod ab habitu essentialiter bono et essentialiter malo. Dicendum quod etsi quis dicere posset aliquem habitum essentialiter esse bonum, tamen non concedi debet aliquem habitum essentialiter esse malum. Primo quia est habitus. Secundo quia est habitus deteriorans et viciosus. Patet ergo ipse obiicit de avaricia et luxuria sed luxuria non dicitur quod habitus sunt nolam habitudinem actis. Primo quod sunt habitus. Sed secundo quod sunt deformes et defecti vi. Sed aut malicia non potest essentialiter habitui. Primo quia est habitus. Sicut tercia essentialis. Secundo quia defectus. Ita etiam contingit de ipso actu. Obiicitur 4o scilicet quod bono in genere dicitur bonum ipse et malo in genere similiter. Dicendum quod malum in genere quod bonum non dicitur generice capit genus sed per quandam conformitatem quam habet cum genere, tamen quia dicit quandam potenciam indifferentem ad hoc quod fiat meritorie et demeritorie et de circumstanciis super additis determinatur quodammodo specifice. Sed non tamen malum. Secundo quod malum habet generales species, propter quod peccata non sunt in genere nisi per quandam reductionem sed specificatio et distinctio malorum attendantur ratione boni quod privatur per malum. Sed ratione boni ad quod quis convertitur in actu peccati. Et huius signum est quod peccata non distinguuntur penes aversionem sed penes conversionem. Utrum divisio actionis per bonam et malam sit per contraria et

Tercio queritur de mediatate. Videtur quod sit ponere per contrarium 3a videlicet actionem indifferentem. Et quod sit per contraria immediata videtur. Prima corinthiorum x mo. Omnia in gloriam dei facite et ad collossenses iiio. Omnia quecumque facitis in verbo opere, omnia in nomine domini nostri ihesu christi facite. Aut igitur actio nostra est in gloria dei aut non. Si primo est bona. Si non, ergo committitur illud quod mandat apostolus. Sed committere facere quod precipitur semper est peccatum. Ergo omnis vel est meritoria vel est peccatum. Ergo nulla est indifferens. Si tu dicas quod est consilium hoc non vero quod consilium non dat obligationem absolute sed sub condicione. Sicut patet quis nolendo facere consilium. Horum tria opposita reperiuntur in precepto. Ergo non tenet ratione consilii. 2o Mathei xiio. De omni verbo ocioso quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicii. Sed ociosum est ut dicit Gregorius quod caret ratione iuste necessitatis et intentione pie utilitatis. Sed omne verbum aut habet iustam necessitatem et piam utilitatem aut caret illa. Ergo omne verbum aut est bonum aut est ociosum preter rationem et sic factum. Sed de omni ocioso reddetur ratio et non reddetur ratio nisi de malo. Ergo omne verbum vel factum vel est bonum vel malum. 3o Bernardus in ... dei statim retrocedere est. Sed qui facit actionem non meritoriam non procedit in via dei in actione illa. Ergo per illam actionem retrocedit et non retrocedit nisi

p mala / go omis acto ut e bona ut e mala et nulla i dus ¶ Pro
volutates et actones prouenit ad retribucones. / B nichil e mediu
qn ois volutas / q e bona / q e mala / nichil e mediu int retribu
cones q ones salueb et dapnet. go m q int e mediu int bonita
tem et maliciam circa actones suas ¶ Go deus e alpha et o / pnci
et finis / B q no e a deo sit a pnci pnatu e rone boi / go simil
q no e ad deu pt ad finem pnat rone boni / simil at boi n e ad
q maliciam / go q no e ad deu pt ad finem e malu / et q e ad deu s
ad ad fine est bonu hor qstat. B ois acto nra ut e ad deu pt ad fine, ut
no est ad deu / go ois acto nra ut est bona ut mala ¶ Go ad volutas nra
q deliberacone facit aliqd, aut desit i creatura / qr refert ad creatore / si refert
ad creatore bn facit / si desit i creatura male agit / et d ordinat / qr finit
eo q e extenda / go m q volutas i oi actone sua ut meretur ut demeretur
¶ Sz q ad pm resp velle advaret m ros glo est velle gra velle viri et
velle ne. B acto. aliqd volutati / go int actone meritoria et viciosa
cadit aliqua acto media / no go ois acto volutatis nre e mala. B qd
i dus ¶ 2o lenac scriptura d qra n e bonu i gne ut malu / pro
ad bonu qtempta ut malu sim q e de pe / pr e meritoriu ut demeri
toriu / go bonu mois diuidit sufficient p has tres diuisiones / et
nichil e i gne qrad pt i spe / m q talis acto no pt bo ut mala B i
dus ¶ 3o dis comedit ut satisfaciat appetitui nali / talis acto no
e bona bonitate meriti hor qstat / qr no fit pt deu / nec ad ipm refert
nec est mala malicia culpe / qr pcm no qcordat nec B discordat / tal
aut acto nec e qsona / go m q aliq acto nra mediu teneat int boni
tatem et maliciam ¶ Pro Si ois acto nra e meritoria ut demeritoria cu
i eo qui caret caritate nulla pt meritoria, ois eg acto eet mala / So per
catorum hor q vadit ad eccam, go i hor q facit oid alia opa i mg
pr disponet se ad gram / ymo disponedo se magis elongat ¶ Go
nulla e acto bona et meritoria nisi q fit bona int e actone / et media
te illa refert ad debitu fine / go si ois acto nra ess bona ut mala me
ritoria ut demeritoria i oi actone et cogitacone nra qr i deu no refe
rim pccarem / go vix ess aliqs qui no pccaret multis i die cu in
numerabiles habeamus cogitaciones et affecones i quibus nichil cogitamus

Dis. xjma de divisione actionis deliberative in bona et mala et indifferentem

de deo de illis maxime loquitur qui magis intendunt actioni quam contemplationi

¶ Secundo dicit caritas est principium bonorum sicut libido et cupiditas est principium et causa omnium malorum. Sed multas actiones faciunt homines tota die quas faciunt nec ex libidine nec ex caritate, immo nec ex amore naturali nec ex speciali, nec ex quadam in-bacitate animi et consuetudine operandi; non ergo videtur quod omnis actio voluntaria sit imme-diate bona vel mala. ¶ Respondeo dicendum quod cum queritur utrum actio dividatur per bonum et malum tamquam per duas immediatas est questio de actione voluntatis delibe-rative, secundum quod deliberativa est illa, sic enim dividitur per bonum et malum; sed quia de actione voluntatis deliberative dupliciter est loqui: scilicet quantum ad genus actionis et in comparatione ad operantem, dupliciter potest illa differentia ad actionem comparari, quantum ad genus operis, quantum ad operantem. ¶ Si primo modo, sic planum est quod ista est divisio per immedia, immo inter actionem bonam et malam actionem indifferentem contingit reperire mediam. et hoc modo est, quia cum triplex sit bonum moris, quod est bonum ex se sive principale, et bonum ex circumstantia, et bonum in genere et cetera, cum triplex sit malum videlicet ma-lum in genere, et malum ex circumstantia et malum ex se, sic sunt hec omnia contingit re-perire medium, non inter bonum et malum ex se quia media sunt illa que nec ex se bona ex se nec sunt mala ex se, sed sunt bona vel mala in genere et ex circumstantia vel bonum ex circumstantia et malum ex circumstantia; media sunt tamen dicta que bona et mala in genere, sicut enim illa indifferentia possunt fieri bona vel mala ex circumsta-ntia, vel bonum et in genere et malum in genere cadit medium indifferens simplex sicut velle comedere vel levare festucam de terra, que non dicunt bonitatem mo-ris vel maliciam. ¶ Et sic patet quod divisio actionis per bonum et malum quantum ad ge-nus operis non est per duas immediatas, immo est reperire duarum tertiam; et in hoc conveniunt omnes et omnibus concordat. ¶ Si autem loquamur de bonitate et malicia actionis in comparatione ad operantem, sic sunt diverse opiniones. ¶ Nam quidam dicunt quod est divisio per immediata, nec enim facit homo ex deliberatione quod debeat non imputari ei ad premium, sicut non imputatur ei ad demeritum, unde in die iudicii non dicunt de omni actu deliberativo rationem reddemus. ¶ Et huic positioni videtur consonare verba sanctorum qui dicunt quod sicut non peribit capillus de capite, ita nec mo-mentum de tempore de quo rationem non reddamus, sicut dicit Bernardus et hoc idem videtur di-cere Anselmus quod exigetur a nobis omne tempus impensum qualiter fuit expensum. ¶ Et ipsa veritas videtur hoc consonare cum dicit quod de omni verbo ocioso rationem reddent. ¶ Et isto modo dicimus aut militum aplicat via salutis, aut caritatis, nam ad

porismata

2a

hoc quod sit meritorium opus. Alii autem dicunt requiri actualem relationem illius
operis ad deum. Et in particulari alii autem dicunt sufficere relationem in habitu. et
in uniuersali. Alii dicunt quod requiritur relationem in particulari minus est arta uia
salutis. quia tunc in omni opere quod homo non refert actualiter in deum demeretur et pec
cat. quod sit ualde periculosum est dicere. Alii dicunt quod sufficeret interio habitualiter et in uni
uersali sicut dicitur quod professus in corde suo firmiter deo in principio anni uel mensis uel septimane
uel diei omnia opera que postea faceret esse nichil de deo recogitans essent
sibi meritoria. Sed pro hoc dicendum ualde amplificatur et elargatur uia salutis
et in hoc auctoritatibus scripture obuiatur. quam dicunt eam esse ualde artam. Et ideo
est alius modus dicendi. quo magis temperatur. quod sit ille uel iste uidelicet
quod quedam fuit actiones uoluntatis deliberate que respiciunt proximum directe.
quedam uero sunt que respiciunt proximum. secundum quod regit potentias naturales. Prima opera est
locutio. que quedam est rationalis. sed quod ratione utitur. Secunda uero est comestio uel
ambulatio et applicatio. dicunt ergo quod omnia illas operationes que respiciunt uoluntate
rationale. sunt quod rationalis est non contingit reperire medium inter bonitatem et
maliciam. omnia illas alias uero contingit. Unde hic concedunt quod omnis actio deli
berata uel bona est uel mala. Vel omnis uel bona est uel mala aut ei est
ociosa. que ociosa tunc est bona mala. Et ipsa ueritas dominus dixit de
omni uerbo ocioso reddet rationem. Vide de ea supra. Et beatus Iacobus in canoni
ca sua dicit. quod qui in uerbo non offendit hic perfectus est uir. Et ipsa ueritas dicit
quedam quod uerbum prius debet uenire ad limam quam ad linguam. Sed tum adhuc est
modus dicendi non uidetur plene satisfacere. Videtur uelle cogitare de ueritate
est actus uoluntatis. Et quo modo rationatur. Et tum frequenter homo cogitat de ueri
tate ista quod non refert ad deum. Et tum durum est dicere quod peccet. Preterea
sit quod loqui aliquis communiter pecuniam. uel quod uendit uel barratatem. sicut quod saluta
tat hominem in uia. Et tunc ualde durum est dicere quod peccet nec sit dicendum
quod omnis talis locutio sit meritoria. Item pro pluribus est facere quod dicere
poterit reddere rationem de facto ocioso quam de uerbo ~~...~~ uerum sit concludit hoc
animorum quibus augurium. Et ideo est alius modus dicendi. scilicet in operibus uoluntatis
deliberatiue est ponere medium inter maliciam et bonitatem. Nam quedam actio
a uoluntate deliberata procedens est ordinata ad finem debitum. scilicet ad deum
et hec quidem est bona. Et si fit ex caritate est meritoria uite eterne
merito condigni. Si autem fiat absque caritate meritoria est merito congrui. quedam

no actio que voluntate deliberata procedit est non ordinata et est divisio per im
mediata. Sed non omnis actio non ordinata ad deum tamquam ad finem est mala
quia aliqua non ordinatur propter inordinatam conversionem ad creaturam. Aliqua vero non ordi
natur propter operantis negligenciam. Illa vero non ordinatur propter operantis infirmitatem
et miseriam. Prima dicta actionis non ordinate est mala malicia commissionis
Secunda est mala malicia obmissionis. Tertia vero neutro modo est mala. Sed dif
ferencia talis aut actio est qua aliquis facit aliquam operacionem ita quod tamen cre
turam non afficitur inordinate nec tamen illam operacionem comparat ad deum. Sed facit
propter aliquem finem quem respicit in digerendo necessaria, ut cum aliquis ambulat ut recreet
ut comedit ut reficiatur talis actio in divinis iudiciis quia deus non illam ren
numerat ut imputat in culpam. Et hoc quia in tali actione non est malicia commis
sionis quia non est inordinata delectatio, nec etiam obmissionis, non enim semper
omittit homo quod actiones suas non refert in deum. Indulget enim nec fra
gili et infirme et multa possit talia facere. Non deus requirit ab homine
in tali statu distractionis et miserie quod omnia dum facit reficiat ad se. Re
quirit tamen aliquod quando et loco et tempus, et tunc pro hoc non reficiat obmittendo
peccat. Concedende sunt rationes quia hoc ostendunt quod divisio actionis per
bonam et malam non est per contraria immediata. Eo quod inter talia contraria con
tingit reperire medium. Pure actio que procedit a genere operis pure ab operantis
Cum dicitur quod obicitur de verbo illo apostoli omnia in gloriam dei facite. Respon
detur aliquid quod est consilium. Aliquid quod est preceptum. Aliquid quod est sub precepto. Ut pre
cipitur diliges dominum deum tuum. Utrumque autem predictis modis predictum signum potest intelligi
potest enim accipi affirmative ut negative. Affirmative dicitur quia hoc signum omnia
potest ibi teneri collective ut distributive. Si accipiatur negative sic est preceptum
et tunc est sensus ita faciatis opera vestra ut non faciatis contra gloriam dei. Si
autem intelligatur affirmative et hoc signum omnia teneatur distributive et divi
sim tunc est consilium et ammonitio. Ammonet enim apostolus in hoc sermone quod quodlibet
opus nostrum referamus in deum et de quibus divisim possimus facere et utile
nobis et expediens est per faciamus utique est enim opus deliberatum quod a nobis
fiat quod quidem non possimus facere propter deum et per hoc fecerimus melius facere
amplius quam quando non refferimus. Si autem teneatur predictis tamquam affirmative et
hoc signum omnia teneatur collective tunc non est preceptum ut consilium sed sunt sub
precepti et consilii. Ad hoc enim debemus tendere et hoc dependencie quia ad talem statum per-

veniamus quod omnes cogitationes nostras et affectus in deum referamus. Hoc autem
tunc optinebimus cum deum ex toto corde diligemus et per patriam quod nulla autem
non concluditur quod alias peccet, sed non refert tunc opus suum in deum actualiter, nec
virtualiter illud quod obicitur, quia non potest esse consilium. Non enim hic accipere consilium quod necesse sit
proponitur contra perfectos, sed veritatem hic consilium quantumcumque momentum generale
cum tamen conpedit ad per venire ad salutem, sicut sunt admonitiones salomonis
et aliorum et apostoli hortationes ad bonum. ¶ Ad 2m in f. quod reddemus rationem
de verbis ociosis. Dicendum quod ociosum non dicitur verbum quod non potest ordinatum in finem solum
sed quod omni caret utilitate, dum tamen aliquam habere debet, et inter ociosum et meri-
torium prout bonum cadit medium quod facit ad quod non est commoda utilitate
pronatum, sicut tamen est ordinatum in deum tamquam in finem ultimum. Unde non dicitur homo
ociosus semper quando non laborat, sed tunc dicitur esse ociosus quando non laborat et
debet laborare. Frequenter tamen illa verba que videntur esse inutilia utilia sunt dum or-
dinantur ad recreationem aliquorum spiritus et conclusionem accidie. Et quod refert beatus
bernardus dixisse cum quidam fecit cessitatem ociosum in qua fuit sanctus, sed non ociose
factum fecerat ei hoc ad letificandum illum quem videbat mestum. ¶ Ad 3m in f. in
via dei stare est retrocedere. Dicendum verum est quando homo stat cum debet ambulare, et quod
ad id tempus et tunc quando prohibet momentum de tempore et cum perdere quod congregatur a nobis
non quantum tempus sit conpensandum. Si autem quereretur, hoc est difficile immo impossibile
determinare, quia diversis personis diversimode se offert opportunitas conveniendi in bonis
operationes et in bonis intentiones et affectiones, et ideo sancti ut reddat nos solli-
citos tacuit nobis, et dominus ipse eciam dicit quod vobis dico omnibus dico et vobis dico vi-
gilate. ¶ Ad 4m. Dicendum quod non est medium inter voluntates et retributiones. Dicendum
quod non est simile, quia pro eo quod omnes qui nascuntur nascuntur cum peccato, quia non libe-
rantur nisi per gratiam et illa gratia amittitur per culpam. Unde necesse est voluntatem esse
gratam vel odiosam. Et ita retributiones respondent peccatis, hinc est quod nos non salvantur
dampnantur, ita quod non est medium. Non sic autem est de actione, quia a voluntate in
qua est libido potest aliqua actio procedere, etiam per libidinem movetur. Unde sic hoc argumentum non
valet: voluntas non potest esse sine libidine vel gratia, ergo non potest moveri sine libidine
vel gratia, sed ... pius deus. ¶ Ad 5m in f. ponimus quod non est a deo est peccatum bo-
num, ergo similiter omne quod non est ad deum. Dicendum quod non est simile, quia ordinatio actionis ad
deum tamquam ad causam efficientem vel ad principium attenditur non solum quantum ad esse moris
sed eciam quantum ad esse nature, et ita respicit esse; ordinatio non quantum ad finem respicit bene
esse. Quantum autem non potest medium inter bene esse et male esse moris. Pro eo quod boni

tas moral' non se extendit ad omnes actiones sicut bonitas naturalis. Ad 2^m dicendum quod si voluntas aliquid facit aut desistit contrarium aut refert ad deum. Ad 3^m quod quiescere alicubi dicitur dupliciter. quod quia sistit ibi tamquam in ultimo fine. et tunc est actio mala malicia moralis peccati quod si voluntas ponit creaturam sibi pro fine ultimo. et primo quod quia sic ibi sistit. non quia ibi ponit ultimum finem sed quia non ulterius tendit. et hoc potest esse

quiescere alicubi 2° dupliciter

duplici sicut dupliciter est supra quod quandoque in ordinata affectione qua illi rei alligatur. quod quandoque negligentia et torpore quo negligit referre eam possit et debet. quod quia quandoque in bestialitate et infirmitate aggravatur ut difficile sibi sit omnes actiones suas in deum convertere. et primis duobus modis est peccatum tertio vero non. Notandum tamen quod ad hoc quod aliqua actio sit meritoria non oportet quod semper quis eam referat actualiter in deum sed sufficit relatio habitualis. habitualem autem relationem voco non quod habeat caritatem per quam sit habilis ad referendum sed quia in primordio operis illius et alterius ad quam illa continuatur se habet intentionem habitualem ad deum directam. verbi gratia si aliquis intendit dare pro deo. et continuatur et incipit dare et cogitat de deo in prima minuta et in aliis non cogitat. nichilominus tamen omnes dationes ille sunt meritorie et fructuose. Si autem opus alterius generis incipit et oportet quod intentio sit renovata ad hoc quod hoc opus esset meritorium. Et per hoc est modo intelligitur esse in moribus religiosis qui semel pro caritate dei voverunt portare religionis pondus quamquam sit et faciunt quod ad sue religionis observanciam spectat ex prima intentione eius est meritorium ad salutem nisi forte contraria intentio supervenerat. In aliis autem que ad religionem non spectant secus quia illa intentio non se extendit ad alia habitualiter. et ideo non in pure caritatis et utilis religionem intrare. Errauerunt tamen qui dixerunt quod habitualis intentio solum non sufficit ad meritum satisfactionis. opus enim satisfactorium est si fiat in caritate ad hoc autem quod opus sit meritorium vite eterne dicunt necesse esse concurrere actualem intentionem quia nullum opus est meritorium nisi fiat a caritate actualiter movente. probabilius tamen est dicere quod sicut dictum est quod ad utrumque sufficiat relatio habitualis. Relationem autem habitualem voco non qua quis in generali refert ad deum omnia opera dicens ut aliqui sed qua quis refert omnia opera ad deum ita quod opus sequens directum habet ad opus primum ordinem et continuationem sicut est in eo qui dat. Continuatus ut intendit hic ad sanctum Jacobum. In aliis autem non habet locum. Habitualem etiam intentionem pure relationem voco que in progressu

mactu no tur ulto fine deo quia sola bon operis qualitate ipsa caritas
gerupta et alia alia virtus caritate informata ad ipsum bonum opus
inclinat / pt ver. obediens inclinatur obediendo plato pbi precipienti cum
p nichil de deo cogitet. sed solum consideret quod bonum est obedire

Consequenter queritur circa peccatum punicionis. s. de operacione actionis male ad
voluntatem et circa hoc queruntur 3a ¶ primo queritur utrum omne peccatum actu
ale tam mortale quam veniale sit voluntarium ¶ 2o queritur utrum omne peccatum mor-
tale sit circa voluntatem sive circa solum ¶ 3o queritur utrum puniri sit eciam
peccatum sit ipsius voluntatis proprium   / omne peccatum actuale pt voluntatem

Circa primum sic proceditur et queritur utrum primum / et cum dicit pt de mortali quia
quod uertitur de veniali / et quod omne peccatum sit voluntarium vr / sic dicit augustinus
et habetur in hoc libro ipse adeo peccatum est voluntarium ut nullo modo sit peccatum nisi
sit voluntas ¶ sed si peccatum veniale peccatum est / ergo necesse est ipsum esse voluntarium
¶ Si tu dicas quod omne peccatum est voluntarium / vel voluntate propria vel voluntate ade
dicitur contra hoc quia si ad racionem peccati venialis sufficit quod sit voluntarium voluntate
te ade sicut id peccatum quod adam transfudit in nobis sit peccatum originale / quod hoc
est falsum / sic constat ergo et primum. ¶ 2o motus inordinati et ad illicita
qui dicuntur in nobis esse peccata non sunt peccata nisi in prudentibus non in furiosis / hoc
autem non est nisi quia non mouentur nisi racionis et voluntatis / ergo videtur quod huiusmodi
peccata sint in nobis voluntaria voluntate propria ¶ 3o. cum stomachus quantitas
ante horam comestionis appetit comedere ulla est ibi culpa / quoniam sit ille
appetitus inordinatus et ad illud quod non licet tali tempore / hoc autem non est nisi
quia motus ille non est de necessitate / ergo videtur quod ad hoc quod aliquis motus ad illicitum
sit peccatum veniale necesse sit ipsum esse voluntarium ¶ 4o quicquid facit
vel facit naturaliter vel facit voluntarie vel violenter ¶ Sed veniale committimus vel
ergo violenter vel per naturam vel per voluntatem / sed per violenciam / ergo ulla est ibi
culpa ¶ Sed per naturam similiter quia in hiis que naturaliter fiunt non est culpa / ergo si peccatum
veniale culpa est necesse est quod sit a voluntate ¶ Ergo de incepto a quo veni
ali / vel sit de vitabili hoc peccatum vel non sit / si non sit / et nullus peccat in eo quod
vitabile non sit / ergo committendo hoc peccatum non peccat ¶ Sed sit vitabile et committimus potentes vitare committimus voluntarie ergo etc. ¶ Contra quia quemque
Deprecantes in die et stolo fugiet diebus per noctem et fragilitas nostra velimus nolimus
letos et unti peccamus / sed ergo / peccamus venialiter velimus nolimus vr quod

omne peccatum voluntarium sit ¶ 2o Augustinus in libro retractationum dicit quedam ne-
cessitate facta improbanda ut cum vult homo recte facere et non potest unde dicit apostolus quod
nolo sic hoc facio bonum / sed quod odi malum. Sed talia dicuntur peccata venialia / ergo ali-
qua venialia sunt de necessitate / non ergo a voluntate ¶ 3o Augustinus xix de civitate dei
nullum vicium est cum caro concupiscit adversus spiritum. Sed caro concupiscit adversus
spiritum sicut dicit apostolus / ipso nolente sicut in littera habetur / ergo nolente homine peccat veni-
aliter / non ergo omne peccatum veniale est voluntarium / hoc confirmatur in littera ille qui concupiscentie
adversus spiritum carne non ea que vult facit / concupiscit quidem nolens et in eo fa-
cit quod non vult ¶ 4o peccata venialia sunt in nobis ex repugnantia sensualitatis ad
rationem / et ea que ex surreptione sunt sicut primi motus sed velimus nolimus est in no-
bis repugnantia sensualitatis et multi alii motus inordinati ex surreptione
surgunt / quia ratio voluntatis non potest sensualitatem dominare / et quod est ex surrep-
tione prevenit voluntatem / unde quod peccata venialia que sunt primi motus non sunt
voluntaria ¶ 5o / quia ad peccatum veniale esse voluntarium / quia non propter habeo
propositum / quia non ergo omne peccatum veniale est voluntarium. Sed omne voluntarium
per voluntarium contrarium vitari potest / ergo per voluntatem potest quis vitare omne veniale
peccatum / sed potest quis tamen ut nunquam peccet venialiter / quia hoc est impossibile quamdiu
dum vivat in hac carne que non quiescit ad veniale / unde quod necessarium sit po-
nere quod veniale peccatum non esse voluntarium ¶ Ad 4o dicendum quod voluntarium potest di-

4o

ci ad 3 / quia voluntate aliena / quia voluntate propria / quia partim voluntate propria partim ali-
ena / et 2 ~~hic [illegible]~~ hoc 3 modis dicendum voluntarium [illegible] est dicta
peccata / peccatum namque voluntarium originale voluntarium est. Sed non voluntate eius
quo est. Sed voluntate eius a quo scilicet Ade / qui cum voluntaria transgressione
corrupit se et totam posteritatem. voluntarium aut voluntate propria est
peccatum actuale mortale / et hoc quidem omne peccatum illius precat in [illegible]
voluntarium aut medio modo scilicet partim voluntate propria partim voluntate alie-
na est veniale peccatum / quod maxime quod surgit ex impugnatione carnis ad spiritum et
corruptionem anime / hoc nam peccatum quod partim est a voluntate aliena partim
a voluntate propria / non quoniam [illegible] tenet ratione pene / quoniam ratione
culpe ¶ [illegible] dicit Augustinus quod homo non voluit vitare peccatum dum valuit
factum est ut non possit dum velit. voluntarium [illegible] per comparationem ad
voluntatem Ade quia Adam deliberate voluit [illegible] et corrupta [illegible]
ta est / quod [illegible] in nobis motus inordinatos / qui dicuntur esse peccata venia-
lia / voluntarii a voluntate propria [illegible] non est omne peccatum veniale

quod id est voluntarium simplr quod ea voluntate perambula et movete dat
quod omnis voluntate concomitante non prohibete ut preavete / dum possit p
hibere ut preavere dicitur voluntarium quod dampno sine in potestate pro quales de or
dinato voluntati imputatur / et hoc non potest esse peccatum veniale dicitur voluntarium
quia nemo peccat venialiter nisi cum habet voluntatis usum / Nemo etiam peccat
venialiter in eo quod ullo non potest prohibere ut eciam potuit preavere venialia et peccata / et p
omnia non possunt prohiberi ut preaveri / nullum tamen est singulare peccatum quod possit prohi
beri ut quod saltem non potuit preaveri / licet enim aliquis sit status in quo est necesse
aliquem cadere in aliquod peccatum determinatum / illum tamen statum potuit quis preavere et io
si non peccat preavit voluntati eius imputetur / quamvis tunc non prohibere non possit.
Concedendum est sunt concedendum quod omne peccatum actuale est voluntarium / Una moralis est
voluntarium simpliciter veniale / aliud est vel est voluntarium simpliciter sicut illud quod fit
ex deliberatione vel mediacione consensu ut ex quo est sine dampno sicut id quod fit ex sur
reptione sicut sunt primi motus / Ad ... p quod obicitur in contrarium quod singulis diebus
in viti peccamus / dicendum quod glo. ibi dicitur est in vitis peccamus non quod voluntas omni
modo sed per preparacione voluntas plene sua complacencia / et hoc quid est verum
est quod frequenter in viti peccamus / et nobis displicet quod sunt in ordinate movemur
sicut tamen preavissemus in hunc actum ut illum non incidissemus licet non possimus
possemus preavere qui in eo cedemus sicut quo propone in nauta quod potest preavere
et custodire navem per quo ad foramen determinatum in quod dicit / non tamen potest fa
cere quod per nullum habeat ingressum / Ad 2ᵐ sicut quia dicit nocte sed sunt in planda
dicendum quod dicitur ibi ter nocturne venialium non quia ad hoc veniale / ut ad illud
determinate sed generaliter quia ad peccatum venialia / ut eciam quia ad quod genus venialis
peccati sicut videmus in invenire et forti quod in quam potest omnes vitare motus
carnis / licet posset hac hora ut illa / et hunc motum ut illum vitare / et
quod ut impedit quod potest voluntas quod in vitis et voluntas quod non / sed voluntas
tamen non obviat huius quod dicit sicut / Ad 3ᵐ sicut quod nullum veniale est cum caro con
pis ad spiritum. dicendum quod verum est sed quod contingit quod necesse est concupiscere / dicendum quod concupisce
re est de concupiscencia loquendo generali. de concupiscencia non tamen ut illa hoc tempore
ut illo tempore / non est verum / et quod dicit aug. quod concupiscit nolens et aptius quod no
lo malum hoc ago / non probat sed modo voluntate / sed hoc probat quod voluntas quod
voluntas non est ubi movens principale / Ad quartum sicut quod primi motus sunt
ex surrepcione et rebellione / ut probatur simplo per ea que dicta sunt / verum est enim
quod prohiberi ut preaveri non possunt generaliter / ita quod nullus insurgat / sed ...

[?]uacione

tamen ipsa praeservari potest illa vi et ratio est quare nos non possumus peccatum esse contra primos motus nullum est generalis [illegible] peccatum et nullum necessarium est ad salutem mi-
teri. [illegible] aut actum generalem licet et alia ratio possit assignari quia natura est cor-
rupta tamen [illegible] natura corrupta et infecta. praeterea tamen nulla [illegible] ita potest velle aut
in primo de civitate dei [illegible] qualiter corrumpatur velocitatem violentiam [illegible] oratio impugnat absque
omni culpa est et tamen a delectatione oratio immunis non est. dicit enim per illa con-
cupiscibilis inobedientia quae ad hunc in membris habitat potest voluntatis legem
quae lege sua non absque culpa est in corde non consentientis et propter hoc [illegible] ve-
nialia esse culpe [illegible] hoc est quia a voluntate in particulari et diminute vitari
et praeveniri possunt ¶ Sed dubitatur si quis potest vitare hoc et illud et de singulis [illegible]
[illegible] est dicendum iste potest vitare peccatum velle [illegible] iste potest vitare omnem [illegible]
quia potentia vitandi et vincendi comparatur ad obiectum coniunctum et divisim. si di-
visim per est ista ille potest vitare et praeservare omne veniale peccatum quia non est
dare aliquid quod non possit vitari. si autem coniunctim est falsa est enim sensus quod
possit facere ut omnino sit absque veniali peccato et in hoc sensu dicimus quod non possumus
omnia peccata venialia vitare. [illegible] ratio illa possum vitare hoc et illud ergo omnia
[illegible]. primo est ibi figura dictionis [illegible] diversa suppositione. [illegible] dico veniale pro una
parte quia procedit a pluribus determinate suppositionibus [illegible] ubi potest ad unam. [illegible]
si arguatur ille potest ferre hunc lapidem et illum et illum et sic usque ad x ergo potest
ferre hos decem lapides et sic si diceretur hoc est [illegible] hoc est [illegible] ergo hoc est [illegible] et
plato [illegible] praemisse sunt verae et conclusio falsa et procedit a pluribus suppositionibus
determinatis ad unam. suppositio autem determinata dicitur [illegible] non [illegible]
reddere locutionem veram pro uno. [illegible] hoc [illegible] intelligendum
quia hoc [illegible] potest [illegible] ad veniale [illegible] et [illegible] omne veniale
[illegible] et [illegible] perfecta potentia [illegible]
[illegible] impulsa ad veniale peccatum si diceretur ille potest ferre x lapides
vel ferre x lapides et [illegible] quod ille processus non tenet [illegible]
ibi [illegible] recte omne peccatum potest [illegible] voluntate [illegible]

Secundo quaeritur utrum [illegible] et [illegible] primo [illegible]
peccato [illegible] in voluntate peccatum est ¶ 2o hoc probatur tali ratione [illegible]
et opera et [illegible] nobis sumus [illegible] voluntati [illegible] facit [illegible]
dicitur est voluntati [illegible] ergo in eo est culpa cui imputatur et omnis culpa voluntati
imputatur ergo omnis culpa est in voluntate [illegible] ¶ 3o [illegible] potentia

¶ [illegible] omne peccatum potest in voluntate ¶ [illegible] peccatum esse in aliqua [illegible] potest intelligi [illegible] per [illegible] omne peccatum
in voluntate est [illegible] et hoc dicitur [illegible] quo ad id quod est forte in peccato si [illegible] a bono in commutabili [illegible]
omne peccatum est in voluntate vel quo ad id quod male est si [illegible] ad bonum commutabile [illegible] peccatum est etiam in a-
liis viribus quarum actus [illegible] potest non [illegible] comparatio ad voluntatem [illegible] voluntatis [illegible]
[illegible] ad [illegible]

vel fallacia

est culpa in qua nata est esse iniusticia, quia opposita sunt nata fieri circa idem; sed iniusticia est in voluntate tanquam in subiecto, quia ut dicit Anselmus, iniusticia nichil aliud est quam voluntatis rectitudo. Ergo in eadem potencia scilicet in voluntate est culpa tanquam in subiecto proprio. ¶ Item nulla alia potencia est culpa quam cogi non potest. Sola ullo peccat nisi in eo quia libere potest abstinere. Sed sola potencia voluntatis est que cogi non potest. Ergo vel ¶ Item nulla alia potencia est culpa quam aliquid dicatur bona quia aliquid mala. Sed nos non dicimus hominem intelligenciam malam aut memoriam malam. Sed sola voluntate mala. Ergo culpa est in sola voluntate tanquam in subiecto. ¶ Ergo communis sola potencia est culpa tanquam in subiecto proprio ad cuius actum comparatur ut ad causam proximam et immediatam. Sed illa potencia circa est causa proxima et immediata culpe. Nisi sola potencia voluntatis, nam memorari malum non est culpa; sed velle malum culpa est. Ergo vel ¶ Sed contra nunquam peccatur nisi per consensum. Sed consensus non tantum non est in voluntate, sed racione; ergo culpa est circa illam potenciam per cuius actum perficitur. Ergo non tantum non est circa voluntatem, sed circa racionem. ¶ Item non tantum peccatur affectione, sed eciam peccatur oblivione, secundum illud Deuteronomium: cave ne obliviscaris domini dei tui et preceptis in scriptura; et sic habet hoc dum quis eius sit oblitus. Ergo peccatum oblivionis est in memoria. Nam per quod non tantum peccatum est in voluntate, sed eciam in memoria. ¶ Item non solum peccatur delectacione, verum eciam in cogitacione, secundum philosophum: consciencia cottidie. Sed cogitacio est intellectus, non affectus. Ergo non tantum in affectu, verum eciam in effectu intellectu habet esse peccatum. ¶ Item non tantum peccatur deliberacione, verum eciam suggestione quia vult. Sed suggestio est in parte sensibili. Ergo peccatum non est tantum in parte racionali, sed eciam in parte sensibili. ¶ Item peccatum est deformitas spiritualis... Sed constat quod omni peccato ymaginem deformat; peccatum quod est de se grave compellit quod est deformata ymago. Sed ymago non tantum respicit voluntatem, sed eciam alias potencias. Ergo peccatum non solum voluntatem, sed in aliis potenciis habet esse. ¶ Item nulla amat nisi quod iudicat esse amandum. Ergo ante amorem precedit iudicium inordinatum. Ergo primum iudicium inordinatum non potest esse pena, quia pena precedit culpa est necesse est quod sit culpa. Ergo prius est peccatum in racione quam in voluntate. Peccatum videtur quod subiectum peccati debeat assignari racio quam voluntas. ¶ Solucio: potencia intelligencia est nomen; sic peccatum de sua racione dicit, et est inordinacio prius ... ordinis circa actum alicuius potencie dicitur nichil aliud inordinacio ut digna vituperacione et punicione. Et ad primum peccatum tenet racione vicij digno non considerans quod ad tenet aut

sub ratione culpe et demeriti. Secundo comparamus peccatum ad subiectum. aut
loquimur de ipso in quantum est culpa, aut loquimur de ipso in quantum est meritum. Si de ipso lo-
quimur in quantum est culpa et demeritum propter gratie et prope respectu, licet ar... quia
cum homo actus quam... est regimen totius hominis. per aquam deordinationis fiat in regi-
mine ipsius actus ipsi homini actus imputatur non per actum nisi per quam culpa gemina
est et omnibus potentiis in quibus aliqua deordinatio facta est trahentur in eam ea
comparetur de homine cum predicta fuit ei totum domino imputaret quod tercius
mali gestum fuit. Et non per tollatur illa actio id nullo modo est peccatum quia libertas ac-
tionis interpositum penes voluntatem sit in predictis ... fuit. Hinc est quod
culpa sub ratione culpe in voluntate tamquam in subiecto proprio dicitur esse. Si autem loqui-
mur de culpa in quantum est vitium prout dicitur adhuc contingit ut cum peccatum dicatur
vitium et in quantum deordinat aliquem actum alicuius potentie in quantum deordinatio per illa
dicitur secundum comparationem et peccatum ut est vitium. Comparatur autem deordinatio illa ad actum
alicuius potentie tamquam ad materiale et quod et tamquam causale ad quod. Si vero loquimur
de illa ordinatione materialiter dico quod non solum circa actum voluntatis sed
circa actum et actus aliarum potentiarum anime consistit. Dilectio est et memorie et
intelligentie et aliarum potentiarum anime subiacentium voluntati deordinari. Hinc
perdit propria peccata. Si autem loquimur de illa deordinatione causaliter
per omnis talis deordinatio est a voluntate. Si autem quaeritur ratio huius dicendum
quod triplex ratio. Prima quia penes voluntatem consistit regimen sive regiminis domini.
Secunda quia in ipso consistit rectitudinis principium. Tertia quia ad ipsam pertinet regiminis
complementum quia ipsa radix consistit regiminis domini, ideo quod ipsa aliis
potentiis imperat, a nulla imperatur. Si in ipsa ratio attenditur recti-
tudinis principium. Amor enim est principium rectitudinis et oblectationis, sicut dicit
Augustinus. Unde bonus amor est fundamentum civitatis dei, et malus funda-
mentum civitatis dyaboli. Et ratio huius est quia amor est radix omnium affectionum
et tale adherere ut transformet amantem in amatum penes ipsum
consistit rectitudinis et regiminis complementum quia ipsius obiectum est bonum
bonum et finis est idem, et quia in directione ad finem consistit bonitatis com-
pletio. In obligatione non consistit bonitatis amissio. Hinc est quod ab
ipsa voluntate oritur omne peccatum. Et propterea Augustinus in libro de duabus animabus
diffiniens peccatum dicit quod peccatum est voluntas assequendi vel retinendi quod iustitia
vetat et a quo liberum est abstinere. Propter hoc autem quod dicit voluntas assequendi

dicens describit peccatum 2° quod est vicium et deordinatio que a voluntate habet or-
tum. per hoc autem quod dicit a qua liberum est abstinere notificat peccatum 2° quod te-
net rationem culpe quia nemo culpandus in eo quod vitare non potest sicut ipse dicit
ibidem. Dicendum ergo quod peccatum in quantum tenet rationem culpe voluntatem respicit ut
subiectum. in quantum vero tenet rationem vicii respicit voluntatem ut principium et
ut subiectum primum, licet aliquando respiciat actus aliarum potentiarum quorum rationes que
ad primam partem inducuntur concedende sunt. ¶ Ad id ergo quod primo obicitur scilicet quod non peccamus
nisi consentiendo. Dicendum quod et si consensus respiciat proprie rationem et voluntatem
principaliter tamen et complete voluntatem respicit, quia ratio consiliatur quod bonum
est vel deliberat nisi voluntas alterum propter magis eligit vel consentit et
quod est ibi culpe et inputationis hoc est ratione voluntatis advenit. ¶ Ad 3m dicendum quod
secundum quod contingit quod peccatur oblivione cogitatione et suggestione patet responsio
quia in hiis que dicta sunt, tamen talia non sunt peccata nisi quia voluntaria unde nunquam
circa actum memorie culpa consistit, ut etiam circa actum intelligencie nisi
ubi inmisceat se voluntas vel antecedens vel concomitans vel consequens
¶ Similiter ut suggestio per est omnis actio est culpa sed illa que est a bruto que
non voluntaria est, quia a voluntate habuit ortum sive quia a volun-
tate peccans non prohibetur. ¶ Ad quartum scilicet quod peccatum deformat totam naturam
Dicendum quod et si secundum rationem deformet et viciet illam tamen sola deformatio est que vo-
luntate illata est que est in culpa, non enim secundum quod culpa respiciat aliquas potentias
animae secundum rationem culpe nisi quia circa actus earum consistat corruptio et vicio-
sitas. ¶ Ad id quod obicitur quod omnem voluntatem precedit malum iudicium. Dicendum quod
verum est quantum ad actum voluntatis qui quidem est consensus plenus, attamen
nisi quia in natura rationali 2° quod in institutione fuit iudicium erroneum nisi
veniret nisi voluntas se illi iudicio inmisceret ¶ nunquam enim Adam presump-
sisset, sicut de se presumptuose iudicasset nisi amore voluntatis ni-
mium sibi adhesisset ¶ unde amor inordinatus precedit iudicium. Licet enim primus
angelus sive Adam quando peccavit prius presumpsit quam ambicit, illa tamen
presumptionis perversitas a voluntate habuit ortum et abiciens actus
in voluntate fuit consumatus, et ita peccatum respicit voluntatem principali-
ter tamen quia in ipsa primo inchoatur, tamen quia in ipsa consumitur, ideo etiam dicitur subiectum pri-
mum et quia primum est origine. primum est complemento sive consumatione

Tercio queritur utrum sit peccatum sic puniri sit voluntatem propriam. Ad hoc
quod peccatum angeli de originali peccato. mirandum est fortasse aliis cur-

culpa voluntatis inba punitur et sensus ut non est ita, non enim punitur
in voluntas, nam nichil est aliud pena nisi quod contra voluntatem est et ulterius
pena fecit nisi quod voluntate est, inba aut et sensus per se nichil volunt
sed est voluntas inbis et sensibus operatur ita in spiritibus, ipsa aut torquetur vel
delectatur cohibetur aut habetur quod claudet in se vel amatorie quod contrarium sit
voluntatis puniri ¶ 2o Augustinus in li. dicit q. voluntas quippe ipsa punitur
sine aliis suppliciis prout corporis ut q delectatur in peccatis ipsa plectitur in penis
¶ 3o ratione opposita sunt nata fieri circa idem sed voluntarium et involuntarium
sunt opposita. sed pena est affectio involuntaria ut dicit augustinus in li. de li. ar. sed secundum
culpa quod est affectio voluntaria respicit voluntatem, itaque idem a quo est ita et nomen quod
pena respiciat voluntatem tanquam illud circa quod est ¶ 4o culpa est meritum
pene, sed meritum videtur puniri et secundum ratione ordinis et secundum ratione dispositionis. si
ergo dispositio et id ad quod disponit sunt in eodem et culpa ut in ratione culpe
est precipue respicit voluntatem ergo et pena ¶ Sed contra maior ut dicit beda pene
inflicta sunt nobis pro peccato, ignorantia, malicia, infirmitas, concupiscentia
¶ Sed quod infligitur pro peccato est pena, ergo ignorantia est pena, sed constat quod
ignorantia non respicit voluntatem, sed rationem ergo etc. ¶ 2o duplex est pena in
futuro, videlicet pena dampni et pena sensus. sed pena dampni que est ca
rencia visionis non tantum respicit voluntatem, ymmo multo magis respicit
rationem ¶ pena vero sensus que est in concremacione ignis multo magis respicit partem
sensibilem et quietem quam respicit voluntatem rationalem cum fecit ipse
na passio quieti, ergo videtur quod pena principaliter respiciat alias potencias
anime quam voluntatem ¶ 3o si pena respicit voluntatem aut hoc est quia
contra voluntatem, aut quia est contra voluntatem suam sed quia contra voluntatem ergo nemo
puniretur nisi vellet quod plane falsum est, si quia contra voluntatem ergo cum virius
tus voluntatem sufficeat omnibus penalis et maxime cristo ulto modo iusto
ut esset cristo penalis esset aliqua passio quod manifeste falsum est ¶ 4o si pe
na respiceret voluntatem tanquam subiectum proprium ergo sicut nemo potest puniri nisi
qui habet vsum voluntatis sic nemo posset puniri nisi quoad volun
tatis vsum habet. sed hoc plane falsum est, nam parvuli puniuntur pro peccatis
parentum et ultra eadem tormenta paciuntur non solum in habitu verum
etiam in actu ergo etc. ¶ Respondeo dicendum quod pena ratione pene duo nominat
videlicet nocumentum nature et infinitum dampne iusticie ratione tam

quam nichil, aliquid tamen facile unum pena et est ultio et est passio tantum quando pena comparatur ad aliquid. hoc potest esse aut in quantum ultio, aut in quantum passio, quia in quantum ultio potest habere comparari ad ipsam voluntatem, deus enim non ulciscitur pro de manum et pede, sed de alia potentia persistit. sed de voluntate deliberativa de qua ulcisitur deus non solum affligendo ipsam in se sed affligendo eam in ceteris viribus corporis, in quibus ipsa superbiebat delectari. si autem comparetur pena ad ad in quantum est passio, pro eadem est quod non quantum sed passio pena potest dici completa ratione pene. sed passio ledens passio affligens passio displicens potest adhuc pena dici quod plene tenet rationem pene si pena que facit hominem recte miserum ad hoc respicit voluntatem ratione sui complementi, nemo enim plene miser est sicut dicit augustinus qui hoc quod patitur solum sed qui hoc quod patitur et potest repatitur et non vult repati. dicendum autem quod passio tenet semiplenam rationem pene prout dicit passio ledens vel affligens in eo in quo non est nata esse, quia de prima ratione non potest non cum respicit voluntatem. sed circa omnes potentias anime et omnia membra corporis, non tamen respicit illa sine voluntate, quia in alio potest esse pena nisi in quo est rationalis voluntas. unde bruta quamvis paciantur non tamen puniuntur. potest enim pena in quantum est ultio et in quantum est pena plene tenens rationem pene directe respicit ipsam voluntatem, ita quod proprium est ipsius voluntatis puniri. unde concedende sunt rationes que hoc ostendunt. simpliciter tamen est passio ledens vel affligens habet respicere alias potentias et corporis organa. et dicendum hoc patet responsio ad rationes que ad oppositum adducuntur. ad illud quod obicitur scilicet quod de ignorancia et pena dampni et sensus, dicendum responsio uniuscuiusque in ignorancia dicat privationem alicuius boni quod respicit cognitivam et similiter pena dampni. et similiter pena sensus privationem delectationis sensus et acceptionis sensus tamen hoc deus ordinat ad vindictam pro de voluntate, ipsa enim est que directe adversatur divine iusticie dum perpetrat suam iniusticiam. et ideo ordo divine iusticie punientis directe respicit illam per ordinationem remotionis. ipsam enim sola fuit que sibi per presumptionem posuit, et deum delinquendo contempsit dum peccavit, non debet per penarum multitudinem in servitute dei redigi, ut qui dehonoravit deum voluntarie contempnendo, honoret ipsum in voluntarie supplicia paciendo. ad illud dicendum scilicet quod in omnibus iustis et in Christo non fuit pena in voluntate. dicendum quod id non tenet rationem relationis nisi relata ad voluntatem ade

[margin:] Passio pena duo sunt unum dicit malicie. passio pena dampni. alterum dicit facile. scilicet sensum illius pena displicentia. quia ad primum pena est in ceteris viribus corporis et viribus anime. quo ad secundum pertinet est in voluntate. quia sunt voluntatis displicentia est complementum pene, sicut in voluntate sunt eius complementum culpe. et ideo dicitur pena esse in voluntate

[margin:] et ulciscendum

peccatrice in v^o cum voluntas eius pena in voluntaria quia voluntas peccatrix querit delectationem et quando delectationem consequitur passionem. Ad 3^m. s. de parvulo qui patitur penas iudei patet per ad hoc. Et primo querit de hac quod dicit quod fides

Unde preter ista sunt questiones circa litteram intentionem dirigit. ubi enim sunt tes fidem habent malas intentiones. ergo videtur quod intentionis directio a fide non habeat esse. Si tu dicas quod loquitur de fide que per dilectionem operatur ut pote de fide formata. tunc contra quia videtur quod directio intentionis debeat attribui caritati quam fidei. Secundo querit utrum hec eius directio intentionis aliquo modo attribuatur fidei aliquo modo caritati. quare plus non attribuitur spei. cum et ipsa sit virtus theologica et respiciat finem sicut fides et caritas caritas. Solutio primo dicendum quod ad intentionem duo respiciunt videlicet oculus intellectus et pedem affectus. duo indiget directio quia unum respicit affectum et hec est fides. Alterum vero affectum et hec est caritas. et ideo dicit Augustinus quod ad supplicationem oculi concurrit caritas et veritas. cum ergo magister dicit quod fides dirigit intentionem non de qua de fide intelligitur. sed de fide operante per dilectionem. sicut obiectum est magis ergo directionem attribuit fidei quam caritati. quia in diligendo in via. quia est luminis illustrantis quam virtutis adiuvantis. licet utrumque sit necessarium ad hoc quod homo recte ambulet et quod lumen videat. et quod pedem rectum habeat. propter defectum primi non recte incedit cecus. et propter defectum secundi non recte incedit claudus. Ad secundum. s. quod querit de spe dicendum quod spei specie loquendo non est dirigens. sed erigens. quia spes correspectat per modum futuri. unde quia dat quandam securitatem ne in via deficiat. fides autem et caritas specialiter possunt in quibus sunt operibus dirigunt. quia una illuminat et altera inflammat. et ideo una dirigit respectu veritatis. Altera vero respectu bonitatis. quia ad que duo sufficerat attendere rectificatio animi in suis operibus. et ideo non dicit quod spei attribuatur directio. sed potius erectio. licet illa erectio quodammodo dici possit directio

Queritur iterum de hoc quod dicit omnis vita infidelium peccatum est. Sed contra infideles habent opera virtutum politicarum. sed virtutes politice non possunt habere. sed bonum quia non possunt nocere. sed dei dona. ergo videtur quod opera illarum virtutum non sunt peccatum. Secundo infidelis homo potest dare elemosinam ut deus manifestet sibi viam veritatis. et in hac disponit se ut deus det ei habitum fidei. sed in hoc quod homo ad gratiam se disponit. ergo non videtur quod omnis vita infidelium sit culpa pro omni actu. Contra autem huius est quia arbor mala non potest fructus bonos facere. ergo si infideles malam voluntatem habent

Intentio duo respiciunt

Intentio duobus indiget directione

De virtutibus politicis

non peccat

et in diuturnam intentione et caret fide et caritate, ergo omnia quae faciunt
male et nichil bene ¶ Ad primum dicendum quod infideles non peccant in omni sua actione
unde quando eorum actio non repugnat fidei ut bonis moribus non est ratio aliqua quare
in ea debeat esse peccatum ¶ Ad 5m dicitur in textu quod omnis vita infidelium est
peccatum ¶ dicendum quod hoc non dicitur propter hoc quod omnis actio quam faciunt in tota vita sua
sit culpabilis et demeritoria, sed hoc ideo dicitur quod per nullam actionem quam
agat liberatur a culpa quam dum in infidelitate persistit, et ideo sensus est
omnis vita infidelium est peccatum id est non sine peccato, sicut intelligenda est propositio
praedictorum auctoritatum et aliae applicantur. Unde cum dicitur quod nisi de est agnitio veri-
tatis falsa est virtus, dicendum quod hoc ideo dicitur, non quod illa virtus sit vitium, sed
quod deficit a verae virtutis perfectione, quia virtus vera dicitur quae veraciter perdu-
cit ad vitam. ¶ Ad illud quod ideo non obicitur quod arbor mala non potest fructus
bonos facere intelligenda est locutio proprie, id est propter voluntatem malam in
qua mala videlicet mala intentione, si autem non proprie intelligatur non
est sermo bonus nisi intelligatur de bono perfecto quod quidem est bonum
meritorium, sed tunc non sequitur: non facit fructum bonum, ergo facit fructum
malum, quia inter tale bonum et malum est medium sicut supra fuit ostensum.

Iterum quaeritur de hoc quod dicit quod ignorantibus et coactis peccatur non possit sine voluntate committi. Videtur autem falsum dicere, primo
quia voluntarium praesupponit cognitionem sicut vult philosophus, ergo quod fit per
nescientiam vel ignorantiam est simpliciter involuntarium, ergo committitur sine
voluntate ¶ 2o coactio inducit violentiam, sed violentia excludit vo-
luntatem, ergo quod fit a coacto non est voluntarium ¶ Quaeritur ergo qualiter Augustinus
intelligit cum dicit quod ea quae fiunt per coactionem et ignorantiam non fiunt praeter
voluntatem ¶ Ad primum dicendum quod sunt gradus voluntarii secundum quos peccata dicuntur
voluntaria fieri secundum plus et minus ¶ Primo enim et principaliter dicitur voluntarium
quod est a voluntate nullo inclinante nec cogente ut intentione sic fiunt pec-
cata in malitia voluntaria ¶ 2o voluntarium dicitur quod est a voluntate ali-
quo suggerente cogente, sed nullo inclinante intentione et sic fiunt peccata
per infirmitatem voluntaria ¶ 3o dicitur voluntarium quod est a voluntate aliquo
tamen inclinante cogente et intentione et sic est peccatum mortale quod spectat ad deli-
berationem et intentionem per lapsum naturae ¶ 4o modo dicitur voluntarium a volunta-
te non movente ad id directe, movente tamen ad oppositum, sicut est peccatum omissionis

voluntarii quod sint gradus

quia quis omittit ad matutinum surgere pro voluntate sic in dormiunt. Secundo dicitur
est voluntarium quod est a voluntate non movente ad id directe ut appeten
te sed ad oppositum fugiente sicut est peccatum quod homo facit mortis timore. Tercio est dictum vo
luntarium quod est a voluntate non plene id quod agit cognoscente et sic peccatum
per ignoranciam dicitur voluntarium. Quarto modo dicitur voluntarium quod quis ad id
quod voluntarie fecit est ab illo cedat ac sit et sic peccatum quo incurrimus ebrietatem
in qua homo peccat sic induxit dicitur aliqualiter voluntarium. Quinto modo dicitur volun
tarium quod est ab aliquo potente prohibere et non prohibente et sic peccatum veniale
quod est primus motus dicitur esse voluntarium. Sexto dicitur voluntarium quod traduc
tum est a voluntate aliena sicut a causa prima et sic peccatum originale dicitur volunta
rium. Sed in omnibus istis modis peccatum aliquo modo salvatur racio voluntarii precipue tamen
et principaliter in duobus modis primis et precipue dicit Augustinus quod quod dixerat sic omne
peccatum voluntarium. De peccato primorum parentum est intelligendum non quod id solum sit
voluntarium sed quia id maxime est voluntarium. Alia et aliquo modo volun
taria sunt licet non ita plene sicut id quod fuit per negligenciam et procacitatem. Ad
id vero quod obicitur quod tam ignorancia quam coaccio excludit racionem voluntarii. Ad
quod verum est ubi est omnino ignorancia et coaccio sufficiens. Sed voluntas in
quam cogit coaccio sufficiens; non coaccio numquam tollet racionem voluntarii. Ig
norancia non aliqua est que omnimodam racionem destruit, et hec tollet simpliciter
omnem racionem voluntatis. Aliqua vero dicitur per naturam aliquorum circumstanciarum determinate
ut puta privacione aliquarum circumstanciarum remanente noticia aliquarum circumstanciarum et
tunc et aliorum circumstanciarum sicut est de illo qui fornicatur nesciens fornicacionem esse
peccatum mortale, sicut tamen sic cognoscens non sua et tunc minuit non tollet
racionem voluntarii, et sic loquitur magister in hac distinccione et philosophus patet illa duo ob

Dis. xlii^a de differenciis peccati

Quoniam autem voluntas mala et operacio etc. Superius ostendit
magister quantum peccatum actualem habeat a voluntate in generali. Hic in hac parte
descendit magister ad differencias peccati. Dividitur autem presens ista in partes duas. In
prima descendit magister ad differencias peccati quinque. In secunda non descendit ad septem
peccata spiritualia et in speciali peccatorum genera, que est et ab homine celebratur. Ibi: Preterea
varia sunt genera peccati etc. Prima pars quod spectat ad presentem descendit tres habet
partes, quarum dividit peccati ad peccatum sicut esse attendi triplicat. Quarum prima ad actum, secunda
ad reatum, tercia ad peccandi modum. In prima igitur in ostendit magister differenciam
peccati operis et voluntatis. In secunda in ostendit differenciam ap reatum quam est inter genera
peccati originalis et actualis et mortalis. Ibi: Preterea quia solet etc. In tercia duo

subiungit modos diversos peccandi sive diversa genera peccatorum per modum narra-
tionis ibi Modi autem peccatorum varii etc. Prima pars dividitur in duas partes. In prima
movet questionem magister et determinat eam duplicem opinionem. In 2a vero respondet
obiectionibus que repugnare videntur opinioni magis probabili ibi Quibus dici
respondetur hec duo diversa. Dividitur 2a pars in qua inquirit de duobus peccatis quo ad re-
atum duas partes. In prima querit qualiter reatus possit manere peccato abeunte
in quantum dicitur actualis peccati et originalis quia actuale transit actu et re-
manet reatu originale e converso. In 2a vero ostendit quod reatus multipliciter accipitur
in scriptura videlicet pro obligatione pene eterne et pene temporalis. Secundo acci-
pitur etiam mortalis peccati et venialis ibi Reatus autem in scriptura multipli-
citer accipitur. Dividitur 3a pars in duas habens partes. In prima tangit magister v modos
dividendi peccata quo ... in scriptura. In 2a vero movet dubitationem quandam circa [illegible]
quorum una illarum divisionum ibi Item superbia tamen omnia mala oritur.

Ad intelligentiam autem huius partis et litere que hic determinatur circa litteram
quaeritur hec questio. Primo est hec questio de aggravatione peccati operis ad peccatum
voluntatis. 2o de aggravatione peccati venialis et peccati mortalis. 3o tradit
hec questio circa modos dividendi peccatum. Circa primum queruntur duo. Primo queritur
utrum peccatum voluntatis et operis sint duo peccata aut unum. 2o utrum unum
addat ad alterum. Et queritur utrum voluntatis et operis sint duo peccata.

Contra per ipse peccatum sint unum et quod sint plura. Non quod per se primo pe-
ccatum conversionis. Pluralitas et conversionis quia ad e conversionem operis et ad
conversionem voluntatis et per per e conversionis ergo pari ratione et in aliis peccatis. 2o
multiplicato subiecto multiplicatur proprius sed formicatio exterior peccatum est
separate voluntatis etiam fornicandi peccatum est separate. Sed voluntas fornicandi
est ad quod ipse actus fornicationis ergo separata sunt diversa loquendo formaliter ergo sunt
diversa peccata. 3o multiplicato subiecto multiplicatur accidens quod consistit circa id
subiectum. Sed deformitas comparatur ad actum tanquam accidens circa subiectum ergo ubi sunt multe
actiones deformes ibi multe deformitates. Et ubi multe deformitates
ibi multa peccata. Sed actio interior et exterior sunt diverse ergo sunt in eis diverse
deformitates. Ergo et diversa peccata. 4o multiplicatio ratione oppositorum multipli-
catur et relativum. Ratio quia unum cum opponitur. Sed peccatum repugnat precepto quod
sicut aliud est preceptum quo prohibetur actus interior et aliud quo prohibetur actus
exterior, quia aliud mandatum est non concupisces et aliud non mechaberis.
Ergo videtur quod sicut illa sunt duo precepta ita actio interior et exterior sunt duo
peccata. 5o magis quietat voluntas interior cum interior quam volun-

tas interior cum voluntate exteriori / sed voluntas interior cum alia voluntate facit duo peccata diversa / ergo multo fortius voluntas interior cum actu exteriori facit diversa peccata ¶ Secundum quod ipse et per actus non ponit in numerum sicut cum diligo vinum quia dulce non dicor diligere duo sed unum / sed actus exterior non est peccatum nisi propter voluntatem interiorem / ergo voluntas interior cum actu exteriori non ponit in numerum / ergo non sunt duo peccata sed unum ¶ 2o actus inchoata non potuit in numerum cum per se ipsa consummatur / sed peccatum inchoatur in voluntate et consummatur in opere / quod dicit Jacobi primo concupiscentia cum conceperit parit peccatum / peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem / ergo etc. ¶ 3o bonum opus non ponit in numerum cum bona voluntate in ratione meriti / unde cum quis voluntatem habet operandi non est ibi duplex meritum sed unum / ergo pari ratione nec voluntas interior cum opere exteriori ponet in numerum in ratione demeriti sive peccati ¶ 4o fortior probatio / quia peccatum est libido vel potius contemptus dei sive aversio / sed cum quis voluntatem opus nephandum perpetrat / non sunt duo contemptus sed unus / nec due aversiones sed una / ergo voluntas interior et actus exterior non sunt duo peccata sed unum ¶ 5o nullus peccatus ultra debetur infligi pena sive communicatoria sive satisfactoria / sed pro peccato pro exteriori consummato non debetur aliqua pena multiplex nec diverse in penitentia satisfactoria sed una / ergo voluntas interior et actus exterior non sunt diversa peccata ¶ Respondeo dicendum quod dicitur comparari peccatum operis exterioris et voluntatis interioris non quod sunt ista duo coniuncta sunt et ordinata / ita quod unum est propter alterum / et propter voluntas interior cum actu exteriori non facit diversa peccata pro eo quod ubi est ibi concept(us) et una aversio et una conversio / voluntas enim est que contempnendo auctorem deum ad bonum commutabile convertitur / non solum quantum ad actum sed quantum ad actum exterioris potentie que ei subiacet / quod ergo peccatum est quod aliquid dicit deordinatione per contemptum et aversionem a deo et conversionem ad creaturam / hinc est quod ubi sunt una deordinatio prima quod peccatum voluntatis et operis unum est loquendo formaliter / sunt illa coniuncta sunt / si autem ibi sunt una ratio deordinationis / et plura tamen sunt ibi deordinata / et ideo quamvis illud peccatum unum sit formaliter / plura tamen sunt materialiter ¶ Si autem comparetur voluntas voluntati interiore ad opus exterius sunt sunt separata ita quod unus peccat voluntate tantum / alius peccat voluntate et opere / peccatum voluntatis et operis sunt diversa peccata non solum materialiter verum etiam formaliter / pro eo quod actus voluntatis in quo consistit prima ratio deordinationis iteratur et est alius et alius / hec autem non non erunt in isti.

in littera utrum voluntas interior et actio exterior sint diversa peccata. Hic
etiam non est dubium quod diversis peccatis peccat quis per unam vice tamen velit
malum, alia vice velit et perficiat. Sed dubium quaeritur utrum voluntas inte-
rior et actio exterior sint diversa peccata. Et videtur quod unum ab altero proce-
dit et unum alteri coniungitur. Et ad hoc videndum quod communiter sunt plura opera
culpabilia et plura deordinata quam tamen unum est non deordinatum et unum
est ibi actus voluntatis sicut alter est culpabilis nisi propter illud unum est ibi peccatum
et hunc non dicendi magis concordat magister in littera. Respondens ab autem quaesi-
vit propter alteram quod dicebat illa esse diversa peccata et unde fuit hoc quod quod
unus aliquis possit dici mutari quadam in proprietate solum propter principaliter mal-
tamen simpliciter loquendo non mutatur nisi propter principii mali nisi quod in mutatione
propter principii mali contrahit mutatio propter formalis sicut albedo mutatur
in duobus hominibus alteris. Non sicut autem est in proposito. Et sic convenit quod hic ostendit
scilicet voluntatem interiorem et actionem exteriorem esse peccatum unum concedendum
sit. Solvendo ad primum obiectum de glo. dicendum quod glo. autem loquitur mali, alia loquitur
de concordio interiori et exteriori sint distincta sunt ita quod unum alteri non
continuatur. Solvendo ad secundum scilicet quod multiplicato inferiori multiplicabitur suum superius. Dicendum
quod verum est de inferiori cui suum superius est essentiale, et ad quod suum superius
comparatur essentialiter non sicut autem est in proposito, sicut peccatum est per deordinationem volunta-
te et actione non dicitur per deordinatione essentiali sed magis accidentali. Solvendo
ad tertium obiectum quod multiplicatione substantiarum multiplicantur actus. Dicendum quod verum est
per se loquendo propter multiplicationem et ideo in quo primo est actus, differentiae autem peccan-
di non attenditur primo et principaliter circa exteriorem actionem ut est ibi tamquam
in subiecto per se sed est ibi ratione voluntatis interioris imperantis quod licet per actio
illa procedat ab alio principio quam a voluntate tamen non esset culpa. Aliter
etiam potest dici quod illud intelligitur quando substantia plurificatur et secundum rem et secundum illa rationem
quam dicitur substantia ita quod non solum sint plures res sed etiam plura subiecta quando autem actio
interior et exterior sunt diversae res non sunt tamen diversa subiecta differentiae
sed unum peccatum quod sunt ordo potest esse in pluribus quorum unum est ab altero tamquam in uno
subiecto sicut esse et deordinatio peccatum ideo differentia peccati et deordinationem assumens hinc
est quod circa actionem interiorem et exteriorem consistit tamquam circa unum subiectum
quibus sunt diversae actiones et res. Possunt tamen in speciali quaestione videbitur ...

telligitur de bonitate actus absoluta, non de actu relato tale enim venit per ea
in pluribus dicendum ita illa sunt ad principium relata et ordinata et plures modo
sequuntur actus interior et exterior, quia una procedit ab altera. ¶ Ad 3m dicendum quod
quod multiplicando unum oppositorum multiplicatur et reliquum. ¶ Dicendum quod verum est quando aliquid
opponitur propter aliud quo prohibetur actus exterior et voluntas interior non est
aliud nisi quod hoc quod uno prohibetur voluntas cum opere, in altero prohibetur eadem
voluntas absque opere, et hoc modo bene concedo quod voluntas interior et actus
exterior sunt sunt distincta plura sunt peccata, et hoc modo non procedit in proposito
nisi proportionaliter et in maiori. ¶ Ad 4m dicendum quod magis peccat voluntas cum
voluntate quam cum actu exteriori. Dicendum quod verum est quantum ad formalia. ¶ Unde sciendum quod vo-
luntas interior magis peccat cum voluntate quam cum actione exteriori. Dicendum
quod verum est de quantum ad formalia, sed non est quantum ad ordinem, quia non potest esse voluntas a volun-
tate, potest esse exterior opus ab interiori voluntate, et ideo non sunt due vo-
luntates, et due sunt principales differentes ordinaciones, et per hoc sunt duo pecca-
ta. Sed non opus exterius indistinctum est voluntati interiori a qua procedit unum est ibi
differens ordinacio et unum actuale peccatum unde differentes ordinaciones, et ideo unum peccatum est composita par-
te et ex illa parte plura. ¶ Utrum opus addat supra peccatum voluntatis. Et quod sic.

¶ Secundo queritur utrum peccatum, videtur supra id peccatum in opere bonitate super-
iunctam, ergo qui addit opus voluntati addit bonitatem inequalitati,
sed qui hoc facit aut facit novum peccatum aut maius, sed non novum, ergo maius.
¶ 2º Augustinus unusquisque miserior efficitur mala voluntate, sed miserior po-
testate cum dependet et male voluntatis impletur, sed non efficitur homo miserior
per peccatum nisi aggravetur peccatum, ergo peccatum voluntatis aggravatur per addicionem operis.
¶ 3º vocatur apud humanum iusticia quando punitur qui peccat in opere quam qui pec-
cat voluntate solum ut voluntate et verbo, ergo similiter divina iusticia derivata
a divina iusticia et ei conformatur et in opere suo laudatur et videtur quod maiori pena
maiori pena dignus pena ille qui peccat voluntate et opere quam qui peccat
voluntate tantum, sed non est quis maiori dignus pena nisi quia maiorem ad
peccatum, ergo etc. ¶ 4º quando peccat qui peccat in deum et in proximum quam qui peccat
in deum tantum, sed qui peccat voluntate interiori solum non peccat nisi in deum, quia
non peccat exterius in opere frequenter peccat in proximum ut qui peccat in adulterio et

hoc dico quoad rem ¶ 4° quanto se magis homo glorificat et in delectat tanto magis
dignus est pena sed qui peccat voluntate et opere magis magis se glorifica
vit et amplius delectatus est quam qui sola voluntate peccavit / ergo maiori dignus
est pena / et per hoc maiorem promeretur culpam ¶ Ad 3m prima propositio concedit et cum infertur de
meritatibus operum / solo per viis et non potest deus factum imputat / ergo si voluntas
imputatur perfecto / verum quod factum quantum ad rationem peccati nichil addat super voluntatem · 2°
augustinus si contingat aliquis non cognoscens cum uxore aliena · plenum autem est eius opere
/ et si potestas daretur eum esse factum non minus est reus quam si ipso facto deprehenderetur
/ ergo si non est minus reus non magis peccat qui consummat in opere quam qui plene
vult in voluntate ¶ 3° gravitas et magnitudo peccati consistit in quantitate contemptus sed qui
non· oio consentit tunc plena est animo et contemptus / ergo equale est peccatum sive opus
assit vel desit ¶ 4° opus exterius non est culpabile nisi propter voluntatem
interiorem / ergo si tota ratio culpabilitatis certum habet a propria voluntate / verum quod ipso
la voluntate peccati consistente tunc homo habeatur culpabilis quam si peccaverit in opere
¶ 5° peccata spiritualia que sola voluntate consumantur graviora sunt quam peccata carna
lia que consummatio fit in carne / ergo peccata prima que in sola voluntate consistunt
graviora sunt quam secunda que consistunt voluntate et opere / verum quod opus non addat
aliquid ad maliciam voluntatis ¶ Ad 1m dicendum quod primo intelligendum est notandum quod cum
queritur utrum opus addat ad maliciam voluntatis / hoc potest dupliciter intelligi uno modo
respectu voluntatis que potest in opus procedere · sed tamen non procedit / quia non omnino plene vult
et respectu talis voluntatis absque dubio malicia operis addit / tunc enim consumatur peccatum
in opere tunc est plenus consensus et non solum non dicitur mandurare interius sed vinci et tunc
peccatum tunc maius et gravius est ratione maioris adiutoris et eius auctoris ¶ Alio modo
potest intelligi respectu voluntatis que quidem in opus non procedit non quia non velit sed quia
non potest et tunc modo ista questio tamen videtur potest plena voluntas certum gravius pec
cet qui vult et non potest quam qui vult et facit / et sic questio movetur quod equaliter movere
hoc et modo questione intellecta cadem / quod verum peccatum dicitur esse maius alio triplici
/ ratione maioris contemptus dei / ratione maioris libidinis sive delectationis / ratione
maioris dampnificationis / Primo loquendo opus non addet ad quantitatem voluntatis / quia
voluntas plena adeo aut tantum se prebet sicut et cum opere consumata / quantum vero ad delectationem
sive libidinem addet et aggravat maiorem quantum ad genus peccati quod quidem peccat homo in
se ipso / Similiter quantum ad dampnificationem a deo / et hoc maxime quantum ad genus peccati quod peccat
quis in proximum ¶ Exemplum cum velit aliquis fornicari nunquam dicatur sic quod voluntas vo
luntas consumatur actum ¶ Similiter quantum cum aliquis velit aliquem occidere non tamen facit dampnum

---

opus addit ad maliciam voluntatis

potest intelligi dupliciter

qui si actu occidet, et quia deus videt quod iuste ipsum puniendo non tamen excedat in pena magnitudinem contemptus, sed etiam magnitudinem delectationis et magnitudinem dampnificationis. ¶ hinc est quod actus operis addit ad nequitiam voluntatis. Vnde et rationes que hoc ostendunt concedende sunt quibus non est omnino negandum, maxime illa que fit de plenitudine divine iusticie et bonitatis, non enim est simile quod homines concedunt quod potestas patet et iusticia publica deus autem intuetur cor, et non solum concedat iusticiam publicam sed etiam privatam ¶ Ad id quod obicitur in quinto de illa glossa et de auctoritate augustini quarum una dicit quod voluntas reputatur pro facto, et altera dicit quod non est minus reus qui vult et non facit, quam qui vult et facit. ¶ dicendum quod ambe procedunt ex parte quantitatis peccati que attenditur quantum ad plenitudinem consensus et quantum ad magnitudinem contemptus et pro tanto procedunt, quod opus ad talem voluntatem non addit ¶ Ad id quod obicitur quod quantitas peccati consideratur penes quantitatem contemptus, dicendum quod verum est, non tamen verum est simpliciter, deus enim non tamen concedat contemptum punire, sed etiam dampnum proximi et delectationem peccantis. Vnde et proximo peccati iniuria facit vindictam et maiorem peccati iniuria facit maiorem vindictam. sicut corpus quod delicatum est affligit, et eodem quanto magis delicatum est magis affligit, et ideo ratio illa ab insufficienti procedit. ¶ Ad id quod obicitur quod tota ratio peccati est a voluntate, ¶ dicendum quod non est verum, quia aliqua sunt peccata non solum ex improbitate voluntatis faciendis, sed etiam ex genere operis, quia sunt contra prohibitionem dei et contra dictamen iuris naturalis, verumtamen tamen quamvis aliquid quod fit ex parte operis per se sufficiat ad faciendum peccatum nisi assit voluntatis motus, et ideo quamvis hoc non requiratur quod quantitas hoc non possit esse peccatum sine illo quod hoc non addit ad illud, et est simile quod ferrum non urit absque igne, ignis autem cum ferro plus urit, et plus penetrat quam faceret per ipsum per se, et in multis aliis reperitur ¶ Ad id quod obicitur de peccatis spiritualibus, ¶ dicendum quod non est simile pro eo quod peccata spiritualia spirituale habent delectationem que in suo genere maiorem habet adherentiam et attentionem in pluralitate quam etiam aliqua delectatio peccati carnalis, peccata vero carnalia nimirum tamen delectant quantum sunt in sola voluntate quam quantum sunt in voluntate et opere. nec etiam tamen dampnificant, ideo non probatur quod talibus opus non addat ad maliciam voluntatis. ¶ De comparatione venialis ad mortale

Consequenter queritur circa predictum quod videlicet de, ¶ Et circa hoc queruntur duo. Primo queritur utrum peccatum veniale et mortale differant in reatu et poena. ¶ 2o queritur utrum differant in reatu sive obligatione ad eternitatem pene

Circa primum procedere et queritur utrum veniale et mortale conveniat in ratione. ¶ et quod sic videtur, augustinus diffiniens peccatum dicit quod peccatum non est appetitus

ret malorum. Sed ~~delectatio~~ deserere inchoat, sed ergo veniale peccatum. Peccatum est ergo in ipso est ~~delectatio~~ deserere summi boni. Sed ubi est deserere summi boni ibi est aversio, ergo etc. Si tu dicas quod hec non convenit mortali tantum sed est commune ad ergo si in quo convenit mortale et veniale. Probo tamen utrumque dicitur peccatum. Si tu dicas quod in supponere ad comutabile bonum hec non valet quia conversio ad comutabile bonum non est peccatum nisi pro illo recedat homo a bono incomutabili. Peccatum enim est privatio non positio. Sed ergo veniale peccatum quod peccatum est convenit cum mortali. Sed id in quo convenit non est conversio. Sed est aversio. 2° omne illud quod est quod divinum preceptum avertit a deo. Sed veniale est huiusmodi ergo etc. Antecedens per se est manifesta. Probatur ad Romanos: peccatum id non concupisces. Glosa: bona est lex que dum concupiscentiam prohibet omnia mala prohibet. Sed peccatum veniale est malum, ergo pro illo preceptum non concupisces est prohibitum. 3° omne id quod fortiter pungne avertit a deo. Peccatum veniale est huiusmodi ergo etc. Probatur per id quod dicitur vi metaphysice: amor infimi omnis pulchritudinis pollutio anime. Sed peccatum veniale est amor infimi pulchritudinis ergo etc. 4° simul ad quod se convertit totaliter se convertit. Sed tamen intellectus quam affectus est simplex, ergo cum se convertit ad aliquid totaliter se convertit ad aliquid avertitur ab eius opposito ut desperato, ergo cum affectus noster se convertit ad creaturam ratione creature necesse est ipsum averti a deo. Sed hec est veniali peccato ergo etc. 5° impossibile est quod aliquis moveatur ad terminum ad quem quin aliquis separetur a termino a quo. Sed conversio dicit motum animi respectu termini ad quem. Aversio autem respectu termini a quo, ergo si conversio est in veniali peccato necesse est quod simul sit aversio. 6° omnis amor creature aut est per modum usus aut per modum fruitionis ut dicit Augustinus in libro de doctrina christiana. Sed in peccato veniali est amor creature, ergo aut per modum usus aut per modum fruitionis. Non per modum usus, quia tunc non esset culpa, ergo est amor fruitionis. Sed frui creatura est ponere finem in creatura, et hec non est aliud quam averti deo, ergo omnis amor venialis peccati facta deo averti. 7 [illegible] nullus aversus a deo est iustus. Sed peccans venialiter non avertitur a deo. Antecedens manifesta est. Minor probatur per illud Proverbiorum xxiiii: septies in die cadet iustus et resurget. 2° nullus separatur a deo nisi volens. Sed omnis qui avertitur separatur a deo, ergo nullus avertitur a deo nisi in actu quod facit mera voluntate. Sed nullus vero alia peccata committit quam ad venialia, sicut dicitur ad Romanos: quod nolo malum id facio ergo etc. 3° nullus avertitur a deo sine despectu dei contemptu et offensa. Sed nullus contempnat deum et offendit sine gravi culpa. Sed veniale ut levia peccata reputantur, ergo per veniale homo non avertitur a deo. 4° et nichil quod constat simul cum caritate avertit a deo. Sed veniale peccatum stat simul cum caritate ergo etc. Antecedens manifesta est. Probatur quia si veniale expelleret caritatem, ergo aufferret homini vitam gratie. Sed peccatum quod aufert

rumanz [illegible] in iusticia, ergo peccans venialiter

homini vitam ponit mortem et dicitur mortale / Ergo peccatum veniale esset mortale
¶ Respondeo dicendum quod absque dubio peccatum veniale non convertitur in mortale in aver-
sione et quod aversio dicit simpliciter / importat contra deum contemptum / et contemptus dei
rarum meretur et mortem / peccatum autem quod quis meretur vitam et mortem non
dicitur veniale / Primo peccatum mortale / et ipsa tamen quantum tenetur quod aversio simpliciter lo-
quendo reperitur in peccato mortali non in veniali / et ad melius sciendum modum at-
tendamus per quem homo dicitur aversus a deo et contempnere deum committendo aliquod
peccatum in quo nichil cogitat de deo / Solet enim averti homo a deo quia facit contra deum
vel contra divinum mandatum aut quod ponit sibi bonum creatum tanquam finem ultimum /
In hoc namque quod facit contra divinum mandatum recte a deo avertitur / quia manda-
tum est via recte perveniendi ad deum et tendendi in deum / qui ergo facit
contra mandatum non redit directe via quia ipso quod facit suum contrarium quo-
tenus tergum vertit ad illum in quem debebat per mandatum tendere / Similiter
qui statuit creaturam sibi tanquam finem ultimum / recte dicitur averti a deo / quia
cum media est inter creaturam et deum in qua est ymago dei / deum ergo ad creaturam
se tanquam ad finem convertit faciem suam que debebat esse sursum illam de-
orsum inclinat / et ita se avertit a deo / et utrumque deorum morum non est aversio
sine contemptu / illa quod mandatum dei transgreditur contempnit mandantem / Similiter
qui creaturam sibi finem statuit principalem magis appreciatur creaturam quam
deum / et hoc non potest esse sine dei contemptu / veniale autem peccatum non est direc-
te contra dei mandatum / nec statuit creaturam tanquam finem ultimum / et ideo non
est in eo nec aversio nec contemptus / Et quod veniale fit preter dei voluntatem et dei
mandatum in veniali creaturam peccato creaturam non preferentur in deum / hinc est quod
veniale quodammodo recedit homo a via mandati / quedam enim vero morose ad-
heret ei propter quod debet transire viam et in veniali est quedam elongatio et quedam
retardatio / unde concedi quod veniale a deo non avertit sed elongat / a deo non
separat sed retardat / et si large nomine aversionis accipitur ut se exten-
deret ad elongationem et retardationem in veniali esset aversio quedam quia tamen
nomen aversionis sonat in contemptum / Ideo tenendum est quod avertere a deo sit mor-
talis / Unde tenetur a hac eundem sit concedendum ¶ Ad 2 quod obicitur scilicet quod peccatum
est desertio / dicendum quod si ista diffinitio detur de peccato mortali desertio stat
pro pervasione / Si autem detur de quolibet peccato desertio dicit quandam elongationem
et retardationem / possunt tamen dici quod non dicitur ubi peccatum desertio dei sed desertio

contingentis boni comparetur ad rectitudinem | quibus ergo veniali peccato non potest
deserere deum et tamen deserere aliquod bonum consistens circa actum corporis differentiam
meretur veniale peccatum | et tamen convenit tamen veniale cum mortali peccato
quia utrumque privat aliquod bonum. sed in hoc differunt quia mortale privat aliquem actum
ut constantiam necessariam ad salutem | veniale vero non ¶ Ad 2m scilicet quod veniale
est contra prohibitionem dei ¶ dicendum quod aliud est proprie dici esse contra prohibitionem ad cuius oppositum
obligat prohibitio | veniale autem non est huiusmodi | et ideo non est directe prohibitum
| est tamen contra prohibitionem aliquo modo. et magis proprie dicitur dici retributum quam prohibi
tum | et hoc patet quia cum dicitur prohibetur concupiscentia | dicitur non concupisces. non prohi
bet primum motum concupiscentie. sed concupiscentie possessionem ¶ 2m [illegible] fili post
concupiscentias tuas non eas. sed dicit philosophus homines non per motum concupiscentie
hoc ipso manifestat quod concupiscentie motus non est bonus ut deo placitus ¶ Ad 3m
scilicet quod amor inferioris pulchritudinis polluit animam ¶ dicendum quod anima dicitur [illegible] pollui
| aut macula mortalis peccati que quidem compellit nitorem gratie vel macula ve
nialis peccati que quodammodo retardat actum dilectionis caritatis | et prima pol
lutio est per mortale et facit ad deformationem virginis | quia aufert ei fortiam 2a
virginem [illegible] ¶ 2a non est pollutio venialis | et si aliquo modo polluat ut tamen
animam deformat | quia potest simul [illegible] gratia que animam informat ¶ Ad 4m scilicet quod simpliciter
ad quod se convertit totaliter se convertit ¶ dicendum quod hoc potest intelligi | quia totali
potest dicere totalitatem quantum ad actum convertendi | vel quantum ad habitum vel quantum ad potentiam
convertendi ¶ Si intelligatur quantum ad actum per verum est ad minus 2m statum vie | quia non
intelligimus simul et semel nisi unum solum | [illegible] per multa potest intelligimus
et volumus hoc est in quantum sunt unum | si autem dicat voluntatem habitum ut virtutem
| potest falsum est simul | [illegible] quia quando anima vel aliquid simpliciter convertit se ad aliquid
convertit se 2m totum suum habitum | et 2m totam suam potentiam | quia potest converti in
temporibus et diversis ¶ Ad 5m ergo dicendum quod quamvis affectus se convertit ad unum totaliter
actum aviter abeque opposito sine disproportione | si primo intelligatur falsum est quia
potest se convertere ad unum in actu | et ad aliud in habitu | si 2o vel 3o intelligatur
potest habere veritatem | sed auctoritas [illegible] sunt false | et probat hoc quia totaliter convertit | aliter
acciperetur in maiori propositione | et aliter in minori | et ideo [illegible] non tenet ¶ Et per hoc obvia
[illegible] quia non potest afficere simul et semel erga deum et erga creaturam quam
inordinate diligit | vel quia convertitur ad unum convertitur ab altero ¶ Ad 6m quod peccatum
[illegible] plus dicit quam non converti actualiter importat ei gravius [illegible]

ut comedes

an dicitur potest pollui

quadam comparatione s. dei sive contemptum. Ad 3m. s. quod motus peccati
a primo aquo. Dicendum quod verum est de illo motu proprie dicto qui continuat duos
terminos unum a quo incipit et alterum in quem intendit non potest in actu ve-
nialis peccati. Dicendum autem quod peccat venialiter non movet a deo in creaturam. sed ma-
gis afficitur circa ipsam creaturam vel et veniale peccatum peccatum quod est animi
affectus sive actus quod motus. Ad 6m. s. quod amor venialis peccati est a-
mor fruitionis. Dicendum quod fruitio est 2 quod finem actus proprie videlicet quiescere in ali-
quo tanquam in fine ultimo. Et tunc fruitio est quod mortale non veniale. Alio modo
rat extenum pt usus ut fruitio. Dicendum quod ut usus ut fruitio. sed abusus vel
forte usus dicitur large. Omnis amor quo quis amat quod non desiderat illa sed
referens ad quod actu vel habitu sive referat recte sive et minus recte. et
quod istud opporteat dicere manifestum est. Quod cum quis diligit aliquam crea-
turam referens ad aliud non tamen ad illud ad quod debet amare illo peccato non
tamen illud est fruitio ut usus proprie dictus sed magis proprie debet dici abusus.
Verum augustinus videtur dicere omnis qui amat quod aut amat utens aut fruens accipitur
hoc usus et fruitionem large pro omni amore relato sive recte sive in ordinate
fruitione pro amore non relato sive statuat ibi finem principalem sive non
et potest in disponere illa que precedit amor venialis peccati. Nisi forte quis
velit dicere quod augustinus loquitur ibi de amore ordinato. Et patet solutio.

Secundo queritur utrum veniale queat cum mortali in reatu pene eterne
Et quod sic videtur quia pena assumpta pro mortali est proportionalis pene assumpte
pro veniali. Et quantum ad acerbitatem. Et quantum ad durationem. Sed sicut pene arbitrie
pensantur secundum magnitudinem reatus pene. Videtur quod reatus venialis et mortalis
sunt utrique non proportionalis. sed pena eterna non est proportionalis nisi eterne. Sed utrumque
obligat ad penam eternam. Videtur quod et reliquum. Si tu dicas quod per gratiam mor-
tale fit veniale. et commutatur pena eterna in temporalem. obicitur tunc quod eadem ratione
le sunt commutata per gratiam secundum misericordiam dei et ordinationem. Sed eterna non
mutatur in temporalem. Ita temporale debet mutari in instantaneam. Et si non fiet
videtur quod illa remissio nulla sit. 2o esto quod aliquis decedat cum mortali et veniali
et quod de neutro fuit punitus in hac vita. Sed quod peccatum non remanet impunitum
sed pro utroque punitur. Sed non nisi in inferno. Et in inferno punitur in eternum. Sed non
punitur ultra quam meruit. Sed pro peccato veniali meruit puniri eternaliter. Si
dicas quod punitur eternaliter ratione mortalis conjuncti. obicitur quod non est tunc quod mortale

illud puniatur quod meruit puniri | Sed ergo veniale quod punietur eternaliter
ratione sui | sed ratione mortalis adiuncti | non ratione mortalis adiuncti ergo quod id
sufficeret puniri per se | si ergo punitur eternaliter hoc est ratione sui. Sed deus
nullum punit supra condignum | ergo dignum erat per se veniale peccatum aliquem
eternaliter puniri ¶ Ergo veniale stat cum gratia | et stat cum mortali | et utrobique
salvatur ratio venialis | et stat quod magis salvatur cum mortali quam cum gratia
quia gratia delet ipsum | mortale nunquam | ergo si abstrahatur ab utroque magis te
nebit proprietatem quam habet cum mortali | quam cum gratia | Sed quod est cum gratia de
betur ei pena temporalis | quod est mortale debetur ei pena eterna | ergo veniale
de se et secundum se debetur pena eterna ¶ Si tu quod obiecto tenetur si pena tempora
lis debetur ei ratione gratie. Sed hoc non est verum quod debetur ei ratione sui | Contra non
possibile est sufficienter puniri peccatum nisi remittatur | quia quamdiu durat culpa
debet durare pena | non cum debet esse de dicto peccato sine dedicto iustitie. Sed tam
mortale quam veniale dimittitur nisi per gratiam | ergo tam mortali quam veniali
debetur pena eterna quantum est de se ¶ Ergo esto quod aliquis tantum habeat peccatum veniale ut
tantum habeat gratiam | aut esset dignus pena eterna | aut temporali | si temporali | ergo illa per
soluta esset cum absolutus a culpa. Sed potest per se ipsam penam solvere | ergo posset
ad innocentiam redire sine gratia | quod si non potest per se ipsum ad innocentiam redire | nunquam
potest quantum est de se penam sufficienter pro illa culpa sustinere | ergo nisi auxilium
gratie superveniat veniali peccato debetur pena eterna ¶ Si dicas quod solvendo se
nunc disponeret se ad gratiam que culpam deleret. hoc non solvit | quia si se similiter
puniret pro peccato mortali deus gratiam infunderet que illam culpam mortalem de
leret ¶ Ergo delectatio mortalis peccati non excedit delectationem venialis in infinitum
ergo si reatus respondet delectationi | ut reatus excedit reatum in infinitum. Sed eternum
excedit temporale in infinitum | si ergo mortale obligat ad penam eternam, ergo et veni
ale ¶ Si tu dicas quod comparatur non excedat simpliciter | excedit tamen secundum reputationem
quia mortale diligit propter deum quod est bonum infinitum | veniale non nimis ¶ Contra hoc
est quia cum veniale peccatum a deo puniatur | et deo displiceat | aliquam offensam est
dei | ergo si tanta est offensa quantus est quem offendit | si veniale peccatum offendit
deus qui est infinitus. videtur quod reatus peccati venialis debeat reputari infinitus sicut
et mortalis | ergo sicut pro mortali peccatum meretur puniri infinite ita et veniale
¶ Contra Hugo de sancto victore veniale peccatum est quod cum secundum se debetur pena
temporalis | ergo reatus peccati venialis solum non est pene temporalis ¶ Secundo pena

¶ con

eterna est mors 2a. Sed nulli debetur mors secunda nisi qui est ... prima que est separa-
tione a deo. Sed veniale a deo non separat sicut supra ostensum fuit. Ergo non obli-
gat ad penam eternam. ¶ 3o peccatum veniale facit hominem dignum pena eterna, ledit
hominem usque ad mortem, sed hoc ... est ... dicitur mortale. Ergo veniale peccatum est
mortale. ¶ Sed contra: peccatum veniale obligat ad penam eternam, cum omne eternum careat fine
et per consequens fine careat remissione et venia. Et peccatum quod dicitur ex opposito ad remissionem
et veniam, sed quod est huiusmodi non est veniale. Ergo peccatum veniale non est veniale. 4o peccatum ve-
niale facit dignum pena eterna, et gratia facit hominem dignum vita eterna. Cum ve-
niale peccatum et gratia simul sint in eodem, simul est homo dignus vita eterna et pe-
na eterna. Ergo simul potest ei attribui, quod promeruit, potest posse esse in eterna beatitu-
dine et in eterna pena, quod nichil magis impossibile. ¶ Respondeo: ad predictorum intelligentiam

Quare peccato mortali debetur pena eterna

est notandum quod, quamvis fides nostra dicat peccato mortali debetur pena eterna, quare autem
peccato mortali debeatur pena eterna nullus nisi appareat ratio assignari. Placeat quod probus autem
sufficiat una, quia ista questio alibi largius locum habet s. in 4o. Ubi queritur de eternitate
pene infernalis. Propone ei unam rationem quare debetur peccato mortali pena eterna
est, quia dum homo peccat mortaliter separat se a vita gratie et subicit se perpetue
impotentie consurgendi de culpa, quantum est de se. Nemo enim potest a culpa mortali resur-
gere nisi per creationem et infusionem nove gratie et nove vite, et per consequens voluntas(?) ...
perpetue impotentie peccato mortali annexa est obligatio ad eternitatem pene. Sicut autem
pena eterna esset(?) ... si peccato mortali debeatur, non tamen omnino persolvitur, quia quamvis mortale
peccatum reddat hominem impotentem ad consurgendum per se ipsum, quantum tamen homo relevari
per divinum auxilium. Debetur ergo peccato mortali pena eterna, quia separat hominem a vita spiri-
tuali, que pena eterna, et eo quod tenuit hominem in eternum separatum a vita. ¶ Cum igitur ve-
niale peccatum non separat hominem a vita, quia non excludit gratiam, nec tenuit hominem
separatum a vita. Hinc est quod peccatum veniale ex de se obligat ad penam eternam
nec eis(?) 2o se reddit pena eterna, quia nullum veniale peccatum quantum habet ei quod separat
a vita et ei quod tenuit separatum a vita. Sicut ergo ex ratione adiuncti pena e-
terna debetur et pena eterna persolvitur, unde si aliquis decedat cum mortali simul
et cum veniali, eternaliter puniretur. ¶ Et ratione huius est quod ultimum peccatum delevi
potest absque gratia, et quando dum ducit culpa debet durare pena. ¶ Et cum venialis
culpa durat cum mortali in infinitum, non quietos(?), cum illa in infinitum puni-
tur. Nichilominus tamen eis quantum est de se debetur pena temporalis, cum simul possit stare
cum gratia. Et per consequens veniale nominatur ut sic differentia a genere peccati mortalis.

quia mortale aufert principium vite et venie videlicet ipsam gratiam, veniale
autem quod est de se non aufert, ymo simul est cum illa manente. ¶ Concedende ergo rationes
concludentes quod veniali peccato non debetur culpa pena eterna ex se. ¶ Ad id quod pro-
bat quod pena satisfactoria pro veniali et mortali est temporalis, dicendum quod ratio non con-
cludit quod debeatur veniali pena nisi pro parte qua coniunctum mortali, propter rationem illam
non cogit. Quia sicut in opponendo deum est in infusione gratie pena mortalis peccati re-
mittatur in temporalem, pena autem veniat peccati non commutatur in non temporalem. ¶ Et sic tu
gratias unum hoc cum misericordia dei debeat esse ordinata. ¶ Ad 2m quod obligacio ad
penam eternam non potest simul stare cum gratia, necesse est in infusione gratie fit abso-
lucio a reatu pene eterne, sed gratia bene stat cum pena temporali, et ideo non oportet quod
superveniente gratia pena temporalis in momentaneam commutari. ¶ Ad 3m s. de eo
qui decedit cum veniali et mortali, dicendum quod talis tam pro veniali quam pro mortali eternaliter
punitur. Sed hoc non est ratione venialis peccati proprie, sed ratione venialis coniuncti
mortali. ¶ Ad 4m quod obicit quod mortale punitur in se quod meruit, quia sicut bonum
vigoratur cum bono, ita malum vigoratur cum malo, eo modo quo dicitur malum vi-
gorari. Ideo coniunctum veniali quod est de se non debeat penam eternam, nichilominus tamen
potest ei deberi in quantum est coniunctum mortali. Ideo cum deus punit tam veniale quam mortale
in eadem pena eterna, neutrum punit supra condignum, sed utrumque punit prout
puniri meretur pro solo [illegible] sed eadem prout est alteri coniunctum. ¶ Ad 5m s. quoniam
[illegible] veniales cum mortali quam cum gratia. dicendum quod si intelligatur de gratia
quantum ad actum verum est, quia actus gratie sine merito gratie delet veniale peccatum.
¶ Si autem intelligatur quantum ad habitum falsum est, quia veniale cum gratia magis [illegible] in
gratia ratione quam cum mortali, tunc enim nec reatus eius augetur nec minuitur nec mutatur, sed cum
veniale nectitur cum mortali tunc reatus eius augetur, et quodammodo mutatur, quia nectitur
malo vigorato. Unde veniale coniunctum peccati non debetur pena temporalis nisi ratione
gratie. ¶ Ad 6m [illegible] quod verum est, quia semper duraret nisi esset gratia, quia tamen ipsum de se
gratiam non concludit sicut mortale, sicut stat cum [illegible] sine remissione et dele-
tur, et ideo quamvis non posset deleri sine gratia, nichilominus tamen quod est de se [illegible]
debile est et remissibile, non sicut de mortali, quia non concludit donum gratie. ¶ Ad [illegible]
quod si [illegible] in veniali solo et mortali in eternum puniretur. ¶ Ad quod posito [illegible]
[illegible] quod aliquis in solo peccato veniali sit, ita quod non habeat
gratiam, nichil enim est medium inter quod non habeat gratiam sicut peccatum mortale peccato
et in statu nichil sit medium inter innocentiam et mortalem culpam, quia punitus [illegible]

no potuit pcti nisi p mortale culpa sicud sup ons e / et io posito illa vana
est / Ad 3m cum ergo ab puer est in veniali dico qd deus nunquid p educet eum de statu
meriti / qui vel ipse peccaret mortaliter / et ipse daret ei gratiam et peccaret venial ipsi
veniali debeat pena eterna aut temporalis / dico qd debetur pena temporalis / et p preditam
tenetur ergo illa pollutam et oio i munus a culpa / Ad 4 qd verum est qd nunquam ptest esse
eam deo pollue ita qd eam deus acceptet sine gratia / hinc e qd deus ne cogitet
sed sup qdignum premie gratiam pbi i fudet pequa polutorum pene acceptaret
/ et io no sequitur qd illi peto debeat pena eterna 2 / sequitur qd ho ipse possit
resurge a culpa ad innocentiam / Ad qtum s qd delco no qcedit delcoem i infinitum
Ad m qd no qcedit delcoem i infinitum 2 verum interpone delcoem s i
reputacione peccantis qui aut huiusq pouit i caritate qua diligit ad bo creatum
et diligit creatum / et adeo bonum i creatu reputat bonum qd bonum creatum infinities
multiplicatum / adhuc no equaretur illi i amore / sed plus amaret deum quam bonum
increatum infinities multiplicatum / hec utrumqz finite diligat / et ei i proposito intelli
gendum est i amore qcupiscentie q caritate perimit / et q cum caritate salvatur / qd
omnia s q caritate perimit pfert creatura deo / qui eat pferendum i finite bonis
creatis / alterum no que cum caritate manet no pfert creatura deo / et io peccatum
reputatum et peccantis et dei punientis mortaliter qcedit veniale i pportionabiliter
Ad 6m s qd p veniale offendi deus / Ad qd plus e no eum dicitur offendi nisi
cum qtepnitur / s verum e qd cum veniali peto minus deus amat 2 / qd dicit augustinus
i lo qfessionum / minus te amat qui tecum ad amat qd no ppter amat / io ve
niale vita eterna no aufert s retardat / et adeo no peccat / s elongat / ut
obligat ad penam eternaliter i mante qd e de se s temporaliter affligente 2

Consequenter queritur 3o loco de modis dividendi peccata / et cum multi sunt modi
dividendi de quibus valde plurimi est hic disputare / huius omissis sin
gularibus queruntur hic duo / 1o queritur utrum peccatum habeat dividi p divisas formales
et specificas / 2o queritur utrum peccatum debite habeat p qversionem et aversionem tam
quam p diversas peccatorum divisas

Circa primum sic proceditur et queritur / utrum peccatum dividi habeat p divisas ma
les tamen ac eciam p formales / et qd no
tamen p divisas materiales s eciam p formales dividi habeat ostenditur / primo
eum sicud se habet castitas ad virtutes ita se habet luxuria ad vicium / 1o sicut casti
tas e species virtutis ita luxuria e species vicii / s una species distinguitur ab
altera p divisas formales 2e / 2o bonum opponitur malo no tamen mali s eciam
formaliter / et divisis bonis divisa opponuntur mala / s bona alia mala opponuntur

formaliter distinguuntur, ergo per rationem mala que etiam formaliter opposita sunt formaliter
differunt ¶ 3o tamen unum actum peccati assignantur diverse differentie peccatorum, sicut patet
in peccato ade in quo dicitur fuisse gula et superbia et inobedientia, sed peccata que con
sistunt circa unum actum non habent differentiam materialem, ergo si aliquo modo differunt necesse
est quod habeant differentiam formalem ¶ 4o multiplicatio [illegible] et multiplicatio [illegible] in
merito non habet statum, ergo si peccata solummodo distinguerentur per differentias materiales diffe
rentes minus quod posset dividi peccatum sufficienter [illegible], sed in scriptura peccatum divide
differentiis ipsum sufficienter dividentibus. Videtur quod peccata aliquo modo distinguantur non
solum differentiis materialibus verum etiam formalibus ¶ 5o sed quod formale in genere peccati mortalis
est aversio, sed peccata a parte aversionis non distinguuntur immo conveniunt, omnia enim dicunt
aversionem a deo, si ergo distinguuntur hoc est a parte conversionis que est in peccato morali
materialis, ergo tantum dividuntur peccata per differentias materiales et non formales ¶ 6o peccatum formaliter
loquendo ut est, sed quod ut est non habet differentias dividentes, ergo si peccatum dividatur ullo modo divide
tur [illegible] formaliter [illegible] repetatur in quod solum dividatur per id quod est materiale in ipso et ita
redit idem quod prius ¶ 7o omne id quod habet differentias formales et specificas aliquo modo
formaliter loquendo habet speciem formaliter loquendo habet speciem, sed peccatum [illegible] formaliter lo
quendo est privatio speciei et privatio speciei non habet speciem et quod caret specie caret
differentia formali et specifica, ergo etc. ¶ 8o si peccatum haberet differentias ipsum formaliter divide
ntes, ergo haberet veras species, sed omne tale habet ordinem in genere directe, sed autem quod
est in genere a deo est, ergo peccatum formaliter loquendo a deo esset quod est contra fidem ¶ 9o prima divisio
peccati est in originale et actuale, sed originale et actuale peccatum non distinguuntur
formaliter, quia quod est originale unum fuit actuale alii sicut patet, quia quod est originale nobis
fuit actuale ade, si ergo prima divisio maxime differunt et originale et actuale
non sunt differentie peccati formaliter differentes multo fortius nec alie ¶ 10o prima divisio
actualis peccati est per mortale et veniale, sed mortale et veniale non dicunt diver
sas differentias in forma et specie, ergo multo minus nec alie differentie sed in specie
et forma faciunt differre, assumptum patet quia [illegible] veniale peccatum
efficitur mortale sola intensione libidinis [illegible], ergo si magis et
minus non faciunt diversitatem in specie et forma, videtur quod peccatum veniale et mortale
non addat formalem differentiam, ergo nec alia ¶ 11o [illegible] quod dividitur [illegible] de peccato aut
in concreto aut in abstractione, sed in abstractione sicut [illegible] quod quemadmodum peccatum [illegible]
sit privatio non habet ordinem [illegible] actus sicut [illegible] ad suum oppositum sicut [illegible]

non habent formaliter distingui, propter rationem sui oppositi. Privationes enim distinguuntur
per habitus, verbi gratia castitas et fortitudo sunt virtutes formaliter differentes
in genere virtutis, propter etiam luxuria et pusillanimitas que sunt opposita istarum duarum
virtutum formaliter dicuntur differre in genere viciorum, non tamen ratione forme sue, sed
solum ratione forme sui oppositi. Si autem loquimur de peccato in concretione, sic non tantum dicit
privationem sed etiam actum et habitum substratum, et cum actus et habitus substrati
peccato non tantum modo diversificantur materialiter, immo etiam formaliter differunt; alia enim est conversio
ad luxuriam, alia conversio ad superbiam, et alius actus quo superbit quis, et alius
quo luxuriatur, non tantum modo ratione materie sed etiam ratione forme propter formalem differentiam ob-
iectorum. Unde est quod peccatum ratione quo tunc accipitur dicit habens per differentias non tantum
materiales verum etiam formales. Formales dico non respectu deformitatis, sed eius
habitus vel actus substrati, et per patet quod sive peccatum accipiatur abstracte sive
concrete differentias habet formales. Sed non eodem modo, quia alio modo et uno modo dicit eius
in genere solum ratione rectam ordinationem. Alio modo dicit eius in genere solum propter conver-
sionem, et quia hoc modo rationes ad primam partem procedunt ideo concedende sunt. Ad
primum, scilicet quod formale in peccato est aversio. Dicendum quod verum est quod aversio est formale ratione
aversionis. Unde cum loquendo peccatum magis debet dici formaliter privatio boni sibi oppositi
quam aversio a deo aut saltem eque principaliter, et quamvis peccatum ratione aversionis a deo non
multiplicetur, propter eandem causam quia est aversio, tamen ratione privationis boni sibi oppositi multi-
plicari habet, et ideo ratione eius quod est in ipso formale habet diversas differentias. Propterea ad
esse peccati non tantum concurrit aversio sed etiam conversio, et cum conversio respiciat obiecta varia
que non tantum distinguuntur materialiter sed etiam formaliter differunt. Unde est quod ex illa parte peccatum
habet plurificari per formales differentias. Ad secundum dicendum ut dicitur conversio esse materiale in peccato proprie
loquendo sed solum ratione aversionis, ut etiam est materialis respectu aversionis formaliter, et si aver-
sio dicatur dat conversioni quod sit peccatum, conversio dat aversioni quod sit tale peccatum.
Ad tertium, scilicet quod peccatum formaliter loquendo nihil est. Dicendum quod verum est; quamvis autem
nihil est, tamen aliquid est non solum ut subiectum verum etiam ut oppositum, et ex ratione
qua aliquid est cum formaliter opponitur formaliter habet distingui non ratione forme que est in
ipso sed ratione forme que est in suo opposito. Ad quartum scilicet quod peccatum est privatio, species autem non
habet species ideo habet in ipso, verum est etiam quod non speciem proprie ratione qua privatio, ut dicitur habere
differentias formales et specificas isto modo scilicet quod ipse diversitas habet species sed quia oppositi
diversis habitus ratione speciem in quo illa privat. Ad quintum scilicet quod peccatum haberet species in genere
Dicendum quod verum est si haberet species ipse et proprie peccatum autem ratione quod accipitur abstracte

et for[ma]l[ite]r sic non e[st] i[n] g[e]n[er]e p[er] se n[is]i p[er] reductio[n]e[m] | sic n[on] l[ice]t dixi p[ec]c[at]a differentias for-
les d[icu]ntur p[er] se s[ed] solu[m] p[er] accid[en]s. Ex quib[us] aut[em] p[ate]t ad 2[m] q[uod] malicia e[st] et ac-
cip[itu]r abstracte no[n] p[otes]t i[n] g[e]n[er]e. Ad 3[m] q[uod] actio q[ua]lit[er] s[umi]t[ur] vel actus p[ro]strac-
ti et habitus i[n] g[e]n[er]e e[st] | actio e[st] substrata a deo est ¶ Ad o[bie]c[tionem] s[cilicet] de o[r]iginali et
actuali. Dicitur q[uod] o[r]iginale et actuale | no[n] sol[um] modo differunt q[ui]a hoc p[otes]t abac-
tu et id a na[tur]a | s[ed] e[tiam] d[iffer]unt p[er] penes bonu[m] q[uod] p[ri]vant. Vn[de] et actuale
p[ri]vat n[ost]r[a]m gr[ati]am g[ra]tuitam sive n[atur]alem | o[r]iginale no[n] tollit n[isi] i[ustiti]am o[r]iginale[m]
sive q[uam] r[e]cipit homine[m]. Ad 2[m] q[uod] e[st] n[atur]a | co[n]tra aliq[ui]d d[icitu]r i[n] nob[is] o[r]iginale aliq[ui]d
i[n] Adam si nob[is] dic[itu]r o[r]iginale q[uia] ab o[r]igine tractu[m] | in Adam no[n] q[uia] fuit o[r]i-
go alior[um] peccator[um] et q[ua]m[vi]s o[r]iginale 2o m[od]o dictu[m] possit esse de g[e]n[er]e ac-
tuale. p[ate]t tam[en] p[ri]mo m[od]o dictu[m] no[n] p[otes]t o[r]iginale q[uia] o[r]i[tu]r i[n] de p[ec]c[at]i g[e]n[er]e cu[m] actuali
| et hoc m[od]o po[n]it[ur] d[iffer]e[n]tia m[agi]s ca[usa] ¶ Ad a[liu]d q[uod] obi[icitu]r de veniali et mortali q[uo]m[od]o
differunt for[ma]l[ite]r | q[ui]a mag[is] et min[us] n[on] variant sp[eci]em ¶ Dicitur q[uod] p[ri]ma p[ro]po[sitio] fal[s]a
est | adhoc aut[em] q[uod] dic[itu]r q[uod] co[n]tra 2[m] magis et minus no[n] variant sp[eci]em | re-
spo[n]de[tu]r 3[o] | p[ro]po[sitio] q[uod] hoc e[st] verum i[n] g[e]n[er]e n[atur]e s[ed] no[n] e[st] verum i[n] g[e]n[er]e moris | sic p[ate]t
p[er] p[ro]p[r]ia diversificant for[ma]l[ite]r 2[m] sp[eci]em penes sup[er]habundanciam et deffectu[m]
no[n] solu[m] ad p[er]fectio[n]e[m] s[ed] e[tiam] ad virtute[m] ¶ 2o m[od]o r[e]spo[n]de[tu]r q[uod] hoc i[n]tellig[itu]r
de mag[is] et min[us] acc[identa]li[bu]s de elect[i]o[n]e a[d] subd[it]o e[st] essencialis venialis et de-
lect[ati]o[n]e p[ro]p[ter] deu[m] e[st] essencialis mortali ¶ 3o r[espo]nde[tu]r q[uod] hoc verum e[st] de magis
et min[us] citra v[e]l ultra fine[m] | s[ed] no[n] de magis et min[us] ultra fine[m] | Vnde calidu[m]
i[n] s[e]c[un]do g[ra]du e[st] alterius sp[eci]ei qua[m] calidu[m] i[n] 3o | sic et i[n] p[ro]posito intelligendu[m] e[st] q[uod] quia ma[n]e-
at citra deu[m] i[n] fine veniale[m] p[ec]c[at]i | et q[uod] p[ro]p[ter] i[n]ordi[n]at[u]m amor[em] | deu[m] tam[en] est
deu[m] est veniale p[ec]c[at]u[m] est ¶ Si aut[em] p[ro]ponit [ali]q[ui]d deo tu[n]c co[n]stituit fine[m] | et sic
i[n] a[li]o g[e]n[er]e p[ec]c[at]i s[cilicet] i[n] p[ec]c[at]um mortale | p[ec]c[at]um habeat divisi[onem] p[er] a[ver]sione[m] et co[n]-
versio[n]e[m]

S[e]c[un]do ostendi[tu]r q[uod] v[er]ba ver[sa] aversione[m] tamqua[m] p[er] divisas p[ar]tes d[iffer]e[n]tias
sive p[er] diversa p[ec]c[at]a | et q[uod] p[ate]t ra[tio]ne q[uia] i[n] duo mala fecit p[o]p[u]l[u]s meus
me dereliq[ue]r[un]t fonte[m] aq[ue] vive 2o i[de]o derelinque[re] deu[m] | et adhere[re] creature
s[u]nt duo mala | i[de]o s[u]nt duo p[ec]c[at]a ¶ 2o aversio e[st] p[er] co[n]te[m]ptu[m] | co[n]versio e[st] p[er] co[n]cu-
piscencia[m] et cupiditate[m] | s[ed] i[de]o cupiditas et co[n]te[m]ptus s[unt] diversa p[ec]c[at]a g[e]n[er]e [a]ver[si]o[nis] q[uia]
aversio et co[n]versio faciat p[ec]c[at]a diversa ¶ 3o i[n] bonis sic e[st] q[uod] aliq[ui]s e[st] habitus quo
quis declinat a malo | et aliq[ui]s q[uo] facit bonu[m] simul | et aliq[ui]s actus sic p[ate]t i[n] ti-
more et amore | i[de]o s[ed] i[n] malo a[vers]io[ni] e[st] diversificatio p[ro]p[ter] malor[um] qua[m] p[ro]p[ter] bo-
nor[um] | i[n] malo fort[e] q[uia] v[er]um q[uod] aliud p[otes]t p[ec]c[at]um q[uo] quis avert[itu]r a deo | et ad quo

quertit ad incommutabile bonum ¶ 1° aliud est preceptum quo propter faciens bonum
et aliud quo propter declinans a malo. sed aversio est quasi preceptum quo quis
propter facere bonum ut pote deo adherere et ad ipsum converti | conversio vero est quasi
preceptum quo propter declinare a malo, ergo sicut diversa sunt precepta alia oppo
nuntur conversio et aversio, ergo sunt diversa peccata. 2° plus convenit aversio cum alia
aversione quam aversio cum conversione | sed aversio cum alia aversione faciunt di
versa peccata | ergo multo fortius conversio cum aversione diversa facit peccata ¶ 3°
quod super est ¶ eccl. x° initium omnis peccati superbia glosa ravennam superbiam et
cupiditatem non tamquam duo mala | sed unum ad quod omnia oriuntur | ergo superbia
bia facit aversionem et cupiditas conversionem | videtur quod penes aversionem et conversionem
non attendantur duo peccata sed unum ¶ 2° Augustinus pelagianos peccatum non
est appetitus naturarum malarum sed desertio meliorum, ergo magis conversio facit
peccatum completum nisi assit aversio sed aversio convenit ad omne peccatum videtur quod
penes peccatum non sumitur divisio peccati ¶ 3° omne mortale peccatum est volun
tarium | sed non est voluntas [inordinata] nisi ratione conversionis ad incommutabile bonum | ergo
conversio convenit ad omne peccatum | ergo conversio non potest esse peccati divisio ¶ 4° re
cessus a termino a quo | et accessus ad quem non facit diversos motus vel diver
sus actus. sed aversio est recessus a termino a quo | conversio accessus ad terminum ad quem
ergo non faciunt diversos actus vel motus sed ab unitate actus est peccatum unum
ergo non faciunt diversa peccata ¶ 5° in peccato aversio est formalis | conversio materialis non
potest in mente cum suo materiali, ergo nec aversio potest in mente cum conversione, ergo conversio
et aversio non faciunt diversa peccata ¶ propter dictum quod aversio dicitur actus | vero modo

Aversio duplex actus

potest dici deordinatione circa actum conversionis | alio modo potest dici actus a conversione
distinctus per (?) modum quo conversio non potest in mente cum aversione non facit diversa peccata
¶ primo illa duo esse videntur claudunt in omni mortali peccato | nam conversio non est ad
pa nisi quod inordinata | non est autem inordinata nisi quod avertitur homo a deo cui
debet inherere tamquam fini ultimo | et hec aversio est in peccato mortali propter rationem
peccatorum nichil cogitat de deo ¶ 2° si potest aversio dici actus distinctus contra
aversionem sic constituit diversum peccatum genus | hoc enim non autem est odio habere
ut sic supra dixit magister dis. v | et constat quod aliud genus peccati est odire deum
et aliud amare commutabile bonum et quantum ut plurimum aversio in peccato actuali potest
dici de ordinatione a deo tamquam a fine quod potest dici motus deordinatus contra
deum | hinc est quod conversio et aversio peccatum comparantur ad peccatum per differentias constitutivas et

quam pre dicte videntes / et io credendum quod hoc modo omissio et commissio non faciunt diversa peccata / et concessa hoc conditione contendere potest / quod ista ratio procedit ¶ Ad idem quod primo obicitur de Jeremia duo mala fecit populus meus etc. / dicitur quod de illis duobus non tamen dicitur ibi quod unum ordinatione quia est quedam aversio. alterum vero per omissionem mandatorum dei / et tunc distinguuntur illa duo mala non per aversio et conversio. sed per omissionem et commissionem / vel dicendum quod duo mala dicuntur non quia sunt duo peccata. sed quia due male radices concurrentes ad completionem unius peccati per dicta glo. prohabita supra x cap. etc. ¶ Ad 2m i. quod aversio est per contemptum et conversio per cupiditatem / patet per supradictum / loquitur enim de conversione et aversione per diversos actus et motus / vel quia per aliud intelligat ut accipiatur contemptus et cupiditas large prout concurrunt ad unum peccatum per non prout duo mala sunt unum ¶ Ad 3m i. quod aliud est actus quo quis declinat a malo / et aliud quo facit bonum ¶ Dicendum quod declinare a malo dicitur dupliciter per deum est de aversione / prout enim declinat a malo dicit actum detestationis et fuge dicti mali / per dicit diversum a malo actum et motum ab eo quod est facere bonum / prout autem dicit recessum a malo non dicit diversum actum et habitum quod eodem motu et habitu quo quis accedit ad bonum elongatur a malo ¶ Ad 4m i. quod alii precepto opponitur conversio et alii aversio ¶ Dicendum quod peccatum est in quo aversio et conversio non possunt diversa contra precepta sed concurrunt ad unum peccatum / quod est tam contra preceptum affirmativum quam contra preceptum negativum nisi forte accipiatur aversio prout nominat actum et motum quo dictum est ¶ Ad 5m i. quod plus quam aversio cum aversione ¶ Dicendum quod ratio est qua formaliter quod est in hoc quod assignatur in aliquo tamquam in uno genere sed non est vera de qua ordine quod concurrit ad constitutionem unius tamen non enim unum peccatum constituitur ex pluribus aversionibus / per quod aversione et conversione simul concurrentibus

In parte ista sunt dubitationes circa litteram / et queritur circa de hoc quod dicit quod peccatum medium et aliquo reatu peccatum transit actus ¶ Videtur enim hoc esse falsum / quod enim reatus prout obligat peccatum fundatur super actum peccati / aut super conversionem / aut super deformitatem / si super actum / ergo transeunte actu necesse est ipsum transire / ergo in nomine peccatum simpliciter ad totum quod quamvis transit simpliciter ad actum / si super conversionem / ergo cum conversio tamen remaneat in homine peccatum gravius susceptum / ut reatus remaneat peccatum peccato et peccatum gravius susceptum quod est plane falsum ¶ Si super deformitatem / sed quia deformitas dicit privationem / et privatio nichil est / ergo reatus peccati fundatur super nichil / ergo pro nichilo obligatur homo ad penam / sed quia nichil est principium in peccato nisi ista ratio non videtur quod peccatum possit remanere reatu transeunte actu / queritur in super quod fundetur

reatus sive obligatio ad penam. Respondeo dicendum quod tria sunt in peccato videlicet
actus peccandi et habitus pravitatis sive macula peccati et tercio defectus sive boni
privacio que deformitas dicitur et iuxta hec triplex fuit hic modus dicendi. quidam enim dicunt
quod reatus peccati fundatur super actum, nec tamen sequitur quod transeat eo actu
eo quod pro actu preterito potest homo manere obligatus ad penam futuram. sicut enim quis
pro pravitate actus sive reus pene efficitur, et pro actu ille transeat, reatus sive
obligatio non transit sicut patet in latrone, ut in eo qui ad furcam pervenit. Sed huic
modo dicendi obviat possibilitas absolucionis a reatu. si enim reatus fundaretur
super actum preteritum, et actum preteritum necesse est potest esse preteritum cum potest reatum non
potest non esse reus quod manifeste falsum est. Alius modus dicendi fuit quod reatus fundatur
super pravitatem, que quidem pravitas dicitur esse macula peccati et illa macula est
est qualitas quedam dispositio reddens animam abominabilem, et racione amocionis illius ma
cule dicimur lavari in sanguine Christi a peccatis nostris. Sed huic modo dicendi
obviat possibilitas illius amocionis illius pravitatis absque infusione gracie
sicut patet quando de avaro fit prodigus. aufertur ab eo pravitas ad avariciam
si ergo reatus fundatur tantum super illam pravitatem, tunc quando de avaro fieret prodigus absque
gracia esset a reatu pene vel peccati absolutus quod plane falsum est. Tercius modus
dicendi est quod reatus fundatur super deformitatem. deformitas autem non tantum dicit boni privacionem,
sed eciam debitum habendi et quod peccator contra deo iniuriam et honorem sub
traxit propter quod per peccatum deformitatem et ideo hec obligatur ad sustinendam penam, quia
cum debitor erat et non potest solvere in operibus necesse erat ut persolveret
in passionibus. Sed huic modo dicendi obviat penarum multiplicitas. quot enim
peccata homo actualiter perpetrat tot penis reus est, quot multis peccatis eiusdem
speciei una resultat in anima deformitas. Item pena contraria boni in homine obli
gat ad contrariam sui in bonum non ad passionem simpliciter sicut patet in originali.
Item ablata deformitate per graciam adhuc remanet obligacio ad penam. Et
ideo dici potest quod reatus sive obligacio ad penam duplex est. quedam scilicet ad penam eternam
et quedam ad penam temporalem. obligacio ad penam temporalem non semper requirit culpam presen
tem. sed sufficit ad illam obligacionem quod culpa fuit preterita, et quod non fuit sufficienter pe
na emendata. obligacio autem ad penam eternam fundatur super ipsam culpam. culpa autem generaliter
loquendo non est ipsa pravitas. sed ipsa deordinacio sive que est in actu sive que est in anima. deordinacio
autem in actu consistebat in conversione et aversione, et iuxta hec duplicem comparacionem
anima deordinata dicitur peccat. Illa deordinacio in anima racione aversionis dicitur deformitas
racione conversionis dicitur macula. dico ergo quod reatus pene eterne fundatur

obligacio ad penam duplex est

super peccata, et in quantum est deformitas et in quantum est macula. Sed difficultas, quia ratione cuius
omnibus dignus est pena. Quamvis homo ratione cuius sit dignus est supplicio
fundatur aut reatus super macula et deformitate que est in anima per peccatum actua-
tum propter quod illa macula et deformitas est introducta, et ideo plurificatur rea-
tus secundum quod plurificantur peccata commissa, et per hoc dicitur [illegible] ad obiecta dico
quod reatus pene non simpliciter fundatur super maculam. Secundum quod dicitur [illegible] ut [illegible] ali-
qua. Sed peccatum secundum quod dicitur de ordinato et finaliter, dico etiam quod non fundatur super defor-
mitate solum ratione [illegible] sed etiam ratione debiti, ut solum ratione [illegible]
sed etiam ratione [illegible] non solum super peccatum secundum quod est deformitas, sed secundum quod est macula
et hoc est quod magister dicit in littera reatum manere peccati in homine, cum preteritum fuisse-
rit sive assit mens hominis polluta est et corrupta, quamdiu [illegible] suppliciis est
obligatus perpetuis. Et loquitur hic magister de reatu pene eterne non temporalis, re-
atus enim pene temporalis [illegible] fundatur super id quod transierit. Sunt distinctiones.

Queritur etiam de hoc quod dicit in modo peccatorum varietas est plurima, videtur enim quod non solum
unam varietatem habeat, immo etiam infinitas, quia sicut dicit philosophus bonum est uno modo
malum autem multipliciter, et propterea [illegible] quod malum est infinitum [illegible] est plurima
non possent haec distinctiones determinatas. Juxta hoc queritur de modo et sufficientia
harum distinctionum quas magister ponit in littera. Videtur enim quod [illegible] assignetur
quia cum omne peccatum fit in voluntate [illegible] male distinguitur peccatum
quod est ex amore et quod est ex timore. Secundo cum omne peccatum sit in cogitatione et volun-
tate male distinguitur peccatum per peccatum in cogitatione et verbo et opere. Tertio cum
omne peccatum sit in deum male distinguitur peccatum [illegible] in deum in se et in proximum.
Quarto cum in omni peccato sit defectus alicuius [illegible] omne peccatum videtur esse omissio
[illegible] male distinguitur per commissionem et omissionem. Quinto cum omne peccatum sit super-
bia quod male distinguitur peccatum per vii capitalia. Responsio. Dicendum quod magister [illegible]
distinctiones peccati secundum septemplicem ipsius comparationem. Primo namque peccatum comparatur ad causam
suam a qua habet ortum et sic est prima divisio peccati in actuale et originale. Secundo comparatur ad
penam ad quam [illegible] et sic est illa divisio peccati in mortale et veniale [illegible] duas
[illegible] magister [illegible] super. Tertio peccatum comparatur ad motum et hoc quidem ut
est ad bonum [illegible] ut ad malum fugiendum, et sic est tertia divisio quam magister ponit in peccatum
ex amore et peccatum ex timore. Quarto peccatum comparatur ad actum [illegible] et sic est
[illegible] divisio peccati in peccatum cogitationis verbi et operis [illegible] potentia [illegible] affectiva
et [illegible] et [illegible] cogitatio [illegible] passione [illegible]. Quinto comparatur
peccatum ad personam quam offendit, et sic est quarta divisio peccati in deum et in se et in proximum. Sexto
comparatur peccatum ad mandatum cui opponitur et sic est quinta divisio in delictum et commissum quia

Prima questio

peccatum comparatur ad vii

delectio est quo preceptum affirmativum et commissio contra negativum. Tercio quia ad vicia que opponuntur corpori ornate et est ita dispositio peccati in vii dictas capitales et magis post vii dispositiones et vii peccati comparationes quibus tamen alie dispositiones comparantur ad aliquid harum reduci possunt. Secundo quia sumuntur ex aliquibus istarum comparationum per illa dispositio quam beatus Jacobus in sua canonica dedit peccatum in superbia vite et concupiscentia oculorum et concupiscentia carnis reducitur ad ista que septem modis. Similiter et dispositio qua ysidorus dedit peccatum in peccatum quod est ex malicia et infirmitate et ignorancia. Similiter dispositio quam augustinus dedit in peccata carnalia et spiritualia quia sumitur ex illo verbo apostoli 2a cor. vii mundemus nos ab omni culpa inquinamento carnis et spiritus reducitur ad illam quam peccatum dedit per comparationem ad actus perpetratos et per sufficiencia numeris et ordo istarum peccati. Solutio ad primo obiectum quod malicia et infirmitas motus dicitur quod et si hoc est racio quare septem species mali et eciam per comparationes quas habet ad potencias animabus et ad personas. Verum tamen racione boni sibi oppositi et racione comparationis generalis modis sumitur quibus variis speciebus distinguitur. Solutio ad 2m dicendum quod dispositiones que ibi assignantur non recte sumuntur nam quia talibus dispositionibus peccatum utrumque generale et ad omne peccatum. Dicendum quod talibus dispositionibus sumitur utrumque accipiendo cum confusione ut patet quia peccatum aliud est ex amore et tamen ad amorem pertinet et timorem. Similiter et in aliis duabus vel dicit quod dedit peccatum penes motum et actum et obiectum proprium accipitur proprie et immediate. Illud non quod obicitur contra illam dispositionem que est in delectio et commissio non valet quia non concedit omissio excusat circumstancie dicitur delectatio ita quod omissio actus debiti. Solutio ultimi dicendum quod superbia dicitur dupliciter uno modo prout omnis contemptus et sic communi nomine superbie continentur et est initium omnis peccati quia in omni peccato homo se erigit contra deum. Alio modo dicitur superbia appetitus dignitatis et honoris et hoc modo est speciale peccatum distinctum ab aliis peccatis.

l' speciale

Iterum queritur de hoc quod dicitur quod septem esse vicia capitalia et principalia quod super id patet primis vi contra quod videtur. Glossa vii capitalia vicia enumerat quia comparatione septimi numerata sunt et ista non continentur sub illis quare videntur esse xiiii. Secundo ysidorus super deuteronomium enumerat viii capitalia scilicet castrimargiam fornicationem philargiriam tristiciam iram cenodoxiam accidiam superbiam. Sicut ita vi vel quod ista dumtaxat sit diminuta ut alia superflua. Secundo cum vicia opponantur virtutibus et nos habeamus septem virtutes videlicet doctorum et septem beatitudines, videtur quod debent esse capitalia vicia saltem xxi. Secundo cum virtus habeat sibi vicium oppositum penes superhabundanciam et defectum, videtur quod cum non habitum bonorum debet

duplari numerus capitalium viciorum ut sint xlii. Quia licet quidam cum

habeamus capitale vicium penes sensus et tactus et gustus ut luxu

riam et gulam quare non habemus penes alios sensus. Conceditur etiam probatio

dicatur aliquid capitale peccatum et de numero et sufficientia eorum dispositionis. Circa primum dicendum

quod capitale vicium dicitur potest dici, quia quod proprium est et magnum, sine vicio

aut quod caput est et principium aliorum. Primo modo accipitur in glossa prima ubi ysido

rus vocat illa vicia capitalia, quia magna sunt. Et hoc dignum est maiori

pena. Secundo accipitur hic capitale vicium dicitur eius hic vicium capitale illud

quod est principium ultra peccata. Secundum Gregorius cuilibet capitali vicio assignat fi

lias. Peccatum autem hoc ipso paratum esse caput et principium alterius quo eius mo

tivum adeo cadit in aliquo appetitu quod potest prestare fomentum et motivum adeo ut

ex ipso consurgat quedam peccati turba quodam modo metaphorice quemadmodum vari

etate ramorum et nubis filiarum et filiorum. Et sunt est quod infidelitas que

opponitur fidei non potest esse capitale peccatum, quia error non cadit per se in aliquo

appetitu similiter ut prodigalitas que est opposita avaricie. Similiter autem gloria

vana non est capitale vicium. Augustinus est filia, sed non ponit tamen gloria appe

titum dignitatis et excellentie per se. Immo est superbia, et est capitale vicium, et potest

accipit magis in littera quod omnis directe movetur ad excellentiam et dignitatem

appetitus ~~appetit~~. Ponit autem tamen gloria dicitur appetitus laudis per se filia. Quia ut despi

ceratur laus humana non propter excellentiam. Et propter hoc quod non est consequentia inter

ipsam assignationem et illam ysidori, quia ysidorus accipit pro nobis sed ponit tamen

ipsam gloriam per superbiam ibi dicta. Et ulterius superaddit superbiam vii capitalibus si

gloriam et superbiam. Sufficientia autem capitalium et numerus multiplicari potest accipi

omnium viciorum assignata. Sufficientia autem capitalium et numerus multiplicatur potest accipi

vana non per se cum peccatum capitale sit corporeo sive voluntas vel eius ad quod na

tura est corporis. Que formam multiplicari habet. Potest habere multiplicare illa pri

ma est voluntas aut illa potest multiplicari propter obiectum per quod aut attenditur quoad

tas. Voluntas aut illa potest multiplicari propter obiectum, per quod aut attenditur quod ad

appetitum apparentis boni, aut quod ad fugam apparentis mali. Si primo

aut vel boni interioris et est superbia, aut exterioris et est avaricia, vel corporis

put potat ad conservationem speciei. Et per se est gula, aut ad conservationem speciei

et per se luxuria. Si vero apparentis mali hoc potest tripliciter esse. Si mali interiorem

et per se invidia vel exterioris et est ira. Si vero corporis et per se accidia quod re

fugit malum carnis. Sed ipse modus secundum non multiplicatur cuius Christi ei

voluntas directe est propter se apparentis boni. Sed certe est alius modus multiplicandi

vicium capitale dici potest dici

hac pravitate 2° l. diversi(ficatur) ... ac(tu) ipsum pravitas aut attenditur in ipsa volun-
tate ro(ti)onali vel sic aut per comparationem ad sensibilia vel per comparationem ad vegeta-
bilia. Si p(rim)o sic potest esse 3° in comparatione ad deum et sic est superbia vel ad proximum
et sic est invidia vel ad ipsum et sic est accidia. Si per comparationem ad sensibilia sic du(pliciter)
vel quod dux est instinctiva sensibilibus videlicet concupiscibilis et irascibilis. per comparationem
ad concupiscibilem sic est avaritia. per ad irascibilem sic est ira. Si attenditur per compara-
tionem cum vegetabili sic potest esse dupliciter vel quantum ad generativam et sic est luxuria
vel quantum ad nutritivam et sic est gula. quantum ad augmentativam nulla est quia illa est
pure naturalis. Sed quia ira ita est spiritale peccatum sicut invidia et accidia adhuc
licet iste modus assignandi aliquam habeat in sententia. Potest tamen tertio potest dici
quod pravitas ad aliquod apparens bonum vel est circa bonum quod respicit spiritum vel per
respectum boni quod respicit spiritum in carne. Si circa bonum quod respicit spiritum sic hoc
potest esse dupliciter vel iuxta conditiones boni ad quas primo est appetitus mentis. Appe-
tit enim quis bonum sub ratione dignitatis et hac est superbia vel sub ratione excell(entie)
et sic est invidia vel sub ratione securitatis et sic est ira vel sub ratione quietis et sic est acci-
dia. Si vero potest hec pravitas circa bonum quod respicit spiritum in carne hoc potest esse
dupliciter vel per duplicem conditionem sub qua sensus carnis bonum appetit. Quia enim
appetit bonum sub ratione sufficientie et sic est avaritia vel sub ratione delectationis
et sic est luxuria vel sub ratione refectionis et sic est gula. Quia igitur sufficienter et
numerus viciorum capitalium non sumitur per oppositionem ad virtutes nec ad do-
na nec ad beatitudines sed vel per pravitates respicientes conditiones boni appa-
rentis. Sed est dicere penes alios sensus non habemus capitalia vicia sicut
penes gustum et tactum quia in hiis regnat pravitas a pluri(bus) quam in aliis sensibus vel
per delectationes quarum in aliis sensibus ad has reducuntur ut potest per alios velit as-
picere mulierem pulchram ut in ea delectetur et concupiscat reducatur talis delectatio
ad luxuriam. Similiter si quis velit aspicere pulchrum equum ut librum ut ipsum
habeat talis delectatio reducitur ad avaritiam. Sed cum appetitus spiritus vel sic
quodam modo quietatur per habere bonum excellens cum proprietate et securitate et
quiete sic appetitus sensus carnis quietatur dum habet bonum sufficiens de multis
et reficiens ut acquirit [illegible] hec tria. Utrum initium peccati superbia est vel cupiditas

Queritur utrum debeat dici quod non tantum sit radix ... ad ... a facie ... [illegible]
omnis peccati initium superbia est. Ergo cum non possint plura esse eiusdem
initia prima et principalia videtur quod superbia non sit initium omnis peccati. 2° obicitur quod prima
... obicitur ... quod ... ulterius radix omnium malorum est cupiditas ... sicut dicitur

propter hoc duo sunt radices peccatorum 2m divisam comparationem / Queritur hic de diversitate
radicum / et quid intelligatur nomine radicis / et quare dicatur sit vitium capitale vitium et ra
dix. 3o queritur quare dicatur sit initium et radix. Responsio ad primum propter dicit dicendum vitium
et radicem nam initium proprie dicitur id a quo incohatur motus / radix vero dicitur id unde
trahit fomentum et nutrimentum / et ideo eo peccatum trahit fomentum corporis appe
tibilis et dicitur processu a quo hinc est quod vitium attendit corporis aversionis et ra
dix corporis conversionis proprie loquendo / et quia aversio est ratione contemptus et conversio est ratione
cupiditatis et libidinis. hinc est quod superbia proprie loquendo dicitur vitium / et cupiditas
dicitur esse radix / et quia in omni peccato est aversio et conversio / hinc est quod superbia dicitur vitium
dicitur esse radix / et quia in omni peccato est aversio et conversio hinc est quod superbia dicitur initium
omnium peccatorum et cupiditas radix omnium malorum et sic possunt stare illa duo
Cdicitur ... aliquid nomine radicis pro nomine vitij et econverso. capitale autem vitium dif
fert a radice in hoc quod sit capitale dicitur peccatum principale mortis / et mortem complectu
et quod est principium aliorum quantum ad motum et processum / per capitale vitium notat
peccatum completum a quo alia vicia oriuntur / radix vero dicitur ad sub maiori ratione comple
peccatum completum a quo alia vicia oriuntur / radix vero dicitur id sub maiori ratione comple
tionis et ideo proprie loquendo radix non notat genus peccati determinatum / Sed pri
tate libidinis quantum concurrit ad omne peccatum / Non vero quod radix aliquid accipitur
generalissime / aliquando generaliter / aliquando vero minus generaliter / generalissime ut cum dicitur
libido sive cupiditas esse radix omnium malorum / generaliter vero ut cum dicitur
dux est radix / amor male accendens et timor male humilians / Amor
cum accipitur respectu boni et timor respectu mali / minus generaliter ut cum dicitur quod ...
radix s. concupiscentia carnis concupiscentia oculorum et superbia vite per comparationem
ad ... bonum / vel delictum ad bonum inferius ... et ... / Aliter vitium
peccati ... accipitur sicut ... aut ... dicitur processu ... / a lege maius
tatis / et ... dicitur superbia sive contemptus / a lege veritatis et dicitur error / aut
a lege bonitatis et dicitur ... quae est contra sapientiam / et patet quod non est contrarietas quia dicitur
quod initium omnis peccati est superbia / et quia ... dicitur de ... et ... patet eadem
quod non est contrarietas in hoc quod aliquando dicitur quod una est radix / aliquando quod due / aliquando quod tres
Separatim eadem dicendum vitij et radicis et ... radicis et vitij capitalis / Et hec de
generali divisione peccatorum dicta sufficiant / Sequitur ... de distinctione
Est ... peccati genus ... / peccatorum in generali ... parte ... | Dist. 83 de divisione ... peccati
... ad ... peccati genus peccati / Dividitur autem ... in partes duas in
quarum prima ... determinat de peccato isto comparando ad alia peccata ...
... determinat de ... quid sit ... assignatione ... ubi ... sit
quid sit ... peccatum / Prima ... in ... dividitur ... 2a dividitur in partes 3 ...

rem assignacionem peccati in spiritum sanctum. In quarum prima magister ponit assignacionem unam
per eius duas magis notas, que quidem sunt obstinacio et desperacio. In 2a
vero ponit eius assignacionem per eius duas minus notas ibi Est et alia huius
peccati assignacio. In 2a vero coniungit istius peccati assignacionem quamvis et distinccionem
ibi Ideo quod peccatum in spiritum sanctum etc. et diffinitam assignacionem etc. Prima istarum partium
dividitur in partes duas quarum prima determinat veritatem. In 2a dissolvit dubi-
tacionem ibi Sed queritur utrum omnis obstinacio. Similiter 2a pars dividitur in duas. In
quarum una scilicet prima ponit magister huius peccati assignacionem. In 2a parte ponit eius
assignacionis complanacionem ibi Illa tamen assignacione augustini etc. Similiter 3a pars
habet duas in quarum prima ponit peccati in spiritum sanctum etc. a brevis diffinitam assignacionem
In 2a vero removet dubitacionem ibi Non itaque distinccio illa verborum sic accipi-
enda est. Intelligencia huius partis incidit questio in peccatum in spiritum sanctum de quo et in ipsius
distinccione explicite concurrit contra. Primo queritur de ipso in compara-
cione ad alia peccata generaliter. 2o queritur de ipso quantum ad condiciones speciales. 3o
vero queritur de peccato vel de ipso quantum ad eius species et duas. Circa primum queritur
duo. Primo queritur utrum peccatum in spiritum sanctum dicat genus peccati distinctum. 2o queritur
utrum peccatum in spiritum sanctum semper habeat aliud peccatum actuale pabulum
Circa primum procedit sic et queritur utrum peccatum in spiritum sanctum dicat genus pec-
cati distinctum ab aliis generibus peccatorum. Et quod sic videtur primo per verbum ma-
gistri in littera est quoddam genus peccati certis generibus et abhominabilius quod dicitur
peccatum in spiritum sanctum. 2o hoc videtur racione quia mortale et veniale faciunt
diversa peccatorum genera ergo multo forcius remissibile et irremissibile. Sed pec-
catum in spiritum sanctum est peccatum irremissibile ergo videtur quod peccatum in spiritum sanctum sit
aliud genus ab aliis generibus peccatorum. 3o peccatum in spiritum sanctum est procedens
ex certa malicia. Sed ergo peccatum ex certa malicia differt genere a peccato ex ignorancia
et infirmitate. Ergo videtur quod peccatum in spiritum sanctum sit genus peccati distinctum. Contra
quod habet species contrarias aspectibus aliorum peccatorum distinctas est genus peccati distinctum
ab aliis peccatorum generibus. Sed peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi quia eius species sunt
obstinacio et desperacio et veritatis agnite impugnacio quas patet esse species
huius peccati contra alios ergo etc. Ad 3m peccatum in spiritum sanctum dicit
magister in littera est peccatum ad mortem sed omne peccatum mortale est peccatum ad mor-
tem ergo non peccatum ad mortem est generale ad omnes peccatorum differencias ergo et pec-
catum in spiritum sanctum. 2o peccatum in spiritum sanctum aut est contra nomen quod est in persona
spiritus sancti, si sic tunc cum illud quod est appropriatum spiritui sancto sed contra quam personam spiritus

vel sicut tertia persona spiritus sanctus una est maiestas patris et filii et spiritus sancti. Ergo omne peccatum quod

est in spiritum sanctum et in patrem. Et omne quod est in patrem est in spiritum sanctum. Ergo hoc modo

est generale ad omne peccatum. Item quia est effectus appropriatus spiritui sancto ut patet quia bonita-

te et gratia. Sed omne peccatum est contra bonitatem et gratiam spiritus sancti. Ergo omne peccatum

est peccatum in spiritum sanctum. Contra peccatum dividitur in peccatum ex infirmitate et ignorantia et

ex malitia, ita quod peccatum ex malitia dicitur esse peccatum in spiritum sanctum. Sed peccatum ex igno-

rantia et peccatum ex infirmitate non dicuntur speciale genus peccati. Item omne et peccati genus ex igno-

rantia potest esse ex infirmitate. Ergo non videtur similiter quod peccatum ex malitia dicatur determinatum

peccati genus. Item omne quod [illegible] facit [illegible] potest esse contra [illegible] sive contra

peccati genus. Ergo si omne genus peccati potest fieri contra iustitiam, videtur quod peccatum in spiritum sanctum [illegible]

[illegible] omnia peccata generaliter. Non igitur est peccati genus ab aliis peccatis quibus distin-

guitur. Respondeo dicendum quod peccatum in spiritum sanctum dicitur genus peccati distinctum ab aliis quibus peccatis

[illegible] ratione triplici, videlicet ratione principii et ratione sui oppositi et ratione actus contra-

rii. Ratione principii quia peccatum in spiritum sanctum dicitur esse id quod est contra malitiam sive in

[illegible] quia non procedit omne peccatum. Sed id solum quod ex hoc facit sicut ratione

[illegible] sui oppositi sive distinguitur. Item quia est contra gratiam videlicet innocentie baptismalis

peccatum in spiritum sanctum quod habet oppositum gratie [illegible] et contra [illegible] pugnat. Quod ad secundum

[illegible]. Et quod ad [illegible] [illegible] per [illegible] gratia innocentie et [illegible] actualia

pugnatur gratia baptismalis. Ratione vero actus contrarii sive distinguitur quia peccatum

peccatum [illegible] pugnat [illegible] gratie et malitia [illegible] ipso [illegible] esse peccatum

in spiritum sanctum consistit contra actum [illegible] spiritus sancti [illegible] in desperatione et obstinatione

ratione [illegible] fornicatio et adulterium non potest dici aliquo modo dici peccatum in spiritum

[illegible] ratione sui principii et oppositi et actus contrarii peccatum in spiritum sanctum est

sanctum. Ratione [illegible] [illegible] [illegible] ut dicitur in spiritum

genus peccati determinatum et ratione [illegible] [illegible] [illegible] ut dicitur in spiritum

sanctum videlicet ratione malitie a qua procedit quia directe opponitur bonitati appro-

priate, videlicet ratione [illegible] sive finalis gratie qua [illegible] quia est effectus appropri-

ate spiritui sancto. Et ratione principalis actus [illegible] que consistit [illegible] directe di-

ctis spiritui sancto. Et ratione [illegible] actus spiritualis malignatis et [illegible] quod par

peccatum in spiritum sanctum quod est in ipsum et contra actum spiritus malignatis et patet quod

catum in spiritum sanctum est genus peccati ab aliis quibus peccatis distinctum. Et concedendo

potest rationes que hoc ostendunt. Ad illud quod primo obicitur quod est peccatum ad mortem. Dicendum

quod peccatum dicitur ad mortem dupliciter, ad mortem corporalem et mortem aut

corporali [illegible]. Quarum prima est amissionis vite. Aliud est dispositionis

corruptio [illegible] ad susceptionem [illegible]. Tertium est impossibilitas re-

parationis. [illegible]. Et quod ad primam conditionem peccatum [illegible] adeo dicitur

esse peccatum [illegible] ad mortem. Quod ad secundam peccatum in spiritum sanctum dicitur peccatum

ad mortem corporalem [illegible] contra [illegible]

ad mortem quia tollit disposiciones ad susceptionem vite quam videlicet consistit in suscep-
cione penitencie. Capitulum 1^m ad 3^am condicionem peccati eius dicitur ad mortem, id est quia
corporalis moritur. Ad idem ergo dicitur quod omne peccatum mortale ad mortem, et quod peccatum
in spiritum sanctum est peccatum ad mortem differenter non accipitur peccatum ad mortem. Ad
2^m quod obicitur quod aut dicitur peccatum in spiritum sanctum opponi et cetera. Ad 2^m quod cum dicitur peccatum in
spiritum sanctum non opponi et cetera, sed opponitur contra appropriatum effectum, ut opponitur omnis ef-
fectus appropriatus, sed opponitur effectus proprius ut appropriata spiritui sancto. Hec autem est
donum gracie finalis sive primalis, et hoc ipsum opponitur ad statum gracie finalis
in qua consistit omnis gracie efficacia, et hoc modo non omne peccatum est contra effectum
illum, et propter hoc non sequitur quod omne peccatum sit in spiritum sanctum. Ad 3^m dicitur quod omne
peccatum potest esse contra graciam et infirmitatem. Dicendum quod non est simile, quia ignorancia
non denominat sibi aliquem actum ut eciam infirmitas, et ideo non dicitur genus peccati deter-
minatum, sed dicitur circa genera peccatorum. Similiter dicendum est de peccato quod est ex infirmita-
te, non sic autem est de peccato quod est ex malicia. Ad illud cum opponitur peccatum in spiritum sanctum

non sufficit opponit contra spiritum sanctum et in dictis. Sed definicio generis implicat ac-
tum subsequentem. Ad aliud, scilicet quod omne peccatum sit ex malicia. Dicendum quod
ex malicia quomodo possit ad omne peccatum, non tamen semper facit peccatum in spiritum sanctum,
quia sunt peccata quando non habet appetitum formandi contrarium, ratione sui
ut formare, non dicitur illa formacione peccatum in spiritum sanctum, quando sed
peccatum committit ex industria et certa malicia. Ad illud cum dicitur quod peccatum ex mali-
cia est peccatum in spiritum sanctum, hoc solum intelligitur de illis generibus peccatorum que
ex ipsa malicia habent ortum, sicut invidencia fraterne gracie et impugnacio
veritatis agnite. Utrum peccatum in spiritum sanctum habeat aliud peccatum precedens, et

Secundo queritur utrum peccatum in spiritum sanctum sit ultimum in linea, et quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum
desperacionis et obstinacionis, sed nullus desperat vel obstinatur nisi
propter aliquod precedens peccatum, ergo videtur quod precedit aliquod peccatum sicut preambulum ad
peccatum in spiritum sanctum. Item peccatum in spiritum sanctum ut est finalis impenitencia, sicut
sicut anima finalem nisi impenitenciam quod est desperacio, sed impenitencia non est nisi de peccato
precedente sicut ut prima, ergo videtur quod est peccatum in spiritum sanctum quod habeat aliud peccatum
preambulum. Item 3° peccatum in spiritum sanctum est peccatum precedens contra maliciam, ergo
necesse est quod antequam homo peccet peccato in spiritum sanctum sit malicioso, sed non est
maliciosus nisi per culpam, ergo ante peccatum in spiritum sanctum necesse est aliam culpam
esse preambulam. Item 4° In bonis nemo repente fit summus, ergo videtur quod in malis
nemo statim labatur in profundum. Sed per id peccati genus labitur homo in profundum
viciorum. Item videtur quod illud peccati genus habeat aliud preambulum quod disponit ad ipsum

¶ Secundo quia maior fuit nobis inflicta sicut dicit beda super peccatum primi parentis
videlicet infirmitas / ignorantia / malicia / et concupiscentia. Sed proprie est quod quis
primo peccet peccato contra ignorantiam et contra infirmitatem. Et similiter est proprie quod primo
peccet peccato quod ex malicia procedit ¶ 2o quia circumstantiae peccatorum quae sunt
diversae / proprie est peccare peccato uno absque alio. Sed peccatum in spiritum sanctum est
peccatum distinctum ab aliis generibus peccatorum. Proprie est aliquem peccare illo genere peccati
etiam si non precessit aliud peccatum ¶ 3o impugnatio veritatis agnitae est quaedam
species. Sed datur quod quis impugnat agnitam sicut et veritatem ignoratam / Ergo
videtur falsum quod quis ad illam speciem absque alio peccati genere committi possit peccatum
in spiritum sanctum ¶ 4o peccatum in spiritum sanctum consistit circa actus spirituales / Sed magis potest
dici actus carnis quam actus spirituales [illegible] / Ergo potest peccare peccato carnis
nullo alio peccato precedente / patet ratione primo similiter tertio verum hoc esse [illegible]
verum de peccato in spiritum sanctum ¶ Ad 4o dicendum quod de peccato in spiritum sanctum differenter est lo-
quendum secundum eius species differentes / quaedam enim sunt species peccati in spiritum sanctum quae nullo modo pos-
sunt esse absque peccato precedente sicut obstinatio desperatio et finalis impenitentia
talia enim respiciunt peccatum precedens [illegible] et etiam patet ratione nemo
non desperet de venia nisi qui commisit culpam / nemo obstinatur in ma-
lo nisi qui fecit malum / nemo impenitens est nisi qui [illegible] peniteat / Sunt
etiam aliae species peccati in spiritum sanctum quae possunt esse absque peccato pre-
cedente quae non respiciunt determinate peccatum sicut est impugnatio fraternae gratiae
impugnatio veritatis agnitae / sicut etiam est presumptio de impunitate. Potest enim
[illegible] gratiae invidere et veritatem agnitam impugnare / de impunitate presumere
[illegible] nulla actualis culpa precessit et hoc [illegible] libertatem voluntatis
[illegible] talibus [illegible] peccatorum [illegible] de ordinatione [illegible] perpetrare / aliter quod ista sunt peccata
valde gravia / [illegible] aut numquam contingit quod aliquis [illegible] cadat nisi [illegible]
cum fuit per alia peccata [illegible] ¶ Concedendum est ergo quod peccatum in spiritum sanctum non so-
lum est genus peccati distinctum ab aliis peccatorum generibus [illegible] / Sed etiam [illegible]
potest [illegible] ita quod committatur sine culpa precedente / [illegible] rationes [illegible]
potest [illegible] quod [illegible] de eo
verum et [illegible] ad illam partem [illegible] possunt [illegible] eo quod [illegible] de eo
[illegible] dependent actus spirituales ab actu carnis et [illegible] quod illa ratio non
cogit quod peccatum in spiritum sanctum possit esse sine aliis peccatis precedentibus spiritua-
lis sive ad animam pertinentes non solum carnis [illegible] super [illegible] debita
sed etiam super alios actus [illegible] sibi alios actus quae [illegible] sicut et peccata
[illegible] actus illos [illegible] ut plurimum alia peccata presupponit [illegible] mala

¶ de peccato in spiritum sanctum

sic desperatio et obstinatio / Uno modo potest autem est de actibus corporalibus qui ipse non
fuissent in alios actus. Et tunc magis comparatur / et isto modo illa peccata circa illos ac-
tus consistentia non habent alia peccata tamquam materia / Et huic consonat illud
quod dicit commentator quod verba prophetica sunt ad animam pertinentia continue dominari
per infinitum secundum se / uno modo potest est de actibus pertinentibus ad corpus / et eo modo illa
non cogit ut etiam alia quae dicit quod genus peccati distinctum / Certo cum quo esset
sine aliis inconvenientibus posset distinguere ab aliis quod multa sunt improbabilia
secundum esse quae tamen distinguuntur formaliter / Ad id quod obicitur in contrarium primo de obstina-
tione et desperatione / dicendum quod isto modo illa procedit ab insufficientia / Quibus etiam
illud potest reperiri in istis duobus generibus peccatorum non tamen primo / Propter vero et aliis
generibus peccati in spiritum sanctum / Ad secundum scilicet quod finalis impenitentia est circa
omnibus speciebus generis peccati / dicendum similiter quod ut id cogit probatio quod peccando in
spiritum sanctum committit homo aliud peccatum respectu cuius potest habere propositum non pe-
nitendi potest ille qui impugnat veritatem agnitam ut invidet fraternae gra-
tiae / At etiam potest est de eo qui a deo presumit de benignitate misericor-
diae quod nullum umquam effectum misereri / et quod hoc proponit mala fa-
cere et numquam de eis penitere / et hoc totum potest esse sine alterius peccati
genere / Ad tertium scilicet quod id peccatum est ex malitia / dicendum quod malitia secundum quod est
radix potest dicere malitiam contractam ex peccato originali / et potest dicere ma-
litiam actualem scilicet actualem ~~pravitate~~ perversitatem voluntatis / Et primo modo proce-
dit non et tempore / secundo modo contingit / non enim oportet quod fuit ante perversitas malitiae voluntatis
do malignari potest in spiritum sanctum peccare et ita non oportet quod praecedat aliquam malitiam
a actualis peccati de pravis voluntate. Sed sufficit quod praecedit tempore ma-
litia quae est poena originalis / Ad quartum scilicet quod nemo repente fit summus
dicendum quod non est simile quia summus non posset aliquis in ordinate ascen-
dere. potest tamen in ordinate descendere sine subito per praecipitationem / Sed tamen non
efficitur homo ita perfecte malus committendo semel peccatum in spiritum sanctum / Im-
mo quanto pluries peccat tanto magis labitur in profundum

Consequenter quaeritur de hoc peccati genere per additiones speciales / Et circa hoc
quaeruntur duo / Primo quaeritur de huius peccati gravitate / secundo quaeritur de eius
peccati irremissibilitate / dist. / Et quaeritur utrum istud peccati genus sit gravius

Circa primum proceditur sic / Primum / Et quod sic videtur primo per auctoritatem
in littera est sicut aliud peccatum gravius et abhominabilius / secundo ra-
tione videtur maius est peccatum quod magis facit distare a vero. Sed tale est

peccatum in spiritum sanctum. Ergo etc. Tertio maius est peccatum quod minus potest habere de ratione excusationis. Sed peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi, minus enim habet nec etiam [illegible] peccatorum quam de colore excusationis. Ergo etc. Quarto magis est peccatum quod magis inhabilitat animam ad iustitiam. Sed peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi quia magis eam voluntatem deordinat. Ergo etc. Quinto sicut ignorantia excusat per causam, per se tantum aggravat, sed [illegible] sicut voluntate dum sui etc. Sed peccatum in spiritum sanctum est peccatum ex industria sive ex certa malitia. Ergo etc. Sexto glossa super illud psalmi gaudebit ad vesperum: nemo insanabilior est eo qui sanus sibi videtur. Ergo minus elongat a sanitate peccatum in quo quis peccat scienter quam in quo quis peccat ignoranter. Sed peccatum in spiritum sanctum est peccatum quo quis peccat scienter. Ergo videtur quod minus peccatum sit quam peccatum ignorantiae.

Contra. Et persona sit maiestatis trina et aequales sunt omnes honorandi, tamen maiestas considerata patri et honor per comparationem ei debetur. Ergo per rationem quod est in patrem ut tantum ut plus dominum inhonorat quam peccatum quod est in filium ut spiritum sanctum. Sed ergo qualitas peccati pensatur secundum qualitatem contemptus. Videtur ergo quod sit magis grave peccatum in spiritum sanctum quam in patrem et filium. Tertio malitia est poena inflicta pro peccato originali sicut ignorantia et infirmitas. Sed ignorantia et infirmitas quae sunt poenae aliquo modo excusant peccatum. Ergo pari ratione et malitia. Quarto id peccatum gravius est in quo magis regnat libido. Sed in peccato quod est ex concupiscentia magis dominatur libido quam in peccato quod est ex malitia, sicut patet quia maior est libido in fornicatione quam in desperatione. Ergo videtur quod magis sit peccatum quod est ex concupiscentia quam illud quod est ex malitia, et peccatum in spiritum sanctum non est peccatum gravissimum. Quinto gravius est peccatum in quo est maior boni corruptio. Sed in peccato infidelitatis amor est corruptio quam in peccato in spiritum sanctum, quia [illegible] cum peccato credit et [illegible] et [illegible]. Ergo videtur quod infidelitas [illegible] gravior sit quam peccatum in spiritum sanctum.

Respondeo dicendum quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum gravissimum et quia naturam maxime laedit et quia oculos dei maxime offendit. Naturam enim maxime laedit quia non solum aufert ei sanitatem sed etiam praecludit viam ad sanitatem, sicut patet in morbis periculosioribus; [illegible] non tantum laedit naturam sed etiam praecludit viam ad susceptionem ubi ut medicamenti per intelligentiam est de isto morbo spirituali. Oculos dei maxime offendit quia nullam habet excusationem, et ideo peccantibus in hoc genere peccati [illegible] remissio [illegible] et [illegible] hec duo dicit magister quod peccatum hoc est ceteris gravius et abhominabilius, ut

gravius dicitur ratione maioris lesionis abhominabilius ratione defectus ex-
cusacionis; non autem levius est. Quod peccatum in spiritum sanctum est cum malicia et non
solum cum malicia sed cum malicia et industria. Tunc enim peccat aliquis peccato in
spiritum sanctum quando ad malum movetur [illegible] ipsius sciens se movere ad
malum. Ideo peccatum in spiritum sanctum est cum malicia affectata [illegible] malicie

id est peccatum in spiritum sanctum

originali peccato contracte et malicie actuat [?] quacumque industria, et ideo non
tantum dicitur esse cum malicia sed cum certa malicia. Prima autem malicia scilicet origina-
li peccato contracta hoc peccatum non excusat quia talis malicia est in ipsa voluntate
[illegible] et ideo cum voluntati [illegible] non minuit rationem voluntarii sicut faciunt
infirmitas et ignorantia, et quia non minuit rationem voluntatis non diminuit de
ratione peccati et per consequens non excusat. Alia autem malicia non solum non excusat
sed eciam multum aggravat tum ratione [illegible] tum ratione condicionis adiunc-
te utrumque [illegible] aggravat, et propter hoc quia peccatum in spiritum sanctum maxime oculos
divine offendit, videlicet quia est cum certa malicia, cum hoc eciam eam causam nam [?]
ledit. Lesio enim peccati principaliter consistit in deordinatione voluntatis et quanto volun-
tas magis [illegible] ad aliquid se inclinat, tanto magis se deordinat
et depravat. Et quia certa malicia hoc peccatum precedit, ideo in hoc peccato gravius [?]
sciens et prudens immo eciam impudens peccatorum eligit malum et
ideo voluntas eius magis in hoc peccato quam in aliis respuit bonum quia [?]
plus inficit voluntatis gustus. Et hinc est quod respuit medicamen-
tum, quemadmodum gustus maiore infectus respuit bonum cibum. Cum ergo
hoc peccatum certa malicia precedit, hinc est quod est ceteris aliis gravius
et abhominabilius quia est contra genus peccati. Hinc eciam est quod maxime est nature
lesivum et maxime oculorum divine maiestatis offensivum. Et ideo [illegible]
[illegible] sunt rationes hec ostendentes id peccatum esse gravissimum. Solvitur ad primum quod pro-
bat [?] scilicet quod peccatum cum ignorancia magis a sanitate elongat. Solvitur ad 2um quod ma-
ior insanabilitas [illegible] duplici causa potest venire: vel a condicione morbi
vel a condicione infirmi. Unde cum dicitur quod nemo est insanabilior eo qui [illegible]
[illegible], hoc intelligitur quantum ad condicionem et statum infirmi per quod talis non per-
cipit se infirmum, non querit medicum, et ita nunquam sanatur. Quantum autem ad condicionem
morbi non habet veritatem. Sed cum peccans cum ignorancia [illegible] de facili re-
cipit sanitatem, peccans autem in spiritum sanctum rebellis est [illegible] vel
talis morbi, et ideo quantum est de se peccatum illud et gravius est et insanabilius. Solvitur ad
3um [illegible] scilicet quod peccatum in [illegible] est [illegible] gravius et magis quam peccatum in spiritum sanctum [illegible]
[illegible] maiestas. Solvitur [illegible] quod id peccatum non dicitur esse gravius aliis peccatis quia in ipso [illegible]

natur magis persona spiritus sancti quam persona patris. Nam in omni peccato contemptum divina maiestas tamen personarum. Non sic hoc genus peccati non distinguitur a peccato in patrem, quia hoc quod hic contempnatur spiritus sanctus et ibi pater per nos cohoc genus indirecte. Sed quia hoc genus est quod in ipso amplius contempnitur tamen persona maiestas quam in aliis generibus peccatorum, magnat ei impugnet gratiam que est totius bonitatis effectus, et ideo magis est peccatum grave, et ideo illa procedit ex falso intellectu. ¶ Ad 3um, scilicet quod malicia est pena inflicta, ergo dicitur per se sit ale pene. Dicendum quod non est simile, et ideo genus est quia malicia respicit ipsam voluntatem 2um per se. Sed ignorantia respicit intellectum, et infirmitas respicit carnem, et illa non adeo sunt in voluntate sicut ipsa malicia, et ideo magis diminuit de ratione peccati quam malicia. Preterea peccatum in spiritum sanctum non tantum est ex malicia contracta, immo etiam ex malicia conflata, ex malicia quieta et malicia gratia sicut supra dictum est. ¶ Ad 4um, scilicet quod id peccatum est gravius in quo magis regnat libido. Dicendum quod libido maior dicitur duobus modis: a ratione actus voluptatis, a ratione maioris amplitudinis. Libido enim notat voluptatem, aut voluntatem voluptuosam et amplam. Cum enim dicitur quod gravitas peccati attenditur 2um quantitatem libidinis, dicendum quod verum est 2um quod quantitas libidinis pensatur 2um in amplitudine voluntatis penes delectationem, sicut patet quod gravius peccat senex fornicator vel adulterator quam iuvenis, quia amplior enim voluntate monetur quamvis iuvenis amplius delectetur. Licet ergo in aliis generibus peccatorum magis habundet libido quantum ad delectationem, quia tamen in hoc peccato magis habundat quantum ad amplitudinem voluntatis sicut dictum genus est. ¶ Ad 5um, scilicet quod actus est corruptio in ... delectatis. Dicendum quod maior corruptio potest esse duobus modis: aut intensive aut extensive. Extensive loquendo plura bona corrumpuntur in peccato infidelitatis quam in peccato in spiritum sanctum per illo peccati genere tollitur totius spiritualis edificii fundamentum. Intensive autem magis fit corruptio in peccato in spiritum sanctum, pro eo quod magis reddit inhabilem ad bonum et amplius firmatum in malo, unde id peccatum recte dicitur gravius in quantum est maior boni corruptio intensive, et quia peccatum hereses frequentissime habet coniunctum peccatum in spiritum sanctum ut pote obstinationem, hinc est quod id peccatum est valde periculosum. Si enim solum ex ignorantia heretici moverentur, facile adhiberetur sibi remedium. Sed quia cum obstinatione pertinaciter adherent errori suo, pro frequentiori parte quam inveniuntur incorrigibiles.

Secundo queritur de illius peccati irremissibilitate, et quod id peccatum sit irremissibile. Mathei xii: spiritus blasphemie non remittetur, et postquam dixit verbum contra spiritum sanctum, ei remittetur neque in hoc seculo neque in futuro. Sed ... etc. ... remitti. ¶ Item glosa super ... blasphemie remittitur, spiritus autem blasphemie non remittetur neque in hoc seculo neque in futuro

libido aliis dicitur durior

Quo est verius ... satur

corruptio potest esse duplex

¶ Dis. xx ¶ De hoc peccato queritur quia ad questiones sequentes

¶ 3o quia xpus desperantium per cogitationes mortis ibimus et post se
nigit causa nolo orare quia pro isto est non gaudia te. sed ergo pecco remissi
dus vult operari et nolebat operari propter peccatum desperationis. ergo videtur quod
peccatum desperationis sit irremissibile, pari ratione concluditur de qualibet specie
peccati ¶ 2o nullum peccatum remitti potest de quo non potest subire penitentiam
et postulare veniam. sed peccatum in spiritum sanctum est huius. ergo etc. assumptio manifesta
est. ubi probatur per augustinum contra in libro de sermone domini in monte. tanta est
labes huius peccati ut deprecandi humilitatem subire non possit ¶ 4o in
penitentia est spes huius peccati et anxietas aliis speciebus. sed ergo impenitentia diu
te opponitur ipsi venie et penitentie. ergo videtur quod semper prohibet veniam et re
missionem. videtur ergo quod hoc peccatum sit irremissibile ¶ 5o quod super idem per
contra in principio marci. i. eos qui erat desperatissimi. ergo si hoc
est peccatum quod maxime elongat a venia, et ideo non remitti videtur quod et omnia
alia ¶ 2o augustinus de verbis domini ista impenitentia ut contra in peccatis quamdiu quis
in hac carne vivit non potest iudicari de ullo et desperandum est quamdiu
dum patientia dei eum ad penitentiam adducit. sed ideo qui peccat peccato
irremissibili desperandum est. ergo videtur quod peccatum peccato in spiritum sanctum non
peccat irremissibiliter ¶ 3o peccatum in spiritum sanctum non aufert hominem statum via
toris. sed quamdiu homo est in statu viatoris habet vertibilitatem liberi arbitrii quamdiu homo habet
potest deo reconciliari et a peccato liberari. ergo videtur quod peccatum in spiritum sanctum possibile sit
remitti ¶ 4o potentior est gratia et virtus in bono quam sit peccatum in malo
sed nulla virtus reddit hominem que suo actu impotentem ad peccandum vel penitentia
vel alia. ergo videtur quod nulla culpa reddit hominem impotentem ad resurgendum. sed non
resurgit homo a peccato nisi remittatur peccatum. ergo non solum id peccati genus sed et
quodlibet aliud est remissibile ¶ 5o si peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile
aut hoc est propter privationem actus remissibilitatis et remissionis aut propter privationem dispo
sitionis aut propter privationem possibilitatis. si propter privationem actus ergo quodlibet peccatum quod non
remittitur debet dici irremissibile. ergo quodlibet peccati genus ratione non irremissibile
dicitur. si propter privationem dispositionis ergo cum omne peccatum mortale reddat hominem
ineptum ad remissionem propter dei offensam et contemptum videtur ergo quod omne de
beat dici irremissibile. Si propter privationem possibilitatis aut hoc est
quia deus non potest infundere gratiam aut hoc est quia iste non potest gratiam recipere
sed primum est plane falsum, similiter et 2m quia iste habet arbitrii libertatem sicut non

so videtur quod aliquo modo peccatum debeat dici irremissibile / est questio pro dicitur
irremissibile quod dicitur et aliter ¶ [illegible] quod sic dicit magister in libro
in iiii quorundam opinio fuit quod peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile / quia
vix / aut raro / et difficulter dimittitur ¶ Alii non dixerunt quod ideo dicitur
irremissibile / quia ullo modo remitti habet pro eo quod tali peccato peccans digne pe
nitere non potest / utrumque autem istorum modorum dicendi quaerens est et veritati non re
pugnat aliter pro recte intelligitur ¶ Sic enim irremissibile dicitur dupliciter uno modo irremissi
bile dicit aptitudinem / alio modo irremissibile dicit ineptitudinem / sic et ir
remissibile dupliciter potest dici / uno modo ut intelligatur irremissibile i. ineptum sive
possibile ad remittendum / alio modo ut dicatur irremissibile quia non est aptitudine re
mitti / utroque horum modorum peccatum in spiritum sanctum potest dici irremissibile / nam sicut
peccatum in spiritum sanctum / ut est impenitentia / vel est impenitentia [illegible]
penitentia aut dicitur duobus modis sic et perseverantia uno modo dicitur per
severantia propositum perseverandi / alio modo dicitur perseverantia continua per
manentia in bono usque in finem / et primo modo perseverantia est in qualibet virtu
te ¶ Secundo modo perseverantia includit gratiam finalem / sic et impenitentia dicitur
dupliciter ¶ Uno modo dicitur impenitentia propositum non penitendi / alio modo dicitur impenitentia continua
permanentia in malo usque in diem quo mundum relinquimus / et secundum istum modum
peccatum in spiritum sanctum quod claudit in se impenitentiam dupliciter potest dici uno modo prout clau
dit impenitentiam quae quidem est finalis perseverantia in malo / et sic dicitur irre
missibile / quia non potest remitti sicut finalis gratia non potest perdi / Sed tale
non peccatum in spiritum sanctum nemini attribuendum est usque ad id instans in
quo possit dici de isto quod sit finaliter impenitens et aliquo modo cu
rit per unam personam opinionem et ita valde stricte accipit peccatum
in spiritum sanctum ¶ Alio modo dicitur peccatum in spiritum sanctum prout claudit in se impenitentiam
i. propositum non penitendi hoc modo dicitur non irremissibile i. in aptitudine remit
ti cum non sit possibile ad remissionem quia tale propositum nunquam potest
raro tamen et vix remittitur / quia tale propositum claudit viam ad gratiam et
impedit spiritum sanctum in suo [illegible] / Illud enim quod gratiam introducit et quod ad gratiam dis
ponit de quo non est voluntas concedendi a peccato / et ideo cum voluntas sa
ne sua affirmat ad oppositum nisi fiat ex speciali vocatione divina et
adiutorium non pervenitur ad remissionem huiusmodi / quia est alia peccatorum gratia

Irremissibile dicitur dupliciter

et si perimit bonam voluntatem et iusticiam non tamen reddit voluntatem rebellem et inpugnantem contra vocationem divinam / et hinc est quod etsi in quantum remittatur propter negligenciam peccantis ut finalem impenitenciam morte non dicitur esse irremissibilia / secundo quia peccatum id dicitur irremissibile / magis quam alia peccata quia quod non tamen impugnat gratiam sed etiam dispositionem ad recipiendum et graciam suscipiendam / tercio eo quod dicitur irremissibile quia quantum in se non peccat sed parat dispositionem / sed tamen aut accipiendo potencia parat / sed hoc modo non dicitur aliquod peccatum in spiritum sanctum quando dimittitur in hac vita / et per hec patet rationes que inducuntur ad utramque partem / et ad eas potissime que inducuntur ad partem secundam que videlicet ostendunt quod peccatum id non dicitur irremissibile eo quod reddat hominem impossibilem ad veniam quam dimittitur in vita ista / et quod verum concludunt ¶ ideo concedende sunt / Rationes tamen non verum unde quod nullo modo debeat dici irremissibile / sed id manifesta est per ea que dicta sunt / quia in aliis peccatis mortalibus non sic est preparatio ad remissionem sicut in hoc peccato. quamvis enim alia peccata tollant iusticiam non tamen auferunt propositum redeundi ad iusticiam / fere enim omnes qui peccant emendationem proponunt / hoc autem peccati genus in quo peccatum est tollit iusticiam. Simul non tale peccatum est quod sicut angelica in primis auferat hominem propositum redeundi ad graciam et ideo irremissibile dicitur quia parat dispositionem ad bonum

¶ Ad id quod obicitur in Iheronimo de auctoritate domini in Mathei et cetera in glosa. dicendum quod tam textus quam glosa intelligi habent quantum ad preparationem remissionis vel aptitudinem non vel possibilitatem et aptitudinem / Non quod dicens determinatur quod id peccatum non remittitur intelligendum est / non quod remitti non possit / sed quia deus paucis concedit remittere / vel dicendum per dictum auctoris quod intelligitur de peccato in spiritum sanctum vel quod includit impenitenciam / hoc est in quo quidam perseverat usque ad mortem ¶ Ad id quod tercio obicitur de verbis Ieremie quod deus nolebat orari pro desperatis / dicendum quod hoc non erat quod nullo modo possent ad bonum converti ut videtur hoc cum potuisset si deus vellet eos spirituali remedio sanare / sed quia ipsi non merebantur / et deus occulto suo iudicio nolebat eis manum medicinae applicare / hinc est quod per iudices et suum iudicium et eorum impenitenciam et hoc propheta predicebat / et ita quod hic non habetur quod id peccatum non possit remitti / sed de illis nolebat deus remittere / et quod illi finaliter in

impenitencia irremissibilis erat quia non possent ab ea discedere. Ad id quod obicitur quod tanta est huius peccati labes quod penitere non posset, dicendum quod augustinus in libro retractationum exponit hoc non esse dictum per privacionem omnimode possibilitatis cum deus gratiam det desperatis sed per privacionem facilitatis quia non solent nec conveniunt ad dictam impossibile quod ullo modo fiat sed eciam quod difficulter fiat. Ad id quod quarto obicitur quod in prima specie huius peccati, iam patet expositio quia duobus modis dicitur impenitencia ut dictum est, et prout impenitencia dicitur propositum non penitendi non reddit hominem impossibilem ad veniam quia potest ab isto proposito desistere et illo proposito desistente potest aliud propositum illi succedere et per consequens ad veniam pervenire.

Consequenter queritur de huius peccati genere quantum ad eius species et differencias. Circa hoc queruntur duo. primo queritur de speciebus huius peccati quantum ad numerum et sufficienciam. Secundo queritur de hiis quantum ad ordinem earum secundum rationem peccati et eo

Circa primum sic proceditur et queritur de numero et sufficiencia specierum huius peccati. muniunt eo processerunt huius peccati sex species assignantur videlicet desperacio, presumpcio, obstinacio, invidencia fraterne gracie, impugnacio veritatis agnite, et finalis impenitencia. Sed quod multo plures debeant esse videtur quia cum sint tres virtutes theologice, videlicet fides, spes, caritas, quarum qualibet ita est ad salutem necessaria sicut alia, videtur quod sicut est unum peccatum in spiritum sanctum quod est contra spem videlicet desperacio, similiter debeat unum esse contra fidem et ad contra caritatem. Secundo virtutes cardinales sunt multe preter primam que sunt necessarie ad salutem, ergo sicut accipitur species peccati in spiritum sanctum secundum oppositionem ad penitenciam, ita debet accipi per oppositionem ad alias virtutes cardinales. Tercio creditores non tantum opponuntur iste condiciones videlicet misericordia et iusticia sed eciam plures alie ut potestas, bonitas et maiestas, ergo sicut sunt due species huius peccati quarum una est contra iusticiam ut presumpcio, alia contra misericordiam ut desperacio, ita videtur quod due alie species debeant esse contra condiciones alias. Quarto cum sint peccata capitalia vel que sunt alia, ita quod magna sicut est invidia, ergo sicut invidencia fraterne gracie ponitur una species huius peccati, ita debet poni superbia et ira. Quinto eque magnum peccatum est impugnare bonitatem sicut impugnare veritatem, ergo sicut est una species peccati penes impugnacionem veritatis agnite, ita debet esse alia species penes impugnacionem bonitatis. Sexto sicut blasphemia est peccatum in spiritum sanctum ut dicitur in glossa et in textu [illegible] et aliorum patrorum, ergo videtur quod plures sint species peccati in spiritum sanctum quam

Nomen peccati in spiritum sanctum dupliciter sumitur, videlicet [illegible] et non [illegible]. Secundo prout notat finalem impenitenciam perseverandi in peccato usque ad mortem inclusive, et sic est peccatum irremissibile. Secundo sumitur prout notat propositum non penitendi, et sic potest esse remissibile mutato proposito, vel irremissibile [illegible] importat [illegible] in comparacione et difficultate [illegible]

predicte. Item tertio vero accipitur distinctio istarum specierum. Vel ut accipitur
ex parte eius cui opponitur hoc peccatum, vel ex parte actuum substractorum, vel ex
parte motivorum. Si ex parte eius cui opponitur tunc ista et illa sunt gratia principalis, et gratia
principalis sit una vel quia una sola debet esse species huius peccati. Si ex parte ac-
tuum substractorum vel illi actus sunt principales potentiarum interiorum
vel non principales. Si principales tunc non debent esse nisi tres vel ad minus po-
tentiarum. Si penes actus non principales ergo debent esse multo plures
quam sex. Si ex parte motivorum sicut obiectum quia cum plura sunt motiva quam
sex plures erunt huius peccati species. Ad hoc quidem dicendum quod cum magister non tangat
in littera nisi de numero specierum peccati in spiritum sanctum et alii ponant sex species, et alii
sex vero variat ista diversitas. Queritur ergo penes quid distinguantur
iste species et quare sunt earum numerus et sufficientia. Respondeo dicendum quod peccatum in spiritum sanctum
directe est contra effectum spiritus sancti qui quidem dicitur gratia principalis. Hec autem
principalis gratia vel quia in ipsa ratione considerantur tria respicit videlicet medium et
extrema et instrumentum. Ex parte medii concurrunt ista duo misericordia et iustitia
misericordia per quam dimittit offensam et iustitia per quam corrigit emenda-
tionem. Contra misericordiam est desperatio, contra iustitiam est presumptio. Ex parte extremi duo con-
currunt videlicet detestatio peccati preteriti, et propositum non peccandi nisi cum
hec duo nisi habeat non est idoneus ad hoc quod gratia spiritus sancti habeat in
ipsum efficaciam. Contra detestationem peccati est obstinatio, contra propositum
non peccandi est finalis impenitentia. Ex parte instrumenti duo con-
currunt videlicet veritas doctrine per quam peccatores instruat et bonitas
gratie per quam ipsum admoneat et sollicitet. Contra veritatem doctrine est
impugnatio veritatis. Contra bonitatem gratie est invidentia fraterne gratie.
Ex his patet numerus et sufficientia, quare sunt tot species peccati, nec plures nec pauci-
ores. Vel aliter potest accipi sufficientia dictarum specierum quia cum peccatum est contra gratiam
principalem, et per eam fit remissio peccatorum in virtute cause. Vel est peccatum
contra principium, vel contra virtutem cause efficientis huius principii aut potest esse duo
vel per recessum a bono et sic est desperatio, vel per obstinationem in malo et sic
est obstinatio. Si contra virtutem cause efficientis, vel ratione veritatis, vel ratione
bonitatis. Si ratione veritatis sic est impugnatio veritatis agnite. Si
ratione bonitatis sic est invidentia fraterne gratie. Et hec non sunt nimis minores
species. Nec iste modus assignandi repugnat ei qui dictus est. Et sic obstinatio

motivorum

Sufficientia dictarum peccati in spiritum sanctum

desperatio / presumptio

obstinatio / finalis impenitentia

impugnatio veritatis / invidentia fraterne gratie

que est obstinatio

que est obstinatio in malo. Clauditur presumptio et finalis impenitentia. Hec
enim ipso quod confirmatus est quasi in malo nec tenet penam ut proponit
dimittere culpam. ¶ Alii formant numerum istarum specierum quia cum peccatum in spiritum
sanctum sit contra personale gratiam quae est contra ipsam ratione sui vel ratione
antecedentium. ¶ Si ratione sui sic est obstinatio. Si ratione
antecedentium tunc ad primam antecedat spes et timor. Faciunt due mo-
le contra timorem est presumptio. Contra spem desperatio. ¶ Si ratione gratie
tunc ad primam consequitur emenda que consistit in duobus videlicet in vera
confessione et bona satisfactione. Sic sumuntur due species. Quarum una est
impugnatio veritatis agnite. ¶ Altera est detestatio boni, et secundum ipsam assignatur
obstinatio comprehendit obstinationem contrarie dictam et finalem impenitentiam. Et patet numerus
et sufficientia specierum. Et qua ratione quidam assignant minus. Idem est ratio quedam
vero. ¶ Ille autem modus quo assignantur sex species quemcumque est et quinque te-
netur pro eo quod illud quod alii dicunt implicite ille dicit explicite. ¶ Juxta
hunc modum credendum est species peccati in spiritum sanctum non esse sex et non
plures. ¶ Ad illud quod primo obicitur quod debet esse peccatum in spiritum sanctum scilicet contra fidem
et caritatem. Dicendum quod illa ratio non cogit. Quia non dicitur desperatio peccatum in
spiritum sanctum quia est contra spem sed quia directe impugnat dispositionem gratie
prevenientis. Cum enim desperat de venia, nunquam ad gratiam se preparat
secundum Iudas qui facilius desperans currit ad laqueum sicut dicit Augustinus
quam ad penitendum vel ad petendum misericordie beneficium. ¶ Ad secundum scilicet quod sunt
alie virtutes cardinales preter primam. ¶ Dicendum quod etsi alie virtutes sint
tamen prima contrarie virtus est per quam disponitur homo in gratia et per quam dimittitur
culpa. Et ideo peccatum quod magis est impugnativum gratie magis directe
habet opponi prime quam aliis virtutibus cardinalibus. Potentia prima virtus est con-
trariis sed eadem parimentum. Et ideo modo ei opponitur peccatum in spiritum sanctum
¶ Ad 3m scilicet quod alie sunt contrariones quam inimica et iusticia. ¶ Dicendum quod etsi alie sint
et sint iste tamen sunt precipue contrariones que concedantur in opere iustificationis
et quas oportet attendere peccatores ut possint redire ad gratiam, et ideo ma-
gis contra istas assignantur peccati species in spiritum sanctum quam contra alias. ¶ Ad
4m scilicet quod vii sunt capitalia peccata ita magna sicut invidia. ¶ Dicendum quod
invidentia fraterne gratie non ponitur esse peccatum in spiritum sanctum ratione eius

quod est capitale peccatum / sed ratione eius quod est impugnatio bonitatis quae directam habet oppositionem ad bonum primum. ¶ Ad quartum. scilicet contingit impugnare bonitatem sicut veritatem sicut et maiestatem. Dicendum quod in impugnatione veritatis agnitae clauditur impugnatio maiestatis et bonitatis quia veritas non tantum modo praedicat sicut sed etiam praedicat bonitatem et maiestatem dei et ideo contradicit veritati in qua praedicatur dei maiestas et bonitas per quam maiestatem et bonitatem impugnat ¶ Ad quintum. scilicet de speciebus blasphemiae. Dicendum quod comprehenditur sub impugnatione veritatis agnitae qui enim verbis falsis / veritati dei resistit blasphemare dicitur et veritatem agnitam impugnare ¶ Ad quaestionem in qua quaeritur penes quid accipiatur numerus et sufficientia specierum huius peccati Dicendum quod sumitur propter opposita / oppositum autem poenitentiae huius peccati genus non solum ratione habitus primi / sed eadem ratione eorum quae concurrunt ad poenitentiae effectum / et quia ista sunt sex sicut ostensum fuit duo propter medium et duo propter extremum / et duo propter media [illegible] hoc sunt sex species huius peccati ¶ Ad id quod ultimo quaeritur ¶ Iam patet responsio per causam quae dicta sunt [illegible] speciebus huius peccati quantum ad rationes speciales ¶ Et ostenditur

Secundo quaeritur de / quod nulla istarum sit species peccati in spiritum sanctum / et primo de desperatione / quod peccatum in spiritum sanctum est ex certa malitia / sed desperatio potius ex infirmitate quam ex malitia / ergo videtur quod desperatio non sit peccatum in spiritum sanctum. si dicas quod saltem sit esse species in quantum est ex malitia / obicitur quod hoc quod qui desperat cogitat in corde suo quod maior est iniquitas sua quam dei misericordia / et omnis talis errat / et decipitur / ergo omnis desperatio oritur ex ignorantia / ergo non est species peccati in spiritum sanctum ¶ 2° ostenditur hoc in spiritum de praesumptione / quia frequenter praesumunt quidam potius ex confidentia et audacia quam ex malitia / ergo non videtur esse species peccati in spiritum sanctum / si tu dicas quod non est species nisi in quantum procedit ex malitia / obicitur quod hoc quod praesumptio ratione cuius praedat est species superbiae quae est capitale peccatum / ergo non est species peccati in spiritum sanctum ¶ 3° ostenditur hoc in spiritum de obstinatione / quia obstinatio est induratio mentis in malitia pertinacia propter quod fit homo impoenitens / si ergo induratio mentis vertit ad permansionem in peccato / et permansio in peccato non est species peccati sed potius circumstantia videtur quod obstinatio non sit species peccati in spiritum sanctum. ¶ Si tu dicas quod obstinatio dicitur quod est peccatum in spiritum sanctum non tantum dicit permansionem sed etiam dicit novum actum et motum ¶ Obicitur quod hoc quia actus ille non est nisi quam voluntas manendi in peccato / ergo videtur quod obstinatio non sit species

peccati in spiritum sanctum sed ab impenitencia distincta ¶ Ergo ostenditur hoc ipsum de impugnacione
veritatis agnite quia frequenter veritas agnita impugnatur cum verecundia quia
homo timet confundi qui defendit falsum ¶ Ergo videtur quod non sit species peccati in spiritum sanctum
¶ Si dicas quod non est species peccati in spiritum sanctum sed ipsum quod est cum malicia / obicitur contra hoc quia
tamen veritas quam veritate agnita filio conspiratur ¶ Ergo pocius dicitur impugnacio
veritatis agnite peccatum in filium quam in spiritum sanctum ¶ Secundo loco ostenditur hoc ipsum de
invidencia fraterne gracie quia aliquis invidet alii correpcione nec tamen est
peccatum in spiritum sanctum cum malicia / videtur consista non esse peccati in spiritum sanctum ¶ Si
tu dicas quod hoc modo est peccatum in spiritum sanctum quando procedit cum malicia / obicitur contra
quia invidencia fraterne gracie semper continetur sub invidia quod est capitale peccatum
Ergo videtur quod invidencia fraterne gracie reducatur ad peccatum capitale et non sit peccatum
in spiritum sanctum ¶ Tercio et ultimo ostenditur hoc de impenitencia / quia aliquis non penitet quia
nescit se peccasse ergo videtur quod aliqua impenitencia sit cum ignorancia / ergo non est species peccati
in spiritum sanctum sed quod videtur est cum malicia ¶ Si tu dicas quod tunc est peccatum in spiritum sanctum quando
est contra spem / obicitur contra hoc quia spes non valeat genus peccati cum sit contrista-
cia ¶ Ergo impenitencia procedens cum ignorancia non est species peccati in spiritum sanctum
videtur quod ut impenitencia procedens contra spem ¶ Respondeo dicendum quod quemadmodum in operibus
meritoriis caritas dat formam / ita quod nichil est meritorium nisi cum caritate
procedat sic intelligendum est in peccato in spiritum sanctum quod malicia dat formam huic
peccato / unde non dicimus esse peccatum in spiritum sanctum nisi quod cum malicia procedit
/ et quia fere omnes actus qui procedunt cum malicia possunt procedere
de infirmitate et ignorancia / et nomina peccatorum imponuntur ab actibus / hinc
est quod ulli nomen peccatorum specierum est impositum alicui causa quod est species
peccati in spiritum sanctum / et ideo in contra omnia opposita est hec generalis et communis distinctio
ut dicamus quod ista sunt vel non sunt peccatum in spiritum sanctum secundum quod fiunt cum mali-
cia ¶ Si autem fiunt praeter maliciam ut pote cum ignorancia et infirmitate
tunc non sunt peccata in spiritum sanctum. Hoc autem melius patet per ad singula des-
cendendo ¶ Ad primum quod obicitur de desperacione quod potest esse cum infirmitate / dicendum quod
aliquando desperat aliquis propter pusillanimitatem / ita quod in ipsa desperacione
non invenit complacenciam / sed dolet et renititur contra ipsum et tunc non est
dicendum esse peccatum in spiritum sanctum quia cum tali desperacione non perficitur homo
in profundum ¶ Est et alia desperacio qua quis desperat diffidencia ab-
scondens se a facie divine misericordie / sicut fecit Cayn / qui dixit ecce tua

a facie tua eicis me hodie / et hoc peccatum est peccatum in spiritum sanctum / quia est in contume-
lia divine misericordie cum suam preferat iniquitatem sicut dixit Cayn maior est in-
iquitas mea etc. quales tamen non iudicantur infidelibus / aut quia tales bene
sentit de aliis sed male de se aut etc. quia non estimat deum misereri non
posse sed potius misereri nolle et tale peccatum habet quintam maliciam
pro eo quod qui sic desperat in tali culpa vult vitam suam finire, unde
tales desperatissimi de facili ut experientia frequentissime probatur ipsis inferunt mor-
tem. ¶ Ad secundum scilicet quod obicitur de presumpcione ¶ dicendum quod est presumpcio de meritis

presumpcio est duplex

et presumpcio de impunibilitate / prima presumpcio qua quis presumit de
meritis suis sive de aliquo quod habet in se est peccatum superbie ¶ secunda presumpcio
qua quis presumit de impunibilitate dans totum divine misericordie et auferens
ei omnino rigorem iusticie hec est peccatum in spiritum sanctum / quia claudit viam ad
gratiam et viam applicat ad peccatum / et sic patet quod aliud pertinet ad peccatum
capitale / et aliud ad peccatum in spiritum sanctum ¶ Ad tertium scilicet de obstinacione quod
obstinatio dicit permansionem in peccato vel in malo ¶ dicendum quod obstinatio dicitur dupliciter

obstinatio dupliciter dicitur

uno modo dicitur obstinatio continua permansio in culpa / alio modo dicitur obstinatio volun-
tas complacens sibi in culpa perpetrata et pro ea culpa non detestans sed approbans.
et hec non dicit actum / actum in quo precedit cum malicia id est peccatum
in spiritum sanctum / differt autem ab impenitencia [illegible]
est [illegible] / [illegible] futurum / et [illegible]
plagam et plagendam non committere / tamen [illegible] istos duos actus possunt esse
diversa vicia / sicut largitas [illegible] tamen [illegible] duos actus qui
ad ipsam concurrunt videlicet dare et tenere / habet duo vicia opposita vi-
delicet prodigalitatem et avariciam ¶ Ad quartum scilicet de impugnacione veritatis
agnite ¶ dicendum quod veritas agnita [illegible] intelligi impugnando aut
ipsam veritatem / aut [illegible] directe / aut [illegible] effectum consequentem / primo [illegible]

veritas agnita quattuor modis impugnatur

impugnat cum omnes homines [illegible] deperderet ¶ secundo et tertio [illegible]
impugnatur conformitate et cum malicia et cum quis impugnat ea
pertinaciter sua in confusione directe sive [illegible] sui quia [illegible] habet
adiunctam maliciam maxime cum est veritas ad salutem pertinens ut est veri-
tas [illegible] religionis et sic est peccatum in spiritum sanctum / tunc autem dicitur aliquis
veritatem pertinaciter impugnare / [illegible] impugnacione [illegible] directe

ut effectus contritis / aut facit ut velit facere preiudicium veritati / ita quod
quamvis non odiat veritatem / et quod veritas est ymo ratione adiuncti odio eam ab
horret · sicut aliquis odit deum ratione iustitie / et ratione illius odii contingit quod ho
delectatur in contumeliis dei / et in confutatione veritatis / et tunc recte dicitur
moveri ex malicia et pertinacia / Si autem quis consistit non pertinaciter tunc
bene potest procedere talis impugnatio ex quadam infirmitate ut talis impugnatio
peccatum est in spiritum sanctum ut valet id quod obiicit quod veritas et agnitio veritatis
appropriatur filio / quia talis impugnatio non procedit ex ipsa agnitione / sed potius
procedit ex malicia ipsa voluntatis / Unde magister supra dixit in prologo differen
tiis voluntatibus differentes fit aliorum studiis et deum aliud complacet
impietatis error obmittitur / et sicut quotidiana ipsa impietatis erroris
consultat / et dicit quod movet ad caritate veritatem impugnandam / Ad quintum
quod obicitur de invidia fraterne gratie · dicendum quod dicitur potest quis invidere gratie aliene / aut
quia ex hoc minuitur bonum proprium cum provocatione appetitus singularis et sic
est peccatum capitale / aut quod visus anime sic est depravatus ut sicut non videat
bonum in se sic eciam nolit videre bonum in alio et tunc est peccatum in spiritum sanctum
hoc autem est in illis maxime qui vix possunt in aliquo homine videre bonum / et
ita aliud est capitale peccatum / Aliud est peccatum in spiritum sanctum et ipso ultimo non
non procedit nisi ex magna corruptione et malicia voluntatis / quia adeo quis
eius potius ut bonum faciat apparere malum / et malum faciat ap
parere bonum / Ad sextum quod obicitur de impenitencia / dicendum quod impenitentia dicitur dupliciter videlicet
privative et contrarie / Si dicitur privative sic non est peccatum in spiritum sanctum quia non
ponit novum peccatum · sed quandam circumstanciam peccati precedentis / Alio modo
potest dici contrarie et tunc dicitur in prima voluntas non penitendi et talis quandoque malicia
procedit / et peccatum est in spiritum sanctum nec valet id quod obicitur quod scientia non variat genus
Ad decimum dico quod hoc non est ratione scientie / sed ratione malicie / Hec autem impenitentia sic
est species peccati in spiritum sanctum quod tres alie species ad ipsum ordinantur / et ipsa quandam modo
omnibus aliis est communis / ut hoc impedit quin sit diversa species ab aliis / quod
sicut in virtutibus una disponit ad alteram / sic eciam et in viciis / quamvis non sit
tanta connexio in habitibus viciorum / sicut est in habitibus virtutum / sicut datur docere in
3° libro manifestabitur / Questiones circa literam / Et primo queritur de hoc quod dicitur est peccatum
In parte ista sunt / citatum ad mortem / non pro eo dico ut quis oret ·
videtur enim ex hoc quod non habeat orari pro eo qui peccat in spiritum sanctum / Sed contra

Invidentia potest quod dupliciter

Impenitentia dupliciter dicitur

vel quod

quia hoc est quod tales sunt diligendi caritate / Secundo non quod pro eis orandum sit
¶ Contra quia tales magis indigent aliis et peiores sunt ad malum / Secundo non
quod maior sit efficacia mee [illegible] orationis quam pro aliis qui non indigent
¶ Sed in questione quam dixit beatus Johannes quod pro talibus orandum non sit sed devenitur
desperandi ¶ Responsio dicendum quod peccatum ad mortem dicitur duobus modis / aut quia perducit ad mor-
tem aut quia disponit ad mortem / et primo accipiendo peccatum ad mortem non
est irremissibile ¶ Secundo accipiendo peccatum ad mortem cum difficultate est remis-
sibile / utrolibet duorum modorum intelligitur [illegible] / predictus sermo Johannis et dicitur secundum quosdam
proponens ¶ Una primo sensus est et non dico ut pro eo oret quis hoc est ab aliquo
minus ut magnus ¶ Secundo vero non sensus est non dico ut pro eo oret quis id est quevis
persona quia dicit difficile est pro talibus orationes precibus exaudiri / quia tales
iam sunt ut incorrigibiles deputandi / de quo dicit dominus Mathei xviii
qui si ecclesiam audire noluerit sit tibi sicut ethnicus et publicanus / et ita in
primo sensu generaliter intelligit quod pro peccante ad mortem non est orandum / in alio non
sensu intelligit quoniam est in debiliter impetrare tantum donum in illo [illegible] sensum
pluribus orationibus / Sed in hoc verbo ostendit quod mandatum suum non monuit quia
dixerat orandum esse pro proximo non se concedit generaliter in omnibus / Sed de eis
de quibus probabiliter sperare possumus quod nostris orationibus credent et secundum hoc in proposito

Quaeritur etiam de hoc quod dicit quicumque blasphemaverit in spiritum / ad illud
spiritum non remittetur ei ¶ Contra glossa dicit ibidem quod blasphemia remittetur
spiritus aut blasphemie non remittetur / Secundo si blasphemia remittitur sunt remittit
blasphemet primum sive filium remittetur ¶ Item hoc quod querit quid dicitur sit
nec blasphemare / et spiritum blasphemie / videtur quod eius peccatum sit blasphemia quod
spiritus blasphemie / quia spiritus blasphemie dicit voluntatem / blasphemia opus ma-
lum aut opus addit supra voluntatem ¶ Contra in hunc est quod dicit glossa que dicit quod spiritus
blasphemie non remittitur / Sed blasphemia remittitur ¶ Responsio dicendum quod sicut dicit Hugo
blasphemia quod est de se non differens est quod ad hoc quod sit peccatum in spiritum sanctum et non
in spiritum sanctum / alii enim blasphemant per infirmitatem coactione et hii peccant
in patrem / alii per deceptionem / et hii peccant in filium / alii per ita maliciam
et hii peccant in spiritum sanctum / et hoc est spiritualissimum genus peccati in vituperium
dei delectari / et per hoc subiungit quid est spiritus blasphemie nisi affectus et
desiderium vituperandi dominum ¶ Spiritus enim blasphemie per se opponit ad odium
dei sicut spiritus sanctus ad amorem dei / quia ergo dicitur qui blasphemaverit in
spiritum sanctum etc. non intelligitur de qualibet blasphemia / Sed de spiritu blasphemie

blasphemat [illegible]

vm ii dicit qui blasphemaverit spiritum sanctum sed qui blasphemaverit in spiritum sanctum
i. peccando in spiritum sanctum. Et hoc declarat ipsa glossa que dicit quod blasphemia
remittetur, spiritus autem blasphemie non remittetur. Per hoc patet responsio ad
illud quod arguitur quod contra sunt inter blasphemiam et spiritus blasphemiam, et quod omne
peccatum sit spiritus blasphemie, qua blasphemia non enim differunt per volun-
tatem et actum sed per generale et speciale.

Iterum arguitur de hoc quod dicit quod desperatio est qua quis diffidit penitus de bonitate dei
estimans maliciam suam dei bonitatem excellere. Nam cum ex hoc quod
sic desperans sit infidelis. Omnis enim qui sic estimat credit boni-
tatem dei esse finitam, et omnis talis errat contra articulum quod fidei est. Secundo
quia contradicit contrarium eius quod dicit scriptura hereticum et infidelem iudicatur
sed scriptura dicit quacumque hora ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non
recordabor. Desperans contradicit ei oppositum [illegible]. Tertio articulus specialis est
de remissione peccatorum et contra illud errat ille qui desperat. Similiter
potest obici de eo qui presumit. Item videtur quod desperatio tollat fidem, ratio huius
est quia fides ita precedit spem sicut precedit caritatem ita etiam videtur de-
speratio. Respondeo dicendum quod fides differt a spe et in hoc quod fides respicit ipsum
deum in universali, sed spes respicit in particulari redditum ad sperantem et in hoc
etiam quod fides dicit certitudinem in intellectu et spes dicit certitudinem in affe-
ctu, sicut contingit aliquid ignorari ad particularia et sciri in universali sicut dicit philosophus
in 2o Posteriorum sicut est de illo qui scit omnem mulam sterilem et tamen estimat hanc
habere in utero. Sic potest aliquis habere fidem sine spe, et sic potest aliquis non habere certi-
tudinem de aliquo in affectu habere in intellectu, sic [illegible] aliquis potest non habere spem ha-
bere fidem. Ad illud ergo quod obicitur primo quod talis estimat maliciam suam dei bonitatem
excedere dicendum quod estimare maliciam bonitatem excedere hoc potest esse dupliciter aut
in se ipsa aut in effectu, et in effectu dupliciter aut universaliter aut [illegible] particulariter [illegible] sui.
Et primo et secundo modo est infidelitatis, et tertio desperationis, et hoc sonat textus genesis
quod dicit Cayn desperans, maior est iniquitas mea quam ut veniam merear. Non dixit
quam omnium esse quam mea, sed comparatur esse quam veniam ad quam pervenire posset.
Vel potest dici quod talis estimatio potest venire ex [illegible] considerare quam [illegible]
[illegible]sione notitie sicut homo aliquid bene scit aliquis et tamen affectio adeo avertitur ut ad estimandum
[illegible] oppositum pertrahat ipsum, et per hanc viam responsio est ad alia duo
que postea obiciuntur, non enim concludunt quod desperatio tollat fidem quod de

Fectus a duobus condicionibus sicut deum est, quamvis autem desperatio non tollat fidem simpliciter, in theologia tamen plus laedit quam fides per desperationem quia per odium vel per quodcumque aliud peccatum quod non sit ei directe oppositum. Infidelitas enim sicut tria videlicet ipsa credulitas et habilitas tendendi videtur et ipsa tendentia. Primum est quasi fera, et secundum quasi perimere, et tertium quasi fructus. Primum tollitur solum per infidelitatem, secundum non tollitur per desperationem qua efficitur homo habilis ad tendendum in deum. Tertium non tollitur per omne peccatum, quod dicit quod peccatum in peccatum aliud intelligitur quod fit per

vertitur item de hoc in infirmitate, sed enim hoc verum est hic peccatum est peccatum

in peccatum. Quod ad potentiam peccandi primo sicut in potentia quia potentia hec ipso quod aliquis potest peccare potest deficere et infirma est. Secundo sicut peccatum in filium est propter ignorantiam potest illa pars constringit, unde omnis peccator potest ignorans per multa peccata, unde quod omne peccatum potest in filium, ergo ulla et illa distinctio peccatorum. Tertio dicendum quod cum dicitur peccatum esse per infirmitatem et ignorantiam, non accipitur hic communiter pro infirmitate et communi pro ignorantia, sed infirmitas quidem est quasi contraria, et ignorantia que est radix aliquorum etiam malicie, faciet rationem culpe, et hoc non tantum infirmitas non est radix omnis peccati, vel talis ignorantia, quamvis largius accepta infirmitate quecumque in potentia et ignorantia quecumque nescientia sine qua scientia peccator sive specu-latione in omni peccato reperitur. Potentia prendendum quod quid dicitur peccatum per has differentias quod id dicitur peccatum per infirmitatem quod procedit ex opere immediate et sunt ex ignorantia et malicia, et sic iste tres differentie non conveniunt in peccato idem. Et per hoc patet objecta. Et hec sufficiat de ista distinctione, quod supra quod situm fuit de hiis dist. xx ubi de illa diversimode ponitur et manifestatur. | Magister ostendit qualiter peccatum habet

esse per contradictionem dignum etc. Supra, ortum a voluntate in generali et in speciali. In hac vero parte determinat utrum habeat ortum potentia peccan-di. Et hec pars durat usque ad finem libri. Dividitur autem per ista in partes. In prima quarum primo querit magister utrum sit potentia peccandi et determinat quod potentia peccandi non est a deo secundum quamdam opinionem. In secunda vero parte ostendit quod potentia est a deo pluribus auctoribus ibi Sed pluribus sanctorum testimoniis etc. In tertia vero parte determinat quamdam dubitationem que ex precedentibus habet ortum videlicet utrum omnis di-minat potestati sit resistendum ibi Hic oritur questio non transilienda ubi determinat quod aliquando est obediendum aliquando resistendum. In quarta vero et ultima continuat magister dicta dicendis ut cohoc libro ad librum tertium sufficiat sibi iam nunc et intellectis atque pertractandis. Et post hec potentia ultra dividi contra totam precedentes. Sed contra bonitatem non sunt divisa. Hec enim distinctio nimirum plus hunc convenientibus quam utilitatibus, et

li. constantie

Dis. xx^a

dicto eius impedientibus principiis / incidit hic questio circa tria ¶ primo queritur
Ad intelligendum autem hujus potestatis / utrum ut unde habeat ortum potestas
peccandi ¶ 2o non queritur unde sit in homine potestas propter di[?] pme dicendi
¶ 3o queritur de utilitate subiacendi potestatis precedentis ¶ Circa primum queritur duo
¶ primo queritur utrum potentia peccandi sit in homine a deo ut a se ipso ¶ 2o queritur
utrum potentia peccandi in quolibet sit bona an mala / peccandi sit in nobis
Circa primum sic proceditur et queritur utrum potestas / a deo est quod sic videtur
primo auctoritate augustini super genesim et ingenii deducat in libro nocendi voluntas
potest esse ab homine sed potestas non nisi a deo / sed voluntas nocendi que est hominis a se
ipso non est nisi vitium nocumenti quo quis peccat / ergo per rationem illius eiusdem potes
tas est a deo videtur quod potestas peccandi sit a deo ¶ 2o philosophus in topicis dicit potest deus et
studiosus prava agere sed omne id in quo communicat homo cum deo habet ab ipso tanquam a causa
et primo / sed ergo impotentia peccandi homo cum deo communicat videtur quod potentia peccandi
a deo accipiat ¶ 3o omne id quod attestatur nobilitati nature est a deo sed potestas peccan
di in eo in quo est attestatur nobilitati nature / non enim reperitur sit nisi in creatura rationali
que est nobilissima omnium creaturarum ergo videtur quod potentia peccandi sit in homine a deo ¶ 4o
omne id quod facit ad amplificationem laudis a deo est / cum est omnis honor et laus
/ sed posse peccare facit ad laudem viri justi / unde quod dicitur ecclesiastici xxxi ¶ qui potuit
transgredi et non est transgressus et facere malum et non fecit / ergo videtur quod posse
peccare sit in homine a deo ¶ 5o potentia peccandi aut est in creatura rationali / unde
quod est a deo aut unde quod est ex nichilo / si unde quod est ex nichilo ergo cum omnis creatura
sit ex nichilo omnis creatura habet potentiam peccandi sed hoc est falsum / restat ergo
¶ Sed contra peccare est deficere sed posse deficere non est posse / sed privatio potentie
sed privatio et defectus potentie non est a deo videtur quod potentia peccandi non sit in homine
a deo / sed potius a se ipso ¶ 2o ab eodem primo sunt actus et potentia / ergo si peccatum non
est a deo aliquo modo / ergo nec potentia peccandi in homine est ab ipso ¶ 3o gloria est perfec
tiva et salvativa nature / sed per gloriam aufertur potentia peccandi / sed ergo gloria non
aufert quod deus dedit / videtur ergo quod potentia peccandi homo a deo non accepit ¶ 4o
potentia peccandi est potentia faciendi contra deum / ergo potentia peccandi in quolibet
contraria divine potentie / sed in divina potentia nichil contra facit / videtur ergo quod ab ipso non
sit potentia peccandi ¶ 5o omne quod est in homine a deo habet exemplar in deo sed
potentia peccandi in quolibet non habet exemplar in deo ¶ impossibile est enim quod deus peccet
sicut in pluribus locis augustinus dicit / et impossibile est esse defectus sine exemplari in deo
/ sed homo unde potentia peccandi deo non assimilatur / ymo potius assimilatur dyabolo

Con[tra]

Potentia peccandi duo dicit

et omne quod homo habet a deo habet in ipso quoque pluralitatem et plenitudinem. Unde quod potentia peccandi in homine non habeat a deo causam et originem. Respondeo dicendum quod cum dico potentia peccandi duo dico, et dico aliquam potentiam, et dico potentiam ad talem actum ordinabilem. Si enim loquimur de potentia peccandi ratione qua potentia est, quia potentia est bona, sic absque dubio a deo est. Si autem loquimur de ordinatione illius potentie ad peccatum tunc dicendum quod sicut peccatum aliquid accipitur abstracte, aliquid concrete, unde cum nominat actionem deformem, aliquid ipsam deformitatem, sic dupliciter est loqui de illa ordinabilitate ad peccandum, aut respectu deformitatis aut respectu actionis substrate. Si respectu actionis substrate sic talis ordinabilitas a deo est sicut et actio substrata peccato. Si autem loquamur de ordinabilitate illa respectu deformitatis sic cum illa deformitas nichil aliud sit quam privatio et defectus, talis ordinabilitas nichil aliud est quam defectibilitas, sic ergo defectus deformitatis non est a deo, sic nec talis defectibilitas est a deo, sed est in ipsa creatura rationali quia de nichilo, sic ergo potentia peccandi unos concedere esse a deo, alios minime, et ideo hoc ponunt rationes ad oppositas partes et diverse fuerunt opiniones, unde sic magister dicit in littera. Quidam dixerunt quod potentia peccandi non est a deo. Alii vero dixerunt quod potentia peccandi a deo est, quod multipliciter probat magister multis auctoritatibus. Ille autem auctoritates non valent ad hoc concludendum nisi accipiatur potentia peccandi ideo quod est principium actionis ad quod est, sed hoc non continetur sub genere potentie. Secundum autem quod potentia peccandi consideratur in comparatione ad ipsam deformitatem sic non est in genere potentie, ymmo potius impotentie, sic enim non nominat potentiam sed defectum, et sic non sequitur deus potest omnia facere, ergo potest peccare, sic non sequitur ergo omnis potestas a deo est, ergo potestas peccandi a deo est. Et ideo loquendo de duplici [?] quod potestas peccandi non est libertas, nec pars libertatis. Et hoc modo procedunt rationes ostendentes quod potestas peccandi in homine non sit a deo. Et ideo concedende sunt. Ad primum ergo ad illud quod obicitur de potentia nocendi quod est a deo quamvis voluntas non sit ab ipso. Dicendum quod dupliciter [?] facit in verbo illo nisi ipsam potentiam qua peccatur et actualem ordinationem illius potentie qua peccatur. Et vult dicere quod ipsa potentia a deo est, quamvis nisi ipsa ordinatio ad peccatum ab ipso non sit, quia peccatum est deordinatio quam ordinatio. Et ideo propter hoc non habetur nisi quod potentia peccandi ideo quod est, a deo sit. Secundum autem quod est ad peccandum non sit dici quod illa auctoritas quod sit a deo, ymmo potius oppositum, quia potentia peccandi non provenit in peccatum nisi mediante voluntatis deordinatione quam a deo esse negat augustinus in predicta auctoritate. Ad 2^m. sed ad verbum philosophi in quo dicit quod deus et studiosus potest prava facere, exponunt quidam quod philosophus intelligit de malo pene. Sed hoc plane repugnat eius textui, et ideo cum

sacra scriptura dicat, et omnes oppositiones concordat quod nullo modo potest peccare potest nec mentiri, nec aliquis simpliciter negare. Ad primum quod in verbo philosophi non habet veritatem, ut credo ipsum constituisse magnum virum in verbo illo. Ideo quod dixit hoc solum, quod esse exemplificando et persuadendo et exemplum suum satis sufficiebat ad propositum ipsius, in qua habet veritatem quod hoc videlicet quod studiosus potest mala facere, licet ipse non potest vere studiosus, sed vere potest a veritate deficere. Ad 2am scilicet quod potentia peccandi attestatur nobilitati nature. Dicendum quod hoc non est verum in quantum dicit ordinem ad defectum, sed in quantum dicit ordinationem ad actum substratum, quia nullus actus est de formabilis per culpam, nisi qui procedit a potentia deliberativa, que nobilis est, quia sola illa est in forbilis perfectiva, vel dicendum quod attestatur nobilitati est duplicatur, aut per se, aut per accidens, potentia aut peccandi et per se attestatur nobilitati nature per accidens, sicut dicit Augustinus quod dolor boni amissi testis est nature bone. Ad 4m quod obicitur quod facit ad amplificationem laudis. Dicendum quod sicut virtus eo mediabilior redditur quo potentius, sic potentia benefaciendi commendabilior redditur quo potentia malefaciendi, non quod vicium aliquid addat bonitati virtutis, nec potentia deficiendi aliquid addat potentie benefaciendi, sed quod comparatio opposite magis in sua bonitate clarescit, sic magis apparet virtuositas hominis qui potest male facere et non vult, quam si non posset nec vellet, et ideo laudatur vir iustus in hoc quod potuit male facere et non fecit. Hoc est laudare in hoc quod fecit bonum et non fecit malum, cum posset, ita quod laus essentialiter respicit hoc quod est facere bonum. Hoc autem quod est posse peccare non respicit nisi per accidens, non tamen circumscripta potentia faciendi malum, si bonum faceret voluntarie adhuc laudaretur. Ad questionem quod queritur utrum potentia peccandi insit creature a deo, ut concedit Hylo. Dicendum quod ratione actus substrati qui est actus deliberativus in est ei a deo, ratione vero defectus inest ei communiter, et sicut est quod potentia peccandi non reperitur in omni creatura quod ratione in perfectionibus non reperitur, ideo quod non potest in ea esse defectus a deo suo creatore est quaesita, et sic potentia peccandi quodam modo tollitur per gloriam, quodam modo relinquitur, quodam modo est ipsa libertas, quodam modo minuit libertatem, quodam modo est potentia, quodam modo impotentia, et quodam modo dicitur potentia, quodam modo privatio, et ideo cum queritur utrum sit a deo, non est respondendum simpliciter sed secundum predictam distinctionem.

Secundo queritur utrum potentia peccandi secundum quod aliquis potest mala, et quod potest mala, sit in quolibet homine. Utrum potentia peccandi non est aliud quam voluntas, sed voluntas peccandi est mala, ergo potentia peccandi est mala. Item quod aliquis cum vires malas et ipsum contra malum est, sic cum

¶ Dist. xxxta utrum habeat ortum potentia peccandi

usus bonum est ipsum quod bonum. Sed usus potentie peccandi est peccare, et peccare est malum; ergo et potentia peccandi mala. ¶ 3o sicut se habet potentia benefaciendi respectu boni, ita se habet potentia malefaciendi respectu mali. Sed omnis potentia benefaciendi in quantum huiusmodi est bona; ergo omnis potentia malefaciendi in quantum huiusmodi est mala. ¶ 4o unaqueque potentia completior est quando est suo actui coniuncta. Sed potentia malefaciendi dum est coniuncta actui malefaciendi mala est; ergo per minus completa est quando est separata ab actu; ergo videtur quod etiam separata ab actu mala sit. ¶ Contra potentia malefaciendi aut est bona aut mala; si est bona et omne bonum est in deo et a deo, ergo videtur quod potentia malefaciendi in quantum huiusmodi et a deo sit et in deo sit, quorum utrumque falsum est. Restat ergo quod potentia peccandi sit mala. ¶ Sed contra si potentia peccandi est mala, ergo potens peccare est malus. Sed iustus et sanctus sunt potentes peccare, ergo iustus et sanctus est malus. ¶ 2o si posse peccandi est malum, aut ergo malo pene aut malo culpe; malo pene non, quia tunc esset malum culpe; malo culpe non, quia culpa consequitur peccandi potentiam tempore et natura; sanctus enim et homo et angelus peccare potuit quando peccavit. ¶ 3o si posse peccandi est malum, aut ergo materia quod facit, aut materia in qua fundatum est in ea materia quod facit non, constat quod multi possunt malum facere qui non faciunt nec fecerunt; si materia in qua fundata est in ipsa ¶ Contra quod augustinus in libro lxxxiii questionum probat quod nullo alio auctore sit homo fit malus a se ipso; ergo non videtur quod posse peccandi in quantum huiusmodi est de se mala sit. ¶ Ergo non potest iste sit adulterari, ergo est adulter; ergo non potest iste sit malum facere, ergo est malus. Sed si potentia malefaciendi esset mala, nomen non pertineret ad ipsum esse malum; ergo etc. ¶ Responsio. Videtur verum in hoc quod voluntas malefaciendi est mala et posse malefaciendi non dicitur esse mala. ¶ Et ratio est quia voluntas peccandi non dicitur voluntas sed posse peccandi dicitur impotentia; ratio enim quia magis sit ei voluntas peccandi maiorem habet approximationem ad peccati defectum quam potentia peccandi, magis vero quod debet eadem contraria ratione in voluntas peccandi dicitur voluntas quam posse peccandi dicitur impotentia ¶ Ratio autem quod sicut potentia ad bonum non habet actualem ordinationem ad effectum sed solum habitualem, voluntas vero dicit actualem ordinationem sicut et in malis intelligendum est; quia potentia non dicit actualem ordinationem ad defectum sed potius habitualem, unde non dicitur a(b) hoc potentia malefaciendi quia actualiter tendit in malum; sed quia sunt tendere in malum. Voluntas autem actualem ordinationem habet, unde cum dicitur ille vult malum notatur quod actualiter tendat in malum, sicut cum dictum fuit in primo libro voluntas est approximatum ipsius potentie ad agendum et ideo ea esse malum dicit aliquem

defectum presentem in eo ut ratio id de quo dicitur. Hinc est quod voluntas peccandi
mala est, et velle peccare est malum, potentia autem peccandi sive posse pec-
care non dicitur esse mala. ¶ Concedendum potest esse rationes concedentes quod potentia
peccandi in quantum huiusmodi non est mala. ¶ Ad primum quod obicitur in contrarium de voluntate
dicendum quod id non valet quia voluntas malefaciendi plus ponit quam potentia
malefaciendi dicit enim actualem ordinationem ad malum et ut plurimus dicimus
actualem deordinationem. ¶ Unde patet ad illud quod non valet velle malefacere est ma-
lum, ergo posse malefacere est malum, ut ostensum est. Secundum non valet quod obicit quod po-
tentia malefaciendi non est aliud quam voluntas, quoniam enim non potest aliud ab
illo tamen non impartitur secundum in maiori elongatione, sed alterum necesse est in maiori ap-
proximatione, et non est ibi sophisma quia actus propter quod hoc eadem est quod distat a ma-
lo et quod approximatur malo, ergo per mala est, patet est approximatio comparatione ad malum.
Ulterius mala est, patet, patet etiam distans assignatur etiam hic aliquis similiter actu et rei fortior
te in esse. ¶ Ad aliud etiam secundum quod utique potentia peccandi in quantum huiusmodi est mala, dicendum quod illa maxima
intelligitur de vero ad quod res una quasi directe et de primo ordinatur, sed potentia peccan-
di non ordinatur ut directe ut de proximo ad actum peccandi, pro eo quod illa eadem
potentia est ad opposita, et ad suum oppositum ordinatur prius, ad hoc autem ordinatur per
accidens. Unde oppositum peccati est eius cum visus, et peccatum est cum absentia, et ideo non
sequitur quod si peccare sit malum quod propter hoc potentia peccandi in quantum huiusmodi sit malum. ¶ Ad tertium
quod dicitur quod bonus potentia benefaciendi est bona, ergo etc., dicendum quod non est simile quia in bonis boni-
tas actus est a bonitate potentie. Unde convenit dici quod non quia bonum facimus boni sumus
sed quia boni sumus bona facimus. Non sic autem est in malis, immo econtra quia mala
facimus mali sumus, et ideo huiusmodi est quod cuius potentia non posset secundum se suum actum
perficere, sed tamen secundum se suum actum deordinare et deficientem facere, et propter hoc non tamen
addit bonum opus super bonum opus quod ad rationem merendi, sicut peccatum super peccatum
quod ad rationem demerendi. ¶ Ad quartum quod quanto complectior est potentia tanto est pro actu quieta,
¶ dicendum quod hoc verum est de actu ad quem ordinatur simpliciter, sed non est verum de eo ad
quem ordinatur per accidens, maxime cum actus ille plus tenet rationem defectus quam
effectus, tunc enim magis deordinat quam perficiat, et talis est potentia peccandi respectu
actus peccandi, et ideo magis recedit potentia a complectione in hoc quod peccat quam in eo quod
potuit peccare. ¶ Ad id quod queritur utrum potentia peccandi sit bona an mala, dicendum quod
per dictum potentia peccandi potentia qua quis potest peccare absque dubio bona est et a deo
est. ¶ Ulterius per dictum potentia peccandi ordinabilitas ad actum peccato subiectum primo
est a deo. Per autem dictum potentia peccandi ipsa potestas deficiendi hoc modo non debet
dici bona vel mala, bona tamen debet dici quia non dicit aliquem eius et mihil habet

racione entis quod non habeat racionem boni mala cum dicitur propter hoc quia dicit
privacionem alicuius boni nati inesse ut dicit actualem defectum sed habitualem
vel tales potencia non dicitur dici propter mala vel defectus sed potencia defectiva ut est
sic potencia sed impotencia puta sicut non posse videre in lapide nec est bonum nec est ma-
lum quia ut dicit proprie nec privacionem alicuius boni nati inesse sic intelligendum
est de potencia peccandi in creatura racionali [illegible] quia potencia peccandi dicit defectibi-
litatem que inest ei racione creature [illegible] quod [illegible] habet esse ¶ [illegible]
ad illud quod ultimo querebatur quare videlicet voluntas peccandi dicitur esse mala
non sic potestas hec est [illegible] quod voluntas est causa immediata et proxima
respectu actuum quam ex deliberacione producit magis autem peccandi potencia
dicitur impotencia quam voluntas peccandi dicitur voluntas. Ideo quod nomen po-
tencie impositum est a racione et complemento et ideo peccatum diminuit de racione potencie
eo dicat defectum sicut mortuus diminuit de racione hominis nomen autem
voluntatis impositum est ab libertate et complacencia et quod peccatum est complacencia quiddam
sic propter hoc [illegible] est quod [illegible] defectum potencia voluntatis tamen non diminuit de
racione voluntatis quia non habet ad ipsam repugnanciam [illegible] quod sicut notavit et [illegible]
velle — peccare velle est posse peccare non est posse et ideo dictum fuit in primo
libro quod deus est omnipotens et tamen non dicitur omnia volens [illegible] duo ¶ primo queritur

Consequenter queritur de potestate presidendi et circa hoc [illegible] utrum omnis potencia
dominandi sit a deo ¶ 2o queritur utrum potestas dominandi sit a deo [illegible]
racione meriti [illegible] in punicione culpe [illegible] dominandi sit a deo et quod sic videtur

Circa primum sic proceditur utrum potestas [illegible] Jo. xix non haberes in me potestatem
ullam nisi datum tibi esset desuper dixit dominus pilato ergo si potestas pilati super
christum erat a deo et tamen minime videbatur quia super ipsum debebat habere potestatem ergo
videtur quod multo forcius omnis potestas talis a deo est ¶ 2o apostolus ad Ro. xiii
non est potestas nisi a deo et constat quod ibi loquitur de potestate presidendi ergo etc. et
iste due auctoritates sufficiant quia plures alie adducuntur [illegible] ¶ 3o hoc
ipsum videtur racione potestatis presidendi et potencie in excellencia et omne tale dicit
posicionem aliquam bonam quia dicit proporcionem aliquam a summa potencia ergo omnis
potencia presidendi a deo est [illegible] ¶ [illegible] omnis pena a deo est que
simpliciter racione pene sed omnis servitus est pena ergo a deo est sed ab eodem a quo est
servitus ab eodem est dominandi potestas ergo omnis potestas dominandi a deo est ¶ Sed contra
¶ Osee viiio ipsi regnaverunt et non ex me principes extiterunt et non cog-
novi ergo videtur quod talis potencia malorum non sit a deo ¶ 2o nichil iniustum est
a deo sed multi iniuste dominantur aliis ergo videtur quod non omnis potestas prelacionis que
in hominibus sit a deo ¶ 3o nichil inordinatum est a deo sed eum [illegible]

sapienti / et malis bonus hoc est indubitanter ergo non videtur esse a deo ¶ 3o nichil quod
est iniustum nec est a deo / sed potestas dominandi in homines est iniusta nunc ergo non est a
deo / maior manifesta est / minor probatur per illud quod dicitur in libro institutionum bella
conorta sunt / et captivitates secute sunt et servitutes que sunt iuri naturali contraria ¶ 4o
nichil auferendum est aliquem quod est ei datum a deo / sed per omnes potestas et prelacio est
a deo ulli auferenda est prelacio et potestas / ergo ulla prelatio ut princeps esset deponi
de consensu malis ¶ 6o nichil quod habet quis per dei donacionem habet per usurpacionem
/ ergo si omnis potestas est a deo collata / nulla est usurpata sed planum est quod multe potes
tates usurpantur ergo non omnis potestas a deo donatur ¶ Respondeo dicendum quod potestas presidendi dicitur
esse id per quod aliquis presidet et dominatur alteri / illud autem per quod presidet dicitur potest esse dici
uno modo dicitur ipsa virtus per quam quis prevalet alteri et hec virtus absque dubio
a deo est / alio modo id per quod presidet dicitur modus deveniendi et permanendi / ad hanc virtu
tis excellenciam / et hoc potest distinguendo intelligendum est nam quedam presunt aliis
ex natura / quedam ex pactione et quedam ex violencia / si vero autem preest aliis per
naturam / tunc illa potestas dominandi simpliciter loquendo a deo est et ideo presidens / et
de publicatione / quando autem preest aliis ex pactione vel per violenciam tunc dicendum est quod
talis potestas vel est comparata ad voluntatem presidentis / vel est comparata ad meritum sub
iectis / in comparacione ad meritum subiectorum semper presidencia iusta est / quod autem est
ad bonorum probacionem / vel ad malorum punicionem / Si autem comparatur ad volunta
tem presidentis potest iniusta esse / et primo quidem non dicitur esse a deo faciente et or
dinante / 2 quod dicitur iob xxxiiij facit regnare ypocritam propter peccata populi et ozee xiij
dabo tibi regem in furore meo ¶ 2o autem non sed in comparacione sed in comparacione ad
voluntatem presidentis potest dici esse a deo permittente / non autem approbante propter quod dicitur
ipsi regnaverunt et non ex me principes extiterunt et non cognovi Conce
dendum est igitur quod omnis potestas presidendi 2 id quod est / et causa virtutis eius super quem est, iusta
est / et a deo est / et hoc concludunt rationes et auctoritates que ad primam partem inducuntur
/ et ideo concedende sunt ¶ Concedendum est michi etiam quod modus deveniendi ad hanc
presidenciam in comparacione ad voluntatem presidentis potest esse iustus et iniustus / et 2 quod
iustus est / a deo est / et 2 quod iniustus est a deo non est / quod non nunquam est talis
iustus ex una parte / quam potest iniustus ex altera / ideo nulla potencia presidentis dicitur potest
quod non procedat a deo ¶ Ad id ergo quod obicitur in contrarium quod dominus dicit quod ipsi regnave
runt sed non ex me ¶ dicendum quod non est ibi negacio omnino sed voluntatis / sed volunta
tis antecedentis / et voluntatis approbantis / dominium enim malorum non est a deo vo
luntate quia a deo acceptatum / unde in eis vociferatur id quod dicitur osee iiijo quater
dum dominatur homo homini in malum suum ¶ Ad 2m scilicet quod nichil iniustum est a deo. dicendum

quod verum est 2ᵐ quod iniustum. Cum ius autem potentia dominandi iniusta sit siue
quod ipsa in comparatione ad voluntatem presidentis, semper tamen iusta est in comparatione ad
meritum subiectorum, quia est ad vindictam malefactorum laudem uero bonorum secundum
dicitur prima petri 2º ¶ Ad 3ᵐ cum obicitur quod aliqua potestas inordinata est, dicendum quod licet
per aliquo aliqua potestas possit esse inordinata voluntate presidentis, potestas tamen ipsa
semper ordinata est, sicut dicit Egidius in moralibus quod tiranni celo non potestatis ordo
incommune est, potentiam deus dedit, elacione potentie malicia ire mente
inuenit, et per obiectas causas ordinatum est quod stulti preessent sapientibus et mali
bonis et serui liberis ¶ Dicendum quod et si aliqua inordinacio appareat exterius
nichilominus tamen latet pulchra ordinacio interius quia diuinum iudicium
frequenter est occultum, numquam tamen iniustum. Propter quod dicitur Ecclesiastes 10 vidi ma
lum quod quasi per errorem egrediens a facie principis stultum positum in dignitate sublimi.
Ideo qui diceret quod quamuis appareat ibi error magna tamen ibi est ordinatio
dei cum stultorum mali puniuntur et boni promouentur ¶ Ad 4ᵐ scilicet quod nulla po
testas est a deo que est contra ius nature. Dicendum quod esse contra ius nature hoc est
dupliciter, uel simpliciter, uel quantum ad aliquem statum, cum ergo dicitur quod potestas dominandi est contra ius
nature, hoc non intelligitur simpliciter quantum ad recte dictamen nature, sed quantum ad dictamen nature
aliquem statum determinatum in quo quidem non essent subiecti seruituti uel plus
potestati. ¶ Ad 5ᵐ cum dicitur quod nichil quod datum est a deo datum est auferendum, dicendum quod illud
verum est, si deus simpliciter ei dedit. ¶ Si autem solum ad tempus datum est sicut do
minus voluit dare, ita etiam voluit per ministerium humanum auferre, hoc autem
contingit quod deus velit quem secundum eius ordinem iuste per eorum iudicium deus ei dedit
vitam latroni et tamen iudex iuste illam aufert ei eorum tenet hoc mandato
iustitie quo dicitur maleficos non pacieris viuere, per eorum intelligendum per hominem
in potestate principum quod secundum iuris rectitudinem tam dominii potestatis quam prin
cipatum meretur amittere qui concessa sibi abutitur potestate ¶ Ad 6ᵐ scilicet quod nulla
potestas a deo collata est usurpata, dicendum quod verum est per totalem detur a deo, sed deus
sic dat potestatem, quod hominibus frequenter cooperantur in illius potestatis adeptione et cum
recte operantur ad illius potestatis adeptionem, tunc dicitur diuina concessa, quando non
iuste, tunc dicitur illa potestas usurpata in qua non potest deinde quamuis possit
de facto, nichilominus tamen quod talis potestas non caret omni ordine iustitie, quia
dicitur esse a deo et simul sunt hec duo vera quantum ad diuersos respectus, videlicet quod
eadem potestas sit usurpata et a deo collata ab alia et eorum quantum

claro

esse contra ius nature est ad dupliciter

Secundo arguitur contra hoc quod potestas praesidendi sit in homine secundum institutionem naturae, sed solum ex corruptione culpae. Et quod primo non videtur. Genesis 1º Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram et praesit etc. Si tu dicas quod habuit praesidentiam respectu bestiarum sed non respectu hominum, per hoc non evadetur, quia in corpore hominis caput [illegible] vir; sed ergo caput praesidet corpori et dirigit corpus; ergo videtur quod secundum institutionem naturae sit potestas dominandi in humano genere. ¶ 2º Quia angelis qui sunt praesidentes in natura et in gloria, non tamen non est ordo et gradus secundum excellentiam naturae sed etiam secundum praesidentiam officiorum; ergo videtur quod dominium non repugnet sed consonet institutioni naturae humanae pariter et angelicae. ¶ 3º Potestas dominandi est proprietas dignitatis et nobilitatis; sed prius quam dignitas competit naturae lapsae multo magis competit naturae institutae; ergo videtur quod magis pertinebat ad statum naturae institutae potestas dominandi quam ad statum naturae lapsae. ¶ 4º Omne id quod est ad conservationem ordinis naturalis pertinet ad institutionem naturae; sed potestas praesidendi pertinet ad conservationem ordinis naturalis; ergo potestas praesidendi in est homini a deo secundum institutionem naturae. Maior manifesta est. Minor probatur quia id quod dicit Augustinus XIX De civitate dei, poenalis servitus ea lege ordinatur quae naturalem ordinem conservari iubet et perturbari vetat. Sed ad idem ordinatur potestas dominandi et poenalis servitus, ergo etc. ¶ Sed contra est Gregorius: omnes homines natura aequales, sed variis meritis alios aliis occulta dei dispensatio subiecit; sed ista supponit ergo videtur quod subiectio et praelatio non sit in homine secundum institutionem naturae. ¶ 2º Augustinus XIX De civitate dei: rationalem hominem ad imaginem dei factum dominari voluit deus nisi irrationalibus; ergo potestas praesidendi et dominandi est in uno homine respectu alterius videtur etc. ¶ 3º Ratione: haec ipsa maior libertas inest homini a natura; sed potestas dominandi est libertatis impeditiva; ergo non videtur quod sit a natura; quia aut libertas a natura sit et a potestate praesidendi habeat impediri manifestum, quia libertas potest sic diffiniri: libertas est naturalis potestas qua licet homini facere quod vult. ¶ 4º Homo secundum suam primam conditionem factus est ad imaginem dei; sed in quantum est imago est natus est in mente fieri in deum; ergo sicut plus deus eo maior est, sic secundum naturam nichil est super hominem nisi deus; ergo nullum dominium in homine est secundum naturae institutionem nisi solum dominium divinum. ¶ 5º Non est dominus sine servo; ergo nec dominium sine servitute; sed servitus introducta est propter peccatum sicut in pluribus locis dicit Augustinus; ergo videtur quod potestas dominandi in homine sit secundum conditionem culpae, non secundum institutionem naturae. ¶ 6º Singulorum hominum vitia detrahentur et natura [illegible] secundum quod libro XIX De civitate dei vult Augustinus; sed in statu gloriae non

¶ [illegible]

ptas dnandi 3a dr

manebit domini placacois et subiectio seruitutis / Ideo no videtur hec esse in na[tur]a humana s[e]c[un]d[u]m q[uod] instituta sed solu[m] s[e]c[un]d[u]m q[uod] lapsa et viciata ¶ Ad dcm q[uod] ptas dnandi et pside[n]di 3a dicitur s[ecundum] largissime / Communiter et large / largissime dnandi ptas dr sic vt ois res q[ua]m ho pt ad libitum et votum ut nutum suu[m] vti / et hoc mo dicitur ho esse dns possessionu[m] suarum siue mobiliu[m] siue i[m]mobiliu[m] / Alio mo ptas pside[n]di siue dnandi dicit co[m]rreccionem ptatis in inp[er]ando ei qui e[st] capax racois et precepti / 3o mo ptas dnandi dicitur ptas coherce[n]di subditos / et hec ptas dicit qua[n]dam artacione[m] libtatis / et talis ptas dnandi p[ro]p[r]ie dicitur domini cui respondet seruitus / ¶ Primo ptas dnandi co[n]uenit e[st] oi statui / videlicet statui nature instituta / et nature lapse / et nature glorificate / et correccioi mo fuit in statu nature institute q[ua]m i statu nature lapse ¶ 2o co[m]petit statui vie siue p[ro] statu nature institute / siue p[ro] statu nature lapse / q[ui]a si enim ho stetisset / et vir posset inp[er]are uxori / et pr posset inp[er]are filio / et hec inveniu[n]tur ...d repit[ur] eciam i angelis qui sunt administratorij q[uia] ex illa pte aliquo sunt i statu vie / hec t[ame]n pside[n]cia no manebit in gloria / sicut i predictis ostensum fuit ¶ 3o ptas dnandi i hoie est solu[m] s[e]c[un]d[u]m statum nature lapse / ut est ei ei s[e]c[un]d[u]m culpe punicione[m] / et no s[e]c[un]d[u]m nature institucione[m] / et hoc q[uia] seruitus sibi correspondens s[e]c[un]d[u]m q[uod] dicit sanctus est pena pcci / q[uia] isto mo loq[ui]mur hic de ptate dnandi / Et io co[n]cedere sunt rones ostendentes q[uod] talis ptas no i est hoi s[e]c[un]d[u]m primaria[m] sua[m] co[n]dicione[m] siue s[e]c[un]d[u]m statu[m] nature institute ¶ Ad p[ri]mu[m] q[uod] obicitur i glosa super Genesis et q[uod] quarta co[n]cl[usi]o ... respo[n]so / q[uia] p[re]ditur de ptate pside[n]di accepta p[ri]mo et 2o / no 3o / nam et si mulier sit viro q[uo]dam mo inferior ro[ci]one et sexu ... / nichilomi[nus] q[uia] ... e[st] facta ut esset ei i adiutorium ut familia sed ut socia / hinc est q[uod] ... dicitur esset caput eius / no t[ame]n dicitur dns / q[uia] ipsa no est ancilla ipsius et io dixit supra mgr dist xviij q[uod] mulier ad equalitatem fuit co[n]dita / io formata fuit de la[tere] no de pedibus / vel de capite ut viri / ut viri videtur esse socia no dna ut ancilla ¶ Ad 2m q[uod] obicitur q[uod] plato est i angelis ... respo[n]so quia ... alteri et inp[er]et alteri / et aut[em] habeat sup[er] alterum inp[er]andi ei ... q[uod] p[er]tinet ad officium misterij / t[ame]n vnq[uam] angelus no dicitur seruus alterius angeli / et io co[n] hoc no co[n]cludit q[uod] ptas dnandi s[e]c[un]d[u]m q[uod] ei correspondet seruitus sit in homine s[e]c[un]d[u]m co[n]dicione[m] nature ¶ Ad 3m q[uod] dicitur q[uod] domini est p[ro]p[r]ietas dignitatis / Ad q[uod] et sicut p[ro]p[r]ietas dignitatis in eo qui p[re]side[n]t / indignitate t[ame]n dicit i eo qui subest et io uale

yo d' mlie

pt gñeñe hoi ꝑ° alteri ratione inferioris / ꝑ° tamen alteri hois non conuenit naliter
ꝭ° adamo pt naliter videlicet in pruicione peti / pt eni dt amb9 / s'uitus intro
ducta fuit ꝑ peccati obietate ¶ Sold x. f. q dominij et s'uitus facit adeo
preuencione ordis nalis ¶ dicim9 q est ordo qui respicit naz ꝭ omes status
/ et est ordo qui respicit naz ꝭ status sue corrupcois / et ꝭ hec qda sunt
de dictamine ne simpli / qda de dictamine ne ꝭ status / deu eni esse ho
norandu dictat na ꝭ omes status / sed eni esse genuina dictat ꝭ status
nature institute aliquid esse ꝑpriu dictat ꝭ status ne lapse ad vitando
uedas contenciones et lites / pt omis hoies esse s'uos dei dictat na s'm
omes status / hoiez uero ad eqri hoi dictat ꝭ status sue potencie ꝑ
condicionis / homines a hoi subici / et hoiez hoi famulari dictat ꝭ status
corrupcois / ut mali compescant et boni defendant / nisi eni esset hmoi
dominia coherceas malos ꝑpt corrupcoz q est in na cong alterum opprimet
et consumit hoies viue no possent / ꝑ pt aut esset ꝑ hoi ꝑ ho ꝑmansisset
i statu innocencie quilibz eni in gradu et statu suo manet / et pt hoc
q illa racio no concludit q s'uitus et domini respiciat naz institutam sed
solu q respicit naz lapsam ubi ordo habz perturbari et ꝑ domi' consuai

Consequenter querit de necessitate subiciendi potestate presidendi / Et e
Circa hoc queruntur 2° ¶ Primo queritur utrum xpiani teneantur obediare
tyrannis in aliquibus ¶ 2° querit utrum clerici religiosi teneantur obediare pre
latis suis in omibus / dicit / et querit utrum xpiani teneantur obediare ty

Circa primu pt / pre / rannis sine ptati perdant in aliquibus ¶ Et q° vide
prima petri 2° s'ui subditi estote in omni timore domis / et non tantum bonis et mo
destis s ecia dyscolis ¶ 2° ad Ro xiii dicit omis aia potestatibus sublimiori
bus subdita sit / et post reddite omibus debita cui tributum tributum / cui ve
tigal vectigal ¶ Et si dicas q hec est admonicio ꝑpt scandalum vitandum
¶ Cont paulo ante dicitur subditi estote non solum ꝑpt iram / s ecia ꝑpter
consciencia ¶ 2° hoc ipm concludit rone quam aplus facit ibidem / non est in
quid ptas nisi a deo / s q a deo sunt ordinata sunt / ergo ois ptas ordinata est or
dinacione diuina / ptacz qui resistit ptati dei ordinaci resistit / s q resistit
ordinacioni dei dampnacionem sibi acquirit ¶ 3° s'uire hoi non est culpa ut
malum s'ui meritorium / 4° ut q ab illa s'uitute non absoluitur ꝑ baptisma
5° pt non xpiani s'ui sunt aliorum / s ita ecia si xpiani fiat s'uire tenentur

¶ D. s. xx^ta de necessitate subiacendi potestati presidendi

¶ Quo ad hoc ipsum sunt multe auctoritates que possunt sumi que ab omnibus epistolis beati pau
li in quibus monet servos subiacere dominis suis ¶ Con. Math. est xvii reges
terre a quibus accipiunt censum a filiis an ab alienis / et post infra / ergo liberi sunt
filii / et glossa ubi filii liberi sunt filii regum in omni regno multo magis liberi
sunt filii illius regni sub quo sunt omnia regna in quolibet regno terreno / si ergo boni christiani
sunt filii regni illius verum quod sub nullius regis terreni potestate sunt astricti / ergo non te
nentur eis subesse in aliquo tributo ¶ 2° Jacobo primo qui autem prospe
xit in lege perfecte libertatis. glossa exponit quod lex perfecte libertatis est lex evangelica
/ ergo si perfecta libertas liberat ab omni servitute verum quod omnis qui inheret legi evange
lice absolutus sit ab omni servitute regis terreni ¶ 3° caritas omnia unda [?] christi fa
cit unum / et omnia facit communia. unde primo corinthiorum xii^o omnia unum sunt membra corporis
ita nos omnia facit unum / unde dicit apostolus 2 ad ephesios et ad colossenses omnes vos
unum in christo / neque est distinctio servi et liberi / ergo si caritas reducit omnia mem
bra ad equalitatem et communitatem / verum est quod in habentibus caritatem non potest aliqua
obligatio servitutis ¶ 4° magis est vinculum legis divine quam sit vinculum constitutionis
humane / sed quia lex evangelica absolvit ab honere servitutis legalis que quidem
a deo per moysen lata fuerat / ergo multo forcius absolvit ab honere humane ser
vitutis et legis civilis ¶ 5° Augustinus in libro cur deus homo capitulo v^o quos redimere
voluit ut in pristinam redigeret libertatem et sibi hoc fecerat esse non homini / sed ergo
empti sumus precio magno, videlicet sanguine agni incontaminati et immacu
lati / verum quod ipsius solius servi sumus / ergo non verum quod verus christianus qui renatus
est in christo astrictus sit alicui servituti terrene imperii ¶ Respondeo dicendum quod cum
servitus opponatur libertati et quia triplex dicitur esse libertas videlicet coactione et
a culpa et a miseria / sic servitus potest dici triplex que attenditur in libertatis artacione
et cum artacione libertatis a culpa attenditur servitus peccati de qua Joh. viii^o
qui facit peccatum servus est peccati / et ad Ro. vi^o non regnet peccatum in vestro mortali cor
pore / Secundum vero artacionem libertatis a miseria attenditur servitus pene et mortis
de quo dicitur Ro. vi^o christus resurgens a mortuis / iam non moritur / mors illi ultra non
do[minabitur] / Secundum autem artacionem libertatis a coactione attendit servitus condicionis de qua
dicitur Ro. vii^o servus vocatus es non sit tibi cure sed et si potes liber fieri magis
utere / hec autem servitus attenditur in coartacione libertatis a coactione non quo ad
interiorem motum voluntatis quia cogi non potest / sed quo ad exteriorem vim et servitus in
troducta est vel fuit in hoc quod unus alterum vicit et servituti sue addixit ut non
liceat facere quicquid ei quod ipse mandavit / sed quod secundum hec potest servitus communiter habere ortum ab

servitus est triplex

altera, vnde non esset seruitus pene nisi precessisset seruitus culpe, nec seruitus
condicionis subsequeretur nisi illa duplex precederet. ¶ Secundo ergo ex his ostenditur in christo et
efficitur christianus liberatus a seruitute peccati, sed tamen non sic liberatur quin eciam pos
sibilitatem et facilitatem et pronitatem habeat redeundi in eiusdem generis ser
uitutis, et hinc est quod propter eius promocionem et humiliacionem relinquit
dominus eundem in seruitute mortis et condicionis vnde ita moriuntur christiani
sicut et alii, et propter pronitatem ad malum, et concupiscencias militantes in mem
bris ex quibus consurgunt bella et lites ideo indiget rege freno principe siue
duce alie gentes, et ideo non solum secundum humanam institucionem sed eciam secundum diuinam
dispensacionem inter christianos sunt scilicet reges et principes, domini et serui, et
secundum discrecionem potestatis eis subiciuntur et tenentur secundum plus et minus, et hoc
ipse dominus dicit Math. xxii. Reddite que sunt cesaris cesari, et que sunt dei deo
et apostolus Ro. xiii ultra hoc docet et omnem potestates comprobat. Dicit enim
sic, quicumque sunt sub iugo seruitutis dominos suos omni honore dignos arbitrentur
ne nomen domini et doctrina blasphemetur. Si quis autem aliter docet et non acquies
cit sanis sermonibus domini nostri ihesu christi, superbus autem nichil sciens, et hoc ipsum
probat ad Ro. xiii et in pluribus aliis locis docet et mandat. ¶ Et ideo ¶ re
dendum est quod christiani sunt tenentur dominis obligati non tamen in omnibus, sed in hiis solum
que non sunt contra deum, nec in hiis omnibus, sed in hiis que secundum rectam consuetudinem ro
nabiliter statuta sunt, sicut tributa et vectigalia et consimilia ¶ non autem talia et
consimilia que hoc probant concedenda sunt ¶ Ad id ergo quod primo obicitur de textu et glosa Math.
xvii ¶ dicendum quod textus intelligitur de christo quod christus non tenebatur reddere tributum, et
de hiis que sunt eius imitatores perfecti, sicut patet de apostolis pro eo quod naturaliter liberi
et omnia bona temporalia dimiserant, et ideo censum et tributum ab eis reges terre
accipere non debebant. In aliis autem christianis, sicut qui sunt seruilis condicionis
vel qui habundant temporalibus bonis illa auctoritas non habet intelligi ¶ Ad secundum
scilicet quod lex ewangelica est perfecte libertatis ¶ dicendum quod ideo lex dei dicitur perfecte libertatis
quia liberat a seruitute preuaricacionis, siue eciam seruitute legis date in ca
dauer spiritus caritatis qui est libertatis, secundum id quod dicit apostolus ad Ro. viii non acce
pistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adopcionis filiorum, et ideo concludi non
sequitur quod homo qui est sub lege ewangelii sit liberatus a seruitute terreni do
minii ¶ Ad tertium scilicet quod caritas omnia vincit et vel vincit, et quid facit ¶ dicendum
quod hoc verum est per quandam participacionem, sed non est verum per dominium autem
omnes eciam vincit, sed hoc est secundum affeccionem non secundum gradus et dignitates in dyocesi
nam in corpore christi magna est membrorum distinccio quamuis per ad conformitatem affeccionem

magna fit unio. ¶ Ad xiii. s. quod solvit lex ewangelica ab lectione legis mo
sayce / quod nullo servitur a lege humana / Dicendum quod non est simile quia lex illa legem
illam implevit et evacuat tanquam veritas figuram / non sic autem est de lege consti
tucionis humane que nullo modo ordinat ad observanciam legis divine / unde et
apostolus mandat rogari pro principibus i ad thy 2o ut quietam et tranquillam
vitam ducamus agamus ¶ Ad quartum. s. quod obicitur. s. quod propter hoc christus redimere volu
it ut in pristinam libertatem redigeret. Dicendum quod ibi notatur effectus plenus redemp
tionis perfecte per christum / sed tunc illum effectum non plene assequimur in presenti quia
creatura ingemiscit et parturit donec liberetur a servitute corrupcionis
in libertatem glorie filiorum dei / unde hic necessaria libertas a culpa. Sed ubi consu
mabitur libertas a miseria, et ab omni potestate humana / Preterea non sequitur quod sumus
empti a christo / quod propter hoc non sumus servi alterius quia dominus noster christus qui nos comparavit
precio domini hominis / in hiis maxime qui nichil iubet contra deum / sed non compa
titur precio domini diaboli ut patet Mt. vi. Mathei vi non potestis duobus dominis
servire / et ideo quedam redemptione christi eruimur a servitute mortis pec
cati / non tamen eruimur a servitute quorumcumque ut mortis / obedire in omnibus que

S ecundo queritur utrum religiosi teneantur prelatis suis / patet quod deus licet
quod sic videtur per auctoritatem domini Mathei xxiiio super cathedram moysi sedent scribe
et pharizei que dicunt vobis facite / Ergo pro duobus sive distinctione mandat quod facienda
sunt que dicunt etiam de malis prelatis videtur quod in omnibus obediendum est eis / Si tu di
cas quod non intelligitur de illis que dicunt et ad que tenetur homo per mandatum legis / Contra est
quod alibi dicit dominus qui vos audit me audit / et qui vos spernit me spernit / ergo per hoc est in omnibus au
diendum et nullo permittendum videtur quod prelatus a deo constitutus a suis subditis debeat in omnibus obe
diri ¶ 2o. Ad collos iiio filii obedite parentibus vestris per omnia ergo sicut filii carnales pa
rentibus carnalibus debent per omnia obedire et non debet minus esse obediencia filiorum spiritua
lium prelatis spiritualibus quam carnalium carnalibus / ergo religiosi debent suis prelatis in omnibus
obedire ¶ Ad 3o beatus Benedictus in regula sua si precipiat prelatus impossibile temptandum est
facere / ergo sicut in impossibilibus obediendum est multo fortius in possibilibus / ergo in omnibus ¶ Ieronimus
ad rusticum monachum prepositum monasterii timeas ut dominum diligas ut patrem credas quod
quicquid dixerit salutare non maiorum iudices sententiam cuius est officium obedire et iussa
implere dicente moyse / audi israel et tace ¶ Ergo hugo de sancto victore obediencia est vo
luntas que omnia amplectitur in iniuncta necessario implenda non contempnit nunquam aut
contraria / Ergo videtur quod qui non obedit in omnibus non habet veram obedienciam / ergo sicut tenetur habere veram obe
dienciam tenetur in omnibus obedire ¶ Contra videtur sicut homo vovet paupertatem et con
tinenciam sic vovet obedienciam. Sed qui vovet continenciam tenetur abstinere ab omni coitu

tu / et vovet paupertate tenet renunciare omnibus temporalibus / ergo qui vovet obe
dienciam tenetur obedire in omnibus que sibi iniunguntur / ergo patet ad iudicium contrarium
quod vnam solam ut unum solum prelatum habeat / patet de hoc iudicium obediens
per unum solum prelatum cui sibi professus / ergo tenetur obedire in omnibus ¶ Secundo
autem obedire debet deo magis quam hominibus / ergo in aliquibus tenentur obedire
deo in quibus non teneantur obedire hominibus / ergo videtur quod non teneantur prelato obedire
in omnibus ¶ 2° videtur in hoc de dispensacione et precepto subditus non circa promissum
est iubendus non ultra cogendus per legem obediencie / ergo si aliquis prelatus preceperit ei ultra
id quod promisit non videtur quod teneatur ei obedire ¶ 3° professionis religiosorum maxime consistit
in professione obediencie / ergo si omnes religiosi tenentur in omnibus obedire omnes religiosi
essent equalis professionis quod per hoc planum falsum est ¶ quod religiosus non tenetur obe
dire prelato suo nisi per legem voti sed per legem voti non tenetur nisi solvere id quod
vovit spontanee / ergo videtur quod prelatus non possit ab eo exigere nisi id quod promisit
observare ¶ 4° dicendum quod aliter loquendum est de obediencia que exhibenda prelato a subdi
to religioso ratione obediencie professione aliter ratione necessitate obligacionis / Si loquimur
de ipsa ratione professionis predicta dicendum est quod patet de videndum professione obediencia sue necessitatis / et perfectus
obediens non solum in hiis que mandat sed eciam supra ea que mandat promptum habet af
fectum ad servandum precepto prelati desiderans illud imitari / qui humiliavit se ipsum
factus est obediens patri usque ad mortem ¶ Si autem loquimur de obediencia ratione necessitatis ob
ligacionis per habitum finem et mensuram iuxta magnitudinem voti emissi / non enim aliquis
tenetur obedire suis prelatis nisi in hiis que promiserunt deo observare / et non preter gra
ciam et regule sue / unde si prelatus aliquid preceperit quod sit supra votum subditus non tenetur
ad id implendum / Et ideo concedendum est quod religiosus non tenetur prelatis suis obedire
in omnibus licet sanum sit consilium quod in omnibus obediat quantum potest quod deus ... tenetur quod ad 2a
parte inducunt concedendum sunt / que verum concludunt ¶ Ad id ergo quod primo obicitur in contrarium quod obe
diens est in omnibus hiis que sedet in kathedra vere est de hiis que ad kathedram spectat
et de preceptis legis / de aliis autem non mandat ¶ Et quod ipsa obicit quod ipse dicit de quo vos
audit etc / dicendum quod verum est quod glossa de hiis que apostoli et eorum successores mandant quod prop
terea / et eciam potestate sibi data in ultimo tamen quod dicunt eorum auctoritate est sperne
da · unde quamvis non teneantur prelatis in omnibus obedire / tenentur tamen ultimum eorum mandatum
spernere / unde dicit in iure quod sententia pastoris sive iusta sive iniusta timenda est
¶ Ad 2m · s · de verbo apostoli filii obedite per omnia parentibus ¶ dicendum quod intelligitur de hiis
que spectant ad mandatum divinum preceptum est de aliis aut monitum est non preceptum ¶ Ad
3m s · quod dicit verbum beati benedicti et Jeronimi et hugonis ¶ dicendum est quod non loquitur de obediencia

2m obligatorum necessarius sed 2l professione caritate. ¶ Ad 3m. sicut professor vovet hoc paupertate et continentia ita vovet obedientiam ¶ Dicendum quod est per et non per se per quod hec quod aufert sibi propriae voluntatis dominium non per aut quia non artat se ad faciendum omnia que sibi fuerint imperata sed ad faciendum ea que in regula sunt expressa et cum in religione professus simpliciter continentiae renunciavit quantum ad opera carnalia et quantum ad opus proprietatis et in speciali et in communi non per aut perceperit omnia que possunt precipi ideo non per artatur ad obedientiam in omnibus sicut ad renunciandum omnibus sed quod aut hoc est quia per se est alicui renunciare proprietati et etiam facit facile maxime ubi est possessio habita in communi sed obtemperare omnibus que dicuntur hoc non tamen non est facile immo etiam impossibile et ideo fines posuit professioni obedientiae non per posuit professioni paupertatis et etiam castitatis vide in 2a bulla quoniam simpliciter precipitur quod illius regulae professores nichil omnino habeant proprium sed penitus simpliciter etiam precipitur castitas continentiae non solum ab actu sed etiam a suspecto consortio et colloquio mulierum sed non simpliciter precipitur fratribus subsint prelatis in omnibus obedientiae sed omnibus que promiserunt domino observare et non sunt contra animam et regulae suae nostro superaddito eorum votorum quicquid sanctum plus addere. In hoc tamen professionis cultu nunc contrarium est secundum consuetudinem communem sermone | de illa responsione

In parte ista sunt questiones circa literam est quarum primo | quam magister facit dicendum est apostolum ibi loqui de seculari potestate. Non enim videtur magister sufficienter soluisse questionem motam immo potius fugere | quia sicut habitum est in precedenti tractatu diabolus non habet potestatem nocendi a se ipso sed adeo | sed illud quod apostolus dicit omnis potestas a deo est intelligitur non solum de potestate hominis sed etiam de potestate diaboli ¶ 2o videtur quod eius potestati non sit resistendum quia Jeremiae 27o Gentes et regnum quod non servierunt nabugodonosor etc. Contrariatur dominus hiis qui non servierunt nabugodonosor sed per nabugodonosor signatur diabolus ut in etc. ¶ 3o non debemus resistere potestati mediis diaboli ut potestati malis prelatis et tyrannis qui sunt membra ipsius diaboli ergo nec multo fortius nec ipsi diabolo qui est caput eorum malorum ¶ Ad 1o dicendum quod magister recte dicit in hoc quod dicit quod verbum apostoli quo dicitur non resistendum esse potestati intelligi habeat de potestate humana et non potestate diaboli | quia potestas humana et ordinata est | et ordinate precipit movet et imperat | et ideo qui resistit divine ordinationi resistet saltem si ordinate precipit | sed quia diabolus propter perversitate voluntatis sue semper inordinate ad malum movet et quod dicitur ideo 2l rectum ordinem et mandatum apostoli fortius est ei resistendum | et pugnandum contra eum tanquam contra pessimum adversarium ¶ Ad

aut dicit ptas dya^a adeo est ¶ Dd^m q verum est / sz ipse no vtit ea ad id
ad quod deus eo eam dedit / Immo semp malu itendit / et nos fortit
ei resisting malu suu in bonum nrm qutim^g ¶ Ad 2^m q obi^r de mebris
dyali / Dd^m q no est sic^a ista mebra sua no ita ss mouent ad malu
sic ipse qui est i malo obstinat^g et a quo sumpsit exordiu ome ma
lu . Ad 3^m / De hoc q dicit ipos hymanat i 3° gradus adulte

Queritur itm / si quis misscit curato ze^l / sm d rebo i muit q
si ptas inferior obuiet ptati supiori magis obediendu e ptati
supiori q inferiori ¶ Sz grad huius habe^r sup id apoka ij et angelu eme
pgami scbe no audiat archiepi sup subditos epi manum impone sui
eo / sz hoc pt epi sine archiepo / g v^r q magis est obediendu iferiori
quam supiori ¶ Itm ptas i media magis influit quam me^{ta} g si ptas in
ferior magis i mediata est quam supior / v^r q magis pt stadu ptati
iferiori quam supiori ¶ Cau^s lg^e e q dt augus ibi qs pt itus inferior pt
supior sz no est / g itus supior pt qpesta inferiore / g magis stadu
est madato ipius ¶ Rso dd^m q du e loq d ptate inferiori et supiori / a
ita q inferior ptas totalr fluit a ptate supiori i quam ordinat / sicud
ptas curatoris a ptate papalis et pu proconsulis a ptate impatoris
at tuc vez est q dicit q stadu est magis ptati supioris q inferioris
/ aut ille ptates ita se hut q ambe fluunt a supiori et i talibg i capi
tis dcbmatis vna spont alt^{ri} et illa tn pleniud posse habz sup v
traqz sic ptas epi et archiepi a ptate ppe / qui pleniud habz potentia
sup vtruqz / et tuc no e gnalr vez q magis oporteat obedie ptati su
pioi quam iferiori ut pote ptati archiepi quam epi qz vnus e platus
i mediatus alter mediatus / sz v^r ei q habz pleniud ptatez sup vtraqz
ptatem / habz qz ille no e tm platus mediatus / vnd magis debz stare
subditus madato ppe quam madato alicuius inferioris / et i hoc capi loq^r
aug / et p hoc pz r^n ad obta / Mgr adducat i lra ai e pt ex pro de

P^r ¶ Postmo que^r de illis auctoritatibus qs / de ptate peccandi / v^r q minus recte
adducat autes illas q loquit^r d ptate dnandi et i ferendi ma
lu pene sic apparet pz ¶ Et dd^m q qs quis aliquo^o possit ad ppositu
applicari / verum sic apte qz mgr allegat eas aliqtulu minus recte / no
tn est mirandu / si in tot et tam bonis dictis mgr dixit aliqd minus aplete

nec eis est hec insultandum magis cum suo labore meruit legentium
nes et gratiarum actiones quia in prehensiones | licet in aliquibus locis deviauerit
ab opinionibus communibus et parum minus probabili adheserit precipue in quatuor locis
¶ Ita in primo libro sunt duo unum videlicet est dist. xvij quod caritas qua est amor dei et
proximi non est quid creatum sed increatum ¶ Aliud necessario est quod hec nomina trinus et
trinitas non dicunt positionem sed separationem tantum et hec patet dist. xxiiij | In
secundo libro similiter duo dicit quod primum est quod angelus beatus primum precessit
et meritum in prepositum similiter statibus primum hominis habetur subsequi et hec dicit dist. v et dist. v
¶ Aliud est quod michil de rebus transsit in veritatem humane nature per generationem nec
per multiplicationem ¶ In tertio libro similiter duo dicit unum est quod anima separata a corpore
est persona | et hec dicit dist. v ¶ Aliud est quod christus fuit homo in triduo et hec dicit dist.
xxij ¶ In quarto libro similiter duo dicit unum est quod baptismus iohannis cum positione
manuum equipollebat baptismo christi | ita quod baptizatus baptismate iohannis
in fide trinitatis non erat rebaptizandus | et hec dicit dist. ij ¶ Aliud est de potestate
baptismi intendens quod dixit quod deus potuit aliis dare et quod creatura potuit suscipere
| et quod similiter quod deus potest potestatem creandi communicare et tribuere per creaturam
tamquam per ministrum | et hec dicit dist. v ¶ In hiis quatuor positionibus quidam docto-
res predicti sequi non sequuntur magistrum nec ego. In aliis hiis eum esse sustinendum
| me amore huius veritatis fiat prudenciam et hec omnia pluribus locis manifes-
ta sunt et manifestabuntur ¶ Si tu autem aliud vides et fortassis melius non
video sed rogo ut si quid in explanatione duorum librorum predictorum et etiam
duorum sequentium aliquid in hoc opusculo inveniat applicatione dignum gratias agat
deo largitori bonorum In aliis necessario locis ubi invenerit | vel falsum falla-
ciam ut dubium vel obscurum percipiet in sufficientiam benigne indulgeat quam aliquis de du-
bio tempore quam certa vera et apta et communia dicere compromisit | Quamquam et ipse
devitans quod falsus sum quam hoc summo opere attendendum in quorum quibus observata-
ne quis adolescenti in sua omnibus sui | et ei in hereat ut verba omnibus alieni despi-
ciat | aspiciens eum oculo mundo sano | et permutatione et livore aditum sibi
veritatis precludat | et de modo illorum sunt de quibus dicit apostolus | esse semper discentes et num-
quam ad viam veritatis pervenientes | quia aufert deus ab oculis in aptioribus veritatem | hanc
autem veritatem in fatigabiliter querens fallibiliter invenire et inamissibiliter apprehen-
dere et tenere concedat nobis ille qui est via veritas et vita | cum patre et spiritu sancto
unus deus in esse et ab eius dispertitus personaliter tempore secundum quia filius apostolis misit
patrem ad quod pertinens duorum librorum predictorum | cui est omnis honor et gloria et imperium
per infinita secula seculorum ¶ Amen. Finitus 1448 / 18 maij

BONAVENTURA
COMM. IN 2 LIB.
SENTENTIARUM
MS.
1454.